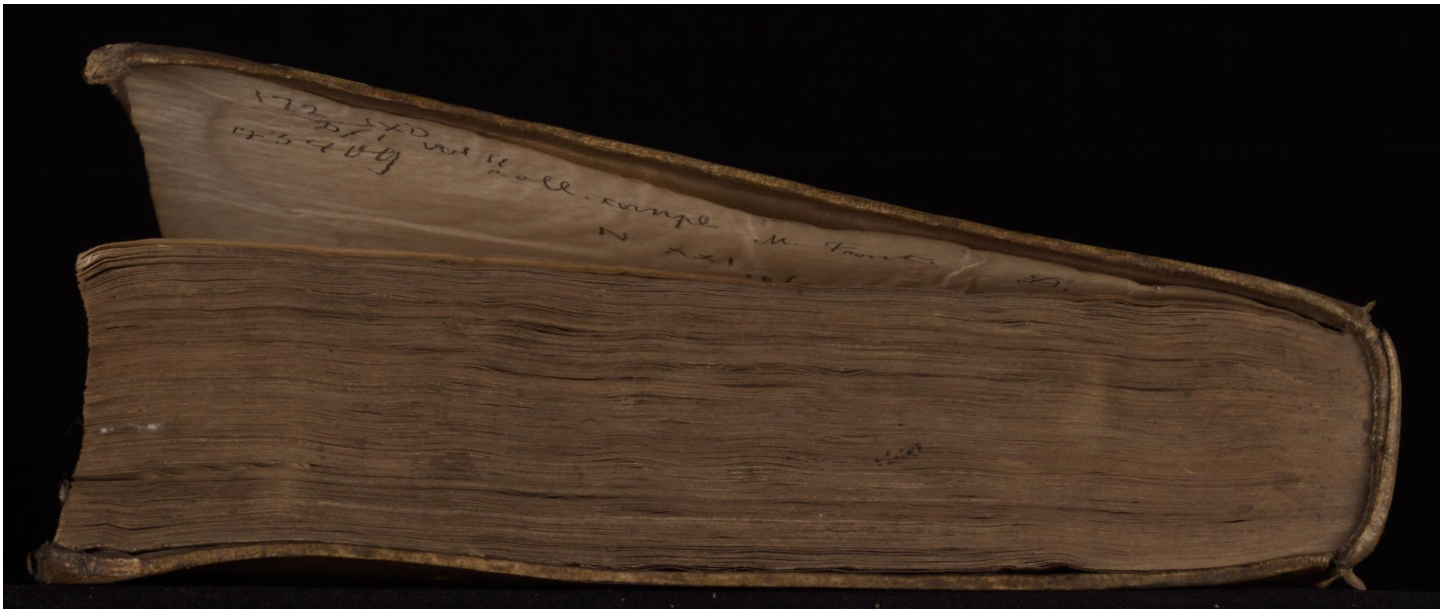

ALDROVAN
T. XI.
EXSANGVIA

TV
SCEPTRA DEVMQ;
CONCILIAS

LIBERTAS
LIBERTAS

VLYSSIS ALDROVANDI
PHILOSOPHI, ET MEDICI
BONONIENSIS
De Reliquis Animalibus exanguibus libri quatuor, post mortem eius editi:
Nempè
DE MOLLIBVS, CRVSTACEIS,
TESTACEIS, ET ZOOPHYTIS.

AD
ILLVSTRISSIMVM
SENATVM
BONONIENSEM.

Cum Priuilegijs

EX PACE   VBERTAS

Sumptibus Marci Antonij Berniæ

Bononiæ Typis Io: Baptistæ Ferronij. 1642.

ILLVSTRISSIMIS AC PRVDENTISSIMIS SENATORIBVS BONON.

VNIVERSÆ naturæ contemplatio, quam Romani homines Græco vocabulo philoſophiam nuncupare voluerunt, adeò vtilis, adeò neceſſaria, adeò iucunda ſemper habita fuit, vt nullæ nationes reperiantur, quæ ipſius ſtudium mirum in modum non adamauerint, inque illud omnibus viribus non incubuerint. notum eſt enim Chaldæos, Aegyptios, Græcos, Latinos, Arabes, quique inter Gallos Eubages appellati fuerunt, huic ſcientiæ vehementer fuiſſe addictos: ac poſſem equidem non homines ex vulgo, ſed inter ſuos magni vtique nominis, atque auctoritatis complures nominare, qui totam ætatem in pulcherrimarum rerum cognitione traduxerunt, & ſanè vita humana vix conſiſtere poſſe videtur ſine ea præſertim parte, quæ propiùs medicinam reſpicit: Idq; adeò apud omnes in confeſſo eſt, vt inanem omninò laborem ſumptura ſim, ſi pluribus verbis id vobis, AMPLISSIMI VIRI, perſuadere coner: hoc veſtrum toto orbe terrarum nobiliſſimum, atque antiquiſſimum Gymnaſium me vera loqui facilè teſtabitur; in quo tot viri omni literarum genere præſtantiſſimi, & in philoſophiæ, ac medicinæ ſtudijs verſati reperiuntur, qui quoddam quaſi ſeminarium omnis eruditionis, ac ſcientiarum appellari mereantur; quis verò tot præmijs, tot ingentibus, ac regijs ſumptibus adeò magnum eruditorum virorum ex omnibus prouincijs, & nationibus ad ſe alliceret, atque inuitaret, niſi literarum ſtudia magnifacienda eſſe exiſtimaret? Sed reprimam me, ne illud videar extollere velle, quod non ſolùm in hac veſtra Vrbe, atque vniuerſa Italia cunctis perſpectiſſimum eſt, & exploratiſſimum, ſed apud exteras quoque nationes ſummis atq; his quidem veriſſimis laudibus cum maxima veſtri nominis commendatione aſſiduè celebratur. tantum dicam inter eos ſummos viros, qui philoſophiæ, reliquarumque bonarum literarum ſtu-

dijs

dijs inclaruerunt, Vlyssem Aldrouandum, Ciuem vestrum, meum coniugem haud infimum locum abhinc quinquaginta fermè annis tenuisse, de cuius probitate, atque eruditione plura fortasse dicerem, nisi is apprimè esset cognitus, & cum aliorum tum multò magis etiam suis scriptionibus famam ingentem comparasset. Is adeò literarum studijs vsq; ab ineunte ætate incensus fuit, vt nullus laboribus, nullis sumptibus vnquam pepercerit, vt ad eum eruditionis gradum perueniret, in quo omnes deinde eum conspexerunt; nec vos eius virtuti præmium denegastis, imò verò liberalitate vestra effecistis, vt multò alacriùs ad ea studia incumberet, in quæ natura valde propendebat. Itaque vestra ope, & auxilio potuit hinc atque inde corrogare tot stirpes, tot animalia, tot meteora, tot fossilia, quot vix ipsa natura cognita habet, tot ac tam artificiosas picturas, tot sculpturas, tot libros, tot lucubrationes, tot scripta, tot monumenta, quot in ipsius bibliotheca reperiuntur; Quæ omnia deinde vestra esse voluit, quòd ita optimè conseruanda iri certò cognosceret, præuideret, & à multis grauissimis, ac magni iudicij viris ità fore didicisset. Omnia enim nisi ritè conseruentur, pereunt, omnia temporis iniurijs, vt de tineis, blattis, carieq; nihil dicam, obnoxia, omnia consumit inuidiosa vetustas. Periere Principis philosophorum Aristot. Socratis, Platonis, Theophrasti, plurimorumque aliorum doctissimorum virorum præstantissimæ, atque vtilissimæ lucubrationes, peribuntque deinceps aliæ, nisi Principum fauore, ac beneficentia æternitati commendentur; Vobis igitur VIRI AMPLISSIMI omnia contribuit meus maritus, non tantùm quòd in publicum vsum conseruari ea cuperet, sed etiam quia vestra viuente adhuc illo viderentur. Vos enim, cùm vires eius tot impensis, ac sumptibus planè essent impares, illum præ cæteris ciuibus omni semper fauore, honoribus atque suppetijs pro vestra singulari beneuolentia fouistis, adeò vt plura etiam quàm quæ reliquit, debere vobis videretur: Cæterùm cùm totam ætatem suam sub vmbra Musarum, imò sub vmbra alarum vestrarum ab ipsis (vt sic dicam) incunabulis, summis cum laboribus transegerit, solos quoq; literarum, & laborum suorum fœtus offerre tantummodò potuit. Et laudabitur fortassis ille, quòd ea patriæ suæ defensoribus, protectoribusque commiserit; magis tamen laudabimini vos, qui honoris illius, ac publicæ vtilitatis gratia posteris communia estis facturi. Estq; sanè ingens, & generosus vtriusq;, vester, inquam, atq; illius animus, sed vester, vt rerum capax maximarum, sic & in humanitate amplissimus, & in amplitudine humanissimus: atq; omnia ita in vobis heroica efflorescunt, triplicíq; funiculo, quod difficillimè rumpitur, prudentia scilicet, probitate, ac vnanimitate vsque adeò perpolletis, vt natura tanquam cæterorum hominum immemor, vos solos hisce flosculis perornasse videatur. Quid enim in vobis non est decorum? quid non summa admiratione dignum? quid non ab alijs imitandum? Singula profectò sufficerent quemuis alium honestare, quæ in vobis omnia sunt conserta. Et reuera beata est Respublica vestra, felices Ciues vestri, quorum gratia in vobis tantùm sagacissima rerum parens natura posuerit virtutum vbertatem, qua cuncti dirigantur. Ego autem satis feliciter mecum

actum

actum intelligam, si vestris auspicijs præsens opus, alijque mariti mei labores in manus hominum prodierint. Vester enim viuificus splendor, ea omnia, maximè potis est illustrare, quando & cæterorum ciuium languentes animos ita recreet, vt pœnè demortuos auris vitalibus reddat, vti non tantùm meus maritus viuis exemplis didicit, verumetiam erga innumeros alios in longè grauioribus causis demonstrastis. Hoc ergo quicquid muneris est, VIRI AMPLISSIMI, religionis, atq; obseruantiæ erga vos meæ haud dubium pignus benignè suscipite, atque ita suscipite, vt gratum id vobis esse cognoscam. Pulchrè noui maximis maxima etiam deberi, meque vobis, & generis claritate, virtutibus, prudentia, & fortitudine proculdubio maximis, maximo etiam munere donare debuisse: donasse tamen minimo, quippe quæ minima præstare, imò verò nulla, nata sim. Nihilominus minimum illud dicendum non fuerit, si cum maxima illa deuotione, qua vos maximè prosequor, conferatur. Precor itaq; vos, quos velut vnum ex pluribus particulis conflatum corpus appello, vt eodem fauore, quo pœnè labentem Rempublicam literariam summa hac sæculi calamitate sustinetis, omnes mariti mei lucubrationes, labores, & vigilias adiuuetis, & vt pulchritudine vestra videri pulchriores possint, vestræq; vnitatis imagine contra maleuolorum (vt sunt hodie plurimi) pestilens virus, & vires, & robur accipiant, & vestra denique prudentia, & virtutum circulis absolutis, sese ab interitu vindicent, æternitatisq; speciem consequantur: quorum tantorum beneficiorum hocce quod vobis dico, ac nuncupo opus, fuerit monumentum. Me verò vestro patrocinio pluribus commendarem, nisi mihi quotidie promissa vestræ beneuolentiæ fides inconcussa, vobis vicissim pro me res ipsa ærumnis pluribus iactata hactenus, loqueretur. Valete, ac me, meaque in vestram clientelam ascribere dignemini. Bonon. Calend. Maij. Anno Domini millesimo sexcentesimo sexto.

Amplitudinibus VV. omni officiorum genere addictissima

Francisca Aldrouanda.

V.D.Ludouicus Modronus Sacræ Bonon.Pœnit.Rector pro Eminentiss. & Reuerendiss. D.D Principe Card.Columna Archiep.

Imprimatur. D. Hieronymus Bendandus Mon.Casin. Doct.Colleg.Lect.pub. & S.Inquisit.Consul.pro Reuerendiss.P.Inquisit.Bonon.

A

VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI ET MEDICI BONONIENSIS,

B

DE ANIMALIBVS EXANGVIBVS RELIQVIS QVATVOR,

NEMPE

MOLLIBVS,
CRVSTACEIS,
TESTACEIS,
ZOOPHYTIS.

C

Et Primùm

DE MOLLIBVS IN GENERE.

Cap. I.

PROOEMIVM.

D

ANIMALIVM exanguium quatuor genera constituit Aristoteles: Molle, Crustatum, Testatum, & Insectum. De hoc autem postremo, conscripto à nobis volumine, nuperque in lucem edito, abundè, ni fallor, dictum est: de reliquis tribus, quæ pisces impropriè à Plinio nuncupantur, nunc agemus. Nec erit præter rationem, hoc eodem in tractatu, quæ de Zoophytis (hoc est ijs, quę inter plātā, & animal natura ambiguūt) authores scripsere, & obseruauimus nos ipsi, proprio etiā libro docere: Quamuis enim propriè animalia dici non mereantur; tamen cum multa habeant cū exanguibus communia, sanè omninò hoc volumine complectenda veniunt. Aristot. in libris suis de Animalibus eorum naturam perscrutatus est, sicut multi quoque recentiores; Theophrastus verò fidelissimus Aristotelis imitator nullibi, quod sciam, in libris plantarum meminit. Vnde affirmem, Zoophyta rectiùs Animalibus, quàm plantis esse annumeranda. A Mollibus exordior, quòd hæc primùm inter omnia exanguia locum sibi vindicent, si ordini à nobilitate, quo in omnibus ferè nostris historijs vsi sumus, inhærere velimus. Eam autem, non ab vsu, atq; vtilitate (ità enim conchylia, & crustata præcederent) sed à corporis partibus dimetimur.

His. 1. c. 4 & 8. & lib. 4. cap. 1.

Li. 9. c. 28.

metimur, quarum ſanè numero, & robore longè præcellunt Mollia. Sed & philoſophorum princeps, & communis pręceptor Ariſtoteles hunc ordinē ſecutus fuit, Mollia primo loco nominans, vti ex his eius verbis videre eſt: Nunc, inquit, ordinem animalium, quæ ſanguine carent, perſequemur. Genera in hoc ordine plura ſunt, primùm, quæ Mollia appellauimus, hoc eſt, quæ ſanguine carent, & foris carne molli obducta, ſolidum intus modo ſanguinei generis continent, quale Sepia. Secundum quę cruſtis tenuibus operiuntur, hoc eſt partem ſolidam foris, mollem, carnoſamq; intus continent. Durum illud eorum tegmen, non fragile, ſed colliſile eſt: quale Cancrorum genus, & Locuſtarum. Tertium, quæ ſilicea teſta concluſa muniuntur, hoc eſt quibus pars carnea intus, ſolida foris, fragilis, atq; ruptilis, non colliſilis: quod genus Concharum, & Oſtrearum eſt. Hæc ille. Neque ab hoc ordine deflexit, quin Ariſtotelem imitatus Plinius, Piſcium, inquit, quidam ſanguine carent, de quibus dicemus; ſunt autem tria: in primis; quæ Mollia appellantur; deinde contecta cruſtis tenuibus, poſtremò teſtis concluſa duris.

Hiſtor. 4. cap. 1.

E

QVID MOLLE. SYNONYMA. ETYMVM.

F

MOLLE, dicitur omne quod eſt tenerum, tactuiq; cedens, cui contrarium, quod durū eſt. Cæterùm quę Græci μαλάκια, Latini Mollia appellāt ſunt ὅσα ἄναιμα ὄντα, ἐκτὸς ἔχει τὸ σαρκῶδες, ἔντος δὲ τὸ στερεὸν, καθάπερ καὶ τὰ ἔναιμα, οἷον τὸ τῶν σηπιῶν γένος; id eſt, ſanguine carentia, & foris carne obducta, ſolidum intus veluti ſanguinea continent, vt Sepia (quemadmodum ſuperius quoq; à Philoſopho dictum eſt.) Dici etiam μαλακόδερμα, id eſt Molli cute contecta, quidam volunt, præſertim Theodorus Gaza, & eum ſecutus Rondeletius, nominis affinitate decepti. Nam Hippolytus Saluianus, optimus ſanè Ariſtotelis interpres, & diligentiſſimus animalium aquatilium naturæ indagator, hoſce non ſine ratione reprehendit in ſua de Aquatilibus hiſtoria. ait enim μαλακόδερμα, hoc eſt, mollem cutem habentia ab Ariſtotele vocari cartilagineorum piſcium oua. Cùm enim dixiſſet Philoſophus, Cartilaginea verò, & Viperæ cùm intra ſe oua generent, mox animal foras pariunt; perfectum autem generant ouum, ita enim ex ouo animal gignitur, ex imperfecto nullum, extra autem non pariunt oua, quia natura frigida ſunt; & non quia calida, vt quidā volunt; ſtatim ſubiungit, μαλακόδερμα γοῦν γεννῶσι, διὰ γὰρ τὸ εἶναι ὀλιγόθερμα, οὐ ξηραίνει αὐτῶν ἡ φύσις τὸ ἔσχατον διὰ μὲν οὖν τὸ ψυχρὰ εἶναι, μαλακόδερμα γεννῶσι, διὰ δὲ τὸ εἶναι μαλακόδερμα, οὐ θύραζε, διεφθείρετο γὰρ ἄν. Quæ quidem verba (inquit Saluianus) neque à ſuperioribus diſtinctione capitis vndecimi ſeparare debebat Theodorus; cùm eorum, quæ in illis dicuntur, cauſam reddant; neque ſic vertere; cute molli intecta generant oua; quod enim caloris exigui ſunt, vltimum ſiccare natura eorum nō poteſt; quia igitur frigida ſunt, molle generant; quia molle, non extra, periret enim propter ſuam mollitiem: ſed ſic potius, Molli igitur cute tecta generāt oua; quia enim pauci ſunt caloris, non exſiccat eorum natura admodum. Quoniam ergo frigida ſunt, cute molli tecta generant; quoniam verò molli tecta ſunt cute, non extra; perirent enim vtique. Atheneus etiam τευθώδη hoc eſt Loligini ſimilia vocat Mollia. Μαλάκια autem cur vocentur, nobis manifeſtauit Galenus, dum inquit: Μαλάκια, id eſt, Mollia vocantur neque ſquamam, neque aſperam, neque teſtaceam cutem habentia, ſed mollē, perinde ac in hominibus eſt: Vt Polypodes, Sepiæ, Loligines, quæ tangenti quidem mollia videntur, quia neque ſquamas, neque aſperum, neq; teſtaceum tegumentum habeant, duræ autem ſunt carnis. Apud Ariſtotelem citante Athenæo, Mollia ſunt Πολύποδες, ὀσμύλη, ἐλεδώνη, τευθίς, hoc eſt Polypi, Ozæna, Heledone, Sepia, Loligo. Alibi Mollia ſcribit eſſe Polypos, Sepias, Loligines, Plinius Mollia, inquit, ſunt Loligo, Sepia, Polypus, & cætera eius generis. His ab alijs annumerari video Leporem marinum, & Vrticam, quam poſtremam nos inter Zoophyta, & his ſimilia recenſebimus, quamuis perfectum Zoophytum non ſit. Mollia autem non eſſe clarum eſt; nam neque ſolidam intus habent ſubſtantiam, quæ oſſi proportionetur, vt pleraq; Mollia (licet alioqui oſſa, teſte philoſopho, minimè ſint, vt mox patebit) nec octo pedes, nec mutim, nec atramentum, nec caput intra alueum, nec quaſuis ferè alias partes, quibus Mollia prædita eſſe deinceps probabimus. Quocirca qui Vrticam, & Leporem marinum inter Mollia retulerunt, nimis latè vocem eam vſurpauêre, & quæuis animalia

Μαλακόδερμα Ariſtotelis non eſſe Zoophyta.

Gaza, & Rondeletij error.

1. De gen. cap. 10.

G

Μαλάκια.

Lib. 3. de alimen. facul.

Quot ſint Mollia.

Lib. 7. Hiſtor. 5. cap. 6.

Lib. 9. cap. 28.

Zoophyta qua.

H

Animalia ad tactum cedentia, molliq; carne prædita, Mollia nuncupantur. Nos autem concisiùs, propriùsque, Philosophum imitati, sumimus hanc vocem, & de omnibus, quæ Mollibus propriè dictis conueniunt, hæc in genere scribimus.

DESCRIPTIO, ET PARTIVM ANATOME.

MOLLIA ossibus, & visceribus carere, qualemq; habeant carnẽ, his verbis docet Aristoteles: Videntur, inquit, nihil ossis, nihil terreni discretũ habere, quod dignum effatu sit; sed mollia ferè tota carnosa, & tactui cedentia. Ne tamen corpus eorum facilè pereat, modo illorum, quæ carne lassiuiunt, naturam inter carnem, & neruum obtinent. Mollis enim vt caro est, sed intendi potest, vt neruus. Fissilis autem caro eorum non in di-

Ossibus de visceribus carere. 2. de par. cap. 8.

B rectum, sed in anfractum: ita enim ad vires commodior esse potest. Sed loco ossium habent, quod piscium spinis proportionetur omnia excepto Polypo: Nam Sepiæ habent quod sepium vocant, & Loligines quod gladiolum, vt postea probabimus, quãuis quidam partem hanc duram, ac solidam os appellare voluerint. Exteriores partes omnibus sunt tres præcipuæ, caput (κεφαλὴ) pedes (οἱ πόδες) siue brachia, quę quandoque Aristoteles πλεκτάνας vocauit, Gaza crura, barbas, cirros interpretatur, tum etiam τὸ κύτος ἀδιόριστον, id est alueus indiscretus, seu sinus eodem interprete. Non laudat Zoographus, quibus cirrhus cũ aspiratione scribitur, quòd huius vocabuli origo Græca non videatur, nisi quis fortè à verbo κείρειν deducat, siue quod capillamentum huiusmodi tonderi idoneum sit, vtpote prominens, vel pendulum: siue contrario sensu, quòd minimè tondeatur. Vnde cirrim, vel cirrhi dem auem aliqui notam volunt. Κίῤῥος quidem Græcis color est, quem Latinè giluum dicimus. Idem Zoographus rectè putat κῦτος apud Aristotelem non benè penanflecti, quanquam & in alijs locis sępius, tum in Aristotelis, tum in aliorum libris, modo penanflexum, modo paroxytonum inueniat. Sed quoniam penultima breuis, omnino peracuendum censet.

Sepium quid, & gladiolus.

Exteriores partes.

Cirri vt scribendũ, & vnde dicantur.

κύτος.

Caput verò omnibus contra quàm cæteris animalibus inter crura

C continetur & ventrem, teste Philosopho: Vnde Plinius de Mollibus loquens summatim: His, inquit, caput inter pedes, & ventrem. in capite os est, & in hoc bini dentes. Vt ex hisce Philosophi verbis patet. Μετὰ δὲ τοὺς πόδας ἡ κεφαλή ἐστι, ἁπάντων ἐν μέσῳ τῶν πόδων τῶν καλουμένων πλεκτανῶν. ταύτης δὲ τὸ μὲν ἐστι στόμα, ἐν ᾧ εἰσὶ δύο ὀδόντες. Caput omnibus inter brachia: eius pars oris habitus est, in quo dentes duo. Quæ Aristotelis verba Athenæus sic transcripsit. Τὴν σηπίαν, inquit, Ἀριστοτέλης φησὶ πόδας ἔχειν ὀκτὼ, ὧν τοὺς ὑπο κάτω δύο μεγίστους, προβοσκίδας δύο, καὶ μεταξὺ αὐτῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ στόμα. ἔχει δὲ καὶ ὀδόντας δύο, τὸν μὲν ἄνω, τὸν δὲ κάτω. Sępię scripsit Aristoteles octo pedes esse, sub his duos maximos, scilicet promuscides duas, inter hos verò oculos, & os, atque dentes duos, alterum superiorem, alterum inferiorem. Cæterùm rostrum rectius, os dentesq; appellanda sunt, vti doctissimè Rondeletius disseruit. Est enim hæc pars (os nimirum, & dentes) adunco carniuorarum rostro perquam similis ex partibus duabus composito, superiore, & inferiore, commissura pyxidata, vt loquitur Rõdeletius, ita vt inferior intret in superiorem. Partes itaque huius rostri, superiorem scilicet, & inferiorem dentes videtur appellasse Philosophus. Sed cùm immobiles sint, neque firmè innitantur ad la-

Caput. Lib. 9. cap. 28.

4. de par. ani. cap. 1.

Pedes.

Rostrum.

D niandam, & retinendam prędam, non satis propriè dentes dicentur, sed potius ῥύγχος. Carent lingua Mollia, sed vice eius carnosum quiddam in ore gerunt, quo voluptatem discernant esculentorum, vti apud Philosophum scriptum reperio. Insuper habent in capite oculos binos grandiusculos, quibus discrimen exigua quędam præstat cartilago, continens cerebrum paruulum. Pedes quoque omnia obtinent in parte priore, cuius causam hisce verbis tradidit Aristoteles: Pedes (habent) parti priori vinctos circum caput, infra oculos circa os, & dentes. Sed cùm cætera animalia, quibus pedes, aut parte priore, posterioreuè eos habeant, aut latere, vt ea, quæ multis pedibus innituntur, & sanguine carent, hoc vnum genus (Molle nimirum) parte, quam priorẽ in eo capimus, omne continet. Cuius rei causa est, quòd pars eius posterior, ad priorem adducta est, extremaq; coeunt, & confunduntur, quomodo Turbinatis inter testata accidit. genus enim testatum omnino partim Crustatis, partim Mollibus simile est. Quia enim foris terrenam portionem, intus carneam habent, Crustatis assimilantur: qua autem forma eiusmodi corporis constat, cum

Lingua carent.

De part. 4. cap. 5.

Oculi.

Pedes cur in parte priore.

Mollibus conuenit omne quodammodo, ſed præcipuè, quæ ex Turbinatis cuniculo in an- E
fractum contorquentur. Natura enim horum vtrorumq; perinde ſe habet, quaſi quis di-
recta linea (vt in quadrupedum, & hominum genere eſt) primum extrema linea partę os ſi-
tum intelligat: qua a: mox ſtomachum, qua b: tum ventrem, qua c: deinde inteſtinum vſque
in oſtium excrementi, qua d: hæc ita in ſanguineo genere diſpoſita ſunt, & caput, pectusq;
locum obtinent primum. Reliqua eorum ipſorum gratia, aut motus cauſa natura adie-
cta ſunt, vt prora, poſterioraq; crura. In cruſtatis etiam, inſectisq; ordo interiorum eodem
modo conſtare vult, ſed officijs exteriorum motionum differt à ſanguineo genere. At ve-
rò Mollia, & Turbinata inter ſe quidem proximè conſtant, ſed ijs è conuerſo: finis enim
ad principium flectitur, quaſi quis lineam efflectendo ducat d ad a. Cum enim ità partes
interiores ijs collocentur, ambit alueus, qui in Polypis tum caput vocatur, qualis in te-
ſtato genere Turbo eſt. Nec aliud intereſt, niſi quod alterius molle, quod ambit eſt: alte-
rius duro tegmine carnem natura complexa eſt, vt ſeruentur cùm difficulter moueantur.
Hinc fit, vt excrementa tam Mollibus, quàm Turbinatis meatu ori vicino emittatur: quan-
quam Mollibus infrà, Turbinatis à latere. Hac de cauſa pedes Mollium ità poſiti ſunt, &
contrà quàm cæterorum. Hactenus ille. Pedes quoque ſunt omnibus octoni, ſed ſingu- F

Pedes quot omnibus.

lis eorum generibus diuerſi. Quibuſdam enim pedibus acetabula, cirramentaq; ſunt, quæ
vim contextumq; talem habent, qualem implicamenta illa, quibus digitos antiqui medici
indere ſolebant. Ita enim fibris implexa ſunt, quibus carunculas, cæteraq; cedentia tra-
hant. quippe quæ laxa præhendant, intenta premant, & retineant, cum pars interior tota
contingat, atque amplectatur. Sunt etiam quibus pedes breues, & inutiles, binæq; pro-
muſcides prælongæ, quibus veluti anchoris innitantur, ſeque ſtabiliant modo nauigij, ne
æſtu maris, aut tempeſtate vrgente de ſaxis deturbentur, venentur etiam procul, orique
è longinquo admoueant. Itaque non aliud habent, quo capere, admouereq; poſſint, niſi
aut pedes, aut promuſcides, aut acetabula, ſiue cirramēta, quæ (vt dixi) pro manibus obti-
nent ad vim tum inferendam, tum propulſandam, atque etiam ad cætera vitæ munera ne-

Fiſtula.

ceſſaria obeunda. Fiſtulam ante alueum ſupra caput, & brachia gerunt cauam, quam mo-
dò in dextram partem, modo in ſiniſtram transferunt; hac mare tranſmittunt, & quantum
ſuo admiſerint alueo, quoties ore aliquid capiunt, vt teſtatum reliquerunt Ariſtoteles, &

Hiſtor. 4. cap. 1. Lib. 9. c. 12 Hiſtor. 8. cap. 2.

Plinius. Sed Theodorus Gaza in hoc Ariſtotelis loco, fiſtulam hanc Polypo tantùm tri-
buere videtur. VVottonus ait perobſcurè hęc pronunciaſſe Ariſtotelem, ſed longè aper- G
tiùs eadem in libro de reſpiratione explicaſſe, vbi apertè Mollibus omnibus fiſtulam ineſ-
ſe cerebro oſtendit. Et rurſus alibi cauſam reddens, cur fiſtulam habeant, inquit: Qui-
bus autem per cibum humor illabitur, ijs fiſtula in ſanguineo genere data eſt. Mollibus
etiam, & cruſtaceis hoc idem adhibitum eſt. Nam & ea quoque humorem propter cibum
accipere coguntur. Fiſtula hæc modo ab Ariſtotele dicitur αὐλὸς, modò μυκτὴρ, Ga-

De gener. animal. 1. c. 15.

za narem transfert. Dubitant quidam num pro hoc vocabulo legendum ſit apud eundem
φυσητὴρ, quo vocabulo ſæpe vtitur, cum balęnarum, & cętacei generis animalium men-
tionem facit. Sanè vbi apud Ariſtotelem de Loliginum coitu loquentem in Gręcis legi-
tur μυκτῆρα, aut φυτῆρα, Zoographus legendum putat, φυσητῆρα. Plinius tamen hunc Ari-
ſtotelis locum tranſcribens nares tranſtuliſſe videtur, & per conſequens μυκτῆρα in co-
dice Gręco Ariſtotelis legiſſe, cum inquit: Crine vno fæminæ naribus adnexo. Aelianus
etiam de cetis Gedroſijs eandem partem μυκτῆρας, id eſt nares appellare videtur. quapro-
pter nihil videtur eo loco mutandum. Pinnulam habent omnia circundantem alueum,

Pinnula. De par. an. 4. c. 10. Alueus. Cutis. Lib. 9. c. 12

cauſam cur eam habeant, dat Philoſophus; vt, inquit, natent, & ſe dirigant, vt volucres
cauda pennis condita, & piſces ſua penna cartilaginata. Alueus à capite amplioris capa- H
citatis propenſus: eius caro fiſſilis eſt, non per directum, ſed in orbem, cuteq; intecta eſt.
Verùm quamuis cutem Ariſtoteles, & Plinius tribuant; tamen reipſa inquit Saluianus cu-
te carere videntur. Quod Plinius etiam (cuius in hac re admiranda diligentia) compro-
bat inquiens: Aquatilium tegmenta plura ſunt: alia corio, & pilo teguntur, vt vituli, & Hip-
popotami, alia corio tantùm, vt delphini: cortice vt teſtudines: ſilicum duritia, vt Oſtreæ,
& Conchæ: cruſtis vt locuſtæ: cruſtis, & ſpinis, vt Echini: ſquamis, vt piſces: aſpera cute, vt
ſquatinæ; qua lignum, & robora poliuntur: molli, vt murænæ: alia nulla, vt Polypi. In cor-

Capillamēta, & eorū vſus. Cerebrum. 1. Hiſtor. cap. 16.

pore quoque omnium, quędam capillamenta habentur; quæ quidem in toto eorum latere
conſpici ſolent: ὀςλίγγας vocat Scholiaſtes Nicandri, Ariſtoteles τριχώδη. Eorum vſus
iudicio Rondeletij eſt, qui branchiarum in reliquis piſcibus. Huiuſmodi branchiæ ſunt in
Cancris, & alijs Cruſtatis. Quantū verò ad interiora attinet, omnibus Mollibus cerebrū
datum: Sic enim Ariſtoteles: Cerebrum autem ijs omnibus eſt, quę ſanguinem obtinent,

& ob

A & ob eam rem sanguinea appellantur, atque etiam quæ Mollia nomine speciali vocantur. Quod Plinius quoque confirmat dicens: Cerebrum omnia habent animalia, quæ sanguinem: etiam in mari quæ Mollia appellauimus, quamuis careant sanguine, vt Polypi. Id tamen minimè cerebrum censendum erit, sed quid proportione respondens cerebro, à quo sentiendi mouendiq; facultas dimanat in omnes corporis partes. Sed non tacebo quòd Aristoteles, cùm sentiendi vim à corde, non à cerebro proficisci putet, partem in Mollibus μύτιν dictam principatum sentiendi obtinere dicat, ac si hæc esset ἀνάλογος cordi; sic enim scribit: Sed habent illud quoq;, inquit, oportet, quod ei parti proportionetur, cui sentiendi principatus in sanguineo genere mandatus est: hoc enim in omnibus animalibus inesse necesse est. Ergo Mollibus id membrana continetur humidum, per quod gula in ventrem pertendit, admota prius tergo (sic Gaza, ego verò adnata magis tergo, προσπέφυκε πρὸς τὰ ὠτράνη μᾶλλον) mutis id à nonnullis dicitur. Hactenus ille, qui & humidam corpulentamq; partem eam esse subdit, tendereq; per eam mediam stomachum siue gulam. Nam, inquit, si inter eam & tergum positus esset, distendi æquè non posset cibo ingrediente, propter dorsi duritiam. Intestinum à mute natura semouit, extraq; posuit, & atramentum in-

B testino annexuit, vt quamplurimum distaret ab aditu, & pars sordida à nobili & principe procul haberetur. Partem hanc cordi porportionari & situs ipse ostendit, cùm idem sit & dulcedo humoris, tanquam concocta & sanguinea quædam. Et alio rursus in loco, Mollium nullis inesse viscera scribit, sed tantum partem eam quam mutem appellant, & atrum quendam humorem, quem atramentum nominant, τὸν θολόν, alij vt Athenæus & Dioscorides τὸ μέλαν. Hoc scribit Plinius pro sanguine ijs inesse, de Sepia mare ac fæmina sic loquens: Ambo autem vbi sensêre se apprehendi, effuso atramento, quod pro sanguine his est, infuscata aqua absconduntur. Rondeletius bili potiùs respondere putat. Natura enim, inquit, vel quòd pro sanguine est nutrimenti causa, veluti thesaurum diligenter seruat, minimè autem in quolibet metu effundit. Præterea meatus nullus est venæ proportione respondens, quò alendi corporis causa in vniuersum corpus distribuatur. Quare satiùs esse duxerim excrementum appellare, quod ab alimento secretum in vesica reponitur, quoque natura imminente periculo, tuendi huiusmodi piscium generis causa abutitur. Nam quoties metu perterrentur, hoc atro humore aquam infuscant, sibiq; nigrorem septum proponunt & turbulentiam quasi, quo se abscondant. Quocirca excrementum es-

C se censet quoque ante Rondeletium Aristoteles, & non aliter quàm in auibus sedimentum album in terreo earum excremento innasci. Non enim secus quàm aues vesica carent hæc Mollia, quantumque terrenum maximè sit, in atramentum secernitur. Tunica autem id continetur membranea (quam μήκωνα appellauit Aristoteles, Gaza papauer vertit) exitum, finemq; habens, qua alui excrementa emittunt, parte quæ fistula vocatur, quæ in supinis posita est. Sed & aliarum partium interiorum meminit Philosophus, de quibus sic scriptum reliquit: Os autem, inquit, gula eorum excipit angusta, quam sequitur guttur (πρόλοβος, ingluuies) ampliusculum neque (non) absimile auibus: cui iungitur venter tanquam omasum (abomasum VVottonus ἤνυστρον) facie claviculæ buccinorum. Intestinum ab eo tenue, partem repens superiorem ad os fertur, quod laxius (παχύτερον) quàm gula est. & paulò post dat rationem, cur hasce partes habeant, nimirum ingluuiem, & abomasum. Habent, inquit, hæc (Mollia) ita eas partes eadem de causa, qua aues. Neque enim eorum vllum potest commolere cibum: itaque ingluuies ventri præiacet. Sepiæ quoque Loliginiq; tum maiori tum minori partes duræ ac solidæ intus per corporis prona continentur, quas non eodem appellant nomine: Sed quod insertum Sepijs est, sepium vocant, quod

D Loliginibus ξίφος, idest gladiolum, vti postea planiùs explicabitur.

4. de par. cap. 5. Mutis.

Histor. 4. cap. 1.

Lib. 9. c. 29.

De par. 4. cap. 5.

Partes duras ac solidas intus cōtineri s

SENSVS.

SOMNIARE quoque omnes hosce Molles pisces scribit Aristoteles, vt cætera aquatilia, dormireq; vt pisces propriè dictos. Vnde verisimile est, sensibus externis, vt visu, olfactu, ac gustu valere. Visum quoque eis inesse manifestum faciunt oculi, quos magnos esse suprà ex Philosopho dixi. quamuis num acutè cernant, nullibi scripserit. Olfactu admodum ac gustu valere ex his eius verbis colligimus: Nam & Sepiæ, inquit, & Polypi odore escarum alliciuntur: & Polypi ità adhærescunt, vt auelli inde non possint, sed truncari potiùs patiantur: At verò pulicaria herba (κόνυζα) admota protinus ab odore eius resilire dicuntur. Gustus etiam similis est ratio. interdum enim cibum persequun-

Somnus. Histor. 4. cap. 14.

Hist. 4 c. 8.

tur diuerſum, nec eiſdem ſaporibus omnia delectantur &c. Tactu verò ſentire omnibus datum eſt animantibus. De auditu nihil certi manifeſtiq; habetur. E

SEXVS.

1. de gen. c. 1. 1. de gen. cap. 3. Hiſtor. 4. cap. 1.

ARISTOTELES agens de animalium exanguium ſexu, Mollibus quoq; vtrunq; ineſſe tradit: Alibiq; vuluas bifidas, ac teſtes geminos iuxta genitale in cunctis reperiri ait. Differunt autem fæminæ à maribus eodem teſte, quòd mas prona ſui corporis nigriora ſupinis potius, parteſq; omnes aſperiores habeat, quàm fæmina, & lineis interuenientibus varias: caudam etiam acutiorem. In mare quoque meatus quidam ſubditus gulæ à cerebro in ima aluei pertendit, idq; ipſum ad quod fertur, ſpeciem mammæ imitatur: in fœmina duplex illud idem ſupraq; poſitum habetur. Vtroq; tamen in ſexu corpuſcula quædam ſubrubra parti eiuſmodi ſubiuncta ſpectantur. F

LOCVS, VICTVS.

Cur non ſint in Ponto. Li. 9. Hiſtor. c. 28.

CVM ſanguine carentia natura ſint frigida, in lacu aut dulcibus aquis naſci non poſſunt, vnde & Mollia in ſalſis aquis gignuntur: non tamen omnia eodem in loco, etenim quædam in alto mari, quædam prope littus degunt. Omnia autem reſpuunt aquam ſalſam potulentiorem. Quo circa in Ponto Mollia non ſunt, vti prodidit Ariſtoteles. Idem omnia carniuora eſſe ſcripſit, ſolaq; carne veſci. Loligines namque & Sepias piſces maiores euincere, Conchulis delectari Polypos.

NATVRA, MORES.

Quaſt. natur. Pauida eſſe. Atramenti effuſio ob pauorem. 4. de par. cap. 5.

MOLLIVM omne genus authore Plutarcho, frigus difficulter fert ob carnis nuditatem & tenuitatem. Nulla enim cute, aut ſquama integuntur, intuſq; duras habent oſſeaſq; partes. Pauida autem ſunt, ob ſanguinis inopiam & naturam frigidam, vnde etiam parum viuunt: biennium enim non ſuperant, aut rarò, vt docet Ariſtoteles. Quod autem meticuloſa admodũ ſint Mollia, declarat atramenti effuſio, quemadmodum placuit Philoſopho his verbis; Sed cùm exanguia ſunt (Mollia) ob eam rem refrigerata & pauida, hinc vt hominum nonnullis per metum funditur aluus, aut excrementum veſicæ profluit, ſic ijs accidit neceſſariò, vt metu perculſa effundantur: ſed natura hoc excremento ad præſidium, & tutelam eorum abutitur. Nullam ijs eſſe vocem aut ſonum, idem author eſt. G

COITVS, PARTVS, GENERATIO.

3. de gen. cap. 8. Quomodo coeant. 1. de gen. cap. 15.

PARTVS quoq; eorum ſimilis Cartilagineorum partui, teſte Ariſtotele, qui ea coire diuq; in venere morari his verbis teſtatur. Pariunt enim, ea (Mollia) quoq; per coitum: & quidem ſæpe mas coniunctus cum fæmina viſus eſt. Quamobrem hinc etiã hiſtoricè nequaquam illi dicere videntur, qui piſces omnes fœminas eſſe autumant, nec per coitum parere. Hæc enim oriri per coitũ arbitrari, illa verò non, mirum eſt. Aut ſi hæc ita parere illos latuit, indicium imperitiæ eſt. Diutiùs hæc quàm cætera coeunt, more inſectorum, ratione. Sunt enim exanguia, & ob eam rem frigida natura. At quomodo coeant, alibi ſic ſcribit: Mollia ore coeunt, renixu complexuq; mutuo brachiorum, ſic enim coniungi neceſſe eſt: quoniam natura exitũ excrementi in os inflectendo adduxerit, vt antea dictum eſt, cùm de partibus ageremus. Habere fœminas omnes in hoc genere membrum vuluale, apertum eſt. Continet enim primo ouum indiſcretum, mox diſcretum in plura, & pariunt omnia imperfecta, modo ouiparorum piſcium. Meatus ille interior excrementi & vuluæ eſt, tum in ijs, tum etiam in Cruſtatis. Eſt enim qua ſemen genitale H

per

A per meatum emitant, idq; parte corporis supina, qua putamen distat, & mare illabitur, faciunt. Quamobrem ea parte mas cum fœmina copulatur. Nam si mas siue semen, siue membrum, aut aliquam virtutem, siue vim aliam mittat, admoueri ad meatum vulualem necesse est. Et paulo pòst: Interdum, inquit, tergis quoque Mollia copulantur. Sed generationisnè gratia, an alia causa, nondum exploratum. Oua autem eorum cum imperfecta sint foras exclusa, augentur more Vermium, vt idem author tradit: Sed vim vitalem à maris asperso semine habere est necesse more piscium, eodem teste. Fœminis, inquit, huius generis mares aspergunt, quomodo ouis mares genere piscium: redduntur; oua eorum glutino cohærentia, ad speciem vuæ. Cæterùm quòd dicat oua, cùm eduntur, glutino esse coniuncta & oblita, id ad eorum tutelam à natura factum. Sed alibi clariùs non nisi in Sepijs visum esse scribit, quòd mas oua, quæ fœmina ediderit, persequatur. Sed tamen in reliquis eiusdem generis (intelligit autem reliqua Mollia) fieri, rationem esse. Quæcunque autem oua vitale virus attigerunt, ex ijs animalcula nascuntur, vt in Piscium historia clariùs explicabitur. Pariunt verno tempore, & Sepia in primis: ouaq; habent candida, quæ tempore arenida (Ψαθυρά) euadunt, veluti & illa quæ Crustata edunt.

Oua [illegible] augeantur.
Histor. 5. c. 17.
3. de gen. c. 8.
Histor. 6. c. 13.

B

VSVS IN CIBIS.

MOLLIA esui fuere omnia olim, & nunc etiam in culinam recepta sunt, exceptis paucis Polyporum generibus. Quæ autem cibis idonea sunt, præstant cùm sunt grauida, vt prodit Athenæus. Et Aristoteles disputans probansq; semen non esse in muliere, quòd habeant menstrua, subiungit: Generis etiam exanguis Mollia & crustata optima sunt, cùm vtero gerunt. Quod enim sanguine carent, nec pinguedo in ijs consistit, hinc proportionale pinguedinis secernitur in seminale excrementum. Et iterum alibi: Mollia etiam præstant, cùm grauida sunt, vt Loligines, Sepiæ, Polypi. Duræ sunt carnis, vt scribunt Aegineta, Galenus, Athenæus, cuius rei rationem his verbis Cardanus reddere conatur: Quæ igitur, inquit, Mollia sunt, quoniam cute sola teguntur, ideo durissimã carnem sortita sunt: fluctibus enim aliter obtunderentur, & cuiuscunq; minimi piscis iniuriæ expositi essent, ob id durissima sunt carne & difficillimæ concoctionis. Et pòst, Ergo, inquit, quæ Mollia sunt, adeo concoctu difficilia sunt, vt oculos grauent, inquit Hippocrates.
C Vt testatur Galenus, crasso glutinosoq; succo constant, sicuti cetacei pisces. Alibi exiguum etiam in se succum salsum continere scribit, crudumq; succum copiosè suppeditare, si tamen coquantur plurimum corpori alimentum exhibere. Diphilus apud Athenæum flatus insuper addit parere, quocirca Venerem proritare, elixataq; probiora effici & vtiliora, quoniam humores quos iniquiores obtinent, eluantur; Vnde caro ipsorum durior efficitur. Oua quoque Mollium in cibum olim videntur recepta, cùm dicat Aristoteles partem quandam in ijs nullius esse saporis, ac si reliqua ou rum esui essent ac gustui grata. Nam ait. In mollium genere oua quiddam habere porportione respondens ei, quod nigricat in ouis Echinorũ, & parti creditum est superiori, ex origine pendens, amarum nec esculentũ: & quanquam, inquit, in his id colore differat, ingustabile tamen & esui ineptum est.

1. de gen. c. 19.
Histor. 8. cap. vlt.
in Aphor. Hipp. lib. 2. 18.
Lib. de bo. & vit. suc.
3. de alim. fac.
Oua num edantur.

DE POLYPO. Cap. II.

D

ORDINIS RATIO.

EX recentioribus, qui de Malachijs siue Mollibus vocatis animalibus scripserunt, alij à Sepia, alij à Polypo exordium sumpsere. Sed qui à Polypo inceperunt, ij meo iuditio, rectiùs fecere, ob præstantiam & dignitatem, quà longè hic cæteris Mollibus præcellit. Tanto in primis corporis robore valet, vt ne fortissimo quadrupedum leoni (si daretur occasio) cederet. Hominem sanè vehementi brachiorum amplexu è nauis medio in altum mare detrahere, quin conficere, cernitur, & quod amplius est, ingentem hominum multitudinem solus sustinere, adeo vt ægrè confici possit. Quod si Leoni faciendum foret, nil quidquam fortius præstare posset. Vt iam aquilam omnium auium reginam & fortissimam quis non miretur amplius ab eo pertinacibus circumplexam cirris in altum

Polypi fortitudo.
Hominem interficit.
Aquilam vincit.

pro-

protractam pelagus, & minimo negotio interfectam. Cæterum longè in eo admirabilior erit ingenij calliditas, quàm robur illud quod prædicauimus, ſi quanta verſutia victum ſibi venetur, præfari velimus. Nec minus etiam in eo laudabile dicimus, quòd terram petat, & aſpera perambulet loca, quod profecto nulli ex Mollium genere à natura datum eſt. Sic enim duplicis (vt ità dicam) naturæ videtur particeps, vt cum Piſcibus, & terreſtribus quadrupedibus conuenire poſſit. Haſce igitur nos ob rationes de Polypo primùm dicemus, eo quem in omnibus noſtris hiſtorijs ſeruamus, ordine.

Ingenium vafrum.

Polypi ambigua natura.

ÆQVIVOCA.

APVD Hippocratem & Cornelium Celſum Polypus eſt caruncula modò alba, modò ſubrubra, quæ narium oſſi inhæret, & modò ad labra pendens narem implet, modò retrò per id foramen quo ſpiritus à naribus ad fauces deſcendit, tantum ſumit incrementum, vt poſt vuam conſpici poſſit: ſtrangulatq; hominem, maximè auſtro aut euro flante, fereq; mollis eſt & raro dura, eaq; verò magis ſpiritum impedit & nares dilatat, qua ferè καρκινώδης eſt. Paulus Aegineta, Polypus, inquit, tumor eſt præter naturam in naribus conſiſtens à ſimilitudine marini Polypi nominatus, quod eius carni ſimilis ſit. At Galenus Polypum à multitudine pedum dici ait: vt enim, inquit, illi multas habent inciſuras ſeu inciſiones, contumeſcuntq; & increſcunt: ſic morbus iſte eodem modo. In hac ſignificatione & Horatius quoque vtitur:

Lib. 6. de med. cap. 8.

Morbus narium dictus Polypus, & vnde dictus.

Polypus an grauis hirſutis cubet hircus in vndis.

Vnde polypoſus apud Martialem:

Polypus quid.

Naſutum volo, nolo Polypoſum.

Πολόπους quoque apud Græcos dicitur multos habens pedes, multipes: hinc πολύποδα Ζῶα apud Platonem dicuntur animalia multos habentia pedes, vt ἄποδα nullos. Item πολύποδες dicuntur beſtiolæ quædam multipedes: Cutiones nonnulli, alij porcelliones appellant: nos ὀνίσκους nominauimus in noſtro de Inſectis volumine. Πολυποδες εἶδος ἰχθύων, ἢ εἶδος φθειρῶν. Heſychius.

Cutiones.

SYNONYMA. ETYMON.

POLYPI vocabulum Latini à Græcis mutuarunt teſte Varrone: ſoletq; in maſculino genere efferri: Lucilius tamen apud Nonium in fæminino vſus fuit; vti ex eius hiſce verbis corruptis liquet:

Polypus vnde dictus.

Pauliſper cui medentia medem hæc ſe vt Polypus ipſa.

Syllabam primam producit Horatius, Martialis, & Ouidius, qui inquit:

—— deprehenſum Polypus hoſtem
Continet.

Vnde nonnulli malè adagiorum authorem ex Theognide trãſtuliſſe cẽſent hunc verſum.

Πουλύπου ὀργὴν ἴσχε πολυπλόκου.

Mentem habeas vafri Polypi.

Quòd primam ſyllabam corripuerit. Ego verò apud Latinos & produci & corripi poſſe Græcorum imitatione exiſtimo. Nam prima ſyllaba apud eos natuta breuis eſt. Πολύπους enim Atticè dicitur apud Athenæum: Item Πόλυπος pro paroxytonum. Iones, Dores & Aeoles per ω ipſum enunciant Πώλυποι dicentes: Πολύπουν dixit Epicharmus Πωλύπουν διζόμενος Polypum inueſtigans. Huic quoque reſpondet Πῶλυψ ex Diphylo apud Athenæum; ὁ πῶλυψ, inquit, συνεργεῖ τοῖς ἀφροδισίοις. Euſtathius alibi Doricum tantùm & Aeolicum eſſe dicit nomen πώλυπος. Ionicum ſanè non videtur. Quippe Iones o paruum, non in ω magnum mutare ſolent, ſed o paruo adijcere υ. Vnde apud Hippocratem Ionica dialecto vtentem πουλύποδας legimus. Et quanquam Attici cum Ionibus quædam communia habent: Atticè tamen πολύπους dicitur, vt & Ariſtoteles vſurpat. Quod ſi horum vtrumq; Atticum eſſe aliquis malit cum Euſtathio: Ionicum faciemus πουλύπους paroxytonũ, à quo genitiuus πουλύποδος fieri poteſt, à πούλυπος proparoxytono non poteſt: nõ enim aliter flecti poteſt, quàm vt λόγος. Πόλυπον dicere Aeolos ſcribit Athenæus, ſed

Lib. 7.

Odyſſ. ε.

A sed scribendũ per ω ex Eustathio. Aristophanes τὸν πολύπουν μοὶ ἔθηκεν. Et rursus: Πηγαὶ λέγονται πουλυπου πιλουμένου. Et Plato Comicus: ὥσπερ τοὺς πολύποδας προτισασι. Itaq; pro diuersis dialectis hæc omnia erunt vsitata: Πολύπους, Γουλύπους, Πουλυπος, Πώλυπος, Πολύπους, Πώλυψ. Antiphilus Bizantius in quodam epigrammate πουλυπόδην dixit, a recto πουλυπόδης. Inuenio & apud Oppianum in casu recto Πουλύποδος legi quorundam sententia. ego potiùs genitiui casus esse existimo, & à πλεκτὴ regi, quod πλεκτάνας hoc est cirros significat. Dicitur autem πολύπους à multitudine pedum, teste Galeno. ποῦς enim apud Græcos pedem significat, quod in casu accusatiuo πόδα facit. Animaduertendũ tamen est accusandi casũ composita ab hoc diuersa habere, scilicet πολύπουν, οἰδίπουν, τρίπουν, quod Eustathius ex Atheneo obseruauit. Ἀνόστεος, id est exos pro Polypo accipitur, epitetum scilicet loco substantiui apud Hesiodum. Lacedemonij tamen Polypum substantiuè & simpliciter ἀνόστεον vocãt, autoribus Elitarcho in glossis, & Proclo in Hesiodum. Onos, idest asinus marinus, quem quidam Pulpum (Polypum) dicunt, alij octapodem, Kiranides. Pulpum enim aliqui recentiores indocti nominant, voce vulgari in Latinam terminationem deflexa, vt Syluaticus, & Gerardus Cremonensis, qui Kiranidem transtulit. Albertus Magnus Multipedum nominat, Græco nomine simpliciter translato, eodemq; sensu composito. Octapodia pro Polypis apud Psellum leguntur, diminutiuo nomine. Hodiè enim in Græcia Octapodi dicuntur, & à quibusdam ibi ineptiùs Catapodi. Polpo Italis: sed Venetis Folpo, & Genuensibus Porpo, Hetruscis pesce Malattia. Hispanis Pulpo. Gallis vt Narbonensibus Poulpe, alibi Poupe, & Purpe. Normanis Bougre. Masiliensibus Seechepoupe. Quare Gillius rectè scripsit Polypum vbiq; ferè gentium nomen retinere. Illyrijs Hobotniza. Angli, qui Vectam insulam incolunt vocant à Pourcuuel, vt à quodam Anglo accepit Zoographus: alij quidam à Pricke, vt à Iohanne Fauconero Acante accepit: Videntur, inquit, idem Zographus Malacia omnia siue Mollia Germanicè rectè posse vocari Kuttelfisch: vt si Polypũ interpreteris ein Kuttelfisch art. Non ineptè etiam vocaretur ein Vilfuss, vel Polfisch, vel Polkuttel, nomine composito à Polypo, & Cuttel quod est Sepia. Vel circumscriberetur, ein Bulckfisch mit lange fussen, vnd einemkleinem leib, id est Malacium pedibus longis, alueo modico.

Etymum.
Ἀνόστεος
Onos, siue Asinus marinus. Lib. 4.
Pulpus.
Multipes.
Octapodia
Catapodi.

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

ANTEQVAM Polyporum tradamus genera, operæ pretiũ est, quantum à cæteris distent Mollibus, recensere; partimq; vniuersalem quandam à veteribus sparsim memoratam descriptionem efformare, quam nõ dubitem primæ speciei potiùs, quàm cæteris conuenire. Differunt autem, teste Aristotele, Polypi à cæteris Mollibus, quę modò enumeraui, quòd alueus ijs sit paruus, & crura prælonga: cæteris è diuerso alueus amplus; crura breuia. Et alibi Sepiæ, inquit, & Lolligines non simili, vt Polypi, modo, constant: quoniam vim nandi tantummodo habent, cùm Polypi vel ingredi possint. Habent enim Sepię, & Lolligines pedes supra dentes, senos, exiguos, eorumq; nouissimos duos maiores, reliquos autem octonorum duos infra omnium maximos. Vt enim quadrupedibus crura posteriora firmiora, validioraq; sunt, ita ijs quoq; maximi, qui infra habentur. His enim onus sustinetur, motusq; potissimùm agitur. Duo etiam illi nouissimi maiores fuis medijs sunt, quia illis ministrent. Polypus medios quatuor habet maximos. Omnibus igitur his pedes octoni. Sed Sepijs & Lolliginibus breues, Polypis magni, Alueum enim corporis Sepię, & Lolligines habent magnum, Polypi paruum. Itaque quod natura Polypis ex corpore dempserat, id in pedum longitudinem addidit: quod Sepijs, & Lolliginibus de pedibus abstulerat, eo corporis magnitudinem auxit. Quamobrem Polypis pedes non solùm ad natandum vtiles sunt, sed etiam ad ambulandum: Sepijs autem, & Lolliginibus inutiles sunt: Et paulo pòst: Polypi, inquit, promuscide carent, quoniam pedes ad vsum eundem commodos habeant. Quorum autem pedibus acetabula, cirramentaq; adsunt, hęc vim, contextumq; talem habent, qualem implicamenta illa, quibus digitos antiqui medici indere solebant. Ita enim fibris implexa sunt, quibus caruncula, cæteraq; cedentia trahant: quippe quę laxa præhendant, intenta premant, & retineant, cùm pars interior tota contingat, atque amplectatur. Itaque cùm aliud non habeant, quo capere, admoue-

Hist. 4. c. 1.
A Mollibus quid differãt Polypi.
De par. 4. cap. 9.
Pedum cõstitutio, & vsus.

Hiſt.4.ca. 1. de Par. 4. cap.5.

req; poſſint, niſi aut pedes, aut promuſcides, hæc pro manibus obtinent ad vim tum inferendam, tum propulſandã, atq; etiam ad cætera vitæ munia neceſſaria. Præterea, vt idem teſtatur, cũ Sepię, Lolligini, & Lollio partes duræ, ac ſolidæ intus per dorſum, & corporis prona contineantur, Polypus nihil ſolidum intus habet; ſed caput cartilagine propè conſtat, quæ ſeneſcentibus maiorem in modum indureſcit. Cur autem hac ſolida parte, quam in Sepijs ſepium vocamus, careat Polypus, ipſe edocet his verbis. Habent etiam quod piſcium ſpinis proportionetur, vt Sepiæ quod ſepium vocant, Lolligines quod gladiolum: Polypi nihil eiuſmodi habent, quod eorum alueus, quem caput appellãt, breuior eſt, illorum procerior; ideoq; vt directus, inflexusque maneret, natura his adminiculis faciendum cenſuit. Rurſus idem Ariſtoteles Polypis, & Sepijs ventrem ſimilem eſſe tum figura, tum tactu teſtatur, ſtomachum nimirum, ſiue gulam ab ore prælõgam, quam ingluuies excipit, quomodo in auibus, tum ventrem coniungi, ac inteſtinum ventri annecti ſimplex, & vſque ad exitum tendere: At Lolligines bina ventris conceptacula habere, quæ ventris ſpeciem gerunt. Idem citante Athenæo, non ſimpliciter viſcera, ſed quæ ſanguineorum viſceribus reſpondeant, Polypo negat: Σπλάγχνον δ' οὐκ ἔχει ἀνάλογον inquit. Vnde Plinius, venter, inquit, ſanguine carentibus nullus: inteſtinum enim quibuſdam ab ore incipiens quadam via eodem reflectitur, vt Sepię, Polypo. In Polypo diſſecto cerebrũ duplex conſpici citat ex Ariſtotele Athenæus: qui & atramentum eius non nigrum vt Sepiæ, ſed ſubruffum eſſe ſcribit: continetq; id in veſica quam μήκωνα vocant. Quapropter falluntur maximè, qui excrementum, quod in veſica cõtinetur μήκωνα appellarũt, in Polypo, Sepia, & teſtatis: cùm id excrementum θόλος Græcis, Latinis atramentum vocetur. Gaza vbiq; μήκωνα apud Ariſtotelem papauer reddit: ab oblonga figura ſic dictam putat Dalechampius in ſuis ad Athenæum annotamentis. Sita autem eſt hæc tunica ſupra ventrem autoribus Aeliano, & Scholiaſte in Ariſtophanem, itemq; Athenæo: qui id ex Ariſtotele excerpſere. ſcribit enim; Habent atramentum Polypi, & Lolligines ſupra apud mutim potius poſitum, Sepiæ infra aluum. Subdicibidem Sepiæ plus quam Polypo id ineſſe, nec tacet cauſam, quia inquit, habet brachia, coloremque mutat. Alibi id denuò accreſcere poſtquam emiſit, prodidit, vt nunquam deeſſet atramenti copia. Ad reliquas partes nunc me confero. Cur Κεφαλὴν, ſiue caput vocent in Polypo, quod in cæteris Mollibus alueum, rationem reddit Zographus, quòd breuior ſit, & rotundior; Hoc in Polypo quandiù viuit prędurum eſt, & quaſi inflatum, teſte Philoſopho. Oculos ſupra duos pedes habere, os, & dentes in pedum medio ex eodem citat Athenęus: item Polypo octo pedes eſſe, duos quidem ſupernè, ac infernè totidem, minimos; medios autem maximos, cũ acetabulorum ordine duplici, quibus ori cibum admouet. Sed Ariſtoteles; pediculi octoni, inquit, omnibus, binis acetabulorum ordinibus ductu perpetuo omnibus, excepto vno genere Polyporum (ſcilicet Eledone.) Vnde Gillij lapſus quoque manifeſtatur, qui Polypos octo pedes habere ſimplicibus ſingulos acetabulorum ordinibus plenos ſcripſit. Teſtatur Ariſtoteles brachij Polypi membranam interiectam eſſe, vt cùm dixiſſet Sepias quaſdam in bina augeri cubita; Polyporum, inquit, brachia tantundem, atque etiam plus magnitudinis capiunt. Theodorus Gaza pro pediculis brachia interpretatur; quæ & crura, & cirros vocat; itemq; barbas, Plinium fortè ſecutus, qui de Polypo maximo, Barbas, inquit, quas vix vtroque brachio complecti eſſet; in quem locum hęc Maſſarius; ſic nos quoque, inquit, barbas in antiquis exemplaribus legimus, hoc diximus, quia in cæteris omnibus impreſſis codicibus branchias pro barbas deprauatè legitur; & intelligit per barbas brachia; nec dixit brachia, quoniam ſtatim ſubſequitur; Quas vix vtroque brachio cõplecti eſſet. πλεκτάνας, Theodorus brachia tranſtulit, κοτυληδόνας acetabula. Plinium, vbi inquit, Anguinũ ouum vidi, mali orbiculati modici magnitudine, cruſta cartilaginis, velut acetabulis brachiorum Polypi crebris, putat Zographus acetabula (quæ ab accipiendo deriuant Grammatici) à brachijs diſtinguere. Hæc enim ſunt veluti vaſcula quædam exigua rotunda, quibus brachia exaſperantur. Synechdochicè tamen pro ipſis brachijs ſumi poſſe. Aceptabula, inquit Cœlius Rhodiginus, apud Plinium Trebius Niger in Polyporum ratione accepiſſe videtur pro caliculis vrnalibus peluium modo: vnde apud Senecam ſunt præſtigiatorum aceptabula; hoc eſt vaſcula, ſeu caliculi, quibus aſſãtium oculos fallendo præſtringũt, &c. Sunt qui apud Plinium pro caliculis legant calicibus, quippè cùm vrnalis magnitudinis fuiſſe à Plinio referatur, teſte Maſſario, qui etiam tradit acetabula eſſe caliculos illos in brachijs Polyporum, qui rei cuique admoti veluti cucurbitulę ſuo hauſtu adeò tenent, vt auelli nequeant. Eruditiores, inquit Cælius, κοτυληδόνας exponunt τοῦ πολύποδος πλεκτάνας, id eſt Polypi acetabula, ſiue cirrhos, aut vt Ouidius flagella, à cotyles ſimilitudine,

Marginalia: *De Part. lib. 2.c.8.* — *Sepiũ quid.* — *Gladiolus.* — *De Par. 4. cap.5.* — *Cerebrum.* — *Libro 7.* — *Atramenti color.* — *Μήκων Polypi.* — *Atramẽtũ.* — *De Par. 4. cap. 5.* — *Hiſt.9.ca. 37.* — *Caput.* — *Oculi.* — *Lib.7.* — *Pedes.* — *Hiſt.4.ca. 1.* — *Gilli lapſus.* — *Hiſt.4.ca. 1.* — *Barba.* — *Brachia.* — *Acetabula quæ.* — *Lib. 13. cap.32.* — *Cotyledones.*

vt inquit

A vt inquit Eustathius. id genus vasis est, & manus cauitas. Inuenio apud Antiphilum Bizantium ἕλικας appellari: & apud Antipatrum Thessalum in suo epigrammate, quod de Polypo aquilam occidente fecit πλοχμοὺς hoc versu:

Πλοχμοῖς δ' εἰλιχθεὶς, πίπτει εἰς ἁλαδύσμορος. id est

Cirris circumuoluta, cecidit in mare misera.

Pedum autem, seu brachiorum vsus est, ad capiendum, & venandum cibos, eosdemq; ori admouendum, cum careant promuscide Polypus, inquit Aristoteles, suis brachijs, vt pedibus, ac manibus vtitur: quippe quibus duobus supra os positis cibum admoueat. Quæ sic transtulit Plinius. Polyporum multa genera. omnes brachijs, vt pedibus, ac manibus vtuntur. iisdem quoque ad natandum vti, autor est Philosophus. Paulus Iouius iisdem obuia quæque comprehendere, ligare, inuoluere, ac flagellare tradit. Acetabulis autem vtuntur ad sugendum, & firmiter tenendum rem quamlibet, cui adhærescunt, sed grandibus minorem inesse tenacitatẽ tradunt autores. πρῆθμα quibusdam dicitur cirrus apud Hesychium, & Varrinum, quibusdam verò caput Polypi. Verbum autem, πρήθειν inflare, & distendere significat: & caput quidem eius quamdiu viuit duriusculum est, & quasi infla-
B tum; & in cibo quoq; inflat; nã ad caput vapores mouet, & venerem stimulat. Μελίνη apud Hesychium, & Varrinum dicitur semen milio simile, quod panicum putat Zographus, item pars quædam in Polypo. Dorsum scribit Plinius partem læuem appellari, à qua acetabulorum ordo inchoatur. Collum etiam ei attribuit Aristoteles, idque imbecille cùm premitur. Vnde Athenæus: In polypis, inquit, aliæ partes corporis validæ sunt, imbecilla ceruix. Pinnulam quoque angustam habet, deque medio orsam; causam reddit Aristoteles: nimirum quoniam paruum habeāt alueum, quem satis suis pedibus dirigere possunt. Vnde Plinius; Non habent pinnas, quæ Mollia appellantur, vt Polypi: quoniam pedes vicem pinnarum illis præstant. Fallitur tamen Plinius, quòd omnibus Mollibus pinnam denegarit, cùm omnia habeant, quamuis in Polypis tam sit exigua, vt minimè, aut vix conspici possit. Theodorus Gaza in quodam Aristotelis loco fistulam tantùm Polypo tribuere videtur, vbi inquit Philosophus: Fistulam ante alueum positam supra caput, & brachia gerit cauam, qua mare transmittit. quãtum suo admiserit alueo, quoties aliquid ore capit, eamq́; modo in dextrã partẽ transfert, modo in sinistram, hac eadẽ fistula suum quoq; atramẽtum effundere solet. Et Plinius; est Polypis, inquit, fistula in dorso, qua transmittunt
C mare: eamq; modo in dextrã partẽ, modo in sinistram transferunt. Rostrum quoq; ei tribuit Iulius Scaliger: itemq; Bellonius Psittaci rostrum. Nulla tegi cute Plinius autor est; tamẽ Bellonius pedes, seu cirros pelle contegi varia scripsit: carnem albam Galenus, & Plutarchus cauernosam esse, meatuumq; plenam ex aspectu probat. Formam Polyporum scribit Cardanus esse similem araneorum, si maxima minimis comparare licet: corpus enim, inquit, marinæ cucurbitæ non multum absimile, octonis pedibus, vt Mollibus plerisque, quibus tamen nullus sensus deesse videtur; os corneũ non absimile psittaci rostro, in quo & magnum robur, & excrementi locus prope os ipsum. Polyporum varia reperiri genera testes sunt veteres, & in primis Aristoteles, qui de eis sic scripsit: Polyporum genera plura sunt, est enim quod & conspectius, & maximum est, cuius terreni maiores quàm pelagij sunt: & quod corpore exiguo varioq; est, cibo ineptum: & quod Eledonam vocant, crurum prolixitate diuersum: & quod vnum ex mollium numero simplicem acetabulorum ordinem agat: cætera namq; omnia duplici caliculantur. Ad hæc, quod alij Bolitænam, alij Ossolem appellant. Duo item visuntur genera conchis indita, quorum alterum Nautam aliqui vocant, alterum Pompilum, siue ouum Polypi: Testa ijs vt Pectunculis conca-
D ua, simplex tamen, nec ita destinata, vt ei inhæreant. Sæpius iuxta terram pascuntur: vnde euenit, vt fluctibus iactati in aridam eliciantur, & testa dilapsa nudi capiantur, aut in terra arena extinguantur. Constant exiguo corpore, facie similes Bolitænis: Est etiam, qui Cochlearum more siliceo tegmine ita muniatur, vt nunquam egredi soleat, suaq; interdum brachia exerat. Verùm cum Theodorus in hac sua huius loci versione, obscurè certe, & parum rectè ipsius Aristotelis dicta interpretetur, ad Græcam lectionem confugere oportet: quam, cum in Græcis peruulgatis codicibus corrupta sit, ex vetustissimo, atque egregio, Vaticanæ Bibliothecæ exemplari castigatam apud Saluianum quis legere poterit, qui sic eam latinè reddit: Sunt autem plura Polyporum genera, vnum quidem valde notum, & ipsorum maximum; sunt verò multo maiores littorales, quàm pelagici. Ad huc autem alij parui, varij qui non comeduntur. Aliud etiam Eledone vocatum, pedum prolixitate diuersum, & quia solùm ex Mollibus simplicem acetabulorum ordinẽ habeat; alia namq; omnia duplicem acetabulorum habent ordinem; & hoc vocant alij quidem Bolitænam, alij

ἕλιξ. Πλοχμοί. πλῆθμα.

De Pisc. Rom.

Μελίνη.

Dorsum. Collum. Lib. 7. Histor. 4. cap. 9.

Plinij error.

Fistula.

Lib. 9. cap. 29.

Rostrum. Exerc. 218. Obser. 1. c. 74.

Lib. 9. cap. 12.

Lib. 3. de sympt. causis.

Quæstio. nat. 19.

De Var. rer. 7. 37.

Genera. Histor. 4. cap. 1.

Bolitæna. Ossole. Nauta. Pompilus.

Gaza notatus. Aristoteles correctus.

alij verò ozolim. Insuper alij duo in Cõchis, vnus vocatus à quibusdam Nautilus, & Nauticus, à quibusdam verò ouum Polypi. Est autem testa eius, velut Pectunculis concaua, & non innata; pascitur autem hic sæpius iuxta terram, vnde à fluctibus in aridam truditur, & testa exutus capitur, & in terra moritur. Sunt autem hi parui, & forma similes Bolitænis. Et alius in testa, velut Cochlea, qui non exit è testa, sed Cochleæ instar subest, & interdum foras brachia porrigit. Ita ferè etiam corrigit Rondeletius, cuius lectionem suo loco sectabimur. Sunt itaque apud Aristotelem quinque Polyporum genera, duo testis indita, tria nuda, quorum primum omnium maximum, valdeque notum, secundum paruum, varium, non esculentum, cuius generis nullus præter Aristotelem, quod sciam, meminit, tertium Eledone vocatum, quod aliqui Bolitænam, aliqui ozolim vocant. Apud Athenæum ex Aristotele & Speusippo species Polyporum recensentur, Heledone, Polypodine, Bolbotyne, Osmylus. Et Aristoteles Mollia esse scribit Polypos, Osmylem, Heledonem, Sepiam, Lolliginem. Hic notandum est in Aristotele, dum ait, Littorales maiores esse pelagijs, non noua Polyporum explicasse genera vti Saluiano Plinius opinari videtur, hunc Aristotelis locum sic transcribens: Polyporum multa genera; terreni maiores quam pelagis. Sola namque loci, atque magnitudinis varietas generum varietatem non facit. Sed solum eiusdem primi generis differentias quasdam edocet; eius namque littorales Polypi maiores sunt pelagijs. Atque huius sententiæ Rondeletius fuisse videtur, cùm scribit: Polypum hic depinximus, qui omnium maximus est, & notissimus, cuius differentias duas esse diximus: alter enim littoralis est, alter pelagicus, vita solùm, specie nullo modo differentes. Apud Athenæum inuenio Aristotelem in libro de Animalibus Polypum diuidere in Nautilum, & Tripsichrotem, quasi colore mutabilem dixeris. Fortè tres illæ species, quas modò enumerauit primùm, colorem omnes variant, & per Nautilum eas, quæ conchis præditæ sunt, intelligit. Sunt, qui in Aristotele legant τρεψίχρος, quòd attritu colorem inducat. malo tamen ex Athenæo τρεψίχρως legere, quòd colorem mutet. Diphilus apud Athenæum Polypo similem χελιδῶνα ait, hoc est Hirundinem, ac volucri hirundini similem perquam volutare scribit Plinius. Vnde Edouardus VVottonus Hirundinem, siue Chelidonem cum Polypis coniunxit, præsertim cùm Aristoteles Hirundinem à piscibus separare videatur, maximè eam, quæ sublimis volat, & volatu stridorem emittit. Sunt qui existiment Chelidonem Aristoteli, & Plinio piscem significare, Athenæi verò Chelidonem alterius esse generis, quod & VVottonus, veteris tamen nullius scriptoris autoritate fretus, credidit; nos inter pisces ponemus. Cardanus monstrosum quendam piscem inter Polypos ponit: Alij, inquit pisces sunt informes, velut quod corio est, quasi suillo, magnitudine ferme elephantis, suillo etiam capite, pedibus loraceis, sine dentibus, paruis oculis, sub ventre duo foramina habet iuxta caudam. Cauda prælonga; brachij mensura latiore, quam mensuram longitudine, & latitudine implent singulæ auriculæ, corio crassiore quàm digitus sit: forsan è Polyporum genere est. Contra quæ verba sic se Iulius Scaliger exercuit. Cete, inquit, vastissimum, quod elephantis descriptum magnitudine, ais, esse forsan de genere Polyporum, manifestè leuitatem prodit ingenij tui. Cui suillum caput assignabas, suem potius faceres. Nam Polypo si nescis, non vt suibus rostrum, sed vt Sepiæ cuidam generi, vt psittaco beccum est. Vti libet opulẽtia Gallica ad differentiarum intellectionem. Et in antiquis Romanorum monumentis est. Tum si non fuisset, nostra opera fuerit. Nam si palliatis Græculis licuit, coruos, serpentes, vrsas, easque, si dijs eorum placet, caudatas in cœlo collocare: quare non liceat togato viro, atque etiam sagato, voculã vnam è nobilissima omnium prouincia citare ad comitia litterariæ dictaturæ? Ridiculus verò cùm Sepiaceo generi coriaceos pedes, atq; etiam caudam, etiamq; longam designabas. Sed & auriculas cum appingis brachij longitudine, ac latitudine: probè te nouisse Polypum intelligo: qui eum auriculatum congenerem piscem fingas. Nam quod sub ventre duo sint ei foramina, quid mirum tandem? Fœmina enim illa fuerit. Totidem habet & balæna. Item mas delphin alterum ad excrementa: alterum vnde veretrum euaginet. Hęc Scaliger. Ego verò Polyporum summatim genera facio vnum conchis inditum, quod in duas species diuiditur, de quibus inter Testata dicemus: alterum sine conchis, quod & alias tres sub se species habet. Prima enim maxima, & notissima, ore, oculis, partibus internis Sepiæ, ac Lolligini similis, vt scribit Rondeletius, brachia verò longiora habet, promuscidibus caret: aluo est rotundiore, Sepia latiore, Lolligo verò longiore. Acetabulorum in brachijs cõtinuus est, & duplex ordo, quæ initio maiora, deinceps minora fiũt: Sunt etiam quatuor pedum acetabula omnium maxima. his omnibus mira vis inest, vnde Trebius Niger apud Plinium, negat vllum esse atrocius animal ad conficiendum hominem in aqua.

Polyporum quot genera apud Arist. *Lib. 7.* *Lib. 9. cap. 29.* *τρεψίχρως Polypus. Aristoteles correctus.* *Lib. 7.* *De Subtil. lib. 10.* *Monstrosus piscis.* *Exercit. 218.* *De pisc. li. 17. c. 7.* *Lib. 9. cap. 30.*

A

aqua. Luctatur enim amplexu, & sorbet acetabulis, ac numeroso suctu detrahit, cũ in naufragos vrinantesq; impetum capit. Sed si inuertatur, elanguescit vis, exporrigunt enim se resupinati. Hunc eundem Polypum sic descripsit Bellonius: Acetabula in cirris plusquam octingenta habet, atque in quolibet cirro plusquam centum, quæ in imo quidem maiora, deinceps verò minora fiunt, & quadam pellicula conteguntur, quæ horum dilatationis, & contractionis est causa. In interna cirrorum serie ad radices rostrum illi est nigrum, in medio corneum, ac durum, psittaci rostro simillimum, quo cuncta etiam durissima comminuit. Oculos habet (vt Testacea) extrorsum sitos in ea colli parte, ad quam alligantur cirri, qui beneficio naturæ palpebra integi possunt: quo fit vt parui admodum appareant, nec quidquam eorum, præter id, quod in ijs est pullum, conspiciatur. Quod autem Vulgus in Polypo caput vocat, id verò interna parte turgidum est, multisq; loculamẽtis concauum, eius nimirum alueo, ac fistula. Quodque Polypus in varios colores se commutare dicitur: id quidem à molli eius pelle prouenit, quæ facile glubi potest: cuius colorem nunc album, mox rufum, postea liuidum, mox varijs coloribus distinctum videas: Pronus Polypus oculos ostendit: supinus verò sua loculamenta: qua parte commodè dissectus, magis cartilagineus sentitur: atque in eius interaneis nescio quid turbinatum videas, quod cordis, vel hepatis naturam habere dixeris. Verùm id quidem protinus effluit, & dissoluitur. Quod autem illi veluti cerebrum est, id quidem proportione magis, quàm natura tale esse crediderim. Ab ore gula ei patet oblonga, & angusta, in quandam ingluuiem amplissimam producta, cui adhæret ventriculus: à quo intestinum tenue (crassius tamen quàm gula) partem repetit superiorem, & iuxta os sursum tendit. Corneum quiddam vtrinque habet Polypus, in quo eius oua recludũtur: lucida quidem ea, & transparentia. Flagella autem ostendit quina, atque interdum sena. Hæc Bellonius. Nos quidem huius generis iconem damus. Captus is est prope Iluam maris mediterranei insulam: longus erat pedes duos: cirris duplici acetabulorum ordine inferna parte insignitis, albis: superna maculis ferrugineis aspersis: capite vario, coloribus præsertim, rubro, cæruleo, & nigro: oculis magnis aurea iride, pupilla nigra. Huius iconem ita expressimus, vt vnica tantùm acetabulorum series conspici possit. In ea quam ponit Rondeletius vtraque conspici potest: similẽ deinceps subiecimus, vti etiam eam quam ponit Zoographus, partem pronam illius quam Rondeletius ponit, repræsentans. Huius autem generis cùm littorales sint & pelagij, littoralem tantùm depinximus: alterius enim pictura non est opus, cùm satis ex præmissa cognosci queat: pelagium enim minorem esse ait Aristoteles, & varium, ac cibo ineptum. Notandum autem est, littorales hosce Polypos certam non habere magnitudinem; nam pro ratione ætatis, ac loci, magnitudine variant: vt scribit Aelianus inquiens; temporis longinquitate Polypi adeo magni euadunt, vt ad ceti magnitudinem accedant, cetaceiq; generis esse dicantur. Sanè monstrum videtur, non Polypus, de quo Carteiæ capto sic apud Plinium scripsit Trebius Niger. Ostendere, inquit, Lucullo caput eius dolij magnitudine, amphorarũ quindecim capax, atque (vt ipsius Trebij verbis vtar) barbas, quas vix vtroq; brachio complecti esset, clauarum modo torosas: longas pedum triginta: acetabulis, siue caliculis vrnalibus peluium modo, dentes magnitudini respondentes. Reliquiæ asseruatæ miraculo pependere pondo DCC. Hæc Plinius, quem Fulgosus quoque secutus videtur, qui narrans de simili bellua historiam, quam postea referemus, eius caput immensum fuisse tradit, horrendumq; quod Lucius, inquit, Lucullus qui illud inspexit, putauit quindecim amphorarum, quæ in nauticis rebus bottæ dicuntur, mensuram continere, Brachia autem ingentia adeo, vt vix hominis complexu cingi possent, internodiaq; crurum magnæ ollæ amplitudinem complere. Eius autem reliquiæ in miraculi testimonium sepositæ fuere, septingentarumq; librarum pondus excesserunt. Strabo quoque circa Carteiam talenti pondo reperiri autor est. Non prætermittendum censeo, quod de Polypo septentrionali narrat Olaus Magnus, tanquàm à nostris multum discrepante corpore, quamuis natura, ac moribus cõueniat: In littoribus, inquit, Noruegiæ Polypus, siue multipes animal est, fistulam in dorso habens, qua mare trãsmittit, eamq; modo in dextram partem, modò in sinistram transfert. Cæterùm per brachia (velut acetabulis dispersis) ac dẽticulatas forcipes, omne quod sibi appropinquat, inuoluit: animal carens sanguine. Quidquid comedit; aggregat in cauernis, vbi manet: deinde putamina erosa carne egerit, adnatantesq; pisciculos ad ea venatur: testas etiam, & crustas cãcrorum residuas eijcit. Mutatur color eius ex lapidis colore, cui adhæret, maximè accedente timore ob aspectum congri inimici sui. Habet quatuor pedes medios magnos, & in totum octo, paruum corpus, quod pedum magnitudine compensatur, aliosque adumbratos pedes, strictos, qui vix percipi queunt, his se sustentat, mo-

Vt ĩ varios colores mutetur.

B

C

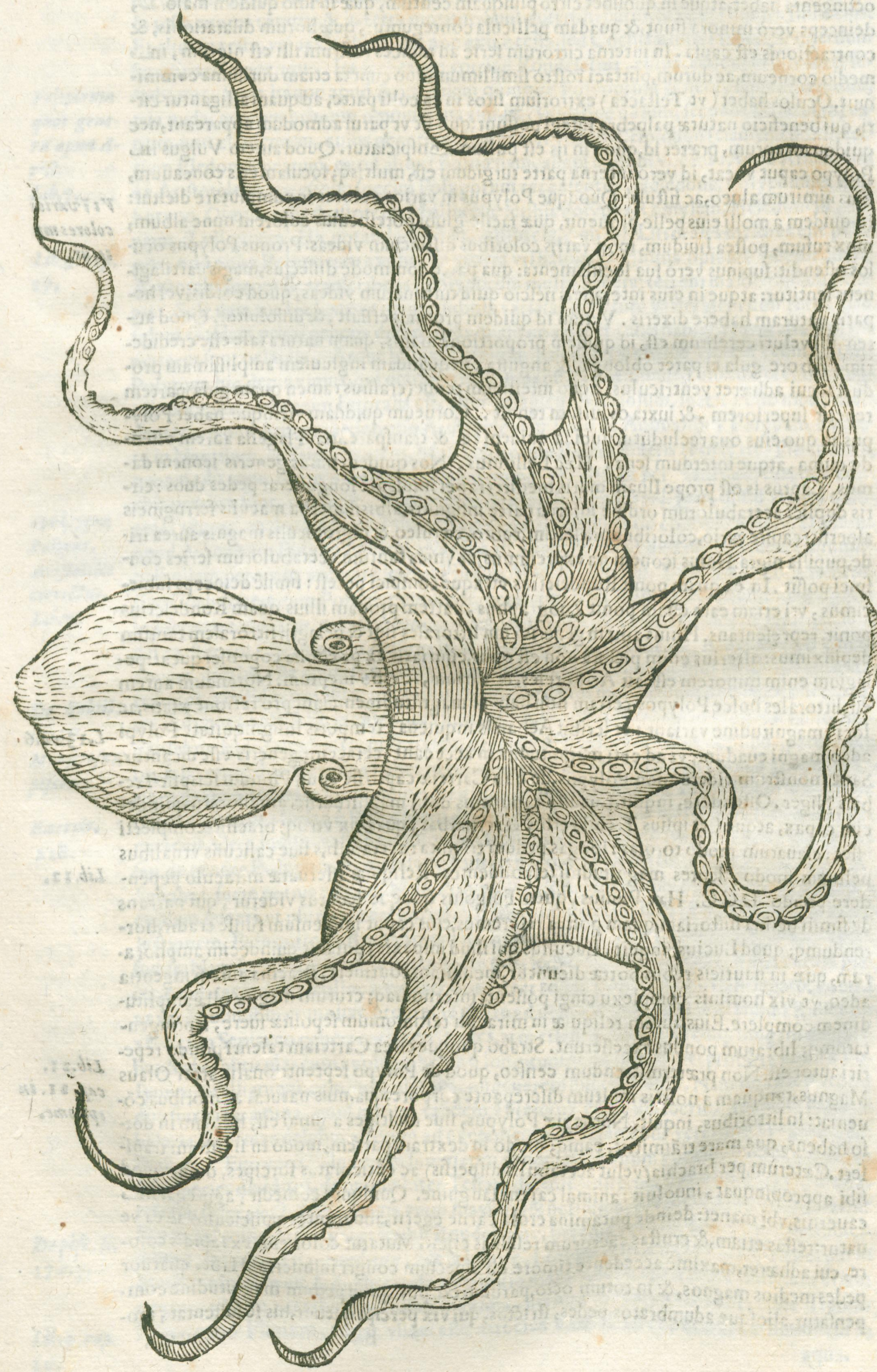
L. 13. ca. 6

Lib. 12.

D

Lib. 21. cap. 21. in epitome.

Polypus, in quo vna tantùm acetabulorum series exprimitur.

Polypi alia icon cum duplici acetabulorum ordine.

Polypus idem prona parte depictus ex Zoographo.

A uetur, & tuetur, tum etiam apprehendit, quidquid à se fuerit remotum: supinusque adhæret saxis, vt vix amoueri possit, nisi re aliqua fœtida admota. Hoc Olaus Magnus, seu mauis autor, qui eum in epitomen redegit.

SENSVS.

ODORANDI facultas summa in Polypis viget, cùm odore escarum allectati capiantur, & maximè olearum, quas in littore prosequuntur, adeò vt cani sagaci ab Oppiano comparentur. Adhærescunt autem ita teste Aristotele rei quam appetunt, vt inde auelli non possint, nisi pulicaria herba admota, cuius odore protinus resilire dicuntur. Gustus quoq; membrum habent molle, carnosumque, vt idem scribit Philosophus. Et sanè exquisito præditos gustu deprehendo ex aqua dulci, quam simulatque piscator prope petram effuderit, statim fugiunt, petramque relinqunt.

Odoratus. *Hist. 4. Cap. 8.* *Gustus.*

B

LOCVS.

PRIMVM Polypi genus omni ferè in mari frequens est; reliqua verò non item; Aristotele autore in Euripo Pyrrhæo, neque Polypi, neque Bolitænæ, neque alia quædam genera gignuntur. Citat Athenæus Theophrastũ in libro de locorum differentijs, circa Hellespontum non generari Polypos, quia frigidius illud mare sit, ac minus salsum: quod vtrumque Polypo noxium. Testatur Oppianus magnos in ponto Euxino haud reperiri hisce versibus.

Noxia non ponto monstra educantur in isto,
Et parui pisces non quidquam hostile timentes
Securi viuunt vndis, procul Astacus ingens,
Polypodes desunt magni, desuntq́ Paguri.

Hist. 9. ca. 37. *Lib. 7.* *Halieut. 1.*

C Sunt, qui hoc mare à Polypo vitari putant, quia sit animal ob imbecillitatem suam frigoris impatiens, & mare ad boream vergens assiduis imbribus ferè sit obnoxium. Saxorum cauernas incolunt teste Bellonio, nec vada apprehendunt, vt scribit Plinius. Littoralis potiùs quàm pelagius videtur Polypus, vt ex Aristotele conijcere licet, quando inquit: Loligo sola ex Mollibus gaudet alto, vitamque pelagicam agit. In mari Adriatico frequentissimos esse, testis est autor de natura rerum, & reuera ego eos Venetijs sæpè prostare in foro vidi. In exterioribus Carteiæ locis Polypum ad talenti pondus accedere Strabo scribit. Et Archestratus apud Athenæum inquit.

Πώλυποι ἔντε Θάσῳ καὶ Καρίᾳ εἰσὶν ἄριστοι
Καὶ Κέρκυρα τρέφει πολλούς, μεγάλους τε τὸ πλῆθος, id est:
In Thaso, & Caria Polypi sunt optimi,
Corcyra magnos etiam alit, numeroque multos.

Cur nõ sint in mari Euxino. *Lib. 9. cap. 29.* *Lib. 3.* *Lib. 7.*

VICTVS.

D

VORACISSIMVM animal est Polypus, & magnum in ventre habet robur, vt quiduis obuium sine negotio, vt scribit Aelianus, deuoret, & conficiat, Iulius Scaliger inter animalia omniuora enumerat, nec immerito. Non solùm enim carnes animalium ferè quorumuis, sed & fructus arborum depascitur: Humanasque imprimis appetit, vt vult autor de natura rerum. Et Trebius Niger apud Plinium tradit ad cõficiendum hominem in aqua nullum hoc atrocius esse animal, luctari complexu, atq; sorbere, & numeroso suctu detrahere, ac in naufragos vrinantesque impetum facere. Frequentissimum ei cibum esse refert Aristoteles Conchularum carnem, horum autem Conchas complexu crinium frangit. Itaque præiacentibus testis cubile eius deprehenditur, vt scribit Plinius. Omnia in domum comportat: dein putamina erosa carne egerit, adnatantesque pisciculos ad ea venatur. Iulides non edit, vti canit Oppianus, sed Carabos, quos quo astu

Lib. 1. var. lect. 1. *Hist. 8. capit. 2.* *Libro 9. Cap. 29.* *ca. 2. Halieut.*

Caneris vi ctitant, & Paguris. capiat, vbi de ingenio, & industria eius disceptabitur, agemus. Cancris quoque, & Paguris victitare obseruauit Bellonius: Visus est inquit, nobis Polypus in portu Corcyre nigræ integram horam cum Cancro decertasse. Aelianus autor est carnes quoque Locustarum quandoque exugere, & succum earum exhaurire. Idem scribit testimonio piscatorũ eum in terram progredi ad oliuæ germen in littore positum. Et alibi Polypos, inquit, & Osmylos in siccum egressos æstiuo tempore, ex maritimis arboribus frugiferis fructus subripientes (scandunt enim per truncos, & ramis se implicant) sæpè agricolæ & deprehendunt, & pro direptis fructibus pœnas ex comprehensis sumunt: & pro commisso ab eis furto, fructuum dominis ipsos ad epulas adferunt. Ex plantis, inquit Athenæus, olea delectantur. Eius truncum flagellis amplexos sæpè offendunt. Ficis quoque ad mare natis affixi, & fructum mandentes nonnunquam deprehenduntur, vt Clearchus scribit, de ijs, quæ in humore degunt. Idem quoque ait eo argumẽto cognosci Polypos, oleæ amantissimos esse, quòd si quis oleæ ramum in mare demiserit, vbi Polypi sint, ac aliquãtulum detineat, quot voluerit, modico negotio extrahet circa ramos implicitos. Oppianus quoque, quàm sint oleæ amantissimi hisce versibus declarat Lippio interprete.

De Animal. l. c. 32. Lib. 1. capit. 37. de Animal. Lib. 9. Animal. c. 45. Olea delectantur. Lib. 7. Ficis vesci. 4. Aleuct.

Palladijs gaudet ramis fœlicis oliuæ
Polypus, & glaucis folijs (mirabile dictu)
Corripitur, gliscitq. comas, frondesq. virentes:
Est totus lætus ramis, & fronte benigna,
Cum iuxta pontum nigris stat splendida baccis
Arbor, & expansis consurgit littore ramis,
Polypus ad frondes trahitur: ceu per iuga montis
Sæpe canes quærunt vestigia tecta ferarum,
Atque feras prendunt, dominos ad lustra trahentes,
Sic virides ramos gliscit frondentis oliuæ
Polypus, & subitò salsis emergit ab vndis,
Per terram repit ramos vbi nactus oliuæ,
Applaudit trunco lætus, radice sub ima
Flectitur implicitus, veluti complectitur vlnis
Nutricem nuper venientem paruus alumnus,
Inq. sinus primum puerilia brachia iactat,
Atque capit niueo connectere brachia collo.
Sic est Palladiæ ramis connexus oliuæ
Polypus, & totus lætatur fronde virenti,
Nunc pedibus tentis ramum complectitur illum,
Nunc istum, veluti peregrina ex vrbe reuersus,
Collectos vnà dulces offendit amicos,
Extensus manibus cupidè complectitur omnes.
Celsa non aliter obrepunt abiete fontes
Nexu hederæ, & surgunt primum radicibus imis,
Et multis nodis longè latèq. per omnes
Tolluntur ramos ad summa cacumina tensa.
Sic lætus glaucæ sua brachia nectit oliuę
Polypus, hunc similem dulci quis dicet amanti,
Postquam Palladijs ramis exempta cupido,
Expleuitq. animum folijs, seu fronde virenti:
Protinus æquoreas obrepit lætus ad vndas.
Talis amor frondis, vel tam furiosa cupido
Hunc capit, & tali piscator fraude peritus
In medium iactat plumbum quod fronde reuincit
Palladia: & piscis ramos non temnit oliuæ,
Sed sociam prendit frondem, nec deserit vnquam,
In nauem tractus rami non vincla relaxat,
Non odit viridem iam iam moriturus oliuam.

Salsamenta quoque esse ex historijs admirandis, quas infrà inter historica recensebimus, fiet manifestum. Aelianus tanta auiditate scribit pisces, & obuia quæque deuorare, vt ne à proprio quidem genere abstineant; referrque qui minores retibus inclusi capiuntur, maiorum escam fieri. An verò brachia sua edat tempore penuriæ, rursumque renascãtur,

Hist. var. 1. cap. 1.

A tur, summoperè apud scriptores antiquos controuersum inuenio. Athenæus peruetustos citat Poetas, qui id affirmasse videntur, vt Alceum, qui canit.

Ἐδω δ' ἐμαυτὸν ὡς Πολύπους: idest

Me ipsum, vt Polypus, comedi.

Et paulo pòst: In penuria inquit cibi aiunt seipsos comesse. Hoc scripsit Comicus Pherecrates in fabula, cui titulus est Agrestes, his verbis:

Ει θρύσκοισι (malè legitur in Athenæo θρυσκουσι) καὶ βρακάνοις καὶ στροβίλοις ζῆν.

Ὁπόταν δ' ἤδη πεινῶσι σφόδρα, ὥσπερ τοὺς Πολύποδας.

Νύκτωρ περιτρώγειν ἐντος (male etiam ibidem ἐκ τῶν) τοὺς δακτύλους.

Agrestibus olusculis & carduis viuere,
Quumq; vehementer esurirent, Polyporum instar,
Noctu digitos suos intus arrodere.

Diphilus in Mercatore.

Πολύπους ἔχων ἁπάσας ὁλομελεῖς τὰς πλεκτάνας
Οὐ περιβεβρωκὼς ἑαυτὸν ἐστὶ φίλτατα. idest:

B *Polypus omnia hic habet integra brachia:*
Seipsum is non circum arrosit o amicissima.

Sed & huius rei ante alios Hesiodus non ignobilis poëta meminit.

Ἤματι χειμερίω ὅτ' ἀνόστεος ὃν πόδα τένδει,
Ἐντ' ἀπύρω οἴκω καὶ ἐν ἤθεσι λευγαλέοισι. hoc est:

Tempore hyberno, quando ex osses Polypus suum pedem arrodit,
Inque frigida domo, & in habitaculis tristibus.

Oppianus Vrsos scribit in terra suos pedes lambere, ac sugere, vt Polypos in mari his versibus.

Τοῖον ὑπαὶ βένθεσσιν ἐν εὐροπόροιο θαλάσσης
Γουλύποδες σκόλιοι παρὰ κύμασι μητίσαντο:
Χείματος οἱ μεσάτον κρυερῶν πνεύοντος ἐνιπῶν
Κευθονται πλατα μῶσιν ἑὰς πλοκαμῖδας ἔδοντες
Αὐταρ ἐπὴν ἔαρ ὑγρὸν εὔτροφον ἀνδήσειεν
Ακρέμονές σφίσιν ὦκα νέοι πάλιν ἀλθήσκουσι

C Καὶ πάλιν εὔπλοκαμοι δολιχὴν πλώουσι θαλασσαν.

Gabriel Bouuerius sic hosce transtulit.

Sic in gurgitibus longè lateq;
Intorti faciunt Polypi grassante rigore
Inque crepidinibus se condunt æquoris alti
Et satiant spiris rodentes dira palati.
At cum ver campis fragrantes reddit honores
Sponte repubescunt Polypi semesa flagella,
Ac freta peruadunt ijsdem fluctusq; sonantes.

Et rursus alibi, interprete Lippio:

Polypodes gelida non verrunt æquora bruma,
Formidant rapidas vento impellente procellas,
Et curuis degunt antris, torpentq; veterno,
Absumuntque pedes longos vel non secus ac si
Carnes non pascant proprias, quæ sæpe renatæ

D *Exaturant dominos, Neptunus munera donat,*
Fœcundatq; pedes in pabula grata natantum.

His etiam subscribit Aelianus: Polypus, inquit, cùm alijs cibis pascitur (est enim edacissimus, ad fraudemq;, & insidias callidissimus) tum verò sua ipse membra conficit. Nam si præda eum deficiat, brachia sua deuorat: ac ventre sic saturato, inopiam venationis leuat: deinde renascitur ei quod deest: hoc tanquam promptum prædium ad famem restinguendam comparante ipsi natura. Et Plutarchus, Polypus, inquit, sub brumam seipsum vorans corrodensq; desidet.

Εν ἀπύρω οἴκω καὶ ἐν ἤθεσι λευγάλεοισι:

Adeo vel piger, vel stupidus, vel certè vẽtre tam rabido, aut his forsan obnoxius omnibus. Hinc aiunt Iohanni Grammatico Polypo dici κολοβόποδας. Et Proclus in Hesiodum Διὸ καὶ εὑρίσκονται οἱ παλαιοὶ πολύποδες, ἔχοντες κολοβὰς τοὺς πόδα. Id est, propterea maiores Polypi pedibus mutilis deprehenduntur. Sed c.. hoc, inquit Massarius, verisimi-

le esse

Hist. 8. capit. 2. Lib. de sol. animal. Lib. 7.

In Erg.

3. De Venat.

Li. Vtrum animal &c

le esse non potest, vt Polypis interdū à seipsis, & interdum à Congris brachia prærodi contingat, quando & Cercopithecos desiderio carnis comedendæ correptos caudam sibi rodere videamus? Nam Aristoteles, inquit: Quod autem nonnulli aiunt Polypum seipsum comesse falsum est; sed aliqui sua brachia corrosa habent à Congris. Plutarchus quoque falsum id esse scribit. Et Athenæus, à Congris, inquit, persequentibus, & infestis eius sic pedes lacerantur. Quapropter malè Proclus commentator in Hesiodum à Paguris eos exedi citat ex Aristotele. Præcisa brachia renasci, vt lacertis caudā, autor est Plinius. Non prætereundum Eledonem quibusdam dici ἀ'ὁ Ρ τοῦ ἑαυτὴν ἔδειν, quòd ipsa se rodat. Sed alij pleriq; de Polypo simpliciter, non de Eledona specie eius priuatim hoc tradunt. Græci quoque Polypum αὐτόφαγον nominant teste Dalechampio, in suis ad Plinium annotationibus.

Hist. 8. capit. 2.
Lib. de soler. animal.
Lib. 7.
Lib. 9. capit. 29.

E

GRESSVS. NATATIO.

NON desunt, qui Polypum in terram descendere tradant. Aristoteles in primis, Molliū, inquit, vnus Polypus (crura enim ei quàm cęteris lōgiuscula, & gradiēdi facultate prædita sunt) exit in siccum, graditur per asperiora, vitat leuia. Idem ex eo Athenæus: In siccum, inquit, exire nonnunquam visi sunt, asperis præcipuè locis: læues enim odere. Et Plinius: soli, inquit, Mollium in siccum exeunt duntaxat (Aristoteles μάλιστα) asperum, læuitatem odere. Idem alibi. Exeunt in terram, & qui marini mures vocantur, & Polypi, & Murænæ. Quæ proculdubio ex Theophrasto transcripsit Plinius, nimirum ex eius libro, qui de ijs, qui in sicco versantur, inscribitur, hodieque περὶ ἰχθύων, hoc est de piscibus Polypo, inquit Iulius Scaliger, pedes sunt vix hac appellatione digni. ita enim in solido sub aquis ingreditur, vt humoris beneficio suspensus fluctuet. In sicco ambulatio cùm pulsu, & tractu fiat, alterum solum est in Polypi motu; qui neque gressio, neq; reptio est, tractus scilicet, acetabulis enim iactis procul, vt cuique applicuit, id apprehensum tenet: tum brachiorum contractione corpus admouet. ita subuehit sese in eam partem, cui adhæserit. Natat teste Aristotele, & pinnis, & pedibus: βαδίζει, inquit; δι' τὰ τῶν ἑκατέρων, (scilicet πτερυγίων καὶ ποδῶν) ὥσπερ πολύποις. ex eodem pinnulam alueum ambientem minimam, minimeque conspicuam esse probaui superius: Plinius tamen pinnas ei prorsus negat, quòd pedes vicem pinnarum ei præstent. Oppianus.

Exitus in siccum.
Lib. 7.
Lib. 9. capit. 29.
Lib. 9. capit. 19.
Exerc. 218
Lib. Halieut. 1.

F

G

> *Pisces æquoreis alij voluuntur in vndis:*
> *Polypodes multis sparsi per membra flagellis.*

Natat obliquus, inquit Aristoteles, pedes in eam porrigens partem, quod capitis nomine appellatum est. Atque ita efficitur, vt cum natat, prospiciat in aduersum: (nam oculi suprà sunt constituti) & os habeat ex aduerso. caput illud Polypis quamdiù viuunt, prædurum, & quasi inflatum est. Quæ sic ex eo repetijt Plinius: Natant obliqui in caput, quod prædurum est sufflatione viuentibus.

RESPIRATIO.

POLIPODES pisces scribit autor libri de vtilitate respirationis Galeno adscripti, nutriri aëre externo influente perporos, nō aliter quàm cætera exanguia, in quibus modicus est calor. Aristoteles aquam per cauum eos respuere ait, quod supra eam partē sidit, quam nomine capitis prosequimur. Theophrastum laudat Athenæus scribentem in libello de ijs, quæ in sicco degunt, respirationis gratia, siue ad temperandum calorem internum omnibus viuentibus ἔμφυτον, aquam maris non admittere, οὐ δέχεσθαι τὴν θάλατταν. Sanè liber hic Theophrasti quamuis nō extet integer, superest tamen integra adhuc illius sententia hęc, quam paulò pluribus lubet verbis describere: est enim locus eximius: eum sic vertit Isaacus Casaubonus. Illud, inquit, mirum, an possit vllū animal partibus ijsdem instrumentalibus, modò aerem trahere; modò aquam recipere. magis tamen fortasse mirabile, si modò quidem aer sit aptus, & congruens refrigerationem (aut quidquid est id, quod respirationem confert) modò verò aqua: ambo namque simul admitti non queunt. De Polypis minus mirum, quia illi maris aquam nō recipiunt. Quocirca parum se in Aristotelis

Li. de resp.
Lib. 7.

H

A ristotelis, & Theophrasti philosophia versatum prodit interpres Athenæi, qui locũ Athenæi, & Theoprasti tam absurdè accepit, vt vbi inquit Athenæus, ἐν δὲ τῷ περὶ τῶν ἐν τῷ ξηρῷ διατριβόντων ζώων, ἐκ δέχεσθαι φησὶ τοὺς πολύποδας τὴν θάλατταν, verterit: Idẽ libro de ijs, quæ in sicco versantur, scriptũ reliquit, è mari Polypos egredi. Zoographus putat Polypos mare nõ recipere refrigerationis gratia, vt suis branchijs pisces: sed dũ cibũ capiunt, obiter admittere; idemq; mox per fistulam, vt Cete reddere. Quæ sanè sentẽtia ab Aristotelis placitis non abhorret, in quibus sic scriptum reperio. Fistulam ante alueum positam supra brachia gerit cauam, qua mare transmittit, quantum suo admiserit alueo, quoties aliquid ore capit. quæ sic tradit Plinius. Est Polypis fistula in dorso, qua transmittunt mare.

Dalechampij error.

CAPIENDI RATIO.

B FACILIS est eorum captura. Nam vel strepitu audito, vel piscatore viso, minimè cedunt, aut fuga sibi consulunt, vt reliqui faciunt pisces, sed aut saxis, quæ in promptu fuerint, se applicãt, aut captãtis manum apprehendunt, & cruribus se alligant. Est nihilominus capiendi quędam inuentaratio, cum captu difficilem esse dicat Antonius Liberalis, quod se ijs, quibus adhæserit locis, assimilet, atque colorem soli suprà quod fertur, æmuletur, vt ab eo discerni nequeat. Oliuæ germina, quæ ab ijs amari diximus superiùs, piscatores colligant, vt scribit Oppianus, in fascẽ, plumboq; in medium indito, à nauicula trahunt: quem statim amplexus aliquis Polypus, hæret, neque remittit, ne in nauim quidem pertractus. Tarentinus ceu escam ad Polypos capiendos tenues Mormures circa robustum quid vinculo deligari scribit, item Vocarim, & Aradas. Polypus, inquit, autor de Natura rerum, cornu cerui, vel storacis (styracis) sicci suffitu delubitur, & deprehenditur: quia diligit eum, & ob hoc intrat vasa (nassas) venantium. Idem Tarentinus pro Polypis, & Sepijs capiendis ex salis hammoniaci drachmis sex, butyri caprilli drachmis octo, optimè leuigatis molle collyrium facit, quo aut funes ipsos, aut validas vittas inũgit, pisces siquidẽ peredentes haud facile diuellentur: tu verò adstans extrahito, inijcitoq; in scaphã Carabos, Buccinas, Purpuras, & alios quicunque fuerint pisces. Bellonius esca captos facilè C in sublime efferri testatur: sed vbi extracti extra aquam aërem senserint, mox elabi. Quamobrem veteratores Polypos antiqui vocarunt. Teste eodem Perenses piscatores eos retibus capiunt in Propontide, vt alios pisces: captorum autem brachia deducũt, & explicant, dentibusq; eorum rostrum confringunt: nisi enim occiderent, è cymba effugerent; Sed quia quandoque petris tam firmiter adhærescunt, vt vix auelli queant, cunila admouenda est: ita enim protinus resilient, inquit Plinius. Simocatus ait Piscatores Polypum petris tenaciter adhærentem, dulci aqua perfundere, & facile auellere: Athenæus verò, si quis ante cubilia salem asperserit eos statim egredi: à Cancri chelis retentos admoto ipsis gramine liberari Gaudentius Merula. Facile autem eorum fæminæ capiuntur à partu teste Athenæo, & mares à coitu, vti Oppiano placet. Languidi enim tunc sunt, & imbecilles.

Li. Mirab. nar.

Obser. lib. 1. cap. 74.

Lib. 7.

Lib. 3. memor.

Lib. 7.

NIDVS, SEV CVBILE.

D POLYPI habitaculum θαλάμην vocant Homerus, Athenæus, & Aelianus: Latini quidam nidum, alij rectiùs cubile transferunt, hoc enim sibi struit Polypus, non solum pariturus, sed aliàs etiam, vt putat Zoographus. Conchas tenuiores, scabrasq; efficere circum se, velut loricam duram, eamq; modo ampliorem, quo ipsi sunt ampliores, atque de ea quasi latibulo, aut casula quadam prodire aiunt, inquit, Philosophus. Et alibi: Conchulis maximè extringentes caruunculas vescuntur: vnde fit, vt eorum cubilia cognoscant, qui venantur congerie testarum. Idem ex Philosopho scripsit Athenæus. Cũ æstu maris Vlysses in littus abreptus esset ait Homerus, eius cutem sic laceratam fuisse à scopulo,

Ὡς δ' ὅτε πουλύποδος θαλάμης ἐξελκομένοιο
Πρὸς κοτυληδονόφιν πυκιναὶ λάϊγγες ἔχονται. id est
Sicut Polypedis è suo domicilio extracti
Acetabulis multi lapilli adhærescunt.

E Conchis construunt nidum.

Lib. 7.

Vbi Spondanus ait Homerum hæc de Polypo in ſiccum exeunte ſcribere, quòd dicat Ariſtoteles cubile ſuum ex Conchis tenuioribus ſcabriſq; eſſe constructum. Verùm per λαῖγγας intelligi poſſe puto, non ſolùm lapillos, ſed & tenuia fragmenta teſtarum, ac ſimilia aſpera quæuis, ex quibus ſuum cubile conſtruit Polypus. Albertus Magnus neſcio quid ſuper hac re ſomniet, inquiens nidum conſtruere è lignis, inque eo parere. E

λαῖγγας.

SEXVS.

Hiſtor. 5. cap. 12. Hiſtor. 5. cap. 6. Lib. 7.

DOCET Ariſtoteles diſcrepare Polypum marem à fœmina, eò quod capite eſt productiore, & quod genitale piſcatores appellant, albidum brachio continet. Nam antea hæc ſcripſerat: Marem nonnulli aiunt gerere quod genitalis ſpeciem referat ſuo brachio, in quo duo ampliſſima acetabula habentur. Neruo id quaſi conſtare porrectum ad medium vſque brachium confirmant, totumq; nari fæminæ annecti. Athenæus non auſus eſt hanc partem vocare genitale, ſed genitali eſſe ſimile, hunc Philoſophi locum ſecutus. Nam quamuis ſuperius vocet αἰδοῖον, id eſt genitale, loquitur tamen ex piſcatorũ ſententia, ex quorum opinione, & hęc tradit alibi, Brachio, inquit, vltimo (quod & acutius, & ſolum albicans eſt, & parte ſui extrema bifurcatum, dorſoque annexum) in coitu vtitur. Hunc Polypi pedem (ni fallor, inquit VVottonus) Plinius caudam vocat libro nono: Cauda, inquit, quę eſt biſulca, & acuta, in coitu vtitur. Alibi Ariſtoteles aliam ponit ſexus vtriuſque differentiam, quæ nunquid omnibus conueniat Mollibus, an verò Polypis tantùm peculiariter, difficile eſt ex ipſo cognoſcere: Nam cùm quomodo Mollia atramentum effundant, quidq; ſingula per dorſum in prona corporis parte ſolidi contineãt, oſtendiſſet, Polypumq; nihil eiuſmodi duri, ac ſolidi continere, hæc verba ſubnectit. Differunt fæminæ à maribus, quia in mare meatus ille ſubditus gulæ à cerebello in ima aluei pertendit, idque ipſum ad quod fertur, ſpeciem mammæ imitatur. In fæmina duplex idem illud, ſupraq; habetur. Vtroq; tamen in ſexu corpuſcula quædam rubentia parti eiuſmodi ſubiuncta ſpectantur. F

COITVS, PARTVS, INCVBATIO. G

Hiſtor. 5. cap. 12. Lib. 7. Lib. 7. 5. Hiſtor. cap. 12. Hiſtor. 5. c. 6. de gen. 1. cap. 15.

CVM latent, latent autem circiter duos menſes, vt teſtes ſunt Ariſtoteles, & Athenæus (quanquam Plinius Polypos, binis menſibus condi velit) idq; hyeme, tunc coire ſcripſit ex Ariſtotele Athenæus, numeroſaq; prole fœcundos eſſe. Locus autem Ariſtotelis hic eſt. Polypus, hyberno tempore coit, verno parit. Eodemq; teſte Mollia vt Polypi, Sepia, Lolligines modo eodem omnia coeunt. oribus enim inuicem admotis, complexuq; mutuo brachiorum libidinem explent. Ergo Polypis coitus cum alter capite vulgo appellato in terram verſo, nitibundoq; explicat, porrigitq; ſua brachia, alter ſuperuenit, paſſiſque brachijs ſingulis ad ſingula ſubiacentis acetabulorum conceptu mutuo adhæreſcit. Marem etiam nonnulli aiunt gerere quod genitalis ſpeciem refert ſuo brachio, in quo duo ampliſſima acetabula habentur, neruo id quaſi conſtare porrectum, ad medium vſque brachium confirmant, totumque nari fęminæ annecti. Quod ſic tranſcripſit Plinius. Polypi (nempe ſuperueniunt) crine vno fęminæ naribus annexo. ad quæ verba notat Dalechampius, Plinium apud Ariſtotelem legiſſe μυκτῆρι pro φυσητῆρι, huncq; Gazam eſſe ſecutum, quando, inquit, crine vno fiſtulæ adnexo. Et paulò infra idem Plinius: ſed Polypi in terram verſo capite coëunt. Quod enim vltimi brachij parte extrema bifurcata, quam putant VVottonus, & Saluianus caudam biſulcam à Plinio appellari, in coitu vtatur, falſum eſſe ſcripſit Ariſtoteles, inquiens: Meatus ille interior idem excrementi, & Vuluæ eſt, tum in Mollibus, tum in Cruſtatis. Eſt enim qua ſemen genitale per meatum emittant, idq; parte corporis ſupina, qua putamen diſtat, & mare illabitur, faciunt. Quamobrem ea parte mas cum fæmina copulatur. Nam ſi mas, ſiue ſemen, ſiue membrum, aut aliquam virtutem, ſiue vim aliam mittat, admoueri ad meatum Vulualem neceſſe eſt. Crinis verò inſertio maris Polypi per fiſtulam, qua piſcatores crine coire Polypos aiunt, H

Lib. 9. c. 5

De gen. ani. 1. c. 15

complexus

A complexus gratia fit: non quasi instrumētum id sit vtile ad generationē: etenim extra meatum corpusq; est. Hæc ille; cui quoque subscribit Rondeletius. Cùm enim ex Aristotele dixisset brachio vno, quod pudendi speciem referat, & in quo duo sunt acetabula coire quorundam sententia, hęc subdit verba. Sed hæc, inquit, somnia esse anatome certò demonstrat. Mihi sæpius Polypos dissecanti, nunquam visa sunt acetabula ista maiora in vno brachio quàm in alio, prȩterquam primo & maximo Polyporum genere, in quo non duo in vno brachio, sed quatuor in quatuor brachijs acetabula prę cæteris omnibus maxima comperias, in alijs generibus minimè. Quod si semen (per) hæc emitteretur, necesse foret, meatum aliquem ab internis partibus huc deductum: fœminam quoq; eodem meatu semen excipere, ouaq; edere: quæ fieri non posse fatebuntur omnes, qui Polypos viderunt: & ouorum in inferiori alui loco situs necessariò conuincit alio quàm brachij acetabulo oua edi. Quocirca mihi vera eorum videtur sententia, qui fistula parere affirmarunt. Hęc Rondeletius. Eos autem fistula parere, Aristotelis, & Athenæi quoque fuit opinio. is enim loquens de omnibus mollibus: Pariunt, inquit, ea corporis sui parte, quæ fistula dicitur. Et eum secutus Athenæus: fistula, inquit, quæ corporis meatus est oua racematim

Histor. 5. cap. 6.
Lib. 7.
Lib. 6. ca. 51.

B pariunt. Plinius tamen ore eos parere scribit. Longo tempore coitum absoluunt, vt idem ex Philosopho tradit, adfertque rationem: quia, inquit, sanguinis sunt expertes. Pariunt autem oua, de quibus multa Philosophus. Ouum, inquit, veluti cirrum edit fructui populi albæ simile. Perquam fœcūdum hoc animal est. Nam de eo, quod ediderit, copia innumera prouenit. Et rursus. Ouum Polypi vnum incomptum foris, & grande, intus humorem candicantem concolorem totum, atque ęquabilem continens. Tanta est eius oui vbertas, vt vas impleat amplius capite Polypi ipsius. Rationem quoque alibi reddit, cur eiusmodi ouum sit simplex. Ouum, inquit, maximè indiscretum est in Polypis, vt simplex esse videatur: cuius rei causa est forma corporis, quæ similis vndique est. Et rursus: Polyporum, ouum simplex est. causa est forma eorum vteri, quæ specie rotūda, conglobataque est: fissio enim eius iam repleti incerta est. Quale autem ouum edat, quo loco, & quo tempore ex eo fætus excludatur, quantaque sit eius oui fœcunditas, alibi pluribus sic docet. Mollia copulatione, & venereo coitu, ouum concipiunt candidum, quod indies aredinum (arenidum legunt alij, quod est cute, & testa dura obtectum) quale illud crustati generis euadit. Edit Polypus suum ouum, vel in cubilibus, vel in figulino, vel in aliquo

Histor. 5. cap. 12.
Histor. 4. cap. 1.
De gen. 3. cap. 8.
Histor 5. cap. 18.

C alio cauo, simile labruscæ florentis racemulis (βοτρυδὸν, racematim cohęrens) aut fructui populi albæ, vt iam dictum est. Pendent vtique per cubile oua tanta fœcunditate, vt collectis vas impleatur longè amplius, quàm caput sit, quo continebantur. Polyporum itaque ouis diebus quinquaginta maximè ruptis, Polypuli modo Araneorum perquam multi exserpunt, quorum natura figillatim nondum conspicua est, quanquam forma satis tota apparet: sed ob exiguitatem, imbecillitatemque copia interit. Iam nonnulli adeò spectantur exigui, vt nulla partium constent distinctione, quamuis ad tactum moueantur. Quę ferè cuncta sic interpretatus est Plinius. Polypi vere pariunt oua tortili vibrata (melius similata in castigato codice legitur, vt notat Saluianus) pampino tanta fœcūditate, vt multitudinem ouorum cuncti recipiant cauo capitis, quo prægnantes tulere. Excludunt quinquagesimo die, è quibus multa propter numerum intercidunt. Autor de Natura rerum. itemque Albertus Magnus in nido ex surculis, & lignis constructo spargere oua sibi cohærentia tradunt. Ait insuper Aristoteles, oua iam absoluta ab eis foueri, nec ad pastum interim prodire. Et alio in loco, Polypus fæmina, inquit, modo incubat ouis, modo in ore sui cubilis assidens brachium super ouis exporrectum tenet. Quod sic transcripsis Plinius:

Lib. 9. cap. 51.
Incubatio.
Histor. 5. cap. 18.

D Polypus fœmina modo in ouis sedet, modo cauernam, cancellato brachiorum implexu claudit. Eadem quoque habet Athenęus: Fæmina verò, inquit, nunc oua corpore fouet, nunc ostio cubilis assidens super ea brachia porrigit.

Lib. 9. cap. 51.
Lib. 7.

ÆTAS.

QVAMVIS in centum partes dissectus Polypus viuat, vt plurima exanguia, præsertim insecta, tamen breue ipsi æuū natura concessit. bienniū enim vix egreditur, vt testatum reliquit Aristoteles, his verbis: Genus, inquit, Polyporum magna ex parte biennio viuere non potest: sua enim natura tabi obnoxium est. Cuius rei inditium cum pressus Polypus aliquid subinde humoris emittat, demumq; absumatur totus; quod fæminis à partu potissimùm incidit. Stupent enim fæminæ, vt neque vndis iactatæ sentiant, & ma-

Lib. 9. Histor. cap.

nu vri-

nu vrinantis de facili capiantur. Sordeſcunt etiam, nec præterea aſſidendo venari poſſunt. E
Mares verò alueo tument, & in mucorem lenteſcunt. Indicium, ne bimatum compleant, eſſe videtur, quòd ab ortu eorum, qui æſtate fit, ad autumnum non facilè grandem Polypum videris, cùm paulò ante id tempus prægrandes ſpectentur. A partu ita ſeneſcere, debilitariq; tam marem, quàm fœminam ferunt, vt vel à piſciculis deuorentur, & facile à ſuis detrahãtur cubilibus, cùm antea nil tale ijs vſu eueniat: tum verò paruos, nouelloſq; quamuis recens natos, tamen nullo eiuſmodi malo affici narrant: quinimo validiores eſſe, quàm grandes confirmãt. Hactenus ille, quem ſecutus Plinius, Polypi, inquit, binis menſibus conduntur. Vltra bimatum non viuunt. Pereunt autem tabe ſemper: fæminæ celeriùs, & ferè à partu. Athenæus ὁ Πολύπους, inquit, συντηκτικός ἐστι, ex Ariſtotele. συντηκτικός autem dicitur in liquorem ſolubilis. habet enim patibilem qualitatem τοῦ συντήκεσθαι. Plinius tamen Polyporum σύντηξιν tabem appellauit, quẽ Gaza etiam eſt ſecutus. Aelianus autem tam breuis huius vitæ rationem profert, libidinem ſcilicet in maribus, ac nimiam ſalacitatem, in fæminis verò partum frequentem. Inquit enim: Ex piſcibus libidinoſiſſimum Polypum, eatenus flagrãti veneris cupiditate incendi ferunt, dum & omnibus corporis viribus exhauſtis debilitatus, & ad natandum, & cibaria inquirenda tantoperè infirmus factus fuerit; vt poſtea alijs præda efficiatur. Tùm enim paruuli piſciculi (tum cancelli) tum cancri ipſum exedunt, & conficiunt. Quamobrem eum non amplius anno viuere dicunt, fœminamq; etiam propter crebros partus ocyus conſumi. Hæc ſanè ab Oppiano tranſcripta videntur, qui ſic cecinit Laurentio Lippio interprete. F

Libro 9. cap. 30.

Lib. 6. de Animal. capit. 38.

Exitium & triſtes tedas commiſcet in vnum
Polypus, & miſeram vitam cum ſpermate fundit.
Non coitu ceſſat, donec deliquerit artus
Robur, & abſumpta fuerint in corpore vires,
Atque ipſe in fulua iaceat proſtratus arena
Seminecem ſicca lacerant tellure iacentem
Carcenades miſeræ, & Cancri, multiq; natantes,
Quos omnes cupidè primò ferus ille vorabat.
Tunc viuum imbellem minimè ſua membra tuentem
Diſcerpunt, donec moriatur funere diro.
Sic perit in coitu piſcis, ſic lumina claudit. G
At ratione pari torquetur fœmina partu,
Extremumq; diem claudit, fœtumq; reſoluit,
Non oua vt piſces alij ſemota recluſo
Ventre edit, magno partus cruciata dolore
Iuncta racematim gignit, quæ vulſa meatus
Fortè per anguſtos veniunt, perimuntq; parentem,
Non annum excedunt, tedis moriuntur in ipſis
Cum triſti veniunt crudelia funera partu.

MORES. INGENIVM. SAGACITAS.

ATHENÆVS Polypum ἀνόητον, Plinius brutum vocat, quaſi rationis expertẽ, quòd ad manum hominis adnatet, nec perſequentem, venantemuè refugiat. Eſt nihilominus in re familiari callidus, ac ſapiens. Omnia enim in domum comportat teſte eodem, dein putamina eroſa carne egerit, adnatantesque ad ea piſciculos venatur. Eadem ferè ſic Ariſtoteles: Polypus fatuus quidem eſt, cum ad manum demiſſum hominis accedat, ſed prudens rei familiaris, cùm omnia colligat, & ſuo in domicilio recondat, cùmque conſumpſerit quantum vtile ſit, abigit teſtas, & cancrorum cruſtas, & putamina Conchularum, & ſpinas piſciculorum. & paulò pòſt, Conchas, inquit, tenuiores, ſcabraſque efficere circum ſe, velut loricam duram, quamque eo ampliorem, quo ipſæ ſunt ampliores, atque de ea, quaſi de latibulo, aut caſula prodire aiunt. Vnde Antigonus, Polypum (inquit) alimenta reponere ait Ariſtoteles in ſuas cauernas, & conſumptis, quæ vſui erant, inutilia reijcere; piſciculoſque ad eiecta cõuenietes captare. Cõchas quomodo diſcuneet, & earum H

Libro 7.
Lib. 9. capit. 29.
Lib. 9. capit. 29.
Lib. Hiſt. 9. cap. 37.

Mirabil. narrat.

A neet,& earum carnes depaſcatur,audi ex Plinio: Non ſunt, inquit, prætereunda,& Lucio Lucullo proconſule Bæticæ comperta de Polypis, quæ Trebuis Niger è comitibus eius prodidit,auidiſſimos eſſe Concharum; illas ad tactum comprimi, præcidentes brachia eorum, vltroq; eſcam ex prædante capere. Carent Conchæ viſu, omniq; ſenſu alio, quàm cibi & periculi. Inſidiantur ergò Polypi apertis: impoſitoq; lapillo extra corpus, ne palpitatu eijciatur, ita ſecuri graſſantur,extrahuntq; carnes: illæ ſe contrahunt, ſed fruſtra diſcuneatæ. Tanta ſolertia animalium hebetiſſimis quoque eſt. Hactenus Plinius. Ariſtoteles ait Conchulas ab eo complexu crinium frangi,tantumq́ ipſi ineſſe roboris mirum, æquè atque ea ſolertia,qua eum vti ſcribit Plinius,cùm Conchas venatur. Facilius tamen,quod ſcribit Ariſtoteles, crediderim. quippe qui teſtetur alibi omnes Polypi partes, omniaque membra robuſtiſſima eſſe excepta ceruice, tangere item,ac tenere brachijs ſupinis,membranamq; his interiectam totam extendere. in arenam tamen elapſo,facultatem apprehendendi, retinendiq; nullam eſſe. autorq; eſt Maſſarius comprehenſum hominem in terram deijcere. In hunc autem modum inſidias piſcibus molitur, vt ſcribit Aelianus. ſub ſaxa ſubtectus deſidet,& in harum colorem ſe mutat,vt ſaxum eſſe videatur piſces ad eum tanquam ad ſaxum adnatantes, incautos ſic brachijs ſuis tanquam retibus capit. Id teſtatur Philoſophus hiſce verbis: Sui mutatione coloris venatur piſces, trahit enim ſibi colorem ſimilem,ijs quibus appropinquarit ſaxis: quod etiam cùm meruerit, facit. Et Plinius; colorem, inquit, mutat ad ſimilitudinem loci, & maximè in metu. Eadem cecinit Oppianus his verſibus, interprete Lippio.

Lib. 9. cap. 30.

Lib. 9. cap. 30.

Lib. 1. Var. hiſt.

B

Hiſtor. 9. cap. 37.

Lib. 9. c. 29

Hal. lib. 2.

Polypodon fraudes populos vulgantur in omnes,
Qui ſimilem petræ magnum flectuntur in orbem:
Nexibus & ſpiris hominem piſcemq́ rapacem
Sic ſubterfugiunt aſtu, vitamq́ tuentur.
Si paruos videant piſces prædamq́ minorem,
Rurſus & in piſcis formam vertuntur, & arte
Perquirunt victum funeſtaq́ fata repellunt.

Canit quoque hæc Ouidius, docens vnà quàm cautè piſcatores venanteſq; illudat, circũrodens hamum quo ipſum venari cupiunt,& expuens, ait enim.

In frag. de piſc.

Quam cautè hamum circumrodat.

C

At contra ſcopulis crinali corpore ſegnis
Polypus hæret, & hac eludit retia fraude.
Et ſub lege loci ſumit mutatq́ colorem
Semper ei ſimilis quem contigit; atque vbi prædam
Pendentem retis auidus rapit: hic quoque fallit
Elato calamo, cùm demum emerſus in auras
Brachia diſſoluit, populatumq́ expuit hamum.

Quæ ex eodem poëta ſic notauit Plinius; Polypum,inquit,hamos appetere, brachijſque complecti, non morſu nec prius dimittere, quàm eſcam circumroſerit, aut harundine leuatum extra aquam, Ouidius in Halieutico tradit. Hunc fortè Plinij locum ſecutus Iſidorus Polypus, inquit, id eſt multipes, plurimos enim nexus habet. iſte igenioſus hamum appetens brachijs complectitur nõ morſu,nec prius dimittit, quàm hamum circumroſerit. Cęterùm vt ad coloris mutationem reuertamur: de hoc inter ſe non conueniunt autores. Sunt enim qui in omnem ſe colorem mutare affirment,excepto albo. Sunt qui petris quibuſuis ſe eſſimilare dicant, vti Theognis, & Phocillides, nec non & Ion apud Athenęum, in Phœnice tragœdia ſic inquiens:

Li. 12. c. 9.

Coloris mutatio.

o Lib. 7.

D

Καὶ τὸν πετραῖον πλεκτάναις ἀναίμοις
Στυγῶ μεταλλακτῆρα πολύπουν χρόος,

Quæ ſic vertit Dalechampius.

Saxatilemq́ cum exanguibus cirris
Odi mutantem colorem Polypum.

Ibidem in vulgatis editionibus ſcriptum inuenio Polypum petroſis locis tantùm ſe aſſimilare ex Theophraſti libro, qui inſcribitur de ijs qui colorem mutant. Θεόφραστος δὲ inquit, ἐν τῷ περὶ τῶν μεταβαλλόντων τὰς χρόας, τὸν πολύποδα φησὶ τοῖς πετρώδεσι μάλιστα μόνοις συνεξομοιοῦσθαι. Vbi Dalechampius vocem πετρώδεσι aufert, ſic hunc locum exponens: Theophraſtus libro de ijs quæ colorem mutant, ſcribit Polypum ijs locis fieri ſimilem quibus ſe admouerit. Quam Dalechampij lectionem improbat Iſaacus Caſaubonus, verius eſſe inquiens aliquid deeſſe, quàm ſupereſſe; indeq; in quibuſdã libris lacunæ nota poſitã,& ſic legendum cenſet, τοῖς πετρώδεσι μάλιστα ἢ μόνοις τόποις συνεξομοιοῦσθαι.

hoc eſt

hoc est saxosis maximè, aut solis locis assimilari, sed hęc quoque lectio prӕterquam quòd E falsa sit, duriuscula mihi visa est. quare lego, τοῖς πετρώδεσι μάλιστα τόποις ἐξομοιοῦσθαι. Non enim Polypi saxosis tantummodo locis se similes faciunt, vti prӕdictӕ lectiones docere videntur, itemq́; autores, quos suprà enumeraui, sed alijs etiam rebus, quibus adhӕserint, maximè tamen saxosis. Nam Antigonus inquit in mirabilibus narrationibus, colorem non solùm imitari lapidum, sed & aliarum rerum, quibus appropinquauerint: & eodem in libro alibi colorem soli, supra quod fertur, ӕmulari tradit. & Iulius Scaliger eum arenӕ colore similem facere canit hisce versibus:

In Atha.

Et concolores, rupibus, saburrisq́;
Cirris dolosi Polypi anchorӕ ritu
Salacioso, & turbido in freto freti.

Quapropter cùm Plutarchus, Oppianus, & Aelianus dicunt eum se in talem mutare colorem, quali saxum est, ad quod accedit, nō inficiantur alijs prӕterea rebus assimulari posse. sed cùm plerunque circa saxa versetur, indifferenter saxum, pro alia quauis re, in cuius colorem se mutare solet, vsurparunt. Cur autem colorem mutet inter problemata à nobis quàm exactissimè dicetur. Interim quo astu venetur, occidatque crustacea, prӕsertim Carabos, qui alijs quam Conchӕ, sunt armis prӕditi, dicemus: qua in re subsequentes hi Oppiani versus, nobis quàm plenissimè satisfacient. Canit igitur eodem interprete Lippio. F

Crustacea quo astu venetur.

Et fortem, & celerem duris, & Carabon armis
Polypus occidit, quamuis sit robore multò
Inferior: curua spectat sub caute quietum,
In dorsum irrumpit, sinuataq́; vincula nectens
Comprimit, & longis ex omni parte flagellis
Obstruit, & pedibus passis spiracula summa,
Nec spirare potest, nec missos pectore rursus
Accipere aerios flatus (à piscibus vsque
Alterno trahitur, flatuq́; remittitur aer)
Carabus oppressus liquidis nunc fluctuat vndis.
Sӕpè reluctatur, nunc petra illius opaca,
Immotusq́; manet, nec tanto marte duellum
Detractat, fulua moriens procumbit arena. G
Et veluti paruus infans circum vbera carӕ
Nutricis, lac dulce trahit, sic Polypus vtre
De curuo sorbet carnes, & mergit in aluum.

Iam verò à Polypo matrem confici, vbi natus est, autor est Pierius Valerianus; nullum tamen citat autorem. Fieri hoc ea ratione potest, quatenus post partum, qui numerosus esse solet, moritur mater: quo tempore fit esca suis Polypodijs.

Matrē conficit. Lib. 14. hieroglyp.

ANTIPATHIA.

INNATVM est Polypis odium cum Locusta, siue Carabo, Cammaro, & Astaco, item Congro, & Murӕna: quorum quӕdam, quin pleraque superant, & à quibusdam superantur. Polypi, inquit, Aristoteles Locustas vincunt: atque adeò, vt si ijsdem in retibus senserit Locusta Polypum, prӕ metu moriatur. Quę sic notat Plinius: Polypum, in tantum Locusta pauet, vt si iuxta viderit, omnino moriatur. Et Aelianus: Tam vehementer, inquit, Polypum Locusta extimescit, vt si quando vno, & eodem reti ambo comprehendantur, hӕc continuò moriatur. Idem repetit ferè alibi, simulque astum, quo Locustam superat, exponit his verbis. Locusta ideò inimicitias cum Polypo graues habet: quod hic cùm illius brachia circumplexus fuerit, aculeis, quos in dorso sitos habet, prӕclarè cōtemptis, & pro nihilo habitis, illam ipsam circumplicans, suffocat. Cuius sanè rei haud inscia Locusta, à Polypo summè refugit. Eadem cùm nullius rei metu afficitur, tum antè versus progreditur non prӕtensis quidem, sed obliquis, & demissis in latera cornibus, vt ne aqua contra natationem veniens reprimat cornua, & inde vltra progredi prohibeatur. sin fugit, & retrocedit: tum penitùs dimittit, & laxat sua cornua: & tanquàm remis altiùs demissis scapham propellens, sic sese commouens, multum conficit itineris. Hęc Aelianus. Bellum quoque ei esse cum Congro Aristoteles asseuerat, ab eoque, quem vincunt Locustӕ, superari; non tamen edi ob lubricitatem corporis. Pauet Locustam, inquit, Plinius, H

Hist. 8. capit. 2. Lib. 9. capit. 62. 10. de Animal. c. 38. Lib. 9. de animal. capit. 25.

Hist. 8. capit. 2. Lib. 9. capit. 62.

A nius, Conger: rursus Polypum Congri lacerant. Sed Murænæ, non Congro hæc Aelianus tribuit, sic scribens: Malum ingens, & morbus agrestis, & inhumanus, inimicitia, atq; odiū inhærens, penitusq; insitum, quod etiam ratione carentibus natura ingenuit inexpiabile, atque implacabile: Murena cum Polypo capitali odio dissidet. Polypus cum Locusta graues gerit inimicitias. Murænæ etiam teterrima hostis est Locusta, atque infestissima. Murena Polypo brachia abscindit, dentium firmitate: post autem in eius ventrem subiens, iisdē malis eum, vt verisimile est afficit. Hic enim è genere natantium est, ille verò serpentium more graditur. Quod si Polypus in saxorum colorem se vertat, nihil ei astutię hæ fallaces prosunt: Muræna enim eius veteratoriam planè tenet. Cùm verò Polypus Locustas à se cōprehensas strangularit, exugit carnes, atque earum succum exhaurit. Hæc quoque sic cecinit Oppianus, interprete Lippio.

Lib. 1. capit. 32. de animal.

Ex scopulis Muræna ruit furibunda per vndas
Perquirens gratum victum per littora summa,
Polypoda inquirit letum prædamq; petentem,
Ille metu pauidus spectat, metuitq; natantem
B *Per tumidas vndas, atque horrida bella parantem.*
Nec vitare potest, nec cauta occurrere fraude.
Hostis purpureum rictum Muræna retinucit,
Polypus extemplo contra pugnare coactus
Vertitur, & spiris, & magnis nexibus illa
Arcet, sub vario flexu, firmisq; flagellis
Nititur, vt pedicas Murænæ, & vincula dura
Præpediat, sed nulla fuga est, nec lubrica membra
Elabi possunt, Muræna fluit velut vnda:
Nunc hostis circa collum, nunc tergora circum,
Nunc circa caudam sinuosa volumina torquet.
Sic homines dura qui exercent membra palestra
Ostentamq; diu robur, de corpore sudor
Effluit assiduus, multa contenditur arte:
Atque vnde in morem nixus luctator vterq;
C *Fluctuat, & contra magna vibrachia versat.*
Polypus extensos iactat nullo ordine ramos
Et sudans vanu contorquet membra palestra,
At Muræna ferox rapido dat vulnera dente,
Dilaniat, partes miserum confringit in omnes.
Nam membra in ventrem partim merguntur; at illa
Ore volutantur crudo, subiguntur acutis
Dentibus, hi laceri viuunt sub dentibus artus:
Atque reluctantur, mortemq; repellere tentant.
Et veluti annosus ceruus cui cornua fronte
Sunt ramosa, petit densa vestigia sylua
Serpentis, nactusq; locum, tum naribus illum
Attrahit è lustro, figitq; in corpore dentes,
Implicitus genibus serpens fera pectora nexu
Deuincit, collumq; tenet, semesa vorantur
D *Partim membrorum, partim lacerantur acutis*
Dentibus, & diri cerui laniantur in ore.
Sic miseri piscis luctantia membra mouentur.
Consilium misero vel quid prudentia prodest?
Quid prodest lapidis proprium sumpsisse colorem?
Quid toties vitasse necem? vitasse voraces
Sub petra pisces; si non latuere dolosæ
Murænam fraudes? sola hæc deprehendere mentem,
Sola dolos potuit, vanasq; eludere fraudes:
Tum fœdam, & miserata necem, & crudelia fata
Polypus in scopulis duris laceratus inhæret.
Assidet hæc iuxta subridens, verba mouere.
In piscem credas hæc scommata dira referre.

Te vafer occultas? non speras fallere demens?
Expertar num te scopuli tueantur, & antra:
Aut spelunca tegat quæ portis clausa repentè
Arripiat, raptum subito te mergat hiatu.
Te retro pauidum ex antro conuellere possem.
Polypus heu dirum confossus vulnere multo
Non duros scopulos, deprensaq; saxa relinquit
Implicitus ramis dura sub caute reuinctus;
Donec sola loco restant connexa flagella.

E

Lib. de soler. anim. Testatur Bellonius, cùm apud Epidaurum Murænas secaret, earum ventriculos cirris Polyporum refertos comperisse. Plutarchus Polypum sibi à Muræna, & Congro metuere verum esse scribit, quod ab hisce malè tractetur, neque lędere vicissim possit ob lubricitatem elabentes. Sicuti rursus Carabum illos suis cirris in complexũ venientibus vincere: quòd tenuitas eorum non sit aduersus asperitatẽ Carabi auxilio; hunc tamen perire Polypo sua acetabula intrudente. Horum omnium mutuum odium pulchrè suis iambis complexus est Philes, vnam etiam Astacũ ijs annumerans, qui Polypum extimescunt. Albertus Magnus ait se ab expertis audiuisse Denticem, siue Dentatum cum Polypo pugnare: & quoniam extra cubile ipsum Dentex extrahere non potest, fluctuare ante ostium antri, siue cubilis tanquam mortuum: hoc incautus vbi viderit Polypus, ad eum brachia sua extendere, vt attrahat, & deuoret, brachium autem subito ore comprehendi à Denticè. In Polypos inquit Aelianus, si quis rutam inijciat, immobiles manere in sermonem hominum venit. *Lib. 1. de anim. c. 37*

F

DENOMINATA.

Ὀλιπόδια dicuntur apud Aristotelem, & Athenæum Polypi parui, fętusuè recens nuper ex ouis natus: à Cœlio Rhodigino non rectè Polypia, calami, aut memorię forte lapsu. Hippocrates quoque Polypodia cum Bolbidijs (quæ & Polyporum sunt species) aliquando nominat. Πολυπόδιον quoque herbæ est nomen apud Theophrastum, & Dioscoridem. Plinius Polypodion, inquit, nostri filiculam vocant: similis enim est filici. radix acetabulis cauernosa, ceu Polyporum cirri, in petris nascens. Πολυποδώδης Polypis abundans, vel Polypo similis: Τά πολυποδώδη, quæ è Polyporum sunt genere. Πολιποδίνη species quædam Polypi, de quo capite sequenti.

Lib. 2. de morb. mul.
Polypodiũ herba.
Hist. pl. 9. cap. 14.
Lib 4. cap. 188.
Lib. 26. c. 8.

G

MYSTICA. MORALIA.

HABVERE etiam Polypi suos apud mortales cultores, nam olim circa Troezenem, vt Clearchus apud Athenęum commemorat. Polypum, quem sacrum vocant, neque eum quem Remigantem (κωπηλάτην, Nautilum intelligit) fas erat venari; nimirum ceu res sacras. Plutarchus animæ vim, ac facultatem Polypo comparat. Enim vero, inquit, animus res est, minimè iners, aut exilis, aut abiecta, neq; cupidit res suas quomodo Polypi flagella sua, tantum vsque ea, quæ esui sunt, extendit. Sed has celerrimè præcidit satietas momento temporis, & minima horæ portiuncula. Alibi rursus ait à principali animę facultate, septem veluti partes enasci, inque corpus extendi, sicuti brachia à Polypo. Eidem quoque assimilatur adulator, vt in hieroglyphicis, & prouerbijs dicetur. Academicos Polypis similes esse dicebat Carneades. Vt enim hi præ fame suosmet cirros depascuntur, ita illos aucta iam doctrina peritiores factos, in suasmet opiniones mox grassari, easque destruere. Stobęus verò refert hoc Carneadem de Dialecticis dixisse. Polypi naturam describens Diuus Ambrosius hominem instruit, vt proprijs contentus, nec alios circumueniat, nec aliena inuadat, sic inquiens. Et quia de astutia cœpimus sermonem subtexere, qua vnusquisq; fratrem suum circumuenire, & decipere nititur, & in nouas se fraudes componere: vt quem vi obtinere non potest,

Lib. 7.
Non posse suauiter viu. sec. epicur.
Animi vis.
Adulator.
Academici
Dialectica
Hexam. c. 8
Homo sit proprijs cõtentus.

H

A test, circumscribat dolo, & fuco quodam artis obducat: fraudulentum illud Polypi ingenium non præteribo, qui vadoso in littore petram nactus, affigitur ei, atque eius nebuloso ingenio colorem subit, & simili specie terga obductus, plurimos piscium sine vlla suspicione fraudis allapsos, dum notam non præcauent, & saxum opinantur, cassibus furtiuæ artis includit, & sinu quodam suæ carnis intercipit. Sic spontanea venit præda, & talibus capitur argumentis; qualia sunt eorum, qui ingenium suum sępè commutant, & diuersas nocendi artes mouent, vt singulorum mentes, sensusq; pertentent, cum continentibus cõtinentiam prædicantes, in cœtu intemperantium tanquàm deuij ab studio castitatis, & demersi intemperantiæ volutabris: vt qui eos audiunt, aut vident, incauta facilitate se credãt, eoque citiùs labuntur, dum distinguere non norũt, nec cauere, quod noceat: dum grauior sit, & magis noxia improbitas, benignitatis obũbrata velamine. Et ideò cauendi sunt, qui crines suæ fraudis, & brachia longè, latèq; dispergunt, vel speciem induunt, multiformẽ. Et isti enim Polypi sunt, nexus plurimos habentes, & callidorum ingeniorum vestigia, quibus irretire possint, quidquid in scopulos suæ fraudis inciderit. Et paulò pòst concludens, inquit: Vtamur ergo ingenio ad quærendam gratiam, & salutẽ tuendam: non ad alie-

B nam circumscribendam innocentiam. Liceat nobis vti exemplis marinis ad profectum nostræ salutis, non ad alienum periculum. Hactenus D. Ambrosius: Possunt etiam Polypis diuites assimilari, vt enim illi suis pedibus plenis acetabulis, scopulis, & lapidibus tam fortiter supini, & auersi adhærent, vt vix auelli possint, nisi fœtida adhibeas, ita etiam suis voluntatibus, ac desiderijs, quæ fluxa tantùm, ac mundana respiciunt, auersi inhærent, donec tandem Deus tanquàm piscator egregius mortem, tanquàm fœtidum quendam odorem naribus admoueat, & ad sanã mentem reuocet. Diabolum quoque exprimit Polypus. Is enim facilè homines dum grata suggerit, & oblectamenta proponit, falsos blanditijs suis, nisi Dominus tueatur, in abyssum, & gehennam, ceu in casses quospiam abripit, non aliter ac Polypus incautè hominem è naui brachiorum suorum complexu in altum pelagus detrahit, nisi ab aliquo sociorum ense rescindatur, ne pars syncera trahatur, vt inquit ille. Scorta item Polypi sunt; nam & hæ amatores suos, quos vel semel tantummodò, ceu Polypus brachijs amplexę sunt, ita tenaciter detinent in illicito sui amore, vt à diuina gratia abstrahant, & non solùm in profundum illud peccatum immergant, sed & Iro sępe pauperiores reddant, nisi principijs illi obstent, nec se vinci patiantur. De istiusC modi mulieribus loqui videtur Ecclesiastes: *Inueni mulierem morte amariorem, quæ laqueus venatorũ est & lagena cor eius, vincula sunt manus eius*, & alibi, *à carnibus tuis abscinde illam, ne te abutatur.* Quemadmodum Polypus oblìquè incedit, & caudam habet bifurcatam, fistulamque in dorso, quam quando natat; modò in dextram partem, modò in sinistram promouet. Sic multos fallaces, & proditores, dum obliquè incedunt in actionibus suis, quid facturi sint non diuines, tantùm abest, vt videas: cauda enim, siue finis suæ intentionis bifurcata est; quia scilicet vnum proponunt apparenter, aliud intendunt latenter. Fistulam etiam habent dùm dulcedine verborum suorum tanquàm fistula aliqua alios seducunt, ac sibi adiungunt, qui fallunt etiam, quando ea fistula, ijs inquam blanditijs, ceu Polypus modò in dextram, modò in sinistram partem, hoc est vel apparenter, vel latenter abutuntur. Caput quoque habet Polypus durissimum, in quo obliquè natat, carnesque, cùm consenuerit, durissimas, adeò vt contundere opus sit, vt molles fiant, & in vsum ciborum cedant sic obstinati, & duræ ceruicis homines, quos Græci σκληροτραχήλους vocant, mentis, atque animi vitijs indurati, nequeant, aut per spiritualem commanducationem, aut prædicationem resipere, nisi à Deo tribulationis alicuius pęna, vel presbytero

D proposita graui pœnitentia fuerint puniti: scriptum enim est ab Esaia. *Vexatio dat intellectum.* Sicut Polypus Cancros, & Gonchas in domicilium comportat, carnesque depascitur, testis crustisq; abiectis, quibus nidum sibi fabricet, & pisciculos capiat; sic etiam auari, & fœneratores pauperes, & simplices, bonis suis, vt prædijs, & agris tanquàm carnibus spoliant, indeque domum suam locupletantes, frumenti, & cęterarũ segetum recrementa ijsdem vendunt, quò maiorem ab ijs vtilitatem capiant.

Diuitiæ.

Diabolus.

Mulier mala.

Cap. 7.
Cap. 25.

Proditor, & fallax homo.

Obstinati.

Cap. 28.
Auari.

HIEROGLYPHICA.

Hierogly. Lib. 27.

AEGYPTII ſacerdotes, vt ait Pierius Valerianus, hominem, qui rem familiarem ex quibuſcunq; rebus, vtilibus ſimul, ac inutilibus, nullo diſcrimine, nulliuſque rei ratione habita, congereret, augeretque, ſignificare ſi vellent, Polypum pingebant. Ille enim cùm prodigè, & admodum multa deuoret, prodens tamen rei familiaris omnia temere colligit, & conatur, & in cubili ſuo recondit, ſelectisq; vtilibus, atq; conſumptis, inutilia mox, quippe teſtas, & Cancrorum cruſtas, & putamina Conchularum, & ſpinas piſciculorum abigit. Deſumptum id eſt ex Horo Apolline, cuius hęc ſunt verba: Hominem, qui vtilia, & inutilia malè conſumpſerit, indicantes Aegyptij Polypum pingunt; ille enim cum multa eaque intemperanter voret, cibum in cauernas reponens congerit: & cum vtilia conſumpſerit, tum & quę ſuperſunt inutilia, abijcit. & paulò pòſt. eum, inquit, qui & aliena intemperanter decoquat, & demum ſua conſumpſerit, deſignantes, Polypum pingunt. is enim ſi victu aliunde quæſito indiguerit, propria edit flagella. Idem Pierius ait Aegyptios Polypum curtúm, & detruncatum effinxiſſe, cùm ſignificare vellent eum, qui cùm aliena abligurijſſet, ſua quoque abſumeret. Polypus infra Congrum depictus hominem victoria potitum, vti tamen ea neſcientem, apud eoſdem ſacerdotes ſignificabat. Nam aiũt, quoties Polypi cum Congris certamen ineunt, à Congris facile ſuperari: cęterũ nullam eſſe Congris facultatem, vt Polypos depaſcere valeãt: quò dij læuore, atque lubricitate corporis, qua ſunt maximè præditi, morſus hoſtium effugiant, & mutilatis tantùm aliquando flagellis elabantur. Cum Locuſta, ſeu Carabo pictus, vt apud Horum legitur, ſuæ nationis, & generis hominibus imperantem denotat. Ille enim Polypis imperat, interq; eos primas ſenet. οὗτος γὰρ τοὺς πολύποδας κρατεῖ, καὶ τὰ πρωτεῖα φέρει. Sed Ariſtoteles Locuſtam à Polypo vinci autor eſt, plurimique alij idem confirmant, ac ſæpe tanto eſſe terrori, vt ſi Locuſta iiſdem in retibus capiatur, ilico præ metu exanimetur. Pierius Valerianus tyrannica in ciues dominatione vtentem, per Locuſtam, & Polypũ deſignari ſcribit. Itemq; eum, qui ſubito aliquo pauore ita conſternatus, attonitusq; euaſit, vt neq; periculum, neq; damnum quod vrgeat, ſentire videatur. Eſt enim ita meticuloſus Polypus, vt & ſtrepitu audito, & piſcatore viſo, ſaxis ſe potius applicet, quæ fuerint in promptu, & ad captantis manum accedat, quàm de fuga ſibi conſulat. Inuenio etiam poeſim exoticam (nam de ſua ſanctiùs ſentiebant Aegyptij) per caput Polypi figuratum notari; quod quidem eſculentis appoſitum ſuauiſſimi ſaporis eſſe perhibetur, cæterùm horrenda, prodigioſaq; ſomnia excitare. Quocirca ſi quis futura de inſomnijs conſulturus eſſet, ab eſu Polypi abſtinere ſuperſtitioſè præmonebatur, perinde etiam ne fabas ederet. Perſimilis autem huic poeſis dicitur, quæ fabulas, amatoriasq; illecebras ſectatur, ipſo quidem dicendi lepore delectabiles, ſed bonis moribus, & honeſtiori diſciplinæ maximè pernicioſas: cuiuſmodi genus meretriculas appellauit Plato, qui eiuſcemodi poëſim è ſua inculpabili republica, ciuitateuè reiecit. Meminit huius comparationis etiam Plutarchus his verbis:

Hierogly. 2.16. Omnium abliguritor

Victoria vti neſcius

Imperans ſuæ nationi.

Tyrannus. Mentis attonitæ conſternatio. Poeſis.

Inſomniorum interpreti a quo abſtinendũ

Lib. de audiẽdis poet.

> *Polypodis capiti perhibent bonum ineſſe malumq́.*

Nam ſuauiſſimum eſu cùm ſit, difficilem ſomnum facere, ac turbulenta, & abſurda viſa excitare creditur. eodem ſanè modo poeſis quoque multa iucunda, & adoleſcentis animo pabuli inſtar conducentia in ſe habet: non pauciora verò, quæ conturbent eum, & de ſanitate mentis dimoueant, vbi lectioni recta inſtitutio defuerit. Neque enim de Aegypto tantum, ſed de poetica etiam licet dicere:

> *Illam noxia multa, & multa ſalubria ferre*
> *Cultori medicamenta.* etenim
> *Hic amor, hic deſiderium latet, hic quoq; blandum*
> *Alloquium, quamuis ſapientem fallere callens.*

Quippe illecebræ illæ eius fatuos planè, & ſtupidos non attingunt &c. Aegyptij ad hæc, vt ſcribit Pierius, ſi quem ita pertinaci animo amantem, vt amata relinquere minimè poſſe cariam herbam adpingebant: Polypi enim ita eſcis adhæreſcunt, vt auelli inde non poſſint, & quamcunq; rem apprehenderint, tam firmiter tenent, vt adglutinati videantur: quod ab Homero ſumptum Ouidius luculenter expreſſit:

Diſceſſio ſubita. Hierogly. lib. 27.

> *Vtque ſub æquoribus deprenſum Polypus hoſtem*
> *Continet ex omni demiſſis parte flagellis.*

Metamorph. 4.

Eos

A Eos enim potiùs detrunces, quàm possis vllo conatu petris, aut quoquam quod apprehenderint, auellere: & vt Nazianzenus ait, si quis eum de cubilibus trahere per vim velit, aut è petris aliquid euellet, aut certè è carne ipsius petræ affixum aliquid relinquet: Admota tamen cunila herba, seu conyza, resilire protinus dicuntur, quòd odorem eius ferre non possint. Sunt, qui amoris firmitatem ex Polypo delphini morsu detento intelligẽdum contenderent, id quod ex ipsa sese applicandi pertinacia, qua famosus est Polypus, conijciebant. Pierius verò tres argumenti huius rationes excogitauit. Vel enim, inquit, pauorem, & ignauiam, quæ vitia Theophrastus in Polypo præcipua deprehẽdit, deuoranda esse amatori homini dicendum; delphini in eorum locum promptitudine, atque agilitate assumpta: quando quidem, vt ait Ouidius, *Ingenij est experientis amor* : atque, vbi multa in hanc sententiam disputauit, concludit demum vt,

Amoris firmitas.

Qui non vult fieri desidiosus, amet.

Vel quoniam diligentissimus est rerum cumulator Polypus, intelligi posse arbitror, facultates licet nulla non cura, & diligẽtia cumulatas, breui tempore, vbi amore capti fuerimus, dissipari, inutiliterque dilapidari. Quàm extemplo enim ait Lysiteles Plautinus, seuis sagit-B tis percussus est, ilicò res foras labitur, liquitur, & quæ sequuntur. Vel qui delphinum à moris indicium esse ostendi, Polypum versutiæ inditium dicere possem, admonerique nos eo signo versutiam amanti cum primis appræhendendam, & quod fieri solere Plato dicit, in amatæ rei mores transmigrandum, vt quippe Polypus in colorum mutationibus, prout cuique rei adhæserit, facit. Cæterùm ea potius de causa Veneri Polypum dicari æstimandum, quod inter pisces sit omnium salacissimus, adeoq; libidine turgidus, vt nimio eius vsu non solùm omnibus penè spolietur viribus, & iam ad cibum sibi conquirendum inhabilis reddatur, sed & minimo negotio ab alijs capiatur, & à paruulis quibusque cancellis, & cancris conficiatur &c. Ait quoque ibidem idem Pierius Valerianus in manuscriptis Hori codicibus legi, δυό πολύποδες συνεργομβροι καὶ βεβηκότες δρόμον ἡλίου τὸν ἐν ταῖς χειμερίαις τροπαῖς σημαίνουσι: quod est, duos Polypos vinculis coercitos, & progredientes tamen, cursum solis, quem in brumali conuersione peragit, significare. Quanquam impressorum codicum lectio, quæ est δυό πόδες, nequaquam displiceat. Sed si, inquit, Pierius, progressum exprimere volueris, videndum est, si pedes illigatos pinxeris, qua id ratione tuearis. At de hyemali conuersione sermo est, quæ vt in sphæræ consideratione manifestè C licet inspicere, progressum solis omnino cunctatiorem ostendere videtur, in vltimis enim sagittarij, & in postremis capricorni gradibus sol ad horizontem vix loco dimoueri, aut quàm lentissimè diuturnos parallelos conficere videtur. Ad cuius rei tarditatem accedit & eorundem parallelorum ijsdem fermè diebus repetitio, dum conuersio peragitur, vt stare loco potius sol, quàm quoquam motu suo progredi videatur. Quare siue pedes, siue Polypos colligatos accipere malueris, non sum admodum laboraturus: mihi satis fuerit & codicum super hoc varietatem, & ipsam rei, quæ significatur, historiam declarasse. Hactenus Pierius Valerianus, qui non satis mihi declarare videtur, quomodo Polypi solstitium hyemale denotare possunt. Exponendum itaque hoc nobis relinquitur. Primum igitur scito, quod Polypus duobus hybernis mensibus latet in cubili, aut, vt aiebat Hesiodus,

Hiemale solstitium

Hori lectio animaduersa.

Igne carente domo prauis contentus in antris.

Quatenus itaque hyemali solstitio conditur, eatenus, & eius typum exprimere poterit, non aliter quàm scarabæus mensem, quo vnico fouet suum fœtum, & perfectum excludit ex pilulis, quas ex iumentorum stercore conficit. Postremò per Polypum saxis adhærentem exprimi volunt hominem, qui se varijs hominum moribus accommodet, sitq; D omnium horarum, vt Latini loquuntur. Vt enim Polypum maximè omnium colorem mutare constat, ijsque similem reddere, quibus appropinquarit saxis. Sic huic hominem similem esse dicimus, qui pro loco, & tempore viuendi rationem aucupantur, seq; eorum apud quos degunt, voluntati atque sententijs in omne obsequium proni dedunt, omni post habita ingenuitate. Qua etiam de causa multi ex priscis autoribus hoc ingenium laudarunt maximè, atque imitandum persuaserunt. Vt Theognis.

Moribus aliorum se accõmodãs

Πουλύπου νόον ἴσχε πολυπλόκου ὃς ποτὲ πέτρῃ
Τῇ προσομιλήσει, τοῖος ἰδὰν ἐφάνη.

In sententijs.

Hoc est, vt transtulit autor prouerbiorum.

Polypodis fac morem imiteris versicoloris,
Cui subit is semper fit similis lapidi.

Idem monet Clearchus libro secundo prouerbiorum, appositis hisce carminibus, sed cuius poëtæ sunt non indicans,

Που-

Πουλύποδος μοὶ τέκνον ἔχου νοον Αμφίλοχ᾽ ἥρος
Τοῖσιν ἐγαρμόζων, ὧν αν κα) δῆμον ἵκηαι

Vertit sic Iacobus Dalechampius.

Polypi mi fili, Amphiloche heros, mentem habe
Et ad quorum gentem veneris, te ijs accommoda.

Ita quoque suadet suauiloquus Pindarus:

Ποντίου θηρος χροτὶ
Μάλισα νόον προφέρων,
Πάσαις πολίεσσιν ὅμιλει. hoc est.

Marinæ bestiæ colori
Mentem potissimum aduertens
In vrbibus omnibus versatur.

Lib.7. Nec ab hoc diuersum est illud Eupoli ἐν Δήμοις, quod citat Athenæus.

Ανὴρ πολίτης πολύπους ἐς τοὺς τρόπους,

hoc est interprete Dalechampio:

Tu rempublicam tractas, esto Polypus moribus.

Hoc sanè ingenio mirè præditus Vlysses, indeque sapiens æstimatus est, & ab Homero Πολύτροπος cognominatus. Sunt tamen, qui hoc ingenium summopere improbāt, vt Phocillides his versibus:

Μηδ᾽ ἕτερον κεύθης κραδίη νόοο, ἀλλ᾽ ἀγορεύων
Μηδ᾽ ὡ πετροφυης πόλυπους κατὰ χῶρον ἀμείβου, hoc est,

Pectore neue aliud celes, aliudue loquare:
Proque loco variere. petris vti Polypus hærens.

Et Ion tragicus in Phœnissis apud Athenæum.

Lib.1. Καὶ τὸν πετραῖον πλεκτάναι ἄναιμοσι
Στυγῶ μεταλλακτῆρα πολύποδα χροός, id est,

Saxatilemq́, cum exanguibus cirris
Odi mutantem colorem Polypum.

Adulator. Lib. de adul.& ani. disc. Hinc Plutarchus adulatorem Polypum vocat; quòd vt hic colorem ad subiecti soli speciem variat; ita parasitus ad audientium voluptatem sententiam studet variare. Cæterùm, inquit, adulatoris veluti Polypi mutationes facile deprehendet, qui se ipsum simulabit variè mutari, ac vituperata qua fuisset adhuc vsus vitæ ratione, tanquam sibi placentes eas amplectatur, quas prius improbarat res, & rationem victus, & genus orationis. Lib. de leg. lib gentil. Profecto hac comparatione tanquam aptissima, aliquoties vtitur D. Basilius, vt vbi docet nos fugere oportere blāditias, & assentationes, hæc verba ponit: sic, & animo varius ostenditur adulator, nunc quod iustum est apud eos, qui iusti rationem habent, laudat, apud iniquos vituperat, more Polypodis, qui colorem terræ quam attigerit, reddit. Et alibi. Effugito, inquit, despiciendorum hominum imitationes. Tuis proprijs facultatibus esto contentus: paupertas cum veraci sufficientia, omni potiundæ voluptati profecto est compoti mentis anteponenda. Non silentio præterierim Polypi dolos ad furacitatem. is cuicunque saxo adhæserit, colorem subit illius, atque adeo, vt piscium complures ad ipsum de improuiso natantes, tanquam ad saxum appellant, paratamq; sese offerant illi versuto malitiosoq; prædam. Talibus eos moribus præditos esse constat, qui perpetuos potentatus subeūt: & ad vsus, necessitudinesq; singulas occurrētes sese accōmodant: nec in eadem semper voluntate persistunt, sed alij diuersiq; facile fiunt. Sobrietatem cum sobrijs laudant: intemperantes sunt cum intemperantibus: atque ad id quod cuiq; placet suam omninò sententiam vertunt. Quos euitare facile nemo potest, nec ab eorum insidijs, nocumentisq; cauere &c. Clarius rursus eandem sententiam his verbis excoluit alibi. Sed neque, Polypi dolus, ac fraus silentio prætereunda est. Is quodcunque in saxum adhæserit, eius colorem imitatur, & obtinet, ac ita multi pisces natantes in Polypum tanquam in petram incidunt, eiusq; veteratoris præda fiunt. Moribus similes snnt ij, qui semper eos adeunt, qui potestate, & imperio valent, seq; pro rerum, & temporum ratione ità accommodant, vt in proposito, & sententia nunquam permaneant, sed aliàs, atque aliàs se gerant, & pro cuiusq; arbitratu, ac libidine mutant sententiam.

Adulatorū mores. *Orat. 11. de patien. & toleran.*

HISTO-

A

HISTORICA.

ADMIRANDAS certè historias de magnitudine, viribus, ac robore Polyporum recensent scriptores antiqui, & in primis apud Plinium Trebius Niger. Cætera, inquit, quæ idem Trebius retulit, monstro propiora possunt videri. Carteię in cetarijs assuetus exire è mari in lacus eorum apertos, atque ibi salsamenta populari, conuertit in se custodum indignationem assiduitate furti immodici. Sepes erant obiectæ, sed has transcendebat per arborem, nec deprehendi potuit, nisi canum sagacitate. Hi redeuntem circumuasere noctu: concitiq; custodes expauere nouitatem. Primum omnium magnitudo inaudita erat, deinde color muria obliti odore diri. Quis ibi Polypum expectasset, aut ita cognosceret? cum monstro dimicare sibi videbantur. Namque & afflatu terribili canes agebat, nunc extremis crinibus flagellatos, nunc robustioribus brachijs clauarum modo incussos, ægreq; multis tridentibus confici potuit. Ostendere Lucullo caput eius dolij magnitudine, amphorarum quindecim capax; atque (vt ipsius Trebij verbis vtar) barbas quas vix vtroque brachio amplecti esset, clauarum modo torosas, longas pedum triginta acetabulis, siue caliculis peluium modo: dentes magnitudini respondentes. Reliquiæ asseruatæ miraculo pependere pondo DCC. Eandem historiam etiam Fulgosus retulit, à Plinio forte mutuatus: Cùm in Hispania, inquit, piscatores, qui Thynnos condiunt, singulis noctibus aliquid ijs, quæ iam parauerant, auferri animaduerterent, & propterea diligentius rem obseruarent, nō sine ingenti formidine, cū latratu suo canes ad rem inspiciendā inuitarent, prospexerunt vastā, terribilemq; belluam ingenti spiritu, brachijsq; canes à se abigentem: ad quos defendendos accurrentes, qui aderant, varijs instructi armis, magno labore tandem feram confecerunt, cognoueruntq; Polypum esse, qui eiusmodi cibi auidissimus superioribus noctibus, quod piscatores deesse sibi querebantur, rapuerat. Huius bellua caput immensum, horrendumq; fuit, quod Lucius Lucullus, qui illud inspexit, putauit quindecim amphorarū, quę in nauticis rebus bottæ dicuntur, mensuram continere; brachia autem ingentia adeo, vt vix hominis complexu cingi possent, internodiaque eorum magnæ ollæ magnitudinem complere. Eius autem reliquia in miraculi testimonium sepositæ fuere, septingentarumq; librarum pondus excesserunt. Hæc Fulgosus. quæ credi posse fidem facit Aelianus, qui scribit temporis diuturnitate Polypos ad tantam peruenire molem, vt ad ceti magnitudinem accedant, cetaceiq; generis esse dicantur: idq; ipsum declarat exēplo Polypi Puteolis capti his verbis: Puteolis, inquit, oppido Italiæ auditum est, Polypum, cum inusitata ad corporis molem facta progressione ad maximam magnitudinem peruenisset, egregio spreto, & neglecto maritimo victu, in continentem processisse, & terrena plæraq; vastasse, & per subterraneum specum Puteolanas sordes in mare transmittentem in maritimam domum adscendisse, vbi mercatorum res, falsamentaq; in magnis vasis essent: brachiorum circumplexione primum vasa strictè comprimentem corrupisse, ac deinde salsamenta depopulatum fuisse. Mercatores verò ingressos, vbi dolia disrupta inspexissent, & permagnum earum rerū, quas naui aduexissent, numerumq; exhaustum deprehendissent, stupuisse: Ac nimirum cùm ab insidijs fores integras, tecta ab omni irruptione intacta, parietes nō perfossos intuerentur, quisnā populator fuisset, nulla coniectura assequi potuisse. At enim cum reliquias conditorum piscium animaduerterent, eos constituisse, ex domesticis audacissimum armatum intus in insidijs ponendum esse: Polypum verò noctu ad assuetas tanquam epulas adrepentem reuertisse: & tanquam athletam aduersarium strictissime correptū suffocasse, sic flagellis vasa circumplicantē perfregisse. Eum porro, qui insidias molieretur, etiamsi lunæ fulgore domus illustraretur, omniaq; cōspicua essent, tamen, quoniam solus esset, bestiæ tantæ metu perterritum, hanc nō aggressum fuisse, sed sanè mercatoribus totam rem explicasse: quod quidem ipsum ij audientes, ei fidem enarratarum rerum non habuisse. Deinde tum negotiatores ob tantum acceptū detrimentum, periculi memoria deposita, statuisse simul ingredi, & congredi cum hoste: aliosq; inusitati, & incredibilis huius spectaculi studio sua sponte se se auxiliatores vnà in domo illa conclusisse. Postea verò quàm sub vesperam in solita dolia fur inuasisset, ex eis partim cloacā obstruxisse, partim armis tectis in hostem irruentes, dolabris, & cultris acutissimis eius brachia abscidisse non aliter ac frondatores, & putatores arborum, robustissimos ramos secant, sic enim sępius membra Polypi circumcidentes, tandem nisi nō pauco labore

Margin notes: B (at "do incussos"); C (at "rum magnæ ollæ"); D (at "constituisse"). Lib. 9. cap. 30. — Lib. I. — Lib. 13. c. 6. de anim.

Lib. 9. cap. 94. reduc. moral.

labore confecisse, atq; oppressisse, & quod quidem admirationem habet, in terra piscem ex piscatos, huiusq; belluæ propriam veteratoriam nobis ostendisse. Non minus admiratione digna sunt, quæ se audiuisse, testatur Petrus Berchorius his verbis. Ego etiam semel, inquit, audiui narrari, quod piscatores in mari Prouinciæ in littore super carbones Locustas decoqui posuerãt, & cum circa ignem dormirent, ecce vnus Polypus odore Locustæ tractus de mari exit, & ad ignem veniens, qui cùm pede Locustam accipere volens, sed calorem ignis timens ad mare rediјt, & quandam tunicam quam loco capitij habet super caput, aqua implens, toties eũdo, & redeundo super ignem proiecit, qui ipsum extinxit, & sic Locustam accipiens secum ad mare detulisset, nisi vnus de piscatoribus, qui hoc videbat, ipsum accepisset, & loco Locustæ super carbones comedendum posuisset. Idem quoq; Berchorius narrat, sed ex aliorum relatu, Polypum se quandoque mortuum fingere, vt tempus expectet opportunũ quo effugere possit. Audiui, inquit, quod semel in quadam Prouinciæ villa, Polypus, qui videbatur mortuus, fuit emptus a quodam, cuius vxor ipsum in pelui cum aqua ponens decoquendum, cum aliquantulum diuertisset, non inuenit in pelui, quæ vndiq; eum quærens, nec inueniens, tandem sursum respexit, & super trabem domus Polypum vidit, qui sentiens calorem aquæ, per catenam, qua peluis pendebat, sursum ascenderat, vnde ipsum decoquendum retraxit. Postremò aquilam, à qua raptus erat Polypum in mare detraxisse, suisq; implicasse cirris narrat Aelianus his verbis: cùm in saxum non admodum è mari eminens Polypus aliquando correpens ascendisset, ibiq; explicatis brachijs summa cum voluptate, quod frigida tempestas esset, à tepore solis calesceret: neque sanè se in saxi colorem vertisset, quod quidem ipsum cùm ad declinandas, tùm magis ad moliendas piscibus insidias facere solet: aquila acris, & acuta in videndo, prædam, nõ quidem sibi futuram bonam, paratã, & promptam sibi, & suis pullis perspicuè cernens, quanto potuit maximo alarum impetu in Polypum insiluit: sed & piscis hic circumplicantibus aquilam, & pertinaciter adhærescentibus cirris, in profundum detraxit, hostem capitalissimum, simul & interfecit: quę quidem lupus hians (vt est in prouerbio) inani spe illusa, deinde in mari mortua fluitabat. Hactenus Ælianus.

Aquila à Polypo detracta in mare. Lib. 7. de anim. c. 11.

PRÆSAGIA.

Quæst. natur. 18

CVM in terram excurrit Polypus, & saxa amplectitur, indicium est venti iam iam prorupturi, vt tradit Plutarchus, caussamq; putat esse carnis molliciem, nuditatẽ, ac tenuitatem, qua frigus difficulter ferre potest.

PROVERBIA.

PROVERBII specie dicebantur olim homines stolidi, stupidiq;, vel rapaces, & vncis vnguibus Polypi. Siquidem, inquit prouerbiorum autor, ob eam caussam Polypo stultitiam tribuunt, quòd ad manum captantis vltrò mouetur: nec aliter capitur, nisi quod non cedat. Adscribitur autem rapacitas, tenacitasq;, quod quidquid brachiorum flagellis nactus fuerit, suctu trahat, ac retineat. Plautus:

In aulularia.

Ego istos noui Polypos, qui vbi quid tetigerint, tenent.

Nihil autem vetabit, quominus Polypos appellemus eos, qui semet in omnem habitum vertunt omnibus assentantes. Quapropter idem autor adagiorum, postquam explicasset hæc prouerbia, *seruire scenæ: vti foro*; Extat, inquit, apud Græcos adagium, in hunc ordinem referendum, *Polypi mentem obtine*, quo iubemur pro tempore alios, atq; alios mores, alium, atque alium vultum sumere. Adagium natum à piscis huius ingenio, de quo meminit Plinius: item Lucianus alicubi, scribuntq; colorem mutare maximè in metu &c. Prouerbium sumptum est ex Theognide, cuius distichon paulò superiùs inter alios eiusdem sententiæ versus recitauimus, ad quos & hi Sophoclis quoq; referendi.

Polypi mẽtẽ obtine.

In Iphigenia.

Νόει πρὸς ἀνδρὶ σῶμα, πουλύπου ὅπως
Πέτρᾳ τραπέσθαι γνησίου φρονήματος, vertunt
Apud hominem cum eris, tibi in mentem veniat Polypi corporis
Ad saxa variari natiuum colorem.

Hanc

A Hanc doctrinam nobis plurimis grauissimis sententijs inculcauit Pindarus: vt vbi laudat hominem omnibus moribus, & ætatibus se attemperantem: Μαλθακὰ μὲν φρονέων ἐσθλοῖς, τραχὺς παλιγκότοις ἔφεδρος, id est, mollis erga bonos, asper verò insidiator erga molestos aduersarios. & alibi rursus: Ἐν παισὶ νέοισι παῖς, ἐν δ' ἄνδρασιν ἀνήρ. Τρίτον ἐν παλαιτέροισι μέρος, ἕκαστον οἷον ἔχομεν βρότεον ἔθνος. id est, inter pueros teneros puer, inter viros vir. Tertia inter seniores pars, quodq; vt habemus mortale genus. Eodem quoq; titulo quempiam in Pythijs laudat: Τὺ γὰρ τὸ μαλθακὸν ἔρξαι τε καὶ παθεῖν ὁμῶς ἐπίστασαι, καιρῷ σὺν ἀτρεκεῖ. id est; Tu enim & humaniter agere nosti, & affectum sumere tempori congruentem. & rursum eodem opere. Κεῖνος γὰρ ἐν παισὶ νέος, ἐν δὲ βουλαῖς πρέσβυς. id est. Nam ille inter pueros iuuenis, in consilijs verò senex. Et iterum eodem opere: φίλον εἴη φιλεῖν, ποτὶ δ' ἐχθρὸν, ἅτ' ἐχθρὸς ἐὼν λύκοιο δίκαν ὑποθεύσομαι: hoc est, Amicum contingat amare; Cæterùm aduersus inimicum tanquam inimicus, lupi more incurram, siue insidiabor. In hanc quoque sententiam multa diximus supra inter Hieroglyphica. Nihil itaq; vetat in notandis vitijs vsum adagij latius trahere, nempe in homines versatili ingenio præditos: qui talem vbiq; personam induūt, quales sunt ij, cum quibus contingit agere. Genus hoc hominum eleganter quoq; descripsit Plautus.

In Nemeis hym.4.

Hym.3.

Hym.8.

Hym.4.

Hym.2.

In Bacchidibus.

B

Nullus frugi esse potest homo, nisi qui bene & male facere tenet.
Improbus cum improbis sit, harpaget furibus furet quod queat,
Versipellem frugi conuenit esse hominem:
Pectus cui sapit, bonus sit bonis, malus sit malis.
Vtcunque res sit, ita animum habeat.

Huc est referendum Πολύποδος ὁμοιότης Polypi similitudo. Suidas enim, & Varrinus ad eos spectare aiunt, an hoc prouerbium, qui se cuiuis accommodant. Sed illud Alcæi.

Ἠλίθιον ἐστὶ νόον τε πολύποδος ἔχειν,
Stolidum esse, ac mentem Polypi habere,

non in versipellem, & astutum hominem, sed in stolidum conuenit teste Eustathio. Hesiodus ænigmaticῶs explicauit paupertatem, quando inquit,

Oper. & dies.

.... Λεπτῇ δὲ παχὺν πόδα χειρὶ πιέζῃς
Ne se deprendant inopem mala tempora brumę,
Atq; pedem premere incipiat manus arida crassum.

C Sic etiam significauit egestatem, quum canit:

ὅτ' ἀνόστεος ὃν πόδα τένδει, id est,
Quando pedes edit ipse suos is qui caret osse.

Exossem vocat Polypum, quod pedibus careat. Hic autem creditur, vti dictum est, sua brachia rodere in cibi penuria. Huc refert illud Alcæi apud Athenęum.

Lib.7.

Ἔδω ἐμαυτὸν ὡς πολύπους
Edo me ipsum, vt Polypus.

Item aliud quod Hesychius, Suidas, & Varinus prouerbij loco referunt in pauperem.

Δίκην πολύποδος αὐτὸς ἑαυτὸν καταφαγών.
Instar Polypodis ipse seipsum corrodens.

Πολύποδος κεφαλή, *Polypi caput:* hominem varium dicitur, & in quo pariter, & vitia quædam, & virtutes inuenias, cuiusmodi Catilinam describit Salustius. Cōpetit & in rem, ex qua non parum commoditatis capere queas: sed quæ eadem nonnullis incommodis noceat. Allegoria deducta ex eius piscis capite, quod, vt suprà diximus, ex Plutarcho, suauissimum esu est, & esculentum, cęterùm turbulentia somnia, occursantibus mirisq; rerum imaginibus excitat: vnde eius esum interdicebant ijs, qui superstitiosè cuperent ex insomnijs præscire futura, quemadmodum & fabarum, vt idem autor tradit. Proinde poeticen Polypi caput vocat, in qua permulta scitu iucunda sunt, tum frugifera, sed etiam nonnulla quę caueas. Refertur hoc prouerbium integrè ab eodem autore hoc versu.

Polypi caput.

Lib. de audi. poe.

D

In Symposiacis.

Πουλύποδος κεφαλῇ ἔνι μὲν κακὸν ἐν δὲ καὶ ἐσθλόν.
In Polypi capite inest & malum, inest & bonum.

Poetica Polypi caput.

Cæterùm quod eius caput tristia insomnia excitet, ac moueat, superstitiosum putas Cardanus, cum tamen alibi huius rei rationem tradat: nimirum quod durum concoctu sit, atrosq; vapores mittat non secus ac cepa, sed longè validius.

Lib. de audi. poet.

Lib. 8. de var. c. 44.

Δὶς ἑπτὰ πληγαῖς πουλύπους πιλούμενος, id est,
Bis septem plagis Polypus percussus:

Lib. 10. de subtilit.

dici solitum, vbi quis multo tandem malo factus est emendatior. quemadmodum accidit indomitis adolescentibus, qui plurimorum experientia malorum tandem cicurantur.

Conueniens

Conueniet & in eos, qui duriore ingenio prædíti, non niſi grauibus ſupplicijs corriguntur. Aiunt Polypum piſcem captum diu multumque tundi, cædiq; ſolere, quo mitior fiat, & ad vſum accommodatior, autor Zenodotus. meminit & huius prouerbij Suidas, & interpretatur ἐπὶ τῶν κολάσεως ἀξίων, in eos, qui caſtigatione digni ſunt; quoniam Polypus captus multis ictibus emolliri ſolet. Πολυπόδων ἑκατόμβη, *Polyporum hecatombe*, apud Ariſtophanem in Acharnenſibus nominatur, ad ſplendorem conuiuij, aut inſignem edacitatem indicandum, vt meminit autor adagiorum in prouerbio, *è Clibano boues*. Anaxandrides quoque apud Athenæum in Cotys Thracum regis conuiuij deſcriptione πολυπόδων ἑκατόμβην nominat.

Polyporum hecatombe.

NVMISMATA.

NVMOS inuenio antiquiſſimos cùm à Syracuſanis, tùm à Tarentinis excuſos cum Polypi icone, apud Hubertum Goltzium antiquarum rerum ſcientia præclarum. Syracuſanorum duo ſunt, æreum vnum, alterum aureum. Vtrumq; ab vno latere Polypi imaginem elegantiſſimè repræſentat ſolam, æreum ab altera parte faciem muliebrem velatam cum inſcriptione ΣΥΡΑ. Aureum verò eandem quidem faciem habet, ſed alio modo velatam, & à ceruice ſiue poſteriori collo preterea piſcem, ab anteriori legitur ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ. Goltzius arbitratur faciem eſſe Arethuſæ. Cui vt non reclamem, ita quoq; eius verba aſcribam. Arethuſa aquas habuit craſſas, ſalſioreſque, & proinde potui inſuaues, pleniſſimas tamen piſcium, quos quòd Dianæ ſacri eſſent, religio erat violare, atque hinc varia numiſmata cum Arethuſæ capite piſcibus circundato inter Syracuſana *ſpectari veriſimile eſt. Totidem nummos excudere Tarentini, ſed vtrumq; æreum.* Primum aduerſo latere Neptunum habet delphino inſidentem. Dextra tridentem ſuum geſtat, ſiniſtra Polypum amplectitur. Supra delphini ceruicem pectinis marini etiam icon eſt. à ceruice verò Neptuni ſcriptum eſt ΤΑΡΑΣ. Ab alio numi latere icon eſt Tritonis dextra buccinam marinam continentis. Scamno inſidet, & vnum pedem alio ſcamno applicat, ſcipionique ſub axillis detento incumbit. A tergore ædem litteræ leguntur. Alter nummus planè eodem modo Neptunum habet piſci inſidentem, & Polypum amplexantem, ſed Pecten deeſt. Huius verò inſignis icon ab alio latere nummi expreſſa eſt tantummodo.

EPIGRAMMATA.

IN epigrammatum Græcorum libris, quos lector adire poterit, tria extant epigrammata; vnum quidem Antipatri Thettali, ſuper Polypo, qui complexu ſuo aquilam, à qua raptus erat, occidit: alterum Antiphili Bizantij de Phædone piſcatore, qui cum cepiſſet Polypum, eundem proiecit in terram, & per eundem cepit leporem admirabili caſu: tertium Iſidori Geodoti, quod ſuperiori ſimile eſt, niſi quòd in hoc epigrammate, Gynichus Polypum capto ſua opera lepore, iterum in aquam dimiſerit. Gratior igitur fuit Gynichus Phædone, qui ſublato lepore piſcem dimiſit liberum, ille alter vtrunq; abſtulit.

EPITHETA.

Πετροφυὴς dictus Phocillidi, quòd prope petras verſetur, aut quòd eas vbi contigerit firmiter teneat, vnde & πετραῖος ab Inone apud Athenæum vocatur. A mutando colorem τρεψίχρως Ariſtoteli, quamquam alij quidem τριψίχρως legant; item πολύχροος (aliàs πολυπλοκος) Theognidi. Ἀνόστεος ſiue exoſſis epitheton eſt, quanquam apud Heſiodum pro Polypo ſumatur. Σκολιὸν, quod ego non tortuoſum, aut inflexum, ſed verſutum exponerem, ſicut ob timorem innatum δειλὸν, & à rependo ἑρπηστὴν ἑρπηστῆρα, & νωθρὸν ἔρωτι amoris impetu languidum, vocat Oppianus. Crinali corpore ſegnem Ouidius, doloſum Iulius Cæſar Scaliger, Stroza pater ob venandi, ac piſciculos capiendi verſutiam, cautum.

PROBLE-

A

PROBLEMATA.

INTER quęstiones naturales eiusmodi problema proposuit Plutarchus, Cur colorem mutet Polypus? idque sic dissoluit; An, inquit, vt Theophrastus scribit, quia natura timidum est animal, ideo perturbatus vnà cum spiritu etiam colorem mutat? ideo quoq; dictum est:

Semper degeneris mutatur enim color.

Quod si hoc ad mutationem sufficit, non ad id etiam quod omnes colores refert. Sic enim colorem mutat Polypus, vt eum similem faciat cuiusuis saxi colori, ad quod accedit. Hinc illud Pindari.

Marinæ bestiæ colori
Aduerte mentem, & sic vafer omnibus
Versare in vrbibus. Et Theognidis.
Polypodis fac morem imiteris versicoloris: B
Cui subit is semper fit similis lapidi.

Atq; hoc versutia, & calliditate præstantes aiunt studio habere, vt fallendi eos gratia quibuscum agunt, semper Polypum æmulentur. Aut censent eum cute tanquam veste vti, ita facile eam vbi vult exuendo, atque induendo. Quid si Polypus huic affectioni principium metu suo suppeditat, causæ propriæ in alijs sunt. Cogita enim, quod Empedocles dixit:

Hoc moris rebus defluxus omnibus esse.

Non enim animalia modò, & stirpes, & terra, & mare, sed etiam lapides à se continenter dimittunt multos defluxus, & æs, atq; etiam ferrum. Nam corrumpuntur omnia, & olent: quia semper aliquid defluit, & tractiones, aut insultationes faciunt defluxibus, alij complexus, eorum alij ictus, alij impulsiones quasdam, & circuitiones supponentes: maximè autem saxorum marinorum, quando mari ea asperguntur, ac refrigerantur, aiunt assiduò quædam abradi multa, ac tenuia ramenta: quæ non accidant ad alia corpora, sed dilabantur ob meatuum densitatem, vel excidant per rariores. Polypi autem caro, quod aspectus ipse posset iudicare, est cauernosa, & meatuum plena, defluxuumque capax. Is ergo C quando sibi timet, mutato spiritu sese mutans, tanquam constringit corpus, contrahitque, & aliquamdiu intra se contrahit exceptos vicinos defluxus. Quippe asperitas vnà cum mollitie flagella exhibens particulis, quæ offeruntur, & non dissipantur, sed congregantur, cùm: *desunt hic quædam.* Argumentum caussæ permagnum est, quod neque Polypus quarumuis imitatur rerum colorem, quibus appropinquat, neque chamæleon albarum; sed vterque ijs tantùm adsimilatur, quarum defluxibus meatus proportione habeat respondentes. Hæc Plutarchus, qui & alibi eandem quæstionem recolens, mutationis in Polypo caussam diuersam esse tradit ab ea, quàm quæ est in Chamæleonte. Sanè etiam Chamæleon, inquit, mutatur: non vt moliatur aliquid, aut sese occultet: sed ob metum ita vertitur, natura meticulosus: & id mutationis consequitur, vt ait Theophrastus, ob spiritus multitudinem. parum enim abest, quin totum eius corpus pulmone impleatur, quo indicatur ipsum spirituum plenum, & mutatu facilem esse. At Polypi mutatio non est animæ affectio, sed actio quædam. Mutat enim se dedita opera, hac arte fugiens, quæ timet, & apprehendens, quibus alitur: decipiendo capiens non fugientia, & euitans præteruehentia. Pselli egregij, doctissimique Philosophi Physicarum quæstionum solutiones cõpendiosæ apud me manuscriptæ extant iampridem ab vtriusq; linguæ doctissimo viro Iohanne Corterio Gallo in Latinum sermonem versæ, in quibus eadem soluitur quæstio his verbis. Cur colorem mutat Polypus ad quoscunque lapides accesserit? timidum valde est illud animalis genus, statimque vbi strepitum aliquem præsensit, aut se à piscatoribus peti suspicatur, petrarum colorem, quibus insidet, mutuatur. Videntur enim a corporibus omnibus, ab aere, à ferro, à lapidibus emanare quidam radij: quibus admittendis cùm sit idoneum Polypi corpus, eorum etiamcolorem retinet. Itaq; cùm timore illo afficitur, horret corpore atq; ita constringitur; vt quos de vicinis corporibus erumpentes radios superficie admisit, pertinaciter etiam retineat. Sed intelligendum est neque Polypum, neq; Chamæleonem colorem album vnquam assumere, quia poros ad coloris istius, sicut ad cęterorum susceptionem commodos non habeant. Hactenus Psellus. Tres itaque caussas mihi scriptores antiqui tradere videntur huius immutationis, voluntariam, natu- D

Lib. de soler. anim.

ralem,neceſſariam.Voluntariam,vt cùm aſtu id facit,vt Plutarchus.Naturalem,quod corpus Polypi ſit poroſum, ac tranſparens, vt Plutarchus, & Pſellus. Neceſſariam, quod præ metu id faciat, vt cùm hominis etiam pro varia cordis concitatione hoc, vel illo colore genæ perfunduntur. Ex recentioribus Bellonius Polypum varijs ſe coloribus induere ſcribit, ob mollem eius pellem, quæ facile glubi poteſt: cuius colorem nunc album, mox ruffum, poſtea liuidum, mox varijs coloribus diſtinctum videas. Putat Cardanus pellem variam, qua cirri conteguntur, contrahi, atq; remitti in coloris mutatione. Sed vti nulla opinio vetuſtior, ſic nulla melior mihi viſa eſt, quàm ea, quam ſcribit Theophraſtus præceptoris ſui mentem ſecutus, qui ſcribit Polypos habere atramentum ſupra apud mutim poſitum, hoc effundere, coloremq; mutare per metum. Vnde Plinius colorem, inquit, mutat ad ſimilitudinem loci, maximè in metu. Sed hæc ſola cauſſa mutationis eſse non poteſt. mutat enim quandoq; colorem, cùm in nullo eſt metu piſcium capiendorum gratia, vt docet Aelianus.

De var. rer. 7 c. 37
Hiſ. 4. c. 5.
Lib. 1. var.

VSVS IN CIBIS.

ANTIQVORVM menſis appoſitos fuiſſe Polypos, teſtis eſt Mneſimachus in Hippotropho apud Athenæum, vbi ad cænam inter alia hæc etiã apparat, Squillam, nimirum, Loliginem, Paſſerem, Dracænam, Polypum. Et ſanè eius caput ſuauiſſimi ſaporis fuiſse perhibetur. Apud veteres quinto à nato infante die, antequam nomina imponerentur, quod fiebat decimo die, amphidromia agebatur, teſte Cœlio Rhodigino, qua manus expurgabant, quæ obſtetricis munere erant perfunctæ, curſuq; ad forum ferebatur puer, mittebanturque à propinquis Polypodes, & Sepię. Polypos centum in nuptiali conuiuio Sphicratis, qui Cotys regis Thracum filiam ducebat, fuiſse ſcribit apud Athenæum Alexandrides in Proteſilao. Ab Ariſtotele præſtantiſſimi eſse perhibentur, qui prægnantes ſunt, deterrimi qui ouis incubant. Archeſtratus apud Athenæum in Thuſo, & Caria Polypos optimos eſse, Corciræ verò magnos, & multos. hi laudantur ab Ennio in fragmento Phageſiorum hoc verſu:

Polypus Corcyræ, caluaria pinguia Aternæ.

Autore Galeno duræ carnis ſunt, & ad concoquendum difficilis. Si tamen concoquatur alimentum non paucum corpori exhibere, cæterùm ſucci crudi plurimum gignere. Quæ quidem omnia etſi Galeno ibidem teſte, Mollibus omnibus communia ſint, in Polypis tamen efficaciora exiſtunt, vt vſus quotidianus demonſtrat, & veterum exempla, atque etiã Paulus Aegineta edocet. Mollia, inquit, vtpotè Polypi, Sepiæ, Loligines, dura, & concoctu contumacia ſunt, præcipuè Polypi. Diphilus ait apud Athenæum Polypum durum eſſe, & concoctu difficilem; maiorem autem magis nutrire, humefacere ventrem ſi abundè elixetur, & ſtomachum roborare. Athenęus refert Machonem comicum ſcribere Philoxenum Cythereum dithramborum poëtam, atq; helluonem Polypum bicubitalem Syracuſis emiſe, totùmq; excepto capite comediſſe, ob idq; in ægritudinem mortemque incidiſſe. Machonis autem verſus cùm à quopiam translatos repererim, hìc ſubijciam:

Lib. 9.
L. 4. c. 12.
Li. 8. c. 30.
Li. 1. c. 91.
Lib. 7.

Egregium verò aiunt Philoxenum,
Dithamborum poetam, fuiſſe
Gulonem, nam duorum cubitorum Polypum
Syracuſis aliquando ipſum emiſſe,
Et præparatum comediſſe totum,
Præter caput affirmant. Captus autem cruditate
Vehementer ægrotare cœpit. Tum medicus quidam
Ingreſſus ad eum, vt magno malo
Eum preſſum vidit. Si tibi quid, ait,
Nondum eſt diſpoſitum, celeriter diſpone
Philoxene. Hora enim ſeptima morieris,
Tum ille reſpondens, omnia mea ad finem perducta ſunt,
Medice, inquit, & iam dudum diſpoſita
Dythrambos dijs relinquo
Viriles, & omnes corona dignos,
Quos & meis collectaneis appono

Muſis.

A *Musis. Venerem, & Bacchum tutores esse,*
Testamentum hoc meum declarat. Verùm quoniam
Timothei Charon me ociari non finit,
Neq; Niobes, sed fretum capiendum inclamat,
Obscuraq; me Parca vocat quam audire necesse est.
Vt omnia mea abiens hinc auferam
Date mihi quicquid est relictum, Polypi.

Diogenem Cynicum ait Plutarchus minimè igne vsum fuisse, sed Polypum crudum deglutientem dixisse tantum, pro vobis ô ciues adeo periculum. Idem rursus testatur alibi, improbans condimenta, & cocturam carnium. Diogenes verò crudum Polypum vorare sustinuit, vt amoliretur confectionem, qua ignis obsonia conficit: & sacerdotibus, multisq; alijs circumstantibus, caput pallio velans, Polypum ori admouens, Pro vobis, inquit, egome periculo obijcio. Præclarum me hercule periculum scilicet, vt Polypidas pro Thebanorum, Aristogiton pro Atheniensium libertate, ita Philosophus aduersus crudum Polypum decertauit. Sed cùm eum mortuum esse scribat apud Atheneum Sotades hoc versu.

Lib. an aqua igne sit vtilior. De esu carnium libel.

B ——— Πολύποδα φαγὼν ὁ Διογένης
Ὠμὸν, τέθνηκεν ——— id est.
——— *Polypum cùm vorasset Diogenes*
Crudum, obijt mortem.

Amentes erimus, si ipsum imitari velimus omni præparatione posthabita. Quare si edendus est, assatione, aut elixatione opus habet, vt tuto corpus nutriat, idq; more veterum, quibus hos duos preparationis modos in vsu fuisse, posteaquam multis plagis esset contusus hic piscis, & emollitus, scriptum reperio. Apud Archestratum in Sirenensibus hosce legere est versus.

Vt præparentur.

Ipso statim diluculo, omnino sub auroram
Aphyas teretes in pruna torrebamus, assasq;
Porcellorum carnes, ac Polypos: dulce
Vinum deinde bibebamus.

Et βοτάνῳ coqui scripsit Antiphanes apud Athenæum in Euthidico.

C Επειτα πολύποδος τετμημένος
Ἐν βοτάνοσιν ἑφθός. Vertit Dalechampius.
Deinde Polypus frustratim descissus
In battanijs coctus.

Βατάνια autem Hesychio sunt τὰ λοπάδια, patellæ: qui Siculis peculiare esse hoc vocabulum addit. quapropter in hoc versu pro βοτανοισι legendum βατανοισι, vti quoque legisse videtur Dalechampius. Vtrum autem elixi meliores sint assis, docet Atheneus his verbis: Polypi meliores fiunt si elixentur. Succos enim malos habent (vt manifestum fit dum lauantur, nam in lotione malos succos dimittunt) quos elixatio ex carne euocat. Nam ex molli igne, atque humido abluuntur quodammodo: in assatis verò succus exiccatur. Præterea cùm dura sit eorum caro, iure sic coqui expostulat. Plato comicus cœnæ Philoxeni Leucadij mentionem faciens, eandem difficultatem hisce lepidis versibus dissoluit.

Βατάνια.

Lib. 8.

Elixi an assi meliores.

Πολύποδος πλέκτη δ᾽ ἂν ἐὰν πλήφη κατὰ καιρον
Ἑφθὴ τῆς ὀπτῆς ἐστὶν ἢ μείζων, πολὺ κρείττων.
D Ἢν ὀπταὶ δύ᾽ ὡς ἑφθὴ κλαίειν ἀγορεύσω.

Male vertunt eius interpretes:

At Polypus sinuosa suo si tempore capta,
Atque ingens membris, elixa est suauior assa
Si parua hæc fuerit tu longum elixa valeto.

Nam pro sinuosa cirrus transferre debebant, ita vt sit sensus, Polypi cirrum si suo sit captus tempore, meliorem esse assum quàm elixum, si sit magnus: sin verò duo elixi; hos assis esse meliores. Nam πλέκτη pro πλέκτανα quandoque sumitur. Et quamuis Archestratus in fæminino genere Polypum efferat, tamen non video quis sit sensus, Polypus sinuosa repugnat etiam in Græco versu vocula πολύποδος, quę est genitiui casus, qui à nullo alio, quàm πλέκτη regi potest. Elixi autem hodie comeduntur à nautis frequentiùs, & piscatoribus, qui antequam elixent, ferè per horam eos ligno contundunt, aut ad lapidem atterunt. Sic enim fibrosæ carnis duritie fracta multò faciliùs concoquitur.

Idem veteres quoque factitare solent, vt dictum est: idemque Plautus his verbis innuere videtur.

Tange, affligam te ad terram itidem,
Vt piscem soleo Polypum.

L: 32.c.10 *Vt elixentur.*

De eo hæc traduntur, teste Plinio, muriam ex sese emittere, & ideo non debere addi in coquendo: secari arundine: ferro enim infici, vitiumq; trahere natura desinente. Si elixetur aqua cum atramento suo, melior erit: elixatur alioquin oleo, olentibus herbis, atque pipere addito. Platina coctum cum pipere, & lasere condit. Apicius verò pipere, ligustico, liquamine, lasere, & Zinzibere. Adferuntur Venetias ex Illyrico, & Dalmatia sale inueterati.

VSVS IN MEDICINA.

L.32.c.10 *Ad tormina.* *Ad nephriticos.*

SANGVINEM fieri (cieri legunt alij) piscium cibo putant, inquit Plinius: sisti Polypo tuso illitoq;. Marcellus Empyricus assatum torminosis in cibo prodesse tradit. Kiranides nephriticis, & lapillos mingẽtibus dat è vino veteri in balneo mucorem, vel succum glutinosum, vel, vt ipsius verbis vtar, marcedinem, quæ exit à Polypo in nouam ollam viuo immisso, mox ebullito, aut elixato. Polypi marini cinis satis copiosè adijcitur in medicamenti ex hircino sanguine plurimo confecti compositione quadam apud Marcellum Empyricum aduersus calculos renum. Tertianis commendatur etiam, vt quidam ex Plinio medico citant. Idem & cardiacis conferre eundem arbitratus est. Ad Polypos narium hoc remedium certum scribit Nicolaus Myrepsus: Polypum, inquit, marinum in clibano cum lignis oleæ, donec in cinerem vertantur vrito, & sumpta de eo vncia vna, admisce illi chalcanthi vnciam semis: & per arundinem insufflato naribus. A pituita maximè in aquam intercutem fit transitus: in hac, qui curabilis est, obsonium edat Polypos coctos in vino nigro austero, vt monet Hippocrates; qui sanè plurima, & saluberrima remedia fæminarum morbis ex Polypis præscribit, vt ad aquam intercutem vteri; ad vteri coxam decurrentem, in purgatione, inquit, Mercurialem, & Polypos edat. Et rursus alibi, si vterus ad coxam auersus fuerit, Bolbidia (sunt hęc genera paruorum Polyporum) & Polypodia in vino, & oleo cocta edat. Et iterum alibi: Si, inquit, in lumbos vteri incubuerint, suffocatio verò caput non contigerit, mulier Polypos coctos edat, & vinum nigrum odoratum meracum quamplurimum bibat. Et alibi eodem opere. Polypi, ac Sepiolę super prunis tostæ, puerperij purgamenta à partu purgant: Et libro alio, puerpera edat Polypos, & Locustas, & pisciculos, vt melius purgetur. Ad menses ciendos pluries eis vtitur. Mulier, inquit, cui stomachus vteri non rectus fuerit, sed vel retro, vel in latus auersus, vel in se contractus, vnde menses non rectè profluunt, nec concipit, edat catulos pingues percoctos, & Polypum in vino dulcissimo coctum: & alio rursus in loco, mulier inquit, cui vterus molliri, & purgari debet, Polypum plagis mollitum edat. Item, si menses constituto tẽpore non fiunt, post cætera remedia Polypum vino albo suffocatum edendum dato, & vinũ bibendum. Mulier, quæ aliquando prægnans fuit, & postea sterilescit, interim dum curatur, edat catulos coctos, & Polypum in vino dulci coctum. Polypos paruos, atque assatos super prunas ad concipiendum meritò dedisse Hippocratem scribit Cardanus: quoniam Polypus facilè concipiat, & ferat, nerueaq; res sit substantia, & duræ digestionis. Qui in Venerea palestra debiles sunt, Polypos edant, monente Aetio. Diphilus, & Paulus Aegineta eos plurimum alere affirmant, & libidinem maximè irritare. Diocles apud Athenæum ait Polypodes maximè inter Mollia ad venerem conferre. Eandem vtilitatem eis adscribit Alexis in Pamphila.

Ad tertianas. *Ad cardiacam.* *Ad hydropem.* *L. de inter. aff.* *Lib. de nat. mulieb.* *Ad muliebres affectus.* *Lib. 2. de mulier.* *De superfœtatione, & de mulier. 1.* *Lib de nat. mulier.* *Ad venerem.*

Ερῶν τὶ ἐκτήσω; τὶ μᾶλλον συμφέρει
Ὥ'ν νυνὶ φέρων μάγειρε; κήρυκας, κτένας
Βόλβους μέγαν τε πολύποδα ἰχθύας θ' ἁδρούς, idest,
A. *Cùm ames quid cibi comparasti.* B *ecquid magis*
Conferat, quàm quòd nunc præsens adfero: Buccina, Pectines,
Bulbos, magnum Polypum, grandiores.

Lib.2.

Et Xenarchus apud Athenæum Polypi ad stimulandam Venerem facultatem declarat his versibus, quos cùm plusculi sunt à Iacobo Dalechampio Latinos factos citabo.

Ruit domus infœcunda dominorum infortunio,
Labefactata: eam subuertit Alastor quidam: Pelopidarum

Sterilis

A

Sterilis domus est: nec è profundo ceruicem exerens,
Ac Cereris contubernalis, terra procreatus bulbus, amicorum
Cum elixus est, adiutor, huic malo succurrerit;
Quin nec maris cœruleis educatus vorticibus
Venarum mutator Polypus: captus hominum
In torto vinculo cum rotam virgo circumduceret,
Implet repositorij capacem pectoris sinum.

Adferuntur, inquit Iouius, Venetias ex Illyrici, Dalmatiæque ora sale inueterati æquorum aceptabula, & extremitates cirrorum senibus ad parandam sobolem expetuntur. Cur verò Venerem stimulent, iam dicendum. Caussam putat Mensitheus, quod duræ sint carnis, ac flatuosi, Iouius, quia salsum succum contineant, cæterùm ego non tam propter allatas rationes, quàm propter seminis copiam quam generant, si probè elixentur, & concoquantur, libidinem excitare affirmem. Nam bulbi, cicer, fabæ, Polypodes, conus, inter edulia multi seminis recensentur à Galeno.

Lib. de pisc. Rom.

Cur Venerem stimulet.

B

5. Simpl. med. facul.

VSVS IN ALIIS.

PISCATORES, teste Aristotele, Polypos assatos, non nisi nidoris caussa nassis inditos dimitti asseuerant. Hinc Plinius: Exporrigunt enim (Polypi) se resupinati, mirè omnibus marinis expetentibus odorem quoq; eorum, qua de caussa nassis illinuntur. Et rursus: Conueniunt pisces ex alto etiā ad quosdam odores, vt Sepiam vstam, & Polypum, quæ ideo cōijciuntur in nassas. Autor quoque de natura rerum Polypum assum in hamum inseri scribit, ad decipiendos pisces, quod tamen Aristoteles tantùm de Sepijs tradit. Oppianus docens Cantharum capiendi modum, ait eum nassa capi circumtexta vndique ligustri virgis, & sparti vimine, ita vt se capaci ore venter in latum porrigat, tunc inquit nassæ.

Histor. 4. cap. 8.

Li. 9. c. 30.

Lib. 3. Halieut.

——— ἔνδον ἐκείνης

C

Πουλύποδ' ἑρπηστὴν καὶ κάραβον, ἐκ πυρὸς ἄμφω
Ὀπταλέους κνίσσῃ καὶ ἐφέλκεται ἰχθυας εἴσω, id est,

Carabum immittas intro, vel Polypum ambos
In flamma testes, tali nidore trahuntur
Pisces.

Et alio in opere docens, quomodo capiantur Pantheræ; catulum vinctis genitalibus ante foueam suspendi ad arborem iubet, atque eius clamore audito in prædam sic rapi Pantheram,

Lib. de Ven.

Ὡς δ' ὁπότ' ἰχθυβόλοι κύρτου δόλον ἐστήσαντο,
Πλεξάμενοι σπάρτῳ σαλαμινίδι, καὶ λαγόνεσσι
Πουλύποδ' ὀπτὸν καὶ κεσρῆα πυριφλεγέθοντες ἔθεντο
Ὀδμὴ δ' ἐς πλαταμῶνας ἀφίκετο καὶ ποτὶ κύρτον
Ἔλλοπας αὐτομόλους εἰσήγαγεν, οὐδὲ δύνανται
Αὖθις ὑπεκδῦναι, δεινὸν δ' ἤντησαν ὄλεθρον.

Vertit Andegauensis.

D

Ceu parat in nassa fraudes piscator acutus
Viminaque obtendit torto salaminia filo,
Addit & illecebras, artus capitonis adusti,
Aut Polypi, subito vada nidor perflat odorus,
In fraudem alliciens pisces, latumq; foramen,
Vt nunquam possent nassa remeare latenti.

NOCVMENTA.

TESTATVR Aelianus Polypum mordere violentiùs, quàm Sepiam: minus tamen suo morsu veneni infligere. Hinc Oppianus Lippio interprete.

2. Halieut.

Obuia non tenui lædit nos Sepia morsu,
Nec nos pestifero confodit Polypus ore.

DE CÆTERIS POLYPI GENERIBVS. Cap. III.

ORDINIS RATIO.

ALIQVOT Polyporum generis reperio nomina. Quæ quãtum apud alios videre mihi licuit, etiam hìc nominabo, veniã à beneuolo lectore postulans, si nõ satis ea explicauero, nã Oedipo potius quàm doctore egẽt, cùm obscurissimè de his Grãmatici scripserint. Ozænam cum Osmylo eandem esse, Pollux, & Hesychius autores sunt: quibus eruditi hodiè astipulantur. Athenæus modò distinguit, modò easdẽ facit. Distinxit tamẽ Zoographus aliqua ex parte, quoniã non rerum tantùm rationem habere solet, sed etiam nominum, vt Grammaticis, qui quandoq; dubitare solent, num nomina diuersa, eadem significare possent, satisfaciat: Quare, & Eledonam separauit: quamuis eam Rondeletius, contra Aristotelis sententiam, obseruationibus suis fretus, ab Ozæna, & Osmylo non distinxerit. Nos quoque quamuis distinguamus, tamen de omnibus simul reliquis testa non inclusis hoc capite agemus, exiguam admodum eorum putantes esse differentiam. Athæneus ex Aristotele, & Speusippo Polyporum genera enumerat, ἐλεδώνη, πολυποδίν, βολβοτίνη, ὀσμύλος. Sed vt ab Eledona incipiam, annotandum est hìc apud Athæneum, cum aspiratione, alibi sine ea scribi, vt vbi habet ἐλεδῶναι inter pisces alios, & apud Hesychium, ἐλεδώνη, est ὁ πολύπους. Gyllius, Massarius, VVottonus aspirationem seruant: quanquam Grammatici ε ante λ attenuari docent, neq; excipiũt Eledonam, etiamsi hoc nomen ἀπὸ τοῦ ἑλεῖν, idest à comprehendendo compositum videri possit: vnde ἑλεδανὸς fortè deriuatum, inquit Zoographus, quod vinculum significat; spiritu tamen tenui in Græcorum lexicis scribitur, vnde Suidas Eledonem vocari putat, ἀπὸ τὸ ἑαυτὴν ἔδειν, quòd ipsa se ipsam rodat. hunc quoq; sequitur Cœlius Rhodiginus. Sed cùm auctores non Eledonam priuatim, sed Polypum simpliciter id facere testentur, mihi non videtur eam nominis rationem conuenire, sed primam potiùs quàm dedit Zoographus. Ἀελιδώνη apud Hesychiũ, & Varrinum, ὁ μυλαῖος ἰχθῦς; sed pro μυλαῖος legendum fortè ait Zoographus ὁ ὀσμύλος, vel ὀσμυλίας. Gillius Helidonam hodiernis Græcis Halidonam corrupto vocabulo efferri scribit. Osmylum cum Eledone malè confundit Rondeletius. Ὀσμύλος paroxytonum semper scribendum putat Zoographus, sicq; scribi in Oppiani, Aeliani, & Io. Tzetzis libris, quamuis apud Athenæum, & in alijs quibusdam libris inscitia librariorum proparoxytonum scribatur. Ὀσμυλίω fœminino genere dixit Athenæus, quando inquit. Aristoteles in opere de animalibus Mollia esse dicit πολύποδας, ὀσμυλίω ἐλεδώνην Hesychius ὀσμύαι fortè deprauatum habet pro ὀσμύλαι. Apud Pollucem inuenio ὀσμυλίδια citã em hæc verba Aristophanis. Τραπὸ μῦον ἐς τὸ ὕψος λαβεῖν ὀσμυλίδια, μαινίδια καὶ σηπίδια. Recitat Athenæus eadem è fabula Danaidum. Non tamen Osmylidia, sed Osmylia quatuor syllabis legit, quod magis Zoographo placet. VVottonumq; male transtulisse ex hoc loco putat, Osmyliam, Mænulas, Sepiolasque venari. Hesychius, & Varrinus Ὀσμύλια è Polyporum genere esse scribunt. Athenæus inquit, Ὄζαινα, ὀσμύλιον, Θύριοι: hoc est Thyrij Ozænam piscem vocant, quem Græci Osmylium. Quapropter apud Pollucem, vbi scribitur Ὀσμυλία mauult legere Zoographus Ὀσμυλίας, vt Αἰνείας. Ὄζαινα idẽ cum prędicto, quam Aristoteles ὄζολιν, & Βολίταιναν videtur appellasse, Gaza, ὄζολιν Ossolem cõuertit. Dicitur autem ὄζαινα, ὄζολις ὀσμύλος, à graui capitis odore, ὄζειν enim olere, & fætere significat. Hinc etiam Gręci, teste Gillio, hodierni Moschiten vocant, Massilienses Muscum. Nam ait Gillius Polyporum alium tetram odoris fœditatem habere; alium Osmylum nomine benè olere, & nihil muscosius se sensisse tum, cùm esset mortuus, tum etiam cùm viuus. Zoographo, Rondeletio, & Bollonio subscribo, qui Polyporum vnam tantum speciem ab odore sumptam faciunt, eumque alijs suauem esse, alijs tetrum, ac grauem. Psellus Polypum Moschytam nominat, Itali hodie Muscarolo præsertim Venetijs, Moscarolo, & Moscardino alibi, item Mugettino, vt scribit Robertus Constantinus. Muzaro Genuensibus, Gręci hodie Goωos, inquit Zoographus, si benè memini. Idem Germanicum eius nomen facit, Bisemkuttel. Nam bisem Germanis Moschum odoramen-

tum

Eledone.

ὀσμύλος.

Lib. 2.

ὄζολις.

Βολίταινα.

Lib. 1. de diæta.

F

G

H

A tum significat, Kuttel verò Mollia omnia. Βολβοτίνην, quæ & βολίταινα dicitur, nomine tantum ab Osmylo differre putat, quamuis Athenæus diuersam speciem cõstituat ex Aristotele, similiter & πολυποδίνην; Nam nullibi apud Aristotelem hodie illę leguntur species, quæ supra ex Athenæo citauimus. Οσμυλαι (Οσμύλαι) βολβητίναι θαλάσσιοι, inquit. Hesychius. Nec alia sunt Bolbidia Hippocrati dicta forma diminutiua. Galenus in exegesi vocum Hippocraticarũ βολβίτια, inquit, τὰ ὑπὸ τῶν πολλῶν βομβύλια προσαγορευόμενα. γένος δέ ἐστι τοῦτο μικρῶν πολυπόδων, idest, Bolbitia à multis vocantur Bombylia. genus est paruorum Polyporum. ita vt ætate, non specie differre videantur. Etenim Epicharmus in Hebes nuptijs inquit.

Polypi, sepiæ venerandaq; Loligines
Et quæ mare olet Bolbitis:

Hìc enim Epicharmus Bolbitin mare olere ait, vnde diminutium βολβίτια, siue βολβίδια, vt legitur apud Hippocratem, dicitur, & βολβοτίνη apud Athenæum.

B FORMA. DESCRIPTIO.

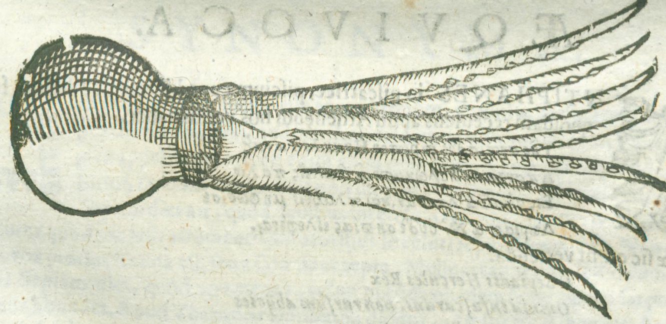
NIHIL vel parum saltem differunt, quæ diximus, Polypi genera quo ad formam corporis, ab eo, quem primùm descripsimus. Nam Eledone vnica tantùm acetabulorum ordine prædita est, & pedibus septenis, si fides sit Suidæ, & Varrino, qui hæc ex Aeliano citant, cùm tamen in ijs, quæ extant, huius operibus nullibi quod sciam reperiatur. Pedum etiam prolixitate à cæteris diuersam esse scribit Aristoteles. Ozæna autem siue Osmylus, siue Ozolis odore insignis duplici acetabulorum ordine prædita est: à vulgari Polypo dissidet, quòd vt testatur Bellonius, ad eius magnitudinem non exuberet; tenuibusque, & oblongis prędictus sit cirris: vel vt Rondeletius voluit, quòd corpore sit rotundiore, longioribus brachijs, odore moschi tum viuus, tum mortuus, & vnico acetabulorum ordine; quod postremum ad Eledonam referendum existimo. vtriusque autem pictura, eadem est, hancque subijcere placuit. Pollux Osmyliam Polypi speciem esse scribit, quę inter caput, & cirros fistulam gerit, è qua tetrum emittit odorem.

Eledone.

Hist. 4. c. 1

C

Polypi tertia species Rondeletij. Bolitæna, siue Ozolis Bellonij.

D

LOCVS. ANTIPATHIA.

BOLITÆNAS non alit Euripus teste Philosopho. Ozęnam Aristoteles Ozolin, & Bolitęnam videtur appellasse, ea frequens est in Laconia, quæ regio nunc Zaconia dicitur: dicta quòd ea vox odorem illum, & virus graue significat. hæc Massarius. Hanc maximè sectantur Murenę præ cæteris Polyporum generibus, quemadmodum hisce verbis testatur Plinius. Polyporum generis Ozęna, dicta à graui capitis odore, ob hoc maximè Murenis eam consectantibus. Apud Pollucem legitur hanc Menulas, Sepiolasq; venari.

9. Histor. cap. 37.

L. 9. c. 30.

VSVS

VSVS IN VARIIS.

Lib. 2. de morb. mul.

PRÆPARATVR ad cibum vtraque species eo quo superior modo Hippocrates ad vterorum cancros futuros præscribit Bolbidia, & pisces cartilagineos. Et si vterus ad coxam auersus fuerit, Bolbidia in vino, & oleo cocta laudat. Et rursum eandem similiter præparatam, aut Sepiolas ad menses ciendos. Aliàs etiam in eiusdem mali curatione. Ad vesperam, iubet, mazam cænare, si verò panem voluerit, & bolbidia parua Polyporum generis, & Sepiolas paruas, in vino, ac oleo coqui, & edenda dari. Ad venerem excitandam plus cæteris valere creditur, propter odorem. nam vnguentati, qui incedunt cæteris salaciores esse dicuntur. Non desunt, inquit Bellonius, qui hanc exsiccent, vt fragrantiam vestibus in arcis concilient. Nam moschi odorem tum viuum, tum mortuum referre testantur plurimi.

DE SEPIA. Cap. IV.

ORDINIS RATIO.

SEPIAM inter Mollia connumerari, plurimis veterum testimonijs comprobatum est, cùm in vniuersum de Mollibus loqueremur. Cur autem Loligini eam præferamus, nō alia nos mouet ratio, quàm cùm summa eius in varijs rebus vtilitas, qua longè Loliginem vincit, tum & corporis structura, qua magis Polypum, quàm Loliginem refert. Nam quamuis, & Sepiæ, & Loligini sint promuscides, quibus Polypi destituuntur; tamen Loligo pinnas vsque adeo ingentes habet, vt se quandoque è mari eleuet, atq; auium more per aera tranet, cùm Sepiæ, & Polypo eæ tam exiguæ sint, vt pedum potius, quàm earum opera natare videantur. Rectè itaque de Sepia primùm dicemus. Nam, & eo modo primùm de ijs agemus Mollibus, quæ non volant, vt sunt Sepia, & Polypus, deinde ijs, quę volatum exercent, vt Loligo est.

ÆQVIVOCA.

ANTIPHANES in piscatrice, piscium cupedijs mirificè deditos fuisse quosdam recensens apud Atheneum hos versus habet.

> Τῆς σηπιάδος ϖρῶτον Ἡράκλεις ἄναξ
> Ἅπαντα τεθολώκασιν. ȣ̓ βαλεῖς πάλιν
> Εἰς τὼ θάλατταν, καὶ πλωεῖς μὴ φῶσί σε
> Δωριάς, ἀλλ' ὀυδὲ σηπίας εἰλεφέναι.

Quæ sic erunt vertenda.

> *O Sepiadis Hercules Rex*
> *Omnia infuscarunt. non rursum abijcies*
> *In mare ac elues, ne dicant*
> *Munera accepisse te, non sepias.*

Dalechampij error. *Sepias promontoriū.*

Hìc Dalechampius comico sale sepias à poeta dici putat munera, quæ accipientium manus inficiunt, vt pecuniam, & nummos. Sed haud bene voculam σηπιάδος Sepiolæ transtulit, & non sepiadis, vti optimè ante eum verterat Natalis Comes. Est enim Σηπιὰς promontorium à Sepijs sic dictum apud Athenæum. Etymologus promontorium Magnesiæ esse tradit, vel Thessalię apud Iolcum: Eustathius circa Athon, vbi Xerxæ classis cladem acceperit: sic autem dictum volunt à Thetide, quæ Pelei nuptias fugiens, illic in Sepiam mutata sit. Meminit huius Eustathius in Odyssea. dicitur autem Σηπιὰς ἄκρα, vel σηπιὰς ἀκτὴ, vt apud Orpheum. Herodoto autem, & Ptolomeo σηπιὰς est Macedoniæ promontorium. Cabo monastier Sophiano nominatur. Item ζαγορὰ Sepiarum littus est apud Dyctim Cretēsem, qui sic vocatū addit propter saxorum difficultatem. Est & Sepia mons Ar-

Odys. 6. *In Argon.* *Lib. 6.*

A Arcadiæ, teste Pausania, non procul à Tricrenis, in quo sepulchrum fuit Aepyti Elati filj, qui morsu sepis serpentis interijt. Herodotus Sepiæ loci quoq; meminit circa Tyrinthum Peleponnesi, item scopuli diuersis in locis iuxta litora Atheniensium. Sepiussa Plinio insula est in Ceramico sinu. Creditur Sypuntem ędificium esse Diomedis, quam Græci Sepiuntē nuncupāt ab eiectis fluctu Sepijs, teste Strabone. Sipus, vel Sepius Ciuitas, quæ nunc Sipuntū in Italia dicitur, à Sepiarū multitudine fluctibus eiectarū, vt recentior quidā tradit. Paulo Diacono Sepia locus Italiæ dicitur. Abrahamus Ortelius, dubitat num sit Sæpinum. A Sepiarum multitudine, inquit Ambrosius Calepinus, quæ fluctibus eijciuntur Sepias Apulori oppidum, quod hodie Manfredonia denominatum est. Sed Sæpinum Ptolomeo vrbs est Samnitum, hodie Sepinū, autore Zoographo. Archippus Comicus in Piscibus nominat Ἀνθερίνην τὴν αὐλητρίδα καὶ σηπίαν τὴν Θύρσου, quasi mulieres quasdam. Sepiam pro atramento scriptorio posuerunt Latini veteres, & in primis poetæ, respicientes nimirum, vt ait Calepinus, ad piscis eius sanguinem, atramenti nigrorem referen-

Sepia mōs Arcadię. Li. 5. c. 31. Sepiussa. Lib. 6. Sepia pro atramento scriptorio. Saty. 3.

B tem. Hinc Persius.

Iam liber, & bicolor positis membrana capillis,
Inque manus charta, nodosaq; venit arundo.
Tum querimur crassus calamo quod pendeat humor.
Nigra quod infusa vanescat Sepia lympha:
Dilutas querimur, geminat quòd fistula guttas.

In eadem significatione binis in locis accipitur apud Ausonium: primùm vbi inquit.

Aut adsit si interpres tuus	*Cadmi nigellas filias*
Ænigmatum qui cognitor	*Melonis albam paginam,*
Fuit meorum cum tibi	*Notasque furua Sepia,*
	Gnidiosq; nodos prodidit.

Epist.

Nàm Cadmi filias poëta literas vocat. is enim è Phœnice in Græciam sedecim literas attulit, vt refert Plinius. Melonis paginam papyrum Niloticam (nam Nilus olim Melo dicebatur) notas Sepiæ, atramentum. Gnidios nodos, calamum, vt eleganter exposuit Angelus Politianus. Idem rursus poëta sic alibi:

Li. 7. c. 56. In miscel. cap. 39.

C *Aut cunctis pariter versibus oblinat*
Fuluam lacticolor spongia Sepiam.

Quo in loco pro fulua suspicor legendum furua. Nam fuluum adiectiuum non conuenit atramento. Sumitur enim plerunq; pro viridi colore, aut pro eo, qui viridi, & ruffo mixtus est. Furuum autem nigrum, & atrum denotat.

Ausonius correctus. Fuluum quid. Furuum quid.

SYNONYMA.

Σηπίαν scribit Athenæus esse paroxytonum, vt αἰτία, οἰκία. Inuenio, & σηπίας pro Σηπία apud Nicandrum. Latinis Græco nomine seruato, Sepia per e simplex appellatur. ineptè enim apud quosdam, Sæpia per diphthongum scribitur, cum Σαιπία Græcis non dicatur, sed Σηπία. Ridiculè igitur Isidorus Sepiam dici ait, quòd sepibus interclusa faciliùs capitur: & alius quispiam, obscurus quòd profuso atramento piscatoribus se veluti sepit, & occludit. Non enim, vti D dixi, vox prorsus Latina est, sed à Græcis accepta. Melius itaque conijcit Adamus Lonicerus Sepiam dici, quòd atramento, veluti putrida quadam sanie, quam Gręci σηπεδόνα vocant, abundet. Apud Thebanos Opistholia dicitur, vt testis est Atheneus. Arabes Sarathan, & Sarthan vocant. Aggregator Rubien interpretatur Sepiam, sicut autor libri Secretorum Galeno adscripti. vtitur ea voce Auicenna. Beliunensis simpliciter speciē piscis esse scribit. in tabulis Elluchasem Vrbien nominātur pisces, qui Venerē promoueant, calidi, & sicci, difficulter concoquantur, ventrem laxent, Sepias esse quidam arbitrantur. Teste Alberto Magno Sepias, & similes pisces Auicenna vocat Fanage. Sipia pro Sepia superioris seculi homines imperiti scribebant. Audiuit Zoographus Græcos hodie Calamariam vocare: quod nomen Loligini magis conuenit, tribuiturque apud nonnullos, vt apud Italos, qui Loliginem pesce Calamaio nuncupant. Scoppa Grammaticos Italus Sepiam interpretatur, la Seccia, calamarro. Alioqui vbique in Italia teste Mathiolo vetus nomen retinet, exceptis Venetijs, vbi Seppa dicitur, atque alibi Sceppa: circa Ligusticum mare Cepia, s in c mutato. Rondeletius ab Italis, Sopi, à suis Sepio, à Gallis Seche; Bellonius Massiliensibus, & Genuensibus Sopi nominari scribit, à Venetis, Romanisque prisco nomine Sepias.

Lib. 7. Etymon. Lib. 14. Fanage.

Sepias, à Gallis autem vulgo Ciches; quòd vt Græci Polypos, ſic Galli Sepias exſiccent. Nomenclatori Siba. Autor Gallicolatini lexici Sepiam nominat Seiche, vel Boufron. Sepiolam Casseron. Sed Rondeletius, & Bellonius Lolliginem paruam Gallicè Casseron vocari docet. Xibia Hiſpanicum eſt, inquit Zoographus, fortaſſe Calepinum ſecutus, qui Sepiam Hiſpanicè exponit la Xibia peſcado. Anglis Sepia eſt à Cuttel, Cuttle. Eſt autem Germanicum nomen inquit Zoographus, propriè que inteſtinum ſignificat. Germani marium accolæ, vt idem tradit, Mollia omnia videntur Balckfiſch appellare. Superiores Germani aliqui Sepiam Araneum marinum vocant, ein Meerſpin: quod nomē ad Pagurum potius refert Zoographus. Belgis Spaenſche Seekatte vocatur, quaſi felem marinam Hiſpanicam dixeris.

DESCRIPTIO.

Lib. 7.
Sepia ſimilis Polypo, & Loligini
L. 2. com. Dioſ. c. 20.

SPEVSIPPVS apud Athenæum Sepiam, & Loliginem ſimiles eſſe ſcribit; cùm tamen Epicharmus in Hebes nuptijs dicat.

Polypi, Sepiæ, volucresq́, Loligines.

Mathiolus quoque Sepiam Polypo aſſimilari ait, præterquàm quòd hic innumeris pedibus excellat, illa verò maiore corporis mole. Mutianus, teſte Plinio, Naupilum animal quod in concham conditur, Sepiæ ſimile tradit. Omnes autem vera dicunt; Nam partibus diuerſis conſideratis Sepi huic, vel illi magis aſſimilatur. Polypo quidem, quatenus exiguas, vt hic, pinnas habet: teſtatur enim Ariſtoteles pinnulam Sepiæ eſſe anguſtam, per totum alueum circumdatam. Plures tamen habere partes, quibus cum Loligine conuenit, confiteri oportet, vt promuſcides, teſte Ariſtotele: Sepiæ, inquit, Loligines, & Lolij peculiares binas ſortiuntur promuſcides (προβοσκίδας) longas, acetabulo parte extima bino aſperiuſculas, quibus capiunt, & ad ora admouent cibos. Pedes hæc appellat Plinius inquiens: Sepię, & Loligini pedes duo ex his longiſſimi, & aſperi, quibus ad ora admouent cibos, & in fluctibus ſe velut anchoris ſtabiliunt: cæteri cirri, quibus venantur. Cur autem binas habeant promuſcides tum Sepiæ, tum Loligines, Polypis verò eæ deſint, declarat Philoſophus his verbis. Cum itaque Sepiæ, & Loligines pedes habeant breues, atque inutiles, ne æſtu maris, tempeſtateque exturbentur ſaxis, vt quæ de longinquo admoueant, ideò promuſcides binas prę-longas habent, quibus veluti anchoris innitantur, ſeque ſtabiliant modo nauigij, tempeſtate vrgente, venentur etiam procul, oriqué è longinquo admoueant. Polypi promuſcide carent; quia pedes ad eundem vſum commodos habeant.

De par. 4. cap. 9.
Hiſt. 4. c. 1
Promuſcides.
L. 9. c. 28.
Pedes.

Quòd autem Polypis crura ſint prælonga, Sepijs verò, & Loliginibus breuia, idem author tradidit pluribus in locis, alibique cauſſam declarat his verbis: Sepijs, & Loliginibus breues ſunt pedes, Polypis verò magni. Alueum enim corporis Sepiæ, & Loligines habent magnum, Polypi paruum. Itaque quod natura Polypis ex corpore dempſerat, id in pedum longitudinem addidit: quod Sepijs, & Loliginibus de pedibus abſtulerat, eo corporis magnitudinem auxit. Prætereà, vt idem teſtatur, habent Sepiæ, & Loligines pedes ſupra dentes ſenos exiguos, eorumque nouiſſimos duos maiores: reliquos autem octonorum duos infra omnium maximos. vt enim quadrupedibus crura poſteriora firmiora, validioraque ſunt, ita ijs quoque maximi, qui infra habentur: his enim onus ſuſtinetur, motuſque potiſſimum agitur. duo etiam illi nouiſſimi maiores ſuis mediis ſunt, quia illis miniſtrent. Polypus medios quatuor habet maximos. Vides igitur Sepiam magis cum Loligine, quàm cum Polypo conuenire, quoad corporis ſtructuram, & formam. Quin etiam eodem authore alueum corporis Sepia, & Loligines habent magnum, Polypi paruum. Et alibi ſic inquit, Differunt Polypi à cæteris, quæ modo enumeraui, Mollibus; eò quòd alueus Polypis paruus, cæteris verò amplus eſt: ipſa autem inter ſe diſcrepant, quatenus Loligo longior, Sepia latior eſt. Fiſtulam autem inter caput, & alueum prominere ex reſupinatæ Sepiæ icone, quàm à Siluiano mutuati ſumus, cognoſcere licet. Apud Athenæum Antiphanes lepidè Sepiam κυφόνωτον vocat, ideſt dorſo gibbam. Præ cæteris Mollibus atramentum habet; copioſiſſimum, vti ex pluribus locis Ariſtotelis colligitur. Viſcera, inquit, Mollium nullis: ſed habent quod mutem appellant: atrumque illum humorem, cui nomen atramentum, quod plurimum in Sepia eſt. & alibi. Sed cùm atramentum hoc Mollia habeant omnia, tum præcipuè plurimumque Sepia continet. Habent autem copioſius atramentum Sepiæ, quoniā magis vtantur, eodem teſte, idq; euenit, quia vitam littoralem traducunt,

Sepijs cur breuia crura.
Hiſt. 4. c. 1
De par. 4. cap. 9.
Pedes quot & quales.
Alueus.
De par. 4. cap. 9.
Fiſtula.
Atramentum.
Hiſt. 4. c. 1.
Hiſ. 4. c. 5.
De par. 4. cap. 5.

A cunt, & nihil quo sibi auxilientur, aliud habent; quomodo Polypi, & brachij sibi sufficiunt, & coloris mutatione, quæ & ipsa accedit eis per metum, vt effusio atramenti: Sepia igitur plus continet atramenti, & infrà; quoniam copiosius: faciliùs enim, & longiùs profundere maiori ex copia poterit. Continentur enim hoc atramentum in Sepijs infra ad alueum; Polypis verò, & Loliginibus supra mutim potiùs. Rondeletius atramentum in Sepia non ea parte, quam μύτιν vocant, contineri, non sine firmis rationibus differit contra Athenæum, & Plutarchum grauissimos sanè autores. Hic enim de Sepiæ atramento differens, cùm, inquit, sint id genus cautionum, circumspectionum, euasionumq; exempla permulta, hoc vnum Sepiæ præterire nullo modo possum. Vesiculam hæc (sic nominatur) collo dependentem (παρὰ τὸν τράχηλον ἔχει) habet, atro liquore (atramentum vocant) plenam. Et Athenæus citans Aristotelem sic scribit. Εν δὲ τῆ μυτίδι ὁ θολός ἐστι· αὕτη δὲ κεῖται παρ' αὐτῷ τὸ στόμα, μύστος τρόπον ἐπέχουσα, id est, vt vertit Rondeletius: Est in mytide atramentum, quę ad os sita est, folliculi, siue vesicæ modo. Sed qui Aristotelis verba diligentiùs considerat, eum aliter sensisse comperiet. Σπλάγχνον δ' οὐδὲν ἔχει τῶν μαλακίων, ἀλλ' ἣν καλοῦσι μύτιν, καὶ ἐπὶ ταύτῃ θόλον. Viscera Mollium nullis: sed habent B quam mutim appellant, atrumq; illum humorem, cui nomen atramentum. Neq; est quod quis ἐπὶ ταύτῃ, in ea, muti scilicet, interpretetur: sequentia enim reclamant, & ἐπὶ ταύτῃ, post hanc interpretari oportere docent. Ἡ μὲν οὖν μύτις κεῖται ὑπὸ τὸ στόμα, καὶ διὰ ταύτης τείνει ὁ στόμαχος: ᾗ δὲ τὸ ἔντερον ἀνατείνει, κάτωθεν ὁ θολὸς, καὶ τῷ ὑμένι ἔχει περιεχόμενον τὸν πόρον τῷ ἐντέρῳ, idest: Mutis sub ore est, & per eam gula tendit: at verò atramentum infrà continetur, quà intestinum petere incipit superiora, foramenque suum eadem obuolutum habet membrana, qua intestinum, sed quid, inquit Rondeletius, tamdiù immoramur? controuersiam istam statim diremerit interiorum Sepiæ partium anatome, qua inspecta nullus est nisi planè cæcus, qui non sententiæ nostræ facilè sit assensurus. Idem videbit mutim colore esse flauo, laxa, fungosaq; substantia, parenchyma potiùs quàm folliculum, aut vesicam. Galenus in Exegesi vocum Hippocraticarum, Μύττις, inquit, τὸ ἐν τῷ σηπίας στόματι μέλαν, ἀλλὰ καὶ ἰχθύς τις ὑπὸ τοῦ Ἱπποκράτους δηλοῦται, hoc est, atramentum, quod in ore Sepiæ continetur: sed & piscem quendam apud Hippocratem significat. Μύτις apud Hesychium scribitur, & exponitur τὸ μέλαν τῆς σηπίας ὅπερ ἐν τῷ στόματι ἔχουσα ἐκκρίνει, Sæpiæ atramentum quod ore continens excernit. Annotatur & piscis quidam dici fæminini generis non siue mare pastum quærens, fortè erit C Sepia: Ολον, vt notat Galenus in Lexico Hippocratico atramentum Sepiæ dicitur, item ὅτερον. Nicander hunc atrum humorem χολὴν, id est bilem appellauit; Philes recens autor ἀπόσφαγμα, quo etiam vocabulo vtitur Aelianus, dum Sepia, vt oculos piscatorum persequentium fallat, tradit his verbis: συνιεῖσα ἐκείνη παρῆκε τὸ ἐξ αὐτῆς ἀπόσφαγμα, καὶ καταχέουσα αὐτῆς. Galenus in Exegesi ὑπόσφαγμα interpretatur, quod atramenti Sepiæ, seu sedimentum est, οἷον ὑποτρυγον Hipponas quoq; σηπίης ὑπόσφαγμα dixit in Iambis. Interpres (inquit Atheneus) eius piscis atramentum (τὸ μέλαν) exponunt. At Erasistratus in Opsartytico, intritum esse vult, his verbis: Hyposphagma fit è carnibus assis, vel elixis, ac sanguine cum sale, caseo, lacte, & olerum folijs bene olentibus, concisis. Scripsit Aristoteles Sepiæ atramentum noctu præfulgere, vt quorundam piscium capita: cuius fulgoris caussam ibidem addit. Tradit alibi Sepiæ, Loligini, & Lolio partes duras, ac solidas intus per dorsum, & corporis prona contineri, quas non eodem appellent nomine: sed quod insertum Sepijs est, σήπιον, quod in Loliginibus, gladiolũ. Differre enim, quòd Sepium robustum, latumq; sit, inter spinam, & os mediam præ se ferens naturam, fongo-D sam intra se cõplectens, & friabilem corpulentiam: gladiolus verò arctior, & cartilaginosior sit. Forma item discrepare, videlicet pro alueorum modo, quibus ipse insertus continetur. Alibi quoque in Sepia magnum Sepium, in Loligine paruum gladiolum esse tradit, addens rationem his verbis. Nam id quoq; (inquit, Mollium genus) caret vesica: quantumq; terrenum maximè sit, in atramentum secernitur, & plurimùm Sepiæ consistit, quoniam plurimùm terrenæ materiæ habeat: argumento est Sepium, quod tale, tantumq; sit. Meminit quoq; huius Sepij Athenæus ὄστρακον ipsum vocans: inquit enim ἔχει σηπία τὸ λεγόμενον ὄστρακον ἐν τῷ νώτῳ, idest habet Sepia in dorso, quod ostracum vocatur. Vt sic quoque appellat Dioscorides. Columella testum appellauit, nisi testam legere mauis, vt Ruellius legisse videtur, qui ὄστρακον in Dioscoride, vbi loquitur de Sepia testam trãstulit. quidam etiam corticem, & os vocant. Germani Fischbein, Belgę Seeschuym. Vsum autem huius ossis nobis declarat Aristoteles sic inquiens. Habent Mollia quod piscium spinis proportionetur, vt Sepia quod Sepium vocant, Loligines quod gladiolum: Polypi nihil huius-

L. de soler. anim.

Hist. 4. c. 1.

Μύττις quid.

Μύτις, quid.

Ἀπόσφαγμα. Ὑπόσφαγμα. Lib. 7.

Lib. de sens. & sensat. Hist. 4. c. 1. Sepium.

De partib. 4. cap. 5.

Ὄστρακον.

Li. 2. c. 23.

Vsus Sepij.

hil huiusmodi habent: quod eorum alueus breuior est, illorum procerior. Ideoq; vt directus, inflexusq; maneret, natura his adminiculis faciendum censuit. Os hoc exemptum è Sepię dorso, candidum est superiori parte, durum, ac læue: inferiori autem fungosa quadam medulla repletum, quæ & lęuiter aspera, & ligni modò frequentibns venis distincta visitur. fungosum hoc supina parte natura esse voluit, ne facilè immergatur, vt optimè censet Bellonius. Volaterranus, atrimentum Sepiæ, ineptè sepium vocauit. Sepijs quoq; & Polypis, teste Philosopho, venter similis est, tum figura, tum tactu. At ijs, quas Loligines appellamus, bina quidem conceptacula ventris speciem gerunt. Alibi etiam tradit vuluam ita Loligini, & Sepię articulatam esse, vt bifida cernatur: cùm Polypi vterus specie rotunda, conglobataq; sit. Sepias quoq; aliquas in bina augeri cubita notum est ex eodem autore. Et Plinius cùm de ingenti illo Polypo Carteiæ in Hispania capto dixisset ex Trebio Nigro, hæc subdit ex eodem scriptore: Sepias quoq;, & Loligines eiusdem magnitudinis expulsas in litus illud, idem autor est. In nostro mari Loligines quinûm cubitorum capiuntur, Sepiæ binûm. Damus hìc Sepiæ iconem pronam, & supinam partem exprimentem, ex Saluiano, qui eam omnium optimè expressit.

De gener. cap. 8. *De gener. cap. 8.* *Magnitudo.* *His. 4. c. 1* *Li. 9. c. 30.*

E

F

LOCVS.

SEPIÆ Litoralem potiùs, quàm pelagicam vitam esse scribit Cardanus, sed tantùm litoralem prodidit Aristoteles, ac maris cauernas incolere Oppianus. In summa marinum animal est Sepia, nec vsquam in dulci aqua nascitur, aut ad flumina è mari adnatat. Abundant in septentrionali Oceano, quod cuipiam mirum fortasse erit, quod cùm frigida, & exanguis sit Sepia, tam frigida degat aqua. Strabo duorum cubitorum Sepias circa Carteiam repertas tradit, vt Latina habet trãslatio; sed Grecus codex legit τευθίδας, idest Loligines, & similia duorum cubitorum in eo mari fieri. Diximus supra ex Plinio, quàm ingentis magnitudinis Sepiæ in litus circa Carteiam expulsę fuerint. Bellon. maiorem Sepiarum copiam in Gallia, quàm in Italia esse testatur. Bartholomæus Scappus, qui de re coquinaria doctissimos libros Italico sermone conposuit, in mari Adriatico maiorem esse Sepiarum copiam, quàm in Tyrrheno ait. Archestratus plurimarum rerum cognitione clarus canit:

De sanit. tuen. *De par. 4. cap. 5.* *L. 3. c. 104*

G

Σηπίαι δ᾽ Ἀβδήροις τε Μαρωνείᾳ τ᾽ ἐπὶ μέσσῃ

In Abderis Sepiæ, ac in Media Maronea.

Quibus versibus eas videtur extollere, quæ propè Abderas, & Maroniam capiuntur, tanquam ad cibũ præstantissimas. In Ponto non est Sepia, cùm Loligo reperiatur, teste Plinio.

VICTVS.

SEPIARVM victus est ex pisciculis, atque etiam è mugile, quem quandoque venatur longis promuscidibus, vt prodit Aristoteles. Quin etiam maiores quandoq; pisces vincere alibi idem tradit. Athenæus pusillis, inquit, pisciculis aluntur Sepiolæ (μικραὶ σηπίαι) distentis suis promuscidibus, veluti lineis piscatorijs, illos venãtes.

Hi. 9. c. 37. *His. 8. c. 2.* *Lib. 7.*

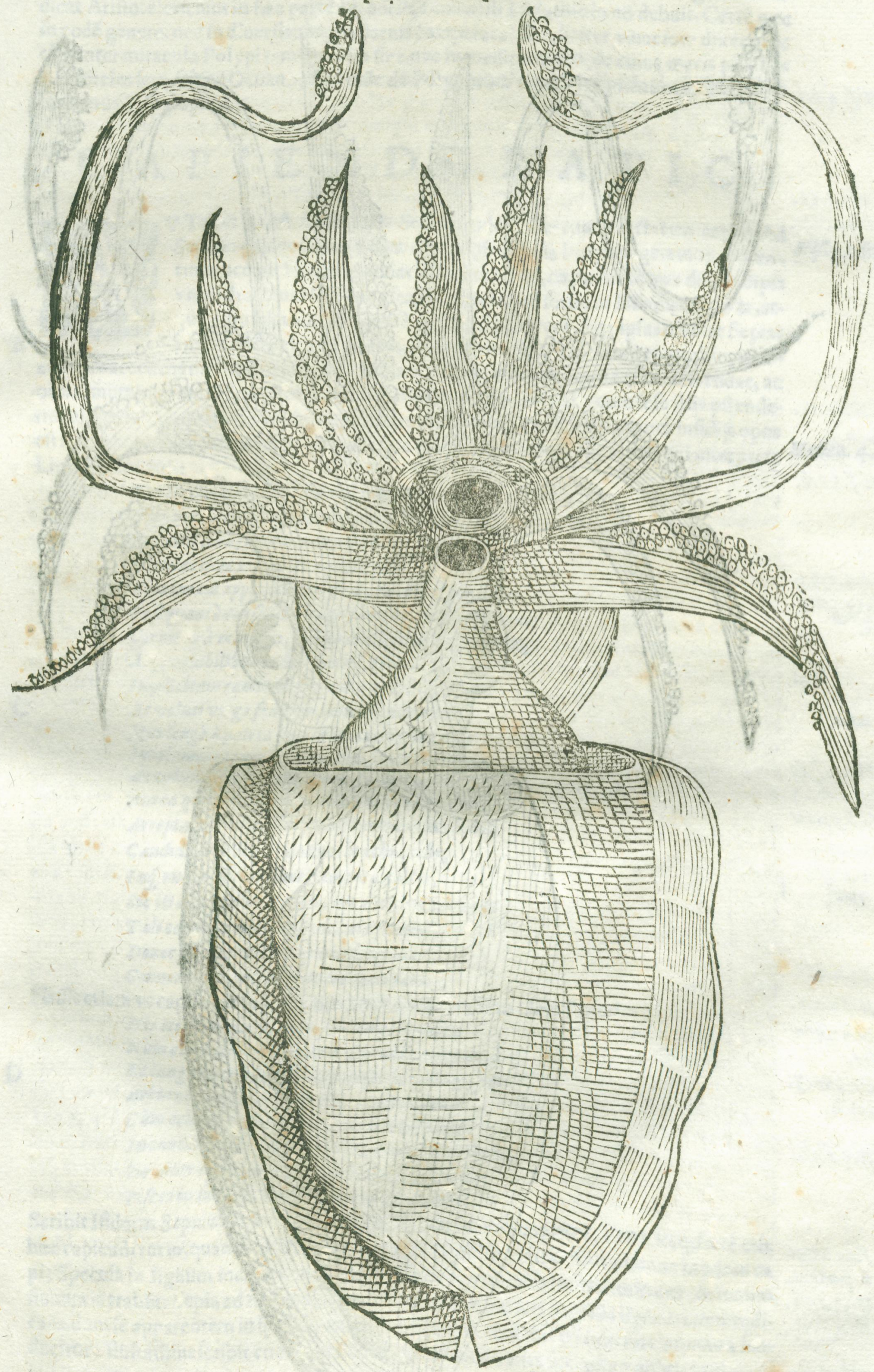
H

ÆTAS.

HIS quoq; vt Polypis angustum viuendi spacium natura concessit. Exemptis enim paucis bimatum non completur, inquit Aristoteles: Vnde Plinius de Sepia, & Loligine locutus, neque his, inquit, bimatu longior vita. Et Atheneus, Ad bimatum Sepiæ vita non producitur, velut nec Polypi. Si historia, quam tradit Plinius de ingenti Polypo dolij magnitudine, longitudine pedum triginta vera perhibetur, inquit Mathiolus, nullum sequetur absurdum, quin Polypi & denis, & bis denis annis viuere possint. Quod etiam tum Sepijs, tum Loliginibus euenire posse non dubitarim, præsertim cùm eodẽ loco scripserit Plinius, Sepias, Loliginesq; eiusdem Polypi magnitudine Hispanico litore vndis expulsas esse repertas; Hæc Mathiolus. Cui his verbis, reclamat Zoographus; Atqui

Hi 5. c. 18. & h. 8. c. 37 *L 9. c. 30.* *Lib. 7.*

Sepia Saluiani supina.

Sepia Saluiani prona.

A vitæ longitudo corporis magnitudinem non sequitur, vt in libello de vitæ longitudine indicat Aristoteles: cuius in hac parte authoritas conuelli à Mathiolo nō debuit. Certè nec in eodē genere, nec in diuersis, magna paruis comparata, simpliciter viuaciora dixeris. & cùm inter miracula Polypi tam grandes sint, nec in mediterraneo (de cuius maris piscibus Aristoteles scripsit) sed Oceano, quid inde de Polyporum viuacitate pronuncies absolutè? Hactenus Zoographus.

CAPIENDI RATIO.

AVTHOR est Aristoteles Sepiam odore escarum allectatam capi. Ad Sepiam capiendam quędam conscripsi cùm de Polypo ageremus. Tarentinus accipit salis ammoniaci drachmas sex, cæpæ drachmas duas, adipis vituli drachmas sex; hac esca ferramenta, ad formam fabarum redacta, atque illita admouet, & spontè ad odorē progredi, seq; ipsas tradere Sepias asserit. Alia esca ex eodem. Fæcem vini sine qua, oleo contundito, ad locumque accedens mari ipsam inijcito. Sepiæ siquidem videntes, quòd (fæx descendat, ac petat imum) nigrum ipsum relinquent, atq; illuc se conferent, vbi oleum sese illis ostenderit: easq; tunc comprehendito. Ad Sepiam capiēdam, neq; nassæ, neq; retium insidijs opus est: sed amoris illecebris eam hoc modo, quo scripsit Oppianus, piscāntur; qui interprete Lippio hæc canit:

Hist. 4. c. 8.

B

Halieu. 4.

Non fortunato cata Sepia carpitur igne,
Quæ multa in pelago potuit vitare pericla,
Iam non lina fugit non densi vimina septi
Eliciunt illas piscantes æquore toto
Fœmineam appendunt pestem, ducuntq́; per æstus.
Postquam è conspectu vaga fœmina tracta per æquor
Cernitur à maribus, subito amplectuntur amatam,
Atq; volubilibus nodis, spirisq́; rotati
Implicitam ramis stringunt, cupiuntq́; teneri.
C
Ac veluti virgo fratrem, mitemq́; parentem,
Qui longè à patria fuerat iam tempore longo
Incolumes cernens teneris complectitur vlnis.
Ac veluti nuper iuueni formosa puella,
Aurea quam vinclo vinxit Cytherea benigno
Arrepta ad thalamum sponsi complexibus hæret
Candida dilecto circundans brachia collo;
Inq́; rudi nodo consumit tempora noctis,
Sic istæ implicitæ Veneris nec munera linquunt
Tali connexa nodo, nec vincula soluunt.
Donec piscator capiat, cymbæq́; reponat.
Connexaq́; simul subeant crudelia fata.

Nassis etiam vt capiantur sequentibus hisce docet versibus idem Poëta:

His etiam nassis capiunt sub tempore verno,
Nam curuum septum myrti de fronde coronant,
D
Et iungunt virides frondes, quas horrida gignit
Arbutus, atq; alijs folijs hoc vimen opacant
Cùm coitum cupiant, & dulces soluere partus
In caueam properant, & strata fronde quiescunt,
Sic amor expletur misera cum morte proteruus
Pisces in siccam clausi ducuntur arenam.

Scribit Isidorus Sepiam dictam, quòd facilè sepibus inclusa capiatur; Verra itaq; fortè erit hæc capiendi ratio, quamuis sit falsa etymologia. Massiliæ vidit Gillius ad hunc modum capi; Specula in lignum incisa ex chorda appensa in aquam piscatores demittunt, & sensim fluitantia trahūt: Sepia ad sui simulachrum se iaculatur, ac suis flagellis lignum circumplicans, dum se apparentem in speculo amatoriè intuetur, interea reticulo circumuenta subducitur. Eustathius scribit etiam aues coturnices laqueo ante speculum posito capi.

SEXVS.

His. 4. c. 1. *Hi. 5. c. 12.* *Athen. li. 7.* *Li. 9. c. 29.*

DE Mollium sexu loquens Aristoteles, Cùm verò, inquit, mares in hoc genere à fęminis differunt, tum vel maximè Sepiæ id probant. Mas enim prona sui corporis nigriora supinis potiùs, partesque omnes asperiores habet, quàm fæmina, & lineis interuenientibus varias: caudam etiam acutiorem. Et alibi marem a fæmina internosci scribit, quòd mas varius magis, quàm fæmina, dorsoq; atriore est. Quod sic trãstulit Plinius: Sepiarum generis mares varij, nigriores, constantiæq; maioris: nimirũ in auxilio fæminis ferendo. Traditum rursus à Philosopho est fęminam intestina continere duo, veluti mammas, quæ si aluo dissecta inspectes, facile videris; his marem omnino carere.

COITVS. PARTVS.

Lib. 12. ca. 6. Orig. *His. 5. c. 6.*

IN coeundo, inquit Isidorus, obscœnum genus est. nam ore concipit sicut Vipera. Quod falsum est. Melius itaque Rondeletius, Sepias fistula coire, & parere existimat. Arist. etiam hoc opinatus esse videtur, quum inquit: Sepiæ, ac Loligines ora applicantes, & brachia inter se componentes, natantesque in aduersum coeunt. Narem etiam dictam (τὸν καλούμενον μυκτῆρα) in narem inserunt, natatus alteri retrorsum, alteri anteuersus in os agitur. pariunt ea sui corporis parte, quæ fistula dicitur, qua & coire eas nonnulli arbitrantur. Quæ sic transcripsit Plinius: Sepiæ, & Loligines linguis, componentes inter se brachia, & in contrarium natãtes: ore & pariunt. Neq; eas linguis coire (vti Plinius sentire videtur, de coitu enim ibidem tractat) neq; ore parere (vt idem expressè testatur) Aristoteles prodidit, rationiuè consonũ est, inquit Saluianus. Quod enim, Aristotele authore, nõ ore, sed fistula pariãt, clarè adeo patet ex proximis eius citatis verbis, vt non sit opus probatione. Quod verò neq; ore, vel linguis, vt loquitur Plinius, eas coire asseuerat, clarum etiam est. Nam etsi inquiat Sepias coeuntes inuicem ora admouere, & applicare: non propterea eas oribus coire testatur. Nec est vt pro defendendo Plinio alium Aristotelis locum adducamus, in quo legitur: Mollia, enixu cõplexuq; mutuo brachiorũ coeunt, sic. n. coniũgi necesse est: quando Theodori huius loci interpretatio, & non Aristotelis sententia pro Plinio pugnet: Scribit enim Aristoteles, τα δὲ μαλάκια συμπλέκεται μὲν κατὰ τὸ στόμα, ἀντιδείροντα καὶ διαπλυσσοντα τὰς πλεκτάνας, συμπλέκεται δὲ τὸν τρόπον τοῦτον ἐξ ἀνάγκης: hoc est Mollia autem complicantur ore, renixu complexuq; mutuo brachiorũ: complicantur autem hoc modo ex necessitate. & non vt vertit Theodorus, Mollia ore coeunt. Athenæus superioris loci Aristotelis sic etiam meminit. Idem (inquit) Aristoteles lib. quinto de animalibus author est, Sepias, & Loligines coire amplexas inter se corpora, adaptantesq; mutuo ex aduerso narem (μυκτῆρα) & brachia. Oua autem concipiunt, quæ qualia nam sint, Philosophus exponit his verbis: Sepiæ alueus bipartitus est, oua candicantia, grandini similia complectens per multa. Et rursus alibi, Sepijs oua gemina apparent, quoniam vulua earum ita articulata est, vt bifida cernatur. Sepiarum oua qualia è mari eijciuntur, ex Rondeletio hìc adpinximus. Nostri inquit racemum marinum vocant, à similitudine racemi vuæ vitis, quem ab vua Plinij multum differre existimo. Est enim Plinij vua florenti vuæ similis, vt suo loco declarabimus. hìc oua sunt duntaxat, florenti vuæ nullo modo similia. Hactenus Rondeletius. De ouis autem Sepiarum rursus hæc Aristoteles. Sepiæ oua edunt similia myrti baccis magnis, & nigris: atramentũ enim superfundunt. cohærent inter se omnia ad speciem racemi, vni cuidã nexui obducta, nec facile alterum ab altero detrahi potest. Mas enim humorem quendam emittit, cuius lentore sibi adhærescunt, & augescunt. Cùm primùm edita, candida sunt, atq; exigua, mox atramento perfusa, nigra, maioraq; redduntur. Tempus autem, & modum partus idem author his verbis declarat. Mollia verno tempore pariunt, & Sepia in primis. parit hęc omnibus anni temporibus: perseueratq; in edendo ouorum numero dies quindecim. Et alio loco: Ferunt vterum Sepiæ verno tempore, pariunt intra diem decimum quintum. Ex quo liquet manifestissimè errorem in codicibus Athenęi, hæc eadem Aristotelis verba citantis, irrepsisse. Nam inquit, τῶν δὲ μαλακίων τίκτουσι πρῶται τοῦ ἔαρος αἱ σηπίαι, καὶ οὐ κύουσι πᾶσαν ὥραν, καὶ κυΐσκονται πέντε καὶ δέκα

Non coire ore. (beside "tur. Quæ sic transcripsit Plinius")

Lib. 1. de gen. cap. 15 *Gazæ error* *Lib. 7.* *His. 4. c. 1.* *Oua qualia.* *De par. 3. cap. 8.* *H. 5. c. 18.* *Quo tempore pariant.* *Hi. 5. c. 12.* *Hi. 5. c. 18.* *Athen. correctus.*

A

Oua Sepiarum.

B

καὶ δέκα ἡμέραις, idest, Mollium autem Sepiæ Primo vêre pariunt: & non concipiunt omnibus temporibus, pariuntq; per quindecim dies. Expungenda igitur negatiua particula οὐ ceu perperam inserta. Idem confirmat Plinius, qui Sepiam omnibus mensibus parere scripsit. Locum præterea quo pariunt, indicat Aristoteles dicens: Sepia parit iuxta terram inter algas, & arundines, & si quod aggestum tale iniectum sit, vt sarmenta, aut lapides, aut quælibet alia materiei congeries. Et quidem piscatores de industria fasces sarmentorum disponunt. Hæc perlibenter in eis loculamentis parit, prolixam illam, continentemque seriem ouorum, qualis cirri muliebris species est. Et rursus: vbi de cartilagineis Locustæ marinæ appendicibus esset locutus: Partus enim, inquit, in ijs recipitur, vt C Sepiarum sarmentis, & qualibet colluuione collocatur. Vnde hæc Plinius: Sepia in terreno parit inter arundines, & sicubi enata alga: excludit quintodecimo die. Sed hoc mirū, quòd eodem capite dicat Plinius, Loligines in alto conserta oua edere, vt Sepias, cùm Sepias littoralem non pelagicam vitam traducere constet. Nisi ita hic locus interpretandus sit, vt videatur dicere, Loligines conserta oua edere, vt Sepias. Porrò modus pariendi eis hic est, vt prodit Philosophus. Enititur aluum per interualla reprimens, inspergitque atramentū, interposita quiete, vtpotè cùm non nisi cum labore emittat. Præterea vt idem ait: Mas Sepia oua quæ fœmina ediderit, persequitur, suum semen aspergens: quod vel in reliquis eiusdem generis fieri ratio est. Idem alibi: Mas, inquit, humorem quendam muccoris mittit, cuius lentore tenaciter oua sibi cohærescunt, ac crescunt. Etiam hæc, & cùm primùm edita candida sunt, atque exigua: mox atramento perfusa nigra, maioraq; redduntur: Et alio in loco: Quoties autem, inquit, ederit (fæmina) mas è vestigio sequens, atramentum ouis superinfundit, atque ita efficitur vt solidescant. Sed non satis hunc locum Gazam assecutum esse Rondeletius putat. Græca autem verba hæc sunt: Ὅταν δὲ ἡ σηπία ἐπιτέκῃ τὰ ᾠά, ὁ ἄῤῥην παρακολουθῶν καταφυσᾷ τὸν θολόν, καὶ γίνεται στιφρά. Huius ma- D læ cōuersionis, inquit Rondeletius, occasionem dedit dictio temerè adiecta τὸν θολὸν post καταφυσᾷ, quam delendam esse conuincit Plinius, qui Aristotelis locum sic interpretatus est. Oua eius (Sepiæ) glutino atramenti ad speciem vuæ cohęrentia, masculus prosequitur afflatu, aliàs sterilescunt. Vides hìc Plinium pro καταφυσᾷν prosequi afflatu reddidisse. His accedit Athenæi authoritas locum Aristotelis citantis. Ὅταν δὲ τέκωσι σηπίαι τὰ ᾠά, ὁ ἄῤῥην παρακολουθῶν καταφυσᾷ καὶ στιφρᾷ. Vides hìc τοῦ θόλου mentionem nullam factam. Postremò non mas, sed fæmina, vt prius ex Aristotele perspicuum fuit, ouis atramentum aspergit. Hactenus Rondeletius. Verùm Zoographus, & Saluianus non θόλον, sed vna mutata littera θόρον, idest genituram, legunt. Verbum quidem στιφρᾷ, inquit Zoographus, quod apud Athenæum legitur, in vsu non est: & apparet hunc Athenæi locum esse mutilum, vt in multis alijs. Plinij etiā interpretatio: Masculus persequitur afflatu &c. non tanti est quin Aristotelem ipsum suis alibi verbis sese interpretantem ei præferamus. καταφυσᾷν verbum si absolutè proferas, spiritum, & aërem contra aliquid emittere significat:

Li.9.c.51.
H.5.c.18.
H.5.c.17.
Li.9.c.51.
Plinij loc⁹ explicatus
Quomodo pariant.
H.5.c.52.
H.5.c.18.
H.5.c.12.
Li.9.c.51.
Aristoteles correctus.
Athenæi locus notat⁹

cat:

cat: at piſces in aqua quomodo anhelare, aut ſpirare aërem poſſunt? Nam vt Rondeletio E donemus piſces propriè dictos ſpirare, Mollia tamē, & exanguia non ſpirabunt, at ſi accuſatiuum addas, aliud quippiam cum ſpiritu, vel tanquam cum ſpiritu emittere ſignificat, idem ſcilicet quod καταῤῥαίνειν, ideſt aſpergere: vel καταφιέναι, ideſt contra aliquid emittere. Mas igitur Sepia τῶν ᾠῶν καταφυσᾷ τὸν θορόν, humore genitali ſuo oua conſpergit, geniturámq; eis affundit. Nam & lib. 3. cap. 7. de gener. anim. Ariſtoteles piſcium omniū oua, niſi mares ſemen ſuum aſperſerint (ἀποῤῥαίνειν τὸν θορὸν dicit, vel ἐπιραίνειν) augeri & vitalia eſſe negat. Et mox ſequenti capite: τὰ μὲν οὖν καραβώδη τὰ θήλεα, πρὸς αὑτὰ ποιεῖται τὸν τόκον: τὰ δὲ μαλάκια ἔξω. καὶ τοῖς μὲν θήλεσι (malim κυήμασι) τῶν μαλακίων ἐπιῤῥαίνει (ſubauditur τὸν θορόν, ex præcedenti capite) ὁ ἄῤῥην καθάπερ οἱ ἄῤῥενες ἰχθῦες τοῖς ᾠοῖς: καὶ γίγνεται (ſupple τὸ κύημα) συνεχὲς καὶ κολλῶδες. hìc συνεχὲς καὶ κολλῶδες dixit, quod libro quinto hiſtoriæ σιφρόν. Rurſus hiſt. 5. c. 18. cauſſam reddens, cur oua illa inter ſe racematim cohæreant, ſic ſcribit: Ἀφίησι γὰρ ὁ ἄῤῥην ὑγρότητά τινα μυξώδη, οὗ τῇ γλισχρότητι παρέπεται καὶ αὐξάνεται. Aſtipulatur ſententiæ noſtræ vetus translatio, quam author de naturis rerum recitat, his verbis: Sepia fæmina cùm ouat, mas eam ſequitur, & ſupra oua ſemen inſuflat, vt viuificentur. Item VVottoni: Quoties ediderit oua, mas è ve- F ſtigio ſequens humorem fœtificum ouis ſuperfundit, atq; ita efficitur vt ſolideſcant. Hæc Zographus.

Ouorū exacta deſcriptio.

Cæterùm ſunt Sepiarum oua racematim compacta, & tanquam à pediculo dependentia, oblonga, initio baccę myrti, tandem, ſi maris ſemen contigerint, auellanę nucis magnitudine, folliculo vel membranula contecta, cohærentia, foris effuſo atramento nigra, intus alba. Quæ ibi continentur oculorum humoribus ſimilia ſunt, vti tradit Rondeletius. Primùm enim aqueus, & tenuis humor effluit, mox alius priore craſſior, tertius veluti cryſtallinus.

Incubatio. H. 5. c. 18.

Vbi hæc oua Sepia peperit, & ſemine maris aſperſa ſunt, ijs incubat diligentiùs quàm cætera Mollia, vt his verbis teſtatum reliquit Ariſtoteles: Cùm genus omne cruſtatum ſibi iuncta contineat oua, & ſic foueat, Polypus, & Sepiæ, & reliqua eius generis eiuſdem oua quæ pepererint, abſoluta fouent, & præcipuè Sepia: quippe cuius ſępenumero alueus iuxta terram, dum hoc facit, appareat.

Ibidem.

Et vt idem author eſt: Mox oua edita Sepiæ craſſitudinem acinorum vuæ minorum intra diem decimumquintum capiūt. Quæ (ſi prius proles iam perfecta abſciderit oui membranam) ſtercuſculum mittūt, ſuumq; præ metu colorem mutant ex candicante in rubiuſculum.

Li. 9. c. 51.

Vnde dixit Plinius. Excludit Sepia decimoquinto die. Prodeunt autem ex ſingulis Sepiarum ouis ſingulæ Sepiolæ, te- G

H. 5. c. 18.

ſte Philoſopho. Sed quomodo prodeant, idem declarat his verbis. Cùm Sepiola iam intus conſtiterit, videlicet tota ex candido oui interno concreſcens, tum rupta oui membranula proles exit: primùm pars illa interior candida veluti grando conſiſtit, cùm fæmina ſuum atramentum aſperſerit. Naſcitur enim Sepiola ex ipſo candicante corpuſculo verſa in caput, modo auium ventre annexo. Sed qualiſnam ſit in his annexus vmbilici, nondum exploratum habemus. Conſtat tamen candidum illud ſubinde diminui; dum Sepiola augetur, & ad poſtremum, vt luteum auibus, ſic candidum his aboleri. Primùm oculi grandes in his quoque, perinde ac in cæteris apparent. Sit ouum a. b. c. oculi: d Sepiola ipſa: e hoc ipſum. Niphus poſteriora verba hæc ſic legit. Sit a ouum: b c. oculi: d Sepiola ipſa, ita vt verba hęc τὸ δὲ ἐφ' οὗ τὸ ε abundent. Saluianus autem ſic. Sit a ouum, b c. oculi, d Sepiola, e hoc ipſum.

De gener. 3. cap. 8.

Adhęret autem teſte eodem Philoſopho, oua Sepia, naſcens parte ſui priore: hac enim tantùm poteſt adhærere, cùm hæc vna partē poſteriorem, & priorē eodem modo habeat. Poſtremò vbi, inquit, Philoſophus: Pariunt intra diem decimumquintum, ἀποτίκτουσι ἐν ἡμέραις ιε, aliqui vertunt, perſeuerare eas in edendis ouis, ſiue in partu dies quindecim: quod an magis conueniat, an à conceptu potiùs ad par- H tum vſq; tot dies numerari, conſiderandum.

MORES. INGENIVM.

H. 5. c. 12. Hiſ. 9. c. 1. Li. 9. c. 29.

Fæmina mares auxiliantur.

CONIVGATIM mas cum fęmina incedere ſolet, inquit Philoſophus. Et alibi, cùm Sepia, inquit, icta eſt tridente, mas fœminam adiuuat, fæmina mare percuſſo fugam arripit. Eadem ſic Plinius: Percuſſæ tridente fæminæ auxiliantur: at fæmina icto mare fugit. Confirmat idem Athenæus inquiens: Aiunt quoq; fæminę tridente percuſſæ, ac captæ mares auxiliari eam in aduerſum retrahentes: maribus autem captis in fugam fæminas ſe conijcere.

Hi. 9. c. 37.

Teſtatur Ariſtoteles Mollium omnium aſtutiſſimam eſſe Sepiam. Nam

A Nam sola, inquit, hæc suo vtitur atramento, non modò cùm metuit, (nàm dixerat antea inter omnia Mollia Sepiam præcipuè præ metu atramentum suum effundere) verùm etiã abscondendi caussa. Polypus atq; Loligo atramentum præ metu mittunt: Cæterùm Sæpiæ, vt dixi, sæpe & sine pauore suo vtitur atramento ad se occultandam, & cùm prog essa paululum se ostenderint, redit in atramentum. Idem confirmat vetus poeta Nicander, qui cùm scripsisset Leporem marinum sordidatum, dum recens in lucem editus est, Loliginis inferri subtilibus comis, perinde ac si proles esset Loliginis, aut σηπιάδος φυξήλιδος; idest Sepiæ fugitiuæ, caussam cur fugitiuam appellauit addit:

His. 4. c. 1.

In Alexipharm.

——— ἥ τε μελαίνει

Οἴδμα χολῆ δολόεντα (δολόεσσαν) μαθοῦσ᾽ ἀγρώστορος ὁρμὴν. idest.

——— *quæ obfuscat*

Fluctus sua nigredine dolosum animaduertens piscatoris impetum.

De eodem astu sic meminit Ouidius;

In Halieu.

Sepia tarda fuga, tenui cum forte sub vnda

Deprehensa est. iam iamq; manus timet illa rapaces

B *Inficiens æquor, nigrum mouet illa cruorem,*

Auertitq; vices oculos frustrata sequentes.

Vnde & Plinius ait: Ambo autem (mas scilicet, & fœmina Sepia, de ijs enim loquitur) vbi sensere se apprehendi, effuso atramento, quod pro sanguine his est infuscata aqua absconduntur. De eadem quoque astutia hæc Ælianus: Cùm se à peritis piscatoribus captari cognoscit Sepia, suum atramentum emittit, quo circumfusa, ab oculis piscantium remoueatur, eorumq; perstringit oculos: piscatores verò cùm sit in eorum oculis, nil tale vident. Sic Ænea tenebris circumsepto fefellit Achillem Neptunus, vt ait Homerus. Nec dissimilia ab his sunt quæ scribit Plutarchus: Cùm autem, inquit, multa preterea sint prudentiæ in præcauendis, & effugiendis insidijs exempla, Sepiæ artem præterire non conuenit. Vesicam enim iuxta collum habens plenam atro humore (Tholus is vocatur) vbi deprehenditur, hunc effundit foras, tenebrasq; circa se efficit mari infecto, vt piscatoris conspectum subterfugere possit: imitans deos Homericos, qui quos saluos volunt, cœrulea sæpenumero nube obiecta eripiunt, atq; suffurantur. Hæc sic ab Oppiano canuntur Lippio interprete.

Li. 9. c. 29.

De anima. 1. cap. 34.

Lib. soler. de animal.

C *Quin & natiua fœcunda est Sepia fraude.*

Est liquor in tumida concretus turbidus aluo,

Qui fuscus piceam superat caligine massam.

Conditus hic humor nutritur corpore, præsens

Auxilium miseræ: subita formidine capta,

Atras emittit guttas, & polluit æquor,

Obscuratq; vias ponti tenebrosa cruore

Permixto sanies, piscantis lumina turbans

Auertit visum, & prospectum surripit omnem.

Hac facili cursu per tinctas æquoris vndas

Effugit horrendos pisces, hominemq; sagacem.

Philes quoq; recens autor de astutia Sepiæ hos reliquit Iambos.

Πανοῦργος ἐστὶ τὴν φύσιν ἡ σηπία

Τῶν ἁλιέων κλέπτουσα τὴν κακουργίαν.

Εἰς ῥεῖθρα γὰρ τ᾽ ἐμεῖ μέλαν ὑποσφαγμά τι

D Καὶ λαμβάνει τὴν ὄψιν ἐνδῦσα γνόφον,

Καὶ τέρπεται θηρῶσα τὴν σωτηρίαν.

Quos sic transtulit Gregorius Bersmannus Anebergensis:

Est versipellis Sepiæ, & vafra indoles

Piscantium quæ callidè eludit dolos.

Atrum cruorem nam vomens, pontum inficit.

Caliginemq; induta visus eripit,

Partaq; sic ouat salutis copia.

Postremò Athenæus quoq; idem aduertit sic inquiens: Persequente piscatore suum atramentum effundit Sepia, antrorsum profugere se simulans. Porro vt admodum astutè suo atramento vtitur, sic etiam prudentissimè promuscidibus: his enim non solùm pisciculos, sed & mugiles etiam venatur; Vnde Oppianus.

Lib. 7.

Callida

Callida furtiuam meditatur Sepia prædam
Nam tenues molli surgunt de vertice rami
Extenti tanquam funes, quibus ipsa natantes
Pisciculos, iactis veluti capiuntur ab hamis,
Pendens à fulua cautè deprehendit arena.

E

Et Athenæus: Paruæ autem, inquit, Sepiæ nutriuntur tenuibus pisciculis, quos promuscidibus, seu piscatorio funiculo venantur. Planius comprobat hæc Plutarchus, de piscatoria Sepiæ arte sic loquens: A collo suo demittit acetabulum instar funiculi, quo hamus dependet, & quod laxatum longè emitti, & facillimè retrahi potest. Id piscieulis quos propè se videt, mordendum exhibet, paulatimque in se retrahens fraude ad se prædam adducit, dum ore contingere possit. Porro, teste Aristotele, ijs prætenturis quoties tempestates vrgent, ad saxa aliqua adhærentes Sepiæ, se veluti anchoris iactis stabiliunt. Quæ ita vertit Plinius: Sepiæ, & Loligini pedes duo ex his longissimi, & asperi; quibus in fluctibus se velut anchoris stabiliunt. Athenæus ait: Cùm sæuit tempestas, Sepiam aiunt præhensis minoribus saxis vtraque sua promuscide, veluti anchora stabilitam quiescere. Idem testatur Ælianus: Sepiæ, inquit, duabus sunt tanquam promuscidibus præditæ, quibus ad saxa cùm est in mari tempestas, adhærescunt, & tanquam anchoris iactis firmatæ, fluctuum incursionibus resistunt. Pòst cùm est tranquillitas, solutis promuscidibus, rursus natant: non contemnendam scientiam tenentes vitandi sanè tempestates, atque ex periculis salutem conseruandi. Quæ sic Oppianus cecinit.

Hist. 4. c. 1. & de par 4. cap. 9.
Li. 9. c. 29.
Lib. 7.

F

Halieut. 2.

Si tumidi magno tollantur in æquore fluctus,
Hærebit proprijs scopulis deuincta flagellis,
Natiuos dura connectet caute rudentes.

H. 9. c. 37.

Posteaquam Aristoteles Polypum coloris mutatione pisces venari dixisset, subdit hæc Sunt qui Sepiam facere hoc idem autument; colorem namq; eam sibi contrahere similem loco, in quo versatur, confirmant, sed piscium sola Squatina ita affici solet. Ex quibus verbis nihil certo statuere possumus. Gyllius, & Bellonius audacter, Sepiam quemadmodum Polypum colorem, mutare aiunt.

DENOMINATA.

G

Sepedones.

SEPEDONAS Græci non à Sepia inflectunt, sed vlcera intelligunt eo nomine putrescentia. Sepiussam Dorid is insulam in Ceranico sinu, teste Plinio, sic dictam à Sepijs conijcit Hermolaus Barbarus. Sepiæ paruæ Græcis Σηπίδια dicuntur, Latinis Sepiolæ, vt Samonico, Q. Sereno, & Plauto:

In Casina.

——— ——— ——— *Emito Sepiolas lepidas.*

Σηπίδια nominant apud Athenæum Alexis, Antiphanes, Eubulus, & Aristophanes in Thesmophorijs. Dorion σαπίδια inter hepsetos, hoc est, inter pisciculos minutos, elixari solitos numerat. Legitur & σήπιον (cum Teutidio, & Polypodio) apud Athenæum in Philoxeno: quam vocem mutilatam putat Zographus, & legendum σηπίδιον. Σηπιδάριον apud Phyllium, vel Phrynicum, vt author est Athenæus. Σηπίαι, Σηπιδάρια exponit Pollux. Sepaceus adiectiuum, quo vtitur Iulius Cæsar Scaliger, puto à Sepia deriuari. Σηπιαλλὶς species est vitis Varrino.

In Atha.

H

MORALIA.

Hæretici.
Lib. 2. aduers. Marc.

VTITVR Sepia atramento, vt suæ consulat saluti: at homo vafer, veluti hæreticus, atramento veritatem obfuscat: cùm enim conuinci se animaduerterit, nebulas, nugasq; ac tenebras offundit, ne victus videatur. Sic elegãter, & apposite Tertullianus hæreticos Marcionitas Sepijs comparat. Nam veluti hæ vbi sensere se apprehendi, effuso atramento aquam turbant, atq; ita absconduntur: Eodem modo illi, vbi succumbunt in ea disputandi palæstra, hoc est, cùm erroris arguuntur, conuincunturq;, tenebris ceu Sepiæ atramento obiectis disputationi sese eripiunt. Atticus Philosophus non inelegans Platonis propugnator facetè dicebat, Aristotelem in suis scriptis facere, quod facit in mari Sepia; vt

enim

A enim hæc ſparſo ſub oculos, manumque piſcatoris ſuo ſucco elabitur; ità ille deprædhendi metuens, ſententias de induſtria obſcuritatibus obfuſcat. Poteſt & per ipſam Sepiam intelligi diabolus, per eius verò atramantum deliciæ, atque diuitiæ. Vt enim illa nobis atramentum ſuppeditat, quòd lucernæ immixtum facit, vt homines nigri appareant, amoto priori lumine; ità etiam diabolus deliciarum cupiditates, atque diuitias, & voluptates noſtris inſtillans cordibus, nigros hoc eſt peſſimos nos reddit, & inquietos, amoto vero Dei lumine, ac amore. Rurſus vt Sepia inter alios, duos longos habet pedes, quibus cibum ad os tranſmittit, & quibus in fluctibus ſe tanquam anchoris ſtabilit, tempeſtatem aduertendo; ſic cùm multos habeamus affectus, & deſideria duobus inter cætera opus eſt, ſcilicet amore Dei, & proximi, qui ſemper longi eſſe debent, vt iſtis mediantibus cibum diuinæ gratiæ, & gloriæ poſſimus demere, & nos in hiſce mundi fluctibus fortiter ſtabilire. Amor enim Dei, & proximi anchora eſt, hominem contra fluctus tentationum, ac tribulationũ confirmans: quia pro certo nullus ſtabilis in fide, & moribus efficitur, niſi in amore Dei, & proximi confirmetur. Vnde Eccleſiaſtes: *Eſto firmus in via domini.* Sepia vſta meretricem quoq; denotat, & proſtitutæ pudicitiæ mulierem. Vt enim ad vſtam Sepiam piſces B accurrunt, & ſic à piſcatoribus capiuntur: ſic ad illam luxurioſi, & molles, odore hoc eſt, impudicitia allectati, dæmonum retibus ſe irretiunt dicentes. In odore vnguentorum tuorum curremus, nimirum ad perditionem.

Diabolus. *Cap. 5.* *Meretrix.*

HIEROGLYPHICA.

ID verò, inquit Pierius Valerianus, præcipuum ſuper Sepia ſignificatum apud Ægyptios Sacerdotes erat, vt per eam ſignificarent hominem, qui multa pulchra, & magna pollicitus, daturus omninò ſpecioſa virtutis exempla videbatur, & per ſummam inde ignominiam fœdè lapſus, omnium fefellerit expectationem: ea enim cum ſpectandam ſe venatoribus præbuerit, ſimulatque in ſe aciem inſtrui conſpexerit, & claſſicum cani, atramentum in aquas euomit, quibus infectis, demptaque ita venatoribus congrediendi copia, elabitur. Quòd ſi inter fugiendum acciderit, vt aperto iterum campo deprædhenda-C tur, ſtatim in effuſam atramenti nubem ſe recipit, atque ita ſæpius, ac identidem fruſtratur venatoris ſpem, nulla ſui facta copia, vt deprædhendi poſſit: idq; non in congreſſu tantùm facit, ſed plerunq; etiam ludendi ſtudio quodam, atque etiam inſidiandi. Sumptum hoc Hieroglyphicum eſt ex Horo. Sepia ſe furtim ſubducens periculum denotat apud Ægyptios, teſte Cœlio Calcagnino. Huiuſmodi verò occultationis cauſſa confictum à Græcis credit Pierius, Thetim in Sepiam commutari ſolitum, dum, vel eluderet, vel ſerio fugitaret Pelea illam ſequentem. Ita denique hominem, qui multis ſimulationum inuolucris tegeretur, eſſetque occultæ, multiplicíſque naturæ, pictam Sepiam notabant. Alij mendacium ex hoc figmento intelligi volunt, propterea quòd Grãmaticus Triphon ait, ἐν τοῖς ἐσχάτοις μέρεσι μελαίνεται καὶ ἀμαυροῦται, in extremis quippe partibus nigreſcit & obſcuratur. Sed hæc propriè ad melanurum piſcem pertinent, quàm quidam ineptè cum Sepia confundunt. Cæterùm literas ſacras cùm Ægyptij ſignificare vellent, iuncum, cribrum, & Sepiam ponebant. Iuncum autem, quia eo pro calamo vtebantur, Sepiam verò, quòd eius ad ſcribendum atramento vterentur, vt ſcribit Pierius. Quanquam etiam hic per Sepiam atramentariam thecam ſignificari poſſe putet, cùm apud Perſium pro ea ponatur, D dum canit.

Hieroglyp. lib. 28 *Pulchra in cœpta turpiter cedentia.* *L. 2. c. 110.* *Periculũ.* *Homo occultæ naturæ.* *Literæ Aegyptiacæ.*

Nigra quod infuſa vaneſcit Sepia lympha.

Nos tamen pro atramento ipſo hic poni ſuprà probauimus. Sanè Græci atramentum σηπιοτικὸν appellant. Cribrum autem ſub Sepia ponere ideo commenti ſunt, quia ea prima ſunt arma, quibus in pane conficiendo vtimur, atque id apud Ægyptios ex iunco contexi ſolitum. Admonebant autem ea cribri cœlatura ita iunco, & Sepiæ ſubiecta, eum qui victui neceſſaria comparaſſet, litteris dare operam poſſe: cui verò deſit prouiſæ frugis in annum copia, alij dedatur arti, aliamq; ſequatur induſtriam neceſſe eſſe. Sunt etiã, qui amorem coniugalem in viro firmum, in fæmina lubricum ſignificare ſi vellent, Sepiã tridente confoſſam pro huiuſmodi rei Hieroglyphico faciant, propterea quòd Sepia fœmina ſi percuſſa fuerit, mas auxilium adferat; quòd ſi mas percutiatur, fæmina aufugiat.

Amor coniugalis.

FABVLÆ.

THETIS mater Achillis infantem igne fouit, interdiu litum ambrosia, sic demum illi conciliatura immortalitatem. Id quod aduertens Peleus altiùs inclamauit. Inde ad Nereides digressa narratur Thetis, cui alioqui fuit insitum, formam demutare. Quin & cum ea coisse primum creditur Peleus in Sepię speciem conformata. Euripides Pelea cum Thetide semel coijsse tradit, idq; in Sepiade promontorio, quod in Magnesia statuit Plinius. Meminit huius fabulę Iohannes Tzetzes, his versibus.

Φασὶ τὴν Θέτιν φεύγουσαν Πήλεος συνουσίαν
Πρὸς πῦρ πρὸς ὕδωρ τρέπεσθαι, πρὸς φύσιν τῶν θηρίων.
Πρὸς δὲ σηπίας ποτε μορφὴν μεταβαλοῦσαν,
Πηλεὺς αὐτὴν κατεσχηκε, καὶ γάμῳ συνεζύγη.
Τόδ᾽ ἀλληγορικώτερον. τοῦτον οὐκ ἀξιοῦσα,
Κατὰ πυρὸς τρέπετο πεσεῖν, καὶ καθ᾽ ὑδάτων
Κἂν τοῖς δυσβάτοις ὄρεσι βορὰ θηρσὶ γίνεσθαι.
Τέλος αὐτὴν κατέσχηκεν ἐν σκότῳ κρυπτομένην,
Ὥσπερ σηπίαν τῷ θόλῳ τοῦ μέλανος κρυβεῖσαν.
Εἴτε καὶ παρὰ θάλασσαν ἐκφεύγουσαν ἐκεῖνον,
Ὡς Εὐριπίδης γέγραφεν ἐν Ἀνδρομάχῃ τοῦτο.

Aiunt Thetim fugientem Pelei congressum,
In ignem, in aquam verti, in naturam ferarum.
Inq; Sepiæ aliquando formam conuersam,
Peleus ipsam detinuit, & nuptijs coniunctus est,
Magis autem allegoricè: hunc non dignata,
In ignem vertebatur, vt caderet, & in aquas,
Etiam inaccessis montibus esca bestijs vt fieret,
Postremò ipsam detinuit in tenebris absconsam,
Quemadmodum Sepiam, atramento nigro absconditam,
Siue iuxta mare effugientem illum,
Vt Euripides scribit in Andromache illud.

PROVERBIA.

VLTV mutabilis albus, & ater, Horatius. Quo in loco Porphyrion Grammaticus annotat prouerbiali figura dictum, albus, & ater, & pro eo, quod est bonus, & malus: & Horatium, album, ad liberalem, aut lætum reddidisse: atrum ad sordidum, & ærumnosum. Huc festiuiter allusit Matron apud Athenæum de Sepia loquens. *Lib. 4.*

Ἡ μόνη ἰχθὺς ἐοῦσα τὸ λευκὸν καὶ μέλαν οἶδε, idest.
Quæ cum sit piscis, sola album nouit, & atrum.

Est enim, inquit adagiorum author, Sepia colore albo, sed succum habet atrum, quem spargit in metu, ne deprehendatur.

Et nigrum niueo portans in corpore virus.

de Sepia videtur pronunciasse Ouidius in fragmento, quod Halieuticon inscribitur. nàm sequens versus deest. *Perca sequitur Sepiam.* Ἕπεται μέρκη μελανούρῳ. hìc malè vertit adagiorum author pro Melanuros Sepiam.

EPITHETA.

SEPIA propter dolos, quos machinatur piscibus, dum eos venatur, δολόφρων, δολόμητις, dicitur Oppiano: καρδαλέα siue audax, quòd maiores quandoq; pisces aggredi audeat, ac mas fæminæ à tridente percussæ auxiliari in hominum conspectu. ταγηνισταὶ σηπίας nominat Eubulus, quòd in sartagine coqui solitæ sint. Nicander φυξηλίδα fugitiuam, quòd sparso atramento manum captantis effugiat. Ob atramentum nigrum dicitur furua apud Gyraldum. tarda fugæ apud Ouidium.

VSVS

A

VSVS IN CIBIS.

QVAMVIS Pythagoras Sepia vesci prohibebat suis, non tamen ob id cæteri abstinuerunt. Nam cùm amphidromia olim celebrabantur, mœnas cùm Sepijs mollire, & plurimos cirros diligenter stringere assolent, vt loquitur apud Athenæum Eubulus. Aristophanes in Thesmophoriazusis.

Quando ederentur.

Ἰχθὺς ἑώνηταί τις ἢ σηπίδιον. idest.

Emptus est piscis aliquis, vel Sepiola.

Et Theopompus in Venere.

Ἀλλ᾽ ἔντραγε τὴν σηπίαν τὴν διαλαβοῦσαν (διαλαβὼν legit Natalis Comes) καὶ τοδὶ τὸ

B πολυπόδιον, vertit Dalechampius.

Sepiam, & quæ exiguum Polypum hunc intercepit, arrode.

Et nunc quoque in omnibus Italiæ piscarijs venales habentur, ijs inquam, in quibus marini veneunt pisces, non alia, quàm cibi gratia; Quamuis alioqui ganeones, ac delicatuli Sepiam aspernentur, & pauperculis relinquant, nam insipida est, nisi optimè præparetur, condiatur, coquaturque nam sic grata, sapidaq; efficitur. Duplex autem eam coquendi modus est: aut enim assatur, aut elixatur: Idque tum recens, tum asseruata. Nam Galli Sepias exiccant, non aliter quàm Græci Polypos. Miror certè cur recentes nullius in Oceano sint pretij, vt scribit Bellonius, cùm à coquis, inueteratis, aut sale conditis præferantur. Sed fortè id ideò fit, quòd cibi fastidium recentes adhuc pariant, & salitæ ieiunia verna egregiè solentur. Sunt autem Sepiæ aliæ maiores, aliæ minores: Maiores sale conseruantur in Illyride, indeq; Venetias deferuntur, vti, & Genua Mediolanum. Auicenna, inquit, Rubien (aliqui Sepiam interpretantur) est conueniens cibus: qui tamen salsus & inueteratus atram bilem gignit, Venerem promouet. Simeon Sethi Sepiam difficilè concoqui, parumq; in se continere succi salsi ait, quòd si tamen concoquatur, non parum

Lib. 9. c. 4.

C nutrimenti corpori id ferre. Cæterum quia crudos procreat humores (vt supra ex Galeno in genere de Mollibus scripsimus) oportet eam condimentis acrioribus conditam sese, vinumque vetus, & tenue superbibere. Venetijs, & Romæ omni tempore habentur, sed optimæ putantur mensibus Ianuario, Februario, & Martio. Præstant autem cùm sunt grauidę, teste Aristotele. Elixantur magna ex parte, assisque præferuntur, vti fortè, & apud priscos. Nam elixarum mentionem facit Alexandrides in Protesilao, vbi symposium nuptiarum Iphicratis, qui Cotys regis Thracum filiam ducebat, describit, nulla assarum mentione facta. Quo autem modo sint elixandæ Alexis ἐν Πονήρᾳ docet, inducto coquo hæc loquente.

Lib. 2. cap. Hist 8. cap. vlt.

——— σηπίαι πόσου

Δράχμης μίας τρεῖς. τῶν δὲ τὰς μὲν πλεκτάνας,

Καὶ τὰ πτερύγια συντεμὼν ἑφθὰ ποῶ.

Τὸ δ᾽ ἄλλο σῶμα κατατεμὼν πολλοὺς κύβους

Σμήσας τε λεπτοῖς ἁλσὶ δειπνούντων ἅμα

Ἐπὶ τὸ τήγανον σίζων ἐπεισιὼν φέρω. idest.

D *A. Sepia quanti? B. vna drachma*

Tres. A. harum brachia

Et pinnas accipe, dissectasq; elixa:

Corpus reliquum in quadrata frusta multa discinde,

Tuso sale perfrica, & cœnare statim ac inceperint,

Accedens, è stridente sertagine nobis affer.

Nam in sartagine coquebant olim, ac elixabant, vnde Eubulus ταγηνιστὰς σηπίας nominat. Eis, cùm in cibum parabantur, oculos eximi solitos, monstrat hic versus Plauti.

Iube elidere oculos, itidem vt Sepijs faciunt coqui.

In Rudente.

Bonum autem ius ex eis fieri negant piscatores absq; atramento. Quapropter piscatores vt scribit Bellonius, cùm per senectutem deficientes super aquam fluctuantes, vel viuas, vel mortuas extrahunt, in primis dant operam, ne atramentum (quod aliàs dum se persequi sentiunt, effundunt) temerè diffluat. Bartholomæus Scappus Sepiam in iure suo cocturus, recentem exossat, & pedes, seu brachia abscindit, vt tantummodo alueus relinquatur cum vesicula, qua atramentum continetur, tum eam cultro per medium diuidit,

lauatq;

lauatq; cartilagines omnes exteriores, interioresq; in aqua frigida, aut tepida, donec albeſcant, deinde diſſecat eandem in plures partes, & in olla fictili, aut vaſe alterius generis coquit cum butyro, aut oleo oliuarum, additis allijs minutim conciſis, aqua modica, pipere, cinnamomo, croco, & pauco vino, aut omphacio, & ſalis modico, tandemque herbas adiungit virides contuſas in mortario. Quod ſi verò iuſculum nigrum eſſe velit, vt eius eſt atramentum, herbas non imponit, ſed miſcet atramentum cum vini modico, aut omphacij, coquitq; iterum, ad ebullitionem vſque: tum inferre iubet ſuprà inſparſis aromatis dulcibus. Nonnunquam brachia, ſeu cirros cum ita cocta Sepia infert, lauatos, & in plurimas partes diuiſos, & ſic cum ea coctos. Infarciunturque aliquando Sepiæ hoc pacto, vt idem ſcribit. Exempto oſſe, & brachijs abſciſſis, lauantur, & implentur caſeo, ouis, pane minutim trito, aut contuſo, vuis paſsis, herbis tuſis, pipere, cinamomo, croco, commiſtis primum omnibus, tempore ieiunij loco caſei ſumi poſſunt amygdalę cõtuſæ, & loco ouorum auium, oua alterius piſcis cruda. Impletæ coquuntur in ſartagine cum aquæ pauxillo, & olei, ita vt vix tectæ appareant. bulliunt deinde paulatim, donec quibus infarcitæ ſunt, tumeant, iterumque parum omphacij additur, & aqua tincta cum croco, pipere, cinamomo, & ſale recoquuntur per duas horas, aut paulo minus. Platina Sepias elixas ſubinde ab aheno extractas, & cum pipere, ac laſere conditas infert. Sunt qui pipere condiunt, cinamomo, coriandro, viridi mentha vel arida: item qui vitello oui, aceto, vel agreſta, olei modico, vbi ebullierint, obligant. Sepijs cum nucibus, & allio paratis veſcuntur quidam, inquit Mathiolus, vt in Venerem ſalatiores prorumpant. Quibus autem condimentis Sepiæ ſapidiores euadant, docet Apitius inquiens: In Sepia farcili condienda piper, Liguſticum, apij ſemen, careum, mel, liquamen, vini condimenta coctiua calefacies, & Sepiam inde apertam perfundes, atque ita farcies, coctam cerebellis elixis eneruatis cum pipere tritis, quibus commiſceas oua cruda, quod ſatis eſt, piper integrum, eſitia minuta, & ficca, ſues, & in bullientem ollam mittes, ita vt coire impenſa poſſint. Alia Sepias condiendi ratio, & materiæ. Sepias elixas aheno in frigidam miſceas cum pipere, laſere, liquamine, nucleis, & ouis, vt videbitur, condies. Aliter: Sepias, piper Liguſticum, cuminum, coriandrum viride, mentam aridam, oui vitellum, mel, liquamen, vinum, acetum, & olei modicum, bullire finito: & vbi bullierint, amylo obligabis. Sepias veteres aliqui præmacerant primum lixiuio ex cineribus, & parte calcis facto, deinde aqua dulci: deniq; purgatas, conciſaſq; inteſtinorum inſtar condiunt, coquuntq;, vt audit Zographus. Sepiæ coctæ, teſte Dioſcoride, atramentum dum eſtur, egrè concoquitur: aluumq; mollit. Diphilus apud Athenæum ait Sepiam elixam teneram effici, oris gratam, concoctu facilem, & aluum leuiter ſubducere: ſuccum qui ex ea gignitur ſanguinem extenuare, excretionemq; per hæmorrhoidas mouere. Oua quoq; in ſiccum eiecta à quibuſdam edi cocta in ſartagine ſcribit Rondeletius.

Lib. 9. c. 4. — *Lib. 2. cap. 20* — *Lib. 8.*

VSVS IN MEDICINA.

SVMVNTVR varia ad varios morbos ex hac remedia. Vtimur autem vel tota Sepia, vel aliqua eius parte, vt ouis, atramēto, teſta, quam ὄστρακον vocant Dioſcorides, & Athenæus. Galenus Sepias ſtomachicis prodeſſe ait. Kiranides, Sepia, inquit, elixa in cibo veſicæ, renibus, & dyſuriæ medetur: Vrinam quoq; ciere ait Plinius, & lentorem renum diſijcere. Acetum in quo Sepia ſuffocata eſt cum oleo miſtum, ei, qui marini Hippocampi venenum hauſit, propinat Actius. Ad dentium dolorem: inquit Galenus in Euporiſticis, ouorum putamina, Sepiam, & oleū miſceto, & coquito, donec tertia pars relinquatur, & tepidum ore contineto. Aluum ſoluunt Sepiæ, teſte Plinio, in cibo datæ, decoctæq; cum oleo, & ſale, & farina. Ad venerem proritandam quidam eiſdem cum nucibus, & allio pratis vtuntur. Hipprocrates Sepijs ad morbos mulierbres frequentiſſimè vtitur, vt in curatione vteri auerſi ad coxam. Ad veſperam, inquit, mazam cœnet. Si verò panem voluerit, & Bolbidia parui Polyporum generis, & Sepiolas paruas in vino, ac oleo coquito, & edenda dato. Et eodem libro eadem bolbidia, & Polypodia, aut Sepiolas ſimiliter præparata, ad menſes ciendos ſumi iubet. Vtitur quoque idem Hippoc. Polypis, aut Sepiolis toſtis ſuper prunas ad puerperij purgamenta à partu purganda. Cornelius Celſus atramentum Sepiæ aluum emollire ſcribit. Idem Dioſcorides. Soranus apud Galenum ad alopecias atramentum hoc illinit, ſcarificato prius loco. Oua Sepiæ vrinam mouent, teſte Plinio, renumque

Lib. 8 de comp. med. sec. loca. — *Ad morbos mulierum.* — *Lib. 2. de mor. mul.* — *Ex Atramento.* — *Lib. 1. κατὰ τόπ.* — *Ad Alopecias.* — *Ex Ouis.*

pituitas

A pituitas extrahunt,& renes purgant. In cibo sumpta vrinā mouent,& renum grauedinem tollunt, inquit, Marcellus. Idem ad cincturas,& maculas corporis abolēdas ex ijs remediū hoc facit. Oculos, inquit, vel oua Sepię in aqua solue,& cum melle permisce, atq; inde maculas perfrica, citò abolebuntur. Potionem hanc ad menses ducendos perscribit Hippoc. Cantharides quinq; auulsis pedibus, alis,& capite: deinde tribulos ad mare nascentes vna cum radice, mensuram quanta est Conchę testa, terito: & anthemi luteam internā partem siccam tritam, Conchæ testam (hanc mensuram) addito: & seminis apij tantundem, & Sepiæ oua quindecim: & in vino dulci diluta bibenda dato. Et cum dolor habuerit, in aqua calida desideat,& aquā mulsam aquosam bibat. Idem rursus in ijsdem libris ad coxā vteri auersi curationem docet: At in mensibus (tempore quo mēsesfluere debent) si sanguis eruperit satis est: sin minus Cātharides quatuor bibat, pedibus,& alis,& capite reiectis: & pęoniæ grana nigra quinq;, & Sepię oua, & apij semen cum vino modicum. Et rursus alibi in eodem morbo: Mane Sambuci baccas sex dato in vino meraco,& Sepię oua decē, aut duodecim. Et iterum: Cùm mulieri, aut partus purgamenta non fuerint purgata, aut menses non prodierint, aut etiam vterus durus fuerit,&c. in potu exhibere oportet pharmaca vterina, aut Sepiæ ouis, aut castorio admistis, &c. Ex Sepię testa tùm vsta, tùm non vsta plurimæ fiunt medicinæ. Hæc fungosa est, nec vt ostreorum silicea, abstergendi, siccandiq; similiter vt ostteorum testæ vi pollet: sed partium est tenuiorum, vt ait Galenus. Legitur in succedaneis Galeno adscriptis, pro Sepiæ testa pumicem substitui licere in medicamentis. Vegetius Veterinarius suffitum constituit contra languorem morbi pestilentialis ex Sepiæ ossibus, & alijs quibusdam remedijs. Apud Plinium extrahunt tela corpori inhærentia ex aqua. Marcellus Empiricus vstorum cinerem impositum educere quæcunq; corpori inhæserint, scribit. Aegineta verò nō vsta abstergere vitia cutis. efficatiora tamen habētur, si vrantur, plusquè abstersoriæ facultatis vstione acquirere mihi videntur. Dioscorides Ostracum Sepiæ vstū, donec pars interior,& fungosa, ab exteriore crusta abscedat, tritūq;, alphos (idest vitiligines) furfures, & ephelides (vitia cutis in facie aliqui vertunt) exterere prodidit. Galenus ad vitiligines, ephelim, lentes, psoras, vsto eo nos vti affirmat, quòd abstergeat, exiccet,& tenuium sit partium. Ad lentigines,& scabiem idem præscribit Aëtius. & Galenus quoque ad scabiem commendat. Q. Serenus, inquit:

Liuida si maculet faciem lentigo decoram, Erucam, atq; acidum laticem simul illine malis
C *Nec prodesse valent naturæ dona benignæ, Sepiola cineres ex ossibus omnia sanant.*

Gabriel Humelbergius Rauenspurgensis, qui hosce versus commentatus est, scribit duplicem esse huius ossis substantiā, vnam quidem interiorem pumicosam, & teneram, qua aurifabri vtūtur: alterā exteriorem duriorem, siliceam, crustaceamq;, in qua cum asperitate aliqua est læuitas: atq; huius cinerē lentigines, & alias corporis defœdationes exterere. Medetur, inquit Plin. & lentigini, cæterisq; vitijs, ex ossibus Sepiarū cinis. Idem & carnes excrescētes tollit,& humida vlcera. Ad alphos cōuenit crocodilea,& tostæ Sepiæ testę. Paul. Aegineta. Vstæ smegmatis quibusdam apud Aetium ad elephantiasim miscentur. Galen. Sepiæ partem osseā admiscet emplastris candidis, quæ vlceribus dysepulotis conueniunt. Vegetius Veterinarius ait: Si animal fecerit vulnus, ossa Sepiarum, & testas etiam ostreatū in puluerem rediges, & ærei quoque vasis fuliginem pariter miscebis; quæ benè tusa si frequenter asperseris, siccatum vulnus celeriùs ducet cicatricem. Galen. sanè vlcera desiccare ait. Et pilos attenuare, sicut pumicem Kirandes. Apud Aetiū,& Galenum medicamentis pilos attenuantibus adnumerantur, vel citrà vstionem: nā aliàs ostreorum testas vti iubent. Ad strumas mirificè prodesse Sepiæ ossa cum axungia vetere contusa,& illita scribūt D Plin. & Marcellus Empiricus. Miscent, & hodie medici quidam compositis illis medicamentis ex diuersis rebus valdè siccantibus vstis, quæ aduersus bronchocelas propinantur, teste Zographo. Ad oculorum varia vitia ab omnibus ferè medicis commendātur. Nam cum sale fossili trita vngues oculorū absumit,& eliquat, vti Paulus Aegineta,& Aetius tradunt. Dioscor. eisdem immiscet salem ammoniacum loco fossilis ad eadem oculorum vitia. Archigenes apud Galenū ad albugines, Sæpiæ testam tritam cum melle subigit,& vrit, læuigatq; postea pharmaco,& hoc sublinit. Galen. in euporisticis ad easdem,& oculorum vlcera os Sepiæ crematum dissoluit cum melle,& inungit. Miscent quoq; id oculorum collyrijs ad cicatrices extergēdas; ad quas etiam per se combustum valet, cum melle cōtritū teste Alexandro Tralliano. Plinius cicatrices oculorum cū melle sanare pterygia cū sale, & cadmia singulis drachmis author est: Aetius os illud crudum oculorum cicatrices extergere, atq; eorum vlcera exsiccare affirmat. Galenus non planè crudum, nec tamen vstum, sed tostum esse cudit: Καὶ πρὶν καυθῆν αἱ δὲ ὀπτώμενον τε καὶ λειούμενον (τὸ τῆς σηπίας ὄστρακον)

Lib. 2. de nat. mul. & lib. de morb. mul.

Lib. 2. de mor. mul.

Lib. 1. de mor. mul.

Ex testa.

L. 4. c. 12.

L. 32. c. 10

Ad tela extrahenda.

Ad cutis vitia.

Ad Scabiē.

L. 32. c. 10

L. de compo. med. κατὰ γένη.

Li. 2. c. 62.

Ad strumas.

Ad oculorum varia vitia.

ὄστρακον) ὀδόντας τε λαμπρύνει, καὶ ξηραίνει τὰ ἕλκη. Vbi animaduertendum inquit Zoographus, quod Aetius dixit, oculorũ vlcera hoc remedio ſiccari, Galenum (niſi mutilata ſit lectio) ad vlcera ſimpliciter retuliſſe. Oculorum tumorem, ruboremq; Sepię cortex cum lacte mulieris illitus ſedat, & per ſe ſcabritias emendat. Inuertunt itaq; genas id agẽtes, & medicamentum auferunt poſt paulum, roſaceoq; inungunt, & pane impoſito mitigant nocte. Eodem cortice, & nyctalopes curantur in farinã trito, & aceto illito. Extrahit, & ſquamas cinis eius. Hæc omnia Plinius. Nec ab his diuerſa ſcribit Marcellus, dum ait: Sepiæ teſta interior, quæ mollis eſt diligentiſſimè trita, & muliebri lacte permixta, atq; inunctione adhibita, oculorum caligini, albugini, & cicatricibus plurimũ prodeſt. In iumentis quoque albugines oculorum emendat flatu oris immiſta, teſtibus Dioſcoride, & Plinio. Apud Vegetium albi vitia deterget iſta curatio: Sepiæ marinę oſſis raſi ſcrupulos denos, croci, ſalis ammoniaci, myrrhę, crocodili ſtercoris, ana ſcrupulos duos. miſce. In Hippiatricis Græcis etiam Sepiæ oſtraco ſuccus fœniculi, & alia miſcentur in collyrium ad leucomata oculorum: & mox ad ſuffuſionem eidẽ raſo adduntur ſales Attici, fimus crocodili, &c. Columella ſi album, inquit, in oculo bouis eſt, trita Sepiæ teſta, & per fiſtulã ter die oculo inſufflata, ſanat. Tardiuus vſtam tritamq; canibus ad albuginem adhibet. Author eſt Columella cicatrices oculorum in equis extenuari cum foſſili ſale trita Sepię teſta. Eadem recipitur in collyrijs abſterſorijs apud Aetium. Alchohol ad conſeruandam oculorum ſanitatem (in libro ſecretorum qui Galeno adſcribitur) præter cætera accipit rubien, ideſt Sepiã (os Sepiæ potiùs) ablutam marinam. Sepiarum teſtę palbebras mũdant, Kiranides. Conformatæ in collyria læuigandis aſperis palpebris affricando accommodãtur, vt Dioſcor. prodit, Galen. mediocri, inquit, huius teſtę ſcabritia vti ſolemus etiam ad magnas in oculis aſperitates (quas συκώσεις nominãt) collyrij ex ea formam effingentes, & donec ſanguis elidatur infricãtes: quo facto poſtea cathæretica collyria efficaciùs adhibẽtur. De hoc remedio etiam Plinium ſentire putat Zoographus cùm ſcribit: Adijciunt & oſſiculis eius genas, ſi terantur ſanari. Dentifricijs quoq; aptiſſimum eſt os Sepiæ. Marcellus eius molle hiſce miſceri poſtulat. Dioſcor. vſto vtitur ad dentes extergendos: cęteri crudo. Apud Plateariũ ad dentes dealbandos commendatur, ſi polline eius ſubtili in panno lineo poſito fricẽtur. Ad faciem dealbandam eundem pollinem cum vnguento citrino miſcet. Galenus ex Critone ſmegma dentium quo albi, & odorati redduntur hoc deſcribit. Nitrum, teſtam Sepię, myrrham æqualiter miſcens, vtitor. Idem in Euporiſticis ad dealbandos dentes, aliaq; eorum vitia ſananda: Daſupodis caput vſtum cum fœniculo quàm albiſſimo, & Sepiæ tritis oſſibus vtere. Incertus quidam apud Zoographum Sepiarum teſtas adijcit, tùm dẽtificijs, tùm compoſitionibus ad os humidum, cruentumq; detergendum, & gingiuarum carnem inſtaurãdam. Marcellus combuſti puluerem ex melle cõtritum, adiecta gutta ammoniaci gingiuis, & dentibus prodeſſe ſcribit, ſi ita perfricentur, vt nihil ex eo in fauces deſcendat. Teſte Plinio, Sepiarum cruſtæ farina præparat cutem medicamentis alopeciam replentibus. Ex obſcuro probat Zoographus os Sepiæ tritum, & cum aqua potum thoracis vitijs, & aſthmaticis omninò prodeſſe. Hæc ſic cecinit Vrſinus:

Os bibe contritum, facilis pulmone reſurget Spiritus, & vitium pectoris omne feret.

De medio oſſe Sepię, quod eſt molle, puluerem facies, & in mixtione conditi optimi iecorico (hepatico) ieiuno per triduum dabis, ita vt in dextro latere aliquandiu iaceat cũ acceperit, & poſtea diutiſſimè deambulet, ita iubet Marcellus Empiricus. Galenus in Euporiſticis ad ſupprimendum alui profluuium, Sepiæ teſtam, & capillamenta cremata ex vino vetere potui offert. an verò capillamentorum nomine cirros, ſeu pedes eius accipere oporteat, an τριχώδη illa, quorum pro branchijs eis vſum eſſe Rondeletius conijcit, quęrendũ proponit Zoographus. Hippocrates vbi vterus puerperę procidit, Sepiæ teſtam tuſam, & vino imbutam cum pilis leporinis lana excipit, & apponendam præbet. Quòd ſi mulier prægnans menſes profluos non habeat, ſtercus aſini tritum, & rubricam, ac Sepiæ teſtam, trita, ſimulq; linteo illigata apponit. idem quoq; ſcripſit libro de ſterilibus.

L. 32. c. 7. — *L. 2. c. 22.* — *Cap. 11.* — *Ad dentes dealbãdos.* — *Ad Thoracis vitia.* — *Ad hepaticos.* — *Lib. de ſuperfat.*

E F G H

VSVS IN VARIIS.

VTVNTVR Sepijs piſcatores ad capiendos piſces, vt his verbis teſtatum reliquit Ariſtoteles: Nidores deniq;, genera quęque piſcium appetunt: vnde etiam carunculas Sepiarum deuſtas, odoris gratia eſcam hamis affigunt: ita enim fit, vt piſces auidiùs accedant. Et Plinius: conueniunt, inquit, piſces ex alto etiam ad quoſdam odores, vt Sepiã vſtam, & Polypũ: quę ideò conijciuntur in naſſas. Tarentinus ad marinos mugiles, ſcaros, & mullos eſcã ex Sepiarũ teſtulis cum ſiſymbrio viridi (quod eſt bryon Zoographo) aqua, marina,

Hiſ. 4. c. 8.

A farina, & caseo bubulo mistis vtitur, dum retibus nauat operã. Sepiũ expetitur aurifabris, nam cùm id ex duabus constet partibus, superiori scilicet dura, ac leui, inferiori autem fungosa, facilè in eam partem fungosam annulorum, cæterarumq; rerum formę imprimuntur, quæ metallis igne colliquatis expleri solent. Anaxilaus apud Pliniũ tradit atramento Sepię tantam vim inesse, vt in lucerna addito æthiopes videantur ablato priori lumine. Confirmat id Sextus Empiricus his verbis: Iam verò, & præstigiatores lucernas ærugine, & Sepię atramento vngentes, faciunt vt qui adsunt, modò ęris colorem habere, modò nigri esse videantur, propter paruam eius, quod admistum est, inspersionem. Quapropter Plinius scribit in Sepijs miram esse naturam: nec tamen ex eis fieri atramentum ad pingendum, aut scribendum. ad quæ verba notat Dalechampius septentrionales populos nigro Sepiæ, addito tantillo aluminis attamenti loco scribere, nec incommodè. Rondeletius quoque atramentum Sepiarum pro atramento scriptorio in vsum cedere posse affirmat; quòd niger sit humor, & glutinosus. Videtur, inquit Angelus Politianus, olim atramentum Sepiæ humore furuo confectum fuisse, vnde Sepiam atramentum vocarint, ex quo Martianus. Dehincque nigello puluere, qui ex fauilla confectus, vel Sepia putaretur,
B illato per cannulas eadem resanari. Coci Sepiarum oculos elidunt, vt pro vnionibus vendant: His enim mulieres quædam Italæ vnionum vice se exornant.

Æthyopes vt videantur.

Ad scribendum.

Lib. 35. cap. 6.

VENENVM.

VENENATVM esse Sepiæ morsum tradit Ælianus, dentesque ipsius validos latere, minus tamen violenter, quàm Polypum mordere. Oppianus quoq; Polypo, & Sepię venenatum morsum tribuit, sed exigui decrimenti: quem fortè cùm malè Vuottonus intellexisset, morsu non lædere Sepiam scripsit, sed noxiam quandam saniem ex eius corpore effluere. Eius autem morsus venenum cecinit his iambis Philes.

de animal. 5. cap. 44.

Ἀλλὰ σκόπει μὴ ζῶσαν εἰς χεῖρας λάβοις
Ἄλλος γὰρ ἂν φθάνοι τὶς, ἐκπειρας βλέπων
Ὀδόντας ὀξεῖς εἰς ἀπόκρυφον σόμα
Καὶ δῆγμα πικρὸν ἐξιοῦ προηγμένον.

Quos sic exposuit eodem versuum metro Gregorius Bersmannus Annabergensis:

C *Sed tu caue viuam in manus vt sumpseris,*
Quin potius alius te prior probauerit
In ore, acumen dentium recondito,
Pestemq́. morsus tabidam venefici.

DE SEPIOLA RONDELETII. Cap. V.

PISCICVLVM hunc inter Mollium genera referendum meritò nobis separatim descripsit Rondeletius his verbis. Sepiæ, inquit, nascẽti similis est; pollicis crassi magnitudinẽ non superat; octo pediculis cõstat; duas proboscides habet, nec sepium in dorso, nec gladiolum habet: vtrique lateri pinnula veluti ala parua affixa est, rotunda, nec figura, nec situ pinnis Sepiarum, & Loliginum similis; neque enim angusta, longaq; totam aluum ambit, vt in Sepijs, neque lata, & in angustum angulum terminatur, vt in Loliginibus, sed rotunda, parua, vtrinque veluti adnata modicam alui partem occupant, neque ad extremum vsque corporis protensa. Colore est vario; paruulis enim punctis in dorso notatur.
D Ore, oculis, fistula, partibus internis à Sepijs non differt. Carne molliore, & delicatiore est quàm Polypus vel Sepia. Vère maxima copia capitur cum reliquis piscibus, & ob paruitatem negligitur, cùm tamen, vt dixi, suauissimus sit. Huius pisciculi nullam quod sciam, mentionem fecerunt Aristoteles, Athenæus, Oppianus, Aelianus, Plinius, ob id cùm nomen

De pisc. lib. 17. cap. 10.

Nominis ratio.

Sepiola Rondeletij.

men deſit, Sepiola non abſurdè vocabitur, non quòd ex genere Sepiarum ſit, ſed quòd corporis forma Sepiæ ſimilior ſit piſciculus, quàm Loliginibus, vel Polypis. Quòd enim Sepia non ſit, oſtendit pennarum magna differentia; item quod Sepio careat. Alterius eſſe generis à Loliginibus arguit corporis forma, quæ in hoc lata eſt, in illis longa; tùm quòd gladiolo deſtitutus ſit. Cum Polypis verò numerari non poteſt, cùm Polypi omnes proboſcidibus careant, vt antea ex Ariſtotele docuimus, hic verò duas habeat, eaſque longas. Hæc Rondeletius, ex quo huius piſciculi partem pronam, & ſupinam depinximus. E

DE LOLIGINE MAIORI, ET MINORI. Cap. VI.

ORDINIS RATIO, ÆQVIVOCA.

Placentæ genus.

CVM non admodũ inter ſe maior, & minor Loligo differant, multaq; à ſcriptoribus tradantur, quæ vtrique conueniant, neceſſarium mihi viſum eſt, vtriuſq; hiſtoriam hoc vnico capite complecti. Τευθὶς præter hunc piſcem etiam eſt πέμμα πλακουντῶδες, vt exponunt Heſychius, & Varrinus. Ad quæ verba, panificij, inquit Zoographus, aut placẽtæ genus fortè fuit inſtar Teuthidis in cirros quoſdam diuiſum. Nam Alexis (citante Athenæo) in Eretrico coquum exponentem facit, quonam pacto ex Loligine placentæ, ſiue libi, ſiue farciminis genus fieret, ſcilicet abſciſsis pinnis, infarta pinguedine, & aſperſis recẽtioribus, & delicatioribus aromatis. Atque id farcimen (πέμμα quoddam panificij genus intelligit Zoographus) ab Iatrocle in artopœico Teuthidem vocari Pamphilus refert. Teuthis Arcadiæ ciuitas Stephano, & Pauſaniæ. In Lexico communi Græco ſcribitur eſſe nomen ducis in Aulide, qui Palladem vulneraſſe fertur. Lolius (ita Gazæ Loligo maior vocatur) nomen maximi rethoris, vel oratoris, ad quem epiſtolam ſcribit Horatius, Homeri poeſim exemplar veræ virtutis continere; & in Iliade quantum detrimenti animorum noſtrorum perturbationes adferant, in Odyſſæa autem quòd virtus valeat ad benè, beateque viuendum. F

Lolius rethor.

SYNONYMA.

G

Τεῦθος.

SYNONYMA vt diſtinctè tractentur (confuſa enim à plurimis authoribus conſcripta ſunt) Loliginem in maiorem, minoremque diuidemus. Maior itaq; Τεῦθος à Græcis nominatur, vt Ariſtotele, & Nicandro, Gaza Loliũ ficto Latino nomine tranſtulit, vt à Loligine diſtingueret, quam Τευθίδα vocant. Legitur in vulgatis Ariſtotelis codicibus plærunq; Τεῦθος barytonum, non oxytonum, vt aduertit Zoographus; vnde, & genitiuus pluralis Τευθῶν vltimam ſyllabam circumflectit. cùm tamen alibi paroxynum reperias τεύθων, à recto ſingulari penaũflexo Τεῦθος, ſicut apud Athenæum, Nicandrum, & eius Scholiaſtem quoque ſcribitur. Qua de cauſſa Τεῦθος accẽtu in prima circumflexo ſemper ſcripſerim. Loligo magna ea eſt, inquit Rondeletius, quam *Calamar* noſtri vocant, à thecæ ſcriptoriæ ſimilitudine: ſiue quòd in ea reperiantur, quæ ad ſcribendum neceſſaria ſunt, videlicet atramẽtum, & gladiolus, qui altera parte cultrum, altera calamum ſiue pennam refert, minimè verò officula duo, vt quidam imprudenter contra αὐτοψίαν ſcripſerũt, quorum alter cultri, alter calami loco ſit. Robertus Conſtantinus in ſupplemento linguæ lat. Monſpelij calamar vocari aſſerit. Prouinciales Tothona corrupto vocabulo pro Teutho vocant. Maſsilienſes Tante. Romanis quoque, & Venetis Totena dici teſtis eſt Bellon. Baionenſes, vt ait Rondelet. Cornetz appellant Loliginem magnam, Corniches paruam, quamquam vtramque vocem Robertus Conſtantinus Loligini minori adſcribat. Iam verò Loligo minor Τευθὶς à Græcis nominatur. Nota igitur vocabula hæc Τεῦθος, & Τευθὶς, ſpecies ſignificare diuerſas: cùm alia plęraq; piſcium nomina in ſimiles terminationes exeuntia, niſi ſexu differre ſoleant. Sic Cantharus, & Cantharis, piſcis idem videtur VVottono; ſimiliter Cammarus, & Cammaris: Carabus, & Carabis: Phycus, & Phycis. Iam ſynonyma proſequamur. *Calamaro, & Calamaio* nomen Italis vſitatum eſt. Vnde Pierus Valerianus piſcem atramentarium vocat. Gallis præſertim Santonibus Caſſeron dicitur. A noſtris, inquit Rondeletius, Glaugio, corrupta voce, opinor, ex gladiolo, quanquam Monſpe- H

Hiſt.4.c.1.

Lib.17.de piſcib.c.4.

De Aquatil.lib.2.

Loliginis minoris ſynonyma.

Lib.28. hierogl.

Lib.17 de piſc.ca.5.

A Monſpelienſes noſtri Calamar, & Glaugio ſæpè confundant. Robertus Conſtantinus Monſpelienſibus Glangio (corruptè forte pro Glaugio) dici ſcribit, item Rubelle, & Couteau, quod gladium, ſiue cultrum ſonat. Hiſpanis Calamar peſcado. Sepias, & Loligines, teſtibus Ebero, & Peucero, Germani vna voce vocãt Balckfiſch, ab humore atramento ſimili, quem habent loco ſanguinis. Eum enim humorem Germani B.lck appellant. Et Anglis Balk nigrum ſignificat. Sed Adamus Leonicerus Sepiam priuatim Balckfiſch appellari ſcribit. Quòd ſi generale nomen hoc ad Mollia faciamus, ſpecies ſub eo contentas differentijs adiectis, Germanis noſtris, inquit Zoographus ita interpretabimur: Loligo maior, ein groſſer langer Balckfiſch. Loligo minor, ein Kleiner Langer Balckfiſch. Sepia ein breiter Balckfiſch. Polypus ein Balckfiſch mit ein Kleinen leib, vnd lange fuſſen, daruff er auch gaan Kan. Cæterùm Loliginē ſimpliciter Germanis Intēfiſch dici, tradit Nomenclator, quod piſcem atramentariū denotat, vt eius linguæ periti me docuerunt. Belgis Seekatte, id eſt felis marina, vocari idē teſtatur. Putat Zoographus Loliginē quoq; rectè à Germanis appellari poſſe ein Raankuttel. Nam Raan gracile, & oblongum illis ſignificat, Kuttel vel Kuttle Anglis Sepiam, quæ vox apud Germanos omni Mollium generi accommodari poteſt. Loliginem verò Sleue ab Anglis nominari Ioan. Fauconerus Zoographum docuit. Olligaga Illyrijs dicitur. A Gaza, & alijs recentioribus geminata liquida Lolligo ſcribitur. Doctioribus pleriſq; ſimplici, veterū codicum imitatione. Sic enim ſcriptum reperio in Plinij, Ouidij, & Horatij antiquiſſimis codicibus. Loligo, inquit Varro, dicta eſt quaſi Voligo, quòd ſubuolet, litera commutata prima. Quapropter prima ſyllaba contra naturam apud Poëtas producitur, ſi vera eſt hæc nominis etymologia. Malè quidam ex recentioribus Τευθίδα Sepiam interpretantur, & gladiolū apud Plutarchum agentē de Eretrientibus habentibus μάχαιραν, ντ αἱ τευθίδες, at καρδίαν non habentibus.

In ſupple. lin. lat.

In Nomenclator.

Lib. 1. de ling lat.

Etymum.

In apophtheg.

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

ANTE Teuthi, & Teuthidis deſcriptionem, operæpretium eſt quædam præfari, quæ communiter vtriq; conueniunt, qualia Plinius ſub nomine Loliginis complexus eſt: eo enim vtramq; ſpeciem, hoc eſt, Teuthum, & Teuthidem comprehendit, vt ex multis locis Ariſtotelis cum Plinij verſione collatis optimè probauit Rondeletius. Teſte igitur Ariſtotele, habent Loligines, vt Sepiæ, pedes ſupra dentes, ſenos, exiguos, eorumq; nouiſſimos duos maiores, reliquos autem octonorum duos infrà omniū maximos. Vt enim quadrupedibus crura poſteriora firmiora, validioraq; ſunt; ita ijs quoq; maximi qui infrà habentur: his enim onus ſuſtinetur, motuſq; potiſſimùm agitur. Duo etiam illi nouiſſimi maiores ſuis medijs ſunt, quia illis miniſtrant. Polypus medios quatuor habet maximos. Præter hos pedes, vt idem author eſt, Sepiæ, Loligines, & Lolij peculiares binas ſortiuntur promuſcides longas, acetabulo parte extima bino aſperiuſculas, quibus capiunt, & ad ora admouent cibos, ijs etiam quoties tempeſtates vrgent ad ſaxa aliqua adhærentes ſeſe veluti anchoris iactis ſtabiliunt. Vſum autem harum promuſcidum alibi clariùs ſic expoſuit. Cùm itaq; Sepiæ, & Loligines pedes habeant breues, atq; inutiles, ne æſtu maris tempeſtateuè exturbentur ſaxis, vt quæ de lōginquo admoueāt, ideò promuſcides binas longas habent, quibus veluti anchoris innitantur, ſeq; ſtabiliant modo nauigij, tempeſtate vrgente: venentur etiam procul, oriq; è longinquo admoueant. Polypi promuſcide carent, quoniam pedes ad vſum eundem commodos habent. Differunt autem hæ promuſcides à pedibus, quòd duplo maiores ſint, rotūdiores, nec vt pedes in acutum deſinentes, & in extrema tantùm parte acetabula habentes. Haſce promuſcides Loliginum ligulas appellaſſe videtur Apuleius. Meminit earundem promuſcidum Aelianus, & non fruſtrà à natura conditas fuiſſe teſtatur his verbis. Porrò Sepiæ, & Loligines binas, quibus paſcuntur promuſcides (vt ita appellem propter figuram earum, ſimul & vſum) prætendunt. His veluti anchoris cùm tempeſtas, & fluctus mare agitant, petris firmiſſimè adhærentes, aduerſus omnem concuſſionem, & fluctuationem tutæ exſiſtunt. Et rurſus cùm tranquillitas redierit, ijs ſolutis liberè natant, non inutili hac ſcientia, qua ſe contra hyemem, & pericula muniunt, instructæ. Diſcrepat autem Loligo à Sepia, quatenus, teſte Philoſopho, hæc ſit latior, illa verò longior; à Polypo autem quatenus huius alueus paruus eſt, Loliginis magnus, vt Sepiæ. Habent & Sepiæ, & Loligines, etiam capillamenta, quæ

Lib. 17. de piſ. cap. 4.

De par. 4. cap. 9.

Dentes.

Pedes.

Hiſ. 4. c. 1.

Promuſcides.

De par. 4. cap. 9.

A Sepia qd differat Loligo.

Apol. 1.

Hiſ. 4. c. 1.

De anim. 5. cap. 41.

ὀςλίγγας. *Lib.7.*

ὀςλίγγας vocat Scholiaſtes Nicandri. Circa Teuthi, & Teuthidis alueum maiores pinnæ ſunt, quàm circa alueum Polypi, aut Sepiæ. **E** Athenæus ex Ariſtotele Loliginem habere plurima Sepiæ ſimilia probat, eundem ſcilicet pedum numerum, & promuſcides, & è pedibus inferiores quidem paruos, ſuperiores maiores, promuſcidem dextram craſſiorem, corpuſculum totum, molliuſculum, & oblongum, quæ omnia, & maiori, & minori Loligini conueniunt. Porrò corpuſculum, ſiue σωματίον Athenæus hìc appellat, quod κοιλίαν Ariſtoteles dixit, Gaza ventrem; de eo enim ſic ſcribit: Sepijs, & Polypis vẽter ſimilis, tùm figura, tùm tactu eſt. At ijs quas Loligines appellamus, bina quidem conceptacula ventris ſpeciem gerunt: ſed alterum minùs ingluuiem imitatur, & tactu diſcrepat, quoniam corpus etiam totum carne molliore conſtat. Ineptè Albertus Magnus, & Iſidorus Loligini ſquamas tribuunt. Hæc de partibus externis, & primùm quidem de atramento.

Venter.

Habent hoc vt Polypi ſuprà apud mutim potiùs poſitum, vt ait Philoſophus. Sepiæ verò infrà ad aluum. Præter atramentum, ſuccum quendam purpuraſcentem continere Rondeletius author eſt, quo cenſet Loligines coctas ſubpurpureas reddi. Cæterùm Athenæus de Loligine loquens ait: ἔχει δὲ καὶ θολὸν ἐν τῇ κύστει οὐ μέλανα, ἀλλ᾽ ὠχρὸν, id eſt. Habet autem & atramentum in veſica non nigrum, ſed pallidum. Cui etiam ſubſcribit **F** Oppianus hoc verſu:

De par. 4. cap. 5. *Atramentum.* *Lib.7.* *3. Halieut.*

> Τεύθιδες: οὐδ᾽ ἄρα τῇσι μέλας θολὸς, ἀλλ᾽ ὑπέρυθρος.
>
> *Loligines: neq; his nigrum atramentum, ſed ſubrubrum.*

Athenæus rurſus de Polypo tractans ſcribit: Ἔχει δὲ καὶ τὸν λεγόμενον θολὸν οὐ μέλανα, καθάπερ ἡ σηπία, ἀλλ᾽ ὑπέρυθρον: habet atramentũ non nigrum, vt Sepia, ſed ſubrubeum. Ex quibus locis concludere nequeo nunquid Polypo, & Loligini eiuſmodi coloris ſit atramentum. Nam ὑπέρυθρον, & ὠχρὸν videntur differre. Cæterùm cùm ſcribit Ariſtoteles Mollia viſceribus carere, ſed mutim habere, & atramentum, non ait nigrum ſuccum omnibus ineſſe, vt quidam putarunt, quoniam atramenti (τοῦ θολοῦ) nomine vtatur; nam hoc nomine intelligere potuit ſuccum etiam non nigrum. Nomen igitur atramenti propriè Sepiæ conuenit ſucco illi nigro, & excrementitio, cæteris quidem Mollibus, vt Polypo, Teutho, & Teuthidi impropriè.

4. Hiſ. c. 1.

Gladiolus, eiuſq; deſcriptio. *Hiſ. 4. c. 1.*

Poſtremò, vti docet Ariſtoteles, Sepiæ, Loligini, & Lolio partes duræ, ac ſolidæ intus per dorſum, & corporis prona continentur; quas non eodem appellant nomine: ſed quod inſertum Sepijs eſt, Sepium (Σήπιον) vocant; quod Loliginibus (ξίφος) gladiolum. **G** Differunt enim quòd Sepiæ, robuſtum, latumq; eſt, inter ſpinam, & os mediam præ ſe ferens naturam, fungoſam intra ſe complectẽs, & friabilem corpulentiam: Gladiolus arctior, & cartilaginoſior eſt: forma etiam diſcrepat pro alueorum modo, quibus inſertus continetur. Vnde quoq; Athenæus tradit Loligini teſtam (ὄστρακον) exiguam eſſe, & cartilagineam: ratio eſt, quia terreni minùs quàm Sepia obtinet, vt docet Ariſtoteles his verbis: Quòd plurimùm terreſtris materiæ habeat Sepia, argumento Sepium eſt, quòd tale, tãtumq; ſit; hoc enim Polypus caret; Loligo cartilagineoſum, & tenue gerit.

4 De par. cap. 5. *Plin. lib. 9. cap. 28.*

Loligo, inquit Franciſcus Maſſarius, per dorſum, & corporis prona procurrente gladiolo cartilagineo: Vnde à thecę calamariæ ſimilitudine, quoniam ſeu cultrum, ſeu calamum retinere videatur, piſcem Calamarum appellant. Alij exactius hunc gladiolum depingentes anguſtum cartilagineum pellucidum eſſe ſcribunt ab vna parte cultrum, ab altera calamum referre. Itaq; cùm nihil deſit, quod ad thecam ſcriptoriam videatur neceſſarium, habet enim etiam atramentum in muti, aptiſſimè apud multas nationes, Gallos dico, Italos, Hiſpanoſq; piſcis Calamarius nuncupabitur. Quamuis autem ex Ariſtotelis verbis ſuprà poſitis pateat τὸ ξίφος, ſiue gladiolum ad Loliginem pertinere, σήπιον autem ad Sepiam: tamen locum quendam ex eodem Philoſopho in libris de partibus Anima **H** lium adducit Zoographus, quo probat Sepium quoq; de Loliginis oſtraco, ſeu teſta dici: Verba autem eius hæc ſunt Gaza interprete. Loligo ſepium cartilaginoſum, ac tenue gerit, & minus atramenti continent, quàm Sepia. Sed quia locus ei non occurrebat, dum ea ſcriberet, an Græcè Sepiam legatur, dubitat. Profectò à me hic locus nullo modo obſeruatus eſt, nec ab alijs etiam, qui hactenus de Mollibus commentarios doctiſſimos edidêre. Et puto hunc locum in Ariſtotele neutiquam inueniri, calamiq; aut ſcriptores lapſu deceptum Zoographum. Ego Loliginis Illyricæ maximæ præ cæteris gladij iconem addidi lucidioris doctrinæ gratia. Diaphanus is erat, & cryſtalli etiam inſtar ſplendidus. Minoris verò iuxtà poſiti, ſunt Loliginem Venetarum. Hęc ſunt omnia quæ, niſi fallor communiter de vtriuſq; Loliginis partibus externis, internisq; dici à nobis potuerũt: reſtat nunc vt vtramq; inter ſe differre demonſtremus. Non enim cum Scholiaſte Nicandri errandum putamus, qui Τεῦθον marẽ eſſe putat, Τευθίδα fœminam: aut cum VVottono,

qui nobis

A

Loliginis minoris Venetæ gladius. Loliginis maioris ex Illyrio gladius.

B

C

D

qui nobis consideradum relinquit, an Lolius à Loligine speci e differat; an solo sexu, quòd scilicet Loligo mas sit, Lolius fæmina. Quandoquidem satis clarè ex his dictis Aristotelis patet specie inter se dissimiles esse: Loligine verò grădior, qui Lolius nominatur. Quippè qui vel in cubitos quinq; excrescat. Vnde Atheneus non rectè Teuthum à Teuthide magnitudine sola distinguit. Nam præterea & pinnis differunt, vt eodem loco Arist. paulò pòst docet, sic inquiens: Pinnulæ etiam circundantes illæ totum in Lolio alueũ ambiunt, cùm in Loligine partem aliquam relinquant. Idem alio in loco clariùs aperuit: Pinnula, inquit, cùm in cæteris, tùm in grandium Loliginum (lego Loliorum, nam in Græco legitur μεγάλων τευθῶν) genere iuncta, perpetuaq; gestatur: minores verò, quas Loligines vocant,

Lib. 7.

De par 4. cap. 9.

cant, non circumactam per totum alueum, ſed de medio orſam habent. Poſtrema quoq; pars aluei, quæ retuſa eſt in Polypo, & Sepia, in Loligine valdè acuitur, in Lolio verò medio modo ſe habet. Quapropter iure dixit aliàs. Pars enim Lolij, quę exit in acutum, latior eſt. Athenæus ex eodem de Loligine maiori, ſeu Teutho ſcribit, accedere ad tres dodrantes, colore ſubruffo eſſe (ὑπέρυθρον): & ex dentibus inferiorem in eo minorem, ſuperiorem verò maiorem, vtrumq; nigrum, accipitris roſtro figura non abſimilem, diſciſſo alueo ventriculum ſuillo ſimilem videri. Quæ ferè omnia non modò Teuthidi, ſed etiam Sepiæ ſunt communia; roſtrum autem in Lolio nō prorſus nigrum eſt, ſed ad nigredinem tendit. Lolium igitur ſic deſcripſit Bellonius: Ipſa quidem Loligine maior eſt, vt cubitorum interdum quinq; eſſe ſoleat, inquit Ariſtoteles. Exteriore quoque corporis nota aliquantulum à Loligine diſcernitur. Pars enim Lolij, quæ exit in acutum, in Loligine latior eſt. Quinetiam pinnulæ totum Lolium ambiunt (pictura Rondeletij hoc non oſtendit, vt notat Zoographus) iunctæ, perpetuæque, quę alioqui in Loligine partem aliquam relinquunt. Minùs autem accedit ad Polypum quam Sepia. Nam corpus ei oblongum eſt, cartilagineum, duabus pellibus obductum: gladium arctiorem, & magis cartilaginoſum in tergore continens, tranſlucidum vitri modo, tenui theca incluſum: roſtrum aquilinum, pſittaci figura. Sed eodem modo atramentum quod Sepia emittit, & cirros octonos habet, breues tamen: in quibus totidem acetabula conſpicies, quot in Sepijs. Ac præter illos octonos, duo quoq; longa flagella, ſeu promuſcides multis in extremo acetabulis circumſeſſa videbis: quibus à longè Cancros, Vrſos, Aſtacos, Paguros, & omne piſciculorum genus arripit. Porrò Lolij acetabula præter Sepiarum, & Polyporum morem, tribus introrſum aculeis oſſeis robuſtis, in gyrum munita ſunt: quibus veluti vncinis arripit quod cupit, vt non omninò ſit tutum Lolium manu in ipſo mari contrectare, ac præhendere. Latas in gyrum diffundit pinnas: a cuius ore corneo gula prætenditur anguſta, & vſq; ad ſtomachum longa, quàm habet ampliſſimum, atque adeò ingluuiem oblongam, quæ hunc præcedit. Eadem ferè Rondeletius his verbis. Piſcis eſt pelagius, gregalis, ex Mollium genere, pedibus, promuſcidibus, capite, oculis, ore, lingua, fiſtula, partibus internis quibuſdam, coeundi modo Sepiæ ſimilis. His verò diſſidet. Corpore eſt longiore, rotundiore, in acutum deſinente. Sepia breuior eſt, & latior, durioreq; carne. Sepiæ os internum in prona parte ſitū quod Sepium vocatur, robuſtum, latum, media natura inter os & ſpinam, friabile quid, & fungoſum continens. Loliginis τὸ ξίφος, id eſt, gladius, tenuis eſt, anguſtus, cartilagineus, pellucidus. Promuſcis dextra craſſior. Atramentum nigrum non infra, vt in Sepia: ſed propè mutim. Pinnulæ latiores ſunt quàm in Sepia, non totum aluum ambientes, & in angulum acutum in lateribus deſinentes. Et paulò pòſt. Præter atramentum, inquit, ſuccum quendam purpuraſcentem continet, vnde ſubpurpureas Loligines coctas reddi puto: Loliorum autem duo ſunt genera, maiores, & minores, quod his verbis Ariſtoteles docuiſſe videtur: Loliorum genus puſillum admodum eſt, & facie quoq; à Loligine diſſidens. Quæ Gaza meliùs ſic vertiſſet. Eſt autem genus paruorum Loliorum, facieq; à Loligine diſſidens. Nam Gręca ſic leguntur: Ἐςι δὲ τὸ γένος ὀλίγων τῶν Τευθῶν. Zoographus hìc legendum cenſet. Ἐςι δὲ τι γένος ὀλίγον τῶν τευθῶν. vel Ἐςι δὲ καὶ γένος ὀλίγον &c. Loliginis minoris deſcriptionem hanc nobis ſcriptam reliquit Bellonius: Octo cirros, vt Sepia habet, multò quàm Polypus breuiores, Sepia tamen longiores. Atramentum nigrum continet Sepiæ modo. Grandem quoq; habet aluum, & fiſtulam, vt Sepia; gladium etiam in tergore, alteri tantùm huius parti inhærentem. Duo crura, ſiue duas proboſcides longas exerit in cirrorū congerie, teretes, multis in extremo torulis, ſeu acetabulis cōcauas, quibus cuncta quæ venatur, capit, & ori admouet: & ad ſaxa, quibuſdam veluti iactis anchoris confirmat. His etiam vtitur, quoties de more palpat, & piſciculos retinent: quibus maiores quoq; nonnunquam euincit. Roſtrum porrò illi eſt pſittaco ſimillimum. Rondeletius pediculorum numero, promuſcidibus, oculis, capite, corporis forma, gladioli ſubſtātia, atramēto, deniq; partibus omnibus tùm externis, tùm internis perſimilem eſſe Loligini maiori ſcribit, excepta pinna, & gladiolo, & parte extrema: pinnam enim latam eſſe inferiori loco magis, quàm in Lolio, gladiolū quoq; & partem extremam acutiores. Loliginis maioris Saluiani, & minoris Rondeletij, item eius, cuius picturam Venetijs accepimus, rubris vndiq; maculis conſperſam, icones tribus hiſce tabulis delineatas damus.

Hiſ. 4. c. 1. Lib. 7.

Lib. 2. de piſc.

Hiſ. 4. c. 1.

Lolij duo genera.

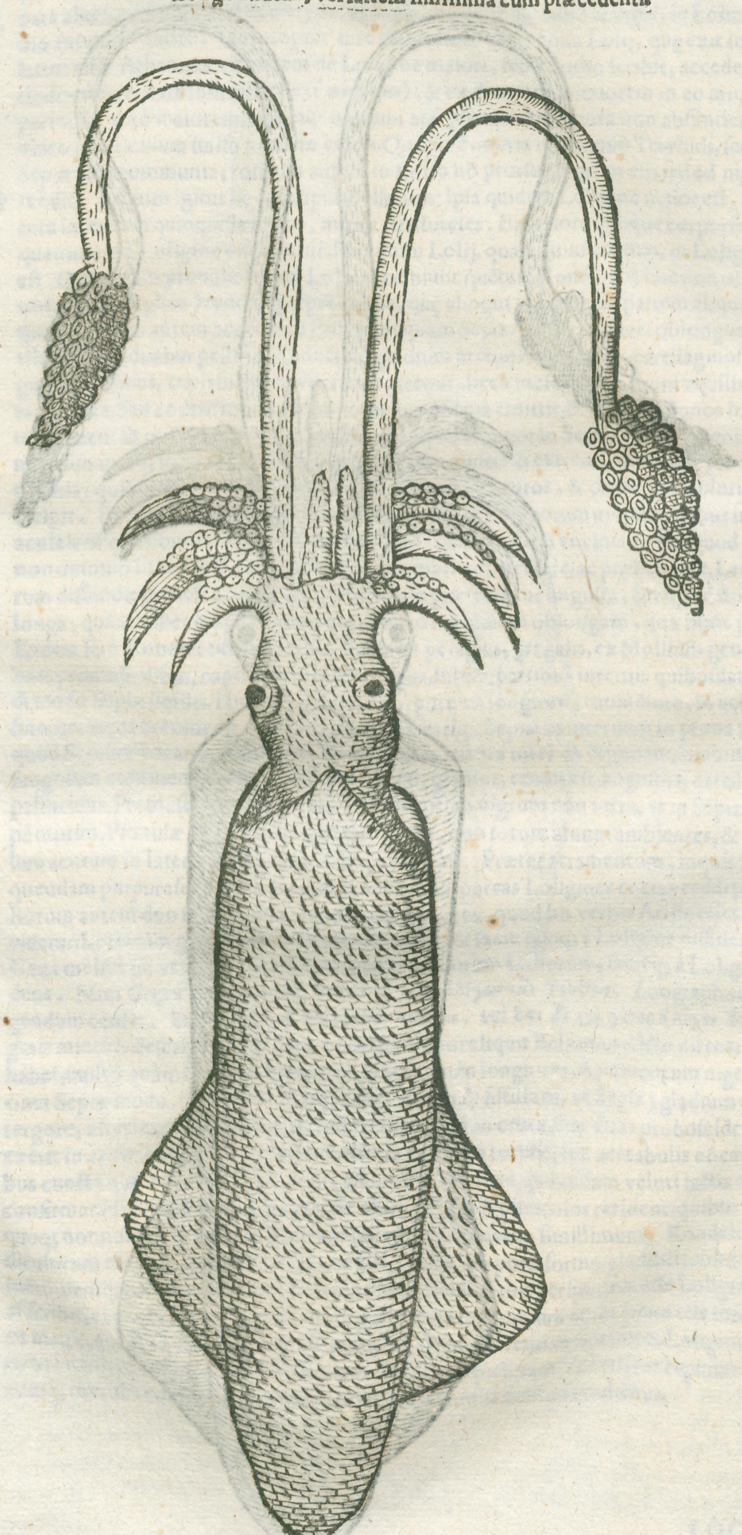
Ariſtot. correctus.

LOCVS

Loligo maior alia nostras rubris vndiq; maculis conspersa.

Loligo eadem, vel ſaltem ſimillima cum præcedenti.

Loligo Saluiani maior.

Loligo minor Rondeletij, cùm suo gladio.

E

F

LOCVS.

RELIQVA Mollia propè littora versantur, ibique vitam degunt, Loligo verò in profundo mari, vt testatur Aristoteles his verbis: Loligo sola ex ijs gaudet alto, vitamq; pelagicam agit. Idem etiam de Lolio scripsit inquiens: Pelagius tamen Lolius non alio modo, quàm Loligo consistit. Saluianus in omni mari satis frequentem, & notam esse ait. In nostro mari, inquit, Plinius, Loligines quinûm cubitorum capiuntur. Sed Aristoteles Lolium ad tantam magnitudinem peruenire author est, nulla loci facta mentione. Albertus Magnus refert Loliginem reperiri quinq; cubitos longam in Sixto Mauritaniæ flumine. Abundare etiam in mari propè Euboeam ex Archestrati versu apud Athenæum citato colligo, nam multas esse scribit venales in Dio, & Pyrrha oppidis Euboeæ. In Ponto quoq; Loligo reperitur, teste Plinio, cùm absit Sepia.

De par. 4. cap. 4. *Histor. 56. aquatil.* *Li. 9. c. 30.* *Lib. 21. de animal.* *Lib. 7.* *L. 9. c. 15.*

G

VICTVS.

GAVDENT piscibus Loligines: nam tradit Aristoteles, In Mollium genere Loligines, pisces vel maiores euincere. Bellonius, Cancros, Paguros, Astacos, & omne pisciculorum genus suis longis prætenturis superare, & arripere affirmat, diligenterq; quicquid in stomachum dimiserint atterere rostro, quod robustissimum habent, indeque cuncta, quæ in eius stomacho percipiuntur, pulmenti faciem habere.

Hi. 8. c. 2. *Lib. 2. de aquatil.*

CAPIENDI RATIO.

H

CAPIVNTVR plurimis modis, vt nobis declarauit Oppianus. Postquam enim astutissimas dixisset, subdit hos versus:

Lib. 3. de pisc.

Quamuis sint tales vigili capiuntur ab arte
Piscantis, ponto quoties voluuntur in alto,
Currentes rapiunt, pelagi non agmina cunctis
Sunt instructa dolis, cæpis falluntur, & hamo,
Qui madida degunt terra, qua flactus inundat,
Hi plus mente vigent, istorum corpore paruos
Imbelles tenues potiùs cum Caride parua
Teuthide (cum) Cancro capies, longisq; flagellis.

Vt alibi hamo etiam venari docuit his versibus:

Lib. 4. de pisc.

A

Piscator virgam contorto fune globatam
Præparat, innumeros insigens desuper hamos
Piscibus exitium forti mucrone propinquis,
In quibus infigit fallacem Iulidis escam.
Et resupinatos sub lymphis occulit hamos.
Furtiuam medijs fraudem suspendit in vndis.
Cùm videat fixam Loligo rumpit in escam,
Dumq; premit fusum se circum fila volutans
Cuspide confossus, quo se conuellere frustra
Nititur, & luctans contra sua terga reuoluit.

NATATIO, VOLATVS.

B NON natant tantùm suis pinnulis, quibus alueus earum circundatur, vt ait Aristoteles: sed ijsdem etiam volant, vt habet Plinius inquiens, Loligo etiam volitat, extra aquam se efferens. Quod & Oppianus testatur, canens,

Hist. 4. c. 1
Lib. 9. cap. 29.

——Et findunt aera magnum
Loligo, Miluusq; rapax, & mitis Hirundo.

Et rursus ibidem.

Loligo, Miluusq. rapax, & mitis Hirundo
Cùm timeant magnum venientem è marmore piscem
Ex mare prosiliunt scindentes aera branchis.
Non Volucrum species, non est Loligo natantum.
Turmatim fertur ponto, gestitq. volaret
Inferius multò se tollit mitis Hirundo.
At radunt summam milui lati æquoris vndam:
Hos nanti similes dices, similesq. volanti.

Lib. 1. de pisc.

Idem Plinius ex Trebio Nigro tradit Loligines interdum volare tanta multitudine, vt C nauigia quoque demergant. Et Albertus Magnus, Loliginem scribit quinque cubitis esse longam in Sexo flumine Mauritaniæ, & iuxta Oceanum volitare sagittæ modo: tantaque multitudine; vt naues submergant. Neque id omnino esse incridibile putat Rondeletius; cum plurimæ mutuò complexæ natent: ideoque multa simul capiantur. Cæterùm volatũ longo tempore exercere non possunt, quod notauit etiam Albertus, & Isidorus. Loligo inquit ille, alis (pinnis) suis in aerem se attolit: sed quia flatus ventorum sustinere nõ pot est, paulò pòst vbi ventis concutitur, ad aquas redire cogitur, & in profundũ relabitur.

Lib. 24. de Animal.

ÆTAS. SEXVS.

ATHENAEVS ex Aristotele Teuthi, ac Sepię vitam breuem esse asserit: verba Philosophi hęc sunt: viuendi spacium tam Sepiæ, quàm Loligini breue: nam exceptis paucis bimatum non complet. Plinius quoque de Sepia, & Loligine locutus, ait: Neque his bimatu lõgior vita. Loligo D mas, & fęmina hoc inter se differunt etiam pręter illud commune discrimẽ, quo omnia Mollia in genere distingui diximus, quod vt scripsit Aristoteles, fæmina intestina duo continet veluti mammas, quæ si aluo inspecta disseces, facilè videris: quibus mas omnino caret. Loligo mas, inquit Rondeletius, à fęmina differt, quòd intus meatus duos habet, quibus mas caret, sicuti in Sepijs euenit. Quamobrem errant, qui Loliginem fæminam esse putant, Lolium verò à Gaza nominatum marem, cùm etiam in Lolio differentia maris, & feminæ modò dicta reperiatur.

Lib. 7.
Lib. 5. Hist. or. ca. 15
Lib. 9. c. 3.
Hist. 4. c. 1
De piscib. 17. cap. 4.

COITVS. PARTVS.

Hist.5.c.6

CVM Aristoteles generaliter complicationem Mollium docuisset, qua vtuntur in coitu, hęc subinde infert: Sepiæ verò,& Loligines νέουσιν ἅμα συμπεπλεγμέναι τὰ στόματα καὶ τὰς πλεκτάνας ἐφαρμόττουσαι καταντικρὺ ἀλλήλαις, νέοντες ἐναντίως: idest, Natant inuicem complicatæ ex aduerso, ita vt os ori, cirri cirris respõdeant è regione, natantes interim in contrarium. Nasum etiam dictum (τὸν μυκτῆρα) alter in alterius nasum inserit. Quo loco Rondeletius pro νέουσι legit ὀχεύουσι, vel ὀχεύονται. Quod quidem clarius dicitur, inquit Zoographus, si quis diligentiùs Aristotelis verba seorsim consideret. Si verò apud ipsum Aristotelem argumentum, hoc est, ea quæ præcedunt & sequũtur, respicias; nihil mutare opus est: tractat enim ex professo de animalium coitu: & cùm Polypos terræ niti dixisset in coitu, ὁμοίως δὲ οἱ πολύποδες ὅταν τὴν λεγομένην κεφαλὴν ἐρείσῃ πρὸς τὴν γῆν &c. Sepias, & Loligines natare simul, & coire subiungit: natando autem vtrunq; sexum in contrarium ferri, vtpotè corporibus è regione, & ex aduerso applicatis. Athen. quoq; Aristotelis verba recitans νέουσι legit. Plinius, Sepiæ, & Loligines, inquit coëunt linguis, componentes inter se brachia, & in contrarium nantes. ore & pariunt. Sed Polypi in terram verso capite coëunt: reliqua Mollium tergis, vt canes. Qui locus, inquit Zoographus, cùm ex Aristotele sit conuersus, linguis tamen Mollium vlla coire is non dixit: sed neq; tergis, vt canes. In verbis Aristotelis ἅμα συμπεπλεγμέναι τὰ στόματα καὶ τὰς πλεκτάνας ἐφαρμόττουσαι. nostri codices rectè post συμπεπλεγμέναι distinguunt, & sequentia pariter construũt, hoc est στόματα similiter, vt πλεκτάνας referũt ad ἐφαρμόττουσαι: Apud Athenæum verò hæc citantem, distinctio est post στόματα: quod Plinium induxisse videtur, vt ore, & linguis ea coire putaret: cùm tamen proximè scripserit Aristoteles eundem coeundi modum Mollibus cunctis esse. κατὰ στόμα γὰρ συμπλέκονται, &c. sed lõgè aliud ei est συμπλέκεσθαι, aliud ὀχεύειν, & σπερμαίνειν. quod non animaduertit Plinius. Quamobrem quod Gaza etiam vertit, Mollia ore coeunt, non probo: cùm Græcè legatur συμπλέκεται. Aristoteles certè, Mollia non linguas, sed pro ijs carnosum quiddam habere tradit, quo voluptatem esculentorum discernant. Pariunt etiam ea corporis parte (teste Philosopho) quæ fistula dicitur: qua coire eas nonnulli arbitrantur. Ἐκτίκτει δὲ κατὰ τὸν φυτῆρα, καθ' ὃν ἔνιοι καὶ ὀχεύεσθαι φάσιν αὐτάς. Sed hoc ex vulgi, vt rectè annotauit Zoographus, vel piscatorum quorundam potiùs, quàm sua sententia ab Aristotele dictum. Alioqui dubium non est, quin & coitus, & partus eadem omninò parte, non locis diuersis fiunt. Theodorus pro φυτῆρα legisse videtur φυσητῆρα: hoc est fistulam, quam alibi αὐλὸν vocat. Zoographus κατὰ τὸν μυκτῆρα καλούμενον legere mauult: quoniam proximè τὸν καλούμενον μυκτῆρα nominauit, hoc est appellatum nasum in Mollibus: nasus enim verus, hoc est figura, simul & vsu nasus, non habetur nisi in sanguineis respirantibus: & paulò antè dixerat, æstimatum à nonnullis genitale in vno crinium inseri εἰς τὸν μυκτῆρα θηλείας. Et rursus de Loliginibus, & Sepijs: Ἐναρμόττουσι δὲ τὸν καλούμενον μυκτῆρα. Sed siue, inquit Zoographus fistulam, siue nasum legamus: neutra istarum partium, vel coire reuera, vel parere possunt Mollia. Rursus de Sepiarum, & Loliginum coitu agens Philosophus, τὴν δὲ νεῦσιν, inquit, ἡ μὲν ἐπὶ τὸ ὄπισθεν, ἡ δὲ ἐπὶ τὸ στόμα ποιεῖται: Gaza vertit: Natatus alteri retrorsum, alteri anteuersus in os agitur. Quod quo pacto quadret, non assequor ait Zoographus. Nam si partibus supinis iunctis coeunt, & os ori, cirri cirris è regione respõdent, vt dixerat, νέουσι δ' ἐναντίως, id est opposita inuicẽ natatione vtuntur: non conuenit sexum alterum retro, alterum os versus natare, sed os versus vtrunque. Sed hæc inspicere necesse est, si quis de veritate admodum cupit esse solicitus. Pariunt in alto: testeque Aristotele consertum ijs ouum quale Sepijs est. Quæ sic transcripsit Plinius: Loligines in alto conferta oua edunt, vt Sepiæ. Oua quoque earum apparent gemina: quoniam, vti ait Philosophus, vulua earum ita articulata est, vt bifida cernatur. Et teste eodem prodeunt è singulis Loliginum ouis, Loligines singulæ, vt in Sepijs contingit.

Marginal notes: *Rodeletius fallitur.* — *Lib.7.* — *Li.9.c.51.* — *Plinÿ error* — *Lib.1.de gen.ca.15.* — *De par. 4. cap.5.* — *Partus.* — *His.5.c.6.* — *Αυλὸς.* — *Aristoteles correctus.* — *His.6.c.5.* — *H.5.c.18.* — *Li.9.c.51.* — *De gene.3. cap.8.* — *His.5.c.18*

MORES.

MORES. INGENIVM.

LOLIGINEM minorem, siue τευθίδα Aristoteles apud Athenæum inter pisces gregales numerat. Sed Aristoteles, si fides sit vulgatis codicibus Græcis, τευθὸν non τευθίδα inter gregales pisces recenset his verbis: Gregales deniq; sunt Thunni, Aleces, Gobiones, Vocæ, Lacerti, Corruli, siue Gracculi, Dentices, Mulli, Malleoli, Elegini, Sacri, Aristulæ, Sargiaci, Lolij, Papaueres &c. Plinius quoque, & Oppianus Loligines gregales esse testantur, cùm hic eas turmatim ponto ferri, ille verò scribat tanta multitudine è mari volare, vt nauigia demergant. Quæ comprobanda his Æliani verbis: Loligines, Accipitres marini, Hirundo pelagia, cùm quippiam metiunt, ex mari exilire dicuntur: ac Loligines quidem pinnarum longissimo, & sublimi tractu gregatim more auium efferri. Sanè maior his quoq; astutia, quàm Sepijs, ac contra plura pericula se muniendi potestas. Nam & atramento (quod vt in Sepijs, postquam emissum est, rursus accrescit, ita vt nunquam eis desit copia eius teste Aristot.) & volatu se liberant, ab imminente hoste, aliovè periculo: quamuis in astutia pares esse Sepijs his versibus innuat Oppianus de Sepiarum calliditate antea locutus, qua fugiunt pisces horrendos infuscata prius aqua.

Loligo, atque alij, qui findunt aera pisces
Tales inueniunt artes: non est liquor ater
Illis, purpureos potius de corpore fundunt
Humores: sed fraude pares, astuq; putantur.

Lib. 7. Loligines gregales. Hist. 9. cap. 2. De animal. 9. cap. 52. Hist. 9. cap. 37. Lib. 3. de pis.

Sed natura de Loliginibus magis sollicita esse debuit, quàm de Sepijs. Nam hæ cùm littorales sint, minorum piscium, ac minùs celerum natatu iniurijs exponuntur, quos tantum aquæ infuscatione decipere sufficiebat: Loligines verò cùm in alto degant, maiorum pisciũ ac maximè velocium periculis obijciuntur, vnde eis etiam volatum natura concessit. Promuscidibus quoq; quoties tempestates vrgent, ad saxa aliqua adhęrẽtes (non aliter quàm Sepię) se veluti anchoris iactis stabiliunt, vt author est Aristoteles. Vnde Ælianus. Loligines, & Sepię duabus sunt tanquã promuscidibus præditæ, quibus ad saxa, cùm est in mari tempestas, adhærescunt; & tanquam anchoris iactis firmatę fluctuum incursionibus, resistunt. Pòst cùm est tranquillitas, solutis promuscidibus rursus natant. Non contemnendã scientiã tenentes vitandi sanè tempestates, atq; ex periculis salutem conseruandi. Loligini quoq; illud accidit memorabile, vt, si fides sit Olao Magno, solo tactu manũ stupefaciat.

Hist. 4. cap. 1. Lib. 12. de animal. c. 1. L. 21. c. 10

DENOMINATA.

MOLLIA omnia communi vocabulo τευθώδη nominantur, hoc est Loligini similia apud Atheneum. τευθλιὼ ὁ κατάσκοπος, Suidas. Dicitur etiam τεῦθος, aut τευθὶς voce diminutiua τευθίδιον, quod frequens est apud Athenæum. Doryon hepsetis τευθίδια, & σηπίδια adnumerat. Et Grecos imitati Latini Loligunculas, & Sepiolas dixere Plautus.

Emitto Sepiolas, Lopades, Loligunculas.

In Casina.

SYMBOLICA.

DE Sepijs, & Loliginibus Matro Græcus poëta dicebat, quòd solæ inter pisces, quid album, quidue atrum sit, noscerent, vt ait Rhodiginus. fortè, inquit Zoographus, quia caro eorum alba est, atramentum verò in se continet. Sed Athenæus ex Matrone de Sepia tantùm hoc refert, potest tamẽ & de Loligine, alijsque Mollibus atramentum effundentibus intelligi. Themistocles, vt in ipsius vita refert Plutarchus, Erethrieo ciui cuidã exprobrans ignauiã dixit: ἦ γὰρ καὶ ὑπῖν περὶ πολέμου τίς ἐστι λόγος, οἱ καθάπερ αἱ τευθίδες μάχαιραν μὲν ἔχετε, καρδίαν δ' οὐκ ἔχετε. idest, sanè & vobis aliquid de bello dicendum est, qui Loliginum in morem gladium quidem habetis, cor autem non habetis. Succum Loliginis pro malignitate noxia, & virulentia nimiæ malitiæ posuit Horatius de Capitolino amico hæc dicens.

—— Hic nigra succus Loliginis, hæc est
Aerugo mera. ——

Vt enim Loligo foris alba est, intus ob atramentum nigra; sic Capitolinus fictus amicus, beneuolum se prius ostendit, deinde latens intus venenum euomit.

Malignitas. Saty. 4. ser. lib. 2.

PRÆSAGIA.

Tempestatis signa.

Li. 26. cap. vlt.

Quæst. natur. 18.

GVBERNATORES, inquit Cicero, cùm exultantes Loligines, aut Delphinos se in portum conijciētes viderint, tempestatem significari putant; Plinio verò Loligo volitans, Conchæ adhærescentes, Echini affigentes sese, aut arena saburrantes, tempestatis signa sunt. Quęstioque est apud Plutarchum: Quid est quòd Loligo conspecta magnę tempestatis prænuncia est? An quia inquit, Mollium genus omne natura frigoris impatiens est? Caro enim eorum nuda, & glabra est: non testa, non pelle, non squamis munitur: duram verò, osseamq; partem interius gerunt. Vnde & Mollium nomen eis datum est. Quamobrem cùm adeò non facilè patiantur, imminentem tempestatem ilicò percipiunt. Vnde Polypus in aridum procurrit, & lapidibus (πετριδίοις) adhærens ventum iamiam adesse significat. Loligo autem exultat, frigiditatem, & in profundo maris commotionem fugiens. Habet enim hæc mollium omnium partem carnosam imprimis mollem, ac teneram. Easdem ferè caussas reddidit Psellus, interprete Ioanne Corterio, inquiens: Loligo piscis est carnis superficie molli, vnde μαλάκιον nominatur. Tenuissimus enim existens neque testa, neq; pelle, neq; squamis tectus, inter malaciorum (Mollium) genera numeratur. Cùm sit igitur nudus, omniq; destitutus operimento, hyemem facilè, cuius patet iniurijs, re studens, in aquæ superficie natet. Cùm igitur nautæ pisciculum istum mari supernatare vident, instare hyemem (tempestatem) colligunt, non aliter quàm Polypum petræ inhærentem ventus significare. Indidit enim Deus virtutes quasdam animalibus ad futurorum præsentionem: vt quæ essent salutaria, sequerentur; quæ autem damnosa deuitarent. Hactenus Psellus.

Physic. q. cap. 113.

EPITHETA.

HΕρόφοιτα γὲν ἔθλα τευθίδας vocat Oppianus, quòd volent per aërem. Apud Epicharmum ποταίναι τευθίδες dicuntur. Sed hoc recentes fortè significat, inquit Zoographus, non epitheton est. Ποταίνεα τὰ πρόσφατα Doricè Ποταινὴ, πρόσφατος. At πετεινάι καὶ ποταίναι epitheta fuerint, eiusdem significationis, volucres, volaces. τευθίδια ἁπαλὰ appellat Pherecrates, quòd molli cute, & tenera sint intecta. Loligo nigra dicitur Horatio, quòd succum in se nigrum contineat.

VSVS IN CIBIS.

Teuthide egere.

TΕυθίδα vilem fuisse pisciculum scribunt Scholiastes Aristophanis, & Suidas. Vnde prouerbialiter Athenis Teuthide egere dicebantur, qui tanta egestate premerentur, vt vilissima quæq; quęrere cogerentur. Aristophanes in Comædia, cui titulus Archanes.

Ον ἔτ' ἴδοιμι τεύθιδος δεόμενον, idest,

Quem etiam video Theuthide egentem.

Nihilominus ab Obsophagis Loliginem in delitijs fuisse legimus. Nam Teuthidion nominatur in conuiuio, quod Philoxenus Cythereus describit. Et Pherecrates apud Athenæum ἐν δουλοδιδασκάλῳ docet, in cæna lauta apponi Loligines: Nostrisq; temporibus à diuitibus, & ganeæ operam nauantibus summoperè appetuntur, & commendantur, præsertim si à perito coquo apparentur. Hinc Castor Durantes in Thesauro sanitatis:

Antiquis abiecta fuit Loligo, probatur

Sed nunc, hancq; petunt sæpè, probantq; coqui.

L. de alim.

Quo authore frigida est in primo gradu, humida in secundo. Pręfertur parua, quòd carne teneriori, cùm sit, faciliùs concoquatur, quàm grandior, faciliusq; digeratur. Paulus Aegineta Loliginem difficilem cōcoctu esse scribens: intelligendus videtur, quatenus omnia Mollia durę sint carnis, & difficilè coquuntur, vt tradit Galenus: Nam Loligo faciliùs, alioqui, vt ait Dyphilus apud Athenæum, quàm Sepia concoquitur: καὶ ἐστὶν εὔστομος. Mas-

L. de simp. 3.

A sarius vertit, sed insuauis est, id quod Dyphili verba sonant: VVottonus cõtrario sensu ori gratam esse, Bellonius etiam magis gratam dixit. Zographus iudicari vult, quibus recentes hos pisces gustandi facultas est. Iohannes Bruyerinus Loligines inter lautas epulas reponi vidit, sed vtcunq; parentur, duras esse, & ægrè concoqui ait. Gratam esse etiam testatur Castor Durantes, qui insuper addit appetentiam augere, & optimi esse nutrimenti. Licebit itaq; ἔυσομον in Dyphili suprà citatis verbis simpliciter legere, & ori gratũ vertere. Præfertur grauida, nec capta in mari mortuo. Archestratus, qui gulæ caussa, vt scribit Athenæus, terram, mareq; peragrauit, de Teuthide scripsit:

L. 21. de re cib. c. 13.

Lib. 7.

Τευθίδας ἐν Δίῳ τῷ πιερικῷ παρὰ χεῦμα
Βαφύρα καὶ ἐν Αὐβρακίᾳ παμπληθέας ὄψει.

Quæ sic vertit Dalechampius.

Teuthidas in Dio, & ad Euripum sita Pyrrha,
Et in Ambracia tincturis nobili permultas videbis.

Romę meliores iudicantur mensibus frigidis, vt Nouembri, Decembri, Ianuario, Februario, Martioq;, varijsq; modis præparantur, vt Sepiæ. Eubulus in Orthanna apud Athe- B næum Loliginem in sartagine ait coqui solitam Aristophanes Τὸ μὲν τάγηνον τευθίδων ἐφεστάναι σίζον, idest, Ad sartaginem Loliginum (in qua Loligines friguntur) stridentem, astare: Contrà in Thracum regis conuiuij descriptione Anaxandrides τευθίδας ὀπτὰς, idest Loligines assatas nominat. Et Eubuli in Auge apud eundem Atheo. hic citatur versus:

Præparatio Lib. 3.

In equitibus.

Παρὲντε τρωτει τευθὶς ἐξωπτομένη,
Assatæ inflicta vulnera Loligini.

Eadem fortè, inquit Zographus, fuerit τουθὶς ὠνθυλευμένη, nominata à coquo apud Sotadem comicum:

Ἀστεῖον ἄφθη τευθὶς ὠνθυλευμένη, idest
Vrbanum quiddam visa est mihi Loligo condita.

In quam & Charmus Syracusanus (qui in promptu habebat versiculos, & parœmias de vnoquoque ferculo) hæc verba accommodabat. Σοφὴ σοφὴ σύ: scitè nimirum, & sapienter coctam, & apparatam insinuans est enim, & sua coquorum sapientia. Ὠνθυλευμένον, τὸ διεσαγμένον (fortè διασεσαγμένον Zographus) ἄρτυμα, ὅπερ ἔνιοι μεμονθυλευμένον, Varinus. Antiphanes in Cyclope Lurconem Archestratum exuperans, inquit, esto nobis mugil Hi- C mettius; torpedo sub testa cocta: Perca discissa: farcta Loligo. Vt autem farciantur, præparenturque nobis declarauit Alexis apud Athenæum, qui in Eretrico hæc loquentem coquum introducit.

Loligo farcta.

Τευθίδες, Πίνναι, βαθὶς, δὴ μος ἀφύαι
Κρεάδι' ἐντερίδι' ἀλλὰ τὰς μὲν τευθίδας
Τὰ πτερύγια αὐτῶν συντεμὼν στεατίον μικρὸν παραμίξας περὶ πάσας
Ἡδύσματι λεπτοῖς χλωροῖς ὠνθύλευσα.

Quæ sic transfert Iacobus Dalechampius.

Teuthides, pinna, batis, aphyarum natio:
Carnis & interaneorum frustula: Teuthidas
Concisis earum alis, adipis admisto paululo insperso sale,
Scitamentis ex olere viridi, minutim tuso, farctas condiui.

Rondeletius Loliginem ita paratam, libi, placentæ, aut farciminis genus esse putat, quod & ipsum Teuthis nominatur. Obseruatur à coquis in primis, ne dum cirri abscinduntur, & præparantur ad cocturam, atramentum effluat; deterius enim ius conficitur sine atramen- D to, vt in Sepia quoq; diximus. Vnde sic cecinit Iulius Cæsar Scaliger:

In Athe.

Tum Santonum Loligines cito, & magicis
Cursu, & itineribus sportula atq; iumento
Parone lintreue fluitante subuectus,
Aut Almadijs, vt loquuntur Hispani
Vltro nigrantem sanguinis sui succum
Se aiunt datura, condiantur vt rectè.

Vt sapidiores reddantur Loligunculæ, nos docet Apitius: Ad Loliginis, inquit, conditu- ram in patinam teres piper, rutam, mellis modicum, liquamen, carenum, & olei guttas. Alia Loliginis conditura. In Loligine farsili piper, Ligusticum, coriandrum, apij semen, oui vitellum, mel, acetum, liquamen, vinum, & oleum amylo obligabis. Ischia de Loligine ex eodem; sublatis cruribus in pulmentum tundes, sicuti assolet pulpam in mortario, dein liquamine diligenter fricatur: & exinde ischia plassantur. frixantur etiam farina aspersa, &

Lib. 9. c. 3.

L. 2. cap. 1.

addito succo mali arantij, comeduntur quouis anni tempore in Italia, omnique ætate si magnę fuerint, sed valdè nocent paralyticis, & concoctioni sunt rebelles, quarè in aqua coquuntur, & vino, additis pipere, sale, & herbis odoratis. Romæ autem, vt scribit Bartholomæus Scappus, minores fricantur, maioribusque præferuntur, condiunturque in iure hoc modo. gladiolo, & oculis exemptis, inspiciuntur cirri, nunquid eis arena adhærescat, vt sæpè euenire solet, dein sepiùs lauantur, quod fiet meliùs cùm à corpore auelluntur, tùm modico sale asperguntur, frixanturque in oleo oliuarum, pòst calidæ seruantur, tum succo arancij mali irroratæ, & pipere asperso. Cauendum autem, ne in eo oleo, in quo frixę sūt, incoquatur quicquid ex farina fit, aut quod coquendo albū facere velis. Quippè dum frixātur, rupta vesica, atramentum effunditur, & tingitur oleum. Sin in iure voles, præparatæ eo vt superiùs diximus, modo imponitur ęneo cacabo, aut vasi fictili cū oleo, aut butyro, dein paulatim frixantur, addito aquę tantillo, quantum ad tegendum eas satis est, mox superinduntur aromata, cum cœpis modicè contusis, & prius frixis, aut herbis, & oleribus, vuis crispini, & omphacio claro. Si vero hoc modo pręparare volueris sine attramento, eximitur vesica, deinde in aqua elixātur, recentiq; frigida iterum perfundūtur, ac deinceps in iure coquūtur. Loligines maiores virulentæ hoc modo coquātur. demptis gladio, & crinibus, seu cirris lauātur, vt ab arena purgentur, qua sæpius vndequaq; obsidentur, tùm plures in partes diuisæ, ponuntur, in æneo vase, aut fictili cum oleo, frixantur paulatim, adduntur que aromata, tantumque aquę, vt supereminat, hinc coquuntur diù; longa enim coctione est opus. Vbi ferè coctæ sunt, atramentū cū vino Cretico, aut alterius generis albo, & omphacio commiscentur, imponunturq;, & rursus ebullire aliquantulum sinuuntur, mox seruantur ad vsum. Quòd si minus liquidum ius volueris, addenda amygdala, aut olera cōtusa cum vuis passis. Farciuntur quoq; vt idem Scappus author est, hoc modo. Medię magnitudinis Loligo mundatur, & quæ eximenda sunt, eximuntur, cirri, seu barba cum aqua, & sale coquuntur, atramentum in vesica reseruatur. mox farcitur corpus reliquum mixtura facta ex caseo Parmensi (is enim pręstantissimus apud nos iudicatur ad condiendum) medulla panis tenuiter trita, vitellis oui, herbis cōcisis, pipere, cinamomo, vua passa, croco. Vbi verò dies est ieiunij, loco casei, & vitellorum oui sumuntur amygdala, aut nuces iuglādes, aut auellanę cōtusæ cum panis frustulo madefacto in omphacio. Farctum ita vbi fuerit corpus, imponitur vasi cum butyro, & aqua quòad supernatet, additis eius cirris in mediocres partes concisis: paulatim omnia coquuntur cum modico sale, & aromatibus. cocta vbi ferè fuerint, herbis minutim cōcisis, aut amygdalis contusis vinoque albo commistis, & omphacio inspissatur ius, quòd si flauedinem habere desideres, croci parum commiscetur, si verò nigrum esse cupis, atramentum eius loco croci postulatur.

De reculi. lib. 3. c. 103

E

F

G

VSVS IN MEDICINA, ET ALIIS.

AVTHOR est Archigines apud Galenū Loligines stomachicis conuenire in cibo. Assatas prodesse torminosis Marcellus Emphyricus. Acron commentator Horatij scribit Loliginem esse genus piscis, à quo atramētum fit: nisi potiùs in quo legendum sit. Nam ex Sepia atramentum fieri ad scribendum idoneum constat, de Loligine id nondum compertum.

De comp. secun. gen. lib. I.

DE LEPORE MARINO.
Cap. VII.

H

ADDAMVS huic libro historiam leporis marini omnium quæ mare alit, animalium venenosissimi. Ita nos iubent plurimorum authoritates virorum, qui hoc animal inter Mollia referendum esse indicarunt, etiamsi multa quò ad naturam, & partes, ei desint, quæ superiùs diximus Mollibus vniuersis inesse.

ÆQVI-

A

ÆQVIVOCA.

LEPVS Latinis simpliciter à pedum leuitate vocatur animal quadrupes, hirsutum, & velocissimum. quod Græci λαγωὸν quoq; simplici nomine, aliqui δασύποδα vocant, Sed de æquiuocis Leporis in Leporis terrestris historia fusiùs dicetur. Lyram piscem vulgò à Gallis Gronaut (alijs Gornat) dictum aliqui Leporem marinum esse putant. Germani quidam Seehan, idest Gallum marinum appellant, vt Rondeletius scribit. Zoographus ab alijs etiam Seehass, idest Leporem marinum dici putat; quanquam hic Lepus veterum venenatus non sit, cùm in cibis cõmendetur, vnde Albertus ait: Lepus marinus duplex est: vnus vulgò Gornellus dicitur, Gallicè Gornais. Phlegma, & mucũ pituitosum, inquit Zoographus Germani vocant Schnuder, alij Snot, vt inferiores Germani: à quibus hoc phlegmaticum animal Snottolf vocatur: quod nomen tamen etiam alijs quibusdam
B pituitosis piscibus, & mucosis attribuitur. Nam Seehass, idest Lepus marinus Germanorum (alius quàm Græcorum, & Latinorum) siue ab oris figura, siue aliam ob caussam dictus, & à muco Snottolf, duorum, aut trium generum (ni fallor) reperitur, quibus communis est figura orbicularis. Est & alius piscis oblongus eodem nomine.

SYNONYMA.

QVI Lepus marinus Latinis dicitur. Græcis λαγωὸς, & λαγοὼς θαλάσσιος. Neq; enim eam distinctionem probo quam adferunt Hesychius, & Varinus, dicentes, quòd λαγὼς per ω de terrestri dicatur, λαγὸς per o breue de marino, & fluuiatili; cùm fluuiatilem Leporem nullum nouerim. Βαμβαδόνες χίχλαιτε καὶ λόγοὶ Epicharmus in nuptijs Hebæ, vt citat Atheneus: sed melius alibi βεβραδόνες (id est membrades & λαγοὶ, quanquam si qui pisces λαγοὶ dicantur, nuptijs, & conuiuijs apti, illi planè à Lepore venenato,
C de quo agimus, diuersi fuerint. Horatius:

Nec scarus, aut poterit peregrina iuuare lagois. — *Ser. 2.*

Vbi dubitat Acron, an lagois sit genus piscis, quod in mari Italo non inueniatur, aut auis quæ carnẽ leporis habeat. Germanicè Lepus marinus venenatus circumlocutione efferri debet, ein gifftiger Meherhass, oder ein gifftiger Kleiner Muttelfisch. Liebre de la mer Hispanicum est. Cæterùm Lepus marinus sic dictus est à colore Leporis terrestris, quem Græci ἔμπερκνον vocant, quòd sit percnæ (ea est oliuæ non acerbæ, nec omninò nigrescentis speciei) similis. Et Plinius colore tantùm Lepori terrestri similem esse scribit. Idcircò miramur omnes Cardanum, cùm tria genera Leporis marini descripsisset, ex Rondeletio hæc subdere. Hæc velut reiectanea quædam maris (inquit) vt Lepores marinos descripsi, quid enim his cum Leporibus simile? nec veneni quod potissimum signum, quodque in eis lethalissimum habetur, vlla mentio fermè habita. Propior forsan descriptio alterius reiectanei à Bellonio recitati, quamquam nec hoc forsan Lepus marinus dici possit. Sed à colore multis rebus nomina imponuntur, & inter pisces leuco, leucisco, glauio, erythrino, Melanuro; auiũ puta passeris, merulę, turdi nomina ad pisces eiusdem coloris sunt
D translata. hoc & in alijs contingit animantibus. Quapropter non mirabimur Plinium, qui terrestri, marinoq; Lepori nil præter colorem commune inesse scribit. Et quamuis hic color Leporinus in omnibus speciebus marini Leporis non inueniatur, sufficit tamen in aliquo reperiri genere. Monspelienses Imbriago vocant, hoc est ebriũ, quòd viuus colore ex rubro nigricante, quali plerunque ebrij esse solent, existat. sed mortuus ex fusco albicat.

Etymum. *Lib. 7. de var. rer.* *Cõtra Cardanum.*

GENVS.

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

De animal. 2. cap. 45.

HACTENVS fuit à paucis cognitus Lepus marinus, tùm quia rarus eſt, tùm etiam, quia variè à veteribus deſcriptus. Ælianus cochleæ, teſta exemptæ aptiſſimè comparat. cui ſanè perſimilis eſt. Plinius offam informem. hoc eſt maſſam carneam, vt exponit Rondeletius, potiùs quàm piſcem vocat. Neq; enim pinnas, neq; oculos, neque alia membra aptè diſtincta in hoc videas, quemadmodum in alijs piſcibus, ob id ſubſtantia, ſiue carne, non corporis ſpecie Loligini paruæ aſſimilauit Dioſcorides. Alij caudatæ Loligini ſimilem fecerunt: nigrum in ſuperficie ſcholiaſtes Nicandri commemorat. Ælianus ex omni parte ad terreni leporis ſimilitudinem, præter pilos accedere tradit. Ρυπόεις, id eſt ſordidus à Nicandro cognominatur. Scholiaſtes dicit, quoniam γλυνώδης eſt. Zoographus γλινώδης legit per iota in prima. Nam γλίνη per iota, rhyphon id eſt ſordes ſignificat Varino. Lepus marinus, inquit Auicenna, eſt animal oſtracoſum lutoſum (Bellonius pro lutoſo reponit durum: nã oſtraco, ſiue teſta hoc animal tegi nullus idoneus ſcripſit author) declinans ad rubedinem aliquantulum, inter partes cuius ſunt quædam ſimilia folijs aluſnem. Apuleius de lepore marino ait: Cùm cętera exoſſis, duodecim tamen numero oſſa, ad ſimilitudinem talorum ſuillorum in ventre connexa, & catenata gerit. dum in viuis eſt è rubro nigricans eſt, mortuus fuſcus, teſte Rondeletio, qui etiam apud Latinum Nicandri interpretem (Leonicerum intelligit) hæc ſe legiſſe tradit. Lepus marinus ex lacertorum genere eſt, paruæ Loligini ſimilis, informis magis offa, quàm piſcis. Solo colore Leporem referens. Sed nullibi inuenio in Leoniceri ſcholijs Leporem marinum Lacertorum eſſe genus, quòd ſi ex genere Lacertorum ſtatuat, quomodo paruæ Loligini ſimilis eſſe poteſt, quæ corporis figura, & ſubſtantia nihil commune habet cum Lepore marino? & hic exanguis eſt, Lacertus autem ſanguinis particeps: Leporis marini tria genera à Rondeletio deſcripta ſunt, cuius etiam picturas damus. Primum genus maximè lethale eſt, cochleæ nudæ admodum ſimile, maximè poſteriore corporis parte. Os habet in dorſo veluti Sepia, tenue volutæ inſtar, contortum, qua parte caudam ſpectat. in lateribus Sepiarum modo pinnas habet alueum ambientes, replicatas: mox cornicula duo carnoſa, qualia ſunt in cochleis, altera tantùm capitis parte Zygenæ caput imitatur: altera parte foramen eſt, per quod carnoſam quandam ſubſtantiam exerit, vt in pictura vides: eandem pro arbitrio retrahit. in harum duarum partium medio rima eſt pro ore. Atramento, & reliquis partibus internis Loliginem refert. Idq; in hoc genere admirabile eſt, quòd cùm in omnibus animantibus partes ſiniſtræ dexteris ſimiles ſint, in hoc valdè ſunt diſſimiles, vnde offa informis meritò dicitur. Odore eſt piſculento, tetroq́;. Secundum genus ſuperiore eſt maius, partibusq; internis, atramento, ſubſtantiaq; prædicto ſimile, item partibus externis dextra, & ſiniſtra, reliquis diſſimile. Nam parte priore duas latas appendices carnoſas habet, in quarum medio rima eſt: paulò infrà cornicula duo, qualia in ſuperiore deſcripta ſunt, niſi quòd acutiora, & breuiora ſunt. In dorſo os nullum, neque poſterior pars cochleæ exenteratæ ſimilis eſt. Huius poſterioris partis vtroq; latere, veluti in Sepia ſunt pinnæ magis expanſæ, & replicatę. Tertium genus ſubſtantia, viribus, & facultatibus prædictis ſimile eſt, idcircò inter Leporis marini genera retulit Rondeletius, pronamq́;, & ſupinam partem huius repræſentauit. Quod in partis ſupinæ medio conſpicitur, eſt os: ſuprapoſita ori pars, alueus, qualis in Sepijs, oui figura, ſed in ambitu crenatus. Ori ſubiecta pars membrana eſt tenuis, carnoſa, magis expanſa in rotundum, cuius ora fimbriata eſt, fimbriæ nigrę ſunt. Intus cerebri nigri parum eſt, gulam excipit ventriculus, ex quo oritur inteſtinum inſtar capreolorum vitis conuolutum. In medio ſubſtantia quædam eſt fungoſa ſuccum fuſcum continens: fortaſſis μήκων eſt cum atramento ſuo. Toto corpore eſt ſplendido: cryſtallum, vel pituitam concretam, congelatamq́; dixeris. Raro admodum capitur, & vix vnquam niſi in ſummo æſtu. tùm enim à ſummis feruoribus omnia conturbantur, ea etiam quæ in maris imo latent. Odore eſt valdè ingrato, & piſculento: nauſeam mouet. Hoc tertium genus Bellonius deſcripſiſſe videtur pro communi Lepore marino: Fuluum, inquit, Leporis terreſtris colorem imitatur. Pulmonis marini more per mare diuagatur, tametſi pinnis careat. Pellucidum habet corpus oui

Color.

In apologetico.

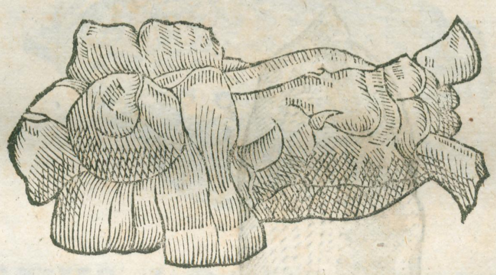
F G H

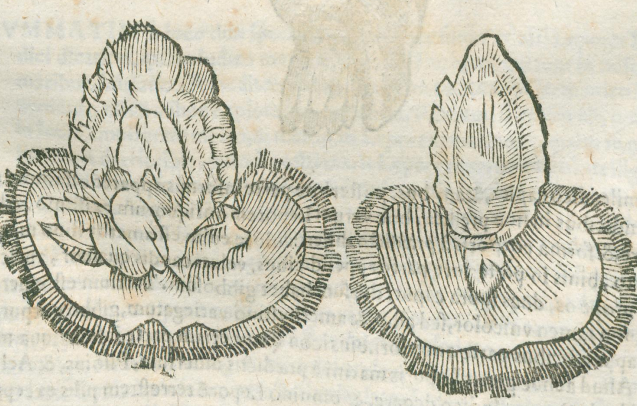
anſerini

A anserini crassitiem non excedens, quod pro libidine huc, & illuc transfert. Gibba est illi forma parte externa, qua etiam glaber est: cõuexam internam partem ostendit: qua eadem parte nerui permulti recti, atq; obliqui apparent: quibus eo modo ferè striatus est, vt conuexa fungi pars, ijsdem adstrictũ corpus diffundit, diffusum verò contrahit: sese enim constringendo aquam percutit, vt in ipsa natatione fungi naturam referat. Septem habet appendices, innumeris promuscidibus stipatas ex indico in cyaneum vergentes, quibus sugendo alimentum corpori suggerit: appẽdicum autem substantia fungosa est. Cęterùm ex aqua emergens suam figuram amittit, & in seipsum concidit, vt pulmo marinus, quapropter in vase aquam habente hunc cõtemplari oportet. Natat tranquillo mari: facileq; digitis cedit, si comprimatur. Tota namq; corporis eius substantia mucosa est, ac veluti cartilaginosa. Os ad cirrorum radices in concaua parte situm habet. Linguam demorsus vellicat, vt ari radix; paulò tamen remissius. Prętet hæc commemorata genera tria alia nouimus, vnum cuius picturã primo loco damus Lepori terrestri, colore & parte anteriori pla-

Leporis marini tres species ex Rondeletio.

Leporis marini alia ſpecies.

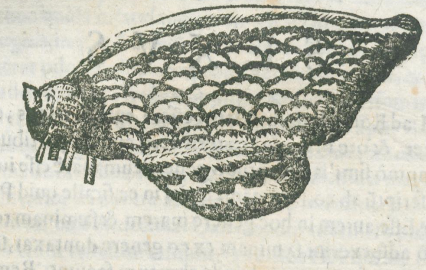
nè ſimile, dico capite,& auribus, poſteriore parte informis apparet offa, nouem aut decem appendicibus in fine prędita. hoc verum Leporem antiquorum exiſtimo. Alterum genus colore,& forma corporis à prædicto differt: colore enim eſt amethyſtino maculis albis variegato, binis in poſteriore parte appendicibus, veluti caudis quatuor, auriculas dixeris, duas prope os, duas ſupra caput: dorſum habet gibboſum. Tertium eſt cinereo magis colore, non tamen vnicolor, ſed albo,& amethyſtino variegatum, gibbo purpuraſcente; quatuor appendicibus parte anteriori. eius icon datur etiam parte inferna, quæ magis eſt cinerea. Aliud adhuc genus Leporis marini à prædictis diuerſum, Plinius, & Aelianus deſcribũt, idq; in Oceano Indico degere, & omninò Leporē terreſtrem pilis exceptis, quos erectos habet, æmulari affirmãt: ſed lubet Aeliani verba adſcribere. Magni maris Lepus, inquit (nã alterũ, qui in alio (mediterraneo) mari naſcitur, antè dixi) ex omni parte ad terreni ſimili-

Li. 16. cap. 19. de anim

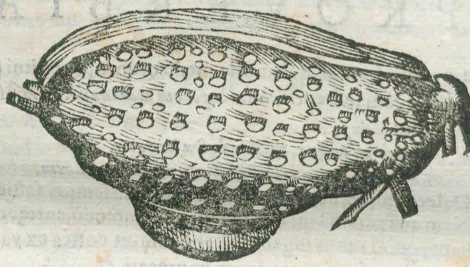
ni similitudinem accedit, præter pilos, nã terrestris pili molles sunt, & ad tactũ haud quidquam resistentes. contrà illius spinosi & erecti. hunc qui contigerit, lædetur. ipsum in summa maris aqua natare, non in altitudinem demergi dicunt. celeri, ac concitata natatione vti. Viuum eò difficillimum ad capiendum esse, quòd neq; in rete incidit, neq; ad lineę escam accedit. Quum ægritudine afficitur, natare nequit. Quisquis tum manum ad eum admouet, nisi medicina adhibeatur, perit. ac si bacillo eum tetigerit, hoc idem periculum ei procreatur, quo basiliscus baculo tactus afficit. Hęc Aelianus.

Lepores marini duo alij postremò descripti.

B

C

GENVS. LOCVS. VICTVS.

SVMMATIM à loco duæ species constituendæ sunt, vt alij Lepores Indici dicantur, qui in Indico mari degunt, alij Europæi, qui sunt in nostris maribus, Adriatico, & mediterraneo: num enim in Oceano Germanico inueniãtur, nõdũ adhuc exploratum habemus. Plinium, si verum est, quòd in India ampliorem multò, & maiorem Leporem marinum, quàm in nostro mari dari scribit, puto à nostri maris Lepore diuersum non intelligere. Indicus enim ab Aeliano descriptus admodum dissimilis. Nam Iuba in ijs voluminibus, quæ ad Caium Cæsarem Augusti filium de Arabia tradit, Lepores marinos ternas heminas capere affirmat: sic.n. apud Pliniũ legendũ censet Rondeletius, & non vitulos marinos, vt habent quædã exemplaria, quæ longè plures heminas capere possunt: sed quidam codices alij hìc legunt mytulos ternas heminas capere, quæ lectio magis probanda, quia loquitur de capacitate testæ, tanquam vasis. Nostras vt Aelianus tradit in cæno gignitur, & sępè cum aphyis capitur, quod primo generi à Rondeletio descripto conuenit: is enim cùm vescatur limo, alga, sordibus, in stagnis marinis lutulentis libenter versatur. Reperiuntur frequẽter inter Cycladas insulas, teste Bellonio, inter Lolios, Loligines, & Sepias. Hinc poëta vetustissimus Nicander Leporem marinum nuper in lucem editum sub alis, seu appendicibus Loliginis, & Sepiæ occultare se scripsit, cuius naturam obiter depingit his versibus:

Lib. 2. de anim. c. 5.

In Alexipharmac.

D

Ος δή τοι ῥυπόεις μὲν ὑπὸ ϛλίγεσσιν ἀραιαῖς
Τευθίδος ἐμφέρεται νεαλὴς γόνος. ἤ ἅτε τεύθȣ
Ἢ ἅτε σηπίαδος φυλήξιδος. Ἥ τε μελαίνει
Οἶδμα χολῇ δολόεντα (δολόεσσαν) μαθȣσ᾽ ἀγρώϛορος ὁρμὴν.

Quos ſic vertit Iacobus Greuinus:

Porrò ſordidus hic Lepus, vt natalibus vndis
Editus eſt, timidè ſorulis ſe Teuthidis abdit;
Ceu genita ex illa proles, vel Sepia is eſſet,
Quæ vitream ſi quando peti ſe ſenſerit, vndam
Felle ſuo, atq; adeò quadram nigredine turbat.

Tertium genus Rondeletij in alto mari degit, ideoque rariſſimè capitur.

SEXVS.

CVM ad Rondeletium delatus eſſet Lepus marinus, qui lingula carnoſa careret, & ore in dorſo; cæteris verò cunctis partibus externis, & internis omninò ſimilis eſſet primo generi, eum marē eſſe iudicauit, & primo loco deſcriptū ab eo, fæminam: quòd in ea ſimile quid Polyporū ouis reperiretur. Eſſe autem in hoc genere marem, & fæminam teſtis eſt Plinius: Grauidę, inquit, ſi omninò adſpexerint fæminam ex eo genere duntaxat, ſtatim nauſea, & redundatione ſtomachi vitium fatentur, ac deinde abortum faciunt. Remedio eſt mas ob id induratus ſale, vt in brachialibus habeant.

Li. 23. c. 1.

PROVERBIA.

IN contabeſcentes, quia nulla medicorum ope reſtitui poſſunt, dici poterit quorundam ſententia, *Edit Leporem marinum*. Ameſpias apud Athenęum in Parco:

Lib. 10.

Λαγὼν τάραξας, πῖθι τὸν θαλάσσιον,
Tu qui hac conturbaſti, bibe Leporem marinum.

Ideſt annotante Dalechampio, ſic vinum bibe, vt poſthac ſemper faſtidias, quæ ſanè expoſitio non placet. Nam ad tędium vini inferendum ſolummodò, antiquos fuiſſe vſos Lepore marino non arbitror; quòd nimis ingens ſit venenum, vt poſtea ex varijs authoribus probabitur. Idcircò puto eo verſu mortem diram imprecari.

HIEROGLYPHICA.

QVI marinum Leporem pingunt, inquit Pierius Valerianus, humano tactū digito mihi videtur ſignificare voluiſſe, vel hominem minima de cauſſa exanimatum: quandoquidem ferunt eum, qui non modò digito, verum etiam virga Leporem marinū attigerit, quam primū exanimaſcere, niſi promptuarium ſit remedium, etiam mori. Vel mutua damna ex eadē pictura libet interpretari (nam hieroglyphicum hoc apud veteres nō inueni) quia humanus attactus Lepori etiam exitialis in Indico præſertim mari: hæc Pierius.

VSVS IN MEDICINA.

PER ſe tritus, aut cum marina Vrtica illitus, teſte Dioſcoride, capillos euellit. Kiranides: Solutus inquit, & inunctus præuulſos pilos palpebrarum nō ſinit renaſci. Galenus etiam Lepore marino aliquos vſos fuiſſe ſcribit perdēdi pilos gratia. Et Crito apud eundē pſilotris admiſcuit. Plinius pſilotrū ait eſſe, vel ſanguine, vel felle, vel in oleo necatū. Alij oleo ideo coquunt. Galenus in Euporiſticis: ſanguinem recentem ad idem iungit. Vtendi modū dilucidè exponit Marcellus Empyricus cùm ait: Leporem marinum, vel eius ſanguinem

Ad pilos euellendos. Li. 2. c. 18. Lib. 11. de ſymp. Lib. 1. de compo. ſec. loca.

A nem cum oleo tere: atq; ex eo vulsorum de oculis pilorum loca frequenter perunge: post quod, & si renascentur, pili molliores erunt: quibus iterum euulsis supradictum medicamẽ inducitur, tum verò non renascentur. Archigenes apud Galenum ad ęgylopas lanæ tomentum cum sanguine marini Leporis tinctum indit. Plinius aduersus strumas laudat: Pungi, inquit, piscis eius, qui rana in mari appellatur, officulo de cauda, ita vt non vulneret, prodest. Idem faciendum quotidiè donec percurentur. Eadem vis est pastinacę radio, & lepore marino imposito, ita vt celeriter remoueatur. Marini Lepores oleo veteri iniecti benefaciunt discutiendis strumis, sed cum ipso oleo in plumbeo pyxide inclusi: quam diebus quadraginta diligenter alligatam oportet haberi, postea ex eo pinnula oblinẽdę sunt strumę, superq; eas pellis lanata non nimium tunsa, tegendi gratia imponenda est: præcipi autem oportet ne quis hoc medicamento manus inquinet, aut inquinatas, priusquam bene eluerit, ad os referat, Marcellus Empyricus. Iubent & Lepore marino recẽti podagram fricari, teste Plinio: ex quo & hoc quidã citat: sanguis eius, & fel in oleo necati cõtra carbunculos valet. Leporis mar. sanguis, inquit Auicenna, est calidus purgans morphæam, & pannũ: caput eius adustum generat pilos in alopecia, propriè cum adipe vrsi, & in tyria valdè: cùm

Ad ægilopem.

Ad strumas.

B autem ex eo fit emplastrum, sicut est abradit pilos. Abstergit visum more emplastri superpositum, & sicut collyrium: hæc ille, qui præcedenti etiam capite de Lepore terrestri sic scripserat: Sanguis eius expurgat pannum: & cinis capitis eius remedium est vtile aduersus alopeciam & propriè marini: sed hoc videtur Zoographo Echinis magis conuenire nempe vt Echinus marinus efficatior sit contra alopeciã quàm terrestris: & forsan ex diuersis animalibus remedia in vnũ miscuit Auicenna. Cinis leporis marini in palpebris pilos inutiles euulsos cohibet, ad quẽ vsum vtilissimi minimi, vt author est Plinius. Albertus cinerem in aqua potum aduersus eiusdem venenum, & rubetæ celebrat. Apud Gal. inter Asclepiadæ oculares compositiones citatur Dionysij Milesij ad pilos palpebrarũ pungentes hoc remedium: Leporem marinum in figulino nouo vrito, & cinerem tritum ricinorum sanguine excipito, & reposito, in cornea pyxide vtitor, euulsis antea pilis. Enterocelæ lepus illinitur tritus cum melle, VVottonus ex Plinio, tanquam de Lepore marino, cùm Plinius id de terrestri scripserit.

Ad podagram.

De comp. sec. loc. 4. c. 7.

VENENVM ET EIVS CVRATIO.

C AQVATILIVM animalium pauca admodum venenosa reperiuntur quòd in humore degant, qui veneno contrarius esse solet vt plurimùm. Sed inter ea quæ venenum habẽt nullũ Lepore marino pestilentius. Cætera enim parte tantùm aliqua venenum continent, vt Araneus piscis in spinis tantũmodo id habet, & pastinaca marina in radio, cùm Lepus in toto corpore id habeat, quãuis sint, qui & huic tantũ in felle cõcineri putent. Titus Imperator à fratre Domitiano Leporis marini veneno enecatus fuisse dicitur: cùm enim oraculum consuleret, ac quæreret, quo mortis genere obiturus esset, responsum fuit, Vlyssis modo periturum ἐκ τῆς θαλάσσης. Sed Vlysses pastinacę ictu perijt. Titus post mortem patris cùm regnasset à marino Lepore interfectus est. Is autem piscis (vt ait Philostratus) humores quosdam occultos habet mortiferos supra omnia venena, quæ mari, terrauè nascuntur. Et Neronem hunc ipsum piscem epulis miscuisse quandoque tradunt, aduersus homines sibi inimicissimos. Domitianus autem hoc eodem contra Titum fratrẽ vsus fuisse putatur, quòd graue, molestumque sibi videretur, simul cùm fratre humano, benignoque viro imperare. Io. Tzetzes.

Titi Imperat. mors.

Lib. 6.

Chil. 6. 43.

D Τίτος δὲ θνήσκει βεβρωκὼς λαγῶν τῶν θαλασσίων

Titus autem moritur cum comedisset Lepores marinos.

Eundem Domitianum præter Titum, alios quoq; è medio sustulisse eodem veneno referunt. Quocirca Hegesander Delphus, referente Athenæo, in Artemisijs Dianæ sacris mullum inter cætera gestari (περιφέρεσθαι) ait, eo, quòd videatur Lepores marinos, homini lęthales magno cum studio venari, & consumere: vt piscis magna hominũ vtilitate venator Deæ etiam venatrici consacraretur. Plutarchus verò, mystæ inquit Eleusinij nullum venerantur quod scitis: eodemque Iunonis Argiuæ antista honoris gratia abstinet: Nam Leporem marinum qui homini est lethalis, maximè interficiunt, & consumunt mulli. Ideoq; vt humanis, & salutaribus animalibus parcitur. Aelianus vel ob hanc caussam Eleusine sacris initiatis sacrum fuisse Mullum piscem habitum putat, vel quòd ter anno pareret. Cęterùm Mullum eo animali pestifero vesci Plinius nobis testatum reliquit: vescitur, inquit, eo (Lepore marino) vnus tantùm animalium, vt non intereat, Mullus pi-

Li. 7. c. 36.

Mullus cur sacer Eleusinijs.

Lib. de soler. am.

Li. 32. c. 2.

ſcis: tenereſcit enim tantùm, & ingratior, viliorq; fit. In Mullo autem carnis durities maximè commendatur. Sed Athenæus etiam ſcarum Lepores marinos venari, iiſque paſci tradit. Non ſunt, inquit Plinius, minus mira quę de Lepore marino traduntur. Venenum eſt alijs in potu, aut cibo datus, alijs etiam viſu. Siquidem grauidæ ſi omnino aſpexerint fœminam ex eo genere duntaxat, ſtatim nauſea, & redundatione vitium fatentur, ac deinde abortum faciunt. Remedio eſt mas induratus ſale, vt in brachialibus habeant: eadem res in mari, & tactu quidem nocet. & paulò pòſt tradit, contrà in India cùm vel in mari tangitur, humano digito, mori, ait enim: In India affirmant non capi viuentem, inuicemq; ibi hominem illi pro veneno eſſe, ac vel digito omnino in mari tactum mori: eſſe autem ampliorem multò, ſicut & reliqua animalia. Et alio loco. Lepus, ait, dirum, & venenatum animal, in Indico mari etiam tactu peſtilens, vomitum, diſſolutionemque protinus creat. Huc refer ea quæ ſuperiùs de Lepore magni maris incola allata ſunt. Idē author de eo qui in mediterraneo habitat, potum non ſemper mortiferū eſſe, quandoq; enim tormina, & moleſtiſſimos dolores in ventre excitare his verbis ſcriptum reliquit: Lepus marinus mortem ſæpe infert, aut ſi nihil aliud, ventrem acerbiſſimis doloribus torquet: quod repetit ferè Aelianus l. 2. 45. Lepus marinus (inquit) ſumptus ſæpenumero mortem intulit; ventris ſaltem dolores excitauit. Gyllius addit; partum abigit, ſtomachum diſſoluit Græcè legitur: λαγὼς δὲ θαλάττιος βρωθεὶς θάνατον ἤνεγκε πολλάκις: πάντως δὲ τὺν γαστρὰ ὠδύνησε. Cæterùm viſu etiam nocere, vt ſcribit Plinius, non vſque adeo verum eſſe puto, niſi qui aſpicit, vicinus factus tetrum Leporis odorem, ac virulentiam naribus etiam hauriat, quomodo & mulieres abortire etiam poſſe cenſendum eſt. Ita & Rondeletius marinum Leporem ſibi allatum odore ſuo nauſeam aſtantibus excitaſſe, hac narrat hiſtoria: Cùm ego, inquit, piſcium naturæ, varietatiſque cognoſcendæ ſtudioſiſſimus, piſcatorium forum frequenter inuiſerem, cumq; piſcatores propoſito præmio allecti, certatim ad me ſi quid rari aut noui in mari caperent, vel in littus eiectum reperirent, ad me deferrent: ecce piſcator Leporem marinum cum aphyis, & Loliginibus in faucibus Malgurianis captum, nunquam à ſe aliàs antè viſum, aſpectu fœdo, odore tetro, betæ folijs inuolutum mihi offert: quem cùm diligentiùs contemplarer, mihi, multiſque, qui vnà mecum erant, nauſeam mouit. Sed ne hac quidem à piſcis inſpexione reuocatus, diſſecabam, parteſq; omnes inter has rimabar: quum interuenit mulier quædam de mariti morbo me conſultura, cui quum ad diſſectionem attentior ſtatim non reſponderem, odor, piſciſq; conſpectus vomitum, diſſolutionemq; ventriculi protinus creauit & de ventris dolore (erat autem grauida) grauiter queri cœpit, vt iam abortus timendus foret: quem adſtringentibus emplaſtris ad retinendum fœtum ventri, lumbiſq; admotis prohibui, & vt aliquot dies Cancris veſceretur, conſului. Permulti ſunt huiuſce rei locupletiſſimi teſtes, viri boni, & ſtudioſi, qui ea quæ dixi ſymptomata, & in ſe, & in grauida experti ſunt, & viderunt vt omnino ex his, quæ de Lepore marino veterum litteris prodita ſunt, huic noſtro (Lepori) competere experientia docuerit. Hactenus Rondeletius, qui & tertium quod deſcripſit genus, ſplendore diutius inſpectantibus dolorem oculorum, capitiſq; adferre in ſe ipſo expertus eſt. Reliquum eſt vt de accidentibus dicamus quæ poſt venenum aſſumptū inſequuntur. Id natura manifeſtè calidū eſt, & arrodens, Bertutius eadem eſſe teſtatur, quæ ex cantharidum potu euenire produnt authores: ſed nō omnino ita eſſe ſubinde patebit. Primum guſtu, & odore depræhenditur, quia piſculentus quidam, & viroſus ſapor ab eis percipitur, vt ſcribit Dioſcorides παρακολουθεῖ γεῦσις ὁμοία ἰχθύσι βρωμώδεσιν. vbi malè vertunt, piſcium virus olent. Nam Aetius eadem habet: Lepus marinus, inquit, reperitur ferè inter Loligines, animal paruum, viroſum odorem habens; comitatur autem comedentem, ſapor in ore ſimilis piſcibus, viroſus. Et Scribonius Largus ait eius guſtum non abſimilem eſſe illotis piſcibus, aut etiam putentibus, ſed ante omnes cecinit Nicander:

Lib. 8.

Symptomata ex lepore marino.

In alexiphar.

Φιδήεις δὲ λαγοῖο κακοφθόρος πόσιν ἔμπης
Οὐλομένην. τὸν κῶμα παλύνει ὅ τ' ἔχεν ἅλμης
Τοῦ δή τοι λεπίδων μὲν ἴδε πρήματος πέλει ὀδμή
Γευθμὸς ἰχθυόεις νεπόδων ἅτε σαπρυνθέντων
Ἠὲ καὶ ἀπλυτῶν ὁπόταν λεπὶς αὐξίδα χραίνῃ:

Quos ſic tranſtulit Iacobus Greuinus:

Quod ſi fluctiuagi Leporis lethale venenum
Deprendas, tædum qui ſumpſerit, halat odorem.
Qualiter exemptæ reliquo cum viſcere ſquamæ,
Vel putridi quod olent neq; loto corpore piſces,
Talis & immundo ſapor obuerſatur in ore.

Vbi

A Vbi autem in ventriculo, & intestinis hoc venenum sedem figit, naturalem illarum partiũ œconomiam turbat, doloresq; varios excitat: Primùm enim teste Dioscoride aluus dolore afficitur: & vt scribit Aetius, color corporis ad arquati similitudinem permutatur, deinde plumbeus redditur cum faciei tumore: incenduntur autem pedum plantæ, & pudendũ tumefactum cohibet vrinæ effusionem. Progrediente verò malo ægri etiam cœrulei coloris lotium (ἴυρον θαλάσσιον, violaceã vrinam, Auicennæ interpres) emingunt, quandoque etiam sanguinolentum: deinde nauseabundi facti biliosa vomunt sanguine permista, & piscium loturam olentia. Exudat item graueolentia, & omne piscis genus auersantur, præter Cancrum. Qui sumpserunt, inquit Scribonius Largus, Leporem marinum, stomacho, vesicaq; adficiuntur: ita vt vrinam quidem difficulter, & cum dolore, purpureique coloris reddant. Stomacho item tento, & dolenti sunt, auersoq; ab omni esca, præcipuè pisce. Nauseant præterea & subinde reijciunt spumosa: interdum biliosa & sanguinolenta, & maximè cùm simulauit, aut nominauit aliquis piscem. In summis litoris pusilli fluctus videntur subinde audire. Oculi eorum exulcerantur, genę inflantur: coloris mali, vel plumbei fiunt: minutatimq; per tabem, quasi phthisici consumuntur. His adnumerat Auicenna

B cõstrictionem anhelitus, & difficultatem, rubedinem oculorum, tussim siccam, sputum sanguinis, icterum, & angustiam, dolorem renum, excrementum alui violaceum, quandoque mucosũ, ructus piscosos cũ salsedine. Addit præterea plures, qui euadunt, in phthisin incidere: Plurima horũ, atq; maxima symptomata vetustissimus poëta cõplectitur his versibus.

Fen. 4. doc. 6. tract. 2. cap. 4.

In Alexipharm.

Τῶν ἤ τοι ζοφόεις μὲν ἐπίχλοος ἔδραμε γυίοις
Ικτερόεις. σάρκες δὲ περιστολάδην μινύθουσι
Τηκόμεναι. τὰ δὲ δόρπα κατίσχει ἀλλοτερινὸς
Ακρον ἐποιδαίνων σφυρὰ πίμπραται. ἀμφὶ δὲ μύλοις
Ανθεάτε βρυόεντα κυλοιδιόωντος ἐφίζει.
Δὴ γὰρ ἐφωρμάτησαν ὀλιζοτέρη κρίσις ὥρων
Αλλοτε πορφυρέη. τότ᾽ ἐπιπλέον αἱμάσσουσα.
Πᾶς δὲ παρὰ δρακέεσσι φανεὶς ἐχθαίρεται ἔλλοψ
Αυτὰρ ὁ ναυσιόεις ἀλίην ἐμυδάξατο δαῖτα, idest.

Post bibitum hoc virus viridis stagnantia fellis
Excrementa manent, tenebroso lumina visu
C *Caligant, liquidæ abeunt in corpore carnes:*
Nausea adest, tumet alta cutis, taliq; calescunt:
Subq; cauis oculis, roseo fucata rubore
Apparet facies, sistensq; vrina moratur,
Quæ nunc purpureo, nunc sanguineo esse colore
Cernitur; & quemcunq; videt contemnere piscem
Assolet auersans, vt qualibet æquoris æger.

Quibus autem ex epoto Lepore moriendum est, ij totidem diebus moriũtur quot vix erat Lepus, quamuis incerti temporis veneficium esse author est Licinius Macer apud Pliniũ. Hìc non prætereunda est à doctissimis viris agitata quæstio, num Lepus marinus lædat peculiariter pulmones: Id enim scripsit Galenus non vnico in loco, vt libro de Theriaca ad Pisonem. Quædam, inquit, inueniuntur, quæ corporis partes quasdam peculiariter lædunt: Lepus enim marinus pulmonem vlcerat. & libro primo de compositione medicamentorum secundum genera statim ab initio sophistis eos cauillantibus, qui de medicamentis scripserunt, quæ certas corporis partes vel lædunt, vel iuuant, respondet: At hoc

Li. 31. c. 2.

An peculiariter pulmones lædat.

D cauillum, inquit, eos qui ita iocantur, arguit facultatis medicamentorum adeo esse imperitos, vt pulmonem solum ex omnibus corporis partibus à Lepore marino exulcerari ignorent. Contrà Rondeletius fatetur quidem esse medicamenta, quæ certis quibusdam partibus vel prosint, vel obsint; non tamen veritati consentaneum esse putat, solum pulmonẽ à Lepore marino lędi. Nã, inquit, Paulus Aegineta, & Aëtius, qui omnia ferè sua ex Galeno transtulerunt, veneni huius grauia, ac læuia symptomata varijs in partibus tradiderunt, de peculiari pulmonis solius affectu, ne verbum quidem. Dioscorides etiam, ac Plinius quanta sit eiusdem veneni pernicies satis fusè declarant, at quòd soli pulmoni noxam inferat, non dicunt. Non solùm itaq; sententijs omniũ, qui de Lepore marino scripserunt, sed etiam experientiæ aduersatur Galenus. Clarissimus medicus Iohannes Gorrhæus Nicandri egregius interpres, cùm videret poëtam hunc eius rei non meminisse, vt Galenum cum eo, & alijs conciliaret, certa quædam accidentia, quæ poëta post huius veneni haustũ superuenire scribit, à Lepore marino ortum trahere autumat. Maximè, cùm Nicander dicat carnes tabescere sensim, & paulò post.

Vndique malas Ceu flos exoriens, tumidas tumor occupat ambas.

hæc annotat: Corpus nutriri definit, vel quòd à Lepore humores non possit sibi assimilare, vel propterea quòd pulmones malo quodam Leporini veneni occulto tandem exulcerētur, vnde febris, & tabes fiunt: quod quidem vlcerati pulmonis malum Nicander apertè indicauit, scribens genas rubescere, & velut roseo colore pictas videri: hoc enim fit humorum in pulmonibus putrescentium calore in faciem sublato. Et sanè ita est, vt scribit Gorrhæus. Non enim, vt huic respondet Rondeletius, aliorum morborum, symptomatumque communis nota est genarum rubor, sed pathognomonicum signum Leporis marini assumpti, si alia quæ supra Nicander retulit, signa adfuerint. Sed de his satis: Ad remedia alexipharmaca nos conferamus, quorum non paucus est numerus. Sed ante omnia prospiciendum corpori purgantibus medicamentis, vt si non omne venenum, saltem modica eius quantitas per aluum euacuetur, visq; veneni compescatur, & à partibus principibus, cordiq; vincis reuellatur. Idcirco Nicander in principio curationis propinat hellebori radicem, & succum scammoneę: ait enim:

Conclusio. Remedia contra Leporem marinum.

Τῶν μὲν φοινήεσσαν ἅλις πόσιν ἑλλεβόροιο
Νεμείας τό τε δακρὺ νεοβδάλτοιο κάμωνος
Ὄφρα ποτὸν νέποδός τε κακοῦ ἐκφυρματα χεύῃ.
Contra hunc Phocaicum veratri porrige potum,
Eliciensq; recens lachrimas carpti colophonij
Perniciosa mali vt compescas pharmaca piscis.

Notandum est hoc in loco Nicandri quosdam φοινήεσσαν exponere nigrum, & cruentum. Certè Dioscorides nigrum veratrum præscribit: & Auicēna. Cum autem aduenit dies secundus, inquit, excitationis accidentium, & quiescunt, fiant ei pilulæ de helleboro nigro, & scammonio, & agarico cum succo liquiritiæ, & tragacantho partibus æqualibus, inde exhibeatur drachma, vel paulò plus cum iulelp. Nicandri Scholiastes ad ea verba poëtæ Τῶν μὲν φοινήεσσαν, hæc commentatur. Γράφεται τῶν μὲν φωκήεσσαν ἀντὶ τοῦ φωκικλῶ ἡ γὰρ τῦ ἑλλεβόρου πόσις, ἐν φωκίδι δοκεῖ εὑρεθῆναι, κελεύει δὲ ἑλλέβορον ἢ σκαμμωνίαν διδόναι, πίνειν τῷ κάμνοντι, ἵνα κοιλίας φερομένης συγκριθῇ, καὶ τὸ τοῦ φαρμάκου κακὸν σωα᾽π ωρ᾽ραγῇ. φοινήεσσαν δὲ εἴρηκε τὴν τῦ μέλανος ἑλλεβόρου πόσιν id est, scribitur etiam Τῶν μὲν φωκήσσαν pro φωκικλῶ. Videtur enim potus hellebori in Phocide inuentus. Iubet autem ægro dari potum hellebori, aut Scammonij, vt ventris fluxu excernatur, & disperdatur venenū. φοινήεσσαν verò dixit nigri veratri potionem. Dioscorides cùm iubet dari decoctū maluę, aut cyclamini radicem cum vino ἢ ἑλλεβόρου μέλανος, καὶ σκαμμωνίας ὀπου, id est, hellebori nigri, aut Scammonij liquore, non expressit pondus. vt verbum δοτέον in eadem periodo, vel cum accusatiuo construatur, vel cum genitiuo, partem scilicet rei significante quod vsitatum est Græcis. Ruellius, & alij pondus expresserunt, nempe drachmam vtriusque, sed in scammonio apparet nimium. Lac deinde propinandum erit. Asininum laudat Dioscorides, & alij, sed ante omnes Nicander.

Ἄλλοτε βρωμηέντος ἀμελγομένος λάγα πίνος
Interdum enixæ mulsum lac potet asellę.

Lib. 28. c. 10.

Plinius & asininum lac, & equinum, bubulumque priuatim ijs, qui marinum Leporem hauserūt, auxiliari scribit. Scribonius Largus præscribit etiam lac muliebre. Dantur hæc lactis genera, vel per se, vel cum melle, aut passo quotidie. Lactis loco poterit dari cōtinuè decoctum maluæ, tam radicis, quàm foliorum: quod etiam magnam aduersus hoc veneni genus vim obtinet; inflammationes enim, & punctiones Leporis marini mitigat, non aliter quàm lac ipsum: idcirco subdidit hunc versum post citatum Nicander:

Ἠὲ χύτρῳ τήξας μαλάχης ῥυπόωντας ὀράμνους.
Insuper elixæ da lubrica iuscula maluæ.

Scribonius Largus, prodest, inquit, & maluæ sorbitio bene vncta, & salsa. Auicenna ait: Iuuant & coliculi maluæ, & folia altheæ recentia elixata, aliàs semen altheæ recens elixatum: Plinius, folia ait, Altheæ cum radice sua decoctæ Leporis marini venena restinguunt: & vt quidā dicunt si vomatur. Aetius post lac cum mulso potū, aut decoctum maluæ confestim vomere iubet. Deinde radicis cyclamini tritæ dat drachmas quatuor cum vino diluto, aut veratri nigri drachmam vnam: aut scammonię scrupulos duos cum bubulo lacte, vel aqua mulsa. Aegineta non cyclamini, sed peucedani radicem è vino propinat: lapsu fortè librariorum. Nam Dioscorides, de cyclamino agens radicem eius contra venena, pręsertim Leporis marini è vino bibi docet. Lepori marino aduersatur & cyclaminos, Plinius. Extat apud Zoographum codex manuscriptus Græcus κατά τό πως, Dioscori-

2. cap. 21.

Lib. 25. c. 10.

A di attributus: hic lac muliebre laudat, & veratrum album: neq; enim, inquit, metuendus est ab eo vomitus. Iuuat ab initio vrina humana quoq; pota, & vomitu reddita, ἔρον ἀνθρώπινον ποθὲν καὶ ἐξερασθέν. Auicenna etiam hanc vrinam eidem malo prodesse tradit. Resina item cedri ex vino oboli pondere sumpta alexipharmaci naturam præstat. Nicander.

Καὶ τότε κεδρίνης πελάνου βάρος ἔμμορε πίσσης.

Tum quoque cedrinæ viginti grana resinæ.

Pro κεδρίας λείας μετ' οἴνου apud Dioscoridem legit Zographus κεδρίδας, idest cedri fructus, sicut & ἀρκευθίδα dicimus multitudinis nnmero, idque ex Aetio. Nam resinam cedri numero singulari cedriam dicimus: quam itidem Aetius in hoc malo non cum vino bibi, sed cum passo delingi præcipit: Sed & Dioscorides libro primo, Cedria, inquit, in passo sumpta contra venena Leporis marini auxiliatur. Plinius cedri succum vocat, inquiens. Suadent & contra venenum Leporis marini bibere in passo cedri succum. Alibi ad idem medicamentum cedrides, idest fructus cedri commendat, quos innominatus quidam per se edi iubet. Asclepiades apud Galenum dat obulum, & semiobulum cedriæ. Aetius eius bina, ternaué cochlearia per se sumi iubet, aut cũ passi cyathis duobus, tribusue.

Dioscorides correctus.

Lib. 4. c. 5.

B Dat idem etiam baccas iuniperi tritas per se, aut cum passo plurimo. Acinos mali punici laudant Dioscorides, & Aetius, atque alij. Nicander omne genus mali punici: & mustum vuis expressum, ita vt ex oliuis oleum solet exprimi.

Βρύκοι δ' ἄλλοτε καρπὸν ἅλις φοινώδεα σίδης

Κρησίδος οἰνωπῆς τε, καὶ ἣν προμένειον ἔπουσι

Σιοῦ δὲ καὶ αἰγίνητιν· ὅσαι τὰ σκληρέα κάρφη

Φοινοὶ ἀραχνήεντι διαφράσσουσι καλύπτρη.

Ἄλλοτε δ' οἰνοβρῶτα βορῆν ἐν κυρτίδι θλίψαις

Ὥσπερ νεοττεύουσαν ὑπὸ τρυπητῇ ῥοὴν ἐλαίης.

Idest Greuino interprete.

Punicei interdum, cui Creta est patria, mali
Formosum poterit potu æger sumere fructum:
Oenopesq;, & quod Promenium nomine dicunt,
Aeginetinque item: & tenui quæcunque rubentes,
Et duras cute habent, mollique putamine crustas:
C *Quandoq; exemptas grauidis è vitibus vuas*
Exprime fiscella, nouæ vt excolentur oliuæ.

Scholiastes οἰνωπὴν, προμένειον, & αἰγινήτιν tres diuersas mali punicæ species facit. & forsan, inquit Zographus, tres illæ species sunt, quarum vna acidum, ac vinosum, altera dulce, tertia μέσον (id est medij saporis, muzum vulgò nuncupant) pomum profert. His quartam speciem addit apyrenon dictam, quam Nicander quoq; videbitur comprehendisse si ita legatur: ὅσαι τ' ἀσκληρέα κάρφη, idest, & quæ molles nucleos rubentes tenuissima distinguunt membrana. Nam licet τὰ σκληρέα legamus, per antiphrasin, tamen molles nucleos interpretatur scholiastes. Dioscorides quoq; punici mali acinos cum succo scammoneæ, & melicrato dari iubet. Aetius etiam per se commendat. Incertus de remedijs morborum secundum loca Græcus author nondum impressus, Dioscorides falsò putatus (citatur à Zographo) mala punica vinosa, & eorum nucleos in cibo laudat. Ex malo punico acerbo, inquit Plinius, fit medicamentum, quod stomachice vocatur, vtilissimum oris vitijs, narium, aurium, oculorum caligini &c. contra Leporem marinum hoc modo; Acinis detracto cortice tusis, succoq; decocto ad tertias, cum croci, & aluminis scissi, myrrhæ, D mellis Attici selibris: sed hic locus Zographo suspectus est, quoniam remedia aduersus Leporem marinum intra corpus sumuntur; hoc autem vitijs externis tantùm applicari potest. Apud eundem, vbi habet: peculiariter valet potum contra venena, quæ data sunt è Lepore marino, buprestique, vt Aristoteles tradit, dorycnium: quidam codices melius legunt, & vt Aristoteles tradit, contra dorycnium, nimirum lac muliebre prodest, de hoc enim antea erat locutus. Commendat etiam alismatis vtriusque radicem potã è vino, & potos hippocampos. item ostrea quę etiam fricta, & in cibo sumpta prodesse ait Valerianus, apud quem & hoc legere est; Ranæ fluuiatiles si carne edantur, iusuê decoctarum sorbeatur, prosunt contra Leporem marinum. Cùm pisces alios omnes auersentur, teste Dioscoride, & oderint qui marinum Leporem hauserunt, solos fluuiatiles Cancros coctos libenter edũt, & admisto vino tritos bibunt. Inditiũ, & spes salutis est, cùm pisces amare, & in cibos admittere expetũt. Pro his verbis καὶ πίνουσιν οἴνῳ μεμιγμένῳ ἐπ' αὐτῶν, in antiquis codicibus inquit Goupilus, legitur καὶ πίσσουσιν ὠφελούμενοι, idest Cancros solos ex piscibus

Li. 23. c. 6.

Plinij suspectus locus.

L. 28. c. 7.

Li. 6. c. 30.

admittunt, & concoquunt, & vtilitatem ex eis percipiunt. Codex manuscriptus Zographi habet, καὶ τέτους μόνυς π έσσουσι. Aegineta Cancros fluuiatiles duntaxat pro remedio dari iubet, si admiserint. Sed loci eius lectio fortè melior est apud Aetium; qui sic loquitur: Edat & Cancros assiduè, piscem enim nullum admittit. Quod si piscem edere possit signum id salutis iudicabis: Et Actuarius. Quod si pisces ægri ingerere nequeunt, solos fluuiatiles Cancros coctos edant, bibantq; vinum, cui ipsi sint admisti. Cæterùm salutare est si piscem edere sustinent. Cancri fluuiatiles, inquit alibi Plinius, triti, potique ex aqua recentes, seu cinere adseruato contra venena omnia prosunt, priuatim contra Scorpionũ ictus cum lacte asinino, vel quocunque. Eadem vis contra venenatorum omnium morsus, & contra Leporem marinum. Aetius desperatis ob epotum hoc venenum Cancrorum fluuiatilium crudam carnem contritam è lacte propinat. Cùm itaque veneno huic aduersam vim habere Cancros fluuiatiles ex tot authoribus probatum sit, quàm malè in ἀντιβαλλομένον libello Galeno falsò adscripto pro Lepore marino Cancer fluuiatilis substituatur, quilibet oculatus viderit. Auicenna Echinum assum recentem, aut sanguinem eius, & sanguinem anseris dari præcipit. Extollit etiam Dioscorides sanguinem anseris calidum, vel dum fluit è vulnere, vt habet Kiranides. Eundem quoque Aetius calidum cum passo bibendum præcipit: Plinius cum olei æqua portione. Galli sanguis sanat eos, qui Leporem marinum comederunt, Kiranides. Præfertur & à quibusdam aduersus hoc malum humanus sanguis calens è venis potus, non aliter quam lac è mammillis: & vulpis caro inassata, quin & theriaca diatessaron tribus diebus pota. Ossa asini contracta, & decocta auxilio esse testes sunt Plinius, & Auicenna. Præterea, vt Aggregator citat ex Auicenna, fistulę pastoris aureus vnus, vel alter liberat. item Lutum sigillatum. Terra quoque sigillata, authore Galeno liberat vomitu. Idem Aggregator auxilia quædam aduersus morsum Leporis marini recenset: ridiculè nimirum, cùm nullus authorum periculi ex eius morsu meminerit. nec alia quàm, quæ prius simpliciter cõtra venenum eius sumpti retulerat: nisi quòd ex Hali abbate (lapsu fortè interpretis) Leporem ipsum marinum emplastri modo impositum, suo morsui mederi recitat. Magni maris Leporis venenum hoc modo curatur: Radicẽ, vt scribit Aelianus, ad idẽ mare in insula quadã nasci fuerunt, haud quaquã in vulgus ignotã, quæ animi affectionibus illius, qui sic affectus fuerit, medetur. Ea enim animo deficientes naribus admota facit, vt is reuiuiscat, & recreetur. Sin negligitur, tam sanè valida pernicie hic lepus præditus est, vt ad mortem vsque hominis morbus procedat. Hæc Aelianus.

Lib. 28. c. 10.

Lib. 16. c. 19.

E F G H

Finis Libri Primi.

A

VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI ET MEDICI BONONIENSIS.

DE ANIMALIBVS EXANGVIBVS RELIQVIS QVATVOR, Liber Secundus.

B

QVI EST DE CRVSTATIS, Et Primùm DE IIS IN GENERE. Cap. I.

C

PROOEMIVM. ORDINIS RATIO.

CRVSTACEORVM vocatorum animalium, quæ nuper, cùm de Mollibus ageremus in genere, exanguia esse etiam, satis, ni fallor, ex Aristotele probauimus, tractatui secũdum tribuimus locũ, præferimusq; Ostracodermis: non quòd maiorem nobis præbeant vtilitatem (ob hanc enim plurima Testaceorum, nominatim verò Ostrea, & Purpuræ Astacis, Cancris, Locustis, cæterisq; crustaceis essent præferenda) sed quòd membra omnia distinctiora habeant, perfectioraque atque item plura. Adhæc maior etiam est prudentia in his in quærendo cibo, maiorque in persequendo, fugiendoque hoste celeritas: & maius denique in pugna robur, ad quam apta habent instrumenta, hastas nimirum, qui-D bus nonnunquam, non aliter ac equites hastati tanto concurrunt impetu, vt rumpere eas velle videantur. Contrà Testaceis, humida cùm sit eorum natura, parũ cerebri, ac per consequens prudentiæ nihil, vel parum, ac motus etiam parum natura tribuit. Hasce igitur ob rationes crusta tectis minus perfectiora ostracoderma iudicamus.

E

SYNONYMA.

Lib. 11. ca. 37.

QVÆ Græci, & præſertim Ariſtoteles μαλακόςρακα Latini hoc tempore Cruſtacea vocant: Plinius Cruſtata, cùm inquit: In marinis Cruſtata, & Cartilaginea priores dentes habent. Alibi molli teſta operta reddit, & contecta cruſtis tenuibus, item cruſta fragili incluſa, vt quibus fragilia operimenta. Idem hæc Ariſtotelis verba: Οὔτε δὲ τῶν μαλακίων οὐδὲν οὔτε φθέγγεται, οὔτε ψοφεῖ οὐδένα φυσικὸν ψόφον, οὐδὲ τῶν μαλακοςράκων; ita vertit: Mollia nec cruſta intecta, nec vocem, nec ſonum vllum habent. Cancros etiam omnia Cruſtata quandoque vocat, vt vbi loquitur: Cùm Carabi à cæteris Cancris diſtant cauda. Apud Aelianum, vbi habetur, τῶν ὀςρακοτώτων καὶ ὀςρακοδέρμων καὶ τοῦτο ἴδιον, interpres vertit: Teſta, cruſtauè intectorum hoc etiam proprium eſt. Vocantur autem μαλακόςρακα, quòd tegumentum non æquè durum, ac denſum habeāt, vt ὀςρακόδερμα, quæ ὀςράκῳ hoc eſt teſta dura, & ſilicea integuntur, neque molle operimentum veluti piſces ſquāmoſi, aut molles, ſed durius Mollibus, & tenuius Oſtracodermis.

Li. 9. c. 31. Lib. 9. de animal. 6. Etymum.

F

GENVS. DIFFERENTIÆ. DESCRIPTIO.

In cō. aph. hipp. lib. 1. De fac. alim. c. 34. Lib. 9. c. 31

CARDANVS enumerans Cruſtatorum genera, ſeptem conſtituit, nimirum Aſtacos, Squillas, Locuſtas, Erinaceos, Vrſos, Cancros, Paguros. Galenus: Aſtaci, inquit, Paguri, Cancri, Locuſtæ, Carides, Gammari, & id genus alia tenui teſta concluduntur, duritieque Teſtaceis ſunt ſimilia. Plinius Cancrorum genera facit, Carabos, Aſtacos, Maias, Paguros, Heracleoticos, Leones, & alia ignobiliora. Speuſippus ſimile eſſe dixit, Aſtacum, Carabum, Cancrum, Pagurum, Nympham, & Arcton, id eſt Vrſam. Diphilus malacoſtraca vocat Aſtacum, Carabum, Carida, id eſt Squillam, Cancrum, Leonem. Quæ omnia Iulius Cæſar Scaliger duobus generibus comprehendit, differentiâ à forma corporis deſumptâ. Omne Cruſtatum, vel caudatum, vel rotundum. Illius cauda expreſſa, & extenta eſt: huius cauda, quaſi operculum, alui exitum obtegit, & ventris infimæ parti ita applicatur: vt caudæ ſpeciem præ ſe ferat nullam. Rotundum Græci καρκῖνον, Latini tranſpoſitis elementis Cancrum. Caudatum vulgus Gammarum. Quod nomen Plinius cùm prioribus libris omiſiſſet, in catalogo recenſet ſine vlla deſcriptione. Quæ profectò diuiſio bimembris eſt, & admodum erudita. Sed nos cum Ariſtotele, quem vbiq; ſequi ferè conſueuimus, quatuor ſtatuemus genera. Sic enim ille ait. Summa eorum (cruſtatorum) genera quatuor numero ſunt: Locuſtæ, Gammari, Squillæ, Cancri: quæ ſingula in plures ſpecies diſtinguuntur, quæ non modò forma, verùm magnitudine multum inter ſe differunt: alia enim magna, alia parua admodum ſunt. Et alio in loco: Cruſta autem intectorum, inquit, genus primū Locuſta: cui proximum genus alterum eſt, quem Gammarum vocant. Et paulò pòſt: tertium genus, inquit, Squilla; quartum Cancer. quorum ſanè plura habentur genera. Alibi quinque conſtituere videtur, Echinum his quatuor generibus annumerans: ſic enim loquitur: Natura autem Cruſtatorum, contrà quàm Mollium conſtat. Altera enim carnis mollitiam extrà habent, altera intrà: Hinc foris terrenam duritiem obtinent: quanquā Echinus nihil habeat carnis. Sed perobſcurè hæc pronunciat Ariſtoteles: quemadmodum etiam Plinius, vbi ait: Eodem genere ſunt Echini, quibus ſpina pro pedibus. Nam vel ad proximum genus referre videtur, nimirum cruſtata; vel ad remotius, ſcilicet exanguia, quorum ſummatim meminerat præcedentibus aliquot capitulis. Nos de Echino inter Teſtacea agemus (nam inter ea pluribus locis diſertè admodum Ariſtoteles numerauit) & ea quæ hìc dicentur vniuerſalia, in quatuor eis generibus iam prænominatis comperies. Cruſtata igitur aliqua ex parte teſtatis ſunt ſimilia. Quā enim foris terrenā portionem, ac duriuſculum tegumentum obtinent, eis aſſimilantur, quod meminit Ariſtoteles: Cruſtata, inquit, omnia extra ſe munita ſeruantur, velut Cancri, genuſq; Locuſtarum, atque etiam Teſtatorum. Quatenus autem molle, carnoſumq; intus continent, Mollibus comparari poſſunt. Nil autem oſſis habent. Neque enim conueniebat, vt ſcribit Cardanus

Exercit. 245.

De par. 4. cap. 8.

4. de part. cap. 5.

H

Cur oſſibus careant. De var. rer. lib. 37.

A nus, quòd ossa iuncturis indigebant: atque ob id extensione, quæ sub crusta fieri non poterat: materia etiam sicca, quæ integumento absumebatur, oberat ossium generationi. Cõmunes habent cum reliquis exanguibus partes, vt caput, alueum, gulam, ventrem, & intestinum. Alueus teste Aristotele, totius corporis indiscretus est: ne enim caput distinctum, nec aliud quidquam. Quæ ratio est cur Galenus Malacostraca omnia capite truncarit: nã cùm in quibusdam animalibus solùm id fecisse naturam dixisset, addit: τοῖς μὲν οὐδέτερον ἐστι (de capite, & collo loquens) τοῖς δὲ ἡ κεφαλὴ μόνη. καράβοις μὲν οὖν καὶ ἀσακοῖς, καὶ παγούροις, καὶ καρκίνοις, οὐδέτερον. τοῖς δ' ἰχθύσι ἅπασι κεφαλὴ μέν ἐστι, τράχηλος δ' οὐκ ἔστι, hoc est: his quidem neutrum est: illis verò caput tantùm. Locustis quidem igitur, & Astacis, & Paguris, & Cancris neutrum. Omnibus autem piscibus caput est, collum neutiquam. Et aliquantò pòst Malacostraca omnia eadem lege conclusit: Ἀλλὰ καρκίνοις τε καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς μαλακοστράκοις, κεφαλὴ μὲν οὐκ ἔστι: τὸ δὲ τῶν αἰσθήσεων τε, καὶ τῶν κατὰ προαίρησιν κινήσεων ἐξηγημένον μόριον ἐστι, δι' ὅπου πάντως αὐτόθι κατὰ τὸν θώρακα τεταγμένον, ἔνθα περ αὐτοῖς ἐστὶ τὰ πάντα τὰ τῶν αἰσθήσεων ὄργανα. Sed & Cancris, & alijs Crustatis caput deest: partem verò, quæ sensibus, & motionibus à voluntate pendentibus præest, illi sanè in thorace sitam habent, in quo omnes sensuum sedes eis habitant.

Alueus. Histor. 4. cap. 3. 8. De vsu par.

B Videtur maluisse Galenus quãtum ad animantes istas attinet, in Aristotelis sententiam totis ire pedibus, qui è corde sensum, motumq; omnem, tanquam è fonte manare credebat, quàm ijs caput tribuere, vt ipsius verba hæc apertissimè docent: Ὡς δ' ὅπερ ἐν ἡμῖν ὁ ἐγκέφαλος, τοῦτ' ἐν ἐκείνοις εἴη ἂν τὸ ζῴοις τὸ μόριον, εἰς ὃ τὰ εἰρημένα ἀναφέρεται. ἢ εἰ μὴ ἐγκέφαλος ἐστιν, ἀλλὰ καρδία τούτων ἁπάντων ἀρχή. Itaq; quod in nobis cerebrũ est, id sit in alijs animãtibus pars illa, ad quam, quæ dicta sunt (scilicet sensus, & motus) referantur: aut si cerebrũ non est, certè cor horum omnium principium fuerit. Quocirca Galenus penitus eius fuit sentẽtiæ, crustata omnia capite carere. Est & alius eiusdem sentẽtiæ locus, ne quis putet prædictos locos esse solos, aut deprauatos, in quo sic idem scribit. Καρκίνος τε οὖν καὶ σύμπαν τὸ τῶν μαλακοστράκων γένος, ἤδη καὶ φάλαιναι, καὶ ἄλλα πολλὰ τῶν παραπλησίων, τὰ μὲν οὐδ' ὅλως ἔχει κεφαλὴν, τὰ δὲ οἷον ὑπογραφὴν μόνην. Cancer igitur, & vniuersum Crustatorum genus, præterea balenæ, & multa alia eiusmodi, vel capite omnino carent, vel eius solummodo rudimentum habent. Quòd verò balæna in eo numero recensetur, mendo non caret; neque enim balæna ex genere Crustatorum, neque capi-

Galeni error.

C te caret: sed id habet discretum, & distinctum. Quare Rondeletius κολύβδαιναν, quæ inter Crustacea à veteribus recensetur, vel simile aliud affine Crustati piscis nomen reponẽdum iudicat. Nos quidem ita censemus, vt Cancris caput sit indiscretum, reliquis verò caudatis discretum, quamuis id sit exiguum. Sic enim nos sensus ipsi docent. Quocirca cum vltimo loco dicat Galenus rudimentum quoddam capitis inesse quibusdam Malacostracis, de caudatis intelligendus est, quæ paruum admodum habent caput, & os. Idcirco imbecille dicitur Crustaceum genus. Eiusmodi oris, & capitis exiguitatis necessitatem, declarat Cardanus his verbis. Nam si, inquit, magna copia cibi ore esset amplectenda, Crusta facilè frangeretur; præterea strangularetur animal, cùm non esset quo dilataretur Crusta coarctatum. Quod si itaq; caudata Malacostraca caput habeant minutum, quomodo verum erit καρίδας à capitis magnitudine dictas, vt vult Athenæus? Ὠνόμασθησαν δὲ καρίδες ἀπὸ τοῦ κάρα, τὸ πλεῖστον γὰρ μέρος τοῦ σώματος ἡ κεφαλὴ ἀπηνέγκατο. dictę sunt καρίδες à dictione κάρα, i. capite; maximam.n. corporis partem caput occupat. Quare vel dicamus Athenæũ, & qui ipsũ secuti sunt, κεφαλὴν sumere pro thorace, & capite καταχρηστικῶς, vel quod magis puto, à magnitudine capitis denominari, quòd inter cætera crustata

Galenus correctus. Colubdæna. Lib. 37. de var. rer. Lib. 3. Carides vnde dictæ.

D id maximum habeat. In capite os est, quod protinus ventrẽ excipere in omnibus, prætcrquam in Locustis testatur Aristot. his.n. gulam ante ventrem exiguam esse: mox à ventre intestinum, quod (inquit) Locustis, & Squillis, & Astacis rectà in caudam desinit, qua excrementa emittunt, & oua pariunt. Alio autẽ in loco; Habent stomachũ, inquit, ori continuo iunctum, exiguum proportione suorum corporum magnitudinis. Hunc excipit venter, in quo Locustæ, & Cancrorum nonnulli, dentes alios habent, quoniam superiores illi secare non satis queant. Hinc intestinum simplex vsq; ad exitum excrementi deijcitur. Dixerat etiã antea ventrem bisulcũ gulę subiungi, ex eius medio intestinũ simplex, & tenue procedere, q̃ sub applicato exteriore operculo desinat. Habent pręterea in ore dẽtes duos priores, vt idẽ testatur his verbis: Crustata, tũ Locustacea, tũ Cancri binos dentes habent primores. Et Plinius: In marinis (inquit) Crustata, & Cartilaginea priores dẽtes habent. Cæterũ dẽtes nõ erãt satis: qa magna cibus eorũ eget pparatione, & cõtritione, quò ad intima corporis penetrare queat, quocirca natura alios tres in vẽtriculo cõstituit: altrinsecus singu-

Os. Histor. 4. cap. 2. De par. 4. cap. 5. Dentes. Lib. 11. ca. 37.

los, inferius autem tertiũ. Quemadmodũ in Locuſtis & Aſtacis admodum eſt manifeſtum.

Qui in ore ſunt dentes, longi, non rotundi ſunt, teſteq; Philoſopho, tegmine operti duplici, inter quę talia quædam interiacent, qualia Locuſtarũ ſuo loco dentibus annecti dicemus. intra hos binos dentes, eſt carnoſum illud, quod linguæ proportionatur, eiuſq; effigiem gerit. Supra autem os oculi ſiti ſunt, non omnibus eodem modo: Sed quibuſdam à latere ſuprà, continuò ſub prono, amplo diſtantes diſcrimine, eodem authore. Duri ij ſunt omnibus, aptique tùm intrò, tùm foras, tùm etiam in obliquum moueri, quocirca palpebris carent. Quod his verbis Ariſtotelis comprobatur: Quę enim cruſta integuntur, inquit, vſu careãt palpebræ neceſſe eſt, cum niſi celeri cutis officio prę̃ſtari non poſſit. Sed tamen vice eius tutelæ duritie oculorum hæc omnia nutriuntur, quaſi per palpebram obductam quoddam tranſlucidum cernant. Celeriter item mouentur, & in obliquũ. Cardanus in latus moueri ait noſtri comparatione, directè autem, oculorum ſuorum. Melius enim eſſe, vt altero vtrinq; proſpiciant, etſi diuerſis oculis, quàm vtroq; ſimul nec antè, nec pòſt. Prominere autem, quoniam à lateribus: quia aliter antè penitus proſpicerent: à lateribus autem collocari, quia ſi ſupra caput, non viderent, antè verò non poterant, quia os infra reponere neceſſarium fuiſſet, quia caput habent immobile: neque ante ſimul os & oculos eſſe, quoniã oportuiſſet latam eſſe faciem, vnde in motu etiam tardiores euaſiſſent. Cæterùm quanquam duros habeant oculos, nihilominus celeriter mouentur quin inter omnia animantia, quibus tales dati ſunt oculi, celerrimè eos mouent, quod ex his Philoſophi verbis conijcio: Oculi, inquit, ijs omnibus duri ſunt, & apti, tum intrò, tum foras, tum etiam in obliquum moueri: quales etiam ſunt parti plurimæ Cancrorum, imo verò mobiliores. Caput quoq; eorum, quamuis exiguum multis partibus durioribus munitur, vt cornibus, & appendicibus. Cornua autem habent, non ſolùm ad pugnandum, ſed etiam ad prætentandum iter. Nam viſus quibus contigit exactus, mobilibus cornibus non indiguerunt; quæ planè eo carent, ea habent, vt Cochleæ: item quæ parum vident, vt Cruſtacea. Pedes habent octo, qui omnes in obliquum flectuntur, vt inquit Ariſtoteles, ſicut & Inſectorum. Quod ſic tranſcripſit Plinius. Pedes omnibus octoni, omnes in obliquum flexi. Ideo autem eos obtinuerunt, vt poſſent ingredi, teſte Ariſtotele. Ingredi autem oportebat, vt victum quærant, victum autem non in terra affixum, aut vnico in loco colligendum, ſed diuerſis in locis diſperſum, ac mobilem. Quare rectè Cardanus: Oportet autem, inquit, omnia Cruſtacea pedes habere, & pamphaga eſſe. Nam ſi nutriri debuerant ſolidiore alimento, & non omnino terra, vt Echini, ſed meliore motu indiguere. at in Cruſtaceis pennæ adijci non poterant propter latitudinem. tenues enim frangerentur, craſſæ ineptæ motui: quare pedes habere neceſſarium fuit. Quibuſdam etiam brachia forcipibus denticulata ſunt bina: χηλὰς Græci vocant: Furcas Apuleius; pedes bifurcos, & bifurcatos Gaza, & poſt eum Maſſarius: alij biſulcos, & bifidos: Quidam etiam Chelas dicunt Græco nomine ſeruato. Horum brachiorum pars ſuperior in primoribus his, vt loquitur Plinius, mouetur, ſuperiore immobili: hiſque pro manibus vtuntur, hoc eſt non ingrediendi, ſed cibum appræhendendi, ac retinendi cauſa. Quamobrem quoq; contrà, vt ait Philoſophus, quàm pedes, hæc brachia flectere ſolent: Eos enim in cauum, hæc in orbem flectunt, & circumagunt. Quod autem hic ait in cauum flectere, id alibi clariùs introrſum flectere dixit. Omnibus verò magna ex parte, eodem Ariſtotele authore, grandior, & validior forceps dexter, quàm læuus eſt. Quod breuiter ſic Plinius: Dextrum brachium omnibus maius. Caro colore ſanguinis rubra (quod mirum, cùm ſint exanguia) & tactu lento, nec, vt prodidit Ariſtoteles, ſimilis carni. Idem ait in alueo humorem eſſe pallidum, & minuta quædam oblonga, & albida: ruffa etiam alia maculis diſperſis. Et quã mutem, ſiue papauer appellant, amplius parciùsq; habere omnia hæc genera: branchiarũ quoque communem eſſe annexum omnibus. Tabellas quidam Latini vocant, quas Ariſtoteles πλάκας: quibus eorum cruſtæ coagmentantur, & quaſi articulantur. Lapides eſſe ſub cruſta refert Cardanus ex excrementis genitos, qui cum ea decidunt: & ob id qui lapides hoſce quærunt, maximos in ijs quærere, quæ cruſtam veterem exuerunt. Sed hæc de Cancris ab alijs ſcriptoribus traduntur.

De par. 4. cap. 3.
Oculi vbi, & quales.
Hiſ. 4. c. 3.
De par. c. 13.
Lib. 37. de var.
Hiſ. 4. c. 2.
Cornua cur habeant.
Pedes quot
Hiſ. 4. c. 2.
Li. 9. c. 31.
De par. 4. cap. 8.
Li. 3. de ſan. & lib. 37. de var. rer.
Chelæ.
Li 9. c. 31.
De par. 4. cap. 8.
Hiſ. 4. c. 2.
Hiſ. 4. c. 3.
Li. 9. c. 31.
Caro.
Hiſ. 4. c. 2.
Papauer.
Branchia.
Lapides ſub cruſta.
Lib. 37. de var. rer.

A

VISVS. GVSTVS. SOMNVS.

HEBES omnibus visus est: non solùm quòd oculos habeant duriores & prominentes, sed quia etiã à lateribus positos. Valent gustu, & odoratu: Gammari odore escarum alectati facillimè capiuntur. Dormiunt quoq; , vt his Aristot. verbis comprobatur: Aquatilium quoque, somnus apparet, vt piscium, Mollium, & Crusta operrorum, Locustarum inquam, & cæterorum generis eiusdem. & paulò pòst: Mollia quoque, inquit, ad morem similem dormiunt, vt pisces: nec secus quæ Crusta operiuntur.

Histor. 4. cap. 10.

NATATIO.

B

INCEDVNT obliquo motu: nec natant more Mollium, pedibus, & pinnis, sed cauda tantùm, rursusq; ea tantum, quæ caudam habent. Docet hoc Aristoteles his verbis: Crusta intecta, vt Locustę, caudis suis natant, celerrimèque retrorsum pennarum caudæ adiunctarum beneficio. Itaque quæ cauda carent, vt Cancri natare non possunt. Pedes enim Crustatorum ad natatum inepti sunt. Nullum quoq; crustatorum, vel vocem, vel sonum vllum emittit naturalem, vt idem testatur.

Sonum, aut vocem nullã emittere
Histor. 4. cap. 9.

LOCVS. VICTVS. ÆTAS.

ARISTOTELES Crustata minus, in salsis aquis, quæ sũt potulentiores, quod sint natura frigida, & exanguia, sed in stagnis marinis, & iuxta amnium ostia gigni tradit. Athenæus ex eodem in saxorum foraminibus: itemq; in locis limosis. quod sanè postremum de testatis verum cõperi, & in Aristot. legi: quamobrem pro μαλακοςρακα legendũ erit apud Athenæum ὀςράκοδερμα. De Testaceorum victu locutus Aristoteles, subdit

C

Crustacea omnibus vesci, sic inquiens: Idem vescendi modus Crustaceis est: nam ea quoq; omniuora sunt: quippe quæ, & lapillos, & limum, & algam deuorent, atque etiam stercus, vt Cancri saxatiles. Carnes etiam nimirum appetunt. Nulla Crustacea respirant, sed aquã per fistulam egerentia refrigerantur. Humorem ore accipiunt, quibusdam terminibus depellendo, emittuntque meatu oris superiore, obductis meatibus, qui interfluxit. Duplex ille meatus sub oculis est. Quoties ergo aquam acceperint, vtroque tegumento obturant, atque ita respuunt humorem. Longam eis vitam esse scribit Plinius, sed hoc priuatim Aristoteles de Locusta memorat.

De gen. 3. cap. 11.
Lib. 3.
Athenæus correctus.
Hist. 9 c. 2
Non respirant.
Lib. 9. cap. 31.

SEXVS.

D

IN Mollibus, inquit Philosophus, & crusta coopertis mas habetur, & fæmina. Et alibi de exanguibus loquens. Eorum quoque alijs toto genere sexus vterque est, vt Mollibus, & Crustatis: eodemque authore, differt mas à fæmina, magnitudine, crassitudine, operculo: id enim amplius in fęmina est, ac distantius, & hirsutius, & opacius, quale etiam fæminæ Locustarum sortiuntur. Idem alio in loco: Habent, inquit, in hoc genere mares tenues genitales meatus: fæminę vuluas membraneas ad intestinum fissas hinc, atque inde, in quibus gignitur ouum. Vuluas has esse bifidas etiam alibi docet. In pedibus quoque differentia est, nam fæminæ, vt inquit, Plinius, primus pes duplex, mari simplex. Partes etiam, teste Philosopho, supinas, & capitis ita crustacea habẽt, vt alteræ ad accipiẽdam, reddendamque aquam branchiarum specie conditæ sint: alteræ planiores, latioresq; in fęminis omnibus, quàm in maribus constent. Et iterum alio in loco ait: Nonnulla maris meatuum, ac fæminæ differentia distinguit: quippe cùm vterque tenuis sit, & albidus, & humorem intra se continens pallentem: vterque etiam ex pectore pendet. Et

Histor. 4. cap. vlt.
De gen. 1. cap. 1.
Histor. 4. cap. 3.
De gener. cap. 2.
Lib. 9. cap. 31.
De par. 4. cap. 18.
Histor. 4. cap. 2.

pòst.

poſt. Maribus ſanè præ fæminis propria in pectore carne bina quædam candicantia conſtant, diſcreta à cæteris partibus, colore, formaque promuſcidi Sepiarum proxima: verùm hæc torta in vertiginem more Buccinorũ, quorum origo acetabulis, quæ ſubdita pedibus nouiſſimis ordinantur. E

COITVS. PARTVS.

De gen. 1. cap. 14.

De gen. 1. cap. 11.

COIRE, ac parere percipiuntur. Coeunt autem, veluti, prodidit Ariſtoteles, modo eorum, quæ in auerſum mingunt, cùm alterum ſupinum, alterum pronum applicauerint caudas. Etenim, ne parte ſupina ſuperueniant pronam impediunt caudæ præ ſuarum pennarum prolixa appendice: alibi qua parte coeant, explanat his verbis: Meatus ille interior idem excrementi, & vuluæ eſt, tùm ijs, tùm etiam Cruſtatis. Eſt enim quà ſemen genitale per meatũ emittant, idque parte corporis ſupina, qua putamen diſtat, & mare illabitur, faciunt. Quãobrem ea parte mas cum fœmina copulatur. Nam ſi mas ſiue ſemen, ſiue membrum, aut aliquam virtutem, ſiue vim aliam emittat, admoueri ad meatum vulualem neceſſe eſt. Incipiunt autem Venerem exercere ineunte vere, aliquando etiam cùm ficus matureſcunt. Ariſtoteles, inquit Atheneus, libro quinto hiſtoriæ animalium ſcribit ex ijs quæ teſta molli operiuntur, Locuſtas, Squillas, Aſtacos, & id genus alia coire à tergo more quadrupedum, idq; veris initio prope terram: interdum verò cùm matureſcere ficus incipit. Hęc Athenæus. Diutius quoque, teſte Philoſopho, hæc quàm cætera coeunt more inſectorum. F Sunt enim exanguia, & ob eam rem frigida natura. Partus ſimilis eſt, vt antè dicebat, partui Mollium, Cartilagineorumq; quòd per coitum pariant. Nam ſępe mas coniunctus cum fæmina viſus eſt. Fæmina ouum rubidum parit membrana obuolutum prætenui, ventri, lateriq;, ac vtriq; inteſtino annexum, idque ad carnem vſq; adhærens. Hoc eſt quod dicebat Philoſophus: Fæminis, huius generis locus ouis deputatus iuxta inteſtinum omnibus. Et alibi ait: Cruſtatorum omne genus ſibi iuncta continet oua, itaque fouet. Cardanus cur ea ſub cauda habeant iuncta ventri, his verbis examinauit: Verùm id maximum nec ab vllo fermè animaduerſum, quomodo perfecta cùm ſint intus, oua ſurſus ſub cauda adhæreant, quæ latior ob hoc in fæminis, idque præcipuum ſignum ſexus; latitudo caudæ in Aſtacorum genere, cùm natura nil fruſtra agat, formam verò in vtero dederit neceſſe eſt, vt integra pariat, quod & de Locuſtis fatetur Ariſtoteles: laxatis igitur membranis illis parit, quę proprio humore ſub cauda ſtatim colligit, fibriſque annectit: ibi fouentur quoniã frigida ſunt ſimpliciter, & animalis comparatione: quędam enim ſimpliciter tantùm, vt piſcium, quæ fotu non indigent, quędam ſola fœtus comparatione, vt auium. Gãmari autem vtroque motu ideo fotu indigent. Naſcuntur igitur annexis adhuc ouis animalia: nam cortices caudæ poſtquam Gammari exuerint, annexi conſpiciuntur: quam ob cauſſam in cauda pinnas quinque etiam Gammari habent, vt eundo oua non atterant, aut excutiant. Oua Cruſtatorum imperfecta eſſe dicit Ariſtoteles, quod foris edita incrementum capiant. Commutant enim, inquit, inter ſe vices Inſecta, vt quæ ouum pariant imperfectum, vt piſces ſquamati, & Cruſtata, & Mollia. Horum enim oua vermen imitantur, quippè quæ foris incrementum recipiant. Veſtiuntur, eodem teſte, hæc oua putamine duriore. G

De gen. c. 8 Partus.

Oua 1.

Hiſtor. 4. cap. 2.

Hiſtor. 4. cap. 2.

De gen. 2. cap. 1.

NATVRA. MORES. H

Hiſtor. 8. cap. 1.

IDEM tradit hyberno ſolùm tempore condi, diebus ſcilicet frigidiſſimis: Et Plinius de Cancris, hoc eſt Cruſtaceis loquens ait: Omnia eius generis hyeme lęduntur autumno, & vere pingueſcunt. Bellum quandoq; inter ſe ciuile quodammodo gerunt: Et quãuis chelis plus valeant, quàm antẽnis, aut cornibus: tamẽ his potiùs pugnãt, qđ nulli penè alij ſint vſui, quã ad pugnã, & defenſionẽ, vt ſcribit Cardanus, natura verò armis minus vtatur neceſſarijs. Cũ alijs verò animalibus pugnãt chelis, quòd eadẽ ſit ratio victoriæ quę cibi. Imbecille alioqui Cruſtaceum genus. Hinc Plinius: Vniuerſi, inquit, vbi aliquando cõgregantur, os ponti euincere non valent: Quamobrem regreſſi circumeunt apparetq; tritum iter. Mutant omnia cruſtam, aut corticem. Sed quo tempore? Cruſta ſua, ait Ariſtoteles,

Cruſtã exuunt, & qñ. Hi. 5. c. 17.

A teles,& Locustæ,& Cancri,tam nuper nati,quàm post, exuuntur per ver, quemadmodum angues membrana vernationis, quàm senectutem appellant. Et alio in loco clariùs: Locustę, inquit, inter marina, & Gammari exuunt (operculum) aut vere, aut autumno post partum. Iam captæ aliquę sunt Locustæ, mollem habentes partem superiorem, quod crusta iam circumrupta,detractaque esset:inferiorem autem duram: quia nondum esset disrupta. Non enim similis his, atque exanguibus exutio fit. At quia mirum videtur, quod corticem exuant, idcirco caussam huius rei indagauit Cardanus, sic scribens: Cur neque Testacea,neque Testudines mutant corticem,Crustacea verò mutant?In Testaceis prius moritur animal, quàm testa siccari possit. Testacea etiam motu non indiguerunt, propterea à testa non impediuntur:triplici igitur caussa non mutant:quia non mouentur; quia parum viuunt:quia non siccantur:durior enim testa,& crassior quàm crusta:in testudinibus autem testa incrementum non impedit. Nam in Crustaceis non solùm prægrauaret, & motum siccitate, sed etiam paruitate incrementum impediret. Et rursus, Crusta quoque, inquit, cùm sicca sit natura,mutatione indigebat:atque tunc cùm mutaretur,& cùm mutata esset, mori ex inedia necesse fuisset,atque ita non excedere annum,cùm tamen Locustæ diuturnæ sint vitæ. Itaque & mutare corticem omnia Crustacea, & pedes habere, quæcunque B perfecta essent, fuit necessarium.

Histor. 8. cap. 17.

Lib. 37. de var. rer.

VSVS IN CIBIS, ET VARIIS.

AVTVMNO, & vere pinguescunt: at plenilunio magis: quia, vt dicit Plinius, sydus tepido fulgore mitificat. Idem scribit Aelianus his verbis: Testa, crustauè intectorum hoc etiam proprium est, vt ad decrescentem Lunam ex inanitate,& exilitate corporis laborẽt, quod quidem ipsum declarãt Testacei generis Purpuræ, Buccinæ, Spõdyli, & his affines: itemque Crustacei generis Paguri, Locustæ, Astaci, Cancri, & id genus. Præstant quoq; cùm sunt grauidæ,quod latè in Locustis,& reliquis eiusmodi patet. Confirmatque idem Aristoteles cùm ait: Generis exanguis Mollia, & Crustata optima sunt cùm vtero gerunt. Quod enim sanguine carent,nec pinguedo in ijs consistit,hinc pro porG tionale pinguedinis secernitur in seminale excrementum. Ex his itaque cognoscere licet ea ad cibum eligenda esse,quæ sunt pinguia,plenaque humore,& succosa:talia autem sunt in plenilunio tempore verno, & autumnali, & cùm sint prægnantia. Diocles Charystius apud Athenæum scribit Squillas,Cancros,Locustas,Astacos grati saporis esse,vrinamque mouere. Sunt tamen dura carne. Vnde Mnesitheus Atheniensis in libro de edulijs, Locustarum,inquit,Cancrorum,Squillarum,& huiusmodi reliquorum difficilis est coctio,atque adeo laboriosior multò, quàm cęterorum piscium. Difficulter quoque corrumpuntur quanquam non leuiter alant. Quocirca præparatione sua & coctione egent. Mnesitheus elixa magis laudat quàm assa. Horum bona pars viua cum tegumento suo feruenti aquæ inijcitur ad coquendum,elixandumuè,vbertim,affatimq;feruere sinitur,& dum bullit,despumatur. Quidam in aqua, & oleo elixant, hisque vinum addunt. Sed melius aceti modicum loco vini aquæ simplici inditur. Sic enim cortex omnium magis, ac citius rubicundo colore perfundetur: quod signum esse solet, iam susque deq; elixa esse. Aptè dehinc ex bene piperato, salitoque aceto comedentur. Cocta, inquit Galenus, Malacostraca in aqua potulenta firmi sunt alimenti, cùm autem in se succum salsum contineant, si in eadem coD quantur,eum amittunt,ac deponunt,aluumq;propterea sistunt. Idem suadet Malacostrata vitanda esse eis,qui attenuante diæta vti volunt,ob carnis duritiem,& lentum,ac pituitosum eorum humorem. Iam verò conferre omnia ad canis rabidi morsus, tabidis prodesse, feruidos, adustosq; humores refrigerare, ac diluere Leuinus Lemnius tradit. Cardanus author est lapides intra corticem, & carnem Malacostracorum contineri ex excrementis genitos, eos cum crusta decidere non simul, sed paulò pòst, & ob id qui lapides hos quærunt,maximos in his quærere, quæ crustam veterem exuerunt. Ex quibus facile est conijcere hos lapides alicuius esse vsus; cuius autem sit, me latet, nec ille id addidit, forte eandem habebunt facultatem quàm lapides in Cancris reperti, de quibus postea.

Li 9. c. 37.
Lib. 9. de animal. c. 6

De gen. 1. cap. 19.

Lib. 3.

De alim. fac. 3. c. 34

Li. de vict. atten.
Lib. 3. de occult. nat.
Li. 7. c. 37.

DE LOCVSTA. Cap. II.

Histor. 4. cap. 2.

CRVSTA intectorum, inquit Aristoteles, primum genus Locusta est: proximum, quem Gammarum vocant. Quo loco fortè aliquis dubitet cur Gammaro, quem ἀςακὸν vocat, præferat Locustam. Mihi quidem in præsentia nulla alia occurrit ratio, quàm mirabilis Locustæ corporis conformatio, & ingeniosa fabrica, quamuis alioqui Gāmarus maiora habeat brachia bisulcis dentata forcipibus, atque ideo robore longè præcellat Locustæ. Cernis ne vt cornua hæc vibret ad viam tutò capescendam, & ad pugnam aggrediendam sine hostis metu? Cernis ne aculeos? magnam item illam in dorso, & capite asperitatē, qua, & propulsat iniurias, & bellum infert? articulorum vincula, & tabellarum nexus, vnde non tam milites loricas suas inuenerunt, quàm vel Mauors ipse ille Homericus magis ad bellum, quàm nostra hæc Locusta, instructa arma obtinuit? Præterea non minus festiuè, quàm eleganter dicebat in Locusta cùm integra apponitur in mensis, tria esse commoda, Dorion quidam tibicen apud Athenæum διατριβὴν καὶ εὐωχίαν, καὶ θεωρίαν, id est, exercitationē, quæ fit animi gratia, & consumendi tempus, edulium, & contemplationem. Nam in frangendis pedibus, thorace diuellendo, caudaq; detrahenda, manus, oculiq; exercentur; dein cibus est gratus conuiuis: ac postremò mirabilis eius fabrica consideratur. Habes igitur cur primum Locustæ locum tribuerimus.

E

ÆQVIVOCA.

Lib. 9. c. 37. Lib. 9. de animal. c. 6.

DE Locusta insecto, quod ἀκρίδα Græci dicunt, item de Locusta vocata venefica famosa, & Neroni carissima; multa in nostro opere de insectis diximus, & hìc non repetimus. Iam verò apud Aristotelem Carabus etiam Insectum vocatur in lignis nascens aridis, de quo inter Scarabæorum genera vide in eadem de Insectis historia, Gaza modò taurum, modò fullonē vertit. Vnde Hesychius καράβους dici tradit τὰ ἐν τοῖς ξηροῖς ξύλοις σκωλήκια, in arentibus lignis nascentes vermiculos. Macedonibus quoque τὴν πύλην, id est, portam vocari καραβὸν inuenio. Et Callimedon rhetor Carabi cognomē obtinuit, quod Locustis admodum delectaretur, vti postea dicetur pluribus. Vixit is tempore Demosthenis, inter opsophagos præcipuus: meminit eius Plutarchus in vita Demosthenis, & Athenæus, qui ipsū vocat φιλίχθυν, & διάςροφον τοὺς ὀφθαλμοὺς, id est auidū piscium, & distortis, atq; limis oculis, strabū, vt interpretatur Dalechāpius. Nam citat Atheneus hos Timoclis versus ex Curioso —— Εἶθ' ὁ καλλιμέδων ἄφνω

F

Carabus opsophagus. Lib. 7.

G

> Ο Κάραβος προσῆλθεν ἐμβλέπων δέ μοι.
> Ως δ' ᾤμην ἐδόκει πρὸς ἕτερον ἄνθρωπόν τινα
> Ελάλει συνεὶς δὲ γ' οὐδὲν εἰκότως ἐγὼ
> Ων ἔλεγεν ἐπένευον διακενῆς
> Τῷ δ' ἄρα βλέπουσι χωρὶς καὶ δοκοῦσι αἱ κόραι.

Vertit Iacobus Dalechampius.

> *Deinde Callimedon Carabus*
> *Repente processit, ac me respiciens,*
> *Vt quidem videbatur, alterum quendam hominem*
> *Alloquebatur: ego verò, vt par est, nihil cum intelligerem*
> *Eorum quæ dicebat, loquenti annuebam inaniter.*
> *Huius alia certè, quam apparet, pupillæ vident.*

H

Alexis in Phœdone, seu Phædria eundem vocacitatis taxat; item Eubulus in Conseruatis:

> Ετεροι δὲ θεοῖσι συμπεπλεγμένοι,
> Μετὰ καράβου σύνεισιν, ὃς μόνος βροτῶν
> Δύναται καταπιεῖν ἐκ ζεόντων λοπαδίων,
> Αθρους τεμαχίτας ὥστ' ἐνεῖναι μηδὲ ἕν.

Quod est, vt idem interpretatur Dalechampius:

> *Alij verò cum dijs complicati*
> *Familiares Carabo sunt, qui solus hominum*
> *Deglutire potest è feruentibus patinis*
> *Confertim salsamentorum pulpamenta, sic vt nil edant cæteri.*

Carabus caupo. Lib. 3.

Fuit & Sarambus quidam caupo Carabus cognomine celebris apud Athenæum, qui optima vina parabat. Carabis verò nomen loci est teste Suida; sed fortè legendum, vt pu-

A cat Zographus, Carambis. Nam Carambis Promōtorium est Paphlagoniæ, authore Etymologo, dictum παρὰ τὸ κάρα καὶ τὸ βαίνειν; caput enim eius multū in pelagus procedit.

SYNONYMA.

CARABVS modò pro Locusta marina, modò pro Gammaris, siue Astacis à veteribus accipitur. Nam Epicharmus in Hebes nuptijs apud Athenæum, quem Archestratus Astacum, Carabum, idest Locustam vocauit, vt patet his verbis: Adsunt Colybdænæ, & Astaci, quibus parui pedes, longaq; brachia: Carabos nuncupant. Vnde Hermolaus apud Plinium existimauit diuersum fortè esse Carabum à Locusta, quòd cùm de Locustis scripsisset, de Carabis subinde sic loquatur. Sed cùm verba Plinij, vt rectè annotat Massarius, mutuata esse cernantur ab Aristotele, atq; vbi Carabus in illo legitur, Locusta conuerti à Plinio videatur, erunt sanè Locusta, & Carabus eadem, non diuersa. Nam quando Plinius paulò infrà, Cancrorum genera, inquit, Carabi, Astaci, Mææ &c. non distinxit B Carabos à Locustis antea nominatis, sed Cancrorum genera nobiliora indicauit. Athenæus quoq; ceu diuersa genera nominat Carabum, idest Locustam, Astacum, seu Gammarum, & Carida, hoc est Squillam. Κάραβος igitur animal hoc marinum Græcis dicitur, de quo nobis sermo est. Etymologus, & Varinus sic appellatum putant, παρὰ τὸ τῇ καρᾳ βαίνειν, quòd capite incedat, vel quòd capite sit multum prominente: Cancrorum enim genus capite carere quodammodo videtur, quòd non à pectore distinguatur. Apud Alexandrum Trallianum καραβὶς nihil aliud quàm κάραβος est: nominat enim λυκούσας, & καραβίδας; vbi Iacobus Goupylus: Inducimus, inquit hæc verba, καὶ λυκούσας, suspicantes ab aliquo adscripta, vt τῶν καραβίδων significatio ostenderetur. Nam, & καραβίδες κάραβοι, à Latinis Locustæ appellantur: Hæc ille. Sic Gammari, inquit Zoographus, & Cāmarides non differunt. Καραβίδες alioqui testibus Hesychio, & Varino sunt γραῖες vetulæ apud Methymnæos. Possunt sic appellari Locustæ à siccitate, & scabritie testæ suæ, quam nimis exsiccatam (vt reliqua huius generis) veluti senectam exuunt. Et hinc sanè ab aliquibus γραφιαῖοι, dicti, nimirum ab aculeis πρὸς τὸ γράφειν καὶ χαράττειν, id est ad scribendum, & insculpendum idoneis. Αἰγίλουρος, Carabus Hesychio, & Varino: ita forsitan C dictus, vt conijcit Zographus, à caudæ motu, à quo ælurus, id est felis, alio nomine ægilurus dictus videtur ijsdem etiam κυβαρεος, & Κηραφὶς Carabum significant. Inter recentiores quidam non sine errore Locustas marinas ἀκρίδας dici putant; cùm ἀκρίδες insecta sint, quæ Locustæ Latinis nuncupantur. Bisas (alias Visas) Pagurus est marinus, inquit Kiranides, qui & Carabus dicitur, à similitudine visalon, id est tegularum rubearum. Trallianus ἐπὶ βισάλων ὀπτηθεῖσαι in capite de dysenteria hepatica dixit: vbi Goupolus inquit: Vir quidam Cretensis doctissimus nos docuit hac voce significari à vulgò Græciæ carbones incensos, ad assandos pisces cōparatos. Aristophanis Scholiastes παγούρους τοὺς παρ' ἡμῖν καράβους exponit. Locusta, inquit Isidorus, quòd pedibus sit longis veluti hasta. Vnde & eam Græci tam maritimam, quàm terrestrem Astagona vocant. In Italia hodie Lagousta, & Alagusta in Liguria vocatur: alibi quoq; Lanchrina. Langousta Massiliæ: in Hispania Logusta. Belgio Stu ercrabbe: Anglia à Lopster. Eliota Anglus diuersis locis Astacum, Locustam & Leonem interpretatur à Lopster. Germanicè, inquit Zographus, circumscribemus, ein Meerkrebs, oder humerart.

Lib. 3.

Lib. 9.

Carabū eūdem esse cum Locusta.

Lib. 3.

Carabi etymum.

Lib. 7.

Carabis.

Aegilurus.

Bisas.

Visas.

Lib. 12.

Locustæ etymum.

D

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

LOCVSTAE, inquit Plinius, Crusta fragili muniuntur in eo genere, quod caret sanguine, nec aliorum Crustatorum meminit. Vti etiam vbi aquatilia tegumento, quo muniuntur, distinguit, crustis ait Locustas esse intectas: Quod modò ad formā pertinet, Locusta marina, teste Pierio Valeriano Gammari fluuiatilis similitudinem habet, longè tamen maior est atq; vastior, & albicantior, cùm Gāmari subnigricent: quanquā nigricantes admodum Locustæ in Ligustico mari cōspiciātur. Frōs ē supra oculos angustior ē quā Gāmaro esse docet Aristoteles, faciemq; latiorem, ac pectus angustius, totumq; corpus durius, & minus car-

lib. 9. c. 30.

Li. 9. c. 12.

locusta qd differat ab Astaco.

Hist. 4. c. 2

nosum, differreque sibidem dixerat brachijs, quæ denticulatis forcipibus Gãmarus protendit: atque etiam quibusdam alijs discriminibus, quanquam non magnis: Hinc Bellonius: Locusta, inquit, siue Carabus, & Vrsa, tam maior, quàm minor, nullos habent forcipes: quo nomine ab Astaco maximè differunt. Quem omnes hactenus secuti, chelas Locustis adimunt. Sed non ità intelligendus est philosophus, vt forcipes Locustæ neget, sed quod tam magnos non habeat, vt Astacus: nam forcipes habere non vnico in loco scripsit, vt vbi ait: Genus Cancrarium, & Locustarium similia inter se sunt, eo quòd vtrumque brachia forcipibus denticulatis habeat. Et alibi: Pedes, inquit, Locustis vtroque ex genere quini vltimis annumeratis, qui in forcipem exeunt denticulatum. Quare & Iulius Alexandrinus, dum ait, Locustæ, quæ καράβοι sunt, chelæ denticulatæ tantùm, nimirum ex quinque vtrinque pedibus: maiores illi vnico, non gemino, vt in forcipatis Astacorum chelis, aculeo sunt, eoque dentis in modum formato, rem acu minimè tetigit, & Philosophi iam allata verba non est assecutus. Verum quidem est, quòd chelas Carabi habeant, easque diuersas ab Astacorum chelis, & non ita forcipatas, sed vnico veluti dente munitas. Sed quòd chelas in singulis pedibus esse dicit, id falsum: nec hoc dixit Philosophus, plures duabus enim habere non possunt, nec erat necessarium, cum ijs tanquam manibus vtantur, quæ duæ sunt, nec plures in ijs animantibus, quæ manus habent, aut quid illis proportione respondens: Gillius duos Locustæ pedes forcipatos, alios dentatos facit. Reliquas nũc differentias prosequamur. Carabus, inquit, Bellonius hirto (aspero) sunt corpore: Vrsa verò, Astacus, Pagurus, Cicadaque læui, & quemadmodum Maia à Paguro, sic Carabus ab Astaco ipsa asperitate dissidet, tota enim anterioris corporis pars Carabi aculeis riget. Hinc γραφικίους dictas Locustas à Diphilo Siphinio putat Zographus, quanquam alij sic nuncupatas velint, ob coloris varietatem. Sed huius animalis asperitatem testatur quoque Tiberius Cæsar apud Suetonium. Is enim in paucis diebus quàm Capreas attigit, piscatori, qui sibi secretum agenti, grandem mullum inopinanter obtulerat, perfricari eodem pisce faciem iussit, territus, quòd is à tergo insulæ per aspera, & deuia erepsisset ad se. Gratulanti inter pœnam quòd non Locustam, quam prægrandem ceperat, obtulisset: Locustæ quoque lacerari os imperauit. Locustam, & Cancrum inter se differre tradit Aristoteles, quòd Locustæ caudam habeant, Cancri verò ea careant. Conueniunt autem in denticulatis forcipibus, quos in dextra parte, eodem teste, grãdiores, robustioresq; habent. Parte enim dextra efficaciora sunt animalia omnia. Cur verò Locustis cauda sit, & non item Cancris, rationem hanc adfert Aristoteles. Locustis enim, inquit, vt nantibus cauda vtilis est: natant enim cauda, quasi remo innitendo: at Cancris inutilis est, quoniam vitam agere terrenam, cauernasque subire solent. Hæc ille, qui & ad natandum pinnas Locustæ in cauda quinas esse scripsit. Quod repetens Bellonius, pinnas, inquit, quinas habet in cauda, reliquum quoque caudæ corpus, quinis tabellis læuibus loricatur. Author est Aristoteles cornua bina, tam mari, quàm fæminæ prælonga, & aspera ante oculos esse, ijsque alia læuiora cornicula subiacere. Plinius tamen aspera esse negat, sed propria rotunditate præpilata Oppiano ea, & Aeliano dicuntur κέντρα, id est stimuli, seu aculei, quemadmodum chelæ, δολιχαὶ id est, longæ. Aristoteles κέρατα vocat, Plinius cornua, nos antennas. Aelianus in dorso esse ait. Indeque fortè Carabi νῶτα ὀξυβελῆ cognominauit. Dentes præterea habent Locustacea primores binos maiusculos, & gulam ante ventrem exiguam, in quo nonnulli quoque dentes sunt, quoniam non satis erant superiores illi. Continent quoque in eodem ventre humorem similem muti. Cor earum ex nigro rufescere obseruauit Bellonius. Mare autem cum excipiunt ore, id transmittunt ad suas brãchias (τὰ βραγχοειδῆ) quas ipsæ, vt ait Aristoteles plures, quàm cætera crusta intecta obtinent. Sũt duris oculis, vt reliqua Crustacea esse diximus. Vnde apud Plautũ Menechmus interrogatus, nũ solerent sibi vnquã oculi duri fieri, respondet nõ minus facetè quàm verè.

De par. 4. cap. 8.

A Cancro quid differat.

Histor. 4. cap. 2.

Lib. 14. salub. ca. vlt.

Chelarum vsus.

Vt à cancro differat.

Histor. 4. cap. 8.

De partib. 4. c. 8.

Hi. 4. c. 2.

Lib. 2. aquatil. c. 3.

Li. 9. c. 30.

Dentes.

Cor.

Branchiæ.

Oculi.

Quid tu me Locustam censes esse homo ignauissime.

Nisi dicamus, hìc Locustam insectum esse, quod pariter durioculum est. Est & meatus quidam secundum Aristotelem a pectore pendens, qui ad excrementi exitum pertinet; fęminis pro vulua, maribus genitalis seminis receptaculum. Meatus hic iuxta cauum, inquit, carnis cõtinetur, ita vt media caro interiaceat: intestinum enim deuexũ pertingit: meatus verò à cauo applicatur. Nec secus quam in quadrupedũ genere hæc habẽtur. Nulla maris meatum, ac fæminæ differentia distinguit: quippe cũ vterq; tenuis sit, & albidus, & humorẽ intra se continens pallentẽ: vterq; etiã pectore pendet. Ad quorũ omnium confirmationem lubet breuiter ea quę Rondeletius in descriptione Locustæ exactius, clariusq; scripsit, adiungere. Locusta, inquit, duo habet cornua ante oculos magna, initio aspera, & aculeata

Histor. 4. cap. 2.

deinde

A deinde rotunditate præpilata, in exortu crassissima, quæ paulatim magis, ac magis ita gracilescũt, vt tandẽ in tenuissimũ cirrũ desinãt, in omnemq; partem pili instar flecti possint. Initio quaternis articuli distincta sunt, vt cùm nullus ingruat metus meatu, cornibus ad latera porrectis, in pauore iisdem erectis, obliquè in latera procedant. His alia duo cornua articulata, læuiora, minora, tenuiora subsunt: quibus pisciculos, vt opinor, allicit, & venatur. Oculi cornei semper prominentes, & exerti, in obliquum mobiles, aculeis acutissimis, firmissimisque vtrinque tanquam propugnaculis muniti. Oris lateribus additæ appendiculæ, tanquam parui pedes ad tutelam. Dorsum asperrimum est, & aculeatum, velutè frõte aculeus magnus eminet. In lateribus branchias habet veluti è pilis coagmentatas: pedes plures quaternis: quia sanguine carentia pluribus mouentur notis, quàm quatuor, siue terrena sint, vt Scolopendræ, multipedæ: siue aquatilia, vt Mollia, & Crustata. Sunt igitur Locustis pedes vtrinque quini, annumeratis extremis chelis, quas Gaza, modò forcipes denticulatos, modò brachia forcipata interpretatus est. Flectuntur omnium pedes in obliquum, chelæ verò introrsum. Cauda læuis, & sine aculeis ex quinque tabellis contexta, in pinnas quinque desinens, natandi caussa. ei quasi remo Locusta innititur, estq; in ea situm totius corporis robur, quod experieris si ea parte Locustam apprehendas: nam valida, frequẽtique agitatione è manu elabitur, nec nisi corpore apprehensam, vel è cornibus suspensam, retinere queas. Cætera omnia cùm sint ex Aristotele superiùs allata, libenter prætereo: Locustam quam hic appinximus, cùm omnibus notis, tum à veteribus, tum recentioribus traditis, optimè quadret, non opus est describere. Saltem meminisse, ac obseruasse dorsi colorem, cuius nullus quod sciam mentionem fecit, sufficiat: hic enim medius est inter atrum, & cæruleum, itemque chelarum, quas miror multos recentiores negasse, quum habeãt, vt Aristotelis authoritas, quam suprà scripsimus, & nostra autopsia satis declarant. Sunt tamen exiguæ admodum, neq; cum iis, quas habent Astaci comparandæ: dẽs earum superior triplo maior inferiore, vterq; caret intus tuberculis, & in fine acutus, quũ in Astaci chelis vterque dens sit obtusus. Non prætereunda sunt Locustarũ genera, si quæ sint ab authoribus tradita. Vrsam connumerasse Aristotelem Locustaceis probat Iulius Cæsar Scaliger, quòd ei, & Locustis idem tempus pariendi assignauerit. Idem proximum Locustæ genus facit Astacum, quòd illi multũ sit similis. Dissimillimam tamen ab Astaco Locustam ait, quòd nec forcipes, vt ille habeat, totaque sit horrida. Leonum brachia, authore Plinio, cancris similia sunt, reliqua Locustæ. Et Aelianus: Marinus Leo cum Locusta, inquit, similitudinem habet, præterquam quòd maiori habitus tenuitate, & gracilitate est. Hac ratione quidam, & hunc ad Locustas referunt. Et Plinius Elephantum his verbis: Elephanti Locustarum generis nigri, pedibus quaternis, bisulcis: præterea brachia duo binis articulis, singulisq; forcipibus denticulatis. Cæterùm Rondeletius, & Bellonius melius Astacorum genus faciunt hunc Plinij Elephantum, vt & alia superius cõmemorata. Paulus Iouius Leonem Plinij esse putat eum, qui vulgò Gammarus dicitur, eundemque Astacum Oppiani, quasi verò huius poetæ ab aliorum authorum Astaco sit diuersus. Idem etiam per Carabum putat Oppianum intelligere Leonem, qui Theodoro sit Gammarus. Mihi Oppiani Carabus Locusta est, de qua nunc agimus, quod etiam Zoographo placuit.

Cauda. *Genera.* *Eexrcit. 245. cõtra Card.* *L. 32. c. 11* *Lib. 32. c. 11.*

LOCVS.

D NON vno loco semper permanẽt Locustæ marinæ, sed hinc inde vagantur prout cœli constitutio est: Nam littora potiùs, vt prodidit Philosophus, vernis, hybernisq; temporibus expetunt. Conferuntq; se in altum æstate, cùm aliàs calorem, aliàs frigus prosequantur. Vnde Plinius ait: Hyeme aprica littora sectantur, ęstate in opaca gurgitum recedunt, & aliàs tradit Locustas viuere petrosis locis, Cancros mollibus. Et Philosophus asperis, inquit, saxosisque locis proueniunt: Cumq; ibidemde Locustis, ac Gammaris esset Locutus, subiungit neutrum genus limosa amare: indeque fieri vt Gãmari apud Hellespontum, & circa Thasum gignantur; Locustæ circa Sigæum, & Athon. Quæ omnia ex eo repetiit Athenæus. Quanquam Astaci, inquit, Bellonius, in Oceano multum sint populares, Locustæ tamen in eo maris tractu, rariores esse solent. In Euripo mari teste Aristotele non generantur; in Indico verò quaterna cubita implent, vt author est Plinius. Gonzalus Ouiedus testatur inueniri etiam in Oceano Indiæ Occidentalis, sed quàm sint magni, non addit. Mare quod Cananoram circumfluit, plurimas alit. Nam arce ius insulæ, vt narrat

Hist. 5. c. 17. *Histor. 5. cap. 17.* *Lib. 3.* *Lib. 2. aquatil. c. 3.* *Hi. 9. c. 37* *Lib. 9. c. 3.*

Locusta marina.

A narrat Iohannes Barus, cùm ei præesset Laurentius Britus, ab Indis obsessa, Hispanisque ob extremam famem diuinum numen implorantibus, mare repentè intumuit, & cum vndis terram superfluctibus magnam vim Locustarum euomuit, quibus famem illi pluscul is diebus non sine miraculo solabantur. In mari Ligustico Locustas nigricantes conspexit Pierius Valerianus.

Lib. 1. decad. 2. c. 5.

VICTVS. ÆTAS.

PASCVNTVR, inquit Aristoteles, venatu pisciculorum, circa sua cubilia, quæ in alto, locisque asperis, cauernosisque faciunt. Quidquid ceperint, ori admouent suo forcipe, vt Cancri, pisces maiores quoque euincunt eodem teste: murænas, & congros etiam maiores deuorare, cibosque ore terere (quod ostendit oris constitutio, & gulæ angustia) obseruauit Bellonius: lutum, & herbas comedere scribit Albertus. Locustis omnibus vita diuturnior data est, teste Philosopho.

Hist. 8. c. 2.

Li. 2. aquatil. c. 3.

Aetas. Hi. 5. c. 17

B

CAPIENDI RATIO.

PISCATORES non ignari Locustas hyeme, ac vere circa littora versari, æstate verò in alto mari, oris litoralibus, atque alijs id genus indicijs consectantur loca aspera, & limosa, quoties captutam in alto lubet exercere. Tarentinus ad hasce capiendas ad aliquid alligat mormyrum, Purpuras decem cum oleo contundit, & musci parum (καὶ βρύον τι μικρὸν Andreas Lacuna vertit, ex bryoque pauxillum madens) inspuit, mox exponit in saxum, & sic capit.

Geopon. 20 44.

NATATIO. INGRESSVS.

NEGAT Bellonius pedes anteriores, qui cæteris maiores sunt, in natatu moueri, sed pinnulis, quas partim sub cauda gerit, partim ĩ extremo eiusdem, tũ quaternis reliquis pedibus natare asserit. Partes igitur, quibus ad natandum vtuntur, sunt pedes, & cauda; quod etiam Aristoteles dixit his verbis: Locustæ pedibus, non gressus (vt Cancri) sed natatus caussa subnituntur. Cancri nandi studiosi non sunt, quandoquidē ad natatũ cauda vsui est, illi autem à natatione abhorrent. Et alibi: Locustæ, inquit, suis caudis natant, celerrimèq; retrorsum, pinnarum caudæ adiunctarum beneficio. Plinius ait: Cętera in aquis natant, Locustæ reptantium modo fluitant: hoc est, vt exponit Massarius: Crustata omnia in profundo natãt, exceptis Locustis, quæ anguium modo supernatant. Aliter ingrediuntur cùm sunt in pauore, aliter cùm nihil formidant. Nam, vt inquit Aristoteles, incedit Locusta natura sua antè, cùm nihil metuit, demissis in latera cornibus: at vbi metuit, fugit retrò, longèq; sua cornua porrigit: Verba Græca eius hæc sunt, Βαδίζει δὲ κατὰ φύσιν μὲν εἰς τὸ πρόσθεν ὅταν ἄφοβος ᾖ, καταβάλλων τὰ κέρατα πλάγια. ὅταν δὲ φοβηθῇ, φεύγει ἀνάπαλιν, καὶ μακρὰν ἐξακοντίζει. VVotonus vertit, seseq; longiùs eiaculatur. Sed videtur Zoographo ἐξακοντίζει referendũ ad κέρατα, vt Gaza quoq; fecit. Plinius videtur vertisse: si nullus ingruat metus, recto meatu cornibus, quæ sũt propria rotũditate pręplata, ad latera porrectis: ijsdem erectis in pauore, obliquè in latera procedunt: In hac re nõ consentit Aelianus cum Aristotele. Is enim: Locusta, inquit, cùm nullius rei metu afficitur, tum anteuersus progreditur, non pretensis quidem, sed obliquatis in latera cornibus (πλαγιάσας δεῦρο καὶ ἐκεῖσε τὰ κέρατα) vt ne aqua contra natationem veniens reprimat cornua, & inde vltra progredi prohibeatur. Sin fugit, & retrocedit tum penitus demittit, & laxat sua cornua; παρήκεν αὐτὰ τελέος) & tanquam remis altiùs demissis scampham propellens, sic sese commouens, multum conficit itineris.

C

Lib. 2. aquatil. c. 3.

Li. de com. animal. gressu.

Hist. lib. 8. cap. 2.

Li. 9. c. 30.

D

Lib. 9. de animal. c. 25.

SEXVS.

SEXVS.

Hiſtor. 4. cap. 2.

SEXVS quoque diſcrimen ſatis manifeſtum eſt: Nam vt ait Ariſtoteles, differt mas à Locuſta fœmina, quod fęminæ primus pes duplex ſit, mari ſimplex. Pinnæ etiam parti ſupinæ annexæ, fęminæ maiores, & quę collo proximæ ſunt, minores habentur. mari omnes ęquè minores, nec vſquam per diminutionem diſſimiles. Ad hæc mari in nouiſſimis cruribus, veluti calcaria maiuſcula prominent acuta, quę fœmina parua habet, & læuiora. Addit præterea Rondeletius in caudæ ſupina parte fæminam habere appendices duplices, pinnis ſimiles, ad contegenda, & conſeruanda oua, mari autem has eſſe ſimplices, & paruas. Sunt, qui & magnitudine corporis diſtinguant, vt fæminæ maiores ſint, mares minores. Teſtatur quoq; Ariſtoteles vuluam bifurcam eſſe fæminis.

De gener. 3. cap. 8.

NATVRA. MORES.

Hiſtor. 8. cap. 17. Lib. 9. cap. 30. Hiſtor. 8. cap. 2. Lib. 9. cap. 30. De animal. lib. 9. cap. 25. Lib. 1. ver. hiſtor. Lib. 18. c. 2 de piſcib.

LATENT eodem teſtante circiter menſes quinq;. Et Plinius inquit: Latent menſibus quinis, ſimiliter Cancri, qui eodem tempore occulantur. Dimicant, vt ait Ariſtoteles, inter ſe more arietum cornibus, quæ extollentes, vibranteſq; feriunt aduerſarium: ſed vniuerſæ etiã plerunque tanquam gregis collegium viſuntur. Plinius quoque cornibus inquit inter ſe dimicare: at Aelianus: Quod ſi, ait, Locuſtæ inter ſe pugnant, alij contra alios, ita erectis cornibus veniunt, vt in incurrentes arietes allidunt, & conſerunt frontes. Ad hanc earum bellicoſam naturam reſpiciens Lucianus, inquit per iocum, occidentalem partem Tarichanes inhabitare, gentem oculis anguillinis, & facie Carabea bellatricem, ac mordacem. Cur modo tam acriter inuicẽ bellent, his verbis tradidit Albertus: Gregatim, & aciebus inſtructis pugnant cum alijs aciebus generis ſui pro paſcuis, vel fœtu, vel fæminis. Lædi non poſſe, niſi ſub cauda tradidit Rondeletius.

ANTIPATHIA.

Hiſtor. 8. cap. 2. Lib. 11. c. vlt. Lib. 10. ca. 38. Lib. 9. de animal. ca. 25. Lib. de ſoler. anim.

NON conueniunt inter ſe Locuſtæ, & Polypi. Euenit vſu, inquit Philoſophus, vt Locuſtis Polypi ſuperiores ſint, & adeo vt ſi eiſdem in retibus ſenſerit Locuſta Polypum, præ metu moriatur. Quæ ſic Plinius: Polypum in tantum Locuſta pauet, vt ſi iuxta viderit, omnino moriatur. Idem teſtatur Aelianus, cùm ait: Tam vehementer Polypum Locuſta extimeſcit, vt ſi quando vno, & eodem reti ambo capiantur, hæc continuò moriatur: Alibi cauſam huius inteſtini odij hanc reddens: Locuſta, inquit, adeo inimicitias cum Polypo graues habet: quod hic cum illius brachia circumplexus fuerit, aculeis quos in dorſo inſitos habet, præclarè contemptis, & pro nihilo habitis, illam ipſam circumplicans, ſuffocat. Cuius ſanè rei haud inſcia Locuſta à Polypo ſummè refugit. Eadem tradidit Plutarchus. Nam rationem reddens, cur ſibi Polypus a Muræna, & congro metuat, ait: Ab his enim malè tractatur, neque lædere viciſſim poteſt ob lubricitatem elabentes, ſicut rurſum Carabus, illis in complexum venientibus vincit: nam tenuitas non eſt aduerſus aſperitatem auxilio: Polypo autem acetabula intrudente perit. Quocirca nequeo ſatis mirari Horum Apollinem, qui ſcribit à Locuſtis vinci Polypos. Conger etiam Locuſtam pauet, vt prodidit Plinius. Et Ariſtoteles: Congros, inquit, Locuſtæ conuincunt: nam elabi non queunt propter cruſtæ aſperitatem. De Polypi, murænæ, & Locuſtæ inimicitijs, hæc Aelianus: Malum ingens, & morbus agreſtis, & inhumanus, inimicitia, atq; odium inhærens, penituſq; inſitum: quod etiam ratione carentibus natura ingenuit inexpiabile, atq; implacabile. Muræna cum Polypo capitali odio diſſidet. Polypus cum Locuſta graues gerit inimicitias. Murænæ etiam teterrima hoſtis eſt Locuſta, atq; infeſtiſſima. Muræna Polypo brachia abſcindit, dentium firmitate: pòſt autem in eius ventrem ſubiens, his eum malis, quibus veriſimile eſt, afficit. Hæc enim è genere nantium eſt, ille verò ſerpentium more graditur. Quod ſi Polypus in ſaxorum colorem ſe

Lib. 9. cap. vlt. Hiſtor. 8. cap. 2. Lib. 1. de animal. ca. 23.

vertat,

A vertat, nihil ei astutiæ hæ fallaces prosunt. Muręna enim eius veteratoriam planè tenet. Cùm verò Polypus Locustas a se comprehensas strangularit, exugit carnes, atque earum succum exhaurit; ac nimirum Locusta cornibus erectis iracundia furens, in eum modum muræna mulieri iratæ similem lacescit. Hæc igitur aculeos, quibus hostis præmunita est, mordicùs tenet. Illa verò pedes acutos tanquam manus prætendens, vtrinque cuti inhærere fortissimè non intermittit. Muræna indignatur, seseque huc, & illuc versat, & acutas testas amplectitur, quibus cōfixa remollescit, & succumbit: deniq; remissa iacet. Locusta ex hoste instituit prandium. Hæc Aelianus, vt opinor ex Halieuticis Oppiani, in quibus hi leguntur versus. *Lib. 2.*

Ἔξοχα δ᾽ ἀλλήλοισιν ἀνάρσιον ἔχθος ἔχουσιν
Κάραβος αἰχτὴρ μύραινά τε Πολύποδές τε.
Ἀλλήλους δ᾽ ὀλέκουσιν ἀμοιβαίοισιν.

Vertit Lippius.

Polypus insidijs, & duris Astacus (carabus) armis,
Et murana ferox inter se bella lacescunt,
B *Et cædem alternant in prælia sæua ruentes.*

COITVS. PARTVS.

CRE coire Locustas marinas Plinius: Aristoteles more quadrupedum retrò mingentium, scripsit: scilicet fæminam caudam supinam exponere, marem autem suam superimponere, & applicare. Coeunt autem verè iuxta terram, & quæ per coitum conceperunt oua, eodem teste, gerunt vtero tribus mensibus Maio, Iunio, Iulio; tum deinde sub aluo in rugas deponunt (deinde oua in appendicibus supinæ partis reponunt) quæ oua vermium more augentur. Quod idem de Mollibus etiam, ac de piscibus ouiparis intelligitur: ouum enim omnium ita accrescit. Fit igitur Locustarum ouum arenidum in partes octo diductum: singulis enim operimentis, singula quædam cartilaginea iunguntur, quibus oua adhærent. totumq; quasi species vuæ consistit: vnumquodque enim illorum cartilagineorum in plura scinditur quæ si discreueris, patent: sin aspicis tantùm, compositum quiddam apparet. Fiunt maxima, non quæ iuxta meatum, sed quæ media sita sunt: minimaq; nouissima continentur. Magnitudo minimis, quāta granis ficuum est. Nec meatum ipsum vlla contingunt, sed per medium hærent: vtraq; enim ex parte, caudam dico, & aluum, bino maximè distinguitur interuallo: sic enim operimenta quoque disposita sunt. Sed quoniam latera ipsa complecti satis non possint, addito extremo cuncta teguntur, idq; velut operculum obturat. Videtur prorsus Locusta cartilaginosis illis particulis mandare oua, cùm enititur, caudam adducens, & protinus comprimens, inflectens que sese parere. Cartilagineę verò illæ appendices per id tempus augentur, atque ouorum capaces redduntur. Partus enim in ijs recipitur, vt Sepiarum in sarmentis, & qualibet colluuione collocatur. Locustæ ad hunc pariunt modum. Mox vbi ea sui corporis parte intra diem maximè vigesimum oua concoxerint, abigunt vniuersa: conglomerataq; ita in idem, vt & foris congesta appareant. Tum ex eo Locustę proueniunt intra diem maximè decimum quintum: & sæpe minores, quàm vt digiti magnitudinem expleant, capiuntur. Excludūt igitur oua ante Arcturum: abigunt iam concocta, atque absoluunt ab arcturo. Hæc omnia D summa quadam diligentia ab Aristotile sunt tradita. Qui etiam negat oua Locustarum maris semine, vt Mollium aspergi, nec sine ratione, sic enim alibi, inquit, Locustacei generis feminæ apud se partum exponunt: quamobrem ampliores ipsæ, quam mares habent tabellas, vt oua seruentur. Mollia foris reponunt, fæminis huius generis mares aspergunt, quomodo ouis mares in genere piscium: redduntur que oua glutino cohęrentia ad speciem vuæ. At Locustaceis tale quid fieri nec visum est, neque ratione exigitur: conceptus enim eorum sub fæmina continetur & crusta intectus est. Plinius, Locustæ & reliqua, inquit, tenuioris crustæ ponunt oua super oua, atque ita incubant, Locustæ etiam nuper natæ exuūt senectam more anguium, non aliter quàm parentes post partum.

Li. 9. c. 51.

Histor. 5. cap. 17.

3. de gener. cap. 8.

E

DENOMINATA.

KΑράβιον diminutiua vocula, est parua Locusta, seu paruus Carabus. In vulgari tamen Lexico exponitur nauicula. Καραβοειδὴς, & Καραβώδης, Carabi, seu Locustæ speciem gerens, qui è Caraborum genere est. Gaza apud Aristotelem Καραβοειδῆ vertit Locustacea.

MORALIA.

Peccatores

PER Locustas peccatores intelligi possunt: vt enim illę hyeme læduntur, contrà autumno, vereque, ac multò magis plenilunio pinguescunt: Ita hi dum prosperis fruuntur temporibus, luxuria diffluunt, & opulentia pingues fiunt: sed sub vitæ exitum, ob metum condemnationis perpetuæ, gracilescunt, læduntur que maximè. Et quemadmodum Locustę efferuntur suis cornibus, ita illi superbia, sed contra eum tegmen corporis sit admodum in Locustis fragile, ita & peccatores, cùm maximè superbiunt, quam ocyssimè ob corporis fragilitatem, vel momento temporis extinguuntur. Sicut verò Locustis dentes in ventre, ita iisdem, dum etiamnum florent, nulla est alia cogitatio quam circa gulæ, & ventris voluptates. Tales quoque dici possunt conuitiatores, & inuidi, qui in cordis gremio, tanquam in stomacho dentes habent. quia de iam impressa in animis aliorum fama, quod possunt detrahunt maledicendo, & mentiendo, neque felici aliorum fortuna acquiescunt vnquam, sed oportunum inuestigant tempus, quo eam de bono statu præcipitent.

F

Li.9.c.51.

Conuitiatores & inuidi.

HIEROGLYPHICA.

AEGYPTII hominem municipij sui longè principem, sed tyrannica in ciues dominatione vtentem notare si vellent, Polypum, & Locustam depingebant: Si quidem Locustæ, vt ait Horus, in Polypos exercent vires, eosque vincunt. Quamuis Aristoteles, vt dictum est, à Polypis Locustas vinci scribat. Apud Pierium Valerianum popularis seditionis hominem studiosum significare qui volunt, Locustas duas marinas sese inuicem incursantes pingunt. Videre enim est sæpe vniuersas, tanquam gregis collegium celebrare, dimicare interim inter se cornibus arietum modo, ac mutua flagellatione inuicem sæuire. & genuinum est, inquit, Pindarus iunicem inuidere.

G

Tyrannus in ciues.

Lib.18. Hierogl.

Popularis seditionis homo studiosus.

EPITHETA.

LOCVSTAM vocat Oppianus ἀλκτῆρα ob difficilem eius accessum: τρηχὺν ob asperum dorsum: κραιπνὸν ob motum celerem, ac rapidum: deniq; ὀξυουραία, à caudæ forma, quæ in fine acuta est.

H

VSVS IN CIBO.

3. de gener.

CALLIMEDON fuit cognominatus Carabus, quòd hoc cibi genere impensè delectaretur. Itaque Alexis in Doride horum piscium valde fuisse auidum tradit his verbis:

> *Piscium mercatoribus decretum est,*
> *Vt aiunt æneam Callimedonti statuam*
> *Ponere diebus festis Panatheorum, quæ inter pisces alios*
> *Dextra manu assam Locustam habeat.*
> *Est enim illorum artis solus seruator,*
> *Alij verò omnes damnum, ac calamitas.*

Machon

A Machon Comicus de Archephonte parasito hæc scribit:

Κληθεὶς ἐπὶ δεῖπνον ὁ παράσιτος Ἀρχεφῶν,
Ὑπὸ Πτολεμαίου τοῦ βασιλέως ἡνίκα
Κατέπλευσεν εἰς Αἴγυπτον ἐκ τῆς Ἀττικῆς
Ὄψου πετραίου παρατιθέντος ποικίλου
Ἐπὶ τραπέζης, καράβων τε ἀληθινῶν
Ἐπὶ πασι λοπάδος τ' εἰσενεχθείσης ἁδρᾶς,
Ἐν ᾗ τε μαχίσκοι τρεῖς ἐνῆσαν κώβιοί,
Οὓς κατεπλάγησαν πάντες οἱ κεκλημένοι,

Quos versus sic transtulit Iacobus Dalechampius:

Inuitatus ad cœnam parasitos Archephon
A Ptolomeo rege cum
In Aegyptum nauigasset ex Attica,
Saxatili, varioque imposito mensæ
Obsonio, admotis omnibus Locustis
B *Lapideis, allataque patina confertissima,*
In qua gobiorum frusta fuere tria,
Visa non sine stupore conuiuis omnibus.

Hic Dalechampius annotat per lapides Locustas intelligi grandes, quarum testæ ob senium saxea sunt duritie. Locustas, inquit Athenæus, magno studio conquisitas in cibo, ac pretio fuisse, multis locis citatis è comicorum fabulis citare licet. Sufficiet tamen in præsentia Aristophanes, qui in Thesmophoria Zusis ait. *Lib. 3.*

An piscis quis emptus est? an Sepiola?
An Suilla quapiam lata? an Polypus?
An mugil nostis? an Orphus? an Squalus? an Loligines
B. Non per Iouem. A. Raiane? B. Nec sanè hæc inquam.
A. Vuluane? aut pulmo, aut iecur apri?
Num faui? num porcæ sumen?
Num anguilla parua, num Locusta magna
Cuius esu mulieribus defessis auxiliemini?

C Eliguntur grauidę tempore plenilunij. Pręferuntur in Italia ab Octobri vsq; ad Aprilem. Præferuntur etiam maximæ, quales Antiphanes apud Athenæum inter alios cibos nominauit. Capiuntur tales in mari Indico, & circa Aphricæ quoddam littus loco petroso, vt scribit Senesius. Laudantur & à Phyllio, siue Phrynicho, siue Aristophane in Vrbibus. *In epistol.*

Πολυπόδιον, σηπιδάριον, κάραβον, ἄσακον ὄστρεα, χήμας,
Λεπάδας, σωλῆνας, μῦς, πίννας, κτένας, ἐκ Μηθύμνης, idest,
Polypodum, Sepiolam, Carabum, Astacum, Ostrea, Chamas,
Lepadas, Solenas, Musculos, Pinnas, Pectines ex Methymna.

Anaxandrides apud Athenæum assatam Locustam esse scribit in conuiuio Cotys. Coquuntur etiam in aqua feruenti, sed viuæ. Nam, vt inquit Plinius, vnum hoc animalium genus, nisi viuum feruenti aqua incoquatur, fluida carne non habet callum. Bellonius consulto quidem Locustas clibanis aliquando coxit, atq; hoc pacto sapidiores esse adinuenit, quam quum inferbuissent. Nam quouis modo aliter coctæ, mutim (id autem esse putant piscis stercus) expuunt: cùm tamen ea motis totius piscis pars sapidior sit: reliquæ enim pulpæ duriores sunt, hęc verò fluida, & mollis: vnde vulgare illud dictum apud Prouin- *L. 9. c. 30.* *Coctura melior.*

D ciales: *De la Langusta meglior la merda, que la grusta.* Nostri, ait Rondeletius, ore, & ano diligēter stupa obturatis, ne succus interior effluat, in furno assant, alij in feruente aqua elixant, alij crusta spoliatas in frusta diuidunt, aromatis, aceto condientes, apijq; folijs aspersis. Apud nos verò non aliter coquuntur quàm Astaci, quos Leones vocant. Extant hę cōdituræ apud Apitium: In Locusta, inquit, & Cappari piscibus conditaneis, cæpam Pallacanam cōcisam indurabis, teres piper, ligusticum, careum, cuminum, caryotam, mel, acetum, vinum, liquamen, oleum, defrutum, hoc ius abijcito sinapi in elixuris. Locustæ præparentur hoc modo. Aperiantur, vt assolet, cum testa sua, infundantur eis deinde piperatum, & coriandratum, atq; ita in craticula assentur. Quum exsiccata fuerint, adijcies eis in crate magis magisq;, donec ritè assentur. Locusta verò elixa cum cuminato, rectè inferes piper, ligusticum, petroselinum, mentham siccam, cumini plusculum, mel, acetum, liquamen: si voles folium, & malobathrum addes. Aliter: Isitia de cauda Locustæ sic facies: Foliū accipies, vuam prius demes, & elixabis, deinde pulpam concides, & cum liquamine pipere, & *Lib. 18. de pisc. c. 3.* *Lib. 9. de re cul. c. 1.*

ouis

ouis eſitia formabis. Aliter: In Locuſtæ condimentum elixę, piper, cuminum, ruta, mel, acetum, liquamē, & oleum aſſumitur. Aliter. In Locuſta piper, liguſticum, cuminum, mentham, rutam, nucleos, mel, acetum, liquamen, & vinum rectè adhibemus. Bartholomæus Scappus præſtare ſcribit Locuſtam Aſtaco, carneque eſſe teneriori, elixari addito ſale mox exemptam carnem, & reliqua interiora, vt Cruſta illęſa maneat, lauari, ac deinde contundi, addi caſeum tritum, oua, & herbas: quibus omnibus vnà commiſtis impleri, Cruſtam, frigi deinde in oleo, aut butyro, ac poſtremò ex varijs ſaporibus ſiue intinctibus, & aromatibus facto iuſculo ſeruari in lancibus ad vſum. Plus carnis Locuſtæ habent, quā Cancri, vt ait Diphilus Siphinius apud Athenæum. Mneſitheus Athenienſis in libro de edulijs, quem citat idem Athenæus, Locuſtarum, inquit, Cancrorum, Squillarum, & huiuſmodi reliquorum, difficilis eſt coctio, atq; adeo laborioſior multò quàm cæterorum piſcium. Aſſari quàm elixari piſces illos magis conuenit. Simeon Sethus de Locuſtis tantummodo agens, difficulter concoqui ſcribit, ſed admodum nutrire, & ſalſi humoris, ſicciq; participes eſſe, & ſiquidem ſæpius aqua dulci coquantur, ventrem cohibere. Cornelius Celſus de Locuſta ſic loquitur: Minimè intus vitiatur. Vbi Guilhelmus Pantinus eius enarrato, omnia quæ molli Cruſta teguntur per Locuſtam intelligi cupit, vt Gammaros, Cancros, Aſtacos, quæ duritie carnis quadam ſimiliter, ac teſtacea conſtant.

Lib. 3. de re cul. cap. 175. *Lib. 3.* *Lib. 2.*

VSVS IN MEDICINA, ET ALIIS.

Lib. de cōp. med. sec. loca d. ca. 4. *Lib. 7.* *Li. de mor. mul.* *Lib. 3. de diæta.*

CONVENIVNT ſtomachicis authore Galeno, Oſtracoderma, inquit Alexander Trallianus, in cibo non admodum vtilia ſunt partibus circa thoracem vlceratis, & pus excreantibus: tamen cùm humor morbi cauſſa ſalſus, & bilioſus fuerit, nihil abſurdi eſt præbere Pectunculos, Buccinas, Aſtacos, Locuſtas, Eaſdem præſcribit Hippocrates puerperæ, vt melius purgetur. Idem in morbo, in quo ſtercus per os eijcitur, capitalibus partibus coctis vtendū ſuadet: & τὸ ὑγρὸν καράβου, Locuſtarū humorem, aluum mouere, ac vrinam ciere ſcribit. Carabos, & Aſtacos coctos eſitatos, eorumq; ius potum contra dorycnij venenum prodeſſe Dioſcorides tradit. Extat hæc cōfectio medicaminis miri aduerſum dyſenteriam apud Marcellum Empyricum: Teſtam Locuſtæ, id eſt illam ſpinoſam, vel aculeatam, quę eſt iuxta caput, combures nitidè, & poſtea teres, vt in tenuiſſimum puluerem rediges: & ſic ei, qui ventris fluxu, vel raſura laborabit, ex vino vetere, ſi non febricitabit; aut ſi inæqualis erit, ex calida aqua dabis; ita vt de ſingulis Locuſtis teſtas ſingulas integras exuſtas per triduum bibat: mirè ſanabitur. Author eſt Simeon Sethus teſtas earundem combuſtas, ac potas cum vino meraco renes calculoſos expurgare, multumque arenoſi lotij educere. Apud Oppianum Carabus eſca eſt cantharo piſci capiendo idonea.

Ad dyſenteriam. *Lib. 3. Halient.*

DE ASTACO. Cap. III.

ÆQVIVOCA.

Hiſ. 4. c. 2. *Lib. 5.* *Li. 5. c. vlt.* *Li. 7. c. 37. hiſt. eccleſ.*

EX Cruſtatis proximum Locuſtæ genus eſt Aſtacus, teſte Ariſtotele. Multa hoc ipſum nomen ſignificata habet apud antiquos. Apud Herodotum Aſtacus nomen viri; apud Plinium regio Byzantiorum. Nicephorus & alij locum in Bythinia ſtatuunt, qui Aſtacus dicitur, de quo Trebellius Pollio: Scythæ, inquit, Bythiniam inuaſerant, ciuitatesq; deleuerant, denique Aſtacum, quæ poſtea Nicomedia dicta eſt, grauiter vaſtarunt. Teſtatur & Euſebius Aſtacum vrbem ampliatam, à Nicomede Bythinię rege Nicomediam appellatam. Apud Volaterranū verò Aſtacus vrbis eſt in ora Aſiæ minoris, ſinumq; cognominat Aſtacenſem, ab Aſtaco Neptuni, & Olbię Nymphæ filio. Strabo eam vrbem in Calcedonia ſtatuit, atque à Megarenſibus, & Athenienſibus conditam, his verbis teſtatur. Poſt Calcedonum ſequitur litus, quod Aſtacenus ſinus appellatur, qui Propontidis pars eſt. In eo condita eſt Nicomedia, dicta à nomine Regis cuiuſdam Bythini, qui eam condidit. Multi enim eodem nomine vocati fuerunt, quemadmodum Ptolemæi, propter prioris claritatem. In ipſo ſinu fuit vrbs Aſtacus, quam Megarenſes, & Athenienſes

condi-

A condidere, & postea Dædalsus, à qua sinus nominatus est. Deinde à Lysimacho diruta, habitatores eius Nicomediam à Nicomediæ conditore translati sunt. Apud Pollucem ἄστακος aurium, siue auricularum pars caua nominatur. Astacus nomen pueri Calphurnio in Eclogis. Gammarum (cammoron habet Dioscorides) aconitum vocauere teste Plinio, quòd sit radice cammaro simili, hoc est Astaco, vt quidam volunt. Colora Latinè, Cammarus Calepino: qui ex Apitio hęc verba recitat: Vel Cammarum defrutum mittas, quod Romani coloram vocant.

L. 27. c. 3.
Colora.
Lib. 2.

SYNONYMA.

EPICHARMVS in Hebes nuptijs, quem Archestratus Astacum dixit, Carabum, id est Locustam esse declarat his verbis apud Athenæum:

Adsunt Colybdænæ, & Astaci quibus parui pedes,
Longaq; brachia, Carabos nuncupant.

Astacus.
Carabus.

B Est tamen, vt subdit Atheneus, suum, peculiareq; genus Carabis, id est Locusti, Astacis, Caridibus, idest Squillis. Eodem authore Attici Astacum per o proferunt Ostacum dicentes, quemadmodum, & Ostaphidas pro Astaphidas. Epicharmus in mari, & terra, inquit:

Lib. 3.
Ostacus.

Κόσταχοι γαμψώνυχοι, vertit Dalechampius:
Et curuis vnguibus Ostaci.

Astacorum vno in loco tantùm meminit Plinius, vbi inter Cancrorum genera eos numerat. Quocirca Gaza cùm non sciret quid apud Latinos vocaretur Astacus, vulgi nomen secutus Gammarum transtulit, vt notat Rondeletius, quamuis Gammari vocabulum antiquum esse non ignoret, citans hoc Martialis:

Li. 9. c. 31.

Concolor in nostra Gammare lance rubes.

Plinius: Aconitum, inquit, radicem habet modicam, Cammaro similem marino, quare quidam Cammaron appellauere. Vbi Franciscus Massarius Plinium Cammari nomine Astacum intellexisse putat. Zoographus Squillam, cùm Theophrastus radicem aconiti esse scribat, tùm specie, tùm colore similem καρίδι, idest Squillæ, sic enim legit, non καρύα, C vt Gaza, qui nuci trastulit: neque σκαρίδι, vt Marcellus Virgilius, qui tamen rectè marinæ Squillę conuertit. Dioscorides aconiti genus alterum radices ait habere, ὥσπερ πλεκτάνας καρίδων μελαίνας, id est vt cirros Squillarum nigras. Auget hanc eius opinionem Athenæus, qui Squillarum species sic dictas fuisse veteribus Romanis his verbis tradit. Κάμμαροι, Cammari, Epicarmus in Hebes nuptijs:

Li. 27. c. 3.
Aconiti radix qualis.
Lib. 7.

Præterea boca, smarides, aphyæ, Cammari.

Horum etiam Sophron meminit in mulieribus mimis. Est autem Squillarum species, & ita à Romanis vocantur, Eustathius in hoc Athenæi loco legit κάμμοροι, sic enim scribit. Κάμμορος fato suo, vel morte infelix, & miser homo. Significat autem hæc vox aliquando etiam Squillas, teste Athenæo, his verbis. Κάμμοροι καίτι (lege ἐστὶ) γένος καρίδων ὑπὸ Ῥωμαίων οὕτω καλούμενον. Et fortè (inquit idem Eustathius) vulgus inde corrupto nomine καβούρους dixit. Nos quidem Cammarum antiquorum Astacorum genus esse, quod alij Squillam fluuiatilem hodie nuncupant, posteà probabimus. Dicuntur Ἄστακοι ex sententia Rondeletij, quasi ἄσακτοι, id est non destillantes, sed abundè fluentes: quòd tubercula plurima, tùm alba, tùm purpurea guttarum, siue lachrimarũ specie forcipibus inspersa habeant. Itaq; author Glossarij non bene καρίδες interpretatur Cammaros. Quidam Astacum Aristotelis Elephantum dici putant apud Plinium. Vulgò in Italia dicitur Gammaro, & Cambaro, & peculiariter is, de quo hoc capite in primis agemus, Gãmaro di mare. Venetus hunc Astase, corrupto quasi nomine ab Astaco, nominat. Galli, & Normanni Hormar. Illyrici Larantola, Mompelienses Langrous. Gillius Massilienses, ait, & Leonem & Astacum, ex Plinio diuersos pisces, vno eodemq; nomine Ligombaudos nominant: Idẽ Astacum, inquit, Græci, & qui accolunt Adriaticum sinum etiam hac ætate sic vocant. Eadem his verbis Bellonius. Astacum Massilienses, vn Ligumbault, Genuenses Lombardo vocant. Quin etiam Græcum vulgus antiquam Astaci appellationẽ adhuc retinuit. Constantinopolitani Liczuda, vel Lichuda appellant. Hispanicè Cammaron dicitur. Germanicè Humer. Polonicè Kakmorski. Hungaricè Rack. Anglicè à Creuyse of thesea. Nam Lopster Anglorum Locusta est, vt scribit Zoographus, non Astacus: quanquam Eliota diuersis locis, Astacum, Locustam, & Leonem interpretatur à Lopster. Quidam apud Anglos

Odyss. α.
Etymum.

Aſtacum Crabbe fiſhe appellari ſcribunt. Sed hoc nomen nimis generale cùm ſit, potiùs E
omnibus Cruſtaceis conuenire cenſeo. Crabbe enim Cruſtata omnia apud Belgas, Ger-
manos, Anglos, vt ab earum linguarum peritis accepi, dicuntur, priuatim tamen Cancer.

GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO.

PLVRA ſunt Aſtacorum genera. Differunt magnitudine, & loco. Ab ea
alia minora, alia maiora, ab hoc quædam marina dicuntur, quædam flu-
uiatilia: quæ duo tantùm inuenio. Marinorum autem tria nouimus: ma-
ximũ; quod quibuſdã Leo eſt, & Elephantus Plinij: minimũ, & quod me-
diũ inter vtrumq; magnitudinẽ habet, generis ſui nomine inſignitum, &
cuius hanc deſcriptionem nobis tradidit Ariſtoteles. Differt Gamma-

Hiſt. 4. c. 2. *Aſtaci cõmunis deſcriptio.*

rus à Locuſta brachijs, quæ denticulatis forcipibus protendit: atque etiam quibuſdam E
alijs diſcriminibus, quanquam non multis. Et paulò pòſt: Gammaro, inquit, color, quod
ex toto dixerim, nitet: nigriſq; maculis diſperſis euariat. Pedes inferiores ad grandes vſq;

Color. *Pedes.*

diſpoſiti octo, tum grandes ipſi longè maiores, extremaque parte latiores, quàm Locuſtæ
habentur: ſed non ſpecie eadem, dexter enim ſuum extremum latum, & oblongum, & te-
nue habet: ſiniſter craſſum, & rotundum. Vterque tamen ſciſſus in extremo, perinde vt
maxilla tam infrà, quàm ſuprà dentatus eſt. Verùm dexter puſillos, ſerratoſq; dentes con-
tinet omnes: Læuus primos ſerratos, intimos velut maxillares, ſcilicet parte inferiore qua-
tuor, & continuos: ſuperiore tres non continuos: vterque tamen partem mouet ſuperiorẽ,
ad inferioremq; aſtringit. Blæſus item vterque ſitu inferiore, tanquam nati ad capiendum,
premendumque. Duo ſupra eos grandes habentur: alij hirtiuſculi, paulò ab ore inferio-
res: mox branchiæ os circumdant, non ſine hirſutia frequentes, quas aſſiduè mouet. Flectit,
atque in os adducit duos illos hirtiuſculos pedes. Surculi etiam graciles geruntur à pe-
dibus, qui ori proximi habentur. Dentes huic quoque duo vt Locuſtæ, ſupra quos cornua

Dentes.

breuiora, tenuioraque, quàm Locuſtæ. Quatuor item alia adſunt cornua, ſpecie quidem
duobus illis ſimilia, ſed tenuiora, & breuiora. Super hæc oculi conſtituti ſunt parui, craſ- G

Oculi. *Frons.*

ſiuſculi, non vt Locuſtæ maiuſculi. Frons quaſi quædam acuta, & aſpera, ſupra oculos ex-
tat latior, quàm Locuſtæ. Denique facies acutior & pectus latius quàm Locuſtæ, totumq;

Vt à Locuſta differat

corpus mollius, & carnoſius. Pedum autem octo numero pars ſciſſa in extremo bifurca-
tur: pars deſinit indiuiſa, quatuor enim bifurces ſunt, reliqui quatuor ſimplices ex toto.
Quod aũ collum appellant, quinq; partium foris eſt: & ſextum latius, illud ſi-
pertendunt. Quod aũ collum appellant, quinq; partium foris eſt: & ſextum latius, illud ſi-

Collum.

tum loco nouiſſimo habetur, tabellis continuatum quinque, interiora verò in quibus fæ-
minæ prius pariunt, quàm fœtum edant, hirtiuſcula quædam quatuor continentur, qui-
bus ſingulis ſpinæ ſingulæ breues, arctæq; eminent ad exteriora. Pectus corpuſque totum

Pectus.

læue eſt, non more Locuſtarum aculeatum, & aſperum; verùm in pedibus magnis acu-
leos partis exterioris maiores eſſe manifeſtum eſt. Hactenus Philoſophus, qui ruſus ſub-
dit, alterutrum forcipem ſemper eſſe grandiorem, nec vnquam parem vtrumque viſum

Forcipes.

fuiſſe. Hoc & alibi tradidit non ſine ratione his verbis: Gammari ſoli non certum, ſed
alterutrum æquè, vt ſors tulerit, forcipem habent grandiorem, tam mares, quàm fæminæ.

De par. 4. cap. 8.

Cauſſa cur forcipem habeant, quòd ex eo genere ſint, quod forcipem habet. Cur alterum
grandiorem incertè; quòd non integrum ſui generis naturam tenet, ſed ita degenerat, vt H
quod ad aliud deſtinatum eſt, eo non eodem, ſed ad greſſum vtatur. Aſtacum ſanè non no-
uit Cardanus, dum eum ſine cauda depingit, cancrum conſtituens, cùm quid Cancer ſit

Cardani error.

ignoraſſe videatur. Nam, vt contra eum dicebat Scaliger, ſi Gammarum, hoc eſt Aſtacũ
vocat eum qui cauda caret, Cancrum dicet illud quod habet caudã. Cæterùm ad reliqua
quæ ſuprà ex Ariſtotele attulimus, examinanda pergemus. Deſcriptionem hanc Aſtaci
nobis exhibuit Bellonius, parum ab Ariſtotelis diuerſam; Aſtacus à Carabo non magni-

Deſcriptio ex Bellon.

tudine tantùm (eſt enim ille grandior) ſed & ipſo etiam colore differt. Carabus enim tan-
tummodò rubet, Aſtacus ex rubro, fuluoq; liueſcit. Carabus blæſos, atque acuminatos an-
teriores pedes habet, Vrſæ marinæ modo, Aſtacus extentos, & forcipibus dentatos, par-
temque mouentes ſuperiorem aſtringendo ad inferiorem. Cornua præterea ante oculos
Aſtacus gemina habet, ſed paulò quàm Carabus minora: quibus eodem modo iter præ-
tendit, intus concaua, ſub quibus alia quoque eodem numero minora latent, ac tenuiora:
ſuper

A ſuper quæ oculi conſtituti ſunt craſciuſculi, non autem, vt Carabi maiuſculi. Læuem habent coſtam ſine aculeis, præterquam anteriore parte, quo loco roſtratam oſtendit, ad robur in certamine. Dimicant enim Aſtaci inter ſe, arietum more, cornua attollentes. Pedes vtrinque quatuor habẽt, quorum duo priores in extremo bifidi ſunt ad inceſſum: alij duo natatui magis inſeruiunt, quàm apprehenſioni. Tabellas in cauda quinque videas. In collo autem deinceps, hoc eſt vſque ad caudam pinnulas paulò magis hirſutas, quibus in natando commodè vtuntur. Hactenus Bellonius: cuius ſanè deſcriptioni non conuenit eius icon, vt non ſine ratione ipſum Rondeletius carpſerit. Nam in Aſtaco quẽ depinxit, quaterni pedes biſulſi non ſunt, imò nulli, ſed oẽs articulis tantum intercepti, & in vngues, ſiue πλῆκτρα deſinentes. Et cùm Elephantum Plinij Aſtacum adultum exiſtimet, vnam ſcribẽs, eandemque vtriuſque deſcriptionem eſſe, ſibi apertiſſimè contradicit, dum inquit: Pedes vtrinque quatuor habent, quorum duo priores in extremo bifidi ad inceſſum: alij duo natatui magis inſeruiunt, quàm apprehenſioni. Deinde duo brachia in eiuſdem Aſtaci delineatione binis articulis, ſingulisq; forficulis denticulata nuſquam comparent, ſed illa ſunt reliquis quaternis craſſiora duntaxat, in ſingulos vngues, ſiue πλῆκτρα deſinunt, quæ

Bellonij icõ reprobatur

B altera parte, vel ſerrata, vel hirſuta ſpectantur. Quare quod pro Aſtaco propoſuit, neque Locuſtæ, neque Aſtaci formam aptè refert, ſed potius commentitia res eſt. Nos verò cùm videamus apud nullum authorem hactenus extitiſſe veram, & accuratè depictam Aſtaci figuram, hanc quàm exactiſſimè depictam damus. Hic & colore, & forma optimè cum Philoſophi ſuprà allata deſcriptione congruit. Nam thoracis pars ſuperior, quam dorſum lubet appellare, itemque colli partes ſuperiores, vnà cum caudæ lamellis quinque, exterius nigris, & liuidis maculis diſtinguntur. In ſumma Aſtacum hunc pro vero agnoſcimus. Sed ne cuipiam hoc dubium moueat, propterea quòd collum eius ſex partibus diſtinctum depinximus, cùm tantùm quinque habere Ariſtoteles cogat credere, omneſque quotquot hactenus de Cruſtaceis ſcripſerunt doctiſſimi viri quinque etiam partibus collum delinearint; dicimus partem primam thoraci proximam, quandoque multò minorem cerni, quàm in hoc Aſtaco noſtro, ita vt proculdubio credendum ſit Ariſtotelem hanc partem non annumeraſſe colli partibus, ſed thoracis. Huic ſubiunxi duos alios Aſtacos mediæ magnitudinis, ſed prædicto minores; quorum prior corpore magis eſt vario, antennæ enim quæ ſatis ſunt longæ, rubent, item brachia, non tamen vbique, ſed hinc, & inde, ac medius

C præcipuè brachiorum articulus, thorax ſupina parte ferrugineus eſt, collum partim dilutè rubet, partim cinereo eſt colore, quali ſunt etiam pedes, brachia in omnibus articulis aſpera tubercula per longitudinem ex ordine poſita habent, forcipumque alter dentatus vtraque parte tùm ſuperiore, tùm inferiore, alter his dentibus priuatus, cuius pars inferna, & ſuperna, quamuis longior, tamen recta magis, & æqualis. Poſterior Aſtacus ſupina parte nigricat, prona luteſcit, lateribus nigris maculis variegatis, cornua, & appendices, quæ ori proſtant, mineaceo colore ſplendent, chelæ maiores in hoc, longioreſque, quàm in priore, & paucioribus tuberculis, denticulatæ intus exiguis tuberculis. Poſtremò addidi Chelam Aſtaci marini ex Zoographo, paulò breuiorem quàm depingitur, faciem hominis ridiculam repræſentantem. Nam chelæ pars minor maximum, & aquilinum naſum refert: & quæ in vtriuſque partis confinio eminent verrucę, oculos, ſi ſupercilia addantur. Superiorem partem, quatenns, ſeu cornicula quatuor ſupra naſum, & frontem eminent, cæruleo, alioue colore ſi pictor inducat, ad repræſentationem pilei auriti, & ad latera deſcendentis ita tamen, vt lateant aures: retro, & circa tẽpora pili prominẽt nigri. Facies partim albo inducatur pigmento, partim roſeo fuco niteat. Linguæ inſtar partis chelæ maio-

Chæla faciem hominis ridiculã repreſentãs

D ris tubera (Rondeletius dentes nominat) fuerint rubicundo colore inſigniẽda. Quod ſi criſtam quoque è pennis, caudæ præſertim gallinacei, capi, aut pauonis nutantem, foramini ſummo indideris, planè Gorgoneam, & terribilem habebis faciem.

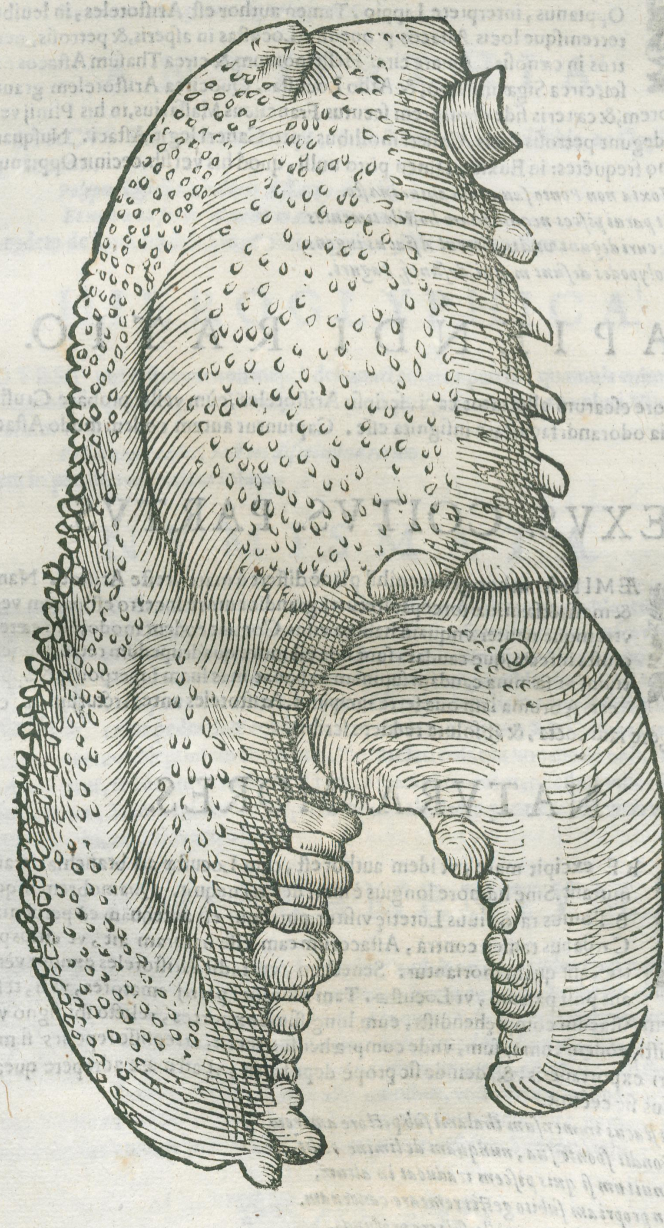
Aſtacus mediæ magnitudinis prior.

Aſtacus mediæ magnitudinis alter.

Chela Aſtaci marini ex Zoographo.

E

LOCVS.

C*ARABVS insidias faciens, atq; Astacus acer*
In saxis habitant curuis, & pascua carpunt.
Oppianus, interprete Lippio. Tamen author est Aristoteles, in leuibus terrenisque locis Astacos prouenire, Locustas in asperis, & petrosis, neutros in cænosis. Quare circa Hellespontum, & circa Thasum Astacos nasci; circa Sigæum verò, & Atho Locustas. Quocirca Aristotelem grauissimum authorem, & cæteris fide digniorem secutus Franciscus Massarius, in his Plinij verbis, Locustæ degunt petrosis locis, Cancri mollibus; pro Cancri legit Astaci. Nusquam non in Oceano frequẽtes: in Euxino tamen põto nulli, quod his versib. cecinit Oppianus.

1. Halieu. H.5.c.17.

Noxia non Ponto sæua educantur in isto.
Et parui pisces nequidquam hostile timentes
Securi degunt vndis, procul Astacus ingens,
Polypodes desunt magni, desuntq́; Paguri.

F

CAPIENDI RATIO.

EOS odore escarum allectatos capi, scripsit Aristoteles, cùm vellet probare Crustata omnia odorandi facultate insignita esse. Capiuntur autem eodem modo Astaci, quo Carabi.

Hist.4.c.8. H.4.c.2.

SEXVS. COITVS. PARTVS.

FÆMINA in hoc genere nihil planè differt à mare, teste Aristot. Nam, & mari, & fœminæ forceps alteruter grandior more incerto est: parem verò vtrumque neuter vnquam habere visus. Coeunt eodem modo, quo cætera crusta intecta, quę caudata sunt hoc est more quadrupedum retromingentium, vt fæmina caudam supinam exponat, mas suam superponat, & applicet. A bruma iam oua ferre incipiunt. Aristoteles ante Arcturum oua excludere: abigere iam cocta, & absoluta reddere scribit.

G

NATVRA. MORES.

ORE excipit mare, vt idem author est, cùm Locustæ ad branchias transmittant. Sine humore longiùs è mari deferri nequit. Quamobrem inquit Bellonius ratò viuus Lutetię visitur, putrisque est antequam eò perueniat, Cardanus tamen contrà, Astacorum eam esse naturam ait, vt citius putrescant quàm moriantur. Senectam, vt tradit Aristoteles exuunt vère, aut post partum, vt Locustæ. Tam sunt loci patrij amatores, vt si, teste Aeliano, quem Astacum compręhendisti, cum longissimè exportes, relicto ibi signo vnde ipsum cepisti, eodem eum ipsum, vnde compræhensus fuerit, arrepsisse reperies: si modò ita ex mari exportaueris, & deinde sic propè deposueris, vt ad mare adrepere queat. Quæ Oppianus sic cecinit:

H.8.c.17. H. De anim. 8.cap.22. Halicut.1.

Astacus immensum thalami sub pectore amorem
Condit sponte sua, nunquam de limine cedit,
Inuitum si quis piscem traducat in altum,
In propriam subito gestit remeare cauernam.
Et cupit, & quærit illo saltare profundo,
Ex quo piscator cymba, linoq́; fugauit,
Non alios ponti non vult habitare recessus,
Non aliam quærit patriam, sed sæpè penates
Demissos repetit, consuetaq; saxa reuisit.

Sic dulcen

A

Sic dulcem patriam gentes cupiere natantum,
Et pontum, & natale solum, quod stillat amorem
Illis, & pectus spargit dulcedine blanda.
Mortali generi patria quid dulcius extat?
Quid grauius misero, si longis finibus errans
Sit procul à patria vitam tollerare coactus?
Exilium, durumq́, iugum perferre necesse est,
Externas inter gentes, ignotaq́, rura.

ANTIPATHIA.

ASTACVS Polypum extimescit, vt ait Aelianus, proculdubio ex Oppiano, qui sic canit.

6. de animal. c. 22. Halieut. 2.

Polypus insidijs, & duris Astacus armis,
Et murana ferox alterno marte domantur.

B

Sunt eadem de Locusta dicta a superiori capite ex iisdem authoribus.

HIEROGLYPHICA.

Amator patriæ.

POTEST per Astacum non ineptè designari amator patriæ, quamuis enim hic in peregrinis sit quandoque sedibus, proculque à patrio sumo, tamen veluti Vlysses apud Homerum:

Post varios casus, post tot discrimina rerum.

tandem in patrium reuertitur solum.

NVMISMATA.

C

IN Tarentinorum nummi cuiusdam æneî altera parte Neptunus Nereo insidet, dextera manu tridentem, sinistra scutum tenens, infra aurem Nereum Carabus, aut potiùs Astacus cernitur, suprà Nerei caput, & ante Neptuni pectus literæ NE inscriptæ, à tergore Neptuni ΤΑΡΑΣ, altera verò parte Tarantem Neptuni filium videre licet equo insidentem, infra cuius pedes duæ conspiciuntur litteræ, nimirum ΣΑ. Quibus omnibus significare voluerunt, Neptunum ab eis pro Deo tutelari coli, qui non modò belluis illis marinis dominatur, sed etiam omnibus, qui in ipso mari cõtinentur, piscibus vilioribus, Crustatisque etiam, Tarantem autem Neptuni filium ab altera parte excudi curarunt, quòd ipse nomen vrbi, ac fluuio imposuerit.

TEMPERAMENTVM.

De salub. 15. c. 8.

D

NON defuere, inquit Iulius Alexandrinus, qui calido temperamento statuere Astacos coloris argumento, quem ex coctura rubrum contrahunt. At qui in crusta tãtum id, frigida quippe, sed cum terrestris alicuius parte, operati caloris qualitatem accipiens detersione multa, rubri id coloris aspectu manifestatur, vt in iride, vt in sanguine, vt hìc in Astacis, Crustaceisq; omnibus, vt in alijs omnibus, vnde detersus appareat in crustaceo tegumento calor cum rubore. At candor in carne suus, atque integer maneat. Hactenus ille. Frigidos verò, & humidos esse temperamento testatur Simeon Sethi.

E

VSVS IN CIBIS.

ASTACI omnes marini, tàm maiores, quàm minores carne prædura sunt pręditi, vt Crustata omnia. Quocirca difficulter in ventriculo concoquuntur, tardeq; descendunt, ac ventrem reprimunt: At ritè confecti, & præparati non imbecilliter alunt. Simeon Sethi vix etiam concoqui posse ait pręsertim magnos: paruos enim faciliùs cōfici, celeriusq; descendere: caudas eorum (hoc est crura) difficiliùs etiam concoqui, crassiorisq; esse succi: idcircò cōdimentis calidis emendari, & ab eorum esu vinum vetus, & rubellum potari. Interest etiam vbi capiantur in Methymna enim optimi perhibentur. Nam Phyllius, siue Phrynicus, siue Aristophanes apud Athenæum in Vrbibus hæc dicit:

Polypodium, Sepiolam, Carabum, Astacum, Ostrea, Chamas,
Lepadas, Solenas, Musculos, Pinnas, Pectines ex Methymna
Deligite.

F

Qui autem magnos amat, ex Alexādria portari curet, si propè eam degat. Sunt, inquit Cardanus, Astaci insipidiores, & duriores è mari, quàm è fluminibus: adeò vt in Scoria cùm ederem nullius pretij mihi viderentur. Fortè Cardanus non benè coctis, nec benè conditis vescebatur. Nam Matron Parodus apud Athenæum Astacum inter cæteros pisces lautiores, in Attico quodam conuiuio appositos ait. Mnesitheus assos elixis prætulit, & ideò clibano incoqui voluit. Non parum salsi habent succi, & minus tamen, quàm testata. Fiunt etiam hysitia ex Astacis. Eximuntur enim apud Apitium de sua testa, & in mortario conteruntur cum pipere, & liquamine optimo pulpæ, inde hysitia plassantur, & formantur.

Lib. 2. c. 1.

VSVS IN MEDICINA, ET ALIIS.

TYMPANICIS Astacum rarò, & solius voluptatis gratia offerre iubet Trallianus. Podagricis quoq; prohibebitur, præsertim si ex pituitoso humore ortum ducat. Nam talem humorem ab Astacis generari idem Trallianus author est. In Cardialgia autem conuenire ait, quia non facilè corrumpatur, & acribus, mordacibusq; humoribus resistat. Aëtius in curatione colici affectus ex pituitoso humore, Squillas, & Cācros interdicit, Astaco autem pro voluptate frui permittit. Plinius medicus de dysentericorum cibo tractans, ac de calore nimio, Ostracoderma, & Astagines optimi cibi esse tradit. Putat Bellonius per Astagines eum Astacos intellexisse. Ex eorum chelis nautæ salina sua conficiunt, in quibus sal in piscatione reponunt, Apud Belgas talis chelarum vsus est. Aedes cùm tam amplæ sunt, vt habitantes canthari, aut annuli ferrei, aut mallei pulsum vix exaudiant, itaque tintinnabula in his locis procul ab ostio sitis tabulato, aut muri eminentiori loco affigunt cum loro annexo, aut filo ferreo crassiusculo, per domus penetralia, si quæ sint obuia deducto ad ostrum vsque, quo pertuso filo chelam Astaci, loco manubrij annectunt, quod apprehendit manu, cùm quispiam pulsare tintinnabulum cupit.

G

Ad Cardialgiam.

DE LEONE, SEV ELEPHANTO. Cap. IV.

H

ÆQVIVOCA.

Rex Leo dictus.
Leo animal quadrupes quale.
Serpēs leo.

LEONIS vocabulum pro rege apud Græcos accipi non reperi vnquam, minorque quod scribit Isidorus: Leo Græcè rex interpretatur Latinè, eò quòd sit princeps omnium bestiarum. Est autem Leo animal quadrupes, omnium animantium ferocissimum, & generosissimum, vno excepto homine, præcipuè cùm colla, armosq; vestiunt iubæ, quod ætate accidit. Est etiam nomen sideris cœlestis apud Latinos, & Græcos, ex numero duodecim Zodiaci signorum. Serpens etiam quidam sic vocatur, alio nomine χεγχρίνης dictus Nicandro.

A Nicandro. λέων dicta fuit Elephantiasis etiam apud Aretæum; At λεωντρωποφύλαξ, Leo frōtis custos, dicta fuit Athenis ærea Leonis effigies super fronte eo, ex quo aqua efferebatur, ἐν ταῖς πρὸς ὕδωρ δίκαις teste Polluce, cui etiam λέων dicta fuit tremendæ saltationis species, ab Athenæo tamen inter ridiculas saltationes recensetur. Denique λέων est nomen viri proprium, vt Latinis Leo. Similiter Elephantus quadrupes est omnium ferè animalium maximum, Europæ incognitum, duobus celebre dentibus, ex quibus opera fiunt eburnea. Significat ἐλέφας poculi genus apud Athenæum, item morbum apud medicos illum, qui Latinis lepra dicitur.

In Theriaca.

Elephanti æquiuoca.

SYNONYMA.

Pleræqve nationes, vt inquit Gillius, etiam nunc Leonem nominantes Astacum, arbitrantur Leonem esse Astacum. Massilienses enim, & Leonem, & Astacum Ligombaudos nominant, & Itali quandoque vtrosq; Leones, quamuis etiam sint qui distinguant, maiorem Astacum hoc nomi- B ne appellantes. Plinius etiam separatim de Astaco, & de Leone tractat: & Athenæus vtrumque distinguit, cùm inquit Astaco Leonem maiorem esse. Belgæ Leonē marinum appellant Ondocht: Neapolitani, inquit Gilius, genus quoddam Crustatorum etiam nunc Elephantum vulgò nominant; sed hunc ne, an alium appellent, iudicare non possum, cùm piscem non viderim, hæc ille. Platina à vulgaribus ideo Leonem pictum suspicatur, quòd Leonis terrestris animalis colorem, similitudinemq; quandā habeat: quam cùm ego nullam in eo offendam, ita ob magnitudinem appellari putem.

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

Elephantvm Plinij eundem facit Bellonius cum Leone, nec ab C Astaco grandi distinguit, vt ex eius hisce verbis apertissimè declaratur. Plinius, inquit, Elephantum marinum sic depinxit, vt eius delineatio Astaco planè conueniat. Inter marina, inquit, sunt Elephanti Locustarum generis, nigri, pedibus bisulcis. Ego verò pro pedibus bisulcis quaternos intelligo, quos duo etiam brachia vtrinque subsequuntur. Addit præterea brachia duo binis articulis, singulisq; forficulis dēticulata, quæ in Astacis cernimus. Nam singula grandia Astaci brachia, binis articulis intercipiuntur, & denticulatis forcipibus bisulcis armata sunt. Quamobrem adultum Astacum à Latinis Elephantum etiam dictum fuisse crediderim, nam Astaci quãtò maiores exeunt, eò nigriores euadunt. Quod autem ad Leonis appellationem attinet, coniiciendum est Græcos Astacis grandibus nomina immutasse, & Leones potiùs, quàm Elephantos appellare maluisse. Nam, & Aelianus eam descriptionem tribuit Leoni, quam Plinius Elephanto. Oppianus.

Li. 2. aquatil. cap. 3.

Leo Plinij & Elephantus idem.

Τῶν ἤτοι χρυόεις τε λέων, βλοσυρῆ τε ζύγαινα.

Quod sic Lippius vertit.

Magno horrore Leo, post hos horrenda Zygena.

D Aelianus Leonem marinum Locustæ similitudinis esse scribit, sed corpore magis tenui, ac gracili: brachiaque habere, tum maxima, tum Cancris similia: & cœruleo colore esse, subnigrisque distingui maculis. Constat igitur Leonem eundem esse piscem quem Elephantum: ac plurimum eos hallucinari, qui nostra Escreuissas Leones esse putant; hæc Bellonius. Sed cùm verba Aeliani integra non adducat de Leone, imò quædam etiam omittat quæ scitu fore digna iudicaui, ea hìc subiungam: Marinum Leonem inquit, Locustæ similem esse scio, præterquam quòd tenuior, & gracilior apparet, & ex aliqua crustatum suarum parte cœruleus (cęruleo colore est, & subnigris maculis distinguitur, Gillius.) Ignauus est (νωθής) Forcipes illius maximæ, Cancrorum forcipibus figura similes sunt. A piscatoribus benè peritis, membranas quasdam habere dicitur appēsas ex testis, & colligatas, sub quas subiectæ sint molles carunculæ, & teneræ, quæ Leonis adeps appellentur. Hactenus Aelianus. Iouius quoque Leonem Plinij ab Astaco non separauit. Rondeletius verò quidem Aeliani Leonem, & Plinij Elephantum non distinguit: sed Plinij Leonem, & Elephantum

Lib. de animal. 14. cap. 9.

Athenaus correctus.

phantum diuersos esse liquidò ostendit, his verbis: Atheneus obiter tantùm ex Diphilo Leonem inter Malacoderma recensuit, quo in loco pro μαλακοδέρμων perperam legitur ὀστρακοδέρμων, vt ex contextu apparet: Τῶν δὲ μαλακοδέρμων καρὶς, Ἀστακὸς, Κάραβος, Καρκῖνος, Λέων τοῦ αὐτοῦ γένους ὄντα διαφέρουσιν. μείζων δ' ἐστὶν ὁ Λέων τοῦ Ἀστακοῦ. Aristoteles nullam omninò mentionem fecit. Plinius nominauit tantùm. Cancrorum genera, Carabi, Astaci, Mæę, Paguri, Heracleotici, Leones. Libro 32. cap. 11. notam addit, qua à similibus secerni possit: Leones, inquit, quorum brachia Cancris similia sunt, reliqua pars Locustæ. Ex quibus verbis quisnam sit verus Leo, post longam, diligentemque omnis generis Crustatorum inuestigationem certò me cognouisse existimo, qui cum minimè cõtemnendus, imò spectatu dignissimus esse videatur, paulò fusiùs qualis sit exponam. Λέων à Græcis dicitur, ita à Latinis Leo, à colore flauo, vt arbitror, quò coloratus est, dum viuit, & è mari captus educitur, & quòd hirsutus sit. Astaco corporis specie affinis est, sed brachia longiora habet, forcipes tenues, & latiusculos, quorum scissura maior, quàm in vllo alio Crustatorum genere pro corporis ratione. Tuberculorum, qui in Elephantis sunt loco, brachia villis vestiuntur, & aculeata sunt. Pedes tres, qui proximè brachia sequuntur, longiores sũt, aculeati, in calcaria terminati: vltimus exiguus, breuis, & tenuis, neque aculeis, neque pilis munitus. Præterea ab Astaco dorsi aculeis differt, quibus cum Locusta cõuenit. Vtrinque cornua duo longissima, tenuissimaq; habet, item alia in fronte breuia, inter quæ vnum in fronte eminet acutum, neutra parte serratum: hæc sunt oculorum propugnacula, qui cornei sunt, & prominent. Corpus totum vndulatum est, instar panni ex hircorum, camelorumque pilis contexti, camelotum vulgò appellamus. Cauda perinde ac in Astacis in pinnas quinque desinit, sed lineis magis distincta. Captus Leo circa Lerinum insulam (quę nunc insula D. Honorati dicitur) nõ procul ab Antipoli, ad me missus est. Hęc qui cum Plinij verbis conferet, ex brachijs Cancris similibus, Locustæ corpore, Leonem esse, quem depinximus, facilè iudicabit. Ex Cancris enim permulti brachia pro corporis magnitudine longa habent, hirsuta, forcipata: corporis Locustæ figura longa est, cauda ex tabellis constat, dorsum aculeatum, quæ in Leone nostro expressa spectantur. Non minus absurdè de Leone, quàm de Astaco loquitur author libri de Aquatilibus. Nam quemadmodum Astacum adultum, à Latinis Elephantum dictum fuisse credit: ita Græcos Astacis grandibus nomina immutasse, & Leones potiùs, quàm Elephantos appellare maluisse. Nam Aelianus, inquit, eam descriptionem tribuit Leoni, quàm Plinius Elephanto. Esto idem sit Leo Aeliani, & Elephantus Plinij, an propterea rectè concludetur eundem esse Plinij Elephantum, & Leonem? Sic enim ille concludit. Constat igitur Leonem eundem esse piscem quem Elephantum. Non vides Plinium hunc ab illo apertè distinxisse? Nam cùm Plinius de Elephantis dixisset, paulò pòst Leones subiunxit, & notam diuersam addit: quorũ brachia, inquit, Cancris similia sunt, reliqua pars Locustæ. Alius est igitur Plinij Elephantus, alius Leo, quem hoc capite expressimus. Hæc omnia Rondeletius, ex quibus vt dixi apparet, eum consentire cum Bellonio, quod idem sit Aeliani Leo, & Plinij Elephantus: sed alium esse Plinij Leonem, ab eius Elephanto manifestè declarat. Quid in tanta controuersia senserit Cæsar Scaliger, nobis non aperuit eo in loco, vbi Cardanum docet, quot sint Crustatorum genera, & quænam: sed alio in libro suo nobis suam se declaraturum sententiam est pollicitus. Prædicto tamen loco fatetur, se vidisse Astacũ, cuius brachium puerilis brachij magnitudinem æquaret. Ergo non magnitudine Astacum à Leone, aut Elephanto distinxit, quemadmodum Diphilus apud Athenæum, qui Leonem Astaco maiorem esse scripsit, sed aut forma, aut nullo discrimine per Astacum, & Leonem idem intelligens. Est apud me Astacorum genus insigni conspicuum magnitudine, qua à vulgari differt Astaco, & nonnihil corporis figura; planè à Rondeletij Leone, si eius iconi, quàm nostrę apposuimus, fides aliqua sit habẽda, magis diuersum, quàm ipse Astacus, cuius imaginem superiùs spectandam proposui. Is igitur Brundusij captus, ad me missus est ab Archiepiscopo Brundusino. Leonem vulgus adhuc ibidem vocat, est autem magnitudine tredecim palmorum: brachij dextri ea magnitudine, qua se conspexisse refert Iulius Scaliger, sinistrum autem multò tenuius. Quod miror Rondeletium in sua icone non expressisse; nisi eius Leo hoc in se habeat proprij, vt eadem sit vtriusque brachij granditas, quod tamen in animum inducere nequeo, cùm sit ex Astacorum genere, qui alterutro brachio semper differunt. Erant etiam nostri Leonis huius chelæ tuberculis interius ab vtraque parte, tanquam dentibus munitæ, quæ in Rondeletij Leone desunt. De colore eius nil certi habeo quod dicam; quandoquidem crusta eius tantùm exempta carne ad me missa fuit, quę iucundè rubebat, vndè conijcio, coctam anteą fuisse. Plinium, vbi Ele-

Lib. 9. cap. 31.

Leonis Rõdeletij descriptio.

Cauda.

Contra Bellonium Rõdeletius.

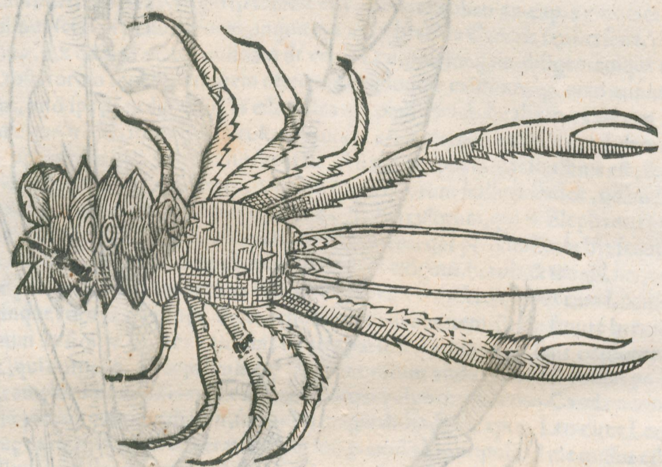
Exer. 245.

phantum

L

Leo Rondeletij.

phantum ſuum nigrum eſſe declarat, aliqùi intelligere putant per nigrum violaceum colorem exſaturatū.(Nam κυανὸς Gręcè de nigro, vt de Aethyope, & cæruleo vt de mari dicitur) ſic violas nigras Virgilio dici. Iidem Aſtacos inde purpurei, & violacei coloris eſſe exiſtimant, rubere autem cùm ſunt cocti. Non ſupprimendos duxi duos alios Aſtacos, propterea quòd ſint Rondeletij Leoni valdè congeneres. Pedibus enim, ac brachijs differunt, itemq; cornibus. Nam hæc multo ſunt vtriq; longiora, ita vt vltra chelas protendantur. brachia quoq; & pedes craſſiores, tres vtrinq; pari ferè magnitudine, quippè poſterior dimidia parte minor eſt, quem pictor in ſecundo non expreſſit. Vtriuſq; etiam brachia ad modū aſpera, imò aculeata præſertim parte interna, ſed prioris maximè hirſuta, & piloſa. His adiungo Aſtacam marinum, quem Humer vocant Germani, ex deſcriptione ſeptentrionalium regionum Olai magni. Ingentem eſſe ſcribit, inter Orchades, & Hebrides inſulas, & tàm validum, vt hominem natantem chelis apprehenſum ſuffocet. Sed non probo quod pedes omnes biſulcos pinxerit, & caudam tabellis tàm multis conſtruxerit. In eadē tabula idem Olaus Magnus depingit Aſtacum duodecim pedum, qui deuoratur à monſtro marino, vt hìc conſpicitur. Forcipibus, inquit Gillius, firmiter Aſtaci, & Leones retinent, quidquid comprehenderunt. Cùm enim Maſſiliæ multas Boopes, Mænarum genus, & Leones, & Aſtacos cepiſſent, nauiculamque vbi huiuſmodi piſces captiui tenebantur, in litus expulſam reliquiſſent, & vulpes in eam ipſam ad exedendos Boopes inuaſiſſet, accidit vt hęc in horum forcipes pedem poneret, ex quo totam noctem retenta, mane à piſcatoribus capta fuit.

Forcipium vis.

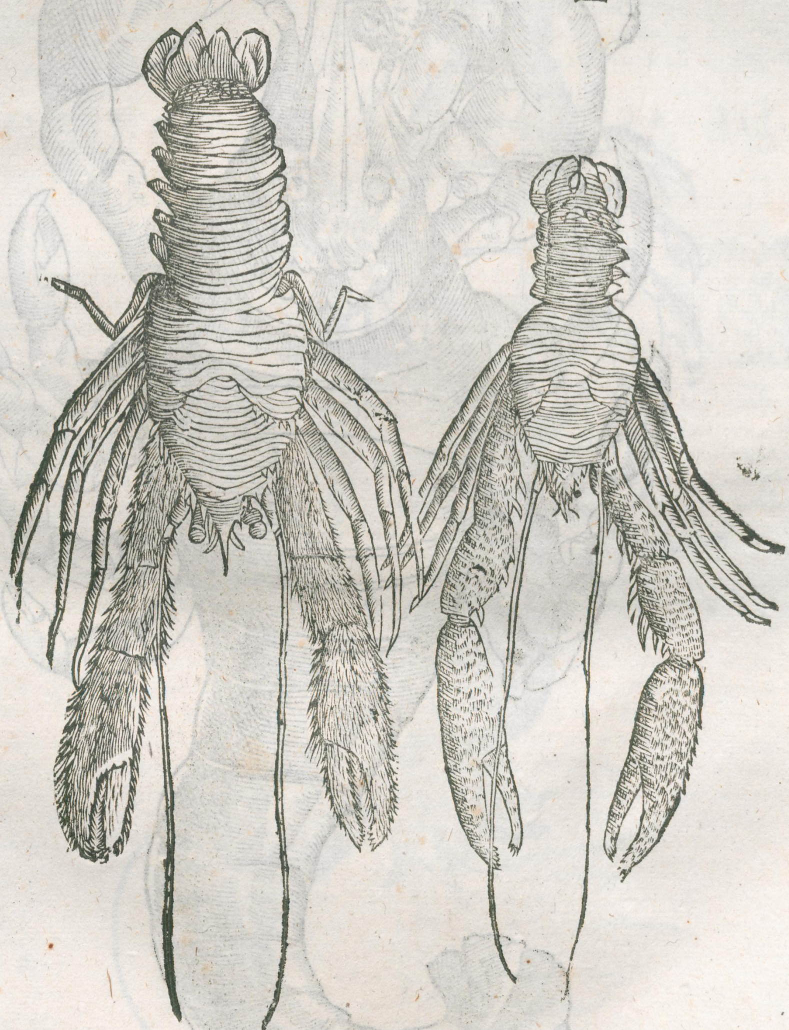
Vulpes pedibus aetē ta ab Aſtaco capitur.

ANTIPATHIA.

AVDIVIT aliquando Aelianus, terreſtrem Leonem ſummè timere marini Leonis aſpectum, abſurdum ſcilicet, ac formidabilem; ſed neq; odorem eius ferre: itemq; illum ipſum (terreſtrem Leonem) marini extritarum cruſtarum puluerem in aqua bibentem, à ventris morbo liberatum iri.

VSVS

Aſtacus ſimilis pediculo marino.

Aſtacus marinus, qui hominem apprehenſum ſuffocat.

Astacus duodecim pedum, qui deuoratur à Rhinocerote marino.

E

VSVS IN CIBO, ET ALIIS.

REFERVNT Leonem marinum à Belgis appellari Ondocht, propterea quòd à mensis amoueatur, nihilq; in cibo valeat. Apud nos tamen lautis apponitur conuiuijs: In furno enim admodum calido, sine aqua, liquamine, vel oleo lentè coquitur. Sunt qui eum, vt scribit Platina, carbonibus circumuallent, crebroq; voluant, ne comburatur: coqui item ex aqua, & aceto, vt Cancros fluuiatiles plus tamen coctur æ requirere, quòd crassior sit, & durior: Aiunt teste Aeliano, adipem Leonis ad hoc ipsum homines adiuuare, vt squallidæ, & infuscatæ faciei nitorem afferat. Cum rosaceo in vnguentum conformatus, formæ pulchritudinem conciliare, & venustum splendorem enitere facit.

De anim. 14. cap. 9.

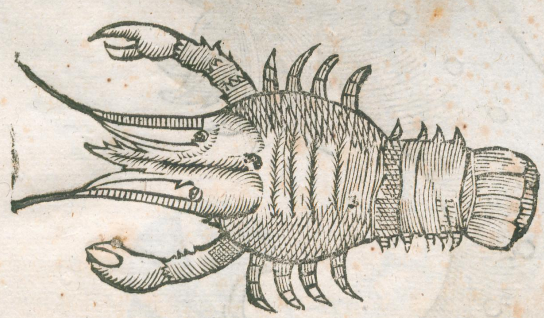
DE ASTACO PARVO MARINO RONDELETII. Cap. V.

F

ASTACVM hunc inquit, marinum paruum vocamus, vt à magno differat: vt etiam ab Elephāto, & Leone distinguatur, cuius solus quòd sciam, Athenæus meminit Ex Ostracodermis, inquit, sunt Squilla, Astacus, Locusta, Cancer, Leo: quæ eiusdem cùm sint generis, differunt: maior autem est Leo Astaco. Est Astacus hic semper paruus, nec ferè vnquam magnitudinem picturæ nostræ superat. Capite, & thorace est rotundiore quàm fluuiatilis, in lateribus inciso, è capite eminet cornu latiusculū, magnū si totū corpus spectes, vtrinq; serratum, inter oculos situm, quos recondit, & exerit. Cornua quatuor oculis præfixa sunt. Duo breuiora cornu serrato viciniora, alia duo multò longiora, flexibilia. articulata. Chelam vtrinque vnicam habet denticulatam, quaternis articulis connexam Vtrinque pedes sine forficibus. Collum, siue cauda tabellis constat, & in pinnulas desinit. Sub cauda appendices sunt ouis reponendis destinatæ. Astaco huic viuo corpus rubescit, alioqui lineis cœruleis transuersis variatum. Rarus, ac bonæ carnis est, firmiorisque quàm Elephas, melioris quàm Locusta. Differt à fluuiatili, quòd sit dum viuit, colore fusco, corpore longiore, & strictiore, cornu frontis latiore, & breuiore. hæc Rondeletius.

G

Astacus paruus marinus Rondeletij.

DE

A

DE CAMMARO, SEV ASTACO FLVVIATILI. Cap. VI.

SVNT qui Cammaron apud veteres nostrum Astracũ fluuiatilem, quem vulgò vocant Gammarum, esse negent. Ab hac enim quæstione capitis initium sumemus, quam suprà promiseramus nos explanaturos, ac discussuros. Quid igitur erit κάμμαρον? nunquid Squilla est? Sic ex Athenæo docere videntur, quum inquit: Κάμμαροι καὶ τι (ἐστι) γένος καρίδων ὑπὸ Ρωμαίων οὕτω καλούμενον: id est. Cammarus appellatur etiam Squillæ quoddam genus à Romanis. Sanè vt dicam cum doctissimo Cæsare Scaligero, à Squilla parua Gammarus parum differt, si minus accuratè consideres. Diligentiùs intuenti recognoscetur Gammari rostrata facies, Squillæ mutila. Gammaro pedes duo priores, quibus

Cammarõ antiquorũ num Gammarus fluuiatilis.

B pro manibus vtitur, forcipati: Squillæ vniformes: Squillæ lamellæ latiores: ipsa tota compressior. Puto igitur Gammarum antiquis fuisse nostrum hunc fluuiatilem Astacum. Alioqui si is non esset Cammarus, nullo nomine ab antiquis designaretur. Non enim est Cancer fluuiatilis. Et Varro cùm iubet villaticis anatibus præberi Cammaros, de marinis intelligere non potuit. Et Galenus aliud fecit ab alijs omnibus nomen flexu diminutiuo, vt ab Astacis, & Squillis differret; enumerat enim inter Crustata ἀστακους, καὶ παγούρους καὶ καρκίνους τε, καὶ καράβους, καὶ καρίδας, καὶ καμμαρίδας: Non est igitur Cammarus Squilla, vt ex Athenæo quidam putant. Plinius quoque Cammarum à Squilla distinxit. Nam quodam in loco, vbi sex, & septuaginta piscium genera recenset, Cammarum enumerat, cùm postea Squillam eodem capite pronunciet. Non sunt etiam hac tempestate audiendi medici, qui Astacos nostros, fluuiatiles Cancros existimant, cùm Cancris sit corpus rotundum, teste Aristotele, & cauda non extensa, sed corpori applicata: Astacus verò sit corpore longo Locustis simili, quòd capite, collo, ac tabellis sit distinctus.

Lib. 3. de re rust.

Lib. 3. de alim. facul

L. 32. c. 21

C

SYNONYMA.

IN fluuijs itaque istiusmodi Crustata, quę à marinorum Astacorum figura, Astaci fluuiatiles, Καμμαρίδες à Galeno, κάμμαροι apud Athenæum nominantur, proueniunt. Nam non benè apud eum Eustathius legit κάμμοροι, vt monui superiùs. Aristoteles ijs peculiare nomen non designauit, sed inter Crustata minutiora, quę nomine carent, posuisse videtur. alij Squillam fluuiatilem vocant: Romani, ac Veneti, Gammarellam, & fluuiatilem Gambarum, & Gammarum, quo postremo vocabulo Gaza in sua versione apud Aristotelem Astacum vocauit, Latinumque fecit. Hodiernis Græcis, Caranis, & Caranidia, à Caride nomine detorto, appellatur. Gallis Escreuisse. Flandris Kreuits: Anglis Creuis, Creuise, Crauysshe, sed marinum Astacum etiam Angli à sea Creuyse nuncupant. Proxima vox Germanica Krebs. Illiricè Kax.

D

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

RONDELETIVS nobis suum fluuiatilem Astacum sic descripsit. Corpore est rotũdo (terete, nã vt cylindrus, & globus, vel circulus differũt, ita teres, & rotundum. & ipse Rondeletius paulò inferiùs Cancros rotundos, Astacos longos esse scribit Zographus) capite in cornu latiusculum breue, & acutum deficiente, sub quo latent oculi. Capiti præposita sunt cornua quatuor, duo breuiora, alia longiora, articulata, flexibilia, in tenuitatem pili desinentia. Vtrinq; chela vnica est, aspera, denticulata, articulis quaternis cõnexa. pedes vtrinque quaterni, bini chelis propiores bifidi sunt, & hirsuti, bini posteriores in calcar desinũt. Posterior corporis pars, quæ collum appellatur, sex tabellis cõstat, cauda pinnulis quinq;

media ſcuti formam refert, & articulata eſt: vtrinq; duæ communi articulo, poſtremæ proprio colligantur. Os dentibus munitum, vt in Locuſta, & Cancris. Carnis aliquid in ore, & lingua. Sub cauda appendices ſunt, in quibus oua reponuntur. Diligens etiam in ſuo deſcribendo fuit Bellonius. Nam probans hunc eſſe ex Aſtacorum genere, ſic inquit: Nam

Lib. 2. de aquatil. c. 3

eius bifurca brachia duabus tantùm articulationibus intercipiuntur, quæ duo pedes vtrinque forficulis in extremo denticulati ſubſequuntur: reliqui quaterni non diffinduntur. Caudam quoq; vt Cammarus quinis tabellis loricatam, pinnulaſq; in extremo quinas habet: ambobus (Aſtaco tùm fluuiatili, tùm marino) idem ferendi, & excludendi modus: iiſdemq; ambo cornibus, dentibus, roſtris, mucronibus, tibijs, & externis partibus præditi ſunt, quod idem de internis dicere par eſt. Porrò Gammari (fluuiatilis) ventriculum mutis vndecunque ambit: multi falsò eius ſtercus eſſe credunt: ego verò eius hepar eſſe puto. Multorum ciborum capax eſt ſtomachus, tàm miro artificio fabrefactus, vt etiam in eius fundo alterum os comperias ſuis maxillis, & dentibus refertum. tot in lateribus branchias habet, quot pedes. Porrò vtrinque in Cammaris ſpiraculum, ſeu foramē ſub cortice ad latera oris videas, per quod aquam ore acceptam referunt. Quidam porrò calculi in Cammari capite reperiuntur, quos Carciniæ nomine vocauerunt. Hactenus ille. In his in primis controuerſum eſt, num branchias habeat. Nam Ariſtoteles de Aſtacis marinis loquens

Hiſt. 4. c. 2 An habeāt branchias.

non branchias, vt Gaza, & Rondeletius transferunt, ſed βραγχιωειδῆ dixit, hoc eſt partes branchijs ſimiles: rectè VVottonus, veluti branchias. Sic enim ait Philoſophus: Hæ os circundant non ſine hirſutia frequentes, & aſſiduè mouentur. Τὰ βραγχιωειδῆ τὰ περὶ τὸ ςόμα δασέα καὶ πολλά. Ταυτα δὲ διατελεῖ κινῶν. Ego, inquit Zoographus, cirros potius quàm branchias, aut βραγχιωειδῆ has partes albidas dixerim. quid enim branchijs ſimile habent? non ſitum, non ſubſtantiam, aut figuram, aut vſum. Motum dices ſimilem eſſe. Atqui verum nō eſt, quòd aſſiduæ moueantur. Aſtacum enim fluuiatilem cùm vitreo vaſe maximè perſpicuo aqua pleno incluſiſſem, cirros illos obſeruaui moueri quidem, & celerrimè, non tamen aſſiduè, nec ſemper: ſed in commotione aliqua ipſius Aſtaci, aut affectu, tùm rurſus quieſcere prorſus. Bellonius mollia laterum additamenta, branchias in eis appellat: Tot, inquit, branchias in lateribus habent, quot pedes. Verùm nos illa quanquam ſpecie branchijs non diſſimilia, nec intrà, nec extrà aquam moueri vnquam vidimus. quare alium earum eſſe vſum puto, fortè ne aqua introrſum penetret, vel ad motum progreſſionis, natationiſuè eis adiuuentur: non ad cordis, & caloris natiui refrigerationē: qui branchiarum in piſcibus ſanguine, & corde præditis vſus eſt, vt in terreſtribus pulmonis. Exanguia verò omnia in terra pulmone, ſic in humore eodem, & branchijs carent. Ad hæc quæ branchias habent aquatilium, & aqua ſubeunte refrigerantur, extra aquam diù viuere nō poſſunt: Cancri verò plurimis diebus poſſunt. Ego ſine cibo in ſola aqua ad dies tredecim viuum ſeruaui nuper, menſe Octobri: aqua ſingulo, vel alterutro quoq; die mutata, in angulo zetę noſtræ calefactæ. Sed neque vt aquam ore acceptam reddant, dum cibum in humore capiunt, branchijs opus eſt Aſtacis. Vtrinque enim ad latera oris per foramina quædā aquam remittunt: vt in extractis ab aqua apparet, ſi contempleris ſupinos. Et hoc Bellonius quoque obſeruauit. Ariſtoteles verò in libro de Reſpiratione, circa finem capitis vndecimi (vt nos diſtinximus) nec branchiarum, nec foraminum, ſatis clarè, quibus reddatur aqua, in hoc genere meminit, cùm ſcribit: Τὰ μὲν ἔσω μαλακόςρακα, ὅιον οἵτε Καρκίνοι καὶ οἱ Κάραβοι παρὰ τὰ δασέα ἀφιᾶσι τὸ ὕδωρ διὰ τῶν ἐπιπτυγμάτων. paulò antè autem dixerat, quòd non refrigerandi gratia, ſed neceſſariò dum cibum in aqua capiunt, eam admittant, vt & Cete, & Malacia. Item hiſtoriæ animalium 4. 2. Τὴν δὲ θάλατταν δέχονται μὲν παρὰ (abundat hæc præpoſitio) τὸ ςόματι πάντα τὰ τοιαῦ τα. ἀφίησι δὲ ἐπιλαμβάνοντα (Gaza videtur legiſſe ἀφιᾶσι δὲ ἐπιλαμβάνοντες) κατὰ μικρον τούτου μόριον οἱ Καρκίνοι, οἱ δὲ κάραβοι παρὰ τὰ βραγχιοειδῆ. Εχουσι δὲ τὰ βραγχιοειδῆ, πολλα οἱ Κάραβοι. Quæ Gaza ſic tranſtulit: Mare omnia eius generis ore excipiunt, ſed Cancri parte oris exigua ducta reſpuunt: Locuſtæ ſuas ad branchias tranſmittunt, quas ipſę plures quàm cætera habent. Quaſi verò hauſtam ore a quam aliundè Carabi, aliundè Cancri emittant: cùm in citato loco ex libro de Reſpiratione, vtroſq; eadem parte emittere clarū ſit: quare hìc etiam pro οἱ καρκίνοι, οἱ δὲ κάραβοι, non aliter quàm illic legerim, οἵτε καρκίνοι καὶ οἱ κάραβοι.

Ariſt. correctus.

Hoc etiam conſtat eandem partem Ariſtoteli diuerſis nominibus, modò τὰ βραγχιοειδῆ, modò τὰ δασέα nominari. Hæc cuncta ſcitu digna, & noua ex ipſo Zoographo referre placuit. Mutim quoq; quæ ambit vndiquaq; ventriculum, non benè opinatur Bellonius eſſe hepar, quod tantùm ſanguine præditis animalibus datum eſt. Porrò de lapillis, quos in ſe continet Aſtacus, dubitatur quo hæreant in loco, quoque ſint numero. In magnis, & an-

Mutim nō eſſe hepar.

Lapilli Aſtacorū vbi.

noſis

A noſis Aſtacis lapillum aliquando reperiri, in proximo ſupra forcipes articulo, audiuiſſe ſe meminit Zoographus. Reperiuntur, inquit, Georgius Agric. bini lapilli globi dimidiati figura, in Cancrorum (ſic Aſtacos vocat) fluuiatilium capitibus. Videntur illi ſummo ventriculo adiuncti. Cardanus lapides candidos gigni in oculis, cortice depoſito duriore mollem induere, lapideſque tunc fieri maximos tradit, abſumpta materia corticis in lapidibus. Creſcunt eis, vt ait Albertus plenilunio globi dimidiati duo lapidum inſtar ſub oculis interius, in fœmellis præcipuè, cùm ſuphar exuerunt. Germani vocant Krebsaugē quòd quaſi formam habeant oculi, vel Krebſtein. Hæc itaque ſunt, quæ in Aſtaco fluuiatili conſpici poſſunt. Quamuis autem non dubitem, quin eadem omnia in marino quoque reperiantur, hoc tamen loco dicenda erant, propterea quòd Aſtaco fluuiatili omnia quæ dicta ſunt, ab authoribus adſcribantur. Pergam nunc ad eius genera, quæ à recentioribus duo conſtituuntur, magnitudine potiùs, & loco, in quo degunt, differentia, quàm figura corporis. Minores vocant ſaxatiles, lapidoſos Cancros Albertus, propterea quòd ſub lapidibus degant, apud Germanos, & Heluetios familiares, dicti Steinkrebs, & Thulkrebs: parte ſupina albicant, prona nigricant; elixi non vndiquaq; rubeſcunt, ſed partim albicāt. Maiores nigriores à Germanis dicuntur Krebs ſimpliciter, ab Heluetijs Edelkrebs, hoc

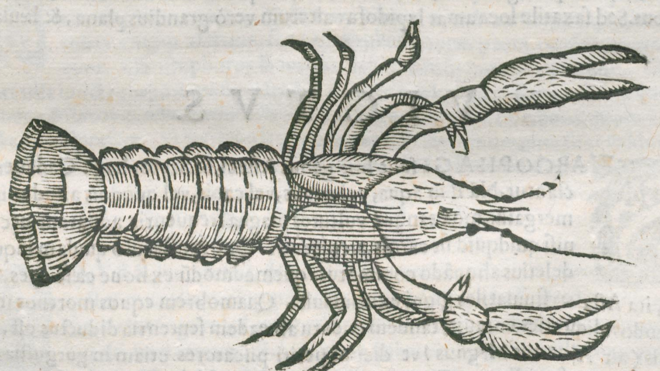
Genera Aſtacorum duo.

Saxatiles quales.

B eſt nobiles, quòd in nobilium patinis ſint frequentes. Hoc ſuperiùs deſcripſimus ex Rondeletio, & Bellonio: qui etiam obſeruauit in Pado captos rotundiori eſſe corpore, magiſq; crenato quàm in Sequano, cuius dexter pes ſiniſtro tenuior eſt. Ego duo aut tria horum fluuiatilium Aſtacorum obſeruaui genera, ſi color diſcrimen faciat. colore enim tantùm differunt, & non alia quapiam quod ſciam parte. aliud enim cæruleo, aliud ferrugineo, aliud obſcurè nigricante colore eſt. Qui igitur primus depingitur, ferrugineo eſt colore, cum eo quem Zoographus depixit, & maiorem Aſtacum appellat idem, ſi iconi fides ſit habenda. Rondeletij icon ab huius differt in cauda, & corpore, quod latius, & breuius apparet in Rondeletij icone. Reliqua genera cùm eiuſdem ferè ſint magnitudinis, vnica icone oſtenduntur. His adiungo iconem aliam quæ prona parte monſtrat oua, vt collo annectantur.

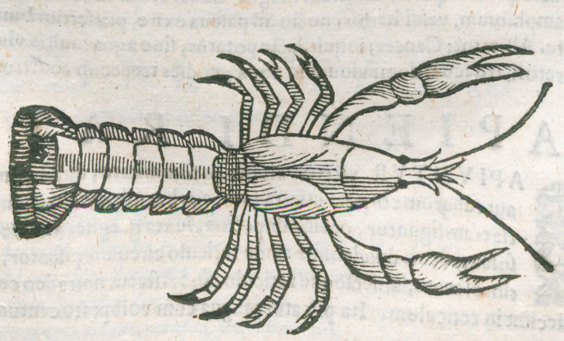
Aſtacus fluuiatilis alius.

C

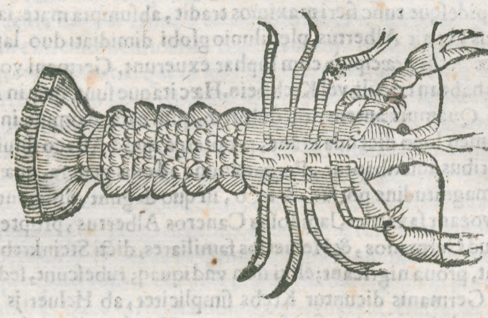

Aſtacus fluuiatilis alius.

D

Aſtacus fluuiatilis alius prona parte pictus.

LOCVS.

VBIQVE in Europa ſicubi nõ deſunt fluuij torrentes, riui aut lacus abundãt, tamen in Hiſpania, licèt nõ deſint flumina, inueniri negantur. In Gallia cõtra frequẽtiſſimi ſunt, & maximi, maximè verò in Pannonja; vbi carri multi onerantur eis exportãdis aliò. Viennæ Pannoniæ ſuperioris ſupra triginta currus Aſtacis onuſtos non ſemel numerauit Iulius Alexandrinus in foro, quod ab hiſce Gammarium vocant. Nouus Orbis dictus etiam minimè ijs caret: Quin optimos in fluuijs Americanis inueniri à nauigatoribus rèlatum eſt. Vtrunq; genus tùm ſaxatile, tùm quod grandius, & nobilius eſt, frequens eſt in Helueticis, & Subalpinis regionibus. Sed ſaxatile loca amat lapidoſa; alterum verò grandius plana, & læuia, & terrena.

VICTVS.

SARCOPHAGI ſunt hoc genus Aſtaci, & Scatophagi. Cadaueraque ſectantur. Nã ſi in aqua, vel equus, vel canis, vel quoduis aliud animal ſubmergatur, mox tanquã vultures magna frequentia adnatant, nec recedũt niſi quidquid ſit carnis, arroſerint. Quo ſpectaculó quidam inquit Rondeletius aliquãdo commotus, quemadmodũ ex boue cæſô apes, ex equo Veſpas, ita Aſtacos fluuiatiles gigni exiſtimauit. Quamobrem equos mortuos in aquam conijciendos aliquoties curauit, tandem euentu ab eadem ſententia diductus eſt. Cancer fluuiatilis (ait Albertus Magnus) vt dicunt periti piſcatores etiam in gurguſtia (naſſas) intrat ad lucium, & rodit eum. Cancri etiam lapidoſi qui ſub lapidibus degũt, carnes comedunt adeo, vt (quod Zoographus etiam eſt expertus) carnibus in Danubio alligatis nauibus, & in aquam ſuſpenſis adhæreat magna Cancrorum multitudo. Aiunt quidam animal eſſe amphibium, veſci herbis, noctu ad paſcua exire, præſertim Iunio menſe: ranas etiã appetere. Albertus: Cancer, inquit, lacte potatus, ſine aqua multis viuit diebus. Zoographus, vt retuli, Aſtacum domi viuum in aqua per dies tredecim conſeruauit.

De piſ. flu. cap. 35.

CAPIENDI RATIO.

CAPIVNTVR virgulis diuiſis in ſummitate, quibus inteſtina aliqua, aut ranarum corpora inſerta ſunt, aut baculis, quibus iecinora iam fœtentia transfiguntur, ordine diſpoſitis, iuxta gurgites aut loca quæ habitare ſolent, denis duodeniſue: inde reticulo circumit piſcator, virgas ſingillatim eleuans, ſubiectoque reticulo cùm Aſtacus nou adeo celeriter poſſit ſe explicare, decidit in reticulum. Ita piſcator magna cũm voluptate centum aut ducentos

refert-

A refert domum benè robustos, & viuaces, ac magnos. nam parui ad escam sublimem non tam facilè accedunt: & vbi accesserint, antequam capiantur, excidunt. Alij plurimos sic capiunt: ranas decoriatas, ita vt cutis appendeat, infigunt baculis fissis, & sic disponunt hos baculos per riuos, vt distent à se inuicem duarum vlnarum spacio, aut circiter. Mox vbi accesserint Astaci, eleuant baculos, statimque altero reticulum subtus tenente decutiunt. Sunt qui, vt innumeros capiant, nassæ iecur aliquod imponant, in riui medio. Alij iecur vitulinum dissectum in aliquot partes oleo frigunt, & in nassa suspendunt. Alij hircinum iecur benè assatum, camphora præparata (sic inuenitur in libello quodam Germanico) illinunt, deinde omento vituli, vel ouis recenti circundant, & tabellæ alligant secundum artem. Pica etiam inter cætera eos venatur, & fertur picam quandam ab Astaco, quem secum in arborem detulerat, collo compressam ab eo perijsse.

SEXVS.

B MARES, inquit Albertus, in ea parte, qua corpus ad caudam continuatur subtus, quatuor longas habent virgulas prominentes, quibus fæminæ carent. Cauda etiam maris rotundior est, & planior, & spissior; fæminæ autem magis tenuis, & vacua, & lata, quasi compressa. Et alibi, mares à fæminis non differunt: nisi quòd fæminæ membra maiora sunt: & coopertoriorum, siue tunicarum (tabellarum) in cauda, distantia est maior in fæmina.

COITVS. PARTVS.

EODEM autore in coitu mas primùm ascendit supra dorsum fæminæ: ea verò mox se supinam vertit: atque ita mas coit cum ea, confricando se ad eam sine egressu ouorum. Oua pariunt per anum, per quem etiam excrementa reddunt. Neuter verò sexus membrum habet, quod in coitu intret corpus alterius, sed per applicationem portarum (meatuum) coeunt. Christophorus Encelius Saluendensis ore coire prodidit. Carda-C nus iam exculsa iuncta corpori manere scribit, donec excludantur fœtus. Idemque meminit minimos Astacos caudæ matris adhuc adhærentes se conspexisse, quod etiam à Zoographo est animaduersum. Albertus ait: Oua fæminæ primò in corpore sunt valde compressa: deinde paulatim exeunt, & virgulis sub cauda curtis adhærent, donec complentur.

NATVRA.

TESTAS, seu crustas, & hi singulis exuunt mensibus: quo tempore lapillos in capite multo grādiores gerunt. Hyeme latēt mensibus quinque; nam eius frigore lęduntur admodum. Crustam autem veris tempore prodeuntes exuunt. Putant aliqui hiberno tempore eos quoque apparere, ac ad litora prodire: æstate autem recedere gregatim ad aquas optatas. Lunæ vim quoque sentiunt, quemadmodum Crustata omnia, & Ostracoderma. Nam nouilunio admodum emaciantur, fiuntque excarnes, plenilunio contrà pinguescunt, vt etiam vêre, & autumno.

D EMBLEMATA.

ALCIATI hoc est emblema *in Parasitos.*

Quos tibi donamus, fluuiales accipe Cancros:
Munera conueniunt moribus ista tuis.
His oculi vigiles, & forfice plurimos ordo
Chelarum armatus, maximaq; aluus adest.
Sic tibi propensus stat pingui abdomine venter,
Perniceſq; pedes, spiculaq; apta pedi.
Cùm vagus in triuijs, mensæq; sedilibus erras,
Inq; altos mordax scommata salsa iacis.

TEMPERAMENTVM.

TEMPERAMENTVM, inquit Michael Sauonarola, non inuenio ab authoribus determinatum. Sed quia ſunt de genere piſcium, & ſomnum inducunt, idque vehementer: iudico ipſos frigidos, & humidos, ita vt frigefaciant in primo ordine, humectent in ſecundo. Caſtor Durantes frigidos in ſecundo ſtatuit, humidos in primo. Sunt quidam, qui calidos putarint, quòd inter coquendum rubeſcant: quorum certè argumentum valde frigidum eſt. Color enim non indicat rei temperamentum, vt alibi me apud Galenum legiſſe memini. Deinde ſi indicaret, cruſtæ tantùm naturam oſtenderet, quæ cocta rubedinem contrahit, non autem partium interiorum, quibus veſcimur, & de quibus iam eſt quæſtio. Nec omnium fluuiatilium Aſtacorum cruſtæ coctæ rubeſcunt prorſus: nam qui inter ſaxa, lapidoſaq; loca habitant, cocti pallidiores ſua cruſta cernuntur. Coctione autẽ rubeſcunt cruſtæ: quia calor ignis partem terreſtrem in humido conſiſtentem deterget, dum in ipſam agit mediante humido.

VSVS IN CIBIS.

PRÆTER Chelas,& caudam, nil in his eſt,quod comedas: atque ea cùm ob frigidam intemperiẽ, tum etiam duritiam, & craſſitiem malè audiunt. Quapropter non admodum concoctionem promouent, & longiore in ventriculo mora mandatis in caput frigidis, & humidis vaporibus ſoporẽ inducunt: cocta nihilominus ſatis nutriunt, & ſanguinem ſuccumq; non facilè diffluentem generant,&pituitoſum. Facilius autem digeruntur quam marini,& melioris, ſuauioriſq; carnis exiſtunt. Vnde Cardanus ait ſe admodum delectatũ in cibo fluuiatilibus,marinos verò abhorruiſſe ſemper. Caſtor Durantes:

In lib. 20. de ſanit.

Aſtacus, & molli carne eſt, & denique ſuaui,
Præditus, hincq; ideo perfacile excoquitur.

Minores,qui inter ſaxa capiuntur,illaudati ſunt,commendatiores,qui ſunt maiores,& cocti rubeſcunt; viuos,ac recentes conſeruari aiunt ſi chalibem appoſueris. Commendantur autem præcipuè Martio, & Aprili menſibus: & magis creſcente luna quàm decreſcente. Reperiuntur aliquando in his intricatæ venæ albæ, Germani Neſtel hoc eſt ligulas vocãt; improbantur hi in cibis, vt omnes piſces ita affecti. Dum itaque coquũtur, non ſimplicem aquam deſiderant, ſed mixtam cum aceto,aut omphacio,feruentemq; vt caro eorum fluida firmetur, coquaturq; faciliùs: apud plurimos nobiles in Italia ſic cocti menſis apponũtur, cum acerrimo aceto, ſale, & pipere. Tortam ex Gammaris tempore ieiunij hanc nobis deſcribit Platina. Ex Cammaris elixis quod bonum eſt, in mortario tundes. Succum deinde amigdalinum cum aqua roſacea per ſetaceum traiſmiſſum præparabis, aut ſi id non poteris, ius piſorum, aut cicerum alborum ſtruabis. Paſſulas,& ficos quinque conteres. Modicum petroſelini, amaraci, betæ parum incoctæ, minutatim concides: cinnami, zinziberis, ſaccari, quantum ſat erit, addes. Mixta hæc,& benè tuſa cum ouis lucij, vt concreta meliùs coquantur, in teſtu benè vncto, ac ſubter, ſuperuè incruſtato, ad focum pones flamma procul, coctum ſaccaro, & aqua roſacea ſuffundes. Membra omnia hoc eduliũ lędit. Ex libro Germanico Baltaſſaris Stendelij coqui. Cancros (ſic nominat Aſtacos) in olla, vel in ſartagine coques (ſed in olla ſapidiores fiunt: faciliùs tamen aduruntur, niſi caueãtur ſedulò) affuſo vino, vel aqua, condies ſale,& modico pipere. Cura ne exundet ius efferueſcens, cùm pulchrè rubent, ſatis iam cocti ſunt. E Cancris ſerum, & coagulum: Cancellos paruos detracta cruſta, quam & fel ſequetur, & vena caudæ media extracta, in pila tundes crudos; lac affundes,& colabis (vel tranſiges per cribrum æneum, id eſt, multis exiguis foraminibus pertuſum) defundes in ſartaginem,& cochleari aſſiduè permiſcebis, ne aduratur: ſic etiam maculis, vel punctis pulchrè variabitur. Lento igne coques; guttam aceti affundes, vt coaguletur. Tum in cribrum æneum fundes, modicè onerabis. De ſero iuſculum facies,& croco colorabis. Coagulum in partes ſecabis; cibus eſt delicatus. Cruſtatum fartura: Cancris elixis cruſtas,& chelas ſeparabis: & quidquid bonæ eſt pulpæ minutatim concides: modicum ſalis,& aromatum pollinem addes: cum ouo permiſcebis: & hac

Torta.

A & hac fartura rursus implebis crustas, & in veru ligneo super craticula leuiter assabis: sunt qui butyro frigant, id quoque leuiter. Addit & alios modos de pulpis cōtusis, quos omittit Zoographus. Sunt qui pulmentum de Astacis sic fermè parent: Astacos coquunt, terūt cum medulla panis cādidi, & cum lacte amygdalino per setaceum transigunt: agitant cum sex ouis, modicum aromatici pollinis addunt. Ius ex eisdem parat Bartholomęus Scappus hoc modo. Integros coctos aqua, vino, aceto, sale, pipere, in mortario tundit, addita aqua tepida, dein colat per setaceum, hæc aqua erit rubicunda, eiusdemque cum Astacis saporis, iusque vocatur, hoc luteum magis efficiunt caudæ, & chelæ Astacorum Vere, & Autumno. Fiebat quoque olim garum ex Cammaris. Plinius: sic alex (hoc est piscosum salsamentum à suo liquamine nondum separatum) peruenit ad Ostreas, Echinos, Vrticas, Cammaros, Mullorum iecinora, innumerisque generibus ad saporem gulę cœpit sal tabescere. Plautus apud Festum in Nerita.

Pulmentū.

Ius.

Li. 3. de re. cul. c. 113.

Garum ex Cammaris.

Lib. 3. c. 8.

Muriatica autem video in vasis stanneis,
Bonam Naritam, Cammarum, & Tagenia,
Echinos fartos, Conchasq; piscinarias.

B Videntur quoque olim hi in rubris scutellis mensis fuisse appositi ex hoc Martialis versu:

Immodici tibi flaua tegunt chrysendeta mulli:
Concolor in nostra Gammare lance rubes.

Si quis, inquit Georgius Pictorius, in vino sublimato in vase Cancrum imponat, & accendat, statim rubescet, quem deinde viuum, & rubeum, spectaculi vice ridiculi, conuiuis inter coctos appouet. Putat Zoographus melius esse, Cancrum filo ferreo, vel aliter tenere suspensum, ne vasis caliditate pereat, vel amburatur: quod aliquando factum vidit.

VSVS IN MEDICINA.

AD canis rabidi morsum, eandem omnino Astacis fluuiatilibus facultatem, quam Cancris tribuere veteres, neque vnquam fefellisse experientiam compositi aduersus veneni genus id de veteri descriptione ex fluuiatili C Astaco medicamenti, ritè atque in tempore exhibiti vsu quotidie multo testatum, comprobatumque esse Iulius Alexandrinus affirmat; qui in medicarum quoque facultatum aliarum, quarum non est hic enumerandarum locus, vsus, inquit, experimur eosdem, reportamusque hodiè sæpe Astacorum eiusmodi præparatione, quos nobis olim de Cancris prodidere authorū scripta. Hæc ille contra Rondeletium, & alios, qui non probant medicos, qui Astacis eam vim in cibis, & pulmonum vitijs inesse existimant, quæ Cancris: quoniam carne sunt præhumida, dissipatu facillima, ac pauci nutrimenti. Sanè Leonellus Fauentinus carnem eorum cuidam ad phthisim miscet. Electuarium ad ad marasmum, & phthisim ex descriptione Bartholomæi Montagnanæ: Caudarum Cancrorum fluuiatilium præparatarum libræ dimidium: seminum intybi, acetosæ, scariolæ lactucæ, cuiusque drachma sesqui: nuclei pinei purgati vnciæ duæ: sacchari secundæ decoctionis vnciæ quatuor: mellis violacei quātum sufficit, misceantur. Ad talem aliqui commendant ius de Astacis fluuiatilibus in plenilunio captis. Ipsos etiam Astacos riuales, & fluuiatiles in cibo commendant: liquore arte chymica ex eis distillato partes tabidas, macie, & atrophia cōfectas, illinunt, & perfricant. Tunduntur D inquit, Ryffius, Astaci crudi cum suis crustis, & chymicis instrumentis ad ignem lentum in vaporem soluuntur: qui densatus in aquam colligitur, vtilis ad tabem, & atrophiam. Hasce præparationes nimis superstitiosas iudicat Alexāder Benedictus; quin per se prodesse admodum phthisicis affirmat. In hectica febri etiam laudantur. Primo, inquit Gaynerius, in lixiuio bulliant, donec testa eorū possit remoueri, deinde in aqua hordei coquātur perfectè. Sed quoniam concoctu difficiles sunt, si in eadem mensa cum alio cibo sumantur, leuior præponatur. Vel abiectis extremitatibus toties in lixiuio forti lauentur, donec gratus eorum odor non amplius sentiatur: deinde in aqua hordei ritè decoquantur. Eorundem carnē ad antidota analeptica secreta, ter lixiuio, vel aqua salsa si lauetur, donec odor teter abierit: ex aqua hordei, aut sero butyri coquatur. Decoctū ex chelis, & caudis crudis è cortice exutis in aqua hordei empyemati cū febre valida, addito saccharo plurimū cōferre author est Cardanus. Ad icterū celebratur hoc ex Anonymo: Astacis fluuiatilibus iuniotibus quinquaginta cōtusis exprime succū: cui admiscebis tātundē chelidonij, vel distillati

Ad canis rabidi morsum.

Salub. lib. 15. cap. 8.

Ad phthisin.

Ad Hecticam febre.

De sanit. tuen. lib. 3. cap. 57.

Ad icterū.

ex eo liquoris:hoc æger quaternis haustibus ebibet:manè ſcilicet,ac veſperi ſub ſomnũ per E biduum: deinde vtendum balneo ſudatorio, & chelidonio ſimiliter. Si vrina impediatur

Ad vrinæ retentionem. *Ad calculũ.*

propter calculum,aut ſtranguriam,ſic facies. Cancrum viuum in mortario teres,vinum affundes:ſines ita per noctem: poſtridie manè exprimes,& colabis, & propinabis partem ſuperiorem,id eſt, puriorem, ægroto. Miſcebis etiam in potu ſemina vrinam cientia, raphani, apij,vel petroſelini,lithoſpermi; & nucleos perſicorum in cibo dabis,ex incerto. Simile remediũ inuenit Zoographus commendari ad teneſmum, & prouocandam aluum. Cardanus tradit Aſtacorum horum cortices, cum pectore, & reliquo corpore in furno ſiccatos curare vrinæ profluuium, puto rectiùs vrinæ retentionem. Vnguentum ad partium

Lib. 3. de ſan. tuen. c. 57.

corporis conſumptionem, & atrophiam hoc deſcribit Zoographus: Aſtacos fluuiatiles viuos cum iecinore vitulino tere, & læuiga: deinde cum olei oliuarum, & laurini, ana libra ſemis, vnguentum conficito. Ad clauos, & alia infixa corpori extrahenda: Adipem

Ad clauos extrahẽdos

leporis miſce cum cancro crudo contrito, & impone loco, quem clauus, aut quidquid eſt ſubierit: ex aduerſo autem tres, aut quatuor fabarum flores illiga: & per horas duodecim relinque. Remedium quod ad cephalæam efficaciſſimum putant, tale extat apud Ale-

Ad cephalæam.

xandrum Benedictum. Cancrum fluuiatilem coctum diligenter tritum, refrigeratumq; F cum oleo ſcilicet curbitino, aut violaceo, aut roſaceo, naribus ſupponunt, vt olfactu iuuet. Ad periculoſam linguæ,& gutturis inflammationem, quæ febribus aliquando ſuper-

Ad inflammationem linguæ, & gutturis.

uenit, & exercitus epidemio malo ſæpe inuadit, Germani à colore vocant die Bruni: remedia ex Aſtaco fluuiatili plurimùm commendantur, fiunt autem ab alijs aliter, vt ſubſcribemus ex libris Germanicis manuſcriptis, interprete Zoographo. Primum eſt huiuſmodi. Aſtacum viuum contuſum cum aceto colando exprime per linteum. Purganda autem, & radenda lingua eſt, deinde ſpatulam ligneam inductam panno cocci colore, in ſuccum illum intinge: ſic linguam, & os perfricato. Secundum. Aſtacus refrigerat. hunc circa caput, & caudam euiſceratum in pila contunde diligenter: & aquam inde linteo expreſſam, ore tenere ægrotum iube, ita vt collum ſurſum (retrò) ac deorſum moueat, nec tamen deglutiat. Tertium quod à duce quodam militum frequenti experimento cognitum accepi: Aſtacos circiter decem viuos contere: & ſtillatitios liquores, intybi, roſarum, & papaueris erratici affunde, inde expreſſus ſuccus vinum rubellum refert, eo linguam abluere, & diligenter, ac penitus gargarizare oportet: deinde etiam hauſtum eius mediocrem bibere. Linguam abſterſam, & purgatam lardo inſulſo per un- G ge, poſt horam, aut dimidiam quidquid viſcidæ pituitæ inſederit, rurſus abſterge, & ſucco Aſtacorum præſcripto denuo laua. Mirè ſanat, etiamſi cruſtæ denſiuſculæ iam occuparint linguam. Quartum. Decocto ſaluiæ in aqua os diligenter collue. Deinde ſuccum de Aſtaco viuo contritum expreſſum propina: & potionem para huiuſmodi. Fungos de ſambuco, & ceraſa viſcula (quæ acida ſunt, & nigricant) ſicca, aut recentia cum pauco alumine in aqua coquito, quæ colata bibi debet. Poſtremò os colluatur aqua pura alumine permiſta. Quintum. Saliua equi auenam, aut hordeum paſti, os ægroti diligenter colluitur: deinde ex Cancris viuis contuſis humorem exprimes, eodemque rurſus lauabis. Quod ſi viuos habere non potes, pollinem de Cancris aridis in clibano toſtis inſperge, poſtquam equi ſaliua ablueris. Anonymus quidam manuſcriptus, quem citat Zoographus ad paralyſin hoc ſcribit remedij genus: Pullum ciconiæ roſtro ſub alam inclinato ſuffocabis puluino impoſito: deinde (inciſum nimirum minutatim) in alembico ra-

Ad paralyſin.

ſario ſtillatitium ex eo liquorem colliges, & primùm membra paralytica decocto Cancrorum abſque ſale ablue, deinde liquore è ciconia collecto inunges: atque hoc alternis facere aliquandiu perges. Aiunt quoſdam omnino reſolutos, contractos, & claudos H

Ad Cancrũ in mãmis.

huius remedij vi egregiè reſtitutos eſſe, neruos enim extendit, & dirigit. Cum mulieri mammilla ob lactis abundantiam ſuppuratur, & cancroſa fit ac perforatur, tum caro illa infecta, & partes vicinas exedens, hoc modo breui tempore curatur: Bufonem craſſum occide quocunque modo, & ligno infixum domum portes, & in bilance ponderes, addaſque eiuſdem ponderis Cancros viuos, & in olla rudi vitreata, opertaque, & luto munita, ita vt in medio tantùm foramen exiguum relinquatur, vrito ſuper pruna, mediocri calore non intermiſſo, & hoc cinere vtitor: ex Innominato. Puluerem de Aſtacis fluuiatilibus vſtis inſla aduerſus vnguem oculi, ſic enim in equo apellatur morbus. Puluerem ex oculis eorum cum aqua foliorum perſici potum, poſt venam ſectam

Lapillorum vſus.

Leonellus Fauentinus commendat ad pleuritidem notham. Lapillorum quoque magnus ad varios morbos celebratur vſus: hi cùm ex viuis, & recentibus eximuntur glauco, & ſub cæruleo colore ſunt, triti, ac poti, vt ait Albertus cordis roborare vires dicuntur.

Dentes

A Dentes infricatus ex eis pollen dealbat, & purgat. Idem cum fæce vini albi arida, vlceribus cauis pudendorum inspergitur vtiliter. Carbones è tilia aceto restinctos cum eodem polline aliqui propinant aduersus sanguinis grumos ex lapsu, & hæmoptoicis. Officula de poplitibus leporum cum lapillis Cancrorum (vt ait quidam Obscurus) trita è vino bibuntur, vt prauos in ventriculo, aut alibi humores exficcent. Videtur, inquit, Zoographus, & ad calculum renum promouendum, & album muliebrem fluxum, & coli à pituita dolores, & epilepsiam idem remedium per se, vel alijs admixtum profuturum. Nam Cardanus prohibere hos lapides generationem calculorum in renibus, ac genitos dissoluere tradit. Vrinam mouent non in homine tantùm, sed etiam in iumentis. Sunt qui æqualem seminum vrticæ partem addant, & ad proliciendam vrinam propinent noctu è lecto, è stillatitio fragorum liquore, aut vino, aut aqua. Idem aduersus calculum auxiliari promittunt. Puluis contra calculum, vt in libro quodam Germanico manuscripto reperit Zoographus. Iecoris leporini vsti, apij, id est, petroselini vulgò dicti: seminis aquileiæ, singulorum vnciæ duæ. Maxillarum lucij, nucleorum persicorum, sanguinis hircini, lithospermi seminum, saxifragæ seminum; lapillorum de Astacis, Zinziberis albi, cinnamomi singulorum vncia.

Ad calculũ

B Anisi, coriandri, vtriusque semiuncia, macis drachmæ duæ: saccari vnciæ quinque misceantur. Ad lunaticos oculos equorum aliqui lapillos hos terunt, & melle exceptos illinunt, quod alij etiam ad cicatrices, & vngues oculorum in equis adhibent. Albertus oua eorum ad venenatos serpentium morsus commendat. Aduersus scabiem puerorum à phlegmate salso, testas Astacorum tritas, oleo rosaceo excipe, & inunge. E testis Astacorem in olla tostis aliqui puluerem faciunt, egregiè siccantem.

Ouorum facultas.

VSVS IN VARIIS.

ESCA ad pisces capiendos mense Septembri commodè fit ex Astacis paruis, & teneris, vel caudis eorum. Extremis forcipibus Astacorum elixorum cutis aff icata, rubeo colore, seu fuco tingit: sed vergit ad croceum. Si Astacum mortuum in meatum aliquem talpæ imposueris, relinquet illum propter fœtorem: nec repetet, donec fortè multò pòst tempore fœtor omnis euanuerit.

C

DE ASTACO CARABOEIDE. Cap. VII.

FORMA quadam media est inter Carabum, & Astacum, quem Carabo similem Astacum nuncupaui, siue καραβοειδῆ. Est autem pari magnitudine cum Astaco fluuiatili, aut paulò longior, colore cinereo ferè omni corporis parte, antennis quatuor, duabus longioribus, reliquis breuioribus: pedibus hirsutis, item chelis, siue forcipibus, qui vt Locustæ partem inferiorem breuem habent, ad quam superior multò longior adducitur. Pedes duo priores chelis proximi tabellas in extremitate circum vndique serratas habent ad natatum faciliorem fortè vtiles, dorso est leui, vt Astacus, aut Squilla, collo nouem tabellis constante, quarum tres priores sunt sine appendicibus, reliquæ eas habent. Lata D est admodum cauda, & quinque pinnis constans.

DE GAMMARO TERRESTRI. Cap. VIII.

CRVSTACEI quoddam genus in terra latitat, maximè in India Occidentali, Cuarassas vocant, tam prope Gammarorũ formam, vt cùm effossum è terra conspexisset Iulius Cæsar Scaliger, ac roganti quid esset, in sepulchris inueniri alij dictitassent, à Gammaris abstinuerit diù.

DE SQVILLIS IN GENERE.

Cap. IX.

ÆQVIVOCA.

SQVILLÆ gibbæ quãdoq; apud ſcriptores generis nomine intelligũtur, quòd & magnitudine ferè media ſint inter maiores, minoreſq;, quin Venetijs hodie ſimpliciter Squillæ dicũtur: & à Græcis hodiè Carides. Quare cùm Gillius Venetis Squillas quaſdam dicit vocari paruis Gammaris ſimiles: an rẽ acu tangat, alijs iudicandum relinquo: Græci, vt dixi, Carides dicunt, & Caramidia Bellonio teſte: quarũ color nigricat. Cæſar Scaliger tamen Squillã minimam ab Adriaticis generis nomine vocari ſcribit. Oppianus verò etiã luporum piſcium à Squillis interitũ decantans: non alias quàm Gibbas intellexit, vt Rondeletio placet. Et quę medici veteres de Squillarum alimento tradũt, de Gibbis potiſſimùm accipienda putat. Quocirca quę hoc capite de Squillis dicẽtur, vel ad omnia Squillarum genera pertinent, vel incerto earum generi adſcribenda erunt. Nã à veteribus multa abſolutè proferuntur, quæ ad propriam quendam ſpeciem referenda erant, veluti maxime ad gibbam. Squilla præterea Latinis genus eſt bulbi à medicis frequenter ſatis vſitatum, σκίλλη Gręcis dictum. Καρίδες ab Hierocle in Hippiatricis Græcis nominantur abſceſſus quidam; Ruellius Squillares furunculos interpretatur. Athenæus refert ex Ephoro, vrbem circa Chium inſulam καρίδες dictam fuiſſe, quòd ibi multæ naſcerentur Squillæ, καρίδες præterea oppidum Stephanus agnoſcit, quod in Phrygia ait fuiſſe. Καρὶς idẽ quod καρία, ſeu καρικὴ ſeu καρινή Euſtathio, qui ſic inquit: Ἡ δὲ καρία καὶ καρινὴ λέγεται, καὶ καρὶς δὲ. Caris quoque Galliæ fluuius Gregorio Turonenſi. Cher hodiè. In Legerim ſe exonerat. Squilla vulgò Bononiæ Campana vocatur.

Lib. 2. de aquat. c. 3.

Lib. 3.

SYNONYMA.

A PLINIO in piſcium catalogo nominatur Scylla: vbi Squillam legere mauult Zographus, quæ Græcè καρὶς dicitur: niſi reuera Scyllæ nomine monſtrum aliquod marinum intellexerit, cùm Phorcum quoque Deum marinum in eodẽ catalogo recenſeat. Sed de Scylla monſtro plura dicemus alibi. Gaza Ciceronem ſecutus, & Plinium καρίδα vertit Squillam, & τὸ καρίδιον (qua voce vtitur Ariſtoteles) Cicero Squillam paruam. Obſeruandum eſt primam voculę καρὶς ſemper produci: vt apparet in carminibus Oppiani, & Archeſtrati, & multis ab Athenęo citatis verſibus. Vnde nõ ſine ratione aliàs κουρὶς & κωρὶς dicitur, vt Sophroni in Mulieribus.

Lib. 32. c. vlt.

Scylla monſtrum.

Proſodia καρὶς voculæ.

Vide pulchras Couridas, vide Cammaros,
Vide amica illas aſpice, vt rubent, vt leues, & hirſutæ ſunt.

Ita quoque Epicharmus in terra, & mari: Couridas phæniceas vocat. Idemque in Logo κωρίδας dixit hoc carmine:

Aphyas ſimul, & flexuoſas κωρίδας:

Simonides verò:

Thynnis Loligo: gobÿs κωρῖδες.

In Caride penultimam Attici corripiunt, & proportione quidem cõgrua, vt cenſet Athenæus, quia vox illa ἀπὸ τοῦ κάρη, id eſt, à capite ducta ſit, quod Squillis maiuſculum eſt. Varrinus quoque, & Euſtathius à capitis magnitudine dici putant, fortè ex hoc Athenæi loco. Quemadmodum itaque à voce γραφὴ, id eſt, pictura, vel ſcriptura deriuatur γραφὶς, ideſt ſtylus, vel penicillus: & à βολὴ id eſt, iactus, βολὶς id eſt, iaculum; ſic à κάρη καρὶς fingi probabiliter admodum conijciunt. Alibi etiam Euſtathius inter exempla ἀντιγραμματισμοῦ (vbi nomina, vel diuerſas, vel eaſdem res ſignificantia, litteris tranſpoſitis conueniunt, vt χλὴ, χολὴ) καρίδα quoque & ἀκρίδα ponit: & ſanè cõuenit ei cũ Locuſta, quòd ſimiliter ſaliat. Scarus piſcis, vt & Scaris (σκάρος ὡς ἡ σκαρὶς) à verbo σκαίρειν, qđ eſt ſalire, ſaltare) dictus

Lib. 3. Etymon.

Scarus piſcis vnde dictus.

A dictus eſt Athænæo, & Euſtathio. Fuerint autem fortè eiuſdem piſcis nomina Scarus, & Scaris, ſicut perca, & percis; niſi potiùs legendum ſit καρὶς id eſt Squilla: nam ea quoque à verbo σκαίρειν ſic dicta, s initiali abiecto videtur teſte Varino, idque magis Zoographo placet, quàm vt Scaridem quoque piſcem faciamus, cùm id nomen apud authores non extet. Apud poëtas iota, ſiue media ſyllaba frequenter producitur. Eubulus in Orthanne.

Καρῖδα καθῆκα κάτω κατέσπασ' αὖθις

Squillam humi depoſui, & retraxi poſtea.

Idem in Iaelmo:

Ὠρχοῦντο δ' ὡς καρῖδες ἀνθράκων ἔπι

Πηδῶσι κυρταί, ideſt.

Saltabant, vt Squillæ ſuper prunis

Gibbæ ſaliunt.

Plura alia eiuſmodi apud Atheneum legere eſt exempla, in quibus media ſyllaba καρῖδος producta cernitur. Sed in ſoluta oratione (vt Ariſtotelis, & Athenęi libris) eam ſyllabam acui reperies, cùm producta circumflecti deberet, genitiuo tantùm plurali excepto. Solius

B Eupolidis teſtimonium, qui corripuit, profert Athenæus:

— — — — πλὴν

Ἅπαξ ποτ' ἐν Φαίακος ἔφαγον καρίδας

— — — — *præterquam*

Semel aliquando in Phæacis ædibus Squillas comedi.

& aliud eiuſdem in Populis:

Ἔχων τὸ πρόσωπον καρίδος μαθαλιτίνης, ideſt.

Faciem habens Squillæ punicæ.

Reddit quoque Athenæus, cur mediam corripuerint Attici, rationem hanc, quam ſolus Iſaacus Caſaubonus aſſecutus videtur: Apud Atticos quanta eſt dyſſyllaborum in is deſinentium prior: tanta eſt in illorum obliquis media ſyllaba. vt βολὶς βολίδος: γραφὶς γραφίδος: contrà ψηφὶς ψηφῖδος, κρηπὶς κρηπῖδος. In καρὶς priorem corripiebant Attici. Vnde quid ſequatur clarum eſt, at illi poëtæ, qui priorem in ea voce producebant, mediam quoque in obliquis neceſſariò longam ſtatuebant. Κουρίδες, καρίδες Heſychio. Colybdenæ nomine Epicharmus (vt Nicãder vult) pudendum marinum intelligit, Heracli-

C des in Opſartityco apud Athenæum, Squillam. Squillæ nomen Veneti, vt dictum eſt, Gibbæ ſimpliciter tribuunt: Burdegalenſes verò Crangę. Cammarum Romani olim ſpeciem vnam Squillarum appellabant, vt placet Athenæo: poſteriores ad multa Cruſtata Locuſtarij generis hoc nomen tranſtulerunt. Nam & Aſtacum fluuiatilem ſic nominant Itali, vel potiùs Gammarum, & Gammarellam: & Squillam gibbam Maſſilienſes Carambotum: Romani Gambarellam: & ſimiliter paruam fluuiatilem, vt Bellonius ſcribit: quam alij Gambarozolam: Galli Prouinciales Caramot: vt Crangonem iidem Caramote, quam Itali Gambaro di mare, vel Cammarugiam appellant. Germanicè, inquit, Zoographus, Squillas omnes Meerkrebslein rectè appellabimus, ſiue ſimpliciter, ſiue cum differentia Sonder Scheren id eſt, ſine forcipibus. Inferiores Germani, & Friſij, & Hollandi Squillæ ſpeciem quandam paruam vocant Garnat, Gernard, Gernier: Garnole, Gibbam, vt putat idem Zoographus: quàm Bellonius Lutetiæ Gueruette vocari ait: pro quo fortè ſcribendum Guernette, vt à Germanis ſumptum ſit id nomen, non corruptum à Gallico Cheurette, vt ipſe Bellonius putat: Licebit autem hoc etiam vnius ſpecie nomine abuti pro genere, adiectis differentijs. Eliota Anglus Squillam inter-

D pretatur à Schrympe: Zoographus ab Anglis accepit à Schrimpe ſpeciem eſſe Squillæ, vel Cammari maiorem: & aliam minorem, quam vocant à Pran: aut fortè contrà, non enim ſatis meminit.

Colybdena.
Cammar' quid olim Romanis.
Aſtacus fluuiatilis.

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

Lib. 4. de par. c. 8. Squillæ & Cācri differentia.

SQVILLAE, teste Aristotele, à Cancrario genere differunt, eò quòd caudam habeant: ab crustario verò, quòd forcipe careant; idque, quoniam plures habeant pedes: eò namque redundantia illa absumitur. Pedes autē obtinent plures, quòd magis ad nandū, quàm ad ingrediendum sint suapte nntura propensiores. Græcè sic legitur. Αἱ δὲ καρίδες, τῶ μὲν καρκινοειδῶν διαφέρουσι τῷ ἔχειν κέρκον: τῶν δὲ καραβοειδῶν, διὰ τὸ μὴ ἔχειν χηλας: ἃς οὐκ ἔχουσιν διὰ τὸ πλείους ἔχειν πόδας: ἐνταῦθα γὰρ ἡ ἐκεῖθεν ἀνήλωται αὔξησις. πλείους δ' ἔχουσι πόδας, ὅτι νευςικώτεραί εἰσιν ἢ πορευτικώτεραι. In his verbis

Gazæ error Lib. 4. de par. cap. 5.

Gazæ translatio pro καραβοειδεῖς, non rectè habet crustarios, librariorum nimirum lapsu, nam crustarium esse, omnibus crusta tectis conuenit; quare Locustaceos verterim, vt & ipse Gaza alibi vertit, quod cùm hoc in loco non conuenire putat Zoographus, asserens Locustas etiam forcipibus carere; quamobrem, inquit, Latinè Astacorios fingamus licet, fallitur. Habent enim Locustæ forcipes, quemadmodum suo loco ex multis locis Aristotelis comprobauimus. Deinde hæc verba ὅτι νευςικώτεραί εἰσιν ἢ πορευτικώτεραι,

Aristoteles correctus.

inuersa esse apparent, legendumque; ὅτι πορευτικώτεραι εἰσιν ἢ νευςικώτεραι. idcirco enim inquit plures pedes habent Squillæ, quoniam ad incedendum magis, quàm natandum comparatæ sunt. Hoc & res ipsa indicat, & versio Gazæ: & Michaelis Ephesij in scholijs verba hæc. τὰ δὲ λέγει ἔχειν πόλλους πόδας διὰ τὸ μᾶλλον, lege ἧττον vel οὐ μᾶλλον, vt & Gaza vertit, & ex sequentibus apparet) νευςικὰ εἶναι ἢ πορευτικά. εἰ μὲν γὰρ ἦσαι μᾶλλον νευςικώτερα, εἶχεν ἂν ὀλίγους πόδας. ἐπεὶ δὲ μᾶλλόν εἰσι πορευτικὰ, ἔχουσι πολλοὺς πόδας.

Quid squillis propriū. An chelas habeant.

Rondeletius proprium Squillis esse scribit carere chelis, harumque vice brachia maiora pedibus habere. E contrà Bellonius nequaquam audiendos censet, qui forcipibus carere Squillarum pedes existimant. Conciliari fortè possunt cum Aristotele, eumq; insequente Rondeletio, si hunc dicamus chelas propriè dictas, quales Astaci antè cæteros habent, Squillis negare: Bellonium verò pedes forcipatos simpliciter eis attribuere, non quòd maiores, & propriè dictas anterius chelas habeant. Indicæ sanè Squillæ, teste Aeliano, in Gange fluuio chelas maximas habent.

Histor. 8. cap. vlt. Color. Cornua.

Color Squillis non semper idem, nam, vt author est Aristoteles, nigrescunt vêre, postea albedinem suam recipiunt. Cornua etiam habent, eaque Oppiano teste acuta, & in summo capite posita. Aelianus aculeum acutissimo triremis rostro similem, & secturas, serræ modo habere ait: Rondeletius Oppiani verba de Squillis suo aculeo lupos pisces interimentibus interpretatur peculiariter de gibbis.

Lib. 11. c. 37. Oculi. Intestinū. 1. de animal. c. 30. Gammari, & Squillæ paruæ discrimen. Exercit. 245.

Nam quæ minimæ sunt, inquit, cornu carent. Crusta fragili, vt ait Plinius, inclusis, oculi rigent. Locustis, Squillisque magna ex parte sub eodem munimento præduri eminent. Intestinum quoque eis, veluti Locustis, & Astacis, rectà in caudam finit, quà excrementa emittunt, & oua pariunt. Nunc pergam ad genera. Tria hæc recenset Aelianus, ἑλείους siue palustres, & quæ algis victitant; πετραίους siue saxatiles, quæ tertiæ sunt. Sunt hæ partim à victu, partim à loco sumptæ differentiæ, à quo & aliæ marinæ, aliæ fluuiatiles dici possint. Nam quem ego Astacum fluuiatilem, & Camarum nuncupaui, alij Squillam fluuiatilem vocant. Sed quænam sit inter eum Gāmarum, & Squillam, præcipuè minorem, cui alioqui, quàm alteri alicui generi similior est, differentia, nos his verbis docuit Cæsar Scaliger: Sanè, inquit, à Squilla parua Gammarus parum differt, si minus accuratè consideres. Diligentiùs intuenti recognoscetur Gammari rostrata facies, Squillæ mutila. Gammaro pedes duo priores, quibus pro manibus vtitur, forcipati, Squillæ vniformes: Squillę lamellæ latiores, ipsa tota compressior. Hæc ille.

Magnitudine differūt. Squillæ Indicæ quales. Lib. 16. de animal. cap. 13. De san. tuen. 3. ca. 58. His. 4. c. 2.

Iam prosequamur. Magnitudine quoque differunt: Sunt enim & magnæ, & paruæ, quas Gambarettos in Italia vocant, & maiores rursus non semper eadem magnitudine: sed omnium maximæ existunt Indicæ, vtpotè Locustis maiores, & forma diuersa. Harum enim, teste Aeliano, quæ ex mari veniunt in Gangem, forcipes maximas habent, & tangentibus asperæ sunt, quæ verò ex mari rubeo in Indum excidunt, læues, audio habere spinas (ἀκάρθας crustas, vel dorsa læuia) sed oblongos, & implicatos ab eis dependentes cirros, & forcipibus carere. Differunt itaque hæ Squillæ Indicæ non tantùm magnitudine, sed & forma corporis totius. Cardanus autem fluuiatiles à marinis sola magnitudine differre asserit; sed fluuiatiles vbi coctæ sunt, subfuluas esse. Aristoteles tria Squillarum genera recenset, κουϑὰς, hoc est, gibbas, κράγγονες, crangones vertit Gaza:

& paruas

A & paruas, quæ nunquam maiores fiunt. Rondeletius ſpecies plures facit, quia ad tres ſuperiùs prædictas referri non poſſunt omnes. Nam Squilla lata, quæ tum cælata, tum glabra eſt: præterea quæ μάντις dicitur, nulli rectiùs, quàm Squillarum generi attribui poteſt, vt poſtea explicabitur. Neotericorum doctiſs. Cæſar Scaliger, confuſa admodū cùm videret Squillarum genera apud authores propter multitudinem, ea duo ſumma conſtituit, ad quæ non modò quæ tradidit Ariſtoteles, ſed quæ etiam cæteri omnes recentiores doctiſſimè reduxit. Squillarum ſpecies, inquit, ſummæ duæ, vna vulgari Gammaro ſimilis, ab eo ijs diſcreta notis, quas ſuprà ponebamus, ſed maxima: Aſtacum æquat magnitudine: alicubi etiam ſuperat; quemadmodum ſcribit Athenæus. Vrſa hæc eſt Ariſtotelis. Vbi enim porrecta iacet, vrſi corium extenſum repræſentat. Altera ab hac non niſi magnitudine differt, & lineamētis quibuſdam, quibus teſſellatæ lamellæ pictæ ſunt. Hæc eſt κράγγη Ariſtotelis. At enim Crangen, & gibbam æquè vtranq; habere in cauda pinnas: hoc eas differre, quia in Crange media pinna lata ſit, in Gibba verò, acuta, Secunda Squillarum ſpecies tres continet modos quaſi formarum quoſdam. Vix enim alio, quàm magnitudine differunt. Omnes gibbæ ſunt, Idcirco à Philoſopho dicuntur κύφαι.

Exerat. 245.

Crāge Ariſtotelis.

B Omnes Locuſtæ ſimiliores, ſi frontis ſpectes cuſpidem, quàm ſupradictis Squillis. Omnibus pinnata cauda pinnis latis, dempta media; eſt enim hæc, vti dictum eſt, acuta. Maxima in noſtro hoc Oceano, minima etiam è Garumma excipitur caniſtris: Ciuadam Vaſcones ob exiguitatem vocant, ideſt auenam, pugillatim enim deuorant, ſicut auenam veterinæ. Hæc etiam in mari agitat, nec rubeſcit cocta. Ab Adriaticis generis nomine dicitur. Mediæ magnitudinis Gambarellus appellatus ab Iſtris. Hæc Scaliger, quem putat Zoographus per Crangen Rondeletij Squillam cælatam intelligere. quam autem mediæ magnitudiuis Gambarellum ab Iſtris nuncupatum ſcribit, Gibbam dici alijs ſimpliciter. Itali quidam etiam minimam Gambarellum vocant. Præter prædictas Squillarum Species Mantis eſt Rondeletij. Item καρίδιον ſiue Squillula Conchis quibuſdam inhabitare ſolita, de qua inter Cancellos, vti etiam de ea quam σκύλλαρον Ariſtoteles, Gaza Squillam paruam vocat.

Squilla gibba.

LOCVS. VICTVS.

C PARTIM in dulcibus aquis, partim in marinis, ac ſalſis degunt: aliæque in locis paluſtribus, quas ἐλείους nominat Aelianus, aliæ propè ſaxa, vt quæ petrææ ob id dictæ ſunt. Oppianus.

Carabus inſidias faciens, atque Aſtacus acer,
In ſaxis habitant curuis, & paſcua carpunt.

Lib. I. Halieut.

Et quia imos frequentāt ſcopulos, vbi multa ſunt Cōchylia, inde Horatius.

Affertur inter Squillas Muræna natantes.

Murenę enim eadem loca amant, vt autor eſt Oppianus. In mari rubro, inquit Theophraſtus, diffractis lapidibus intus innati apparent piſciculi, & Squillæ, & alia quædam animalia: quamquam exiſtimo non viuos piſces in hiſce ſaxis apparere, ſed tantùm eorum imagines, vt in alijs quibuſdam ſaxis diffractis diuerſas rerum effigies in meo muſæo licet conſpicere, & inter alia Chamam tam perfectè innatam ſaxo, vt quis eam arte ſculptam iuraret. Quocirca de hiſce figuris in ſaxis naturaliter inſculptis intelligenda eſt hæc Theophraſti ſententia. Maiores Squillæ profundiora amant loca, minores magis propè litora degunt. Indicum mare prope Gangem maximas alit, quas ſuprà deſcripſimus

Lib. I. de piſc.

L de piſc. In ſaxis varias eſſe figuras piſcium.

D ex Aeliano. Abundat Oceanus Germanicus, ac Gallicus Squillis, quanquam non, tam magnis, & noſtra maria Tyrrhenum, & Adriaticum. Magnas circa Iaſum celebrat Archeſtratus parandi obſonij ingenioſus artifex, ſed eiuſmodi multas in Macedonia, & Ambracia hoc carmine.

Ην δέποτ' εἰς ἄσον Καρῶν πόλιν εἰσαφίκηαι,
Εν δὲ μακεδονίᾳ τε καὶ Αμβρακίᾳ μάλα πολλαί.
καρίδ' ὀυμεγέθη λήψη, σπανίαι δὲ πρίασθαι.

Quæ ſic vertit Iacobus Dalechampius:

Si quando Iaſum oppidum Cariæ tu acceſſeris,
Prægrandem Squillam accipies: emere cupientibus rara hæc inuenta eſt.
At in Macedonia, & Ambracia perquam multæ.

Locus quidam καρίδες dictus fuit quòd ibi multæ reperirentur Squillæ. Viuunt Oſtreorum carnibus. Aelianus quaſdam algis veſci prodidit,

I. de Animal. c. 30.

CA-

CAPIENDI RATIO.

SQVILLIS inescandis vitulinum fel cum farina, oleo, & aqua misce, & placentulas facito: quibus tandem in escam vteris: ex eodem etiam pharmaco mandens, inspuito in aquam, piscibusque frueris: Tarantinus.

ANTIPATHIA. NATVRA.

Lupus à Squillis superatur. lib. 1. de animal. ca. 30.

CVM labrace perpetuum gerunt bellum, vt autor est Gaudentius Merula. Eduntur à Phycide, & lupo, contra cuius astutias, & voracitatem natura ipsas muniuit pari sagacitate, vt eum vincant, testatur id Aelianus his verbis: Lupus piscis à Squillis superatur quanquam piscium (vt ita dicam) maxima vorago est. Lupi igitur cùm circa paludes maris degant, Squillis quoque palustribus insidiantur. Sunt enim trium generum: aliæ palustres, aliæ quæ algis victitant, & tertiæ saxatiles. Porrò cùm seipsas vlcisci Squillæ non queunt, pro vltione extremum spiritum in victoria effundere non dubitant. Equidem earum astutias, & fraudes non grauabor narrare. Cùm se interceptas sentiunt, fastigium quod eminet à capite, quodque simile est acutissimò triremis rostro, atque in summa parte secturas habet, modo serrulæ vncinatæ, hoc inquam animosæ illæ bestiolę cùm incuruarint, summa læuitate saliunt, & tanquam saltatorium versant orbem. Lupus ore maximè hiante, atque imminenti, quæ est pelle tenera, & molli, Squillam ex lassitudine viribus detectam comprehendit, atque prandium fore arbitratur. Squilla primùm in gutturis laxitate saltat, post aculeos in miserum venatorem defigit. huic interiora exulcerantur, tumescentiaq; plurimum sanguinis mittunt, deinde suffocatione Lupum interficiens, interficitur. Tetigit hæc eadem Philes hisce suis Iambis.

Λαβραξ δὲ χανδὸν ἐκπετάσσας τὸ ςόμα Καρῖδας αἱρεῖ, πρὸς τὰ κέντρα μὴ βλέπων.
Τούτοις δὲ τοῦ φάρυγγος ἰξωδεκότος, Θνήσκει τροφῆς ὀλέθριον ὀξὺω ἁρπάσας,

Quos sic latinè reddidit Gregorius Bersmannus Amnæbergensis.

Hiante fusus ore per lacum Lupus
Capit Squillas, nil moratus aculeos,
Gula sed istis intumescens ictibus
Extinctus ingluuie luit pœnas nece.

SEXVS. COITVS. PARTVS.

MARIBVS sanè præ fæminis propria in pectoris carne bina quædam candicantia constant, discreta à cæteris partibus colore, formaque promuscidi Sepiarum proxima: verùm hæc torta in vertiginem more Buccinorum papaueris, quorum origo ab acetabulis, quæ subdita pedibus nouissimis ordinantur. Caro in ijs quoque est colore sanguinis rubra, & tactu lento, nec similis carni. Ab hoc pectori anfractus alter strue buccinea, crassitudine lineæ se porrigit: sub quo quædam arenæ conditioni similia, semini genitali accommodata intestino adnectuntur. hæc in mare. Fœmina autem ouum rubidum parit, membranaque obuolutum prætenui, ventri, laterique vtrique intestini annexum, atque ad carnem vsque adhærens. Hæc omnia Aristoteles de Squillis proculdubio, quamuis quidã locũ hunc diligenti egere consideratione censeant. Nam ante hæc verba dixerat, Squillas ouum, clauiculasque simili modo, quo alia Crustata, habere. Coeunt quoq; eodem modo quo Gammari, & Locustæ. Plinius ore coire Squillas dicere videtur, dum inquit, Reliqua Mollium tergis (supple coeunt) vt canes: item Locustæ, & Squillæ, Cancri ore. Hìc in multis codicibus post Cancri ponitur perperam virgula. Et rectiùs etiam post Squillæ poneur punctum. Quocirca sic legerem. Item Locustæ, & Squillæ. Cancri ore. vt post Squillæ puncto claudatur periodus. Nam quod ore coeant Cãcri postea probabimus, Nunc verò tergis coire Locustas, Squillasque vt canes, & aliæ quadrupedes, ex his Aristotelis verbis fit manifestum: Genera, inquit, crusta operta, vt Locustæ, Gammari,

Hist. 4. c. 2.

Plinij locus male distinctus.

Hist 5. c. 7.

A mari, Squillæ, & huiusmodi reliqua more quadrupedum retrò mingentium coeunt, scilicet vt fęmina caudam supinam exponat, mas suam superponat, & applicet. Coire solent ineunte vere iuxta terram. Iam enim coitus omnium id genus exploratus est. Interdum etiã cùm ficus maturescit coire incipiunt. Hoc eadẽ modo Gammari quoq; & Squillæ coeũt.

DENOMINATA.

DIMINVTIVA Vocula καριδάριον hoc est parua Squilla, extat apud Anaxandridem in Licurgo, vbi irridetur quispiam diminutiuis eiusmodi vocu-lis vti solitus: inquit enim.

Καὶ συμπαίσει Καριδαρίοις, μετὰ περδικίων καὶ θριττίων,
Καὶ ψυττάδίοις μετὰ κωβιδαρίων, καὶ σινδαρίοις μετὰ κωβιδίων.

Quæ sic transtulit Dalechampius:

Lusitat cum Squillulis, perdiculis, thorrissidijs, &
Passerculis, cum coruulis, Tnachuridijs (ita legit Natalis) cum gobijs.

B Eiusdem significationis est etiam καρίδιων apud Aristotelem, quam Plinius, & Cicero paruam Squillam interpretantur. Et quoniam Squillarum quædam species gibboso sint corpore, ac curuo, factum ab eis verbum καριδόω, quod curuare, & veluti conglobare significat, ἐκ τῆς καρίδος χρηστόν ἐστι τὸ καριδῶ, ἢ γόνυ ὡς εἶπεν σφαιρῶ, Eustachius: & Anaxandrides apud Athenæum, αὐτὴ καριδοῖ τὸ σῶμα. Scyllarum autem non arbitror à Scylla, siue Squilla deriuari, quanquam Gaza paruam Squillam interpretetur, σκύλλαρος enim Græcum est, Squilla, & Scylla Latinum.

PROVERBIA.

SQVILLA *rubicundior assa*, prouerbium est apud Iunium de admodum rubentibus. Anaxandrides in Cercide siue Cercio.

Ερυθρότερον καρίδος ὀπτῶν σ' ἀποφανῶ. Vertunt: Assa Squilla rubentiorem te reddam.

C EPITHETA.

IN Eupolidis versu, qui citatus est ab Atheneo hoc modo:

Ἔχων τὸ πρόσωπον καρίδος μαθλετίνης, author Etymologici μαθλετίνης interpretatur δερματίνης, idest coriaceæ. Assentior tamen libentiùs Dalechampio, qui ad colorem refert, hunc versum Eupolidis sic vertens.

Faciem habens Squillæ punicæ.

Μάθλης. quid.

Nam μάθλην apud veteres aiunt calcei phœnicei genus fuisse, hoc est colore assam Squillam referens. Et paulò post hunc versum Eupolidis, apud eundem Athenæum, κουρίδες, φοινίκιαι dicuntur ab Epicharmo, vel vt in epitome Eustathij legitur Κουρίδες φοινίκεαι puniceæ Squillæ. Oppiano καρίδες dicuntur ὀλίγαι, paruæ. Sophroni verò καλαὶ ἐρυθραὶ, καὶ λειως τριχιῶσαι, hoc est, formosæ, rubræ, leuiter hirsutæ, nimirum propter multitudinem pedum, qui tamen in alijs quibusdam Crustaceis asperi non sunt. Καμπύλαι dictæ etiam Epicharmo, & Araroti, hoc est curuæ; incuruantur enim facilè, & gibbosæ euadunt: Quapropter κουφὰς & κυρτὰς Eubulus appellauit.

D Ex his quędam, etsi non omnibus, tamen plerisq; Squillarum generibus, conueniunt.

VSVS IN CIBIS,

APVD Antiquos mensis quidem apponebantur Squillæ, vt ex hoc Eupolis in Capris constat:

Πλὴν ἅπαξ πώποτ' ἐν Φαίακος ἔφαγον καρίδας.

Verùm semel aliquandum in Phæacis ædibus Caridas comedi.

Videnturq; fuisse in pretio, vnde Plinius Secundus in Epistola, qua Gallo suo narrat villæ Laurentij amœnitatem, & commoda, inquit: Mare non sanè pretiosis piscibus abundat: soleas tamen, & Squillas maximas suggerit. Et Iuuenalis tanquam pretiosum piscem nominat, canens,

Epist. lib. 1.

Satyra. 3.

Aſpice quàm longo diſtendat pectore lancem,
Quæ fertur domino Squilla, & quibus vndiq; ſepta
Aſparagis, qua deſpiciat conuiuia cauda.

Iouius quidem hos verſus citans: Ego, inquit, putauerim Iuuenalem Cruſtaceorum nomina confudiſſe, voluiſſeque intelligere pro Squilla Locuſtam, aut Leonem, qui dominis apponi conſueuerint: cuius Zographus ſententiam non approbat, quòd Squillæ in delicijs præferantur Cruſtatis cæteris omnibus, præſertim Locuſtis, & Aſtacis, & Rondeletio teſte ſalubriores habeantur, longeq; delicatiores. Declarauit hoc Apitius, quem ſcribunt in Africam profectum Squillarum prægrandium cauſſa: cumq; ibidem paruas tantummodò reperiſſet reuertiſſe ſubitò, nec terram attigiſſe. Alij de Archeſtrato id narrant: ſed Suidas, & Athenæus de Apitio, cuius verba (nam Suidæ deprauata ſunt, & ex Deipnoſophiſta mutuata) placet adſcribere. Tiberij ſæculo vixit Apitius, vir ditiſſimus, luxu ſolutus, à quo complura placentarum genera Apicia nominant. Multas nummorum cùm ille myriadas profudiſſet ventris, & gulæ cauſſa, Minturnis, quæ ciuitas eſt Campaniæ, vt plurimùm degens, Squillis veſcebatur magno emptis, quæ illic naſcentes, & maximas Smyrnæas, & Aſtacos Alexandrinos amplitudine vincebant. Cùm in Africa vaſtæ, inuſitatæq; magnitudinis audiſſet reperiri, continuò, ne expectato, quidem vnico die, illò naui profectus, multaq; incommoda nauigationis perpeſſus, vt propius ad oram eius regionis acceſſit, priuſquam naui exiliret (aduenturum enim rumor in ea prouincia percrebuerat) piſcatores ad eius nauem contenderunt, & quàm maximas obtulerunt Squillas, quibus conſpectis, num maiores haberét percunctatus, cum negaſſent illis grandiores, quas aduexiſſent vſquam in eo mari gigni, Minturnenſium recordatus, gubernatorem iuſſit eadem via Italiam repetere, priuſquam ad terram appuliſſet. Hæc ille. P. Gallonij gula in Squilla, & acipenſere decumano notatur à Lucilio in Satyra ad Lapathum: vrſus autem eius perquam lepidi hi ſunt:

Lib. 1. deipn.

Apicium quid.

Cœlius præclare & rectè ſophos: illaq; verè,
O Publi greges Galloni, es homo miſer, inquit,
Cœnaſti in vita numquam bene, cùm omnia in iſta
Conſumis Squilla, atq; acipenſere cùm decumano.

Hodie quoq; apud omnes ferè gentes principum conuiuijs apponuntur, & inter lautiſſimos, ac nobiliſſimos cibos; Elixantur minores, & cum aceto comeduntur: frigun tur etiam cum oleo in ſartagine, farina prius aſperſa. Sotades Comicus apud Athænæum:

Καρίδας ἔλαβον πρῶτον ἀπετηγάνισα
πάντας ἁπάσας, id eſt.
Squillas primum accepi, coxiq; in ſartagine
Eas omnes.

Aſſabantur olim maiores, & vt arbitror, in ficus folijs inuoluebantur. Nam ſic Ananius, vel Aeanius apud Athæneum. Τῶν καλῶν δ' ἄριστον καρὶς ἐκ συκέας φύλλου, ἡδὺ δ' ἐσθίειν χειμερὶς φθινοπωρισμῷ κρέας, .i. Bonorũ optimũ eſt Squilla ex ficus folio, & ſuaue edere hyeme, atq; autũno carnẽ. Iſchia deſcripſimus ſupra in Cãmaro, & Aſtaco. Squillæ alicuius ſunt caliditatis participes: difficulter concoquuntur, ſtomacho nocent, & Veneris deſiderium mouent, vt ait Simeon Sethi. Aetius in curatione colici affectus à frigidis, & pituitoſis humoribus, Squillam inter Cruſtata omnia minimè noxiam eſſe ſcribit. Talliano quoq; commendantur in colico affectu. Apud Athenæum alicubi κηρὶς εὐκοίλιος legitur: Zographus mauult legere καρὶς: quanquam, & ceridem piſcem eſſe ſciat, ſed ſiccior hic eſt, & aluo mouendę minus aptus exiſtimatur. Iulidum piſcium ſaxatilium, inquit Aelianus, os veneno refertum eſt: & quemcunque piſcem deguſtauerunt, inhabilem ad edendum, perniciosũmq; ei, qui poſtea guſtauerit, efficiunt. Piſcatores cùm Squillam, quam media ex parte Iulides exedíſſent, & confeciſſent, ſine vllo precio parabilem offendiſſent, eamq; inopia preſſi guſtare aggreſſi eſſent, illorum aluos vehementes cruciatus exceperunt.

Temperamentum.

VSVS

A

VSVS IN MEDICINA, ET ALIIS.

VENERIS desiderium excitare dicuntur, quòd in actiua qualitate non exuperent, in passiua humidum præualeat. Laudantur & ad mulierum conceptus, ac si peculiari quodam munere valeant, vt scribit Simeon Sethi. Græcè legitur: Σωωεργοῦσι δέ τινι ἰδιότητι πρὸς τὴν γυναικῶν κύησιν. Ad generationem, inquit Cardanus, valet piscis, qui Squilla vocatur, quod mihi quandoq; successit. Oportet autem remota esse impedimenta, & purgatum etiam corpus, & vterum. Hecticis etiam, & à morbo extenuatis, eximiè prodesse, si aqua hordei ablutæ in carnium iusculo coquantur; idem prodit. Conueniunt item stomachicis, vt legitur apud Galenum. Aiunt tritas, & particulæ impositas, B in qua cuspis sagittæ, vel spinæ infixa sit, naturali quadam attrahendi vi eam educere. In quibusdam locis tantæ nascuntur, vt propè spithamam, hoc est palmum excedant, quæ quidem alijs ad hæc remedia sunt efficaciores, teste Simeone Sethi; qui etjam tritas, & cum oxymelite potas lumbricos, & tineas educere author est. Quocirca apud Galenū, vbi in quibusdam codicibus legebatur χανθαρὶς trita, & cum radice bryonię pota lumbricos educit, rectiùs legitur καρὶς in vulgatis codicibus, hoc est Squilla. Caris marina, teste Kiranide, circumligata Scorpionis ictum sanat. Quod si supra perscriptum locum scribas Caris, citiùs tollitur dolor. Si quis verò sculpserit Carida in lapide achate, & gesserit in annulo, nunquam percutietur à Scorpione. Squillas marinas aliqui admiscent escæ ad mugiles capiendos. Si marini, & saxatiles pisces, inquit Florentinus, in piscinis alantur, in cibum eis inijcere oportet Carides, gobios, & similia. Merula piscis Squilla viuente esca decipitur, quod sic cecinit Oppianus:

Ad conceptum promouendū.

Ad Hecticam

De comp. 8. cap. 4. κατὰ τόπους.

Ad pisonē.

Expediens (piscator) hamum Squillam configit in illo,
Et nexam cubo plumbi submergit in altum
Aequor, & occultis thalamos rimatur in vndis.
C *Atque agitat circum saxosa cubilia fraudem.*
Erumpit merulus thalamis, & Carida viuum
Riualem punire ratus subit impia fata.
Nam prædo fixum mento mucrone corusco
Traxit nitentem contrà, labiq; volentem.

Lupus piscis inescatur per Squillam, vt idem tradidit.

DE SQVILLA LATA, SIVE VRSA. Cap. X.

ÆQVIVOCA.

D ARKTOS Vrsus, aut Vrsa animal quadrupes ferum, hybernorum mensium somno pinguescens: cuius naturam latissimè prosecutus est Plinius: Est præterea sic dictum signum cæleste, quod Latini septentrionē dicimus à similitudine septem boum iugum subeuntium: Græcorum nonnulli ἄμαξαν, idest plaustrum, quòd plaustrorum similitudinem referat. Eustathius dicit hanc Vrsam fuisse filiam Lycaonis, nomine Calisto: eamq; ob amoris cū Ioue commercia à Iunone in Vrsam conuersam, atque à Diana iaculo confectam, à Ioue eius miserto in astra relatam. Aliter fabulam hanc narrant Theon Arati interpres, & Hesiodi scoliastes, quos lector per otium consulat. Duæ autem sunt Vrsę; maior helice, minor cynosura appellatur. Accipitur etiam Ἄρκτος, pro parte orbis septentrionali apud Herodotum.

Vrsus quadrupes.

lib. 8 c. 36.

Vrsus signū caleste.

SYNO-

E

SYNONYMA.

Nominis ratio.

CRVSTACEVM quod hìc depictũ exhibebimus Squillã latam appellauit Rondeletius, quòd potiùs Squillis, quàm Locustis videatur annumerandum. Carens enim, inquit, primi eius pedes forcipibus, quos chelas vocant, quibus munitæ sunt Locustæ: alioqui corporis forma Locustæ admodum similis. Latæ autem cognomen addidit, vt ab alijs distinguatur: nec id sine exemplo. Quippe Archestratus, vt author est Athenæus, πλάτειας χαρίδας appellauit, quamquam Locustas, Astacos, Caridas confudisse videatur: quæ tamen secernenda esse, & specie differre scripsit Athenæus, sed Aristophanes in Thesmophoria Zusis, non Archestratus, vt Rondeletius hìc scribit, πλατειῶν χαρίδων meminit: quo nomine de Astacis eum sentire Athenæus conijcit. Sed estne hæc Vrsa Aristotelis? Rondeletius id pertinaciter negat: quòd Aristoteles Vrsam videatur cum Cancris numerare, Bellonio contradicens, qui Vrsæ nomen Squillæ latæ imposuit, propterea quòd terrestris Vrsi in morem, qui crasso, & recurto esset corpore, eiusque colorem referret. Profectò huius Bellonij opinionem defendit Iulius Cæsar Scaliger, & Vrsum Rondeletij Cancrum Heracleoticum esse asserit: Squillarum, inquit, species vna vulgari Gammaro (fluuiatili nimirum siue Gammaro, siue Astaco) similis ab eo ijs discreta notis, quas suprà ponebamus (citauimus eas præcedenti capite, vbi de Squillarum generibus dicebatur) sed maxima: Astacum.n. æquat magnitudine: alicubi etiã superat quemadmodum scribit Athenæus. Vrsa hæc est Aristotelis. Vbi enim porrecta iacet, Vrsi corium extensum repræsentat. Et paulò pòst: Quoniam verò doctissimus amicus noster aduersus alium quendam scribens (intelligit Rondeletium, qui scripsit hac de re contra Bellonium) à nobis videtur dissentire, consilij nostri ratio reddenda est. Negat Aristotelis Vrsam esse Squillam maiorem: quia seorsum ab Astacis, & Locustis, & Squillis posuerit. Sanè, sed Locustaceis annumerauit, cùm ei, & Locustis pariendi tempus idem assignabat. A Squillis separauit, quia sub Squillæ nomine haud notat. Aristoteles enim si eam pro Vrsa non accepisset, omnino ei ignota fuisse videretur. quãdoquidem eam inter Squillas nusquam commemorat. Et celebris tamen tota Græcia fuit: ad Smyrnam laudatissima. Neapolitani, & Messanenses in Sicilia vulgò Vrsum marinum vocant Messacarã, vel Massacaram: quæ à Græco nomine deflexa videntur, ἡ μέζων (ἡ μείζων, ἡ μάσσων) καρὶς, hoc est maior Squilla, vt placet Zoographo. A Liguribus Orchetta vocatur teste Rondeletio, quod nomen fortè corruptum est à vulgo pro Vrsetta. Minorem enim huius generis speciem, alioqui per omnia huic similem, Ligures Bellonio teste Vrsettam appellant. Romæ etiam vtramque speciem Mazzacaram vno nomine vocari audio. Gallis, qui Mediterraneum mare accolunt, nullum adhuc nomen. Nulla enim ibi eiusmodi Squilla. Germanica nomina fingit Zoographus ab Vrso quadrupede Ein Ber, ein Meerber, ein Berenkrebs. His maioris, & minoris discrimen addi licebit.

Lib. 3.

Lib. 3. De Vrsa variæ opiniones.

Exerc. 245 Cancer Heracleoticus

F

G

Messacara.

Vrsetta.

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

H

De Aquatil. 2. c. 33.

Maioris descriptio.

BELLONIVS Vrsæ duo constituit genera, maiorem, & minorem, quam Rondeletium Squillam cælatam opinamur nominasse, & de qua sequenti capite. Maior igitur, siue Squilla lata, Locustarum modo, vt scribit Bellonius, forcipibus caret, eademque est cum Locustis magnitudine: terrestris Vrsi in morem crasso, & recurto corpore, eiusque colorem habet, vnde illi nomen. Proinde tabellis firmis, fortibusque loricata est, vt Locusta terrestris, cubitalisque nonnunquam est: antennas ad prætentandum iter non habet longas, sed coloris cærulei, bifidas, atque vtrinq; in lateribus ante oculos duas, cornuum, seu cirrorũ munere fungentes. Tota eius anterior pars vnico cõstat thorace, vulgus plastronũ vocat. Quinos vtrinq; pedes gerit, vnguibus robustis, ac nigris munitos: falcatas tibias, articulationibus quinis interseptas. Os præterea subtus habet, vt cæterum Locustarium, & Cancrarium genus. Alibi quoque in obseruationibus suis; Similes ferè, inquit,

Squilla lata authoris.

inquit, de Vrsis loquens, sunt Astaco; sed chelas non habent, vt neque Locusta: nec aculeis exasperantur, vt neque Astacus. Locusta enim toto dorso superiore aculeata est, &c. Rondeletius eam sic descripsit, & diligentius. Squilla igitur lata, inquit, Locustarum est magnitudine, sed latior multò, & magis depresso corpore, & hirto, in fronte ossa duo, vtrinque vnicum, in ambitu serratum, in quibusdam acutius, in alijs latius: his pinnæ duæ alligantur, inter hæc duo enascuntur cornua, initio articulata, circa medium bifida, vt ex duobus quatuor fiant, non valdè longa. Os, & oris appendices ita habent, vt in Locusta.

Brachia duo habet cum aculeis, veluti clauis eminẽtibus, pedibus maiora, non bifida, quę in os flectuntur, quibus cibum ori tanquam manibus admoueant. Hæc qui bifcula non esse videbant, pedibus annumerabant, vt quinque pedes esse dicerent. Sed hoc Squillis proprium est, chelis carere, harum autem vice brachia maiora pedibus habere. Pedes vtrinque quaterni sunt, vt in Locustarum, & Cancrorum generibus. Oculi parum prominent, ob id conditi videntur: frons quadrata, & latior quàm in vllo Crustatorum genere. Tumores multi per dorsum sparsi sunt, ex quibus extant tubercula, quorum summa pars adeo rubet, vt carbunculos in annulorum pala inclusos esse dicas. Cauda tabellis quinq; constat, & in pinnas totidem desinit: in caudæ supina parte appendices sunt ad oua reponenda, quemadmodum in Locusta. interna quoq; omnia similia habet.

Squilla lata Rondeletij.

LOCVS.

RARA est apud nos, inquit Rondeletius, Massiliæ aliquando capitur, Satis frequens Romæ, & Neapoli, & in mari Siculo, in Africa autem frequentissima. Hanc si ibi reperijsset Apitius, non tàm citò ad suos redijsset. Scribit Athenæus Squillas circa Minturnas Campaniæ oppidum maiores esse Smyrnæis: quæ de Vrsa intellexisse visus est Cæsar Scaliger: ait enim: Et celebris tamen tota Græcia fuit; ad Smyrnam verò etiam laudatissima. In cænosis locis viuit, argumento est quòd sordida, & luto obsita è mari extrahatur.

Exer. 245.

COITVS. PARTVS.

EODEM modo coit, quo Locusta, eodemque tempore, scilicet æstate. Idcirco dixit Aristoteles: Ijs etiam, quas nomine Vrsæ Arctos appellant, idem pariendi tempus natura statuit, quod Locustis: quocirca per hyemem, & vere prius, quàm oua excludant, cibo laudantur: cum excluserunt, deterrimæ fiunt.

Hist. 5. c. 16

VSVS IN CIBIS.

VNDE patet in cibum quoq; fuisse ab antiquis receptam Vrsam. Nec sine ratione. Est enim carne molli, vt Astacus. Proinde eodem modo coquere eam solent.

DE

A

DE VRSA MINORE. Cap. XI.

Exer. 245 Crãge Scaligeri.

QVAM Bellonius Vrsam minorem appellat, Rõdeletius, ni fallor, Squillam cęlatam dixit. Scaliger Aristotelis Crangen facit. A maiore, inquit, non nisi magnitudine differt, & lineamẽtis quibusdam, quibus tessellatę lamellę pictæ sunt. Hæc est κράγγη, Aristotelis, ait enim, Crangen, & Gibbã, ęquè vtranq; habere in cauda pinnas: hoc eas differre, quia in Crange media pinna lata sit, in Gibba verò acuta, hęc ille. Sed alia est Rondeletij Crange, qui hanc suam Squillam celatam, Cicadam Aeliani esse arbitratur, potiùs quàm illam Squillæ speciem, quam ipse Mantim nominat, Cicadam ab alijs existimatam. Scaliger Cicadam Aeliani eam esse putat, quæ etiam vulgò à piscatoribus Vasconũ sic appellatur:

Cicada marina.

B Bellonius verò Rondeletij Mantin, Massiliæ, & Genuæ Cicadam marinam vocari ait: cuius sententię Zoographus, vel ideò magis fauet, vt antiquo nomine non careat, & fingendum sit nouum, quod fecit Rondeletius. Aelianus certè cum Romæ vixerit, inquit Zoographus, & harum quidem rerum studiosus, non potuit ignorare Cammaros Romæ vulgò dictos è genere Squillarum, vt Athenæus scribit: ꝙ si eosdem Cicadas marinas putasset, non tacuisset, opinor, præsertim cùm alius nemo hoc nomine sit vsus. Hæc Zoographus, contra Rondeletium, qui hanc Squillæ speciem esse putat antiquorum Gammarũ, siue Cammarum nominatum, authoribus Athenæo, Plinio, Columellæ, qui Cammarum inter parui incremẽti pisces recensuit. Sanè argumentum nullum habet efficax. A colore enim id tantùm sumit, quem ait magis rubeũ in hoc, quàm in vllo alio Crustaco, siue crudus sit, siue coctus, eumq; colorem mulli maximè referre, quod scilicet de eo dicit Martialis.

Lib. 7.

Cammarus Rondeletij.

Immodici tibi flaua tegunt chrysendeta mulli,
Concolor in nostra Cammare lance rubes.

Nos quid sit Cammarus veterum, in Astacorum diximus historijs. Cæterum Rondeletius Cicadã marinã potiore ratione nominandam esse censet, ob maiorem cum cicadis terre-

C stribus similitudinem: Squillã verò, tũ quòd suprà dictę similis sit, tũ quòd brachia priora indiuisa habeat, qua nota Squillas à Locustis, & Cancris secerni dixit: Cęlatam verò, vt ab alijs internoscatur. Nam quinque tabellis constat, & dorso egregio naturæ artificio variè cælatis, & sculptis, vt in pictura expressit. Squilla hæc tota rubet, vt idem scribit, ossa vtrinque habet in ambitu serrata, acuta, veluti Squilla lata: quibus annexæ sunt pinnæ, veluti alæ. Cornua duo habet, brachia duo indiuisa, quibus ori cibos admouet: pedes quaternos, circa os appendices, internas partes, caudæ pinnas easdem, quas Locusta: magnitudine verò differt: nam dodrantalem magnitudinem vix superat. Cancris substantia Attaco quoque similis est. Minor autem Arctos, inquit Bellonius, per omnia maiori respondet, Ligures Vrsettam appellant, crassiore est quàm Sparnochius (Squilla Crange) corpore, & forcipibus, vt Vrsa, caret. Prætenturis quoq; binis prædita est, & rostratum caput gerit. Cæterùm est corpore robusto, & recurto: omnes denique notas cum maiore communes ostẽdit. Sed Bellonius huius iconem non apposuit: Rondeletius expressit. Sed quia Squillam cælatam Aeliani ille Cicadam marinam putat, ideo Aeliani verba quæ super ea memoriæ prodidit, placet adscribere: Est etiam Cicadarum genus marinum (τέττιξ ἐνάλιος) quarum maxima

Descriptio

Lib. 13. c. 29. de animal.

D parui Carabi similitudinem, speciemque gerit. verumtamen cornua, non similiter atque ille magna, nec aculeos habet: aspectu etiam nigrior est: & cùm captus est, stridorem quendam edere videtur. Pinnæ ipsius exiguæ sub oculis enascuntur, terrenarum alis similes. Hominum plæriq; idcirco ab ea se abstinent, sed mari reddunt, atq; etiam mortuam flentes, & sordidati humatione afficiunt, quod eam dicant Perseo Iouis filio cõsecratam esse.

DE CARANGONE. Cap. XII.

SYNONYMA.

Hiſtor.4. cap.2.

VBI Apud Ariſtotelem Squillæ quædam vocantur κράγγονες, aut κράγγαι, quod nomen magis placet Zoographo: Gaza Crangines, vt delphines vertit. Apud Heſychium, & Varrinũ Κραγγὼν eſt ἔνυδρον ζῶον, καὶ εἶδος καρίδος, ſed meliùs ſcribitur duplici γ, vt apud Ariſtotelem. Cæſar Scaliger Squillam cælatam Rondeletij, ſiue Vrſam minorem, facit Crangen, vt diximus ſuperius. Alia quidem eſt Rõdeletij Crange, cuius icon ẽ apponemus. Hæc Cammerugia, & Sparnochia vulgò ab Italis vocatur, à Romanis dempto primo elemento Parnochia, à noſtris inquit Rondeletius Caramote (vt parua Squilla Caramot) ab alijs Longouſtin, à Burgedengalenſibus ſeruata vetere appellatione Squilles.

DESCRIPTIO.

Color. *Cornu in fronte.* *Oculi.* *Cornua.* *Os.* *Pedes.* *Cauda.*

RONDELETIVS hanc ſic deſcripſit: Eſt inquit, hæc Squilla palmi maioris longitudine. Cruſta tenui contegitur, læui, candida, nonnunquã ex albo parũ rubeſcẽte; cocta verò tota rubeſcẽte, inſtar cornu pellucida. Habet è dorſo enatum cornu in frõte, ſerratum, ſurſum recuruum, illius dẽticulatæ aſperitates in ſuperiore, & inferiore ſũt parte, nõ in lateribus, veluti in Aſtacis, & Squillis latis. Oculi cornei ſunt, ſatis prominentes, in quibus ſubiecta pars caua eſt cochlearis modo. Cornua quatuor habet, duo benè longa, tenuia, flexibiliaque, his alia duo breuiora in ſummo diuiſa. E lateribus veluti alæ exoriuntur paruæ, albæ, radio ſiue aculeo innixæ. Os, & oris appendices, cuiuſmodi ſunt in Locuſta, & Aſtaco. Pedes quinos habet, præter hos brachia duo: qui in calcar terminantur, pedes terni: qui hæc ſequuntur, parum diuiſi, bini, & vltimi indiuiſi. Poſterior pars pro reliqui corporis craſſitudine, & magnitudine longa, ſeptem tabellis conſtans, in pinnas quatuor deſinit: è quarum medio extat aculeus latior quàm in Squilla gibba. Supinæ caudæ appendicibus, coeundi, pariendique modo, partibus internis à ſuperioribus, non differt. Comprobat deinde Rondeletius ſe veram Squillam Crangonem exhibere his verbis: Squillam Crangona nos rectè repræſentaſſe demonſtrare oportet. Ac primum cùm Cruſtatorum animantium quatuor ſint genera (vt prius ex Ariſtotele oſtendimus) nulli potiùs quàm Squillarum generi ſubijci hinc perſpicuum eſt. Ea enim quam exhibemus, læuis eſt, Locuſtæ toto dorſo aſpera: chelas ante pedes non habet, vt Aſtaci, cauda eſt protenſa, non rotundo corpore, & ſine chelis: non eſt igitur è Cancrorum genere: quare Squillam eſſe neceſſe eſt: non latam quidem, neque cælatam, vt corporis ſpecies, & læuitas ſine vlla læuatura oſtendunt: neque paruam, quæ maior nunquam fiat: nam ea longè minor eſt, quàm paulò poſt exhibebimus: neque Gibbam, quia gibbo caret. His omnibus accedit nota certiſſima ab Ariſtotele tradita, qua Squilla Crango à ſimilibus internoſcatur: καὶ ἡ καρὶς ἡ κυφὴ τὴν οὐρὰν καὶ πτερύγια τέσσαρα, ἔχει δὲ καὶ ἡ κράγγη πτερύγια ἐφ᾽ ἑκάτερα ἐν τῇ οὐρᾷ: τὸ δὲ μέσον αὐτῶν ἀκανθῶδες ἀμφότεραι, πλὴν αὕτη μὲν πλατὺ, ἡ δὲ κυφὴ ὀξύ. Squilla gibba caudam habet, & pinnas quatuor: totidem (totidem non eſt in Græco) & Crangon in vtraq; caudæ parte, quarum medium in vtriſque ſpinoſum eſt, ſiue aculeatum, ſed in Crangone latum, in Gibba acutum. Hæc nota in vtraque Squilla, & Crangone, de qua nunc agimus, & in Gibba, de qua mox, euidentiſſima eſt: & veriſſimam eſſe comperiet, qui pictas à nobis Squillas cum viuis contulerit. Hæc ſunt quæ fidem faciunt Squillam Crangonem rectè nos ab alijs diſtinxiſſe.

Deſcriptio ex Bellonius.

Eandem ante Rondeletium nouerat Bellonius, & ſic deſcribit: Inſignibus notis à Gibba differt. Nã vbi in Gibbis multiplices cirri ſpectantur (anteriori præcipuè parte) pedeſq; omnes in extremo biſulci, Sparnochiæ duo, oblongi tantum cirri prominent, & vngues acuminatos more Locuſtæ habet, & eodem modo quaternas in extrema parte caudæ

A

Squilla Crangon.

B

C

D

caudæ: quarum ea quæ in medio sita est, si pinna esset, faceret vt quinque pinnæ, vt in Astacis, & Carabis, numerarentur: sed spinea duritie prædita cernitur, ac crenis horridula est. Anteriori autem frontis parte quatuor cornua æquali ferè longitudine videas. In quibusdam locis adeo magnæ nascuntur Squillæ, vt prope spithamen, hoc est palmum excedant: quæ quidem sunt alijs efficaciores. Hactenus Bellonius. Quam autem Zographus vidit, & delineatam exhibuit, eius color partim rubet, partim dilutior albicat, ad latera flauescit: extremitas quatuor latiorum caudæ pinnarum cærulea est: pars inter eas media acuta rubet. Media inter hoc genus, & Cancellos, siue Bernardos Eremitas esse videtur, sequenti pagina depictum crustaceum, coloris totum ferè cinerei pallidi, nisi quòd alicubi, vt in cauda, dorsoq; & chelis nonnihil cærulei habeat.

Crangonis descriptio ex Theographo.

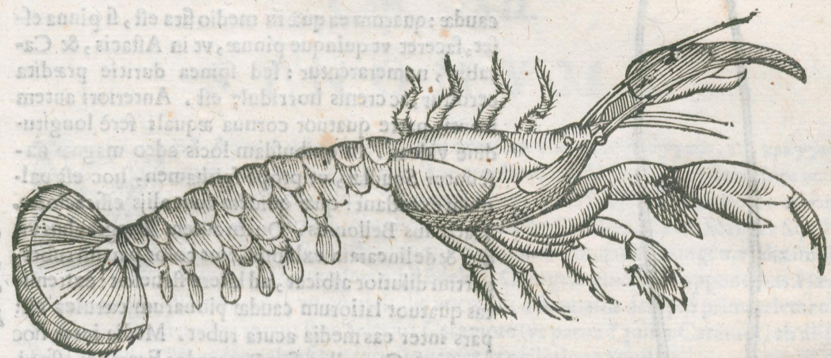
VSVS IN CIBIS.

CRVSTATORVM omnium sapidissimi sunt. vnde in mensis nobilium, Romæ præsertim, primo ponuntur loco. Carne enim sunt tenera, dulci, bonique alimenti, ac multi: Vnde hecticis, & atrophia laborantibus vtilissimus cibus. Coquunt hanc in Italia varijs modis frequẽtissimè in aqua dulci, sed meliores sunt in marina si coquantur, & cum sale, ac pipere comedantur. Optimæ sunt earum caudæ crusta spoliatæ, ac coctæ cũ pipere, sale, & aceto. Fieri quoq; possunt ex eisdem varia iuscula iucundi saporis. Optimæque sunt à mensibus Februario, Martio, Aprili, Maio, sed Romæ omni tempore venales habentur.

Vt coquatur.

E

Cruſtaceum, quod medium videtur inter Crangonem Squillam, & Cancellum, ſiue Bernardum Eremitam.

F

ESQVILLA GIBBA.

Cap. XIII.

SYNONYMA.

QVAM Ariſtoteles κυφῶν καρίδα vocat, Gaza rectè Squillam gibbam interpretatus eſt. Cognomen κυφὴ, ſeu Gibba additur propter gibbũ, quem habere videntur, dum ſe curuant. Idcirco καμπύλας appellaſſe eas viſus eſt Araros in Campalione, & Ophilio in Callæchro κυρτάς:

G

Κυρταὶ δ᾽ ὁμοῦ καρῖδες ἐν ξηρῷ πεδῷ:
Ac Gibbæ Squillæ in arido ſolo.

Idem in Iaelmo:

Ὠρχοῦντο δ᾽ ὡς καρῖδες ἀνθράκων ἔπι
Πηδῶσι κυρταὶ, id eſt,
Saltabant vt Squillæ ſuper prunis
Gibbæ ſaliunt.

Græci recentiores antiquum nomen hodie non ſeruant, Caridas, & Caranidia vocantes, vt ſcribit Bellonius, quamquam Aſtacum fluuiatilem idem à vulgo Græcorum Caranis, & Caranidia dici tradat. Squilla hæc gibba Romæ nunc dicitur Gambarella, vt ſcribit Bellonius à tibijs, quæ gambæ dicuntur. multis enim cruribus prædita eſt; Zoographus potiùs à Gammaro diminutiuum nomen eſſe putat. Idem Bellonius (niſi ſit error librariorum) Pariſijs hanc Squillam Gueruette vocari ait: Suſpicatur Zoographus Guernette legendum: quoniam Germani inferiores aliqui (ſiue hanc ſolùm, ſiue aliam quampiam) Gernat appellant. Galli quidem quintam vocalem poſt g ſcribere ſolent e, vel i, ſequente, cùm hanc conſonantem ita proferunt, vt ante reliquas tres vocales proferri ſolet. Sed Rondeletius à Pariſienſibus vocari ſcribit Cheuretes: à ſuis Caramot, ad diſcrimen Crangonis, quam Caramote appellant. A Santonibus de la ſantè, quòd ægris, vt plurimùm ſoleant apponere; à Rotomagenſibus Salecoques, vel Salcoques, vt ait Bellonius; quarum quæ adhuc vaginis incluſæ ſunt, Bouquetæ: ijs autem exutæ, des Creuettes appellantur. Armorici des Sautrelles: ſaliũt.n. Locuſtarum more. Maſſilienſes vulgò vetuſtatis veſtigia retinentes, Carambotos vocant deducto à Caride nomine. Qui Galli Oceani litus incolunt, etiam à ſaltatione nominant Cheurettes, quaſi capreolas dicant. Galli in Neuſtria Bouquet, quod hirculum interpretatur Zographus. Luſitani Caraman de Lisboa, Veneti vulgò Squillas. Germanica nomina hæc finxit Zographus: Ein Seegitzle, ein Meer Geiſſ: ein Beckle, ad imitationem nominis Gallici Cheurette, ideſt hœdi, quo vtuntur Rupellæ, vel à gibbo vocat ein Hegerling, ein Hogergernir.

Gambarella.

H

GENVS.

A

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

SCALIGER tres facit Squillarum minorum ſpecies, omnes gibbas: maximam, quæ Crangon fortè eſt Rondeletij: minimam, quam Vaſcones Ciuadam vocant, Adriatici maris accolæ Squillam: mediæ magnitudinis Gambarellum vocatam ab Iſtris: quanquam Itali quidam minimam ita vocent. Sed videntur veteres Gibbæ nomine vnicam tantummodo ſpeciem κατ' ἐξοχὴν intellexiſſe: cui nimirum Scaliger mediam magnitudinem aſſignat. Squillarum generi, inquit Ariſtoteles, quas gibbas vocamus, quini vtrinque (pedes) ſitu quo cæteris: quorum proximi capiti acutiores, & quini vtrinque; alij ventri iuncti, quorum extrema latiuſcula ſunt. Tabellæ ijs nullæ parte ſupina: prona ſimilis Locuſtarum eſt. Sed vetus Ariſtotelis interpres, Squillæ gibbæ, inquit, duodecim pedes habent, vtrinque ſex. Ibidem Squillis gibbis caudam eſſe tradit, & pinnas quaternas. Nec plura de hac Squilla, in ijs, qui nunc extant libris Ariſtotelis inuenio, de corporis, ac partium ſingularum forma. Bellonius ſenos, inquit, ante frontem gerit valdè tenues cirros, quibus Dioſcorides aconiti radices in tenues fibras abeuntes comparauit: Caudam contractam, in cuius extremo pinnæ ſunt (vt in cæteris Locuſtis) quinæ: quarum quæ medio loco poſita eſt, ſerratam, ſpinoſam, duram, atque in acutum faſtigiatam formam habet, quamobrem quaternas tantùm illi connumerauiſſe pinnas (vt in Crangone dicetur) ſatis fuerit. His addatur Rondeletij deſcriptio, quæ talis eſt: Gibbæ Squillæ Crangonibus tenuiores ſunt, maximè in cauda extrema, in fronte cornu geſtant, veluti Crangones, magnum pro corporis ratione. Oculos, alas, pedes, cornua, os, oris appendices, interna omnia ſimilia Crangonibus habent, caudæ initium in tumorē erigitur, vnde illi nomen: ab hoc tumore cauda tenuior, & gracilior eſſe incepit, in pinnas quatuor deſinē: harum medium acutius eſt, quàm in Crangonibus, vt dictum eſt: qua nota, & gibbo à Crangonibus Squillæ diſtinguuntur. Cardanus addit forcipes pedibus duobus prioribus, ijſque manuum vice vti, fortè cum Bellonio deceptus, qui non audiendos putat, qui Squillarum pedes forcipibus carere arbitrantur. Sed ſatis ſuperiùs demonſtratum, Squillis proprium eſſe, carere chelis. Sanè in Rondeletij icone nulla forcipum, aut chelarum veſtigia apparent, vti neque in noſtra, quæ meliùs legitimam Squillam gibbam repræſentat (quamuis in colli inferiori parte plurimas habeat appendices, quæ nullæ ſunt in Rondeletij icone) & eadem ſit magnitudine, qua depicta cernitur. A noſtris diuerſam aliam iconem exhibet Zoographus, nimirum hanc, quam putat eſſe Gibbam Rondeletij. Picturam minorem eſſe voluiſſet, & caudam minus directam, vt cognomini reſponderet. Sed admodum differt hæc pictura à Rondeletij. Oſtendit enim ſex, ſeu mauis quatuor antennas longas, duas exteriores Simplices, alias verò duas ſtatim à principio bifidas, vt quatuor eſſe videantur: deinde quatuor pedes priores forcipatos; duos maiores quinq; conſtantes internodijs, ſi forcipes annumeres, duos minores quatuor internodia habentes.

Exercit. 245.

Hiſtor. 4. cap. 2.

Lib. 2. de aquatib. 3.

Deſcriptio ex Rondeletio.

Squillæ gibbæ Zoographi forma.

B

C

Squilla gibba Rondeletij.

D

LOCVS.

Squilla gibba nostra.

Squilla gibba Zographi, Venetijs ad ipsum missa.

A

LOCVS. PARTVS.

IN Santonum littore maxima earum copia est,& alibi quoque in littoribus Germaniȩ & Belgij. Oua pariunt,& generant more Locustarum;quia sunt illius interanea persimilia. Vterum autem gerunt menses circiter quatuor teste Aristotele. Grȩcè legitur: Τῶν δὲ φύκων ἡ κύησις ἐστὶ περὶ τέσσαρας μῆνας. Quocirca rectè Gaza legit τῶν κύφων, non φύκων.

Histor. 5. cap. 17.

NATVRA. MORES.

QVOD antea de Squillis in genere dicebamus ex Aeliano, & Phile, nimirum Lupum piscem ab eis vinci,& interrimi,vbi eas deuorarit,id Rondeletius,& Bellonius in capite de Squilla Gibba retulerunt,nam cornu frõtis elatum in palatum Lupi infigunt. Sanè Crangones idem facere possũt, quarum cornua dura admodum,quamuis pauciora,minimæ verò nõ possunt, cùm cornu eiusmodi careant. Oppianus tamen de Squillis paruis, per quas Gibbas intelligunt,hæc canit Lippio interprete.

Vt lupum piscem occidant.

B

Sunt Squillȩ exiguæ, sunt paruo in corpore vires:
At magnum & saturo praclarum labraca ventre
Interimunt astu: properat, gestitque teneri
Labrax pisciculos, qui paruo robore possunt
Non dare terga fugæ: non æquo occurrere Marte.
Occisæ occidunt hostem, perimuntq; necantem,
Cum Squillæ rictu piscis sorbentur aperto,
Turmatim in medium discendit turma palatum,
Et feriunt cornu quod fronte insurgit acuto.

Saltant vbi tanguntur,ac tãgentem sȩpe expauescunt; corpusq; in aqua gibbosum arcuato motu promouent erucarum modo: quod Anaxandrides in Pandaro annotauit his versibus.

C

Οὐκ ἐπικεκρυφὼς ὀρθὸς ὢ βέλτιστ' ἔσῃ.
Αὕτη δὲ καρίδος τὸ σῶμα καμπύλη
Ἀγκυρατ' ἐστὶν ἄγκυρας τοῦ σώματος.
Site curues, haud rectè futurus es vir optime:
Squillarum more, arcuatum corpus hȩc flectit,
Obiectaq; ante corpus ancora prorsus est.

VSVS IN CIBIS

SVNT hæ admodum laudatæ apud priscos, & recentiores, tanquam optimi nutrimenti,& saporis dulcis: quod etiam Matron Parodus apud Athenæum in Atticæ cȩnæ descriptione cecinit.

Καρίδες θ' αἳ Ζηνὸς Ὀλυμπίου εἰσὶν ἀοιδοί.
Αἱ δὴ ἰδεῖν κυφαὶ μὲν ἔσαν, χρησαὶ δὲ πάσασθαι.

D

Squillæ Iouis Olympij cantores
Aspectu quidem Gibbæ, sed in cibo suauissimæ.

Idcirco vendebantur olim in sportulis, ex iunci vimine contextis, vt apparet in hisce Arari in Campilione versibus:

Vt vendentur.

——————— Αἵτε καμπύλαι
Καρῖδες ἐξέλλοντο δελφίνων δίκην
Εἰς χοινόπλεκτον ἄγγος. Vertit Dalechampius:
——————— *Et curuæ*
Carides exiliere delphinum modo
In vasa texta iuncis.

Friguntur cum oleo in sartagine: aut elixantur in aqua,& cum aceto comeduntur. Hecticis quoque in cibo mirum in modum conferunt,& longè delicatiores sunt, quàm Locustæ, aut Astaci.

Hecticis cõferunt.

DE

DE SQVILLA PARVA.
Cap. XIV.

SYNONYMA.

Hiſtor. 5. c. 15.
Hiſtor. 4. cap. 4.

PROPRIO nomine caret ea Squilla, quam Ariſtoteles periphraſticè Squillarum τὸ μικρὸν γένος appellat, rationem addens: ἀυται γάρ ου γίνονται μείζους; hoc eſt: nunquam enim maiores euadere poſſunt. Sed hìc lectores aduertit rectè Rondeletius, τὸ καρίδων μικρὸν γένος, id eſt Squillam paruã, & τὸ καρίδιον non idem eſſe quod σκύλλαρον, quod tamen etiam Squillam paruam Gaza apud Ariſtotelem conuertit. Nam σκύλλαρον, inquit Rondeletius, non eſt ex Squillarum genere: chelas enim habet Aſtaci modo. Κουρίδες, καρίδες. ἢ τὰς μίκρὰς ἐγχλώρους: τάς δὲ ἐρυθράς καμμάρους, exponunt Heſychius, & Varrinus. Videntur autem Zoographo dicere, Squillas paruas alio nomine ἐγχλώρους dici, à colore fortaſſis: quem eis viuis obſcurum Rondeletius tribuit, Bellonius ſubfuluum: coctis rubeſcentem vterque. χλωρὸς quidem modò viridem, modò luteum colorem Græcis ſignificat.

χλωρός color quis.

Eædem χλωροκυρτίδες fuerint: ſic enim apud eundem Heſychium legitur, pro genere Squillarum. Mauult Zoographus χλωροκαρίδες, ἤγουν αἱ χλωραὶ καρίδες. Et μελικαρίδες nominatæ in conuiuio, quod Philoxenus Cytherius deſcribit apud Athenæũ his verbis: Ξανθαὶ μελικαρίδες αἱ κοῦφαι: nam, & color ξανθος, idem qui χλωρος interdum eſt, & pro κοῦφαι fortè κυφαὶ, id eſt Gibbæ legendum, quanquam propter agilitatem κοῦφαι etiam id eſt, læues cognominari poſſunt: à mele autem denominatę videntur propter ſuauitatem in cibo: quamuis Rondeletius Squillas minimas omnium dulciſſimas facit. Sed Scaliger coctam rubeſcere negat, dum ſic ſcribit: Minima etiam è Garumna excipitur caniſtris: Ciuadam Vaſcones ob exiguitatem vocant, id eſt auenam. Pugillatim enim deuorant, ſicut auenam Veterinæ. Hæc etiam in mari agitat, nec rubeſcit cocta. Ab Adriaticis generis nomine dicitur. Sed fallitur Scaliger, quippe Veneti Squillam vulgò vocant Gibbam: hæc cocta rubeſcit. Bellonius tum Gibbam, tum paruam Gambarellam vocari ſcribit, Mathiolus Senenſis Gambarello, & Gambaruſolo vulgò dici ab Italis, Scaliger eam Squillam, quæ media eſt inter minores, magnitudine, Gambarellum ab Iſtris vocari tradit. Luſitani Squillã paruam vocant Caraman de Villa Franca. Germanicè appellatur ein Zuuergkrebsſlein, id eſt, Squilla nana: vel ein Kleiner Gernier.

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

DVO inuenio apud Italos noſtros Squillarum paruarum genera. Vnum maius, alterum minimum, illud duriore eſt cruſta quàm Squilla Gibba, magiſque relucet, viuumque non aliter quam prædicta in aëre ſaltat, nocteque lucet, vt candela accenſa, Cambaretto vocatur Romæ. Alterum verò adeo exiguum eſt, vt mille vix libram æquent pondere, Romani Gambaruccio vocant. Venetiјs quoque frequens: coci quidam vocant Biaua, id eſt, auenam, vt Vaſcones Ciuade. Quocirca facillimè mihi perſuaſerim, eſſe hanc Squillam, quam vocat Scaliger minimam, & quæ caniſtris excipitur è Garumna, viuit enim nõ ſolùm in aquis marinis, ſed etiam dulcibus, & propterea Squilla fluuiatilis à Bellonio dicta eſt, quam ſic deſcribit. Squillis marinis multò minor eſt tibiolas vtrinque quaternas, tenues, oblongas habet, in extremo forcipatas: cirros anteriori parte quaternos, oblongos, tenui filo graciliores, quibus iter quoquouerſum prætendat, Latini prætenturas, & antennas vocant. Pedes cùm vtrinque quaternos habeat, duos tamen priores parte anteriore exporrigit: quibus non ad greſſum quidem, ſed magis ad corripiendum cibum vtitur. Nam tribus poſterioribus tantùm incedit. Pinnulis autem pluribus ſub cauda poſitis in natatu vtitur:

Squillæ fluuiatilis Bellonij deſcriptio.

A vtitur: quarum quinque in eius extremo transuersæ, earum corpus dirigunt. Harum autẽ media dura est, & gibbæ in modum ad oras crenata, vt reuera pinna dici non possit. Hæc Bellonius. Ciuadam Rondeletij, Gambarettum puto, prædicta Squilla minorem: sic enim ait: Digiti minimi est magnitudine: capite pro corpusculi magnitudine crasso, & lato sine cornu, quo à Gibba differt: alioqui cauda tenui, paruo gibbo, oris appendicibus, caudæ pinnis, internis partibus Gibbæ persimilis, punctis aliquot variatur, colore est, dum viuit, obscuro, cocta tota rubescit. Eas quas describit Bellonius, aiunt moris esse vt viuæ asseruentur, tuncque subfuluas spectari: sed coctas rufescere. Squillam paruam Venetijs depictam, & ad se missam talem exhibet Zoographus.

Ciuadæ Rõdeletij descriptio.

Squilla parua Rondeletij.

Squilla parua Zoographi, Venetijs ei missa.

B

LOCVS.

C BELLONIVS longissimè à mari eas ait prouenire: vnde sumitur argumẽtum in mari non nasci, cùm tamen Scaliger Ciuadam dictam à Vasconibus de Garumna canistris excipi, & in mari agere scribat. Et Rondeletius Ciuadã hyeme in stagnis marinis capi tradit, & in magnorũ fluuiorum ostijs; è mari etiã extrahi sæpe vidit, ne quis ob carnis succum dulcissimum, in dulci aqua gigni tantùm existimet. Tarentinus Squillas fluuiatiles nominat, vt Nebricensis canit.

Vbi capiatur.

Cæruleus nos lyris amat, quem sylua Marice
Protegit: hinc Squillæ maxima turba sumus.

Author est Aristobulus apud Strabonem in Indum flumen maximam multitudinem piscium adscendere, & inter alios Squillas (καρίδας: interpres vertit Locustas) paruas quidem vsque ad montem adscendere: magnas verò vsque ad Indi, & Arsinæ ostia.

Lib. 13. geogr.

VSVS IN CIBO, ET MEDICINA, ET ALIIS.

D LAVTIORES mensas apud Romanos honorare solet. Carne enim est adeo dulci, vt quibusdam fastidium pariat, & vix, teste Rondeletio, vllum aliud cibi genus dulcius degustaueris. Cum crusta, & pedibus integra frigitur in sartagine addito oleo, aut butyro. Sunt qui priusquàm coquant, in sartagine perforata pedes vrunt, deinde aqua, & oleo elixant. In aqua hordei lotæ, & in carnis iure coctæ hecticis maximè conueniunt. Nam bene alunt, ad expurgandum pectus conferunt, multoq; vtiliores sunt fluuiatilibus Astacis, quibus medici plerique pro Cancris fluuiatilibus vtuntur, cum tamen duriore sint carne, & minus dulci. Si ægris parentur Squillæ, de quibus nunc loquimur, crustis suis nudadæ sunt: si enim vnà cum his edantur, flatus gignunt, velut aphiæ cum spinis comesæ.

Cum

Cum crustis elixæ in aqua, & oleo, adiecto pipere sopitam Venerem stimulant: tùm quia semen satis copiosum, ob dulcē, & benè nutrientem substantiam, tùm quia flatus gignūt. Frixæ in sartagine, flatus deponūt, more leguminū. Idem de Gibbis, & Crangonibus dictum esto. Tarentinus escarum aliquot ad pisces capiendos in compositionibus carides fluuiatiles miscet in Geoponicis: nempe ad anguillas, mullos, magnos Scaros, & ad tenues pisciculos, qui capiuntur arundine. E

DE SQVILLA MANTI RONDELETII. Cap. XV.

SYNONYMA.

HVIVS Squillæ nullus veterum, vt existimat Rondeletius, meminit. Et quē admodū Latini à terrestris Locustæ similitudine marinā Locustā nominarunt; ita ille hanc μάντιν à bestiolæ similitudine, quæ est ex Locustarum genere. Eam bestiolam nostri, inquit Rondeletius Preguedious idest precantem Deum appellant, quòd semper manus (brachia, vel pedes in istis animantibus magis propriè dicuntur) iunctas teneat, eorum more, qui supplices Deum deprecantur: Præterea corpore est valdè tenui, & macilento, vt qui assiduis ieiunijs se conficiunt, & macerant. Eandem bestiolam diuinare vulgus ait: captam enim pueri nostri interrogant, quà sit Romam, vel Compostellam ad D. Iacobum proficiscendum: ea, perinde ac si intelligeret, altero brachio extenso iter monstrat. Ab huius itaque bestiolæ similitudine, Squillæ speciem, mantin nominauit: nam vtraque corpore est longo, gracili, circa caudam latiore, brachijs duobus primis longis admodū. Squillæ speciem esse idem probat, tùm quòd chelis careat: quibus à Locusta, & Astaco distinguitur; tùm quòd aculeos in cauda habeat, Squillarum modo, & corporis denique specie sit Squillis simili, longa, qua à Cancris differt. Bellonius hoc genus Squillæ cum alijs plerisque doctis Cicadam marinam appellare maluit, nomine Massiliæ, & in Italia vsitato in eodem animali. Sed Rondeletius, vt dictum est, suam Squillam cælatam, quæ Monspelij vulgò Cicada nominatur, Cicadam Aeliani facere maluit, quòd maior ei sit cum Cicada terrestri similitudo. Gillius cùm Cicadam Aeliani descripsisset, subdit: Massilienses tenuis suæ cuiusdam vetustatis retinentes etiam nunc Cicadas nominant. Romæ audiuit Zoographus appellari Cicadam marinam, quæ alibi Vallopa, quòd nomen Rondeletius Crangoni suæ tribuit. Cicadam marinam Romæ, & Genuæ vulgò dictam, Speusippi Nympham esse suspicatur Bellonius, sed nullo fretus valido argumento. Nam Astacum, Carabum, Cancrum, Pagurum, Nympham, & Arcton similes esse dixit. Mathiolus Squillam Mantim, Hippocampum vocat. F G

Nominis ratio.

Cicada marina quæ Bellonio.

Hippocampus Matthioli.

DESCRIPTIO.

TENVIS est, inquit Bellonius, huius crusta: cruda ita albicat, vt ferè transpareat. Vnà cum pisciculis marinis sæpe suo cortice contecta extrahitur, & simul cum carpionatis, bocis, mænis, & trachuris, canistris inseritur. Natura incredibili ferè artificio Cicadę oblongum corpus decem tabellis affabrè articulatis loricauit: quarum prima, quæ caudam extremā conficit, pinnas in lateribus expandit. Cauda porrò duabus maculis phœniceis subrubris insignita est, quæ duorum oculorum speciem præseferunt, estque aculeata, & crenata. Prima tabella à cauda incipiens versus secundam, tertiam, quartam, quintam, & sextam, pinnulis fimbriatis multiplicibus subtus munita est: quibus dùm in mari natat, aquam percutit, & corpus incitat. Tres tabellæ, quæ sex prædictas subsequuntur, ternis vtrinque pedibus communitę sunt, ad ceruicis autem initium duo brachia maiora oriuntur, quibus cibum apprehensum ori suggerit: sed ea aliter quàm Cancris, aut Locustis forcipantur. Sunt enim in longum exporrecta, atque in extremo grandioribus crenis suffulta, quibus, cùm cibum corripit, ex vno brachio ad aliam brachij articulationem transfert. Horum autem H

De aquat. 2. cap. 3.

extrema

A extrema velut in duritiem osseam abeunt. dentiscalpijs conficiendis ob id expetita. Pars huius piscis quæ capiti contigua est, in exile quiddam terminatur, & contrà quàm cauda se in latum diffundit. Extra aquam prorsus immobilis, & imbecillis est. Aculeum vnum habet vtrinq; ori præfixum, vt phalangium, & Scolopendra, quo mordicùs cibum à pedibus suggestum continet, quem postea dentibus conficiat, & in stomachum detrudat. Dentes illi natura in oris lateribus protulit, vnico vtrinque ossi crenato, V. literæ formam referente infixos. Cuius anterioris partis officium est ea incidere, quæ mandit: posterioris verò quæ crenas habet, conterere. Nam idem os duos habet dentium ordines. Prætenturas duas in fronte breues, vrsinis similes ostendit, trifariam in extremo diffissas: ac rursus duas alias in lateribus prædictis breuiores. Oculos habet virides, exertos, quos non alueo, vt Cancrarium, vel Locustarium genus condit: sed ante hos pinnulas exporrigit eis similes, quas in cauda gerit: ex quo multi decepti caudam caput esse crediderunt. Strias rectas in tergore, atque in capitis tabella ductas profert. Pisce dissecto, dentes fortibus musculis moueri conspicientur, cerebrumque adeo esse exiguum, vt vix hordei grani magnitudinē ęquet, optici tamen ad oculos perduci apparent. Similis ferè Rondeletij descriptio est,

Dentes.

Oculi.

B Brachia duo, inquit, longa habet, articulis intercepta, vt ad os flecti possint, chelarumque vsum pręstent, interiore in parte serrata: quorum denticuli initio minores sunt, in summo ita magni, vt aculeis incuruis aptiùs, quàm serræ denticulis comparari possint. Cornua duo longa prominent, in quorum summo ramuli duo exoriuntur. Sunt alia duo his minora ante oculos. Capitis figura Cancellum ferè refert. Oculi perspicui sunt, & lati, ad quorum radicem sitæ sunt alę duæ longæ, in ambitu hirtæ. Vtrinque pedes sex habet, ternī primis brachijs proximi in tumorem paruum desinunt, lentis instar rotundum, & depressum, à quo tumore aculeus paruus vncus enascitur: reliqui ternī parui sunt, & tenues, quorum extremum in appendiculas quasdam tenues terminatur. Quod caput sequitur, & collum vocatur, tabellis decem cōstat, inæqualibus, priores breuiores sunt, & strictiores: quò propiores sunt caudæ extremò, eò maiores, & latiores fiunt, eadem aculeorum ratio, quibus singulæ tabellæ munitæ sunt, in prioribus parui sunt aculei, in maioribus tabellis maiores, & euidentiores. Cauda in os latum desinit, cuius ambitus multis riget aculeis: in ossis huius superiore parte maculæ duæ spectantur oculis pictis similes. tres vtrinque pinnæ osseæ ex vltima tabella oriuntur. Supina caudæ parte appendices habet: & in ore; quem-
C admodum Locusta, & superiores Squillæ. Toto corpore est pellucido. Iconem eius hìc appinximus, quam Bellonius admodum perperam diuulgauit.

Descriptio ex Rondeletio.

Cornua

Oculi.

Collum.

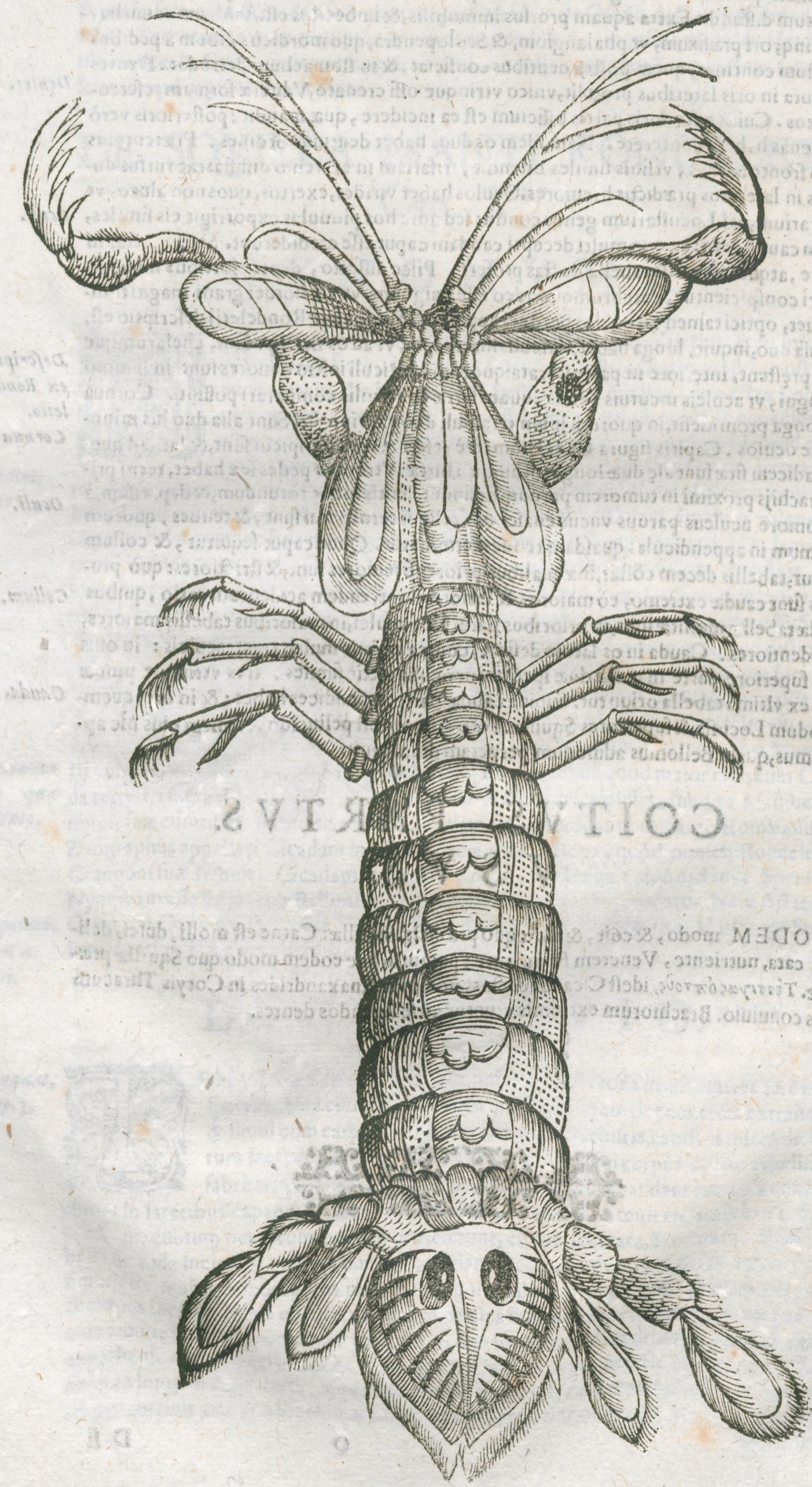
Cauda.

COITVS. PARTVS. VSVS.

EODEM modo, & coit, & parit quo prædictæ Squillæ: Carne est molli, dulci, delicata, nutriente, Venerem stimulante; paranturque eodem modo quo Squillæ prædictæ. Τέττιγας ὀπτούς, idest Cicadas coctas, nominat Anaxandrides in Cotyis Thracum regis conuiuio. Brachiorum extremis vtuntur ad scalpendos dentes.

D

Squilla mantis.

DE CANCRIS IN GENERE.
Cap. XVI.
ÆQVIVOCA.

CRVSTATORVM omnium, quæ oblongo sunt corpore, & cauda prædita, historiam, præcedentibus capitibus abundè sumus prosecuti. Restat modò Cancer, qui rotundus est, parumq; caudatus, quamuis hoc nomen pro omnibus Crusta tectis acceperit Plinius, his verbis: Cancrorũ genera Carabi, Astaci, Maiæ, Paguri, Heracleotici, Leones, & alia ignobiliora. Καρκίνος (ita Græcis Cancer vocatur) præterea passio est, seu morbus, qui tempore Suidæ, & Hesychij dicebatur καρκίνωμα: Cornelius verò Celsus, Cancrũ à carcinomate distinguit, nam illum oriri, & serpere dicit ab his, quæ extrinsecus incidunt, hoc verò corrupta interius aliqua parte innasci. Suetonius etiam Carcinoma dixit. Polluci hoc nomine tumor est durus cum inflammatione, & magno dolore, qui vlceratur interdum, subrubente, ac liuido colore, sanguinem emittens, incurabilis: connascuntur ei vt plurimùm venæ, aut pili. Est & occultum, inquit, carcinoma, cæterà simile, sed non apparens, μὴ ὑπεφανὲς. Cancrum esse Gangrenam putat Nonius Marcellus. Sed medici distinguunt. Est enim gangræna partis ex magnitudine phlegmones mortificatio, non integrè facta, & confirmata, sed incipiens. Ita vt pars nondum sit emortua, nec sensu omni priuata, sed emoritur, atq; ad extinctionem tendit. Cancer verò tumor inæqualis interdum cum vlcere, dolens, malignus, aspectu teter, liuidus, oris prætumidus, cancro similis. Siquidem tumor ipse Cancri corpus, venæ tumidæ, crassæq; eiusdem pedes oculis repræsentant: vel (vt Aëtius ex Archigine, & Leonida refert) quoniam sicut Cancri animalia sunt aspera, & dura, & si quid forcipibus suis ceperint, haud facilè dimittunt: ita tumor iste prominet, & tactui renititur, & ægrè tractabilis est: atque vbi semel radices egerit, difficillimè auelli, tollique potest. Est enim malignus, ferus, proteruus, & quem curatio, manuumq;, vel blandissima tractatio efferare potiùs, quàm mitificare solet. Ouidius verò dictum innuit, quòd Cancri modo serpat, & vitiet quæ attigerit:

Cãcer pro omni crustato. lib. 9. c. 30
Carcinoma, & Cãcer morbus idem.
Gangrena non est cãcer.
Cãcer qui morbus cur sic dictus.

Vtq; malum latè solet immedicabile Cancer
Serpere, & illæsas vitiatis addere partes.

Metamorphos. lib. 2.

Θηρίον, ait Varinus, vlcus ferum, quod Cancer dicitur. Præterea καρκίνοι dicuntur ossa duo iugalia, quæ propè tempora committuntur. Scribit enim Pollux μετὰ τοὺς κροτάφους esse δύο ὀστῶν πλαγίων συμβολὰς περιειληφότων τὰ ὦτα, eaque nominari ζυγώματα, & καρκίνους: forsan quoniam ita committuntur, vt Cancrorum forcipes inuicem inter se coeunt. Dicitur quoque eodem nomine vinculi genus apud Galenum, quod capiti conuenit: fascia scilicet in plures partes scissa Cancrorum pedum speciem referens. Vndè Hesychius καρκίνον esse dicit δεσμόν τινα. Eodem teste καρκῖνοι dicuntur ὑποδέματα κοῖλα, calceamenta caua. Pollux quoq; καρκίνους refert inter ὑποδημάτων species ex Pherecrate in exemplum afferens κάττυομαι τοὺς καρκίνους. Rursum Hesychius καρκῖνον dici innuit τὴν πάρυγρον, quanquam locus sit mendosus. Existimo enim legendum ibidem πυράγραν. Nam alio in loco πυράγραν scribit esse fabrile instrumentum (χαλκευτικὸν ἐργαλεῖον, quod & Cancer vocatur, seu Pagurus: propter chelarum similitudinem, & similem apprehendendi modum, aut vsum. δι' ὁμοιότητα λαβῆς, σχηματισμὸς δὲ αὐτῆς κατὰ τὴν πυράγραν dicit Varinus. Καρκίνος λίθους ἔχων Polluci refertur inter οἰκοδόμου instrumenta. Carcini fuere appellati duo tragici: vnus Agrigentinus, qui fabulas edidit, teste Suida, centum, & sexaginta vicitque vna: alter Atheniensis Theodectis, vel Xenoclis filius, qui olympiade centesima floruit, ante imperium Philippi Macedonis: Ex fabulis eius sunt Achilles, Semele, siue Arche, Athenæo authore. Est & Carcinus sophista; item poëta Atticus, de quo prouerbium hoc est apud Suidam, καρκίνου ποιήματα, Carcini poëmata, idest obscura. Nam Carcinus Orestem ab Ilio cædem matris fateri coactũ, fecit per ambages respondentẽ. Horum aliquem intellexisse visus est Plutarchus, dũ inquit: Ob hæc populus festos dies agitat: neq; quãdo Carcinus cũ Aeropa rẽ habuit, aut cũ Hectore Astydamas. Cãcer, & Cãcer marinus est Cãcer in lapidẽ cõuersus ex India delatus, notusq; est in Syria, & Aegypto, & vt scribit

Lib. 2. Os Iugale dictum cãcer, & cur.
Fascia cancer. lib. de fasc. lib. 7. c. 22.
Hesychius correctus.
Carcini tragici.
Carcinus sophista, & Poeta.
lib. de glor Athen.

Reiben Lapis.
Lib. 2. cap. 592.
Remigi.

Andreas Bellunensis, valdè in collyrijs vsitatus, fortè Reiben Auicennæ. Nã Reiben lapis est sicut Cancer, teste Syluatico, apud quem scribitur etiam Keiben per Kappa. Sed in Auicenna pro Reiben restituit Bellunensis Rathiaha, is, inquit, Auicennæ est lapis sicut cancer refrigerans, & humectans in secundo gradu. Vetus Glossographus Auicennæ, Remigi inquit, est lapis sicut Cancer. Non est Carcinias Plinij, quia non speciem hìc Cancri marini refert, sed tantùm colorem. Habeo in Musæo hunc Auicennæ Reibon, vel Rathiaha, vel Remigi, & aliũ quendã Cancrũ marinũ, seu Pagurum, qui è mari eiectus longo pòst tempore saxeus euasit. Versus retrogradi deniq; nominantur à Grammaticis Cancri; nempè qui non solùm à dextra ad sinistram, vel à principio ad finem, sed è contrario legi possunt à fine ad principium, vel eodem sensu, vel quòd artificiosius est, contrario. Lectio autem illa conuersa, vel ijsdem manentibus dictionibus fit, vt in his Senarijs Scazusis, quibus Zoographus ad Frisium suum aliquando lusit.

Versus retrogradi.

Cancellos mitto vix Frisi hos tibi ternos
Claudos licet prorsus, ne videar ingratus
Cancris pro multis tu consule boni, rogo.

Carmen tale reperio apud Virgilium:

1. Aeneidos.

Musa mihi causas memora quo numine læso.

Aliquando sensus efficitur contrarius, vt in hoc disticho:

Laus tua non tua fraus, Virtus, non copia rerum
Scandere te fecit hoc decus eximium.

Interdum literæ singulæ retrò leguntur, vt in hoc disticho:

Signa te signa, temere me tangis, & angis:
Roma tibi subito motibus ibit amor.

SYNONYMA.

Sarathan.

SARATHAN, seu Sarthan exponunt Cancrum apud Auicennam, & Serapionem, in quo malè vulgatus codex habet Sartam in fine per m. Καρκίνος dicitur apud Græcos: nomen est paroxytonum, dactylicum; penultima enim à poëtis corripitur, vt Aristophane, Nicandro, Oppiano, & alijs. Quocirca non rectè à quibusdam Grammaticis circumflectitur. Carcinus dictus videtur, quasi coracinus (vt apud Athenæum legit Massarius, nam locus hìc in nostris codicibus deprauatus est) quod κόρας, idest pupillas, & oculos mobiles habeat. Varinus tamen καρκίνος, inquit, καρακινός τις ὤν, ὀκινῶν ἐπὶ συχνῷ τὴν κάρα: quòd frequenter caput moueat, dicitur Cacrinus, quasi caracinus. Αλάκη fuligo, cinis, Cancer. λιγνὺς σποδὸς καρκίνος, Varinus, & Hesychius: & mox ἀλάκη πάνθρακες fortè ἄνθρακες scribendum, & non ἀλάκη per κ: sed per β. Sic enim ordo literarum postulat apud Hesychiũ: & ἀλαβῶδες eidem ἀνθρακῶδες, κεπαπνισμένον. Αλάβη enim magis accedit ad ἀσβόλη vocabulum pro fuligine vsitatum. Cæterùm Cancri nomine hìc instrumentum forcipem Zoographus, cui ἀλάβη nomen conuenit ἀπὸ τοῦ λαβεῖν, intelligit. Πτύξαγρις, vel πύξαρις Cancer dicitur ab eo, quòd Ostrea venetur lapillo inter testas, seu valuas (πτύχας ἢ πύξια) eorum immisso: vt pede faciliùs carnem eorum euellat, Varinus: qui & Siculis κάρχας Cancros vocari ait. Κάβειροι, eidem Hesychio sunt καρκίνοι: coluntur inquit in Lemno religiosè, tanquam Vulcani filij. Nepam, inquit Nonius Marcellus, quidam Cancrum putant ob illud Plauti: Aut cum Nepa esset dubium in vtroque. Nam verè nepa Scorpius dicitur. Marcus Tullius de finibus bonorum, & malorum libro quinto, Serpere anguiculos, natare anaticulas, volare merulas, cornibus vti videmus boues, nepas aculeis, suam denique cuique naturam esse ad viuendũ ducem. Cancri vocantur, vt ait Isidorus, quia Conchæ sunt crura habentes, inimica Ostreis animalia. Itali vulgò mutatis, & inuersis literis Granchio, & Granzo vocant. Hispani Cangreio, Galli Cancres, Northmanni Crape, & Crabbe (à κάραβος, idest Locusta) impropriè. Germani quoque inferiores dicunt een Krabbe, superiores, ein Krebs, & Angli à Crabbe, Poloni, & Hungari Rak.

Etymum.
Αλάκη.
Πύξαρις.
Κάβειρος.
Nepa quid.
lib. 12. c. 6.

A

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

ROTVNDI ſunt Cancri, cùm oblonga ſint cętera Cruſtata omnia, quod Ariſtoteles teſtatur, inquiens: Cancris ex Cruſtaceis ſolis cauda deeſt, & corpus rotundum eſt, cùm Locuſtis, Squilliſque longum ſit. Idem alibi Cancrum à Locuſta differre inquit, quòd Locuſtæ caudam habent, Cancri non habent. Locuſtis enim vt nantibus cauda vtilis eſt: natant enim cauda quaſi remo innitendo: at Cancris inutilis eſt, quoniam vitam agere terrenam, cauernaſque ſubire ſoleant, Sed falſum mea ſententia quòd cauda deſtituantur: habent enim, ſed reuolutam, hinc ἐπικάλυμμα πτυχῶδες Ariſtoteles vocat: cōſtat enim manifeſtè ex tabellis, & corpus poſteriore parte integit, nec in pinnas deſinit, nec extenditur ad natationem. Idcirco cautè locutus eſt Plinius, quum ait: Carabi cauda à cæteris Cancris diſtant. Negat Galenus Cancros habere collum, & caput, quod à veritate abhorret; prudentiùs dixiſſet, caput à cæteris partibus non eſſe apertè diſtinctum, quod his verbis ſcripſit Ariſtoteles: Habent autem caput animalia omnia ſanguine prędita. Exanguium nonnullis indiſcretum hoc eſt, vt Cancris: Idem Plinius: Quibuſdam indiſcretum caput eſt, vt Cancris. Et rurſus Ariſtoteles: Alueus totius corporis indiſcretus eſt: nec enim caput diſtinctum nec aliud quicquam. Quia igitur caput habere ex Ariſtotele probatum ſit, atq; etiam alijs, hinc nonnulli cerebrum quoq; Cancris ineſſe ſcripſerūt, quaſi omnia quæ capite ſunt prædita, cerebro quoque à natura donata ſint: cùm id in multis exanguibus, prę́ſertim inſectis falſum eſſe declaret quotidiana experientia. habent tamen partem quæ cerebri fungitur munere: vnde enim dimanaret motus, & ſenſus? à corde ne? ſic ait Peripatetica familia: negat veritas. Viſus aūt eorum plurimis eſt obliquus: id ſic Ariſtoteles: Cancrorum plurimæ parti oculi ſunt tùm intrò, tùm foras in obliquum moueri apti. Quare nullos excepiſſe non admodum rectè viſus eſt Plinius, vbi ſic loquitur: Cancri in obliquum aſpiciunt cruſta fragili incluſis) aliàs incluſos gerentes) ſcilicet oculis: quia non omnibus eodem ſitu poſiti, ſed alijs è latere, non ſupra continuo ſub próno (ἐυθὺς continuo, & nullo medio) amplo diſtantes diſcrimine: alijs in medio breui diſcrimine, vt Heracleoticis, aut Maijs. Parte ab vtraque quatuor pedibus exornantur. Pedes ait Plinius (de Cancris) octoni omnes in obliquum flexi, & rurſus alio in loco: Octonos, & marinis eſſe diximus, Polypis, Sepijs, Loliginibus, Cancris, qui brachia in contrarium mouēt, pedes in orbem, aut in obliquum. Iidem ſoli animalium rotundi. Cætera binos pedes duces habent; Cancri quaternos. Sed mendo non vacare videtur hic locus. Nam cùm antea octonos pedes enumeraſſet, ſubdit paulò pòſt tantùm quaternos: niſi quatuor in ſingulis lateribus eſſe intelligat. His ſi addideris chelas, quas Plinius brachia appellans à pedibus ſeparauit, decem conſtitues. Cancris etiam, inquit Ariſtoteles, omnes deni cum forcipibus ſunt. Et alibi ait: Cancris primi vtrinque pedes quaterni, tùm terni alij ordinem eodem modo explentes, reliqua bona pars corporis pedibus caret. Pedes omnibus in obliquum flectuntur, quomodo etiam Inſecta mouentur. Binas haſce chelas, ſiue brachia denticularis forcipibus prædita eſſe ſcribit Plinius, quod non exiſtimo in omnibus Cancris verum eſſe: carent enim quidam dentibus interius, quamuis maxima eorum pars eos habeat, aut ſaltem tubercula quædam alba, ad firmius retinendum. Rurſus Plinius, dextrum, inquit, brachium omnibus maius: ex Ariſtotele, qui ſic dicit: Locuſtæ, Cancrique omnes forcipem dextrum grandiorem, valentioremq; habent. Parte enim dextra efficaciora ſuaptè natura ſunt animalia omnia. In brachijs, ſeu forcipibus primoribus ſuperior pars mouetur inferiore immobili, cuius rei cauſam tradidit Ariſtoteles, vnà cum ea, & quam refert, cur Crocodilus ſuperiorem maxillā moueat: eius verba adijciam, vt clarior doctrina euadat. Cætera omnia maxillam mouent inferiorem: Crocodilus fluuiatilis vnus ſuperiorem. Cuius rei cauſa eſt, quod pedes ad capiendum retinendumq; inutiles habet: parui enim admodum ſunt. Itaque ad hūc vſum natura os ei pro pedibus vtile condidit: ad retinendum verò vnde ictus inferri vehementiùs poteſt, inde motus commodiùs agitur. Infertur autem vehementer deſuper, quam de parte inferiore. Ergò cum vtriuſq; tùm capiendi, tùm mordendi vſus ore adminiſtretur, magis autem neceſſarium retinendi officium ſit, cui nec manus ſint, neque pedes idonei, commodiùs huic eſt mouere ſuperiorem maxillam, quā inferiorē. Quod idem cauſſę eſt, cur etiā Cācri ſuperiorē ſui forcipis partē moueāt, nō inferiorē: habent.n. pro manu forcipem. Illū itaq; vtilem ad

(Margin letters beside the text: B, C, D)

Hiſt. 4. c. 2
Cauda an deſtituantur.
De par. 4. cap. 8.
lib. 9. c. 31.
Caput, & collum, an habeant.
Hiſt. 4. ca. 10.
Hiſt. 4. c. 3
Cerebrum.
Viſus obliquus.
Hiſt. 3. c.
Lib. 11. c. 37.
Pedes.
lib. 9. c. 13.
Lib. 11. c. 48.
Pliniȷ locus ſuſpectus.
Chelæ.
Hiſt. c. 4. 2.
Pedes.
lib. 9 c. 31.
De par. 4. c. 8.
De par. 4. c. 11.
Crocodilus cur ſuperiorem maxillam moueat.

capiendum, non ad mordendum forcipem esse oportet. Mordendi autem, secandique officium dentis est. Cancris igitur, cæterisque quibus licet ociosiùs cibum capere, quoniā in humore non sint, oris vsus partitus est, vt manibus, aut pedibus capiant, ore secent, & mordeāt: at Crocodilis os in vtrumq; vsum vtile factum est à Natura, cùm ita maxillæ moueātur. Videtur Aristoteles sibi aduersari inquit Augustinus Niphus libro quarto de animalibus capite secundo. Nam primò tribuit Cancri pedes decem, connumeratis etiam chelis: nunc Cancris assignat pedes quatuordecim. Diluitur hæc inconstantia, quòd hæ sunt duæ indefinitæ (propositiones) quæ veræ sunt de Cancro secundum diuersas species. Vndè Albertus non imperitè dicit Cancrum, qui communiter Cancer dicitur, habere decem pedes; qui verò aureus appellatur, eum quatuordecim habere affirmat. Et Auicenna in suo de animalibus libro Cancrum, quem Aristoteles asserit decem pedibus fungi, nigrum esse autumat: eum verò quem Aristoteles dicit habere quatuordecim, vult esse aureum, quem sua lingua Canissem appellant, qui aureus interpretatur: hæc Niphus. Cancri interius binos, vt Locustacea habēt dētes primores, & inter dētes carunculā linguæ effigie: tunc stomachum ori continuo iunctum, exiguum proportione suorum corporum magnitudinis. Hunc excipit venter, in quo Locustæ, & Cancrorum nonnulli dentes alios habent, quoniam superiores illi secare non satis queant. Hinc intestinum simplex vsque ad exitum excrementi dirigitur. Quæ cuncta Aristoteles, qui alibi dixerat Cancris intestinum esse quà applicatum illud operculum geritur media applicaminis ipsius: & in partem exteriorem, qua oua pariunt, desinere: Cancrorum species multæ antiquis cognitæ. Cancrorum etiam genus, inquit Aristoteles, multiplex est, nec facilè enumerandum. Maximum, quas Maias appellant. Secundum Paguri quos Heracleoticos vocant. Tertium fluuiales: cæteri minutiores, & nullis penè nominibus annotati. Genus Cancrorum litorale Phænice fert, tantę velocitatis, vt vix consequi sit: vndè Hippeas idest equites illos appellarunt. Iis nil ferè intus propter inopiam pabul. Genus item aliud est quod magnitudine Cancrum non excedat, facie Gammaris simile. Aelianus Cancrorum, inquit, genera diuersa esse audio. Sunt enim quidam saxatiles (πετραῖοι.) Alij in limo, algis, aut arena gignuntur, quamobrem, & formis, & cognominibus differunt. Sunt qui cursores (δρομίαι) quòd longè, lateque vagentur, meritò appellantur. Idem postea: Cancrorum genus lutarium (γένος καρκίνου ἐςὶ καὶ πελίαι: sic Gyllius legit pro πετηλίαι, idest, volantes, veluti in vulgato codice legitur: aliàs καὶ πέτονται) colore alijs albius spectatur: hi in luto nascuntur. Cùm incessit eis metus, humo se excitant ad volatum, & perparuis alis subleuantur, quibus quidem gradientes vti minimè necesse habent. Cùm autem iniectus eis est metus, nonnihil in his subsidij, non tamen admodum firmi habent: enimuerò comprehenduntur, quòd sursum altiùs subleuari non queant. Hæc ferè sunt genera ab antiquis tradita. Nam vbi hæc leguntur in piscium catalogo apud Plinium: Cancrorum genera Chamætrachea, Chamæleos, Chamæpelorides generis varietate distantes, & rotunditate, Chamæglycymerides quæ sunt maiores quàm Pelorides, Colicia, siue Coryphia: ineptè nonnulli existimarunt Cancrorum alias species enumerari, cùm ea omnia quæ post hæc verba Cancrorum genera, sint Testatorum potiùs genera, quàm Cancrorum. Sunt, & Cancelli Καρκίνια ab Aristotele cōmemorati, qui in testatis quibusdā innascūtur, & inhabitāt. Inter recentiores Rondeletius cū verba Aristotelis suprà scripta produxisset, hæc subdit. Nos plura genera numerabimus, quæ sub Cācris contineri nemo nō fatebitur. Ea multiplici varietate à se distinguuntur. Vt magnitudine differunt, Mæę, Paguri ab Albis, & Pinnophylacibus: hi .n. parui sunt, illi magni, inter hos alij sunt medij. Heracleotici fusco sunt colore, Paguri, & Maiæ rubescente, vndulati flauo cùm è mari extrahuntur: Latipes, & qui in Ostreis nascitur albescente; qui in Pinna, flauescente: Vrsus colore corticis mali punici. Distant & pedum longitudine: aliorum enim pedes breues sunt, aliorum mediocriter longi, aliorum longissimi. Oculorum quoque situ differunt: horum oculi ferè se contingūt, illorum magno interuallo distinguuntur. Sed diligentissimus in his generibus enumerandis fuit Cæsar Scaliger: qui Cancrorum, inquit, species multæ ignotæ mihi: quas cognitas habeo, describam, Vna est apud vicinos nostros generis nomine, parua, Altera, quam nunquam vidi, Phœniciæ, vt aiunt peculiaris, à velocitate Equitis nomine appellata. Quam doctissimus amicus noster imprudenter in quarto libro inter tardigrados numerauit. Peregrini ij in litore Issico exercent tardiorum prædas animalium. Tertium genus est fluuiale, rotundius quàm marinum. Quartum insigne tùm robore, tùm magnitudine. Paguros vocant, quorū duas noui differentias. Alter, & orbiculatior, & fuscior, & maior. Alter est quadratior, & minor, colore dilutiore, ac penè pallida viriditate. Poressas

Canissem. *Cancer.* *Dentes.*

De par. 4. cap. 5. *Historia 4 cap. 2.* *Genera.* *Hist. 4. c. 2*

lib. 7. de animal. 24.

lib. 7. de anim. c. 30.

lib. 32. cap. 11.

Magnitudine differūt. *Colore.*

Pedum longitudine. *Oculorum situ.* *Exer. 245.*

E F G H

A hos vocat Venetus. Quintum Heracleoticum, grandiſſimum in genere Pagurorum, cruribus breuibus, forcipibus admodum validis. Sextum longè omnium maximum quod Maiæ nomine cognoſcimus: tota cuppa aſperum, cuſpidata fronte horridum, prælongis cruribus, exilibus, ac propterea imbecillis. Septimum omnium minimum in ſpongijs, & Conchylijs. Hiſce Scaligeri ſpeciebus addantur Cancer aureus, & niger, qui Caniſſem ab Auuicenna appellatur, item qui Ialicè Grancio ſpiantano dicitur, nomine mihi tantùm cognitus; & venenoſus, quem in India Occidentali eſſe ſcripſit Cardanus; & terreſtris, quem nauigatores iſti in D. Thomæ inſula ſtatuunt: & qui à brachiorum longitudine, paruitateque Macrochelus, & Brachychelus dicitur: nec nō & hirſutus; & qui cordis figuram æmulari videtur, Rondeletio primùm cognitus, vt etiam alij tres priores. Concludamus igitur rectè ſcripſiſſe Philoſophum: Cancrorum genus multiplex, nec facilè enumerandū. Sternion ab Alexandro Tralliano nominatur his verbis; Diabete morbo laborantibus conueniunt ex carnibus βόυλβιον καὶ σέρνιον, καὶ πόδες μάλιςα νῶν βοῶν &c. Quo loco Iacobus Goupilus, accepiſſe ſe ab homine vulgarem Græciæ ſermonem tenente, teſtatur σέρνιον eſſe ex Oſtracodermorū genere, ſed ex hoc (inquit) loco intelligi poteſt eo nomine

Hiſt. 4. c. 2

Sternion quid.

B carnem aliquam ſignificari. Cordis (ſtomachi, vel oris ventriculi) dolore affectis cibi, qui non facilè alterentur (aut corrumpantur) conueniunt, & qui acres, mordaceſque humores retundant, vt ἡ βούλβα καλουμένη, καὶ τὸ σέρνιον καὶ ἀςακόι, καὶ ἰσικόι, καὶ κτένια, καὶ κοιλίαι χλωῶν: vt idē Trallianus habet: Zoographus vtrobique vuluā porcinā intelligit, & ſternij nomine pectus porcinum potiùs, quàm marinum aliquod animal. Sic & in canini appetitus à nimio ſtomachi calore, curatione, conuenire inquit σέρναν (σερνον καὶ σέρνιον) καὶ βουλβιον καὶ δαμαλῶν (δαμαλέων iuuencarum) πόδας, & ſi quæ huiuſmodi refrigerant ſimul, & non facilè concoquuntur. Item in curatione doloris oculorum ex bilioſo, & acri humore: Veſcatur æger alimentis mitibus, & minimè mordacibus, & incraſſantibus vt Orpho, glauco, bulbio, Sternio. Verbum bulbino (inquit Gouphilus) à nemine Latino vulua ὑποκοριςικῶς deductum eſt. eo autem ſignificatur animalium ἡ μήτρα: cuius eſu ſanguis pituitoſus redditur. Quæ conſequitur dictio σέρνιον petita eſt ex vulgari Græciæ ſermone; ea enim ſignificatur ὀςρακοδέρμου εἶδος, vt ex homine doctiſſimo accepi. Hæc ille. Eſt quidem Cancrorum quorundam eiuſmodi ſpecies, quæ pectoris figuram pulchrè referat, vt ab eadem nomen adipiſci mereantur: an verò Trallianus hoc nomine C Oſtracodermon vllum intelligat, dubitat Zoographus, præſertim cùm ſemper hoc nomen cum vuluæ mentione coniungat, tanquam rem cognatam, eiuſdem nimirum animantis partem.

SENSVS.

MIRE oculati ſunt cancri, atq; auriti, vt qui inſidias incredibili ſagacitate ſubodorantur, quamuis enim ſilenti, tacitoq; ingreſſu illos inſecteris, ſubitò tamen præſentiunt, & confeſtim ſe luto obruunt, aut ſaxis ſubducunt, & hominum inſidiantium conſpectum effugiunt.

GRESSVS.

D CANCER ſolus ferè è Cruſtatorum genere non natat, ſed incedit, vti ſcribit Ariſtoteles. Vis itē alijs, inquit, nandi tributa eſt, vt piſcibus, vt Mollibus, vt Cruſtatis, velut Locuſtis. Quædam ambulare poſſunt, vt genus Cancrorum: quippe quod quanquam ſuapte natura aquatile eſt, tamen habet vim ambulandi: Et alibi: Cancri, quanquam aquatiles, tamen greſſiles ſunt. Et Epicharmus in Hebes nuptijs apud Athenæum. Καρκῖνος τε ἵκοντι ἐχῖνος τε τοὶ καθ᾽ ἅλμυρὰν ἅλα νεῖν μὲν οὐκ ἴσαντι, πεζαὶ ἐμπορέυονται μόνοι: *Per ſalſum mare adueniunt Cancer, & Echinus, natandi minimè periti, ſoliq; pedibus gradiūtur.* Trāſuerſo latere procedunt: quanquam id neutiquam ſit mirum: cùm & alia aliquot animalia eadem lege, aut proportione gradiantur: Nempè vrſus, ac ſimia propter latitudinem pedum poſteriorum: quos vt in vacuum ponant, neceſſe eſt ingreſſionis corrumpi quadraturam. Tranſuerſa ergò ſe inferunt. Et ita quoque moueri Scorpium ex Plauto diſcere licet.

Hiſt. 1. c. 1.

In Caſſina.

Receſ-

Recessim cedam ad parietem, imitabor nepam.

Idem Comicus hunc peculiarem gradiendi modum in Cancro notauit:

In Pseudulo.

Vt transuersus non prouersus cedit quasi Cancer solet.

Vegetius: Paralyticum iumentum ambulat pronum in latere ad similitudinem Cancri. Eundem motum, non sine diligenti consideratione, (sunt enim animalia, quæ pluribus, quàm quatuor notis mouentur) Aristoteles annotauit in libro de Animalium gressu, vbi, sic loquitur: Nam semper in quaternis proximis (pedibus) posteriora per transuersum ad priora arripiuntur. Declarant hoc quæ lento gradu motum cient, vt Cancri: hi enim ita se mouent, quia de eorum genere sunt, quæ multis fulciantur pedibus. Siquidem per transuersum semper eò se mouent, quò gressum dirigunt suum. Et pòst notans huius gressus caussam, hæc ait: Quod etiam animalium genus præter cætera proprium, & sui generis motum agit: quandoquidem omnium vnum in priorem non mouetur partem, sed in latus. Cùm autem prior pars in oculis distincta esset, natura oculos ita affixit, vt crurcula sequerentur. In priorem enim partem illorũ motus tendit. Ob eamque rem Cancri etiam quodãmodo in priorem partem sese videntur mouere. Quibus Philosophi verbis commotus Rondeletius, Cancros prorsum procedere est opinatus, nobisque apparere tantum quòd per transuersum moueantur. Ita enim scribit: Cùm verò cęteræ animantes, & quadrupedes, & multipedes per diametrum, vel in anteriora moueantur, Cancri per transuersũ, & in latus progredi videntur. Sed quoniam oculis semper prior, siue anterior pars ad iter designatur, quia in priore animantis parte siti sunt oculi, Cancri in anteriora re vera progrediuntur. Rectè igitur Plinius: Cancri in pauore etiam retrorsum pari velocitate redeunt, is autem motus ei, qui fit antrorsum, ex diametro opponitur. In hanc opinionem quomodo se exercuerit doctissimus Iulius Cæsar Scaliger, age videamus. Aiunt, inquit, vulgò non rectè videri Cancrorum progressum esse in latus. Etenim cum illis oculi ita mobiles sint, vt aliquando condantur, aliàs exerantur: exerti modò prorsum, modò in latera obliquentur, non erit eorum incessus in latus, si in latus oculi flexi sint. Quia procedunt rectà, quà obtuentur. Sanè haud aspernanda ratio: Vana tamen, non enim scorpius oculos habet emissitios: & (si velis ludere) laterorsum promouet tamen. Ad hæc nemo dicat, lineam quæ dimetitur quadratum, antrorsum produci, sed ad latus. Neque dicentur Cancri antrorsum ambulare, cùm oculi in latus flectuntur: sed oculos dicemus in latus flecti: quia progressio in latus est. Rationem explicemus. Motum tractione, & pulsione fieri diximus alibi. Fit ergo secundum artuum flexiones. At eæ Cancris introrsum ad pectus sunt. Ergo quasi cùm triremus circumaguntur, lateris vnius remiges impellunt, alij altrinsecus inhibent, aut retrò trahunt. Ita quam in partem processurus est Cancer, eius lateris vtitur cruribus ad carpendum solum: alterius lateris ad expellendum.

Cancros prorsum non procedere cõtra Rondeletiũ

Li. 9. c. 31.

Exer. 245

LOCVS.

Li. 9. c. 31.

PLINIVS, Viuere (Locustas) petrosis, Cancros mollibus scribit. Hyeme aprica litora sectari, æstate in opaca gurgitũ recedere. Verùm nõ solum limosis, mollibusuè, sed etiã saxosis in locis degũt, & sicubi alga, & arena est. Et vt summatim dicã, in aquis, tũ dulcibus, tùm salsis, necnõ etiã in terra. Scribũt enim terrestres esse in insula D. Thomę similes marinis, edulesque.

VICTVS. ÆTAS.

VESCVNTVR Conchilijs. Polypum etiam, vbi ob nimiam Venerem imbecillus redditus, morti vicinus est, velut vlcescentes sese, nam hos ille cùm bene valeret, edebat, deuorant: Oppianus.

Carcinades miseræ, & Cancri, multique natantes.
Quos omnes cupidè primò ferus ille vorabat,
Tunc viuum imbellem minimè sua membra tuentem
Discerpunt, donec moriatur funere diro.

quamquam hæc de marinis intelligenda putemus. In ciborum penuria, à suo quoque genere minimè abstinent: quod si quis procul deferre eos velit, curet, ne alteri in alterum impetum faciendi potestas vlla sit. Sunt igitur Cancri sarcophagi, siue marini sint, siue fluuiales,

A uiales, siue inter hos medij, qui scilicet in stagno marino nascuntur, atque degunt. Ore excipiunt aquam, vt cætera Crustata, teste Aristotele: sed eam Locustæ ad suas branchias transmittunt, Cancri parte oris exigua: quæ ratio est, cur circa horum os spuma appareat, ex aqua, & aëre, qui vnà cum ea hauritur, cùm per attractum, & reiectum agitantur. Alibi nullo discrimine Cancri, & Locustæ, inquit, ex Crustatis aquam per suas appendiculas, prope hirtiusculas quasdam partes egerunt. Viuere aqua dulci, & salsa scribit Galenus. Lacte potantes sine aqua viuere multis diebus Author de natura rerum testatur. Plinius Cancris tribuit vitam longam. Nos ex Aristotele suprà probauimus, præ cæteris Crustaceis, longæuas maximè esse Locustas.

Aquam vt recipiunt. Hist. 4. c. 2 Lib. de resp. Lib. de boni & mal. suc. cib. Lib. 9. c. 31

CAPIENDI RATIO.

CAPIUNTUR nassis hoc modo, Ranas in partes diuisas in plures immittit nassas piscator: eas collocat in loca vbi Cancri degunt, vt ingrediantur. Capiuntur, & aliter, virgulis scilicet diuisis in summitate, quibus B intestina aliqua aut ranarum corpora inserta sunt, ordine dispositis iuxta gurgites, & loca quæ habitare solent, denis, duodenisùe: inde reticulo circumit piscator, virgas singillatim eleuans, subiectoq; reticulo, cùm Cancer non adeo celeriter se possit explicare, decidit in reticulum.

SEXVS.

INTERIORA operculi applicatilis hirtiora, ampliora que fæminæ Cancri habent, quàm mares: vt ait Aristoteles: Nulla re, inquit, differt fæmina à mare, nisi quòd operculum applicatile illud amplius, & distantius, & hirsutius fæminæ gerant, in quo oua pariunt, & quà egerunt excrementum. Membrum autem quod mas in fæminam inserat, nullum omnino habetur. hæc ille. Plinius pedibus etiam distinguit, nam de Cancris C loquens, fæminæ, ait, primus pes duplex, mari simplex. Præterea Mares, vt scribit Author de natura rerum, duas habent spinas inter ventrem, & caudam, quibus fæminæ carent, quæ oua in ventre habent.

Hist. 5. c. 7. Lib. 9. c. 31

COITVS. PARTVS.

CANCRI parte priore (Rondeletius vertit partibus posterioribus) copulantur, sua opercula loculosa illa, rugosaq; mutua consertione componentes. Primùm Cancer minor ab auerso superuenire solet, tum maior vbi ille superuenerit, hæc Aristoteles. Vnde Plinius Cancros ore coire scripsit. Oua autem edunt in operculo, nec procul vt pisces faciunt, & cætera quæ parere solent. Hinc fæminis operculum latius, vt locus esset ouis recipiendis D capacior, & præstantior.

Hist. 5. c. 7. Lib. 9. ca. 51.

ANTIPATHIA.

CANCRUM admota Polypode herba abijcere chelas, siue pedes, Zoroastres in Geoponicis ait. Aper non faciet in te impetum, si Cancrorum branchia (teste Didymo) illa denticulata tecũ appensa circumferas; Apibus odor Cãcrorum vstorum infestus est testibus Palladio, & Columella: Virgilius:

Aper ne integrasset.

——— Neue rubentes
Vre foco Cancros. ———

3. Geor. Erucę cancros odere.

Idem Plinius: Cancrorum odore, inquit, si quis iuxtà coquat, apes exanimantur. Authores habeo, qui ardeolas Cancris nidos suos munire affirment aduersus noxia animalia. Tanto dissidio flagrant Cancri, & Erucæ, vt si à cornibus suspendantur illi ramis arborum,

rum, in quibus irrepunt, aut nidulantur Erucæ, illicò decidant collabanturque, & aliò immigrent. E

NATVRA. MORES.

lib.9.c.31. Vt pugnet.

VNIVERSI, inquit, Plinius, vbi aliquando congregantur, os Ponti euincere non valent; quamobrem regressi circumeunt, apparetq; tritum iter, & paulò pòst. Dimicant inter se vt Arietes aduersis cornibus incursantes. Narratur apud eundem Sole Cancri signum transeunte Cancrorū, cùm, exanimati sunt, corpus in sicco transfigurari in Scorpiones. Ouidius brachijs orbos Cancros producere scorpios, si sub terra occultentur, canit his versibus.

Scorpionis vt Cancris Metamor. 15. lib.

Concaua litoreo si demas brachia Cancro
Cætera supponas terræ, de parte sepulta
Scorpius exibit, caudaq; minabitur vnca.

Calliditas in Conchylijs capiendis.

Magna huius animalis astutia, & calliditas in capiendis Ostreis, Conchisq; obseruatur. Calculos enim, & lapillos patulæ, hiantique eorum testæ ingerit, ita vt occludi nequeat, mox dentato forcipe pisculentam carnem abradens, atq; eliciens deuorat, suauiterq; & securè sua captura fruitur nullo vindictæ metu. Diligenter multi ex Ecclesiasticis scriptoribus hanc fraudulentiam descripsere, sed diligentissimè D. Ambrosius: cuius verba mellito quouis nectare dulciora non præteribo: Cancer quoque, inquit, quas cibi gratia præstigias struit? Nam & ipse Ostreo delectatur, & carnes eius epulum sibi quærit. Sed quia vt appetens cibi, ita prospiciens periculi: quoniam, cùm difficilis est venatio, tùm periculosa: difficilis, quia testis validioribus esca interior includitur: nam velut muris quibusdam mollitiem carnis, præcepti imperialis interpres Natura muniuit; quam medio testarum quodam sinu concauo nutrit, ac fouet, & quasi in valle quadam diffundit: & ideo cassa omnia tentamenta sunt Cancri, quia aperire clausum ostreum nulla vi potest, & periculosum est, si chelas eius includat; ad argumenta confugit, & insidias noua fraude molitur. Itaque quia omnia genera delectatione mulcentur, explorat si quando Ostreum remotis in locis ab omni vento contra Solis radios diptychum illum suum aperiat, & reseret claustra testarum, vt libero aëre visceris sui voluptatem quandã capiat, & tunc clanculo calculum immittens, impedit conclusionem Ostrei, ac sic aperta claustra reperiens, tutò inserit chelas, visceraque interna depascitur. Hactenus ille. Oppianus hæc de Cancro marino dixit.

Hist. 5. c. 8.

G

Si quis in æquorea Cancrum conspexerit alga,
Laudibus extollet, tantam mirabitur artem.
Concessa ex alto solers prudentia Cancro,
Cui parta est dulcis magno sine præda labore.
Ostrea distendit, testas, & claustra recludit
Portarum, pascitq; lutum, scopulisq; repanda
Gliscit aquas, paruum madida de rupe lapillum
Obliquus tollit Cancer, chelisq; recuruis
Continet, in testis lapidem demittit, apertis.
Assidet, atq; epulis lætus saturatur amicis.
Non potis est nixu geminas occludere lances
Ostrea, nam latis portis seiuncta dehiscit,
Et moriens saturum Cancrum, læthumq; relinquit.

H

Puto tamen omnibus Cancris hanc inesse prudentiam venandi Ostrea, nam & in paludosis locis aquarum dulcium, ac fluminibus longè à mari dissitis, hæc & cancri proueniunt. Latent, inquit Plinius de Locustis loquens, mensibus quinis: similiter Cancri, qui eodem tempore occultantur; & ambo veris principio senectutem anguium more exuunt renouatione tergorum. Hæc ex Aristotele, qui ait Cancros nuper natos, & pòst etiam vere crusta sua exui, quemadmodum Locustæ, Alibi sic loquitur de hac re clariùs: Cancri exuunt senectutem, molliores quidem perspicuè: sed etiam duriores exuere aiunt, vt Maias. Cùm verò exuunt, mollis admodum crusta subnascitur: & quidem Cancri præ teneritate non satis ambulare possunt. Idem sæpius repetit.

lib.9.c.30.

Hist. 5. c. 17.

Hist. 8. c. 17.

Crustam exuunt.

DENO-

A

DENOMINATA.

Καρκινοῦ-θαι Ca cellari quid Latinis.

KΑρκινοῦθαι Cancri brachiorum inſtar comprehendere, vel comprehendi, cõtorqueri ἐπαλλήλως, hoc eſt alternatim, vel mutuò: Cancellari Latinè dicimus pro implicari inuicem, & ita conſtipari. Καρκινοῦται ὅταν ῥιζοῦται ὁ σῖτος καὶ σκληρύνεται, Heſychius, & Varinus. Theophraſtus: χειμῶνες δὲ ἐπιγινόμενοι παντα χοῦ μὲν χρήσιμοι. ῥιζοῦται γὰρ καὶ καρκινοῦται μᾶλλον: hoc eſt, vt Gaza vertit: Sata frigore melius radicantur: cancrificãturq; Volunt καρκινοῦθαι dici plantarum radices, quæ Cancri inſtar diuaricatis, & in latera diſperſis fibris, vel capillamentis terram appræhendunt. Ab hoc verbo καρκίνωμα dimanauit, idem cum Cãcro morbo. Celſus de carbunculo: Non idem periculũ Carcinoma affert, niſi imprudentia curantis agitatum eſt. Id vitium fit maximè in ſuperioribus partibus circa faciẽ, nares, aures, labra, mammas fæminarum. Et in iecore etiam, & ſplene hoc naſcitur. Circa

Carcinoma

B locum affectũ aliqua quaſi puncta ſentiuntur: iſque immobilis, & inæqualis tumet, interdum etiam torpet. Circa eum inflatæ venæ quaſi recuruantur, hæq; pallent, aut liuẽt, nonnunquam etiam in quibuſdam deliteſcunt, tactuſq; is locus alijs dolorem affert, in alijs eũ nõ habet. Καρκινώδης, Cancro ſimilis, vel qui è Cancrorum eſt genere; vtitur hoc adiectiuo Ariſtoteles. τὰ καρκινώδη ἕλκη, dicuntur vlcera Cancro ſimilia morbo. Καρκινάδης parua ſunt animalia minutis Cancris ſimilia, colore, vt ſcribunt, fuluo. Aetius αἱ τὰς καρκινάδας ἐσθίουσαι τρίγλαι δυσώδεις εἰσὶ καὶ ἀηδεῖς, quidam Cancellos vertunt, quos καρκίνια diminutiua voce Græci vocant.

Καρκινώ-δης. Carcinades quæ animalia.

MISTICA. MORALIA.

Homines doloſi, & perfidi: Hex. diui. offic. Hom.

IMPOSTORVM hominum mores, & qui improba, inexplebilique cupiditate diuitias nullibi non quærunt, item qui patrimonijs ſuis pauperes per vim ſpoliant, vel per inſidias eripiunt, præclarè exprimit Cancrorum aſtutia. Quos eleganter perſtringit hæc D. Baſilij oratio. Iam quidem, & infirmi, inquit, cuiuſdam animantis haud modicam aſtutiam

C ipſe, ac doloſum ingenium, inſidioſumque cùm didiceris, volo proinde, vt ipſe admonitus non imitere, ſed vites maleficos. Cancer efflictim Oſtrei carnes cupit, ſed perdifficilis eius eſt ipſi venatio, teſtæ ratione, qua clauditur, ac munitur: peruualido namq; & infracto ſepto carnis Oſtrei mollitudinem natura muniuit. Quapropter & Oſtracodermon id aquatile nuncupatur. Cùmque duæ concauitates exactè inter ſe coniunctæ Oſtreũ circumplicent, & ambiãt, nihil prorſus Cancri dẽticulati forcipes illi poſsũt. Quid igitur agit? Quid tandem molitur? Cum viderit illud tranquillis in locis tepore ſeſe oblectare, ſuaſq; illas valuulas ad Solis radios aperuiſſe, ac explicaſſe, tunc clanculum iniecto calculo concluſionem prohibet, atque quod viribus ſuis deerat, id tali aſtu ſibi ſupplet. Hęc eſt eorum malitia, quæ neque ratione, neque voce prędita ſunt. Ipſe ego optauerim, vt Cancrorum ſolertem induſtriam imitatus in parando viatico, à proximorum noxa, incommodiſque tibi temperes. Talium eſt profectò morum, qui ſuum cum dolo fratrem adire ſolet, quique ex inſidijs proximos aggreditur, alieniſq; inſultat calamitatibus. Effugito

D deſpiciendorum hominum imitationes. Tuis proprijs facultatibus eſto contentus, paupertas cum veraci ſufficientia, omni potiundę voluptati profectò eſt compoti mentis anteponenda. Ad huius imitationem D. Ambroſius, cùm declaraſſet quàm aſtutè, ac fraudolenter inſidias parent Oſtreis, & Conchis Cancri, horum exemplo fraudolentium hominum perfidiam, ingluuiem, cupiditatemq; inordinatam comprehendit his verbis: Sunt igitur homines, qui Cãcri vſu in alienæ vſum circumſcriptionis irrepant, & infirmitatem propriæ virtutis aſtu quodam ſuffulciant, fratri dolum nectant, & alterius paſcantur ærumna. Tu autem proprijs eſto contentus, & aliena te damna non paſcant. Bonus eſt cibus ſimplicitas, innocentiæ ſuæ bona habens: inſidiari neſcit alienis, nec auaritiæ facibus exardeſcit, cui lucrum omne ad virtutem diſpendium eſt, ad cupiditatem incendium. Et ideo beata eſt, ſi bona ſua nouerit cum veritate paupertas, & omnibus præferenda theſauris: quia melius eſt exiguum cum Dei timore. Quantum eſt enim, quod hominem alat? aut ſi quæris, quod etiam abundet alijs ad gratiam, id quoque non multum eſt. Melior eſt

Hex. 5. c. 8

enim

enim hospitalitas in oleribus cum gratia, quàm vitulorum pinguium præparatio cum discordia. Vtamur ergò ingenio ad quærendam gratiam, & salutem tuendam: Licet nobis vti exemplis maritimis, ad profectum nostræ salutis: non ad alienæ periculum. Hactenus D.Ambrosius. Impostores etiam alios, & fraudolentos, veluti sunt qui ciuitatis gubernaculis præsunt, sed Iustitiam iniquè exercentes, exprimunt Cancri. Nam vt hi non rectà progrediuntur, sed dextrorsum, ac sinistrorsum, ita etiam illi via recta neglecta, munera impiorum, ac inhumanorum, ipsi etiam inhumani pijs bonorum rationibus, lachrymisque præferunt: de quibus scilicet tàm impiè cum innocentibus, agentibus dicebat Hieremias: Facti sunt retrorsum, & non antè: deque ijsdem dicitur in Prouerb. quòd ipsi relinquunt iter rectum, & ambulant per vias tenebrosas. His testa dura est; quia in prauo illo proposito, fraudolentisque actionibus persistunt: carent sanguine: quia nihil humanitatis, misericordiæ, ac dulcoris possident: viuuntq; in locis mollibus, delicias, ac omne voluptatis genus amplectentes.

Dolosi magistratus.

Cap. 6.

HIEROGLYPHICA.

SCITE admodum Iohannes ille cognomento Scholasticus, Scalarum anacephalæosi, hominem qui modò risui indulgeat, modò luctui, modò austeritati, atq; temperantiæ se reddat, modò delicijs diffluat, & voluptatibus implicetur, Cancro æquiparauit, nunc in dextram, nunc in sinistrā partem gradienti, miraq; vitam suam inconstantia traducenti: virq; is sapientissimus de ingenij eiusmodi prolectu nihil sibi quidquam pollicetur, quod ad vllam sit vnquam frugem peruenturum. Eiusdem subterfugij, inquit Pierius Valerianus, caussa Sophistam significare, qui volunt, Cancrum pingunt: eos enim persimiles huic animali dicit Plato Euthydemo, quos vbi validiori aliqua ratione deuictos, comprehensosque putes, tunc retrò fugaci cursu lapsi per diuerticula, atq; subterfugia, maiorem priore laborem tibi intentant, si vilem, ac inanem prorsus curam eos consectandi susceperis. Sed enim non in Sophistas tantùm, sed in ipsam etiam Dialecticam obortum est à Cancro cauillum. Nam Ariston Philosophus, vt eam eluderet, dicere solebat, eos qui Dialecticam enixiori conatu sectarentur, ijs assimilari, qui Cancris vescerentur, cibi enim admodum exigui gratia circa ossa tàm multa numero, tantum laboris insumi. Si quid verò abditum, & arcanum luci proditum, ac reuelatum ostendere, quis vellet, Pagurum, & eius generis pisces, qui latebris gaudent, face apposita figurabant: constat enim eos nocturno tempore, admoto lumine, de penitissimis etiam cauernis euocari. Ea verò de caussa Cancri ad nocturni luminis splendorem accurrunt, quòd id omne genus Testacea noctu plurimùm pasci soleant: compertumque plenilunio sit, ea magis tùm pinguescere. Iam verò Imperatorem Octauianum Augustum adeo delectatum fuisse hoc prouerbio, *festina lentè*, scribūt Aulus Gellius in noctibus Atticis, & Macrobius in Saturnalibus, vt non solùm in communi colloquio, sed in Epistolis etiam eo vteretur: & in sigillo suo sculptum haberet Papilionem cum Cancro: quibus duabus bestiolis prouerbij sententiam hieroglyphicè pingebat: per Papilionem Vermiculum alatum, & velocem, innuens celeritatem, per Cancrum verò, qui motu retrogrado, & tardo fertur, moram, & cunctationem.

Incōstātia.

Sophista.

Arcanū reuelatum.

Festina lentè.

NVMISMATA.

CANCER in numis, inquit Pierius Valerianus, compactile scilicet genus id, quod corpore est obrotundiore, cuiusmodi plæriq; cæleste signū figurant in Zodiaco, Chiorum indicat Rempublicam. Tradunt id, & Pollux, & alij: sed enim nisi quispiam author esset, nummus argenteus id satis indicaret, in quo Pagurus is est cum inscriptione, ΚΩΙΩΝ, insere ΛΕΥΚΙΠΠΟΣ. Tria Agrigentinorum numismata argentea reperiuntur, in quibus sculpta est ab vna parte aquila leporem pedibus premens, ac quandoq; illū dilacerans rostro, cum inscriptione in eorum vno tali, ΑΚΡΑΓΑΝΤΟΣ, in altero ΑΚΡΑΝΤΟΣ: in tertio verò ΑΚΡΑΤΑΝ. Horum autem numismatum pars opposita Cancrum, & piscem exprimit, vnius inscriptio talis ΑΚΡΑΓ, alterius ΑΚΡΑ, tertij ΑΚΡΑΓΑ, in quo anguis est pisciculum ore tenens. In Syracusanorum nummo quoque argenteo parte

Gerogl. lib. 28.

Chiorū nūmus cū Cācro.

A parte vna aquila insculpta cernitur ardeam, vel vt alijs placet, vulturem pedibus prehensum tenens cum inscriptione ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ; altera verò parte Cancer est, & sub eo duo delphini. Adraniorum quoque duo extant nummi argentei; quorum prior vno latere aquilam habet, leporem pedibus tenentem, cum his infrascriptis ΑΔΡΑΝΙΩΝ, altero verò Cancrum supinum cum sex circulis O literam planè referentibus, tribus ad dextram chelam, tribus ad sinistram. Infra Cancrum cernitur quid serræ simile. Posterior vna parte aquilam etiam habet pedibus comprehendentem leporem, & hæc supra caput, & dorsum aquilæ scripta circum nummi oram ΑΔΡΑΝΙΩΝ: altera verò parte, Cancer cernitur, & intra eum serpens, aut anguilla, vt arbitratur Hubertus Golzius, superiùs verò intra Cancri vtrasque chelas pecten. Sinuessa vrbs Græcæ originis ante vocata Sinope nummum cudit argenteum, in cuius vna parte videtur Cancer, aut Pagurus, & infra hunc piscis non nihil incuruatus cum hisce infrascriptis literis ΣΙΝΥΕΣΣΑΝΩ, ab altera testudo cum eadem inscriptione. Per Pagurum, aut Cancrum volunt intelligi sapientiam, per testudinem salubritatem. Esse enim calidas aquas in agro Sinuessano hecticis, & phthisicis saluberrimas, Strabo, & Plinius testantur. In nummo æneo Brutiorum ab vno latere Cancer est, intra cuius chelas impressæ hæ literæ ΒΡΕΤ, & supra has literas caput bouis, infrà verò Cancrum ΤΙΩΝ legitur; ab altera parte deæ alicuius, nimirum, Palladis caput est, è cuius vertice quinq; Cancri pedes prodeunt.

Adraniorum.

Sinuessæ vrbis.

Brutiorum

B

PRÆSAGIA.

PLVVIIS imminentibus, aut tempestate, Cancer ex aqua in terram prodit: quod scripsit Aratus in his versibus;

> Καὶ μὲν ἐξ ὕδατος καὶ καρκίνος ᾤχετο χέρσῳ
> Χειμῶνος μέλλοντος ἐπαίσσεσθαι ὁδοῖο

Pluuiæ præsagium.

SOMNIA.

C

CANCER viros peruersos, & inemendabiles indicat, propter animalis transuersa vestigia. Si quis inueniat marinum Cancrum, aut pluuialem (fluuialem) virum peruersum inueniet, & inopem. Si marinum, regem: si fluminis, principem, eò quod mare regem, flumen verò principes, Zographus ex incerto.

FABVLÆ.

CANCER teste Hygino, & Basso Iunonis officio inter astra collocatus, quòd Herculem, cùm hic contra Hydram Lernæam confligeret, & palude pedem haberet, mordicùs arripuisset. Herculem enim aiunt ideo ira accensum, eum interfecisse, Iunonem autem, quæ Herculi infensa erat, inter sidera collocasse. Hanc fabulam Thom. Rhadi. metricè sic descripsit;

Cãcer cur in astra collocatus.

D

> *Tot Hellas Herculis ense nectus*
> *Cancer portans, & habet irradians,*
> *Calcem morsu acriter arripuit*
> *In Lerneæ caput arma domat*
> *Quando Tirynthius acer, amans*
> *Famæ. Occisum tulit ætherijs*
> *Oris Iuno breuiori mora.*

Nonnulli, cur inter sidera sit collocatus, aliam rationem reddunt, quia nimirum conuersione, regressuq; tàm peculiari eo in animali animaduerso, per eius imaginem ostendere voluerint Solis cursum, qui cum eò progressus fuerit, retrorsum auferri, ac tantundem aufugere videatur. Veluti caper opposita ratione confictus, quia sol ab eo signo, toto poli nostri tractu, altiora petere contendat: caper enim dum pascitur accliuiora, editioraq; loca petit. Huiusmodi verò commentum, vt ait Pierius Valerianus, non ex orbis totius conditione, sed ex cæli nostri situ, sphæraq; ipsa ad arcticum obliquata excogitatum est:

Capri signum.

Lib. 28. Hierogly

nam ad æquinoctialem circulum appropinquantibus Cancer deprimi videretur, æquinoctij signa attolli: ad id tamen fieret quòd Solis progressus, & regressus omnino à Capricorno ad Cancrum, mox à Cancro ad Capricornum, secto duobus locis æquinoctiali considératur. Quod verò aiunt Herculum tot immanium monstrorum domitorem, in opprimendo etiam Cancello laborasse, nihil aliud sibi vult, vt veteres interpretantur, quàm sophisticas nugas obtritas dialecticæ disciplina. Fabulosè igitur iocatur Plato, cùm Herculem aduersus Cancrum desudasse dicit.

Hercules cur cancrũ occidisse dicatur.

APOLOGVS.

SERPENS vnà cum Cancro viuebat, inita cum eo societate. Itaq; Cancer simplex moribus, vt & ille mutaret, admonebat, astutiam. Hic autem minimè obediebat. Cùm obseruasset igitur Cancer ipsum dormientem, & pro viribus compressisset, occidit. At serpente post mortem extenso ille ait: Sic oportebat ante hac rectum, & simplicem esse, neque enim hanc pœnam dedisses. Significatur hoc apologo, offendi potiùs, quàm iuuari, qui cum dolo amicos adeunt. Ad huius apologi sensum fortasse, aut alterius ei similis facti sunt hi antiqui versus, quos vt Eustathius, & alij, Alcei, alij Sapphus, quidam Praxillæ Sicioniæ esse aiunt.

Serpens & Cancer.

Ο καρκῖνος ὧδ᾽ ἔφη χαλᾷ τὸν ὄφιν λαβὼν
Ευθέα χρὴ τὸν ἑταῖρον ἔμμεν, καὶ μὴ σκολιὰ φρονεῖν.
Cancer autem ita locutus est, cùm serpentem chelis comprehendisset,
Necesse est vt sodalis rectum sequatur, & non obliqua voluat animo.

PROVERBIA.

KAρκίνος λαγωὸν αἱρεῖ, idest *Cancer leporem capit*: de rebus quæ fieri nequeunt, vt interpretatur Suidas: seu vt alij de re nequaquam verisimili, dictuq; absurda, velut si quis dicat, ab indoctissimo superari doctum: Huic & aliud simile, Καρκίνους δασύποδι συγκρίνεις, idest, *Cancros lepori comparas*, de supra modum dissimilibus. Etenim vt leporem celeritas, ita & Cancrorum tarditas tota est. *Nunquam efficies vt rectè ingrediantur Cancri*. Aristophanes.

Cancer leporẽ capit.

In pace.

Οὔποτε ποιήσεις τὸν καρκίνον ὀρθὰ βαδίζειν,
Οὐδ᾽ ἐπὶ τὸ πραχθέντι ποιήσεις ὕστερον οὐδὲν.
Ambulet vt Cancer rectà, haud efficeris vnquam
Nec quidquam efficies, vbi res erit ante peracta.

Hoc velut oraculum poëta facetus pronunciat, quod à natura sit insitum, nullo corriges negotio. Nam Cancris genuinum obliquè ingredi. In quorum altero carmine tangit adagium, *Actum ne agas*. Idem ferè cum præcedenti, & illud est: *Cancrum rectè ingredi doces*. Καρκίνον ὀρθὰ βαδίζειν διδάσκεις, de eo qui docet indocilem. Refertur in Plutarchi collectaneis. Pertinet ad genus, ἀδυνάτων, *Aethiopem dealbas*. Siquidem animal hoc non ingreditur nisi obliquo corpore, & in omnem partem mouet gressum.

Cancrũ rectà ingredi docere qd.

Εν δὲ διχοστασίῃ κ᾽ Ανδροκλείδης πολεμάρχει.
In seditione vel Androclides belli ducem agit.

In homines contemptos, & humiles, qui per occasionem aliquam incidentem dignitatem sortiuntur. Effertur etiam ad hunc modum:

Εν δὲ διχοστασίῃ καὶ πάγκακος ἔμμορε τιμῆς.

& aliter:

Εν γὰρ ἀπηχανίῃ καὶ χαρκίνος ἔμμορε τιμῆς.
Fert rebus desperatis & Cancer honorem.

Quanquam Carcinus viri nomen in hoc prouerbio videtur. Πάντα λίθον κινεῖ. *Omnem moue lapidem*. Sunt qui metaphoram somptam esse existimant ab his, qui Cancros venantur in litore. Nã hi plærumq; sub saxis latitant, quæ mouent, qui Cancros quærunt. Imitari nepã: pro retrocedere & in peius labi: Germani dicũt Hindersich vuie dine Krebs gãd. hoc est retrorsum, vt Cancri ambulant, sed Nepa scorpionem potiùs, quàm Cancrum significat.

Omnẽ lapidem mouere, qui dicatur & vnde

SIMI-

A

SIMILIA.

QVI hominem nimium præsumentem; & gloriosa verborum plus vltrà iactatione superbientem, illudere Romæ nuper voluit, quidam Cancro inequitantem pinxit, & adscripsit Plus Vltra: Οἱ ἐν διαλεκτικῇ βαθυνοντες, ἐοίκασι καρκίνους μασσομένοις: οἳ δι᾽ ὀλίγον τροφιμον περὶ πολλὰ ὄστα ἀσχολοῦνται: Ariston in similibus: hoc est, Qui dialecticæ studium profundè rimantur, Cancros edentibus similes sunt: qui propter exiguum alimentum, circa crustas plurimas occupantur.

EPITHETA.

B TEXTOR Cancri sideris, & animalis aquatici epitheta confudit; separantur hoc modo. Animali hęc adscribenda: octipes, multipes, scopulosus, cæruleus, testudineus, tardigradus, ferus, humens, rubicundus, obscænus. Nam fluuialis, æquoreus, & litoreus, differentiæ potiùs quàm epitheta fuerint. Rubentem dixit Virgilius. *Neue rubentes Vre foco Cancros:* idest, vt Seruius exponit, cùm vruntur, non qui per naturam sint huius coloris. Sideri verò conueniunt, Lernęus, pluuialis, nisi fluuialis legendum est, vt sit idem quod fluuiatilis:) & multa à calore ducta, quòd sol mense Iunio, quum vehemens viget æstus, hoc sidus percurrat: calens, calidus, torrens, ardens, adustus æstiuus, æstifer, rapidus, feruidus, inflammans: vtraque curuās brachia. Σισυρνοδῦται καρκίνοι Licophroni dicuntur. Sisira enim, vel sisyrna, teste Varino, est tunica crassa ex ouillis, vel caprinis pellibus cum lana. ῥοδοδάκτυλος, roseis digitis, apud Athenæum: ὀκταπόδης Nicandro. Et Ouidio:

Cancri animalis epitheta. *4. Georg.* *Epitheta Sideris.* *Sisira quid* *1. Fastor.*

Octipedis frustra quærentur brachia Cancri.

ἅλιται, Oppiano. Sed hoc fortè, inquit Zographus, marinis potiùs conueniet, vel omnibus, vel speciei cuidam. Plura in epithetis Paguri. Homerus in Batrachomuomachia eleganter Cancros descripsit epithetis.

C

Ἦλθον ἐξαίφνης νωτάκμονες, ἀγκυλοχεῖλαι,
Λοξοβάται, στρεβλοί, ψαλιδόστομοι, ὀστρακόδερμοι
Ὀστοφυεῖς, πλατυνωτοι, ἀποστίλβοντες ἐν ὤμοις,
Βλαισσοί, χειροτένοντες, ἀπὸ στέρνων ἐσορῶντες,
Ὀκτάποδες, δικάρηνοι, ἀχείρεες. οἱ δὲ καλεῦνται
Καρκίνοι οἵ ῥα τε μυῶν οὐρὰς στομάτεσσιν ἔκοπτον.

Venerunt autem ex improuiso habentes incudes in tergo vngulis curuis
Obliquè ingredientes, tortuosi, habentes forficulas in ore, ostripelles,
Ossei natura, lati humeros, rutilantes in humeris.
Blæsi, neruosis ceruicibus, à pectoribus intuentes,
Octopedes, bicipedes, manibus qui capi nequeant (illi autem vocantur
Cancri) qui vtiq; murium caudas oribus incidebant.

D

VSVS IN CIBIS.

CANCROS, & huiusmodi malacostraca scribit Galenus duram carnem habere; & ob id difficillimè confici, sed firmi alimenti esse. Author libri Galeno adscripti de Spermate; Cancri pisces, ait, frigidi, & humidi septentrionales. Psello, itemque Diphilo apud Athenæum Cancer grauis est, & difficilis concoctu. Apud eundem Mnesitheus ait; Cancri, Locustę, Squillæ, & huiusmodi, difficulter quidem concoquuntur, sed multò faciliùs, quàm alij pisces. Conuenit autem eos assari potiùs, quam elixari. Arnoldus Villanouanus, Cancros marinos, & fluuiatiles difficilis quoq; digestionis esse scribit, at multùm alere, nec facilè in stomacho corrumpi. Et Aetius in curatione colici

Tẽperies.

affectus Cancros prohibet in cibo, quòd turbationem inducant, Squillas, tanquam ex Malacostracis minus noxias concedit. Aluum soluere testatur Galenus, propter salsedinem, & acrimoniam eorum: ideoq; stomacho nocere, maximè neruosam eius substantiam. Idem præcipit, vt coquãtur, in aqua, in qua nati sunt; ego nihil referre puto, dummodo salsa sit aqua. Coqui debent, inquit Platina ex aqua, & aceto, & sale abundanti. Cocti, & in patinas translati ex aceto (suffuso) comeduntur. Romę, qui crustam veterem exuerunt, friguntur oleo, & butyro: duriori crusta tecti assantur super prunas. Laudantur etiam si coquantur in vino. Laudantur, qui vetustam habent crustam, autumno, hyeme, & vere; qui autem eam exuerunt Aprili, & Maio mensibus inueniuntur, nonnunquam etiam Romæ mense Septembri.

Cur in colico dolore prohibeantur.

Vt coquendi.

VSVS IN MEDICINA.

HIC quædam communia Cancris marinis, & fluuiatilibus remedia omisimus, quæ vbi de Cancro fluuiatili erit sermo, proferemus. Plinius contra serpentium ictus mederi tradit, sole Cancri signum transeunte. Apud eundem nil tam æquè aduersari serpentibus quàm Cancros, suesque percussas hoc pabulo sibi mederi Thrasyllus author est: cùm sol sit in cancro, torqueri serpentes. Apri, ait Aelianus, Hyoscyamo deuorato Cancros sibi pro remedio quærunt. Plinius apros bedera sibi mederi scribit in morbis, & Cancros vescendo, maximè è mari eiectos. Cerui, teste Aristotele, morsi, vel à phalangio, vel à quouis generis eiusdem, Cancros edunt, quod idem homini etiam prodesse putatur, sed non caret fastidio. Paulus Aegineta contra scorpionũ ictus silphium cum Cancro trito in vino propinat. & Aetius eum appositum Scorpium occidere prodidit. Sed hoc alij priuatim de Cancro fluuiatili scribunt. Carbunculos, & carcinomata in mulierum parte, teste Plinio, præsentissimo remedio sanari tradunt Cancro fæmina, cum salis flore cõtuso post plenam lunam, & ex aqua illita. Cancri cùm in electuarijs, & antidotis resumptiuis ponuntur, sic præparari debent: Euellantur extremitates Cancrorum è pedibus, & corporibus suis: & abluantur cum aqua frigida, & sale cum cinere, ter, donec iam puræ sint carnes, & odoris grauitatem exuerint. deinde coquantur in aqua hordei, cum aqua lactis, à quo extractum est butyrum. sic præparati electuarijs misceantur, vt docet Auicenna lib. 4. sui Canon. fen. prima, tractatu 3. capite de medicamentis refrigerantibus hecticos, Hæc ex veteri editione Nicolai Prępositi. Cancri ex aqua poti profluuia sistere, ex hyssopo (vetus codex legit œsypo) purgare, & si partus stranguletur (scilicet in enixu laborioso parturientis matris) similiter poti auxiliantur. Eosdem recentes, vel aridos bibunt ad partus continendos. Hippocrates ad purgationem mortuosq; partus vtitur illis, cum quinis lapathi radicibus, cum ruta, & fuligine tritis, & in mulso datis potui. Item in iure cocti cum lapatho, & apio menstruas purgationes expediunt: lactisq; vbertatem faciunt, Item in febri, quæ fit cùm capitis doloribus, & oculorum palpitatione, mulieribus in vino austero potos prodesse dici Plinius scribit. Ad stranguriam quidam iubent tres Cancros coqui in cyatho aceti, in mortario simul cõtundi, & exprimi, & propinari. Cum aqua florum Cyani minoris destillata extrahitur succus ex Cancro viuo contuso, & eo gingiuæ puerorum in dentitione salubriter illinuntur. Iliaco calido, & sicco præscribit Hippocrates inter alia pisces leuiter coctos, & Cancros, & Conchylia. Cancri testam diligenter teres, & vino subdulci miscebis, & colatam potionem dabis bibendam ei qui calculi molestia laborabit, ex Marcello. Aetius ad idem remedium Cancros vrit: Cancros inquit, tres, aut quinque, aut septem tantùm, cum ingenti strepitu indesinenter sub testa exure: & contriti eorum cineris coclearium vnum cum condito præbe: eoq; calculosos renes sanabis, sed Marcellus Empyricus ad hoc remedium Cancros simpliciter terit, vt paulò antè recitaui. Cancrorum cinere aliqui in dentium doloribus vtuntur, ex Plinio: Ab eodem Cancri, & Scolopendræ marinæ cinis cum oleo, inter psilothra numerantur: conijcit autem Zoographus, non Cancros simpliciter, sed cinerem eorum esse intelligendum. Andreas ad lepras Cancri cinere cum oleo vsus est, eodem Plinio teste. Cancri maxilla naribus insufflata valet ad sanguinis fluxum, ex Rosa Anglica. Galenus in Euporisticis ait: A bestijs venenatis, rabiosoque cane demorsos sanat Cancri interiorum cinis ex aqua semel, aut bis potus, quantum manus capere potest. Prodest etiam morsui canis

lib. 9. c. 31. Contra serpentes. lib. 32. c. 5.

1. Var. c. 7. Hist. 9. c. 5.

Cõtra scorpiones. Contra carbunculos, & carcinomata.

Vt ad electuaria pręparandi.

Profluuia sistunt. Ad partus cõtinendos.

lib. 32. ca. 10. Ad strãguriam. li. 3. de dięt.

Ad dentitionem. Ad calculũ

Ad dolorẽ dentium. Ad sanguinis fluxum f. 32. c. 8. Ad venena & rabiosos canes.

A canis rabidi, authore Plinio, membrana, ſiue ſenectus anguium cum Cancro maſculo trita (manuſcriptus legit ex vino trita.) Cancri oculos alligatos collo mederi lippitudini dicunt, vt idem ait. Cancri oculus, inquit Marcellus, ſubtiliter ſublatus, & in phœnicio colligatus, colloque ſuſpenſus, lippitudini incipienti medetur, ſi tamen remedium à caſto homine fiat. Si ramphos erodij (roſtrum ardeæ) cum Cancri felle in corio aſinino ſuſpenderis ad collum vigilantis, dormitabit, vt author eſt Kiranides. Ratio conficiendi pulueris vtilis ad diſſectionem nerui, qui à chirurgo eſt conglutinandus, Henrici Ranzouij. Recipe oculos Cancri, in ſubtiliſſimum puluerem comminutos in paruo linteolo. Hunc puluerem neruis inſperge, & ſiccis faſcijs, ex linteolo confectis, locum obliga, ne humiditas aliqua ad neruos penetrare poſſit. Hanc ligaturam per ſpacium viginti quatuor horarum intactam relinquito. Elapſo prædicto temporis ſpacio Chirurgus neruum inſpiciat, ipſiuſque conglutinationem exploret, & deinceps vulnus illud calidis vinculis deliget inſtar alterius vulneris recentis, & poſt diem vnum, aut alterum ligaturam diſſoluat. In capite Cancrorũ reperitur lapillus figura planus, qui acerrimo aceto immiſſus motum manifeſtum habere deprehenditur. Huius puluere audio multos feliciter vti ad conterendos renum calculos, B ex Mizaldo. Eoſdem etiam, in potu ſumptos, cordis punctiones ſanare aiunt.

Lib. 29. c. 25.
Lippitudini medētur
Ad neruos conglutinādos.
Lapis in capite cancri & eius vis.
Memor. cen. 8.

VSVS IN VARIIS.

PVRGARI à Scorpijs domos, tradunt referente Iſidoro, ſi decem Cancri cum ocimi manipulo alligentur, omnes enim qui ibi ſunt Scorpiones, ad eum locum coituros. Ne à rubigine ariſte in aruis contaminentur, & in fœtidum puluerem redigantur, quidam tres Cancros cum bouillo, & caprino ſtercore paleis admiſtis vrunt: Cancros viuos, inquit Plinius, cremari iubent quidam, vt carbunculi non noceant. Vlmi folliculis genus quoddam beſtiolarum innaſcitur, quod Cnipes appellant, qui cum in ficis gignuntur, ficarios illos Culices τὺς ψῆνας deuorant. Huius remedium Cancros ſtatuunt alligandos (ἄκος δὲ τούτου φασὶν εἶναι τὺς καρκίνυς προπτερονᾷν, fortè προσπερονᾷν, pro affigere, Zographus (in C eos enim vertere ſeſe Cnipes inquiunt,) ſed ficis quidem auxilia iſtiuſmodi comperta habentur, ex Theophraſto. Fructum, ait Gaudentius Merula, plantæ continebunt, ſi Cancer trunco circumligetur.

Scorpij è domo vt expellantur.
Lib. 12. Orig. c. 6.
Lib. 18. c. 29.
Hiſt. plan. 2. cap. 19.
Lib. 4. memor. c. 39.

DE CANCRO MARINO.
Cap. XVII.

ORDINIS RATIO.

SYNONYMA.

D CANCRI marini nomen ita accipimus, vt omnes quæ in mari naſcuntur, ſpecies comprehendat, & eam priuatim, cuius in hoc capite tradetur hiſtoria. Græcis καρκίνος θαλᾶσσιος, vocatur, Gallis Cancre; quocirca nomine carere hanc ſpeciem ſcripſit Rondeletius; eandem intellexiſſe videtur Cęſar Scaliger, dum ſpecies Cancrorum enumerans, inquit: vna eſt apud vicinos noſtros generis nomine, parua. Italis Granchio dicitur, & Granzo, Venetis Granceolo, Grancella Bononienſibus, & Ferrarienſibus. Anglis, & Germanis inferioribus Krab, Crabbe ſuperioribus Meerxrab. Græci maximè recentiores Paguros quandoque pro Cancris ſimpliciter accipiunt.

Exercit. 245.

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

Molecca.

VENETI, apud quos Cancrorum marinorum infinitus propè est numerus, Moleccam vulgò quendam vocant teste Mathiolo, qui crustam veterem exuit, vere: Ex quo genere sunt etiam, quæ vocantur Macinettæ, nam, & hæ crustam hoc tempore exuunt: Quidam has fæminas esse volũt; Moleccas mares, & hos mollescere, ac vernationem exuere: contrà Macinettas perenni contegi crusta, & nusquam decidua; & Moleccas, tum quidem torpescere, cùm cortice exuuntur. Alij toto genere distinguunt, & Macinettas multò minores Moleccis statuunt, aliudq; ab eis esse tertium aiunt, quod perpetuò corticem durum retinet. Moleccas autem vocant à molli, ac teneri crusta, quam habent, cùm veterem exuerunt. Rondeletius, & Bellonius, item Zoographus in Cancri marini pictura non conueniunt. Quem enim depinxit Rondeletius acuminata magis est parte anteriore prope oculos, & duo habet cornicula, quibus Bellonij icon, item quam edidit Zoographus, caret. Quocirca, credo à Bellonio, & Zoographo depingi eum, qui frequens vbique est in Italia. Et sanè fatetur Zoographus se nactum iconem suam ex Italia. Quem autem expressit Rondeletius, frequens est in Gallia Narbonẽsi, & vt ipse ait, diu extra aquam viuit, (ita etiam noster vulgaris) Brachia habet non admodum magna, pedes longos in acutum desinentes: cornicula duo. Cancer marinus, inquit Bellonius, rotundo ferè, ac circinato corpore præditus est, anteriori parte crenis diuiso, crustaceo tegmine conuestito: cuius magnitudinem ad Pagurum, & Maiam, Astacum, & Locustam facile contuleris. Maiores enim trium, aut quatuor digitorũ latitudinem non excedunt, Ea verò habet blæsa, vtrinque in latere quaterna, & duo brachia forcipata. Hepate rubro cõstant, gustui dulcissimo, quod Aristoteles mutim nominare videtur, habet porrò intestina multiplicibus cirris obsessa, mouenturque horum partes solidiores albis musculis agentibus. Aliam ab his obseruaui speciem, magnitudine vulgaris, cæterùm differt pede vltimo, qui ab vtraque parte est, Nam non in acutum desinit, sed breuioribus, ac crassioribus constat internodijs, & curtior est alijs pedibus, & in fine latior duabus postremis articulationibus. Hunc igitur etiam depictum do, vnà cum alijs duobus suprà descriptis, quò pes hic posterior meliùs conspici possit. Habet etiam duo cornicula, qualia suo Rondeletius tribuit, sed corpore est rotundiori, quo vulgari Cancro marino similis. Aristoteles pelagios Cancros pedes longè tardiores cæteris habere scribit ad ambulandum.

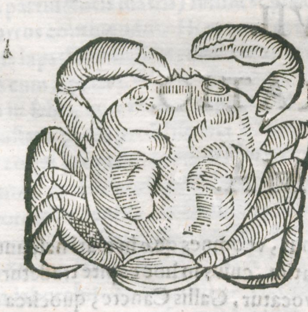
Molecca vnde dicta

Cancer stagni marini Rondeletij.

Lib. 2. de pis. cap. 3.

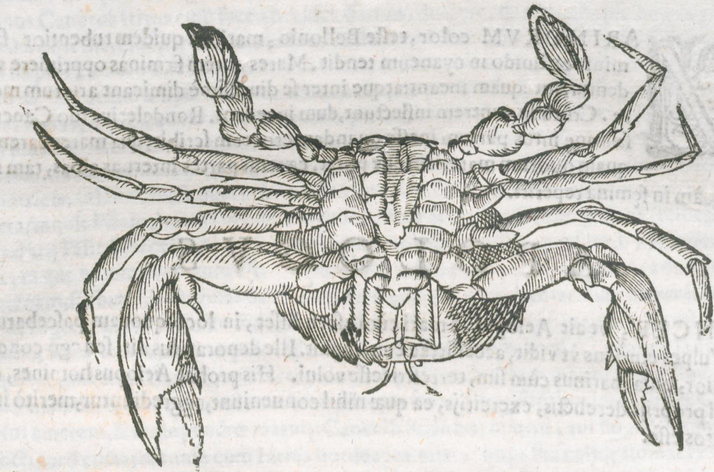
Cancer marinus Bellonij.

De par. 4. cap. 8.

A

Cancer marinus alius ab authore obseruatus.

B

LOCVS.

OPPIANVS de Cancris marinis:

In saxis habitant curuis, & pascua carpunt.

vndè fortè ab Aeliano πετραῖοι, hoc est saxatiles dicti sunt. Quod autem Plinius dixit Cácros locis mollibus vitam degere, haud satis verũ videri annotat Massarius. Sunt enim, inquit, Paguri Cancri, & tamen non nisi locis saxosis capiuntur, & similiter Cancri illi alij parum minores, cibo non idonei, præcipuè mares, præterquam cùm exuerint senectutem, quos tam petrosis, quàm terrenis locis vitam agere perspicuum est: quod ex Aristotele elici etiam potest, tam octauo de historia, vbi Cancros aquatiles, stercus deuorare inquit: quàm etiam quarto de partibus animalium, cùm Cancris caudam inutilem esse tradat, quoniam vitam agere terrenam, cauernasq; subire soleant, nec defendi satis potest Plinius, nisi quis in Plinio non Cancri, sed Astaci legendum existimauerit, vt dictum est ex Aristotele, vnde hæc mutuatur, Hactenus ille. Narrant nauigatores isti in Indiam magnam copiam marinorum Cancrorum esse prope Insulam Canibalorum, quæ hodie Domeneca appellatur, & Hispanos per decem dies continuos hisce vitam sustentasse in mari Nicaragua. Rondeletius suam speciem frequentem esse scibit in stagnis marinis. Noster vulgaris vbique in Italico degit litore, in locis saxosis, atque arenosis.

C

1. de Pis.

Plinius correctus.

D

NATVRA. SAGACITAS.

IN Bosphoro Thracio cùm ventus ingruit violentus, Cancri aduersus fluctus nituntur: circa promontoria verò, vbi venti vis maior est, omnino repulsi, auersique impetum sequi vndarum cogerentur: cæterùm hoc præuidentes, cùm iam propè ad promontorium appulerint, singuli in sinuoso aliquo loco se tenent, simulque & reliquos expectant. Deinde in eundem locum congregati, adrepentes per præcipites crepidines in siccum ascendunt, & fluctuum vim (qua parte violentior erat) euadũt iter pedibus conficientes. Cùm autem hanc violentiam pedibus prætergressi sunt, rursus per crepidines in mare recurrunt. Parcunt autem eis piscatores, cùm declinandi cõmunis periculi gratia sponte in terram exeunt: neque homines cùm sint, ipso etiam maris impetu sæuiores ipsis videri volunt. Ex Aeliano.

Lib. 7. de animal. c. 24.

E

SEXVS. COITVS.

De aquat. 2.c.3.

MARINORVM color, teste Bellonio, maribus quidem rubentior, fæminis ex liuido in cyaneum tendit. Mares autem fæminas opprimere videntur, antequam ineant: atque inter se diutissimè dimicant arietum more. Crura in ventrem inflectunt, dum incedunt. Rondeletius suo Cancro fœminę intus partem inesse quandam croceam scribit, qua mares carent, quam ouorum materiam esse putat. cæteras partes internas albas, tàm in mare, quàm in fęmina reperiri.

APOLOGVS.

Cancer, & vulpes.

CANCER, vt ait Aesopus, è mari cùm ascendisset, in loco quodam pascebatur. F Vulpes ęsuriens vt vidit, accessit, ac eum rapuit. Ille deuorandus ait, sed ego condigna patior, quia marinus cùm sim, terrestris esse volui. His probat Aesopus homines, etiam qui proprijs derelictis, exercitijs, ea quæ nihil conueniunt, aggrediuntur, meritò infortunatos esse.

VSVS IN CIBIS.

Vt coquantur.

IN aqua, & aceto, cum modico sale elixantur, aut in aqua marina: aut assantur, sed elixati meliores sunt, friguntur in oleo Moleccæ dictæ, præstātioresque habentur cæteris. Fęminæ, maximè cùm turgent ouis meliores iudicantur maribus: Ideoq; Bononienses, & Ferrarienses fæminas, & mares seorsim ponunt, fæminasq; duplo maioris pretij vendunt. Qui in Indiam nauigarunt, aiunt in Orientalibus regionibus Cancros marinos plenos esse, succoq; dulci turgere cum Luna parturit, contrà vacuos cùm est plena: secus quàm G in nostris Europæis locis, vbi in plenilunio meliores existunt.

VSVS IN MEDICINA.

Ad phthisicos.

RONDELETIVS de suo Cancro stagni marini hæc scribit: Hoc Cancrorum genus inter marinum, & fluuiatilem medium esse comperio, vt in marini, & in fluuiatilis vicem vsurpare possimus: Stagnorum enim aqua, partim marina, partim dulci constat. Quando igitur fluuiatiles desunt, stagni Cancros aqua hordei abluendos censeo, vt in ea si quid sit salsuginis, deponant, quibus tam feliciter vtemur in his affectibus, quibus fluuiatiles valde prodesse prædicantur. Atq; hoc expertus profiteor phthisicis multùm auxiliari. Illis enim ita, vt diximus lotis, & in iure capi, vel cum cremore ptissanæ coctis phthisicos diu summo valetudinis eorum commodo alui. Ex eisdem cinis pulmones exulceratos mirè reficit, & recreat. si in aqua adianthi, vel plantaginis lotus cum lacte asinæ, vel cum cremore ptissanæ hauriatur. Ex eodem cinere medicamentum fit, quod à H cane demorsis maximè succurrit. Quare minus rectè faciunt medici quidam, qui fluuiatilibus, vel stagni marini Cancris fluuiatiles Astacos substituunt, omnibus dotibus Cancris, de quibus loquimur, inferiores: illi enim molli, præhumidaque substantia constant, & quæ facilè diffluat, ac dissipetur, neque corpus satis nutriat, neque peculiarem vim, ad pulmones iuuandos insitam, habeat. Cancri verò fluuiatiles dulci sunt succo, temperatam substantiam indicante, quem perlibenter amplexatur natura, quo reficitur, & fouetur. qui hæret, dissipatuque facilis non est, & natura sua pulmonum malis succurrit. Hactenus ille. Cancro marino, & fluuiatili remedia multa communia dicentur, vbi de fluuiatili fiet sermo. Nam Dioscorides scribit marinos eadem præstare, quæ fluuiatiles, verùm ignauiùs. Plinius, hedera, inquit, apri in morbis sibi medentur, & Cancros vescendo, maximè è mari euectos. Sed Aelianus tradit apros Cancris simpliciter sibi mederi contra hyoscyamū,

lib. 8. c. 27. Aprorum medicinæ.

A Decoctum Cancri marini apud Plinium efficax habetur contra dorycnium. Marini, non fluuiatiles assumuntur in Theriacam Cl. Apollonij ad rabiosorum canum morsus apud Galenum. Si equus cum fæno, aut pabulo brassicam syluestrem fortè deuorarit, prodest marinos Cancros tritos cum succo brassicæ (satiuæ) miscere, & appræhensa lingua per os infundere bis die, idq; per triduum, donec malum egeratur aluo, ex Absyrto. Cãcros marinos impari numero exustos, vel aridos tritos, & baccas laureas impari numero tritas, adiecto melle, atque adipe anserina remissa, æquis ponderibus vniuersa permista vnum corpus facias, atque æqualiter in duodecim partes diuidas, & in cibo, aut in potione laboranti phthisico dederis, mirè profuturum pollicetur Marcellus. Author est Alexander Benedictus Cancros marinos, pondere drachmarum duarum, si bibantur ex lacte materno, vel nutricis, infantibus, & pueris sanare stranguriam. Cancrorũ fluuiatilium cinis ex oleo, & cera (inquit Plinius) rimas in sede emendat, item & marini Cancri polline (scilicet suo emendãt.) Teste Marcello ex oleo impositi pernionibus, vtiliter prosunt, ita vt foueantur aqua, in qua eruum decoctum est. Celebrat Auicenna Cancrum marinum adustum ad quartanam, scabiem, lachrymas oculorum, & alia, sed Cancrum marinum exponit se eum B ibi intelligere, qui in lapidem induruit. A Plinio laudatur Cancri marini cinis vstus cum plumbo, ad carcinomata compescenda. Ad hoc sufficere, cum melle, lineaque lanugine. Aliqui malunt alumen, melque miscere cineri. Apud eundem tam marini, quàm fluuiatiles pilos è mamma tollunt, hoc est, morbum pilarem sanat. Pro psilothro idem sumit Cancri marini cinerem, & scolopendræ marinę. Cancelli (Cancri) marini, aut fluuiatiles in aqua decocti caro cocta, & tunsa cum farina hordeacea mixta, imposita calidę stomachi vomicę, tribus diebus maturat efficacissimè, & plusquàm sit verisimile, expertum à se Alexander Benedictus attestatur.

lib. 32. c. 5
li 2. de Antid. c. 73.
Cõtra brassicã syluestrem.
Ad stranguriam.
lib. 2. trac. 2. c. 150.
lib. 32. ca. 10.

DE CANCRO MÆA DICTO. Cap. XVIII.

SYNONYMA.

C OMNIVM Cancrorum maximus, Maias appellatur, teste Aristotele Cancri μαίαι, inquit Rondeletius, dicuntur ab Aristotele, à Gaza Maiæ fortasse à magnitudine: nam μαῖα quę amitam significat, & nutricem, aliquando etiam pro grandiore natu sumebatur; Cæterùm vt hoc benè, ità contrà quem Maiam esse putat; Pagurus est; & quem Pagurum, Maia. Hic, inquit in Prouincia Squinado vocatur, ab alijs Gritta, Squarãchõ, Grampella, ab Hispanis Chabro. Hæc synonyma conueniunt cum ijs, quæ Bellonius Cãcro Maiæ adscripsit; ait enim: Maiam ob similitudinem quam cum araneo habet, vulgus Gallicum Iraigne de mer, quasi araneum marinum dicat, nominat. Massilienses ab aculeis infinitis, quibus in tergore more Locustæ horret, & villis quibus vndique est circumseptus, Vne Squinaude (ad pectinem ad quem linum attenuatur, alludentes) vocant. Veneti, ac Genuenses à speculis, in Maiarum corticibus eleganter inclusis, Specchio hoc est speculũ dicunt. Alij Granceolas, & Granceolas: Romanum vulgus Grancitellas. Mææ sunt, inquit D Iouius, grandiores rotundiore ventre, gressu in terra segnes, in aquis autem velocissimæ, Veneti Granceolas vocant: quarũ rotundioribus testis specula includere ad elegantiam solent. Et Massarius ait. Quæ Mææ vocantur, è genere Cancrario maximæ sunt: quibus cauda deest, & corpus rotundũ est, dorso spinoso, cruribus oblongis: quas vulgus Cancreolas cognominat. Quorum omnium authorum sententia nostræ opinioni subscribit. In Lusitania dicitur Cangreia, vel Gangreiola, vel Cetola. Zoographus Germanicè dici posse ait ein Meerspin; vt Gallos imitentur, & Albertus Cancrum marinum rotundum sine cauda, scribit Germanicè Araneam maris appellari. Ein Spiegel Krabb cum Genuensibus, vel cum Massiliensibus, ein Herchelkrabb nominari poterit, vt idem ait Zoographus.

Histor. 4. cap. 2.
Etymum.

GENVS.

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

A Paguro quid differat Maea.

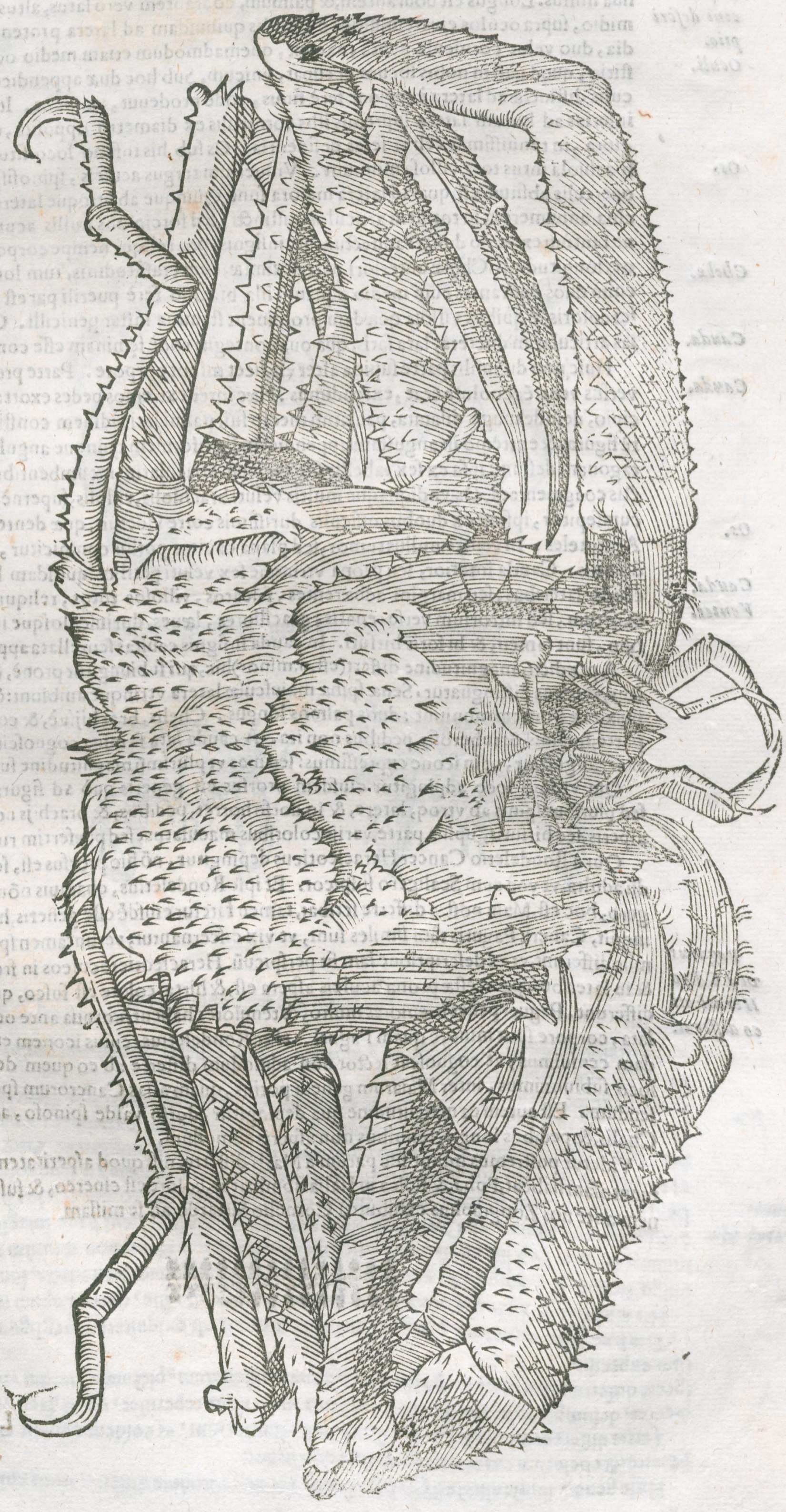
MAIA, vt scribit Bellonius, in eo à Paguro differt, quòd hic parte anteriore latus sit, Maia verò posteriore parte in latitudinē se diffundat, anteriore coarctetur, & angustior fiat magis: est præterea magis orbiculata quā Pagurus. Crura quaternis articulis intercepta gerit, alta, & exilia forcipibus imbecillis dentata, quibus prædam ori applicat. Corpus illi est tam graue, vt ad incessum ineptissima esse videatur, quamobrem in terra segnissima, in aquis velocissima est. Pedes quoque non habet forcipatos, sed vnguibus benè munitos, vtroque latere quaternos, quinis articulis interceptos. Cocta eodem modo quo reliquum Crustaceum genus rubet: sed viua, aut liuet, aut virescit, aut rubore ephæniceo aspersa est: quam si supinam contempleris, tria parte anteriore breuia specula ab ipsius crustæ tegmine continuata cernes, inter quæ prætenturæ duæ delitescunt, Tibias non habet læues, vt Pagurus, sed multa scabritie exasperatas. Maia fæmina operculum latiusculum habet, sub quo duo foramina membrana occlusa in ipsis posteriorum tibiarum radicibus collocata apparent. Quatuor præterea vtrinque semicirculis vtitur in natando, à quorum radicibus octoni prodeunt pinnati ramuli, quibus hærent oua in fœtis. Interanea cum Paguro, aut Heracleotico Cancro conueniunt: quæ quicunque diligentiùs speculari cupiet, necesse est eum viuentis Maiæ testam superiorem detegere. Comperiet autem in capite, atque adeo ore ipsos dentes extrinsecus duos osseos: in palato autē carunculam qua linguæ vice fungitur: præterea ante dentes bina denticulata ossicula, atq; in eius ore cauitatem statim ante gulam, in qua quod rubrum continetur, habet multiplices flexus: eius vuluam esse puto. Ex hac enim oua prodire compertum est. Subsequitur cauitas satis capax, vacua quidem ea, dum ieiunus est piscis, vt vel os alterum, vel eius ventriculum esse dicas: cui etiam dentes adsunt (quemadmodum in Locusta) numero quaterni, incisorij, & vnus molaris, à quibus gula incipit, in cuius summo epiglottidem manifestè videas: ea autem ad apophyses meatibus committitur adeo exilibus, vt vix appareant: & quemadmodum vulua adimplebat maiorem partem recessuum, sic apophyses vbiq; per cauitates immittuntur, tenuibus tamen ligamentis adstrictæ, & maximè musculis. Nec est aliud intestinum manifestum, quàm illud in quo desinunt apophyses, excrementi scilicet receptaculum. Est autem id teres, cæteris partibus incumbens, ad caudam vsque protensum. Sed & vesicam vtrinque vnam in ipsa aluo robustam, magnam, & membranosam cernas: cuius exitus est per ea duo foramina, quæ sub operimento latent. Branchias habet vtrinque sub testa in lateribus numero senas: quæ certa membrana ab ipso tegumento distinguuntur: aquam enim in ore acceptam per meatus, qui ad radices crurum sunt, egerit. Hæc omnia ferè Rondeletius Paguro suo adscripsit his verbis: Pagurus post Cancrum Mæam maximus est, parte anteriore, & in lateribus senis aculeis longis, & validis riget, è fronte protenduntur appendices duæ rotundæ, & acutę, firmæ admodum, sub quibus cornua duo minora, articulata. Ex lateribus valdè prominent oculi magis ad latera, quàm ad anteriora spectantes, magno interuallo disiuncti, qua nota à Cancris Mæis differunt. Testa tota minimè leuis est, sed aspera, vtpotè quæ tuberculis, & aculeis tota conspersa sit. In ea maximè in superiore eius parte pictores nostri specula includunt, nec id sine gratia ob aculeos, & testæ colorem. Pedes octo habet, longos, crassos, sex articulis interceptos, chelas duas magnas, aculeis horrentes. Caudam ex multis tabellis contextam, in cuius parte interna oua æstatis tempore appendicibus racematim hærent rubra. In lateribus branchias, & partes easdem internas quas Locusta. Patet itaque Rondeletium non meminisse verborum Aristotelis. vbi Mæam, non Pagurum facit λεπτοσκελῆ hoc est longis, ac tenuibus cruribus, & inertem admotum, tardumq; ad incedendum, vt Cancrum Heracleoticum. Nec est quod Rondeletius neget Mæam nostram longicrurem, & horridam, non esse veram, ac genuinam Aristotelis (qui hanc maximum omnium Cancrorum statuit) propterea quòd in Prouincia non sit maxima, & quem pro Paguro ostendit, multò maior ibibem existat, maximum enim alit Oceanus, & mare Tyrhenum, ac Adriaticum. Et Ligustici maris incola hic est quem primum depinximus, & ob insignē eius magnitudinem Hippocarcinum appellauimus, à D. Bernardo Castel-

Feminę descriptio. *Interanea.* *Vulua.* *Dentes.* *Vesica.* *Paguri Rondeletij descriptio.* *Cornua.* *Oculi.* *Pedes.* *Cauda.* *Oua.* *4. de part. cap. 8.*

F G H

letto

Hippocarcinus hispidus.

letto, qui pro singulari sua humanitate multa exotica, ac peregrina, raraq; mihi misit, Genua missus. Longus est dodrantem, & palmum, dodrantem verò latus, altus palmũ cum dimidio, supra oculos eius emissitios è tubulis quibusdam ad latera protensos fronte media, duo velut cornicula acuta, exeunt, quemadmodum etiam medio oculorum interstitio, quod nasi in nobis locum occupat, vnicum. Sub hoc duæ appendices duobus articulis distinctæ ad latera è regione ferè sinus, vndè prodeuut, eminent. Item alia paulò inferiùs ad horum latera supremis illis corniculis ex diametro opposita, maiora, ac longiora, in tenuissimas veluti setas desinentia. Os sub his infimo loco situm, duo veluti brachiola intus tota villosa muniunt. Vniuersum tergus aculeis, spinosisque quibusdam operculis obsitum est, quæ ad latera maiora sunt. Quinque ab vtroque latere pedes, si brachia annumeres, in totidem articulos distincti, sed forcipibus nullis acutissimo mucrone tantùm extremo donati adnectuntur, insignis, pro reliqui nempe corporis proportione, longitudinis. Chelæ anteriori parte eximiæ, cùm crassitudinis, tùm longitudinis: hæ enim duos dodrantes cum medio æquant, illa brachio ferè puerili par est, forcipibus fusci coloris, è quibus villosa quædam prominent stamina instar penicilli. Cauda in tabellas articulatim discreta, lata satis, qua oua contegit: vndè fęminam esse coniecimus.

Hippocarcini descriptio. Oculi. Os. Chelæ. Cauda.

Huic non dissimilis parte supina alter est, licet minor corpore. Parte prona caudã, quę versus ventrẽ reuoluta erat, extendimus. Hæc inter extremos pedes exorta angusto principio, deinde magis dilatata, paulatim medio sui, palmi latitudinem constituit, oualis ferè figuræ, & extremo in angustam appendicem scutiformem quinque angulorum, seu pentagonam desinit: ipsa ex sex tabellis sibi inuicem articulatim incumbentibus, ac compactis coagmentata. Os vndiquaque multis veluti brachiolis, villosis, supernè, & infernè circumsepitur, ipsum ex duobus ossiculis durissimis coire videtur, quæ dentes vocarit fortè Aristoteles. In ventre nullus tumor, sed plana cauitas potiùs conspicitur, apta retinendis ouis. Cauda interior, seu prona vtrinque sex veluti petillos quosdam habet, ternos caudæ lateribus, seu margini adhærentes, falcatos, villosos totos, reliquis iuxta eorum exortum, sed introrsum versus enatis, graciliores, læues, duriusculosque instar brachiorum, sunt tamen, & hi foris hirsuti. In cauda insignis cauitas scutellata apparet.

Cauda. Os. Cauda. Venter.

A prædicto magnitudine differt (est. n. minor) hic, qui subiungitur pronè, & supinè depictus, vt sexus distinguatur. Senæ spinæ maiusculæ latera vtrinque ambiunt: & binæ omniũ maximæ frontem muniunt: duos palmos longus. Chelis, brachijsuè, & corporis supina parte, hispidis, & tuberosis, pedibus non ita. A cauda lata fæmina cognoscitur, quæ est in mari angustior, vt in icone expressimus: sed mas vt plurimũ magnitudine superat fęminã.

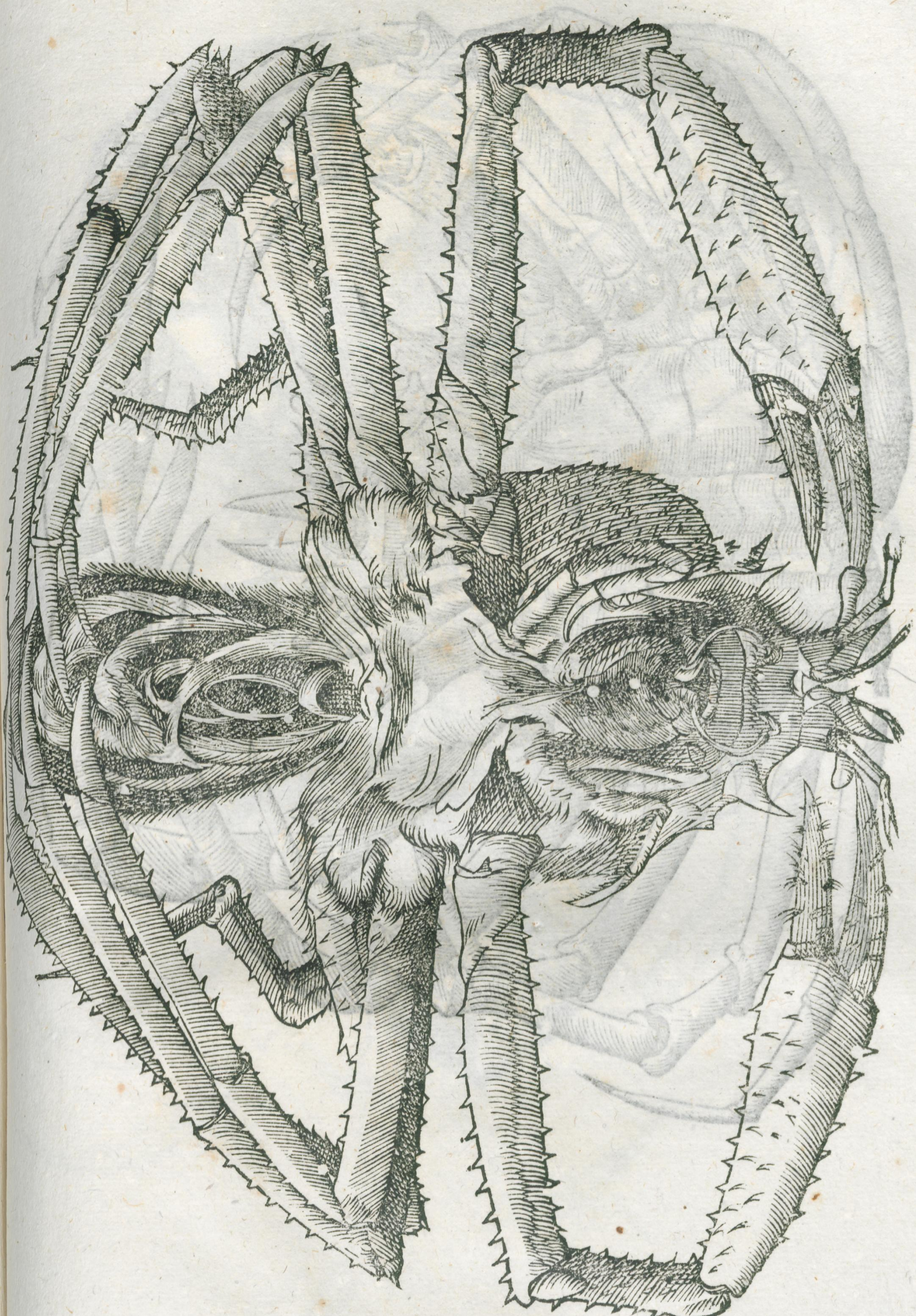
Qui vltimo loco adpingitur eiusdem prorsus est generis quò ad figuram corporis, sed pluribus spinis ab vtroq; latere, & in dorso horret, pedibus, & brachijs non admodum asperis, sed hirsutis, supina parte varijs coloribus maculatus, sed præsertim rubro.

Qui à Rondeletio Cancer Heracleoticus depingitur, nõ hic prorsus est, sed Maia nondũ adulta, vt vnà cum Scaligero suspicor. Et ipse Rondeletius, quamuis nõnihil à suo Paguro, hoc est, Maia nostra differre scribat, tamen fatetur eiusdẽ esse generis, his verbis. Hi, inquit, Cancri, Paguris tàm similes sunt, vt vix discernantur, veruntamen specie, vt diximus differunt, vt ex descriptione iam fit perspicuũ. Heracleotici aculeos in fronte habent, & in lateribus, pars testæ prona aculeis aspera est, & hirta, colore est fusco, quo à Paguro differunt. Paguri pedes breuiores multò, & tenuiores habent, cornua ante oculos articulata, corpore sunt minore quàm Paguri. Hæc Rondeletius, cuius iconem etiam addendam censuimus, vt cognoscat lector non admodum differre ab eo quem depictum hoc loco subiunximus, inter Maiarum genera potiùs, quàm alias Cancrorum species recensendum. Est autem ea magnitudine qua depingitur, dorso valde spinoso, ac subrubro, Chelis, & pedibus longis, tenuibus non asperis admodum.

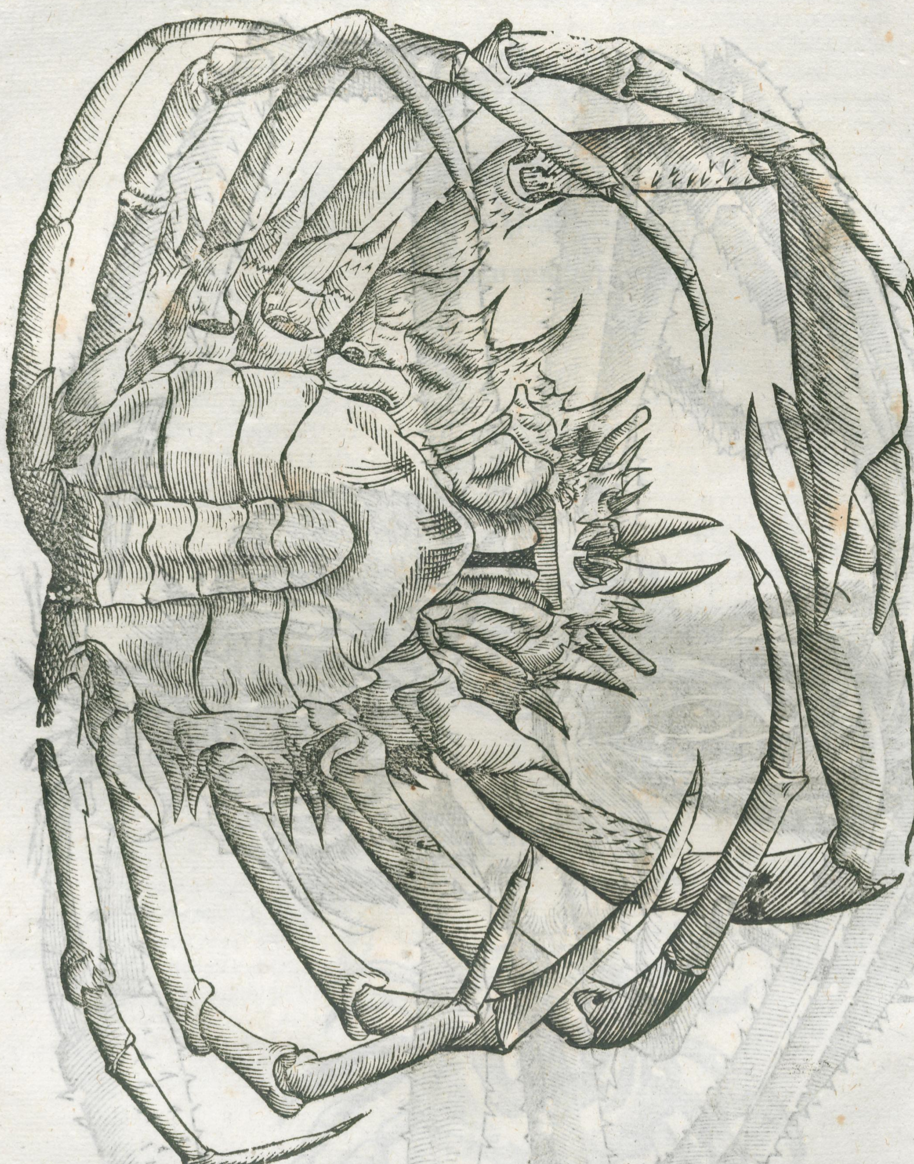
Pagurus vt à Cãcro Heracleotico differat.

Videtur postremus minor hic parum à Maijs differre, nisi quod asperitatem in testa tomentosam habeat, Folia, & Folca in Italia nominatur, colore est cinereo, & fusco, eius iconem ante nos Zographus exhibuit à Cornelio Sittardo ad se missam.

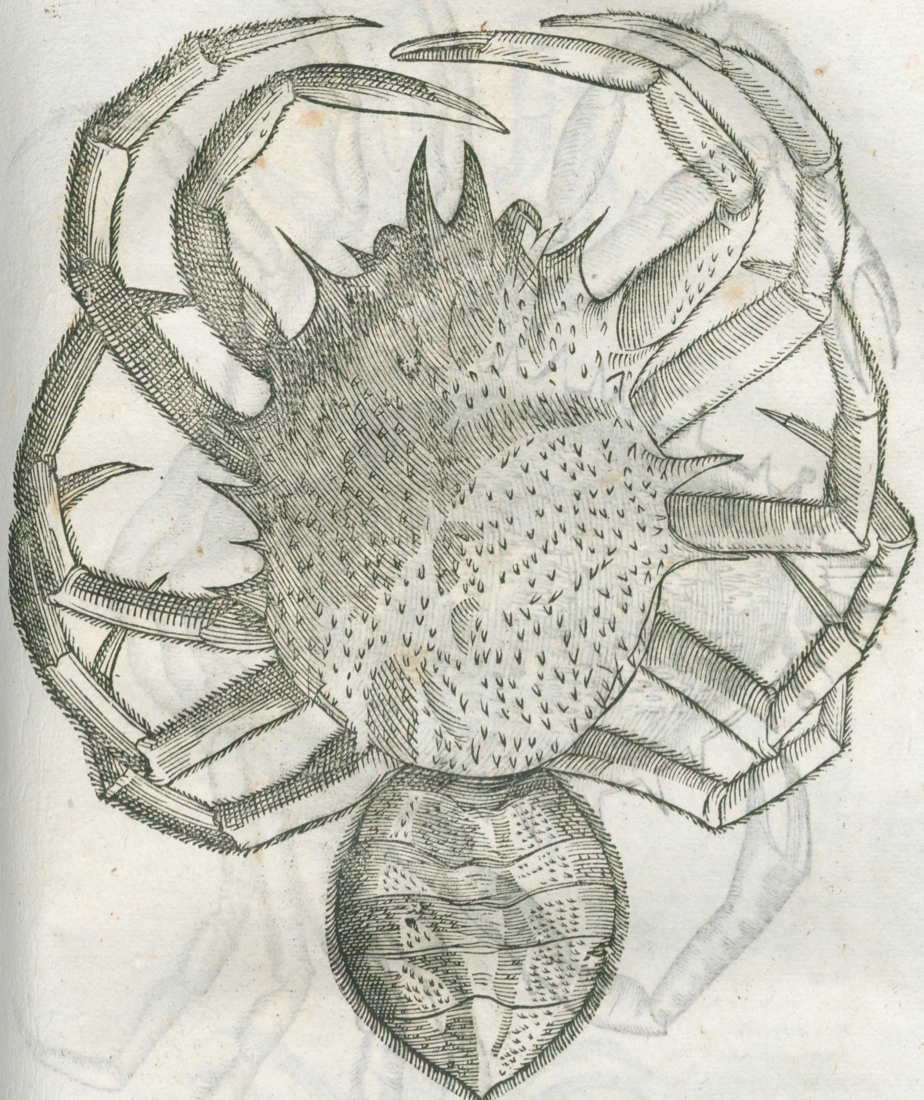
Cancer ſupinus, hippocarcino ſimilis.

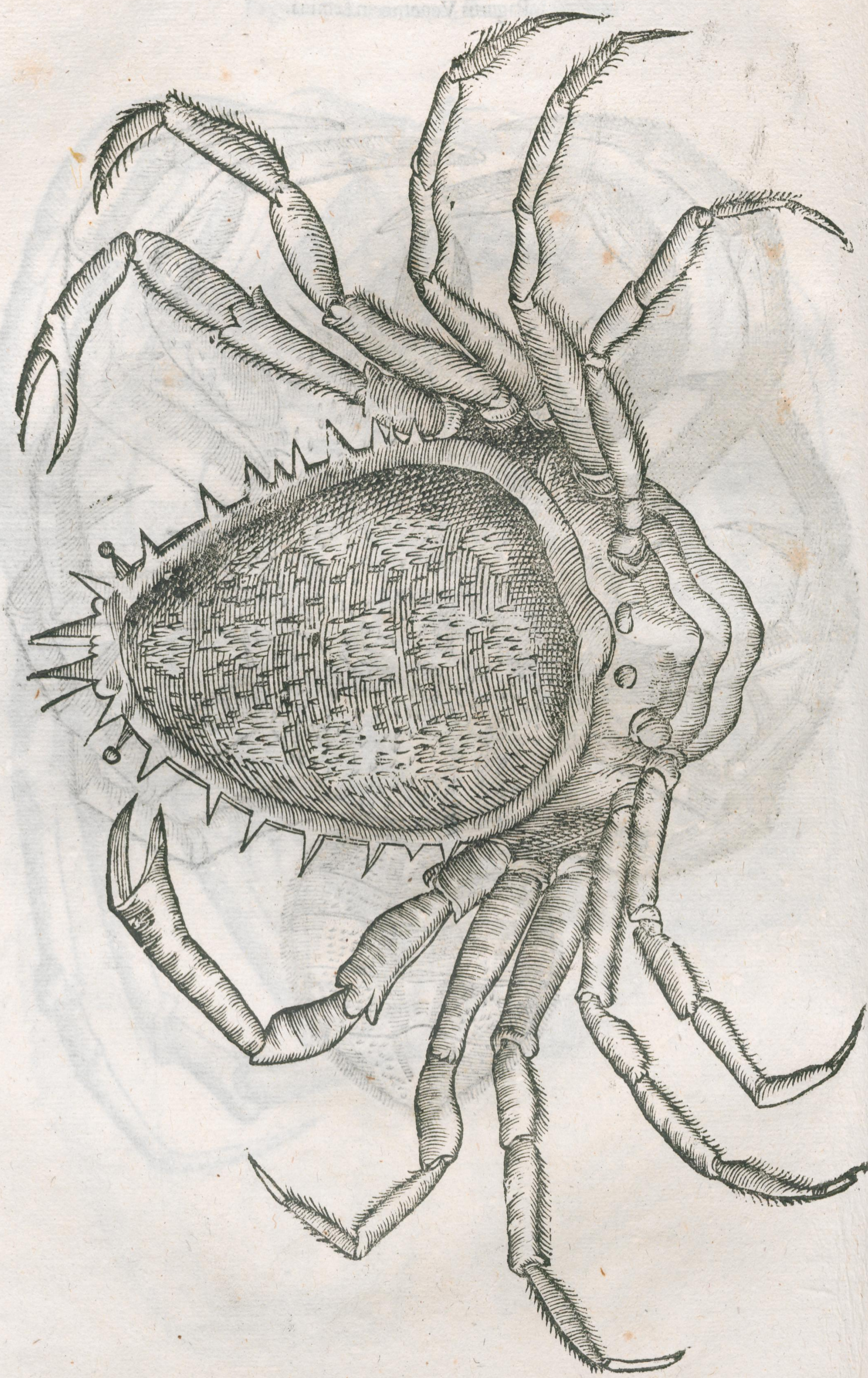
Pagurus Venetorum mas, Cancer Maia alius.

Pagurus Venetorum fœmina.

Cancer Maia alius plurimis spinis horrens.

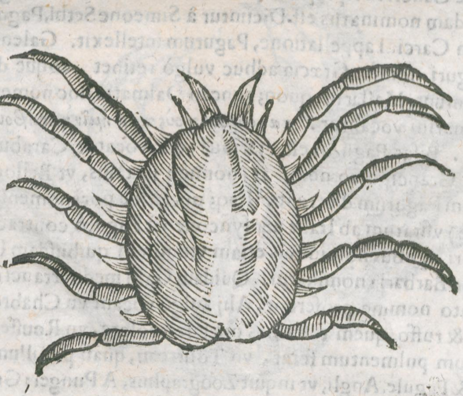
Cancer Heracleoticus Rondeletij.

Cancer brachichelos Maiæ congener, licet minor multò.

Cancer Maiæ congener alius, asperitate tomentosa.

E

LOCVS.

IN mari Aegæo, Ionio, Adriatico, ingens Maiarum copia eſt, & omnium maximę. Ideoque quaſi obſtretices dictæ, cùm Paguri tanquam cum infantibus comparentur. In Oceano verò alij Cancri maiores capiuntur Maiâ, qua etiam maior eſt Pagurus, qui prope Maſſiliam capitur. Rondeletio item Heracleoticus Cancer in eodem mari rarior eſſe traditur.

VSVS IN CIBIS.

Vt coquantur.

MARES eliguntur ad cibum autumno, & hyeme, ac etiam menſe Aprili, in plenilunio, fæmina verò reliquo anni tempore vſq; ad Septembrem. Coquũtur, vt Aſtaci, & Locuſtæ, obturatis foraminibus oris, ac ventris goſſypio, ne, dum bulliunt, aqua impleantur, saporemq; ſuum perdant. Aſſantur etiam in furno, ſano, & ore clauſis, alioqui, vt ait Rondeletius, quidquid intus eſt liquidi, effluit, & fit ſimilis Cancris Phœnicijs, quibus nihil eſt intus ob babuli inopiam.

F

DE PAGVRO. Cap. XIX.

ÆQVIVOCA.

SYNONYMA.

ALTERA Cancri ſpecies quam magnitudine proximam facit Ariſtoteles Pagurus Græcis, & Latinis, vt Plinio, & Gazæ nominatur: & ſi apud ſcriptores antiquos, hoc nomen pro Cancro marino ſit reperire. Lycophron Phœnicem Achillis præceptorem iam ſenem Pagurum dixit, propter cutis aſperitatem, quæ in ſenectute contrahitur. Et Tzetze Scholiaſtes, κουροτρόφον pariter cognominatum ait, quòd puerum Achillem educarit, ad differentiã marini Paguri (Cancelli) pinnotrophi, ideſt pinnam marinam nutrientis. Πυράγρα, ideſt forceps inſtrumentum fabrile, alio nomine etiam Cancer, vel Pagurus appellatur, vt author eſt Heſychius. Dicitur autem πάγουρος παρὰ τὸ οὐρεῖν καὶ φυλάττεσθαι ἐν πάγοις, ideſt κρημνώδεσι τόποις locis præruptis, vt in lexico quodam veteri traditur: & quia oens ferè Cancri in ripis præruptis habitare ſolent, hinc Pagurus omnis Cancer marinus à quibuſdam nominatus eſt. Dicuntur à Simeone Sethi, Paguri forma diminutiua παγούρια. Idem Carcini appellatione, Pagurum intellexit. Galenum ſecutus, Aetium, Paulum. Paguri nomen Græcia adhuc vulgò retinet, eoque de quo nunc agimus, Cancrum exprimunt. Maſſarius quoq; nunc in Dalmatia hoc nomen vſurpari ſcribit, A Palladio Cancri marini vocantur. παγούρους τοὺς παρ' ἡμῖν καράβους, exponit Scholiaſtes Ariſtophanis. Biſas Pagurus eſt marinus, qui vocatur Carabus. Veneti, & ſinus Adriatici acolæ Granciporro nominat, nomine fortaſſis, vt Bellonio placet, compoſito, quaſi Cancrum Pagurum dicerent. Itaq; porri, ſeu pori nomen (Rondeletius Poroni ſcribit non benè) vſitatum ab Italis per ſyncopen à Paguro contractum videtur; vti etiam Pauri, & Pauari, quibus nominibus etiam vtuntur in quibuſdam Italię locis. Alibi quoque Cancharo de Barbaria nominatur. Quidam Galli mediterranei maris accolæ Pagul à Paguro deriuato nomine proferunt. Alij vulgo vocant vn Chabre, vel vn Crapre. Normanni à rubro, & ruffo, quem teſta eius præſefert colore, vn Rouſſeau: alij quòd coctus in paſtilli modum pulmentum ferat, vn Tourteau, quaſi paſtillum dicant. Maſſilienſes Carabaſſe, & Fagule. Angli, vt inquit Zographus, A Punger: Germani ein Meerſpin, ideſt Araneum Marinum (Maia quam à Gallis Bellonius Araneum maris dici ſcribit, differentiæ cauſſa nominari poterit, ein groſſe Meerſpin) ſed hoc nomen etiam

Phœnix cur pagurus dictus.

Puragra.

Etymum.

Paguria.

In Eqtib.

Biſas.

Granciporro.

G

H

A Sepiæ aliqui tribuunt, cùm generi Cancratio magis conueniat. Seekrebs oder Seeſpin in lacu Suerinenſi capitur, & in eodem Krabbe dictus (Friſijs Krab, Krabbe) hic fortè Pagurus eſt, ideſt Cancer marinus maiuſculus: ille minor, ſimpliciter marinus Cancer. Galli quoque Oceano vicini vocant Chabre, vel Crape. Albertus Cancrum marinum rotundum ſine cauda, ſcribit Germanicè Cancrum maris appellari. Audio, & Luſitanis Aranha dici. Marinos quoſdam Cancros alicubi Meerteſchen vocitant, à ſimilitudine marſupij illius, quod Germani Taſcham nominant, corpore fermè rotundo, ſine capite, & cauda Capparente. Eadem ſanè nomina, quæ Cancro ſimpliciter, Paguro etiam, alijſq; ſpeciebus, magnitudinis, aut alia quapiam differentia, ſimul expreſſa conuenerint. Hactenus Zoographus.

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

Magnitudo

CRVSTA eius, teſte Bellonio, nouem in gyrum crenis imbricis modo inciſa eſt. Adoleſcit in caluæ humanæ magnitudinem, ſed non ita orbiculatus euadit: Cancris enim proportione reſpondet. Valida cruſta integitur, ac læui. Crura blæſa vtrinque quatuor habet, villis hirta, ternis articulationibus geniculata, in quibus vngues acuti oblongiq; ſunt, minimè bifidi. Brachia biſulca parte anteriori binis articulis intercepta, forcipibus crenatis munita, in extremo nigra: quibus quæ conſtringunt, vt edant, etiam dura conſtringere poſſunt. nam in eis durities eſt penè oſſea. Quamobrem ichthyopolæ captos Paguros arctè ligatos ſeruant, ne ſibi inuicem crura abſcindant. Color viuorum multò viuidior eſt, quàm demortuorum. In viuis enim pre nimia roſei exhalatione tergora veluti ſubnigra apparent. Cæterùm cocti (vt aliud omne Cancrorum genus) mutant colorem. Caudam ſub thorace reflexam habent, vnde hos caudarum expertes eſſe quidam coniiciunt. Branchias vtrinq; in latere diſpoſitas oſtendunt, vt reliquum genus Locuſtarium, ſub tergoris cruſta ſenis ordinibus ad tibiarum radices inſertas. Multo latiores ſunt quàm longi, vt ex Oceano in pedalem plerunque latitudinem abeant. Quidam C viſus eſt in Anglia decem libras pendere. In eius ore tot comperies naturæ ſecreta, tot aſtantes appendices, tot pelliculas, vt coactus incredibile naturæ artificium neceſſe eſt fatearis. Mutim, ea enim eſt hepar, habet dulciſſimam, maxima ex parte ſubrubram, cum infinitis prope apophyſibus, flauis, grandi ſtomacho adiacentibus. Reliquæ partes internæ muſculis albis conſtant, quibus externæ mouentur. Rondeletij Cancer Maias, Pagurus potiùs eſt; Omnium, vt ſcribit, Cancrorum maximus. Vidi, inquit, ex Oceano Cancrum Mæam, cuius latitudo palmum maiorem ſuperabat, longitudo ad ſemicubitum accedebat. Teſta læui contegitur, cuius laterum ambitus in ſemicirculos deſinit. pedes octo, & breues habet pro corporis magnitudine, chelas duas, dextram maiorem, ſiniſtram

Cruſta. *Crura.* *Brachia.* *Color.* *Cauda.* *Branchiæ.* *Mutis.* *Cãcer Maias Rondeletij.*

cornua

Cancer Mæas, Rondeletij.

D

cornua quatuor antè oculos protenduntur, duo breuiora è media fronte, longiora duo ſub oculis naſcuntur, ij non magno interuallo à ſe diſtant pro corporis totius magnitudine, hos modò promit, modò condit. Cauda ſubtus eſt lata, aliorum Cancrorum caudis planè ſimilis. Hæc Rondeletius. qui contra Bellonium ſcribens probare conatur ex Ariſtotele, hunc quem deſcripſit Pagurum, veram eſſe Maiam, propterea quòd Philoſophus Cancrum Mæam omnium maximum eſſe tradat, cruraq; ei breuia, & tenuia tribuat, & oculos habeat in medio breui diſcrimine. Sanè non animaduertit doctus hic vir Ariſtotelem de ſuis Paguris, qui Maijs minores ſunt, ſcribere, non de Oceanicis, qui multò grandiores. Nec hoc mirum. nam rhombi etiam in mari Adriatico, & Tyrrheno parui, Oceanici decuplo grandiores. Deinde Ariſtoteles tenuia, non breuia crura Mææ tribuit. Diſcrepat autem Maia Rondeletij à noſtro Paguro, quem pronè, & ſupinè depingendum curauimus, oculorum ſitu, & corniculorum numero. Oculi enim lato, longouè interſtitio ſunt admodum à ſe inuicem diſsiti in noſtro, & duo tantùm propè eos cornicula. Quocirca iudico ex eius icone mediam quandam eſſe ſpeciem inter Pagurum, & Cancrum Heracleoticum. Gillius ait: E genere Cancrorum Pagurus leui dorſo eſt (tabellatioreque, Maſſarius.) In vtraq; ſede viuit, & in aridum ſæpe procedit: huius pedes breuiores quàm Maiarum, quidquid compræhendunt, ſtrictiſſimè conſtringunt: idemque oculos modò recondit, modò profert, vt interdum tanquam cornua extrà emineant, interdum intrà in teſtam abditi recedant. Iulius Cæſar Scaliger Pagurorum duas nouit differentias. Alter, inquit, & orbiculatior, & fuſcior, & maior. Alter eſt quadratior, & minor, colore dilutiore, & penè pallida viriditate. Poreſſas hos vocat Venetus. Subinde addit in genere Pagurorum eſſe etiam Cancrum Heracleoticum, quem non rectè Rondeletius pro Vrſa Ariſtotelis oſtendit, vt dictum eſt ſuprà. Cancrum hunc Heracleoticum Gallum marinum vocãt non ob aliam rationem, quàm q̃ brachia eius in criſtæ galli modũ tornata eſſe videant, vt in pictura noſtra, qua pronum, & ſupinum oſtendimus, conſpicere licet. Spiſſam valdè cruſtam, & robuſtam habet. Vocatur autem Heracleoticus ab Heracleis Vrbibus, quarum vna Ponti, altera Propontidi adiacet: niſi à magnitudine, & robore quis dictum putet. Rondeletius ab Heraclea illuſtri vrbe Ponti (quæ ob id Pontica dicta eſt) potiùs nomen ſumpſiſſe autumat, quàm ab alia quauis Heraclea. Qui Heracleotici vocantur, inquit Bellonius, cruſta quoque firmiore muniuntur, vt Maiæ; & oculos habent paruo diſtantes interuallo. Sed crura illis breuiora ſunt, quam Maijs. Heracleotici itaque Cancri dorſo non ſunt aſpero, vt Maiæ, nec tam læui quàm Paguri: tamen idem eſt cruſtarum color. His tibiæ vtrinq; ſunt quaternæ, brachia dua admodum firma, binis articulis geniculata, forcipibus robuſtis biſulca, hiſpida, & bene armata. Horum autem pars ſuperior elatis crenis vallata eſt. Rondeletius cum Vrſo quadrupede comparans robore, ſic eum deſcribit. Quemadmodum igitur pedibus prioribus vt manibus vrſus vtitur, ac in ijs magnam roboris vim ſitam habet: ita cruſtatus hic piſcis brachijs cum forſiculis breuibus quidem, ſed latis, & validis, multum poteſt. Vtriuſque forficis pars vna alterius extremum recipit ad id excauata, pars exterior criſtæ Gallinacei figuram refert. Noſtri Migrane, id eſt malum punicum vulgò vocant, à figura, & colore valdè ſimili. Præter brachia octo, pedes paruos habet, & tenues, quos corpori applicat, brachia ori, & oculis opponit, veluti per eorum crenas inſpecturus, ac conglobatus dormit Vrſi more. In hac ſua deſcriptione Rondeletius nullam mentionem fecit tuberculorum, quæ in eius icone, & noſtra plurima conſpiciuntur per dorſum, colore ferè mineacio, quæ non expreſſit in ſua Bellonius: Item cornuum intra oculos exiguo à ſe inuicem diſtantium diſcrimine, & ex plurimis articulis, ſeu internodijs conſtantium, neuter eorum meminit.

Cauda. — *Rondeletij error.* — *Rhomborũ differentia* — *Paguri deſcriptio.* — *Exer. 245.* — *Gallus Marinus cur dictus Cãcer Heracleoticus.* — *Etymum.* — *Cãcrorum Heracleoticorum deſcriptio.* — *Deſcriptio alia ex Rõdeletio.* — *Migrane.*

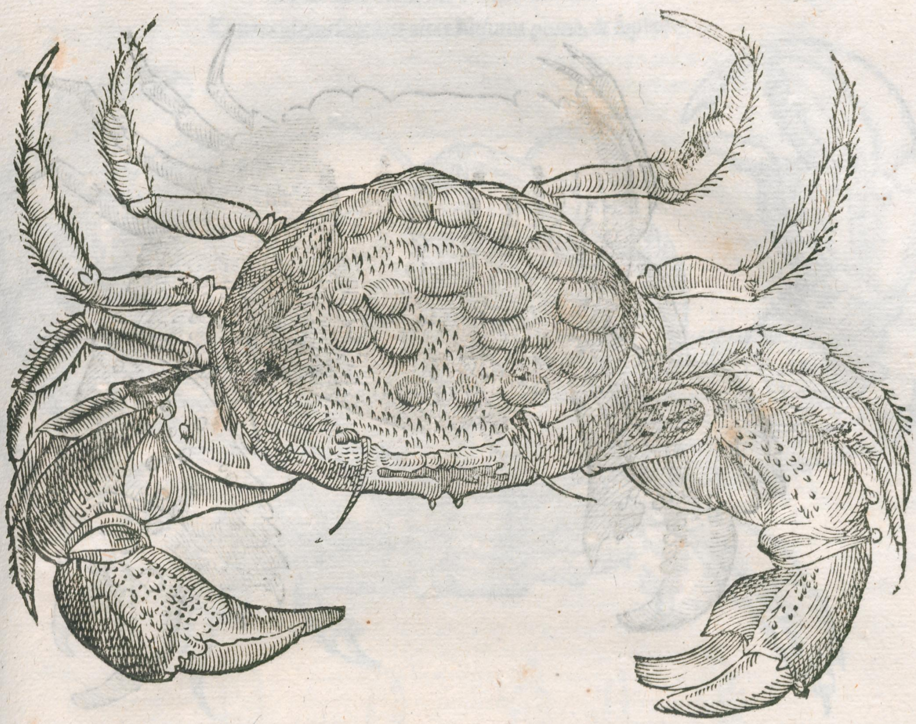
Huic planè forma ſimilis alter, qui ſubſequitur vtroque ſitu depictus, quem ſi vidiſſet Rondeletius, Vrſam veterum potiùs feciſſet, quàm præcedentem. Nam & Vrſi corium planè refert pilorum denſitate, quæ vbique eſt in corpore, & colore. Tum etiam robore prædictum Cancrum Heracleoticum vincit: à quo differt aliter primùm chelis, quæ longiores ſunt, & in extremo pars vtraque, quæ forcipem facit, & inſtar dentium ſibiinuicem dum clauduntur contingunt, colore mineaceo: Præterea pedibus breuibus, quorum duo poſteriores vtrinque breuiſſimi, antennis, & oculis magis à ſe inuicem diſtantibus.

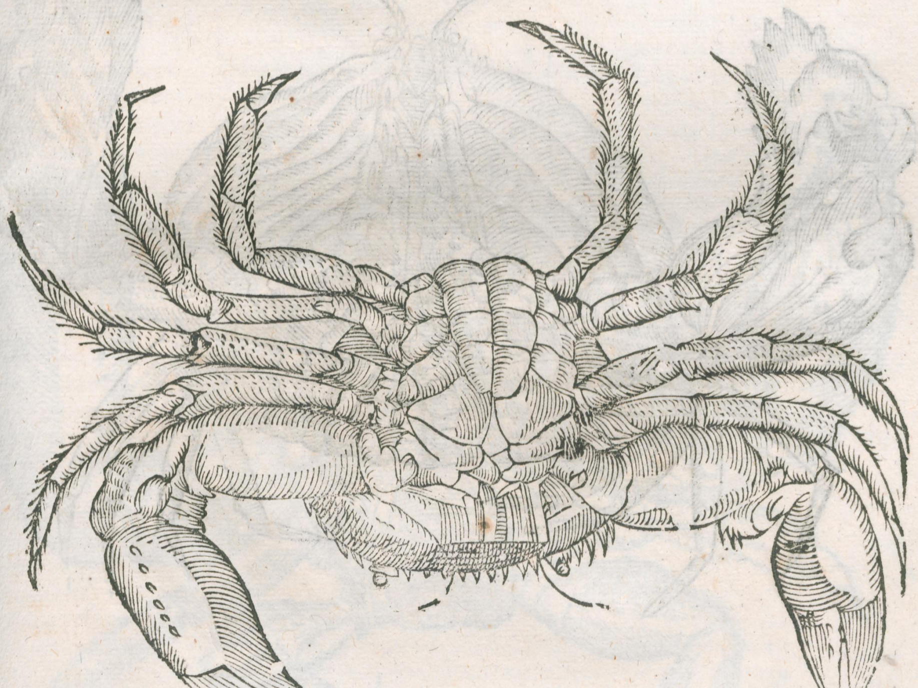
Et quia hirſuti Cancri mentio facta eſt, nõ alienum à ratione fuerit hoc loco addere hirſutorum Cancrorum paruorum tres differentias, quas obſeruaſſe ſe dicit Rondeletius.

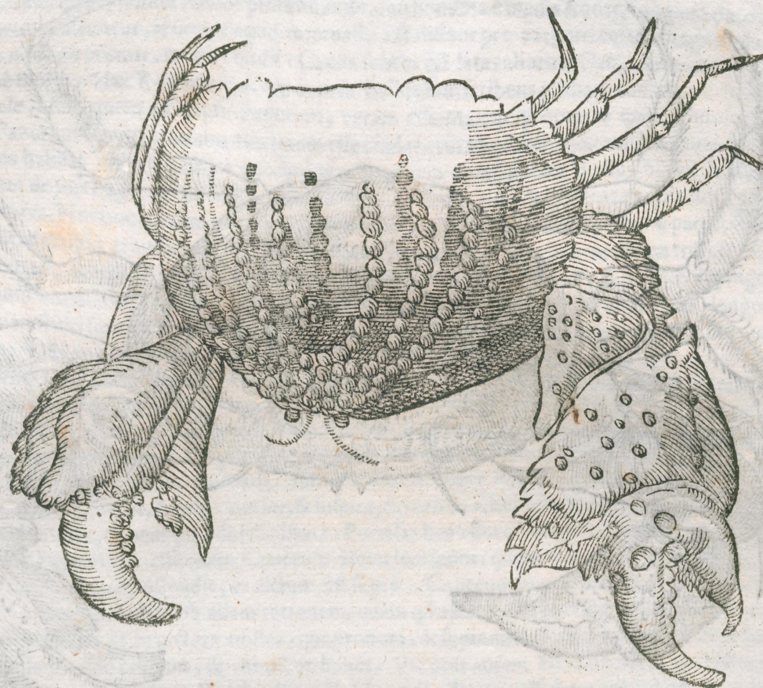
Hirſuti cãcri Rondeletij.

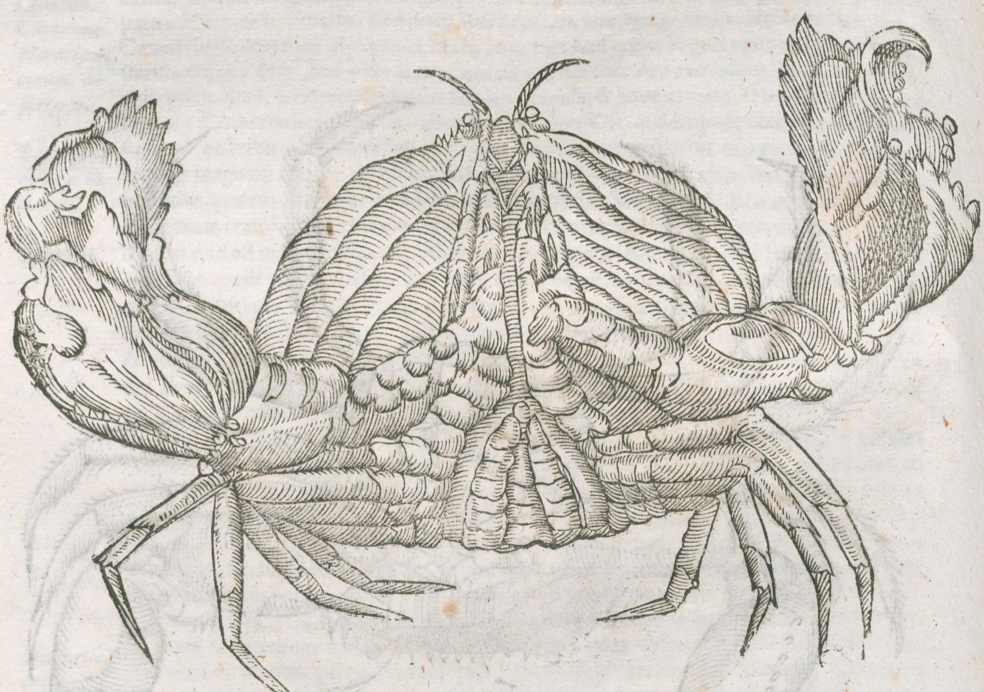
Prima eſt eorum, qui chelas aculeatas habent, & in extremo nigreſcentes. Cornicula duo, quæ ſequuntur vtrinq; partes, ſerrata ſunt. In teſta media cordis humani figura expreſſa cernitur. Chelis pedibuſq; omnibus hirtis ſunt,

Huic

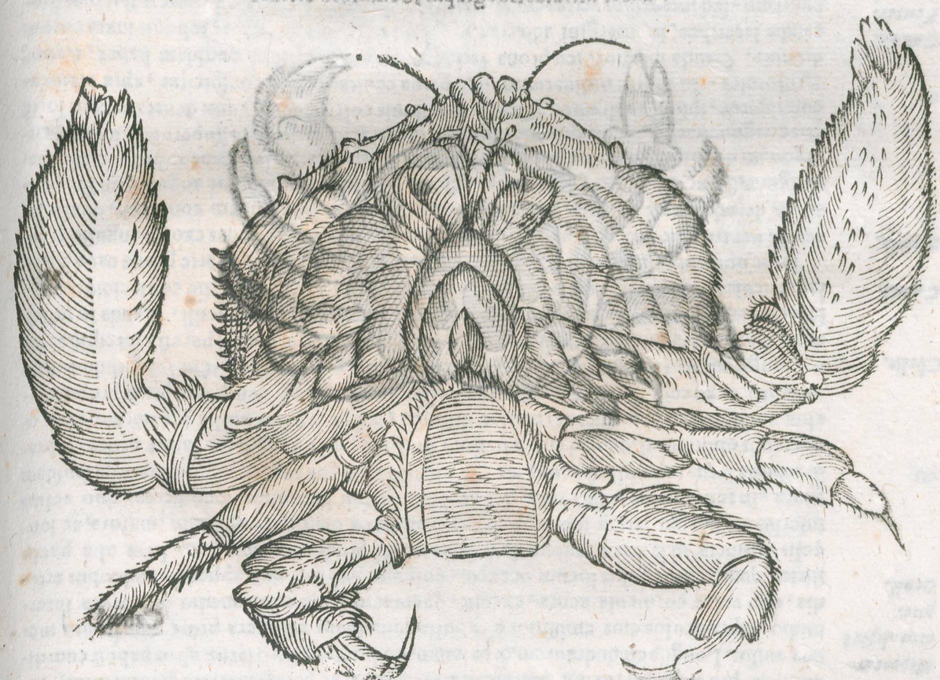

Cancer Heracleoticus alter hirsutus pronè, & supinè.

Huic generi simile aliud est ęquè hirsutum, sed magnitudine differt. minus enim est superiore, & chelarum extrema nigricantia non habet.

Tertia differentia eorum est, qui secundis ita similes sunt, vt eosdem cum ijs planè esse diceres, desumpta sola magnitudine: nisi oua in vtrisque reperisset, quod facit vt credat specie differre: tamen ob magnam cum secundis affinitatem, picturam horum vnam tantùm expressit.

Tria hæc genera cum reliquis piscibus euerruntur, & ob exiguitatem negliguntur.

His Cancris hirsutis annumerandus videtur Zoographo ille, quem Lupum marinum vulgo Romę, alij Somniolo vocant: quòd eius crusta in puluerem redacta, somnum inducat. Alijs Papilla pilosa, vel Castrangiolo dicitur. Videtur non multùm abludere à descriptione Maiæ; vt Cornelius Sittardus ab eum scripsit, cui hanc imaginem debet: sed potius Cancro Heracleotico similis est, quàm Maiæ; nec corpus ei adeo hirsutum, vt tribus, aut quatuor prædictis speciebus, & his proximis, quorum vterque corporis forma Maiam referre videntur, si pedes tenuiores essent, & chelæ longiores. Prior anteriorem partem mucronatam habet, sed bifidam: posterior mucronatam, seu acuminatam tantum: ambobus color est castaneus. Genuæ vulgò nominantur Ogie Cancri quidam marini Paguris similes, sed minores.

Lupus Marinus.

Postremò ponitur alius hirsutus pronè, & supinè cinerei, propè, aut potiùs plumbei coloris.

Cancer hirsutus prior, & posterior Rondeletij.

Cancer hirsutus Zoographi, Somniolo dictus.

Cancer

Cancri hirsuti species alia, fortè eadem.

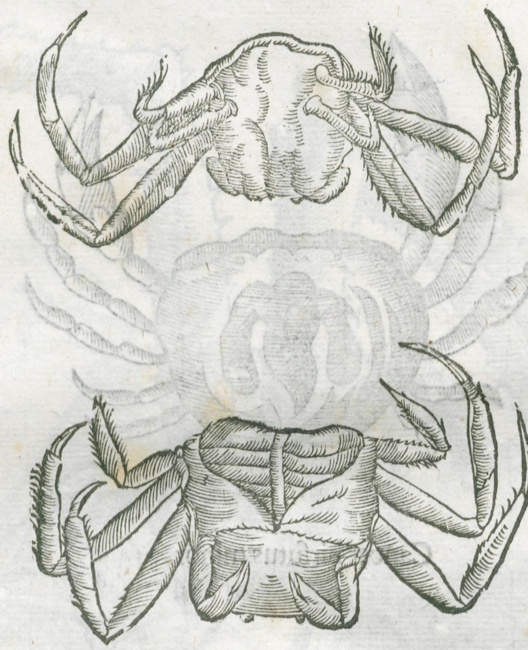
Cancer hirsutus minor.

Cancer hirsutus minimus.

Cancer Hirsutus alius pronè, & supinè.

LOCVS.

INVENIVNTVR Paguri quidē in nostris maribus, Adriatico, & Tyrreno, sed in Oceano maximi. Ex eo enim Rondeletius se Paguram vidisse testatur, cuius latitudo palmum maiorem superabat, longitudo ad semicubitū accedebat: & Bellonius in Oceano ad pedalem plerumq; latitudinem accedere; visumq; à se esse in Anglia, qui decem libras penderet. Albertus Magnus tradit Occidentalis maris Cancros adeo grandes esse, vt homines mergant, quę num de hoc nostro Paguro omnium Cancrorum maximo intelligenda sint, dubitare ausim, vt etiam illa, quæ apud Aelianum Alexander in nauigatione maris rubri commemorat: vidisse nimirum se genus Cancrorum, quorum testæ circumferentia, vndiq; pedis mensuram implebat: & chelæ maximæ dependebant: quiq; tuti erant aduersus omnes insidias, quòd sacri haberentur Neptuno, nec eis nocere, aut insidiari auderet quisquā. Miras quoq; Cancrorū magnitudines in sinu Persico refert Strabo. Iam verò Paguri Nicandro, & Oppiano sunt saxatiles. Cancer Heracleoticus plurimus in litore Siciliæ: quanquā & aliquando ad sacellum Adriani pontis Romæ in foro piscario vulgò vendatur, teste Bellonio. Cornelius Sittardus Romæ sibi visum, & exsiccatum in ædibus Gisberti medici ad Zoographum depictum misit. Aiebat, inquit, Gysbertus nullum vnquam inter piscatores talem postea vidisse.

Paguri magni ibi.

lib. 20. c. 9.

lib. 17. c. 1.

E F G H

A

CAPIENDI RATIO.

PAGVROS, teste Aeliano, musicæ illecebræ machinatione piscatores capiunt: ij enim in latibula abditi, primùm vt ad instrumentum quoddam musicum (photingion vocant) piscatores suauiter canere ingressos audiuerint, statim tanquam amatorio quodam ad exeundum non modò educuntur è latebra, verum etiam voluptate allecti, extra mare egrediuntur: hi quidem retrò ad tibiam canentes, cedunt: illi autem sequentes, in arido compræhenduntur: Paguri facula cauernulis, vel inuiti euocantur, Plutarchus alicubi, vt quidam transtulit; sed inspiciendus est codex Græcus, & considerandus, an facem potiùs, vel musicum instrumentum, quod φωτίγγιον Aelianus vocauit, intellexerit author.

De animal 6. cap. 31.

Musicæ capiuntur harmonia.

B

NATVRA. MORES.

CRVSTA ipsis rumpitur, & senectute, quemadmodum serpens, sic integumento se ipsi exuunt. Id cùm primùm luxari, & à carne abscedere sentiunt, tùm huc, & illuc tanquàm furijs incitati feruntur, pleniorem victum inquirentes, vt tumoris accessione, & corporis mole inflati, inuolucrum suum rumpere possint, ex quo vbi elapsi sunt, atq; se explicauerunt, in sabulo iacent, mortuorum similitudinem, speciemq; gerentes. De nascente autem pelle, etiamnum molli, ac tenera, maximo afficiuntur timore. Deinde postquam ex dissolutione se paulatim collegerunt, & quodammodo reuixerunt, primùm sanè gustant sabulum. Tandiu autem timidi sunt, & viribus suis diffidentes, quoad tegumento circumuestiantur: id simul vt cœptum fuerit conglutinari, & solidescere, continuò tegmini tanquam armaturæ confidentes, adsunt animis, & omittunt timorem. Hæc Aelianus paraphrasticè ex Oppiani his versibus à Lippio versis.

Crustā mutant.

Lib. 9. de animal. 45 lib. 6. tit. 3.

C

Cum vires norunt se disrumpentis amictus,
Affectant epulas, & pascua læta requirunt.
Vt saturo faciles disrumpant corpore crustas,
Labitur è toto cùm ruptum corpore tegmen:
Hi primum in fulua nunquam lætantur arena,
Nec pastum capiunt, nec quicquam mente reuoluunt,
Expectant mortem vitales ore calores
Non spirant, tenui formidant omnia pelle,
Quæ nuper creuit tenero sub tegmine. pisces
Nequiquam audentes sicca pascuntur arena,
Sunt timidi, donec firmentur tegmina membris.
Ac veluti medicus languentem corpore curat,
Atque vetat primis epulas gustare diebus,
Attenuans calidas morboso in corpore vires,
Paulatim præbens epulas, quæ languida membra
Instaurant, donec tanto sint membra dolore

D

Purgata, & vires restent in corpore firmæ.
Sic crustis nuper natis sua membra Paguri
Curant, lethiferum cupientes pellere fatum.

Musicæ adeo amantes sunt Paguri, vt hac capiantur, vt modò diximus. Non modò in mari, sed etiam in terram eiecti, vel captiui contra facescentes sibi negotium pugnant: quod quidem ipsum vsu percepit Gillius. Cùm enim Lazarus Bayfius, post præclarè obitam antemeridiano tempore legationem, aliquoties ipsum ad litus Adriatici sinus duceret, vt piscium naturas explorarent, cum alia plæraque periclitabantur: tum puerorum ludicram pugnam cum Paguris fortè in sicco repentibus spectabant, pueros quidem in eorum forcipes festucam inserere, hos verò magno robore animi hominum multitudinem qua circumcludebantur, præclarè contemnentes, pertinaciter, quicquid arripuissent, retiuere. Neque vel sæpissimè victos tandiu obsistendi finem facere, quoad omnibus viribus

Musicam amant.

Cum pueris pugnāt.

defecti, tanquam homines pugillatione, & luctatione certantes, strenuè decumbebant. E

In Theriaca. Scribit Nicander Paguros captos, & mari extractos à piscatoribus, aliquando terræ foramina subire, ibique mortuos in Scorpios mutari.

PROVERBIA.

Sapientiæ symbolum. LAVDATVR prouerbio *Paguri sapientia*, cuius etiam caussa putat Rondeletius è collo Ephesiæ Dianæ Pagurum olim suspensum fuisse, prudentiæ, & consilij symbolum: Paguro verò sapientia tribuitur, quòd vere cùm crustam exuit, aculeis, armisque omnibus spoliatum se sentiens, lateat, & viribus suis diffidẽs, nullos aggrediatur, quoad testam nouam, & duriusculam recuperarit. Vtitur & summa prudentia, in excutienda grauiore testa, vt dictum est, vnde Timocles, aut Xenarchus apud Athenæũ. Εἶθ' ἁλιεὺς ὢν ἄκρος, σοφίαν ἐν παγούροις μὲν θεοῖς ἐχθροῖσι, καὶ ἰχθυδίοις ἕυρηκα παντοδαπὰς τέχνας: idest, Deinceps piscator sumus cùm sim, sapientiam in Paguris dijs inimicis, & pisciculis F inueni omnifarias artes. *Exer. 245*

EPITHETA.

EADEM ferè Paguris conueniunt, quæ Cancris, & è contrà; impudentes vocat Oppianus ἀναιδέα φῦλα παλούρων, item ἀμφιβίους, quòd in terra & aquis degere possint. Ὀπισθοβάμων Pagurus legitur apud Varrinum: tanquam non sit epiteton, sed antonomasia: addit & alia epitheta ex innominato authore, periphrasin, vt videtur, siue Paguri, siue alterius Cancri: ὀπισθοβάμονα, τρίχηλον (ni potiùs legendum sit δίχηλος, non enim tres chelas, sed duas tantũ habet, aut fortè ἀτραχηλος) ὀκτάποuυ, νηκτὰν, nisi potiùs scribendum sit, νήκταν, paroxyton ὦς, quo natatorem significat. Sed video hæc ex epigrãmate Statillij Flacci transcripta, quod adscribere non piget.

Antholog. lib. 6. tit. 3.

Ραιβοσκελῆ, δίχηλον, ἀμμοδυόταν
Ο'πισθοβάμον, ἀτράχηλον, ὀκτάπουυ
Νηκτάντ' ἐρυμνόνωτον, ὀςρακόχροα
Τῷ Πανὶ τὸν πάγουρον ὁρμιηβόλος
Αγρᾶς ἀπαρχὰν ἀντίθησι Κώπασος, idest,
Obliquum pedes, binas chelas habentem, in arena latitantem
Retrogradum, collo priuum, octipedem,
Natatorem, duro cortice munitum, testaceum colore,
Pani Pagurum piscator
Capturæ primitias libauit Copasus. G

Scorpij quidam apud Nicandrum similes sunt ῥαιβοῖσι παγούροις, idest vt exponit Scholiastes, σκαμβοῖς, tortuosis, & obliquè incedentibus. Ad eodem πετραῖοι, hoc est saxatiles cognominantur: & ὀκριόωντες, hoc est asperi.

VSVS IN CIBIS. H

CVM coquuntur, parum rufescunt, & parum nigrescunt. Inter lautissimos recepti sunt cibos, sed eorum carnes digestionis durioris à Galeno in libris de alimentorum virtutibus traduntur. Psellus etiam Paguros, & Cancros non facilè coqui author est: & ius eorum ventrem mollire Kiranides. Paguri, inquit Simeon Sethi, seu Cancri salsum quendam succum habent, minus tamen quàm cætera malacoderma: Ventrem verò sistunt, cùm aquæ incocti succum salsum demiserint. Coquuntur eo, quo Maiæ modo, aliquando etiam sub testu, hac ratione: Eximunt omnia interiora & carnem, implent carne aliorum trium, aut quatuor Pagurorum, addunt piper, Cassiam, saccharum, passulas, olera contusa, itẽ si volueris, vitellos oui, & caseũ tenuiter tritũ, dein sub testu coquũtur in butyro, supra testũ plus ignis quã infrà ponatur, infertur succo aurantiorũ malorũ, & pipere aspersis.

Vt coquantur.

A

DE CANCRO EQVITE. Cap. XX.

ÆQVIVOCA. SYNONYMA.

Formicæ æquites. *Hiſt. 4. c 2.* *Lib. 6 .c. 3.*

FORMICAE quædam, quas pennatas vocat Plinius, à velocitate, vt & Cancri quos Græcè ἱππεῖς appellant, equites vocabantur. Genus eſt quoddam inquit Philoſophus, Cancrorum in litoribus Phæniciæ tantæ velocitatis, vt vix quiſquam conſequi poſſit, vnde ἱππεῖς ideſt Equites appellarunt. Et Plinius in Phœnice Hippoæ vocantur (potiùs legendum Gippeis, vt apud Ariſtotelem, ex quo tranſcripſit) tantæ velocitatis B vt conſequi non ſit. Δρόμιον Dromo eſt paruus Cancer Heſychio, & Varino. Bellonius Cancros Curſores, quos Aelianus δρομίας, vocat, eoſdem cum Equitibus facit. Et in obſeruationibus ſuis ſcribit, hos Cancros ab Ariſtotele Curſores vocari, fallique illos qui Dromones appellent, cùm ij cetaceorum generis piſces ſint, Atqui Ariſtoteles Equites tantùm Cancros, non Curſores memorat. Et Dromon Græce idem eſt quod Latinè Curſor, neq; etiã quidquam prohibet idem Dromonis nomen, tum cetacei generis piſcibus, tum Cancris Curſoribus attribui. Germanicè Zoographus putat poſſe appellari ein Reuter Oder Reuterkrab. Ferrariæ ei aliquando eſt monſtratum ſceleton Cãcri Equitis, quem vir quidam doctus, qui ipſi oſtendebat, Caualliero, & Caballiero (ideſt Equitem) nominabat, ſed corpore oblongo erat, nec ſine cauda, vnde certum mihi perſuadeo non fuiſſe hunc Cancrum Equitẽ noſtrum, de quo ſermo eſt, ſed Hippocampum marinum, cuius hiſtoriam nuperimè in eo quod de Inſectis inſcripſi, volumine, ſum proſecutus.

Dromo. *Bellonij lapſus.* *Hippocampus marinus.*

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

C

Magnitudo. *Color.* *Cauda.* *Brachiæ.* *Oculi.* *Pedes.*

GRANDE phalangium non excedunt, inquit Bellonius in Aquatilium libro, alibi tamen in Obſeruationibus ſuis Cancros Curſores multo maiores eſſe parua Caſtanea ſcribit. Eodem teſte corpus habent coloris ſubalbidi, punctis ſubrubris conſperſum, & vt Pagurus tornatum: crura autem, vt Maia. Soli obiecti toti pellucidi ſunt, præterquam in ea corporis parte quæ interanea cõtinet. Oculos grano phaſeoli non habet maiores, quibus acutiſſimè cernit. Oblongi quidem ſunt, ac vitri modo pellucidi, per mediũ fului. Tibiæ ſunt illis leuibus villis obſeſſæ, vtrinque quinæ: quarũ duæ anteriores brachia ſunt forcipata, quibus cuncta (Cãcri modo) conplectuntur: reliquæ graciles, vnguibus rectis & oblongis vallatæ. Gillius à piſcatoribus Maſſilienſibus accepit perraрò ibi piſcari ſolere Cancrorum genus, quorum corpus longè quidem maius ſit quàm Maiarum, ſed multò tamen pedes habeat longiores. cæterùm Heracleoticinè, an Equites eſſent, diiudicare non potuit, cùm ſolùm rudem quandam auditionem acceperit. Dromonum fortè generis, inquit Zoographus, erit Cancer latipes à Rondeletio ſic deſcriptus Cancer eſt paruus nucis iuglandis magnitudine, aliquando paulò maiore: chelas habet denticulatas, & articulatas, pedes vtrinque quatuor. Poſtremus, & minimus à quo latipedem hunc Cancrum nuncupauimus, præter aliorum Cancrorum naturam in latitudinem deſinit oſſeam, ſex

Cancer latipes Rondeletij.

D

Cãcri latipedis deſciptio.

Cornua. *Oua.* *Lib. 4. de par. cap. 8.*

ſex articulationibus conſtat. E fronte extant cornicula quatuor. Teſta eſt læui, parte ſuperiore albeſcente, anteriore quodammodo nigrigcante. Oua habet pallida. Cum maris purgamentis in litus eijcitur, & cum piſcibus alijs ſagena capitur, neglectuſq; in litore relinquitur, vnde magna celeritate regreditur in mare beneficio latitudinis poſtremorum pedum. De huiuſmodi Cancris putat locutum Ariſtotelem his verbis: Οἱ δὲ μικροὶ καρκίνοι οἱ ἁλίσκονται ἐν τοῖς μικροῖς ἰχθυδίοις, ἔχουσι τοὺς τελευταίους πλατεῖς πόδας, ἵνα πρὸς τὸ νεῖν αὐτοῖς χρήσιμοι ὦσι, ὥσπερ πτερύγια ἢ πλάτας ἔχοντες τοὺς πόδας: quæ ſic Gaza tranſtulit: Cancelli autem qui perquam exigui in piſciculis reperiuntur, pedes nodiſſimos latiuſculos habent, vt ad nandũ vtiles ſint, quaſi pro pinnulis, aut remis pedes haberentur. Rondeletius ſic rectiùs vertendum cenſet, Parui Cancri, qui capiuntur inter paruos piſciculos, poſtremos pedes habent latos, vt ad natandum ſint vtiles, vt pinnatum, vel palmularum vice ſint illi pedes. Paruus igitur Cancer latitudine quidem ſua in aqua fluitat: ſed vt celeriùs impellatur, natura pedes poſtremos latos fecit, vt ijs vtatur perinde ac rana poſterioribus ſuis pedibus, & anates, cæteræq; aues aquis gaudentes ſuis pedibus latis: item vt fiber ſuis, cuius priores pedes diuiſi ſunt ad cibum capeſcendum ad caueam effodiendam, poſteriores cute coniuncti ad corpus in aqua impellendum. De ſimili ferè hæc ſcribit Bellonius: Paruum Carcinum, ſeu Cancellum Græci μικρὸν καρκίνον vocarunt, Romæ Grancettum. Nam admodum exiguus inter piſciculos reperitur. Pedes extimos latiuſculos habet, quibus ad natandum, ſeu pinnulis, aut remis vtitur. Maſſilienſes Grittam genuina voce vocant. Veneti, ac Ferrarienſes Mazinetam. Differt à Cancro marino nouiſſimis tantùm pedibus, quos habet latos, in quibus vngues anterioribus ſimiles eſſe conſtat. Piſciculos alios Carcinis aliquo pacto ſimiles, vt idem tradit, Romani ruſtici frequenter cum Tellinis, & Conchullis (quas Gongilas vocant) diuendunt: qui tamen Carcinis multò maiores (minores fortè ſunt, ſupini albicant, proni ſubcinericei ſunt, punctiſq; frequẽtibus, ac candidis in tergore variantur, ophitæ modo. Nouiſſimos pedes in extremo latos habet, Cancellorum modo, quorum magnitudo pollice operiri poteſt; tamen viuaces admodum ſunt. Genus iſtud nunquam grandeſcit. Quinos habet pedes, craſſiores, forcipatos, crenatos, ac robuſtiſſimos, in quibus bina numerantur crura. Singulares digiti quaternis conſtant articulationibus, niſi quis omnes complectatur: tunc enim ſex comperiet. Caudæ id quoque rudimenti in eis eſt, quod omni Cancrario generi, eodem modo ſubtus reflectitur. Hæc Bellonius.

Gazæ verſio correcta. *Fibri pedes quales.* *Gritta.*

NATVRA, MORES.

Amphibij ſunt. *Cur in terram egrediantur.*

AMPHIBIOS eſſe conſtat Cancros Equites: quibus hoc natura præter ſui generis alios ſingulari quodam munere tribuit, vt in maximis æſtatis ardoribus meridiano tempore agminatim è mari egrediantur, diemque ſub ſole tranſigant, aut ad refrigerium, aut potiùs ne à piſcibus, qui interdiu diſcurrunt, edantur, quos Bellonius Memphi Hieroſolymas proficiſcens, fines Aegypti prætergreſſus, ex Meridiano litore ſub veſperam mare repetere, atq; inde circa meridiem inſequentis diei gregatim exilire obſeruauit. Tanta autem velocitate ferebantur, vt ne vnum quidem curſu vnquam conſequi potuerit, ſed hoc etiam illi magis admirandum eſt viſum, lacertam ex ambroſia (ſub qua deliteſcebat) exilientem Cancrum Equitẽ, quem venaretur curſus velocitate (illo conſpiente) nuſquam aſſecutã eſſe: adeo volare potiùs quã currere videbatur Eques. Aelianus Curſores (δρομίας) qui ſic dicuntur, quòd longe, latèq; vagentur, plerunq; vbi nati ſunt circũ litora errare, modoque longius proficiſci, non aliter quàm peregrinationis ſtudioſi homines, cauſamque eius erroris ſtatuit cupiditatem in loca ſaxoſa, vel cænoſa ſæpe perueniẽdi, dum amplius aliquid perquirunt. Idcircò Oppiani hunc verſum:

lib. 7. de animal. 24. *lib. 1. de piſ.*

Ἐν κείνῃ γενεῇ καὶ καρκίνοι εἰσὶν ἀλῆται

In eodem genere Cancri ſunt Errones.

quem ſubdit poeta poſtquam dixiſſet Carabos, & Aſtacos, degere in petris, ac ibidem alij; Bellonius de Cancris Equitibus interpretatur, quos eoſdem cum Aeliani Curſoribus facit. Cancri equites remigio cornuum (πτερυγίων pinnarum, Aelianus) adiuuant ſe natando. Dromonem Heſychij quidam in maris æſtuarijs capi ſcribunt, ſagittæque modo per aquę ſummum decurrere, indeq; nomen adeptum fuiſſe, fortè ijdem ſint cum ijs Cancris quos Aelianus alicubi vocat πετηλίας à volando, ſed Gillius apud hunc legi vult πηλίας:

li. 7. de animal. c. 30.

corum

A eorum mores, ac naturam ſagacem, & purdentem ex eo adſcribere huic loco conuenire puto: Cancrorum, inquit, genus lutarium, colore alijs albius ſpectatur; hi in luto naſcuntur: cùm inceſſit eis timor, humo ſe excitant ad volatum, & perparuis alis ſubleuantur, quibus quidem gradientes vti minimè neceſſe habent. Cùm autem in iectus eis eſt metus, non nihil in his ſubſidij, non tamen admodum firmi habent, enimuerò compræhenduntur, quòd ſurſum ſubleuare non queant.

EPITHETA.

CANCRORVM epitheton ποδάνεμοι ex Cratete Comico refert Athenæus: Latinè aëripedem dixeris, vel poëtica contractione ęripedem, à volucri pedum velocitate. Equitibus autem vtpote velociſſimis Cancrorum, præcæteris conueniet. Nam Cancri proximè commemorati pinnis volare dicuntur, nō pedibus, niſi dicamus per antiphraſin ita vocari Cancros, quorum motus, vt diximus, admodum tardus eſt.

B

VSVS IN CIBIS, ET MEDICINA.

NON ob corporis exiguitatem Cancri hi Equites eſui nō sũt, ſed quia parum obtinent alimenti, vt voluit Philoſophus, dum inquit. Ijs nil ferè intus propter inopiam pabuli. Latipes à Rondeletio nominatus in menſis Romani piſcatores cum Tellinis, & Conchis vendũt, à nautis alibi crudi comeduntur cum pane: Romæ cocuuntur: quamuis gratiores ſint crudi, niſi copia aluum plus æquo cieret. Πετηλίας, ſiue vt Gillius legit, πηλίας quidam comedunt, teſte Aeliano, & ex coxarum vertebris laborantibus remedio eſſe ferunt.

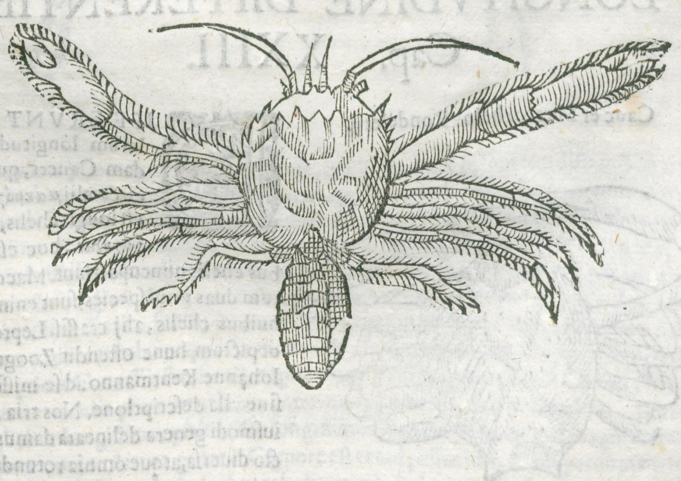
lib. 7. cap. 30. de animal.

C

DE CANCRO FLAVO VNDVLATO. RONDELETII. Cap. XXI.

Cancer flauus vndulatus Rondeletij.

D

Nominis ratio. *Vt capiatur:* *Pedes.*

CANCER, quem hìc exhibuimus, inter anonymos, & ignobiles magnus est, Cancris stagni, vel fluuiatilibus æqualis. Flauum à colore nominauimus, vndulatum à lineis, quæ in prona parte sunt sinuosæ vndarum modo non aliter quàm cameloto vulgò nuncupato. Capitur circa Antipolim, & Lerinum insulam, nec vspiam similes vidi: caudam extentam depinximus ex tabellis aliquot contextam. Pedes quaternos habet, longos & hirsutos, chelas duas, magnas, etiam hirtas, cornua duo, satis longa, in fronte aculeos, siue appendices duas, in lateribus alias. E

DE CANCRO VARIO, SIVE MARMORATO. IDEM. Cap. XXII.

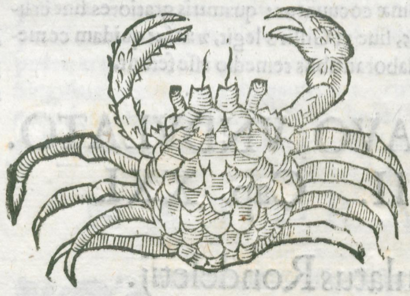
F

Nominis ratio:

IN saxis Agathensis litoris degit hic Cancer, qui ideò à nobis varius, siue Marmoratus dicitur, quòd testa est læui ac perpolita coloribus varijs conspersa: marmor varium, siue Iaspidem pulchre referente, siue splendorem testæ, siue læuitatem, siue colorum varietatem spectes: cernuntur enim in ea maculę virides, cæruleæ, albæ, nigræ, cinereæ, quæ mortuo Cancro maiore ex parte euanescunt. Si mortuus in sole exsiccetur, totus fit flauus. Brachijs nonnihil ab alijs differt: forfices enim breuiores habet, & crassiores, tubercula veluti gemmæ in eis eminent, vt in Astaco. Cornicula duo è fronte extant, oculi satis à se distant, post oculos hinc, & inde serrata est testa. In saxorum cauernulis degunt, & si quem conspexerint, intrò subeunt, itaque pedibus hærent, vt vix auelli possint. Metu vacui super saxa in sole apricantur. Crusta sunt cæteris duriore. Id Cancri genus in Agathensis scopulis tantùm vidi. G

Color.

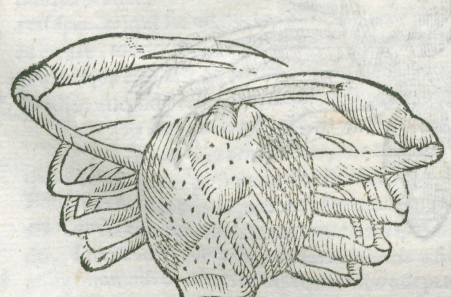
Cancer varius siue marmoreus Rondeletij.

Locus:

DE CANCRIS CHELARVM LONGITVDINE DIFFERENTIB. Cap. XXIII.

Canc er Macrochelos Rondeletij.

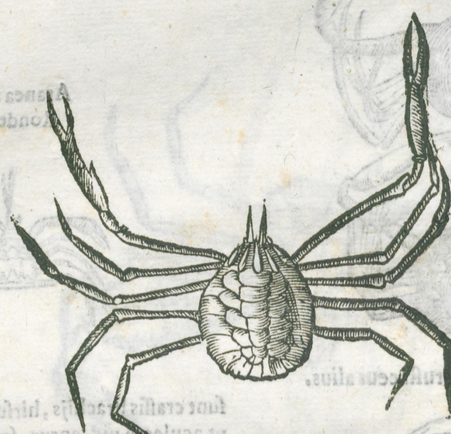
DIFFERVNT & chelarum longitudine quidam Cancri, quorum id circo alij μακρόχηλοι, id est longis chelis, alij βραχύχηλοι, hoc est breuibus chelis nuncupati sunt. Macrochelorum duas noui species, sunt enim alij tenuibus chelis, alij crassis. Leptochelon depictum, hunc ostendit Zographus à Iohanne Kentmanno ad se missum, sed sine vlla descriptione. Nos tria alia huiusmodi genera delineata damus à prędicto diuersa, atque omnia rotundiori corpore, H

A pore, & pedibus tenuibus, vnde Araneas marinas nuncupauimus, seu Phalangia marina à similitudine terrestrium. Primo igitur loco depictus pronè, & supinè fusco est, & cine-

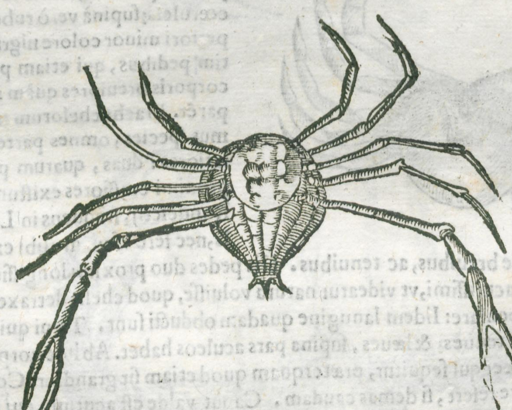
Araneæ marinæ.

Aranei marini, species, pronè, & supinè.

B

C

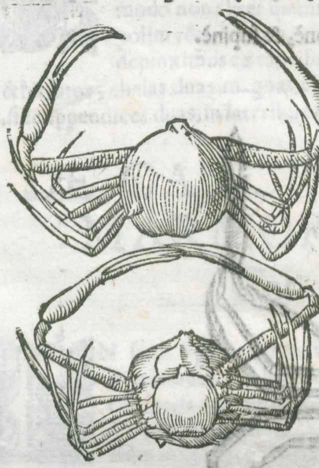
D reo colore, parte priore acutus quà caput est, oculis parum à se inuicem distantibus, cor-
nibusque duobus acutis, quibus differt ab eo, qui secundo ponitur loco: is enim corpo-
re rotundiori est, & hoc rotūdior tertius colore cinereo, & fusco, pedibus, & chelis crassio-
ribus à Io. Francisco Cæsenate dono mihi missus. Differt ab his Aranea marina, cu-
ius meminit Arist. in Cancelli descriptione his verbis. τὴν δὲ μορφὴν ὡς μὲν ἁπλῶς εἰπεῖν
πλὴν τοῦ κάτω τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ θώρακος μεῖζον ἔχει ἐκεῖνα.
ὅμοιόν ἐστι ταῖς ἀράχναις
forma vt breuiter dicam, similis Araneis est, nisi quòd partem capiti, & pectori subie-
ctam araneo maiorem habeat. quæ Araneæ nostræ optimè quadrant, inquit Rondeletius:
parte enim priore Cancellis similis est, capite magis exerto quàm reliqui Cancri, in acu-
tum desinente: oculis prominentibus, inter quos conicula duo protendunt. Brachia
forcipata habet longissima, pedes octo longissimos, pro corporis exigua magnitudine, à
quibus araneæ nomen datum putat. Corpore est tenui pellucido, & ob paruitatem reij-
citur. Quos subinde à proximis duabus tabulis pronè, & supinè monstramus, Macrocheli
sunt

Brachia.

Nominis ratio.

E

Araneus cruſtaceus parte ſupina, & prona.

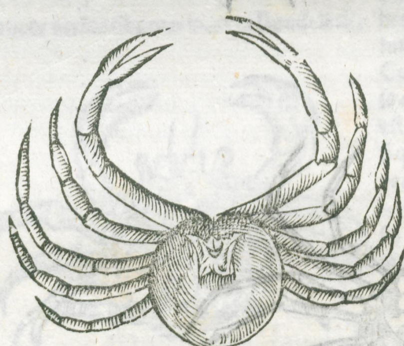

Aranea marina Rondeletij.

F

Araneus marinus cruſtaceus alius.

ſunt craſſis brachijs, hirſutis, aſperis, vt aculeata videantur, ſupina vndiq; parte. Prior ea eſt magnitudiue, qua depingitur: prona parte albus eſt corpore, & pebibus, chelis verò aliquãto cœruleis; ſupinà verò ruber. Alter ſuperiori minor colore nigricãte, pręſertim pedibus, qui etiam proportione corporis breuiores quàm in priori apparẽt. Brachychelorum tres depinximus ſpecies, omnes parte poſteriore latiores: duas, quarum pedes chelis proximi craſſiores exiſtunt. Prior eſt Rondeletij, frequens in Lerino inſula, nec ferè vſquam alibi ex rubro nigricans, Chelis valde breuibus, ac tenuibus. His pedes duo proximi longiſſimi pro corporis ratione, craſſi, acutiſſimi, vt videatur natura voluiſſe, quod chelis detraxerat, pedum horum longitudine penſare: Iidem lanugine quadam obducti ſunt. Terni qui ſequuntur etiam longi ſunt, ſed tenues, & læues, ſupina pars aculeos habet. Ab hoc corporis figura noſter diſcrepat Cancer qui ſequitur, præterquam quod etiam ſit grandior. Corpus enim lagenam craſſo ventre refert, ſi demas caudam. Caput valde eſt acutum, cui inſunt duo oculi prominentes ab vtroque latere, & cornua paruo diſtantia interſtitio. pedes priores duo, non tam longi proportione corporis quàm in prædicto, nec vndiq; ita craſſi, ſed tantùm primo internodio, quia natura chelas maiores, & craſſiores huic dederat, cæteri pedes longi ſunt, & tenues, corpus ſupina parte aculeis horret, coloreq; cæruleo eſt, pronè albicat. priora pedum craſſorum, & chelarum internodia, cœruleo ſunt colore, cui non nihil viridis admiſcetur non ſine maculis, ſeu punctulis exiguis. forcipes chelarum rubent. Vltimus dimidio minor eſt quàm depingitur, vix enim Araneam grandiorem magnitudine excedit, chelis craſſis, & longioribus quàm in prædicto pro portione corporis, reliquis pedibus tenuibus longiſſimis, quales ſunt Araneæ ſapientis dictæ. Ore admodum acuto, & oculis à latere vtrinque prominentibus. Corpus vndique aſperum, præſertim chelæ, & parte prona non ſine tuberculis.

Caput.

G

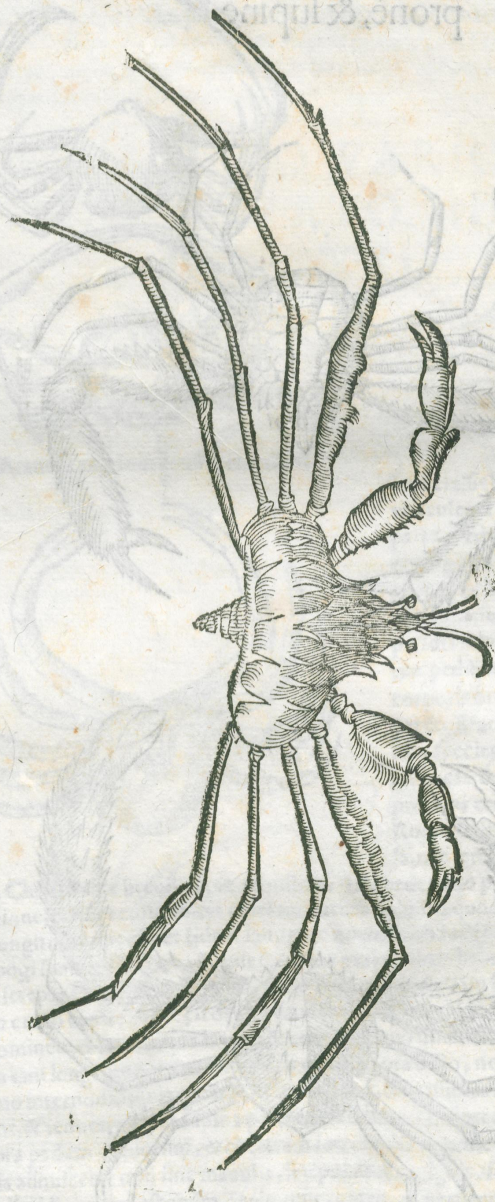
H

Can-

Cancer macrochelos albicans, pronè, & ſupinè.

Cancro brachichelo congener.

A

Cancer macrochelos alius pronè.

Cancer macrochelos idem supinè.

B

Cancer brachyochelos Rondeletij.

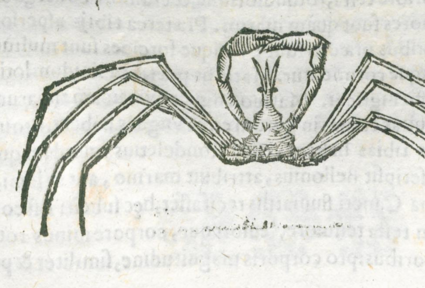
C

Cancri minutioris, & brachycheli species.

D

DE CANCRO CORDIS FIGVRA, RONDELETIVS. Cap. XXIII.

CANCER hic corporis trunco cordis figuram omnino, refert. Cornua duo habet è fronte prominentia, brachia duo breui forfice, quaternos pedes. Pelagius eſt, & paruus, vix vnquam inter litorales inuentus, ſed panagro ex alto mari cum pelagicis piſcibus in litus pertrahitur, neque admodum frequenter, quia ob exiguitatem facile è retium maculis elabitur. In maiorum Aſellarum ventriculis eiuſmodi Cancros ſæpe inuenimus.

DE CANCRO FLVVIATILI. Cap. XXIV.

SYNONYMA.

DE Cancris ſalſarum aquarum, ſuperioribus capitibus dictum eſt, nunc de ijs, qui in aquis dulcibus naſcuntur, agamus. Cancrum fluuiatilem, & fluuialem Latini, quem Græci καρκινον ποτάμιον vocant: Simeon Sethus, & Galenus in Euporiſticis, Pagurum fluuiatilem. Itali Granchio, & Granzo communi nomine cum marino. Sarthan, vel Sarathan nheri, Arabicè ab Auicenna; ab Elluchaſem Vrbien. Germanicè dici poteſt ein Krabein Seuſſuuaſſer krab. ad differentiam Cancri marini, quem Angli, & Belgæ ſimpliciter vocāt Crabbe.

DESCRIPTIO.

A marino quid differat. Exer. 245

ADEO inter ſe ſimiles ſunt Cancri marini, & fluuiatiles, vt vix à peritiſſimo piſcatore, cùm inuicem miſcentur, diſcerni poſſint, multiq; ſtatuant locis tantùm differre. Cæſar Scaliger rotundiorē eſſe fluuiatilē credidit. Vterq;, inquit Bellonius, craſſitudinem oui gallinacei rarò excedit: Fluuiatiles duriore teſta, rotundiorique, & craſſiore conteguntur, viuioreſq; ac delicatiores ſunt quàm marini. Prætetea tibijs aſperioribus, & brachijs fortioribus, ac rugoſioribus præditi ſunt: Vtrique forcipes ſunt multùm crenati: ſed marino frons non vſquequaque rotundatur. Marinus præterea liuidum loti corticis colorem refert, fluuiatilis ex ruffo nigricat. Marino vngues extremam tibiarum articulationem faciunt. Fluuiatiles multas crenas in gyrum circa vngues habent. Proinde etiam marini leues ſunt, & longiores tibias habent. Sed Rondeletius, quædam quæ de corporis figura fluuiatili Cancro adſcripſit Bellonius, attribuit marino, aut calami, aut memoriæ lapſu. Cùm enim Synonyma Cancri fluuiatilis recitaſſet, hęc ſubdit: Eſt corporis quidem ſpecie marinis ſimilis, verùm teſta tenuiore, leuioreque, corpore minus rotundo brachijs primis craſſioribus, & longioribus: pro corporis magnitudine, ſimiliter & pedes habet.

CAN-

A

Cancer fluuiatilis Matthioli.

B

LOCVS.

C IN Gallia vt aiunt nulli conſpiciuntur, nec in Germania, & quo magis ad ſeptentrionem vergas, vnde Aſtacos fluuiatiles pro Cancris vſurpant. Mihi tamen in frigidis locis degere, ideo perſuadeo, quòd Caſtorẽ ſe Cancris explere tradat Dioſcorides, quod ſanè animal, & fluuiatile, & terreſtre eſt, nec non frigidorum tantummodo locorum incola. Reperiuntur frequenter in Græcia, Creta, Sicilia, & Etruria, alijſque Italiæ partibus, nec non & Nilo, vt ex plurium recentiorum, & veterum teſtimonijs comprobabo. Cancros fluuiatiles, inquit Bellonius, in Creta plurimos vidimus, circa Colocaſias, & in Atho Macedoniæ monte: atque adeo in Ciliciæ riuulis, qui non longè ab Iſſo defluunt: & alibi ſub noctis crepuſculum ad quendam riuum (montis Atho) peruenimus Cancris noſtris Gammaris diſſimilibus adeo abundantem, vt mille temporis momento capi potuiſſent: & paulò pòſt: Cùm autem eos Cancros à noſtris Cammaris diuerſos eſſe obſeruaremus, eos è mari perreptaſſe arbitrabamur: at obuertentes nos, & regionem ad mare deſcendentem contemplantes, locum adeo ſublimen, & aditu difficilem animaduertimus: vt nullo modo perreptare eò potuiſſe iudicaremus: deinde cùm exactiùs illos obſeruaſſemus, inter eos, & marinos magnam diſſimilitudinem deprehendimus, & iſtic expreſsè

Obſer. 16. 46.

D annotauimus Cancros eſſe fluuiatiles à Cammaris diuerſos. Habitant etiam in Nilo, vt his verbis teſtatur Aelianus: Cùm autem Nilus in agros reddũdat, tùm quidem circiter triginta ante diebus longiùs ab eo in loca eminentiora Aſpides vnà cum fœtibus demigrant: quod munus à natura acceperũt tanti vt fluminis, tamq; operoſi quotannis acceſſum, ac receſſum, non modò non ignorent, ſed ab eis etiam damno cauere ſciant. Hoc idẽ facere norunt Teſtudines, Cancri, & Crocodili: Hactenus Aelianus. Latent præſertim, in luto riuulorum.

De anim. 5. cap. 52.

VICTVS. CAPIENDI RATIO.

PISCIVM ac Testaceorum carnibus vescuntur,& vt cæteri Cancri sarcophagi sunt: Cùm inuicem tangunt, pedes sibi arrondunt,& vorant, quod verum esse Rondeletius expertus est. Cùm enim ducētos Romæ emisset, domique in aquam vt sese reficerēt coniecisset, ita inter sese conflictati sunt, vt plures quinquaginta mutilatos reperiret, eo tandem deuentum est, vt omnibus necatis, vnus tantùm superstes fuerit. Romæ ligonibus effossa scrobe, vel etiam trubla capiuntur.

NATVRA.

li. 16. c. 38. de animal.

AD paludem, inquit Aelianus, quæ iuxta Ephesiam metropolim existit aiunt cauernam esse serpentium plenam maximorum: quæ vt magnum acerbitatis virus habent in mordendo, ita, tametsi ex cauerna prodeuntes vsq; ad proximam paludem serpunt, tamen natando traijcere conantes, vt in oppositā ripam exeant, Cācrorum, qui eas extensis forcipibus comprehensas interficiunt, metu deterrentur: itaq; conquiescunt, atque à transmittendo se sustinent, Cancrorum custodias formidantes, & pænarum metum exhorescentes: ac nisi mirabili naturæ dono paludis ripas Cancri incolerent, & tuta illic omnia præstarent, dudum pestiferis serpentium morsibus incolæ perijssent. Hæc Aelianus, quæ hoc loco mihi recitanda videbantur, quia hi Cancri in paludibus aquarum dulcium degunt.

MORALIA.

Parasiti Cācris correcti.

EXIGIT à nobis Cancer ambiguum quidem, informeque animal, & cui consueuerint capto pueri libenter illudere: sed humano generi non penitus inutile, pro ope quam contra venenata homini liberaliter affert: multorum contra se maledicta, & contumelias deleri: quibus iniustè damnari, & immeritò explodi à pictoribus, & poëtis se sentit, qui non habentes quam parasitis, & adulatoribus aptiorem, & concinniorem in natura imaginem redderent, fluuiatilibus Cancris eos comparauerunt: feliciter ideo comparatione illa vti sibi persuadentes, & ab alijs crediti, quid tota eius animalis figura, & species huic hominum generi, eorumque studijs ad vnguem congruere videretur: responderetq; glomer, & globus ille corporis: nec nisi venter tota in eo moles gulæ, cœnarumq; studio, & petitis vndiq; à parasitis multa scurrilitate lautioribus epulis. Numerosa autem illarum pro pedibus series celeritati, totaq; vrbe vagis eorum discursibus, quibus ad hilariorem sicubi ea il luxisse videatur, fortunam, quotidie properant. Denticulati itidem forfices, quibus in ascensu, & periculo vtitur, & hæret id animal morsibus, maledictis, clandestinisq; susurris, & delationibus, quibus apud principes alios exagitantes, pro re, salutemq; eius curam, laboremque suum probare, & gratiam inire nituntur. Postremoq; in summo dorso, veluti in altissima specula positi, exerti nunquam somno conniuentes, & ad omnia vigiles oculi, ingenio, sagaciq; coniecturæ, qua consilia, vota, amores, iras, odiaq; eorum quibus blandiuntur, intellexisse volunt: vt inguinum modo corruptis, & in pus iam tumentibus affectibus illis adsint. Quàm iniustè autem, imprudenterq; & contumeliosè id egerint, naturam intelligentibus cognouisse facile est: quæ ambiguo, & in humido, siccoq; elemento pariter agenti animali, ventris inanem plærumq; globum illum ideò dediti vt quemadmodum solent pueri alligato ex humeris subere, rotundiore, & ampliore cucurbita, securam in piscinis primam auspicari natationem: sic posset & Cancer glomeris illius ope in summa aqua sine periculo fluitare. Multas verò illas, & longiores chelas, vt per terram ingredienti aliorum animaliū modo in maiore profluentis aquæ vrgente impetu, qualis per autumnum, & ver largior, & inexpectata sæpe descendit, appræhēsis

stirpibus

A ſtirpibus ſupra aquam, vſque dum ea defluat, incolumis penderet. Mobiles postremò in omnes partes, & in excelſo conſtitutos oculos, nec minus à tergo quàm à fronte omnia videntes, vt infirmum, tardumque animal, occurſantes vndiq; noxas ex longinquo præcognoſcere, & cauere; offerentiaq; ſe vitæ, & ſalutis ſuæ commoda certiùs aſſequi valeret. Quam oculorum ſortem in homine deſiderantes antiquiores aliqui, negatam nobis tam felicem naturam, & videndi poteſtatem, figmentis ſaltem oſtendere, conati ſunt, bicipitem Ianum, & toto corpore oculatum Inachiæ bouis cuſtodem fingentes, vt quales à natura factos eſſe nos oporteret, imaginibus illis ſaltem intelligeremus: nulla earum neceſſitate, ſi quæ in Cancros ſunt, ſagacis naturæ, non adulationis, & paraſiticæ notas diligentiùs contemplemur: Hæc omnia Marcellus Virgilius.

EMBLEMATA.

B EX ſuperiori itaque ſenſu tractum eſt illud emblema Alciati in Paraſitos:

Quos tibi donamus fluuiales accipe Cancros,
Munera conueniunt moribus iſta tuis.
His oculi vigiles, & forſice plurimus ordo
Chelarum armatus, maximaq; aluus adeſt.
Sic tibi propenſus ſtat pingui abdomine venter,
Penicesq; pedes, ſpiculaq; apta pedi,
Cùm vagus in triuijs, & menſæ ſedibus erras,
Inq; alios mordax, ſcommata ſalſa iacis.

VSVS IN CIBO.

C ROMAE in foro piſcario, cùm carni interdicitur, filo appenſi, ac traiecti, ne forcipibus alter alterius brachia, aut chelas lędat, proſtāt. Edules autem ſunt omni quidem tempore, ſed æſtate meliores, & poſteaquam durum corticem exuerint, tunc magnatum menſis apponi ſolent. A quibuſdam lacte ſuffocantur, quò dulciores, & meliores fiant, cùm friguntur. *Vt coquantur.* Crudi etiam edi in Gręcia ſolent; Cùm tranſiremus, inquit Bellonius, per montem Athon, inuenimus riuum quendam Cancris adeò abundantem, vt vel mille ſtatim capi potuiſſent. Erant autem Aſtacis fluuiatilibus diſſimiles, eos ab itineris duce perſuaſus, cùm crudos ederem: nihil vnquam ſuauius, aut delicatius guſtaſſe mihi viſus ſum, ſiue illi verè eiuſmodi ſint, ſiue eſuries, aut nouitas cibi in cauſa fuerint, hæc ille. Satis nutriunt, & corpora humectant. Quare marinis efficacius feruidos, aduſtoſque humores præfrigerare, ac diluere queunt. Vnde quidam ſic iudicarunt valetudine aliqua affectis ſalubriores eſſe fluuiatiles, maritimos verò ſanis magis cōuenire, propterea quòd ſalſedinis aliquis ipſis inſit, qua palato gratificantur, & appetentiam excitant. Et Auicenna in febribus hecticis cum aqua hordei valdè probat fluuiatiles, quòd nihil ſalſi habeant, humidioresq; ſint marinis. Idem alibi; Cancer fluuiatilis, inquit, difficilis concoctu, plurimum alit. Emendat ipſum decoctio, cùm mes (genus eſt quoddam leguminis, fabis, D vel piſis natura cognatum) marinus quidem ſubtilior eſt. Qui leporem marinum hauſerunt, cùm piſces alios omnes auerſentur, ſolos fluuiatiles Cancros libenter edunt, Dioſcorides.

VSVS IN MEDICINA.

lib.2.c.10.

CANCRI marini omnia possunt, quæ fluuiatiles, teste Dioscoride. At Plinius, cùm remedia quædam ex fluuiatilibus descripsisset: Minus, inquit, in omnibus his marini prosunt, vt Trasyllus author est. Coctos, aut assatos comedi contra venena quælibet Aetius iubet. Cancrum fluuiatilem admiscet Nicander antidoto aduersus omnia mala remedia. Et Plinius: Cancri, inquit, fluuiatiles triti, potiq; ex aqua recentes, seu cinere asseruato, contra venena omnia prosunt, priuatim contra Scorpionum ictus cum lacte asinino, vel si non sit, caprino, vel quocunque. Addi & vinum oportet. Aetius ad omninum reptilium ictus, crudos contritos commendat, si lacte potentur. Et Dioscorides, si ita bibantur ex lacte asinino auxiliari contra serpentiũ, phalangiorumq; morsus, & scorpionum ictus scribit. Nil etiam æquè aduersari serpentibus quàm Cancros, suesque percussas hoc pabulo sibi mederi, cùm sol sit in Cancro, torqueri serpentes Thrasyllus author est apud Plinium. Necant Scorpiones triti, & cum ocymo admoti, ex Dioscoride. Sed mirum quod dicunt Magi teste Plinio: Decem Cancris, cum Ocymi manipulo alligatis, omnes qui ibi sunt Scorpiones ad eum locum coituros, & cum Ocymo ipsos, cineremuè eorum percussis imponi. Modum quo vti debeant, scripsit Bulchasis. Ad viperæ morsum bibuntur è vino per se, vel cum staphide agria, sale, & polio, vt testatur Aegineta, sed Aetius dat cum lacte tritos, & plagæ etiam adhibet. Aliud eiusdem remedium: Cancrorum fl. (viginti, Aegineta) carnes terito (cum farina triticea, Aegineta) & adiecta iride (Aegineta non habet iridẽ) & calaminthe, rursus sufficienter terito: idemq; rursus modico adiecto sale facito, & pastillos informato, quibus in vmbra exsiccatis vtitor: in potu quidem ex aqua mulsa, aut vino: in cataplasmate verò cum lacte dissoluito. Hoc remedium Archigeni authori adscribit. Succus expressus cum lacte (aliàs aqua aut lacte) assumpto apij semine, à phalangijs morsos confestim liberare proditur apud Dioscoridem. Razes si bibantur cum lacte asinæ contra morsum aranearum citrinarum pessimarum (idest Phalangiorum) & Scorpionum auxiliari affirmat. Auicenna verò emplastri modo impositos, aut in cibo sumptos. Decocti, & cum iure esitati ijs prosunt, qui leporem marinum hauserunt, teste Dioscoride, & Aetio, qui & rursus ait: Crudi, & è lacte triti dantur contra venenatos ictus, præcipuè Scorpiones; sic & desperatum è poto lepore marino confestim sanabis. Notandum verò, eorum tantùm carnem teri cum lacte. Idcirco Plinius, atq; alij, quos supra nominauimus, contra venenatorum omnium morsus celebrat, priuatim contra scytalem, & angues: & contra leporem marinum, ac ranam rubetam. Mira etiam prædicatur hisce Cancris inesse vis ad canis rabidi morsus. Dioscorides cinerem, qui duo cochlearia expleat, adiecto dimidio radicis gentianæ modo (σὺν γεντιανῆς ῥίζης κοχλιαρίῳ ἑνὶ, id est cum gentianæ radicis cocleario vno; sic legitur in manuscripto codice) magnopere huic malo prodesse scribit. aliqui thuris partẽ adijciunt vnam, gentianæ quinq;, Cancrorum decem: de eorundem cinere hæc Plinius: Seruatus prodest pauore potus periclitantibus ex canis rabiosi morsibus. Quidã adijciunt Gentianam, & dant in vino. Nam si iam pauor occupauerit, pastillos vino deuorãdos ita præcipiunt. Auicenna quoq; cinerem eorum cum melle prodesse aduersus canis rabidi morsus potum, ait: sed fortè pro potum legendum est illitum. Hali cinerem aspersum aceto laudat. Cæterùm Aeschrion empiricus ille medicamentorũ peritissimus senex conciuis, & præceptor Galeni, viuos in patella æris rubri, tãdiu vrebat, donec facile in lęuorem redigi possent, luna decima octaua, post canis sideris exortum, cùm sol leonem ingressus esset. Huius puluerem tenuissimum cochlearij vnius mensura ex aquæ cyatho propinabat, cùm recentior esset morsus, aut augebatur quantitas, si inueterauerat. Huic remedio tantam vim inesse scribit Galenus, vt dicat nullos perijsse, quibus in tempore hoc datum esset. Plura de remedio contra canis rabidi morsus dicemus in volumine de quadrupedibus, vbi de cane agitur. Diacarcinion ex Iacobi Magni libello, furentibus, hydrophobis, lycanthropis vtilis antidotus recipit: Cineris Cancrorum fluuiatilium drachmas quinq;, gentianæ vnciam semis, rosmarini drachmam vnam, spodij duas, lapidis lazuli scrupulos duos. Tere, misce, fiat puluis bibendus manè, & serò. Aetius inter podagricas antidotos, hanc etiam, quæ ex Cancris est, describit: Ex Cancris, inquit, pharmacum etiam mollibus corporibus conducit: quod hoc modo componitur: Cancrorũ magnorum viuorum vstorum in ęreo vase

Contra venena. lib.32.c.5

lib.2.c.10.

li.32.c.5.

Modus vtendi. Tract.3.

Ad morsũ aranearũ citrinarũ. lib.2.tract.2.cap.150

lib.1.c.5.

Ad Canis rabidi morsus.

Cineris cãcrorũ vsus & vis.

A vase trientem, gentianæ incorruptæ quincuncem, thuris integri, & indiuidui albi vnciam vnam. Datur inde cochleariū vnum. Ad Cancrorū verò exustionem ligna vitis exiguntur. Et statim describam porro & aliud pharmacum, corporibus recrementis abundantibus, & mollibus conducens. Est autem id quod à rabido cane morsis datur cuiuis, cuius compositionem in sermone de canis rabidi morsu tradidimus. Adieci autem ego, inquit Philagrius, ad huius pharmaci apparatum etiam petroselini drachmas octo, vt plurimùm verò decem, quod vrinæ ciendæ vim acquirat, & multos sanè artriticos iuuit, præsertim quibus tenerum, & albū corpus fuit, mediocris mystri mensura ex eo data, aliquando ex aqua sola, aliquando ex aqua mulsa. Quin & melle despumato sępe ipsum excepi, quo validum, & citra transparitionem adseruarem, deinde verò veluti prædictum est, bibēdum exhibui; Huc vsque Aetius. Cæterùm Pelops Galeni præceptor (quod non oscitanter prætereundum est) caussam tradens, cur Cancri fluuiatiles canis rabidi morsibus auxilium adferant: Non abs re, inquit, Cancer, cùm animal sit aquaticum, prodest à cane rabido morsis, quibus videlicet metus est ne corripiantur affectu siccissimo, nempe rabiæ; quamobrem sanè etiam aquam metuunt. Ac fluuiatiles, non marinos Cancros conuenire dictitabat, scilicet, quòd animalia marina ob admistionem salis natura siccissimi haud æquè exactam tueerentur eam, quæ est aduersus rabiem, contrarietatem. At cùm quidam subiecisset, cur non omnia, quæ in potabili aqua degunt animalia, perinde vt Cancri iuuare assolēt? quia, inquit, similem Cancris præparationem non admittunt. Nam horum vstorum cinis exsiccatorius cum sit, canum mordentium venenum absumere, simulq; digerere professus est. Hęc igitur Polops dicebat ambitione magna iactans, omnium se taliū nouisse caussas. At ego, inquit Galenus, nisi planè me scire quippiam prius persuasum habeam, alijs persuadere non tento. Itaque nec Pelopis rationem, vt veram accepi, vt qui crebras habeat contradictiones: verùm Cancros opinor ex proprietate totius substantiæ prodesse. Nunc vt ad rem redeam. Teste Plinio, triti in oleo, & aqua perunctis ante accessiones in febribus prosunt: Aliqui piper addunt. Alij decoctos ad quartas è balneo egressis bibere suadent in quartanis. Simeon Sethus Paguros fluuiatiles, pulmonibus vlceratis mederi, sed vesicæ nocere scribit. Auicenna extenuatis valde conferre dicit, hoc est hecticis, & lenta febre laborātibus: hos enim humidū leue, ac modicè refrigerans alimentum suggerere affirmant. Qua etiam de caussa a Dioscoride, & Plinio decocti, & cū iure esitati phthisicis prodesse traduntur. Itē & sputo sanguinis, vt Elluchasem addit. Aetius etiā in lacte conterit. Sed & rupta, & cōuulsa in asinino lacte triti maximè sanant, vt ait Plinius. Tritiq; singuli in heminā aquæ anginis medentur gargarizati: aut è vino aut calida aqua poti. Et rursus: Triti, inquit, & ex aqua poti aluū sistunt, vrinam cient, in vino aluū, (obscurus est hic locus, Brasauolus verbum cient repetit: tanquam in vino aluum cieant, ex aqua sistant) Ademptis brachijs calculos pellunt tribus obolis cum myrrha triti, singulis eorum drachmis, decoctio tamen eorum ventrem soluit secundum Rasem, quod Brasauolus repetit his verbis: Si Cancri cocti exsiccētur, & in puluerem redigantur, sumanturq; ex vino, vel aqua ad duas drachmas: imò si quis copiosè Cancros edat, ventrem subducunt. Succum eorum cum melle hydropicis mederi Plinius author est. Et ex Archigine apud Galenum ad hydropicos optimè facit & hoc: Cancri fluuiatilis sicci triti, pedibus, ac eminentijs omnibus amputatis, drachmam vnam, asari drachmā vnam. Misceto, aqua ex ipso flumine, vnde Cancri extracti sunt accepta, & propinato, aliquando verò pro asaro opobalsami par pondus additur. Aquam educens hydropicorum per vniuersum curationis tempus pota aqua, ex Nicolao Myrepso, Cancrorum fluuiatilium aridorum sine manibus, & pedibus, ademptis testis, libram vnam; asari libram vnam. Trita, & cōmista ex aqua pluuiali (fluuiali) vnde desumpti sunt Cancri, dato bibenda. Interdum pro asaro seruatur. Videtur hìc aliquid mutilum, & ex præcedentibus Archiginis verbis restitui posse. Galenus in euporisticis ad vrinæ difficultatem Pagurum fluuiatilem conterit, & paniculo expressum exhibet. Triti, & in vino poti, teste āte Plinio, profluuia sistunt, vbi Brasauolus malè id de alui profluuio accepit, & non de mensium, & vteri fluxu, cui tamen Hippocrates præscripsit in his verbis: Si fluxus vteri oboriatur, Cancros fluuiatiles in vino suffocato: & quæ siccant suffito, & apponito. Et rursus: Si fluxus vteri fiat, Cancros fluuiatiles in vino suffocato, & de tali vino cum aqua bibendum dato. Item rursus, si mortuus inquit, fœtus in vtero sit, Cancros fluuiatiles quinque, & rumicis, ac rutæ radicem, & fuliginem de furno omnia simul trita, & eum aqua mulsa vnita, sub dio per noctem exponat, & ieiuna ter bibat. Salutare etiam remedium morbis extrinsecis. Triti, & cataplasmatis more impositi extrahunt tela, id est palos, & ἀκίδας corpori inhærentia, testibus Plinio, & Galeno ad Pisonem. Viuus tritus, & impositus extrahit

Cur canis rabidi morsus curet.

Li. 32. c. 10. Ad febres.

Ad anginā

Ad Hydropem.

Ad vrinę difficultatem.

Li. 32. c. 10.

Lib. de nat. mul.

Lib. 2. de mor. mul.

De mor. mul. 1. lib.

Ad sagittas extrahendas.

Tract. 2. li. 2. c. 150.
Ad strum.
Lib. 2. de antidot.

trahit cuspides sagittarum (res acutas, & spinas Auicenna) infixas carni, Rasis: qui etiam similiter applicat, vt apostemata dura dissipet. Contritus, vel combustus (vt cum Plinio dicam) cum melle strumis medetur. Rasis id de pede tantum habet: Pes (inquit) Cancri in carta conuersationis à collo eius qui habet, scrophulas curat quādiu durat super ipsū. Pro epithemate sumuntur ad Scorpionum ictus cum cachry, pediculatia, & ruta pari modo apud Galenum. Triti in oleo, & aqua perunctis ante accessiones in febribus prosunt, aliqui, & piper addunt. Magi oculis eorum ante solis ortum adalligatis ægro, ita vt cæcos dimittant in aquam, tertianas abigi promittunt, eosdemq; oculos cum carnibus lusciniæ in pelle ceruina alligatos, præstare vigiliam somno fugato tradunt, apud Plinium. Oculus Cancri, inquit Rasis, appensus oculorum dolorem mitigat: in pueris dentium exitum accelerat, & prohibet tertianam. Vlcera in auribus aut vlla corporis parte Cancrorum fluuiatilium succus cum farina hordeacea sanat. Ad reliquos morbos triti, & oleo perunctis prosunt, vt Plinius ait. Et rursus: Succus eorum cum farina hordeacea aurium vulneribus efficacissimè prodest. Illitio (stomatica ad anginam, vel alia oris vitia) seu gargarismus ex Cancris fluuiatilibus: Cancros fluuiatiles contritos in aquæ cotyla vnà coctos, & percolatos præbe gargarizandos. Siquidem crassa multa ducit, & læuat statim hoc medicamentum; Nicolaus Myrepsus ex Galeno, sed apud quem id hodie non legitur. Cancros fluuiatiles viuos contusos in modum emplastri inflatis mulierum mammis imponit idem Myrepsus: fortè inflammatis legendum, nam & eosdem ad profundas mammarum durities cum ouo applicat Aetius, sicque etiam lac restinguit. Est morbus in mammis mulierum, qui τριχία ab Aristotele dicitur, fit pilo casu hausto in poculo; hunc è mamma extrahunt Cancri fluuiatiles illiti teste Plinio, Ex quadrupedum genere quædam etiam ad suos morbos hinc petunt auxilia. Scribit Plutarchus porcos cùm capitis dolore laborant ad fluuium descendere Cancrorum capiendorum gratia: horumque esu capitis dolori mederi. Sues, inquit Didymus, non ægrotabunt, si nouem Cancros fluuiatiles eis comedendos porrexeris. De iisdem hæc Aelianus: Sues agrestes non omnino sunt medicinæ, & curationis imperiti. Itaque cùm per imprudentiam hyoscyamum comederunt, statim attrahunt posteriora, resolutione, & paralysi affecta. Deinde licet contracti, tamen ad aquas perueniunt, & ibi collectos Cancros epulantur promptissimè, qui morbi remediū ijs præstant, & pristinam valetudinem restituunt; Hæc ille. Pelagonius Hippiatrus ad capitis in equo dolorem hac potione vtitur: Cancros fluuiatiles septem tritos cum lactis caprini sextario, & olei cyatho permiscet, tum purè colatam potionem per os infundit. Ceruus quoque à serpentibus morsus Cancros fluuiatiles quærit, vt canit Oppianus.

Oculorum vis.
Ad aurium vlcera.
Ad anginā.
Trichia, qui morb', Lib. 7. c. 11
In, quæst. nat. et gryllo.
Porci vt dolorem capitis curēt.
De var. 1. cap. 9.
Ad capitis dolorem in equo.

VSVS IN VARIIS.

CANCROS fluuiatiles saltem duodecim fictili nouo cum aqua ingerunt, & addito operculo sub dio collocant, vt ad dies octo, vel decem insolentur, hac aqua segetibus, aut arboribus inspersa dicebat Democritus neq; arbores, neque segetes, neque quidquam aliud à quopiam lædi, minimè verò à bestijs maioribus. Ficus ægra ne fructum proijciat, à Palladio curatur Cancro fluuiatili cum rutæ ramo suspenso. Iisdem quoq; Scorpiones omnes è domo expugnabis. Nam tradunt aliqui apud Plinium manipulo ocymi cum Cācris decē marinis, aut fluuiatilibus trito, cōuenire ad id Scorpiones à proximo omnes.

Ne segetes lædantur.
Ne fic' fructum abijciat.
Vt Scorpiones fugentur.

DE CRVSTACEIS IN CONCHIS DEGENTIBVS,

Et Primùm

DE CANCRIS PARVIS. Cap. XXV.

Ordinis ratio.

SVNT & alia Crustata, vt Cancelli, Cancri parui, & Squillulæ, item Scyllari; non quidē figura corporis vsq; adeò à prædictis diuersa: cum singula sub quatuor generibus prædictis constitui possint, sed loco, in quo degunt, modoq; viuendi: degunt enim ac veluti hospitantur in alienis Conchis, vt Mitulis, Pinnis, Pectinibus, Ostreis, ac varij generis turbinatis. Quamobrem separatim hic de ijs agere placuit, à Cancro paruo exordio sumpto.

SYNO-

A

SYNONYMA.

Καρκίνος μικρὸς Græcè, Latinè Cancer paruus dicitur, & priuatim qui Pinnis innascitur, πιννοφύλαξ dicitur, quasi ὁ τῆς πίννης φύλαξ, vt tradunt Suidas, Hesychius, & Varinus. Πιννοτήρης Chrysippo, vt Atheneus citat, ἀπὸ τοῦ τηρεῖν ἢ φυλάττεσθαι τὴν πίνναν. Massarius, & Rondeletius pinnotherꝛ scribunt in tertia declinatione aspirato, nescio quã ob caussã, ex Plinio, vt apparet, qui ita habet, Nunquam nascitur Pinna sine comite, quem Pinnoterem vocant, alij Pinnophylacem, is est Squilla parua, alibi Cancer dapis assectator. Apud Aristotelem legimus οἱ καλοὶ ἔθνοι πιννοθῆραι, quod si mendosum non est, rectus singularis ὁ πιννοθήρας, ἤγουν καρκίνος ὁ ἐν τῇ πίννῃ θηρῶν, hoc est in Pinna venari solitus Cancer. Pinnophylacem Aristoteles, vt putat Vuottonus, Scyllaron, & Scillarion vocauit, & καρίδιον, & Theodorus pro vtroq; Squillam paruam reddidit, Plinium secutus. Sed Rondeletius hæc nomine diligentiùs distinxit, vti mox referemus. Germanicè Cancer paruus vocari poterit, teste Zoographo, ein Kleiner Meerkrab: Cancellus verò, de quo mox dicetur, voce diminutiua ein Meerkrable: vt eadem sit horum nominum ratio, ac differentia in sermone Germanico, quæ Græcis inter καρκίνον μικρὸν, & inter καρκίνιον.

Pinnophylax.
Pinnoteres
Scylla

B

DESCRIPTIO.

Cancer paruus in pinnis viuens Rondetij.

C

CANCRI parui, inquit Rondeletius, qui in ostreis reperiuntur minores sunt, paruæ scilicet fabæ magnitudine, toto corpore candidi preterquam in pronæ crustæ medio, quod rubescit. Qui in Pinnis reperiuntur maiores sunt, & magis rubri, quàm albi sunt, alioqui chelis, pedibus, toto denique corpore, tum inter se, tum alijs Cancris similes sunt: à Cancellis autem differunt, quòd parui Cancri viuentium pinnarum, & Ostreorum hospites sunt: Cancelli inanes duntaxat testas, & turbinatas subeunt, suntque longo corpore Locustis, non Cancris simili. Cancri, inquit Aristoteles, colere albido corpore admodum parui, in nonnullis testa operti generis nascuntur, & plurimi quidem in Mitulis foliatis (ἐν τοῖς μυσὶ τοῖς πυελώδεσι) mox in pinnis, quas Pinnotheras vocant. Quinetiam in Pectunculis, atq; Ostreis, verùm illi nullum conspicuum capiunt incrementum.

Vt à cãcellis differãt
Hist. 5. c. 15.

GENERATIO.

D

QVOMODO autem generentur planè controuersum est inter authores. Piscatores, teste Philosopho loco citato, Cancros eiusmodi nasci confirmant, vnà cum illis quorum testæ inhabitant: Et Athenæus etiam de Cancris, & Pinnis loquens: φασὶ δέ τινες καὶ συγγενᾶσθαι αὐτὰ αὐτοῖς, καὶ ὡς ἂν ἐξ ἑνός σπέρματος γίνεσθαι: aiunt quidam Pinnas, & Cancros paruos simul generari, & tanquam ex eodem semine fieri. Et alio in loco, qui emendatiùs quàm in vulgatis codicibus, hoc modo legitur apud Rondeletium: Ὅσαι δ' ἐν πέτραις ἢ σπιλάσι προσφύωσι, ῥιζοβολοῦσι, κἀνταῦθα ἑνοῦσαι τὴν μαργαρίτην γεννῶσι, ζῶσι δὲ καὶ τρέφονται διὰ τοῦ προσπεφυκότος τῇ σαρκὶ μέρους, τούτου δὲ συμπέφυκε τῷ τοῦ κόγχου στόματι χηλὰς ἔχον, καὶ νομέω ἐσφέρον ὃ δή ἐστιν ἐοικὸς καρκίνῳ μικρῷ, καλούμενον πιννοφύλαξ: Pinnæ, quæ petris, aut saxorum cauernis adhæserint, radices agunt, illic Margaritam generant. Viuunt autem, & nutriuntur per partem carni hærentem. Huius autem Conchæ ori adnascitur animalculum chelas habens, & cibum

Lib. 3.

assumens,

De cauſ.2. cap.24.

aſſumens, quod Cancro paruo ſimile eſt, & vocatur Pinnophylax. Theophraſtus poſt quam de viſco, & polypodio, quæ in arboribus naſcuntur egiſſet, ſubdit ſic eſſe natura comparatum, vt hæc non niſi in alijs valeant prouenire: ſicut & animalia quædam non niſi in alijs poſſunt creari, ceu quæ in Conchis (ſic vertit Gaza, ἐν ταῖς πίνναις genus ponens pro ſpecie) atque in cæteris aptis præſtare animalibus pabulum, ſed addit originem horum latere. Rondeletius cùm Caucros paruos in Pinnis, & Oſtreis ſæpiſſimè ouis turgentes viderit, affirmare audet non ſpontè ex limo, aquaue, vt Teſtacea, ſed ex coitu maris, & fæminæ, & ex ouis prouenire. Quare in teſtis pariunt, vel ſtato tempore teſtas egrediuntur, & coeundi, & oua pariendi gratia.

Coire eos probatur.

NATVRA. MORES.

Prudentia:

SVNT qui miram Cancri huius, qui in Pinnis degit prudentiam, ac ſolertiam celebrant. Aiunt enim hunc dapis aſſectatorem, Pinnæ in capiendis piſciculis auxilio eſſe, communi præda communiter cum Pinna potiri. De ſocietate igitur quæ priuatim piſcibus intercedit, locuturus Plutarchus, primum exemplum recenſet Pinnotheræ, qui plurimum atramenti Cryſippo conſumpſit, in omnibus phyſicis, & ethicis eius libris primo loco poſitus. Pinnotheras, inquit, cui ab obſeruanda Pinna nomen factum, animal eſt Cancri ad formam accedens (ſic enim traditur) & cum Pinna degit, eiusque Conchæ apertionem obſeruat, foris adſidens apertæ, & hianti, donec aliquis piſciculus accedat, qui ab ipſis capi poſſit, tunc carnem Pinnæ mordens eam de captura monet, vnaque in teſtudinem intrat, ea concham claudit: ſic præda intra ſuam munitionem recepta ſimul veſcuntur. Hæc Oppianus ſic cecinit.

li de ſoler. ani.

lib.2.Halieut.

Muſcoſos inter ſcopulos cauteſq; profundas
Pinna colit, duro tegitur ſub tegmine teſtæ,
Nil mentis, nil laudis habet, ſine robore viuit,
Expers conſilij teſtæ langueſcit in antro,
Et ſocium vitæ Cancrum ſub lance recurua
Accipit, & præda ſemper paſcuntur eadem,
Communemque domum, ſimul & communia tecta
Cancer habet, Pinnam paſcit, Pinnamque tuetur.
Hinc Pinnæ fertur cuſtos cognomine Grato.
Cùm tegetem ſubeunt piſces, tunc Pinna doloſo
Pungitur à morſu Cancri, contacta dolore
Comprimit hæc poſtes, & prædam comperit intus,
Cum tali celebrat ſocio conuiuia Pinna.

Eadem ex hoc poeta Ælianus. Sed quæ ab his authoribus Cancro paruo attributa ſunt, ea à Cicerone Squillæ paruæ: cuius verba hæc ſunt: Pinna verò (ſic enim Græcè dicitur) duabus grandibus patula Conchis cum parua Squilla ſocietatem init comparandi cibi. Itaque cùm piſciculi parui in Concham hiantem inatauerint tum admonita a Squillâ Pinna morſu cumprimit Conchas, ſed diſſimillimis beſtiolis communiter cibus quæritur, in quod admirandum eſt, congreſſunè aliquo, an ab ortu natura ipſa congregata ſint. Hactenus ille, qui ſanè ab Ariſtotele non diſcrepat. Ait enim hic Pinnas cuſtodem intra ſe continere, aut Sqillam paruam, ſic καρίδιον interpretatus eſt Marcus Tullius, aut Cancrum paruum: quo quidem cuſtode priuatas, perire breui tempore. Theophraſtus quoque poſtea verba quæ proximè citauimus. Neque enim, inquit, vita fortaſſe Conchis poſſit ſeruari, niſi opera Cancri. Igitur dubitauit Theophraſtus, an ſine Cancro paruo Pinna degere valeret, quod prorſus negauit Ariſtoteles, ſed falſò. Quia in Pinnæ capaciore, ac latiore parte interdum duos, aut tres Pinnophylaces videas, vt plurimũ vnum ſępius nullum. Decem aperies (vt ſcribit Bellonius) Pinnas, antequam vnum Pinnophylacem comitem reperias. Fabuloſum etiam eſt quæ ſuprà ex Plutarcho, & Oppiano retulimus à Pinnothere Pinnam regi, admoneri piſciculis appropinquantibus, vt Concham ſuam aperiat, & intrante in eam piſciculo claudat, quia neq; Pinnæ, quemadmodum nec Mytuli, aut Oſtrea picium carne paſcuntur, ſed aqua tantùm, & luto. Cur igitur in Pinnis, & Oſtreis Cancri parui reperiuntur? Quia, vt ait Rondeletius, cùm omni generi animantium à natura tributũ ſit, vt ſe, vitamque tueãtur, vt paſtũ, & látibula quærant, Cãcri parui

Squilla parua.

An Pinnæ ſine Cãcro viuere queat.

Ariſtotelis, & Oppiani, & aliorũ lapſus.

Cur in Pinnis Cancri, aut Squillulæ degant.

molliore

A molliore testa tecti:& ideo iniurijs magis oportuni Concharum caua subeunt,vt illic tanquam in specubus, & antris tutiùs degant. Quare non solum in testis, sed etiam spongiarum cauernulis,saxorum rimis,in externis testarum,quibus Ostrea tecta sunt, cauis sæpissimè Cancros paruos reperisse sese idem Rondeletius affirmat.

HIEROGLYPHICA.

HOMINEM qui seipsum non curet: verùm à propinquis curetur,significare volentes, Concham, & Cancrum pingunt. Adhæret enim Cancer Conchæ,& vocatur Pinnophylax,idest Conchæ custos,hiat autem Concha cùm esurit in eam igitur hiantem cùm pisciculus intrauerit, pungit Cancer vngula Concham,hæc verò admonita Concham claudit, & hoc modo venatur pisciculos ex Horo Apolline,quod tamen,vt iam ostendimus, falsum est.

Homo seipsum nõ curans.

Lib.2.Hierogly.

B

DE CANCELLO. Cap. XXVI.

ÆQVIVOCA.

CANCELLI erant veluti septa quædam ex lignis trasuersim iunctis obliquatisque ad defendendam, hoc est repellendam turbam. Cicero de Oratore libro primo. Nam si quis erit qui hoc dicat, esse quasdam oratorum proprias sententias,atq;causas,& quasi certarum artium,forensibus Cancellis circumscriptam scientiam, fatebor equidem in his magis versari hanc nostram dictionem. Et pro P. Quintio: Et me facilè vestra existimatione reuocabitis,si extra hos Cancellos egredi conabor, quos mihi ipse circundedi. Qui & pro Sestio è fori Cancellis plausum excitatum scribit. Sidonius autem Apollinaris quadam libri quinti epistola: Vmbram, inquit, stipitibus alatis, cancellatimque pendentibus C pampinus superducta texuerat. Cancellorum rationem graphicè expinxit Varro rei rust. lib. tertio: Præterea, inquit, è perticis inclinatis ex humo ad parietem, & in eis transuersis gradatim, modicis interuallis, perticis adnexis ad speciem Cancellorum scenicorum, ac theatri. Hinc cancellata elephantorum cutis dicitur Plinio. Riuis per quos exundat piscina, præfigantur ænei foraminibus exiguis Cancelli,quibus impediatur fuga piscium, Columella, 8.7. Hosce Cancellos, item Cancros dici, quamquam rarenter admodum animaduertimus. Inde scitu dignum prorepsit adagium, vt inter orci Cancros adhæsisse dicatur, qui ita irretitus, illaqueatusque teneatur, ac impeditus, vt nusquam pateat effugium. Est qui Cancellos pro abaco sessili interpretetur. Suntque qui Cancellos dici à Græcis κιγκλίδας putent. Aristophanis interpres in Vespis dicasterij, id est stationis iudicialis ianuam dici putat κιγκλίδα,quam,inquit,etiam καγκελλάτην dicunt. Hysplax,inquit Theocriti interpres, laquei species est: propriè autem cursorum carceres sic vocantur,quẽ nos Cancellum dicimus. Hæc omnia Cælius Rodiginus. Cancri dicebantur ab antiquis, qui nunc per diminutionem Cancelli,Festus Pompeius.

Cãcelli qua ita septa.

Inter orci Cãcros adhærere,qui dicantur.

D

SYNONYMA.

QVI Latinis Cancellus,Græcis καρκίνιον nuncupatur, Oppiano καρκινὰς vocabulo dactylico oxytono fœminino,& vt videtur diminutiuo,quanquam Grammatici nullam eiusmodi diminutiuorum formã ostendant. Nam in ᾶς circumflexum quæ afferunt, Ζηνᾶς, μητρᾶς pro Zenodoro, Metrodoro,masculina sũt:quare poëticũ fuerit,licet interim Aelianus, Galenus,& Aetius quoq; ea voce vsi sint. Iam verò quantũ Cancellus à paruo Cancro,qui in Ostreis reperitur differat, facilè cognoscet,qui vtriusq; naturam,& descriptionem contulerit. Plinius Pinnotheris,seu Pinophylacis nomine, & Cancrũ paruum, & τὸ καρκίνιον, idest Cancellum Aristotelis confudisse videtur: sic enim ille, cùm de Cancris loquitur. Pinnotheres autem vocatur minimus ex omni genere, ideò oportunus

Cancellus, vt à paruo Cancro differat.

lib.9.c.31.

iniuriæ;

iniuriæ. Huic solertia est inanium Ostrearum testis se condere, & cùm accreuerit, migrare in capaciores. Ex Cancris minimum itaque dicens, prodit locum se hunc Aristotelis expressisse: Εμφύονται δὲ ἐν ἐνίοις τῶν ὀστρακοδέρμων καρκίνοι λευκοὶ, τὸ δὲ μέγεθος πάμπαν μικροὶ: πλεῖστον μὲν ἐν τοῖς μυσὶ τοῖς πυελώδεσιν, ἔπειτα καὶ ἐν ταῖς πίνναις οἱ καλούμενοι πιννοθῆραι. Quum verò dicit inanium Ostrearum testis se condere &c. hunc interpretatus est: τὸ δὲ καρκίνιον γίνεται μὲν τὴν ἀρχὴν ἐκ τῆς γῆς καὶ ἰλύος: εἶτα εἰς τὰ κενὰ τῶν ὀστράκων εἰσδύεται, καὶ αὐξανομένων μεταδύσει πάλιν εἰς ἄλλο μεῖζον ὄστρακον. Alio verò in loco Plinius Pinnotherem, seu Pinnophylacem facit Squillam paruam, & Cancrum, propius Aristotelis mentem secutus. Concharum generis Pinna nascitur in limosis, subrecta semper, nec vnquam sine comite, quem Pinnotherem vocant, alij Pinnophylacem: is est Squilla parua, alibi Cancer dapis assectator. Quæ etiam ex Aristotele transcripta sunt, qui sic loquitur. Αἱ δὲ πίνναι ὀρθαὶ φύονται ἐκ τοῦ βύσσου, ἐν τοῖς ἀμμώδεσι καὶ βορβορώδεσιν. ἔχουσι δ' ἐν αὐταῖς πιννοφύλακα. αἱ μὲν καρίδιον, αἱ δὲ καρκίνιον: οὗ στερισκόμεναι, διαφθείρονται θᾶττον. Vbi Aristoteles, τὸ καρκίνιον ἀντὶ τοῦ καρκίνου μικροῦ, idest Cancellum pro Cancro paruo specie dissimili vsurpauit. Quod verò Plinius suprà allatis verbis per Cancrum non Cancellum καρκίνιον, sed Cancrum paruum intelligat, patet ex Athenæo, apud quem eadem de Cancro Pinnothere leguntur, quæ apud Plinium de Cancro dapis assectatore. Plinij verba sunt, quæ sequuntur. Alibi Cancer dapis assectator, Pandit se Pinna luminibus orbum corpus minutis piscibus præbens. Assultant alijs protinus, & vbi licentia audacia creuit, implent eam. Hoc tempus speculatus index, morsu leui significat. Illa ore cōpresso, quicquid inclusit, exanimat, partemque socio tribuit. Athenæus inquit: Chrysippus Solensis de honesto, & voluptate ait: Pinna, & Pinnoteres operas mutuas præstant, seorsum viuere non possunt. Pinna ex Ostreis est, Pinnoteres Cancer paruus. Pinna testam pandit, ingredientesque pisciculos obseruans, Pinnotheres adstans, si quid subierit, morsu Pinnæ significat: quæ demorsa testam claudit: eoque quod inclusum est, communiter vescuntur. Vides itaque quod καρκίνιον dixit Aristoteles, loco postremo citato Cancrum dici à Plinio, à Crysippo καοκίνον μικρὸν, Quæ diligenter à lectore obseruanda sunt, ne vnà cum Hermolao Barbaro existimet Cancellum, & Cancrum paruum, seu καρκίνιον, & καρκίνον μικρὸν eadem esse semper apud Aristotelem. Cancellus Aristotelis à Gallis vocatur Eremite, & Bernard l'Eremite. Eremitam quidem quòd alios fugiens, in testa perinde, ac in solitudine viuat. Bernardum autem, quòd vulgò in Gallia Bernardos fatuos prouerbio dictitent: fatuumque esse Cancellum, qui crusta tectus, chelas habens quæ ad vitam tuendā satis esse possent, alienas domos quærat, in quibus latens viuat. Quod si non hæc solùm, sed posteriores etiam Cancelli partes spectaueris, prudentem esse iudicaueris, qui nudas, & iniuriæ valdè opportunas partes dura, ac firma testa muniat. Ligures Brancha vocant, vel Branchna, Prouinciales Bious cambus. Hispani (vt audiuit Zoographus) Cangreio. Germani vocare possent (inquit Zoographus) ein kleiner Meercrebs, Meerkrebsse. Albertus Magnus de Cancello agens ex Aristotele: Hoc animal, inquit, simile est Araneæ, & etiam apud nos vocatur Aranea maris, & sunt illæ conchæ, quę sunt rotundæ, magnæ, & paruæ: habentque in parte stricta quasi duas auriculas vtrinque. Tales ferre consueuerunt peregrini in peris suis, peregrinationis peractæ signum, quibus ille verbis Cancellos, & pectines, & Conchas confundere videtur.

lib. 9. c. 42. *lib. 5. Histor. c. 15.* *lib. 3.* *Hermolai error.* *Bernardi, qui Gallis dicantur.* *Hist. 4. c. 4* *Aranea maris.*

E F G

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

H

Hist. 4. c. 4

CANCELLVM nobis exactissimè sic descripsit Philosophus. Quem autem, inquit, Cancellum appellant, communis ferè socius Crustatorum, & Testatorum generum est, quippè qui specie Locustis simili spectetur, nascique seorsum per se solitus sit. Verùm quod testam deinde petit, quam ingressus, vitam traducat, hinc similis testa contectis animantibus est: quapropter is in ancipiti esse, genusque sibi vindicare vtrumque videtur. Forma tamen (quod simpliciùs dixerim) similis Araneis est, nisi quod partem capiti, & pectori subditam ampliorem, quàm Aranei, habeat. Cornicula duo russa tenuia gerit, quibus oculi totidem subiacent, qui nunquam intrò recedant, vt Cancrorum,

Forma. *Cornicula*

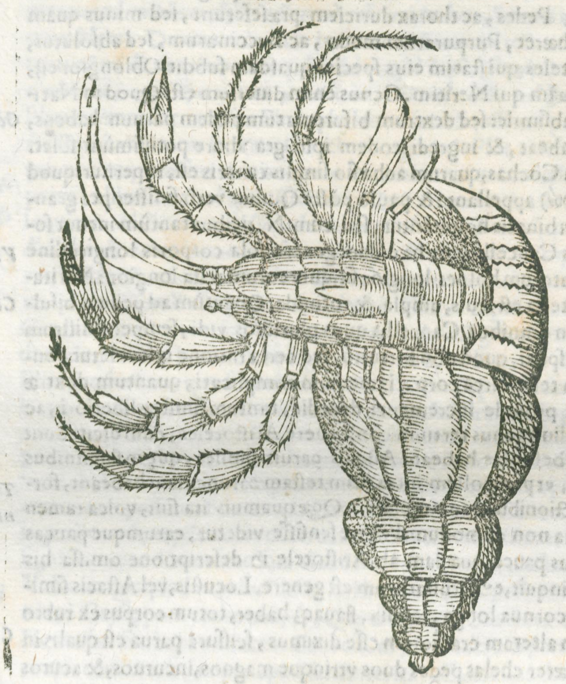
sed

A sed semper eminentes appareant. Os sub ijs est quod veluti capillamentis quibusdam pluribus circundatur. Iis pedes subiuncti duo bifurces, quibus cibum ori admoueat. Bini item vtriq; adhærent lateri, & tertius paruus. Thoracis pars inferior mollis tota est, dissectoq; sinu pallidum intus cernitur. Meatus ab ore ad ventrem pergit. Foramen excrementi perspici nullum potest. Pedes, ac thorax duriciem præseferunt, sed minus quàm Cancri, Nexu nullo testis adhæret, Purpurarum modo, ac Buccinarum, sed absolutus, liberque vagatur. Hæc Aristoteles, qui statim eius species quasdam subdit. Oblongior est, inquit, qui Turbinem subit, quàm qui Neritim. Genus enim diuersum est. Quod in Naticæ degit cætera quidem non absimile: sed dextrum bifurculatum pedem paruum habens, cùm læuum grandiusculum habeat, & ingredi eodem ipso grandiore potissimùm solet. Tale profectò genus, vel intra Cõchas, quarum adhæsio similis cæteris est, reperitur: quod & Squillam paruam (σκυλλαρον) appellant: & paulò pòst: Quibus verò sinister pes grandior est, ij nunquam cum Turbinatis hospitantur, sed cum Naticibus tantùm ineunt societatem. Putat Rondeletius Cancellorum hæc duo genera sola corporis longitudine differre, vt Cancellus Turbinatorum hospes longior sit, quia eorum testa longior: Neritarum leuior, quia Neritarum testa est leuis, ampla, & rotunda. Quantùm ad pedum bisulcorum latitudinem attinet, in omnibus Cancellis quos plurimos vidi, semper sinistrum B pedem crassiorem dextro perspexi, quod non fortuitò, sed certa ratione ipsi videtur contingere. Cùm enim viuant in testa circa corporis medium complicati, quantum dextræ parti compressæ alimenti, ac proinde incrementi decedit, tantum sinistræ liberiori, ac laxiori accrescit. Videtur & aliud genus tertium constituere Aristoteles, cùm dicit: Sunt inter Cochleas, quæ inter se bestiolas habeant Astacis paruis similes, quę in fluminibus gignuntur, sed ea differentia, vt præmollem intra suam testam carunculam habeant, forma quales nam sint, ex dissectionibus contemplare. Quæ quamuis ita sint, vnica tamen descriptione contentus ea tria non admodum differre sensisse videtur, earumque paucas esse differentias. Rondeletius pauca quædam ab Aristotele in descriptione omissa his verbis suppleuit: Cancellus, inquit, ex Crustatorum est genere, Locustis, vel Astacis similis, corpore enim longo est: cornua longa, tenuia, flauaq; habet, totum corpus ex rubro flauescit. Chelarum quarum alteram crassiorem esse diximus, scissura parua est qualis in hirsutis Cancris spectatur: præter chelas pedes duos vtrinque magnos, incuruos, & acutos cum chelis, & capite foras effert, cùm ingredi, vel pisces capere vult. Duo alij vtrinq; hir- C suti, molles intus latent, quibus innixus corpus intrò trahit. Pars posterior mollis tabellis constat, sed cute duntaxat: ob id ab Aristotele mollis dicitur, sed ad eam firmandam certis interuallis diffitas lineas tres habet, latas, durioris substantiæ. Corporis extremum duas pinnas tenues molles, in lateribus sitas gerit. In eiusdem extremi supina parte excrementi meatus cernitur, quem si digitis comprimas, excrementum emitti videas: quo meatu Cancellum carere non affirmat Aristoteles, sed non euidentem esse ait: quod facit, vt credam Aristotelem, non tam diligenter Cancellum à testa nudum, quàm eadem opertum spectasse. Nam meatus is in Cancello testa spoliato perspicuus est. Hæc ille Cancellum Pomaciæ limacis molem rarò excedere tradit Bellonius cum hac descriptione. Pedibus vtrinq; ternis brachiatur villosis: quorum duo anteriores, seu priores brachijs forcipibus bisulcis constat, quibus cibum ori admouet. Crusta dura pro cute vestitur, rubra, nunc cyaneo, nunc cœruleo, nunc fuluo, nunc rubro diluta. Duo illi pedes vtrinque, qui brachia subsequuntur, vnguibus in extremo oblongis, & aduncis vallati sunt. Cirrhos ante quidem duos, rubros, sub oculis (Carabi modo) gerit: oculos instar Astaci elatos, quos porrigit, ac contrahit, maculis albis distinctos. In summa eius supe- D rior pars, Cancri refert effigiem, inferior autem Turbinis, quam in Cochlearum claiculis inserit: cùm tamen Locustæ caudæ similis sit. Tabellis enim loricatur duris, sed obsequiosis: in quibus vtrinque veluti pinnas duas habet. Extremum verò caudæ pinnulis tribus, vt & Cancri præditum est. Dentes osseos vt Carabus habet, quibus escas comminuit. Cùm autem prædam venatur, totam anteriorem partem suo domicilio exerit, & tunc similis Araneis apparet: sed partem capiti, & pectori subditam vastiorem quàm Araneus ostendit: Ab ore œsophagus tenuis, vt filum ad stomachum protenditur. Intestina eius bis tantùm reuoluuntur: ac qui in eius stomacho viridis humor spectabatur, is in intestinis apparet candidus. Cancelli, quem in Adriatico mari natantem in Concha muricata reperit Zoographus, caput solum, & pedes, & parum quiddam in extremo caudę (tres articuli videlicet) crusta muniuntur: totus reliquus alueus nudus, mollisque est, similitudinem anteriori præsertim parte, cum Cancro fluuiatili habet, oculos in corniculis

Os. *Thorax.* *Genera.* *Vt differãt* *Chelæ.* *Tertiũ genus.* *Chelæ.* *Descriptio ex Bellon.* *Intestina.*

culis eminentibus, geminas prætendiculas, forcipes breues. Caudam in postrema Conchæ parte condit, caput anterius habet, & pedes prætendit, atq; ita Concham gerens obambulat: potest autem se totum sic in penetralia Conchæ condere, vt nihil eius appareat. Pedes quos ambulando prætendit, partim rubent, partim cerulei sunt, hirsuti. Primo loco à nobis depictus Cancellus esset ab Aristotele, & Bellonio descriptus, nisi quatuor haberet cornicula, & totidem pedes vtrinque præter brachia bisulcis forcipibus prædita, quibus duo pedes proximi hirsuti sunt, lõgi, quinque articulis cõstantes, aduncis in extremo vnguibus reliqui duo admodum parui, tribus ex articulis constituti. Quæ autem sequitur figura ex Ambrosio Paræo, est Bernardi Eremitæ dicti Cancelli in testa latẽtis; deinde nudi, sed suspicor non bene expressisse nudũ, quia binis tantũ natura pedibus vnà cum brachijs donauit. Rondeletius, ex quo Paręus videtur iconem mutuasse, tres, aut quatuor vtrinq; tribuit, quemadmodum nos

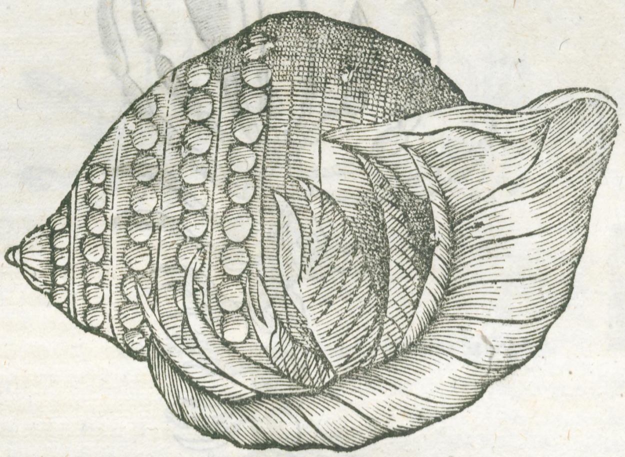
Cancellus authoris.

nostro priori. Cum hoc non paruam similitudinem habet, quem nos ei subijcimus totum rubrum, exceptis villis, qui sunt in pectore, & cauda, qui sunt cinerei. Sequitur deinde Cãcellus alius, qui, vt Cornelius Sittardus ad Zographũ scripsit, extractus est ex cochleari domũcula, expetitus in cibis, frequẽtissimè capite adnascitur Buccino, ita vt vi extrahendus Cancellus sit quodãmodo: quod Valerius Cordus, & Zographus experti sunt cùm plures in mari cepissent apud portum Liburnum, vbi copiosissimè visitur, non procul à litore maris Ligustici inter saxa. Depingitur præterea Cancellus oblongus Astaco fluuiatili simili, quem & ipsum Sittardus ad Zographum misit: quem Zographus ad tertium genus Cancelli à Rondeletio commemorati refert. Deinde ostenditur Cancellus in Cochlea varijs coloribus maculata, vt marmor. Nouissimum aliqui, vt testatur Zographus vulgò auenam vocant, Scaliger Squillam minimam, & à Vasconibus Ciuadam vocari ait, idest, auenam. Pugillatim enim (inquit) deuorant, sicut auenam veterinæ. Cancelli autem perquam exigui in pisciculis reperiuntur, pedes nouissimos latiusculos habent, vt ad nandum vtiles sint, quasi pro pinnulis, aut remis pedes haberentur, Aristoteles; quibus verbis adhuc aliam Cancellorum speciem à prædictis diuersam commemorasse mihi videtur.

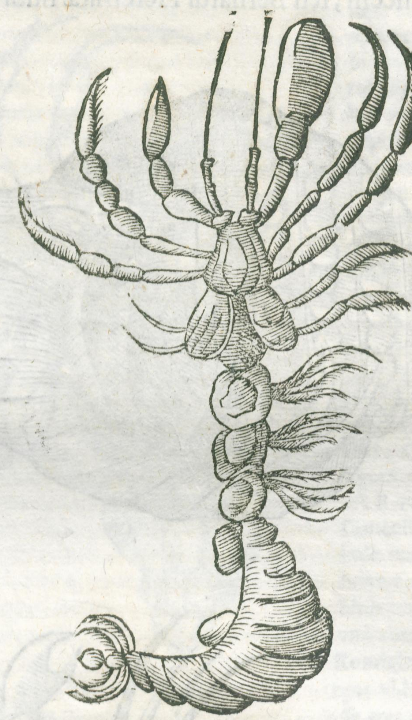
De par. 4. c.8.

Conchæ, aduenæ Cancello, ſeu Bernardo Heremitæ plenæ effigies.
Et Cancelli, ſeu Bernardi Heremitæ nudi imago.

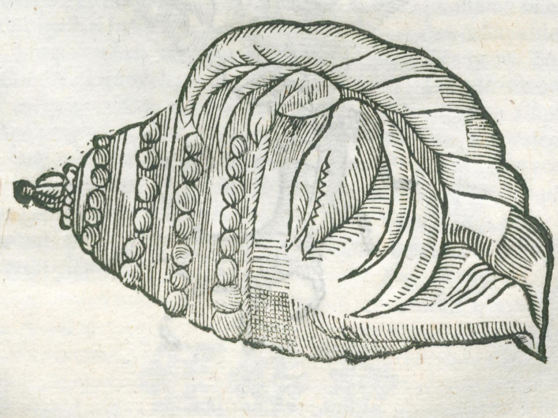

Cancellus alius ruber.

Cancellus in buccina ex Zoographo.

A

Scyllarus, siue Cancellus in Nerite concha, Venetijs ad Zoographum missa.

Cancellus alius oblongus astaco fluuiatili similis ex Zoographo.

B

Cancellus, V. auena, Squilla minima Scaligero.

C

VICTVS. NATVRA. GENERATIO.

POLYPOS Venere exhaustos deuorant quemadmodum cecinit Oppianus. In saxosis locis versantur: carne, luto denique ijsdem quibus Crustata alia, vescentes. Aristoteles ait, Turbines, Buccinas, & similia, in quibus habitant Cancelli, pasci mari tanquillo absoluta saxis. At quoties flatus vrgēt, hospites Cancellos illos sese in saxa recipere, ac latibulis tutari sæpe, teste Aeliano, de spolijs multo certamine inter se contendunt, viribusq; inferiore repulso, victor exuuias assequitur. Antea verò hæc scripserat: A Conchis verò inopes, & nudi primùm Cancelli nascuntur: deinde eas tanquam domicilia ad habitandum deligunt. Cùm verò vacuas, & inanes offenderunt Conchulas Purpuræ, aut Turbinis, primò intra eas ingrediuntur: deinde cùm in ampliorem magnitudinem creuerunt, quàm ijs vt capi queant, in testam ampliorem tanquam domum alteram demigrant. Neq; modò supra dictorum Conchas immigrant, sed & per multas alias capaciores transeunt, & ampliorem nacti, ea tanquam maiori domicilio gaudent. Eadem Oppianus, & ante illum Aristoteles his verbis: Cancellus ille Concharum hospes principio ex terra, limoq; consistit, mox Conchulas ingreditur vacuas: vbi cùm excreuerit, transit in Concham ampliorem, videlicet, aut Naticis, aut Turbinis, aut alicuius similis. Sæpe etiam

D

hist. 4. c. 4.

de anim. 7. c. 31.

hist. 5. c. 15

paruas Buccinas subit, ingressusque ampliorem illam gerit pari modo, & viuit in domicilio capaciore, rursusque excrescens aliam petit ampliorem. Verùm quod dicat Philosophus, ex terra, limoque nasci, facit vt credam ipsum partem internam Cancelli non perspexisse, cui ad latera adhærent tanquam racemi, aut globuli, oua filo annexa. Et obseruatum est mares à fœminis apertè distingui, quòd eodem tempore hæ oua habent, illi minimè. Igitur ex maris, ac fœminæ coitu generantur. Nec impedit coitum testa, qua integuntur. Nam quemadmodum testas suas deserunt, vt in capaciores transeant; ita statis temporibus natura ad coitum incitante testis se exuunt, vt corpora commisceant.

E

VSVS IN CIBIS, ET ALIIS.

CONCHAM muricatam vnà cum suo Cancello domum cùm retulisset Zoographus, decoxit, vt extraheret Cancellum, extractus odore, colore, sapore, fluuiatilem referebat. Dorion in libro de piscibus, quem citat Athenæus, inter eos pisciculos, quos hepsetos vocant, memorat Cācellos, καρκίνια. Cancellum suum tradit Bellonius non esse edulem, sed alijs piscibus, vt Iulidibus, Channis, Orphis, Percis, & id genus saxatilibus esse gratissimum obsonium. Quamobrem piscatores Cancellos plurimùm appetere, quos suis Cochleis nudatos, ac viuos hamo impositos, suis calamis appendunt, hoc enim modo magnam saxatilium piscium capturam facere. Galenus Mullos Cancellorum esu deteriores fieri, & mali odoris his verbis ait: Αἱ οὖν τρίγλαι τὰς καρκινάδας ἐσθίουσαι, καὶ δυσώδεις εἰσὶ, καὶ ἀηδεῖς, καὶ δυσπεπτοί, καὶ κακόχυμοι. Eadem Aetius. Vnde patet Cancellum mali esse succi difficilè concoqui, salsumque succum gignere, indèque à piscatoribus negligi. Rondeletius Galeni verba de Cancellis, qui in spongijs, quæ τράγοι à fœtido odore nominantur, rectè intelligi posse putat: ac de Cancellis alijs, qui in cœnosis litoribus degunt, paruiq; sunt: nam quandoque ad Astacorum fluuiatilium magnitudinem accedunt.

F

1. de alim.

Galeni locus explicatus.

G

Finis Libri Secundi.

A

VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI ET MEDICI BONONIENSIS,

B

DE ANIMALIBVS EXANGVIBVS RELIQVIS QVATVOR,

Liber Tertius,

Qui est

DE TESTACEIS, SIVE CONCHYLIIS.

Et Primùm

C

DE IIS IN GENERE. Cap. I.

ORDINIS RATIO.

DE animalibus marinis exanguibus ſcripturus, Mollibus primùm, ſecundũ Cruſtaceis locũ aſſignaui, duabus ferè rationibus motus, tùm quòd vbiq; atq; in omnibus imitandus præceptor Ariſtoteles ita me docuiſſe videtur, vbi omnium horũ animalium genera recenſet, atq; inuicem diſtinguit: tùm quòd in omnibus meis hiſtorijs nobilitatis ordinem ſequi ſoleam. Sed quia hęc dupliciter accipi hoc loco poteſt, vel ab animantium horum, de quibus hoc volumine tractatur, partibus, vel eorumdem vſu: partium placuit rationem habere, nam alioqui Teſtacea, quę & Conchæ, & Conchylia nominantur, non vna de cauſa pręferenda omnibus ijs erant, quemadmodũ etiam quilibet, qui ne centeſimam eorum partem (ſunt enim innumerabilia, & nunquam ſatis cognita, cognoſcẽdaq; eorum genera) agnoſcit, iudicare poterit, vt interim eos prætercam, qui in veterum ſcriptis optimè verſati ſunt. Cedit quidem in cibum Mollium caro, edẽdoq; ſunt Cruſtacea: ſed Mollium dura, an ventriculo inobediens, ferèq; abominãda hominibus eſt; Cruſtatorum verò ſalubris, grataque, quin gratiſſima, ſi cum illis cõpares, ſin cum Teſtaceis, minimè, quæ non aliam ob cauſam ſagaciſſima rerum omnium parens natura tã dura contegiſſe teſta videri poteſt, ne à quàmplurimis animalibus marinis, quæ eorum carne delectantur, deuorarentur, ſed in noſtrum cederent vſum. Ea autem, vt inquit Cælius Rhodoginus adeo proceribus

D

Cur de teſtaceis poſtremo loco agat author.

Carnes exanguiũ inuicem comparantur.

Conchyliorum à carne laus.

Li. 27. lec. ant. c. 23.

ribus gulæ probata fuere, vt vel inde conformatum sit adagium, esse Conchylia viduarum cupedias, sicuti Philareus commeminit Demetrius, vt Sophronem taceã Mimographum. Enumerantur Eadem à poëtis inter ganeas præcipuas, Martialis: E

Conchylia viduarum cupediæ.

Lib. 11. Epig. 53.

> *Mentiar vt ventas, pisces, conchylia, sumen,*
> *Et cortis saturas, atque paludis aues.*

Eleganter Statius inquit:

Lib. 4. Sylu.

> *Ah miseri quos nosse iuuat, quid Phasidis ales*
> *Distet ab hyberna Rhodopes grue, quis magis Anser*
> *Exta ferat, cur Thuscus aper generosior Vmbro,*
> *Lubrica qua recubent conchylia mollius alga.*

Quemadmodum verò fructus arborum varij sunt, & ineffabiles, mensarum præcipua ornamenta, & gulæ incitamenta, ita quoq; Conchylia, siue Testacea, ex quibus quàm ex alijs animalibus numerosior materia ganeæ est, quare Septimius Florẽs Tertullianus iure omni meritò maris poma nuncupauit. Tanta verò eorum vbiq; terrarum copia est, & tanta apud authores mentio, vt doctissimus Hermolaus in quodam suo in Dioscoridem corollario, vbi de Ostreis, & Conchylijs ei erat tractandi locus, se copia deterreri dixerit, sufficeque primùm gulæ huic generi datũ esse adagio inde nato, adagio nimirum quod iam recitaui. Sed incredibilis Romanorum, aliorumq; populorum in hisce Testaceis luxuria magis in plurimorum particularium historijs manifestabitur. Atqui hoc loco illud solummodo dixisse suffecerit in hocce gulæ genere, quod paucissimis hisce verbis Plinius scriptum reliquit: Luxuriæ mater Conchyliorum pretia margaritis propemodum æquauit. Quanta autem ea fuerint, inscripto de margaritis capite fusiùs dicetur: vel si & hoc parum est, audiamus quid in hunc luxum Seneca Philosophus in prauos hominum mores inuectus scribat: Quantulum (inquit) ex tot Conchylijs tam longè aduectis per istum stomachum inexplebilem labitur. Quàm longinquis autem è terris Conchylia peti soleant, pulchrè norunt, qui veterum scripta euoluẽre, idque nos multis deinceps locis in hoc opere demonstrabimus. Audiamus item Ciceronem, cuius disertissimi viri testimonio, nihil æque aptum est, patrimonia, quin integra regna dilapidare, nihil inquit, in L. Pisonẽ apud hunc lautum, nihil elegans (laudabo inimicum) ne magnoperè quidem quicquam per libidines sumptuosum. Exstructa mensa, non Conchylijs, aut piscibus, sed multa carne subrancida. Loquitur ironicωs vt ostendat, quomodo, & sua, & aliorum quæ furto sustulerat, bona perdiderat. Audiamus denique rursus Plinium grauissimum scriptorem, ex quo legem latam esse apud Romanos colligitur aduersus tam luxuriosi, ac tam pretiosi cibi intemperãtiam. Sorices (inquit) & ipsos condi author est Nigidius, sicut glires, quos censoriæ leges, princepsque M. Scaurus in consulatu non alio modo cænis ademere, quam Conchylia, aut ex alio orbe conuectas aues. Haud minor etiam luxus erat in colore illo pręstãtissimo, quem dabat Purpura, Cõchylium, Murex, colore illo, inquam, quo regum omnium, ac Imperatorum paludamenta, togæq; tingebantur, quoq; nunc Sacræ Rom. Ecclesiæ principes resplendent, & quantopere mundanis heroibus præferendi sint, vel solo eo nobis demonstrant. Cæterùm tanta parui fiet luxuria, si eam contemplemus, quæ fuit in margaritis, siue vnionibus, quæ hinc suum ortum agnoscunt. Etenim longè admirabiliora, ac planè incredibilia de ijs memorabimus postea, nunc verò illud duntaxat satis fuerit dixisse Cleopatram solam sexcenties sestertia vnica cœna absumpsisse. Concludamus itaq; cum codẽ Plinio nullibi maiorem quàm in Conchylijs luxuriam extitisse. Sed quid hæc (inquit) tam parua commemoro, cùm populatio morum, atque luxuria non aliundè quàm è Concharum genere, proueniat? Iam quidem ex tota rerũ natura damnosissimum mare est, tot modis, tot mensis, tot pisciũ saporibus, quibus pretia capientium periculo fiunt. Sed quota hæc portio est reputantibus Purpuras, Conchylia, Margaritas? Parum scilicet fuerat in gulas condi maria, nisi manibus, auribus, capite, totoq; corpore à fæminis iuxtà, virisq; gestarentur. Quid mari cum vestibus? Quid vndis, fluctibusque cũ vellere? Non rectè recipit hac nos rerum natura, nisi nudos. Esto, sit tanta ventri cũ eo societas, quid tergori? Parum est, nisi qui vescimur periculis, etiã vestiamur. Adeò per totum corpus, anima hominis quæsita maximè placent. Principium ergo, culmenque omnium rerum pretij, margaritæ tenent.

Testacea fructib. cõparantur. Poma maris dicta Conchylia. L. 2. c. 209

Li. 14. Ep. pr. Luxus Romanorum in conchylijs.

Lib. 8. cap. 57.

Li. 9. c. 54. & 55.

F G H

SYNQ-

A

SYNONYMA. ÆQVIVOCA.

NOMINA, quibus istiusmodi animalia, quæ duro, siliceoq; tegmine, fragili, atq; ruptili, non collisili muniuntur, cùm apud Græcos, tùm apud Latinos veniunt, inuenio nō pauca, sed quæ declaratione magna indigent. Aristoteles, alijq; multi Οςρακόδερμα nuncupāt, ac si Testaceæ cutis animalia dicas. Huius vocis etymum videre licet apud Galenum, qui ita scribit, quoniam totum corpus ambiens veluti integumentum vnicuiq; congenitum appellatur δέρμα, idest, cutis, secundū proportionem idem in Buccinis, Purpuris, Ostreis, & Chamis, & alijs eiusdem generis dicitur, ob id vocātur Οςρακόδερμα huiusmodi animalia, quia testæ, vel lapidi simile planè est, quod extrinsecus ambit operimentum. Itaque Plinius, modò, quibus Testacea operimenta vertit, modò silicum duritie intecta, modò testis inclusa duris, modò silicea testa inclusa. Sed fortassis simpliciter Testata,

B vt multoties Theodorus vertit apud Aristotelem, & Testacea, vt Rondeletius vocat, alijq; recentiorum multi, & ipse quoque Theodorus aliquoties, non incongruè dici poterunt: nam & Testæ quasi ὄςρακα ab Horatio nominatur hoc versu:

Sed non omne mare est generosæ fertile testæ.

Cicero verò belluas natiuis testis adhærentes dixit in libro de natura deorum, & Palladius clausa maris animalia, cùm ait: Luna incremento suo omnium clausorum maris animalium, atq; Concharum membra turgere iubet. Testudines item à quibusdam dici, testis est Albertus Magnus his verbis: Vniuersaliter autem hæc omnia animalia, quæ duræ testæ vocantur, & à quibusdam dicuntur Testudines, secundum veritatem, sunt quæ apud nos Ostrea, Conchylia nomen habent. Alio nomine Οςρεα philosopho nominātur, sicut disertissimè alibi scriptum reliquit: ἄλλο δὲ γένος ἐςὶ τὸ τῶν ὀςρακοδέρμων, ὃ καλεῖται ὄςρεον. Galenus in declaratioue huius vocis parum sibi constat, modò enim animalia esse dicit, vt in decimoquarto de vsu partium, modò inter animal, & plantam media, idest Zoophyta facit, vt libro de formatione fætus. Gaza modò Concham, modò Ostreā transfert; sed Ostrea neutro genere, cùm Græcis, tùm etiam Latinis nominantur,

C tam in specie, quàm in genere de Ostracodermis, seu Testaceis omnibus: Ostreæ verò fœminino genere Latinis tantùm de specie vna, vt annotat Zographus; Rondeletius verò, Latini, inquit, Ostreorum nomen retinuerunt, Ostreas etiam dicunt. Nec pro vniuerso genere solùm, sed pro specie etiam earum, quibus testa scabra est, & aspera, nomen id vsurpatur. Apud Græcos quidem ὄςρεον per ε breue, & ὄςρειον per diphthongum diuersas plerumque significationes habent, aliquando promiscuè ponuntur. Sed latini id discrimen ignorant. Οςρεια, inquit Galenus, vocat, quæ ab Aristotele ὀςρακόδερμα vocata sunt: quod autem ὄςρεον vocatur sine ι, in secunda syllaba, speciem quandam Ostreorum ponunt, vniuerso generi subijcientes, Buccinas, Purpuras, Chamas, Pinnas, atque omnia huiusmodi. ὄςρεον tamen, vt subinde constabit nonnunquam generale est ad omnia Testata, Vuottonus aliquādo & sola cōprehendere, quæ sua natura immobilia sunt, scribit, in qua significatione Zographus idonei authoris testimonium sese non reperire asserit. Veteres, inquit Athenæus, ὄςρεια dicebat, quod Cratini in Archilochis, & Epicharmi in nuptijs Hebes testimonijs confirmat, huius: πιννῆσι καὶ ὀςρέοισιν ὁμοίη, illius: ὄςρεια συμπεφυκότα. Plato verò ὄςρεον, vt ὄρνεον dixit, ὀςρέων τρόπον δεδεμένοι: Ostreorum mo-

D do colligati. Plinius quoq; Ostrea pro Ostracodermis aliquando trāstulit, vt vbi apud Aristotelē legitur, Τὰ ἄλλα γένη πάνθων τῶν ζώων πλὴν τῶν ὀςρακοδέρμων, καὶ ἔτι ἄλλο ἀτελες, ἔχει ὀφθαλμὸς. Quæ sic ille interpretatus est. Non omnibus animalibus oculi, Ostreis nulli. Ostracoderma tamen sæpius multò latius patet, quàm Ostrea, vt iam diximus, vnde etiam ex ouis ostracòderma dici notat Cęlius Rhodoginus putamine intecta testaceo, vt in auibus: malacòderma verò, quæ molli obducuntur cute. Ὄςρειον deinde, siue ὄςρεον appellant etiam ostrum, idest colorem, qui ex ostracodermis, Conchisùe conficitur, seu ostrinum colorem, vt Propertius vocat. Vitruuius in hoc sensu. Ea Conchylia cum sunt lecta, ferramentis circa funduntur, è quibus plagis purpurea sanies, vti lachryma profluens, excussa in mortarijs terendo comparatur, & quòd ex concharum marinarum testis eximitur, ideò ostrum est vocitatum. Plato ὥσπερ οἱ ζωγράφοι βουλόμενοι ἀφομοιοῦν, ἐνίοτε μὲν ὄςρεον μόνον ἐπήνεγκαν, ἐνίοτε δὲ ὁτιοῦν ἄλλο φαρμάκων, idest, quemadmodum

picto-

Ὀςρακό-δερμον.
lib.3.de alim.facul.
Testata, & testacea.
lib.2.Sat.4.
Testa dicitur ὄςρακον.
Testudo.
Lib.13. de Animal. trac.1.c.2
Ostreum.
lib.1.hist. c.6.
Galeni incōstantia.
Ostrea, & Ostreum, quid differant.
li.11.Sim.
In Phædro
Oua malacoderma, & ostracoderma.
Ostrū dicitur ὄςρεον
lib.7.c.13
In Cratylo

Lib. 5. — Oſtreū vndè dicatur. — Οςρακήρα Εκληκοδερμα. — Lib. 5. de piſcibus. — Λιχάδες: Leberis. — Concha. — Lib. 4. c. 4. — Lib. 1. de Teſt. cap. 1 — lib. 1. c. 17. — lib. 9. c. 33.

pictores cùm quid volunt imitari, quandoque ſumunt ſolum oſtrum, quandoque verò quoduis aliud pigmentum. Et cum diphtongo apud Athenæum: Τὰ δὲ σώματα οἱ μὲν ἐκέχριντο ὀστρείῳ, τινὲς δὲ μίλτῳ καὶ χρώμασιν ἑτέροις, ideſt, qui quidem corpora vngebat Oſtro, aliqui milto, & alijs coloribus. Eodem modo accepiſſe videtur Heſychius, qui cùm ὄστρεα expoſuiſſet χογχύλια, ſubiungit, Λάκωνες χάθος, innuens nimirum, Oſtreon Lacones vocare Conchyliorum florem, vt Ariſtoteles πορφυρῶν ἄνθος, Plinius Purpurarum florem, ideſt, Purpuream ſaniem, quæ è Purpuris excipitur. Quod verò ad etymum attinet, ὄστρειον & ὄστρακον ex ὀστέον, quod os eſt, deriuari pleonaſmo litera ρ docet Euſtathius. Ὀστρακήρα VVottono ſynonymum eſt Oſtracodermo ex Oppiano, vt mox apparebit. Et τὰ ὀστρέωδη καὶ κογχοειδῆ pro omni genere Teſtatorum Strabo dixit, alij quidam etiam ὀστρακώδη. Ἐκληρόδερμα etiam dicuntur, vt Iunius notat, Ariſtoteli, Empedocli λιθόρρινα, Oppiano ἰστρακόρινα, ὀστράκηρα, ἴστρακα. Ingenio etiam apud eundem Oppianum ἔθνεα ὀστρακόρινα, & apud Suidam ὀστρακόδερμοι ἰχθύες, ideſt, Teſtacei piſces. Λιχάδες Heſychius, & Varinus interpretantur Oſtrea omnia, adduntque ab alijs lapides dici, & Calculos, & Conchylia. Λεβηρίδα ideſt Liberidem aliqui ſenectam ſerpentis vertunt teſte Galeno, alij Concham vacuam: Κυματοφορτίδες Heſychio ſunt χόγχοι, Conchæ. Κόγχος, & Latinorum Concha perquàm frequenter ſumitur pro omnibus Conchylijs, & Teſtaceis, item pro quibuſdam eorum generibus. Theodorus in tranſlatione Ariſtotelis, Oſtrei, & Conchæ nomine vtitur pro vniuerſo genere teſtato. Rondeletius verò, Concha, inquit, ſumitur, & pro omni teſta, & pro teſta læui, ſiue inæqualiter rugata. Et rurſus: Conchæ nomen latiſſimè patere iam diximus; hoc verò Plinij authoritate maximè confirmatur, qui Pectines, Cochleas, Buccina Concharum nomine comprehendit. Bellonius de biualuibus tantùm vſurpaſſe videtur, & Zoographus Concha vocabulum generale videri quidem ait, videri ſibi tamen ad biualuia magis propriè referendum. Huius ſpecies, inquit, aliæ turbinatæ ſunt, & Cochleæ dicuntur: idque, vel hebetiùs, quæ generis proximi nomen ſeruant, aut etiam ſuperioris: vel acutiùs, ideſt, longiore, magiſque faſtigiato, vel mucronato ductu, & vocantur Strombi. Aliæ turbinatæ non ſunt, quæ & ipſę communi vocabulo adhuc Conchæ dicuntur, ſiue in orbem ferè æquabili, & plana ſuperficiei curuatione ſe colligunt, vt Venereæ, & Porcellanę dictæ; ſiue biualues, ſiue vniualues ſint; vt Conchæ vocabulo genus totum Teſtaceum comprehendamus: ſicuti Cruſtaceum, Cancri: quorum vtrumque vel veterum ſcriptorum teſtimonijs comprobari poteſt, vel certè eſt permittendum, vt de rebus ipſis commodiùs verba faciamus Nicolaus Perottus Concham ab Oſtreo ſic diſtinxit: Conchę dicuntur, quę teſtam lęuem habent, & politam, ſiue vniformiter rugatam, ſiue denticulatā: Oſtrea verò quæ aſperam, ſcabramque quamuis generali nomine Oſtrea quoque Conchæ dicantur, quales ſunt Cochlearum. Ouidius;

Cochleæ quæ. — Strombi qui. — Concha vocabulū ad omnia Teſtacea. — Concha ab Oſtreo diſtinguitur

Oſtreaque in Conchis tuta fuere ſuis,

Hæc ille, & rurſus: itaq; Purpura inter Cōchas potiùs numerabitur, Murices inter Oſtrea, ob ſcabritiem corticis. Sed cùm teſtarum ſcabrities, ſit diuerſa, alia ſcilicet in Oſtreis, per totam teſtæ ſuperficiem, alia in Muricibus, & Purpuris, eminentibus quibuſdam aculeis, Perotti hæc poſtrema ſententia vacillabit. VVottonus ſcribit Conchas appellari à Plinio, non quæ teſta adeo fragili clauduntur, atque Cocleæ, Pectines, digiti, ſed quæ firmiore, vt Purpuræ, Buccina, Pinnę. Atque ita ſanè Plinius: firmioris, inquit, iam Teſtę (de quibuſdam fragilis teſtæ dixerat prius, nempè Vnguibus, Pectinibus, Cochleis, Echinis, & Cancris) Murices, & Concharum genera. Quandoque ſeparat à Conchylio, vt cùm ait: Concharū ad Purpuras, & Conchylia eadem quidem eſt materia, ſed diſtat temperatura. Aliquando pro omnibus Teſtaceis accipit: Conchæ omnes celerrimè creſcunt, pręcipuè Purpuræ: aliquando pro pretioſioribus: Populatio morum, atque luxuria non aliunde maior, quàm è Concharum genere prouenit; de Margaritis nimirum, & Purpuris, & Conchylio ſentiens. Quidam etiam hoc citat ex eodem: Inter Conchas principatum tenent Margaritæ. Feſtus ex Varrone: Imperito nōnunquam Concha videtur Margaritum. Accepit pręterea Concham pro teſta exteriori, inquiens: Polypi veſcuntur Conchyliorum carne, quorum Conchas complexu crinium frangunt. Item vbi apud Ariſtotelem legitur, τὰς μὲν οὖν μικρὰς μετὰ τῶν ὀστρακων κόπτουσι, ipſe tranſtulit ſic. Et maioribus quidem Purpuris detracta Concha auferunt. Ouidius.

Concha à Conchilio, ſeparatur. — Cōcha pro Teſta. — lib. 2. de arte. — lib. 2. de nat. Deor.

Litore quot Conchæ, tot ſunt in amore dolores.

Columella.

Implicitus Conchæ limax. Et Cicero. *duabus patula Conchis.*

Hinc

A Hinc etiam Conchæ numerantur à Martiano I. C. ff. de fundo instructo, & instrument. leg. inter instrumenta pictorum, qui pigmenta sua in Concharum testis seruare solent. Conchæ præterea nomen notante VVottono, vnam speciem significat, nempe Chamen, vt apud Aristotelem in quarto de historia, sed & priuatim Chamen Tracheam, vt in quinto, & apud Oribasium in secundo. Idem legere est apud Galenum in glossis, item apud Hesychium, & Varrinum. Sed & Gaza alicubi ex Theophrasto pro Pinna simpliciter Concham transtulit, quod non probo, cùm Plinio Concharum generis tantùm sit ipsa Pinna. Alibi apud Aristotelem idem Gaza pro κόχλων, idest, Cochlearum vertit, Concharum, genus capiens pro specie. Et κόγχος Hesychio est κόχλιας, Cochlea, qui & κόγχον διελεῖς prouerbialiter dici tradit, pro ἴσον ἐποίησας, id est, fecisti æqualem; sed vel teste etiam authore thesauri linguæ Græcæ eo nomine potiùs Concha vocatur, quàm Cochlea, vt ex prouerbio liquet; nec enim Cochleam posses διελεῖν, vt Concham, quippe Cochlea ex vnica testa gyris quibusdam, & voluminibus compacta constat, Concha autem duabus veluti scutulis clauditur, quæ facilè diuelli à se inuicem queunt. Ita igitur Athenæus dicit Timonem τῶν λυδίων καρυκῶν προκρίνειν τὸν κόγχον. Et Pausanias κόγχες θαλασσίας διά-παντὸς ἐνῶναι τῷ κογχίτῃ λίθῳ. Concham quidem veteres nonnulli pro Cochlea dixerunt, sed marina maximè.

Cōcha pro vna specie.

Gazæ erroves.

Li. 4. Hist. cap. 1.

Lib. 4.

In Atticis.

Concha ponitur quandoque pro Cochlea.

B Auditum in quodam specu Concha canentem Tritonem. Tritones enim aliqui fabulantur Concha perforata buccinare. Apuleius, Triton Concha sonat, buccinat, item: Concha sonaci leuiter buccinat. Virgilius:

Cæruleum Tritona vocat, Conchaq; sonanti
Inspirare iubet. Et de Miseno tubicine.
Sed tum fortè caua dum personat æquora Concha.

Silius Italicus Conchas istas eleganter tortas nominat, cùm canit;

Lib. 14.

Nec mora; terrificis seua stridoribus æris
Per vacuum latè cantu resonante profundum
Incubuere tubæ; queis excitus æquore Triton
Expauit, tortæ certantia murmura Conchæ
Vix meminere maris.

Inuenio & apud eundem:

Audit ventosa perflantem murmura Concha.

Prisci autem homines ante tubam inuentā vtebantur Cochlea marina, vt meminit Scho-

C liastes Homeri ad hæc verba; κόχλῳ θαλασσίῳ ἐσάλπιζον. Vnde & Dardanus dicebat.

Non facit ad nostros ærea Concha sonos.

Cochlea marina vsi prisci loco tubæ.

In Iliad.

Et Plutarchus: nam sicut pecora orationem hominis non intelligunt, sibilis autem, & palpationibus accuratis, & fistulis, aut Conchis excitantur, ac sopiuntur à pastoribus. Reperio item Concham sumi pro Cochlea terrestri apud Epicharmum in hoc versu:

Lib. 7. Sympos. quæs. 8

Κόγχον δέ τον σέσιλον ἅπαγ' ἐς τὸν φθόρον.

Porrò Martialis Concham Lucrinam pro Ostrea aliquoties dixit, vt

Ebria Baiano veni modo Concha Lucrino.
item: *Concha Lucrini delicatior stagni.*
item: *Sed cui solus erit Concha Lucrina cibus.*

Concha Lucrina.

Augustinus Niphus discrimen quoddam inter Concham, & Concam ridiculè somniauit; Vbicunq; inquit, Conca scribitur c exili, idest, sine h, significat genus, idest, omne testatum: nam Concha cum h, speciem vnam eorum tantùm importat, quæ si sit canaliculis distincta, dicitur etiam Concha; si sit læuis, & plana, Chama vocatur. Sic ille. Iam verò Concha alia quoque habet significata, vti vasis in primis quoddam genus concauum, ac supe-

Niphi nugæ.

D rius patulum, quod Iuuenalis intellexisse videtur, cùm ait, *cùm bibitur Concha*, & Horatius: *funde capacibus Vnguenta de Conchis.* Alibi quoque Concham salis puri dixit, pro vase, in quo sal poni in mensa solet. Sed & Aristoteles in quarto de Animalium historia κόγχον nominauit Concham, qua in implendo, & deplendo vtuntur, vt & Dioscorides de oleo candido, θεὶς ὑφ' ἥλιον, ἀνάχει κόγχῳ καθ' ἑκάστην ἡμέραν: sub solem quotidiè Concha refunde. Cato, Capulator Concha oleum tollat. Plinius: Patinis fictilibus impositum ferrea Concha, calice coopertum. Et ex recentioribus Perottus, puluis, inquit, semper in catinos digeritur, & ex aceto maceratur, vt omnis duritia soluatur; ac rursus tunditur, deinde lauatur in Conchis, siccaturque. Idem Perottus alibi Concham vas oblongum, & concauum interpretatur, ex Plinio fortè, apud quem hoc legitur. Vasis genus concauum, ac superiùs patulum, à Conchæ naturalis similitudine Concham vocamus. Conchæ nomen pro vase Lugduni etiamnum seruant, vt notat Zoographus, addens esse quosdam,

Conchæ alia significata.

Pro vase.

Li. 1. c. 32.

Concha vas quale.

qui

qui id interpretetur vas valdè apertum inſtar illius quo tonſores lauandis barbis calidam adhibent. Ipſe verò Concham dici rectè putat vas omne cibo, potui, alijsùe vſibus accommodatum, quòd marginum, aut labeorum latitudine careat, præſertim ſi longitudo eius latitudinem vicerit, eiuſmodi enim Concharum teſtæ ſunt, talis & Cochlearium figura eſt, ſed manubrio addito, pateræ verò, obbę, catini, lãces, & huiuſmodi vaſa, quamuis latitudine illa carent, quam habent patinæ, plattæ vulgò dictæ (παρὰ τὸ πλάτος ἤτοι τὸ τῦ ἀγγείυ ὅλως, ἤ τῶν χειλῶν) rotundiora tamen ſunt, quàm vt Conchæ nomen merantur. Cato rurſus: In cellam oleaream hæc opus ſunt: dolia olearia, opercula; labra olearia quatuordecim, Conchas maiores duas, & minores duas, Plinius alibi ferreã Concham dixit; & in ſacra Hiſtoria proditur decem fuiſſe luteres, ſeu Conchas æneas, quarum quæque tenebat quadraginta batos. Hinc & cymbala à poëtis Latinis Conchæ vocantur, quòd Conchas ſimilitudine ſcutulata referant, & ab earundem ſimilitudine Lycophron κόγχον vocat hemicranium, ſeu caluam capitis, nam & ipſa eſt ſcutulata, Τυπεὶς σκεπάρνῳ κόγχον ἐνθέτῳ μέσον. apud Ariſtophanem σκαφίον dicitur, ſicuti Iulius Pollux annotauit: ſed ſcaphium etiam ſpecies Concharum marinarum eſt, quæ Mys alio nomine dicitur. Eandemque item ob cauſam vmbonem clypei Polybius κόγχον appellat in Epitome, προσήρμοσαι τῷ θυρεῷ καὶ σιδηρᾶ κόγχος, ἣ τὰς ὁλοσχερεῖς ἀποσώγει πληγὰς λίθων. Nec non κόγχοι nominantur eodem modo τὰ ἔγκοιλα τῶν ὀφθαλμῶν ὁ παρὰ τοῖς βλεφάροις περίδρομος, teſte eodem Polluce, hoc eſt cauitates oculorum, ſeu caui, in quibus oculi latent. nam & ipſi ſua figura Concham repræſentant: ſicuti & auris caua pats extrinſecus, quam etiam κόγχον ipſe, Rufus κόγχλω nominari ſcribit: denique patella in genu eidem κόγχη, vel κόγχος appellatur. Sed de Conchis dictis in corpore hamano, plura in anatomicis Veſalij, aliorumq; lectori curioſus inueniet. Eſt præterea Concha locus in ædificijs cameratus ad ſimilitudinem Conchæ, & Teſtudinis, vt meminit Calphurnius poeta præclarus.

Platta. — lib. 33. — li. 3. Reg. 7. — Cymbala Cõcha dicta. — In Alexandra. — Calua capitis Concha vocata. — Vmbo Concha vocat°. — Cauitas auris Concha dicitur. — Egloga 6.

Si placet, antra magis, vicinaq; ſaxa petamus,
Saxa quibus viridis ſtillanti vellere muſcus
Dependet, ſcopuliſq; cauum ſinuantibus arcum
Imminet exeſa veluti Teſtudine Concha.

Ita fortè nauis quædam etiam Concha dicitur, cuius his verbis Cælius Calcagninus meminit. Nauigeram ſimilitudinem, & aliam in Propontide viſam ſibi prodidit Mutianus: Cõcham eſſe Acacij modò carinatam, inflexa puppe, prora roſtrata. In hanc condi nauplium animal Sepiæ ſimile ludendi ſocietate ſola. Idem Calcagninus notat calculos Conchas dici, dum ait: calculos fuiſſe lapillos ab initio, quales in ora per luſum ſæpe legimus, & quos ſpolia Oceani Claudius Cęſar vocauit, cùm parata expeditione milites iuſſit galeas Conchis, & hoc genus lapillis implere, hac ratione de Oceano triumphaturus: nomen ipſum oſtendit. Concha quoq; nomen eſt menſurę, teſte Galeno. Eſt autem alia magna, alia parua. Vtriuſque capacitatis mentionem facit idem author ex Cleopatra: Magna, inquit, Concha eandem oxybapho menſuram ſeruat. Eius enim menſura capit cyathum vnum ſemis, pondus verò drachmas quindecim: minor verò Concha menſura ſemicyathum, pondere drachmas quinque exęquat. Sunt qui ex eo dictam putent, quòd tantum capiat, quantũ Concha: ſic Cochlearium etiam Chama, & myſtrum, menſurarum nomina ſunt, à capacitate teſtarum, quibus eiuſdem nominis Oſtracoderma aquatilium animantium conteguntur, deſumpta. In quo ſenſu dicebat Hippocrates, menſurã quãta eſt Conchę teſta terito. Sed & Concham ſcribit Gulielmus Philander doctiſſimus Vitruuij ſcholiaſtes, ſigilla, imagunculaſque relictis in parietibus ædiculis (Italia nichios appellat, credo quò imbricatis Conchis ſoleat earum ſuperior pars ornari, nam Hetruſci Conchas nicchios vocant) collocandas appellari. Poſtremò κόγχος apud Athenæum, ſi bene memini, genus eſt fabæ cum cortice ſuo elixa, ad differentiam fabę freſæ, quæ ſine cortice coquitur, à ſimilitudine Concharum, quòd confracto cortice velut implicita Conchis ſuis caruncula videatur. Citat Athenæus hos verſus.

Nauis dicta Cõcha. — lib. de re naual. — lib. de calcul. luſu. — Cãculi Cõcha, qui dicti. — Cõcha pro menſura. — lib. de pond. & menſ. — lib. 5. Epiſ. — lib. de nat. mul. — Faba κόγχος dicta.

Αιτη δὲ καὶ ἀυσηλὲη ἐπὶ κόγχῳ
Ἐλλιώων, ἡ πᾶσα περισρόφητοζοῖζύς.

Epicharmus etiam Cõchon legumen nominauit. Et Antiphanes: Κογχίον τε μίκρον, ἀλλὰ τοι τι προστετμημένον. Dicitur, & Conchis fœminino genere. Martialis.

Si Conchem toties meam comeſſes.

Item alibi.

Si ſpumet rubra Conchis tibi pallida teſta.

Conchis. — li. 5. Epig. — lib. 3.

Iuue-

A Iuuenalis. *Cuius conchæ tumes.*

Sat. 3.

Atque hæc de vocabuli Conchę diuersis significationibus. Nihil autem refert κόγχη ne in fœminino, an κόγχος in masculino dicas, Reperitur & κόγχυς significans putamen Ostrei, siue id quo integitur Ostreum, quodque abijcitur, cùm comeditur. Ita enim Pollux de purgamentis eorum, quæ in mensa apponuntur, κογχυλίων, κογχύς· καὶ ὀστρέων, κόγχυς. καὶ ἰχθύων λέπη, καὶ καράβων ὄστρακα. Nisi fortè reponendum κογχες. Κογχία diminuta forma dixerunt Strabo, & Diocles, sicut latinè Conchulas Plinius, & Apuleius. Apud Dioscoridem reperitur quoque κογχάριον. Κογχόλη hinc quoque deriuatum videtur, sed quod significare inuenio Purpuram; vt Suidæ in hoc loco, αἱ κογχόλαι ὄψιν ἐκ ὄζυσαι φαίνονθαι δελεάτι ὀφεπομέναι. Hesychio quoque κογχόλαι sunt τὰ ὄστρεα καὶ πορφόραι, verùm & κηκίδες: idest, gallæ, forsan ob similitudinem. Seruius Conchæ vocabulum à Græco κόγχη deducit. Aliqui Latinum putant à concauitate dictum: itaq; sine aspiratione scribunt. Isidorus verò Conchas, & Cochleas inde dictas arbitratur; quia deficiente Luna cauantur, id est, euacuantur, & minuuntur. Hinc & κογχόλιον, apud Latinos Conchylium, idem nonnunquam quod κόγχη & κόγχος, nimirum totum testatorum genus comprehendens: nam Plinius vt scribit Conchas omnes celerrimè crescere, præcipuè Purpuras; ita etiam linguam Purpuræ esse longitudine digitali, qua pascitur perforando reliqua Conchylia inquit, tantam duritiem aculeo esse. Et alibi, Spiritum sydus, inquit, Lunæ existimari, & hoc esse quod terras saturet, accedensq; corpora impleat, abscedensq; inaniat: ideo cum incremento eius augeri Conchylia, spiritum sentire, quibus sanguis nõ sit. Athenæus. E Conchilijs aluum simul, & vrinam cient, præcipuè Mituli, Ostrea, Pectines, Chamæ. Alioqui κογχύλιον, siue Conchylium, de certa quadam Concharum specie dicitur, expetita non mensis solùm, sed & vestium infectionibus, vt inter alios docet Plinius loco paulò antè citato, vbi locutus de Purpuræ flore illo tingẽdis expetito vestibus, sed vnde (inquit) Conchylijs pretia, quis virus graue in fuco, color austerus in glauco, & irascenti similis mari? Ibidem dicit Concharum ad Purpuras, & Conchylia eandem quidem esse materiam, sed distare temperamento. Et Isidorus Conchylium dictum esse autumat, quòd Conchulis marinis color eius colligitur; idem & Ostrum vocari, & Conchylia maris exponit, quæ circumcisa ferro lachrymas purpurei emittunt coloris: quibus collectis color purpureus temperatur, & Ostrum exinde appellari, quod ex testæ humore elicitur. Vnde & κογχύλια κροχίδα vocant floccum lanę Conchylij sanie infectæ. Crito apud Galenum in tertio κατὰ τόπους, ἐντίθει κρόχιδα κογχυλίου. Floccum lanæ Conchilio infectæ, vt Plinius loquitur. Quin etiam κογχύλιον nominatur lana vestisùe Conchylij cruore infecta, vt apud Galenum κογχυλίῳ ἔμφρασσε τὸ οὖς, Conchyliata veste aurem obtura. Et apud Quintilianum de puero nimis molliter educato. Nondum prima verba exprimit, & iam coccum intelligit, iam Conchylium poscit, pro Conchyliatam vestem, vt Plinij verbis vtamur, Ciceronis imitatione, qui conchyliata peristomata dixit. In eodẽ quoq; sensu Conchylium accepit Horatius, cùm ait.

Κογχυς. lib. 6. c. 15
Κόγχία.
Κογχάριον.
Κογχόλη.
Concha etymum.
Conchyliũ quid.
lib. 6. c. 36.
lib. 2.
lib. 19. Orig. cap. 28
Etymum.
lib. 23. c. 7.
Conchyliũ pro veste colorata.
lib. 1. c. 2.

Horum ego non fugiam Conchylia? hoc est vestes conchylitas, quibus induti in publicum procedunt tanquam nobiles Romani. Franciscus Massarius ad explicationem istorum Plinij verborum: Conchylia, & Purpuras omnis ora atterit: per Conchylia, inquit, hoc loco aliqui intellexerunt Murices: Murex enim Conchylium per excellentiam dicitur, vnde vestis tincta Murice, Conchyliata dicitur. Et Angelus Decembrius Concha, & Conchyle exponit Testudinei pisces, quibus & ad Purpuram conficiendam veteres vsi sunt. Horatius priuatim pro Ostreis Conchylia dixit hoc versu.

lib. 9. c. 35.
li. 7. polit.
Conchyle.
Conchylia pro Ostreis

Non me Lucrina iuuerint Conchylia.
Miscueris elixa simul conchylia turdis.

Et rursus: *Simul assis.*
Miscueris elixa simul conchylia turdis.

Vitruuius pro Purpura: incipiam nunc de Ostro dicere, quod & charissimam, & excellentissimam habet præter hos colores aspectus suauitatem, Id autem exprimitur ex Conchylio marino, è quo Purpura inficitur. Quare Conchylij nomen, & polysemum est, & priuatim etiam speciem quandam, item colorem significat. Sumitur præterea hæc eadem vox pro ipsis testis, seu operimentis: Scholiastes Aristophanis: Conchis, seu Conchylijs solebant sigilla (sphragides) includere, ne typi eorum facilè abolerentur. Et apud Aetium legimus: Conchylium, idest testa Purpurarum crematum, additur collyrijs abstersorijs. Reperitur etiam in Paulo Aegineta κονδύλιον, sed haud dubiè pro κογχύλιον. Postremò Damasus, vt annotat Gyraldus, Conchylia vocabat multorum martyrum sepulchra.

lib. 3. c. 5.
Pro Purpura.
Pro testis.
li. 1. c. 345.
Pro sepulchris.

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA. NATVRA. VICTVS.

lib. 1. c. 1.
li. 9. c. 33.

TANTA in hiſce Teſtaceis ludentis naturæ varietas eſt, tot colorum differentiæ, inquit Rondeletius, tot figuræ, vt vix numerari poſſint. Equidem Plinius varietatem iſtam explicaturus, & ipſe iucunda, & eleganti verborum varietate, & copia, naturæ fœcunditatem, miramq; ac multiplicem in procreãdis omnibus ſolertiam ingenioſè imitatus eſt, inquiens: Concharum genera, in quibus mira ludentis naturæ varietas, tot colorum differentiæ, tot figuræ, planis, & concauis, longis, lunatis, in orbem circumactis, dimidio orbe cæſis, in dorſum elatis, læuibus, rugatis, denticulatis, ſtriatis, vertice muricatim intorto, margine in mucronem emiſſo, foris effuſo, intus replicato, iam diſtinctione virgulata, crinita, criſpa, cuniculatim, pectinatim, imbricatim, vndata, cancellatim reticulata, in obliquum, in rectum expanſa, prædenſata, porrecta, ſinuata, breui modo ligatis, toto latere cõnexis, ad plauſum apertis, ad buccinũ incuruis. Huc vſq; ille. Cũ planas, & concauas dicit, Pectines intelligit, quibus ſolis hæc nota cõtingit, cũ ad Buccinũ recuruas, Cochleas, & Buccina cõprehendit. Eaſdẽ ferè differentias, ex Ariſtotele ſic recitat Athenæus, interprete Dalechãpio. Ariſtoteles in opere de animalibus has Teſtaceorum (Ὀϛρέων) ſpecies recenſet: Pinnam, Oſtreum (ſpeciatim dictum) Muſculum (Mitilum Zoographus) Pectinem, Solena, Concham, Lepadem, Tethea, Balanum. Huc illuc vaga progrediuntur Buccinum, Purpura, Hedyporphyra, Echinus, Strabelus: (tanquam Oſtrea dicantur propriè, quæcunque Teſtatorum biualbia ſunt, & Patella quoque vniualuis: eademque omnia progrediendi vi, & inſtrumentis careant: Greſſilia verò ſint, Buccinum, Purpuræ, & aliqua Turbinata. Non tamen ſola hæc, ſed ex biualuibus quoque nõnulla moueri conſtat, vt Pectines.) Virgatus eſt ex his, & aſpera teſta opertus Pecten: Tetheum Concha læui tectum, & nullis diſtincta virgis. Pinnarum tenuius eſt os, Oſtreis Biualuibus craſſum. (Pinna tenue os habet, quod Oſtreum habet craſſum, teſtamq; vniformem, & leuem. Patella biforis eſt, læuemq; habet teſtam. Natalis de Comitibus.) Lepadibus concha, & ea læuis, vnica eſt. Muſculorum duplex teſta vno loco tantùm cohæret. Solenis, & Balani vndique tota coaleſcit, & coniungitur. Ambobus id commune generibus eſt, quòd operiuntur teſta. Græcè legitur. Αριϛοτελης δ᾽ ἐν τῷ περὶ ξῴων, ὄϛρεα φησὶ, πίννη, ὄϛρεον, μῦς, κτεὶς, σωλὼ; κόγχη, λέπας, τῆθος, βάλανος. Πορευτικὰ δὲ, κῆρυξ, πορφύρα, ἡδυφορφύρα, ἐχῖνος, ϛράβηλος. Εϛι δ᾽ ὁ μὲν κτεὶς τραχυόϛρακος ῥαβδωτός. Τὸ δὲ τῆθος ἀρράβδωτον, λειοϛρακον. ἡ δὲ πίννη λεπτὸ ϛομον. Το δ᾽ ὄϛρεον παχύϛομον. Zoographus ait hunc locum ſibi videri corruptum, & à Latino interprete non bene tranſlatum. Quid ſi ſic? inquit. μονοθυρον δὲ καὶ λειόϛρακον (vel potius τραχυόϛρακον) λέπας. δίθυρον δὲ καὶ λειόϛρακον, μῦς. σύμπεφυὲς δὲ (nam & Ariſtoteles dicit, ὅτι ἐπ᾽ ἀμφωσυμπέφυκε) καὶ λειόϛφακον, σωλὼ. μονοφυὲς δὲ βαλανος) Μονόθυρον δὲ καὶ γειόϛρακον, λέπας δὲ δίθυρον καὶ λειόϛρακον. συμφυὲς δὲ μῦς, μονοφυὲς δὲ καὶ λειόϛρακον, σωλὼ καὶ βάλανος. Κοινὸν δ᾽ ἐξ ἀμφοῖν κόγχη. Idem Zoographus apud Ariſtotelẽ, quẽ citat Athenæus, hæc verba diu quæſita non reperit. Libro autem, inquit, quarto Hiſtorię animalium cap. 4. Teſtatorum differentiæ leguntur huiuſmodi: Eorum quædam Turbinata eſſe, ϛρομβώδη: alia non turbinata. Ruſus ex his μονόθυρα ſunt, quæ teſta vna continentur, δίτυρα, quæ duabus. Sunt item quibus altera pars ſuperficiei detecta carnem oſtendat, vt Patellæ. Tanquam Patellæ inter non Turbinata henus tertium conſtituant, à cæteris duobus, biualuibus, inquam, vniualuibusque diuerſum: cùm tamen recentiores plerique omnes Patellas vniualues faciant. Certè hoc in loco Ariſtoteles tria genera apertè conſtituit, vt retulimus, & Gaza ſimiliter tranſtulit, ita nimirum ſentiens. Turbinatorum carnem includi, niſi quòd ceruicem, & caput exerunt cùm lubet: Non turbinatorũ verò in alijs includi teſta, vel gemina, vt in Chamis: vel ſingulari, quorum ſpeciẽ nullam nominauit: videtur aũt de Conchis illis ſentire, quas Venereas, aut Procellanas vulgò nominãt: nã ſi Ariſtoteles ſub monothyris illas non comprehendit, quodnã aliud genus eis aſſignabimus? Præterea cùm non modo dithyras, ſed monothyras quoque Conchas ſuis teſtis, has ſingulari, illas geminis cõtineri, & includi (περιέχεσθαι) dicat, Patellę etſi Concham, vel teſtã vnam dũtaxat habeant, ea tamen non cõtinentur, aut includũtur: ſed altera parte nuda ſunt, qua ſaxo adhærẽt, quod eis alterius teſtę loco eſt: Quãobrẽ aut tria

Teſtaceorũ varietas.

Plinius explicatus. lib. 3. c. 11.

Pecten. Tethyum.

Lepas. Muſculi.

Athenæi locus corruptus animaduerſus

Vniualue, & Biualue quid.

Digreſſio de Vniualuibus.

Turbinata qualia.

Cõchæ Venereæ vniualues sũt. Patellę.

ſtatim,

A statim, vt hic Aristoteles, non turbinatorum ponemus genera, aut potis bina tantùm in prima diuisione, ita vt eorum alia dithyra sint, alia monothyra, & horum rursus species duæ: vna quæ testa sua se in orbem colligente carnem occultat, vt Conchę Venereæ: altera, vt Patella, quæ carnem ex dimidia parte nudam ostendunt. Addit & quartum genus Aristoteles eorum, quæ omnino & omni ex parte solida includantur, vt sunt Tethya. Paulò pòst, cùm scribit: Papauer Conchæ omnes habent, sed alia parte Patellæ, alia biualues; videtur Patellas ceu vniualues, biualuibus opponere; quod quidem eo modo fieri potest, vt iam dictum est. Verùm quarto de partibus animalium cap. 5. è solis Patellis videtur vniualuium genus constituere Aristoteles; Vniualue genus, inquit, quòd saxis testa in dorsum data adhæret, seruari potest: fitq; alieno septo quodammodo biualue, vt quæ Patellæ vocantur. Sed ne aduersetur ipse sibi Aristoteles, ita, vt prædiximus, vniualuium genus illud Concharum, quas Venereas cognominauimus ignotũ fuisse quis putet, quòd non in Mediterraneo (ni fallor) sed in Oceano tantùm generentur, & ex India etiã, aut alijs ad Orientem sitis regionibus maritimis adferantur. Plinij quidem sæculo notas fuisse dubium non est. Dubitet etiam aliquis an thyræ, hoc est, valuæ nomen, in

Testatorũ quartum genus.

Cõchæ Venereæ Aristoteli ignota.

B globum se colligenti Conchæ rectè possit attribui: Patellarum sanè testis multò aptiùs quadrare videtur, quæ etiamsi simplices sunt, biualuium tamen testas referunt. Hactenus Zoographus. Sed vt vnde nostra digressa est oratio, reuertamur, Isaacus Casaubonus eundem Athenæi locum ceu mendosum, & pauci faciendum arguit. Solet, inquit, Athenæus, quicquid de eadem re varijs locis dispersè scriptum inuenit, in vnum congerere. Sic cùm super Ostreis ait, Ἀριστοτέλης δὲ &c. ὄστρεα φησι, &c. pleraque omnia describuntur, quæ de Ostreis philosophus dixerat, non in ijs solùm libris, qui hodie extant, sed quædam etiam in ijs, quos hodie non habemus: nam historiarum lib. 4. cap. 4. ὀστρακοδέρμων diuersa non parum instituitur diuisio: qui tamen locus cum isto est conferendus. Rectè autem doctissimus Zoographus, quo loco scriptum est, etiam in membranis, etiam in Epitoma, λεπὰς δὲ δίθυρον καὶ λειόστρακον, legendum censuit μονόθυρον, & τραχυόστρακον. Nam si haberet Patella duas θύρας, id est, testas, hærere saxis non posset, quod huic Ostreo proprium atque ἰδιαίτατον est. Ipsius Aristotelis verba sunt, de partibus lib. 4. cap. 5. τοῖς δὲ μονοθύροις ἐν τῷ πυθμένι ἡ μήκων, οἷον ταῖς λεπάσι. Ostreorum distributio, quæ ex Aristotele hic (ex Athenæo) affertur in duo genera συμφυῶν, & μονοφυῶν longè clariùs in philosophi historijs explicatur. συμφυὲς, ait Athenæus, μῦς. μονοφυὲς, δὲ καὶ λειόστρακον, σωλὴν καὶ

Patella cur saxis non hæreat.

C βάλανος. cohærentibus testis constat Musculus, vna testa, eaq; lęui, Solen, & Glans. Quantò clariora, & delucidiora verba, quæ ascribemus? τῶν διθύρων τὰ μὲν ἐστιν ἀναπτυκτὰ, οἷον οἱ κτένες, καὶ οἱ μύες. ἅπαντα γὰρ τὰ τοιαῦτα, τῇ μὲν συμπέφυκε, τὰ δὲ διαλέλυται, ὥστε συγκλείεσθαι, καὶ ἀνοίγεσθαι. τὰ δὲ δίθυρα μέν ἐστιν ὁμοίως δὲ συμπέφυκεν ἐπ' ἀμφότερα, οἷον οἱ σωλῆνες. Ostreorum διθύρων, quæ binis foribus vtrinque concluduntur, quædam ait esse ex parte hiantia, vt Pectines, & Musculos: quædam vtraq; ex parte cohærentes fores habere, vt Solenes. Quibus verbis contradicere vides philosophum dipnosophistæ, nam hic Solenes facit μονοφυεῖς, ille συμφυεῖς: quod dissidium etsi non nego posse componi, tamen an istas ἐναντιοφανείας in suis scriptis reliquerit philosophus accuratissimus, iure dubites. Quæ sequuntur obscura sunt, κοινὸν ἐξ ἀμφοῖν κόγχη; Dalechamp. ambobus id commune generibus est, quòd operiuntur testa, frigida planè sententia; nam cùm de solis Testaceis sit sermo, quid erat opus hac admonitione? & quare dicit ἀμφοῖν potiùs

Biualuium diuersitas.

Dalechampij error.

D quàm πάντων. Enimuero quæ philosophi mens fuerit, non diuino: verba autem hoc sonant. commune ex ambobus est Concha, ἐξ ἀμφοῖν, ex vtroque genere τοῦ μονοφυοῦς καὶ συμφυοῦς. Ait Conchas, quæ peculiaris est species Testaceorum, naturam vtriusque generis participare tam eorum quæ clauduntur, quàm eorum quæ ab vno tantum extremo. Sic Casaubonus. Nos omnia, quæcunque ad differentias varias pertinentia memoriæ prodidit Aristoteles ex Theodoro Gaza referemus, vel ea ratione, quoniam aliquoties in hoc opere ex vsu sunt futura. In quarto itaque de partibus animalium: quinto capite ita scribit: Sunt Testatorum genera plura. Alia enim turbinata sunt, alia biualuia, alia vniualuia. Sed turbinata biualuibus quodammodo assimilantur, quippe quæ omnia operculo quodam congenito, carni patulæ apposito claudantur, vt Purpuræ, Buccina, Natices, & reliqua generis eiusdem: idque præsidij causa. Qua enim testa non protegit, facile offendi posset ab ijs, quæ extrinsecus inciderent. Cæterùm vniualue genus, quòd saxis testa in dorsum data adhæret, seruari potest: fitque alieno septo quodammodo biualue, vt quæ Patellæ vocantur. Biualue se concludendo tuetur, vt Pectines, vt Mituli. Turbinatum crusta illa prætenui, quæ à fronte integitur, quasi biualue ex vniualui efficitur. In quarto de historia

Testaceorũ differentiæ ex Aristotele.

Turbinata cur biualuibus assimilentur.

cap. 4. hæc habet omnia. Quæ verò testa operiuntur animalia, vt Vmbilici, Cochleæ, & omnia, quæ Ostrei nomine appellamus, atque etiam Echinorum genus carnem quæcunque, similiter atque Crustata habent: quippe quæ intus eam contineant, testaque foris claudantur, nec intra se durum habeant quicquam. Sed ipsa inter sese numerosa discrepant differentia, tum testæ, tum carnis interioris ratione. Alijs enim in eo genere nulla est caro, vt Echinis: alijs est sed penitus inclusa, nec vlla ex parte conspecta, excepto capite, vt terrestrium Limacibus, & ijs, quæ Cocalia quidam appellarunt, & aquatilium Purpuris, Buccinnis, Cocleis, & reliquis omnibus Turbinatis. Cætera aut duplici constant valuula, aut simplici, vt genus alterum biualue, alterum vniualue possit nominari. Biualue appello, quod gemina testa continetur: vniualue, quod testa singulari clauditur. Sunt item quibus altera pars superficiei detecta carnem ostendat, vt Patellæ. Biualuis generis pars clusilis est, vt Pectunculi, & Mituli. Eiusmodi namque omnia parte altera ligata, altera soluta constant, vt & concludi possint, & aperiri. Alia binis quidem conclusa valuulis sunt, verùm vtroq; latere connexa, vt Vngues, siue Digiti. Non desunt, quæ testa tota occultentur, vt nulla ex parte carnem detectã habeant, vt quæ Vertibula, siue Tubera & Callos appellamus. Ipsarũ autem testarum magna varietas: nã alię læues, vt Vngues Mituli, & Concharum quædam, quas aliqui Galadas appellant: alię scabræ, vt Ostreæ, Pinnæ, & Conchæ nonnullæ, & Buccina. Quædam etiam pectinatim diuisæ, vt Pectunculi, & Concharum nonnullæ. Crassitudine quoque differunt, & tenuitate, tum totius, tum partis: velut labrorum. Alijs enim labra tenuia, vt Mitulis, alijs crassa, vt Ostreis. Item alia se mouent, vt Pectines, quos etiam volare nonnulli aiunt: nam & de ferramento, quo capiuntur, sæpè exiliunt. Alia item natura immobili sunt, vt nunquam sedem, in qua hærent, sponte ipsa mutare valeant, vt Pinna. Omne sanè Turbinatorum genus mouetur, & serpit. Patella etiam saxis absolui, in pastumque ferri solita est. Commune autem & ijs, quæ adhuc enumeraui, & cæteris Testacei generis, vt testa intus æqualis, læuisque habeatur. Caro biualuis, & vniualuis generis ita testæ adhęret, vt nisi per vim nequeat detrahi. At turbinati laxior cõtinetur, & absolutior: cui generi peculiare est, vt testæ postrema à capite intorqueantur. Operculum etiam eadem iam inde ab ortu naturæ omnia gerunt. Mouentur item eadem omnia parte dextra, non ad vertiginem, siue clauiculam, sed in aduersum. Partes exteriores eius generis differentijs ijs variantur. Interiorum natura similis quodam modo in omnibus est, maximeque in turbinatis. Differunt enim inter se magnitudinis, excessusque affectu. Nec verò multùm vniualue, ac biualue genus conclusile sibi diffident, quippe quæ parum differentiæ inter se afferant: quanquam longè ab immobilibus discrepent; quod latius postea patebit. Natura ergo Turbinatorum similis constat, nec nisi magnitudine variat, vt modò dixi. Alijs enim partes maiores, atque euidentiores: alijs minores, obscurioresque sunt. Ad hæc discrimen illud duritiæ, mollitiæ, cæterarumque generis eiusdem affectionum. Caro enim prima in ore testæ, quam omnia torosiusculam habẽt, alijs magis talis, alijs minus. Caput eius medio partis prominulum iungitur, & cornicula duo, quæ pro magnitudine animantis plus minus capiunt incrementi. Exerunt caput more omnia eodem, idemque per motum retrahunt intrò. Nonnullis etiam os, & dentes acuti, breues, & tenues, vt Cochleis. Promuscidas item gerunt more muscarum: quod quidem membrum linguæ effigiem præ se fert. Habent hoc idem & Purpuræ, & Buccina firmum, & torosum, quo similiter vt Asili, atque Tabani, quadrupedum tergora penetrant: imò longè validiùs: testas enim escarum possunt perforare. Venter os protinus excipit, similis in Vmbilicis gutturi auium: habentq; parte inferiore duo quædam albida torosa, mammis similia, cuiusmodi caruunculas, vel in Sepijs esse animaduertimus, sed hęc torosiora. Gula à ventre duplex, longa porrigit se vsque ad Papauer, quod postremum fundo commissum est. Hæc ergo, vt in Purpuris, & Buccinis conspicua, in clauicula testæ continentur. Quod autem gulæ subiungitur, intestinum est, gulę ipsi continuum, simplexque ex toto, vsque ad exitum: cuius initium circa anfractum papaueris est, quã & laxiùs hæret. Quod enim Papauer appellamus, quasi materia vacans, atq; excrementitia, magna sui parte in omnibus generibus Testaceis inest. Hinc sursum versus replicans, carnis repetit sedem, finitque ad caput: vnde eijcitur excrementum, pariter in omnibus Turbinatis generibus, tam aquaticis, quàm terrestribus. Membrana in grandiusculis Vmbilicis à ventre gulæ attexitur continua, per quam meatus prolixior albicans colore, similis superioribus illis mammillantibus carniculis tendit. Habet etiam incisuras, quales in ouis locustarum habentur: verùm hoc albidum, illud rubidum est. Nullus exitus huic, nullum foramen postremum patet, sed pętenui membrana cauo productus angusto continetur.

Caro Testaceorũ, & Crustatorũ.
Echini carne carent.
Limax.
Cocalia.
Biualue, & quid vniualue.
Biualuium differentia.
Vnguis.
Vertibula.
Differentię à testis.
A motu.
Pinna immobilis.
A carne.
Ab operculo.
Vt moueãtur.
Differẽtia partiũ interiorum.
Turbinatorum discrimen, & descerptio.
Caro.
Caput.
Os.
Dentes.
Promuscides.
Venter.
Gula.
Intestinũ.
Papauer q. b° horũ generũ insit.

ATendunt ab inteſtino ad imum nigrantia quædam aſpera, atque continua, qualia vel in Teſtudine viſuntur, vel minus nigra. Cæteri quoque Vmbilici hæc habent eadem, ſed quò minores, eo minutiora. Vniualue autem, & biualue genus partim ijs ſimile eſt, partim diuerſum. Caput enim, & cornicula, & os obtinent, atq; etiam quod linguæ ſpeciem gerat: verùm hæc in minutioribus ſenſum præ ſua exiguitate effugiunt. Nonnulla etiam ex inanimatis, aut non mouentibus percipi nequeunt. Papauer illud, quòd etiam mutem appellamus, omnia habent, ſed non loco eodem, nec par, nec ex æquo manifeſtum, ſed Patellæ in imo, biualbia verò ad partem qua mutuo teſtarum complexu continentur. Capillamentis etiam illis hæc omnia circundantur: & quod ouum appellant, tempore, quo gigni ſolet, ambitu alterius lateris oræ continentur, videlicet ijs, quibus datum id à natura eſt, ſicut etiam albugo Vmbilicis: id enim illis iunctum ſimile intelligimus. Sed eiuſmodi partes, vt dixi, cùm conſpicuæ in magnis habeantur, in paruis tamen, aut nullo pacto, aut vix ſentiuntur; quamobrem in magnis Pectunculis præcipuè patent, quod genus ideſt, cui altera valuularum latior, velut tegmen ſuperpoſita eſt: Oſtium excrementi cæteris à latere eſt. Foramen enim quo egerant, omnia habent: B quippe cùm papauer illud, vt iam dictum eſt, excrementitium quiddam omnia membrana contentum ſortiantur. At illi, quod ouum appellant, foramen, nullo in genere, tributum videmus, ſed carni ipſi intumeſcit: nec eadem, qua inteſtinum, parte continetur, ſed dextera, cùm inteſtinum habeat ſiniſtra. Cæteris ergo talis excrementi exitus eſt. At verò Patella fera, quam marinam aurem quidam appellarunt, parte ima teſtæ excernitur, qua foramen habetur. Ventrem etiam poſt os eſſe, in hoc eodem Patellæ genere conſtat, atque etiam ouis illa ſimilia. Sed quis eorum cuique ſitus ſit, diligentiùs ex diſſectionibus petendum eſt. Hæc omnia itaque philoſophus, qui & in ſeptimo libri quarti de partibus animalium capite de partibus horum Teſtaceorum exterioribus iſthæc prodidit. Teſtatorum corpus non multiplex eſt. Cuius rei cauſa eſt, quòd eorum natura ſtabilis eſt. Quæ enim nobiliora ſunt, hæc plures habeant partes neceſſe eſt: quoniam actiones eorum ſint, & officia. Plura enim deſiderant inſtrumenta ea, quæ plures motiones exercent. Ad hæc, aut omnino immobilia ſunt, aut parum motus adipiſcuntur. Verùm natura conſulens eorum ſaluti, duritiam teſtæ obduxit. Sunt alia vniualuia, alia biualuia, alia turbinata, vt dictum iam eſt. Turbinati etiam generis C alia in anfractum intorta ſunt, vt Buccina: alia in globum tantùm circumacta, vt Echinorum genus, nec non biualuium: alia reſeratilia ſunt, vt Pectines, & Mituli. Ab altero enim latere nodo ligantur, quędam vtroque latere connexa ſunt, vt Vnguium genus. Habent omnia Teſtata caput infra, plantarum modo. Cuius rei cauſa eſt, quòd cibum de imo capiant, vt plantæ radicibus ſuis hauriunt. Itaque ijs vſu euenit, vt inferiora habeant ſuprà, ſuperiora infrà. Membrana obducit, qua portio potulenta humoris tranſmiſſa, liquataque cibo aſſumitur. Nullum ex ijs eſt, quod capite careat. Cæteræ corporis partes nomine vacant, præter eam, quæ cibum recipit. Differunt præterea loco generationis inter ſe, quemadmodum idem diligentiſſimus philoſophus hiſce verbis docuit. Teſtacea omnia ſponte naturæ in limo diuerſa, pro differentia limi oriuntur: nam in cœnoſo Oſtreæ, in arenoſo Conchæ. Rimis, cauernisque ſaxorum Vertibula generantur, & Glandes, & quæ per ſumma adhærent, vt Patellæ, & Natices. Omnia id genus celeri incremento augentur, ſed præcipuè Purpuræ, atque Pectines, quippe quæ anno perfici poſſunt. Naſcitur ergo Concharum genus, quemadmodum expoſitum eſt, ſed locis varijs: nam alia vadis, alia gurgite, alia duris locis, atque aſperis, D alia arenoſis: & alia ſedem mutant, alia ſtabiliter degunt. Pinna ex ijs, quæ ſedem nunquam mutare ſolent, radice innituntur. Vngues, & Conchæ nulla innitentes radice permanent: euulſæ viuere præterea nequeunt pinnæ. Mirum, quod prodidit Strabo Conchyliorum quædam eſſe, quæ mugitum edunt in Nilo. Ex recentioribus Rondeletius quàm breuiſſimè, & luculenter differentias Teſtaceorũ ſic complexus eſt. Ab his, alia ab alijs, teſtæ duritia ſuperantur, vt Stellæ, Pulmones, Holothuria, Echini, (omnia enim iſta Oſtracodermis ſubijcit Ariſtoteles. Nos ſtellas pro Inſectis marinis edidimus in opere noſtro de Inſectis) longè minus dura teſta conteguntur, quàm Purpuræ, & Buccina. Alia vndique circumteguntur, vt interioris corporis, nihil cerni poſſit, vt Oſtrea, Tellinæ, Pectines. Alia altera tantùm parte teſtam habent, alteri parti teſtæ loco eſt ſcopoli pars cui hęret. Chamę, & Dactyli, ſiue Solenes vtriſq; extremis nõ integuntur, per quę caput, & poſteriorem partẽ exerunt. Eorũ quæ vndiq; integũtur, quę turbinata ſunt, vt Purpura, Buccinum, alia turbinata non ſunt, vt Conchæ, quæ à noſtris Porcellaines vocantur.

Biualuia, & vniualuia, vt à turbinatis differant.
Caput.
Papauer nõ õibus eodem loco.
Ouum.
Anus vbi.
Papauer excremẽtitium.
Patellæ anus qualis
Teſtacea cur paucio res habeãt partes.
Teſta cur eiſdem.
Turbinatorum differentia.
Caput omnia habent infra, & cur.
Loco differre Teſtacea.
li. 5. Hiſt. cap. 15.
Quæ ſedẽ mutent, & quæ non.
li. 17. Geo.
Teſtaceorũ differentiæ ex Rondeletio.
A tegminibus.

Alia vnica Concha constant, vt Lepades, alia duabus, vt Mituli. Testarum aliæ læues, vt E
Vnguium, Mitulorum, aliæ asperæ, vt Purpurarum, Buccinorum, Ostreorum, quarum
rursus testarum permagna est in asperitate varietas, quæ in singulis declarabitur. Colore
etiam distinguuntur, quòd hæc vnius coloris sit, vt Mytulorum testa nigra est, a-

A motione.

liæ flauæ, aliç rubræ sunt, aliæ varijs coloribus depictæ. Differunt & motione: nam
quędam in stabili sede permanent, vt Pholades, quæquem in saxorum cauis, & alijs in
locis degunt, vt Ostrea, Pinnæ. Mouentur Purpuræ & Turbinata, & Chamę lęues, quas
in gyrum verti in aqua vidimus. Differunt etiam testarum adhæsione. Etenim alia vinculis
validioribus alligantur testis, vt Mytuli, Pinnæ, Vngues. Quæ verò in Turbinatis
testis sunt, nullo eis vinculo annexa sunt, sed posterior tantùm pars circa testæ volumen
clauiculatim intorquetur. Sunt & aliæ ferè infinitæ Ostracodermorum differentiæ, quemadmodum
ipsa infinita ferè sunt, quæ ex singulorum historia petendæ sunt, nec differentię
solùm, sed etiam ea, in quibus omnia conueniunt, vt quòd omnia μήκωνα habeant,
sed non loco eodem, neque æqualem, neque ex ęquo manifestum. Quod modò ad partes
eorum pertinet, earumque vsum, ac necessitatem, de his licet quędam etiam supra dicta
sint, cùm non vno in loco locutus sit philosophus, nonnulla hìc rursus recensebimus. F
Inter has primùm occurrit testa, de qua ille sic in secundo de partibus, earumque causis

De partiũ Testaceorum vsu.

capite octauo meminit. Crustata omnia extra se munita seruantur, velut Cancri, genusq;
omne Locustarum, atque etiam Testatorum, vt quę Ostreæ appellantur. His enim omnibus

Testa.

caro intus: terrenum autem illud, quod contineat, & conseruet, foris est. Nam præter

Caro.

ipsum continendi officium, quoniam eorum natura parum caloris obtinet, cùm sanguine
careant, idcirco testa veluti furnulus quidam amplectens conseruat intestinum

Cur testã nõ habeat.

calorem, & tuetur. Cur verò non mutent testam, vt Crustacea suam Crustam, triplici
de causa id fieri putant, nimirum quia non mouentur, quia non siccantur, durior enim
testa, & crassior, quàm Crusta, & quia parum viuunt. Causa duritiei est tenerum eorum

Cur duræ sint testæ. Exer. 222.

corpus, quod meminit etiam Iulius Scaliger his verbis: Mollia igitur ipsa intus, opus
habuere duritia exteriore. Ita ossa tum alijs, tum Sepię constituta fuere intus ad consistendum.
His extra, & ad eundem finem, & ad mollitiem tuendam. Quę proportio
etiam in multis fructibus est. Vt quibusdam interna, alijs extima sua fit duritia. Ita alijs
alia adiunxit præsidia; alijs denegauit: vt Pulmonibus marinis, ob vilitatem, Echinis,
ne ad duriora afflictarentur, cirros pro anchoris: Lepori marino admirabilem faculta- G

Pulmo marinus cur nõ tectus.

tem. Is tametsi informis, ac mollis caro: tamen nullis tempestatum agitationibus ita superatur,
vt in in litus eijci possit. Quibus verò non fabricauit munitiones, ijs tamen dedit

Lepus marinus.

qua sibi iam fabricata compararent, vt Carcinadi: vacuas enim indigenis Conchas, &
quęrit, & inuenit, & subit, & subinde mutat: si ita ei facta sit accessio corporis, vt priori-

Carcinas.

bus ædibus capi nequeat. Catus, & inquilinus, & œconomicus, magistra natura. Extat
item problema apud Aristotelem, cur lapides, & testæ in mari rotunda reddantur? An

Sect. 22. Probl. 36. Cur Testæ in mari rotundæ reddantur.

quia extrema, inquit, compari ademptu circumfracta, in rotundam se colligant speciem?
hęc enim sola simili extremo clauditur, mare, aut quoquo versus agitando pariter circum
vndique frangit, atq; obtundit. Est & scitu dignum, cur strias habeant nonnulla, nonnulla
verò non habeant: super qua re audi aliam Scaligeri exercitationem aduersus Cardanum,
qui striarum in hisce Conchylijs ordinem, cùm vellet ad certam sibiq; notam reducere
causam, ita scribit. Fit autem varietas tum striæ certo ordine: quoniam res parua,

Strias cur habeant testata. Exercit. 220.

variata, ac mista, etiam obiter, dum ęqualiter crescunt spatia, certo ordine laborata videtur.
Siccine Cardane, inquit Scaliger, quare manus duas habeam, causam reddis? Quia
manus duas infans cùm haberem, simul cum corpore creuerunt. Hoc non est, τὸ ἔχειν, H
sed τὸ μὴ ἐκ ἔχειν, ostendere caussam. Strias habent Buccini, quia eis ablati non sunt:
Ego verò, si me, causas hasce, quod nesciam irrideatis; non iratus dicam, vos omnes
philosophos subtiliores insanire. Namque partim causas cùm ex vtilitatibus eliciamus,
quarum partium nullus vsus percipi queat; eæ partes sui quoque causas nobis ignotas habent.
Eiusmodi est color, lęuitas, stria, splendor; orę in plantis crenatę, serratæ, den-

lib. 4. de rer. nat.

tatę, sinuatę. Quippe in calidis, ac frigidis æquę spectantur, Natura verò plus lusit in
nostrarum mentium agitationibus, quàm in striarum, macularumùe tum ordine, tum va-

Oculi an sint testatis.

rietate. Atque hæc de testis, siue operimentis, quibus adde, quod ait Lucretius naturam
omnia ferè sua dedisse operimenta: canit enim.

> *Propterea q; ferè res omnes aut corio sunt,*
> *Aut seta, aut Conchis, aut callo, aut cortice tecta.*

lib. 1. hist. cap. 9.

Aristoteles Testatis oculos esse negat. Etenim sic scribit: Habent profectò oculos, tùm

cætera

A cætera animalium genera omnia præterquã testa intecta, & si quid imperfectum est aliud. Lego tamen in epistola quadam Plinij, Insectorum omniũ, & quibus Testacea operimenta, oculos moueri, tantum abest vt neget habere. De internis partibus, & excrementis, hæc ferè philosophus reliquit. Crustatorum, & Mollium more binos dentes habent primores, & carnosum illud, quod linguæ proportionatur, ad cibum sentiendum, siue quo voluptatem esculentorum discernunt: tum stomachum ori continuò iunctum, exiguum proportione suorum corporum magnitudinis, hicq; à ventre excipitur; dein intestinum simplex vsque ad exitum intestini dirigitur. Singula autem Testatorum genera has easdem obtinent partes, sed alia explanatius, alia obscurius, quanquam maiora conspectum earum præbeant euidentiorem. Ori autem iungitur quasi ingluuies auium, in qua stomachus est, quem excipit venter, in quo situm est quod papauer (μήκον) appellatur, mox intestinum continuum tendit simplex, originem à papauere illo ducens. In omnibus enim Testaceis inest hoc excrementum, quod vel esculentum esse præcipuè sentitur. Et mox rursus. Caro non æquè omnium esculenta est. Et excrementum, quod papauer vocatur, quibusdam cibo idoneum. Continent hoc Turbinata omnia sua clauicula; vniualuia suo fundo, vt Patellæ, B biualuia, qua nodo ligantur, quod autem ouum vocatur, latere dextro biualuia habent, altero latere ostium excrementi continẽt. Sed errore ouum id vocatur, quippe quod tale sit, quale est pingue in sanguineo genere, cùm viget. Quamobrem fieri solet per id tempus anni, quo vigẽt, scilicet vere, & autumno. Laborãt enim Testata omnia per frigus, & æstum atq; exuperantiam temporis pati nequeunt. Aliàs etiam Testatum genus omnino partim Mollibus simile esse dicit. Quà enim foris, inquit, terrenam portionem, intus carneam habent, Crustatis assimilantur: quà autem forma eiusmodi corporis constat, cum Mollibus conuenit omne quodammodo, sed præcipuè, quæ ex Turbinatis cuniculo in anfractũ contorquentur. Natura enim eorum vtrorumq; perinde se haber, quasi quis directa linea (vt in quadrupedum, & hominum genere est) primùm extrema lineæ parte superiore os situm intelligat: qua à: mox stomachum, quà b: tum ventrem, quà c: deinde intestinum vsq; in ostium excrementi, quà d: hæc ita in sanguineo genere disposita sunt; & caput, pectusque locum obtinent primum. Reliqua ipsorum gratia, aut motus causa à natura adiecta sunt. Sed hæc antè etiam fusiùs diximus. Hermolaus Conchyliũ carnes interiores, Græcè Spondylos scribit, latinè callos, item omnem callum Pinnæ, & Conchilij interiorem, papauer C quoque dici. Aristoteles vocat τὴν σάρκα, τὸ σαρκῶδες, τὸ ἔσω τῶν ὀστρείων τὸ σαρκῶδες. Hanc Testaceorum, vti & Crustaceorum carnem decrescẽte Luna diminui, crescente verò augeri, & philosophi, & aliorum multorum scriptorum testimonio cõstat. Plinius de luna. Quo vera coniectatio existit, haud frustra spiritum sidus Lunæ existimari. Hoc esse quod terras saturet, accedensq; corpora impleat, abscedensq; inaniat. Ideo cùm incremento eius augeri Conchylia, & maximè spiritum sentire, quibus sanguis non sit. Lucilius apud Gellium. Luna alit Ostrea, & implet Echinos, muribus, & pecori fibras addit. Horatius:

Lubrica nascentes implent Conchylia lunæ.

Oppianus hinc capiendi tempus desumit.

> Ἔθνεα δ᾽ ὀστρακόρινα, τάθ᾽ ἑρπύζει θαλάσσῃ.
> Πάντα φάτις μήνης μὲν ἀεξομένης κατὰ κύκλον,
> Σαρκὶ περιπλήθειν, καὶ πλείονα ναίεμεν οἶκον.
> Φθινούσης δ᾽ ἐξαῦτις ἀφαυροτέροις μελέεσσι,
> Ῥικνοῦσθαι. τοίη τις ἐν ἰσφίσιν ἐστὶν ἀνάγκη.

hoc est, vt Laurentius Lippius Collensis carmine reddidit:

D
> *Gentes quæ duro clauduntur tegmine testæ,*
> *Quæ serpunt ponto, cùm Luna impleuerit orbem,*
> *Fama refert proprio plenas pinguescere tecto,*
> *Sed cùm multiuagæ decrescunt cornua Lunæ,*
> *Diminui graciles, tali sunt lege coactæ.*

Aelianus nõ hanc tantùm in luna potentiam agnoscit, (proprium esse inquiens testa, crustauè intectorum, vt ad decresentem lunam ex inanitate, & exilitate corporis laborent) verùm & iumenta imbecilliora, infirmioraq; cùm decrescit illud sidus pronasci: eamque ob causam harum rerum prudentes in hac mensis parte genita, quod minus præstabilia sint, consulere, vt non alantur. Cardanus lumine lunæ non augeri putat, sed impleri, hoc est, vt ipse exponit, pinguescere. Sed verba adscribam: Cur non solùm Conchylia, inquit, sed exanguium quæ in aqua degunt, omne fermè genus lunæ lumine impleatur, causam reddere difficile non est: non enim ob incrementum, non enim pinguiora, sed humidiora eade-

Epist. ...; Interiora testatorum. Dentes. Stomach⁹. Ingluuies. Venter. Intestinũ. Papauer. Caro. Papauer quibus & vbi. Ouum. lib.4. Hist. cap.9. Vt Crustatis, & Mollibus similia. Carnis nomina. Luna decrescente carnem testatorum minui. Li.2.c.99 Lib.7.c.20 Li.2.sat.4 Lib.5.de piscib. Lib.9.de animal.c.6 Lib.3.de sanit.c.56 Cardani opinio, cur crescente luna augeãtur.

euaderent: pingueſcunt ergo, quoniam dum quæ (aquæ) & limus, quibus veſcuntur, attenuantur, extenuantur, exconcoquuntur, ideo meliùs nutriunt, calor quoque, qui in cunctis animantibus augetur, in his ob propriam imbecillitatem euidenter augetur, quo fit vt duplici cauſa pingueſcant. Pierius Valerianus aliam habuit opinionem, nam rationem redditurus, cur, ſi quid abditum, & arcanum luci proditum, ac releuatum oſtendere quis vellet, Pagurum, & eius generis piſces, qui latebris gaudent, face appoſita figurabant: conſtat inquit, eos nocturno tempore, admoto lumine, de penitiſſimis etiam cauernis euocari: Ea verò de cauſa Cancri ad nocturni luminis ſplendorem accurrunt, quòd id omne genus Teſtacea noctu plurimũ paſci ſolent: compertumque eſt plenilunio ea magis pingueſcere, propterea quòd liceat his tota tunc nocte pabulari, copioſioribuſque tunc eſcis enutriri: vnde pinguiores fiant, vt ij exiſtimant, qui plenilunio nullam ineſſe vim cœlitus hæc in Cruſtaceis efficiendi, remque ita ad commodiorem naturæ rationem deducunt: quamuis vnà cum Baſilio magno, magna philoſophorum pars ſentiat. Baſilius autem ſic ſcribit. Atque corporibus animalium conſtituendis, cæterarumq; rerum, quæ à terra naſcuntur, non mediocriter Lunæ mutationes conducere reor. Nam alio modo corpora cùm ipſa decreſcit, alio, cùm accreſcit, afficiuntur; etenim nunc rara fiunt, inaniaque cùm imminuitur. Nunc contrà Luna accreſcente, & ad luminis plenum properante orbem, corpora rurſus diffarciuntur, & implentur: propterea quòd humorem quendam calori immixtum, in profundum vſque tum imprimit occultè, atque immittit. Declarant id ita eſſe tum ij, qui ſub dio, lunaque dormiunt, capita quorum vltra modum humore replentur, tum animantia nupertimè iugulata, quæ mox incurſu, impreſſioneque lunæ permutantur: tum etiam animalium cerebra, & animantium in mari degentium ea, quæ humore copioſo prædita ſunt: arborumque medullæ, quæ ſua ſanè mutatione conuertere luna cuncta non poſſet, niſi quid immenſum (vt ſcriptura teſtatur) exurperanſque viribus eſſet. Hæc ille. Iam dicamus de nutritione. Nutriuntur Oſtracóderma more plantarum, per poros, vt inquit Albertus, vndique nutrimentum trahentia, cuius, inquit, ſignum eſt, quòd piſcatores Flandriæ, & Germaniæ colligunt Oſtreum, quod eſt vnius teſtæ ſpiralis inſtar Cocleæ, & ponunt ſub arena iuxta mare: quamobrem natura non format eis caput. Ariſtoteles quoque aquatilium plura ſaxis affixa vitam omnem traducere ſcribit, vt Conchę (ὀστρέων) genera plura: non deeſſeque complura, quæ cùm ſint abſoluta, mouere tamen ſe nequeant, vt Oſtreæ, & quæ tota ſimplici, mitiorique teſta opera, Vertibula appellantur, & Calli, & Tubera. Alibi verò de eorum nutritionis modo ita loquitur: Cùm animalia trifariam in aquatile, & terreſtre diuidantur: aut enim recipiendi aëris, aquęue neceſſitudine, aut corporis temperatione, aut tertiò victus ratione: vitæ prorſus diſcrimen pro his diuiſionum membris conſequetur. Alia enim temperandi corporis gratia, & victus ratione, atque etiam recipiendi aëris, aut aquæ neceſſitate ita degent: alia temperamenti, victuſque cauſa tantùm: Igitur eorum, quæ teſta operiuntur, nonnulla immota aluntur humore dulci, & potulento, qui per ſpiſſa tranſmittitur, cùm tenuior ipſe mari concocto eliciatur, quemadmodum & primo naturæ ortu inſtituuntur. Dulcem autem contineri humorem in mari, atque ita trãſmitti, & percolari conſtat eo experimento, quo ſi ex cera vas tenui latere finxeris, idque annexa linea in mare demittas inane die, ac nocte vna, humoris copiam dulcis intra ſe colliget. Vrticæ piſciculis fortè incidentibus veſcuntur. Os in medio habent, quod in maioribus euidentius eſt. Meatum etiam vt Oſtreæ, quo excrementa ſecedant, habent parte ſuperiore. Vrtica enim ipſa quaſi Oſtreorum caro eſſe videtur incluſa ſaxo, perinde vt teſta. Patellæ etiam ſecedunt abſoluentes ſeſe vt veſcantur. Quæ autem mobilia, eademque carne veſcentia ſunt, ijs victus ex piſciculis eſt, vt Purpuris: ſunt enim carniuoræ, & quidem eſca huiuſmodi capiuntur, quanquam ijs etiam, quæ mari pullulant, alliciuntur. Anni pluuij eodem teſte, hiſce animalibus proſunt, præterquam Purpuris, cuius rei inditium eſſe ait, quòd ſi amnis in mare fluentis aquam guſtarint, moriuntur eodem die. Viuit Purpura extra mare, quæ capta eſt, dies circa quinquaginta. Alit altera altera m[...], cò quòd ſua teſta agnatum veluti algam, muſcumue gerit. Quæ autem pro cibo ijs afferunt, ponderis cauſa adhiberi aiunt, vt in libra ſint grauiores. Cæteris ſqualor incommodus eſt, nam & pauciora redduntur, & deteriora. Et quidem Pectines tunc magis trahunt rufum colorem. Iã in Pyrrheo Euripo Pectines aliquãdo defuerunt, non modò propter ferramentum, quo piſcatores abradendo vbertim caperent, verùm etiam propter ſiccitates. Cęteris etiam Teſtatis imbres cõducunt, propterea quod mare dulcius redditur; ſed frigus facit profectò, ne vel in Ponto, vel in fluuijs gigni poſſint, exceptis biforibus paucis.

Pierij Valeriani opinio. *Cancri ad ſplẽdorem accurrunt.* *In Hexa. homil. 6.* *Baſilij opinio.* *Luna vis.* *Vt nutriãtur.* *lib. 1. Hiſt. cap. 1.* *li. 8. Hiſt. cap. 2.* *Dulcis aq. in mari eſt.* *Vrticæ vt nutriãtur.* *Patellæ.* *Purpuræ.* *lib. 8. Hiſt. cap. 20.* *Purpuræ in fluuijs moriuntur.* *Pectines.* *Quib. pluuiæ proſint*

E F G H

LOCVS

A

LOCVS.

TESTACEA omnia sponte naturæ in limo, sed alia alio, oriri iam dictũ ex Aristotele est. Et Columella, vbi de piscibus loquitur, limosam maris regionem Conchylijs idoneam esse scribit, Muricibusque, & Ostreis, Purpurarumque, tum Concharum Pectunculis, vt ille loquitur. Mare verò ita amant, vt maris hieroglyphicum apud Aegyptios Conchylia haberentur, quamuis interim litora potius quàm altum mare amare videãtur. Etenim ibi maior copia reperitur: ibique capienda esse docet Oppianus his versibus.

Vbi nascãtur.
lib.8.c.16
Vt mare ament.
li.5.de pisc.

Τῶν δὲ τὰ μὲν δύνοντες ὑπὸ βρυχα χδρσὶ λέγονται
Αὔερες ἐκ ψαμάθοιο, τὰ δ᾽ ἐκ σπιλάδων ἐρύουσι
Νωλεμὲς ἐμπεφυῶτα, τά δ᾽ ἤοσιν ἔπτυσαν αὐταῖς
B Κύματα καὶ βοθροισι λαχαινομένης ψαμαθοιο.

Istarum partem piscator colligit altis
Fluctibus, & fulua manibus comprendit arena,
Et partim innatas scopulis discerpit, at illas
Vndantes iaciunt turbati ad litora fluctus,
Vel in cænosas mittunt, pelluntque lacunas.

lib.2.

Ouidius quoque in extremo litore Conchas reperiri canit, & lapillos:

Nec medius tenues conchas, pictosue lapillos
Pontus habet, bibuli litoris illa mora est.

lib.2.

Et Lucretius:

Concharumque genus parili ratione videmus
Pingere telluris gremium, quà mollibus vndis
Litoris incurui bibulam lauat æquor arenam.

Iam verò testante Horatio:

—non omne mare est generosæ fertile conchæ.

C Certè Aristoteles in Ponto neq; Mollia esse, neq; Testata scribit, nisi locis quibusdam pauca: contrà in mari rubro Testata omnia mira quadam magnitudine augeri. Celebrat hæc eadem poëtarum recentiorum decus Iacobus Sanaxarius.

Vbi nõ sint lia.9. Hist. cap.28,
In rubro mari maxima Conchilia.

Nam quòd rubra iuuant fulgentibus æquora Conchis.

Aelius etiam Iulius Crotta, sed à copia, non à magnitudine,

Non tot fulgenti conniuent sydera cælo
Tot nec Erytræo collucent litore conchæ.

lib.1.Eleg.

In insula Babylone magna esse ait Philostratus: Bibaga (Bibacta vocatur Arriano in historia Indica) etiam Ostreis, & Conchylijs referta est, vt Plinius memorat. Indæ insula est. Rauisius Textor Lucrinum lacum ijsdem abundare ait: sed è Lucrino lacu Ostrea, non vniuersaliter Conchæ commendabantur olim. Ostrea, & Conchylia (τὰ ὀςρεώδε καὶ κογχοειδῆ) omnia, inquit Strabo, & multitudine, & amplitudine in mari extero excedunt: hic verò (circa Turditaniam) in primis, quòd scilicet fluxus, & refluxus hìc augeantur; qui causa, vt D par est, magnitudinis, & multitudinis propter exercitationem eorum existunt. In litoribus maris Aegei copiam celebrat Martialis, dum canit:

lib.3.16.
lib.5 c.21
Ostrea vbi laudabantur.

Basia da nobis Diadumene pressa, quot inquis?
Oceani fluctus me numerare iubes
Et maris Aegæi sparsas per litora conchas,
Et quæ Cecropio monte vagantur apes.

lib.6.Epig 33.

Fert & Laconicum mare Conchylia, sed ex quibus teste Pausania ad infecturam vestium Purpura comparatur, nobilitate solis ijs, quæ in rubro mari capiuntur, inferiora. Cùm verò in multis longè à mare dissitis in ipsius terræ, quin in durissimorum lapidum visceribus, & quod amplius in summis mõtium, alpiumq; iugis Conchylia reperiantur, hæc cũ maris, vt dictum est symbolum sint, disputatum inuenio, nunquid hisce in locis olim mare fuerit, esseque ex veteribus præclarissimos scriptores, qui id affirment, quorum omnium sparsas opiniones hìc inserere non erit inconueniens, vt qui vel negare id, vel affirmare voluerit, habeat vnde opinionem suam stabiliat. Herodotus de Aegypto. Quæ igitur de Aegypto feruntur, ea sic habere cum eorum fide adducor, qui mihi sic retulerunt: tum

In Laconicis.
Cur Gõcharũ varia genera in mõtibus & in alijs locis à mari dissitis reperiãtur.

Conchylia in motibus Aegypti.

tum verò de mea ipsius opinione in hanc item sententiam descendo, propterea quòd videam Aegyptũ continenti sibi terræ præiacere,& Conchylia in ipsis etiam montibus cerni, necnon salsuginem quoq; efflorescere adeo, vt pyramidibus noxia sit, tum etiam montem eum,qui Memphi imminet, solas arenas habere,&c.Et mox his addit aliud argumentum à sacerdotibus adductum: Dixerunt verè & illud mihi Sacerdotes; vnde magnam coniecturam de hac regione facio, quòd regnante Myri, cùm fluuius ad octo vt minimum cubitos excresceret, satis irrigabat Aegyptum, Memphi inferiorem. Et Myris quidem necdum nongentis annis è viuis excesserat. At nunc nisi sedecim, vel quindecim vt minimum cubitis ascendat, regionem non inundat. Eiusdem de Aegypto sententiæ est Aristoteles libro meteorum primo, quam dicit in dies magis, magisque exarescere, & à Nilo totam esse inuectam, aggeratamque. Sed quia longo temporum tractu paludes oblimentur,& habitationi reddantur idoneæ, initium rei obliuione inuolui. Atq; idcirco ab Homero Thebaidos mentionem solam fieri, Memphi vel nondum enata, vel necdum eò progressa, vt digna commemoratione haberetur. Signum etiam esse, quòd paullatim sit aqua exiccata, quod Sesostris didicerit, mare rubrum altius esse Aegypto: atque ea de causa, quod in animo habebat, fossam à mari Erythræo in Nilum non duxisse, maiorem igitur Aegypti cauitatem, quàm eius aluei esse, quo Erythræum mare continetur. Iam verò si Aegyptiorum regio, quos omnium mortalium antiquissimos esse credit, ita recens sit enata, vt tanta ab Homeri tempore facta sit commutatio; par est de cæteris quoque terris idem existimare,& tantò posterius exiccatas esse; quantò homines in ijs habitantes, Aegyptijs sunt posteriores. Atque hinc iam effici, vt neq; flumina vlla sint perennia, neq; semper mare illud fuerit,quod nũc mare esse cernitur,sed vicissim modò mare,modò terras,eodem loco fieri, certis quibusdam temporum conuersionibus, quibus fato quodam nũc maximè siccitates, nunc maximi humores alijs, atq; alijs locis existant: atque id quidem in longissimo quodã anno fieri,haud aliter quàm in anno communi æstatem,& hyemem fieri videmus. Ita Tanaim, & Meotida paludem, & ipsum etiam Pontum exiccatum iri, atque similiter omnia permutanda in temporis infiniti infinita duratione. Hæc & huiusmodi plura Aristoteles, partim ex Herodoti de Aegypto historia,partim de Plutonis Atlantide insula videtur hausisse. Putat enim cum Platone mare extra columnas Herculis vadosum esse,& nauigijs maioribus minimè peruium; non alia,vt opinor,causa, quàm quòd sic à magistro suo didicisset. Strabo quoque Aegyptum ait priscis temporibus ad Pelusias vsque paludes,& montẽ Casium,lacumque Sarbonidem maris inundationibus opertam fuisse:& nunc quoque inquit,per Aegyptum huiusmodi effoditur salsedo, etiam sub arena salsa refertæ Conchylijs foueæ reperiuntur, perinde ac agro maris aquis inundato. Et rursus, loca Aegypti, quæ valde sublimia sunt, Conchylijs irrigantur. Idem in primo ait mirari aliquos quomodo fiat, vt duobus tribusue stadiorum millibus longè à mari in Mediterraneis locis frequẽtibus Concharum, & Ostreorum, & Cheramidum magna cernatur multitudo, & salsi lacus. Et mox ibidem. Eratosthenes ait multis in locis à mari longinquis vidisse lapidibus inhærentes Conchulas,Pectines,& Ostreorum formas,salsumq;lacum in Armenijs.Plutarchus in Osiride, vbi plurimus est in Aegyptiorum antiquitatibus inuestigandis, de Homeri testimonio docet Pharon vnius diei nauigatione ab Aegypto remotam fuisse, & totam Aegyptum mari olim subsedisse, eò quòd suo etiamnum tempore Conchæ in fodinis,& montibus etiam plurimæ inuenirẽtur,& omnes putei,& fontes aquam salsam,& amaram haberent, illius videlicet maris reliquias, quod loca ea olim occupauit. Polybius idem sentit, sed verba eius non citabo, propterea quòd is videatur Aristoteli esse pedaneus in timore, quo veretur, ne pontus aliquando nauigationem excludat. Lego & apud Ouidium.

Aristotelis opinio.

Loca modo terræ, modo maria secundum philosophũ.

lib. 1. Stabonis opinio.

lib. 17.

Plutarchi opinio.

Polybij opinio.

li. 15. Met.

Vidi ego quod fuerat quondam solidissima tellus
Esse fretum: vidi factas ex aequore terras,
Et procul à pelago conchæ iacuere marinæ
Et vetus inuenta est in montibus anchora summis.

Cap. 14. Solini opinio.

Solinus quoque in sua polyhistoria: pergam, inquit, ad residua, quæ in Thessaliam,& Aemoniam porriguntur: sunt enim arrectiora, quàm nusquam proceritas montana attolli valeat: nec est in terris omnibus, quod merito ad istas eminentias comparetur, quippe quas solas diluuialis eruptio cùm vniuersa obduceret humido situ, inaccessas reliquit. Durant vestigia non languida fidei, quibus apparet, hos locos superstites vndosæ tempestati fuisse. Nam in latebrosis rupium cauaminibus, quę fluctuum conflígijs tunc adesa sunt, reduuię Conchyliorum resederunt, & alia multa, quæ affatim mari incito expuuntur.

A tur, ita vt sint licet facie mediterranea, apparent tamen specie litorali. Subscribit horum sententiæ præterea Isidorus, Conchas concretas, & etiam Ostreas, quæ in remotis montibus reperiuntur, inditium diluuij primi esse scribens. Nec non Tertullianus. Mutauit, inquit, & totus orbis, aliquando aquis omnibus obsitus: adhuc maris Conchæ, & Buccinæ peregrinantur in montibus cupientes Platoni probare etiam ardua fluitasse, sed & enatando rursus infima mutauit, rursus orbis alius, idem mutat & nunc localiter habitus, cùm situs læditur. Cur inter insulas nulla iam Delos, arenæ Samos, &c. E contrarium sentientibus in primis est Olympiodorus doctissimus Aristotelis interpres, qui hac in re authori suo aduersatur. Is enim ad hæc philosophi verba (Sed quoniam natura omnis circa generationem quoque rerum mutatio fit, &c.) Causas, inquit, explicat, quare huiusmodi mutationem homines ignorant, cùm tamen nondum docuerit aliam speciem, qua secundum humorem palustrem mutatio efficitur. Sunt enim species tres, aut quoniam exiguum vitæ nostræ spatium est ad hanc mutationem, quæ particulatim in his duobus infimis efficitur, discernendam, aut propter confertos hominum interitus, vel quia mortales aliò nonnunquam migratum, siue exulatum abeunt, vel laribus suis eiecti alibi

B gentium sibi domicilium quærunt, aliasque sedes in exteras deducti colonias sibi comparant. Eodem quoque modo hominum habitationes latere nos existimandum est. Sicut enim peregrè profectiones, atq; exilia hominũ particulatim efficiũtur, ita & cultus, habitationesq; mortaliũ particulatim, singilatimq; esse consueuerunt. Id autem fieri ait, quòd & palustribus, & stagnantibus locis regio sicca, tẽperataq; efficiatur, sicut etiã pereg è habitationes propter causam contrariã. Huic simile quid circa Agyptiacũ quoq; agrum euenisse ait. Nã Aegyptus cũ ab antiquo mare esset, ex eo quod Nilus ilyn semper & limũ aggereret, litoralisq; tota effecta est, adeo vt in posterum paludes, lacusq; ibi, sicut relatum est, esse occœperint: atq; in vna Mœotide palude, huc rursum limi congerie aduecta paludes planã campestremq; naturã acceperunt. Quemadmodum autem Aegyptus antiquitùs mare extiterit, & paucis pòst annis in terrestre solum indurueri t, eo philosophus ostendit, quòd ostia Nili manu hominũ excauata, atq; elaborata fuerũt. Ex eo quoq; quia pc ëta antiquitatis, & veteris cuiuslibet pater Mẽphidis nullo loco meminerit, quasi huiusmodi vrbs terrestri cute contignata nondum esset. Id autem ex eo intelligi potest, quòd squamme, atque tectoria Conchyliorum durescentia item Gellinorum (Tellinarum, credo) adhuc ibi pas-

C sim reperiantur, quæ quidem residuæ reliquiæ sunt Ostreorum, Concharumque, quæ ibi mari terrestrem scilicet cutem recipiente restiterunt. Atq; ita philosophus interpretatur, censetq; Aegyptum mare olim fuisse, & postea in terræ faciem conuersam. Mihi autem potius videtur, palustria loca ea fuisse, & ob hanc rem inhabitabilia, atque inculta cùm aliquo tempore fuissent, mox fimo inuecto consolidari, siccari, colique à mortalibus ipsa cœpisse, cuius simile quid circa Argos quoque accidit, vt paulò pòst dicturus est. Argos namq; illud, quod hodie homines habitant, paludosum olim fuisse proditur. Atq; ad hanc quidem expositionem quadrant quoque rationes allatæ. Ob id enim ostia sunt manufacta. namque quanquam Nilus limi vim magnam ingereret, atq; dissiparet, tamen quia magnitudine aquarum quasi obrui Aegypti incolæ videbantur, ostia ac exitum fluminis excogitarunt. Quin & poëta Thebarum tanquam opulentissimæ vrbis meminit, de Memphite autem reticuit, hac forrassis de causa, propterea quòd nondum vrbs illa habitaretur, sed palustris stanansque adhuc esset. Quanquam autem testæ Conchyliorum ibi re-

D periuntur, non tamen ratio hæc necessario ostendit mare quondam fuisse Aegyptum: nam in montibus quoq; altissimis, qui longè à mari distant, eiusmodi Testacea reperiũtur: fortasse quia vehementiores venti in altum ipsa abripientes à finibus maris vsq; ad iuga montium celsissima proiecerint. Secundum autem interpretationem magis ad veritatem propiùs accedere, ex ipso quoq; Aristotelis intelligi potest, Infert enim eiusmodi verba. In ea loca, quæ ex humidis, palustribusque ad terræ soliditatem peruenerunt. Immo hanc quoq; dictionem profert. Tale quid circa Aegyptum quoque contigit. Quo dicto potest patere sermonem esse, quemadmodum ex palustri humiditate in siccam firmitatem mutatio fiat. Hucusque Olympiodorus. Sed Ioan. Goropius Becanus longè aliter, quam Olympiodorus veterum opiniones refellit, cui doctissimo viro ego libenter assentior, quamobrẽ quæ ille super hac curiosissima quæstione, in quam plerique viri docti incidere sæpe solent, scripsit, cùm ad rem nostram omnino faciant, neutiquam mihi silentio inuoluenda existimo. Is igitur post allatas aliquot veterum opiniones, nimirum Herodoti, Platonis, Aristotelis, & Plutarchi, neq; alios inquit, rogabo scriptores quid hac de re sentiant, posteaquã video totius eruditionis coryphœos, & non antesignanos modo; sed ipsos etiam impe-

lib. 13. c. 22.

Isidori opinio.

l. de Pallio.

Refutãtur superiores opiniones.

Olympiodori opin.

Testacea cur in montibus reperiantur.

Goropÿ opinio.

imperatores omnium diſciplinarum in eadem eſſe ſententia, & vt ſint, eiſdem rationibus niti. Non igitur eſt mirum, ſi noſtrates quoq; homines eiſdem argumentis inducti, quibus priſci illi ſcriptores, nihil certius habeant, quàm tota hanc camporum latitudinem, quæ Moſæ, Scaldis, Oceani, Arduennæque finibus continetur: Delphinorum, & reliqui Phorci exercitus ſtationem quondam, non terreſtrium animalium, fuiſſe. Videndum igitur mihi, an quicquam contradici queat, quo vetuſta hæc & fortè Ogygia aſſertio vel eleuetur, vel (quod fortè ſpero) tuta nihili eſſe, & flocci pendenda videatur; ſed modò rationum pondera, non magnifica teſtium nomina, ſtateræ appendantur. Primum igitur illud, quod de Conchylijs magno applauſu argumentum Herodotus, & Plutarchus ducunt, vanum omnino, & quauis palea leuius eſſe contendo. Eodem enim peruinci queat, ſummas alpes aliquando ſub Oceano latuiſſe: quod ſi admittant, non plus contra regionis noſtræ, quàm contra omnium terrarum, vetuſtatem pugnent: nam & in illis Conchæ, & Oſtreorum teſtæ inueniuntur. Nihil eſt tam altum, nihil tam ab ęquoreis fluctibus remotum, in quo non ſit reperire teſtas eorum, quæ in ſolis aquis marinis vitam agunt. Quod equidem cùm aliorum relatu, tum experientis diuerſorum montium ſum edoctus. Cùm in alpibus Tridentinis, & vicinarum gentium (Veronenſibus maximè, vbi ego ipſe non pauca Conchylia reperi) perreptarem altiſſima quoque montiũ cacumina, vtroq; pede ſenis vncis innixo, & manibus pinnato baculo greſſum firmantibus & ipſe Conchas inueni, & ab ijs, qui Capricornos, ſiue Ibices, & Damas inſectantur, didici non rarò inueniri. Et crebriùs haud dubiò inuenirentur, ſi lapides æquè illic, atque infimis locis exciderentur. Nunc cum vectura illinc nulla eſſe queat, nulla eſt lapidicina, niſi cùm arces ex ipſis rupibus excauantur anguſtis præcipitijs, & capreolorum ſemitis, vel funibus ſubeundæ. Cùm igitur eiuſmodi teſtæ internis, vel terræ, vel ſaxorum viſceribus deliteſcant, & in ſummis alpium rupibus interna teneantur; non poteſt fieri, vt illic crebrò videantur. Videntur tamen, ſaxis torrentium viderasis, aut immani gelu, magno tonitru diuulſis, vel flumine, turbine, aquarumùe violentia præcipitatis, aut diſruptis, vel alia vi quapiam naturæ dehiſcentibus: quibus fiat, vt, quæ intus condita fuere, prodantur. Apud vicinos noſtros Limburgos, Leodios, Chondruſos, Namurcos, Hannonas, Atrebates, Tornacenſes, & alios multos, à quibus, vel marmora nobis, vel alia lapidum genera aduehuntur, non parua eſt teſtarum copia, & varietas. Vidi ipſe in marmore cæruleo ſolidiſſimo Pectinem, & ipſius ſedem ita affabrè delineatam, vt nihil ars ſimile poſſe videretur. Vidi in ſilice duriſſimo (Habeo & ego in muſæo ſilicem, quem cùm fortè rumperet quiſpiam pro excutiendo igne, aſperam Chamem, eiuſq; ſedem intus, oſtendit.) Bethunis aduecto, quo viæ apud nos ſternuntur, tot Conchulas totas lapideas, & concluſis valuulis integras, magna, vt cura, & arte ex illis fuiſſe cœmento aliquo compactus iudicaretur. In ſuburbano Pariſienſi agro, qui ſupernè copioſa fruge luxurians, ſubtus caua magna ſui parte eſt, & vehiculis peruius, inueni teſtas non paucas Turbinum marinorum, elegantiſſimo ordine & tortas, & turberculis inſignitas, atque ita omnibus modis perfectas, nihil vt præter viuum piſciculum, ad integritatem deeſſet. Vidi in Anglia lapidem, è ſummis montibus exciſum, qui Percam ad viuum exprimeret, ne minima quidem lineola ad perfectionem deſiderata. Nec pauca mihi monſtrauit Venetijs Andreas Lauredanus, antiquitatum omnium, & naturæ miraculorum diligentiſſimus obſeruator, & cuſtos. Quid multis? neminem eſſe credo non omnino ocioſum naturæ ſpectatorem, qui non ſimilia multa obſeruauit. Omnibus ergo eiuſmodi locis mare aliquando ſuperius fuiſſe, neceſſe erit fateri, ſi proba illa ſit collectio, quæ de Conchylijs marinis Neptunnum auorum finibus induxit: atque ita nihil mihi oberit, quo minus dicam noſtram regionem non minus antiquam eſſe, quàm cæteras omnes, in quibus id genus Conchylia ſunt inuẽta. Satis hoc quidem mihi eſt ad Herodoti, & Plutarchi concluſionem infirmandam. Sed, quia abſurdi illatio, quamuis ſatis ea vndè proceſſit, falſa eſſe oſtendat, non tamen rei, de qua quęritur, naturam explicat, atque idcirco animum dubitationi non eximit, ſed plerumq; magis inuoluit, ſatius erit veram afferre ſolutionem. Hæc tamen non poterit ex hiſtoriæ monumẽtis afferri, ſed petenda tota eſt è philoſophiæ penetralibus, ad quæ rapi videmur hac mirabilium conſideratione. Sed quia naturæ arcana non ſunt nobis hìc tractanda, obiter & breuiùs, quàm res poſtulet, diſputationis munere defungemur. Materia generationi ſubiecta ſicut omnes formas æquè recipere poteſt, ita de ſuo ſinu, ſiue potentia nullas educit. Si enim educeret, antè habuiſſet: deinde educere, agentis eſt: actio verò omnis formam præfuiſſe monſtrat. In materia igitur forma fuerit, cuius efficacia aliæ

Teſtæ cur in ſummis alpium iugis.

Alpes Tridentinæ.

In marmore Pecten.

Chama in ſilice.

Perca in lapide.

Refutatio philoſophica.

formæ

A formæ producantur, quod est absurdũ. Aliũde igitur formæ procedunt, atq; rerũ essentiæ. Non ab elementis, non à cęlo, quorũ formæ sunt actionibus proprijs quibusdã, & motionibus addictæ, ita vt nihil possint excellentius efficere, quàm ipsorũ mouẽdi potestas ferat; nisi velimus dicere quicquã esse, quod alteri vitã dare possit excellentiorem, quàm ipsummet possideat. Quomodo igitur dicitur, homo generat hominẽ & sol? eo nempe, quòd homo & sol materiã præparent, vt idonea sit formæ recipiendæ. Cælum enim hominem si generet, id faciat, quod longè sit cælo excellentius, cogitandi, intelligendique facultate. Non igitur cælum formas dat; sed ad formas recipiendas, materiam disponit, & aptat; quæ quidem dispositio eousque pertinet, dum id tantùm producitur, quod caloris, frigoris, siccitatis, & reliquarum qualitatum, quæ his sunt secundariæ efficaciæ, produci potest. Figurę igitur forsan quædam cælo debentur; sed si vita accedat, alius nunc opifex quærendus, qui cælo sit præstantior. Hunc formarum datorem nuncupemus, qui se per totum vniuersum insinuans, vbique adest, vbique materiæ præparatæ formas dat, & eas in ea tantisper conseruat, dum materiæ compago, & præparatio ferre potest. Hic, siue vnus sit, siue multas sub se intelligentias habeat, imperio, & potestate sua tota formarum or-

Formarũ dator quis.

B bem administrat, & cuique materiæ dat pro eo, atq; ad suscipiendum est idonea. Hic ranis, & pisciculis in aëre, hic muribus, & vermibus, & cæteris animantibus è limo genitis, materia prius à cælo præparata, formas infundit. Vbicunque igitur humor, siue liquor inuenitur ad Testaceorum vitam idoneus, viua Testacea generantur. Vbi verò materia erit capax, illa quidem formę eius, quæ dat, vt testa quid sit, & vocetur, non possit vero viuo pisciculo liquorem idoneum præstare, fiet vt testa dumtaxat, non pisciculus, generetur. Formas autem istas, siue figuras accuratas, & animalium proprias, non cælo ascribo, quod instrumentorum peculiares formas dare non potest; sed ipsi formarum datori, quem singulis speciebus alium, & alium adesse, tamquam efficientem quandam ideam, si dixero, id dixero, quod possem tueri. Antuerpiæ latomus quidam viuum bufonem in medio marmore inuenit. Quod si eo loco aptus humor bufoni fuit inuentus, quid vetat quo minus aliquando liquor in saxis inueniatur, quo marina quoque animalia generentur viua quidem si locus, & humor ferat; corporata verò tantùm, si humor vitam non admittat? Opifex enim progreditur eò, quoad eius materia patitur, vltrà progressurus, si loci, & materiæ inopia non excluderetur. Non est igitur mirum testas in montibus summis in-

Conchylia cur quandoq; viua, cur & Testa tantum nascantur.

Bufo viuus in medio marmore.

C ueniri: minus verò mirum in illis inueniri, in quibus salsugo aliqua est, marinæ salsugini compar. Similis enim materia ad formas recipiendas est apta. In Aegypto igitur, regione non salsuginis modò, sed nitri etiam ferace, quis admirabitur Conchylia generari? quis etiam in nostræ regionis ea subterranea arena, quæ loco, & natura marinis vadis respondet, illa admirabitur? Cùm ea temperamentum quoddam liquoris marini exugat, Oceano in terras sursum per omnes canales magna vi irruente. Cuius igitur subterraneis, & maximè ei arenæ, quæ proxima est aquis, per orbem terræ subtus meantibus, liquor quidam apud nos communicatur, qui Conchyliorum figuras facilè induit, vitam etiam accepturus, si locus viuum pisciculum alere posset. Videmus itaque Antuerpiæ quibusdam locis, postquam ad aquam hanc subterraneam fodiendo ventum est, magnam quandam crustam ad duos pedes, vel eo crassam: aliquando etiam tenuiorem, quæ tota est ex eiusmodi varia Conchiliorum congestione coagmentata, quasi vena quædam lapidis, aut marmoris esset. Nec porro vsquam in mari, aut litore tanta congeries Concharum cuiquam visa est, vt frustra somniemus, ita paulatim mari recedente fuisse congestam. Nam si ita hoc euenisset, cerneremus adhuc in Zelandiæ, Hollandiæ, & Flandriæ

Prope Antuerpiam multa Cõchyliæ eruuntur.

D litoribus tantæ crassitudinis congeriem iacere. Quid? quod Pectinum in litoribus nostris magna est raritas, adeo vt à D. Iacobo è mari Gallaico pro monstris afferantur? at è fossis nostris infinita copia est educta quam in vallo, quod montis instar est, cuius licet videre. Et, qui Conchulas legere volet, ei nihil opus est ad littora proficisci, in mœnibus habet plus multò, quàm litoribus abundantiæ. Ego igitur non magis hìc mare fuisse credo quàm in lapidicinis Megarensiũ, è quibus lapis effoditur Concharũ marinarũ coalitu constans ceteroqui candidissimus, quem à re ipsa Cõchida appellarunt. Quod si mare huic originẽ causamq; nascẽdi dedisset, in Piręo potius debebat inueniri. Iam cùm tota Græcia varijs promontorijs in mare excurrat, varijs finibus mare admittat, nusquam tamen Cõchis, quã Megaris, inuenitur. Vtinã nostra crusta sic induruisset, vt lapidẽ quoq; solidũ cõponeret. Nã Megaricus ille adeo solidè coiuit, vt Caris, Phoronei filij sepulchrũ & alia nõ pauca opera ex eo facta fuisse Pausanias testetur. Ad eãdẽ causã dẽtes illi in fossis inuẽti, referẽdi sunt, qui Carcharię dentibus adamussim respondent, nisi quod de terra, in qua diu iacuerunt,

Lapis Conchis refertus apud Megarẽses

Dentes in fossis inuẽti.

pro candido, pullum colorem videantur traxisse: in his aliqui sunt serrati, aliqui citra
serram in acumen tendunt: omnes tamen acutissimi. Sed quia pauci sunt, qui Carcha-
riæ Canis dentes viderunt, fit vt non dentes, sed linguæ serpentinæ vulgò nominentur:

Linguæ serpentinæ dẽtes qui dicti.

quibuscum tamen nihil habent similitudinis. Huius generis, siue dentes, siue linguas,
è fossis circa Antuerpiam frequenter extraunt minore miraculo, quòd piscem, cuius
dens videri queat, non cognoscant, alioqui clamatura, caccharias hic olim habitasse.
Quibus lapides hi linguæ videntur, glossopetras eas nominarent. Hos pari ratione bu-

Buglossus lapis.

glossum lapidem illum vocabimus, qui similiter è fossis vrbis nostræ est extractus. Huic
longitudo sesquicubitalis; latitudo qua maximè patet, dodrantem æquat, paulatim in
cuspidem obtusam ad linguæ formam producta, colore, & duritie basaltem refert, pon-
dere ferrum, parte sui latiore, & crassiore foramina duo habet ea amplitudine, qua in
caluaria equina oculorum cauitates videntur, cætera linguæ bubulæ non dissimilis, vt
meritò vel ab ea, vel ab ingenti magnitudine buglossus vocari possit. Cuius, rogo, ma-
rinæ belluæ, & quod os in hunc lapidem transijsse dicemus, si omnia id genus ad ani-
malium partes sint reuocanda. Ego certè nullam inuenio, nec fuisse quidem opinor,
non magis quàm animal aliquod fuisse, cuius vel lingua, vel dens glossopetra dicatur.
Nam quamuis his locis à mari non longo interuallo dissitis suspicari quisquam posset
Carchariæ dentes esse, non tamen idem sibi persuaderet in colle illo, qui Aquisgrani
imminet, tantum id genus piscium fuisse, quantum fuisse de glossopetrarum copia con-
iectari deberet. Generanturq; hæc in terra, perinde atque alij infiniti generis lapides,

Glossopetrarum copia vbi.

nihil cum viuis animantibus habentia commune. Eodem, & ad eosdem fontes, aman-
do saxeos serpentes Irlandiæ, quorum vnum in Anglia vidi spiris in se contortum, qui
non alia ratione prouenit in lapidum metallis, quàm Conchæ apud Megarenses.

Serpentes saxei.

Apage illos, qui viuos hos serpentes fuisse, & incantamento in lapidem versos esse, de
quibus nescio fabulis persuadere nituntur. Naturæ sunt hæc, hominum, miracu-
la: & ne miracula quidem, cùm videntur perinde atque cætera, è causis apta. Quod
verò quædam inter hæc lapidescant, quædam non; id succis, & frigori tribuendum.
Multi enim humores, siue liquores sunt, qui lapidis indurandi vim habent. In Testis
igitur Conchyliorum quasdam est videre Testas adhuc esse, aliàs etiam in lapidem tran-
sijsse. Cancros vidimus totos saxeos, in quibus crusta, & quicquid intus erat, in lapi-

Cancri saxei.

dem degenerarat: quo minus est mirandum si in Conchis id fiat, natura sua multò du-
rioribus. Sed quid ego de Crustaceis dico, cùm Percæ etiam saxeæ sint inuentæ, atque

Percæ saxeæ.

adeo lapidei serpentes? Ad vim itaque formatricem in Conchylijs nostris recurrimus, quæ
in quoque id facit, quod præstantissimum in ea fieri potest, pro elementorum mistio-
ne. Vbi ergo viua fieri non tulit materiæ dispositio, aut locus, illic figuram saltem in-
duxit, vitam additura, si locus, & temperamenta permisissent. In litore Anconitano

Lapides piscibus prægnãtes vbi.

saxa magni ponderis, quinquaginta, & plurium etiam librarum, è mari trahuntur:
his colos, & constitutio exterior ea est, quæ lapidi aëtiti, rudis nimirum, & non diffici-
lis læsu, aut tritu; interior verò crusta, aut tunica dura est, & quæ poliri possit, haud
secus atque interior aëtitæ tunica; colore etiam subcæruleo, ne hac quidem nota ab
aëtite discedens. Rumpuntur hæc saxa maioribus malleis ferreis, magna vi impa-
ctis, non quò intus, vt in aquilæ lapide, alius calculus inueniatur, sed quò pisciculi
delicatissimi extrahantur, eiusdem generis cum Solenibus, quas Cappas longas Veneti
appellant; sed eò delicatiores quòd non aqua marina, sed rore quodam tenuissimo, per la-

Cappæ longæ.

pidem imbibito pascantur. Hi plures numero, ad viginti, modò plures, modò pauciores
ita saxo includuntur, vt singulis suus sit nidus, ad magnitudinem, & figuram piscis omni-
bus lineamentis respondens. Inter nidos saxeo interstitio relicto, ex his veluti è vaginulis
rupto lapide eximuntur integri Solenes, ad palatũ, & lumbos delicatiorum plurimum fa-
cturi. In his igitur solidissimis saxis, in quibus aqua nulla, nullus liquor, inuenitur, præter
eum, quem piscis continet, non figura modò Dactyli, siue Solenis, sed vita etiam, &
omnis pisciculi laus perficitur, & absoluitur, melior vt multo sit, quàm si in ipso mari ex-
tra lapidem natus fuisset. Si igitur in his saxis viuos absolutosque cum vnguiformi sua
fistula Solenes intelligentia hæc, formarum dispensatrix formauit, quid in eidem fuis-
se dicemus, figurati quidem ad piscem hunc corporis, non verò viui procreandi, fa-
cultatem? Figurarum enim, quæ animantium corporibus sunt propriæ, tum earum
etiam, quæ corporibus non viuis eodem semper modo insunt, constanti similitudinis
perennitate, causam ego ab effectricibus ideis, non à cæli duntaxat materia, & for-
ma, eiusque motione circulari, pendere credo: atque ita in vniuersum statuo vim

vnam-

A vnamquamque formatricem tantum vbique producere, quantum materia capere potest, atque ita multa corporatura quidem hoc, vel illud animal esse, vita verò nequaquam.

Est aliquò prodire tenus, si non datur vltrà.

Sic animalium etiam terrestrium ossa, nedum marinorum, in terra generantur; atq; modò quidem ossa perdurãt, modò verò succi, lociq; natura in lapides transeunt. Georgius Agricola in agro Luneburgensi testis est ossa belluarum marinarum orta esse, & in lapides cõuersa. Plinius etiam è Theophrasto ossa in terra nasci, & in lapides transire author est. Huc forsan referenda sint ossa illa enormia, quæ gigantum fuisse vana hominum ingenia crediderunt. Verùm ne vlterius quàm Conchylia nostra, & ossa belluina postulant, naturæ scrinia excutiam; hic finem huic considerationi impono, certus neminem fore, qui nostra hęc benè ruminarit, quin mox sit conclusionem illam è Conchilijs connexam derisurus. Hoc igitur in commune responsum sit omnibus ijs, qui Conchas, & magna piscium ossa nobis ingessere. Miror equidem Plutarchum hominem philosophum, istud non animaduertisse, vel exeo saltem, quòd in montibus etiam videret Conchylia inueniri. Quod si verum fuit, B quare nou æque asseruit, superiorem Aegyptum, atque inferiorem mari coopertam fuisse? Hoc si fateretur, in Thebaida tandem, & ipsam Aethiopiam mare deduceret, & ipsos tandem alpes submergeret hac sua collectione. Sed vereor si multus sim in hac conclusione infirmanda, n e ego prius ambitiosæ in re clara reprehensionis accuser, quàm Plutarchus inconsiderantiæ. Multò certè priùs Eratosthenes sese torsit in Conchulis, & salsuginis caussis apud eos inuentæ qui à mari longè sunt remoti, præcipuam illam quæstionem esse aiẽs, Quinam fiat, vt duobus, tribusque stadiorum millibus à mari intra mediterranea, plurimis locis, Concharũ, & Ostreorum, & Cheramydũ, ingens multitudo cernatur, & præter hæc salsi etiam lacus inueniantur, quasi maria essent (vti fit) circa templum Hammonis, & in ea quæ ad illud ducit, via, quæ ipsius testificatione longitudinem habeat trium millium stadiorum. Hic enim plurimam Ostreorum colluuiem esse, & salis etiamnum multum inueniri, & marinas exhalationes in sublime ferri, propè ipsum etiam nauium maritimarum fragmenta monstrari, quæ diantibus terris sint effusa: tum etiam columellas extare, super quibus delphini sunt, habentes hanc inscriptionem, κυρηναίων θεωρῶν. His Eratosthenes inductus, Stratonem Physicum, & Xanthum Lydum laudat, qui inter cætera, quæ multa C recitat, existimarint ipsum Hammonis templum prius ad mare stetisse; ac deinde mari defluente, in mediterranea regione mansisse: atque oraculum quia mari adiaceret, eò celebritatis, & nobilitatis peruenisse, non esse à ratione alienum: alienum verò à ratione esse, si dieatur, quam habet claritatem, & existimationem hoc tempore, eam in tanto à mari interuallo acquirere potuisse. Aegyptum præterea priscis temporibus ad Pelusias vsque paludes, & montem Casium, & lacum Sorbonidem, maris inundationibus fuisse subiectum, inditio esse, cùm salsugo effoditur, puteos ipsos arenæ, & Concharum plenos inueniri, quasi mare antea regio fuisset. In his Xanthi dictis nihil Strabo inuenit absurdi, sed ad Stratonem reprehendendũ, qui inter cætera argumẽtũ de fundo maris attulit, quod nec Straboni, probatur, nec quicquam habet momenti ad ea, quæ modò statui, eleuanda. Aduersus autẽ Erathostenem, Stratonem, & Xanthum, eadem dici intelligantur, quæ contra Herodotum, Plutarchum sunt à nobis dicta. De Conchulis itaque, & Ostreis satis est responsum, illic ea nimirum reperiri, vbi succus idoneus ad ipsorum generationem inuenitur, nullam maris delapsi inducta necessitate. Hæc omnia Goropius. Sunt & alia loca, in quibus istiusmodi Conchylia longè à mari dissitis inueniuntur, vt in Heluetijs referente D Zoographo in agro Solodurensi. Scribit & Gyraldus multas Concharum species in medio terræ, & in montibus, & in lapidicinis inueniri, quæ sunt propè Syracusas. Maius miraculũ est quod scribit Gyllius (ex Athenęo, vt videtur) super erutis è terra Conchylijs his verbis. Posteaquam, sicut ait Nicolaus Damascenus, lib. 104. Hist. ad Apameam Phrygiæ vrbem Mithridatici belli temporibus motu terra discessisset, lacus, qui antè ibi nunquam comparuissent, repentè extitisse, fluuiosque & fontes nouos ex eisdem locis terræmotu excitatos fuisse, veteresq; multos exaruisse, ac nimirum plurimam aquam tum dulcem, tum salsam, tametsi ab eis locis mare longè abesset, ex visceribus terrę sic emanasse, vt tractum vniuersum tum Ostreis, tum & alijs piscibus marinis refersferint.

Ossa in terra generatur.

Ossa in lapides.

Plutarchi inconsiderantia.

Cõchę fossiles.

Loca alia longinqua à mari Cõchis referta.

E

SENSVS. MOTVS.

Quib. ſenſibus carerēt, & quibus non.

SILICEA teſta incluſis (id eſt, Teſtaceis) fatendum eſt, inquit Plinius, nullum ineſſe ſenſum, vt Oſtreis. Et rurſus: Carent, Conchæ viſu, omnique ſenſu alio, quàm cibi, & periculi. Atque hoc eſt, quod & Suidas ſcripſit, Conchas (τὰς κογχύλας) quamuis careant viſu, eſcas tamen ſequi videri, odorandi ſcilicet facultate. Cæterùm communis præceptor Ariſtoteles viſum, & alios externos ſenſus Teſtaceis non negat. Nam in quarto de animalibus capite octauo diſputans, docenſq; quibus animalibus inſit ſentiendi vis, Mollia, & quæ vel cruſta, vel teſta operiuntur, atque etiam Inſecta ſenſibus prædita eſſe omnibus conſtare aſſerit, nam, & viſu, & olfactu, & guſtu. Inſecta enim, inquit, tam pennata, quam non pennata, procul ſentiunt, vt mel Apes, & Culices, dicti Muliones. Iam Sæpiæ, Polypi, Gammari, odore eſcarum allectati capiuntur, & Polypi quidem ita adhæreſcunt, vt auelli inde non poſſint, ſed truncari inde non patiantur. At verò pulicaria herba admota, protinus ab odore eius reſilire dicuntur. Guſtus etiam ſimilis ratio: interdum enim cibum proſequuntur diuerſum, nec eiſdem ſaporibus omnia delectantur. Nam Apes nullam ad rem putidam ſolent aduolare, ſed dulcia petunt, Culices nulla dulcia geſtiunt, ſed acida. Tactu verò ſentire omnibus datum animantibus eſt. Quæ autem ſiliceo tegmine operiuntur, olfactum, guſtumque habere conſtat, argumento eſcarum. Purpuris enim eſcas putidas Purpurarij emoliuntur, & accedunt ipſæ ad eiuſmodi eſcam à longè, vtpotè odorantes. Senſus item ſaporum ijs ineſſe, eiſdem illis rationibus patet. Sapore enim rerum earundem quæque delectantur, ad quas veniunt odoribus inuitata, quos gratos ſenſerunt, & diſcreuerunt. Adde quòd quæcunque os obtinent, ijs & voluptas per ſaporum attractionem euenit, & dolor. De viſu, & auditu quāquam nihil certi, manifeſtique habemus, Vngues tamen ad ſtrepitum ſe ſubtrahere, inferiuſque ſubſidere cernuntur, quoties ferramentum ſentiunt admoueri. Exiguo nanque extant, reliquo autem toto corpore perinde ac in cubili, occuluntur. Pectines quoque admoto digito dehiſcunt, mox comprimunt ſe vt cernentes. Natices item qui capiunt, non aduerſo flatu, ſed ſecundo adeunt, quoties eſcam perſequuntur: nec voce vlla, ſed ſilentio agunt, vtpote cùm, & olfaciant, & audiant. Nec fieri poſſe aiunt, quin ſubterfugiant, ſi vox proferatur. Echinus inter Teſtacea genera, quibus facultas ingrediendi eſt, Vertibula, Glandeſque inter immobilia eiuſdem generis, olfactum minimè habere videntur. Hactenus Ariſtoteles, apud quem in quarto de partibus capite quinto, cùm explicaſſet partes Mollium, Cruſtatorum, Teſtatorum, atq; Inſectorum, ad cibum accommodatas, legimus, oportere certè vt illud habeant quod ei parti proportionetur, cui ſentiendi principatus in ſanguineo genere mandatus eſt, hoc enim in omnibus animalibus ineſſe neceſſe eſſe. Quod modò ad motum Teſtaceorum attinet. Albertus Magnus tradit ideo paruam in ipſis partium exteriorum diuerſitatem eſſe, quoniam animātia ſunt, quæ vno, eodemque loco remanent, & ſi moueantur, paruum eſſe motum: eſſeq; quæ nullo pacto moueantur, ſed affixa ſemper hæreant. Eſt autē hæc doctrina Ariſt.

Sēſus exteriores habere.
Inſectorū ſenſus.
Mollium.
Apum guſtus.
An videāt, & audiant Conchylia.
Natices, vt cadinatur.
Echinus.
Motus. lib. 14. de anim. trac. 1. c. 2.

F

G

COITVS. PARTVS. GENERATIO.

H

Nō coeunt.

IDEM philoſophus, qui omnium animalium naturas quàm diligentiſſimè perſcrutatus eſt, coitum, quin & partum iſtiuſmodi animantium generibus, quæ teſta integuntur, adimit. Nam etſi in decimoquarto capite libri primi de hiſtoria animalium ſuper eo ambigere videatur, inquiens: An Teſtati generis vlla coeant, incertum eſt: plurima tamen non coire apertum eſt. In quinto nihilominus eiuſdem hiſtoriæ capite decimoquinto hoc vnum ferè genus totum expers coitus eſſe ſcribit, & in noni capite trigeſimo, teſta intecta, inquit, vt Pectines, omneque Oſtrearium, ſiue Concharium genus, atque etiam Cruſta intecta tunc optima ſunt, cùm grauida, vt latè in Locuſtis, & reliquis huiuſmodi patet: ſed quanquam teſta intecta grauida dicimus, tamen nullum eorum, vel coitum, vel partum videmus. Sic ille. Sed

Grauida dicuntur, ſed non pariūt.

tamen

A tamen in doctissimo Gallieni Imperatoris epithalamio legimus.

— Non murmura vestra columbæ,
Brachia non hæderæ, non vincant oscula conchæ.

Et in mari rubro quasdam etiam Conchas nasci scribit Aelianus testis tum non leuibus, concauis, & secturis distinctis, tum labris acutis, quæ cùm coeunt inter se sic alterno incursu coniunguntur, vt tanquam duram serrarum coeuntium dentes videatur inter se conuenire, vnde fiat, vt si piscatoris natantis quancunque partem, etiam si sub eam os subest, mordicus apprehenderint, amputent; & similiter si articuli locum comprehenderint, neq; id mirum esse, cùm tanta sit marginum acies. Vt verò exactiùs quispiam de Testaceorum ortu, & generatione volens satis fiat, non ab re fuerit altiùs ea ex eodem philosopho repetere, quæ is integro super ea capite complexus est. Generatio Testatorum, inquit, quoque partim similis, partim dissimilis cæteris est. Idq; euenit ratione: quippe cũ animalium comparatione plantis, plantarum animalibus assimilentur, ita vt semine gigni quodammodo velut animalia videantur; vt alio modo non semine, & tum sponte, tum ex se; aut alia sponte, alia ex se oriri. Sed quoniam naturam proportione plantis respõdentem hoc genus habeat, hinc testa intectum, aut nullum in terra gignitur, aut paruũ: quale genus Limacum est, & si quid eiusmodi aliud sit, sed rarum. At in mari, similique humore multa, & varia gignuntur. Genus plantarum contrà mari, locisq; huiusmodi parum, & nullum ferè: in terra autem hæc omnia oriuntur. Habent enim naturam proportionalẽ, atq; disiunctam. Sed quanto vitalius humidum, quàm siccum, & aqua, quàm terra est, tanto natura Testatorum, quàm plantarum, viuacior est. Nam aliàs eò quidem spectant, vt sicut plantæ ad terram, sic testata ad humorem se habeant, quasi plantæ Ostrea terrena, Ostrea plantæ aquatiles sint. Hinc etiam fit, vt multiformiora sint, quæ in humore gignuntur, quàm quæ in terra. Humor enim naturam habet ad effingendum, afformandumque habiliorem quàm terra, nec multo minus corpulentam eam, quæ potissimum in mari habentur. Humor enim potulentus dulcis quidem, alumnusq; est. Quamobrem quæ sanguine carent, nec natura calida sunt, ea nasci in lacu non possunt; minus etiam salsis aquis, quę sint potulentiores gignuntur, vt Testata, vt Mollia, vt Crustata. Hæc. n. omnia sanguine vacant, & natura frigida sunt. Sed stagnis marinis, & iuxta amnium ostia gigni solent. Quærunt enim vna teporem, & alimentum. Mare autem humidum, multoq; corpulentius C aqua potulenta est, atque etiam sua natura calidum est, vt particeps omnium partium sit, videlicet humoris, aeris, terræ. Itaque omnia adipiscuntur quæ singulis his locis gignuntur. Plantas enim terræ incolas quispiam esse statuerit, aquæ aquatile animalium genus, aeris pedestre, sed quod magis, minusùe, & remotiùs, aut propius res constet, magna, miraq; differentia existit. Quartum genus non his locis quærendum est, quanquam aliquid esse exigit ordine ignis. Id enim quartum corpus enumeratur. Verùm ignis semper formam non propriam habere videtur, sed in alio corpore. Aut enim aër, aut fumus, aut terra esse videtur, quod ignitum est. Sed enim genus hoc apud Lunam quærendum est: hæc .n. quartam illam distantiam adipisci videtur. Sed de his aliàs. Natura Testati generis cõsistit, partim sponte partim aliqua ab ipsis emissa facultate, quanquã sæpenumero ea quoque spontina oriantur constitutione. Sed generationes plantarũ accepisse hoc loco congruit. Oriũtur enim earum aliæ semine, aliæ auulsione, nonnullæ etiam sobole, vt cæpe. Hoc igitur tertio modo Mituli gignũtur, quippe qui minores subinde iuxta principium adnascũtur. Buccina, & Purpuræ, & quæ fauare dicuntur, quasi à seminali natura humores quosdam mucosos emittunt. Semen verò nullum esse eorum putãdum est, sed quo diximus, modo, D plantis assimilantur. Quamobrem larga eorum copia prouenit, cùm primùm constiterit aliquid. Hæc enim omnia, vel sponte vt oriuntur, euenit. Itaq; ratione tunc magis, cùm origo præcesserit, consistunt. Aliquid enim excrementi singulis proficisci credendum meritò est ab eo principio, cui soboles quæque adnascitur. Sed cùm similem habeant facultatem cibus, excrementumq; cibi, fauantium substantiam similem esse constitutioni primæ consentaneum est: quapropter excremento hoc gigni probabile est. Quæ autem, vel sobolem nullam procreant, vel non fauant, eorum omnium ortus spontinus est. Omnia verò quæ hoc modo consistunt, aut in terra, aut in aqua cum putredine gigni visuntur, & imbre admisso. Cùm enim dulce in principiũ constituendũ secernitur, quod superest, talem accepit formam. Nihil autem gignitur putrescens, sed concoctum. Putredo verò, & putridum excrementum rei concoctæ est. Nihil enim ex toto efficitur, quomodo neq; in ijs, quæ ab arte conduntur. Nam nisi ita esset, facere non requireretur. Sed quantũ inutile est, id aut à natura, aut ab arte detrahitur. Generantur autem in terra, humoreq; animalia, &

li. 10. c. 20
Conchæ vbi coeant.

l. 3. de gen. anim. c. 11
Testatorũ generatio quibus cõparetur.

Limacũ ortus.

Testata cur plãtis viuaciora.
Formę multiplices in humore genitæ.
Quæ in lacu non nascantur.

Plãtæ terrę incolæ.

In igne nõ generatur animal.
Testatorũ generãtur duob. modis.

Purpurarũ cur magna copia.

Quæ sponte nascantur.

plantæ, quoniam humor in terra, ſpiritus in humore, calor animalis in vniuerſo ineſt, ita vt quodammodò plena ſint animæ omnia. Quamobrem conſiſtunt celeriter, cùm calor ille comprehenſus ſiue exceptus eſt. Comprehenditur autem, & humoribus corporeis incaleſcentibus efficitur velut bulla ſpumoſa. Sed differentia nobilioris, ignobiliorisue generis conſtituendi in comprehenſione principij animalis eſt. Huius autem rei cauſam, & loco habent, & corpus quod comprehenditur. In mari verò multum portionis terrenæ eſt. Quocirca ex tali concretione natura Teſtati generis oritur, ita vt pars terrena circiter dureſcat, cogaturque eodem modo, quo oſſa, & cornua (ſunt enim hæc illiquabilia igne) corpus intus contineatur, quod vitam obtinet. Vnum ex his genus Cochlearum coire perſpectum eſt. Sed an ortus earum per coitum ſit, nec ne, nondum ſatis exploratum habemus. Sed enim quæret quiſpiam rectè, quid nam in his ſit, quod ſecundum materiale principium genitale à mare profectum mouens potentia tale, quale, ideſt de quo venit, animal efficit. At in his quid nam hoc eſſe dicendum ſit, & vnde, & quod principium genitale ſecundum marem? Ponendum igitur in animalibus generantibus calorem in animali contentum, ſecernendo ex cibo ingeſto, & conquoquendo facere excrementum, quod conceptus principium ſit. Nec ſecus in plantis, niſi quod in ijs, & quibuſdam animalibus, nihilo maris principium deſideratur. Habent enim intra ſe hoc miſtum. At plurimorum animalium excrementum illo principio eget. Alimentum autem alijs aqua, alijs terra, alijs quod ex ijs conſtet. Itaq; quod calor in animalibus contentus ex alimento efficit, hoc temporis calor in aëre ambiente contentus ex mari, aut terra concernit conquoquens, atque conſtituit. Quod autem comprehenditur exceptum in ſpiritu animali, id conceptum facit, motumque imponit. Conſtitutio igitur plantarum, quæ ſponte oriuntur, ſimilis eſt. Quædam enim ex parte contrahitur, & alterum eius partis principium genitale, alterum alimentum fit primum ijs, quæ oriuutur. At verò animalia quædam verme naſcuntur, tum exanguia, quæ non ab animalibus gignuntur, tum etiam ſanguinea, vt Mugilum genus quoddam, & aliorum fluuiatilium piſcium: ad hæc, Anguillarum genus. Hæc enim omnia, quamuis naturam parum ſanguinem habeant, tamen ſanguinea ſunt, & cor obtinent: quod principium ſanguinarium corporis eſt. Quæ autem inteſtina terræ vocantur, vermis habent naturam, in quibus corpus anguillarum conſiſtit. Quamobrem de prima hominum, atque quadrupedum generatione, ſi quando primùm terrigenæ oriebantur, vt aliqui dicunt, non temerè exiſtimaueris altero de duobus his modo oriri. Aut enim ex verme conſtituto primũ, aut ex ouo, quippe cũ aut intra ſe habeant cibum ad incrementum neceſſe ſit, qui quidem conceptus vermis eſt: aut aliunde accipere, idq; aut ex parente, aut ex parte conceptus. Itaq; ſi alterum fieri non poteſt, vt affluat ex terra, quomodo animalibus ex parente relinquitur neceſſario, vt ex parte conceptus accipiatur. Talem autem generationem eſſe ex ouo, aut verme fatemur. Ergo ſi initium vllum generationis omnium animalium fuit, alterutrum de his fuiſſe probabile eſſe apertum eſt. Sed minus rationis eſt vt ex ouo prodierint: nullius enim generationem animalem talem videmus, ſed alteram, tum ſanguineorum, quæ diximus; tum exãguium, qualia ſunt Inſectorum nonnulla, & ea, quę teſta operiuntur, de quibus agitur. Non enim ex parte aliqua oriuntur, vt ea quæ ouo naſcuntur. Incrementum etiam ſimiliter, vt vermes capeſſunt. Vermes enim augentur, in partem ſuperiorem, & qua principium continetur. Alimentum enim ſuperiùs ab inferioribus miniſtratur. Atque id quidem commune cum ijs, quæ ex ouo prouenIunt, habetur: ſed illa totam materiam abſumunt. In ijs verò quæ ex verme gignuntur, cùm ex conſtitutione in parte inferiore contenta pars ſuperior creuerit, mox ex reliquo alimento inferior articulatur. Cuius rei cauſa eſt, quòd cibus poſtea quoq; in parte ſepto ſubiecta conficitur omnibus. Incrementum autem hoc modo fieri vermium, apertum in apibus, ceteriſque ſimilibus, eſt. Principio enim partem inferiorem magnam, ſuperiorem habent minorem. Idem augeſcendi modus in Teſtatis etiam eſt. Quod & ipſum conſtat in genere Turbinato; ſcilicet anfractibus eius, qui ſubinde, accreſcentes plrues efficiuntur in partem priorem, quod caput vocatur. Dixi ferè quemadmodum generatio, tum eorum, tum cæterorum ſponte orientium agitur. Omne autem genus Teſtatum ſponte inſtitui; apertum hinc eſt, quòd nauigijs putreſcente fæce ſpumoſa adnaſcuntur, & locis multis, vbi nihil tale aderat antè, pòſt per inopiam humoris facto cœno Oſtreæ prouenerunt: vt apud Rhodum inſulam, cum claſſis applicuiſſet, & fictilia proiecta eſſent in mare tempore pòſt cœno obducto tectis Oſtreæ in ijs reperiebantur. Nihil autem partis genitalis emitti ab ijs argumentum eſt, quòd cùm Chij quidam ex Pyrrha Lesbi inſulæ Oſtreas viuas portaſſent, & in loca quædã maris reciproci

Animæ omnia plena. *Cochleæ coeunt.* *Conceptus principium* *Animalia ſanguinea, ex putredine.* *Cor ſanguinis principium.* *Animalia quę ouo generentur.* *Ex verme quæ generentur.* *Inſecta vt incrementum ſumat* *Teſtacea ſponte oriri.* *Genitalem partem non habent teſtacea.*

E F G H

ęſtus,

A æstus, & luto similia dimisissent, plures nihilo fuere temporis spatio, quanquam incremento corporis plurimum profecerunt. Quæ autem oua vocantur, nihil ad generationem conferunt, sed inditio sunt nutricationis melioris, quale in sanguineis pingue est: quamobrem sapore per id tempus præstant, ciboque laudantur, argumento quod, & Pinnæ, & Buccina, & Purpuræ continent quidem semper ouum illud vocatum, sed aliàs maius, aliàs minus. Sunt etiam quæ non semper, sed verè id habeant. Mox enim tempore procedente minuitur, demumque totum aboletur, vt Pectines, Mituli, Ostreæ, Tempus hoc enim prodest eorum corporibus. Alijs nihil tale apertè venit, vt Callis. Sed singula eorum, & quibusnam oriantur locis, petere ex historia debes. Hæc omnia itaque Aristoteles, qui & in quinto de historia capite duodecimo genus omne quod testa integitur, verno, autumnalique tempore habere cerni testatur ea quæ oua appellant, exceptis Echinis cibo idoneis, quippe quibus etsi per ea tempora præcipuè vbertas ouorum est, tamen nullo tempore committitur, vt ouis omnino careant, sed maxime plenilunijs, diebusq; tepidis restituuntur, redduntur que pleniores: qua de re suprà plura diximus: Concharũ quoq; corpora Lunæ effectu (in plenilunio) augescunt. Plinius. Idem omnes Conchas celerrimè B crescere scribit, præcipuè Purpuras.

Oua Testaceorũ generationi inepta.

Quando oua vocata habeant.

TEMPERIES.

VIGENT Testacea vêre, & autumno: laborantque per frigus, & æstum, temporis exuperantiam ferre impotentia. Argumento est, quod Echinis euenit, habent enim id iam inde abortu naturæ & plenilunijs vberius, non quia per id tempus copiosiùs pascuntur, vt quosdam putare diximus, sed quòd noctes tepidiores sint propter lucem pleniorem. Calorem enim desiderant, quoniã frigori patent, vtpote quæ sanguine careant. Ex quo fit, vt æstate potius vbique vigeant, præterquam in Pirensi Euripo, nam ibi non minus tempore hyberno probantur: cuius rei causa est, quod tunc vberius pabulentur, cùm pisces per id tempus ea loca relinquant. Aristoteles cùm dixisset latere aliquorum genus totum, aliquorum partim latere, partim non latere, testa intecta om- C nia latere tradit, vt in mari Purpura, Buccinum, omneq; id genus. Sed absolutorum latibulum euidentius esse: condi enim secessu, vt Pectines facere videntur. Aliqua leuiore quodam tegmine supremi posito delitescere, vt Cochleæ terrestres, idest Limaces, & adhærentium mutationem incertam esse. Non tamen eodem tempore omnia latere, sed Limaces Hyeme, Purpuras, & Buccina canis exortu dies circiter tricenos condi, Pectines etiam tempore eodem. Sed eorum plurima sanè latere, & algore vigente, & æstu.

Echinorũ natura.

lib. 8. Hist. cap. 13.

Quæ lateãt Cochleæ, vt lateant.

Quando lateant.

PRÆSAGIVM. ANTIPATHIA.

CONCHÆ adhęrescẽtes, inquit Plinius, tempestatis signa sunt. Antipathiam quandam cum tonitru habere videntur, etenim sunt qui velint Conchylia, & Ostrea tonitru sæuiente margaritas quasi abortiendo vomere, ideoq; multas in arena reperiri.

D DENOMINATA.

KΟγχαλίζειν authore Hesychio, πεποίηθαι ἀπὸ τȣ̃ ἤχȣ τῶν κόγχων, à sonitu Concharum. forsan à sonitu, inquit author thesauri linguæ Græcę, quẽ inflatæ reddunt: inflari autẽ eas, & sonare, antè cùm ex Plinio, tùm ex alijs diximus. Κογχυλιευτὴς, qui conchylia venatur, Conchyliarius, seu Conchyta, vt Plautus loquitur.

In rudẽte.

Saluete fures maritimi, Conchytæ, atq; Hamiotæ
Famelica hominum natio, quid agitis?

Budæus tetrasyllabως scribit κογχυλευθὴς à κογχύλη. In codice Iustiniani dicuntur murileguli, quasi Muricarij à Muricibus. Dicuntur & Conchylegi, Cod. de metallarijs, qui Conchylia, Murices, seu Purpuras colligunt. Hinc & κογχυλίας λίθος, quem Hesychius esse dicit durum, & in se habere κογχυλίȣ τύπȣς. Meminit huius lapidis Pollux quoque

Murileg.

Conchilias lapis.

innuens

Conchites lapis. innuens à Xenophonte vocari κογχυλιάδην. Conchitea lapidem erui in foſſa Hildesheimiæ vrbis; qui incuruis liris ad ſcapulas redeuntibus, & aurei coloris armatura decoratur, teſtatur Georgius Agricola. Longus, inquit, eſſe ſolet palmos duos, latus palmum. Conchitæ lapidi alij etiam cognati ſunt, ſimiliter à ſimilitudine, qua Conchas aliquas, ſiue Teſtacea animalium referunt, dicti; vt Cochlites, Myites, Ctenites, Strombites. Eſt & Cōchites ſaxi, vel marmoris genus, cuius Pauſanias meminit in Atticis: Ex Græcis, inquit, ſoli Megarenſes Conchiten habent, & in ciuitate multa ex eo ædificarunt. In primis verò candidus eſt, & reliquis lapidibus mollior, cui Conchæ marinæ ſemper inſunt. Κογχυλαγονεs Heſychio ſunt γυναῖκες νύμφαι. *Oſtracinda ludus.* Οςρακίνδα Polluci luſus genus eſt, quo ducta linea diſpartitos in partes pueros diſpeſſit, mox proiecto Oſtraco, ſiue teſta pars quæ ſupinum, pronumque eius caſum diuinarit, alterum in fugam dilapſam inſequitur. deprehenſus (aſinum nominabant) conſidet, repetitq; cantionem nox, an dies. Luſum iſtum apud Hollandos etiamnum ex vſu eſſe ſcribit Nomenclator, vocarique ibi Luyſen oſt noppem, ſiue hol of bol; quod eſt planum ne an cauum. *In pænulo. Oſtreatum tergum geſtare.* Milphio ſeruus apud Plautum ait ſe Oſtreatum tergum geſtitare, ideſt, verberibus, & vulneribus duratum, vt ſunt Oſtreorum teſtæ. Oſtreoſus, eſt Oſtreis abundans. Vtitur hac dictione Terentianus Maurus in exẽplo Priapei carminis. F

> *Nam te præcipuè in ſuis vrbibus colit ora,*
> *Helleſpontia, cæteris oſtreoſior oris.*

Lib. 1. Geor. Oſtrifer, qui Oſtrea, ſeu Conchylia producit, Virgilius

> *Pontus, & oſtriferi fauces tentantur Abydi:*

Oſtracites gemma. li. 37. c. 10. Oſtracias, ſiue Oſtracites, (ὀςραχίτης) gemma eſt Teſtacea, cuius duæ ponuntur ſpecies à Plinio, altera ſimilis achatæ, niſi quòd achates politura pingueſcit: altera tam dura, vt aliæ gemmæ fragmentis eius ſcalpantur. Nomen accepit hæc gemma ab Oſtrei ſimilitudine. *lib. 36. c. 19* Eſt etiam Oſtracites lapidis genus teſtæ ſimilitudinem habens, cuius vſus eſt pro pumice ad læuigandam cutem, vt legere eſt apud eundem Plinium.

MYSTICA.

Veneri dicata Concha. CONCHA Veneri erat delicata, atq; eam ex Concha natam veteres fabulabantur. Concha itidem Cyprum deuectam canunt, Statius G

Lib. 3. ſylu. Lib. 1.

> *Ite dabit curſus mitis Cytherea ſecundos,*
> *Placabitq; notos, fors & de puppe timenda*
> *Transferet, inq; ſua ducet ſuper æquora Concha.* Et antea dixerat.
> *Hæc & cæruleis mecum conſurgere digna*
> *Fluctibus, & noſtra potuit conſidere concha.*

Dicatam ei deæ Concham nonnulli autumant, quoniam Conchulæ, Pinnæ, antequam excludantur, inter ſe quàm primùm coeant, ſed Ariſtotele teſtante, Conchyliorum coitus incertus eſt, quare alij ad ſalacitatem referunt, quæ concitetur ex eorum cibo: Vnde etiam apud Martialem legimus. *Lib. 2.*

> *Leuior ò conchis Galle Cytheriacis,*

Id eſt Venereis. Sed & Propertius Concham Erycinam appellat.

> *Et venit è rubro concha Ericina mari.*

Concha Erycina. In Rudente Et ante hos Plautus de ipſa Venere locutus.

> *Te ex concha natam eſſe autumant.* H

Alij deniq; idem ſignificare volunt, quod Phidiæ illuſtris illius pictoris ſymbolum, qui Elienſibus Venerum Teſtudinem calcantem pinxiſſe legitur, eo ſymbolo, veluti tacita ambage indicans, mulierum munus eſſe, οἰκουρίαν καὶ σιωπὴν, ideſt ædium cuſtodiam, & ſilentium. Qua de re conſule Plutarchum, Stobæum, & Pauſaniam. Sed & hoc quoque ſymbolum Phydiæ in priori ſenſu Placiades interpretatur ex authoritate Iubæ in phyſiologicis, nempe quòd Teſtudo toto corpore ſimul aperto in coitu miſceatur. *Mulierum officium.* Oſtrea verò etiam Helleſpontiaco ludibrio, inquit Pierius, ne deo dicam, ita dedicantur, vti Concha Veneri, putarim ob earum copiam, quæ Lampſaceno litore, totoq; Helleſponto ingens eſt: vnde Ityphallico veteris poëtæ ipſi Priapo dicto, ita legitur. *lib. 2. Mitholog. lib. 28. Hierogl.*

> *Nam te præcipuè in tuis vrbibus colit ora,*
> *Helleſpontia, cæteris oſtreoſior oris.*

Qui verſus apud Terentianum reperiuntur, vti paulò antè citauimus.

HIE-

A

HIEROGLYPHICA.

CONCHAM, & Cancrũ pingebant Aegyptij Sapientes, teste Horo Apolline, volentes significare hominem, qui seipsum non curat, sed curetur a propinquis. Per Ostrea verò picta, sculptauè humanum genus significari, philosophorum antiquissimi tradiderunt. Hinc diuinus Plato humanum genus Ostreorũ simile esse dixit: nulla enim potuit similitudine nostrę imbecillitatis naturam significantiùs explicare, cùm Ostrea inditium esse dixit animi in corporis carcerem, & tenebras coniecti: ita enim Deus corpori animam adglutinauit, vt necessarium sit hominem corporis affectibus tangi vel inuitum. Quid verò aliud illa, vel diuinæ, vel stellaris essentiæ scintilla hic patitur, nisi quod dum corpori adhærescit, & vinculis se coërceri sentit, & in quodam obscuritatis carcere detineri? vnde fit, vt suæ plerunque immemor originis, modò sensui se, modò appetentiæ subijciat, & alieni facta iuris, cũ materia, cui adglutinata est, rapiatur in præceps. Piscatore igitur Petro opus est, qui nos, aut scopulis auulsos, aut de imo maris fundo erutos, assertori nostro litora reuisenti, pœnitentiæ prunis assos in escam apponat, vt ita absumpti in ipsius diuinitatis amplexu, ad sublimioris vitæ consortia transeamus. Quod verò testam Ostrea pro pelle habent, quæ sine eorum interitu auferri non potest, eorum sunt hieroglyphicum, qui nec squammas ignorantiæ deponere possunt diuinis admonitionibus quantumlibet instituti, nec cultum spiritus suscipere patiũtur, qui quidem vt Hierosolymitanus Hesychius ait, etsi in mari baptismatis inueniantur, etsi in fluminibus pœnitentiæ, abominabiles tamen sunt: cumq; vitam sortiti sint in sacri lauacri tinctura, vocationem tamen, regenerationemq; corruperunt, dum neque pinnulas, neque squammas induere procurarunt, sublimem videlicet vitam, cognitionemq; diuinorum, quę cælestis est, sed obcæcato corde in ignorantiæ voraginibus detinentur, & propterea in his qui squammas habent, nequaquam adnumerantur. Quare Paulus fornicatorem, auarum, idolis seruientem, maledicum, ebriosum, detractorem, legum, bonorumq; morum corruptorem, à fratrum commercio submouet: Ostrea enim hæc sunt, & id genus reliqua, quæ sine squammis, & pinnulis esse deprehenduntur.

Homo seipsum non curans.

Humani generis typus.

Anima vt corpori inhæreat.

B

Testis tegi quid significet.

C

EPITHETA.

CONCHA Empedocli apud Plutarchum βαρυνώτος, id est, tergi grauis nominatur his versibus:

Τȣ̃το μὲν ἐν κό γχαισι θαλασσονομό ις βαρυνώτοις
Καὶ μὴν κηρυκωντε λιθορρίνων χελύωντε
Ε᾿νθ᾿ ὄψει χθονα χρωτὸς ὑπέρτατα ναιετά ȣσι. id est,

Inspic tergigraues Conchas quandoque marinas
Buccinus, exemploq; obducta Chelys tibi saxo
Esse potest, summo vt videas in corpore terram.

Dicitur ibidem θαλασσονο μος, quasi legem habens marinam, hoc est, marina, siue æquorea, quo postremo epitheto vsus est Martialis, dum canit:

Leuis ab æquorea cortex Mareotica Concha
Fiat: inoffensa curret arundo via.

Lib. 14. Epig. 209.

D

Alijs Concha quoque Erycina vocatur, id est Sacra Veneri Erycinæ, aut quòd Venus ex Concha marina prodierit, vt etiam innuere videtur verba Statij Venerem loquentem inducentis. *——Et nostra potuit consurgere Concha.*

Erycina Concha.

Dicitur & Inda, quoniam Oceanus Indicus maximè mittit Margaritas, quæ oriuntur in Conchis: necnon etiam Sidonia, quoniam apud Sidonem frequentes fuerint, vel propter Conchyliorum sanguinem quo fiebat purpura. Cur Conchylia Horatio lubrica dicantur, sic explicat Turnebus. Lubrica Conchylia dicuntur, intus polita, leuia, nitida, etsi quædam foris scabra sunt, & aspera, vt ex his quæ subijcit Flaccus, apparet, alioquin sunt politæ foris Conchæ, & quædam ab historicis vocantur Liostrea, quòd eorum sit leuigatior, & æquabilior foris testa. Lunata verò vocauit Plinius, vel quòd curua sint in modum bicornis Lunæ, aut quòd noua impleantur luna Conchæ quodque apud Ouidium cognominãtur, marinæ, tenues. *Terga cauis super obsita Conchis.* Idem de ceto dicebat in quarto Metamor-

Margaritæ vbi nascantur.

Conchylia lubrica cur dicta.

Li. 1. c. 24. aauersa.

Lunata cur dicta Plinio.

Metamorphoſios, & in decimoquinto habet: *Detritis Conchis leuior*. Horatio dicuntur viles, capaces: ſquallentes Virgilio, aliqui ſordidas interpretantur, malim aridas, vel aſperas. Cicero grandes dixit, ſed hoc differentia, non epitheton eſt. Nominantur à Plauto è genere Concharū Plaguſia, quo nomine eas venire exiſtimat Turnebus, quæ cruſtam tegumenti latam, patulamq; habent, quaſi πλακόεσσαι dicantur. Nam à πλακοῦς deducitur, inquit, quo nomine cùm ſit mons Ciliciæ, idem tamen etiam mons Placutius vocatur.

Geor. 2.
In Rudēte.
l. 17. c. 22.

PROVERBIA.

Concha digni qui dicantur.
Conchas legere.
li. 2. de Oratore.

KΟ´γχης ἄξιος, *Concha dignus*. Quo loco author adagiorum: Rem nullius, inquit, pretij Concham dicunt Græci, quemadmodū Latini nauci, & floccum. Vnde quod contemptiſſimum, nulliuſq; rei ſignificabant, id κογχης ἄζιον dicebant. Conchas legere prouerbio dicūtur, qui ad animum remittendum nonnunquam ad ludrica quędam ſeſe demittunt. Ita Cicero. Sed tamen ita narrare ſolet Scæuola, Conchas eos ad Caietam, & Lucrinum legere conſueſſe, & ad omnem animi remiſſionem, ludumq; deſcendere. Hîc ſcimus, inquit Manutius, non defuturos, qui nos dicant etiam gignere prouerbia, quos ad Angelum Politianum remittit, qui prouerbio nominatim, & adpoſitè vſus eſt in Miſcellaneis, cuius viri authoritatem apud ſe ſanctiorem eſſe dicit, quàm vt metuat ab eius incomparabili eruditione vel latum digitum diſcedere. Valerius Maximus de Scipione, & Lælio: Ita animi quoque remiſſioni communiter acquieſcebant. Cōſtat namq; eos Caietæ, & Laurenti Conchulas, & calculos lectitaſſe. Author adagiorum in eiuſdem adagij declaratione ſummi ocij eſſe ſcribit, Conchas, & Vmbilicos legere in litoribus, qui luſus eſſe ſolet puerorum: quāquam, inquit, trāsferri poteſt ad eos qui aliud agentes, obiter etiam leuiora quędam animi gratia admiſcent. Κόγχλω διελεῖν, *Concham diuidere*, de ijs, qui nullo negocio quippiam perficiunt, Suidas dixit, item Heſychius, & Varinus, ἐπὶ τῶν ῥαδίως, τὶ ποιούντων, οἷον, ταυτον ἐςὶ τὸ δε τῷ κογχον διελεῖν. Et Suidas rurſus: Ὥσπερ κογχύλλω διελεῖν. παροιμία ἐπὶ τῶν σφόδρα εὐτελῶν, Autor adagiorum reddidit. Tanquam Concham dilacerare, vel Conchylium diſcerpere. De imbecellis, inquit, & viribus longè inferioribus dicebatur. nam illiſæ ſolo rumpuntur Conchæ, quò cibus eximatur: aut inciſo neruo, quo ſe contrahunt, ac diducunt, contrahuntur. Hæc ille: videtur autem anguſtiorem feciſſe, vt vult Zoographus, prouerbij vſum, qui communior eſſe poteſt ad rem quamuis, quæ nullo negotio peragatur. Illud quoque Ouidij

lib. 8. c. 8.
Conchā diuidere.
lib. 4. de triſt.

Litora quot conchas, quot amœna roſaria flores.

Item illud in eodem ſenſu:

Litore quot conchæ, tot ſunt in amore dolores,

prouerbialiter prolatum videtur, de re innumerabili. Ὥσπερ λεπὰς προσίχεται, id eſt, vt vertit Adagiorum author, *Oſtrei ſiue conchylij in morem adhæret*. Ariſtophanes dixit in anum, quæ agrè à iuuene diuellebatur. Cæterùm Lepas ſpecies Conchæ eſt, & non rectè Oſtreum vertitur.

Oſtrei in morem adhærere.

VSVS IN VARIIS.

Vſus ad culturam.
Georg. vitium. 2.

SCRIBIT Ferrantes Imperatus Neapolitanus lapides Concharum ſpecies referētes in calcem celerius redigi poſſe. Sed & Hollandi, alijq; circumuicini populi maritimi calcem exuſtis in fornacibus Concharum generibus conficiunt candidiſſimum, & ad ædificandū perquam vtilem; quamquam minus quàm noſtra imbres perferat. Antiqui in vitium cultura Teſtaceis vtebantur, vt innuit Maro his verſibus,

Quod ſupereſt quæcunque premes virgulta per agros;
Sparge fimo pingui, & multa memor occule terra,
Aut lapidem bibulum, aut ſquallentes infode conchas.
Inter enim labentur aquæ, tenuiſque ſubibit,
Halitus: atque animos tollent ſata.

Vbi Seruius, Cochleę (melius Conchæ) propter admittenda ſpiramina infodiuntur;

lapis

A lapis verò arenarius, & propter spiramina, & propter immodicum hauriendum humorem si fortè nimius fuerit. Artifices aliquas quoque Conchas, præsertim verò illas, quæ margaritas ferunt, polire solent, hæ politæ nitore placent pulcherrimo, & iridis coloris æmulo proque diuersa ad lucem conuersione, vt colla columbarum vario, inde opera varia, ornamentaque conficiuntur. Iisdem chartam læuigamus, isque vsus antiquus, & Martiali notus, apud quem sic legimus.

Concharũ politura.

Lib. 14. Epig. 206.

Leuis ab æquorea cortex Mareotica Concha
Fiat: inoffensa curret arundo via.

Conchæ itidem marinæ suffragia primùm fuere, quas postea ex ære confectas σπονδύλους dixere; deinde fabæ albæ, aut solidæ in vrnam ligneam absolutionis, nigræ, aut perforatæ in vrnam æream condemnandi causa mitti solitæ. Solebant olim & Conchis ceu vasculis quibusdam sigilla includere, vt hodiè ligneis torno factis, vel è laminis stanneis, æreisuè, quò typi diutiùs conseruentur. Ad quod allusisse videtur Aristophanes. Καὶ τῇ κόγχῃ τῇ πάνυ σεμνῶς σημείοισιν ἐπάση. Quo loco Scholiastes addit dictum hoc à Comico, ὡς κόγχας ἤτοι κογχύλια ἐπιτιθέντων ταῖς σφραγῖσιν ἀσφαλείας ἕνεκα, εἰς τὸ μὴ ἀφανίζεσθαι τοὺς τόπους αὐτῶν. In Xaguagua a Indiæ regione simili modo viri, vt Petrus Martyr scribit, pudenda sua testa marina includunt. Apud Cariarenses verò eodem teste Conchylijs marinis vtuntur in bello ad excitandos animos tempore pugnæ, quemadmodum nos antiquos Europæ factitasse antè diximus. In Africa, in Tebuto regno pecuniæ vim habent Conchyliorum Persicorum tegumenta, vt Leonius tradit. In Aethiopia item Conchæ, quas porcellana Itali, Lusitani Buzios vocant, monetæ loco sunt; nec non Bengalæ Concharum speciebus loco Baxarunchos monetæ vtuntur, sicuti legere est in prima parte nauigationis Hollandorum in Indiam. Apud Athenæum Didymus inquit solere aliquos lyræ loco Conchylijs, & Ostracis collisis concinnum quendam sonum saltantibus edere. Pictoribus quoque in vsum cedunt Concharum testæ, quibus sua infundunt pigmenta. Erat ex ijsdem lusus quidam, quem ὀστρακισμὸν, siue ἐξοστρακισμὸν, id est, relegationem dicebant. In eo populus testulis in vrbem missis aliquem relegabat, cuius nomen in ijs ipsis Ostracis inscriptum erat. Ἐποστρακισμὸς verò ludus erat, quo Conchæ per superficiem aquæ mittuntur, & saltus ipsi Concharum proiectarum numerantur priusquam mergantur, ex ipsoq; saltuum numero victor pronunciatur, vt pluribus Pollux docet in nono, vbi etiam ὑποστρακισμὸς vno in loco scribitur sed malè, nam ἐποστρακίζειν agnoscit Suidas; & ἐποστρακισμὸν Eustathius, scribens esse εἶδος παιδιᾶς, καθ' ἣν ὄστρακα πλατέα ἐκτετριμμένα ὑπὸ θαλάσσης, προΐενται κατὰ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὕδατος. καὶ ἐπιτρέχοντα ἐνίοτε πολλάκις, ἕως ἀτονήσαντα δύωσι κατὰ θαλάσσης, ἡδίστην ποιοῦνται πρόσοψιν. Vnde dicit manasse illud ἐπὶ τῶν ὅπου τύχῃ μεταβαλλομένων, prouerbium, ὀστράκου περιστροφὴ, siue ὀστράκου περιστραφέντος, vel μεταπεσόντος, id est, τῶν πραγμάτων ἐξαλλαγέντων ὡς ἔτυχεν, rebus fortè fortuna immutatis. Diciteq; ibidem Eustathius, etiam ab eis, qui ὀστρακίνδα ludunt, prouerbium hoc ortum fuisse. Polluci idem ludus ὀστρακίνδα dicitur, citans Platonem in Phœdro, vbi ait; φυγὰς δὴ γίγνεται ἐκ τούτων, καὶ ὁ πεπαυμένος ὑπ' ἀνάγκης, ὁ πρὶν ἐραστὴς, ὀστράκου μεταπεσόντος. ἵεται φυγῇ μεταβαλών. ὁ δὲ ἀναγκάζεται διώκειν ἀγανακτῶν, καὶ ἐπιθειάζων. Metaphoricè verò de subita rerum mutatione dicitur, & conuersione repentina, qualis est eorum, qui ὀστρακίνδα ludunt. Eunapius. ὥσπερ ὀστράκου μεταπεσόντος, ἐπὶ τὸ βέλτιον ἐχώρησε Ῥωμαίοις, velut Ostraco conuersores Romanæ in melius cessere. Lucianus in Apologia, περὶ τῶν ἐπὶ μισθῷ συνόντων. Ἔπειτα πάντων ἐκλαθόμενος ὀστράκου φασὶ μεταπεσόντος, ἑκὼν ἑαυτὸν φέρων εἰς δουλείαν οὕτω περιφανῆ καὶ περίληπτον ἐνῆκε. id est, deinde oblitus omnium, testula, vt aiunt, transmutata, volens ipse semet in seruitutem vsque adeo manifestariam, & insignem coniecit. Adagiorum author incertum esse ait vtrum sumpta sit metaphora à ludi genere eo quem diximus, an ab Ostracismo suffragiorum genere quodam, quod per calculos, ac fabas ferebatur, in hoc repertum, vt per id ciues, qui vel opibus immodicis, vel nobilitate, vel gloria, vel alia quauis insigni virtute multitudinis inuidiam in se prouocassent, in exilium decenne relegarentur. Hoc pacto fuit eiectus, & Aristides: non aliam ob causam, nisi quòd molestum esset populo, iusti cognomen illi vulgò tributum. Ferebatur autem Ostracismus ad hunc modum. Ostraci, id est, Testæ virium in comitijs dabantur. In eis, quem quisque vellet vrbe cedere, literis inscriptis indicabat; hos deinde omnes in fori locum quendam cancellis circumseptum, deportabant. Porro magistratus, quibus hoc datum erat negotij, primùm vniuersos recensebant, qui nisi plures sex millibus fuissent, nihil conficiebatur. Deinde semotis vniuscuiusque calculis is, qui pluribus calculis damnatus erat, ad decennium in exilium ire iubebatur, ita tamen, vt illi liberum

Vsus ad suffragia.

In Vespis.

Li. 4. dec. 3

Pro classico.

Pro pecunia.

Pro lyra.

Ludi ex Conchyliorum testis.

De quibus dicatur Ostracismus

Metaphora de Ostracismo.

Ostracismus qui ferebatur.

interim

interim esse fructus suos accipere. Erat itaque Ostracismus non improbitatis castigatio, sed vulgaribus animis insitæ inuidiæ placatio. De lusu verò Ostracorum antè ex Polluce diximus. E

VSVS IN CIBO.

Quando meliora. *Lib.32.* *Li.6. Hist. cap.30.* *Aluum cur cient, & quę, & quæ non.*

QVANTOPERE' varijs Conchylijs delectati sint veteres, ac maximè Romani, obiter antea innui, & in singulorum ferè priuatis historijs patebit. Athenæus Ostreacea quandoque humorem habere scribit lacti similem, eoque tempore suauissima esse. Omnia autem teste Plinio modicè collui in cibis oportet, quia saporis gratia perit. Optima sunt cùm grauida sunt, licèt nemo, vt ex Aristotele diximus, eorum vel coitum, vel partum viderit. Commune verò omnibus hoc est, vt salsum quendam in sua carne succum habeant, quo aluum citare nata sunt, id quod vnicuique magis, minusuè datum est. Quæ enim dura carne constant, minus hoc habent, quàm Ostreæ, quæ sanè omnium Testaceorum mollissimā carnē habent: paruæ verò Chamæ, Spondili, Solenes, Purpuræ, Buccineq; & alia id genus, duram. Itaque Ostreæ minus quidem nutriunt, & aluum faciliùs mouent: quæ autem duriora sunt, vberius alunt, & difficiliùs concoquuntur. Purpuræ, Buccinæque duriore sunt carne, succumq; efficiunt crassiorem: sed caro in alijs, præsertim in Ostreis humidior, tenaciorque est. Præterea quæ duram habent carnem, & cōcoctu difficilia, ita corruptioni minus obnoxia sunt. Qua quidem ratione sæpius ea exhibere solemus ijs, quibus ex malorum succorum copia cibus in ventre corrumpitur, siue eo ex iecinore affluant, seu in ipsius ventriculi tunicis contineatur. Dantur autem, inquit Galenus, ijs quibus cibus in ventre corrūpitur in optima aqua bis teruè decocta, ita vt cùm salsa prior iam sentiatur in aliā quæ pura sit, transferatur: Ex ijs quæ duram carnē habent, succus procreatur, quem crudum vocant, sicuti quæ mollem, pituitosus. Quemadmodum verò ea, quæ succum illum salsum exuerunt, carnem habent corruptioni repugnantem, & quæ aluum sistat, ita si (cum sale & garo condita fuerint) corū ebiberis iusculū, venter quidē abundē mouebitur, corpus verò nihil ferè sentiet alimenti: at caro ipsa solidior, & difficiliùs concoquitur, & crudum, crassumq; ac frigidū gignit succum: maximaque ex parte lentum, ac pituitosum: quamobrem senibus maximè incommoda est Ostrearū, & Testatorum omniū caro. Mnesitheus Atheniensis de Testatis hæc prodidit; Ostrea, Chamæ, & Mituli, cęteraq; id genus, carnem habent, quę ob salsum, quem in se continent succum, ęgrè concoquitur, & si cruda edantur, aluū cient. Quod si concoquantur, vel in quouis humore, magnā salsuginis partē in eo relinquunt, quò fit, vt eorum iuscula aluū turbent: caro verò ipsa, salsi illius succi iam expers, minimè ventrem perturbet. Quòd si probè assentur Conchę, maximè tum salsæ euadent, vt quæ succum iam habeant ab igne veluti succensum, & prope dixerim, absumptum. Ad aluum vrinamuè ciendam cæteris præstant Mituli, Ostreæ, Pectunculi, & Chamæ, vt author est Diocles Caristius. Galenus pariter Conchularum maris, & cæterorum ferè Ostreorum succum planè tum salsum esse tradit, tum ventrem soluendi vim obtinere; quamuis earum caro, inquit, ventrem reprimat. Paulò aliter Cornelius Celsus, aluum mouere ait Cochleas, Ostrea, Pelorides, Musculos, & Conchulas ferè omnes. Et Plinius Phaniam physicum citans, Vrticam coctam cum Conchulis aluum ciere author est. Dioscorides verò, Chamarum, Conchularumque in exigua aqua decoctarum ius, aluum ciere, idq; cùm vino assumi vult. Lego & apud Serenum.

Quibus detur. *Nocumenta.* *Aluum, & vrinā qua faciliùs moueatur.* *li.3. simpl.*

F G

Ventri moliendo
Quodque satis melius verbis dicemus Horati,
Mugilis & viles pellent obstantia Conchæ.

H

Aetius, qui re venerea vti non possunt, edere Polypos, & Concharum omnia genera iubet, Insigniter sanè Venerem incitat earum esus, vnde Venerem Concha Cyprum vectam alij è Concha natam voluerunt: atque huc pertinere putat Adrianus Turnebus illud Plauti: *Cane tu, harum Conchas spreueris.* Quod ad condituram Conchyliorum attinet: In omne genus Conchyliorum condimenta sumes, inquit Apitius, piper, ligusticum, petroselinum, mentam siccam, cumini plusculum, mel, & liquamen: si voles, folium, & malabathrum addes. Diodorus Siculus Conchas permagnas legi in Aegypto scribit, quarum testis saxis atritis, interiore carne cruda sapore Ostreis persimili vescuntur, vbi verò tempestas ventorū vi diutius perseuerat, Conchæq; deficiunt, ad ossa confugere iā cumulata. Conchas, quę carnē habeant, hoc modo Ichthyophagi, teste Strabone nutriūt: ijs in fossam, vel lacum immissis, pisciculos in cibum inijciunt, atq; in penuria piscium vtuntur.

Ven⁹ è Concha nata cur dicatur *li.17.c.22.* *In Rudēte.* *Vt cōdiantur.* *Lib.9.c.7.* *Li.4.c.3.* *Lib.16. Geog.*

VSVS

A

VSVS IN MEDICINA.

CONCHYLIA, inquit Sauonarola, & Ostrea magis medicinæ, quàm cibo idonea sunt. Galenus ad ægilopes cum testis suis teri, & apponi iubet: aliquos verò etiam aloen, & mirrham miscere ait, & aliàs in lib. de composit. medicament. Conchas vstas vnum ex validissimis medicamentis ad achores esse. Eorundem testarum cinis vlceribus maliginis prodest. Rasis Conchas marinas adustas abstergendo dentes purgare, ex non adustis contritis emplastrum applicatum adustionem ignis sanare asserit. Quomodo verò vtantur docet Seruitor his verbis. Oportet qui vult comburare Testas Conchyliorum, quòd terantur, & ponantur in olla munda, & ponantur in furno figuli vna nocte, deinde extrahantur sicut combustæ, sicut cinis albus: sin autem ponas iterum in furno panis, vel eodem dimittendo, nec sint alba calcinata. Et sunt qui ponunt Cochleas super prunas, & B exufflant, & dimittunt, done fuerint albę, & terunt, & ponunt super Testam terream super carbones, & exufflant, donec sint albæ secundum voluntatem eorum.

Euporist. 2.106. Ad ægylopes. Ad Achores. Ad vlcera maligna. Testæ Concharum vt comburantur.

DE TESTACEIS TVRBINATIS IN GENERE. Cap. II.

SYNONYMA.

Στρομβώδη in genere dicta sæpius Aristoteli, inter Testacea, maximè vbi de Cochlearũ generibus ei sermo est, Theodorus Gaza Turbinata interpretatur. Sunt autem hæc quæcunq; in volutas, & anfractus, seu spiras, quales in prælis, & torcularibus visuntur, Testas suas quoquo modo reflectunt, vt in C Cochleis in primis cernere licet. Hæ enim omnes Turbinatæ sunt, breuiores, rotundioresque, nec exeunt in mucronem suo Turbine, vt Strombi propriè, & priuatim dicti. Zoographus ἑλικοειδῆ etiam dici posse putat, quoniam Gręci ἕλικας vocant, quas diximus volutas, siue anfractus. Et ςρόμβος Rondeletio in genere sumitur pro omnibus Turbinatis: quemadmodum hisce verbis nobis scriptum reliquit: Massarius vir admodum doctus in suis annotationibus in nonum librum Plinij existimat Cochleas à Græcis appellari ςρόμβυς, id est, Turbines. Eius hæc sunt verba. Sunt autem Cochleæ inter Testacea, quæ sanguine carent. Verùm aliæ aquatiles, alię terrestres sunt, quæ item in plures species distinguuntur. Aquatiles Cochleæ sunt, quę Græcè Strombi, Latineq; Turbines communi nomine nuncupantur, quòd ex amplo in tenue deficiant in vertiginem torti. Sed ille mea quidem sententia fallitur. Nam Strombi à Cochleis secernuntur, vel ipso Plinio authore, qui in piscium marinorum catalogo, seorsum Concharum genera, & Strombos recensuit: & alio in loco pro diuersis ponit. Quartanis Cochleæ fluuiatiles in cibo recentes. Deinde: Strombi in aceto putrefacti, lethargicos excitant odore. Reuera Cochleæ τῶν ςρομβωδῶν nomine concluduntur, veruntamen ςρομβώδη καὶ ςρόμβοι multò latiùs D patent. Nam ςρομβωδῶν nomine intelliguntur etiam, quæ in longum Turbinem desinunt, & in anfractus contortum, à quibus differunt Cochleæ, quòd testa quidem sint clauiculatim intorta, sed rotunda, & non in longum protensa. dicuntur enim κοχλίαι, quòd habeant τὰ ὄςρακα κυκλοτερῆ. Στρόμβοι verò etiã dicuntur, quibus testa quidẽ in Turbinem desinit, etiam si clauiculatim contorta non sit, vt ex superioribus Strombis, quos depinximus, perspicuum fit. Quod si quando apud authores confundantur hæ significationes obseruandum est præter rerum ipsarum naturam id fieri. Hæc omnia Rondeletius: cæterùm si Cochleæ æquè ac Strõbi figurã æmulentur, indeq; vocentur ςρομβώδη, quid vetat, quod nõ etiam Cochleas vocare possimus voce multò cõmuniori. Equidẽ si Mucronis sola habeatur ratio, latiùs parebit Strombi significatio quàm Cochleæ, sed ita non videtur, voluisse mihi Massarius, sed quod simul omnia anfractuosa sint. Ita quoq; Hesychius non distinguit Strombum simpliciter κοχλόν interpretatus. Et in hisce Theocriti versibus Strombus, & Cochlea, ceu synonyma nominantur.

Turbinata quæ. Strombus pro genere. Cochleæ q. Aquatiles Cochleæ à Strõbis differunt Rondeletio. Lib. 31. c. 11. & c. 10. Strombode quid. Cõtra Rondelet. Idyl 9.

Τλώω δὲ στρόμβω καλὸν, ὄστρακον, ὃ κρέας αὐτὸς
Σιτάθλω, πέτραισιν ἐν Ικαρίαισι δοκεύσας,
Πέντε ταμὼν, παρεόντ᾽ ἔσιν: ὁ δ᾽ ἐγαναγήσατο κόχλω.
Alteri verò Conchæ pulchram testam, cuius carnem ipse
Comedi, quam in scopulis Icarijs captaueram,
Quam in quinq; partes diuisi præsentibus. Ille verò insonuit Conchæ.

E

Sic Strobilum quoque, & Strabelum, & Cochlon, & Concham, pro Cochlea marina, siue omni, siue genere illo, quo ad buccinandum vtebantur, authores vsurpare, ijs quæ subijciemus testimonijs, constabit. Στρόβιλοι, inquit Suidas, dicuntur Cochleæ, & Buccina marina. Στραβήλω, τῷ κόγχῳ ᾧ ἐσάλπιζον, Hesychius. Τὰς Τρίτωνας φυσᾷν φασι διὰ κόχλω τετρυπημένης. Impropriè itaq; Cochlea pro Turbinato etiam sumi possit. Est enim Turbo, vt ipsius Rondeletij verbis vtar, qui ex amplo, & lato paulatim in mucronem desinit, vt de Buccina scripsit Ouidius, dum canit:

Strobilus. *Strabelus.*

Turbo qd.

——Caua Buccina sumitur illi
Tortilis in latum, quæ turbine crescit ab imo.

Huius figuræ est Turbo lusorius.

Turbo lusorius.

F

Quem pueri magno in gyro vacua atria circum.
Intenti ludo exercent, vt ait Virgilius.

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA. NATVRA.

TVRBINATORVM duo genera facit Aristoteles his verbis: Τὰ δὲ στρομβώδη καθάπερ εἴρηται πρότερον: καὶ τούτων τὰ μὲν ἕλικα ἔχοντα, οἷον κήρυκες: τὰ δὲ σφαιροειδῆ μόνον, καθάπερ τὸ τῶν ἐχίνων γένος, hoc est Turbinati generis alia in anfractum intorta, vt Buccina, alia in globum circumacta, vt Echinorum genera. Aduersus quam diuisionem insurgit quodammodo Rondeletius, dum alio in loco dicit Aristotelem in Turbinatis Echinos non recensere, quamuis testa opertos, vt ex his, inquit, verbis perspicuum est. Quæ testa operiuntur, vt Vmbilici, Cochleæ, Purpuræ (in textu Græco nihil est, quod Purpuræ respondeat) & omnia quæ Ostrei, aut Conchæ (nihil quoq; est, quod Conchæ vocabulo respondeat) nomine appellamus, atq; etiam Echinorum genus. Præterea Turbinatis tradente eodem (ibidem) hoc peculiare est, vt testæ postrema à capite clauiculatim intorqueantur. Operculum etiam ea omnia iam inde ab ortu naturæ gerunt: quæ Echinis nullo modo conueniunt. Sic ille, quæ sanè argumenta neutiquam meo iudicio conuincunt, quo minus Echini in Turbinatis sint recensendi. Cùm enim Turbinatis proprium esse dicit, vt testæ postrema à capite clauiculatim intorqueantur, operculumque iam inde ab ortu naturæ ea omnia habeant, loquitur de ijs tantùm quæ verè, hoc est clauiculatim Turbinata sunt, & non de rotundis, vt sunt Echini, qui per se alterum, nimirum rotundum Turbinatorum genus efficiunt. Neq; etiam verum est, quod in eo loco quem adducit Rondeletius, Echinos à Testatis, separet. Etenim philosophus eo toto capite agit de Testatis, eorumq; inter se differentijs: vnde à principio ferè capitis, paulò post allata verba, sed ipsa (testata nimirum) inquit, inter se numerosa discrepant differentia, tum testæ, tum carnis intus ratione: alijs.n. in eo genere nulla est caro, vt Echinis: alijs est, sed penitus inclusa, nec vlla ex parte conspecta, excepto capite, vt terrestrium Limacibus &c. Disertissimè verò in decimo eiusdem libri philosophus Echinos Testatorum generis facit inquiens: Echinus inter Testata genera, quibus facultas ingrediendi est; vertibula, glandesq;, inter immobilia eiusdem generis, olfactum minimè habere videntur. Quid clarius? Possem præterea & alia philosophi loca adducere, nisi & ipse Rōdeletius suo se se gladio occideret vel binis saltē, quæ subueniūt nunc mihi locis, quorū prior est in capite eodē de Strombis, vbi hanc posuit Testatorū diuisionē. Sed ne qua sit in Testaceorū diuisione obscuritas, ea sic perspicuè distinguemus. Testaceorū alia sunt vndiq; contecta, alia parte duntaxat altera. Vndiq; cōteguntur Tellinæ, Pectines, Mytuli, Conchæ aliæ. Altera tantū parte, vt lepas, auris marina. Rursus eorū, quę vndiq; integuntur, alia testa continua penitus cōclusa sunt, vt nulla ex parte carnē detectā habeant, veluti Holothuria, Techya, Echini. Alia testa cōtinua inclusa qdē, nec vlla ex parte cōspecta, dēpto capite, vt Buccina,

Lib. 4. de partib. c. 7. Turbinatorum duo genera.

Lib. 4. Histor. c. 4. Echini an Turbinatis annumerandi.

Turbinatis quid proprium.

Cōtra Rondel.

Arist. explicatus.

Echinos inter Testata numerat Aristot.

Testatorū diuisio.

G

H

A cina, Purpuræ, Cochleæ: denique Turbinata omnia quæ capitis operculum habent. Alia testa vndique conglobata quidem, sed non in gyrum conclusa sunt, quæ rimam habent sine operculo, vt Conchæ venereæ. Alia vndique duabus testis contecta, vt Pectines, Chamæ, Dactyli &c. Alter locus est, qui nunc in mentem subit, in primo capite libri eius de Testaceis primi, vbi quoque eorundem Testaceorum differentias ponens sic loquitur: Ex his (Testaceis) alia ab alijs testæ duritia superātur, vt Stellæ, Pulmones, Holothuria, Echini, (omnia enim ista Ostracodermis subijcit Aristoteles) longè minus dura testa continguntur quàm Purpuræ, & Buccina &c. Fatetur itaque Rondeletius Echinos à Philosopho Testaceis annumerari, & ipsemet ille in sua diuisione ita scribit: quare mirari subit, cur postmodum Echinos inter Testata non reposuerit, loco de ijs agens inter Testata, & Crustata medio: Nam quod Plinium in Crustatis recensuisse scribit, locus ille Plinij quem adducit, mihi valdè est suspectus, quin doctissimus Massarius longè aliter eum interpretatur. Agens enim is author toto nono libro de varijs animalibus aquatilibus, nominatim verò capite vigesimo de ijs quæ sanguine carent, & trigesimo de Cancris, Echinis, & Echinometris, vbi de Cancris esset locutus, subit, Ex eodem genere sunt Echini &c.

Plinius inter Crustata Echinos posuit.

B vnde Rondeletius ea verba ad proxima referenda abitratur vnà cum Zoographo, (quanquam ille ad Cancros, hic ad Locustas refert) Massarius verò ad exenguia; & meo iudicio rectè, nam in sequenti subinde capite idem Plinius nullo interposito alio animali iterum subdit: In eodem genere Cochleæ, &c. Quare si & hoc ad Cancros, vel Echinos, de quibus vltimùm erat locutus, esset referendum Testacea qualia Cochleæ sunt cum Crustaceis cōfudisset. Non me latet interim Plinium in ea fuisse opinione, quod Echini sint Crustacea, sed Rondeletius id videtur ignorasse, cùm locum Plinij minimè adducat. Is autem in eodē libro capite duodecimo legitur, vbi agit de digestione aquatilium per species, atq; ita infit: Aquatilium tegumenta plura sunt. Alia corio, & pilo integuntur, vt vituli, & hippopotami. Alia corio tantùm, vt delphini: cortice, vt testudines: silicum duritia, vt Ostreæ, & Conchæ: Crustis, vt Locustę: Crustis, & spinis, vt Echini: squāmis, vt pisces; aspera cute, vt squatina; molli, vt muræna: alia nulla, vt Polypi. Sic Plinius: cæterùm nos, Philosophum potius sequentes, Echinos inter Testata ponemus, & alterum Turbinatorum genus faciemus. Vt itaq; diuisionem Philosophi repetamus, Turbinata quidem non omnia ἑλίκην habere constat ex verbis eiusdem: Pars posterior in Mollibus adducta ast in anterio-

Echini Crustacei Plinio.

Turbinata omnia non habent ἑλίκην.

C rem, sicut in Turbinatis Testatorum. In vniuersum enim testa, partim cum Crustatis, partim cum Mollibus conueniunt. Crustatis quidem, quòd partem terrenam foris, carnosam intus habent. Figuram autem corporis eodem modo quo Mollia, Testata etiam quodammodo omnia habent: maximè verò è Turbinatis ea, quæ volutam habent, μάλιστα δὲ τῶν στρομβωδῶν τὰ ἔχοντα τὴν ἑλίκην. (Gaza vertit: quæ ex Turbinatis cuniculo in anfractum contorquentur.) natura enim horum vtrorumque perinde se habet, quasi quis directa linea (vt in quadrupedum, ac hominum genere est,) primùm extrema lineæ parte superiore os situm intelligat, quà a: mox stomachum quà b. tum ventrem, quà c. deinde intestinum vsque ad ostium excrementi, quà d. Hæc ita in sanguineo genere disposita sunt &c. At verò Mollia, & Turbinata, inter se quidem proximè constant, sed illis è conuerso. Finis enim ad principium flectitur, quasi quis lineam inflectendo (in circulum) adducat d. ad a. Cùm enim ita partes interiores eis collocentur, (foris) ambit alueus in Mollibus, τὸ κύτος: in Testato genere, Turbo, ὁ στρόμβος. (Notandum hìc monet Zoographus, quòd Strombus, & pro testa exteriore tantùm, & pro animali toto accipitur.) hinc fit vt excrementū meatu ori vicino emittatur. Hęc Aristoteles. Helicen autem fortè ea tantùm habuerint, (inquit

Vt cū Mollib. & Crustatis conueniant.

Strombus p testa exteriori, & pro toto animali.

D Zoographus) quæ in turbinem, veluti pyramidis forma exeunt, alia, vt Cochleæ quædam, lineas suas aliter digestas habent, circulorum ferè forma: qui plures ita coniuncti sunt, vt minores à maioribus contineantur, quod in helicoide linea non fit. Quomodo à Mollibus differant, etiam in Mollibus dictum est. Ab vniualuibus, biualuibusque differunt præterea, quòd illis adnata sit caro, cùm turbinatis magis sit soluta, vti idem Philosophus prodidit, apud quem plura de Turbinatorum partium forma inuenio, & ne sæpè in particularium historia veniant repetenda, hìc adferam. In quarto itaque de partibus, capite quinto, cùm dixisset Cochleas, & dentes prędvros, acutosque habere, & quod interiacet dentibus, carnosum similiter, vt Mollia, & Crustata, promuscidum etiam inter aculeum, & linguam: in superiori iungi quasi ingluuiem auium, à qua stomachus est, & sub hoc venter, in quo situm est id quod papauer vocatur, mox intestinum continuum tendi simplex, originem à papauere illo ducens. In omnibus. n. Testaceis inest hoc excremētum, quod vel esculentum esse præcipuè sentitur, subdit: cætera etiam Turbinata, vt Purpuræ,

Turbinata vt ab Vniualuib. Biualuibusq; differant.

Buccina (κήρυκες) similiter, vt Cochleæ constant. Biualuibus quomodo differant, modò diximus, at quomodo hisce eisdē assimilentur, diximus suprà in Testaceis in genere, nimirū vt operculo quodā congenito carni patulæ opposito claudantur. In quinto historiæ c. 15. cùm dixisset eundem modum, & idem tempus gignendi esse Buccinis, quod Purpuris, adiūgit, Operculum item oris idem, tam huic vtriq; generi adhæret natiuū, quàm cæteris Turbinatis omnibus. Pasci quoque exerta lingua appellata sub illo operculo solent. Diximus quoque carnem alijs Testatis nullam esse, vt Echinis; alijs esse, sed penitus inclusam, nec vlla ex parte conspectam, excepto capite, vt terrestriū Limacibus, & ijs, quæ Cocalia quidam appellarunt, & aquatilium Purpuris, Buccinis, Cochleis, & reliquis Turbinatis. Interiorum natura in Turbinatis (sumpta sunt hæc ex eodem philosopho histor. quart. capit. quarto,) omnibus similis est, nec nisi magnitudine (excessuque) variat: alijs enim partes maiores, alijs euidentiores, alijs minores, obscuriores que sunt. Adhæc discrimen illud duritiæ, mollitiæ, cæterarumque eiusdem generis affectionum. Caro enim prima in ore testę, quam omnia torosiusculam habent, alijs magis talis, alijs minus. Caput eius partis medio prominulum iungitur, & cornicula duo, quæ pro magnitudine plus minus capiunt incrementi. Exerunt caput more eodem omnia, idemq; per metum retrahunt intrò. Nonnullis etiam os, & dentes acuti, breues, & tenues, vt Cochleæ. Promuscidas etiam gerunt modo Muscarum: quod quidem membrum linguæ speciem præ se fert. Habent hoc idem, & Purpuræ, & Buccina firmum, & torosum, quo similiter, vt asili, & tabani quadrupedum tergora penetrant, imò longè validiùs: testas enim escarum possunt perforare. Venter os protinus excipit, similis in Vmbilicis ingluuiei auium, habētq; parte inferiore duo albida, torosa, mammis similia, cuiusmodi carunculas, vel in Sępijs esse animaduertimus, sed hæc torosiora. Gula à ventre duplex, longa, porrigit se vsque ad papauer, quod postremum fundo commissum est. Hæc ergo, vt in Purpuris, & Buccinis conspicua in clauicula testæ continentur. Quod autem gulæ subiungitur, intestinum est, gulæ ipsi continuum, simplexque ex toto vsq; ad exitum: cuius initium circa anfractum papaueris est, quà, & laxius hęret, quod enim μήκωνα, Latini verbum è verbo papauer appellamus, in omnibus Testaceis generibus inest. Hinc sursum versus replicans, carnis repetit sedem, finitque ad caput, vnde eijcitur excremētum, pariter in omnibus Turbinatis generibus, tam aquaticis, quàm terrestribus. Hæc est interiorum partium, quibus Turbinata constant, descriptio, prout ex Philosopho citat Rondeletius: qui item post traditas omnium Testaceorum differentias: Ex his omnibus, inquit, ea tantum hîc tractamus, quæ testam habent vnicam totam continuam, atque hoc quidem Turbinatis proprium est, quò à reliquis secernatur: ipsis tamen omnibus commune est, quod iam diximus, quodque testa intorta sit. Cæterum hoc de anfractuoso genere tantùm, non de rotundo intelligendum esse diximus suprà ex Aristotele. Scitu quoque dignum est quomodo crescant. Huius quoque meminit Philosophus in tertio de generatione cap. vltimo, vbi cùm demonstrasset Testata crescere, vt vermes, id ipsum etiam in Turbinato genere constare testatur, scilicet anfractibus eius, qui subinde accrescentes plures efficiuntur in partem priorem, quod caput vocatur. Crusta illa prætenui, quæ à fronte integitur, quasi biualue ex vniualui efficitur, eodem teste, agenteque de Testatorum omnium congenito operculo quo carni patulæ opposito clauduntur. Aliàs etiam cùm dixisset Nerites quasi tegmine dimoto adhęrere, quod velut operculum sibi possident. Vsum enim, inquit, quem biualuibus pars vtraque administrat, eundem altera exhibet Turbinatis. Cōtinēt papauer sua omnia clauicula, vt in quarto de partibus, capite quinto docuit, & in quarto de historia animalium capite quinto Echinos scribit habere quid amarum, nec esculentum, idque esse etiam in testudine, rubeta, rana, atque etiam in Turbinato genere, & in Molli, sed colore diuerso, & aut omnino ingustabili, aut magis ab vsu cibario alieno. Alibi cùm scripsisset, Echinis euenire, vt quod caput appellant, & os versus terram sit, quod verò ad excrementi exitum deputatum est, id supra habeatur, idem omnibus Turbinatis, Patellisq; euenire tradit: pastum enim de imo peti necesse esse. Mouentur etiam Turbinata, atque serpunt omnia, parte dextra, non ad clauiculas, sed in aduersum. Ex eodem, qui demum quomodo coeant, etiam nobis hoc reliquit in quarto de partibus capite nono. Mollium, inquit, partium interiores antè, cùm cæterorum exposui, tunc exteriorem ordinem prosequemur. Habent hæc foris alueum corporis indiscretum, & pedes parti priori iunctos circum caput, infra oculos, circà os, & dentes. Sed cùm cætera animalia quibus pedes, aut parte anteriore, posterioreq; eos habeant, aut latere, vt ea quæ multis pedibus innituntur, & sanguine carent, hoc vnum genus pedes parte, quam priorem in eo capimus, omnes continet. Cuius rei causa est, quòd

pars

Operculū. — *Carnē quā habeant.* — *Interiora turbinatorum.* — *Caro.* — *Caput.* — *Dentes.* — *Promuscis.* — *Venter.* — *Gula.* — *Intestinū.* — *Papauer.* — *Turbinatis quid proprium.* — *Qui crescant.* — *Operculū.* — *Amari aliquid habēt* — *Quomodo coeant.*

A pars eius posterior ad priorem eius adducta est, extremaq; coeunt,& confunduntur, quomodo Turbinatis inter Testata accidit &c.

DE TESTACEIS IN SPECIE.

Et Primùm

DE NAVTILO. Cap. III.

Ordinis ratio.

CVM vtilitates, tùm partium præstantia, quam hìc potissimum obseruamus, Turbinata cæteris Testatis anteponenda videntur. Inter hæc verò Nautili historia primo loco congruè texetur. Etenim cum Crustaceis, ac Mollibus, de quibus proximè iam diximus, conuenit, quia pedibus instructus est, vnde Polypis accensetur ab Aristotele; cum Testaceis, quia B Testa includitur; cum Testaceis autẽ turbinatis, quia Cochleæ ferè in morẽ στρομβώδης est.

Lib. 4. hist. cap. 1.

ÆQVIVOCA. SYNONYMA.

Fabula Timothei Milesij.

NAυτίλος legitur inter fabulas Timothei Milesij: & apud Varinum ναυτίλος, & piscem, & nautam significat; quæ sanè significatio nostro turbinato conuenit, quod Aristoteles alijs ναυτίλον & ναυτικὸν,& ὠὸν πολύποδος nuncupari scribit; quãquam Theodorus Gaza hæc aliter legerit. Nαυτίλον autem nautam vertit, vt pòst patebit. Suidæ etiam νάυτης dicitur. Naupliũ Plinij idem animal esse cum Nautilo (etiamsi, & hunc nominet Aristoteles) dicemus mox, vbi de generibus agemus. Robertus Constantinus Nauplij Concham, nunc à Græcis θαλάμlω τεχταποδίυ, vocari testatur. Nautilus Plinio etiam Pompilos nominatur, dùm ait: Inter præcipua miracula est, qui vocatur Nautilus, ab alijs Pompilos. Πομπίλος Eustathius pagina 1070. dicit esse ζῶον θαλάσσιον ἐρωτικὸν, ποικίλον, Πηλαμιδι ἐοικός. Et pag. 1067. tra-C dit hunc πομπίλοι à quibusdam nominari ἱερὸν ἰχθὺν, vt à Thimachide, vbi ait πομπίλοι ἱεροὶ ἰχθῦς, quod hemistichium & apud Athenæum legitur, vbi multa de hoc Pompilo. Ibidem ex Thalassijs Pancratis:

Nauplius Plinij.

Pompilus, & Nautil. synonyma Plinio.

Pompilus sacer piscis dictus.

Lib. 7.

> Πομπίλος ὃν καλέεσιν ἁλίπλοοι ἱερὸν ἰχθυν. id est,
>
> *Pompilus quem vocant Nautæ sacrum piscem.*

Cæterùm de amore huius piscis erga nautas, ibidem ex Nicandro.

Pompili piscis amor erga nautas.

> Πομπίλος ὅς ναυτῃσιν ἀδημονέουσι κελεύθοις
>
> Μηνοῦσαι. id est, vt vertit Natalis Comes,
>
> *Est assuetus iter miseris ostendere nautis*
>
> *Pompilus.* Et ex Alexandro Ætolo
>
> Πηδαλίῳ ἄκρῳ ἐπὶ πομπίλος ἀνιοχέυει.
>
> *Pompilos extremo residens temone gubernat.*

Aliquantò pòst ex Corinna,

> Πομπίλε, ναύτῃσιν πέμπων πλόον εὔπλοον ἰχθῦς
>
> Πομπευσαις πρύμναθεν ἐμὰν ἀδεῖαν ἑταῖραν:
>
> D *Pompile, felicem, qui nautæ per freta cursum*
>
> *Præbes, ipse meam rexisti lætus amicam.*

Ibidem ex Apollonio prolixè refert fabulam de Pompilo illo, quem scribit Eustathius ab Apolline comprehensum, in cognominem piscem transformatum esse, naui qua eum vehebat, in saxum conuersa; sed aliter quàm Eustathius fabulam enarrat. Ibidem ex Dionysio Iambo, qui itidẽ à nautis Πομπίλον vocari ἱερὸν ἰχθύν tradit, ἐςι δὲ πελάγιος, καὶ παρὰ τὰς ναῦς πυκνὰ φαίνεται, ἐοικὸς πελαμίδι, ποικίλος. Est autẽ marinus piscis, varius ac Pelamydi similis, qui ad naues sæpe cõspicitur. Aliquãto pòst ex Clitarcho. οἱ ναυτικοί πομπίλον, ἱερὸν ἰχθύν προσαγορέυουσι. διὰ τὸ ἐκ πελάγους προπέμπειν τὰς ναῦς ἕως εἰς λιμένα. διὸ καὶ πομπίλον καλεῖσθαι, χρύσοφρον ὄντα. Nautæ sacrũ piscem Pompilũ vocãt, quia naues mittat ex mare vsq; ad portũ, idcirco Põpilus appellatur, cùm sit aurata. Plinius de Thynnis: Iidem sæpe nauigia velis euntia comitantes, mira quadã dulcedine per aliquot horarũ spatia, & passuũ millia à gubernaculis spectantur, ne tridente quidẽ in eos sæpius iacto ter-

Li. 9. c. 15.

Pompilus comitatur nauigiorũ curſus. *Muſcardinus.*

riti. Quidam eos, qui hoc è Thynnis faciant, Pompilos vocant. Idem ſub finem libri trigeſimi ſecundi, Pompilum, qui ſemper comitetur nauigiorum curſus. Ex quibus omnibus liquidè conſtat Pompilum duo diuerſiſſima animalia ſignificare, Nautilum nimirum, de quo agimus, & Tynni genus. Porro Nautilum vulgus Neapolitanum Bellonio teſte Muſcardinum, & Muſcarolum nominat, quod etiam nomen Oſmylo commune eſt. Apud nos, quod ſciam, nomen non habet, ſed Latino vtimur. Zographus Germanicum finxit, ein Fackuttel, aut Schiffkuttel. E

GENVS. DIFFERENTIÆ.

Li.4. Hiſt. c.1.

IN librum de Teſtaceis, inquit Guliel. Rondeletius, Polyporum genera duo Conchis indita reijci poſſent, ſed cùm Polyporum tractationem aggreſſi ſimus, ſuperioribus; vtpotè quorum genera ſint, vt Ariſtoteli placet, rectè adiungentur; Ἔτι δ᾽ ἄλλοι δύο ἐν ὀστρέοις: ὅ τε καλούμενος ὑπό τινων ναυτίλος, καὶ ὁ ναυτικὸς, ὑπὸ ἐνίων δὲ ᾠὸν πολύποδος. Τὸ δὲ ὄστρακον αὐτοῦ ἐστὶν οἷον κτεὶς κοῖλος, καὶ οὐ συμφυής. οὗτος νέμεται πολλάκις παρὰ τὴν γῆν, εἶθ᾽ ὑπὸ τῶν κυμάτων ἐκκλύζεται εἰς τὸ ξηρὸν, καὶ περιπεσόντος τοῦ ὀστρέου ἁλίσκεται, καὶ (ἢ) ἐν τῇ γῇ ἀποθνήσκει. εἰσὶ δὲ αὐτοὶ μικροὶ, τῷ εἴδει δὲ ὅμοιοι ταῖς βολιταίναις. Καὶ ἄλλος ἐν ὀστράκῳ οἷον κοχλίας, ὃς οὐκ ἐξέρχεται ἐκ τοῦ ὀστράκου, ἀλλ᾽ ἔστιν ὥσπερ ὁ κοχλίας, καὶ ἔξω ἐνίοτε προτείνει τὰς πλεκτάνας. id eſt. Duo alij ſunt Polypi teſtis concluſi: (ἐν ὀστρέοις, malim inter Teſtacea, ὀστρέον enim Oſtracodermo ſynonymum eſt, vti ex Galeno alibi diximus.) is qui dicitur à nonnullis Nautilus, ſiue Nauticus, ſiue ouum Polypi. Teſta huius pectinis teſtæ ſimilis, quæ caua eſt, nec ita vt ei cohæreat. Sepius is iuxta terram paſcitur, vnde fit, vt in eam à fluctibus eijciatur, & teſta excuſſa capiatur, vel in terra pereat. Iſti parui ſunt, & facie ſimiles Bolitænis. Alter Cochleæ modo teſtâ munitur, quã nunquam deſerit, ſed brachia duntaxat interdum exerit. Hactenus Ariſtoteles interprete Rondeletio, qui meo iudicio probè vertit, tanquam duo tantùm genera Nautilorum Ariſtoteles deſcripſerit; non, vt Gaza, & alij eum ſecuti, tria. Quòd ſi pro verbis iſtis, καὶ ὁ ναυτικὸς, legas, ὁ καὶ ναυτικὸς nihil prorſus dubitationis ſupererit. Plinium quoque pro genere vno omnia hæc Ariſtotelis verba accepiſſe apparet. Alterum deinde genus eſt, καὶ ἄλλος ἐν ὀστράκῳ οἷον κοχλίας, &c. Enallagæ etiam numerorum, caſuum, & huiuſmodi, nimiũ familiares Ariſtoteli, hìc quoque mouere Gazam potuerunt, vt genus vnum in duo diſtraheret, nam cùm in ſingulari numero verba, & nomina aliquot rectè poſuiſſet philoſophus, mox numero temerè mutato, ceu de pluribus vno loquens, inquit: Εἰσὶ δὲ αὐτοὶ μικροὶ, &c. Sed quilibet etiam mediocris iudicij, perlectis philoſophi verbis, genera ſolùm duo eum ſtatuere animaduertet: vnum in teſta Pectunculi, teſtæ ſuæ non adnatũ: alterum verò in Cochleari teſta, & adnatum ei. Si quis tamen Gazæ tranſlationem adhuc deſideret, ea huiuſmodi eſt. Duo item viſuntur genera (Polyporum) Conchis indita: quorum alterum Nautam aliqui vocant, alterum Pompilum, ſiue ouum polypi. Teſta ij (αὐτοῦ eius, Græcè in ſingulari numero) vt Pectunculis, &c. Eſt etiam qui Cochlearum more ſiliceo tegmine ita muniatur, vt nunquam egredi ſoleat, ſuaque interdum brachia exerat. Ex his conijcit idem Rondeletius prioris generis teſtam eſſe eam, quam capiti de Nautilo præfixit, nimirum eam, quam & nos depictam exhibemus: Ea enim vnica, inquit, Concha conſtat caua, & vt inquit Plinius, acatij modo carinata, puppe inflexa, prora roſtrata (Plinij quidem hæc verba ſunt de Nauplio, tanquam altero genere nautili, vt doctiſſimè in ſuo corollario Zographus demonſtrat.) Quòd is ſit Nautilus, quem exhibemus, quodque ſimplici teſta conſtet, maximè Athenæi authoritate confirmatur, qui ſic ſcribit interprete Natali. Qui verò Nautilus dicitur, ſicut ait Ariſtoteles, non eſt quidem Polypus, at ſimilis quod ſpectat ad cirros, dorſumq; habet cruſtatum, emergitq; de maris profunditate, in ſeſe Concham habens conuerſam, ne aquam excipiat; atque ita conuerſus nauigat, duos cirros ſuperius exerit, inter quos membrana quædam tenuis conſpicitur, ijs ſimilis quæ digitis palmipedum auium intertæ continẽtur, alios duos cirros pro gubernaculis in mare demitti: ſi quid verò ad ſe venieus videat, pedes protinus contrahit, ac Cõcha mari repleta, quàm celerrimè in profundum demittitur. Vides hìc Athenæum Nautilo dorſum duntaxat teſtaceum tribuere, eiq; ob id ſimplicem eſſe teſtam, quòd eam aqua modo impleat, modò vacuet. Reprehendit idem Rondeletius Bellonium, qui Concham margaritiferam vulgò dictam ſecundam ſpeciem eſſe putá it. Sunt, inquit, de hac Cochlea margaritifera

Nautilorũ quot genera Ariſt. *Gazæ lapſus.* *Li.7.c.32.* *Cirrorum vſus.*

F G H

A garitifera scribens, qui hanc secundam esse Nautili Conchæ speciem tradunt, sed falsò, vt ex Aristotele dilucidè colligitur his verbis: Præter dicta Polypo ū genera, duo sunt Cōchis indita, quorum alterum à quibusdam Nautilus, &c. Alterum genus veluti Cochlea in testa latet, &c. Primùm stupidi est nō animaduertisse Aristotelem duo tantū Polyporum genera Conchis conclusa constituisse, vt ex verbis eius liquet, contra cuius mentē author libri de Aquatilibus (Bellonium intelligit) tria ponit. Tertia, inquit, Nautili species ab Aristotele prodita. Sed hæc secunda, quā adfert, Nautilus Aristotelis esse nequit; neq; enim Pectini cauo vlla ex parte comparari potest. Deinde cùm Nautili corpore sint exiguo, trahere Conchā tantæ magnitudinis non possent. Hoc non est artificiosè fingere; qui enim fingit, saltem probabilia debet dicere. Neque Concha Nauplij, quam depinxit Plinius, esse potest, vtpote cuius figura ab hac Concha alienissima sit. Naugeram similitudinem, & aliā (inquit) in Propontide sibi visam prodit Mutianus, Concham esse acatij modo carinatam, inflexa puppe, prora rostrata: in hac condi Nauplium animal Sepiæ simile. Hucusq; Rondeletius. Cæterùm cùm nec ipse, sicut neq; alius quispiam etiamnum aliud animal cognouerit, nedum depinxerit, quod pro secundo Nautili genere accipi possit, placet Bel-

Contra Bellonium.

Lib. 9. cap. 30.

Nauplius Mutiani.

B lonij coniectura, maximè cùm longè aliter in eo quàm in cæteris Cochleis animal lateat. Porro Plinius cùm de Nautilo paulò antè dixisset ex Aristotele, mox tanquam de altera eius: naugeram similitudinem, inquit, & aliam in Propontide visam sibi prodidit Mutianus: Concham esse acatij modo carinatam, inflexa puppe, prora rostrata: in hanc condi Nauplium, animal Sepiæ si[...]le ludendi societate sola: duobus hoc fieri generibus. Tranquillo enim vectorem demissis palmulis ferire vt remis; Si verò flatus inuitent, easdem in vsu gubernaculi porrigi, pandiq; Concharum sinus auræ. Huius voluptatem esse, vt ferat, illius, vt regat: simulq; eam descendere in duo sensu carentia: nisi fortè tristi (id enim constat) omine nauigantium humana calamitas in causa est. Hæc Plinius. Pro cuius vltimis aliquot verbis alia lectio sic habebat: simulque eam descendere incluso sinu, fluctu hausto territam visu: id enim vbi constat rumore nauigantium humana calamitas in causa est. Sed priorem, ceu clariorem, antiquioremq; probat Massarius. Mihi, sicuti & Zoographo Nauplius à Plinio Mutiani verbis descriptus, non alius quàm Nautilus proximè ex Aristotele ab eo memoratus videtur, Nauplij quidem hoc nomine alius nemo meminit quod sciam. Videtur autem casus rectus esse Nauplius, & per appositionem dictum à Pli-

Nautili secunda species quæ authori.

Nauplius Plinij qui.

C nio, in hanc condi Nauplium animal Sepię simile. Nauplium quidem, si rectè scribitur, dictum aliquis coniecerit, à nomine ναῦς, & verbo πλεῖν: hoc nauigare, illud nauem significat. Sed in eo saltem iure à Rondeletio reprehenditur Bellonius, quòd tria Nautili genera à Philopho memorari scribit. Robertus Constantinus in supplemento suo linguæ latinæ asserit maris Indici Nauplij carinam mulò latiorem esse quàm aliorum, vt Venetijs obseruauit.

Nauplius vnde dictus.

Bellonij error.

FORMA. DESCRIPTIO.

ARISTOTELES testam Nautili primi generis, quem hìc priuatim describimus, Pectinis testæ similē esse dicit, cauamque, nec ita vt ei cohærere: sæpius iuxta terrā pasci, ideoq; fieri, vt in eā à fluctibus eijciatur, & testa excussa, vel in terra pereat: esseq; paruum, & facie similem bolitęnis. Bolitæna autem Polypi species est, Polypiq; genus Nautilum fecit idem

D Philosophus, Oppianus quoque Nautilum Polypo similem esse scribit his versibus.

Nautilus Polypi genus.

Est quidam curuo tectus sub cortice piscis
Polypoai similis, quem dicunt nomine vero
Nautilon, insignem ponto sua gloria fecit.

Exactam nobis Nautili descriptionem reliquit Bellonius. Eius Concha, inquit, tribus fragmentis constare videtur, (carina scilicet, & lateribus: cùm tamen vna, & simplex sit,) quorum latera vtrimq; ceu carinæ iunctæ apparent, ea vt plurimùm magnitudine, quam ambę manus amplecti possunt: latitudine autem quantum pollex cum indice comprehendat. Omnes autem non excedunt crassitudinem membranæ pergamenæ, strijsq; in oblongum ductis ad oras crenis laciniatæ sunt, in formam rotundam abeuntes: foramen autem per quod Nautilus alitur, atq; exit de Concha, magnum est. hæc fragilis est, lactei coloris, lucida, admodum polita, omnino nauis rotundæ effigiem ferens. Nauigat enim per maris

Bellonij descriptio.

Concha Nautili.

Nautili primum genus Aristotelis secundum Bellonium, & authorem.

A ris summa, elatus de imo gurgite, effertque se testa inuersa, vt faciliùs ascendere possit, & inani scapha enauiget, atque vbi inde emerserit, tum Concham inuertit. Cæterùm Nautili brachijs interiacet membranula, qualis est inter palmipedum digitos, sed hæc magis est tenuis, in telæ araneæ modum, robusta tamen qua etiam aura inspirante velificat. Cirris quos vtrimque multos habet, pro gubernaculis vtitur, atq; vbi metuit, tum Concham protinus marino humore oppletam demergit. Cæterùm Psitaci rostrum habet, suisque cirris Polypi modo graditur, atque eodem modo acetabulis sorbet. Hæc itaq; Bellonius. Nautili picturam Ioan. Fauconerus medicus egregius ex Anglia olim ad Zoographum dedit, his verbis in epistola adscriptis: Mitto ad te hìc picturam cuiusdam piscis ex Testaceorum genere, puto Aristotelis Nautam esse: quam mihi primùm, cùm in Italia essem, Cæsar Odonus doctor Medicus Bononiensis exhibuit, vir vt humanissimus, ita in exteros admodum hospitalis: postea verò hìc in Anglia ipsum piscem vidi, quem pro loci, ac temporis opportunitate pingendum curaui. Testam habet externa parte ex fusca rufescentem: internam verò partem ita nitentem, & splendentē, vt cum Vnionibus preciosissimis de coloris amænitate certare posset. Multa quoque habet in ipsa testæ carina tabulata eodem colore nitentia. Velum constat ex pellicula tenuissima. πλεκτάναι ab vtroque latere demissæ carneæ sunt, & molles, vt Polyporum cirri, reliqua corporis pars confusa erat, & indiscreta, vt reliquorum Testaceorum generum. Hæc Fauconerus, Anglicum huius piscis nomen ignorare se confessus. Sed hæc Fauconeri descriptio ad secundum Nautili genus rectius aptari poterit. Testam Nautili Bellonius similem cum ea quam Rondeletius, pinxit, & conditum in ea Polypum extantibus cirris omnibus, multò proportione longioribus, nempe triplo, & amplius quàm Rondeletius pingit: ita vt terni eorum vtrinque crispati demittantur, bini in obliquum erigantur, nulla intermedia membrana. Eam enim veli loco ad planam testæ extremitatem (siue proram) erexit. Oppianus binos pedes erigi ait, interq; eos tenuem membranam veli instar, binos verò vtrinq; demitti, gubernaculis (οἰηκεσσι) similes. Sed Bellonij icon, & quam ex Anglia Zoographus accepit, necnon, & mea ternos vtrinq; demittit. Videntur autem remis, non gubernaculo, comparandi ij. Plinius solus cauda media vt gubernaculo hunc piscem vti scribit, nescio quàm rectè, quæ enim pars caudæ nomine in Polypo appellari possit, & extra testam emitti, non video.

Cirri. *Rostrum.* *Plinij error.*

B

C ORTVS. MOTVS.

De generatione incrementoque huius piscis nihil adhuc exploratum habuit Aristoteles: non autumat tamen hunc ex coitu gigni, sed vt cæteras Conchas prouenire, neque verò an Concha solutus viuere possit Nautilus. Rondeletius secundum Nautili genus sponte nasci, vt cæteras Conchas cùm dixisset, addit: De Nautilo (primo nempe genere) idem sentio, etiamsi id sibi non exploratum esse scripserit Aristoteles. Cirris Polypi modo graditur, & eodem modo acetabulis sorbet.

Sponte nasci.

VT NAVIGET.

D Aristoteles non minus eleganter quàm iucundè Nautili Polypi, nauigationem depinxit hoc ferè modo. Est Nautilus quoque Polypus, & natura, & actione mirabilis: nauigat enim per maris summa elatus. Ex imo gurgite effert se testa inuersa, vt ascendat faciliùs, & inani scapha nauiget. Cùm verò emerserit, Concham conuertit. Brachia membrana congenita connexa sunt: quemadmodum palmipedum auium digiti: sed hæc crassior est, & densior: illa longè tenuior aranearum telis similis: hac vt velo spirante aura; brachijs, vt gubernaculis vtitur (ἀντὶ πηδαλίω δὲ τῶν πλεκτανῶν παρακαθίησι. Gaza vertit. Cirros pro gubernaculis vtroque demittit latere.) Si quid metuerit, testam protinus mari replet, atque ita demergit. De eadem natandi peritia Aelianus, Nautilus, inquit, è genere Polyporum Cōcha vna preditus est, is cùm ex ima maris sede ad summā aquam effertur, inuertit, & mutat Concham deorsum versus, vt ne hausta aqua rursus demergatur: vbi verò ad summam æquoris peruenit, & mare ab aduersa tempestate conquiescit, supinam Concham vertit. Hac enim tanquam scapha nauigatione fertur: & duo (ego tria

Membrana vt in palmipedū auium pedibus.

potius

potius dixerim, nam & Polypi octo habent) brachia in vtrumque latus demiſſa, ſenſim, atq; moderatè mouens remigat, domeſticamque, & natiuam nauem propellit, quòd ſi ventus flat, brachia quę tanquam remos prius longè, lateq; porrigebat, gubernacula conſtituit, at quæ cæterorum brachiorum media eſt membranula prætenuis, ea paſſa, & intenta pro velo vtitur: ſicque cùm eſt ſine metu, nauigat. Sin quippiam à valentioribus beluis metuit, ſe demergens Concham aqua complet, & ſimul ex pondere in profundum delabens, ſeſe occultat, atque ita hoſtem effugit. Pòſt vbi mare eſt tempeſtate vacuum, & à Beluis quietum, de imo maris gurgite ſe extollens, rurſus per ſummum mare nauigat, vnde nomen habet. Hucuſque Aelianus. Plinius quoque Nautili mentionem faciens, eandem nauigationem deſcribit, ſed mendum vnum illic ſubeſſe ſuſpicatur Rondeletius: nam pro Pompilos, Polypi ouum legendum eſſe arbitratur ex Ariſtotele, ex quo Pliniũ hæc mutuatum eſſe certiſſimum: nam Pompilus (inquit) longè alius eſt à Polypis. Verba Plinij ſunt hæc: Inter præcipua miracula eſt qui vocatur Nautilos, ab alijs Pompilos. Ariſtoteles verò καλυμένος ὑπὸ τινῶν ναυτίλος κὴ ὁ ναυτικὸς, ὑπὸ ἐνίων ὠὸν πολύποδος. Pergit Plinius: Supinus in ſumma æquorum peruenit, ita ſe paulatim ſubrigens, vt emiſſa omni per fiſtulam aqua, velut exoneratus ſentina, facilè nauiget. Poſtea duo prima brachia retorquens, membranam inter illa miræ tenuitatis extendit, qua velificante in auras cæteris ſubremigans brachijs, media cauda vt gubernaculo ſe regit. Ita vadit alto Liburnicarum gaudens imagine: & ſi quid pauoris interueniat, hauſta ſe mergẽs aqua. Oppianus tradit Nautilũ πρηνῆ, id eſt, pronum è gurgite ſurſum natare: Plinius ſupinum: vterque quidem rectè, ſed alter fortè ad teſtam, alter ad animal ipſum reſpexit. Senſus quidem clarus eſt, nam ſi quis vas vacuũ in aquam caua parte præmiſſa adigat æqualiter, rurſuſque etiam eximat, aqua non intrabit, obſtante aëre. Propius autem ad Ariſtotelis mentem acceſſit Oppianus, nec minus perſpicuè Nautili nauigationem cecinit his verſibus ex Lippij verſione:

Vt tempeſtatẽ vitet.

Lib. 9. c. 29 Plinij loc⁹ ſuſpectus.

Plinius, & Oppianus conciliati.

—— Quem dicunt nomine vero
Nautilon, inſignem ponto ſua gloria fecit.
Per freta dum cautus ſub nauis imagine ludit.
In ſabulo domus eſt, ſumma defertur in vnda.
Pronus neu pontum capiat, plenuſq́; grauetur,
Cùm nando vehitur per fluctus Amphitrites,
Extemplo verſus tumidam per marmoris vndam
Labitur, vt nandi doctus, puppiſque peritus.
Atque pedes geminos tendit de more rudentum,
Quos inter medios tenues membrana tumeſcit.
Extenta atque pedes contingunt æquora ſubter
Themoni aſſimiles nauem, piſcemque, domumque
Deducunt, ſi fortè malum ſupereminet vllum,
Abſorbet fluctus intus, lymphiſque grauatus
A tumidis trahitur cum pondere fluctibus vnda &c.

Hinc homines nauigia inuenerunt, vt ex eodem Oppiano citat Lilius Gregorius Gyraldus.

Nauigiorum vnae inuẽta.

Plauſtra maris naues qui primus repperit: ille
Siue deus, ſeu mortali de ſemine natus
Audax orauit fluctus tranare marinos
Nauigium ſpectans piſcis: dum robora nectit,
Fecit opus ſimile. Hinc & ventis vela tetendit
Funibus, aperuit retro dehinc frena carinæ.

Syneſius quoque nauim, quæ remis impellitur, ζώῳ πολύποδι comparauit in ſuis epiſtolis. Hinc fortaſſis etiam circa Trœzenem, vt Clearchus ſcribit referente Athenæo, neque ſacrum appellatum Polypum, neque remigem (τὸν κωπηλάτlω) Polypum (Nautilum intelligo) fas erat piſcari: Sed tum hoſce piſces, tum Teſtudinem marinam attingere erat vetitum. Atque hæc de nauigatione. Cæterùm cùm Plinius de Nautilo velificante ſimul & remigante dicat: Ita vadit alto Liburnicarum gaudens imagine: de Nauplio verò Cõcham eſſe acatij modo carinatam, inflexa puppe, prora roſtrata, non incongruum erit, ea verba explicare. De Lyburnicis multa Bayfius in libro de re Nauali: nos quæ Appianus tradit, recitaſſe contenti erimus. Fuerunt (inquit) Liburni alterum Illyriorum genus, qui Ionium mare, & quæ in eo ſunt, inſulas deprædabantur celeribus, & leuibus nauigijs: vnde etiam nunc leues, & celeres biremes Romanis Liburnicæ vocantur. Talis nauigij formam

Nautilum vbi venari non liceret.

Liburnicæ naues.

A mam quoq; exhibuit Bayfius. Idem acatium docet à Strabone positum pro prædatorio nauigio: A. Hirtium simpliciter nauigium dixisse, quod Plutarchus acation, & Tranquillus scapham. fuisse & maxima quædam acatia. Acaton apud Thucydidem, & Lucianum Vallam ἀκάτιον interpretatum (nauigium) actuarium: quàm rectè se dubitare: quoniam actuarium à Græcis putat dictum κωπήρη (ναῦν) vel κωπῆρες πλοῖον.

Acatium.

Acatos.

EPIGRAMMA.

IN Nautilum piscem epigramma Callimachi Cyrenęi apud Athenęum legitur tale.

Κόγχος ἐγὼ Ζεφυρῖτι παλαίτερος, ἀλλὰ σὺ νῦν με
Κύπρι σεληναίης, ἄνθεμα πρῶτον ἔχεις
Ναυτίλον, ὃς πελάγεσσιν ἐπέπλεον: εἰ μὲν ἀῆται
Τείνας οἰκείων λαῖφος ἀπὸ προτόνων:
Εἰ δὲ γαληναίη λιπαρὴ θεός, οὖλος ἐρέσσων
Ποσσὶν, ἵν᾽ ὥσπερ καὶ τοὔνομα συμφέρεται.
Ἔς δ᾽ ἔπεσον παρὰ θῖνας Ἰουλίδας, ὄφρα γένωμαι
Σοὶ τὸ περίσκεπτον παίγνιον Ἀρσινόης.
Μηδέ μοι ἐν θαλάμῃσιν ἔθ᾽ ὡς πάρος, εἰμὶ γὰρ ἄπνους
Τίκτειτ᾽ αἰνοτέρης ὠεὸν Ἀλκυόνης.
Κλεινίου ἀλλὰ θυγατρὶ δίδου χάριν. οἶδε γὰρ ἐσθλὰ
Ῥέζειν, καὶ Σμύρνης ἐστὶν ἀπ᾽ Αἰολίδος.

In hoc Epigrammate quoniam obscuriora quędam sunt, Zoographus paucula hęc explicat, quæ nos quoq; præterire noluimus. O Venus Zephyriti (Nautilus loquitur) quamquam ego Concha sum ipsa etiam Luna antiquior, nunc primùm tamen tibi sum consecrata, eiecta in littus, & allata Arsinoæ. Hęc autem Ptotemæi filij Lagi filia fuit, præstantissimę formæ, Veneris, & venustatis studiosa. Οὖλος, crispus, idest crispantibus pedum cirris. Ὥσπερ καὶ τοὔνομα &c. idest vt nauta. ἵνα in eodem versu abundare videtur. Iulis oppicum est insulæ Co. Stephanus. Μηδὲ ἐν θαλαμηοῖ. legit Zoographus, Μηδέ μοι ἐν θαλάμης βόος, ὡς πάρος, &c. Smyrnę plures fuerunt, & earum vna Aeolica. De ouo Alcyones, non habeo, inquit, quod dicam. Idem Epigramma ita vertit Natalis Comes.

Explicatio

Arsinoe.

Iulis.

Concha vetus fueram Zephyris impulsa per vndas
Depositum primum nunc Venus ipsa tenes
Nautam, sulcabam pontum, si ventus, & aura
Dum mea natiuus vela rudens tenuit.
Si tranquillus erat, præbebat remigis vsum
Ipse pes, vt nostri nomina significant.
Litoribus vicina fui simul obuia Iulis
Essem spectandus sudus vt Arsiones.
At non in thalamis velut olim, mortua cùm sum
Ouum peioris nunc pario Alcyones
Cliniæ. ad ipse bona me gratificare sorori:
Quæ Smyrnæ nata est patribus Aeolidis.

DE NAVTILO ALTERO.
Cap. IIII.

BELLONIVS Cochleam margaritiferam vulgò nuncupatam, alterum Aristotelis Nautilum, vti paulò antè innuimus, facit. Id quamquam reprehendat Rondeletius, nos tamen non improbamus, donec tandem alia detur Cochlea, quæ rectiùs respondeat. Robertus Constantinus Nauplij (simpliciter) Conchā nūc à Græcis θαλαμωτοκταποδίαν, id est, polythalamū vocari scribit, quod nomen huic Cochleæ rectè quadrabit, mihi ū enim est, quot intus thalamos habeat: quāuis videā Nauplij, siue Nautili secundā speciē ab ijsdē Græcis, nunc (si eidē Cōstātino credimus) ἀρμενιστάρι nominari à velo, vt ait, qđ nauigādo erigit. Velificatur enim (inquit) more nauiū, protēsa, ac sublata mēbranula, siue tunica. Describit verò

Cochlea Margaritifera.

vt

vt opinor longè aliam, quàm Bellonius Cochleam. Inquit enim; Eius Concha non maior Cochleæ, sed subtilissima, ac pellucida: cuius hiatus oblongus, vt in Conchis Venereis. Sic ille. Bellonij sanè Concha Cochleâ multò maior est, de qua sic scribit: Secundam Nautili Conchæ speciem ab Aristotele traditam esse hanc puto, quam nostri artifices in magno pretio ad vasa ditioribus abacis accommoda conficienda habere solent. Porcellanam ob id vocant, quod de Muricis Conchæ (de qua in Buccino differemus (formam habeat. Eam enim etiam porcellanam nominant, ex qua antiquis vasa, quæ murrhina dicebantur, fieri solebant: id enim mihi conijcere per vos licebit; quanquam alij à myrrhæ (quam Græci σμύρναν vocant) fragrantia dicta fuisse putent. Murrhinum igitur Nautilum hunc dicere poterimus. Huius amplitudo cum superiore (Nautili primo genere) conuenit. Sed paulò magis est crassus: prior præterea Pectunculorum more striatus est: hic omnino glaber, parte interna infinita habens interstitia: vndecunq; nitidus, ac mira colorum varietate splendens: subinde circumagentibus se in purpuram, candoremq; maculis. Hæc Bellonius. Gallica nomina iconi adscripta erant hæc: Coquille de pourcelene; vel Grosse Coquille de nacre de perle. Cardanus quoque hanc Cochleam describit, sed alterum Aristotelis Nautilū esse non apparet eum nouisse. In Conchis margaritiferis, inquit, color non absimilis est Cochleis, quas India, vt dicunt, mittit. De colore, forma, ac substantia dicere possum, quòd eas viderim sæpius, vnde veniant, non sat dicere possum. Est igitur forma triremis cum alta puppi: in qua vasculum aliud, diceres poculum à natura excogitatum: nam & magnitudo tanta est eius quam vidi: vt cotylam capiat: res profectò vsus elegantissimi, & pulcherrimæ formæ. Limacis igitur hæc est Concha, Margaritarum Conchis simillima: tanto verò nostris nobilior Limacum Conchis, quanto Indicus aër, ac terra, tum aqua, nostris elementis sunt præstantiora. multorum enim sæculorum cursu res meliores euadunt. Hæc ille. Habes hìc primo loco Nautili testā rudi cortice obtectā, ac variegato colore castaneo. altero verò testā læuigatam, vtrumq; autē aperta, & perforata prora. tertio loco Nautili testa est varijs ab Indis imaginibus extimo cortici insculptis exornata. quarto, ac postremo testa per medium secta conspicienda proponitur, vt interior structura appareat.

Porcellana cur sic dicta.

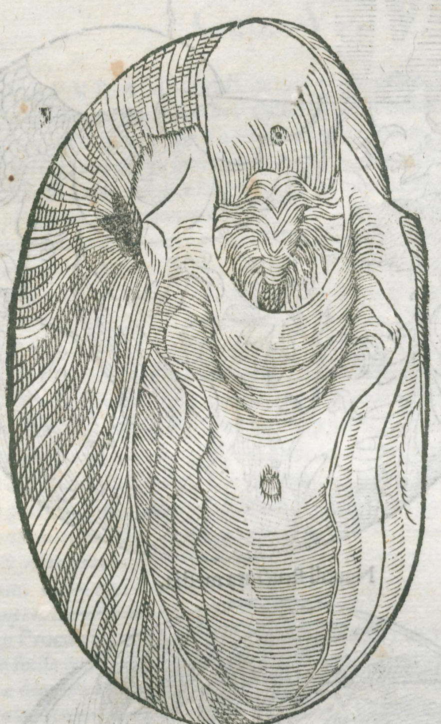
Vasa myrrhina vnde dicta.

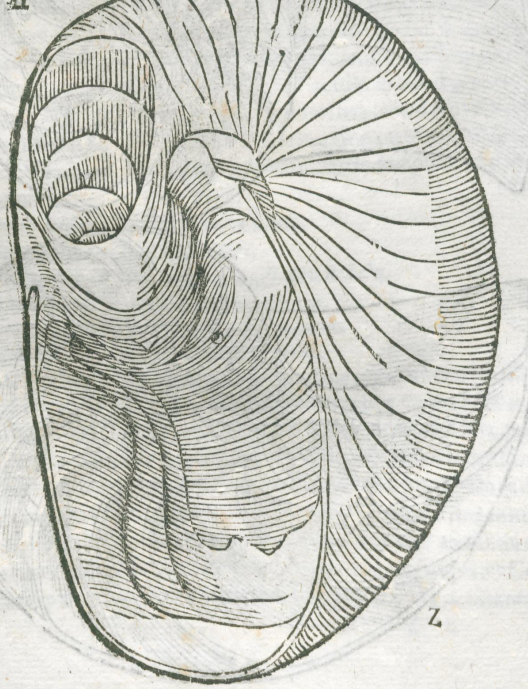
Murrhin⁹ Nautilus.

Synonyma Gallica.

Descriptio ex Cardano.

Nautilus testa rudi cortice obtecta, ac variegata castaneo colore.
Nautilus alter leuigatus. vterq; aperta perfracta prora.

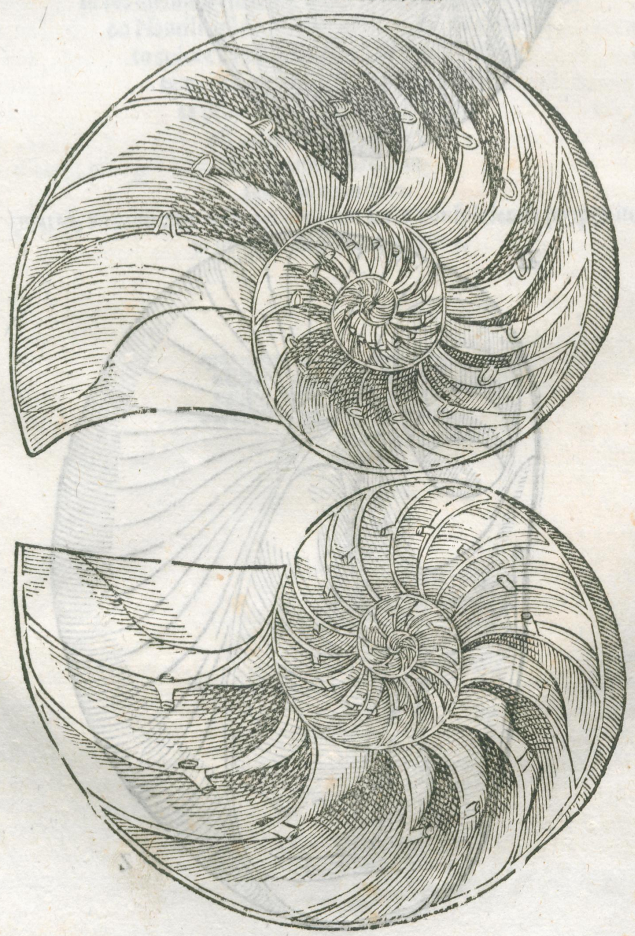

Nautilus ab Indis varijs imaginibus extimo cortice inſculptus.

Nautili ſtructura media.

A

DE PVRPVRA. Cap. V.

Nobilissimam esse Turbinatorum Purpuram.

PVRPVRAM Turbinatorum generis Concham nobilissimam esse ait doctissimus Rondeletius. Quod planè verissimum esse, nos qui inter omnia turbinata Purpuræ quoque primas tribuimus, nullo pœnè negotio asserere, atque affirmare possimus, cùm ex pretio, quo apud priscos habebatur, tùm ex vsu eiusdem. Theopompus apud Athenæum author est, Purpuram (ita quoque eius florem, quo vestes tingebantur, nominamus) olim, vel regibus raram, & expetitam fuisse, tanti quidem pretij (vt ab hoc auspicemur) vt æquali argento penderetur. Plinius pelagium, hoc est, Purpuram in libras quinquagenos nummos, & Buccinum centenos ponit, id est quinquaginta solidos, & centenos Gallicos, vti ex Budæo supputat Bayfius, qui etiam addit violaceæ Purpuræ libram denarijs centum, id est, decem aureis solatis constitisse, siue libris Turonicis viginti, supputante Roberto Cenali, dibapham Tyriam, denarijs mille, id est, mille Iulijs, vel centum aureis solis, vel libris Turonicis ducentis. Acceptum hoc quoque ex Plinio est, apud quem sic legimus: Nepos Cornelius, qui diui Augusti principatu obijt: Me inquit, iuuene violacea Purpura vigebat, cuius libra denarijs centum veniebat, nec multò pòst rubra Tarentina. Huic successit dibapha Tyria, quæ in libras denarijs mille non poterat emi. Celebrat item Purpuræ pretium Epigrammatarius, dum canit.

Pretium.

B

Emit lacernas millibus decem Bassus
Tyrias, coloris optimi.

Et in Mancinum —— *Mollibus decem dixti,*
Emptas lacernas munus esse Pompilæ.

Idem poëta in Proculeiam (inquit Bayfius) vestis Purpureæ immensum pretium ponit, quam trabeam fuisse puto, vel togam pictam, de quibus paulò pòst fusiùs dicetur. Ludit in vxorem quæ diuertit à viro, propterea quòd prætor esset renunciatus.

C

Quid, rogo, quid factum est? subiti quæ causa doloris?
Nil mihi respondes? Dicam ego, prętor erat.
Constatura fuit Megalensis Purpura centum
Millibus, vt nimium munera parua dares.

Magalẽsis] Purpura.

Per Magalensem Purpuram intelligit togam pictam, qua ornabantur prætores celebrandis Megalensibus ludis. Vel fortasse Megalensis Purpura accipienda est ea, quæ à prætoribus in ornatum chori in ludis illis, partim emebatur, partim conducebatur, partim etiam commodatò rogabatur. Cuius meminit Plutarchus in Lucullo, vbi loquitur de quodam prętore de spectaculis ambitiosè sollicito: qui cùm à Lucullo in chori ornatum, Chlamydes Purpureas peteret, respondit, inspecturum se si domi haberet, daturumque, postridiè verò interrogauit eum, quot sibi esset opus, illo autem affirmante centum sufficere, iussit accipere bis totidem. Hactenus Plutarchus, qui ex Horatio sumpsisse hæc videtur, epistola ad Numitium, dum ait:

Luculli luxus.

—— *Chlamydes, Lucullus, vt aiunt,*
Si posset centum scenæ præbere rogatus,
Qui possum tot? ait, tamen & quæram, & quot habebo,
Mittam, pòst paulò scribit sibi millia quinque
Esse domi chlamydum, partem vel tolleret omnes.
Exilis domus est, vbi non & multa supersunt.

D

Verùm vt ad Purpuræ pretium reuertamur, id si quis alius maximè celebrauit Plinius his verbis: Conchylia, & Purpuras omnis ora (hora) atterit: quibus eadem mater luxuria paria penè etiã margaritis pretia fecit: Proximè autem dixerat de margaritis, æternæ prope possessionis eas esse, & sequi hæredem. Et alibi: Pretia (inquit) medicamẽto sunt quidẽ pro fertilitate litorũ viliora: non tamẽ vsquã pelagij libras quinquagenos nũmos excedere, & Buccini centenos sciant, qui ista mercantur immẽso. Sed alia sunt in fine initia: iuuatq; ludere impendio, & lusus geminare miscendo iterũ, & ipsa adulterare adulteria naturæ: sicut testudines tingere, argentũ auro cõfundere, vt electra fiát, addere his ęra, vt Corynthia: Ex quo tam ingenti pretio purpuram non à quibusuis vsurpatam fuisse constare arbitror. Socrates,

Purpuram non omnes vsurpabã.

crates, referente Plutarcho in libro de Animi tranquillitate, quendam amicorum audiens dicere: quàm sumptuosa est vrbs? mina venditur vinum Chium, Purpura tribus, mellis hemina quinque denarijs: adduxit ad farinas, dicens, sextarius venditur obolo; frugaliter in vrbe viuitur: tum ad oliuas; duobus æneis chænix; deinde ad oxonides; hæc decem drachmis venditur vestis: viles sunt in vrbe. Sic Socrates, innuens benè quempiem, ac honestè vestiri posse, etsi ex tam pretiosa Purpura tincta non esset. Erant tamen omnes Purpuræ summoperè amantes, adeo vt tinctores illius, & qui eam adueherent, à vectigalibus immunes haberentur: Quare nec mirum erit, quod de Vladislao Polonorum rege legimus, Valachis quadringentarum Purpurarum tributum imposuisse. Strabo asserit Tyrios ob tingendi Purpuræ peritiam (quanquam maxima huiusmodi officinarum multitudo eorũ vrbem redderet grauiorem) locupletiores factos esse, & nõ solùm à regibus, sed à Romanis etiam libertate donatos fuisse: Iam verò qui Purpuram vsurparint, aliquid dicamus, & qui ea delectati sint, quales profectò reges fuisse, ac summos magistratus inueniemus, quin etiam sacerdotes, & quod amplius est, ipsosmet deos. Atque ita Palladis vulnus Purpurea fascia obligatum fuisse legimus, fascia scilicet, quæ deam deceret immortalem, quando mortalibus alba sufficere potest. Constat quoque vestes Purpurâ imbutas dijs suis veteres, tanquam eximia, ac singularia dona obtulisse; in quo sensu apud Statium legimus Iunoni sceptrigeræ à Tyrijs peplum dono oblatum, quod Purpurâ in primis condecoratum esset:

Vt purpuram amarent veteres. *Lib. 16. Geog.* *Tyrij cur diuites facti.* *Qui Purpura vsi.* *Vestes Purpureæ Dijs oblata.* *Lib. 10. Syluar.*

> *Peplum etiam dono, cuius mirabile textum*
> *Nulla manus sterilis, nec dissociata marito*
> *Versarat calathis, castæ velamina diuæ*
> *Haud spernenda ferunt, varijs vbi plurima flores*
> *Purpura picta modis, mixtoque incendirur auro.*

Ornabant autem etiam deorum templa tam pretioso apparatu, quemadmodum idem poëta sub exemplo Veneris demonstrat, canens:

Tẽpla Deorum Purpureis vestib. ornata. *lib. 1. Sylu.*

> *Digna Deæ sedes, nitidis nec sordet ab astris*
> *Hic Libydus, Phrygiusque silex, hic dura Laconum*
> *Saxa virent, hic flexus onyx, & concolor alto*
> *Vena mari, rupesque nitent: quis Purpura sæpe*
> *Oebalis, & Tirij moderator liuet abeni.*

Claudianus illustris admodum poëta eiusdem deæ superbissimum comptum descripturus, nõ inuenit colorem præstantiorem, à quo vestitum eius commendaret, quàm Purpureum: canit autem:

Lib. 2. de rap. Proser.

> *Illi multiplices crinis sinuatur in orbes*
> *Idalia diuisus acu, sudata marito*
> *Fibula, Purpureos gemmâ suspendit amictus.*

Ex recentioribus nostri æui poëtis non ignobilis Aelius Iulius Crotta de Apolline ait:

> *Phœbe pater latè Tyrio spectabilis ostro.*

In Tyro Herculi, sacerdos, referente Alexandro ab Alexandro, cum insula, & Purpura incedebat: Sed & Hebræorum Sacerdotes Purpuræ vsum magni admodum fecisse non est à ratione, aut veritate alienum. Tradit enim S. Isidorus Araonis cingulum Purpura, Cocco, & Hyacintho fuisse contextum, ex quibus præterea tabernacula dei confecta fuisse ex diuino præcepto sacra pagina testatur, non sine alto mysterio, vt suo pòst loco patebit. Inuenio item purpura, & aureo monili vtendi potestatem ab Antiocho cognomento Sedete datam fuisse Ionathani duci, & Pontifici Iudæorum, qui summi sacerdotis apud eos munere fungebantur. Erat veruntamen Purpura regum, ac cæterorum procerum præcipuum, ac peculiare ornamentum. Togam eorum regiam, ac pictam dictam fuisse Lazius autumat, quanquam & Romanis Coss. postmodum, vt modò patebit, ex vsu fuerit. Erat autem eodem scribente non modò Purpurea, sed aureis etiã flosculis exornata. Quantum verò decoris, atque ceu autoritatis regibus adderet tam pretiosum ornamentum, vel quilibet penes se iudicare potest. Plutarchus in præceptis reipublicæ gerendæ id obiter innuit, inquiens: At verò magni illi reges, & à Ioue, vt Homerus ait, prognati, Purpuris, sceptris, stipatoribus, deorumque oraculis seipsos extollentes, vbi maiestate sua tanquam præstantioris ipsi naturę vulgus sibi subiecerunt, & cætera. Audi quæso quod nobis facundissimus, ac Diuus inquit Ambrosius: Quid etiam Purpuras memorem, quę ornant regum conuiuia, amictus imbuunt? Aquarum est igitur, quod in regibus adoratur. Quamobrem taxatur à multis Euripides, quòd in ve-

Lib. 2. c. 8. *Sacerdotes Iudæorum Purpura vsi.* *li. 19. c. 21* *Toga regia Iudęorum.* *Lib. 8. c. 8.* *Toga picta quæ.* *Regum ornamentum Purpura.* *Euripides taxatus.*

A in vestibus laceris introduxerit reges, & principes, & è contrario laudatur Sophocles, qui in aureis, & Purpureis. Veteres quoque poëtæ, eosque secuti recentiores omnes amictus pretiosissimos, nominaturi, eos Purpureos semper faciunt, vt pluribus subinde locis patebit, nunc de regibus ipsis prosequamur. Ouidius.

Lib. 3. Metam.

——— *Medio rex ipse resedit*

Agmine Purpureus, sceptroq; insignis eburno.

Medea apud eundem de Iasone.

Rideat & Tyrio iaceat sublimis in ostro.

Eleganter etiam Horatius dicebat.

In arte poët.

Regali conspectus in auro, nuper & ostro.

Ceterùm ne in vna tantùm regione Reges Purpurâ resplendisse quispiā credat, de nonnullis diuersis aliquid quoque dicendum esse videtur. Strabo author est apud Nabatæos Purpuratos incedere reges. Persæ autem in primis Purpura induebantur. Testatur Herodotus regem Aethiopum, cùm conspexisset à rege Persarum missam sibi vestem Purpuream, & ab Ichthyophagis didicisset tincturæ rationem dixisse, δολερὲς μὲν ἀνθρώπυς B εἶναι; δολερὰ δὲ αὐτέων τὰ εἵματα, id est, non solùm homines esse subdolos, sed & vestes eorum esse dolosas. Plutarchus quoq; in libro de malignitate Herodoti de Purpura, & vnguento ait dixisse, dolosas formas, dolosas vestes esse Persarum. Et in Symposiacis eiusdem dicterij meminit his verbis: Aut vnguentum potiùs, & Purpuram auersamur ob luxum ijs adhærentem, tanquam dolosas vestes, dolosos colores, vt barbarus ille dicebat. Idem rursus author in oratione de fortuna Alexandri Persarum Purpuræ meminisse videtur, dum ait: Noli meæ virtuti detrahere, noli meam gloriam deprimere: tuum opus est Darius, quem ex seruo, & astanda regis dominum Persarum fecisti: tuum Sardanapalus, cui Purpuram pectenti diadema regium circumposuisti. Herodotus, Valerius, & Strabo clarissimi scriptores, quàm grata Persarum regibus fuerit Purpura, non obscurè innuunt asserentes Purpuram imperium peperisse Sylosonti apud Darium, qui olim curiosa contemplatione viderat Sylosontem amiculo Purpureo indutum, eiusque pulchritudine captus id mercari voluerat: Sed Syloson, Ego, inquit, amiculum pecunia nulla vendo, sed tibi dono, do, si modò tuum perpetuò esse debet. Mox Darius memor muneris liberaliter dati Sylosontem remuneratione regia remuneratus est; namq; pro veste illi re- C tribuit imperium Sami insulæ fortunatæ, & optimæ. Legitur præterea epigramma Philippi, in quo Leonides Lacædemonius Xerxi Persarum regi insultat, quòd eius corpus inter cætera cadauera inuentum ob singularem virtutem Purpura contegendum curasset, respuens ipsius honorem, proditori magis, quàm Lacædæmonio, id est, viro forti conuenientem. Charon apud Lucianum cum a Mercurio quæsisset, qui apud mortales ille esset, cui pallam Purpuream fibula nectebat, quemq; corona adornabat, intellexissetq; Polycratem Samiorum tyrannum esse, affirmat se huiusmodi hominum quæcunque nudum in suo nauigio agnouerit, maximè dertiurum, quando, inquit, neque Purpuram, neq; regium capitis tegmen, deniq; neq; solium secum adferant aureum. Virgilius quoq; de Latino rege loquens canebat:

Lib. 16. Geogr.

Persæ Purpurati incedebant.

Lib. 4.

Lib. 3. q.

In Thalia.

Lib. 4.

Lib. 14. Geog.

Syloson rex Sami quomodo factus.

Lib. 7. Aeneid.

Talibus Ilionei dictis defixa Latinus
Obtutu tenet ora, soloq; immobilis hæret
Intentos voluens oculos, nec Purpura regem
Picta mouet, nec sceptra mouent Priameia tantum.

Et pòst rursus:

Lib. 9.

Orbis picta croco, & fulgenti murice vestis.

D

Idem poëta de domo regia Didonis

Lib. 1.

At domus interior regali splendida luxu
Instruitur, medijsq; parant conuiuia tectis.
Arte laboratæ vestes, ostroq; superbo.

Item de eadem regina venatum cum Aenea eunte,

Didonis habitus.

Reginam thalamo cunctantem ad limina primi
Pœnorum expectant; ostroq; insignis, & auro
Stat sonipes, & frena spumantia mandit.
Tandem progreditur magna comitante caterua
Sidoniam picto chlamydem circundata limbo,
Cui pharetra ex humeris, crines nodantur in aurum
Aurea Purpuream subnectit fibula vestem,

Aenea.

Aeneas etiam apud eundem victoribus præmia proponit, quæ sunt: *Armaq; & ostro*
Perfusa vestes, argenti, auriq; talenta.

Sed & Mercurius ibidem Troianorum regem
Aeneam fundantem arces, ac tecta nouantem
Conspicit, atq; illi stellatus iaspide fulua
Ensis erat, Tyrioq; ardebat murice læna
Demissa ex humeris, diues quæ munera Dido
Fecerat, & tenui telas discreuerat auro.

L. 4. dec. 3.

Liuius verò scribit Hieronem, filiumq; eius Gelonem, Siciliæ reges, nec Purpuræ vestis habitu, nec alio vllo insigni differentes à cæteris ciuibus processisse, contrà Hieronymum Purpura, ac diademate, & satellitibus armatis, quadrigisq; etiam alborum equorum interdum vsum esse. Dionysius verò eiusdem insulæ tyrannus non modo ipse Purpuram induebat, sed referente Diogene Laertio, iussit aliquando in conuiuio, vt singuli in veste Purpurea saltarent. Id cùm Plato renueret, dicens,

Dionysius Purpurat° in Aristippi vita.

Οὐκ ἂν δυναίμην θῆλυν ἐνδῦναι στολὴν,
Ἄρρην πεφυκὼς, καὶ γένους ἐξ ἄρρενος, hoc est.
Effæminata veste non possum tegi
Cum sim vir, & virili natus stemmate.

sumpta ea Aristippus se induit, & cùm saltare inciperet, propriè, prompteq; dixit.
—— Καὶ γὰρ ἐν βακχεύμασιν
Οὖσ᾽ ὁ σώφρον οὐ διαφθαρήσεται, hoc est.
—— *Neq; in sacris Liberi*
Patris, pudica mens vnquam corrumpitur.

L. 7. dec. 3. Philippus Purpuram respuit.

Philippus quoque rex testante Liuio Purpuram quandoque respuit: hoc enim de eo scripsit: Philippus laudorum quoque qui reliqui erant, celebritatem, quantæcunq; de Romanis tamen victoriæ partæ famã auxerat, lætitiaq; ingenti celebrati festi dies, eò magis etiã, quòd populariter dempto capitis insigni, Purpura, atq; alio regio habitu æquauerat se cæteris in speciem. Præterea Plutarchus in libro de fraterno amore de Antiocho Seleuci fratre ait: Antiochus hoc nuncio allato (Seleucum nempe à Galatis deuictum) Purpuram deposuit, pullaque sumpta veste, & clausa regia, fratrem luxit. Phœnici regi, vt Suidas testatur, Purpura ab Hercule Tyrio, cùm hanc tincturam, canis sui maxillis cruentatis reperisset, oblata est, is verò rex primus Purpuram gessit. Cleitus Alexandri familiarius cognomine Candidus, quoties adeuntibus respondere vellet, amictus veste Purpurea, & obambulans cum ijs, qui compellauerant, sermones conferebat, vt Athenæus prodidit ex Agatarchide Cnidio libro decimo de Asia. Et mox ex Phylarcho, Alexandri quotidianos sumptus describens, ait primos clauarios Persas quingentos circa tabernaculum suum fori astitisse Purpureis, atq; melinis (colore mali Cydonij) vestibus indutos, extra tabernaculum Purpuratos quingentos, quibus cum vestitum indulserat. Scripsisse cum Alexandrum ad Ioniæ ciuitates, & primùm Chios, sibi Purpuram vt mitterent: velle namque se familiares omnes Purpura stola vestire. Sed de regibus hæc citasse sufficiat. Rectè quidem regalis inde Purpura dicta est. Cicero pro Scauro: Quem Purpura regalis non commouit, cum Sardorum mastruca mutauit? Mastruca vestis erat Sardorum è pellibus. Et Claudianus regiam eam nominauit, canens.

Phœnix primo Purpuram gessit.

Tributum ex Purpura

Regalis cur dicta Purpura.

Lib. 8.

—— *Cum regia circi*
Conuexum gradibus veneratur Purpura vulgus.

ipsos verò reges Purpureos.
Sub tua Purpurei venient vestigia reges.

Reges Purpurei cur dicti.

Purpuram petere qd.

Hinc quoq; Purpuram petere pro ad regni gubernacula aspirare Latini dicunt, itemque Græci. Plutarchus libro de fraterno amore: Contrà Antiochi, Seleuci, Grypi, Cyziceni cùm nõ didicissent secundo à fratribus esse loco, sed Purpuras, ac diademata appeterent, seipsos inuicem, ipsamq; adeo Græciam multis calamitatibus oppleuerunt. Virgilius,
Non illum populi fasces, non Purpura regum.
Et alibi —— *Nec Purpura regem*
Picta mouet.

Christus Purpurea veste indutus, & cur.

Quamobrem veste etiam Purpurea in hunc modum creator, ac redemptor humani generis, velut scenica larua regem fictitiũ agens, ac ridiculũ à nefarijs illis Iudæis illudebatur, cũ alioqui Purpura illa grandi nõ vacaret mysterio, de quo pòst agemus: sicut & ruber pileus & purpura, in Concilio vniuersali decimotertio Lugdonensi concessa sunt S. R. E. Cardi-

A Cardinalibus, vt admonerentur se semper paratos esse debere, pro Christiana religione sanguinem, qui per Purpuram Christi designatur, effundere. Amictus istius Cardinalium Illustrissimi Hyppoliti Estensis exemplo meminit Ariostus:

Cardinales cur Purpuram gestent.
Cant. 3. st. 14.

Quel che in pontifical habito imprime
Del purpureo Capel la Sacra chioma,
E il liberal, magnanimo, sublime,
Gran Cardinal de la Chiesa di Roma
Hippolito, ch' à prose, à versi, à rime,
Darà materia eterna in ogni idioma.

Iam verò Lacedæmonios ad prælia euntes puniceam vestem (φοινικίδα, φοινικίς autem vestis erat virilis purpurea, vnde & Plutarchus φοινικίδα pro paludamento (quæ vestis Imperatorum erat) Purpureo dixit teste Baysio.) indutos venire oportuisse tradit Aelianus, vt & color aliquam grauitatem præ se ferret, & si in eam sanguis è vulneribus influeret, terribilior spectatu hostibus fieret. Simile planè est, quod de Laconibus narrat Eustathius, sed tamen vestes in bello Purpureas gestasse prodidit, vt notæ sanguinis vulneratorum, B coloris cognatione tegerentur, & minus alij terrerentur. Verba Eustathij hæc sunt. χρησὰ εἶναι ἐν πολέμῳ φοινικόενθα φορήματα, ἔφανη καὶ ἐν Ἰλιάδι κατὰ ἔθος Λακωνικὸν, ὡς ἐν μάχαις ὑποκλέπτοιτο ἡ τοῦ αἵματος ῥύσις διὰ τῆς ὁμοχροῦ ἐνδύσεως. Vt modò ad Romanos accedamus, hos ferè vel à principio vrbis conditæ purpureo amictu delectatos fuisse luce clarius est, quanquam alij Tullum Hostilium, qui post Numam Pompilium vixit, regnauitq; primùm Purpura vsum esse velint, alij Numam Pompilium allata Regis Hetruscorum veste, alij ipsum Romulum, qui primus regnauit; verùm ego aliâ Romulum, aliâ Numam, Tullum aliâ vsum fuisse suspicor. Plinius, Purpuræ vsum Romæ (inquit) semper fuisse video, sed Romulo in trabea. Nam toga prætexta, & latiore clauo Tullũ Hostilium è regibus primùm vsum Hetruscis deuictis satis constat. Trabea autem, (de qua mox plura) propriè regum erat, eaque postmodum alios vsos fuisse suspicandum est: quare cecinit Virgilius:

φοινικὶς Vestis quæ In Crasso. Li. 6. var. c. 6.

Vestes Purpurea cur in bello. Odyss.

Romani reges qui primùm Purpura vsi.

Trabea.

Ipse Quirinali lituo, paruaq; sedebat
Succinctus trabea, læuaq; ancile gerebat.

Ausonius verò illustris admodum poëta, ac vir consularis id declarat dilucidè, dũ canit:

Epist. 23. ad Paul.

C *Paulinum, Ausoniumq; viros, quos sacra Quirini*
Purpura, & auratus trabeà velauit amictus.

Qui verò trabea erant induti, trabeati vocabantur, quod ex Ouidio innotescit, apud quem de Romulo legimus.

Trabeati qui.

Hoc igitur vidi trabeati cura Quirini
Cum rudibus populis annua iura daret.

Placuit postea & consulibus Romanis (de quibus pòst) atque Imperatoribus Purpura, atq; vt à primo auspicemur, de eo apud Ciceronem inuenio, Cæsar cum Purpura veste processit: Et rursus de eodem: paulò ante interitũ Cæsaris, cùm immolaret illo die quo primùm in cella aurea sedit, & cum Purpura veste processit, in extis bouis non fuit cor. Dion Cassius Octauium Augustum testatur peculiares sibi habuisse purpuram, palmatas, pictasque vestes, ideoq; cæteris interdixisse earum vsum. Legitur idem Imperator, ipse quod emerit in officinis Purpuram, vt si quæ præstantior esset alia, sibi cederet in vsum. Caligula referente Suetonio Ptolomæum, & accersitum è regno, & exceptum honorificè non de causa repentè percussisse, quàm quòd edente se munus, ingressum spectacula conuertisse hominum oculos fulgore Purpureæ abollæ animaduertisset. Nero vero, vt idem Suetonius testatur, piscatus est rete aureo, Purpura, coccoq; funibus tinctis. Lego etiam apud Xiphilinum, eundem Neronem vela, quæ in theatris, vel amphitheatris superinduci solent, arcendo æstui, & soli, Purpurea suspẽdisse stellis aureis variè interstincta. Eius verba sunt. Τά γε μὴν παραπετάσματα τὰ διὰ τοῦ ἀέρος διατιθέντα, ὅπως τὸν ἥλιον ἀπερύκει, ἀλουργὰ ἦν, καὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν ἅρμα ἐλαύνων ὁ Νέρων ἐνεσίκτο, ἀστέρες δὲ χρυσοῖ πέριξ ἐπέλαμπον, id est, Vela etiam quæ per aerem expansa ad arcendum solem, Purpurea erant inque ijs medijs Nero acu pictus, currum agitans (videlicet instar Phœbi, vt ait doctissimus Lypsius) circum verò vndiq; aureæ stellæ. M. Antonius apud Actium, vt scribit Alexander ab Alexandro, Purpureum velum prætoriæ naui pro insigni dedit. Idem fecisse ex Græcis legimus Alcibiadem. Plinius, nescio an de eodem Nerone, vidimus, inquit, iam & viuentium ouium vellera Purpura, Cocco Conchylio sesquilibris confecta, veluti illa sic nasci cogente luxuria. Huc quoque spectare videtur quod Iulius Capitolinus in vita Clodij

Lib. 49. Augustus ipse Purpuram emit.

Caligula cur Ptolomæum percusserit.

D

Neronis piscatio.

Vela Purpurea.

dij Albini ſcribit. Sanè vt tibi inſigne aliquod imperatoriæ maieſtatis accedat, habebis vtendi coccinei pallij facultatem, me præſente, & ad me, & cum mecum fueris: habiturus & Purpuram, ſed ſine auro. Athalaricus rex Iuſtiniano Imperatori apud Caſſiodorum à principio. Non vos, inquit, (innuens omnes Imperatores Purpura vſos fuiſſe) maiorum Purpuratus tantùm ordo clarificat, non ſic regia ſella ſublimat, quantum longè, lateq; potens gratia veſtra nobilitat. Et rurſus ad Hildericum regem Vandalorum, Mater quinimo haberi debuit, quæ nobis regna profudit. Nam & hoc nobilitati veſtræ fuiſſet adiectum, ſi inter has diuorum (Haſidirigorum) ſtirpem retinuiſſetis Amali ſanguinis Purpuram dignitatem. Adeo vt equidem luce ſit clarius omnibus Imperatoribus, ac regibus Purpuram placuiſſe, Claudianus de Honorio Auguſto quartum conſule:

Lib. 8. variar.

> *Omnibus acceptis vltro te regiæ ſolum*
> *Protulit, & patrio felix adoleſcis in oſtro.*

Herodianus de Commodo: ſimul, inquit, Purpureas ſibi auro intextas veſtes circundaret, non ſine omnium irriſione. Quippe eodem ſchemate, & fœminarum luxum, & herorum virtutem repræſentabat. Sic & apud Theodoritum legimus D. Ambroſium, cùm iuſſiſſet vt Theodoſius Imperator cum reliquis laicis conſiſteret, quia ad loca interiora ſolis Sacerdotibus aditus pateret, dixiſſe. Purpura Imperatores, non Sacerdotes efficit. Fuit ſanè Romæ Purpuræ vſus iam inde ab initio vrbis conditæ, vt diximus, diſtinguebatq;, vt ait Plinius ab equite curiam, id eſt, inſigne erat Romani magiſtratus, atq; idcirco quamplurimo vendebatur. Huic (Purpuræ flori) faſces, ſecureſq; Romanæ viam faciunt; (conſulatus autem inſignia erant duodecim faſces, totidem lictores, Purpurea prætexta, curulis ſella) idemq; pro maieſtate pueritiæ eſt. Diſtinguit ab equite curiam: Dijs aduocatur placandis, (conſules enim non niſi Purpurati ſacrificabant) omnemque veſtem illuminat: in triumphali miſcetur auro. Quapropter excuſata, & Purpuræ ſit inſania. Hæc Plinius, quibus ſane mirum in modum Purpuræ dignitatem extollit, adeo vt mirum ſit Purpuræ vſum tam rarum, vel penitus nobis potius ignotum eſſe, cùm alioqui tota poſteritas luxurioſa admodum fuerit. Hinc paſſim Purpura pro ipſomet magiſtratu accipitur, vt apud Ouidium de Piſone.

L. 5. Hiſt. Eccle. c. 17

Purpuræ vſus, & dignitas apud Romanos.

Conſules Romani Purpuras ſacrificabant.

> *Cùm tua biſſenos numeraret Purpura faſces.*

Sic & Iuuenalis ait —— *Sed quinq; tabernæ.*

> *Quadringenta parant, quid confert Purpura maius*
> *Optandum, ſi Laurenti cuſtodit in agro*
> *Conductas Coruinus oues.*

Elegantur, ac clarè Claudianus de tertio Honorij conſulatu canebat:

> *Diues Idaſpeis augeſcat Purpura gemmis*
> *Succedant armis trabeæ, tentoria lictor*
> *Ambiat, & Latiæ redeant ad ſigna ſecures.*

Aequè dilucidè Lucanus in panegyrico Calphurnij Piſonis.

> *Quis dignè refert, qualis tibi luce ſub illa*
> *Gloria contigerit, qua tu, reticente Senatu*
> *Cum tua biſſenos numeraret Purpura faſces,*
> *Cæſareum grato cecinisti pectore numen?*

Nec non & Martialis.

> *Te primum pia turba rogent, te voce ſalutent,*
> *Purpura te felix, te colat omnis honos.*

Et rurſus de conſulatu Syllij:

> *Rerum prima ſalus, & vna, Cæſar*
> *Gaudenti ſupereſt adhuc quod optet*
> *Felix Purpura, tertiuſq; conſul.*

Plinius de gallo gallinaceo: Vt planè dignæ aliti tantum honoris præbeat Romana Purpura. Ouidius de nono conſule.

Li. 1. Faſt.

> *Iamq; noui præeunt faſces, noua Purpura fulget.*

Quin & ipſum magiſtratum, ſiue Senatum purpureum vocari legimus. Statius.

Senatus Purpureus dictus.

> *Cantu Purpureum trahes ſenatum.*

Lib. 2. Syl.

Deponebant nonnunquam Purpuram, nimirũ vel allato triſti aliquo nuncio, vel ob mortem cuiuſpiam affinis, quo tempore pullâ ſeſe induebant: quare Plutarchus ait: Fertur eo die Craſſum, non Purpureum (vt Romanorum Imperatorum mos erat) ſed atro paludamẽto ad milites proceſſiſſe. Lucanus de toto magiſtratu præuidẽte calamitates belli ciuilis

In Craſſo.

Lib. 2.

A *Ergo vbi concipiunt, quantis sit cladibus vrbi*
Constatura fides superùm, ferale per vrbem
Iustitium, latuit plebeio tectus amictu
Omnis honos, nullos comitata est Purpura fasces.

Erat autem Purpura, inquit Lazius, apud Romanos per omnes vestes, nimirum Purpura prætexta, Purpura in lato clauo, Purpura chlamys, & Purpura plaudamentum. Tacuit autem trabeam, de qua tamen alij multa scribunt. cæterùm Purpuram fuisse per omnes eas vestes (quod nos quærimus) etiam confirmat, astruitq; doctissimus Aldus Manutius his verbis: Restat color: quem fuisse Purpureum non modò in latis clauis, verum in reliquis etiam tunicis, veterum testimonijs probabo. nam si tunicæ expertes lati claui Purpureæ sunt: cur latos clauos, id est, nobilissimum tunicæ genus Purpurâ priuemus? tunicas autem lato clauo carentes Purpureas fuisse, apertè docet Quintilianus his verbis: Vt Purpuræ rectè descendant, leuis cura est: notatur interim negligentia. Non loquitur de tunica lati claui, & Purpuras tamen nominat. Cicero etiam Purpuream tunicam non modò in ordine Senatorio, verùm in plebeijs quoq; hominibus videtur agnoscere, cùm ait

B de L. Pisone in oratione pro Sextio: Vestitus asperè, nostra hac Purpura plebeia, ac pænè fusca. Nostra, dixit, qua nos vtimur Senatores: plebeia verò, quia Purpurea Pisonis tunica fili crassitudine plebeiæ Purpuræ similor, quàm senatoriæ, videretur, deinde subiunxi de colore. Ac pœnè fusca: quia varius erat Purpurarum color, vt ex Plinio liquet. Verùm de tunica lati claui Purpurea, vt omittantur dubiæ fortassis fidei testimonia, satis aperta fit significatio in hoc Ouidij versu.

Induiturq; humeris cum lato Purpura clauo.

Plinius autem, cùm dixit: Purpura distinguit equitem à curia: non significauit in Senatoria tunica Purpuram fuisse, in equestri non fuisse: iam enim probauimus Purpuram in omni tunica fuisse, sed de lato clauo Purpureo locutus est, qui Senatorem ab equite Purpureum quidem clauum, angustum tamen gestante, distingueret. Id explanat idem Plinius: Annuli distinxere alterum ordinem à plebe sicut tunica ab annulis Senatum tantum: quanquam, & hoc serò: vulgoq; Purpura latiore tunicæ vsos inuenimus etiam præcones. Quis non videt latum clauum significari? nam, si solus Purpuræ color Senatum ab equitibus distinxisset; non dixisset, Purpura latiore tunicæ, sed Purpurea tunica. Ap-

C pellabatur autem tunica lati claui, ab ipsis clauis Purpureis, qui tunicæ inserebantur, vt ex Festo patet, quanquam cum palmata confundat, vt dictum est. Quibus clauis Purpureis vt opinatur Bayfius mappæ quoq; ad limbum, variari solebant. Et hoc est quod ait Martialis: *Et lato variata mapalia clauo.* Græci eam vocabant χιτῶνα πλατύσημον. Inserebantur eiusmodi claui Purpurei ad eam ferè partem qua pectus tegebatur. Horatius. *Et latum dimittit pectore clauum.* non quòd reuera essent claui, sed quòd viderentur clauorũ Purpurea capita super eminentia in tunicæ superficie. Dicebatur item hæc tunica, Purpura Stlataria, quoniam veteres slatum dicebant pro latum, & slitem pro litem. † Iuuenalis.

Spondet enim Tyrio Stlataria Purpura filo.

Prætexta verò toga dicta est à prætexendo, quia ei Purpura, vt ait Macrobius, prætexta erat: hoc est, quia Purpuram in ora habebat; vnde etiam Græci περιπόρφυρον vocant, id est, circumquaq; Purpuram habentem. Hac vtebantur pueri vsq; ad annum decimum septimum qui annus tyrocinij dicebatur. Cuius moris causas plures Macrobius indicat. Hanc intellexit Iuuenalis, cùm ait ——— *Vestem*

Purpuream teneris quoq; Mecænatibus aptam.

D Et antè dixerat.

Et princeps Tyrio vestem prætexuit ostro

Statius quoq; meminit de Aty iuuene loquens:

Nunc pedes ense vago; prensis nunc celsus habenis
Ceu spectetur, agit; triplici velauerat ostro
Surgentes etiamnum humeros, & læuia mater
Pectora: tunc auro phaleras, auroq; sagittas,
Cingulaq; & manicas, ne coniuge vilior iret
Presserat, & mixtum cono crispauerat aurum.

Quantum verò ad pueros pertinet, præcipuum prætextæ fingnificatum fuit, vt pudorem indicaret, quem scilicet ætas ea, quæ prætextata dicebatur, sibi proponere deberet; eiusq; rei indicium esse Purpureum colorem, vnde admonerentur verecundiam in dictis, factisq; omnibus amandam. Inuenio interim prætextam togam non tantùm puerorum fuisse, quin

Lib. 8. c. 8. *Purpura Romanis per omnes vestes.* *Lib. 11.* *Li. 9. c. 36. Plinius explicatus.* *Li. 33. c. 1. Tunica lati claui vnde dicta.* *Toga prætexta quæ.* *Stlataria Purpura.* *Annus tyrocinij quis.* *† Sat. 7.* *Lib. 1. Sat cap. 6.* *Sat. 12.* *Sat. 11.* *Pueri cur prætexta vterentur.* *Prætexta, toga etiam mastratus*

quin & magistratus. Liuius in oratione L. Valerij: Purpura (inquit) viri vtemur prætextati in magistratibus, in Sacerdotijs, liberi nostri prætextis Purpura toga vtentur. Plutarchus in quæstionibus Romanis. Purpura prætextam vestem tribunus plebis non gestat alijs magistratibus gerentibus: an quia magistratus omnino non est: nam neq; lictores habet tribunus plebis, neq; pro tribunali sedens responsa dat. Huc spectare videtur illud Silij Italici.

li.4. dec.4.

Bissenos hæc prima dedit præcedere fasces,
Et iunxit totidem tacito sermone secures,
Hæc alias eboris decorauit honore secures,
Et princeps Tyrio vestem prætexuit ostro.

Allusisse quoq; apparet ad prætextam Epigrammatarium hoc versu:

Diuisit nostras Purpura vestra togas.

Purpurea fascia.

Inuenio etiam prætextam qua Romanus magistratus vtebatur, à nonnullis Purpuream quandam fasciam valdè latam intelligi, quæ tamen multipliciter plicata in angustum contraheretur, atq; ita supra alia vestimenta, nunc ab humeris, nunc à pectore in fasciæ modum circumduceretur, nunc eius capita vtrinq; ab humeris in pectus dimitterentur, cuius generis amicula Romæ plerisq; antiquorum statuis inducta conspicias. Togam palmatam à palmis pictis appellari existimat idẽ Manutius, cuius tamen non multa apud scriptores veteres mentio extat: plures meminerunt tunicæ palmatæ. Nec assentitur Aldus, qui Festum secuti, si modo Festus ita scripsit, tunicam palmatam à latitudine clauorum dictam, & eandem esse cum lato clauo, arbitrantur. Quid enim simile (inquit) habet clauus cum palma? Quare tunicam palmatam fuisse credit, quam triumphantes, toga picta superimposita, tanquam insigne victoriæ præstarent. propterea Liuius eam simul cum toga picta nominant in decimo. Quos, inquit, vos sellis curulibus, toga prætexta, tunica palmata, & toga picta, & corona triumphali, laureaq; honoratis. Quo loco satis patet non significari latum clauum; non enim post togam prætextam nominaretur: cùm toga prætexta sit honoratior, quia non ea Senatores omnes, vt lato clauo, sed tantùm qui magistratum gererent, vtebantur. Toga picta, vestis Hetrusca fuit, Purpurei coloris, auro distincta, à triumphantibus gestari solita, quam, vt ait Florus, subactis duodecim Thusciæ populis, Tarquinius Priscus Romam transtulit; id quod etiam Dionysius confirmat. Macrobius, & Plinius id non Prisco, sed Tullo Hostilio tribuunt. Hæc Purpurea fuit, vt Dionysius ostendit. Picta vocatur, quòd in ea variæ figuræ ita fingerentur, vt ea species ad picturæ similitudinem accederet. Differebat ab hac toga Purpurea, quia hæc erat pura, & omnibus senatoribus communis, quanquam magistratum non gererent: à toga prætexta verò, quia hæc erat alba cum limbo Purpureo circumducto, cùm Purpurea limbum non haberet. Trabearum genera tria fuisse Suetonius in libro de vestimentis, authore Seruio, ostendit: vnum è sola Purpura, dijs consecratum, alterum è Purpura non sine albo, quo reges vsi fuerint, tertium augurale è Purpura, & cocco. Primum itaq; illud fortè fuerit, quod nos superius Dijs, & consecratum, & gratum fuisse diximus. Secundi generis trabeæ fuerunt præ reliquis in maximo apud Romanos vsu. Non enim reges tantùm, verùm etiam pulsis regibus consulens, item equites, cum trabeati idibus Quinctilibus transueherentur, eas vsurparunt. Et consulum quidem trabea, vt videtur Aldo Manutio, post reges fuisse militaris habitus, quo consules in bello vsi fuerunt: ad cuius opinionis corroborationem citat illud Liuij: Consul, cùm Corcyræ hybernasset, vere primo incontinente trabeatus ad hostem ducere pergit: eandemq; ob causam etiam equestres turmas bellicam speciem repræsentantes, idibus Quinctilibus trabea vestitos transuectos esse asserit. Meminit huius trabeæ consularis Ausonius in gratiarum actione, pro consulatu, his verbis: In procinctu, & tum maximè dimicaturus, palmatæ vestis meæ ornamenta disponi feliciter, & bono omine: namq; iste habitus, vt in pace consulis est, sic in victoria triumphantis. Parum est, si qualis ad me trabea mittatur, interrogas: te coram promi iubes. Hæc ille, ex quibus illud primùm constat, triumphalem Romanis trabeam fuisse, quòd alibi non facilè inuenias: triumphabant enim in toga picta, vt diximus. deinde consularem: quod reipub. temporibus inusitatum fuit: prætexta enim tunc, & consules, & reliqui magistratus vtebantur: postremò trabeam, & palmatam vestem, & togam pictam eandem facit: quin etiam trabeam auro pictam dicit, quod nec Suetonius, vbi de tribus trabearum generibus agit, nec quisquam alius veterum scriptorũ veteris, & liberæ reipub meminit. Vnde apparet Gratiano imperante, & trabeatos consulens fuisse, qui prætextati antea fuerant, & trabeã fuisse pictam contra veterum consuetudinem. De tertio trabearũ

Toga palmata. — *Toga picta* — *Cur picta dicatur.* — *Trabearũ genera.* — *Lib.32.* — *Triũphant in toga picta.*

genere

A genere loquitur Dionysius, vbi de Saliorum vestitu, vel trabeis scribens, eas περιπορφύρας vocat, id est, Purpura prætextas, puniceo colore alternis intertexto. Erat præterea Purpura patritia, cuius meminit Eusebius his verbis: nam insignis Purpura patritia Constantinus ibat paterna domo, patrem quasi reuixisse cunctis in se monstraturus. Militaris Purpura ob virtutem dono dabatur, quod meminit Iulius Cæsar, dum scribit: Cæsar tum quidem honores minimè proponere velle ait, cùm plures tribuisset legionibus coronas, alias turmarum ducibus, tribunisq; Purpuream vestem. Et post Cæsarem Virgilius, qui scribit Aeneam Cloantho, quòd præ cæteris rem bene gessisset, Purpuream chlamydem donasse:

Lib. 3. *Purpura patritia.* *Lib. 1. de Constant.* *Purpura militaris.* *Lib. 3. de bel. ciuili.*

Victori clamydem auratam, quam plurima circum
Purpura Mæandro duplici Meliboea cucurrit.

Vuolfgangus Lazius arbitratur ab huiusmodi Purpura Satrapas quondam, & qui in comitatu principis, aut regis erant, dictos esse Purpuratos, qui, inquit, alia item voce ab alio vestimenti genere nominabantur prætextati. Liuius: Sopatrum ex Purpuratis, & propinquis regis cum quatuor millibus Macedonum, & pecunia nuper missum in Africā B esse. Præsidialis Purpura eodem Lazio scribente magistratuum erat, & prouinciæ præfectorum, qua fortasse Pilatum induisse Christum Saluatorem nostrum credendum iudicat. Meminit illius togæ Spartianus in historia Septimij Seueri. Habuit etiam aliud omen imperij, cùm rogatus ad cænam Imperatoriam palliatus venisset, qui togatus venire debebat, togam præsidiariam ipsius imperatoris cepit. Hanc intellexisse videtur Sidonius Apollinaris.

Lib. 8. c. 8. *Satrapę Purpurati prętextatiq; cur dicti.* *Lib. 10. dec. 3.* *Præsidialis Purpura.*

Huic Socer Antemius præfectus, consul & idem
Iudicij populos atq; annum nomine rexit
Purpureos fortuna viros cum murice semper
Prosequitur solum: hic tantum mutatur in illis
Vt regnet qui consul erat.

Lacernas in vsu vulgi pullas fuisse constat. Lypsius excipit delicatos, qui, inquit, amethystini coloris sumebant, aut coccinei, non tamen sine nota hominū seueriorum. Martialis.

Lacernæ. Lib. 1. Elect. c. 13

Amator ille tristium lacernarum
Et baticatus, atq; leucophæatus,
C *Qui coccinatos non putat viros esse*
Amethystinasq; mulierum vocat vestes:
Natiua laudet, habeat & licet semper
Fuscos colores, Galbanos habet mores.

Seneca epist. 115. Quod vides istos sequi; qui aut vellunt barbam, aut interuellunt, qui labra pressius tondunt, aut abradunt, qui lacernas coloris improbi sumunt, qui per lucentem togam, qui nolunt facere, quidquam quod hominum oculis transilire liceat. Lacernæ coloris improbi, Purpureæ sunt. quoniam insolens ille color adhuc Senecæ temporibus. Simile in pænulis, quæ vulgò item pullæ: Purpureæ tamen quædam lautiorum. Dio Cassius de Tyberio: Cumq; Purpurea toga plerique vterentur, quod antea vetitum fuerat, neminem quidem ipse reprehendit, aut mulctauit; sed cùm fortè pluisset in conuentu quodam, pulla pænula se induit, quo facto vti alio genere vestium nemo deinceps est ausus. Et hinc liquet, inquit idem Lypsius, quotiens interdictus Tyrius color, non ad togas id referendum (albæ enim & pullæ tantùm in vsu) sed ad pænulas, & lacernas. Phasis libertus, vt citat Martialis, cùm legitimum equitis censum non D haberet, lacernis Purpureis volebat videri eques, & cùm nuper Domitianus iussisset seruare legem Othonis, ne cui liceret sedere in decimoquarto gradu, nisi equestrem censum haberet, hic in theatro iactabundus laudabat legem, quasi ipse esset eques: sed Lectius cui ordinis theatralis cura erat demandata, iussit eum surgere.

Lacernę coloris improbi. *Lib. 57.* *Lib. 5.* *Equitū lacerna.*

Edictum domini, deiq; nostri
Quo subsellia certiora fiunt,
Et puros eques ordinis recepit
Dum laudat modò Phasis in theatro
Phasis Purpureis ruber lacernis,
Et iactat tumido superbus ore
Tandem commodius licet sedere
Nunc est reddita dignitas equestris
Turba nunc premimur, nec inquinamur.

Nae

Hæc & talia dum refers supinus
Illas purpureas, & arrogantes
Iussit surgere Lectius Lacernas.

Lib. 3.

Eodem modo lego apud Athenæum iuuenem quendam ex Ionia indutum Purpurâ, aureis fimbrijs Athenas cùm profectus est, interroganti cuidam, cuias esset, respondisse, se esse diuitem. Vt non videatur mirum Purpuram a Cicerone, alijsque plebeiam vocari, Eò enim pocessit Purpura, vt ne plebs ab ea sibi tẽperare vellet, adeo vt sepè leges aduersus illam latas esse legamus. Suetonius: Iulius Cæsar Conchyliatæ vestis vsum, nisi certis personis, & ætatibus, perque certos dies ademit. Dio Cassius longè aliter: Cæsar edixit ne quisquam nisi Senator, qui cum magistratu esset, Purpuram gestaret, quam iam vulgo sumi videbat. In codice Iustiniani etiam priuatis hominibus vsus Purpuræ interdicitur, in titulo, quæ res vendi non possit. Nero verò Tyrij, & amethystini coloris vsum prorsùs interdixit referente Suetonio. Et apud Syracusanos lege erat cautum, ne Purpura, aut auro fæminæ se exornarent. Præterea à seuerioribus omnibus probro dabatur eadem, vt apparet ex oratione Ciceronis pro Cælio: Si quem etiam minimorum horum aliquid offendat, si Purpuræ genus &c. Plutarchus in Catone: ἐπεὶ πορφύραν ἑώρα τὴν κατακόρως ἐρυθρὰν καὶ ὀξεῖαν ἀγαπωμένην, αὐτὸς ἐφόρει τὴν μέλαιναν. Id apparet etiam ex hoc Virgilij, quo significatur parum virilis vestis:

Stulti.
Purpura cur plebeia dicta.
Leges latæ aduersus Purpuram.
Lib. 49.

Vrbis picta croco, & splendenti murice vestis.

Alexander ab Alexandro scribit Purpuram plebeiam fuscam, & obsoletam fuisse, non murice, aut cocco, sed herbarum succis infectam. Nos quoque supra penè fuscam fuisse ex Cicerone diximus; alij putant fuisse quidem ex Purpura, sed cærulea, aut obscura. Cæterùm vt ad nobilium Purpuram reuertamur, cur ea vterentur ij proceres, atque vti debeant elegãtissimè, ac disertè admodũ docet Cassiodorus: Comitis Stephani insinuatione comperimus, sacræ vestis operam, quam volumus necessaria festinatione compleri, disrupto magis labore pendere: cui vsum subtrahendo solennem abominandam potiùs inferre cognosceris tarditatem. Credimus enim aliquem prouenisse neglectum, vt aut crines illi lactei, carneo poculo bis terq; satiati, pulcherrima minus ebrietate rubuerint, aut lanæ non auxerint adorandi muricis pretiosissimam qualitatem. Quapropter si perscrutator Hydrontini maris intusa Cõchylia solenniter condidisset apto tempore, acervus ille Neptunius, generator florentis semper Purpuræ, ornator solij, aquarum copia resolutus imbrem aulicum flammeo liquore laxaret. Color nimio lepore vernans, obscuritas rubens, nigredo sanguinea regnantem discernit, dum cõspicuum facit, & præstat humano generi, ne de aspectu principis posit errari. Mirum est, substantiam illam morte confectam, cruorem de se post spatia tam longi temporis exudare, qui vix solet viuis corporibus vulnere sauciatis effluere. Nam cùm sex penè mensibus marinæ deliciæ à vitali fuerint vigore separatæ, sagacibus naribus nesciunt esse grauissimæ: scilicet ne sanguis ille nobilis aliquid spiraret horroris. Hæc cùm infecta semel substantia perseuerat, & nescit ante subtrahi, quàm vestis posit absumi. Quod si Conchyliorum qualitas non mutetur, si torcularis illius vna vindemia est, culpa nimirum artificis erit, cui se copia nulla subtraxit. In illis autem rubicundis fontibus cùm albentes comas serici doctus moderator intinxerit, habere debet corporis purissimam castitatem, quia talium rerum secreta refugere dicuntur immunda. Et paulò pòst. Verùm talis tantaq; res, quàm facili legitur inuenta compendio? Nam cùm fame canis auida in Tyrio litore proiecta Conchylia impressis mandibulis contudisset, illa naturaliter humorem sanguineum defluentia, ora eius mirabili colore tinxerunt. Et vt est mos hominibus, occasiones repentinas ad artes ducere, talia exempla meditantes fecerunt Principibus decus nobile dare, quod substantiam noscitur habere mediocrem. Eoa Tyros est Hydron Italica, aulicum profectò vestiarium, non antiqua custodiens, sed iugiter nouella transmittens. Cùm itaque tanta apud Romanos in dignitate habita sit Purpura, non mirum est, cur non omnes Patritij Veneti ea vtantur. Hi enim togati incedunt simili ferè quo Romani antiqui amiculi genere, eo excepto quod Purpureum non sit, sed ex nigro panno: Purpura enim nisi magistratum gerentibus conceditur, hisque insigniori-bus. Nuptialibus quoque & cũ primi honores, quos procuratorios vocãt, alicui deferũtur (Sunt verò hi sacrarum largitionum præfecti) tum consanguineis, & cognatis, & affinibus licet per aliquot dies vti Purpura in lętitię, gratulationisque significatum. Iam verò de alijs quibusdam vestibus, quas Purpura decorabat, postquam in eas incidimus, non abs re fuerit quædam quàm breuissimè recensere, ne Purpuræ authoritatem, atque honorem deprimere velle videamur. Rauisius Textor scribit Purpuram in imo consitam habuisse genus

Li. 5. c. 18.
Purpura plebeia qualis.
Proceres cur Purpura vterentur.
Purpuræ inuentio.
Hydrõ Italica.
Veneti patritij, quib' vtantur vestibus.
Vestes Purpureæ aliæ.

A nus vestis, quod limbus dicitur, vnde limborarij vestimenti huius textores dicantur. Ab his fortasse non differebant perinesa vocata vestimenta, in quorum etiam extremitatibus, vt Stephanus Aqueus ait, Purpura assuta circumcurrebat. Forteq; etiam limus dicebatur: multi enim apud Virgilium legunt velati limo, vt testatur doctissimus Turnebus, nam limus, inquit, vestis erat ab vmbilico ad pedes, ad pudenda poparum tegenda. Higenus limum cinctum ideo dicit vocatum, quòd Purpuram transuersam habeat: habebat enim in extremo Purpuram limam. Paryphes (παρύφες) apud Pollucem, & Paralurges (παραλούργες) indumentum appellatur attextam vtrimque habens Purpuram. Id verò ab Ionibus dicitur Pachyales. (πηχυαλές.) sed & in tunicis virgæ (ῥάβδοι) Purpureæ vocantur paryphi (πάρυφοι) vnde & in latinis literis (inquit Cælius) virgatæ vestes, & apud poëtam sagula virgata, quæ haberent in virgarum modum deductas vias: cui sententiæ subscribit Diodorus: tametsi in eo allusum Seruius putat ad Gallicam linguam, qua virgæ diceretur Purpura. Virgilij versus est.

Virgatis lucent sagulis, tum lactea colla
Auro innectuntur.

Limbus qd.
Perinesa vestimenta
Li. 11. Ad. cap. 1.
Limus quæ vestis.
Paryphes.
Li. 7. c. 13.
Lib. 8. Aeneid.
Lib. 6.
Paryphes.

B Paryphes etiam nominatur apud Athenæum his verbis: Syracusani prohibuerunt, ne mulieres ferrent vestes Purpura prætextas, πορφυρᾶς ἐχούσας παρυφάς, præterquam meretrices. χιτῶνας ἐνδεδυκότες περιπορφύρους, nominat Hippias apud eundem. Περιήγητος Hesychio est ὁ περιπόρφυρος χίτων: & περιοήσσαια, περιβόλαια, οἷς ἐν κύκλῳ πορφύρα παράκειται. Zographus legendum putat quatuor syllabis περινησσα, quoniam ita habeat Pollux: Περίνησσα ὑπόκροσσον ἐστὶ περίβλημα, ἔχον τὰ νήματα ἐξηρτημένα: ἡ πορφύρα κύκλῳ τὰ τέλη τοῦ ὑφάσματος περιέρχεται, νήσου σχῆμα ποιοῦσα τῇ περιφορᾷ τοῦ χρώματος. hoc est, ita vt ambiens vndiquaque Purpura, vestem reliquam, ceu mare insulam includeret; vt fortè eandem vestem Anaxilas νῆσον id est, insulam vocarit. Viriles vestes à coloribus dictæ sunt teste eodem Polluce, πορφυρίς, ἁλουργίς, φοινικίς. Ξυστίς vestis erat tragica muliebris, & exponitur πορφυρὶς (ἢ) κροκωτὸν ἱμάτιον à scholiaste Aristophanis in Nubes. aliqui reges tragicos eam ferre ferunt, & aurigam in pompis. Polluci verò etiam πορφυροῦν ἱμάτιον, vestis iuniorum in comœdijs est. Candys à Cælio exponitur vestimentum Persicum, Pollux candyn regalem, ἁλιπόρφυρον esse scribit, aliorum verò Purpureum: sed ὁλοπόρφυρον potius legendum videtur: Sic enim inferius habet in eodem capite: Ξενοφῶν ἔφη

Περιήγητος.
Lib. 7. c. 13
Ξυστίς vestis quæ.
Candys.

C κάνδυν ὁλοπόρφυρον: quanquã holoporphyro non πορφυροῦν simpliciter, sed periporphyron, & diaporphyrō opponantur. (Holoporphyrum enim dicitur ad differẽtiam periporphyri, & diaporphyri, quibus Purpura prætexitur solùm, aut intertexitur quibusdam ceu virgis Purpureis, de quibus ex Cælio prædictũ est.) Et mox ibidem: Crates (inquit) in Samijs de Purpureis vestimentis dixit: ταύτας εἶδε τὰς πορφυροβαφεῖς ἐσθῆτας. Eadem Comici etiam κάλλη vocare solent, vt Eupolis: τὰ κάλλη τὰ περίσημα τῇ θαψ. Archippus in Pluto πλατυπόρφυρα ἱμάτια nominat. Hi fortè sunt lati claui Romanis à latitudine clauorum dicti, vt suprà dictum est. Ἁλιπόρφυρα, ἀλουργῆ, τουτέστιν ἐκ θαλασσίας πορφύρας. Hesychius. Polluci verò ἀλουργὶς exponitur vestis virilis à colore dicta, sicut & πορφυρίς; παραλουργὶς verò muliebris. Hinc apud Hesychium eundem, vbi habet, ἀλουργωρίδες, πορφυρίδες legendum est ἀλουργουρίδες. Ἀλουργὶς autem etiam Etymologo, purpura est, ἡ ἀπὸ θαλασσίου κόχλου γινομένη καὶ ἐργαζομένη. Meminit eiusdem Aristophanes in equitibus his verbis, ἀλουργίδα ἔχων κατάπαστον, καὶ στεφάνην ἐφ᾽ ἅρματος: vbi Scholiastes interpretatur πορφυρᾶν χλανίδα. Varinus quoque ab ἅλς, & ἔργον deriuat: & substantiuum fæmininum esse ait: adiectiuum autem masculinum ἀλουργός, cuius fæmininum sit ἀλουρ-

κάλλη.
ἀλουργίς.
παραλουργίς.
Hesychius correctus.

D γὸς, neutrum ἀλουργὰς: quod tamen non probat Zographus: quoniam ἀλουργὲς non aliter moueatur quàm ἀγαθός: & ipse etiã genere neutro ἀλουργὸν χρῶμα dixerit: Theopompus de Colophonijs apud Athenæum, χιλίους φησὶν ἄνδρας ἀπ᾽ αὐτῶν ἀλουργεῖν, φοροῦντας στολὰς ἀσυμπλεῖν. Apud eundem legimus ἔφη ἀλουργῆ. Meminit item Plutarchus: Ἐξῆν δὲ Εὐμένει καὶ καυσίας ἀλουργεῖς, καὶ χλαμύδας διανέμειν: ἥ τις ἦν δωρεὰ βασιλικωτάτη παρὰ Μακεδόσι, hoc est: licebat Eumeni causias Purpureas, & chlamydes dilargiri: quod inter dona regia præcipuum habebatur à Macedonibus. Causiam capitis Budæus appositissimè vsurpauit pro galero Cardinalium coccineo. Licet enim vni Romano Pontifici, vt quondam Eumeni, causias Purpureas, & chlamyde Coccinas, cęteraque Cardinalium ornamenta, arbitratu suo dilargiri. Ἀλουργὲς, πορφυροῦν est apud Hesychium: & in scholijs Aristophanis legitur, ἀλουργὴς ἐσθής, ἡ πορφυρᾶ. Ioannes Tzetzes Antisthenis Sybaritæ ἱμάτιον ἀλουργὲς, id est, vestem Purpuream picturis, & gemmis insignem, describit, Carthaginensibus venditam centum, & viginti talentis,

Causia.

de authore dubitat: suspicatur autem apud Plutarchum se legisse. Ego apud Aristotelē in Admirandis legere memini, & Athenæum in duodecimo. Αλȣργα Etymologus πορφυρᾶ interpretatur, Suidas θαλασσοπόρφυρα: Hesychius τὰ ἐκ τῆς θαλασσης πορφυρᾶ. Αλȣργὰς σόλας apud Atheuæum lego: qui & Hipiæ hæc verba citat: ἄλȣργα μὲν ἀμπεχόμενοι περιβόλαια, καὶ χιτῶνας ἐν δεδυκότες περιπορφύρυς Ἄλλικα, χλαμύδα πορφυρᾶν. Hesychius. Et rursus: Ἀλλῆκα, χλαμύδα, ἐμπόρπιμα: οἱ δὲ πορπῖδα χλαμυδος ἀλληλοχεί ρȣ. Βεύδεον, τὸ ποικίλον ἱματιον, ἢ τὸ πορφυρȣ͂ν, apud Varinum. Βεῦθας verò Polluci est χιτωνίσκος διαφανὴς: & σαραγης Μήδων τι φόρημα, πορφυρȣ͂ς, μεσόλευκος χιτὼν. Lego & Εμβρόνιον apud Hesychium, esse μικρὸν καὶ ἀπορφυρον ἱμάτιον τιβερικὸν. Vtebantur & Græci equites eo genere vestis, quam ephaptidem appellat Athenæus in quinto, his verbis: πάντες οἱ προειρημένοι εἶχον πορφυρᾶς ἐφαπτίδας. πολλοὶ δὲ διαχρύσȣς καὶ ζωωτὰς: hoc est, belluatas ephaptidas. Polluci ephaptis genus est vestis tragicæ: συςρεμματιον τί φοινικȣ͂ν ἢ πορφυρȣ͂ς: ὃ περι τὴν χεῖρα εἶχον οἱ πολεμȣ͂ντες, ἢ οἱ θηρῶντες: è lino tenui nimirum, sericoue Purpureo, quod propter tenuitatem facile manibus conuoluebatur pugnantium, atque venantium. Lenones, & scortorum matres in tragedijs, ταινίδιον τί πορφυρȣ͂ν περὶ τὴν κεφαλὴν ἔχȣσι teste Polluce. cæterùm ipsa quoque scorta Purpuram vsurparũt: quare apud Plautum quoque legimus de quadam meretrice loquentem:

Allica.

Li. 4. c. 18.

Ephaptis.

In Pœnulo.

> *Meretricem pudorem gerere magis decet quàm Purpuram,*
> *Magisque meretricem pudorem quàm aurum gerere condecet:*
> *Pulchrum ornatum turpes mores peius cœno collinunt*
> *Lepidi mores turpem ornatum facile factis comprobant.*

In Mostell.

Et alibi rursus inquit:

> *Purpura ætas occultanda est, aurum turpe mulieri*
> *Pulchra mulier nuda erit, quàm Purpurata pulchrior.*

Nec aliam ob causam Babylon quondam omnis luxus plena à Diuo Hieronymo Purpurata meretrix nominata est. Hic enim in quadam epistolata vocat se colonum Purpuratæ meretricis. Συμμετρίαν, ἤτοι χιτῶνα ποδήρη ἁλȣργὸν κύκλῳ mulieres quasdam in comœdijs gestasse inuenio apud Pollucem. Næuius: Mulieres opertæ auro Purpuraque. Plutarchus luxum mulierum in Purpura texat in Symposiacis, inquiens: existimo autem permultum interesse inter superuacaneum cultum, & munditiem. Nam mulieres fuco, vnguentis, auro, Purpuraque dum vtuntur, curiosè, & impensiùs quàm par est ornatui indulgere videntur: Et rursus in libro de coniugalibus præceptis. Aegyptiæ mulieres maiorum instituto calceis non vtebantur, vt domi meminissent tempus exigendum, hodiè domi mansuræ sint pleræq; si aureos calceos, & armillas, & periscelides, & Purpuram, atq; vniones auferas. Author est Lampridius Alexandrum Seuerum Purpuræ clarissimæ non ad suum vsum, sed ad matronarum, si quæ aut (vti) possent, aut vellent, certè ad vendendum grauissimum authorem fuisse: ita vt Alexandrina Purpura hodieque dicatur, inquit, quæ vulgo Probiana dicitur, idcirco quod Aurelius Probus baphijs præpositus id genus muricis reperisset. Artemidorus citante Turnebo tradidit ingenuas mulierss albatas fuisse, libertinas atratas, nobiliores Purpuratas. Atque hactenus de tam varijs Purpurâ nobilitatis vestibus: quot verò etiam aliæ à Purpura nomen obtinuere, licebit videre in denominatis. Dicam interim & illud, quod summoperè etiam Purpuræ magnificentiam, ac honorem indicat, quòd nimirum & mortuos eâ induerẽt, cuius his verbis meminit Blondus in nono triumphantis Romæ: Iam Purpuram pretiosissimam fuisse eleganter rubentem constat. Eius originem sic edocet Placidius Grammaticus. Murex Cochlea maris, ex qua Purpura magistratuum color, de qua Liuius in trigesimo post M. Catonis verba contra tribunum plebis, legem Oppiam abrogare conatum. Purpura viri vtemur prætextati in magistratibus, & sacerdotijs, liberi nostri prætextis Purpura togis vtentur: magistratibus in colonijs, in municipijs, togæ prætextæ habendæ ius est: nec id vt viui solùm habeant tantum insigne, sed etiam vt cum eis crementur mortui, & cum tibi viro liceat Purpura in veste stragula vti; matrem familias tuam Purpureum amictum habere non sines, & equus tuus speciosiùs instratus erit, quàm vxor vestita? Hucusque Blondus. Morem verò mortuos in Purpureo amictu sepeliendi pòst ad posteros descendisse verisimile mihi videtur, nam & apud Claudianum lego.

Babylō cur Purpurata meretrix.

Mulierum Purpura.

Lib. 6. q. 7.

Alexandrina Purpura

Lib. 10. Aduers. 6.

Mortui Purpura induti.

> *Has dedit inferias tumulis, iuuenumque duorum*
> *Purpureos merito placauit sanguine manes.*

Equos verò, vt ex Blondo diximus, Purpurâ fuisse decoratos, cùm apud alios, tum apud Romanos vero ipso verius est. Id enim etiam indicat ornatus equi Didonis, quo cum

Equi Purpura decorari.

Aenea

A Aenea ad venatum proficiscebatur: cuius cùm suprà facta sit mentio, hìc non repetam. *lib. 7. Aen.*

Aliàs apud eundem poëtam legitur:

Instratiq; ostro alipedes, pictisq; tapetis.

Eleganter Claudianus canebat:

Vtque tuis primùm sonipes calcaribus arsit.
Turbantur phaleræ, spumosis morsibus aurum
Fumat, anhelantes exudant sanguine gemmæ,
Ipse labor, puluisq; decet, confusaq; motu
Cæsaries, vestis radiato murice solem
Combibit, ingesto crispatur Purpura vento.

Meminit item Silius Italicus.

—— Stratumq; ostro quem ceperat ipse
Cornipedem.

Scitu quoque dignissimum est, ex sericoné, an ex lana istiusmodi, quas diximus vestes Purpureæ constiterint. Ex vellere facta fuisse demonstrat apud Lucianum Demonax, B hic enim conspecto quopiam ex molliter, & delicatè conuestitis, propter Purpuræ latitudinem superbiente, insolentiusq; incedente, admoto ad illius aurem capite, apprehensaq; veste, & commôstrata: heus tu, inquit, hoc ante te ouis ferre solebat & ouis (προβατον) fuit. Talam verò Purpura præterquam in vestibus, in alijs etiam rebus placeat antiquis: in tapedibus in primis: Citat enim Giraldus hoc Iuliani rhetoris versus: *Ex serico an è lana Purpurea vestis olim facta.*

Item tonsiles tapetes ebrij fuco,
Quos Concha Purpuræ imbuens venenauit.

Conchyliata peristomata Cicero nominat in Philippicis: Conchyliatis Cn. Pompei peristomatis seruorum in cellis lectos stratos videres. Inuehitur autem in nimium M. Antonij luxum, vnde subiungit: quamobrem desine mirari hæc tam celeriter esse consumpta: non modo vnius patrimonium quamuis amplum, vt illud fuit, sed & vrbes, & regna tanta nequitia deuorare potuisset. Taxat eandem stragulorum luxuriam Plutarchus in libro de cupiditate diuitiarum: sicut enim Agatho (inquit) fistulam è conuiuio ad mulieres emisit, sufficere ratus sermones conuiuarum: ita repudiauerim etiam stragula Purpurea, mensas sumptuosas, & superuacanea omnia, videns diuites ijsdem vti rebus quibus pauperes. *Conchyliata peristomata.*

C Athenæus item scribit Purpurea stragula in foro substrata fuisse in conuiuio Cotyis regis, Purpura, & auro stratus erat lectus C. Iulio Cæsare interfecto. Lecti autem etiam Purpureis stragulis cohonestabantur, quod aliquoties innuit Epigrammatarius, vt in vndecimo: *Lecti stragulis Purpureis ornati.*

Lingonicis agedum tumeat tibi culcitra lanis,
Constringatq; tuos Purpura texta toros.

Item in duodecimo ait:

Circumfusa rosis, & nigra recumbit amomo,
Dormit & in pluma, purpureoq; toro.

Et rursus in decimoquarto:

Stragula Purpureis lucent villosa tapetis,
Quid prodest, si te congelat vxor anus?

Meminit præterea Statius, dum canit: *li. 1. Theb.*

—— Vario strepit ista tumultu
Regia, pars ostro tenuas, auroq; sonantes
Emunire toros, altosq; inferre tapetas.

D Libros, quos vel donabant; vel præstantiores alijs habebant, ijdem veteres ornabant Purpura, quod præter alios meminit Lucianus non vno in loco, vt dum scribit: Tu verò, nunquid animaduertis prorsus idem tibi accidere, dum librum manu tenens progrederis, cuius aluta Purpurea, bullulæ aureæ sunt, at tu barbara voce legis, deformans, & euertens scriptoris dignitatem. Martialis libro primo circa finem: *Libri Purpura ornati*

De primo dabit, alterouè nido
Rasum pumice, Purpuraq; cultum
Denarijs tibi quinque Martialem.

Et in secundo librum suum alloquens ait:

Et te Purpura delicata velet,
Et cocco rubeat superbus index.

In quinto rursus ad Musas:

Nunquam grandia, nec molesta poscit,

Quæ cedro decorata purpuraq;
Nigris pagina creuit vmbilicis,
Nec porrexeris ista, sed teneto.
Sic tanquam nihil offeras, agasq;
Si noui dominum nouem sororum
Vltro purpureum petet libellum.

Nec non in decimo.

Perfer Atestinæ nondum vulgata Sabinæ
Carmina, Purpurea sed modo sata toga.

Si itaque Purpura totam, supellectilem cohonestaret,& tantoperè color ille placeret, non erit quòd miremur Iuuenalem, dum scribit eis, qui ambitiosè viuunt, magnos sumptus esse faciendos, ac perinde animum ad varias rapinas conuertendum, proinde canit:

Sat. 14.

—— Peregrina ignotaq; nobis
Ad scelus atque nefas quodcunq; est Purpura ducit.

Sic quoq; Plutarchus libro de Consolatione ad vxorem exclamat: Quid quæso magis est à ratione alienum, quàm nimium risum,& gaudium amputare, fletui,& eiulatui ex eodem fonte promananti fluxum liberum permittere? aut de vnguento, & Purpura nonnullos cum vxoribus delitigare, interim concedentes tonsuram lugubrem, atratam vestem &c. Quo pacto etiam idem Iuuenalis Purpuram inter pretiosissimam supellectilem reposuit, vbi de victis Cilicum piratis canit hos versus:

Purpura inter suppellectilē pretiosum.

Non idem gemitus olim, non vulnus erat par
Damnorum socijs florentibus,& modo victis
Plena domus tunc omnis & ingens stabat aceruus
Nummorum, Spartana chlamys, Conchylia Coa.

Spartana chlamys, id est, vestis Purpurea. Hinc quoq; Purpureum à poëtis pro pulchro, ac venusto poni ex illius coloris præstantia, & pulchritudine non est ignotum: atque ita Virgilius lumen vocat Purpureum, verque Purpureum, quod vêre pulchri dentur flores, quos & ipsos Purpureos nuncupauit, vt

Purpureū ꝑ pulchro.

—— Manibus date lilia plenis
Purpureos spargam flores. Item.
Purpureus veluti cùm flos succisus aratro.

Lucianus Hippiæ balneum descripturus, sumptuosissima, splendidissimaq; eius ornamenta, & structuram miris extollens laudibus ait: Ὁ δὲ ἔνδον οἶκος κάλλιστος, φῶτος τε πολλῶ ἀνάμεστος, καὶ ὡς πορφύρα δίλω διαμένος. id est: porro interior habitatio omni amœnitate referta, plurima luce cōspicua est, ac instar Purpuræ floribus, ac venustate renitet. Cur verò Purpura, seu color Purpureus tantoperè cæteris coloribus cùm à regibus varijs, tum etiam magistratu toto Romanorum, quin Imperatoribus antepositus fuerit, non video quenquam qui id scripserit. Raritate id factum esse (quod enim rarum est, idem & carum) non videtur esse affirmandum, cùm satis obuia sint hoc genus Conchylia: nec etiam ob tincturæ artificium, vrbes enim atque adeo integræ regiones hac arte celebrantur: nec denique ob elegantiam suam, quia & aureus color non minus oculos delectat, quam Purpureus. An itaque quia cùm lanæ permixtus est, dirimi non potest. Hoc autem de Purpura testatum reliquit naturæ scientissimus, atque antiquissimus Lucretius in sexto de rerum natura libro.

Lecti splendidis Purpureis ornatis.

Color Purpureus cur alijs prælatus.

Purpureusq; color Conchylij iungitur vnà
Corpore cum lanæ, dirimi quia non queat vnquam
Non si Neptuni fluctu renouare operam des
Non mare si totum velit eluere omnibus vndis.

Idem quoque videmus in Cocco, cuius color eadem ratione præfertur in panno: quibus enim nihil ex eo permixtum est, subinde splendorem, colorisq; bonitatem amittunt. Erāt postremò Purpuræ in mensæ luxu, quod inter alios innuit Macrobius, qui scribit, quo die Lentulus flamen Martialis inauguraretur, hanc cœnam fuisse: ante cœnam vrtice, murices, Purpuræ: nec non Porphyrius libro secundo de Abstinentia ab animatis, Ostrea (inquit) omnigena, Purpuras, vrticas &c. deus homini condidit, vt iuris, & ferculorum (ζωμῶ καὶ παραδειπνίων) copia nobis suppeteret. Sed hac de re pòst nonnulla alia. Sufficiantq; hæc in Purpuræ laudem, qua sola moti, eam cæteris turbinatis prætulimus.

Cocci coloris præstātia.
In mensis positæ Purpuræ.

A

ÆQVIVOCA. SYNONYMA.

PRÆSTANTISSIMVS iste color, cùm non è sola Purpura, sed etiam
è Conchylio, murice, Buccinoq; colligeretur, multi viri docti omnia istæc
Conchylia, vel simul confunderunt, vel saltem non rectè distinxerunt.
Sunt qui Conchylium nihil aliud esse quàm ipsam Purpuram arbitren-
tur: quorum sententiam erroneam esse, sic ex Plinio comprobamus: ait
enim: Conchylia, & Purpuras omnis ora atterit, quibus eadem mater lu-
xuria paria penè etiam margaritis pretia fecit. Et de Purpura loquens: Calculosæ appel-
lantur à calculo maris, mirè apto Conchilijs, & lógè optimo Purpuris. Sic manifestè Con-
chylia à Purpuris seiunxit. Alijs Conchilium idem est, quod Buccinum; quod Plinius,
cùm duo tantùm genera Turbinatorum continentium florem illum tingendis vestibus
tantoperè expetitum posuerit, alterum Purpuram, alterum Buccinum necesse esse videa-
tur: Buccinum esse, qui murex κῆρυξ, & Conchyliorum appelletur, cùm etiá constet & mu-
B rice Tyrio infectas vestes dici, & Conchyliatas. Quæ ratio etsi valida nonnullis videatur,
eam tamen facilè conuellere possum eiusdem Plinij authoritate: qui euidentissimè Con-
chylium à Buccino seiunxit. In Conchyliata veste cætera eadem sine Buccino præterque
ius temperaturæ (aliàs ius temperatur) aqua pro inuiso humani potus excremento. Et
alio in loco: Conchylijs suum florem, coloremq; proprium tribuit: luxuria vestibus quoque
prouocauit eos flores, qui colore commendantur. Hos animaduerto tres esse principales:
vnum in Cocco, qui in rosis micat, gratius nihil traditur aspectu: & in Purpura Tyria, diba-
phaq; Laconica: alium in amethysto, qui in viola, & ipsum Purpureum, quemque ianthium
appellamus. Genera enim tractamus in species multas sæpe spargentia. Tertius est, qui
propriè Conchylij intelligitur, idq; multis modis. His adiungemus Dioscoridis testimo-
nium, qui cùm dixisset de Purpura, & Buccino, aliquantò pòst de Conchylij operculo seor-
sum scripsit, & in fine addit: Αὐτὸ δὲ τὸ κογχυλίον καὶ ἐν ποιεῖ, ὅσα καὶ ἡ πορφύρα καὶ ὁ
κήρυξ: Crematum Conchylium idem efficit, quę Purpura, & Buccinum. Quare cùm ex his
constet Conchylium diuersum esse à Purpura, & Buccino, iam quid Murex sit veteribus
videamus. Hermolaus, Muricum nomen, inquit, generalius esse video, quàm Buccini, vt-
C pote quod & Purpuram quoque comprehendat. Massarius collatis aliquot Aristotelis, &
Plinij locis, Pliniũ ostendit cerycem modo muricem ex eo, quod vertigo Conchæ in acu-
tum maximè tendat (murex enim, inquit, pro acuto quandoq; capitur) modò Buccinum,
quia sit alteri Turbinato generi Buccino dicto similis, conuertisse, quem Theodorus, in-
quit, vocis significationem imitatus, Buccinũ semper interpretatus est. Cæryx enim idem
quod præco significat. verùm quæ aporrhedes vocantur, murices conuertit, vt muricis no-
men generalius esse quàm Buccini coniectare liceat. Ceryx igitur, qui secundum Plinium
Latinè murex, & Buccinum vocatur, Concha est è Turbinato genere, Purpuris magnitu-
dine inferior, similis Buccino illi Turbinatorum generi, quo sonus editur, oris tantum ro-
tunditate in margine incisa differens, promuscidem modo muscatum habens, firmam, &
torosam, quæ linguæ effigiem præ se fert: cuius flore illo Purpureo antiqui vestes inficie-
bant, quæ muricę, & Conchyliatæ dicebantur. Hæc Massarius. Et rursus enarrans hæc
Plinij verba: quæ durioris testæ sunt, vt murices, Purpuræ, saliuario lentore proueniunt.
Saliuarium, inquit, lentorem appellat mucosam illam congeriem fauaginem dictã, quàm
Purpuræ, & murices, siue Buccinæ construunt. Vbi etiam comprehenditur Plinium mu-
D ricem pro ceryce, hoc est, Buccino comprehendisse. Hæc enim duo genera, Purpura scili-
cet, & Buccinum fauisicare solita sunt, ex Aristotele quinto de historia: Nos quoque quid
Conchyliũ tùm generatim, tum speciatim significet, antea cùm ostendebamus, statuimus
Conchylium à murice, & Purpura differre: concedimus interim muricem per excellentiã
Conchylium aliquando dici, pręsertim cum pro ipso flore, siue colore accipitur, quin mu-
rice tincta vestis, à Purpura tincta, vel Conchyliata etiam apud disertissimos scriptores ne
hilum quidem differt: Sed hæc ex priuata cuiusuis Conchæ historia rectiùs patebit: nunc
Purpuræ synonyma examinemus. Non modò autem hæc vox animal ipsum significat, sed
etiam colorem, vel ex eo factum, vel quoq; ei similem. Virgilius. *Violæ sublucet Purpura
nigræ*. Plinius. Vt ouatus esset Numidicus lapis, vt Purpura distingueretur Sinnadicus. Et
vestimentũ eo colore tinctum, & magistratũ ita vestitum, vt paullò antè etiam demonstra-
uimus, vnde etiam Purpurati pro Purpura induti dicũtur, & Purpureos reges pro Purpura-
tis Horatius alijq; appellarunt. Animal ipsum nimirum Purpura Latinis nominatũ, à Gręcis

Conchyliũ à Purpura quid differat.

Li. 9. c. 35.

Li. 9. c. 36.

Li. 21. c. 8.

Murex qd.

Ceryx quid

Saliuarius lentor.

Conchyliũ quid.

Purpura quid.

li. 4. Georg.

Lib. Hiſt. cap. 15.

pariter conſimili voce πορφύρα appellatur, ab Ariſtoteles πορφύρια μίκρα, Purpuræ paruæ ducuntur. Gillius Græcos hęc ætate idem nomen (porphyra) retinuiſſe teſtatur. Apud Latinos penultimam corripit, vti ſimiliter apud Græcos. Oppianus.

Νηρῖται, ϛρόμβοιτε γένος καὶ πορφύραι αὐται.

Verbum tamen πορφύρει produci inuenio apud eundem Oppianum, item apud Homerum, & Theocritum. Synonyma Purpuræ ad florem eius pertinent, eaque pòſt, vbi de flore agam, enumerabo. quæ ad animal referenda ſint, admodũ pauca, quin nulla reperio: nam quod Plinius ſcribit Purpuras alio nomine pelagias vocari, Iacobus Dalechampius in doctiſſimis ſuis scholijs, & ante eum Rondeletius, atque ante hunc rurſus Maſſarius, Plinium volunt vniuerſo Purpurarum generi, quod ſitus, ac loci proprium eſt, oſcitanter tribuiſſe, id quod ex Ariſtotele ſatis liquet, qui pelagias Purpuras tertium genus facit, cuius verba poſtmodum enumerabo. Zoographus tamen fieri poſſe arbitratur, vt vulgus Plinij ſæculo eas ſic appellarit (κατ' ἐξοχὴν, quòd illę maximæ requirerentur, vtpotè & maiores, & quæ magis probatum florem haberent:) cùm & pelagium pro colore, ſeu flore Purpuræ Plinius dixerit: Buccinum, inquit, per ſe damnatur, quoniam fucum remittit: pelagio, (id eſt, Purpuræ flore) admodum alligatur, nimiæq; eius nigritiæ dat auſteritatem &c. Reperio & apud Seruium à Phœnicibus piſcem, cuius ſanguine ſericum in Purpurã tingebatur, Sar appellari. Sed Pauſanias in Eleorum terra vermem naſci ſcribit, quem Serem Græci, (σῆρα à nominatiuo σὴρ) ipſi Seres (populi) longè alio appellant nomine. Hoc à Seribus accuratè nutriri, cellas illis cùm æſtiuas, tum hybernas aptè fabricantes: pedibus (habere verò octo, quot & Aranea) ſub arboribus textile opus facere, nimirum ſericum, vt opere noſtro de Inſectis abundè eſt videre, vnde fortè Seruium memoria lapſum hoc animal cum Purpura implicaſſe ſuſpicandum eſt, & pro Ser Sar exaraſſe. Politianus Purpuram vocauit aliquando Concham Herculeam, quoniam Hercules, vt pòſt dicetur, huiuſce tincturæ inuentor primus eſſe perhibeatur. Auicenna, vbi in curatione anginæ muricem interpres tranſtulit, Arabicè dixit Alarginam, intelligens Purpuram, vt ex remediorũ collatione apparet, Serapio vel potiùs eius interpres pro Purpura habet pulpia (alias palpir) vbi de balata Byzantia agit. Antale quod ad citrinum vnguentum à pharmacopolis requiritur, Braſauolus Purpuram eſſe putat: dentale verò Buccinum. Syluaticò verò dentales ſunt oſſa ſatis alba, quæ dentes caninos referunt, quibus tamen (inquit) longiores ſunt, inanes intus, & perforati: oriuntur in cauernis lapidum in profundo maris: ſiccantis, refrigerantis, & abſtergentis naturæ. Quidam dentale, & antale non forma, vt Braſauolus, nec aliter, ſed magnitudine tantummodò diſtinguunt. In Germania (inquit Zoographus) pharmacopolæ Germani tubulos quoſdam oſtendunt, veluti oſſeos, candidos, formæ teretis, ſtriatæ, vna, aut altera linea tranſuerſa inæquali ambiente, præſertim in minoribus: Maiores ad quatuor digitos accedunt. Longitudo non omnino recta, ſed modicè inflexa eſt dentis canini inſtar. Subſtantia prædura eſt, non oſſea, ſed aliorum teſtatorum ſubſtantiæ ſimilis. Conchæ non merentur appellari, cùm neque biualuium, nec vniualuium generis ſint, neque muricibus, aut venereis Conchis ſimili forma. Eſt, & penicillus marinus Rondeletij tubulus quidam teſtaceus, ſed molli, & laxa ſubſtantia. Valerius Cordus vocat Enthalium, atque eſſe teſtaceum quiddam marinum, fiſtulæ modo longum, & concauum, foris ſtriatum, longitudine digiti (non tranſuerſi, ſed ſecundum longitudinem;) dentalium Conchulam eſſe marinam, paruam, dentatam rimam habentem. Nos huiuſce Conchulæ inter Conchas venereas mentionem faciemus. Poſt marinos ęſtus, inquit Braſauolus ſupra maris litora inueniuntur. Sunt qui hæc cocta, & qui cruda edunt, ſicut alia maris Conchylia. Antale diuerſis inuolucris circumgyratur: eſt autẽ Buccinum & accidit quandoq; flante vento per antalis anfractus ſibilum emitti, vt rubra videntur. Hæc Braſauolus. Quod ad vim quidem remediorum attinet, Purpuras, Buccina, tubulos, an porcellanas aliquas excipias, ego cum Zoographo parum intereſſe cenſeo. Ridet eos, qui barbaram ſectantes medicinam tradunt eſſe lapidum genera. Græcè quidem à Nic. Myrepſo ἄνταλι, & γένταλι ſcribitur. Atque hæc de antali. Cuius hic quinq; icones magnitudine tantùm differentes damus. Bellonius Purpurarum teſtas ab Italis porcellanas vocari tradit, eoque nomine omne genus Conchylij ab illis intelligi: vnde nos (Galli) quoque, inquit, detorta ad vaſa appellatione, porcellanica vaſa appellamus, vocemque hanc agnoſcimus in globulis, quibus noſtræ mulierculæ ſuas preces nuncupare ſolent: Pate no ſtr es de porceleine nũcupare ſolent, qui ex teſtis maiorum Purpurarum, aut muricũ conficiuntur. Sic ille. Sed ex Purpuris globulos factos nedum ego obſeruaui, porcellanas verò Conchas venereas, quę ſub muricis nomine etiam à Plinio comprehendi diximus, appellamus,

Marginal notes: *Li. 9. c. 37.* — *Pelagia.* — *In Eliacis in fine.* — *Ser animal.* — *Concha Herculea.* — *Alarginan* — *Pulpia.* — *Antale.* — *Dentale quid.* — *Penicillus marinus.* — *Dentalium* — *Antale.* — *Porcellanica vaſa unde dicta.*

Margin letters: E — F — G — H

A **Dentalium quinque differentiæ.**

lamus, ex quibus eos fieri certum est. Idem Bellonius Purpuram è Genuēsibus Ronceram dici scribit (quòd muricatis aculeis in orbem circumuallletur) à Venetorum verò, & Romanorum vulgo ab vngue odorato (quo iam inde ab ortu naturæ sese quasi cōcludendo tuetur) Ognellas nominari. Eadē synonyma repetit Rondeletius, additq; Purpuram suis (Gallis) dici Burex, mutuata, vt apparet dictione à latinorū murex. Massilienses verò teste Gillio, Purpuras, Murices, & Buccinas, Bios appellant. Et Seruius in hęc Virgil. verba, *Virgatis lucent sagulis.* Purpuram Gallica lingua Virgas dici scribit. Zoographus Germanicū Purpuræ nomen facit, ein Nagelschnegg, ab vnguis simili operculo, simili nimirum ratione, qua Venetis & Romani Ognellas, nuncupās; aut circumscribit, ein Stachelsneggen art, idest, Conchæ aculeatę muricatiuę species. Potest, inquit, & Purpersneck dici tanquam genus, cuius species sint Purpura, Buccinum, Conchylium, Purpursnecken arten. Purple Anglicum nomen est, nescio, an vulgare, an effectum imitatione Latini.

Roncera.

Vngella.

B

C

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA.

PVRPVRAM Concham esse ex Turbinatorum genere, disertissimè profitetur Aristoteles, cui non vnum earum genus notum fuisse ex hisce eiusdem verbis discimus: εἰσὶ δὲ τῶν πορύρων γένη πόλλα, καὶ ἔνιαι μὲν μεγαλαι, οἷον αἱ περὶ τὸ Σίγειον, καὶ Λεκτον. αἱ δὲ μίκραι, οἷον ἐν τῷ Ευρίπῳ, καὶ περὶ τὴν καρίαν. Καὶ αἱ μὲν ἐν τοῖς κόλποις μεγάλαι, καὶ τραχεῖαι: καὶ το ἄνθος αὐτῶν αἱ μὲν πλεῖσαι, μέλαν ἔχουσαι: ἔνιαι δὲ ἐρυθρὸν μίκρον &c. Quæ sic Gaza conuertit: Genera Purpurarum plura, & nonnullæ magnitudine augentur insigni, vt quæ ad Sigeum, & Lectum (Idæ promontoria) gignuntur. Aliæ paruæ, vt quas Euripus fert, & Caria. Pelagiæ magnæ, scabræq; sunt, quarum flos magna ex parte niger, sed nonnullis rubidus pusillum. Nonnullas ex magnis, vel ad pretium minę euadere nouimus. Paruæ ad litora, & oras (ἐν τοῖς αἰγιαλοῖς καὶ περὶ τὰς ἀκτὰς) reperiuntur flore rubro. Rondeletius Purpuras, quæ ἐν τοῖν κολποις nascuntur, pelagias rectè interpretatum fuisse Gazam ait, quia κόλπους της θαλάσσης Græci τὰ κοιλώματα τῆς θαλάσσης appellant, & τὴν βαθεῖαν θαλάσσαν: & qualem hic florem pelagijs tribuit Aristoteles, talem pelagio Plinius, scilicet nigricantem. Addit ibidem Aristoteles in partibus item Aquilonijs Purpuras haberi nigras, & in Austrinis magna ex parte rubras. Ex quo fortè Vitruuius Purpuras quoq; colore distingui tradidit: Septentrionales nigriusculas, & subobscuras. Orientales

D

Turbinatā esse.

Purpuræ nigræ, vbi.

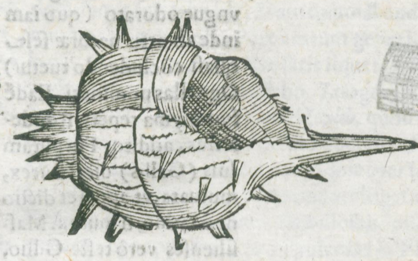
tales,& Occidentales liuidas. Meridionales rubras,& genuinas. Isidorus quoq; Occidenti tribuit subnigras,dum scribit ferruginem esse Purpuræ subnigræ colorem,quæ fit in Hispania, iuxta illud. *Ferrugine clarus Iberâ*. Mihi quidem rubras Purpuras, atq; nigras videre rarò licuit, sed quales Rondeletius depingit, innumeras, à quibus quæ hìc primo loco exhibetur, in hoc potissimum differt, quòd pluribus spinis, siue mucronibus horreat, maximè verò in postica parte, vbi Turbinata est: extraq; modò candicat, modò flauescit, intus modò violacei coloris est, modò rubicundi, cùm Rondeletij Purpura vndiquaque, extra minus, intus magis candicet. Altera echinata pariter est, sed vt minoribus, ita quoq; rarioribus spinis, ac breuioribus prædita: eius tota pars turbinata rubicundo colore conspicitur, dorsum verò (ita enim partem, qua magis gibba est, aut extuberat, liceat appellare) partim rubet, partim viridescit. Anterior mucro acutus non est, vt in priori, sed notabili latitudine spectabilis, & velut ex quatuor, vel quinis mucronibus constans. Intus color ferrugineo flauescente, ac eleganti cæruleo variat. Ex hoc genere nonnullas alias species obseruaui, quas in gratiam studiosorum & describere, & depingere libuit. Quæ itaque ab illâ prima est, eiusdem planè magnitudinis, colore tota cinereo, intus quandoque candicante, quandoque subcæruleo, spinis etiam longè breuioribus, quin fermè nullis, cum extuberantiæ hìc potiùs sint appellandæ. Variat hoc genus Purpuræ summoperè secundum quantitatem,

Purpura Rondeletij.

Purpura minus Echinata.

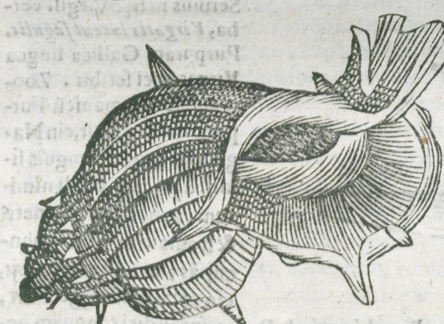
E

Purpura pluribus mucronibus horrens.

F

Purpura altera minus mucronata.

G

Purpurea intus subcerulea.

H

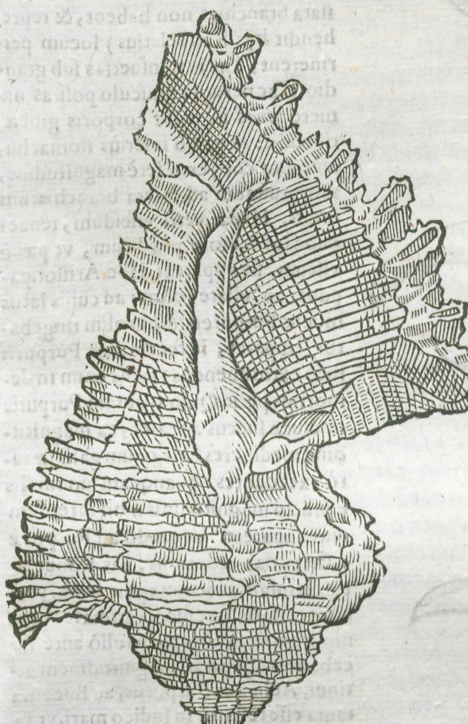
vt ex duarum icone adiecta videre licet. Huius quoq; potiùs quàm alterius generis esse videtur pulcherrima isthæc Purpura,pelagia fortè Aristoteles, longis vndique tuberibus, vbiq; ferme duplicibus, at minimè acutis, sed obtusis plena, labro latissimo, quasi canaliculato, binæ enim id foueæ percurrunt,tota ferè marmoreæ duritiei, vndiq; candida,præterquam in extremis foraminis oris, quæ purpurascunt. Huc referenda præterea, quæ subinde ab ea marmorea pingitur, tota ex cinereo candida,minor quàm priores omnes,labro subtus spinoso, seu echinato, cùm alioqui nullæ aliæ spinæ in toto corpore dentur. cæterum in hoc ab omnibus ferè Purpuris differens, quòd vix vllius Turbinis figuram habeat.

Purpura pelagia.

Purpura marmorea.

ventrem

A **Purpura marmorea.**

B

ventre enim planè est sessili. Quæ hanc ordine sequitur, sæpius à me obseruata, ex cinereo nigricans, à Zographo primùm depicta fuit, scribente se eam ex Adriatico mari accepisse. Postremæ icones Purpuram designant pronè, supineque depictam à Pet. Bellonio, appellatam pentadactylum, cùm alioqui sex dactylis instructam depingat. Purpuram suam Rondeletius ita descripsit. Purpura nostra oui est magnitudine: non nego alibi multò maiorem reperiri. Testa rugata, aspera, cinerea, aliquando flauescente, aliquando ex viridi cinerea, intus luteo colore. In anfractus contorta est. Aculeis veluti clauis ordine dispositis munita, primis minoribus, medijs longioribus multò, vnde Plinius clauatam esse Purpuram dixit, ad turbinem vsque aculeis in orbem septenis ferè. Rostro est longo, tubuli modo excauato, per quod linguam exerere creditur. Ante id foramen est rotundum, operculo intectum, quod separatim depingendum curauimus, de quo etiam seorsum dicemus. Ex his

Descriptio ex Rondeletio.

Li. 9.c.36

C **Purpura ventre non turbinato.**

perspicuum est quàm alienæ sint à vera Purpura aliorum picturæ, quorum hi rostrum tubulatum, illi turbinem omiserũt. Caro interior, qualẽ in Turbinatis antea ex Aristotele descripsimus; suntque falsissima, quæ nonnulli de Purpurarum branchijs (Bellonium notat) & alijs partibus se percepisse blaterant. Hæc ille. Bellonius verò sic habet. Eius Concha Cochleã penitus referret, nisi clauata esset & canalem ad latus, quà linguam exerit, haberet: Cornua Limacum more attollit, atq; eodem modo serpit, ijsdemque cornibus iter sibi prætendit. Linguã ex tubulo canaliculato in latere procurrẽtem habet, quæ callosæ huic parti adhærescit: cui caro ipsi testæ adiungitur. Est autem ea caro, musculus quidam fortis, ac candidus, mediæ testæ alligatus, quo Purpura tãquam congenito quodam operculo, carni patulę opposito diutissimè extra aquam viuit, marinam enim aquã haustam asseruat, qua pluribus diebus refouetur, ac sustentatur. Caput illi cartilagineum, ac durum. Os in ea parte, quà scopulis hęret, rotundo foramine peruium, quo lapides arrodit, & in stomachum exugens demittit. Percepi autem ex anatome Purpurę in canaliculo, p̃ quem linguam exerit, dum foramina

Contra Bellonium.

Bellonij descriptio.

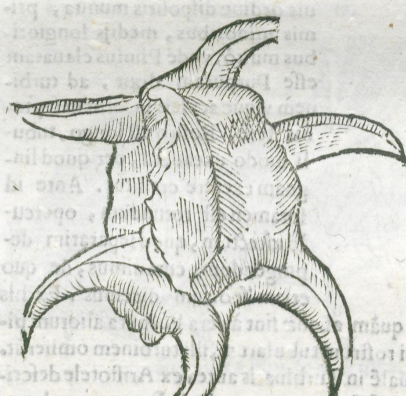
Purpura Zographi ex mari Adriatico.

D

Purpura pẽtadactylos Bellonij pronè, & supinè.

ramina in diuersas corporis primum delata: vt inde ad branchiarum (Testata branchias non habent, & reprehendit hęc Rondeletius) locum pertinerent, (quas transuersas sub grandiore, ac neruoso musculo positas numero senas in parte corporis gibba ostendit: ac paulò inferiùs stomachũ, amplum cor, erui ferè magnitudine, subrotundum ad latera branchiarum situm. Hepar verò viscidum, tenaci quodam lentore prædιtum, vt pænè viscum esse appareat. Hoc Aristot. papauer appellare voluit: ad cuius latus mucus Purpureus (quo olim tingebatur) apparet, in recentibus Purpuris ilico extorquendus: totus enim in demortuis perit. Quibus autem Purpuris tincturæ succus apparet, ea magnitudine mediocres sunt, ouum gallinæ rarò excedentes: quanquam nonnullis eiusdem magnitudinis nihil interdum eius appareat. Vt modò ad Purpuræ differentias redeamus, eas Rondeletius sumi ait, à loco, magnitudine, paruitate, floris, siue succi varietate: sicut nimirum ex Aristotele paullò antè dicebamus. Quod ad magnitudinem attinet, Aelianus Purpuras, ac Buccina tanta esse testatur in Indico mari, vt facilè congium capiant. & apud Aristotelem in modò præcitatis verbis legitur, γίνονται δ' ἔνιαι τῶν μεγάλων καὶ μναῖαι, quæ Gaza vertit: nonnullis ex magnis, vel ad pretium minæ euadere nouimus. Zoographus nõ μναῖαι duabus syllabis (quanquam & Athenei codex sic recitat) sed tribus μναιαῖαι legit, quia & Xenophon λίθους μναιαίους dixit in libro, qui inscribitur Magister equitum, & in altero de re equestri, neq; de pretio, vt Gaza accipit, cuius eo in loco nulla mẽtio, sed de pondere, & mole. Ad Carteiam, vt author est Strabo citante Bellonio, inueniri traduntur Pupuræ, & Buccinę δεκακότυλοι, hoc est, quarum testæ decem cotularum sunt capaces. Quales sanè Purpuras pelagias esse conuenit, quarum caro teste Xenocrate cæteris durior esse solet. Earundem plura genera tradit Plinius, pabulo, & solo discreta: Lutense putri limo, & algense enutritum alga vilissimum. Vtrisq; melius Teniense in Tenei maris ora collectum. Hoc quoque tamen etiamnum leuius, atque dilutius. Calculosæ appellantur à calculo maris, mirè apto Conchilijs, & longè optimo Purpuris. Dialutense, id est, vario soli genere pastum. Inuenitur item apud Athenæum Ἡδυπορφύρα, hedyporphyra, quam aliam à Purpura, vel saltem genus quoddam diuersum esse VVottonus existimat. Iam verò partes Purpuræ examinemus (omnia enim Turbinata, vt Purpuræ, Buccina, similiter vt Cochleæ suis partibus, vt inquit Aristoteles, constant) ac similitudinẽ. Speusippus similes facit, Purpuras, Buccinas, Strabelos, & κόχλους, malim, κόχλους, id est, Cochleas. Plin. Purpuram clauatam esse scribit ad Turbinem vsq; aculeis in orbẽ septenis ferè, quæ descriptio Purpuræ à Rondelet. & Zoographo pictæ, & meis fauet maximè, qui (inquit) non sunt Buccino, sed vtrisque orbes totidem, quot habeant annos: Quod postremum ab Aristot. mutuatus est, qui sic scribit. Singulis annis incrementum eius patet per orbes, quibus totidẽ, quot annos habet, testa intorta cuniculatim in crepidinem desinit: Sic ille ex Gazæ versione, verba Græca sic habent: καὶ καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν φανερά ἐστιν ἡ αὔξησις τοῖς διαστήμασι τοῖς ἐν τῷ ὀστράκῳ τῆς ἕλικος. Alias idem Plinius ait: Alterum

Differẽtiæ vnde sumantur.

Magnitudo.

Aristoteles & Athenæus correctus.

Hedyporphyra.

Aetatis cognitio.

Lib. 5. Histor. c. 15.

E F G H

A Alterum genus Concharum Purpura vocatur, cuniculatim procurrente rostro, & cuniculi latere introrsus tubulato (tabulato legit Vuottonus, & interpretatur leui, quod tamen Zoographus non probat) quà proferatur lingua. Alij codices, inquit Hermolaus, etiam antiqui, canaliculatim habent, & canaliculi: sed legendum videtur cuniculatim, vel clauiculatim, ex Aristotele, qui scribit κοχλιοειδῶς. Sic ille. Atqui Plinius, hæc non aliunde, quàm eo, quem paulò antè citauimus, loco Aristotelis transtulisse videtur, vbi Græcè nihil aliud, quàm τα' τῆς ἕλικης διαστήματα legas, id est, clauiculæ interualla, nam quod ἕλιξ in vitibus Græcis est, id Latini capreolum, aut clauiculam vocitant, non dico vocem κοχλιοειδῶς ad rem ipsam non quadrare: sed vbi Aristoteles ea de Purpura vtatur, non occurrit: & si alibi vtitur, non aliunde tamen, quæ recitauimus, transtulit Plinius. Cælius quoque helica in Purpurarum testa nuncupari ab Aristotele scribit, à Theodoro orbem cuniculatim intortum: à Vitruuio, in columnis etiam volutam. Quoniam verò superioribus addit Plinius: Præterea clauatum est ad turbinem vsque aculeis in orbem septenis ferè: qui non sunt Buccino, sed vtrisque orbes totidem, quot habent annos: Massarius Marcello infensior; Liberatus nunc (inquit) est Theodorus à falsa calumnia Marcelli: qui in

Ελιξ quid.

B suo Dioscoride, vbi de Purpuris loquitur, eum reprehendit: quòd vbi in Aristotele, annos circiter sex Purpuræ viuunt, & singulis annis incremẽtum eorum patet, per orbes quibus totidem, quot annos habent, conuerterat; non orbes, sed volutas interpretari debuerat: non animaduertens homo nimis sciolus, videri cupiens quod ita Plinius etiam hoc loco Aristotelem conuerterat, quare Theodorus Plinium Aristotelis meliorem, quàm Marcellum interpretem imitatus, orbes rectiùs quàm volutas conuertit. Nam volutæ appellantur, quòd circuli, siue orbes illi interiores volutim complicentur, & ab exterioribus fasciolæ modo inuoluantur, & obtegantur, prima nanque voluta, siue plicatura integitur à secunda, & secunda à tertia, & sic vsque ad vltimam: quemadmodum in voluta capituli à Vitruuio demonstrata constat. At qui in Purpura orbes vocantur, omnes detecti sunt, cla-uiculatim in fastigiatam longitudinem exeuntes, nullo orbe ab altero volutim intecto. Sed vt ad rem redeam, ego potius cuniculatim, & cuniculi, vnà cum Hermolao legerem, tum ex Plinio, ipso superiùs, vbi de Concharum generibus loquitur (in quibus magna ludentis naturæ varietas) dicente cuniculatim, pectinatim, imbricatim vndata: tum ex Aristotele quinto de historia, vt Theodorus vertit. Tempus (inquit) viuendi & Purpuris, &

Voluta qd.

C Buccinis longum: annos enim circiter sex Purpuræ viuunt, & singulis annis incrementum eorum patet per orbes, quibus totidem quot annos habent, testa intorta cuniculatim in crepidinem desinit. Et quarto de partibus animalium. Quæ ex turbinatis cuniculo in anfractum contorquentur. Est vbi etiam clauiculatim, vt quarto de historia, duobus in locis, interpretentur. primo, facie dixit clauiculæ Buccinorum. secundo, Mouentur item eadem omnia Turbinata parte dextra, non ad vertiginem, siue clauiculam, sed in aduersum. Et quarto de partibus animaliũ: Continent quod papauer vocatur, Turbinata omnia sua clauicula. Sic etiam Hermolaus in Dioscoride libro secundo, vbi ait Cionia vocantur partes in Buccino, atque Purpura mediæ, secundum quas silicei operimenti clauicula est. Cæterùm exemplaria antiqua caniculatim, & caniculi legunt. Facilis corruptio quinta vocali in primam mutata. Hæc omnia Massarius. Eum verò locum Dioscoridis, quem citat, de cionijs, non satis explicatus videtur Rondeletio, etiam ab ijs, qui benè longa, inquit, commentaria in Dioscoridem conscripserunt. Ac primũ alij κίονια legunt, alij ἴονια. Qui ἴονια legunt, detortum putant vocabulum à dictione ἴον, quæ violam significat: quia Purpurarum quarundam flos violacei sit coloris, qui flos est inter papauer, & ceruicem.

Cionia.

Dioscorides explicatus.

D Hermolaus κίονια legit, idest, columellas, vt sunt Buccinorum, Purpurarumq; partes mediæ, quibus velut columnis, & fulcris caro, & reliquæ partes innitantur. Sunt autem partes hæ mediæ, partes corporis interni Purpurarum valde torosæ, ac firmæ, ac fibrosæ, circa quas testæ volumina capreolorum ritu conuolui incipiunt secundum Dioscoridem: vel quibus hæret vena illa, vel membrana florem Purpurarum continens, secundum Aristotelem inter papauer, quod inferiore est loco, & trachelin, siue ceruiculam, siue collum superiore loco. Sed præstat locum Aristotelis proferre, vt ei lucis aliquid inferamus. Τὸ δὲ ἄνθος ἔχουσιν ἀνὰ μέσαν τοῦ μήκωνος καὶ τοῦ τραχήλου. Τούτων δ' ἐστὶν ἡ σύμφυσις πυκνή. Τὸ χρῶμα δ' ἰδεῖν, ὥσπερ ὑμὴν λευκὸς, ὃν ἂν ἀφαιρῶσι. θλιβόμενος δὲ βάπτει, καὶ ἀνθίζει τὴν χεῖρα. διατείνει δὲ αὐτὴν ὥσπερ φλέβα. Τοῦτο δὲ δοκεῖ εἶναι τὸ ἄνθος, ἡ δ' ἄλλη σύμφυσις; οἷον στυπτηρίας. In cuius loci versione Gaza sensum quidem Aristotelis mihi videtur assecutus, sed obscurè locum sic interpretatus est. Florem suum inter papauer dictum, & collum continent: textu spissiore, aspectu veluti membranæ candicantis, quam

Li. 5. Hist. c. 15.

Flos Purpuræ vbi.

detra-

detrahunt, tingit hæc expressa, & inficit manum. Pertinet eadem suo situ perinde vt vena, E idque flos ille celeber putatur, reliquum contextus quasi alumen est. Quæ dilucidiùs sic expressa sunt. Purpuræ florem habent inter papauer, & ceruicem, quorũ cohærentia densa est, coactaque. Coloris quidem aspectu membranam albam refert, quam detrahunt, pressaque tingit, & inficit manum; distenditur autem vt vena: atque in hac quidem est flos Purpuræ; reliqua coagmentatio est veluti alumen. Hæc sunt mediæ partes, de quibus Dioscorides. Hactenus Rondeletius. Quod verò Aristoteles συπτηρίαν, hoc est alumen dixit, Plinius sterile vertit, cætera nihil ab eo dissentit. Purpuras florem illum in medijs faucibus habere scribens: liquoris (inquit) hic est minimi in cadida vena, vnda pretiosus ille bibitur, nigrantis rosæ colore sublucens, reliquum corpus sterile. Rondeletius partem hanc quæ succum continet, cordi proportione respondere existimat: cor enim (inquit) hepar, cerebrum, & alias partes indiscretas habent Purpuræ, & Testacea omnia. Vnde constat nugari eos, qui cor, hepar, branchias, se in Purpuris inuenisse prædicant. Florem verò illum sanguinis loco esse dubitandum non est, idque præter alios Plinius scriptum testatumque reliquit his verbis: Sanguis non in cunctis terrestribus est, verùm simile quid vt Sepiæ in mari sanguinis vicem obtinet atramentum, Purpurarum generi infector ille succus, de F cuius varijs synonymis, ac differentijs, antequam ad alias partes pergam, primò dicendum mihi esse videtur. Vlpianus Purpuræ (sic plerunque vocatur) appellatione omnis generis Purpuram contineri putat. Argaman, & Argeuã Hebraicæ voces in libris sacris Daniel. 5. & Paralip. 22. Purpuram interpretantur, vel sericum Purpura tinctum: vnde & Amorge Græcis per metathesin factum putat Zographus. Aristoteles, vt demonstrauimus, atque alij Græci τὸ ἄνθος τῶν πορφυρῶν vocant: Plinius alijque florem Purpuræ transferunt: Plinius etiã succum, vt cùm ait: cum vita sua succum illum euomunt. Et aliàs: cùm fœtificauere, fluxos habent succos. Vocatur & liquor, ros, sanies, pelagium, fucus, Vitruuio etiam Ostrum: Sic enim scribit: Incipiam inde de Ostro dicere, quod & clarissimam, & excellentissimam habet præter hos colores aspectus suauitatem. Omne quidem Ostrum Purpura est, sed non omnis Purpura Ostrum, vt tradit A. Gellius, quod exuberantiam, splendoremque ruboris habet, hoc est, illustratur splẽdore, quo reliqua Purpura caret. Hunc splendorem cocco incendi tradunt. Nonius Ostrinum colorem distinguit à murice (qui & ipse pro Purpura multoties accipitur) quòd Ostrinus color sit subrubeus, murex Purpureus. Sed hæc à scriptoribus confunduntur. Idem Nonius Ostrinam, inquit (scilicet vestem di- G cunt) ab Ostro colore, qui est subrubens. Citat item hæc verba Turpilij: Interea aspexit virginem vectari, in capite riculam indutam Ostrinam: Et Varronis, Aurora Ostrinam (Ostrinum) hic indutus supparum. Vtebantur autem, vt Zographus conijcit, non tinctores solùm, seu infectores vestium, hoc colore, sed & pictores. Dictum verò est Ostrum ἀπὸ τοῦ ὀστράκου, quòd à Purpuris testa tectis eximeretur, ex Vitruuij sententia. Virgilius Sarranum Ostrum dixit, à Sar vrbe Phœniciæ, quæ postea Tyrus appellata est:

Florẽ sanguinis loco esse.

Synonyma floris Purpuræ.

Argaman.

Amorge.

Lib. 7.

Ostrũ quid

Li. 2. noct. Atticar. c. 26.

Ostrin⁹ color an à Murice differat.

Ostrum vnde dictum.

Sarranum Ostrum vnde.

Et gemmà bibat, & Sarrana dormiat Ostro.

Vnde & Sarranum, & Tyrisi Massarius hunc eundem florem à Latinis vocari testatur. Propertio alijsq; etiam color dicitur Ostrinus:

Lib. 3.

Et Tyros Ost inos præbet Cadmæa coloris.

Aduertendum interim Conchylium, muricem, & Ostrum pro eodem colore, Purpureo scilicet sumi. Saniem verò præter Plinium etiam Vitruuius dixit: Conchylia, cùm sint lecta, ferramentis circumscinduntur, è quibus plagis Purpurea sanies. Pollux item λάθρον, idest, cruorem, vel saniẽ dixit: Nonnus antiquus poëta διερὸν πῦρ, idest, liquidum ignem, hoc à colore, illud à saniei substantia. Fucus non semel Plinio dicitur, vt Buccinum per se H damnatur, quoniam fucum remittit. Sammonicus: *Purpura torretur Conchyli prædita fuco*. Pelagium verò eodem loco Plinius: Pelagio admodum alligatur, nimiæque eius nigritia dat austeritatem illam &c. nonnulli etiam Purpurissum, de qua voce pòst. Plinius medicamentum quoque pro Purpuræ colore dixit, quod & Græcè pharmacum appellare licebit. Pharmaca Iones tincturas vocant. φαρμάξαι, ὀξῦναι, βάψαι. φαρμάσσειν apud Homerum non solùm tingere est, vnde φαρμακῶνες dicuntur τὰ βαφεῖα, id est, officinæ tinctoriæ, teste Varrino, sed etiam ferri aciem exacuere, & indurare τὸ στομῶν, καὶ στερροποιεῖν. duratur enim ferrum aquæ frigidæ intinctum. Ad pharmacum Græcam vocẽ Germanica Farb, vel far vv accedit. Hinc fortè etiam venenum Tyrium poetis nonnullis flos iste, aut color vocatus fuerit. Oxos apud Suidam Purpura est, quæ apud Phænices tingebatur pretiosissima: hinc oxybapha in L. i. C. Quæ res alienari non possunt; quo in loco nonnulli corrigunt dibapta, veram lectionem, vt Alciatus ait, peruertentes. Ego apud

Fucus pro flore Purpuræ.

Pelagium.

Venenum Tyrrium.

Oxos quid Suidæ.

A Suidam nihil huiusmodi reperio, nec alios Lexicorum scriptores, neq; in Ὄξος, nec in Ὤξος. Oxybaphum quidem, quod aliqui ineptè oxobaphum nominant (Varino teste) vasculum est aceto, & intinctui, excitandi appetitus causa, destinatum in mensis. Purpuras tamen διαφόρες καὶ ὀξυτάτας, id est, excellentes, minimè vulgares, & acerrimi fulgoris apud Suidam legimus in Σαρδώ. Διάφορος πορφύρα Arriano est Purpura præstantior, cui opponit χυδαίαν, id est, vulgaerm. Brodæus quoq; in miscellaneis cap. 24. ineptam hanc Alciati interpretationem reprehendit: cùm Suidas nihil aliud scribat, quàm ὄξος ἑψητὸν τὸ ἀπὸ φοινίκων, hoc est, Acetum coctum è palmulis, cuius meminit Xenophon in secundo Anabaseως. Κάλυξ Hesychio est flos rosæ &c. & Purpura marina. Et Nicandri Scholiastes κάλχην ait esse florem, seu animal marinum quo Purpura tingitur. Hermolao chalca est (ex Suida vt videtur, apud quem idem legitur) herbæ genus, quæ Purpura tingitur, quod & Ruellius meminit ex Phocione Grammatico, cui tamen eadem vox etiam Purpuram significat. Sed κάλχη potius scribendum est; vnde verbum καλχαίνειν. Scholiastes Lycophronis, vbi hic habet πέπλους Κάλχη γορυκτὲς. Calche, inquit, propriè est Purpura tincta: nunc verò peplos simpliciter multis tincturis infectos intelligit, & variegatos, & plumaricos. Cælius calchen Purpuræ operculum ab alijs vocari tradit (vnde, inquit, B dictus Calchas) à Galeno onycha; tametsi dicatur onyx, vnguis odoratus, quē ostracion item appellent, vel ostracon quoq; cæterùm hæc postrema non ad ipsum florem, dum adhuc in animali est, sed cùm ad vsum accommodatur, pertinent. ita & Purpura simpliciter apud Romanos, aliosq; vestimenti genus commemoratur. Ἀνθιναὶ tamen ab ipso flore vestes Purpureæ dictæ sunt, & toga picta à florido Purpuræ colore. Testis est Festus Pompeius. Picta, inquit, quæ nunc toga dicitur, antea Purpurea vocitata est, eratq; sine pictura. Eius rei argumentum est pictura in æde Vertumni, & Conti, quarum in altera M. Fuluius Flaccus, in altera T. Papyrius censor triumphantes ita picti sunt. de hac plura superius dicta sunt. Ita pariter vestimenta Purpura infecta eo temperamento, vt amethysti colorem referrent, amethystina dicebantur. Plinius de amethystis loquens: Indicæ absolutum Purpuræ colorē habent, ad hancq; tingentium officinæ dirigunt vota: fundit enim aspectu leniter blandum, neq; in oculos vt carbunculi vibrant. Nec non Purpuram vocabant extremam oram vestis prætextæ, cui, vt diximus, purpura inserebatur, vnde teste Aldo Manutio, περιπόρφυρον vocabāt limbum huius vestis. In summa à Purpuris (conchis) C ipsas quoq; vestes, vt Hermolaus quoq; voluit, Purpuras vocamus. Accipitur etiam pro rubore faciei, vt apud Propertium.

Oxybaphū. — *Καλὺξ. Chalca.* — *L.8.c.11.* — *Li.37.c.9.* — *Purpura p rubore faciei.*

Tincta rubore genas paulatim purpura vestit.

Et apud Martialem lib. 9.

Et libata semel summos modo Purpura cultus
Sparserat &c.

Ennius in hoc quoque sensu.

Et si mulier erubuit ceu lacte, & Purpura.

Atq; ita pro purpurisso etiam accipiebatur: Afranius.

Mea nutrix surge, profer Purpuram.

Non absimili ratione Gallis exanthemata, seu maculas pestilentiales, quia sæpe Purpurei sunt coloris, Purpuræ nomine, vt testatur Ambrosius Paræus, intelliguntur. Sed vt ad florem ipsius Purpuræ reuertamur, tempestiuum est, vt de differentijs eius aliquid dicamus. Tria autem purpuræ genera, à varietate coloris sumpta à veteribus memorata inuenio: πορφυρίδα coloris violacei saturati, & subnigricantis, quo colore πορφύρεον κῦμα, θάνατον D πορφύρον Homerus dixit: Talis fuit amethystina, & quæ è pelagijs Purpuris solis fiebat, & Buccinis. Φοινικίδα, puniceam rubentem colore cocci, qualis fuit Tyria, & Tarentina, vnde & venenum Tarentinum dicitur, à colore puniceo maturæ palmulæ dictam, ἁλουργίδα colore glauco, irato mari simili, austero, diluto, qualis fuit Conchiliata. Tyria omniū celeberrima, quæ Ostrum quoq; dicebatur, quo obscurior, & nigricantior, eò erat carior, à qua sanguis dicitur purpureus, admodum splendida, & fulgore luminosa, quæ nempe ad solis radios ignem repræsentabat: quare igneā vocauit Iuuenalis, & Valerius Flaccus ardentem. Fuit fortè etiam huiusmodi, quàm in Britannia nasci laudatissimam Beda memorat initio Eccl. hist. gent. Angl. Hac ideo deterior habebatur Tarentina, quòd sine luce, & splendore esset. Non enim omnis Purpura fulgore luminosa erat, sed quadam obscuritate censetur, quin & splendentium quædam nisi altiùs tollantur non splendescebant, nec implebant oculos contuentiū. Hinc Augusti iocus innotuit, qui cùm olim quærentur de obscuritate Tyriæ Purpuræ, quam emi iusserat: dicente venditore: Erige altiùs, & suspice, his vsus

Pro exāthematibus. — *Floris differentia.* — *A coloris varietate tria Purpuræ genera.* — *Sāguis purpureus vnde.* — *Augusti iocus.*

his vsus est salibus. Quid? Ergo vt me populus Romanus dicat bene cultum, in solario ambulaturus sum? Vocabatur ea clarissima Purpura, quod meminit Lampridius in vita Alexandri: Purpuræ clarissimæ non ad vsum suum, sed ad matronarum, si quæ aut possent, aut vellent, certe ad vendendum grauissimus exactor fuit, ita vt Alexandrina Purpura hodie dicatur, quæ vulgò Probiana dicitur, idcirco quòd Aurelius Probus baphijs præpositus, id genus muricis repeñsset. Meminit Flauius Vopiscus in Aureliano Purpurei pallij, quod Persarum Rex ab Indis interioribus acceptum Aureliano dederat, ad quod cùm matronæ suas Purpuras iungerent, cinaris specie decolorari videbantur, diuini comparatione fulgoris. Talem Purpuram Sandicem Indicam facere, si curetur, idem tradit dici, memoratumq; pallium eo Purpuræ genere, quod postea nec vlla gens detulit, nec Romanus orbis vidit, in templo Iouis Opt. Max. fuisse, cæterùm splendidissimus iste color, si ex sandyce erat, hìc non pertinet: saltem hoc constat Purpuram loci varietate omnino variare. Testatur Vitruuius ostrum quod legitur in Ponto, & Gallia, quòd hæ regiones sint proximæ ad Septentrionem, esse atrum. Progredientibus inter Septentrionem, & Occidentem inueniri liuidum: quod autem legitur ad Aequinoctialem, Orientem, & Occidentem, inueniri violaceo colore. quod verò meridianis regionibus excipitur, rubra procreatur potestate, & ideo hoc rubrum. Rhodo etiam Insula creatur, cæterisq; eiusmodi, regionibus, quæ proximæ sunt solis cursui. Sed hìc animaduertendum Purpuram nigram sumi pro violacea exsaturata; sic enim sæpè nigrum à veteribus sumitur. Amethystina Purpura, quã etiam ianthinam, seu violaceam appellabant, ab amethysto lapide nomen obtinuit, de quo Plinius sic scribit in nono: Non est satis abstulisse gemmæ nomen amethystum, rursus absolutus inebriatur Tyrio, vt sit ex vtroq; nomen improbum Tyriamethystus. Et alibi. Amethystos gemmas esse dicunt perlucentes violaceo colore. Causam autem nominis amethysti adferunt, quòd vsq; ad vini colorem accedens, priusquam eum degustet, in violam desinit. Fulgor quidam in illa Purpuræ non ex toto igneus, sed in colorem vini deficiens. Est enim à priuatiua particula α, & μέθυ, id est ebrietate nominata, tanquam amethystinus color sit sobrius, & colore vini minimè inebriatus. Ad huiusmodi Purpuram alludit Suetonius in Nerone. Et cum interdixisset vsum amethystini, ac Tyrij coloris, sumpsissetq; qui nundinarum die pauculas vncias venderet. Alludit ad eandem, & Epigrammatarius in Aphoreticis de lanis amethystinis hoc carmen subijciens:

Ebria Sidoniæ cùm sim ae sanguine Conchæ
Non video, quare sobria lana vocer.

Huc arbitror etiam pertinere, quod Plinius scribit: Purpura violacea me iuuene vigebat, inquit Nepos Cornelius, qui diui Augusti principatu obijt, cuius libra denarijs centum veniebat: successit dibapha Tyria, quæ in libras denarijs mille non poterat emi. Dibapha tunc dicebatur, quæ bis tincta esset, veluti magnifico impẽdio: qualiter nunc omnes penè commodiores Purpuræ tinguntur. Erat deniq; aliud genus Purpuræ cæruleum, omnium vilissimum ex leuissima, ac deterrima Africana prope Succubin Africæ vrbem. Extat & hodiè eius imago in holosericis violaceis deterioribus, quæ ad cæruleum colorem accedunt, & vino inficiuntur. Ab hoc genere Purpuræ, mare Purpureum vocauit Virgilius in quarto Georgicorum.

In mare Purpureum violentior influit amnis.

Plutarchus quoq; citat in libro de exilio illud Simonidis.

Tenet me Purpurei maris
Fremitus circum agitati.

Et in libro de facie, orbis lunæ: Et maris quidem, inquit, colores conatus est Homerus vtcunque nominibus exponere, mare violæ, vinique rubri forma præditum dicens, & alibi glaucũ, vndam Purpuream, tranquillitatem albam, Cicero mare Purpureũ videri scripsit, Fauonio nascente. Primum itaq; locum obtinebat Purpura quòd ardentiùs fulgeret, vt de Tyrio, dictum, alterũ amethystinus; omnium vilissimus, qui magis ad cæruleum vergebat. Ioannes Goropius Becanus, vt astruat, Purpuram, quo magis ad ignem vergat, eo haberi præstantiorem, Purpuræ etymologiam ex Cymbrorũ vetustissima lingua deducit, quibus Purpura Purpur, quasi pur vur, id est purus ignis vocabatur: cæterùm cùm multa adducat quæ hanc nostram historiam dilucidare, atq; amplificare possint, ego ea præterire noluerim. Inquit itaque. Purus fit à vur, quo ignis denotatur, eò quod omnia per ignem purgentur. Vur itaq; purũ & purgo, dat Latinis: nobis pur, à quo purpur color purè igneus, quasi pur-vur. Sic tamen Latini vsi sunt, vt purpur color sit purus purus. Sic dixit ille, quisquis nomen Virgilij sumpsit: — *Carmina purpurea candidiora niue.* Et Valerius Flaccus:

Hic

Marginal notes: *Purpura clarissima. Alexandrina Purpura quæ.* — *Sandyx Indica.* — *Differentiæ à loco.* — *Nigrum p violaceo.* — *Amethyst gemma.* — *Dibapha.* — *Purpura cærulea.* — *Li. 7. Hermathena. Purpur vnde dicatur.*

A *Hic sale Purpureo viuaq; nitentia lympha:*

Sic Horatius —— *Tempestiuis in domo*
Pauli, Purpureis ales oloribus
Comessabere maximi.

Quo loco demiror intolerabilem Lambini audaciam, qui cùm poëtæ elegantiam non intelligeret, pro Purpureis posuit marmoreis, operosa testium denunciatione, docens marmoreum pro candido dici. Citantur Lucretij, versus, citantur Virgilij, citantur Ouidij, quo vetus scriptura, ac genuina lectio corrumperetur. At non vidit hic Lynceus, cornicū oculos configere paratus, hanc lectionem non in omnibus modò vetustis exemplaribus inueniri, sed iam olim etiam à Seruio probatam, germanamq; habitam fuisse, vt interim Acronis ei testimonium contemnere permittam. Ille enim hunc Virgilij locum

Lambini error.

—— *Namq; ipse decoram*
Cæsariem nato genetrix, lumenq; iuuentæ
Purpureum, & latos oculis afflarat honores.

sic interpretatur, vt Purpureum pulchrum, & floridum vocari dicat: quod vt probabile B reddat, hanc ipsam Horatiani versus partem adducit,

Purpureis ales coloribus.

Vellem equidem Lambinum interrogare quod sibi Columella voluerit, dum dixit: Frondes Purpurat auro. Sanè si consentire sibi Horatium emendanti vellet; necesse haberet, vel ineptum authorem dicere, vel locum castigare. Quis enim vnquam aurum vidit Purpureum, si Purpureum sit rubrum ad atrum declinans? Nescio profectò quæ sit effrons corrumpendi impudentia dicenda, si hæc correctio, & emendatio sit vocanda. Nos igitur Purpureum id dicemus, quod floridum est, & pulchrum, idq; vocis origini conuenienter, quæ nihil aliud significat, quàm vel purum ignem, vel purum putum. In igne autem non tam color, quàm lux, & splendor consideratur: quò videtur Horatius respexisse, in arte poëtica canens.

Inceptis grauibus plerunq; & magna professis
Purpureus latè qui splendeat vnus, & alter
Assuitur pannus,

Nec inde alienum est illud Ausonij in Mosella

C ——— *Phœbusq; sereno*
Lumine Purpureum reserat iam sudus olympum.

Fecit itaq; Purpuræ nomen ad rectam rationem vocatum, ne Purpuream niuem, ne Purpureos olores, ne Purpureum sal admiremur; nec absurdum item putaremus, si quicquam auro Purpurari diceremus. Furius apud A. Gellium sic legendus.

Vt fulica ipsa leuis volitat super æquora classis
Spiritus Eurorum viridos dum Purpurat vndas.

Exemplar meū habebat, sicut fulica leuis: quod non placet, nisi ex fulica fulca facias, quod per me liberum esto. Hìc Purpurat sic interpretatur Gellius, vt idem sit quod nitescere facit, quod non potest displicere, maximè, si nitorem quendam splendidum, & igneum intelligat, qualis incrispanti mari videtur, adeo vt noctu etiam luceat. Purpureū itaq; ignis splendorem vbiq; indicat, qui quòd in ostro maximus sit, & excellentissimus, Purpureum ostro tinctis potissimùm applicatum. Eleganter Virgilius, *Tyrioq; ardebat Murice lena.* Liuius in Laodamia: Ille Asiatico ornatu affluens, aut Sardiano, ac Lydio fulgens decore. Bene dixit fulgens, vt igneus Purpuræ fulgor intelligeretur. Addamus & Quintiliani lo-D cum insigniter corruptū, ex libri duodecimi capite decimo, & in eo corrigendo, si minus placebo, Lambini audaciam dicar æmulatus. Sed euanescunt hæc (inquit,) atq; moriuntur comparatione meliorum, vt lana tincta fuco citra Purpuras placet: at si contuleris etiā Tyriæ lacernæ, conspectu melioris obruatur, vt Ouidius ait. Si verò iudicium ijs corruptis acrius adhibeas, vt fucis Purpuram iam illud quod fefellerat, exuat mentitum colorē, & quadam vix enarrabili fœditate pallescat. Luceat igitur hæc citra solem, vt quędam exigua animalia igniculi videntur in tenebris. In his alia aliter corrupta fuerunt, vt liquebit conferenti. Quod autem dicit, vt Ouidius ait, nescio an à quopiam sit adiectum. Eius certè alia est comparatio. Tyrias enim Amyclæis confert. Est autem locus in remedio amoris.

Quintilianus correctus.

Confer Amyclæis medicatum vellus ahenis,
Murice cum Tyrio, turpius illud erit.

Si mihi citra exemplarium fidem coniectandum sit, pro lacernæ, non Laconicæ, sed Tyriæ lacernæ legam; vt alludat ad Iuuenalis illud.

——Tyrias humero reuocante lacernas.

& illud, vt Ouidius ait, à quopiam ſciolo dicaci margini adiectum, cui viſa fuerit eadem utriuſq; authoris collatio, cùm tamen Horatius potiùs citandus fuiſſet, apud quem eſt:

Non qui Sidonio contendere callidus oſtro
Neſcit Aquinatem pot a tia vellera fucum
Certius accipiet damnum, propiuſue medullis,
Quam qui non poterit verum diſtinguere falſo.

Hic enim fucum Purpuræ, perinde atque apud Quintilianum, comparari videmus. An verò Amyclis iuxtà, ac Aquini fuco pro Purpura vterentur, an Purpura quidem vterentur, ſed pallidiore, quàm eſſet Tyriorum, alijs coniectandum relinquo; penes quos etiam eſto eius, quam velint, lectionis ſequendæ poteſtas; cùm non vno modo locus intelligi corrigiq; poſſit. Nobis ſatis eſt ex eo intellexiſſe, igneum fulgorem in Purpura maximè placuiſſe, quo ratio nominis à me aſſignata faciliùs ſuam tueatur probabilitatem. Nonnus Purpuræ inuentionem deſcribens.

Καὶ τυρίης σκοπιαζε δεδευμένα φάρεα κόχλῳ
Πορφυρέης σπινθῆρας ἀκοντίζοντα θαλάσσης

Et mox — χείλεα φοινίξας διερῷ πυρί.

Videſnè hìc ſemel ſcintillas, rurſus ignem ipſius Purpuræ? Num poſſit quidpiam ad etymologiam eſſe aptius? Sed ſi quis dicat πῦρ Græcum eſſe, eoq; ad Græcos vocem pertinere, ei mox reſpondebo, dum oſtendam ab vr, vur, & hinc πῦρ & pur deriuari: & alioqui Græci non Purpuram, ſed πορφύραν dicentes longiùs quàm Latini receſſerunt. Hæc itaq; omnia Goropius. Vt modò vnde quodammodo digreſſi ſumus, ſermo noſter reuertatur, examinandæ veniunt reliquæ Purpuræ partes: inter quas, cùm de ſucco multa dixerimus, primùm occurrere videtur ipſa caro: hâc penitus includi, nec vlla ex parte, excepto capite conſpici author eſt Ariſtoteles, item teſtis ſuis Purpuras adhærere. Aelianus purpuram ſcribit vehementer guloſam eſſe, linguamque habere longam; ea autem etiam penetrare quæcunq; poteſt & attrahit ad comedendum, eaq; demum capi. Purpuræ, & Buccina, inquit Ariſtoteles, promuſcidem, ſiue linguam firmam, toroſam habent adeo validam, vt ea teſtas eſcarum poſſint perforare, vtaſili, atq; tabani quadrupedũ tergora penetrãt. Et rurſus: paſcitur (inquit) Purpura exerta lingua ſub operculo, quæ Purpuris digito longior eſt, qua tum Conchulas (velut turbinum, quorum eſca capiuntur) tum ſui generis teſtam perforare poteſt. Et Plinius in trigeſimo ſexto noni libri. Lingua Purpuræ longitudine digitali, qua paſcitur perforando reliqua Conchylia, tanta duritia aculeo eſt. Et alibi: Purpura vocatur caliculatim procurrente roſtro, & caliculi latere introrſus tubulato, qua perforatur lingua. Rondeletius verò diligentiùs conſiderandum proponit, linguaué teſtas perforet. Lingua (inquit) omnibus animalibus in ore eſt: os autem in capite, quod operculo tegitur in Purpura, atque adeò in turbinatis omnibus. In roſtro igitur longo, & tubulato lingua non eſt, ſed id eam profert, & exerit. At linguam Purpurarum, & turbinatorum omnium promuſcidibus muſcarum, quæ inter cornua ſunt, comparat, quæ firma eſt, toroſa ac rotunda, quæque exeri poteſt: quam tamen ſi per anatomen propius intueare, & tractes, neque ita longam neque ita duram eſſe certo comperies, vt per longum roſtrum teſtas perforare poſſet. Quare id fabuloſum eſſe puto, ſed ea quo ad eius fieri poteſt, exerta, Purpuræ ſuccos, & humores aliarum Concharum exugunt, Pectinum ritu: roſtro autem acuto, & duro (tanquam terebello excauato) teſtas alias perforant. Hæc Rondeletius: qui eos etiam redarguit, qui cùm legunt apud Galenũ in tertio de medicamentis κατὰ τόπους in auricularijs medicamentis κροκίδα τῆς πορφύρας ſiue κογχυλίου: Et linum è Purpura apud Paulum Aeginetam exiſtiment in Purpuris lanam aliquam, ſiue ſtupam, ſiue linum ſiue tomentum reperiri, quo contuſo, & depexo in medicamentis veteres vterentur. Sed illi, inquit, toto cælo aberrant, vt dicitur: nihil enim tale in Purpuris, neque in Turbinatis alijs reperias. Neque byſſo alligantur, vt pinnæ, & mytuli. Mouentur enim Purpuræ, & caro Turbinatorum omnium non aliter alligatur, quàm circa teſtarum volumina. Quare intellexerunt veteres per κροκίδα lanæ Purpura tinctæ craſſiorem, & minus curatam partem; cuius meminit etiam Dioſcorides: Τὸν δὲ αὐτὸν τρόπον καὶ κροκίδες καίονται τῆς θαλασσίας πορφύρας. Nec ſecus fimbriati marinarum Purpurarum flocculi cremari ſolent. Cur ita appellarunt id in cauſa eſt, quòd Purpura nõ ſolũ pro marino animali, ſed pro ſucco eius, pro veſtimẽto ex eo tincto, & pro lana tincta ſumatur. Redarguit eundem errorẽ etiã lõga oratione Zographus his verbis: Lanæ ad remedia quædã vtũtur, inquit Dioſcorides, eodẽ modo κροκύδες θαλασσίας πορφύρας. Sic habet æditio noſtra per ypſilon, à recto

Caro.
Li. 7. c. 34.
Lingua.
Linguane teſtas perforet.
Lana non eſt in Purpura.
Li. 2. c. 83.
Purpura varia ſignificata.

A κροκύς. qui scriptione, genere, & flectendi modo congruit cum χλαμὺς, ὕδος. nam apud Hesychium κροκίδες per iota non rectè scribi, vel ipse literarum ordo arguit. interpretatur autem γνάφαλα, id est, tomenta. Hinc compositum est nomen κροκυλέγμος, quod est floccorum lectio; qualis ab adulatoribus fieri solet. idem κροκυδισμὸς dicitur, & id facere verbum κροκυδίζειν sonat, vt annotauit Cælius Rhodiginus, qui & ipse tamen per ἰό scribit, non per ypsilon, deprauatos fortè Galeni codices secutus, nisi quis κροκίδα vocē diminutiuam esse velit à κρόκη, quòd filum, & subtegmen interpretantur. Marcellus Virgilius Dioscoridis interpres, in ipsis Purpurarū Conchis stupparum imagine vellera quædam esse putauit: quæ alij (inquit) tomenta, alij licia, alij fimbrias dixerunt: nos rem & nominis significationem secuti, à stuppis rem indicauimus. κροκίδας enim Dioscorides dixit, qua voce Græci adhuc, quod contuso, & depexo lino crassissimum superest, significant. neq; hic pluribus alijs locis aliud ea voce, quàm stuppam significat: & sæpe Paulus Aegineta, iubens κροκύδι imponi aliquid. In mari autem quotidiè Purpuræ capiuntur, quæ superiore sui parte villosæ sunt, tam tenui, & sequaci vellere, vt in filum lini modo trahi, & confici possit. Hæc ille, sed in Purpuræ concha villosum quicquam reperiri, ceu

Lib. 20. c. 33.

Marcelli error.

B falsum redarguit quidam Germanus, qui in eos quos citauimus, Galeni libros, doctissima commentaria conscripsit, & post eum Rondeletius: qui κροκύδας (ipse κροκίδα scribit) lanæ Purpurâ tinctæ crassiorem, minusque curatam partem interpretatur. Sed nihil prohibet simpliciter etiam vellus Purpura tinctum interpretari: è quo tamen, ne temerè sumptus fieret, ad cremandum crassius, & minus pulchrum seligebatur. possent & è veste Purpurea, præsertim attrita discerpta, aut vulsa fila, seu linamenta κροκυδες nominari. Commentator ille Germanus in commentarijs in Galeni de compositione medicamentorum libri tertij caput primum. In fine huius compositionis (inquit) in Græco exemplari corruptè legitur, καὶ κροκίδα ἐντίζει ϖροπυριῶν. ipse πορφυρων pro ϖροπυριῶν legendum conijcit, (quam rectè, viderit ipse. mihi quidem temere mutare videtur: quòd si πορφυρων legendum esset, vltima circum lecti deberet:) & interpretatur: lanæ Purpura infectæ tomentū indito, velut suprà etiā Archigenes dixit ἐμφρασσομένυ τῦ πόρυ πορφύρας μαλλῷ: hoc est, obturato meatu per Purpuræ lanam: lanam autem mollem à fomento, & instillamentis auri indendam esse, suprà in principio huius libri Galenus dixit, præstat tamen hanc ex Purpura, & Conchylio infectam esse. Et rursus in libri sexti caput secundum, in

C his verbis. Ηχάλκανθον κηρίματι θαλασσίας πορφύρας εἰλήσας σύγκαυσον: pro κηρυματι voce nullius significationis legit κροκήματι, vel κροκύδι, quorum posterius approbo, & vertit. Aut atramentum sutorium Purpuræ marinæ tumento inuolutum vrito. Lanarum enim vstarum, & præsertim ex Purpura infectarum, vis est escharotica, Dioscoride teste: & mox κροκύδα hapsum lanæ, siue lanam conuolutam sonare dicit. Ex quo longa bratione, vti etiam ex allatis primò Rondeletij verbis satis dilucidè constat in Purpuræ Concha nullam reperiri lanam, vel tomentum, sed Dioscoridis, Galeniq; locum de lana intelligendum esse, quæ Purpuræ succum imbibit. Hic interim Hesychij, & Suidæ lapsus etiam obiter annotandus venit, quorum ille βύσσον ait esse χρῶμα ἀντὶ τῆς ὕσγης ϖαραλαμβανόμενον, & βύσσινα etiam exponit πορφυρᾶ, Purpurea: hic verò etiam βύσσον significare ait βαφὴν ἐκ πορφύρας: & βύσσινον, τὸ βύσσῳ βεβαμμένον. Sed perperam vterq;: nec enim coloris genus est, sed delicatissimi lini, & diuersi a Purpura; vt ex Luca etiam patet, apud quem ὁ πλύσιος ἐνεδιδύσκετο ϖορφύραν καὶ βύσσον. Postremò Purpuram operculum, siue integumentum, apud authores cùm veteres, tum recentiores, in considerationem veniunt. Aristoteles id à verbo καλύπτω, ἐπικάλυμμα, siue κάλυμμα nuncupauit,

Hesychij, & Suidæ lapsus.

Byssus aliud quam Purpura.

Operculi cōsideratio

Lib. 5. hist. cap. 15.

D alibi etiam ἐπίπτυγμα. Ἔχυσι δὲ καὶ τὰ ἐπικαλύμματα κατὰ ταυτὰ ἀμφότερα, καὶ τὰ ἄλλα στρομβώδη ἐκ γενετῆς πάντα, νέμονται γλῶτταν ὑπὸ τὸ κάλυμμα. hoc est, operculū itaque huic generi (Buccino, & Purpuræ) adhæret natiuum, & cæteris omnibus Turbinatis. Pasci quoq; exerta lingua appellata sub illo operculo solent. Et alio in loco: Ἔτι δὲ ἐπίπτυγμα πάντ' ἔχει ἐκ γενετῆς, hoc est. Operculum etiam iam inde ab ortu omnia gerunt: de Turbinatis loquitur (lib. 4. de hist. cap. 4.) Statim ab ipsa procreatione Turbinatis operculum esse dicit, ad discrimen Cochlearum, quæ ipsæ sibi ex glutinoso humore, siue ex muco suo operculum conficiunt. Dicitur aliter à Græcis ϖῶμα, vt à Galeno, qui seorsum de eo hæc prodidit: Πώματα ϖορφυρῶν δ' ὄξυς ποθέντα σπλῆνας οἰδαλέης ἔγραψάν τινες ἰᾶσθαι: θυμιώμενα δὲ τὰς πνιγομένας ὑστερικῶς ὠφελεῖ, ἐκβάλλοντε καὶ κατεχόμενα χόρια. Opercula Purpurarum ex aceto pota scripserunt quidam tumenti lieni mederi; suffitu autem excitare fæminas vuluæ strangulatu oppressas, & morantes secundas detrahere. Eodem nomine operculum Conchylij nominauit Dioscorides, &

Cochlearū operculum

Cochlearum opercula res.

Cochleas

Cochleas quasdam alpium Liguriæ πωματίας, id est operculares. Dicitur autem E
quòd eo Testatorum foramina claudantur, vt vasa operculo suo. Carni hæret vt
vnguis noster, ac tanquam ex filis, siue ex fibris coagmentatum quid, & duratum esse
dicas: Differt substantia à testa, quæ multò siccior est, neq; fumum emittit, nisi si accensa

Blattæ byzantiæ.

liquore aliquo extingueretur. Operculum verò pinguedinis nonnihil in se habens fumum
reddit cornu modo. Pharmacopolę hodie in officinis habent Conchyliorum Buccinorúq;
opercula permista, quæ Blattas Byzantias vocant, sed hoc nomine Purpuram tantùm

Blatteus color.

opercula appellanda erant. nam βλάττος, siue βλαττίον Purpuram significat. vnde Blatteus
color pro Purpureo. Cassiodorus in epistolis de chamæleonte. Colores suos multifariā
qualitate commutat, modò Veneta, modò Blattea, modò prasina, modò cyanea. Eutropius:
Nero inusitata luxuria fuit, vt qui exemplo Caligulæ frigidis, & calidis lauaretur

Error Nicolai Myrepsi.

vnguentis, hamis argenteis, aureisq; piscatur, quæ blatteis funibus extrahebantur: quos
Suetonius, & Orosius interpretantur Purpureos. Ille: piscatus est, inquit, rete aurato, Purpura
coccoque funibus nexis. Orosius, Luxuriæ, inquit, tam effrenatæ fuit Nero, vt retibus
aureis piscaretur, quæ Purpureis funibus extrahebantur. Hæc Hermolaus vir pereruditus
in suis in Plinium glossematis annotauit. Sed etsi βλάττος Purpuram significet, tamen pro F
operculo solùm Purpuræ vsurpari docet Nicolaus Myrepsicus, qui tamen non sine errore
dixit Blattum Byzantium esse ὀστοῦν τῆς ῥινὸς τῆς πορφύρας, id est os narium Purpuræ.
Hodie quoque in officinis blattā byzantiam esse credunt, quod in ore, & naribus Purpu-

Myrepsus correctus.

ræ reperitur, quo ineptius nihil dici potest. Purpuræ enim neq; nares, neq; nasum, neq;
ossa intus habent, cùm Testacea omnia foris durum, intus molle contineant. Rectè igitur
Rondeletius legendum credit, ὄστρακον ἢ ῥινὸν τῆς πορφύρας, id est testam, vel clypeum,
siue scutum Purpuræ. Ῥινὸς enim præterquam quod pellem significat, vnde ὀστρακόδερμα
vocantur, etiam pro scuto sumitur teste Phauorino. Ῥινοὶ, inquit, καλοῦνται αἱ ἀσπίδες, ὅτι
ἐκ βοείων βυρσῶν εἰσι, id est, ῥινοὶ vocantur scuta rotunda, quòd ex corio bubulo constet.
Operculum verò sicuti scutum, Purpuræ capiti imponitur. Cur verò βλάττος βυζάντιος,
vel βύζαντος dicatur, à nemine, quod sciam, traditur. Quare conijcio (inquit) à Byzante,
vel Byzantio Africę cognominari: quoniam illic etiam Purpura tingebatur. Quoniam
itaq; Pharmacopolæ opercula Conchilij, & Buccinæ, Purpurævè non distinguntur, vt di-

Opercula vt differāt

ctum est, & vtraq; blattas byzantias appellant, cùm ex Purpuris tantùm propriè ita vocari
deberent: quædam hìc ab authoribus repetita, & à Zoographo collecta congeremus. G
Opercula hæc vsu, substantiaq; non differunt, sed figura: quòd ex Conchylijs longiora, è

Blattæ Byzātiæ odor.

Purpuris, & Buccinis rotundiora sint. Vires quoq; ad remedia minimum differre verisimile
est, præterquam si vngui odoris ratione peculiare quid attribuitur. Blatta Byzantia,
inquit quidam Germanus, ingrati dum vritur, odoris est, & Castoreum refert: vnguis verò
odoratus, suauem odorem spirat, quare & res inuicem diuersas esse oportet. At Rondeletius
in Conchylio asserit εὐώδης non modò suauiter, sed aliquando vehementer, & grauiter
odoratum Dioscoridi significare: & vnguem castorei odorem referre idem Dioscorides,
& Plinius tradunt. Sed cur suffimugio moschato, & alijs quibusdam adijciuntur apud
Aetium, si eiusmodi sunt? An dicendum non ex omni regione vngues bene olere suffitos:
& eiusdem generis plures forsitan species esse, vt & laseris longè diuerso odore? Plinius

Blatta pro Purpura Indica.

Purpurarum cauum pro operculo earum dixit: neruos præcisos Purpurarum cauum, quo
se operiunt, tusum glutinat. Ab Actuario, & Myrepso βλάττος, & βλάττιον βύζαντος appellatur.
Ea ætate, inquit Ruellius, qua scribebat Actuarius, Blattam, Purpuram Indicam:
& Blatteum, Purpureum colorem, periti etiam authores appellarunt. Sic Lampridius,
Heliogabalus parauerat funes blatta & serico, & cocco intortos. Galenus Indici Cōchylij H

Lib. 22. cap. 2.

testam inter ostraca, ac testas Purpurarum, ac muricum generatim comprehendit. eorumdem
enim vim habet: & præterea suffita, ab vtero strangulatas fæminas, & comitiali ap-
prehensas morbo excitat, quod tamen etiam de Purpurarum testis Galenus in vndecimo
de simplicibus tradit. Meminit eius Onychis Plinius quoq;, cùm ait: Inuenio apud quosdam
ostracium, quod aliqui onychen vocant: hoc suffitum vuluæ pœnis mirè resistere.
At verò ab hac Blattæ barbara appellatione, Blatteus color pro Purpureus dictus est à Fl.
Vopisco in Aureliano, vbi inquit: vestem holosericam, neq; ipse in vestiario suo habuit,

Pruna Onychina.

neque alteri vtendam dedit, & cùm ab eo vxor sua peteret, vt vnico pallio Blatteo serico
vteretur, ille respondit: Absit, vt auro fila pensentur. Libra enim auri, tunc libra serici fuit.

Lib. 12. cap. 10.

Plinium Blatteum colorem Onychinum dixit de pyris: Segnina alia à colore Testacea appellant:
sicut onychina, Purpurea. quemadmodum enim Purpureus color à Purpura, sic
Onychinus ab Onyche, eodem significato dicitur. Sic quoque Columella pruna Onychina,

A na, Purpurea appellauit, vt annotauit commentator Germanus in suis commentarijs ad quintum Galeni librum de composit. secundum locos. Sed Plinij verba, inquit Zoographus, ab eo recitata de pyris, Onychina non interpretantur Purpurea: hoc tantùm volunt, vt signina pyra à colore suo Testacea dicantur: sic Onychinis quoque, sic Purpureis, nomina à colore facta. Quanquam autem Onyx operculum est Conchylij, & è Conchylio color Purpureus tingitur: nihil tamen ad illum colorem, nihil ad tincturam illam facit onyx operculum: vt Onchinum colorem ab eo appellatum existimare ridiculum mihi videatur. Columella pruna Onychina nominat tantùm, colorem non exprimit: ego hunc colorem ex albo purpurascentem putârim, qualis in Onyche, id est, vngue humano spectatur: qui color etiam Onychi gemmæ nomen fecit, quanquam ea etiam alijs coloribus reperitur. Onyx gemma (inquit Georgius Agricola libro sexto de natura fossilium) ex eo quòd eius candor similitudinem ad vnguem humanam habere soleat, nomen inuenit: non rarò tamen est lactea, maximè in Zonis. idem vocatur Onychites, & lapis Onychinus: in Germanis', & Sequanis reperta, eiq; similis, vocatur nunc Chalcedonius. multùm autem variat colore &c. Gentilitium cognomen Byzantiarum Blattæ secundum Ruellium retulerunt, quòd ad eos forsitan Indi demittant, & hinc ad nos deferantur. Inuenio &

Signina pyra.

Onyx gemma vnde dicta.

Balanthā.

B apud Syluaticum Balantham (vox videtur corrupta) esse squamam, (imo laminam) piscis quandam, è fronte piscis degentis in Concha rotunda, & tortuosa, concaua; sed nos ait vti Blatta Byzantia, quæ fertur de sancto: sic habet, sancti autem nomen deest. Bellunensi Blatta Byzantia est operculum Conchilij cuiusdam è mari rubro, & alijs locis, quorum meminit Auicenna Canone secundo, capite proprio. Est autem durum, & in gyrum contortum (hoc ad totam Concham potiùs quàm operculum pertinere videtur) instar limacis, sed oblongius, & maius, quàm corpus quo limax circundatur. Operculum hoc ait in ore esse Conchylij, claudique, ac aperiri pro animalis arbitrio: has Conchas sæpe vidi, inquit, cum operculis adhærentibus, exportatas è mari rubro Damascum. Blatij Byzantis, hoc est, ossis anterioris naris Purpuræ (vt ipse interpretatur) Nicolaus Myrepsus meminit antidoto 425. Describuntur hæ Blattæ ab Auicenna 2. 8. nomine Adfar althaib. Apud Syluaticum multa barbara nomina passim reperias, quæ Blattas Byzantias interpretatur; vt Achafar, Affaratib, Daablectos, Dafarbachali, Funoblaron, Gafecol, vel Hafesol, Kuactil, Hiobothor, Hudal, Curasiè: sed Auicenna: quæ de mari rubeo sunt, inquit, no-

Adfar althaib.

C minantur Curasciæ. Item Egedde, apud veterem Glossographum Auicennæ. Latini mixobarbari, pro Blattis Blactas; pro vnguibus vngulas aliquando efferunt. Iam de remedijs quædam ab ea dicamus. Blatta Byzantia (inquit Syluius) Conchylij tegumentum est ad suffitus idoneum: ipsa enim testa mox liquatur igni, bituminis modo, quod etiam improbè ipsa olet. quidam albicantem odoratam magis commendant. Et alibi: βλάττος, & βλαττίον βύζαντος appellatur Actuario in aurea Alexādrina. Diamargarito calido. Vnguis odoratus, vel aromaticus lib. 1. compos. pharm. part. à Galeno scilicet, additur autem medicamento cuidam ad alopecias. Quæ Serapio, & Auicenna scribunt, ex Dioscoride ferè mutuati sunt. Inuenio apud quosdam ostracion vocari, quod aliqui Onychem vocant, inquit Plinius, hoc suffitum vulua pœnis mirè resistere: odorem esse castorei, meliusque cum eo vstum proficere. Vetera quoque vlcera, & cacoëthe eiusdem cinere sanari. Et alibi. Neruos præcisos Purpurarum cauum quo se operiunt, tusum glutinat. Galenus Onychem detractum ex Conchylio, potum (suffitum potius) strangulatis, ex vtero, conuenire. Apud Nicolaum Myrepsum, os naris Purpuræ miscetur pastillo ad cardiacos. & apud eundem vngues aromatici magni, & parui, inijciuntur in thymiama Esdræ, & in alia quædam suf-

Remedia ex Blatta Byzantia.

D fimenta, aliàs simpliciter, aliàs magni: & similiter apud Aetium: qui suffumigio muscato quoq; eos admiscet. Democrates apud Galenum de compos. sec. loc. 8. 10. in malagmatis cuiusdam descriptione bdellium Onycha nominare videtur, optimum bdellium, & quod incensum ac suffitum, Onychis Indici Cōchylij testæ odorem referat. tale. n. Dioscorides optimum esse refert, εὐῶδες ἐν τῇ θυμιάξει, ἐοικὸς ὄνυχι: quanquam Marcellus Virgil. colore humano vngui simile transtulit: fortassis ex Plinio inductus, qui lib. 12. cap. 9. Bactriano, inquit, nidor siccus, multiq; candidi vngues. Verùm hæc Plinius ex Græco aliquo scriptore non satis intellecta transtulisse videtur, vt refert commentator Germanus in commentarijs suis in Galeni libros de compositione medicam. secundum loca.

LOCVS.

Differunt loco. *Aristot. correctus.* *Lib. 2.*

PVRPVRARVM alias altum pelagus habitare, alias contrà litorales dici, hasque minores, illas maiores esse, iam antè notum est ex Aristotele. Sed notandum quid in Gazæ versione. Paruæ Purpuræ, inquit, ad litora, & oras sunt: αἱ δ᾽ ἐν τοῖς κόλποις μεγάλαι καὶ τραχεῖαι, hoc est, in finibus verò magnæ, scabræq; Gaza non in finibus, sed pelagiæ vertit, quod approbat, vt patuit, Rõdeletius. Atqui Oppianus cùm de pelagiis, alijsq; aquatilibus prius dixisset, subdit.

Δοιὼ δὲ σκληροῖσιν ἀρηρότε γυῖα χιτῶσι
Φαρξάμενοι κόλποισιν ἐνιπλώουσι θαλάσσης
Κάραβοι ὀξυπαγής τ᾽ ἄσακος.

Esto, sinus omnis pelagi instar profundus sit, non omne tamen pelagus sinus est, & pelagij appellatio latius patet. Idem Oppianus ait Testatorum quædam in petris, alia in arenis degere, vt Νηρῖται, στρόμβων τε γένος, καὶ πορφύραι αὐται.

Ex neotericis Bellonius paruas quoque Purpuras, vt plurimùm litorales esse tradit, locis quidem scopulosis natas. Columella de piscibus loquens voluit limosam regionem idoneam esse Purpuris, alijsq; Conchis nutriendis. Maris verò adeo amantes sunt, vt author de natura rerum (ex Plinio, vt citat) dicat, cùm femineces fuerint, mari redditas reuiuiscere. Sed Plinius hoc non de ipsis Purpuris, sed illis, quibus inescantur Conchis mytulorum similibus scribit. Ait insuper aqua dulci necari, & sicubi flumen immergitur, (alias, sicubi flumini immerguntur,) alioqui captas diebus quinquaginta viuere. Atq; hoc ferè ex Aristotele, apud quem legere est: Testaceo generi anni pluuij prosunt, præterquam Purpuris, cuius rei indicium est, quòd si amnis in mare fluentis aquam gustarint, moriuntur eodem die. Viuit Purpura extra mare, quæ capta est, dies circiter quinquaginta. Idem philosophus Purpuras testatur aliquandiu in arena latere, sicut etiam Pectines, item canis exortu circiter dies tricenos condi. Porrò non inconueniens fuerit loca hîc recensere, quæ à Purpura celebrari meruere. Apud Virgilium vbi habet.

Regio purpuris idonea. *Aqua dulci necari.* *In Arena aliquãdiu latent.* *Loca ob Purpuras celebrata.* *Fucus marinus.*

Alba nec Assyrio fucatur lana veneno.

aliqui exponunt Purpuram, licet Acron ad herbæ genus referendum putet, quę fucus marinus vocatur, vnde lana inficitur. Purpuram tamen Assyriam in pretio fuisse innuit Petronius Arbiter, dum canit:

Assyria Concham laudabat miles in vnda.
Quæsitus tellure nitor certauerat ostro.

Vitruuius in Africa punicei coloris Purpuram procreari scripsit. At Plinius præcipuam esse in Meninge Africæ. Meninx autem Africa insula est, non longè à Syrtibus sita, quam Lotophagorum terram putant, cuius Homerus meminit. Atque ibidem Plinius Purpuræ florem Asiæ præcipuum esse, & Getulo litore Oceani, in Laconica Europæ. Getulorum scopulorum aliàs etiam meminit his verbis: Et quidem minus miror incomperta quædam esse equestris ordinis viris, iam verò & Senatorij nil, demi antibus quàm luxuriam, cuius efficacissima vis sentitur atq; maxima cum ebori, citroque (cedroque) syluæ exquirantur, omnes scopuli Getuli Muricibus, ac Purpuris. Laconicum autem mare etiam ferre Conchylia, ex quibus ad infecturam vestium Purpura comparatur, nobilitate ijs solis, quæ in rubro mari capiuntur, inferiora, testatur Pausanias. Celebrantur eædem ab Horatio

Lib. 5. c. 1. *In Laconicis.*

Nec Laconicas mihi tradunt honestæ
Purpuras clientes.

Purpura Laconica Valerio Flacco dicitur fucus Tenarius hoc versu.

Fucus Tenarius.

Illis Tenario pariter tremit ignea fuco.

A Statio quoque alibi nominatur Oebalis Purpura, Zoographus Laconicam interpretatur, quæ alio, inquit, nomine Oebalia dicitur. Sed Plinius aliàs Laconicam Purpurã commendat: Purpurissum, inquiens, Puteolanum laudatur potiùs quam Tyrium, aut Getulicum, aut Laconicum, vnde pretiosissimæ Purpuræ. Coæ Purpuræ nominantur ab Horatio quarto carminum: easdemq; intelligit Iuuenalis canens.

Lib. 1. Syl. *Oebalis Purpura.* *Coæ Purpuræ.* *Sat. 8.*

—— *Spartana chlamis, Conchylia Coa.*

Purpuram Mauram nominat Valerianus apud Trebellium in epistola. In Muxa emporio ad mare rubrum habetur Purpura, tum eximia, tum vulgaris, vt testatur Arrianus, si bene

memini,

A memini, in Periplo, apud quem etiam lego, à duobus emporijs Persidis, quorum vnum Apologi vocant, alterum Omana, in Arabiam auehi Purpuram. Q. Ennius in Phagesiorum fragmento Atarnæ Purpuram laudare videtur, nisi fortè quid desit, canit autem:

Polypus Corcyræ, caluaria pinguia Atarna,
Purpura, muriculi, mures, dulces quoque echini.

Genus quoddam Purpuræ à Plinio Teniense appellatur, in Tenei maris ora, vt inquit collectum: sed Teneum illud mare: vbi locorum sit, inquit Turnebus, cùm esse neminem, qui sciat putem, suspitio non leuis animo incessit, hìc emendatores, vt in deletili charta, & palimphesto lusisse, & deleuisse quæ non placebant, quæ voluerunt scripsisse, nō quæ Plinius literis consignarat, edidisse. deniq; prouocatū est ad vermiculatos, & erosos libros, in quibus reperimus, in Tenei maris collectum, arbitratur autem idem Turnebus in tænijs maris collectum scribendum esse. Sunt autem ipsi tæniæ in mari candicantes cautes longo tractu fasciam imitantes, à quibus Tænienses Purpuræ vocantur, quæ in illis degunt locis. Est & Purpuræ in eo genus dialutense, quod originem Græcam sed formationē Latinam præ se fert. Nam vt è Græco, & Latino compositum esse videatur, non assentiar, inquit ibi-B dem Turnebus, vt si Amminei vini, & Chij nota mixta esset. libri tamen antiqui refragantur editionibus, quod tam frequens est, vt quandocunque aliquid obscuritatis in eo authore est, ferè semper dissensio reperiatur: & lubentius plerunq; secundum veteres tabulas litem dederim: in illis autem ita scribitur, mirè aptum Conchylijs, & longè optimum Purpuris dialucense, id est, vario genere soli pastum. Dialutense retenta superiorum generum forma, erit tanquam solutum & vagans, neque eidem adhærens sedi: at dialucense per salsum æquor repens, & vario eadem causa genere soli pastum, ex præpositione διὰ, & ἅλυκον, quod est salsum, hoc genus aptum Conchylijs dicit, id est Conchyliatæ vesti. Sed regrediamur in viam. Porphyrusa Aristoteli, vt citat Stefanus Aquæus in commento ad caput duodecimum libri quarti Plinij, à frequentia, & pulchritudine Purpurarum dicta est: sicuti, & meliboea Purpura teste Festo, à nomine insulæ, in qua tingitur: cuius meminit Lucretius, dum canit: *Melibæaq; fulgens*

Purpura Thessalico Concharum tecta colore
Aurea Pauonum ridenti imbuta lepore.

Meminit etiam in quinto Virgilius:

Victori clamydem auratam quam plurima circum
C *Purpura Mæandro duplici Melibæa cucurrit.*

Sed hìc Hortensius Melibæam Magnesiæ ciuitatem esse ait. Cæterùm Tyria Purpura olim omnium celeberrima fuit: quod testatur Strabo his verbis: πολὺ γὰρ ἐξήνεγκε πασῶν Τυρία καλλίστη πορφύρα: hoc est, longè omnium præstantissima habetur Tyria Purpura. Plinius: Tyri nobilitas tunc omnis Conchylio atque Purpura. Quia verò Tyrus prius Sarra vel Sar vocaretur, itaque Sarranum Ostrum dixit Virgilius, & Sarranam Purpuram Iuuenalis: vnde Ennius Pœnos Sarrà oriundos scripsit authoribus Probo, & Festo. Dicuntur quoque absolutè Tyriæ, vestes Purpura Tyria infectæ: Ouidius,

Siue erit in Tyrijs. Tyrios laudabis amictus

Martialis in primo

Hispanas, Tyriasq; cocinasq;.

Et in sexto rursus;

Te Cadmea Tyros, me pinguis Gallia vestit
Vis te Purpureum, Marce, sagatus amem?

D Idem quoque Tyrias Lacernas dixit:

Vt lutulenta linat Tyrias mihi multa lacernas.

In decimoquarto lanæ Tyriæ apud ipsum gloriantur se in Laconia quoque vbi Purpura non minus frequens est, habitas fuisse pretiosi loco muneris, quod argutè dicunt, dum aiunt se à Paride donatas fuisse Helenæ, & Purpuram Lædæ, hoc est, Purpuram Laconicam fuisse deteriorem.

Nos Lacedemoniæ pastor donauit amicæ
Deterior Ledæ Purpura matris erat.

Tyrius quoque absolutè videtur color à Plinio dictus, nam cùm de Purpura amethysti colore dixisset, addit: At Tyrio laus summa color sanguinis concreti, nigricans aspectu &c. Virgilius etiam Tyrium muricem dixit, *Tyrioq; ardebat murice lana.* & Ouidius *Nec quæ de Tyrio murice lana rubet.* Cochleam Tyriam Vranus in Arabicis dixit, citante Stephano, pro Purpura nimirum κόχλιον τύριον. Ouidio Purpura Tyria, Concha Sydonis dicitur:

Collocat

Lib. 9. c. 5.
Aau.
Plinius correctus.
Tænienses Purpuræ.
Dialusēses
Porphyrusa vnde dicta.
Lib. 2.
Melibæa Purpura.
Tyria Purpura optima.
Sarranum Ostrum.
Tyria lacerna.
Lanæ Tyriæ.
Murex Tyrius.
Cochlea Tyria.
Lib. 10. Metam.

Collocat hanc Stratis Concha Sydonide tinctis.

Sidonium ostrū quid

Sidonium Ostrum Horatio. Est autem Sidon vrbs Syriæ, vnde & sindones dici conijcit Zographus: Statius in Propemptico Metij Celeris:

> *Quà pretiosa Tyros rubeat, quà Purpura succo*
> *Sidonijs iterata vadis.*

Lucanus etiam meminit in tertio:

> *Et Tyros instabilis, pretiosaq; murice Sidon.*

Purpura dibapha.
Lib. 8. c. 8.

Istiusmodi autem Purpura dicebatur dibapha, quòd bis tincta essent, veluti magnifico impendio: dibaphum Cicero appellat. Lazius refert in Tyro Coccineam præparari solere, & à Cocco, hoc est, grano tinctorio appellari. sed secus Purpuræ inuentio ostendit in Hercule Tyrio, de qua mox. Succubitanam Purpuram quandoq; ab Africæ oppido quod Succubi vocant. Valerianus in epistola ad Trebelliū Pollionem, Claudio qui postea Cæsar factus, dari præcipit à procuratore Syriæ albam subsericam vnam, cum Purpura Succubitana, Subarmale vnum cum Purpura Maura. Post Sytim lacum esse scribit Strabo nomine Zuchis quadringentorum ferè stadiorum: ad quem sit vrbs eodem nomine: Eam Purpurificium, & varias piscium condituras habere. Augustinus Niphus Purpuræ Conchylium, notissimum, inquit, est, apud Tarentum. Varinus ταραντίνον ἱμάτιον, Tarentinum vestimentum, tenue, & translucidum, non omninò Purpureum, vt quidam putarunt, exponit, sed & Tarentinas tincturas. Olim etiam nota, & laudata fuit Tarentina Purpura. Me iuuene, inquit Cornelius Nepos, Purpura violacea vigebat, nec multò post rubra Tarentina. In Sardinia insula Purpuræ item excellentes tingebantur. Miratur Bayfius cur inter doctos conueniat, quòd Purpuræ vsus nostris temporibus prorsus ignotus sit, cùm in Carteia, inquit, Bæticæ prouincia olim murices, & Purpuras nobiles (Conchis vel decem cotylas capientibus) ex Strabone constet. In Sardinia quoque fuisse constat ex prouerbio, Tinctura Sardonica &c. Salij poëtæ tempore Purpuræ etiam Anconæ tingi solebat, vt verba eius ostendunt: *nec Sydone vilior Ancon, Murice nec Lybico.* Acron explicat illud Horatij:

Purpura Succubitana Maura.
Purpurificium vbi.
Tarentinū Vestimentum.

> *Non qui Sidonio contendere callidus ostro*
> *Nescit Aquinatem potantia vellera fucum,*
> *Certius accipiet damnum, propiusuè medullis,*
> *Quàm qui non poterit vero distinguere falsum.*

Susis magna Purpuræ copia reperta.

Purpuras Aquinates Tyrijs similes esse scribit. Susis ab Alexandro captis memorabilis Purpuræ vis & copia, in ipsius deueni potestatem. Vbi aiunt (inquit in Alexandro Plutarchus) & Purpuræ Hermionicæ inuenta quinquaginta millia talenta, repositæ quidem ab annis fermè ducentis, recentemq; adhuc coloris florem nouumq; seruantis. Huiusce verò rei causam adferunt, quòd infectura Purpuræ ex melle facta sit. Atque hæc de varijs locis vbi Purpura fiebat. Miretur sanè aliquis, non in Europa solùm, & Romæ (vbi Purpuræ vsum semper fuisse Plinius tradit) sed in Africa quoque, & Asia, & toto terrarum orbe defecisse, cùm ex Africa olim, Asiaq; & Persis, ac tot alijs regionibus, locisuè peteretur. Eorum quidem qui nostro sæculo varias, & remotissimas nauigationes, aliasq; peregrinationes literis mandarunt, Purpuræ (quod sciam) nullus meminit.

INCREMENTVM. MOTVS. ÆTAS. OLFACTVS.

Celerrime crescunt.

Aetas.
Vt anni earum cognoscantur.

CONCHÆ omnes, inquit Aristoteles, celerrimè crescunt, præcipuè verò Purpuræ, atque Pectines, quippe quæ anno perfici (magnitudinem implere) possint. Ait tamen tempus viuendi Purpuris, & Buccinis longum esse, Purpuras enim annos circiter sex viuere, & singulis annis incrementum earum patere per orbes, quibus totidem quot annos habent, testa clauiculatim intorta in crepidinem desinat. Si itaque quotannis nouum sibi adijciunt orbem, vno anno perfici non poterunt, cæterùm absque orbibus etiam perfectæ sunt, & talem suprà descripsi, in qua vix primi orbiculi rudimentum conspiciebatur. Quod ad ætatem attinet, Plinius annum adijcit, inquiens Purpuras annis plusquam septenis viuere. Athenæus verò Aristoteli subscribens circiter sex etiam testatur. Extra aquam vti paulò ante ex iisdem authoribus diximus, captæ diebus quinquaginta viuunt

saliua

A saliua sua: Parum admodũ progrediuntur, teste philosopho, qui præterea scribit, Purpuris escas putidas emoliri, & accedere ipsas ad eiusmodi escam à longè, vtpote odorantes.

GENERATIO.

DVPLICEM esse originem Purpuris, Buccinis, Mytulisque ex citandis veterum authoritatibus constabit. Plurima in mari, inquit Aristoteles, sponte existunt, sed non ex eodem materia omnia: Purpuræ, & ostracoderma ex materia putrescente, & limo. Et mox: Ostracodermorum ea quæ fauos conficiunt, eodem modo quo alia ostracoderma fiunt. Hæc prior est origo: Altera eorum est, quæ dicuntur κηριάζειν, idest fauos conficere, quod fauificare, & fauare cõuertit Gaza, siue μελίκηραν, τῦ τοδ᾽ ἐςιν οἷον κηρίον ποιεῖν, idest eodem interprete, fauaginem, quæ est veluti fauus apum, condere, quod Plinius

Duplex origo.

Lib. 5. hist. cap. 15.

B dixit, de Purpuris, eas mutuo attritu lentorem cuiusdam cerij saliuare. Id faciunt, Mytili, Buccina, Purpuræ authore Aristotele. Nam emittunt lentorem quendam, siue humorem mucosum, velut à seminis natura: semen verò eorum nullum esse existimandum est. Ex illo Purpuris verno tempore congregatis, veluti fauus, quasi ex putaminibus cicerum alborum inter se cohærentibus coagmentantur, quem pro maris spuma pharmacopolæ quidam falsò ostentant: nullus autem hic meatus est apertus, neque fiunt, neq; nascuntur ex eo Purpuræ, sed est veluti expurgamentum. Nam saliuare incipiunt ex lentore mucoso, vt dictum est: putaminibus similia ista con ponuntur, ex eo verò quem in terram emittunt, ichore, id est, tenuiore humoris parte, eo in loco fiunt in terra coagmentatæ paruæ Purpuræ, non aliter quàm effuso in terram fungorum decocto, fungi permulti breui enascuntur. Ex his duos Aristotelis locos, in quibus de istis agit dilucidiores reddidit Rondeletius. Alter est in tertio de generatione capite vndecimo: alter a Gaza male cõuersus in quinto de historia animalium capite decimoquinto, citatus etiam ab Athenæo libro tertio, quem si cum Aristotele conferas, menda, inquit, aliquot facilè emendabis, maximè verò illud, ἀφίησι δ᾽ ὁ ἔχειν εἰς τὴν γῆν, cùm legendum sit ex Athenæo,

Humor mucosus natura seminis.

Fungi vt subito nascantur.

Lib. 4. de piscib. c. 4.

Aristoteles correctus.

C ἀφίησι δὲ ἰχῶρα εἰς τὴν γῆν, &c. nec non Plinij locus libro nono, in quo scribit murices, & Purpuras saliuario lentore prouenire, clarior inde fiet, quàm ex Massario, qui saliuarium lentorem, fauaginem interpretatur, ex qua, vt ex superioribus liquet, Purpuræ minimè fiunt, sed dum putaminibus cicerum similis congeries fauago Gazæ dicta sit, ex mucoso humore, qui saliuarius lentor à Plinio nominatur, huius tenuiore parte in terram effusa, proueniunt murices, & Purpuræ. Huiusmodi ortus rationem idem Aristoteles alibi comparat plantis, quæ ἐκ τῦ παραβλαςάνειν, id est ex sobole, aut si verbum è verbo exprimas, ex adgeneratione procreantur, vt cæparum genus. Hoc modo, inquit (Aristoteles) Mityli gignuntur, quippe qui minores semper circa eos qui primi nati sunt, proueniunt. Purpuræ, & Buccina quoque fauos conficere creduntur eodem modo. Quare magna eorum copia oritur, quando origo aliqua prius extiterit: nam cùm omnia hæc sponte fieri contingat, rationi consentaneum est, cùm origo aliqua præcesserit, multo plura formari. A singulis enim eorum, quæ primæ sunt originis, quibusque reliqua adnascuntur, excrementi aliquid effluit. Quod verò prima istorum origo ex materia putrescente fiat, certissima inditio est, id quod in stagni nostri parte, quæ est ad oppidum

Massarij error.

Lib. 3. de gener. c. 11.

Quãdo magna copia.

Ex putredine oriri.

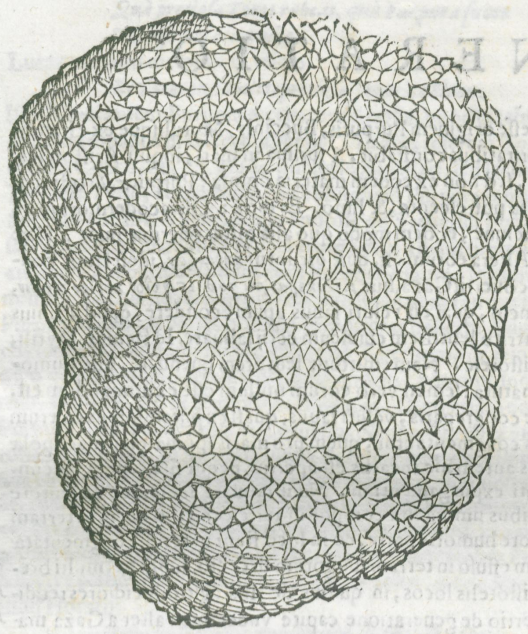
D Balerue vernacula lingua nuncupatum multorum, ac magnorum Mitulorum feraci, accidisse vidimus. Hæc & alia Rondeletius. Constat itaque purpurarum generationem sponte naturæ fieri sine maris, & fœminæ commistione, sine ouis. Quamobrem inquit idem Rondeletius in capite de Purpura, hoc in loco improbanda est authoris libri de aquatilibus sententia, ab Aristotelis sententia alienissima, etiamsi eam exponere velle videatur, quam tamen miserè deprauat, & corrumpit, vt ex eius verbis perspicuum fiet. Vterque autem piscis (de Purpura, & Buccino loquitur.) Purpureum colorem fundit, estq; Massiliæ, Genuæ, ac Venetijs in cibis expetitus: sed Buccini caro Purpuræ carne durior est. Ambo quoque fauare dicuntur, quod sanè hoc pacto faciunt. Qua sub lapide prona parte oblonga, albaque deinceps pendentia disponunt, quæ ita disposita faui nomen habent, ab apũ similitudine (vt icon subsequens ostendit.) Supini autẽ sub lapide stabulãtur, cùm fauificant: quo verò tempore fauos extruunt, si incoquantur, & abscindantur, oua intrò continere comperientur, quæ saliuario lentore lapidibus, & cautibus ferruminant, vt inde

Contra Bellonium.

Buccinæ caro durior Purpuræ.

de

Μελίκηρα Purpurarum Ariſtotelis, ſiue fauago.

de decidere nō poſſint, quod tā magno artificio cōſtruūt, vt nihil coaceruatū eſſe videatur. Hæc aūt fauificatio verna eſſe ſolet. Primum vt hęc à veritate, quàm maximè abhorrere intelligas, eſſe que planè ægri ſomnia, explicādū quomodo procreentur Buccina, & Purpuræ, deinde quid ſit fauare, ſiue fauificare. Omne Oſtracodermorū genus expers coitus eſt, inquit Ariſtoteles. Et cùm Purpuræ, tū & reliqua teſtis incluſa, è limo ferè, & materia putreſcēte oriūtur. Quod & neceſſaria ratione cōfirmatur. Etenim nulla naturalis actio ſine partibus eam aptè cōfirmatis perfici poteſt: nā partibus ſingulis ſua ſunt tēperamēta, à quibus facultates, & ab his actiones proficiſcūtur: quas rationes corruere neceſſe eſt, imò ne eſſe quidē poſsūt, ſi harū fundamentū, vel ſubiectum nullū exiſtat. At quæ in Purpura, Buccina, turbinatiſq; partes ſint ſemini generādo, cōtinendo, emittendo, recipiendo, & fouēdo idoneæ? Quęnā aliæ præter eas, quæ ſuſtinendo, nutriendoq; ſimpliciter animali deſtinatæ ſunt? Præterea quæ commiſtio corporum vndique teſta concluſis eſſe poteſt? Dices fortaſſe ex Ariſtotele, Genus omne Oſtracodermorum vère, autumnoque habere ea, quæ oua appellant, exceptis Echinis cibo idoneis, quippè quibus etſi per ea tēpora præcipuè vbertas ouorum eſt, tamen nullo tempore committitur, vt ouis omnino careant, ſed maximè plenilunijs, diebuſq; tepidis reſtituuntur. Hæc quidem Ariſtoteles prodidit, ſed locus is ex alio intelligēdus, qui legitur in tertio de gener. anim. cap. 11. Quæ oua appellantur, nihil ad generationē conferunt, ſed inditio ſunt melioris nutricationis, quale in ſanguineis pingue eſt: quamobrem ſapore per id tempus præſtant, ciboque laudantur: argumento, quòd & Pinnæ, & Buccina, & Purpuræ continent quidem ſemper ouum illud vocatum, ſed aliàs maius, aliàs minus. Quare falſum eſt oua huiuſmodi per ſimilitudinem ſic appellata, non ex ſemine, non ex fæminæ, & maris coitu concepta, ita diſponi, vt faui nomen habeant, ab apum ſimilitudine, vt hoc ſit fauare, ſiue fauificare. Eſt enim longè aliud apud Ariſtotelem, Athenæum, Plinium. Αἱ μὲν οὖν πορφύραι τοῦ ἔαρος συναθροιζόμεναι εἰς ταυτὸ, ποιοῦσι τὴν καλουμένην μελίκηραν. Τοῦτο δ᾽ ἐστὶν οἷον κηρίον, πλὴν οὐχ οὕτω γλαφυρὸν, ἀλλ᾽ ὥσπερ ἂν ἐκ λεπυρῶν ἐρεβίνθων λευκῶν πολλὰ συμπλακείη. οὐκ ἔχει ἀνεωγμένον πόρον οὐδὲν τούτων, οὐδὲ γίνονται αἱ πορφύραι, ἀλλὰ φύονται, καὶ αὐταὶ, καὶ τὰ ἄλλα ἐκ τῆς σήψεως, καὶ ἰλύος ὀςρακόδερμα. Τοῦτο δὲ συμβαίνει ὥσπερ ἀποκάθαρμα, καὶ τοῖς κήρυξι. Κηριάζουσι γὰρ καὶ οἱ κήρυκες, idest, Purpuræ verno tempore eundem in locum ſeſe colligentes, condunt, quam fauaginem nominant, quæ veluti fauus eſt apum, verùm non ita elegans, ſed quaſi ex putaminibus cicerum alborum multa inter ſe compoſita, ſtruem vnam ſua cohæſione coagmētatam. Nullum ijs patet foramen, neque ex ijs naſcuntur. Sed cùm Purpuræ, tum etiā reliqua teſtis incluſa à limo ferè, & materia putreſcente oriuntur. Illa verò coagmentatio fauo ſimilis, purgamentum tam ijs, quàm Buccinis euenit. nam Buccinis quoque fauificare in more eſt. Igitur κηριάζειν, ſiue μελίκηραν, ſiue οἷον κηρίον ποιεῖν, quod eſt Gaza interprete fauare, ſiue fauificare, vel vt Plinius loquitur, lentorem cuiuſdā cerij ſaliuare, dicuntur Purpuræ, & Buccina, cùm emittunt lentorem quendam, ſiue humorem mucoſum, velut à ſeminis natura, ſemen verò eorum nullum eſſe, exiſtimandum eſt. Ex eo lentore concreto, & exſiccato fit congeries veluti putaminum cicerum alborum, inter ſe cohærentium, quam

Lib. 5. Hiſ. cap. 15.

Cur non coeant teſtacea.

Lib. 5. Hiſ. cap. 12.

Oua Purpurarum non ad generationem conferunt.

Quando fauificent.

Fauificare dicuntur Purpuræ.

A in litus eiectam pharmacopolæ quidam pro spuma maris, alij pro alcyonio falsò vsurpant. Quocirca procreantur purpuræ & buccina sponte, vt alia ostracoderma, è limo & materia putrescente, vt iam dictum: & præter saliuariuum lentorem tenui humore in terrā recepto. Ac quemadmodum fungorum decocto in terram effuso fungi permulti breui enascuntur, ita purpurarum origine aliqua præcedente, multò maior copia prouenit, à singulis enim excrementi aliquid effluit, quod quidem semen non est. Atq; hæc est duplex purpurarum, buccinorū, mytulorū origo ab Aristotele tradita, & à doctiss. Rondeletio fusiùs explicata.

Fungi vt multi nascantur.

VICTVS.

QVANTOPERE maris aqua purpuræ delectentur iam antè ex Aristotele dictum est: apud quem etiam inuenio cibus purpurarum esse carnem, item ex plantis maris. In octauo enim de historia capite secundo, quæ mobilia sunt (inquit) eadem carne vescuntur, ijs victus ex pisciculis est, vt purpuris: sunt enim carniuoræ, & quidem esca huiusmodi capiuntur: quanquam ijs etiam quæ mari pullulant, alliciuntur.

Cibus.

B Et rursus alibi: Alit altera alteram, eo quod sua testa agnatum veluti algam muscumuè gerit: quæ autem pro cibo eis afferunt, ponderis causa adhiberi aiunt, vt in libra sint grauiores. Quod postremum repetit, sed paulò aliter Plutarchus Musci, & Algæ quicquid est esui, ita in suas testas recipiunt, vt ijs in orbem exsertis quasi circularem conuiuationem præbeant, vna alterius alimentum depascente. Plinius purpurarum genera pabulo, & solo discernit, vt sit lutense putri limo: algense quod alga enutritum, vilissimum: dialutense vario soli genere pastum. Testatur Gillius purpuram diù multumque considerasse, cum aliam Concham mordicus tam diù premeret, quoad suffocata disceret. Voraces admodum esse, vel ex prouerbio notum, quanquam nonnulli hoc ad tincturam referant.

Lib. de Solert. anim.

Voraces esse.

CAPIENDI RATIO.

DE modo capiendi, ac de tempore capturæ idoneo, necnon de esca qua alliciuntur, dicendum. Aristoteles purpurarios ait escas putidas eis purpuris emoliri, hasq; accedere ad eiusmodi escam à longè, vtpotè odorantes. Quod repetens C Plinius, fœtidis capi scribit. Aliàs carnibus ranarum (rubetarum, Isidorus, & Albertus) vel hamo, inquit, additis, præcipuè purpuras certum est allici: sed nescio, quam rectè: vix enim hamo eas capi crediderim. Hicesius scribit purpuratores chamis ad inescandum vti. Tarentinus escam quandam ad polypos describit, qua purpuræ etiam alliciuntur, eam in polypo recitauimus. Aelianus capiendi modum eiusmodi describit: Paruā nassam denso contextu, exiguis maculis purpurarij piscatores contexunt. Intus in media nassa Strombus piscis illecebra appenditur, ad eam alliciendam, Purpura maiorem in modum linguam distendere contendens, eo pertingere & strombū ipsum assequi conatur: & ne ab esca quā ligurit, aberret omnem eā necesse habet exerere: itaq; ipsa exerta fugit escam, quoad plenitudine intumescentem retrahere nequit: vnde fit vt eam piscator liguritione irretitā comprehendat. Hæc Aelianus ex Oppiani halieuticorum quinto, qui κυρτίδας, id est, nassas exiguas huiusmodi calathis (ταλάροις) similes è viminibus necti canit. Aristoteles quoque ἐν φορμίοισι capi ait purpuras: Gaza tegetes & crates interpretatur, quam significationem alibi fortè hoc vocabulum habet (quoniam storeæ huiusmodi similiter è iuncis texi solent) at hoc in loco nassas potiùs, vel nassis similia retia interpretari mauult Zographus: quoniā D & paulò post eadem vasa philosophus κύρτους appellat. Et Plinius, Capiuntur, inquit, paruulis rarisq; textu veluti nassis in alto iactis. Inest ijs esca, clusiles mordacesque Conchæ (apud Athenæum lib. 3. Concha ea μέλαινα dicitur, & κογχοθήρα) ceu mitulos videmus. Has semineces, sed redditas mari auido hiatu reuiuiscentes, appetunt purpuræ, porrectisq; linguis infestant, at illæ aculeis stimulatæ claudunt sese comprimuntq; mordentia: ita pendentes auiditate sua purpuræ tolluntur. Sed plura, de his nominibus, φορμὸς primitiuo, & diminutiuis, φορμίς, φορμίσκος, φόρμον, φορμίδιον, apud Varinum, Pollucem aliosq; reperies. Aelianus quoq; pro nassa φορνίον dixit: aliqui πόρκον pro eadem, aut reti eiusdem formæ. Phœnices hoc tempore purpuras in hunc modum capiunt, inquit Iulius Pollux, & vellus inde aspectu floridum tingunt. Funem oblongum validumq; vt in mari durari possit, demittunt. ei modicis interuallis vasa quædam exigua, (κυψέλας) veluti tintinabula quædam (κώδωνας, nimirum quod ad figuram) addunt, è sparto, seu vimine

Fætidis capi carnib.

Hamo non capi.

Lib. 7. de animal. c. 34.

Nassis paruis capi.

Phœnices vt Purpuras capiūt.

aliquo innocuè contexta. Ea circa ingreſſum rigentibus extremis iuncis, aut viminibus hirſuta aſperaq; ſunt, ita vt ingredienti cedant, dilatato facilè introitu, regreſſum autem aduerſo rigore arceant. Sic funem inſtructum eſcis quoq; in naſſulas impoſitis, loco petroſo Purpurarij demittunt, ſubere alligato in ſummo, quo ſuſtineatur. Sic nocte vna intermiſſa, aut etiam die, vt plurimùm vaſa Conchis repleta extrahunt. Eiuſmodi, vel ſimilem texturam intellexiſſe videtur Varinus, dum ait: Κημὸς textura quædam eſt ex iuncis (ἐκ χοινίων) colo ſimilis, in qua Purpuræ & Conchylia ingreſſa (nã & eſca imponitur) capiuntur. Quod modò attinet ad tempus capturæ idoneum, Ariſtot. ſcribit capi Purpuras tempore verno cùm fauos extruunt: caniculæ verò tempore nullas ferè capi: Atqui eo tempore teſte vel ipſo Ariſtot. deterrimum florem habent. quapropter etſi ita quoq; repetat Athenæus, ſuſpectus mihi eſt Ariſtotelis codex. nam præterquamquod rationi conſentaneum eſt, Purpurarios eas capere, cùm meliorũ ſuccum floremuè habent, propter quem eas capiunt, etiam Plinius aliter legit, inquiens Capi eas poſt canis ortum, aut ante vernum tempus vtiliſſimum, quoniam cùm fœtificauere, fluxos habent ſuccos, ſed id tingentium officinas ignorare, cùm ſumma vertatur in eo, vt ipſe loquitur.

Κημὸς.

TINCTVRÆ RATIO.

QVOMODO ſuccus ille ſiue flos quem Purpurã vocamus, colligeretur, & in vſum præpararetur, ſic ferè apud veteres reperio. Cùm fœtificant, inquit Ariſt. deterrimum florem gerunt: paruas cum teſtis contundunt, alioqui difficilè eſt ſuccum detrahere. Maiorum florem teſta ablata detrahunt: quamobrem euenit, vt collum à papauere ſeparetur. Flos enim poſitus inter hæc eſt ſupra eam partem, quam ventrem appellant. Itaq; detracto flore, diuidantur partes iſte neceſſe eſt. Dant opera, vt viuæ frangantur. nam ſi prius quàm fregeris, exſpirarint, florem omnem cum vita euomunt: quapropter ſolent eas aſſeruare in naſſis, dum ipſæ ſe colligant, atq; requieſcant. Breuiter de hac re Plinius: Viuas, inquit, capere contendunt: quia cum vita ſuccum eum euomunt. Et maioribus quidem purpuris detracta Concha auferunt: minores cum trapetis frangunt: ita demum rorem cum excipientes Tyrij. Dilucidè Vitruuius. Conchylia cùm ſint lecta ferramentis circumſcinduntur, è quibus plagis purpurea ſanies vti lachryma profluens, excuſſa in mortarijs terendo comparatur. Phœnices, inquit Gyllius, purpurarum captarum teſtas confringunt, & carnes ad tincturam condiunt, & aqua dilutas, & ſordibus expurgatas, ſuccenſis ignibus in lebete coquunt: earum ſanguis vt ab igne incaleſcit, partim cyaneo colore fit, partim in alium colorẽ conuertitur, ac iam quicquid impoſueris, in illius colorem commutatur. Hæc ille ex onomaſtico Iulij Pollucis, vbi verba aliquot quæ Græcè leguntur: Ἔπειτα κοψάμενοι τὸ ὄστρακον ἐν ταυτῷ καὶ τὴν σάρκα, ταριχεύσαντές τε ἐπὶ δευσοποιΐαν, ὕδατι τὴν ἄσιν ἐκκαθήραντες, ἐνέψουσιν ἐμπύρῳ λέβητι τὸ θήραμα τὸ θαλάττιον: ſic interpretatur Zoographus, aliter quàm Gyllius: Phœnices captis purpuris teſtas ſimul & carnes tundunt, & deindè condiunt (ſale nimirum, vel nitro ſaniei admixto), vt color firmior ac tenacior fiat, & ſordibus aqua ablutis, (primùm videtur vt tundantur, ſecundum vt lauentur, tertium vt flos eximatur, condiatur, coquatur) in lebete ad ignem coquunt. Notandum verò purpuram, vt Seneca philoſophus tradit, eodẽ Conchylio non in vnum modum exire. Intereſt, inquit, quantum macerata ſit, craſſius medicamentum an aquatius traxerit, ſæpius merſa ſit, an ſemel tincta. Admiſtio fabæ proderat, quod me docet Plutarchus libro de Oraculorum defectu, his verbis: Alia alijs ſunt conducibilia: Sic faba Purpuræ, nitrum cocci tincturam expedit admixtum, & vt Empedocles ait:

Glauci flore croci byſſus miſcetur amœnus.

Iſidorus omnem purpuram prima tinctura ferruginei coloris eſſe ait; quod verum vt ſit vereor. Ex Ciceronis Hortenſio apud Nonium in verbo imbuere, didici eos, qui combibi purpuram volunt, prius lanam medicamentis quibuſdam ſufficere. Inficiebantur autem initio purpurâ ſolæ lanæ; vnde Seneca Tragœdus:

Nec Sidonio mollis abeno
Repetita bibit lana rubores. Et Virgilius.
Ipſe ſed in pratis aries iam ſuaue rubenti Murice. Horatius.
Muricibus Tyrijs iterata vellera lanæ.
Tibullus. *Nec quæ de Tyro murice lana rubet.*
Ouidius. *Phocaica bibulas tingebat murice lanas.*

Vt Purpuræ flos colligitur.
Flos vbi poſitus.
Phœnices vt purpurã facerent.
Lib. 1. c. 4.
L. 1. quæſt. natur. c. 3.
Faba miſcebatur.
Li. 9. Orig. cap. 28.
Lana primum tincta Purpura.
In Hercu. Octao.

Iteraba-

A Iterabatur tinctura, vt magis colorarentur vestes, quod constat ex eodem Ouidio in libello de medicamine faciei, vbi ait:

Car tinctura iterabatur.

Vellera sæpè eadem Tyrio medicantur aheno.

Fortasse dibapham Purpuram dicit, quam pretiosissimam fuisse constat: de qua etiam Flaccus ad Grosphum scribens, inquit: *Tebis Afro Murice tinctæ vestiunt lanæ.* Tyria autem Purpura apud antiquos laudatissima existimabatur, vt sæpè dictum est. Papinius.

L.2.Carm.
Li.1.Sylu.

—— ——Rupesq́ nitent, queis Purpura sæpe
Oebalis, & Tyrij moderator liuet aheni.

Inter Conchiliata autem, & Purpurea interest, quòd Purpureum inficitur Purpuræ flore, & Buccini succo, certo quodam temperamẽto: in Conchyliatis verò, non miscebatur Buccinum, vt Plinius scribit, sed ita obscurè, & mendosè, vt intelligi non magis possit, quàm si alienigeno vteretur sermone. In Conchyliata veste cætera eadem sine Buccino, pręterq; ius temperatur aqua pro indiuiso humani potus excremento, dimidia & medicamina adduntur: inuiso tamen pro indiuiso malunt emendatores, semper non intellecta mutare solenni insania consueti, inquit Adrianus Turnebus, qui se in veteribus indiuiso reperisse B testatur, & ius temperatura, & quæ. Sic igitur legit; præterq; eius temperatura, & quæ pro indiuiso humani potus excremento remedia, & medicamina adduntur. Nam inficiendis Conchylio velleribus, cùm humanum admisceretur lotium, vt eius odoris fœditas emendaretur, medicamenta quędam, & remedia adhibebantur. miscebatur & lotium tingendæ purpuræ, vnde & indiuisum dixit, quod & in Purpura, vt in Conchylio tingendo adderetur. quare de grauissimo, & teterrimo odore dixit Martialis:

Conchiliata & Purpurea differũt

Lib.9. Aduers. ca.5.
Vrina humana vsi sunt ad tingenda Conchylio vellera.

Quod bis Murice vellus inquinatum.

Hucusque ille. Iam verò pictores ipso purpureo vtuntur cruore trito in mortario, sicuti indicat Vitruuius, aut creta argentaria in eum liquorem feruenti aheno addita, & inebriata: bibit enim eum colorem celerius lanis: purpurissum vocat Plinius in sexto trigesimiquinti: Argentaria autem creta nitorem argenteum reddit, eodem authore dicti lib. cap. 17. Georgius Pachymerius lib. suo 12. de colore, Purpuræ colorẽ tardiùs consistere notauit. Etenim cùm hanc, inquit, contuderint, omnemq; ex ea humorem eluerint, atq; expresserint, effusumq; in ollis coxerint, primo quidem nullus prorsus color in tinctura manifestus est. Gaudet hæc eadem tinctura in sole versari: nam ab eo radiata illuminatur, & magis C enitescit. Notauit & illud Gyllius ex Polluce, cuius elegantissima verba Græca ommittere non possum, vt ommittam: χαίρει δὲ ἡλίῳ ὁμιλοῦσα αὐτὴν ἀναπυρσεύει, καὶ πλείω ποιεῖ καὶ φαιδροτέραν τὴν αὐγὴν, ἐκφοινισσομένην ἐκ τοῦ ἄνω πυρός. Mirum in primis est, quod scribit Aelianus: Purpurarius piscator, si postquam Purpuram non in hominum cibum, sed ad tingendas lanas comprehenderit, inexhaustum, constantem, & genuinum velit fieri colorem, & perfectè tinctum vno saxi ictu Purpuram vnà cum testa iuterimit. Quòd si læuior plaga inferatur, & etiam nunc spirans relinquatur, atq; iterum lapide percutiatur, ad tincturam fit inutilis, nam ex eo dolore tincturam amittit, siue illa per eius corpus dispersa imbibatur, siue aliter effluat. Quod quidem ipsum præclarè Homerum intellexisse dicunt: idcircoq; vno ictu celeriter morientes Purpurea morte affici ait, peruulgatum suis versibus illud canens:

Pictorum Purpura.

Tardiùs cõsistit.

Li.16.c.1.

Purpurea illum mors, violentaq́ Parca peremit.

Mel, ac oleũ addidisse tincturæ, vt sine læsione, aut detrimento florem, tincturamuè in tempus cõseruarentur, non male quis inde conijciat, quòd Alexander Dario deuicto, vti Plutarchus memorat, Purpuræ Hermoniacæ quinq; millia talentûm Susis capitis inuenerit, D annos seruatæ decem minus ducentos, quæ florem recentem adhuc, ac nouitium retineret: cuius (inquit) ferunt causam esse, quòd puniceorum infectura melle perfecta fuerit, & candido oleo candidorum, quippè horum in pari ætate splendorem integrum, & fulgentem conspici. Ex quo loco, inquit diligentissimus pariter, ac eruditiss. Hieron. Mercur. à nemine ferè animaduerso dubitari video, quænam esset illa Purpura, quo pacto melle facta esset, cùm huius apud nullũ alium authorem mentio habeatur, demũ quæ fuerint candidæ Purpuræ oleo albo integrę conseruatę. Fuisse non pannos, lanã, aut sericum Purpura tincta, sed ipsammet Purpuræ substantiã, adducor vt credã, tum quia tanto tempore fuisse conseruatam eiusmodi materiã non adeo verisimile est, tum quia in conficiendæ Purpuræ tinctura, neq; Plinius, neq; Pollux, neq; Cassiod. qui eius conficiendæ rationẽ diligenter persecuti sunt, nec alius author, mel vspiã cõmemorarunt. Præterea ex Cassiod. colligere licet cõsueuisse contusa, & simul coaceruata Cõchylia sex mẽses absq; alio mãgonio integra seruari. Neq; quomodo lanę, aut serico tinctis verba de flore à Plutarcho prolata accõmodari queãt, facile video cùm propriè id nomen succo illi Purpurarũ ab omnib. scripto-

Mel, et oleũ cur addentur.

Li.6.c.25.
Plutarchi locus explicat. à Mercuriale.

Lib.1.Var. Epist.2.

ribus tributū inueniatur, vt iure quoq; idem βαφὴ, ſiue tinctura ab ipſomet nūcupatus ſit, quòd illo ſolo tingerentur cuncta, quibus ſiue ſponte, ſiue artificio inhærebat: Sic enim Apollodorus apud Athenæum βάμμα eundem ſuccum appellaſſe inuenitur. Itaque res quantum ipſe iudico, hunc in modum ſeſe habet. Conchylia, ſiue Purpuræ, aliæ erant puniceis, aliæ candidis corticibus tectæ: nam ſeſe candidas habuiſſe Zoographus teſtatur, vtraq; tamen eundē ſuccum ab Ariſtot. Plinio, & Plutarcho nuncupatū emittebant: captę igitur Purpuræ diligenter contundebantur; ſi erant paruæ, vt Ariſtoteles docet, ſimul cum teſtis tundebantur, ob faciliorē ſucci expreſſionem, ac in maſſam vnà cū ſucco redactæ, ſi ante ſex menſes in vſum ad infecturam trahendæ erant, abſq; alio cōſeruabātur, ſin autem multo tempore durare debebant, punicearum maſſæ in melle, candidarum in oleo ex oliuis immaturis, albis à Galeno, atq; ab alijs ſæpenumero nominatis facto, immerſæ cōſeruabantur, adeo vt ſuccus veluti recenter mactatarū Purpurarū integer, & floridus longo tempore maneret. Sed ſi Purpurę magnæ erant, quemadmodum Vitruuius, & Pollux tradunt, ijs Cōchas auferebant, atq; ita modò integras carnes totas ſale cōditas; modò ſuccū illum in cādida vena ab Ariſtotele, & Plinio cōmemorata contentū, & à carne ſeparatum, ſimiliter melle, & oleo à corruptione tuebantur. Atq; hoc eſt quod in fine illius capitis voluit nobis ſignificare Vitruuius hiſce verbis. Id autē propter ſalſuginē citò fit ſiticuloſum, niſi mel habeat circumfuſum. Quaſi verò ſuccus ille, quem Vitruuius vocat oſtrum, citò corrumperetur, niſi ita melle fuiſſet merſus, vt vndequaq; circumfuſum id habuiſſet. Vt enim oleum ad tuendas à putredine res magnam vim habere omnes ſciunt, ſic melle non modò alia corpora, verùm etiam humana cadauera per annos plurimos conſeruari ſolita fuiſſe præ cæteris teſta tum habemus apud Xenophontem, & Columellam. Plinius quoq; narrat ſeſe principatu Claudij vidiſſe Hippopocentaurum in melle allatum. Et Varro in Sciomachia ſcribit, Heraclidem Ponticum plus ſapientiæ habuiſſe, quòd præceperit vt cōburerentur corpora, quàm Democritum, qui voluit vt in melle conſeruarentur, quaſi ſi id factum eſſet à vulgo, ingens mellis caritas extitiſſet. Vt ex ijs omnibus liceat conijcere, cadauera Purpurarum vnà cum flore, vel florem ipſum cum ſuo folliculo tot annos melle, ac oleo candido immerſa, fuiſſe integra ſeruata, ac propterea Plutarchum, qui ſciebat vix ſex menſes Conchylia contuſa manere, nec ſuccum florem vocatum vltra cōſeruari poſſe recentem, addidiſſe rationem tot annorum durationis, ac ſub voce βαφὴν intellexiſſe, vel totum eum rudem contuſarum Purpurarum aceruū ob idq; talenta illa potiùs fuiſſe ponderis quàm pretij, vel (quod magis credo) ipſummet florē cum vaginula ſola, aut etiam cū carnibus extractum. Hæc omnia Mercurialis ad Plutarchi loci explicationem, in qua nonnulli deſiderari aiunt rationē, cur potiùs melle puniceas quàm oleo, ac è contrario, cur potius albo oleo candidas Purpuras condirent, cùm alioqui, & mel, & oleum æquè putredini, ac corruptioni reſiſtant, cumq; eiuſdem coloris florem habeant puniceæ Purpuræ, cuius habent albæ. Cuius quæſiti ſolutionem ſi quis à me hìc expectet, fallitur. Neque enim ratione factum exiſtimo quòd albæ oleo, phæniciæ melle conditæ eſſent, ſed fortuito id euenisse, ſi modò verum eſt albas Purpuras à Plutarcho nominari ratione teſtarum, vt Mercurialis credit. Secus enim mihi videtur, quoniam λευκῶν non habet ſuum ἀντίθετον; neque ἁλεργῶν priuatim punicearum interpretandum puto, ſed vniuerſaliter Purpurarum. Etenim ſi colore Plutarchus Purpuras diſtinxiſſet, dilucidiùs dixiſſet πορφυρῶν μέλανων, aut φοινίκων, καὶ λεύκων, qualem ſane diuiſionem, diſtinctionemuè apud veteres non inuenies: quamobrem ſuſpecta ſemper mihi fuit Plutarchi lectio, crediderimque quidpiam deſiderari, quod ad dictionem λεύκων pertineat, quam ſoſpitionem mihi adauget Vitruuius in allatis à Mercuriale verbis, in quibus mellis quidem, ſed olei minimè, mentio fit. Si enim, & oleo conſeruatæ fuiſſent Purpuræ, haud dubio, vt de melle, ita quoque de oleo meminiſſet, non iuerim interim inficias etiam oleo potuiſſe conſeruari, ſed non æquo modo, mel enim ſimul cum liquore illo, ſiue flore permiſceri poteſt, quum oleum ſemper innatet, vbi cum liquore aliquo permiſcetur, quod fortè in tinctura non requirebatur; Quod obiter dictum eſto, vt quiſque quam placuerit, opinionem amplectatur. Ego ſaltem oleum tincturæ vel ideo adhibitum negauerim, quòd veſtes, quæ ea erant inficiendæ, ſua pinguedine labefactaſſet, ac inquinaſſet, quod nos noſtro ſæculo plurimum abhorremus, & ſumma cura, vbi licet, prohibemus, cæterùm illud notatu in primis dignum, eū qui ſericū Purpurę intingeret, puriſſimum habere debuiſſe corporis caſtitatem, vt tradit Caſſiodorus, quia inquit, taliū rerum ſecreta refugere dicuntur immunda. Iam verò herbas quoq; natura procreauit, ex quibus Purpureus quoq; color genuino illi ſimilis tingitur: quare authores Purpurā ſępe marinā cognominarūt, nō quòd terreſtris etiā ſit, ſed ad differētiā illius quæ ex herbis fiebat, de qua iam dicendum. Plinius, Trāſalpina Gallia, inquit, herbis Tyrium, atq;

Lib. 3.

Li. 7. c. 13.

Lib. 1. c. 4.

Oleum, & mel à putredine cōſeruandi vim magnā habent.

Alba Purpura quæ Plutarcho.

Plutarchi lectio authori ſuſpecta.

Oleum cur non adhiberentur.

Lib. 2. Variar. c. 2.

Herbæ quę Purpuram præbent.

E F G H

Coccum infectorum.

A atq; Conchylium tingit, nec quærit in profundo murices. Inter eiuſcemodi herbas non vltimum locum obtinere videtur coccum. Huius enim color cum Purpura maximè conuenit, quod liquet in primis ex euangelio Matthęi, Marci, & Ioannis de veste, qua Iudæi induerunt Seruatorem nostrum Iesum Christum. Sic enim Matthæus: περιέθηκεν αὐτῷ χλαμύδα κοκκίνην, id est: circumdederunt ei chlamydem coccinam: Marcus verò: καὶ ἐνδύουσιν αὐτον πορφύραν: id est, & induerunt eum Purpura: Et Ioannes: καὶ ἱμάτιον, inquit, πορφυροῦν περιέβαλον αὐτόν: & pallio Purpureo circumdederunt eum. Quam itaq; Marcus, & Ioannes Purpuream vocant, Matthæus coccinam appellat à colore eo, qui idem est, vt dixi, cum Purpureo, cùm alioqui materia plurimum discrepent, adeo vt Mattheus colorē, illi verò materiam, & colorem simul expresserint: quamobrē Purpuræ appellatione coccū non cōtineri rectè censuit Vlpianus, in lege, si cui lana. Coccū autem à Dioscoride κόκκος βαφικὴ dictum est, id est, granum infectorium, cuius satis magna copia colligitur in Gallia Narbonēsi, vocaturq; à Gallis Vermillon, ab Arabibus Kermes, vnde Kermesinus color. Glossarijs grana κόκκοι; granitum κοκκοτὸν dicitur: Hispani coccum granam à grano fruticis, & à grana Granatam vrbem appellant propter cocci copiam. Brasauolus in libro de

Purpureus color idem cum coccino.

Kermes.

Granateur bis Hispaniæ oppidū.

B Syrupis multa scribit de Chermes: nos inde paucula mutuabimur. Coccum (inquit) Italis vulgo granam dici, & esse veluti semen fruticis ilicē referentis, &c. Chermes verò (quāquam & ipsum ab antiquis cocci nomine comprehensum videatur, vt sit fortè coccus scolecius, id est, vermicularis) ex radicibus herbarum quarundā sumi, ex eoq; charmesinum colorem tingi, floridiorē quàm è cocco. Ego (inquit) frequenter excauaui, & granula circa radices collegi, quæ breui tempore in vermiculū transeunt. Aperitur enim semen (si ita vocandum est) & parua quædam formica alata exit, quæ auolat: exterior cortex inanis relinquitur, ad tincturam inutilis. Et hic est cocci vermiculus, qui apud D. Hieronymum reperitur, & in sacris litteris legitur tinctura ex vermiculo &c. Sunt autē plures herbę, quarū radicibus inhæret chermes. Vna inter alias parua, incisa multū, quæ pimpinellæ folia imitatur, sed magis incisa. In multis Germaniæ locis colligitur; excellentius verò in Polonia circa Cracouiā. In Hetruria quoq; nascitur; putātq; Hetrusci genus pimpinellæ esse, strellam vulgo appellant, alij thrialmum. Nascitur autem & sub alijs herbis. Nam Poloni tres herbas habēt, sub quibus nascitur. Vna est quā ipsi appellant Hiedospialek: putāt esse auriculā muris, sed nō est illa quam Dioscorides sic vocat. Nascitur & sub parietaria, & siligi-

Tinctura ex Vermiculo quid ī sacris litteris.

Herbę quarum radicibus inhæret Chermes.

C ne (secali potius) quam Græci olyram, Poloni Zito, nos segala vocamus. Sed hanc nō excauant, quia maior est prouentus ex siligine, quā ex chermes, &c. Ego chermes illud de quo Arabes scriptores meminerūt, non aliud esse video quàm coccū Græcorū, è frutice videlicet ilicis aquifoliæ pumilo: cuius grana matura vermiculū aliquē emittere putârim, si non vbiq; & cuiusuis, alicubi tamen & speciei alicuius in eodem genere, vt coccus scolecius, vel scolecias cognominari mereatur, grana verò illa de radicibus herbarum, eorumq; vermiculos, & ex eis tincturā, veteribus planè incognita arbitror. Hæc & plura ille. Pluribus etiā hæc prosequitur Hermolaus, quæ tamē nobis minimè sunt prætereunda. Saxifragam (inquit) aliqui eandē esse putāt, quæ pimpinella, & sangui sorba dicitur, &c. E radice vt ferunt, quibusdā horis vermiculus eruitur, qui curatus sericis præcipuè tingendis, Purpuram facit incōparabilem, cæteros colores splendore quodā, & hilaritate superās: inuētus vt alia quoq; multa, casu, excrementis gallinaceorū ita coloratis, igitur purpurissum ex hoc vermiculo carbasinum, à pręstanti amphiteatralium velorum, vt arbitror, colore, dicitur. Quidam carmesinum appellant colorem: quoniam vermiculis ille Punica lingua carmes appelletur, quemadmodum, & coccus. Potest, & ab vrbe Charmi, quæ Sardibus est, nomen

Chermes Arabū est Coccū Græcorum.

Saxifraga.

Carmesinus color vnde dictus.

D accepisse coloris, quòd lanas inficere Sardibus cœptum sit, vt inquit Plinius. De hoc vermiculo nihil apud veteres inuenias. Hieronymus in sacris litteris vermiculum, & vermiculatas vestes nominat, granum (vt opinor) aquifoliæ significans, quod authore Plinio quibusdam locis vermiculi similitudine conspicitur. Hinc deriuatum arbitror, vt coccinea vestis scolecidata (scarlata, quasi scolecata) hoc est vermiculata, vulgò diceretur: siue quasi quisquiliata (etenim granum cocci etiam quisquilium vocatur Plinio) à quisquilijs, opinor. Sunt enim quisquiliæ, vt Festus ait quicquid ex arboribus minimum cadit. De vermiculo Purpureo Democritus quoque meminit, tincturis vtili, sed è Purpuris, ac murice vt conijcio: nam & de vermiculo Galatiæ, hoc est iligno meminit. Hæc ille in corollario in Diosc. è quo Cælius etiā descripsit, qui insuper, Carmesinū, inquit, sunt qui opinentur chromasinum quoq; nuncupari posse, quia sit radix Syria, quæ vocetur chroma, cuius est apud Theophrastum mentio. Ego omnino carmesinū à Kermes Arabica, seu Punica voce coccū indicante, non vel à carbaso, vel chromate dictū arbitror. De chromate Theophrastus

Coccinea vestis cur dicta Scolecidata.

Quisquil.

Li. 8. Ant. lect. c. 11.

ſtus in libro de Odoribus his verbis meminit: χρωματίζουσι δὲ τὰ μὲν ἐρυθρὰ (μῦρα) τῇ ἀγχούσῃ: τὸ δὲ ἀμαράκινον, τῷ καλουμένῳ χρώματι, &c. id eſt, colorem vnguentis rubris ex anchuſa faciunt, amaracinũ autem è chromate: quod radix eſt è Syria vehi ſolita. Apparet autem eam radicem non vilis pretij fuiſſe: quoniam myropolas pretioſa tantùm vnguenta, quanuis non omnia, colorare ſolitos tradit. Et paulò pòſt: Maron, & chròma, quod amaracino miſcetur, calfaciendi vim habent. Carmeſini colorem rubrum eſſe conſtat; chròmatis verò radiculæ qualis fuerit, non inuenio expreſſum: rubrum tamen non fuiſſe ex iam recitatis Theophraſti verbis apparet: vt nimium leuis ſit quorundam coniectura, carmeſinum à chromate deductum. Dioſcorides quidem in eius confectione non meminit chromatis: quòd an ſit radix curcuma hodie dicta, inquirendum, colore croceo. Sed quoniam Hermolaus carmeſinum quaſi carbaſinum, à præſtanti amphitheatralium velorum colore dici potuiſſe ſuſpicatur, de carbaſo quædam addamus: quam ipſam quoque vt amorgen, & byſſum (vt pòſt dicetur) propter materiæ pretium, ac tenuitatem, ſicut & ſericum, Purpura, coccoue tingi ſolitam conijcio. Carbaſus igitur (generis fœminini, ſicut & byſſus; quanuis aliqui maſculinum etiam faciant, & in plurali neutrum) genus eſt lini miræ tenuitatis, in Hiſpania primùm repertum, teſte Plinio: item velum ex carbaſo factum Virgilius in tertio Aeneidos —— *& auræ*

Anchuſa q̃ vnguenta tingebant. *Chroma radix.* *De Carbaſo quædam.* *Li. 19. c. 1.*

Vela vocant, tumidoq́; inflatur carabus auſtro.

Lucretius in ſexto:

Carbaſus vt quondam magnis intenta theatris.

Virgilius in octauo:

—— *Eum tenuis glauco velabat amictu*

Carbaſus. Et in vndecimo:

—— *Tum croceam, chlamydemq́; ſinuſq; crepantes*

Carbaſeos, fuluo in nodum collegerat auro.

Plura leges in promptuario Trebellij. Vnde apparet carbaſum alijs quoque pro arbitrio coloribus tinctũ fuiſſe. Pollux carpaſum, χάρπασον dixit, vt mox patebit. meminit Plinius. Hiſpania citerior habet ſplendorem lini præcipuum, torrentis, in quo politur, natura, qui alluit Tarraconem. Et tenuitas mira, ibi primum carbaſis repertis. Et aliquantò pòſt de velis tinctis loquens: Carbaſina deinde vela primus in theatro duxiſſe traditur Lentulus Spinter, &c. Gallica quidẽ vox Creſpe, à Carbaſo, ſeu carpaſo facta videri poteſt. Inuenio verò & apud Pauſaniam, naſci in cocci fruticis fructu breue animalculum, idque ſtatim ac in aërem fructu iam maturo eſt emiſſum, volare, ita vt culici ſimile (inquit) videatur, nunc autem priuſquam perficiatur animalculum, fructum cocci colligi, & ſanguinem inſecti lanas tingere. Monachi qui in Meſuem commentarios ediderunt, Braſauoli ſententiam ſecuti ſunt: quos reprehendit And. Matthiolus in capite de cocco infectorio: vbi hęc etiam eius verba leguntur: Chermeſinum nouum iampridem conuehitur in Italiam ex Hiſpanijs, ab occidentali India importatum: quod cùm copioſiſſimum adferatur, chermeſina ſtamina nunc vileſcere cœperunt. De eodem puto Cardanus intelligit, his verbis: Aduehuntur ad nos nunc ſemina pro Purpureo colore ſerici conficiendo, ſimilia cimicibus, à quibus ſublata ſunt capita: vnde pretium ſerico rubenti imminutum ferè ad dimidium, cùm olim è bibinellæ herbæ tuberibus radici adnaſcentibus fieret. Sed fortè vterq; iſte coccus, ilicis nimirum, & qui ex tuberibus plantarum colligitur, etiam antiquis cognitus fuerit, lego enim apud Cteſiã in Indicis: Hyparchus amnis per Indiam fluit, ad cuius fontes flos Purpureus naſcitur, quo Purpura, floridior etiam, quam Græcanica, tingitur. Ibidem animalcula canthari magnitudine viſuntur, rubro cinnabaris coloris pedibus prælongis, & vermis inſtar mollia. Oriuntur ea in arboribus, quæ ſuccinum ferunt: & fructibus earum veſcuntur, ipſaſq; perdunt: vt pediculi vites apud Græcos. His tritis Indi Purpureo colore veſtes, tunicas (τὰς φοινικίδας καὶ τοὺς χιτῶνας) & quæcunq; voluerint, inficiunt: quæ Perſicis etiam tincturis præferuntur. Sic Cteſias: Illud autem prætereundum non eſt, Purpuræ ſucco veteres coccum Plinio teſtante permiſcuiſſe: Quin & terrena miſcere, coccoq; tinctum Tyrio tingere, vt fieret bis byſſinum. Inuenio & hunc colorẽ cocco, & Purpura permixtum, hyſginum fuiſſe nuncupatum. Rubiæ colorem Garanciã vulgus infectorum vocat, quem tanto in pretio eſſe ſcribit Iul. Cæſar Scaliger, vt & nunc regium colorem multi nominent, & celebratus ſit à principe poetarum ſub Hiberæ ferruginis commendatione, inter colores militares. Superius diximus quàm pretioſa Purpura apud Indos fieret ex ſandice, ad cuius rei corroborationem, cùm hìc potiùs illud erat dicendum, binas quas reperio, authoritates, quarum altera Hermolai eſt, altera Cælij, adducere

Li. 19. c. 1. *In Phocicis.* *Chermes ex India.* *Lib. 9. de Variet. rer.* *Flos Indic. Purpuram tingens.* *Li. 9. c. 41.* *Hyſginum quid.* *Rubiæ color.* *Ex Sandice pretioſus color Purpureus.*

A cere libuit. Sandix Indica, inquit ille, de qua in Aureliani Cæſaris vita legitur, pretioſas Purpuras feciſſe, aliud (quàm vermiculum dictum) tincturæ genus puto. Hic verò, Indicã Purpuram inquit, ex ſandice parari, prodit hiſtoria, tantæ verò creditur excellentiæ, vt il li appoſita alia quæuis, ſpecie cineris decolorari animaduertatur. Phyllanthion cognomento dyticon apud Democratum, herba ad Purpuram tingendam ſatis celebris, nec prçterea qualis ſit monſtratur: In Theophraſto, & Plinio legitur, & phyllãtes herba inter ſpinoſas, ſed mitior aculeis, & ab radice tantum foliata. Ita lego apud Hermolaum. Video autem Theophraſtum chamæmeli genus, quod caule foliato ſit, anthemon phyllodes appellare. Cælius inter amorges ſignificata (ita autem Græci amurcam dicunt, aliquandoq; etiam vini fæcem) ita quoque vocari ait herbam Purpuream veſtibus inficiendis, quæ indedicantur amorginæ, quanquam, inquit, & prætenuis arundinaceæ paniculæ portio dicatur amorgis. Αμόργεια, coloris eſt byſſini ſpecies ab Amorgunte inſula. Α᾽μοργὶς, Heſychio, Suidæ, ac potiſſimum Varrino, eſt καλάμη τις ἐξ ἧς ἔνδυμα γίνεται: ἢ ὕφασμα, ἢ χιτών. Α᾽μόργινα, λεπτοϋφῆ ἐνδύματα. Αμόργινος, χιτωνίσκος, παρὰ τὴν ἀμόργην: id eſt, Amorgina tunica ſic dicitur ab amorga, quod genus eſt coloris, ſimilis byſſo. Significat &

Phyllãthiõ dyticõ herba ignoratur.

Phyllantes herba.

Amorge.

Αμόργεια quis color.

Amorgina tunica.

B veſtem pretioſam. Α᾽μόργιον, ὅμοιον βύσσῳ πολυτελές. λέγεται καὶ ἀμοργία θηλυκῶς. Αμοργία, καὶ ἀμόργη, καὶ ἀμοργίς, ἡ λινοκαλάμη. Α᾽μοργίς, τῆς καλάμης τῆς ἀνθήλης τὸ λεπτότατον μέρος. Hæc omnia illi, quibus etiam Suidas addit: Αμοργὶς, ſimile eſt lino ἀλεπίσῳ, id eſt, non decorticato. decorticare autem ipſum, & parare (ad lanificium) ſolent. ἔστι δὲ σφόδρα λεπτὸν ὑπὸ (malim κατα) τὴν βύσσον, ἢ τὴν κάρπασον. Euſtathius etiam Α᾽μόργη exponit, amurca olei, item Purpura ſecundum veteres. Ε᾽στι δὲ καὶ χιτὼν ἀμοργικός. Αντιφάνης δὲ φησιν ἐν Μηδείᾳ. Ην χιτὼν ἀμόργινος. Pollux, & alibi: τὰ δὲ ἀμόργινα γίγνεσθαι μὲν τὰ ἄριστα ἐν τῇ Α᾽μόργῳ: λίνου δ᾽ ἐν καὶ ταῦτα εἶναι λέγουσιν. ὁ δὲ ἀμόργινος χίτων, καὶ μόργις ἐκαλεῖτο. Ex his apparet amorgen nihil aliud quàm lini genus fuiſſe, ſed ſubtilius, & quoniam fortè Purpureo colore tingebatur, (ſicut & ſericum, & & byſſus, aliaq; tenuiſſima lini genera, & vellera præſtantiora, vt Mileſia) amorgen Purpuram, & amorgina Purpurea, aliquos interpretatos eſſe: ſed ineptè: (vt & Heſychius byſſinum Purpureum) poterat enim etiam alio colore tingi. Itaq; non rectè Cælius, & ſine authore dixit, amorgen herbam Purpuream veſtibus inficiendis aptam fuiſſe. Quare Zoographus amorgen dictam ſuſpicatur per metatheſin ab Hebraico Argaman, quod eſt Purpura, vel ſericum

Cęlij Rhod. error.

C Purpura tinctum. De hac etiam hæc Plinij verba accipienda exiſtimat: Lini quartum genus Orchomenium appellant, fit è paluſtri velut arundine, duntaxat panicula eius. Clemens in Pędagogo contra luxum muliebris veſtitus, & Purpuræ vſum: Οὐκ ἔτι τὰς ὀθόνας τὰς ἀπὸ Α᾽ιγύπτου, ἄλλας δὲ τινας ἐκ τῆς Ε᾽βραίων καὶ Κιλίκων ἐκποριζόμενοι γῆς: τὰ δὲ ἀμόργινα, καὶ βύσσινα σιωπῶ ὑπερεκπέπαικεν ἡ τρυφὴ καὶ τὴν ὀνομασίαν. De byſſo plura dicemus in Pinna: hìc paucula addã, ex Strabone: Ex lana arboribus quibuſdam innaſcenti apud Indos Nearchus ait texi ſindones ſubtiles, σινδόνας τὰς εὐητρίους: & Macedones ea pro tomento vſos, (ἀντὶ γναφάλων αὐτοῖς (malim αὐτῷ, ſcilicet, τῷ ἐρίῳ) χρῆσθαι, καὶ τοῖς σάγμασι σαγῶν.) Eſſe autem huiuſmodi etiam ſerica, byſſo ex quibuſdam corticibus excarminata, ἐκ τινων φλοιῶν ξαινομένης βύσσου. tanquam ſerica lintea è byſſo, ceu materia, & lana fiant. De anchuſa ſcribit Nicol. Myrepſus: Coria alba, vt Purpuræ inſtar tingantur, anchuſæ radicem aceto irrigata illine. Idem in fine remediorum ad dyſenteriam, anchuſam eſſe ſcribit herbam quandam tingentem τὰ ἀληθινὰ κήρια, neſcio quo ſenſu, niſi legas ὡς ἀληθινὰ κηρύκια, id eſt, vt veri murices. Dioſcorides quoque anchuſæ radicem ſanguineo colore inficere manus ſcribit, quod mulierculis non ignotum, quę eo

Li.2.c.10.

Lib. 15. Geog.

Radicis anchuſæ vſus

D ſucco tanquam purpuriſſo malas, quò rubicundæ fiant, inficiunt. Hyſge, Ὕσγη Suidæ quędam herba eſt, & ὑσγινοβαφὴς χιτὼν, tunica hyſge (vel hyſgino colore) tincta, dicuntur & in neutro plurali numero ὑσγινοβαφῆ (ſupple ἱμάτια) ita ille, apud quem ὕσγινος (malim ὕσγινον, quamuis litterarum ordo repugnet) tincturæ genus eſt.

Hyſge.

Τὰ κόκκοιο βαφέντα, καὶ ὑσγίνοιο θέριστρα,

Verſus authoris innominati. Videntur autem hyſginus, & coccinus cognati colores eſſe, nomine etiam congruente. Nam Pauſanias in Phocicis author eſt, fruticem, quem Iones, & Gręci coccum appellant, Galatas, qui ſuper Phrygiam incolunt, lingua vernacula hys nominare. Galli quidem Europæi, hodieq; ilicem aquifoliam hus, vel vt ipſi ſcribunt, hous appellant: frutex autem cocci ilex aquifolia pumila quædam eſt. Ὕσγινον, Heſychius, & Varrinus exponunt βάμματι. In quorum vulgatis lexicis hoc nomen non rectè oxytonum ſcribitur. Meminit huius dictionis etiam Plinius, dum ait, in vigeſimoprimo: Hyacinthus in Gallia eximiè prouenit: hoc ibi pro cocco hyſginum tingitur: Et in trigeſimoquinto:

Hus Gallis ilex Aquifolia.

quinto: Purpuriſſum Puteolanum, inquit, potius laudatur quàm Tyrium, aut Getulicum. E vel Laconicum, vnde pretioſiſſimæ Purpuræ. Cauſa eſt quòd hyſgino maximè inficitur, rubiamq; cogitur ſorbere. Hyſge igitur herba eadem, quæ hyacinthus videtur: ex hyacintho autem non cocci, ſed ſui coloris veſtes tinctas opinor. Perſius:

Sat. I.

Hic aliquis, cui circum humeros hyacinthina lana eſt,

vbi quidam legunt lumbos, & ianthina lana, id eſt, violacei coloris. Bayfius ex Nonio ferrugineum, ait eſſe colorem ferro ardenti haud abſimilem, vt quidam (inquit) putauere; qui & hyacinthinus ex Virgilio: ait enim ferrugineos hyacinthos. Et alibi: Hyacinthina, inquit, dicuntur veſtimenta, quæ cum eius floris colore certant, vel etiam eiuſdem nominis lapide. Antonius Thyleſius, in hyacinthino colore Purpuram lucere ſubnigram affirmat: Hyſginum inquit idem Bayfius, planta eſt colore flaua, & inde ὑσγινοβαφῆ dicta, quæ ab ea planta tincta ſunt, τὰ ὑπὸ αὐτοῦ βεβαμμένα. Hoc legiſſe memini in ſcholijs in Nicandrum, ſi tibi probatur author. Hyſgini etiam mentionem Vitruuius in octauo facit. Ruellius verò hyacinthinum colorem non tantùm ex propriè dicto hyacintho, vt ferè creditur: ſed è viola quoque, quæ ſylueſtris dicitur hyacinthus, traxiſſe nomen Plinio videri putat; niſi quis, inquit, ianthinum malit, quam hyacinthum legere. Atque hæc de plantis, F quibuſcum Purpura fiebat. Inuenio præterea animal. Rondeletius enim quartam vrticę ſpeciem deſcribens: Ex interioribus eius partibus (inquit) filum longum deducitur Purpureo colore tam iucundo, tamque florido infectum, vt cum pretioſo illo Purpuræ ſucco certet. Veriſimile eſt hanc vrticam Purpuræ adhærentem (teſtis enim alienis adnaſcitur, & maximè Purpuris) à cane Herculis demorſam fuiſſe, &c.

Ferrugo.
Hyacinthina.
Hyacinthinus color.
Vrtica animal Purpureo filo.

INVENTIO.

Hercules inuẽtor ſecundũ Tyrios.

PVRPVRA quo pacto, & quando ſit inuenta, eſt legere apud Nonnum in quadrageſimo, & in onomaſtico Pollucis libro de verbis idoneis ad Commodum primo, qui inquit: Tyrij ferunt captum amore Herculem cuiuſdam nymphæ indigenę, cui nomen Tyros, ſequebaturq; eum canis, qui irreptantem ſcopulis Purpuram conſpicatus, peresa caruncula, ſua ſibi labra cruore puniceo infecit. Cùm igitur ad puellam adiiſſet Hercules, delectata illa inſueta tinctura, affirmauit ſibi cum illo nihil fore, niſi ad ſe veſtem adferret, etiam canis illius labris ſplendidiorem. Quocirca Hercules inuenta animante, col- G lectoq; ſanguine, munus puellæ detulit primus vt Tyrij dictitẽt, punicæ infecturæ author. Sed quid ſi fabuloſam hanc inuentionem eſſe dicamus? nam Georgius Cedrenus in compendio hiſtoriarum nymphæ nulla facta mentione, etiam Herculem Purpuræ inuẽtorem, philoſophum fuiſſe ſcribit his verbis. Inferioribus temporibus (poſt regnantem Mercurium in Aegypto) Phœnice regnante, Hercules fuit philoſophus cognomento Tyrius. Is Purpuram inuenit. Cùm enim in eam Tyri partem adſcendiſſet, quæ ad mare pertinet, paſtoris canem vidit Concham vorare: paſtorem à cane ſanguinem emitti putantem, lana ab oue acepta, quod ex ore canis defluebat, abſtergere. At Hercules qui rem obſeruaret, tincturam eius lanæ egregiam cum admiratione vidit: animaduerſoque liquorem eum ex Concha iſta fluxiſſe, lanam iſtam magni doni loco ad regem Tyri Phœnicem attulit. Is ſpectaculo tincturæ iſtius attonitus, iuſſit hoc modo lanam tingi, atque ex ea ſibi regiam veſtem carari: qua primus hominum indutus, omnibus admirationi fuit. Nam antea temporis colorem ticturam ignorauerant homines. H

Hercules philoſoph⁹.
Phœnix primus Purpura vſus.

DENOMINATA.

Πορφυροβάφος.

Πορφυροβάφος Græcis dicitur, qui Purpuræ liquore veſtes tingit, in qua ſignificatione ex Alexãdro Aphrodiſeo affertur etiam πορφυρεὺς, quæ tamen vox potiùs ſignificat eum qui Purpuras venatur, à verbo πορφυρεύω, id eſt, Purpuras venor. Hyceſius Purpurarum venatores vocauit πορφυρευομένους: quam quoque dictionem ab eodem verbo formari non dubitâ im, quando πορφυρευταὶ & πορφυρευτικὴ τέχνη apud authores leguntur. Πορφυρόπωλης eſt negociator Purpurarius. πορφυρόπωλις quidem fæminum pro muliere Purpuras vendente apud Suidam legitur, id eſt lanas, vel veſtes Purpurea, ἡ τὰ πορφυρᾶ (ſubaudi ἱμάτια, vel ἐσθήματα) πωλοῦσα.

Πορφυρόπωλης.

A πωλοῦσα. Πορφύρειος apud eundem Suidam idem est etiam, vt πορφύρειος ἐσθής. Πορφυροειδής, Purpuræ speciem gerens, Purpureo colori similis. Euripides πορφυροειδέα δι᾽ ἅλα, per mare nigricans in modo Purpuræ. Φορφυρόκαυλος, qui Purpureo caule est. Πορφυρομιγής, Purpuræ permixtus, Polluci de vestium generibus, πορφυρομιγὴς ἐσθὴς καὶ χλαμύς est non ἡ συνυφαντος πορφύρα, sed quæ τῇ ἐξερίνφαιᾳ οὔσῃ καταρχὰς ἐμέμικτο. Πορφυρανθής, qui Purpureo flore est, Ακροπόρφυρος, in extremitate, vel in summitate Purpuram habens, vel in extremitatibus, & lumbis: vt vestimenta quorum fimbriæ, & lumbi sunt Purpurei. Απόρφυρος, nulla Purpura insignis, Purpura non amictus, vt Plutarcho ἡ γυνὴ ἄχρυσος καὶ ἀπόρφυρος καὶ ἀφελὴς πάρεσι. cui apud eundem in sympos. sexto opponitur ἡ χρυσὸν φέρουσα καὶ πορφύραν. Ex eodem ἀπόρφυρον ἱμάτιον, est vestis, quæ Purpureo colore non tincta est: vel toga sine Purpureo clauo, vestis cui ora Purpurea non est addita. Διαπόρφυρος, ex quo aliquid Purpurei coloris pellucet: Quem aliquid Purpurei coloris velut intercipit. Barbarus tamen vertit Purpureus in hoc loco Dioscoridis, ἐν τῷ ὑπολεύκῳ διαπόρφυρον. ex albicante Purpureum. Εμπόρφυρος oppositum τῷ ἀπόρφυρος, & significans, vel Indutus Purpura, vel imbutus Purpureo colore, Purpureus. Budæus inter-

B pretatur non solùm Purpureus, sed etiam in Purpuram vergens, in Purpureum colorem inclinans, apud Dioscoridem. Επιπόρφυρος, Accedēs ad Purpuram, vt Gaza vertit apud Theophrastum. Περιπόρφυρος, Purpura amictus, prætextatus. Plutarchus: Publicola, ὁμήρους ἔδωκαν ἐξ εὐπατριδῶν περιπορφύρους δέκα: obsides dederunt ex genere patritio prætextatos decem. Et περιπορφύρος ἐσθής, prætexta vestis: itidemq; περιπόρφυρος τήβεννος apud Plutarchum, quod Romuli gestamen fuisse dicit. Sæpe sine adiectione, ἡ περιπόρφυρος, subaudiendo ἐσθής, vel τήβεννος. Athenæus in decimoquarto de censoribus Romanis, τὴν περιπόρφυρον ἐνδεδυκότες. Plutarchus in problemat. Rom. διὰ τί περιπόρφυρον ὁ δήμαρχος οὐ φορεῖ, τῶν ἄλλων ἀρχόντων φορούντων. Sic apud Liuium, Prætextis Purpura togis vti: & frequenter, Prætexta insignis, Υποπόρφυρος, aliquatenus Purpureum colorem referens, leuiter purpureus. Πορφυρόεις purpureus, purpuram referens. Πορφύρεος, & πορφυροῦς per contractionem, Purpureus, seu color purpuram referens. Grammatici Græci poëtarum interpretes aliquando nigrum, vel nigro propinquum interpretantur. Zographus allatis hisce veterum authoritatibus: Pretiosus ille flos nigrantis rosæ colore sublucens, Plinius de Purpura. *Violæ sublucet Purpura nigræ.* Virgilius de amello flore. Conchylijs virus

C graue in fusco, (aliàs fuco, quod præfert) color austerus in glauco, & irascenti similis mari, Plinius. hisce inquam authoritatibus, & vt grammatici sentiunt, esse ait colorem purpureum nigrum rubore quodam admisto. Nos suprà multiplicem purpuræ, seu purpurei coloris differentiam ex authoribus ostendimus, nam & ipse in Conchis flos, in litore, & pelago variat, item in regionibus diuersis, & in tinctura apparatus, mixturæq; ratio varia est, vt exposuimus. Semper quidē rubri aliquid continet, siue id simplicius sit, siue ad nigrum, aut violaceum, cæruleumuè inclinet. Purpureum, & phœniceum colorem hisce verbis distinguit Goropius. Qui spadicem, quem Virgilius in equis probat, eundem cum phœniceo arbitrantur, à veritate longè discedunt: decepti videlicet hinc græco palmæ nomine, hinc Plinij authoritate, qui phœniceum, & purpureum distinxit colorem, florem vicesimo tertio vicesimi primi libri capite describens. Quod ad arborem phœnicem, & eius spadicem attinet, stultum fuit finere se homonymia decipi: maximè cùm nusquam legant spadicem colorem phœniceum vocari: & profectò egregiè risisset Virgilius, si phœniceos equos ab ipso demonstrari tibi postulasses. Quid? an non phœnicopterus auis nomine suo, & rubris pennis satis ostendit, quis sit color phœniceus apud Græcos? Verum cùm

D purpureum colorem à rubro differre dicimus, phœnicei coloris nomen pro certa forma rubri coloris accipimus, qui nimirum in granatis interius spectatur. Plinius amethystinum, & violaceum colorem propriè purpureum dici ostendit, licet & hoc nomen ad quem uis rubrum colorem diuagetur. Differunt igitur purpureus, & phœniceus, vti carbunculus, siue rubinus vùlgò vocatus, & laudatissimus amethystus, siue vt rosa, & viola. Quare liquet eos plurimùm aberrare, qui phœniceum colorem non solùm cum purpureo confundunt, sed inde etiam rubrum colorem dici scribunt, quia purpura primùm in Phœnicia sit inuenta. Hæc & plura ille. Purpureus quandoque pro purpurato ponitur, atque ita purpureos tyrannos dixit Horatius, purpureos reges Claudianus, purpureum scurram Iuuenalis: aliquando purpureus pro pulchro dicitur, vt suprà etiam dictum est. Virgilius:

Et pro Purpureo pœnas dat Scylla capillo.

Martialis in octauo.

[Margin notes:]
Πορφυρομιγής. Li. 7. c. 13.
Ακροπόρφυρος.
Απόρφυρος
Διαπόρφυρος.
Εμπόρφυρος.
Περίπορφυρος.
Υποφόρφυρος.
Πορφύρεος.
Purpureus color qualis.
Lib. 12. Hierogl.
Purpureus à Phœniceo distīguitur
Phœnicis arboris color.
Phœniceus color an à Purpureo differat.
Purpureus pro Purpurato.
p pulchro. li. 1. Georg.

Hic stetit Arctoi formosus puluere belli,
Purpureum fundens Cæsar ab ore iubar.

Annotauit & hanc significationem Ant. Thylesius his verbis: Rubrum colorem maximè indicat animalium sanguis, & quo lana inficitur, coccus: ostentat tamen hunc colorem præ cæteris rebus liquor Purpuræ: cuius adeo gratus est color, vt si quid paululum habeat ruboris, modò visu sit illud non iniucundum, Purpureum sæpe dicatur, vt sunt violæ, & varia florum genera, quin & candidus: is enim quoque oculos remoratur, à poetis vocatur nonnunquam Purpureus: nam & olores Purpureos dixit Horatius, & niuem ipsam purpuream Albinouanus. De purpureo colore, & verbo πορφυρῶται erudita quædam depromit Scaliger. Varia in primis substantiua purpureo adiungi inuenio, vt in primis sanguinem: nam Homerus πορφύρεον αἷμα dixit, notante Eustathio, nec non Plinio, apud quem legimus: Tyrius (fucus, colorue priuatim dictus) nigricat aspectu, sanguinis concreti modo; vnde & Homero purpureus dicitur sanguis. Multorum autem opinio fuit animã esse sanguinem, siue, (vt Empedocles arbitrabatur) in sanguine. Hinc illud apud poëtam: *Purpuream vomit ille animam.* Et, *Vitam cum sanguine fudit.* Homerus, inquit Pierius Valerianus, eos qui valido aliquo vulnere (vt purpuras Conchas purpurarij vno saxi ictu collidunt,) perempti fuissent, purpurea morte sublatos dicit. *Purpureos cristis iuuenes* dixit Virgilius in nono. Sic in decimo *Purpureũ pennis, & pactæ coniugis ostro.* nam rubris cristis vtebãtur antiqui, vt videre licet in nono vbi ait. *cristaq; tegit galea aurea rubra,* & in duodecimo, *& rubræ cornua cristæ.* quas & puniceas nominat, vt: *aut puniceæ septũ formidine pennæ.* Narcissus etiam ipsi est purpureus, & dictamnum flore purpureo celebrat; item flores purpureos, ver, mare, lumen iuuentæ diuersis in locis, item cothurnum in primo; amictum tertio, vestem quarto, lumen sexto, & Georgicorum secundo purpureas vites, sui generis tertio purpurea aulæa. *Et clarum vestis splendorem Purpuræi*, lego apud Lucretium per initia secundi. Πορφυρέην ἶριν dixit Homerus, Scholiastes ποικίλην, id est, variam interpretatur. Purpureum de mari, aut flumine aliquando pro cæruleo dici Grammatici annotant, & nos etiam suprà annotauimus. Virgilius in quarto Georgicorum.

E

Exercit. 325.13.

Anima in sanguine.

F

Purpurea morte sublati qui dicebantur.

In mare Purpureum violentior influit amnis,

Cicero in quarto Academicarum: Mare illud, quod Fauonio nascẽte purpureum videtur, idem huic nostro videbitur. Purpura, inquit Pierius Valerianus, non nisi in imo reperitur pelago, vt tradit Apollonij Argonauticorum interpres, qui verbum πορφύρειν profundũ esse interpretatur. hinc mare purpureum, pro profundum, poëtæ sæpius posuere. κῦμα πορφύρεον apud Homerum, Eustathius nigrum interpretatur, vt & sanguinem purpureum. colore enim ferè conueniunt, inquit, & purpureum ad nigredinem accedit: & verbũ πορφύρειν, de quo plura mox, etiam de mari in vsu est. Epithetorum quæ poëtæ mari tribuunt, quædam parti tantùm eius conueniunt: vt glaucum, vbi minimè profundum est, & albam arenam apparentem habet: & canum, circa littus solùm. Nigrum autem mare, quod simpliciter eiusmodi apparet, dicitur (nimirum quà profundum est) μέλας δέ γε πόντος, ὁ ἀκράτως τοιοῦτος. cæterùm, πορφύρεον καὶ κυάνεον, καὶ οἰνωπὸν, differentiæ sunt nigredinis, (sic & δνοφερὸν ὕδωρ cognominatur,) Cùm igitur mare nigrum purpureum, aut alio simili (à colore) epitheto nominatur, quod partis est, ad totum refertur. Hæc Eustathius. Sic & ἰοειδὲς mare dicitur. Idem alibi quoque πορφύρεον κῦμα, καὶ πορφύρεον θάνατον, à verbo πορφύρειν, quod nigrere, seu nigrare significat, deducit. Homerus præterea ἅλα πορφυρέην dixit in Iliade, & Aratus in Phænomenis. Nam cùm ventus mare cæruleũ crispicans nitescere facit, purpurare vndas, dixit poëta Furius. Eleganter Cicero in secundo Academicorum. Quid mare, nonne cæruleum; aut eius vnda, cùm est pulsa remis, purpurascit? Ἁλιπόρφυρον Eustathius interpretatur nigrum, & simile ἁλιπορφυρέσῃ; vel marina purpura tinctum ἁλουργὸν, πορφυροῦν. Κίχλας (pisces) ἁλιειδέας dixit Numenius. Purpuream mortem Homerus in Iliade.

Mare cur dictũ Purpureum.

G

Maris epitheta.

H

Purpurea mors qui dicatur.

Ἔλλας πορφύρεος θάνατος, καὶ μοῖρα κραταιή.

Scholiastes interpretatur nigram, vel sanguinariam, vel cruentam: aliqui violentam, & subitam. Hesychius: Πορφύρεος θάνατος, etiam exponit ὁ μέλας, καὶ βαθύς, καὶ ταραχώδης. sed βαθὺς, & ταραχώδης fortè ad mare potiùs, cui idem epitheton tribuitur, quàm mortem referri debent. Sed hìc obiter Cælij Rhodigini lapsum detegam. Dignum scitu, inquit ille, de purpurario traditum infectore legimus, qui visus fraude agere in tingendi ratione: cùm eo nomine, vt tum mos erat ad vltimum duceretur supplicium, iocis etiamnum locum superesse arbitratus, ad Homericum illud potissimùm adiecit animum: τὸν δὲ

Cælij Rhodigini lapsus.

Ἔλλαβε πορφύρεος θάνατος, καὶ μοῖρα κραταιή.

Ita

A Ita Cælius ex Eustathij in Homeri Illiados E parecbolis: vnde & Varinus repetijt: postrema verba Græca sic leguntur: Ἀπαγόμενος εἰς θάνατον καὶ ἔθος προυκαλέσατο πόθεν εἰς ἄσειον σκῶμμα ἐκ τῶν Ὁμήρυ, τὸ, τὸν δ' ἔλαβε, &c. ex quibus apparet, non ipsum purpurarium hoc aduersus se carmen, sed alios qui spectabãt, in illum protulisse. Πορφυρόχρων in eodem significato, pro purpureo scilicet, ab Eustathio dictum inuenio, & apud Dioscoridem τῇ χρόᾳ πορφυρώτερον, de tertia specie Alcyonij, de qua Galenus, πορφυρίζει δὲ τῇ χρόᾳ. Cæterùm cùm & alia nomina dentur apud authores purpureum colorem significantia, non erit præter ordinem ea hìc recensere, Ἰοζανος Varino & Hesychio exponitur πορφυρόζωνος. putarim ab ἴον, id est viola, cuius color quoq; purpureus nominatur, deductã eam vocem esse. Eisdem Ιεννὰ est πορφυρᾶ. Calaina fictilia vasa Alexandriotica nominantur apud Galenum inter ea quæ pilos attenuant: interpres Latinus purpurea conuertit: & bene quidem. Nam & Plinius de Murrhinis scribens: In pretio est (inquit) varietas colorum, subinde circumagentibus se maculis in Purpuram candoremq; & tertiũ ex vtroq; ignescentem, velut per transitũ coloris Purpura rubescente, aut lacte candescente. Sunt qui maximè in ijs laudent colorum repercussus, quales in cælesti arcu spectantur: Hæc ille: Conuenit autem iridis etiam color, & coloris, ad solem variatio Purpuræ. Quærendum igitur

Πορφυροχρῶ. *Ιοζανος.* *Calaina vasa qua.* *Lib.1.de comp.med. sec.loc.c.5.* *Lib.37. cap.2.*

B an Murrhina Latinorum, eadem sint Calainis Græcorum: quando aliud Græcum nomen eorum hactenus nemo ostendit. Arrianus in nauigatione rubri maris, in Scythia (vel Synthia fortè à fluuio) iuxta id mare regione, lapidem Gallennum, καλλεανόν, cum Sapphiro, nardo, &c. ad Minnagar metropolin Parthorum regi subditam, vehi tradit. Hunc quoq; purpureum quis non incongruè interpretetur. Κάλαιοι, apud Hesychium sunt, οἱ τῶν ἀλεκτρυόνων πώγωνες, καὶ πᾶν πορφυροειδὲς χρῶμα, & subiungit, ἔνιοι δὲ τὰ ποικίλα. καὶ παρ' Αἰγυπτίοις χρῶμα καλαϊνόν. Nos de ostreis calainis vel callainis scribemus, quæ forsan vel purpurei coloris erant, vel ad Purpuram tingendam vtilia, vel ad vasa aliqua conficienda: nam & Murrhina è Conchis fiebant: vt calainus color purpureus sit: nam Purpura alijs nominibus & Caltha & Calyx appellabatur. Reperio præterea apud eundem Hesychium & Varrinum pro καλλίανθη expositum πορφυρᾶ. Vbi fortè scribendum κάλλη, ἄνθη πορφυρᾶ: nam ita scriptum reperio ab Ammonio: Colossinus color deniq; idem est qui purpureus, quod ita comprobat doctissimus Cælius Calcagninus in Epistola ad Thomam Calcagninum nepotem. Cupis (inquit) scire à me quis sit color colossinus: licet ego Colossenum

Myrrhina an eadem cum Calainis. *Colossinus color.* *Li.2.Epist. quæst.*

C magis legendum putem. nam Græci κολόσσινον dicunt; atq; ita in duodecimo Strabonis scriptum. Καὶ οἱ Κολοσσηνοὶ (oxytonum fortè scribi præstaret) ἀπὸ τοῦ ὁμωνύμου χρώματος πλησίον οἰκοῦντες. à Colossis scilicet vrbe Troadis. Vnde & Colossenses illi celebres diui Pauli epistolis. Tantum abest vt à Colosso Rhodio dicti sint. Color autem is purpureus est, aut in purpureum declinans. nam cyclamini florem colossinum describit in vigesimo primo Plinius: & nos testes oculos habemus. hunc enim colorẽ in flore cyclamini nunc agnoscimus. Quin & Dioscorides eum sic describit: Κυκλάμινος φύλλα ἔχει πορφυρᾶ ποικίλα, κατωθεν καὶ ἄνωθεν κηλῖσιν ὑπολεύκοις: καυλὸν δὲ τετραδάκτυλον, γυμνόν: ἐφ' οὗ ἄνθη ῥοδοειδῆ πορφυρίζοντα: ex quibus verba vltima, flores in modum rosæ purpureos significant. Sed tempestiuum est reliqua Purpuræ denominata prosequi, Πορφυρίς, purpurea vestis, vbi subaudiri potest ἐσθής. Xenophon in octauo Pædiæ, οὐδὲν φειδόμενος, οὔτε πορφυρίδων οὔτε ὀρφνίων, οὔτε φοινικίδων, οὔτε χαρυκκίνων ἱματίων. Sic & Πορφύρα vsurpatur: ac sicut πόρφυρα βασίλειος dicit Herodianus, sic idem eodem libro ἡ βασίλειος ὑπεδέξατο πορφυρίς, imperatoria Purpura suscepit. Cõmodum videlicet in lucem editum. Πορφυρὶς item auis est, vt mox dicetur. Item insulæ nomen apud Plinium, quam Nisyron antè dictam fuisse ait. Sic Eusta-

Cyclamini florum color. *Πορφυρίς.* *Porphyris auis.*

D thius eandem Nisyron nominatam fuisse ait πορφυρίδα, ἀπὸ τῶν ἐν αὐτῇ πορφυρέων. Idem tamen Plinius alibi & Cythera ait vocata fuisse πορφυρίδα, quæ Eustathius quoq; πορφυροῦσαν nominata tradit διὰ τὸ κάλλος τῶν ἐν αὐτῇ πορφυρῶν. Πορφυρίτης, purpurans, πορφυρίτης λίθος Lapis in modũ Purpuræ rubens. Cuius meminit Plinius dum ait: Rubet porphyrites in eadem Ægypto. ex eo candidis interuenientibus punctis leucosticos nominatur. Eius fœmininum Πορφυρῖτις, nigricans in modum Purpuræ, purpuræ nigrantis speciem gerens, vt prophyritis ficus apud eundem. Πορφυρίων, Latinis porphyrio auis nomen apud Aristotelem & Plinium, & Athenæum, qui inter alia ex Aristotele tradit σχιδανόποδα αὐτὸν εἶναι, ἔχειν δὲ χρῶμα κυάνεον, σκέλη μακρὰ, ῥύγχος ἠρμένον ἐκ τῆς κεφαλῆς φοινικοῦν, μέγεθος ἀλεκτρυόνος. Atq; ibidem Callimachum in libro de auibus discrimen facere inter πορφυρίωνα & πορφυρίδα, vtpote qui ἰδίᾳ ἑκάτερον καταριθμεῖται. Eustathius πορφυρίωνα nominatum scribit διὰ τὸ τὸ ῥύγχος φοινικοῦ, à purpureo rostri rubore. Plinius quoque testatur

Porphyrites lapis. *Li.36.c.7.* *Lib.15. cap.18.* *Porphyrio auis vnde dicta.* *li.10.c.46.*

rostra

roſtra eius & præſonga crura rubere. Sed de hac aue plura in noſtra Ornithologiæ tertia parte. has in Syria gigni Cælius Rhodiginus tradit. Eſt & piſcis nomen πορφύριον apud Heſychium. Πορφύριον, τὸ, Ariſtoteli Purpuram paruulam ſignificat. Porphyrides ex auium genere eſſe etiam Hermolaus annotat, aitq; à porphyrionibus eſſe diuerſas: ſicut ab vtroq; latiporphyrides, ſiue adiporphyrides, & Iatiporphyræ. Πορφυρίωνας, auis quædam exponitur in lexica veteri, ſed ſine authore, quodq; nomen ſuſpectum habet author theſauri linguæ Græcæ. Πορφύρω, purpureo colore perfundo, purpureo rubeoq; colore illuſtro. Nonnus, πορφύρων γείτονα πέτρῃ Ορθρος. vt & ipſa aurora ab eodem dicitur πορφύρειν, purpureo rubere colore. Sæpius neutrali ſignificatione ponitur pro purpureo, id eſt, purpureo colore nigro vel rubeo, vt apud Columellam, purpurans viola, & viciſſim apud Plinium, purpura violacea. Et in Epigrammatum libro ſeptimo πορφύρων βότρυς, Purpurans racemus, ſeu purpureus. Sic Ouidius canit:

Porphyrides aues.

Lib. 13. metam.

Sunt auro ſimiles longis in vitibus vuæ
Sunt & Purpureæ.

Vuæ Purpureæ cur dictæ.

Id autem plus eſt quàm pictæ. nam purpurant maturæ, vel maturitati proximæ: at cùm ſunt pictæ (quas & αἰόλλεσθαι dicit Heſiodus) τῆς πεπάνσεως, id eſt, coctionis tantùm initium habent. Πορφύρειν plerumq; autem de mari dicitur apud poëtas, cùm perturbatur, æſtuat, & tempeſtate ingruente nigreſcit, vt in ſecundo Epigrammatum. οὐδὲ θάλασσα πορφύρει, purpuraſcit & fluctuat: ſic Homerus

Iliad. 2.

Ως δ' ὅτε πορφύρῃ πέλαγος μέγα κύματι κωφῷ.

vbi Euſtathius exponit, μελαίνεται: addens eadem metaphora ab eodem poeta vſurpari τὸ καλχαίνειν, deriuatum à κάλχη, ſynonymo τῷ Πορφύρα. Sic & πορφύρεον κῦμα, quod nigricantis purpuræ ſpeciem gerit. Rurſum Epigrammatum libro ſecundo, paſſiua voce:

Εὔδια μὲν πόντος πορφύρεται.

placidè purpuraſcit, placidis fluctibus nigreſcit. Diuus Baſilius quoque in Hexamero dicit mare πορφύρουσαν χρόαν ἢ κυανλῶ τοῖς ὁρῶσι προσβάλλειν. Sicut verò metaphoricè animus quoque dicitur κυμαίνειν, cùm concitatus, & perturbatus (vt & latinè fluctuare, atq; æſtuare tranſlato verbo à mari.) ita quoque πορφύρειν ad hominis animam varijs cogitationibus, & curis turbatum, ac fluctuantem transfertur: aut profundiùs aliquid meditantem. nam & mare qua profundius eſt, nigrius apparet:& purpuræ Conchæ è pelago, ideſt, profundo, potiſſimùm petuntur. Fortè, & quia purpura ad ſolem diuerſos colores reddit, de animo quoq; diuerſa conſilia agitante, & mutante ſubitò, vt purpura ſi ad ſolem celeriùs moueatur, πορφύρειν verbum in vſu eſt. Ergo & variè & profundè & anxiè, & aliquando malignè cogitare ſignificat. De tā varijs huius verbi ſignificationibus audi Heſychium: Πορφύρει, ταράττεται, φροντίζει, μελαίνει, μελαίνεται, Πορφυρίζει, ταράττει, μεριμνᾷ, κατοχεῖ. Πορφύρεται; διαλογίζεται. Πορφύρειν, inquit Euſtathius, de mari dicitur, & ad animum transfertur, τὸ ἐν βάθει διανοεῖσθαι, καὶ οἷον κυμαίνεσθαι λογισμοῖς, vt in illo Homeri, κραδίη δὲ οἱ πόρφυρε. Κάλχη quoque purpuram ſignificat, & verbum καλχαίνειν idem quod πορφύρειν, ταράσσειν, σείειν, φροντίζειν, ἄχθεσθαι, κυκᾶν, ἐκ βυθοῦ ταράσσεσθαι. Sic enim Heſychius interpretatur. Καλχαίνειν Scholiaſti Nicandri etiam eſt, τὸ πορφύρειν. Eſt quando Πορφύρειν ſimpliciter de motu maris, etiam placidiore ponitur. Ad πορφύρειν verbum & ſono, & ſignificatione accedit μορμύρειν. Varrino μορμύρουσα θάλαττα eſt ταρασσομένη καὶ κινουμένα φοβερῶς. Theophraſtus citante Scaligero ait: Πορφυρᾶται ἡ θάλασσα, ὅταν τὰ κύματα μετεωριζόμενα σκιασθῇ. Sic Plinius ait purpuram irati maris faciem referre. Πορφυρέσκειν Apollonij Argonauticorum interpres profundum eſſe interpretatur: vnde & purpureum mare dictum, vt ſuprà dictum eſt fuſiùs. Πορφόρεω, purpuro, idem cum πορφύρω, ſeu purpureo colore rubeo: Nonnus πορφύρρεν ἠώς, purpureo fulgore rubebat: Sic & Ouidius, purpuream auroram dicit, & Virgilius purpureum lumen ætheris. Aliàs & ῥοδοδάκτυλος ἠώς dicitur à roſeo rubore, quam Seneca purpureum ruborem appellat. Rurſum Ouidius

Mare vbi nigrius.

Iliad. A.

Κάλχη.

Πορφυρέω.

Aurora cur purpureus rubor dictus à Seneca.

—— Patefecit ab ortu
Purpureas aurora fores. Et Virgilius.
—— Quàm primum craſtina cælo
Purpureis inuecta rotis aurora rubebit.
Item *—— Aethere ab alto*
Aurora in roſeis fulgebat lutea bigis.

Igitur eodem modo πορφύρειν aurora à Nonno dicitur, quo ab Homero vocatur ῥοδοδάκτυλος.

A κτυλος. Πορφυρίζω, purpuram colore refero, purpureum colorem representio, vel imitor;
purpuro: vt Columella dicit purpurans viola. Dioscorides de thymo, ἔχον ἐπὶ ἄκρω κε-
φάλια ἄνθες πορφυρίζοντα. Plinius de thymo nigricante dicit: Alterum genus nigrius, flo-
risq; nigri. Idem enim testatur & purpuram nigricare, immo rubentem colorem purpu-
ræ nigrante esse deteriorem. Ἐπιπορφυρίζω, ad purpuram accedo, ad purpuram incli-
no. Dioscorides: ἐνίων δὲ καὶ ὥσπερ ἀνὰ μέσον ὂν τὸ ἄνθος ἐπιπορφυρίζει. Aristot.
καὶ γὰρ ταύτης τὸ μὲν ἄνθος ἐστι λεῖκον ἐπιπορφυρίζον, ὁ δὲ καρπὸς ξανθός. Ὑποπορφυρίζω,
aliquatenus purpuro, paullulum refero purpuram. Πορφυρώματα Hesychius, & Varri-
nus exponunt, τῶν ταῖς θεαῖς τιθέντων χοίρων τὰ κρέα. Fortassis autem vasa quædam,
& toreumata figlina purpurei coloris porphyromata fuerint: qualia fuisse murrhina, dixi-
mus. In his enim ceu pulchris, & speciosis, dijs aliquid offerri par erat. Sic aurea, argentea,
& ærea vasa, Græci χρυσώματα, ἀργυρώματα, & χαλκώματα vocant. Ὀστράκινα τορεύματα
καὶ χαλκώματα Strabo dixit. Cardanus in sexto de varietate rerum, purpurina (inquit, ne-
scio vnde vocabulum hoc mutuatus) coloris est fului, aurumque imitatur, si optima fuerit:
hoc solo differt, quòd non resistit iniurijs cœli, nec diuturna admodum est, deinde com-
positionem eius ostendit, ex plumbo albo, argentoq; viuo &c. Sed neque vocabulum hoc
B latinum est, aut purpureo colore quicquam conuenit. Πορφυρεῖον videtur accipere Strabo
in decimosexto pro officina purpuraria de Tyro scribens. Purpurariam autem officinam
Plinius vocauit. Indicum (inquit) in diluendo mixturam purpuræ cæruleiq; mirabilẽ red-
dit; alterum genus eius est in purpurarijs officinis, innatans cortinis, & est purpuræ spuma.
Idem Strabo in decimoseptimo, easdem officinas vocauit Πορφυροβαφεῖα, quò loco inter-
pres transtulit purpurificia. Alioqui officinæ tinctoriæ à Græcis communi nomine βαφεῖα
dicuntur, & φαρμακῶνες, Varrone teste. Δευσοποιὸς Hesychio tinctor est: nõ quiuis tamen,
vt videtur, sed qui firmo, probo, ac genuino colore tingit. Δεύω verbum idem est, quod
βρέχω. Propriè quidem δευσοποιὸς de purpura dicitur, cuius color ita firmus, & germa-
nus est, vt non facilè eluatur, ac exolescat. Per metaphoram verò teste Varrino de alijs
quoque coloribus, & rebus alijs permanentibus, & edurantibus dicitur δευσοποιὸν apud
veteres, τὸ ἔμμονον καὶ πολυχρόνιον, vt Plato in decimo de rep. ostendit. Ἀνὴρ πορφυρεὺς
(inquit Aelianus) ὅταν θηράσῃ πορφύραν, οὐκ εἰς ἀνθρώπων τροφὴν, ἀλλ' εἰς ἐρίων βαφὴν,
εἰ μέλλει μένειν ἡ ἐκ τοῦ ζώου χρόα δευσοποιὸς καὶ δυσέκνιπτος, καὶ οἵα τε ἔσῃ τὴν βαφὴν
ἐργάσασθαι γνησίαν, ἀλλ' οὐ δεδολωμένην, μιᾷ λίθου καταφορᾷ διαφθείρει τὴν πορφύραν αὐ-
C τοῖς ὀστράκοις. id est, Purpurarius piscator, si postquam purpuram non in hominum cibum,
sed ad tingendas lanas comprehenderit, inexhaustum, constantem, & genuinum velit fieri
colorem, vno saxi ictu purpuram vnà cum testa interimit. Purpurarius, ad purpuram per-
tinens, vt officina purpuraria, in qua purpura fit: piscator purpurarius, pro quo Laurentius
in Herodoto purpuratorem dixit: tinctor purpurarius, qui purpuras tingit. nam purpura-
rius absolutè pro vtroq; accipi potest, & pro mercatore etiam, qui vestibus purpureis emẽ-
dis, vendendis, negocietur. Πορφυρεῖς, & Πορφυρευταὶ Polluci nominãtur. Πορφυρεὺς Aelia-
no est, qui tingit. Hicesius apud Athenæum chamis, inquit pro esca vti τοὺς πορφυρευομέ-
νους, id est, piscatores purpurarum. Purpuratus, purpura ornatus; vnde purpurati dicuntur
ij, qui apud principes dignitate antecellunt. Cicero in primo Tusculanarum: Istis quæso
(inquit) ista horribilia minitare, purpuratis tuis. Liuius de primo bello Macedonico: Cum
duce Athenagora vno ex purpuratis. Idem lib. 10. belli Punici: Sopatrum ex purpuratis,
& propinquis regis esse. Cicero in quarta in Catilinam, Gabinium appellauit purpuratum.
De purpurata meretrice Babylone, vt in sacris litteris nominatur, multa Cælius Rhodi-
ginus. Purpurascere, purpureum fieri: Cicero in secundo Academicarum. Quid mare,
D nonne cæluleum: aut eius vnda, cùm est pulsa remis, purpurascit? Πορφυρίων, Auis, & pi-
scis nomen, vt suprà monuimus: cæterùm ita etiam homines vocatos reperio. Porphy-
rion, πορφυρίων, teste Scholiaste in tertium Argonauticorum Apollonij Sisyphi filius
fuit, & fratrem habuit Almum nomine. Constat & inter gigantes præcipuè principatum
obtinuisse Porphyrionem, & Alcyonem. Πορφυρέων vero vrbs est Phœniciæ, cuius
gentile Porphyreonius, & Porphyreonites est apud Stephanum. Prasinus quoque au-
riga, seu equorum agitator temporibus Neronis celeberrimus, cuius in Nerone Tran-
quillus mentionem facit, Prasinus Purpurio dictus est: cuius etiam meminit Martialis
hoc disticho;

Nomen habet magni volucris tam parua gigantis,
Et nomen Prasinus Purpurionis habet.

Margin notes: Ἐπιπορφυρίζω. — *Porphyromata.* — *Purpurina* — Πορφυρεῖον — *Purpuraria officina* — πορφυροβαφεῖα. — Δευσοποιός. — *Lib. 16. de Anim. c. 2.* — *Purpurarius* — *Purpurati.* — *Babylon purpurata meretrix.* — *Porphyrio homo.* — *Prasinus Purpurio.*

Sic enim legit Iuſtus Lipſius, cuius doctiſſimi viri iudicium in emendandis, ac dilucidandis authoribus ego maximi facio, & rectè quidem ſic legit, nam idem Martialis in decimo quarto eundem intelligit, dum canit: E

Proficies nihil hoc, cædas licèt vſque flagello
Si tibi purpureo de grege currit equus.

Grex purpureus.

appellat gregem purpureum, equos Purpurionis, qui velocitate præſtabāt. Alia lectio habet *Et nomen Praſini Porphyrionis habet.*

Porphyrite πορφυρίτη Stephano eſt vrbs Arabiæ iuxta Aegyptum. Porphyra inſcripta fabula Xenarchi comici, aut Timoclis comici (dubitatur enim de authore) citatur apud Athenæum. Saxa Lacedemonia, & porphyretica nominat Lampridius in Heliogabalo.

Porphyrites lapis.

Porphyrites lapis, inquit Kiranides, notus eſt, maximè in Melantide regione. Chymiſtæ referente Hermolao ætiden pro chryſolitho, & porphyrite, & chryſochromo cognomine Macedonico, & polychromo accipiunt. Inuenio & apud Plinium in primo trigeſimiquinti, neſcio num de eodem lapide. Vt ouatus eſſet Numidicus lapis, vt purpura diſtingueretur Sinnadicus, qualiter illos naſci optarent deliciæ.

Li. 4. c. 36. Porphyrus ſerpens.

Porphyrus, πόρφυρος Aeliano quidam ſerpens eſt Indicus, dodrantis magnitudine, colore accedente ad purpuræ ſaturatæ ſimilitudinem. capite verò pluſquam niueo, & lactè multò candidiore, locis, inquit, Indiæ calidiſſimis reperitur: ei mordendi idcirco poteſtas eſt nulla, quòd dentium expers ſit &c. F

Cete Porphyrium.

Ceti Porphyrij dicti ex Procopio ita meminit Cælius. Author Procopius eſt apud Byzantium Gotici belli temporibus cete (κῆτος, ſingulari numero) comparuiſſe magnitudinis miræ. Porphyrium (inquit) illi vocant. Id verò annis quinquaginta locis infeſtius circumiectis omnibus fuerat: nec ab Iuſtiniano, etiamſi percupido, vlla quiuerat ratione expugnari. Demum delphinos inſectatum auidè, ac ita limo impactum explicari haud amplius eualuit. Sed accolis hinc indè accurrentibus, funium, ac machinatum vi pertractum in ſiccum, cubitorum triginta menſum per longitudinem exceſſit, per latum verò decem.

Purpuriſsū Li. 35. c. 6.

Purpuriſſum inter floridos colores enumeratur à Plinio, dum inquit. Sunt autem colores auſteri, aut floridi. Vtrumq; natura, aut miſtura euenit. Floridi ſunt, quos dominus pingenti præſtat, minium, Armenium, cinnabaris, chryſocolla, Indicū, purpuriſſum. Cæteri auſteri.

Indicū, & purpuriſsū quid differant.

Quo loco doctiſſimus Dalechampius hoc addidit ſcholiolum: Vt Indicum ſpuma eſt innatans cortinis, in quibus glaſtum coquitur pannis tingendis: ſic purpuriſſum ſpuma eſt collecta efferueſcente purpura, cùm ex ea tinctura conficitur. Loco purpuriſſi pictores nunc vtuntur lacca, mixta cum cæruleo. G

Purpuriſsū vt fieret.

Quomodo verò purpuriſſum fieret eodem capite prope finem docet idem Plinius his verbis: E liquidis coloribus, quos à dominis dari diximus, propter magnitudinem pretij, ante omnes eſt purpuriſſum è creta argentaria; cum purpuris pariter tingitur, bibitq; eum colorem celeriùs lanis. Præcipuum eſt primum, feruente aheno rudibus medicamentis inebriatū. Proximum egeſto eo addita creta in ius idem. Et quoties id factum eſt, leuatur bonitas pro numero dilutiore ſanie. Quare Puteolanum potius laudatur quàm Tyrium, aut Getulicum, vel Laconicum, vnde pretioſiſſimę purpuræ. Cauſa eſt, quod hyſgino maximè inficitur, rubiamque cogitur ſorbere.

Hyſginum quid.

(Hyſginum, inquit Dalechampius, tinctura eſt è cocco prius, deinde è purpura Tyria ſupra lib. 9. cap 41. nunc tinctura è rubia cocci loco, & purpura, vel purpuræ loco, hyſgino, Vitruuius lib. 7. cap. 14. Eſt autem hyſginum hoc arbuſcula quam cap. 18. lib. 16. vaccinium Plinius appellat, & cap. 26. lib. 21. falsò hyacinthum exponit, quia hyacinthū Græcorum, Latini quidam vaccinium interpretarentur.

Magaleb.

Vulgus magaleb vocat. Ex huius arbuſculæ nigro fructu ſuccus exprimitur ad purpuream tincturam aptiſſimus. Virgilius ſcilicet ideo vaccinia nigra dixit, & interpres Nicandri φυτὸν εἶναι ξανθὸν τῷ χρώματι (nam tale lignum eſt) καὶ μέλαν (talis eſt fructus) πρὸς ἰοβαφεῖν ἐπιτήδειον) Viliſſimum à Canuſio. Pretium huic à ſingulis denarijs in libras ad triginta. Pingētes ſandyce ſublita mox ouo inducentes purpuriſſum, fulgorem minij faciunt. Si purpuram facere malunt, cæruleum ſublinunt, mox purpuriſſum ex ouo inducunt. Hucuſq; Plinius. H

Fucus quid

Hodie pictores cæruleo ſublinunt, deinde laccam inducunt. Author libri de ſimplicibus medicamentis Galeno attributi, purpuriſſum, inquit, quod & fucum aliqui dicunt, glebulæ ſunt quadratæ, & puſillæ in modum teſſularum: quæ ab infectoribus tinguntur colore roſeo. tale eſt maximè Canuſinum, ſequens Puteolanum. Vires habet aliquantulum ſtypticas. Aliud verò meo iudicio fuit purpuriſſum, quo vtebantur mulieres ad labra, & genas tingendas, cuius ſcilicet mentio fit apud Plautū in Moſtelaria. Vnde.n. hocce cōſtaret purpuriſſum ipſemet docet me Plautus in Truculento, rubricā id nominās: nā cùm dixiſſet. Quia *Iſtas buccas tā bellè purpuraſſatas habes*: non multò pòſt ſubijcit: *Buccas rubrica, cera omne corpus intinxis tibi.*

MO-

A

MORALIA.

ASCANIVS Martinengus Brixianus in sua glossa magna mystica, purpuram Christi sanguinis, & meriti præclarum exemplum statuens: Ambrosius (inquit) hæc quoque doctissimè subdebat: Quid etiam purpuras memorem, quæ ornant regum conuiuia, amictus imbuunt? Aquarum est igitur quod in regibus adoratur; aquarum est, species illa quæ fulget. Et pòst: Aureum etiam vellus aqua nutrit, & lanam in memorati speciem metalli gignunt littora, cuius colorem nullus adhuc eorum, qui fucis diuersis obducunt vellera, imitari potuit: adeo naturæ maritimæ gratiam humana implere nescit industria. Scimus qua solicitudine vellera ouium etiam minus pretiosa curentur, sint licèt optima, B nequaquam autem his fucis innascitur. Hic naturalis color est, quem nullus adhuc fucus æquauit, hoc quippe piscis est vellus. Si igitur (inquit Martinengus) tantum fulget, tantamque existimationem nacta est purpura, regium indumentum, quod sanguine conspersum sit exigui piscis, qui purpura vocatur: quantum coruscabit anima, quantumque suspicienda erit, cùm sanguine Christi sit aspersa, & redempta? Purpura Christus est. Purpura profectò saxi vnius ictu collidenda est, vt sanguis exterius emanet, quòd si ictu solo non est contrita, sanguis in vniuersum corpus diffusum euanescit. Christus saxo, id est, morte non naturali, sed violenta concussus fuit, & dum voluntati patris obtemperat, in cruce vno ictu contritus, sanguinem vniuersum in redemptionem nostram copiosissimè effudit. Sanguis enim tuus ornauit eius meas. Vt quid igitur animā tanto sanguine emptam, & insignitam pollui permittimus? Sed animaduertendum, vt Ambrosius secundo loco purpuræ encomia celebrans asserebat, purpuram iacere vilem in saxis asperis, & cautibus; Vilis etiam apparuit purpura nostra Christus: Ego sum vermis, & non homo, inquit ipse; non in mollitie vitæ, sed in ærumnis perpetuis, quasi saxum inter saxa. Hæc itaque Martinengus. Purpura, & byssus apud eundem Ambrosium in commentariorum C libro octauo in caput decimum septimum Lucæ significant hæreticorum eloquentiam. Nonne tibi videntur, inquit, in quadam purpura, & bysso stratis iacentes thoris, qui pro veris fucata defendant, ditibus abundare sermonibus; cùm iactant dominico terram tremuisse sub corpore, cælum tenebris obductum, excita verbo maria, vel sedata, verum tamen Dei filium denegantes; In enarratione verò Psalmi centesimi, & decimi octaui, Ecclesia (inquit) ipsa tanquam benemerita regina Christi sanguine coronatur, sicut scriptum est. Et ornatus capitis tui sicut purpura. Sanguis Christi purpura est, qui inficit sanctorum animas non solùm colore resplendens, sed etiam potestate, quia reges facit, & meliores reges, quibus regnum donet æternum. Meritoque ad tantum Ecclesiæ decorem, cui Christi sanguis irrutilat, Spiritus Sanctus inclamat; quàm pulchra, & suauis facta es charitas in delitijs tuis. Diuus Bernardus libro de modo bene viuendi ita ait mysticè de purpura. Audi etiam rogo honesta virgo quid sponsus in laudibus Ecclesiæ dicat in canticis canticorum. Coma capitis tui, vt purpura regis iuncta canalibus esse memoratur. Purpura quippe per fasciculos in canalibus ligatur, super quos dum aqua proijcitur, per canales ad vestem quæ supra est, currit, vt vestis tingatur, & inde nomen D accepit, vt tincta colore purpureo purpura vocetur: quæ omnia sanctæ menti congruunt. Comæ quippe capitis sunt cogitationes mentis, quæ in canalibus ligantur, quia in scripturis diuinis ne inutiliter fluant, stringuntur. Custodi ergo cor tuum, & cætera. Purpura quæ sanguine Conchyliorum conficitur, & sanguineam ipsam præfert speciem, non immerito sacramentum dominicæ significat passionis. Beda ad ea verba: Et mulier erat circumdata Purpura, & Coccino. In Purpura (inquit) fucus simulati regiminis: in Coccino cruentus habitus impietatis demonstratur. Et alibi ad hæc verba: Tabernaculum verò ita facies: decem cortinas de bysso, & hyacintho, ac Purpura, Coccoque bis tincto, variatas opere plumario facies. Purpuram, quia colorem sanguinis ostendit, & vera quoque Purpura Conchyliorum sanguine tingitur, deuota eorum corda designare, qui dicere cum apostolo possunt: Ego non solùm alligari, sed & mori in Hierusalem paratus propter nomen Domini IESV: & cum Propheta Dauid: Quoniam propter te morte afficimur tota die æstimati

Saguinis Christi exēplum.
Hexam. li. 5. c. 2.
Purpura est Christ.
Hæreticorū eloquentia.
Purpura sāguis Christi.
Serm. 29. de cogitat. Sāctamēs.
Sacramentum dominicæ passionis.
Apoc. 17.
Exod. 26.

ſumus, vt oues occiſionis. Quid verò ſecundum Matthæum, chlamyde coccinea induitur E
(Chriſtus) à militibus,& ſecũdũ Iohannẽ, veſte purpurea circumdatur,myſticè ſignificet,
ita expoſitũ inuenio ab Ambroſio:In altera deſignans martyrũ palmas;in altera regiæ po-
teſtatis inſignia, qnòd caro eius fuſcum toto orbe terrarum ſanguinem eſſet ſuſceptura
pro nobis, & paſſio regnum paritura pro nobis.Sic ille,& mox. Denique ſecundum Mar-
cum exuerunt eum purpura,quod nec myſterio vacat. Chriſtus enim aſcenſurus crucem,
regalia veſtimenta depoſuit,vt ſcias quaſi hominem paſſum eſſe,non quaſi deum,etſi vtri-
que Chriſtus, quaſi hominem, tamen non quaſi deum cruci eſſe ſuffixum: ſed milites non
Iudæi ſciunt quo tempore,qualia Chriſto veſtimenta conueniant.Iudico enim in purpura
quaſi victor aſſiſtit,ad paſſionem verò in ſuis veſtimentis quaſi reus humilis venit.

L.10.commẽt in Luc. cap.23.
Chriſt⁹ purpura indutusq́d miſterij habeat.

HIEROGLYPHICA.

Homo maledicus.

MALEDICVM hominem, inquit Pierius Valerianus, probos, impro- E
boſq; æquè carpentẽ ſignificare qui volunt, purpuram exerta pingunt
lingua,quæ quidẽ illi tam acuta,& valida eſt,vt ea & conchulas,& quaſ-
cunq; ſui generis teſtas perforare poſſit: quæ cùm ita ſint omniuoræ, fre-
quens illud in edaces dictum emanauit, Purpura voracior. Atque inde
fortè prouerbium, quòd purpuræ plurimum per linguam eſcas inqui-
rentem capiuntur. Et qui hominem, qui de ganea pœnas dederit,ſignificare volunt, con-
chylium huiuſmodi naſſæ per linguam applicitum pingunt, ſiquidem eius captura in hũc
ſæpius efficitur modum:paruæ, denſæq; admodum naſſæ strombus piſcis includitur, hunc
auidiſſimè captat purpura,quem ſimul ac illuc occluſum olfecerit, inſerta per naſſæ iun-
cos lingua eum aſſequi contendit, dumq́;ille volutatione luctatur,ea magis,ac magis lin-
guam protendit:accidit verò,vt in eo conatu tumefiat,vt nulla eum extrahendi copia re-
linquatur, atque ita detenta per linguam captiua fiat. Verùm hoc picturæ genus in huiuſ-
modi ſignificatum aliter etiam figuratur: Conchulam quippe pingunt, quæ purpuræ lin-
guam morſu comprehenderit. Piſcatores ſiquidem cùm purpuram norint Concharum ex-
paſtionem auidius appetere, has in naſſas magno numero coniectas in mare demittunt, G
oblongo fune ad naſſas alligato:ſentiunt optatam eſcam purpuræ, porrectiſq; intra naſſa-
rum iuncos linguis, eas infeſtant:at illæ aculeo extimulatæ incolumitati ſuæ conſulturæ
contrahunt ſeſe, corticibuſq; clauſis morſu perquam acri linguam infeſtam comprimũt,
pertinaciſſimeq; detentam haudquaquam amittunt: atque ita pendentes ſua captæ auidi-
tate purpuræ tolluntur. Hominẽ verò vno interemptũ ictu oſtendere qui volunt, purpu-
ram ſaxo eliſam pingunt: ſiquidem infectores aiunt, quas purpuras in artis ſuæ vſum pa-
rant, ſaxo vno ictu collidendas,vnde ſubitarius ille ſanguis ad tincturam optimus emanat:
quod ſi ictu fefellerit, neque purpura ſtatim exanimata fuerit, fruſtra repeti,quia præ do-
lore ſanguis in vniuerſum corpus diffuſus euaneſcat. Hinc aiunt Homerum totiens de ijs,
qui valido aliquo vulnere perempti fuerint,purpurea eos morte peremptos dicere: que m
quamuis ad ſanguinem, in quo anima ſedem habeat,Seruius hoc referri putat, de quo ſa-
tis in accipitris commentario dictum. Sunt, qui ſeceſſum per purpuram oſtendant, pro-
pterea quòd purpura non niſi in imo reperiatur pelago: vnde verbum apud Apollonium
Argonauticon primo, πορφύρεσκεν, quod purpuraſcere dicere poſſumus, vbi profundum
eſſe interpres exponit,ea quam memorauimus purpuræ natura repetita. Hinc mare pur- H
pureum,pro profundum ſæpius poſuere.Huc vſque Pierius.

De gulæ multati.
Vno exanimati ictu typus.
Seceſſus.

EPITHETA.

A colore.

EPITHETA purpuræ ab authoribus attributa ad colorem, tincturamuè
non ad ipſum animal pertinere videntur. Conchylis dicitur Tibullo,quia
ſanguine Conchyliorum inficiebantur lanæ:

Tincta tegit roſeo Conchylis purpura fuco. Virgilius rubram dixit,item
Auſonius; Boëtius rubentem,Mantuanus ſanguinolentã, Pamphilus ſan-
guineam, Scaliger nigram, Iuuenalis ardentem,nimirum à fulgore,vnde
& igneam

Conchylis cur dicta.

A & igneam dixit Flaccus, rutilantem Martianus Capella, fulgidam Strozius, Ouidius fulgentem, Petrarcha splendidam, Thomas Radiuus vernantem, Pontanus vagam. Vocatur præterea pura, vt Scaligero, delicata Martiali, læta Statio, grata Politiano, & Pontano, cui etiam noua dicitur, Claudiano nobilis, Pāphilo pretiosa, Thomæ Radiuo regalis, Marullo consularis, Virgilio, Statio, Pontano picta. A loco Martialis Coam, Horatius Laconicam (item Statius, & Strozius, quibus Oebalis, id est, Laconica nuncupatur) Lucretius, Virgilius, & Ausonius Mœlibeam, Mantuanus Romanam, Sidoniamq; : qui præterea longum dixit, nimirum à veste, vnde mollis dicitur Pontano, Crottæ, sacra Ausonio, & Strozio, libata Martiali, Prudentio supplex. Dicitur denique ipsa purpura dibapha, id est, bis tincta.

A loco.

A veste.

PROVERBIA.

Σιμιος ἐν πορφύρα, id est, *Simia purpurata*. In varios vsus potest adhiberi parœmia, nempe vel in hos, qui tametsi magnifico cultu sint ornati, tamen cuiusmodi sint, ex ipso vultu, moribusq; cognoscitur: vel in hos, quibus dignitas indecora additur: vel quotiens rei per se fœdæ, ascitia, peregrinaq; ornamenta indecēter admouentur. Quid enim tam ridiculum, quàm simia vestita purpurea veste? Atque id tamen non raro fieri videmus apud istos, qui simias habent in delicijs, vt quàm maximè possunt, ad humanum morem ornent, ac vestiant, aliquotiens & purpura, quo parū attentos, aut imperitos fallāt, proq; homine salutetur simia, aut si deprehēsus fuerit fucus, res magis sit ridicula. Η πορφύρα παρὰ τὴν πορφύραν διακριτέα, id est, *Purpura ad Purpuram diudicanda est*. Certissimum iudicium ex collatione nascitur. Vnde emptores mercaturi purpuram, ne fallantur, alteram adhibent purpuram. Licebit vti: quotiens negabimus infantiam, aut inscitiam indoctorum plenè deprædhendi, nisi cum eloquentium, & eruditorum scriptis conferantur. Etenim si vel Salustium conferas cum Cicerone, iam velut obmutescit ille alioqui per se disertissimus. Refertur adagium à Phebammone Sophista in commentario de figuris rhetoricis. Meminit & Isocrates in Oratione Panathenaica, ἀλλ' ὥσπερ τὴν πορφύραν καὶ τὸν χρυσὸν θεωροῦμεν καὶ δοκιμάζομεν C ἑτέρα παραδεικνύοντες. i. Sed quemadmodū purpurā, & aurum consideramus, ac probamus, purpuram cum Purpura conferētes. Haud arbitramur, prorsus, inquit adagiorum author, ἀπροσδιόνυσον fore, si de cōferenda Purpura locum huc ascripserimus ex Aureliano Flauij Vopisci: Meministis, inquit, fuisse in templo Iouis Opt. Max. Capitolini pallium breue purpuream, lanestre: ad quod cùm matronæ, atque ipse Aurelianus, & Probus, & proximè Diocletianus missis diligentissimis confectoribus, requisiuerunt tale genus purpuræ, nec tamen inuenire potuerunt. Dicitur enim Saudyx Indica talem purpuram facere si curetur. Allusit huc Quintilianus lib. 12. de generibus dicendi, agens de dictione, quæ, quòd mediocris est, per se habet admirationem, sed admotis ijs, qua sunt eximia, desinit esse admirationi. Habet, inquit, admirationem, neque immerito, nam neillud quidem facile est, sed euanescunt hæc, atque moriuntur comparatione meliorum: vt lana tincta fuco, circa purpuras placet: at si contuleris, etiam lacernæ conspectu melioris obruatur, vt Ouidius ait. Hæc ille: Athenæus lib. 3. dispnosophistarum ex Apollodoro huiusmodi quoddam refert prouerbium, λιγνότερα τᾶν πορφύρᾶν, id est, *edaciora purpuris*, idque ductum existimat, vel à tincta purpura, quæ omnia quibus admota fuerit, velut ad sese rapit, suoq; colore res vicinas inficit, additque lucem: vel ab animante ipso quod quicquid nactum fuerit, retinet, ac deuorat, de cuius voracitate Plinius: lingua (inquit) purpuræ longitudine digitali, quæ pascitur deuorando reliqua Conchylia: tanta duritia aculeo est. Conueniet in edaces, aut in eos, qui omnia in suum compendium vertunt. Fortasse duriùs, sed non ineleganter accommodabitur, inquit, idem author, ad reges δημοβόρυς, aut aduocatos, qui purpurati omnia conuertunt in fiscum suum: & quocunq; se conferunt, abradunt aliquid. Sic ille. Sed λίγνος Græcis non tam voracem, & multi cibi hominem, aut helluonem: quā exquisiti, delicatiq; liguritorem, & catillonem significare videtur; quod non animaduertit ille. Βάμμα Σαρδωνικὸν, id est, *tinctura Sardonica*, de colore præcellenti dicebatur, præcipuè purpuræ, per iocum autem transfertur ad eum, qui pudefit, aut qui ob plagas sanguine tingitur. Sardo enim insula ingens est opposita Italiæ, in qua variæ purpurarum tincturæ, laudatissimeq; fiebant: Aristophanes in Pace. Ην ἐκεῖνος φησιν εἶναι βάμμα Σαρδωνικὸν, id est, quam ille prædicat coloris esse Sardiniaci. Idem in Acharnensibus: Iνα-μήσε

Simia purpurata.

Purpura ad purpuram diudicāda.

Purpura voracior. Edaciora Purpuris.

Tinctura Sardonica.

μὴ σεβάψω βάμμα Σαρδωνιακὸν, id eſt, ne te linam colore Sardoniaco. Ita enim citat E
Adagiorum author, ſed Zoographus pro σαρδωνιακὸν vt in contextu Acharnenſium le-
gitur, reponit Σαρδανικὸν, vt Scholiaſtes, & Suidas rectè legunt. Sic etiam carmen melius
conſtabit, inquit, & ſimiliter in Pace (vbi & in textu, & in ſcholijs Σαρδανικὸν rectè ſcribi-
tur) à Sardibus quidem Lydiæ, Sardianus deriuatur, pro ciue: & Sardianicum, poſſeſſi-
uum, authore Stephano. ab inſula autem, quæ Græcis Σαρδὼ, Latinis Sardina dicitur,
Sardonius, Sardous, & Sardonicus probè deriuātur apud eundem Stephanum: ſed horum
nihil apud Ariſtophanem legi poteſt, cùm verſus quinque ſyllabarum dictionem poſtu-
lent. Quamobrem author adagiorum Σαρδωνικὸν, nec Σαρδωνιακὸν rectè legit: quanquam
Suidas quoq; in Σαρδὼ, habet βάμμα σαρδωνικὸν, Ariſtophanis Scholiaſtes Sardiniacam
interpretatur rubram, vel puniceam. Σαρδὼ (inquit) inſula vna è ſeptem: ſtadijs LX. diſtat
à Corſica. In ea purpuræ fiunt διάφοροι καὶ ὀξύταται, id eſt, excellentes (nō variæ, vt ada-
giorum author vertit) & præcipui fulgoris. Vel (Sardiniacam dixit) quia in Sardo Lydię
(εἰς τὴν Σαρδεὶ τῆς Λυδίας non rectè: Σάρδεις enim plurali nomine fæminino vrbs Ly-
diæ dicitur, non Σαρδὼ.) dicendum igitur, εἰς τὰς Σάρδεις, id eſt, Sardibus. Sic & Heſy-
chius: (διάφορα γὰρ ἦν τὰ ἐν Σάρδεσι βάμματα) tincturæ rubicundæ fiunt. Inſinuat au- F
tem; niſi verum dicat, flagris ad ſanguinem vſque cæſum iri. In Veſpis etiam Scholiaſtes
ſcribit Sardibus venundari ſolita fuiſſe veſtimenta Perſica. Chorus ruſticorum in pace Ari-
ſtophanis, inquit ſe malle domi delicijs ſuis ruralibus frui, quā in militia videre ταξίαρχον.

Ariſtophanes correctus.

Sardiniæ inſulæ deſcriptio.

φοίνιξ qd.

> Τρεῖς λόφυς ἔχοντα καὶ φοινικίδ' ὀξεῖαν πάνυ,
> Ην ἐκεῖ νός φησιν εἶναι βάμμα Σαρδανικὸν.
> Ην δὲ που δέῃ μαχεσθ' ἔχοντα τὴν φοινικίδα,
> Τηνικαῦτ' αὐτὸς βέβαπται βάαμα Κυζικηνικον.
> Καταφεύγει πρῶτος ὥσπερ ξυθὸς ἱππαλεκτρυών

Τὰς λόφυς σείων. vbi Scholiaſtes φοινικίδα interpretatur galeam puniceo colore tinctam:
alij verò veſtimenta (περιβλήματα) coccinei coloris. talibus enim vtebantur in prælijs
Lacedæmonij, ne ſanguinem fluentem viderent propter ſimilitudinem coloris: & ne vul-
nera eorum ab hoſtibus cognoſcerentur. Eximiæ autem ſunt (inquit) Sardianicæ, & Cy-
zicenicæ tincturæ. Hìc verò Cyzicenicæ tincturæ nomine cinædum denotat: εἰς κιναιδίαν
διαβάλλεται, ὥστε μηδὲ τῶν ἀναγκαίων κρατεῖν δύνασθαι. Suidas in φοινικίκα poëtæ cuiuſ-
dam, fortè Ariſtophanis hoc verſus citat. G

Cyzicenica tinctura.

> —— Τί φειδόμεσθα τῶν λίθων ὦ δημόται;

Μὴ ὐ καταξαίνειν τὸν ἄνδρα τοῦτον ἐς φοινικίδα; ἀντὶ τοῦ μὴ οὐχὶ λίθοις αὐτὸν αἱμάσσειν, ὡς
φοινικοῦν αὐτοῦ ποιῆσαι τὸ σῶμα. Τῷ δὲ καταξαίνειν ὡς ἐπὶ ἐρίων ἐχρήσατο; διὸ καὶ φοινικίδα
εἶπεν ὡς ἐπὶ ἱματίου. Tinctura Cyzicenica, vt ſcribit author idem adagiorum, dedecus
non eluendum appellabatur apud Atticos, dicebaturq; in eos, qui metu quippiam inde-
corè facerent. nam Cyziceni duobus nominibus notati ſunt, timiditatis, & mollitiei. Re-
cenſetur in Plutarchi collectaneis. Meminit & Heſychius, addens Cyzicenos ob molli-
tiem notatos, quòd Iones eſſent. Eadem ferè Ariſtophanis interpres. Stephanus addit eos
fuiſſe graues Tyrrhenorum prædationibus: Hæc ille: non ſatis apertè, non enim de quo-
uis dedecore non eluendo accipienda eſt Cyzicena tinctura; ſed de mollitie, & de præpo-
ſtera Venere in primis, vt paulò antè ex Ariſtophanis ſcholiaſte citauimus: aut de eo for-
taſſis ſcelere, quod Græci λεσβίζειν, λεσβιάζειν, ἢ φοινικίζειν dicunt: cuius tetertima libido,
& excerabilis furor, vt Lactantij verbis vtar, ne capiti quidē parcit, de quo plura leges in
miſcellaneis Brodæi, & in Chiliadibus eiuſdem authoris adagiorum, prouerbio Phicidiſ-
ſare, φικιδίζειν (quod corruptum eſt pro φοινικίζειν) Citatq; etiam illud Suidæ, βάμμα H
Κυζικηνὸν, τὴν ἀκάθαρτον ἀσχημοσύνην. Αττικοὶ λέγουσι: atq; ait Stephanum addere, Cyzi-
cenos fuiſſe graues Tyrrhenorum deprædationibus. Zoographo aliud Stephanus dicere
videtur, in Cyzico vrbe Propontidis iuxta Cherroneſum. Inde (inquit Stephanus) fit Cy-
zicenus, poſſeſſiuum Cyzicenicus, quanquam gentili etiam pro poſſeſſiuo vtuntur aliqui:
ſicut Τυῤῥηνοὶ, pro Τυῤῥηνικοὶ, οἱ χαλεποὶ διὰ τὸ λῄζεσθαι τοὺς Τυῤῥηνούς. videtur enim
non iam de Cyzicenis dicere, ſed ſimpliciter Tyrrhenos interpretare, infectos alijs, & præ-
dones homines, &c. Solent autem (addit mox adagiorum author) tincturæ inſignes à lo-
cis habere cognomen. Simili modo dictum eſt ἔμβαμμα Συρακόσιον, & βάμμα Σαρδο-
νικὸν. Ego verò Syracuſiam tincturam purpuramuè apud authores nullam laudari inue-
nio, & deceptus mihi videtur ille inde, quod Heſychius ſcripſit: βάμμα (melius βάμμα)
τὸ χρῶμα, καὶ τὸ ἔμβαμμα συρακόσιοι (non συρακόσιον) quæ verba mox etiam ine-
ptè in Bammatis Cyziceni mentione reperita ſunt. Embamma Græcis communiter in-
tinctum

φικιδίζειν.

Embamma quid.

A tinctum significat, hoc est, liquorem, in quem excitandi appetitus gratia edulia intingun-
tur: hunc sua dialecto Syracusani bamma nominant: nihil hoc ad purpuræ aut aliam
vestium tincturam: Sed reliqua authoris adagiorum in huius prouerbij explicatione ad-
damus, quoniam ad Purpuram faciunt. Est (inquit) æstimatio rumorq; consequens homi-
num vitam, velut tinctura quædam, vnde carbone notari dicuntur, qui damnantur, & no-
tum est illud Ennianum apud A. Gellium: *Qua tincta malis, aut qua bono dicto.* Addam
quod est apud Herodotum. Quum Aethiopum rex conspexisset à rege Persarum missam
vestem purpuream, rogauit tincturæ rationem. Eam cùm ab Ichtyophagis didicisset: δολε-
ρὺς μὲν ἀνθρώπυς ἔφη εἶναι, δολερὰ δὲ αὐτέων τὰ εἵματα, id est, non solùm ait homines
esse subdulos, sed & vestes illorum esse dolosas. Prouerbium perelegans vsurpari à Græ-
cis animaduerto: *Extra leucoparyphus, intus verò holoporhpyrus,* in eum, qui vestibus quidē
frugi vtatur, intus tamen, id est, animo, luxu diffluat. Sumptum id ex historia: cùm Anti-
patrum quidam laudibus efferret, quòd esset apprimè frugi, ac austerus, & victu præpar-
cus: Ἔξωθεν (inquit Alexander) Ἀντίπατρος λευκοπάρυφός ἐστι, τὰ δὲ ἔνδον ὁλοπόρφυ-
ρος. Tanquam euparyphus ex comœdia, ὥσπερ εὐπάρυφος ἐκ κωμῳδίας, Plutarchus in
B Symposiacis prouerbiali figura dixit, hominem significās magnificè vestitum, nam huius-
modi fingūtur in comœdijs milites gloriosi: quorū insigne est chlamys purpurea, quem-
admodum indicat Donatus. Ita Lucianus de milite: τὸν εὐπάρυφον λέγω τὸν ἐν χλαμύδι.

Hominum vitam tinctura notari.

Lib. 4.

Extra leuco paryph. intus holo porphyrus.

VSVS IN CIBIS.

QVANTVM ad purpurarum vsum in cibis attinet, inquit Rondeletius,
vniuersè scribit Galenus Purpuris, Ostreis, denique ostracodermis omni-
bus hoc esse commune, vt salsum in carne succum cōtineant, qui aluum
subducat, caro verò dura sit: sed hæc vnicuiq; magis minusq; inest, qua-
litatis quantitatisq; ratione. Sed in purpuris diuersæ partes, diuersam
naturam habēt. Athenæus ex Diphilo: Inter pinnas, & buccina purpuræ
mediæ sunt naturę, quarum tracheli multi sunt succi, ori grati: reliquæ partes salsæ sunt. &
dulces, facilè distribuuntur & humores corporis vitiosos ad iustam temperationem (ἐπί-
κρασιν) reducunt. Rursus Athenæus ex Hicesio. Copiosiùs alimur, maiorique cum volpta-
te vescimur papauere purpuræ, quàm cæterorum (quàm buccinorum) magis tamen sapit
C scillam, vt & Concha tota. Peculiare est is & Vnguibus, quod coctæ iusculum spissant.
Elixi quoq; seorsum purpurarum tracheli ventriculo malè affecto prosunt: Hactenus Rō
deletius. VVottonus quoq; ex eodem Galeno, vt videtur, carnem purpurarum, sicuti &
cæterorum testatorū, durá esse scribit, ac proinde ijs exhiberi solere, quibus ex malorum
succorum copia cibus in ventriculo corrumpitur. Et harum quidem & buccinarum car-
nem duriorem esse quàm aliorum, succumq; gignere crassiorem, minus tamen glutino-
sum tenacemque: sed in earum partibus discrimen esse. Quod collum namque appellatur,
præ duritie dentibus ægrè confici; parcioremque succum generare & stomacho gratum
esse. Partes verò inferiores, & quæ μήκωνες, id est, papauera vocantur, molles esse ac fa-
cilius quàm colla confici: aluum mouere & vrinam, sudoresque ac saliuas ciere. Harum fre-
quentiorem vsu choleram gigni. Purpuræ maiores, inquit Xenocrates, duriores sunt, &
earū coria mediocriter corrūpuntur: colla difficulter conficiuntur, ęgrè secedunt, ęgreq;
corrumpuntur. Aptæ stomacho, pauci humoris sunt, vix mandendo dissolutæ, fundum
verò aut earum excrementum, facilè conficitur, facilè secedit, maiorem piscis facultatem
affert, vrinam ciet, sudorem mouet, sputum creat. Si quis eo largiùs vescatur, bilem nau-
seamq; facit, & atri humoris copiam gignit: partes autem ad caudam pertinentes, aut ex-
tremitates earum, quæ eiusdem sunt generis quæ turbinatæ sunt, omnium sunt aptissimę,
earumq; vsus elixando & assando humorem ex se emittit ori gratum, ventriculo idoneū,
alluum subducentem, dulcium vrinarum motorem, parum tamen carnis facit ad Cochlea-
rum proportionem. sed & ori suauem odorem conciliat, Ad vini potum incommodæ: eli-
xatæ nutriunt: assatæ verò duræ sunt: earum excrementum, quod testa continetur, sistit
more buccinarum. Hæc omnia Xenocrates. Ab Archigine apud Galenum, Scribonio
Largo, & Cornelio Celso purpuræ & murices censentur inter cibaria; quæ stomachum
roborant. Celsus etiam minimè in ventriculo vitiari testatur. Et Aetius ex Ostreorum ge-
nere purpuras & buccinas reliquis præfert in curatione colici affectus à frigidis & pituito-
sis humoribus. Scribit Lucianus in Cynico purpurę carnem non in cibm modo conuerti,
sed tingere etiam posse. Coquuntur autem teste Platina eo modo quo cætera Conchylia.

Aluum subducit.

Tracheli multi sunt succi.

Papauer optimum.

Coctę iusculum spissant.

Caro dura est.

Collū ægre conficitur.

Maiores duriores.

Bilem largius sumptum earum excrementum facit.

Stomacho vtiles sunt

Vt coquantur.

VSVS IN MEDICINA.

Lib. 32. 6.
Ad venena
Mitigāt dolorem.
Ad vulnera glutinā-da.
Ad hemicraniam.
Lib. 32. c. 10.
Lib. 2. Euporist. 11.
Ad oris tetros ab vlcere odores.
Lib. 2. c. 4.
Dentes abstergunt.
Lib. 7. c. 3.
Cineris facultas.
Ionij quid
Li. 32. c. 9.
Ad pustul. pudendi.
Ad pulmones malè affectos.
Lib. 11. Simpl. c. 21
Ad vlcera maligna.
Ad vlcera putrescētia
L. 1. c. 18.
Pilos attenuant.
Amuleta.
Li. 3. Fen. 9. c. 10.
Viperę capitis mira facultas.

PVRPVRÆ teste Plinio contra venena prosunt. Nicander quoque contra dorycnium in cibo prædicat strombos, & calcham, id est, purpurā Purpurę totæ partes internæ in oleo percoctæ mitigandi doloris vim habent, inquit Rondeletius: & saliua earundem, quæ admodum lenta est, siccantur, & agglutinantur vulnera recentia, maximè si cum pauco sanguine draconis adhibeatur. Kiranides si benè memini ad hemicraniam: caro cruda porphyræ, inquit, illita fronti mitigat. Callum quo se operiunt, tusum glutinare neruos præcisos Plinius testatur. Ad oris tetros absque vlcere odores, Galenus hoc recenset remedium euporisticum: Ex Ostreis, purpura, & buccino cum myrrha vtuntur quidam; cumq; cubitum eunt, aceto acerrimo colluunt. Purpura vsta secundum Dioscoridē, dentes abstergit, excrescētias in carne cohibet, vlcera purgat, & ad citatricem perducit. Galenus in vndecimo Simplicium paulò fusiùs eadem docet, atque Aegineta purpuræ crematæ testis eandem vim tribuit, quam pompholygi, id est, siccandi sine rosione. Secundum verò Aetium purpurarum testæ cum aceto potæ lienes tumentes sanant, & secundas morantes detrahunt. Vstarum cinis ad eadem confert, ad quæ buccinorum, de quibus suo loco. His addit Dioscorides, Ionia vocantur purpurarum, buccinorumq; mediæ partes, circa quas testæ volumen clauiculatim intorquetur. Cremata simili modo maiorem purpuris, buccinisq; facultatem vrendi consequuntur, quoniam apprimendi naturam obtinent. Plinius purpurarum testæ cinerem discutere pustulas verendorum è melle ait. Ex purpuris vstis dentifricia optima sic conficimus. Eas vstas vino extinguimus, abluimusque: deinde aceto rosato, postremò aqua rosarum. tum melle scillitico, vel oxymelite exceptis, & ad confectionis formam redactis, odoris boni, saporisque conciliandi causa rosas, & caryophylla addimus. Idem cinis cum puluere glycyrrhizæ, papauerisq; semine, ex cremore hordei, & pauco vino albo sumptus, pulmonibus malè affectis mirè auxiliatur, fluxiones inhibendo, & id quod iam fluxit absumendo, exiccandoque. Buccinorum, purpurarumq; testa, inquit Galenus, quandoquidem durissima est, nunquam absq; vstione vtor. Atque vsta quidem desiccandi vim possidet: cæterùm ad vnguem eam læuigare, planeque pollinis in modum necesse est, tundendo scilicet, & cribrando, quod tibi commune sit in omnibus lapidosis, testaceisq; substantijs præceptum. Nam nisi exactè læuia sint reddita, arenis similia sunt. Per se illarum tritarum farina vlceribus malignis competit: id quod ipsum quoque commune est omnium, quæ citra insignem morsum desiccant vehementer: quippe cùm alioqui fluxionum causa existant. Sed & aliud est omnibus id genus commune: nempe vt cum aceto, aut oxycrato, aut oenomelite, aut oxymelite idonea sint vlceribus putrescentibus. Idcirco lapides omnes, vbi ad eum vsum applicantur, alij magis, alij minùs, certè omnes conferunt. Hæc Galenus, qui etiam libide compos. med. secundum genera, purpuras cum ijs recenset, quæ propositi albi emplastri (aduersus vlcera cacoëthe, & dysepulota) candorem tueri possint. Adduntur & testæ purpurarum vstæ apud eundem eodem libro in quinto capite, vti etiam apud Aetium medicamentis pilos attenuantibus. Idem cinis vtiliter cum melle illinitur vlceribus capitis, & similiter mulierum mammas sanat: pānis etiam resistit vtroq; modo, siue opus sit incipientes discutere, siue coctos emittere, si rectè obscurus quidam ex Plinio citat. Idem ex Dioscoride purpuris attribuit, quæ apud Galenum ostreis ascripta leguntur, remedia quædam. Paulus Aegineta tertio sui operis volumine, eo capite quo agit de columellæ oris inflammatione, authore Galeno docet, plerisq; oris, & colli affectionibus prodesse suspensum ex collo, aut adalligatum homini funiculum ex marina purpura, qui viperæ collo circundatus eam strangulauerit. Verba Aeginetæ hæc sunt Græca, vt Marcellus Virgilius recitat, ex quo hoc exscripsimus: αἰ ἑλοις ποιεῖ λινοῦν ἀπὸ πορφύρας θαλαττίας περιτεθὲν ἐχίδνης τραχήλῳ, καὶ πνίξαν αὐτὴν: εἶτα περιαπτόμενον θαυμαστῶς ὠνίνησι, παρίσθμιά τε, καὶ ὅσα περὶ τράχηλον, ὡς μαρτυρεῖ Γαληνός: hoc est, ad gingiuas etiam salutare est filum è purpura marina, quo vipera fuerit ceruici circumposito suffocata, hoc circundatum tonsillis, & omnibus colli causis, mirificè iuuat, vt Galenus testatur. Ego hoc apud Galenum non memini legere Auicenna, est (inquit) certum inter experimenta, quæ agunt vi quadam occulta in abscessibus, vnde suffocationis periculum est, & vuæ, & tonsillarum, & omnino omniū gutturis partium, si filis tinctis cum alargiuan (interpres vertit murice marino) stranguletur vipera;

A vipera: deinde circumdetur eis collum ægroti. Mirabiliter enim iuuat. Plinius ab aliquibus strumas circumligari lino (simpliciter, non purpureo) scribit, quo præligata infra caput vipera pependerat, donec exanimaretur. Inuenio & ex lana, vel vestimento purpureis, id est, purpura infectis, remedia. Aetius purpuram hircino felle madefactam muliebri vmbilico diebus septem imponi iubet: & deinde crescente luna, si cum viro congrediatur, cōcepturam esse existimat. Meminit huius etiam Galenus opere de compositione medicamentorum secundum locos, apud quem ibidem in tertio, capite primo Andromachus medicamentum quoddam auribus instillari iubet; deinde lanæ purpura infectæ tomentum indi. In eodem libro Archigines post medicamentum auri infusum, purpuræ lana iubet obturari. Item lib. 4. cap. 6. tormenta Purpuræ Laconicæ miscentur arido cuidam Asclepiadis medicamento ad oculos. Methodi etiam 7. & 8. panniculo è purpura marina, siue Tyria vtitur, quem & modicè astringere dicit. Et in libro de præcognitione ad Posthumum imperatori, qui ex assumpto cibo grauabatur stomacho, purpuream lanam nardino pigmento calido intinctam, ostio ventriculi imponit. Lana per se Conchylio infecta, inquit Plinius, auribus magnoperè prodest: quidam aceto, & nitro madefaciunt. Fimbriati

B autem marinarum Purpurarum flocculi cremari solent, vt lanæ, mundi, & carpti, in fictili crudo.

Li. 30. c. 5.

l. 16. c. 34.

Ad Conceptus iuuandos.

Tomētum lanæ purpura tinctæ quis opere tur.

DE BVCCINO. Cap. VI.

ÆQVIVOCA.

K ῆρυξ Aristoteli Buccinum est, vt mox fusiùs patebit, Homero, cæterisq; Græcis præco, cui varia ab illo tribuuntur officia, vt populum conuocare ad cōcionem, silentiū indicere, comitari in itinere viros aliqua dignitate præditos, aut eos, quos illi ad obeundum munus aliquod mittebāt: præterea fungebātur aliquibus in sacrificijs mysterijs, & epulum etiam apparabant: in primisq; caduceatores agebant, & nominatim quemadmodum legimus apud Liuium caduceatorem mitti, qui inducias ad sepeliendos mortuos petat. At verò apud solutæ orationis scriptores κήρυκες sunt, qui præconum, vel caduceatorum munia obeunt: de quibus omnibus significatis consule thesaurū linguæ Græcæ. Præco autem ab hoc animali κήρυξ vocari fortassis meruit. Cùm enim Triton Concham inuentam excauasset, secum eam contra Gigantes tulisse scribit Hyginus, ibique sonitum quendam inauditum per Concham emisisse: hostes autem veritos ne qua essetimmanis fera ab aduersarijs adducta, cuius esset ille mugitus, fugæ se mandasse, & ita victos in hostium potestatem venisse. Romani Tritonus cum buccinis fastigio Saturni ædis superposuerunt, vt significarent à commemoratione Saturni historiam quasi vocalem esse factam, cùm antea muta, & obscura, & incognita fuisset, quod etiā testari videntur, vt inquit Macrobius, caudæ Tritonum humi mersæ, & absconditæ. Habebant prętereà Romani argenteos Tritones, qui pugnam buccina exciebant. Suetonius: Quin & emissurus Fucinum lacum, naumachiam antè commisit: Sed cùm proclamantibus naumachiarijs, Aue Imperator, morituri te salutant, respondisset, Auete vos, neque posthac vocem quasi venia data quisquam dimicare vellet, diu cunctatus, an omnes igni, ferroq; absumeret, tandem è sede sua prosiluit, ac per ambitum la-

D cus non sine fœda vacillatione discurrens, partim minando, partim adhortando ad pugnā compulit. Hoc spectaculo classis Sicula, & Rhodia concurrerunt duodenarum triremium singulæ, exciente Buccina Tritone argenteo, qui è medio lacu per machinam emerserat. Vt itaq; κήρυξ est Græcis, qui buccinat, ita Buccina etiam latinis propriè cornu recuruū, quod tubæ modo inflatur buccina, inquit Isidorus, est qua signum datur in hostem, dicta à voce quasi vocina. Alijà bucca dici volunt, quum tubam significat. Bucca, inquit Hieronymus, vocatur tuba apud Hebræos, deinde per diminutionem Buccina dicitur. Varro: Orphea vocari iussit, qui cùm eò venisset, cithara cantare iussus, buccinam inflauit. Liuius: Equitibus imperauit, vt ad tertiam buccinam præsto essent. Cicero: Signum buccina datur. Est quoque Buccina pastoralis, qua oues, & porci appellantur. Columella: Ad quē saturæ pabulo libenter recurrunt, cùm pastorali signo quasi receptui canitur: nam id quoque semper crepusculo fieri debet, vt ad sonum buccinæ, pecus, si quod in syluis substiterit, septa repetere consuescat. Varro. Subulcus debet consuefacere omnia, vt faciant ad buccinam.

Præconis officia.

Tritones argentei.

In Claudio cap. 21.

Buccina cornu curuum tubæ, quod modo inflatur. Vnde dicatur.

Buccina pastoralis.

li. 7. c. 23.

buccinam. Hinc verbum buccinare Varroni, & nomen buccinator Cæsari. De buccina, & buccinatore consule Vegetium. Buccinas à tubis nonnulli distinguunt sic: quòd illæ ex recuruis animalium cornibus, tubæ ex ære argentoue, confici soleant, ad animos militum, & equorum inflammandos. Apuleus certè in Floridis buccinam manifestè à tuba secernit, cùm ait. Siquidem vox hominis, & tuba rudiore toruior, & Lyræ concentu variatior, & tibiæ quæstu delectabilior, & fistulæ susurro iucundior, & buccinæ significatu longinquior. Sæpe tamen buccinam pro tuba positam inuenimus, aut certè pro instrumento tubæ simili, eundem in bello vsum habente. Cicero pro Mureto. Te Gallorum, illũ buccinarum cantus exuscitat: tu actionem instituis, ille aciem instruit. Est & buccina nomen oppidi in Sicilia Dionysio, quo nomine etiam dicta est insula, Pontiani pontificis exilio, & morte clara: Sed vt ad Græcam vocem, vnde digressi sumus, oratio nostra reuertatur, Κηρύκων nomine vocata fuit quædam familia Athenis, à filio Mercurij, qui κήρυξ vocabatur. Horum κηρύκων fit mentio ab Hesychio, & à Suida. Est denique κήρυξ auis quædam, quæ & πρέσβυς dicitur.

Buccinæ à tubis vt differant. *Lib. 3.* *Buccina oppidum.* *κήρυξ auis*

SYNONYMA.

Κήρυξ Aristoteli, vt iam dictum est, buccinum, vel, vt Gaza vertit buccina vocatur. Plinius nonnunquam murices transtulit, vt in trigesimosexto capite noni libri, vbi de purpura agit: Latent vt murices circa canis ortũ tricenis diebus; hoc enim de buccino dixit Aristoteles. Iacobus Dalechãpius in explicatione eiusdem horum verborum: Sed quota hæc portio est reputantibus purpuras, Conchylia, margaritas? Conchylia pro buccinis dixisse autumat. cæterùm non est necesse meo iudicio ea hîc distinctione, cùm & Conchylia propriè dicta purpureum colorem, quem & per se Conchylium dicunt, proferat. Vnde item eadem distinctio apud eundem Plinium, locum non habet, vbi ait: sed vnde Conchylijs pretia, quis virus graue in fuco? &c. nam per Conchylia intelligit, præter purpuras, buccina, murices, atque ipsa Conchylia, ex quibus omnibus flos ille purpureus colligitur. Pet. Bellonius vocem murex à Ceryce nomine Græco prodijsse putat, κ littera mutata in m, η verò in u, & υ in e. Non probo Franc. Massarij iudicium, cerycem putantis esse muricem, & Conchylium: Buccinum, inquit, Plinius, pro ceryce, seu murice dixit. Cùm enim ex ipso Plinio, duo sint genera turbinatorum continentium florem illum tingendis vestibus expetitum, alterum scilicet buccinum, alterum purpura, necesse est buccinum esse, qui ceryx, murex, & Conchylium appellatur. Sed præterquam quod murex diuersus est à ceryce, & Conchylio, ita quoque muricis nomen, vt rectè aduertit Hermolaus, generalius est quàm buccini, vtpote quod & purpuram quoque comprehendat. Kiranides: Porphyra marina, quam quidam κήρυκα vocant. Sed dicendum est potiùs species esse vnius generis proximi diuersas. Inuenio item apud Syluaticum: Purpura maritima, idest, cetula marina, lego ceryx marina: Et aliàs habet, Ciceros (nomen etiam corruptum est, à ceryces) id est buccini marini. Antiqui tamen etiam Græci cerycem pro purpura acceperunt nonnulli, vt lego apud Eustathium: Stratonicus etiam facetus ille iuuenis in nomine κήρυκων festiuè lusit: Cùm enim in ciuitate, in qua erat, plurimos κήρυκας (id est præcones) habere cognouisset, summis pedum digitis incedebat, metuere se inquiens, ne si pede plano terram calcaret, ceryce aliquo pedi infixo læderetur, tanquã ceryx marinus propter Conchilij formam mucrones aliquos circa se habeat. Desumpsit hoc ex Athenæo Eustathius. Ego illius quoque verba adijciam: Stratonicus (inquit) cùm Abdera se contulisset, ad statutum illic ludorum spectaculum, ciues singulos peculiarem sibi præconem habere cõtuitus, qui eorum iussu, cùm adlubuisset, nouiluninm ipsorum annunciaret, contemplatus in hac ciuitate præcones (adeo vt propemodum maior esset præconum numerus, quàm ciuium) portione ciuibus esse plures, summis vnguibus pedetẽtim incedebat, in terrã defixis oculis. Interrogante verò eius hospite, ecquid mali pedibus tam subito accidisset, hoc inquit: Ego equidẽ totis pedibus valeo, & quouis assentatore ad cænas excurro celeriùs: anxius tamen sum, ac prorsus metuo, ne calcando τὸν κήρυκα pes transfigatur. Dalechampius hoc addidit scholiolum: Hæc vox (κήρυξ) significat & præconem, & buccinum Concham, non equidem clauatam, aut aculeatam, sed tuberculis multis eminentibus asperam, & inæqualem. Buccinum pro aculeata purpura dixisse videtur Stratonicus negligenter. Isacius Casaubonus in suis animaduersionibus non rectè murices vertit. In præcedentibus versibus

Conchylia à buccinis an distinguenda. *Murex vnde dictus.* *Ceryx an murex, an Cõchyliũ.* *Murex nomen generale.* *Lib. 8. Deipnos.* *Stratonici de ceryce dictum.* *Buccinum pro aculeata purpura.* *Casauboni error.*

κήρυξ

A κήρυξ erat præco: hìc est murex: nisi muricis nomine generalius accipiamus, vt etiam sub eo purpura comprehendatur. In Glossis rectè, murices, κήρυκες, πορφύρια. Inde Latinis in re militari murices dicti, qui Græcis τρίβολοι, vel σάνιδες κεντρωταὶ: Aggregator interpretatur ceryces cancrorum (lego concharum) esse speciem, vel limaces marinas, quæ Venetijs dicantur buouali. Atque hæc de diuersa authorum interpretatione. Zographus κῆρυξ scribi ait cum circumflexo in prima, vt φοῖνιξ, δοῖδυξ, & huiusmodi, tanquam vltima natura breuis sit, & positione tantùm extendatur: in obliquis tamen natura produci, citans illud Oppiani:

Buouali.

Κήρυκες τε μύες τε καὶ ἀτρεκὲς ἔνομα σώλων.

Κηρύκιον vox est diminutiua apud Kiranidem, Hippiatros, Trallianum. Illud notare libet (inquit Hermolaus) ceryeas à nostris verbum ex verbo buccina conuersos esse, quòd κήρυξ idem sit, quod præco; quanquam & à cera, quam muco similem attritu mutuo saliuant, cognominari posse videantur, quod Græci κηριάζειν dicunt. Bellonius buccinum ab alijs vocari tradit, vel quòd buccis admotum sonos musicos edat, vel quòd buccas inflare tubicines cogat. Eius enim concha antiquis tibicinibus fuit idonea. Hæc ille, sed etymum

In Corol. Diosc. lib. 2 cap. 205. Etymum.

B buccini habemus apud Plinium, dum ait: buccinum minor ad similitudinem eius buccini, quo sonus editur, vnde & causa nomini, rotunditate oris in margine incisa. Buccinus etiam à Pet. Gillio masculino genere effertur alicubi, & buccinus minor, Romanis delphinium est, vt inter nomenclaturas apud Diosc. legitur. Gaza latinè fæminino genere buccina semper effert; vti etiam Festus, inquiens: Buccina quam nos appellamus, Græci buchia à similitudine soni dicunt. Zographus ait se audiuisse, hodiè à Græcis φήκινον appellari. Στρόμβος, & στρόβιλος etiam buccinum quandoque significant: Scholiastes Nicandri, τὸν στρόμβον ἔλεγον οἱ Ἀρχαῖοι ὄστρακον τῶν κογχυλίων οἷς καὶ ἐχρῶντο ἀντὶ σάλπιγγος, vt & apud latinum poëtam

Li. 9. c. 36.

Buccinus minor qd.

Strombus, & Strobil^o buccinum significant

—— Dum personat æquora concha:

& apud Ouidium:

Cæruleum Tritona vocat, Conchaq́; sonanti
Inspirare iubet, fluctuq́;, & flumina signo

Iam reuocare dato. Σάλπιγξ item Græcis non solùm buccina, & tuba est, sed etiam apud Hesychium buccina piscis, seu turbo, nec non auis. Dentale vulgò dictum à recentioribus me-

Σάλπιγξ. Dentale.

C dicis, nonnulli buccinum interpretantur, vt antale purpuram. Nos de vtroque diximus in purpura. Buccinum Northmannis dicitur teste Roberto Constantino Ran de mer, Venetijs bouolo di mar. Massilienses, vt Gillius scribit, purpuras, & murices, & buccinos (sic habet) vocant bios: Et rursus: Ligures buccinos nunc vulgò Cornetos nominant, Massilienses bios cornetos, Græci quidam hac ætate strophylidas.

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

BVCCINA turbinatorum è genere esse habemus apud philosophum nõ vno in loco, ac nominatim vbi scribit in hæc verba: Turbinati generis alia in anfractum intorta sunt, vt buccina: alia in globum tantum circumacta, vt echinorum genus, nec non biualuium &c. Alibi etiam buccinas

Lib. 4. de partib. c. 7.

D testatis πορευτικοῖς, id est, gressilibus annumerat. Quod ad formam attinet, Speusippus apud Athenæum inter se similes esse tradidit ceryces, purpuras, strabelos, & Conchas. Est verò buccinum magnum, & buccinum paruum, cuius concha spirâ tuberculis exasperata cingitur. Aristoteles testam buccino scabram tribuit. Ouidius quàm breuissimè figuram sic perstrinxit

Forma.

Li. 4. Hist. cap. 4. Testa buccini.

—— Caua buccina sumitur illi
Tortilis in latum, quæ turbine crescit ab imo.

Bellonius buccini concham vt plurimùm minimi oui magnitudinem non excedere testatur, strias in tergore quinas habere, vt nerita, plærisq; in gyrum tuberculis, obtusis, breuibusque obseptas, multò quàm in purpura frequentioribus. Sed vbi in clauiculam desinunt, vnicum tantùm eam comitari. Interna parte incisam oris rotunditatem habere, turbinum modo, & canalem ad latus, per quem linguam exerat, purpurarum modo: eodemq; operculo contegi, quo etiam turbinata omnia, ne in testas cõtracta ab externis offendantur.

Magnitudo.

Operculũ.

Color teſtæ

tur. Colorem teſtæ intus lacteũ, foris eſſe fuluũ, tantaq; magnitudine nonnunquàm creſcere, vt ad Carteiam Purpuræ, & buccinæ decacotyli, id eſt decem cotylarum capaces reperiantur. Hæc ille, qui & ante paucula interiecta dixerat buccinæ cõcham eſſe turbinatam, & in anfractum intortam, ſed quàm purpura minorem: indeque à quibuſdam filium purpuræ dici, nullis item aculeis exertis clauatam apparere, quemadmodum purpuræ concha, ſed ſcabram eſſe, habereq; (inter notas à Plinio deſcriptas) rotunditatem oris in margine inciſam. Plinius quoque buccinum minorem purpuræ Concham eſſe ſcribit ad ſimilitudinem eius buccini quo ſonus editur, vnde inquit & cauſa nomini, rotunditate oris in margine inciſa. Cæterùm Rondeletius pro minor apud Plinium legit maior, & quomodo apud Athenæum purpuræ filius vocetur buccinum declarare conatur. Verba eius non præteribo, Eſt ex turbinatorum, inquit, genere, longiore teſta, in medio latior eſt: indeq; in turbinem longum deſinit: altera parte magine in longum procurrente: atque illic rotunditate oris inciſa. Tota intus læuis eſt, & candida: foris tuberculis multis atque exochis aſpera. Caro interna partibus quibuſdam ruffa, quibuſdam rubens ſpectatur, intus cãdida: foramen operculo, quod eſt oui figura integitur, & arctiſſimè clauditur. Duo buccina hìc exhibemus. Vnum interni nihil oſtendens, alterũ prominente interno corpore, & inuerſo operculo. Antiquorum buccina eſſe declarat ſuccus dilutior, & minus floridus quàm in purpuris, quod de buccino tradit Plinius: Buccinum per ſe damnatur, quia fucum remittit. Teſta ſcabra, & aſpera, ſed neque aculeata, neque clauata. Ariſtoteles: Teſtarum permagna eſt inter ſe varietas. quædam enim læues ſunt, vt vngues, mytuli, & conchæ nonnullæ, quæ galades à quibuſdam vocantur: aliæ aſperæ, vt Limnoſtrea, & pinna, & concharum genera quædam, & buccina. Plinus: Præterea clauatum eſt ad turbinem vſque aculeis in orbem ſeptenis ferè, qui non ſunt in buccino. Quæ notæ omnes cùm certiſſimæ ſint, & in his buccinis, quæ proponimus maximè expreſſæ, non poſſum non in eadem permanere ſententia, etiamſi Plinij locus vnus repugnare videatur, in quo hæc ſcripſit: Concharum ad purpuras, & conchylia eadem quidem eſt materia, ſed diſtat temperamento. Duo ſunt genera, buccinũ minor concha, ad ſimilitudinem eius buccini, quo ſonus editur: vnde & cauſa nomini, rotunditate oris in margine inciſa: alterũ purpura vocatur, &c. At contrà euenit in noſtro littore. Purpura enim ſemper minor buccino reperitur. Sed hunc locum corruptũ eſſe docent nos vetuſtiora exemplaria, in quibus pro minor, maior legitur, quemadmodum etiam legendum eſſe res ipſa demonſtrat. Corruptus eſt etiam Athenæi locus, ex quo colligunt omnes, qui de piſcibus noſtro ſæculo ſcripſerunt, buccinum minus eſſe purpura, quòd filius purpuræ vocetur. Locus Athenæi eſt huiuſmodi: περὶ δὲ τῶν κηρύκων ὁ Ἀρχιππος τὰ δὲ λέγει: κήρυξ θάλασσης τρόφιμος ὑὸς πορφύρας. Vbi pro ὑὸς legendum ὡς. id eſt, buccinum marinum abundè nutrit vt purpura. Hæc omnia Rondeletius. Fuit autem Archippus Athenienſis veteris comædiæ poëta Athenæo teſte, & ſæpe eius verſus ab Athenæo citantur. Et cùm ſenariũ iambicum verbis, inquit Zographus, iam recitatis conſtitui appareat, non conueniet ὑὸς mutari in ὡς, quod Rondeletio placuit. Τροφίμων etiam non vt ipſe, quòd nutriendi vim habeat, exponendum iudicat idem Zographus, hoc loco, ſed pro eo quod nutritur, & alitur, vt ſit buccinum maris alumnum, purpuræ filius, vt Cælius Rhodoginus quoque conuertit: Qua ratione autem filius purpuræ dicatur, magnitudiniſnè, an alia quadam, alijs indagandum relinquit Zographus. Ariſtoteles in quinto hiſtoriæ cap. 15. operculum oris idem tam purpuræ, quam buccinæ adhærere natiuum, quam cæteris turbinatis omnibus author eſt. Et in quarto de partibus cap. 5. Operculo quodam congenito, inquit, carni patulæ appoſito clauditur, vt reliqua generis eiuſdem, idq; præſidij cauſa. Qua enim teſta non protegit, facilè offendi poſſet ab ijs, quæ extrinſecus inciderent. Et alibi dixerat, Promuſcidas vt purpuræ habent modo muſcarum, quod quidem membrum, inquit, linguæ effigiem præ ſe fert. Habent autem hoc firmum, & toroſum, quo ſimiliter vt aſili, atq; tabani quadrupedum tergora penetrant, imò longè validius: teſtas enim eſcarum poſſunt perforare. Venter os protinus excipit, ſimilis in vmbilicis guttori auium: habentq; parte inferiore duo quædam albida, toroſa, mammis ſimilia, cuiuſmodi caruncula, vel in ſepijs eſſe aduertimus: ſed hæc toroſiora. Gula à ventrre duplex longa porrigit ſe vſq; ad papauer: quod poſtremum fundo commiſſum eſt. Hæc ergo vt in purpuris, & buccinis conſpicua, in clauicula teſtæ continentur. Quod autem gulæ ſubiungitur, inteſtinũ eſt, ipſi continuum, ſimplexq; ex toro vſque ad exitum: cuius initium circa anfractum papaueris eſt, qua & laxiùs hæret. Quas verò etiam partes cum cochleis communes buccina habeant, ſupra de teſtatis in genere dictum eſt, & in cochlea repetemus. Ionia ſunt, qui florem eſſe

credant

Filius Purpuræ cur dicatur. *Li.9.c.36.* *Plinius correctus.* *Succus.* *Li.9.c.38.* *Li.4.Hiſt. cap.4.* *Cõcharum duo genera* *Athenæus correctus à Rondeletio.* *Cõtra Rondelet.* *Oris operculum.* *Lib.4.Hiſ. cap.4.* *Venter.* *Gula.* *Inteſtinũ.* *Ionia.*

credant eum, quem Purpuræ, vt Aristoteles scribit, habent & Buccina medium inter papauerculum, & ceruiculam, vt Athenæus testatur. Est autem papauerculum in Buccina pars eius ima esculentaque: quamquam omnis callus pinnæ, & Conchylij interior, papauer quoque dicitur. Ego inquit Hermolaus, in Dioscoride non ionia, sed cionia, hoc est verbum è verbo columellam lego, ita scriptum in exemplaribus aliquot inuenias. Rondeletius in cancelli historia legit ἴονια, & interpretatur medias turbinatorum partes, circa quas testæ volumen clauiculatim intorquentur, ex Dioscor. lib. 2. cap. 4. His (inquit) cācellorum mollis cauda cedens implicatur, & alligatur, vt testas circumferre possint. Sed de hac parte plura etiam in Purpuræ historia diximus. Habes hîc duas Buccini icones, quas exhibet Rondeletius, item alterius ex Zoographo siue Cochleæ, siue Buccinæ, quam apud ciuem quendam se vidisse ait, mucrone pertuso, circulo stanco ambiente, vt apta esset inflari. Rondeletij, inquit, posita effigies, nostræ quidem similis est, sed tuberculis rotundis scitè clauata. Venduntur passim huiusmodi Buccina apta inflari, & ego habeo quod æneus circulus ambit. Habes item aliud genus magnum coloris item violacei, sed cuius orbes flauescunt, & in ore candicat. Zoographus etiam aliud genus Buccini se vidisse tradit, Purpuræ similius figura, & magnitudine propius, quàm vllum ex ijs, quæ picta dedit; sed tuberculis vndiquaque dispositis, deinceps rotundis scitè omnino, elegāterq; στιχηδὸν clauatum; nec in mucronem adeo exporrectum, sed capite obtusiore breuius. Quæ postremo loco adiecta est icon, pro Buccina peregrina mihi missa est. Conchilium est colore, & duritie marmoris, circulis rosas æmulantibus.

Papauer.

Diosc. correctus.

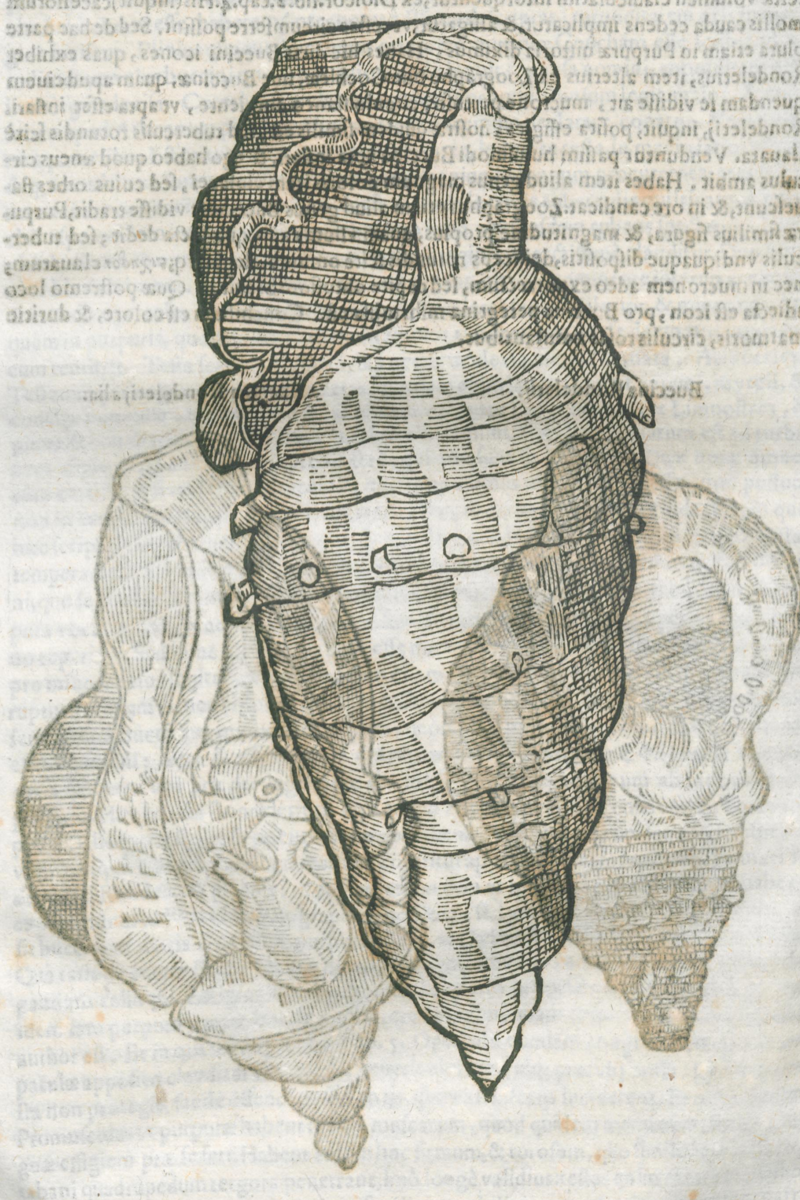
Buccina Rondeletij.

Buccina Rondeletij alia.

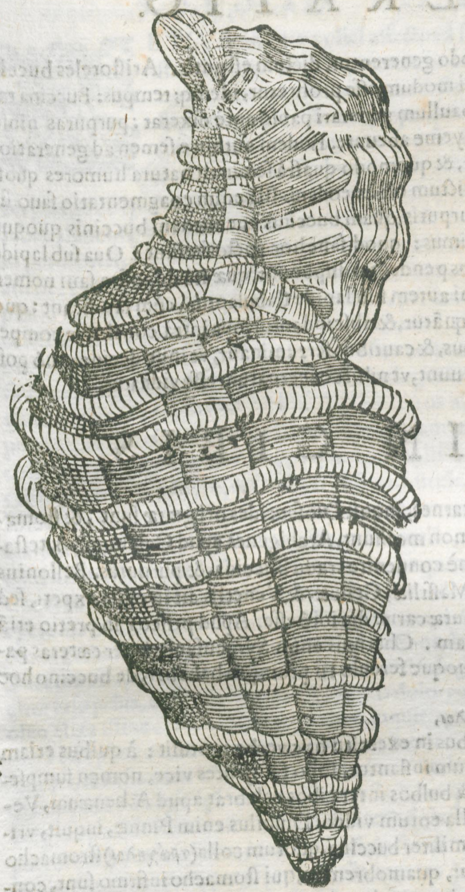

Buccinum Zographi.

A

Buccinæ alia species.

Buccina peregrina, colore, & duritie ferè marmoris æmulo, circulis rosas æmulantibus.

B

C

LOCVS. NATVRA. ÆTAS.

ARISTOTELES latere scribit Buccina, vt Purpuræ, canis exortu circiter dies tricenos; sed Plinius, vt dixi, hoc de Muricibus dixit. Aitque Buccinum non nisi petris adhærere, circaq; scopulos legi: sed & hoc Aristoteles de Aporræde (Aporrhaide) inquit Massarius, dicere videtur, quam Theodorus Muricem conuertit. Verba Aristotelis hæc sunt: Natices saxis adhærescunt more Patellarum, & Aporradum, siue Muricum. Tempus viuendi Purpuris, & Buccinis secundum Philosophum longum est, annos enim circiter sex viuere tradit in quinto de historia, cap. decimoquinto.

Li.8.c.13. Canis exortu latent, Li.9.c.36.

Aetas.

D

E

GENERATIO.

Li.5.Hist. 15. Cap.12. Hyeme abeunte generatur.

PVRPVRÆ quomodo generentur, dictum est antè. Aristoteles buccinis eundem gignendi modum esse profitetur, idemq; tempus: Buccina tamen ante purpuras paullum generari paulò antè dixerat: purpuras nimirum vére, buccina hyeme abeunte. Eodem authore semen ad generationem nullum habent, & quomodo quasi à seminali natura humores quosdam mucosos emittant, in purpura dictum est ex eodem. Illa enim coagmentatio fauo similis tanquam purgamentum tam purpuris, quàm buccinis euenit: nam buccinis quoque fauificare in more est, vt ibidem diximus: quod sanè hoc pacto faciunt: Oua sub lapide prona parte oblonga, albaq; deinceps pendentia disponunt, quæ ita disposita faui nomen habent, ab apum similitudine. Supini autem sub lapide stabulantur, cùm fauificant: quo verò tempore fauos extruunt, si incoquãtur, & abscindantur, oua intrà continere comperientur: quæ saliuario lentore lapidibus, & cautibus ferruminant, vt inde decidere nõ possint: quod tam magno artificio construunt, vt nihil coaceruatum esse videatur.

Vt fauificant.

F

VSVS IN CIBIS.

Ori gratæ carnes. Stomacho conueniũt.

BVCCINORVM carnes, inquit Dioscorides ori gratæ sunt, & stomacho vtiles, sed aluum non molliunt. Archigenes apud Galenum, ex testaceis, stomachis maximè conuenire tradit buccina, & purpuras. Bellonius buccina, & purpuras Massiliæ, Genuæ, & Venetijs ait in cibis expeti, sed buccinæ carnem purpuræ carne duriorẽ esse. Apud priscos in pretio etiã fuisse inducor, vt credam. Charmus enim Syracusanus inter cæteras parœmias, seu hemistichia, quę de vnoquoque ferculo in promptu habebat, de buccino hoc vsurpabat

Χαίρετε κήρυκες διός ἄγγελοι,

ex Homero videlicet, qui de præconibus in exercitu hæc verba protulit: à quibus etiam conchæ istæ marinæ, præconum suo cùm inflantur, sono fungentes vice, nomen sumpserunt. Alexis etiam buccina, cochleas, & bulbos inter cibos celebrat apud Athenæum, Venerem stimulantes: præferri autem colla eorum video. Diphilus enim Pinnæ, inquit, vrinam cient, difficile cõcoquuntur, & similiter buccina, quorum colla (τράχηλοι) stromacho conueniunt, sed difficulter cõcoquuntur, quamobrem ijs, qui stomacho infirmo sunt, conducunt, difficulter etiam excernuntur, alunt mediocriter. Papauera verò eorum circa fundum tenera sunt, & facile corrumpuntur. Hicesius quoque, buccinorum colla, inquit, stomacho apta sunt, & minus alunt, quàm musculi, chamæ, pectines. Prosunt ijs, quibus est imbecillus ventriculus, ac quibus non facile cibus ad interiora ex aluo digeritur, quoniam vix corrumpuntur. Nam quę in confesso est facilè coqui, è diuerso incommoda sunt eiusmodi ventriculi affectui, quia paruo negotio ideo corrumpuntur, quod tenera sint, ac statim dissoluantur, (liquentur & in chyli naturam vertantur, sed praui, & improbi) Quamobrem horum papauera (excrementa in omnibus ferè testaceis, quæ membrana continentur ad extremã ferè testæ partem, esu suauiora reliquis partibus) quæ stomacho valentiori non conueniunt, debiliori ventriculo congruunt. Alunt magis, & delicatiora sunt purpurarum, quàm horum papauera, sed acriore, insuauiore, & ad scyllam magis accedente gustu, qualis est totius conchylij. Exactius omnium Xenocrates de buccinorum alimento scripsit in hæc verba. Buccinæ sunt duriores purpura; & magnitudine, ac loco differunt; triplicesq; vires habent testæ, colli, & excrementi in testa contenti. Nam scabra substantia piscis aluum sistit, ac pręcipuè si assetur: contrà magis facit elixa. Collum earum aluum sistit, dicufficulterq; cõcoquitur: idcirco ex sinapi, vel aceto, aut liquore, aut pipere corrigere ipsum debent, qui eodem vescuntur. Aqua denique, quæ ex eis emanat, calefacta ventrem subducit: cum eo verò excremento quod testa continetur, cocta, magis gilua fit, & piscis qualitatem præfert: si verò totæ decoquantur, maiorem sistendi vim habebunt: & sitim offerent: quidam verò eas elixantes læuigant, & æquè ac vrticas condiunt, fiuntq; ori gratæ. Luna exoriente plenæ, & æstate graciles.

Colla præferuntur.

Papauer.

Imbecillis stomacho prosunt.

G

H

Testæ vis. Colli.

Aquæ ex eis emanãtis vis.

VSVS

VSVS IN MEDICINA.

AETIVS in cura colici affectus à frigidis & pituitosis humoribus, ex ostreorum genere purpuras, & buccina reliquis præferēda scribit. Trallianus buccina etiam inter alia testacea enumerat, quæ raro, & modicè voluptatis gratia offerre tympanicis conuenit. Et in Cardialgia, Cibaria (inquit) conueniunt, quæ non facile alterentur, & concoquantur, & mordacibus, acribusq; humoribus resistere possint, vt sunt astaci, pectunculi, cerycia, id est, buccina. In dolore etiam oculorum ex bilioso, & acri influxu, ægrum vesci iubet alimentis mitibus, minimè mordacibus, & incrassantibus; inter alia κηρυκίοις. Item in purulentis, si salsus humor est, pectines aut buccina, aut astacum dare non esse alienum asserit. Enumerat verò etiam buccina inter cibos, qui succos vitiosos generant, podagræ pituitosæ præcessores. Nicander strombos, pectines, buccina in cibo contra dorycnium celebrat, & Kiranides contra cicutam. Galenus aliàs inter abstergētia, quæ pilos attenuāt, buccinorum, aliorumuè ostreorū testas vstas connumerat; aliàs vt ne cui penis arrigi possit; buccinum vstum lotio bouis castrati extingui iubet: hocque in cibis, aut potionibus vti, quod verò remanet in vase reponi. Ad oris tetros absq; vlcere odores, ex eodē: Ex ostreis, purpura, & buccino cum myrrha vtuntur quidam: cumque cubitum eunt aceto acerrimo colluunt. Ad parotidas emplastra quædam molliora fiunt, vt idem Galenus alibi tradit, cerati forma, ex butyro, vel oesypo cōflata, ostreis, aut buccinis, aut purpuris vstis additis. Ibidemq; nimirum in libris de compos. med. secundum locos Archigenes aduersus idem malum buccina marina, aut purpuras vstas melle, aut axungia excipi, & imponi iubet, vt confestim discutiantur. Ait etiam, buccina, purpuras, & ostrea, vsta conuenire indurescentibus, ac vetustis inflammationibus. Ad choerades discutiendas, Hippiatros quidam, cerycia marina vti iubet, & cum melle cocta cataplasmatis instar imponi. Ad alopeciam, & omne defluuium capillorum, alphosq; diuturnos, hoc mirabile habet Nicolaus Myrepsus: Buccina vsta, & trita in oleo veteri sufficienti subigito, & ad glutinis crassitudinem reducito: raso prius, & fricto, illinito. Ad aureis dolorem à colore, ex eodem: Viua buccina in oleo elixa illine. Hoc enim naturalem, inquit, quandam vim in se obtinet. Galenus præterea ad ephelidas, & lenticulas, purpuras, & buccina, vbi expiscatus fueris, iubet in ollulā conijci, & in furnum assanda mitti, deinde ex melle tritis vti. Et apud Aetium quoque medicamentis ad impetigines miscentur testæ buccinorum vstorum. Testatur Zographus vulgus apud Germanos inferiores, & oceano vicinos contra tussim, inanem præsertim, & puerorum, potum solitum è buccini, vel cochleæ marinæ (Kinckhorn ipsi nominant) concha haustum prodesse putare. Ioan. Guinterius Andernacus buccina ex succo limonum detrita ad genas mulierum dealbādas commendat, præsertim si aliquid argenti viui subimati, vt barbarè vocant, ijsdem inieceris: Paulus Aegineta in suis succedaneis, item Galenus buccinorum loco ostrea substituunt: Dioscorides verò mitulos crematos eundem buccinis effectum præbere scribit: nec nō buccina cremata eadem præstare quæ purpuræ, sed vehemētius vrere, si quis salis plena fictili crudo adurat: dentifricio conuenire: ambustis vtiliter illini, quibus solui medicamentum non oportet: nam posteaquam vulnus cicatricem duxerit, ipsum in testæ modum induratum, sponte sua decidere. Fieri denique etiam ex buccinis calcem.

Ad Cardialgiam. *Ad oculorū dolorem.* *Contra dorycniū, & cicutam.* *Ad penem arrigendū.* *Ad oris tetros odores.* *Ad alopeciam.* *Ad Auris dolorem.* *Contra tussim.* *Ad ambusta.* *Calx.*

DE BVCCINO PARVO, ET STRIATO RONDELETII. Cap. VII.

INTER buccinorum genera, inquit Rondeletius, hæc duo reperi, paruū, lineis frequentibus asperiusculum: vt fortasse illud sit buccinū Plinij purpura minus, ijs quibus vetustior Plinij lectio non placeat: neq; succo, neq; partibus internis à superiore differt. Alterum huic simile est, nisi quòd lineas prominentiores habet, & transuersas, vt striatum merito dici possit. Est & testa spissiore, durioreque. Habes hìc præter duas Rondeletij icones, duas alias paruas, admodum inuicem differentes, ex Zographo, vnam ab eo ad nostras conchas effictā, alteram cum duabus mucronibus: quales ego etiam inter turbines depingam, cùm purpuram ferre dubitem. Addidi deniq; & ego Buccini parui genus, quod à Rondeletij paruo buccino parum differt.

Buccina Plinij min.

Buccinum paruum, & striatum Rondeletij.

Buccina striata alia Zographi.

Buccini parui genus Zographi.

Buccina parua alia authoris.

DE MVRICE. Cap. VIII.

ÆQVIVOCA. SYNONYMA.

Murex multa significat.

MVREX, inquit Rondeletius, nomen est polysemum. Significat enim in primis non solùm Buccinum, vt nonnulli voluere, siue Cerycem, sed & Purpuram, vt rectè iudicauit Hermolaus, necnon etiam Conchylium propriè dictum, vt mihi videtur, quanquam in hac significatione in promptu non sit authoritas aliqua veterum: cõijcio tamen id inde quòd Murex passim accipiatur pro omni purpureo colore, sitne vel Purpuræ, vel Buccini, vel Conchylij: idem enim est tinctum esse Murice, quod tinctum esse Purpura, vel Cõchylio. Atque in hac significatione Muricem mihi accepisse Plinius videtur, dũ ait: Transalpina Gallia herbis Tyrium, atque Conchylium tingit, omnesq; alios colores: nec quærit in profundo Murices. Ita quoque Scaliger, ostendens animalia nonnulla nunquam mutare locum: quale est, inquit, Muricum genus, adhærens saxis, nobile diuini carmine Maronis. Sumi verò priuatim pro Purpura constat ex hoc Martialis:

Murex pro purpureo colore.

Pro colore ex Murice. Li. 22. c. 2.

Lib. 1. de plant.

Pro Purpura.

Sanguine de nostro tinctas ingrate lacernas
Induis, & non est hoc satis, esca sumus.

Indeque & Murex Tyrius à Virgilio dicitur:

—— Tyrioque ardebat Murice læna.

Pro asperitate.

Et ab Ouidio Phocaicus. Neque aliam ob causam Murex pro asperitate sumitur: Purpura enim acutissimos inter cætera Testacea aculeos habet: ita Virgilius dixit;

—— Et acuto Murice remi
Obnixi crepuere.

Muricata cacumina quid.

Sic quoque carduis muricata dicuntur cacumina, id est, aculeata. Ita quoq; Murices vocantur machinulæ ferreæ, dolosæ, tetragona forma, quæ in quamcunq;

partem

A partem incubuerint, vnum, aut plures aculeos infectos, protendunt. Meminit Q. Curtius his verbis: Bion quidam transfuga nunciat regi murices ferreos in terram defodisse Darium, qua hostem equitem emissurum esse credebat. Meminit & Valerius Max. de Scipione Aemiliano: Suadentibus quibusdam, vt circa mœnia vrbis, quam obsideret, ferreos murices spargeret, ne subita eruptione hostes impetum in præsidia nostra facere possent. Vocantur à Græcis τρίβολοι, vt rectè annotauit Budæus, vt & herbæ quædam muricatis similiter, seu mucronatis pericarpijs, vna terrestris, altera aquatica. Erant verò vt apud Hieronem est videre tria muricum genera, quibus in militia prisci bellatores vtebantur, nempe ferrei, quos dixi, item lignei, & labdatei: sed & ferrei ignem artificiosum ferentes, quibus mucronibus suis vbicunque iactati fuerint, affiguntur, & flamma quam gestant locum, cui affixi sunt, comburunt, de quibus etiam ignem ferentibus idem Hieron meminit: ex his duo postrema, præsertim tertium, vsque in hodiernum diem in vsu sunt. Ex quo arbitror M. Catonem censuisse forum muricibus sternendum, quod scilicet Plutarchus in libro de fœnore esse ait ἀσεβῶν χώραν, hoc est, impiorum regionem. Vsus erat eiusmodi muricum, vel similium in tormentis, quod me docet A. Gellius, de morte

Lib. 4. Murices ferrei.

Tribuli herbæ.

Muricũ bellicorũ tria genera.

Lib. 6. Att. noct. c. 4.

B Attilij Reguli agens: Tuditanus, inquit, somno diu prohibitum, atque ita vita priuatum refert. Idque vbi Romæ cognitum est, nobilissimos Pœnorum captiuos liberis Reguli à Senatu deditos, & ab ijs in armario muricibus præfixo destitutos, eademq; insomnia cruciatos interijsse. Cùm itaq; purpuris acutissimi sint aculei, has potius murices, quàm buccina priuatim, vocandas arbitrarer, quamquam murices ceryces vertat nonnunquam Plinius: nec placet eorum iudicium, qui propriè solùm buccinum significare volunt: buccino enim qui aculei? Appelloque vnà cum Rondeletio murices, qui & turbinati sunt, & longos, firmosque aculeos, siue clauos habent. Probo item Perotti etymum, qui murices dici existimat ab asperitate murorum. Sic quoque Isidorus, murex, inquit, cochlea est maris dicta ab acumine, & asperitate, quæ alio nomine conchylium nominatur, propter quod circumcisa ferro lachrymas coloris purpurei emittat, ex quibus purpura tingitur, & inde ostrum appellatum, quod hęc tinctura ex testæ humore elicitur. Non probo verò eos, qui à Græco vocabulo κήρυκες, latinum murices desumptum conijciunt, ex quibus sunt Bellonius, & Zoographus. Præterea præter buccinum concha Venerea muricis nomine compræhenditur à Plinio, vt dum scribit muricem latiorem purpura, neque

Murices qd propriè sint

Etymon.

Lib. 12. Orig. c. 6.

Contra Bellon. & Zoographum.

Lib. 9. c. 25

C aspero, neque rotundo, neque in angulos prodeunte rostro, sed simplice concha, vtroque latere sese colligente. His enim verbis concham veneream descripsit, vt suo loco patebit. Pro buccino accipi ab eodem, cùm in purpura, tùm in buccino dictum est. Idem Plinius denique muricum generis esse scribit, quæ vocant Græci colycia (alij corycia) turbinata æquè, sed minora multo; efficaciora etiam, & halitum oris custodientia. Athenæus verò hæc (inquit Hermolaus) non muricum, sed chamarum generibus contribuit, easq; in Macedonia κωρύκας dici, Athenis κρεῖυς, in cętera Græcia tracheas, hoc est asperas vocari prodit: quod & Plin. secutus ferè, alicubi videtur, sic ille. Noster Plinij codex sic habet, Muricum generis sunt, quæ vocant Græci colycia, alijs corythia, turbinata æquè, sed minora multò. Hermolaus corycia suspicatur legendũ, quòd Athenæus scribat, chamæ genus quoddam Græcis vocari κωρυκας in Macedonia, quas Athenis κρεῖυς dicant. Sed muricum, & chamarum genus diuersum est. Hoc etiam animaduertendum, inquit Zoographus, post corophia, aut potiùs corythia in verbis Plinij, commatis non puncti notam esse signandam, vt per appositionem mox sequatur, concharum genera. Vuottonus tamen coryphia (sic enim legit per y. non coriphia) à colycijs, corythijsuè non distinguit. Congene-

Conchæ Venereæ descriptio.

Colycia muricũ genus.

Lib. 32. c. 7 Plinij locus notatus.

D rum omnium, inquit idem Vuottonus, quæcunque scilicet turbinati sunt generis suauissima iudicantur coryphia: Suntque ori, & stomacho grata, aluumq; & vrinam cient, atque oris bonum reddunt odorem. Copiosiùs alunt iurulenta, assa verò dura sentiuntur. Horum papauer buccinorum more stringit potiùs. Iam verò muricem colorem purpureum (nimirum quemlibet, purpuræ, buccini, & conchylij) Nonius significare scribit. Et sacrum muricem apud iurisperitos ideo nonnulli dici volunt, testante Cælio, quia eo inficerentur vestes Imperatoriæ.

Horatius: *Tebis Afro murice tinctæ vestiunt lanæ.*

Præcipuè tamen colorem purpuræ significat: quare & apud Cælianum legitur, vt Baysius citat, Murices quoque purpuræ vsum præstant, in Tyro nobiles. Horatius in epistolis:

Muricibus Tyrijs iteratæ vellera lanæ.

Ouidius quoque Tyrium muricem de purpureo colore dixit:

Nec qua de Tyrio murice lana rubet.

Pro colore. Sacer murex cur dicatur Iurisperitis.

Item

Item alibi: *Phocaico bibulas tingebat murice lanas.*
Virgilius. *Ipſe ſed in pratis aries iam ſuaue rubenti.*
Murice. Et alijs in locis, quæ vti etiam aliorum authoritates cùm ſint innumeræ, ſuperuacaneum fuerit citare. Κάλχlω dixi eſſe florem, vel animal, quo tingitur purpura, ſcilicet ex Scholiaſte Nicandri, qui præterea in hunc eiuſdem poetę locum: ϛρόμβων δὲ πολὺ πλέον, ἤ τι κάλχης Κηραφίδος, annotat κάλχlω eſſe ſpeciem πορφύρας, id eſt, Purpuræ qua mulieres tingãt κάλχιον; vnde καλχαίνειν, τὸ πορφύρειν. Scholiaſtes Sophoclis dicit eſſe κόχλον, Κόχλο autem ſunt, qui velint eſſe piſcem à Latinis Muricẽ appellatum, diuerſum à purpura. Vtcunque ſit, καλχη non male exponitur purpura (intelligo autem de piſce) quam & καλυκα vocari tradit Heſychius: nam de κάλυξ loquens, ait: σημαίνει δὲ καὶ τlω θαλασσίων πορφύρων.

Κάλχη. κόχλος. Κάλυξ.

GENVS. FORMA.

Contra Perottum. Murices inter Cõchas numerari.

PEROTTVS purpuras inter conchas potiùs enumerat, muricem inter oſtrea ob ſcabritiem corticis: quod idcirco non laudat Zographus, quoniam ſcabrities teſtarum longè diuerſa eſt, in oſtreis ſuperficie tota exaſperata, in muricibus verò, & purpuris eminentibus per interualla aculeis quibuſdam. At verò nullo modo accipiendam eſſe eam opinionem ex ſuperioribus liquere poteſt, in quibus muricem de purpura quoque ſumi determinauimus, approbauimuſque iudicium Rondeletij, qui murices longos, & firmos aculeos habere voluit, quod Plinius quoque comprobare videtur, dum ait: Firmioris iam teſtæ murices, & concharum genera. Sed cùm buccina, quæ & ipſa murices Plinio vocantur, aculeis careant, ac tantùm obtuſa habeant tubera, exiſtimo, vt antè etiam dixi, muricem præcipuè purpuram ſignificare ob allatam rationem. Præterea epitheta muricum purpuræ præcipuè conueniunt vt Afer, Tyrius, Sidonius, Getulus, Baianus, Phocacius, Tarentinus, Aſſyrius, Oebalius. Ab hiſce enim locis purpuram celebrari in purpura dictũ eſt: cętera verò epitheta, quę à colore petuntur, ad buccinum quoque minus quam ad purpuram extenduntur (Purpuræ colorem ex Plinio, buccini colori prætulimus) vt fulgens, ſuaue rubens, olidus, auratus, ſacer, radiatus, ſtellans, rutilus, ardens, purpureus, puniceus, flagrans. Murex verò intortos Valerio Flacco, meo iudicio buccinũ eſt, in Argonauticis.

Muricis epitheta.

DENOMINATA.

Scolymo muricata cacumina.

MVRICIS nomen ad aculeos plantarum quoque extendi, quod ſupra annotabamus, habemus apud Plinium, qui Scolymo muricata cacumina eſſe dixit: & alibi, carduo cũ ſatiuo, tum ſylueſtri, folia, inquit, pauca, ſpinoſa, muricatis cacuminibus. Muricati greſſus Fulgẽtio, ſunt formiduloſi, & pauendi. Intuemur (inquit) arua, quibus adhuc impreſſæ bellantium plantæ, muricatos (quod aiunt) ſigillauerunt greſſus. Muricatim, aduerbium, inquit Budæus, eſt conuolutim, in modum muricis: ſic Plinius, vertice dixit muricatim intorto, quod Columella, margine in mucronem emiſſo. Colores, muriceus, oſtrinus, conchyliatus, à Thyleſio nominantur cum purpureo. In Codice Iuſtiniani libro vndecimo, titulo de monetarijs. & murilegulis, murileguli Budæo dicuntur, quaſi muricarij à muricibus legendis.

Muricati greſſus qui Muricatim

VSVS IN CIBO.

Salſedo vt eximatur.

XENOCRATES, vt in interpretatione Io. Baptiſtæ Raſarij legitur, murices ſcribit eſſe ſalſos, viroſos; verũ ſuccurri eis liquore Cyrenaico, ruta, & aceto: ventrem turbare, vrinã ciere, ori ingratos, cõcoctu difficiles, obſtruere craſſo ſanguine, pituitã gignere, & magis adeo recẽtes: idcirco parãdos eſſe cum acribus, vt ſinapi, erucaque: aſſos difficulter ſecedere, magnam ſitim inuehere, grauareque: elixatos, contritos, & cõditos, minus viroſos eſſe. Attamen conchula marina, purpura, & murices tanquam cibi ſtomachum roborantes laudantur

Stomachũ roborant.

A tur à Scribonio Largo composit. 104. & Celsus quoq; murices cibis stomacho aptis annumerat: item apud Macrobium murices cum alijs conchis apponũtur in epulo, quo die Lentulus flamen inauguratus est: deniq; apud Horatium legimus in Sermonibus:

Sat. 4. li. 2.

Murice Baiano melior (aliàs potior) *Lucrina peloris*:

Coquuntur autem murices, & purpuræ, vt scribit Platina, eodem modo quo cætera conchylia.

VSVS IN MEDICINA.

Ad pilos mãmis tollendos.

MVRICVM carnes appositæ, pilos in mammis tollunt. De malo quidem pilari in mammis qui voluerit, legat ea quæ in cancris fluuiatilibus diximus. Muricum cinerem cùm nominat Plinius (nam is ferè solus ex eis hoc nomine remedia præscribit) ex testis dũtaxat crematis cinerem intelligi vult Zoographus: id quod, inquit, aliquando exprimitur, plerunq; omittitur. Semel tamen ad discutiendas verendorum pustulas, B Muricum (inquit, nimirum Plinius) vel purpurarum testæ cinis cum melle prodest: efficaciùs crematarum cum carnibus suis. videtur autem eadem fermè vis, & communis testarum maris omnium cineri inesse: nisi quod efficaciorem ex durioribus, solidioribusq; testis existimo. Et quoniam κήρυκας Plinius aliàs murices, aliàs buccina interpretatur: remedia quæ superiùs buccinis attributa sunt ex Grẹcis authoribus, muricibus etiam Plinianis prorsus conuenire idem Zoographus existimat: mihi purpuris quoq; ea conuenire videntur, cùm scilicet purpuras vnà cum muricibus non coniungit, vt aliquoties facit, nam sic buccina intelligit. Mituli quoq; cremati eundem buccinis effectum præbent, teste Dioscoride: addit Zoographus, paulò ignauiorem: purpuræ verò, & conchylia vndiquaque similem. Pro buccinis ostrea substituit author antiballoménωn. Mituli quoque vt murices, cinere causticam vim habent, & ad lepras, lentigines, maculas. Lauantur quoq; plumbi modo, ad genarum crassitudines, & oculorum albugines, caliginesque, atq; in alijs partibus sordida vlcera, capitisq; pustulas. Hæc Plinius, ex quo sequentia etiam remedia omnia, vbi alterius authoris nomen non addetur, decerpsimus. Myaces cremati, vt murices, C morsus canũ, hominumq; cum melle, lepras, lentigines sanant. Muricum cinis cum oleo tumores tollit. Muricum, vel purpurarum cinis vtroq; modo, siue discutere opus sit, siue cõcoctos emittere, panis resistit: quidam ita componunt medicamentum: ceræ, & thuris drachmas xx. spumæ argenti x l. cineris muricum x. olei veteris heminam. Capitis vlceribus muricum, vel purpurarum testæ cinis cum melle vtiliter illinitur (item) conchyliorum: vel, si non vrantur, farina ex aqua doloribus. Muricum, vel conchyliorum testæ cinis maculas in facie mulierum purgat cum melle illitus, cutemq; erugat, extenditque septenis diebus illitus, ita vt octauo, candido ouorum foueantur (aliàs foueatur.) Muricum generis sunt, quæ vocant Græci colycia, alij corythia, turbinata æquè, sed minora multo, efficaciora etiam, & oris halitum custodientia. Parotides muricum testæ cinere cum melle, vel conchyliorum ex mulso curantur: Testis cadi salsamentarij tusis cum axungia vetere, muricumque cinere ex oleo ad parotidas, strumasque vtuntur. Muricum cinis dentifricium est. Sammonicus.

Ad pudendorum pustulas.

Cineris vis caustica.

Ad canum morsus.
Ad lepras.
Ad tumores.
Ad panos.
Ad capitis vlcera.
Ad faciei maculas.

Dentifricium.

Ceruino ex cornu cinis est, aut vngula porcæ
Torrida, vel cinis ex ouis, sed non sine vino:
D *Muricis aut tosti, vel bulbi extincta fauilla.*

Mammas muricum, vel purpuræ testarum cinis cum melle efficaciter sanat. Carbunculos de veretris exterminat muricum, vel purpurarum in carbonibus vstarum cinis cum melle permixtus, vt Marcellus Empiricus ait. Plinius hoc remedio, efficaciore si cum carnibus suis crementur, pustulas verendorum discuti scribit. Oleum cicinum cum cinere muricũ sedis inflammationibus prodest, item psoræ.

DE MVRICE MARMOREO RONDELETII, Cap. IX.

MVRICES, inquit Rondeletius, hìc appello, qui & turbinati sunt, & longos, firmosq; aculeos, siue clauos habent, quos, vt internoscerentur, quàm maximè proprijs nominibus potuimus, distinximus. Eum quem hìc exhibemus, à candore duritiaque, qua marmor candidum æmulatur parte externa, marmoreum appellamus. Parte interna ex albo purpurascit. Testa grauis est, densa, solida, aculeis multis horrēs, figura inter buccinum, & conchylium media, ampla, vt merito δικακόπυλος dici possit, quemadmodum purpuræ species quædam. Terreæ est substantiæ, frigidæ & siccæ cum detergendi vi, ob salsuginē quam seruat. Quare ad dentifricia vti possumus, & inepuloticis medicamentis. Vritur facilè, atq; in cinerem redigitur, & acrimoniam aliquam ob empyreum acquirit, quam diligenti ablutione deponit. Calcis itaque modo elota cum oleo rosato in vnguentum reducitur. Ambustis medetur, cicatricemq; pulchram inducit. Adhæc omnia feliciter vti possumus: Carnem, atq; operculum, purpurarum, buccinorum carni, operculisq; rectè assimilari iudico: sed hæc in vniuersum de muricum substantia dicta sint. Hęc Rondeletius. Cuius ego iconi altam adieci cuiusdam muricis, vel consimilis cōchylij buccinæ ab vna parte similis, sine vllis aculeis, sineque vlla asperitate, in medio dorso tubera habet, sed valde obtusa, & depressa, & turben eius pro tota cochleæ portione exiguum quinque inuolucris constans: Substantia tota est marmorea duritie, color cùm intus, tū foris flauescit, & nōnullis in locis candicat: supina parte valde latus est, & longè vltra turbinem latitudo extenditur: foramen autem mediam ferè partem occupauit, quasi vt in conchis veneris conspicitur, vt inde fortassis Plinius has quoque sub muricis appellatione comprehenderit. Aliā addidit figuram Zoographus, quæ quoque hìc adiungitur: Ait esse conchæ cuiusdam, seu muricis Orientalis, quam Venetijs se nactum scribit, & in ea margaritas quoque gigni, à quodam audiuisse, sed nescire se quàm verè. Color forinsecus pallescit, inquit, intrinsecus cū pulcherrimo splendore ex albo roseus est. Labrum exterius protendit se, & dilatat in marginem: mucrones infra caput, seu conum testæ duo magni, sed obtusi prominent. In ipso cono parui admodum, & subrotundi per spiras deinceps non aculei, sed tumores visuntur. Addidi ite item ego alium marmoreum muricē, turbine acutissimo, atque longo, & exili vndique striatum, aut potiùs vndatum. Habes deinde alios duos murices marmoreos, vnum item totum candidum; alterum purpurascentem. Postremo loco datur marmoreæ duritiæ murex asperis mucronibus insignis, colore rubro, cinereo, & albo, prona, & supina parte depictus.

Nominis ratio.

Testæ descriptio.

Ad dētifricia.

Murex marmoreus Rondeletij.

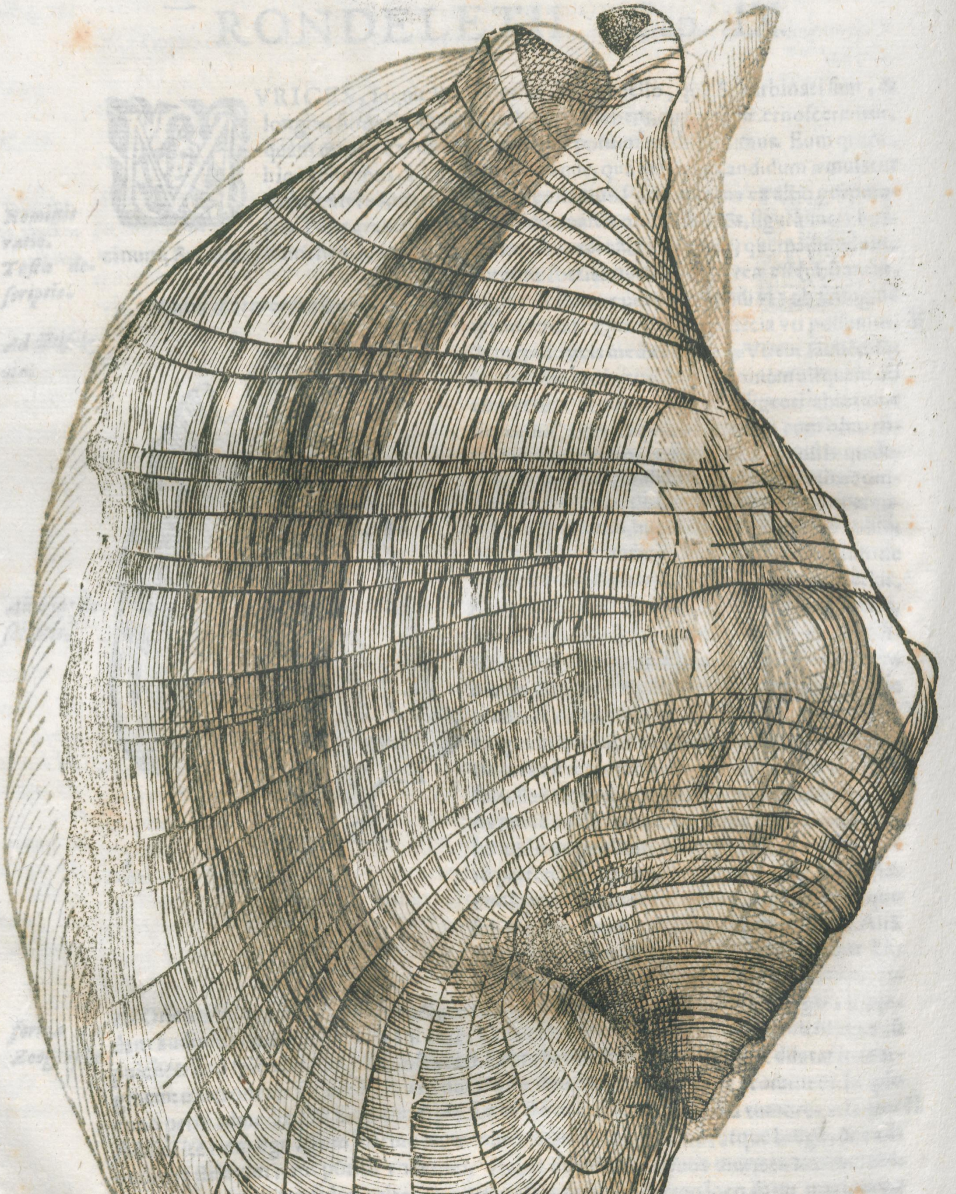
Alterius descriptio.

Alterius forma ex Zoographo

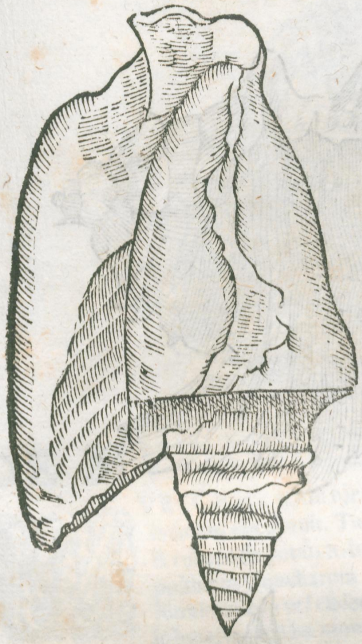
Murex marmoreus supinè depictus.

Murex marmoreus idem prona parte depictus.

Murex marmoreus Zographi.

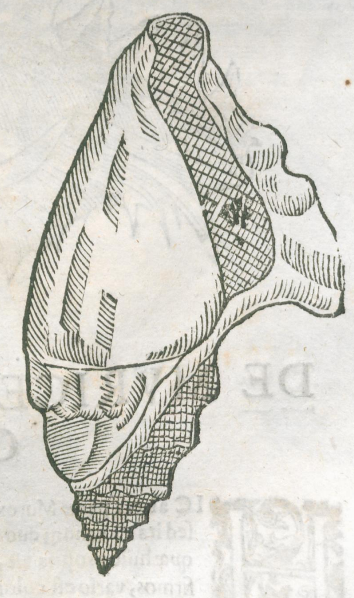
Murex marmoreus striatus, & virgatus.

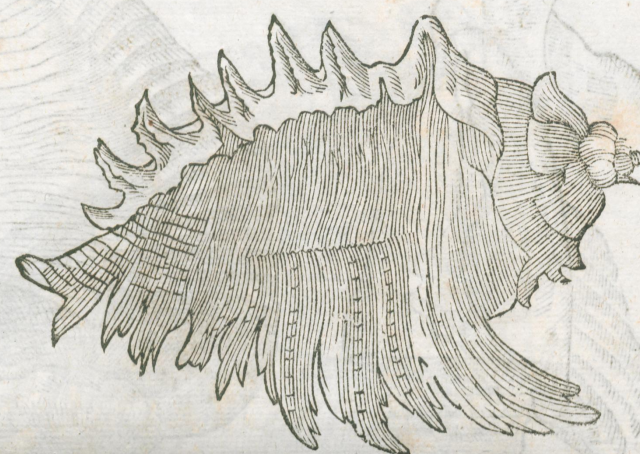
Murex marmoreus candidus.

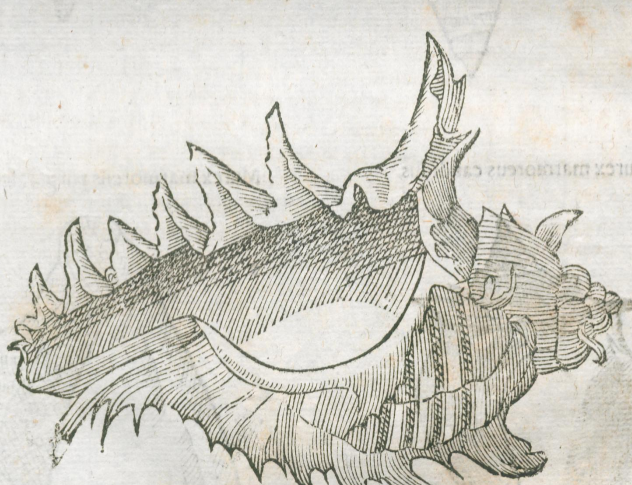

Murex marmoreus purpurascens.

Muricis ſpecies appendicibus aſperis, colore rubro, cinereo, & albo, prona, ac ſupina parte depicta.

DE MVRICE TRIANGVLARI. Cap. X.

HIC altera parte Murex, inquit Rondeletius, planus; altera ferè rotundus, ſed ita vt vtrinq; duo ſint latera, tertium plana pars efficiat, à qua figura, quæ huic propria eſt, triangularis iure dicitur: aculeos habet breues, & firmos, vario eſt colore, foramen duplex habet rugoſum, quo ob teſtæ amplitudinem, & breuitatem, ſonus editur grauis, & triſtis. Teſta tota ad Conchylij teſtam magis accedit. Operculum quum vritur, fumum emittit, ob id pingue aliquid habet. Quare in oleo amygdalino decoctum in aurium doloribus vtiliter vſurpatur.

A

Murex triangularis Rondeletij.

B

DE MVRICE LACTEO. Cap. XI.

MVRICEM, quem hìc ex Rondeletio repræsentamus, à lacteo colore, lacteum nũcupauit. Turbine, inquit, obtusiore est, quàm cæteri. Exochas & tubercula potiùs habet, quàm clauos, siue aculeos. Testa ad fucos vti possumus Concharum Venerearum vice. Quem Lacteo ei Murici conjunximus ceu vel eũdem, vel saltem cõgenerem, exochas habebat paulo longiores quàm monstrat icon Rondeletij, paucioresq; vtpotè ternas tantùm. præterea angustiori est foramine, quin & toto corpore, quod longitudine sua vix septem digitos transuersales non excedit: postremò turben eius oblongum, & in acutum desinens, ferè vt in turbinibus propriè vocatis, aque in eo sex volutæ, exiguis tuberculis C decoratæ. Addidi præterea alios duos, vnum turbine acutissimo, & amplissimo foramine. Alterum longè minorem turbine item acuto, mucronibus insignitum rectis, breuibus, obtusis, colore subcinereo.

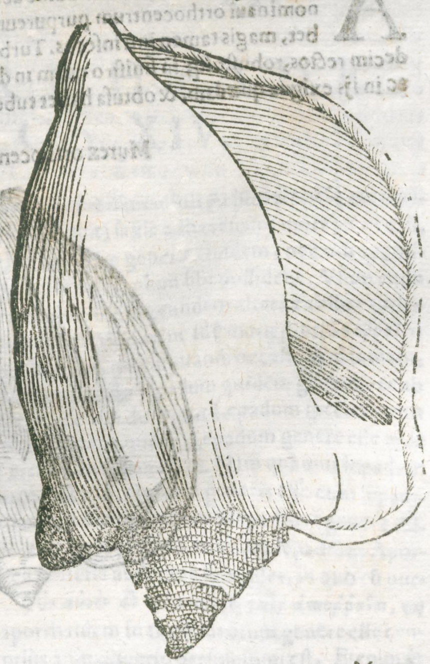
Capſ. 52. cap. 4.

Murex lacteus Rondeletij.

D

Murex lacteus noster primus.

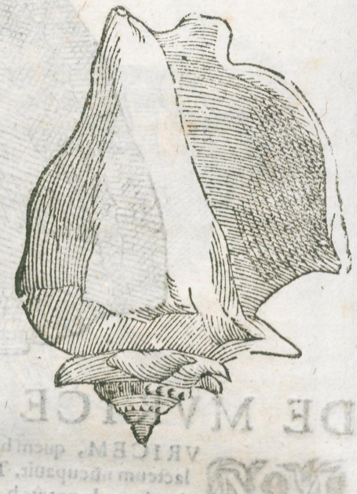

E

Murex lacteus authoris alius.

Murex lacteus authoris tertius.

F

DE MVRICE PVRPVREO ORTHOCENTRO. Cap. XII.

G

A Rubicundo colore, & rectitudine aculeorum Muricem, qui hìc modò depingitur, nominaui orthocentrum purpureum. Totus enim intrinſecus, & forinſecus rubet, magis tamen intrinſecus. Turben verò eius candicat. Mucrones habet duodecim rectos, robuſtoſq; in ſiniſtro quàm in dextro latere longiores. Sex conſtat volutis, ac in ijs exigua quædam, & obtuſa habet tubercula.

Murex orthocentros purpureus.

H

A

DE MVRICE CORACOIDE Rondeletij. Cap. XIII.

VT Anatomici, inquit Rondeletius, omoplatæ appendicem à rostri coruorum similitudine, coracoidem appellarunt, ita nos muricem hunc coracoidem ab aculeis infirmis, & rostris coruorum similibus, à nota illustriore, & huic propria nomen ponentes. Hæc ille. De colore interim, & magnitudine nihil addit: vnde albidum esse suspicor.

Nominis ratio.

Murex coracoides Rondeletij.

B

Murex Coracoides idem ex Zoographo.

C

DE APORRHAIDE ex eodem. Cap. XIV.

APORRHAIDVM duobus in locis meminit Aristoteles. Gaza muri-ces interpretatus est. Natices (inquit) saxis adhærescunt more patel a ũ, & muricum (ἀπορῥαίδων) ac cæterum generis eiusdem, nec nisi tegmi-ne dimoto adhærent, quod velut operculum sibi possident. Vsum enim quem biualuibus pars vtraq; administrat, eundem altera exhibet turbi-natis. Caro intus, qua oris habitus. Modus hic idẽ muricibus (ἀπορῥαίσι) purpuris, atque omnibus generis eiusdem. Ex his sunt, qui dubitandi occasionem sumant, sinené aporrhaides in Muricum, an in lepadum genere. In lepadum quidem genere, nec ab Aristotele, nec ab vllo alio disertè ponuntur: duas enim duntaxat Lepadum species ponit Aristoteles, λεπάδα, & λεπάδα ἀγρίαν. Sunt tamen, qui ex Lepadum genere esse inde effici putant, quòd lepadum more saxis adhæreant. Sed non rectè. Nam quamuis lepadum more adhæreant Aporrhaides, non inde tamen efficitur, eiusdem generis esse cum lepadibus. Etenim neritæ adhærent, vt lepades, vt ibidem dicitur, tamen à lepadibus genere differunt. Quod si quem mouere debuit Aristotelis locus, in quo vnà cum lepadibus Aporrhaidum meminit, & is, qui mox sequitur, ab ea sentẽtia abducere debuisset, in quo cũ purpuris, & turbinatis Aperrhaides numerat. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἔχει ταῖς ἀπορῥαίσι, καὶ ταῖς πορφύραις, καὶ πᾶσι τοῖς τοιέτοις, quare aporrhaidem in turbinatorum genere esse censeo, vt ex superiore Aristotelis loco diligentiùs animaduerso perspicuum est. Etenim vt lepades adhærent saxis, ita neritæ, Aporrhaides, & omnes eiusdem generis adhærent saxis.

Caro.

An Aporrhaides sit ex muric. an lepadũ genere.

Vt saxis adhæreant.

ſaxis, ſed alio adhæſionis modo. Nam lepades parte altera detecta, & carnem oſtendente affixæ ſunt: neritę verò, & aporrhaides acclinato tegmine, quod illis eſt operculum, ad ſaxa quemadmodum videmus cochleas terreſtres ſaxis, & truncis arborum, qua parte carnem oſtendunt, veluti agglutinatas. Ergo operculum habent Aporrhaides, & Neritæ, id quod proprium eſſe turbinatis iam diximus. Quibus ſubdit Ariſtoteles operculum neritarum, aporrhaidum, atque aliorum turbinatorum eundem præſtare vſum, quem in biualuibus conchis teſtam alteram. Quemadmodum enim in biualuibus, cluſilibus, & reſeratilibus à duabus teſtis tota interna caro tegitur, ita à turbinata teſta, & addito foramini carnem oſtendenti operculo tota turbinatorum caro occulitur. Ex his efficitur, Nerites, & Aporrhaides in turbinatis haberi. Ac Aporrhaidem rectè muricem mihi videtur Gaza cõuertiſſe, ob aculeos multos, & longos, atque acutos, quibus murices omnes armati ſunt, qualis eſt hic quem proponimus. Dicam præterea, quod ſuſpicionibus, & coniecturis tantùm inductus de Aporrhaide ſentio. Nimirũ eſſe eius muricum, ſiue turbinatorum generis, cuius mentionem facit Plinius lib. 32. Muricum generis ſunt, quę vocant Græci colycia, alij corythia, turbinata æquè, ſed minora multò, efficaciora etiam, & oris halitum cuſtodientia. Quod muricum genus priuſquam explicemus, de varietate lectionis dicemus ex Hermolao, qui pro colycia, alij corythia, legendum cenſet ex Athenęo colycia, ſiue corycia. Etenim chamæ genus quoddã Græcis ait vocari χωρύκες in Macedonia, quas Athenis χρέιες dicant. Cæterùm eas non muricibus, ſed (vt dixi) chamis præſertim trachæis adſcribit, quod & Plinio placuiſſe huius libri calce video. Facit hoc generum affinitas. Hæc ſunt Hermolai verba, quæ vero conſentanea mihi non videntur, neque is Plinij locus ex Athenæo emendari poteſt. Nam ſi χωρύκων nomen chamis competat, idem turbinatis longè diuerſi generis competere minimè poteſt. Neque illud verum affinitate generum fieri, vt idem nomen vtriſque conueniat: ob id chamis etiam tribui in calce operis, neque enim ideo poſt chamæglycymeridas ponit colycia, ſiue coryphia, quòd chamis id nominis tribui velit, ſed quia elementorum ordine piſces recenſet. Quam ob cauſam poſt chamætracheas, chameleas, chameglycymeridas, ſubiungit colycia, & coryphia, quia à litera C. incipiunt. Vtroq; igitur Plinij loco coryphæa legendum conijcio, intelligiq; id muricis, ſiue turbinati genus, quod aporrhaidẽ vocat Ariſtoteles. nomen enim optimè quadrat, quoniam χωρυφή ad omnia extrema, & ſumma transfertur; inde χορυφαῖον, quod ſummum eſt, & extremum. vnde turbinata hæc in quibus aculei eminent, coryphæa dicentur. Id etiam conuenit, quod multò minora ſint reliquis. Sed hæc pro ſuſpitionibus habeantur. Hęc itaque Rondeletius: Sed de icone quam ponit, nihil loquens. Ego binos huiuſmodi murices reſeruo in muſæo appenſos: quorum maior, cuius hìc effigies pronè, & ſupinè picta datur, marmorea eſt duritia, & cùm forinſecus, tũ extrinſecus candicat: alter, intus ex albo purpuraſcit: extrà ferè croceus eſt: Vterq; ſeptem habet aculeos, non in dorſo, aut turbine, ſed ab vno tantùm latere, canaliculatos ferè, hoc eſt, in quorum medio fouea conſpicitur. Turben etiam, non vt in alijs turbinatis, integer deſcendit, ſed dimidium eius tãtùm conſpicitur, nam altera pars intus latet. In dorſo tres potiſſimùm habent extuberancias, ſeu proceſſus, at in turbine plures, ſed exiguos.

Operculi vſus in turbinatis.

Colycia eſſe Aporrhaides.

Plinius correctus.

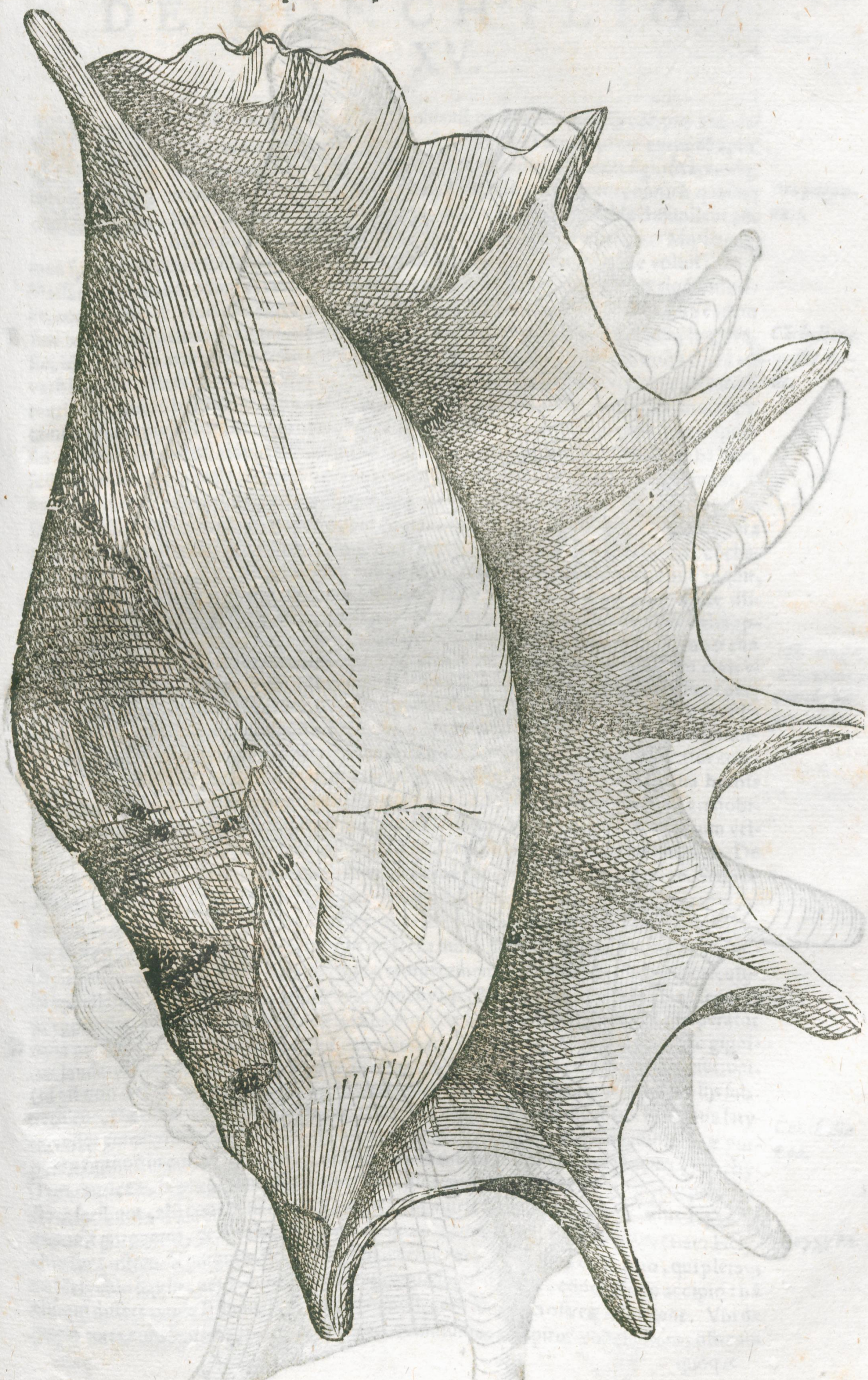
Aporrhaid. authoris deſcriptio.

E

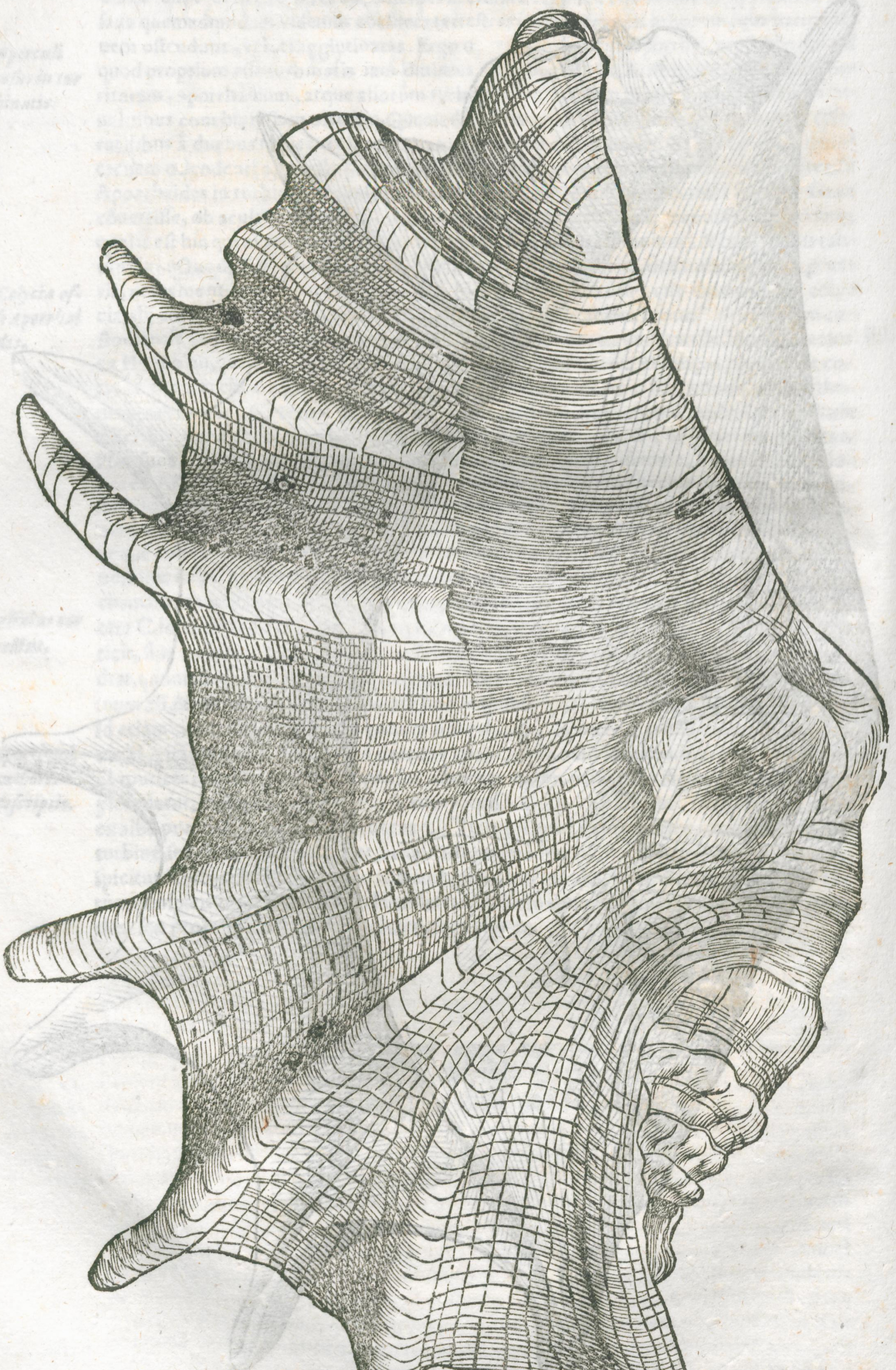
F

G

Aporrhaidis pars interna.

Aporrhaidis Ariſtot. pars exterior.

DE CONCHYLIO Cap. XV.

Pro purpura.

SATIS superquè ostensum à nobis est nomen Conchylij, & pro vniuerso testaceorum genere, & priuatim pro vnica tantū specie eorundē apud veteres accipi: & cùm species est priuata, non purpuram significare, neq; etiam buccinum, sed ab his concham esse peculiarem, nimirū qualem hìc ex Rondeletio exhibebimus subinde, buccino valde dissimilem, & nullis purpurarum more aculeis muricatis circumuallatam. Muricis tamen species est, cùm scilicet murex pro colore sumitur; quod innuere fortè voluit Franc. Massarius, dum ait: Murex conchylium per excellentiā dicitur; vnde vestis tincta murice, conchyliata dicitur. Et rursus: Hæc verba Plinij, In conchyliata veste cætera eadem sine buccino, si volumus, inquit ille, exponere, vti certè aliqui exponunt, conchyliata veste, id est, tincta murice, erit contradictio in verbis Plinij. nam si verum est, quòd suprà ex verbis Aristotelis, & Plinij inuicem collatis ostendimus, hoc est, Plinium Cerycem modò muricem, modò buccinum conuertisse, ac propterea buccinum esse, qui ceryx, murex, & conchylium appelletur, cùm duo præsertim concharum dixerit esse genera, quæ tingendis vestibus vsui essent, videlicet buccinū minor concha, & purpura, quo pacto verba hæc, scilicet conchyliata veste, exponi poterunt tincta murice, siue buccino, cùm buccinum, & murex, vti retulimus, eadem esse constet? Necesse igitur erit vel negare coniecturam nostram Aristotelis fundamentis superiùs roboratam: vel dicere, quòd verba, conchyliata veste, hoc loco non significent tincta murice, sed ipso conchylio, vt conchylium sit cōcharum genus diuersum à murice, siue buccino. Plinius trigesimo secundo volumine inquit, muricum, vel conchyliorum testæ cinis maculas in facie mulierum purgat cum melle illitus, vt sit sensus: cinis testæ earum concharum quæ murices, vel earum quæ conchylia appellantur, maculas in facie mulierum purgat. sicuti etiam inferiùs eodem trigesimo secundo volumine muricem à purpura distinxit his verbis: muricum, vel purpurarum cinis vtroque modo &c. Notauit item Massarius poni conchylium & pro ipso colore, sicut purpura murexque. Quod authoritatibus aliquot veterum confirmare non fuerit ab re. Plinius cùm de luxuria concharum in cibo dixisset, subdit: sed quota hæc portio est reputantibus purpuras, conchylia, margaritas? Et alibi: In Apennino frutex est, qui vocatur cotinus, ad lineamenta modo conchylij colore insignis. Et rursus: Transalpina Gallia herbis Tyrium, atque conchylium tingit, nec quærit in profundo murices. Item alibi: Tyri nobilitas nunc omnis conchylio, atque purpura constat. Item; Vidimus iam & viuentium vellera purpura, cocco, conchylio, sesquilibris infecta, velut illa sic nasci cogente luxuria. De conchylio, murice, purpura coloribus, ac vestibus multa idem habet lib. 9. cap. 36. Sed vnde, inquit, conchylijs pretia? quìs (quibus) virus graue (vnde & castorij nomen fortè ei inditum) in fuco (id est in colore, vel tinctura: aliàs fusco, quod non probat Zographus) color austerus in glauco, & irascenti similis mari. Et mox; Concharum ad purpuras, & conchylia eadem quidem est materia, sed distat temperamento. Et cap. 37. Purpuræ calculosæ appellantur à calculo maris, mirè apto conchylijs, & longè optimo (alij aliter legunt) purpuris &c. In conchyliata veste cætera eadem sine buccino: præterque ius temperatur aqua pro inuiso humani potus excremento dimidia, & medicamina adduntur. Sic gignitur laudatus ille pallor, saturata fraude, tantoq; dilucidior, quanto magis vellera esuriunt. (id est non saturantur.) Et alibi: Phycos thalassion (id est, fucus marinus) conchylijs substernitur. Hæc omnia ex Plinio. Conchylia Coa etiam Iuuenali dicuntur in octaua satyra, vestes conchyliatæ, aut conchylio infectæ. Et Marcellus Empiricus meminit lanæ purpureæ optimè in conchylio tinctæ. Confundunt autem authores istæc nomina, conchylium, muricem, & purpuram, ob consimilem colorem: quam enim vestem alij purpura tinctam scribunt, alij conchyliatam nominant, alij murice infectam. Ita Varinus κογχύλλω exponit purpuram, & Suidas concham ex qua purpura sumitur. Κογχύλιαι etiam Hesychio sunt ostrea, & purpuræ. Rectiùs tamen dicemus κογχύλια. nam & Varino, qui pleraq; ex Hesychio hausit, κογχύλια sunt τὰ ὄστρεα. quo loco in genere conchylium accipio: nā alioqui differt; vnde Plinius: In Ponto conchylia non sunt cùm ostreæ abundent. Vbi de specie certa eum sentire apparet, nam cùm communiùs accipitur conchylium, ostreum quoque

Conchyliata vestis vnde.

Conchyliū pro colore.

Conchylia Coa.

Κογχύλη.

Lib. 3.

quoque complectitur: Sic Philoſtratus in vita Apollonij: Byblus inſula parua eſt apud Indos, vbi maxima conchylia, muriceſq; eximiæ magnitudinis naſci perhibent. Cùm itaq, conchylium, diuerſum eſſe conſtet à mucronatis muricibus, nec non à buccino: iam quale ipſum ſit explicemus. Conchylium, inquit Rondeletius, ſeruato Græco nomine vocatur à latinis. Sunt qui Oſtracium putent dici. Sed illi nomen partis toti accommodant, vel Plinius nomen totius parti dedit: ſic enim lib. 32. cap. 10. Inuenio apud quoſdam oſtraciũ vocari, quod aliqui onychen vocant. At onyx (inquit Dioſcorides, ἐστι πῶμα τοῦ κογχυλίου, id eſt operculum conchylij, pro quo etiam oſtracium ſumi à Plinio declarant ipſiuſmet verba: hoc ſuffitum vuluæ pęnis mirè reſiſtere: odore caſtorei, meliuſq; cum eo vſtum proficere. Quæ eadem ſunt cum his, quæ operculo conchylij tribuit Dioſcorides. Commendat enim vngues, qui odorem caſtorei referunt, eorundemq; ſuffitu excitari tradit fœminas, quæ vuluarum ſtrangulatione conciderint.

Conchyliũ quid.

RORMA. DESCRIPTIO.

CONCHYLIVM ſecundum eundem Rondeletium eſt ex magnorum turbinatorum genere, ea parte latiùs quà in turbinem deficit, ſine aculeis, tuberculiſuè vllis. Foramen quo caro interior oſtenditur, non rotundum, vt in purpura, & buccino, ſed longum. Tale etiam eſt operculum, de quo ſeparatim hæc omnia ſcripta reliquit. In purpura ſatis demõſtraſſe nos arbitror, operculũ eius βλάττον, ſiue βλάττιον βυζάντιον, ſiue βύζαντος appellari debuiſſe. Nunc oſtendendum nobis eſt blattam Byzantiã Arabum nihil aliud eſſe, quàm conchylij operculum: quos imitati pharmacopolę noſtri conchyliorum, buccinorumque opercula permiſta vendentes, blattas byzãtias vocant, has rotundas, illas longas. Serapio libro de Simplicibus cap. 91. Athfar atheb, id eſt, vngula aromatica, & blatta Byzãtia Dioſcoridis, eſt conchylium ex ſpeciebus Oſtreorum, & eſt ſimiliter de conchylijs palpit, & reperiuntur in regionibus Indiæ, in aquis iuxta quas oritur ſpica nardi. odor autem eius eſt aromatibus, quoniã iſtud animal comedit nardum, & ipſa colliguntur tempore æſtiuo, quando aquæ deſiccantur. Reperiuntur etiam ex eis in littoribus maris Euxini, & color eius eſt declinans ad albedinem, & eſt pinguis.

Conchylium Rondeletij, cum ſuis opeculis, vnà cum operculo Purpuræ.

Blatta Byzantia Arabum.

A guis. Sed illa quæ nascitur in Babylonia est coloris subnigri, & est maior illa, & omnes habent bonum odorem: quando fumigantur, cum eis sentitur sicut odor castorei. Quando igitur fit fumigatio cum eis mulieri habenti suffocationem matricis, & similiter habenti epilepsiam, confert, & quando bibuntur, molliunt ventrem, & faciunt omnes operationes, quas faciunt ostraca de paraca, vel portura. Eadem repetit Serapio eodē in libro de Purpurarum operculis agens. Quæ omnia ex Dioscoride transcripta esse nemo est qui neget, si illa cum Dioscoridis verbis contulerit, quę sunt huiusmodi. Vnguis, siue onyx, conchylij tegumentum est, ei simile quo purpura integitur, quod in Indię nardiferis lacubus inuenitur, suauem ideo spirans odorem, quòd conchylia inibi nardi pabulo vescantur. Colligitur posteaquàm stagnantes aquæ ęstiuis squaloribus inaruerint. Laudatissimus, qui à mari rubro defertur, candicans, pinguis. Babylonicus nigrescit, atque minor conspicitur. Ambo odoris gratia suffiuntur, sed aliquatenus castoreum olent. Iidem suffitu excitant fęminas vuluæ strangulatu oppressas, comitialesque. Poti ventrem molliunt. Hæc Dioscorides: quibus planè similia sunt, quæ Serapio de blatta Byzantia literis mandauit. Dicitur autem vnguis à figura: est enim operculum oblongum auium carniuorarum vnguibus si-

Conchylia optima quæ.

Vnguis cur sic dictus.

B mile. Altera tantùm parte adhærens, id est, crassiore. Quum incenditur, fumum multum emittit, valetque ad ea quę tradidit Dioscorides. Sed id propius intuendum quod scribit in Indiæ nardiferis lacubus inueniri, suauemque ideo spirare odorē, quòd conchylia inibi nardi pabulo vescuntur, colligiq; posteaquam æstiuis squaloribus inaruerint. Nam si conchylia marina sint animalia, quomodo in lacubus inueniuntur, colliguntúrq; aquis æstu exiccatis? An mare deserunt turbinata, vt fluuios, lacúsque subeant? Hæc à Dioscoride ex aliorum sententia dicta esse crediderim, eaq; ex alijs descripsisse, quibus expositis, pręfert ea, quæ ex mari adferuntur. Sunt qui blattas Byzantias negant esse onychas, siue opercula conchyliorum, quòd blattæ Byzantiæ non sint odoratę, sed fœtidæ. Quam opinionem possum facilè ex eo refellere, quod Dioscorides non semper εὐώδες vocet id, quod grato solùm, & iucundo odore placet, sed aliquando id, quod vehementi, & graui est odore. Sic pix dicitur ab eo εὐώδης, quam tamen suauis odoris esse nemo dixerit. Sed de hac re plura aliàs dicturi sumus. Quod autem hoc loco εὐώδες rectè interpretemur, id maximo est argumento, quòd qualitatem odoris exprimere volens Dioscorides dixit: Ἀμφότεροι δὲ εὐώδεις, θυμιώμενοι, καςορίζοντες πως τῇ ὀσμῇ. Ambo grauis odoris (de marino, & Ba-

An sint Onyches.

C bylonica loquitur) incensi castoreum quodammodo redolent: quod castoreum odore graui, & virus redolente esse debere tradidit idem Dioscorides. Huc accedit quod non nisi à fœtidis rebus facto suffitu, suffocatione vuluæ oppressæ excitantur, neque comitiales. Quare si quæ blattæ Byzantiæ hodiè venduntur à seplasiarijs, grati, & suauis odoris non sint, ideo conchyliorum opercula, vel vngues esse non rectè inficiaberis. Eximendus scrupulus alius, quem nobis inijcit Dioscorides cùm dicit: Vnguis conchylij tegumentum est, ei simile, quo purpura integitur. Quæ consentire non possunt cum ijs, quæ diximus de conchylij operculo, longo strictoque, buccini verò, & purpuræ rotundo, nisi hanc similitudinem ad vsum substantiamque, non ad figuram referamus: vt sit sensus: Quemadmodum purpura operculum habet, quo foramen clauditur veluti testa altera, ita & conchylium, vel substantia, viribusque simile est conchylij operculum purpuræ operculo, non autem figura. Hæc sunt, quæ de conchylij, & buccini operculis dicenda putaui. Hactenus Rondeletius, exhibitis vtriusque iconibus, quarum quæ rotunda est, buccini est, cæteræ conchyliorum. Conchylijs fucum inesse, inquit idem, purpureum satis testatur Plinius lib. 21. cap. 8. Tertius est, qui propriè conchylij intelligitur multis modis. Vnus in helio-

Antegamētum purpuræ.

Succus Cōchylij.

D tropio, & in aliquo ex his plerunque saturatior: alius in malua ad purpuram inclinans, alius in viola serotina conchyliorum vegetissima. Ex eodem suco lanas tingi solitas facile est ex veterum scriptis confirmare. Marcellus medicus de effectibus aurium scribens claudendam aurem lana infecto conchylio marino monet: exsiccandi enim vires habet. Et Crito apud Galenum lib. 3. medicam. κατὰ τόπους, conchylio infectos floccolos in aurem immittendos. Plinius per se conchylio infectam lanam magnoperè prodesse auribus tradit. Qui conchylia legebant, conchyliarij dicebantur, conchyleguli, & conchytæ à Plauto.

Lanæ infectæ conchylij succo vsus.

VSVS

VSVS IN MEDICINA.

Ad vteri strangulatur.

Ad aurium dolores.

Scholiastis Galeni lectio suspecta.

CONCHYLII partes omnes in medicamentis vsurpantur. Crematum Conchylium idem efficit, quod Purpura, & Buccinum, ait Dioscorides. Operculum suffitu excitat fœminas vuluæ strangulatu oppressas, comitialesq;. Carnem internam medicamẽtis dolorem aurium sedantibus admiscet Galen. in fine libri tertij de medic. κατὰ τόπυς: quum myrrham, adipem Anserinum, vel butyrum, vel resinam, & Cõchylij internam partem æquis partibus trita super aurem ponenda monet. Quo in loco eius Scholiastes Germanus legendum suspicatur non κογχυλίυ τὸ ἐντὸς, sed τὸ ἐκτος, opinionemque suam hac ratione firmare conatur, quòd testa, & operculũ vim habeant resiccandi sine morsu, & quod cauum Purpuræ, Plinio teste, valeat ad præcisos neruos. Sed malim ego priorem lectionem, inquit Rondeletius, sequi. Nam eo in loco magis dolorem sedare studet Galenus, quàm exsiccare, vt alia quæ enumerata sunt, ostendũt, scilicet adeps anserinus, butyrum, resina, quæ doloris alleuamentum afferunt, calore, & humore. Quare per κογχυλίυ τὸ ἐντος carnem intelligo, quæ ob salsum succum digerendi vim aliquam obtinet: & ob substãtiam pinguem, glutinosamq; παρηγορικόν quid habet. Ob eam causam vermes, & aselli, qui sub aquario vase stabulantur, in eodem aurium affectu à veteribus commendantur. Testa verò magis exsiccat, quàm vt dolorem leuantibus medicamentis admisceri debeat: exsiccãdo enim, constringendoque dolorem augerent potiùs quàm lenirent.

DE TVRBINIBVS.
Cap. XVI.

Lib. 3.

DE στρομβώδεσι, siue turbinatis aliquot diximus, nũc dicemus de ipsis στρόμβοις, siue de turbinibus propriè vocatis, quorum quanquam multas species depinxerit Rondeletius, atque etiam plurimas adijciam, tamen Philosophus inter turbinata vnum simpliciter turbinem nominat, omnes eodem nomine complexus neque magnitudinis, neque qualitatis aliqua habita ratione. Sunt autem στρόμβοι, siue turbines, qui in longiorem, & acutiorem verticem deficiunt, quàm turbinata, & cochleæ. Rondeletius non leui coniectura στρόμβυς eosdem esse putat cum στραβήλοις, & ἀστραβήλοις, quorum meminit Athenæus. Ἀγίατ καὶ Δέρκυλος ἐν ἀργολικοῖς, τὺς στραβήλυς ὀναμάζυσι, μνημονεύοντες αὐτῶν ὡς ἐπιτηδείων ὄντων εἰς τὸ χαλπίζυν. hoc est, Agias, & Dercylus in Argolicis strabelos vocant astrabelos, de his hoc tradentes, quòd tubæ modo sonum edant.

DE TVRBINE MAGNO.
Cap. XVII.

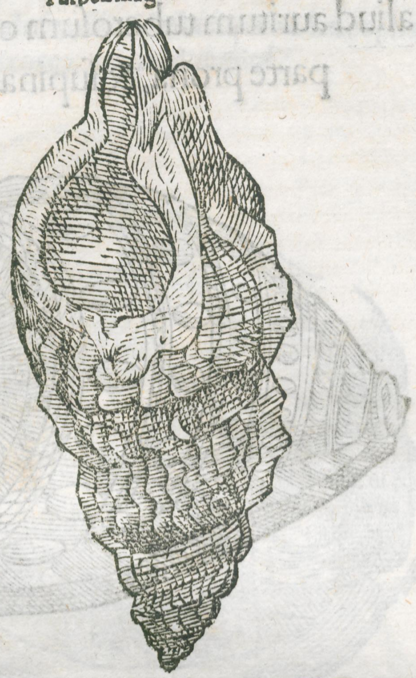
Descriptio.

ROndeletius primo loco proponit hunc longum, & magnum turbinem, multisq; voluminibus constãtem, pro corporis crassitudine, margine, vt ait, spisso, & aspero, testa alba, lineis, tuberculisq; multis scabra, & aspera. Foramen rotundum, inquit, habet & rimam, qua excernuntur excrementa. Saxis hæret turbine sursum verso. Quæ de testæ, carnisque vsu in Purpuris, Buccinisque dicta sunt, huc possunt accommodari. Sic ille.

DE

A

Turben magnus Rondel.

B

DE TVRBINE AVRITO eiusdem. Cap. XVIII.

C

HVNC turbinem ordine secundum collocauimus, quòd magnitudine præcedenti proximus esset. Vocasse se turbinem Rondeletius auritum præcedenti proximus esset. Vocasse se turbinem Rondeletius auritum ait ob alterius turbinatæ parti aduersi latam vtrimque appendicem. Esse autem hunc turbinem perelegantem, & rarum in mari Gallico. Testæ volumina tuberculis extantibus, pulchro ordine dispositis distincta esse. Horum imaginem imitari artifices in vrceis efformandis, addita basi.

Nominis ratio.

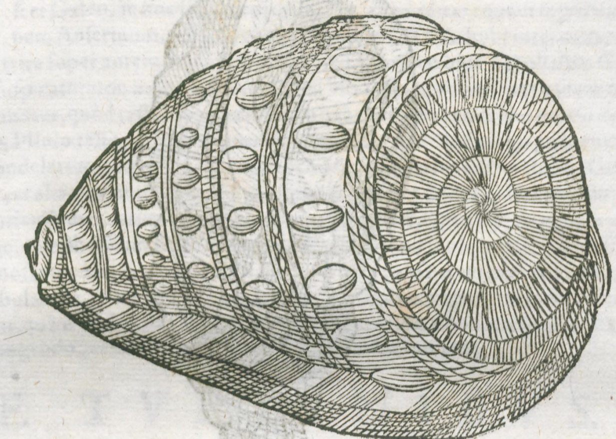
Addidi ego auriti Turbinis, vel alterius stromboidis iconem insignis equidem magnitudinis, & pulchritudinis. Concha est tuberosa, atque anfractuosa, nec non & aurita. Pingitur pronè, & supinè. Oræ eius dentatæ sunt, vt in concha Venerea: Color intus, & in tergore ferrugineus, cætera croceus. Atq; hoc etiam à Rondeletij figura plurimum differt, quod huius turbo fere è sit sessilis, cùm eius valde sit oblongus. Similis planè est subsequens turbo, nisi testam supernè haberet leucophæi coloris. Cum hisce meis Turbinibus non parum similitudinis habent hæ postremæ conchæ, quarum prima mihi pro Trocho Nilotico albo, altera pro Trocho Nilotico maculoso missa est.

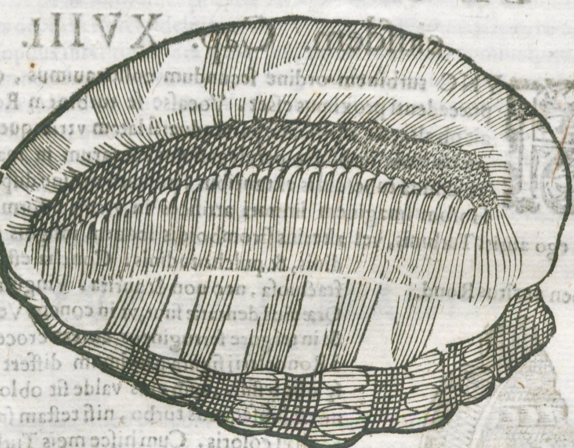
Turben auritus Rond.

D

Turben aliud auritum tuberosum colore castaneo parte prona, & supina.

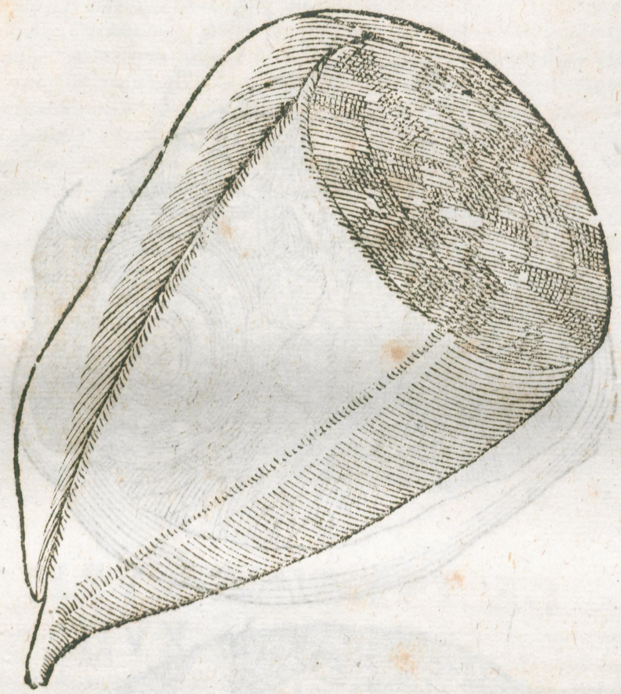

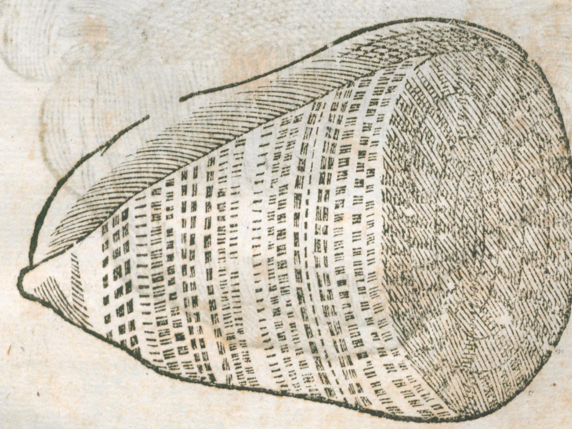
Turbo auritus tuberculoſus alius, teſta supernè leucophæa, infernè crocea, pronè, & ſupinè.

Trochus Niloticus albus.
Trochus Niloticus maculosus.

A

DE TVRBINIBVS TVBEROSIS. Cap. XIX.

IN Turbinum generibus hìc iure numerabitur, inquit idem Rondeletius, qui à tuberculis multis tuberosus cognominatur. Is sinistræ manui proximus est, longus, tenuis, in mucronem desinens. Huiusmodi sunt quidā albi, quidam nigri, quidam varij. Pollicis magnitudinem nunquam excedunt. In his cancelli cùm parui sunt, viuunt, authore Aristotele: suntque longiores ijs, qui neritarum sunt hospites. Huius generis turbines in terra reperiuntur, qui cochlearum nomine comprehenduntur: nam præter cochleas nullum testaceum genus in terra viuit. Eiusdem turbinum generis sunt aliquot species diuersę, quędā lōgæ, tenues, acutiores, læues, cuiusmodi sunt tres tuberoso propiores. Alij, postremi scilicet duo ī pictura huic capiti præposita, inæquales, tuberosi, scabri, virgati. Vita, moribus, substantia non differunt. Hucusq; ille. Ego istiusmodi tuberosos turbines plurimos obseruaui, atq; etiam hìc aliquot depingam. Ex quibus qui prior est in ordine, & separatim depictus, forinsecus cinerei nigrescentis est coloris, albis tuberculis, ac speciosis cōspicuus, intrinsecus amethystini, circum oras ex cæruleo viridescit. Habes deinde tabulam integram, in qua turbines exprimuntur quatuordecim. numero primo turbo tuberosus, & asper, in quo nascitur cancellus. 2. Turbo striatus ex monte erutus. 3. 4. 5. Turbinis tuberosi, & oblongi tres differentiæ. 6. Turbo alius striatus ex montibus. 7. Alius lineatus, & leuis. 8. Turbo circa caudam lineis quatuor protuberantibus. 9 longus, & acutus instar vnicornu. 10. Acutus, punctulis extuberantibus plenus. 11. Alius ex rubro, & albo variegatus, & inęqualis. 12. Tuberosus alius, & lineatus. 13. Tuberosus extremo aliquantulum oblongo. 14. Turbo est muricatus. Quorum omnium icones habes proxima pagina.

Magnitudo.

Authoris tuberosi Turbines.

B

Turbinis tuberosi icones Rondeletij.

C

Turben tuberosum.

DE TVRBINE ANGVLOSO. Cap. XX.

Turben angulosus Rond.

RONDELETIVS exhibita hac icone, hic turbo, inquit buccinis satis similis, quia testæ volumina ita à se discreta sunt, vt in medio angulos efficiant, cognominatur angulatus. In turbinē tenuatur inferiore in parte, superiore in longum, & acutum rostrū. Sic enim cum Plinio loqui possumus, qui purpuræ rostrum dixit. Colore est marmoreo. Vstus dentifricijs conficiendis vtilissimus est. Sic ille. Buccinæ item figuram referunt turbines isti à me adiuncti: quorum primus oblongus est, & striatus, è montibus erutus: alter striatus, & verrucosus; item tres aliæ ex albo cinereæ,

Turbines alij quatuordecim diuerſi.

Turben albus oblongus striatus ex montibus erutus.

Turbinis species duæ, vna alba, altera subalbida.

DE TVRBINE MVRICATO eiusdem. Cap. XXI.

Turben muricatus Rond

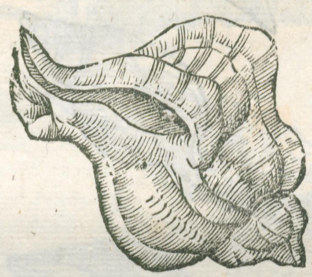

TVRBO hic aspectu quidem buccino dissimilis est, sed à turberculis multis, breuibus quidem, & obtusis muricatus appellatur. Superiore parte tumidior est. Intus testa purpurea est, foris alba, & veluti calce illita. Habes hìc præterea octo alias vnica tabula icones, quarum aliæ angulato Rondeletij turbini accenseri possint, aliæ verò muricato. Addidi item quatuor alios muricatos Turbines, qui iconi Rondeletij absimiles omnino non sunt, præsertim duo, vt icones ostendunt.

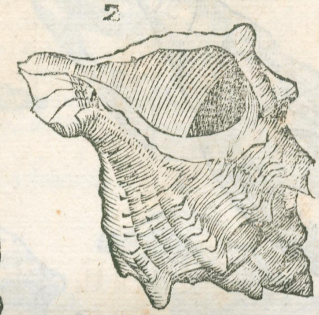
DE

Turbines octo, quorum alij muricatis ſimiles, alij angulatis.

1

2

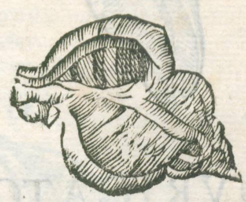
3

4

5

6

7

8

A

Turbines quatuor alij muricati.

1 2 3 4

B

DE TVRBINE PENTEDACTYLO, ET TESSERODACTYLO. Cap. XXII.

INTER cochleas Plinius Pentedactylos quosdam nominat. De his è turbinatis intellexerit, quæ proponimus, inquit Rondeletius, nescio. Illud sane omnibus notũ esse potest ex turbinatorum definitione, & natura, potiùs turbines esse, quos hìc expressimus, quàm cochleas, cùm in lõgum protendantur, voluminaq; scabra, & veluti striata habeant, cùm cochleæ maxi- *Nominis ratio.*
C mè rotundæ sint, & turbine compresso, non extenso. Dicitur autem Pentedactylos turbo, quòd quinq; habeat appendices longas, & acutas, si extremam turbinis annumeres. Alius est turbo, cui quatuor duntaxat sunt dactyli. Ex his turbinatis alij sunt albi, alij nigricant, alij varij sunt. Ad primum genus nempe pentadactylum redigendus est turben à me hìc depictus, in quo animalculũ conspicitur, colore sanguineo. Ad alterum verò quinque subsequentes. 1. 2. Turben est pentadactylos parte concaua, & conuexa depictus. 3. Alius sed minus auritus. 4. Tesseradactylos niger. 5. Pentedactylos cum eschara.

H

Turbines quinq; proximè nominati.

DE TVRBINIBVS LEVIBVS. Cap. XXIII.

REPERIVNTVR item in Turbinum generibus, qui nullis præditi sunt Tuberculis, ex sequenti hac tabula conspicere licet, in qua primo loco datur Turbo albus glaber, & obtusus. 2. albus acutus, & glaber 3. lapideus, glaber, ac leuis. 4. leuis item in stagnis degens. Præterea postea inter Turbines in spongijs delitescentes non pauci exprimentur, qui nullas habẽt vel eminentias, vel tubercula, vt mirum sit, cur & Rondeletius separatim de his non egerit. Ex eisdem sunt, quæ altera dantur tabula. Horum icones vide proximâ paginâ.

DE TVRBINIBVS INTRA SPONGIAS VIVENTIBVS. Cap. XXIV.

SPONGIÆ cùm secantur in frusta, in ijs maxima Conchularũ omnis generis, cõchyliorũ paruorum, buccinorũ, turbinum vis reperitur. Cuiusmodi aliquot, partim à Rõdeletio, partim à me obseruata hîc exhibebo, omnes enim persequi infiniti esset operis, ac vani laboris, nã quis est qui cognitione, ac verbis tantam naturæ rerũ fœcunditatẽ assequi posset? Differũt hęc cõchylia inter se genere, nã vel sunt cochleę, vel turbines, vel neritę, vel vmbilici. Differunt & coloribus Rondel. de eo tãtùm paruo turbine ait, qui sinistræ manui proximus est, rimamque longiusculam veriùs quàm foramen habet, testa non intorta, qui & intra spongias, & extra reperitur, conchulaque lactea à candido colore nominari potest. Hac in fucis vtuntur mulieres, in succo pomi citrij dissoluta, & sublimato vt nunc loquuntur, permista: sic enim facies splendidiores, & candidiores effici putant. Sed quia sublimatum, atq; similia faciem contrahunt, & corrugant vi, & acrimonia sua eas, pessimè sibi consulere

Differẽtia. *Vsus.* *Fucus mulierum.*

Turbinum leuium quatuor species, quarum subinde fiet mentio.

Turbines inter spongias viuentes ex Rondeletio.

sulere arbitrari se rectè ait Rondeletius. multoq; vtilius fore ait in pinguedine felis dissoluere. Huc accedit, inquit, quod hac fuci ratione tanquam crusta inducitur, cuius particulæ si exiliant, atque eximantur, turpissimè fucus detegitur. Hanc conchulam appellant petite porcelaine, eamque equorum frænis, & phaleris nonnulli accommodant. Ex iisdē & gagatarum globulis mulieres monilia, & cingula contexunt, præsertim viduæ, quæ luctus tempore, non nisi nigris, candidisque ornantur. Sed quæ equorum ornamentis adduntur, crassiore, durioreque sunt testa, aliæ sunt tenuiore, & fragiliore. Vtræq; & candore, & figura similes. Addo ego alias istiusmodi turbinulorum effigies. Numero primo in tabula prima est turbinulus luteus maculis albicantibus. 2. Aliꝰ pariter flauus, sed minor. 3. Flauꝰ alius denticulatus. 4. Pellucidus subalbidus exiguus. 5. Albus tuberosus alius. 6. tuberosus alius ferrugineus. 7. ferrugineus al.ꝰ maculis albis cōspersus. 8. coloris est ferruginei magis saturati. 9. minor, albus, tuberosus. 10. Flauus, ventricosus, striatus. 11. minus dilutè ferrugineus, tuberculis plenus. 12. valde exiguus, albus, & tuberosus. Altera tabula nu. 1. exhibetur turbinulus albus denticulatus. 2. item albus, oblongus, & in acutum desinens. 3. albus alius. 4. & 5. alij duo subalbi splendidi, & angusti. Additur præterea turbinulus niueus, diaphanus, & acutus. item alius minor diaphanus, & eiusdem coloris. Altera tabula octo turbinum in spongijs etiam degentium habet icones, num. 1. niuei coloris est. 2. luteus, maculatus. tertius subalbus, cineris maculis conspersus. 4. cinereus, albicans. 5. candidus, pellucidus, diaphanus, pronè, & supinè pictus. 6. luteus lineis quibusdam albis instar coronæ cinctus. 7. cinereus è puteo effossus. 8. E puteo pariter effossus, candidus, eminentijs quibusdam per certa interualla dispositis, quos duos postremos, quia cæteris ferè hisce nouissimis erant similes, addere libuit. Tertia tabella exprimitur Turbinulus niger lineis cinereis varius, quarta turbinulus alter eiusdem coloris: quinta primo loco candidus, & glaber, deinde castaneus leuigatus linea quadam subalba: sexta exhibet turbinem primò acutum subnigrum: deinde album cum lineis quibusdā roseis: postremò alium albo, & nigro varium. Septima primùm datur Turben albus verrucosus circa rimam aliquantulum dentatus. 2. Tuberosus aliud coloris castanei linea quadam alba per medium transcurrente. 3. cinereum, seu subalbum pariter tuberosus. 4. Ferrugineus. 5. minimus eiusdem coloris. 6. item ex minimis, sed precedente oblongior. Septima tabula prius pingitur Turbinulus albus lineis purpuras cēsibus. 2. alius candidus lineis saturatè rubentibus. 3. elegans, & lucidus, lineis item purpurascentibus striatus. Alius maculis albis, & rubescentibus totus conspersus. 5. Alius itē maculosus. 6. totus subruber. 7. Omnium minimus depressus colore rubro. Octaua tabula primo loco habes turbinulum albū verrucosum. 2. ponitur turben albus acutus, & leuigatus. Nona, atque nouissima datur prius Turbinulus niger, & albus. 2. Alius eiusdem quasi coloris. 3. cinereus maculis albis. 4. cinereus alius minutim elaboratus. 4. ferrugineus macula alba speciosus. 5. totus candidus.

Porcelaine Gallorum. Equorum ornatus. Ab authore obseruatæ species.

Turbinuli alij in spongijs viuentes.

DE

Turbines alij in spongijs degentes.

Turbinuli in ſpongijs latentes alij.

E

F

DE TROCHIS. Cap. XXV.

HOC Turbinum genus Rondeletius à ſimilitudine inſtrumenti, quo luſitant pueri, Trochos appellat. Alij ſunt parui, inquit, qui à ſuperiore amplaq; parte ſtatim in breue acumen deficiunt. Alij oblongiores. Omnes leues ſunt, & varij. Teſta veluti cruſtis duabus conſtare videtur, externa minus nitet, quæ ſubiacet, vnionum eſt ſplendore. Præter Trochos duos adiecit Rondeletius aliquot diuerſas Stromborum formas, quarum aliꝗ ad Buccinorum, aliæ ad Conchyliorum ſpeciem accedunt. Vt ei vitio verti poſſe non inficietur, ſi quæ in hoc genere illuſtria ſunt, & à veteribus diſertè expreſſa prætermitteret: ita curioſius certè, inquit, facere videremur, atq; ſuperuacaneæ diligentiæ accuſandi eſſemus, ſi omnia & minuta Conchularum, Turbinum, Cochlearum genera perſequi vellem. Si quis enim otio abundans in marinis litoribus ſpatiari velit, & in ſaxa maris penetrare, totam iſtam rem in infinita iſta varietate verſari videbit. Genera igitur & illuſtriores ſpecies cognoſcendæ, atque vt quæq; vel minutæ, vel neglectꝗ, vel nominibus non expreſſæ fuerint, ad genera ſua erunt reuocandꝗ. Sic ille. Et certè ſi quis omnia iſtæc conſimilia depingere velit, nunquam ſatis ea ob nimiam diuerſitatis copiam indagare poterit. Adiunxi ego iconem Trochi maximi ſubflaui abſque vllis tuberculis: item alterius, planè pyramidalis. Adieci præterea pyramidalis figuræ Conchulas quatuor alias hîc vnica tabella expreſſas. 1. Turbo, ſeu Trochus colore partim ametheſtino, partim ſubalbo. 2. Alius caſtaneus lineis quibuſdam albis. 3. Fuluus cum maculis albis. 4. partim roſeus, partim argenteus.

G

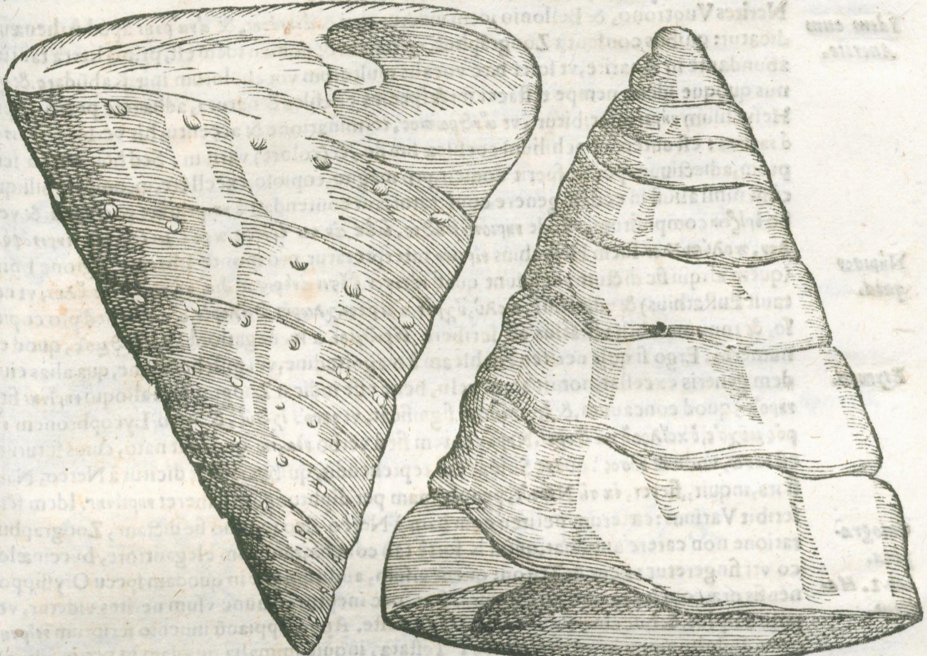
Trochi Rondeletij.

H

A

Trochus magnus. Trochus alter pyramidalis.

B

C

D

DE NERITE. Cap. XXVI.

Νηρίτας apud Aristotelem Theodorus Gaza natices conuertit, ex Festo fortassis, apud quem citante Calepino, sic legitur: Natica est (Iosepus Scaliger legit Narita) genus piscis minuti. Plautus: Muriaticam video in vasis stanneis, Nigricam bonam, & canatam, & tugma, quinas farras conchas piscinarias. Naticem piscem leges apud antiquos per t, non per r, & videtur à natando dictus. Hæc Festus. A recentioribus nerite vel Nerita effertur genere declinatione secunda: ego cum Zographo, masculino genere declinatione prima, dicere malim. Sic enim Græci semper vsurpant. Habet autem syllabas omnes longas in omnibus casibus, quamobrem paroxytonum semper est, excepto nominatiuo mul-

titudinis penanflexo, νηρῖται; sic enim scribendum est, quanquam euulgati codices quidam Græci id non obseruent. Nicander, E

Ἠὲ καὶ ὄστρεα τόσσα βυθὸς, ἅτε βόσκεται ἅλμης,
Νηρῖται, στρόμβοιτε, πελωριάδες τε, μύες τε.

Idem cum Anarite. Nerites Vuottono, & Bellonio idem videtur, qui & ἀνηρίτης, & ἀναρίτης apud Athenæum dicatur: quibus consentit Zoographus, quoniam & nomen idem est, prima litera tantùm abundante in Anarite, vt solet hæc vocalis multorum vocabulorum initijs abũdare:& genus quoque idem, nempe testaceum: & species, cochlea & natura, adhærere petris. Apud Hesychium νήριτος scribitur, vt ἄνθρωπος, terminatione & accentu, his verbis: νήριτος, ὁ νηρίτης: est autem conchilium cochleæ simile, & (colore) varium. Sed hoc modo scriptum, adiectiuum potiùs fuerit nomen, pro magno, copioso, excellẽte, incomparabili: quo cùm nihil aliud in eodem genere conferatur, aut contendat: à νη, priuãte particula, & verbo ἐρίζειν compositum. Inde νηριστόμυθος, ὧ οὐκ ἄν τις ἐρίσειε πρὸς μύθους, & νηριτόφυλλον, πολύφυλλον. *Νήριτον quid.* Idem Hesychius νήριτον interpretatur pro monte Ithacæ è regione Epiri: (quem aliqui sic dictum accipiunt quasi νήριστον, ὅ ἐστιν ἀνέριστον, διὰ τὸ πολὺ τῆς ὕλης, vt notauit Eustathius) & adiectiuè, πολὺ, ὑγρὸν, ἀεὶ ῥέον, χλωρὸν, θαλερὸν, ἀπλὸν. sed pro copioso, & innumerabili vsitatius est scribere νήριθμον à νη, negatione, & ἀριθμὸς, quod est numerus. F Ergo si quis neriten cochleam à magnitudine, vel pulchritudine, qua alias eiusdem generis excellat, nominatam velit, bene esse iudicat Zoographus: *Etymon.* alioqui νηρίτης fit à νηρὸς, quod concauum, & humidum significat, vt νηρὸς ἰχθύς, & apud Lycophronem νηρὸς μυχὸς, ὁ κοῖλος ἢ καὶ θυρος. Νηρὸς autem fit à verbo νέω, νῶ, quod est nato, cuius futurum est νήσω, vnde & νῆσος: quare Suidas eos reprehendit, quibus νηρίτης dicitur à Nereo, Nam si ita, inquit, fieret, ἐκ τοῦ Νηρεὺς, penultimam per diphtongum haberet νηρείτης. Idem ferè scribit Varinus: cæterum neriten concham à Nereo deo marino sic dictam, Zoographus ratione non carere autumat; quòd is fortè tali concha, tanquam elegantiore, buccinæ loco vti fingeretur: sicut & Triton: quem visum, auditumque in quodam specu Olyssipponensis oræ concha canentem Plinius refert. *Ortographia.* nec ineptus ad hunc vsum nerites videtur, vtpote amplus, & buccino similis, Aristotele teste. *Lib. 1. Halieut.* Apud Oppianũ inuenio scriptum νειρίτης per ει diphthongum in prima syllaba. Testata, inquit animalia quædam in petris, alia in arenis pascuntur:

Νειρῖται, στρόμβων τε γένος, καὶ πορφύραι αὐταί, G

Et rursus de cancellis loquens vacuas sibi conchas quærentibus.

Εἴτε τὸ νειρίτης ἔλιπε σκέπας, εἴ τε τι κήρυξ.

Gillius author est, neriten ab ijs qui Adriaticum sinum accolunt, etiam nunc antiquo nomine appellari, & ab Hispanis caragolum. Quidam referente Zoographo Gallicè interpretantur petit Limasson de mer, id est, paruam cochleam maris: Hispani cochleam marinam in genere vocant almeia, vel caracol de la mar. Itali quidam neritas, naridole.

GENVS. FORMA.

Antè Turbinatorum genere. Lib. 4. Hi. cap. 4.

NERITÆ sintne in turbinatorum genere, inquit Rondeletius, dubitauerit aliquis ex Aristotele, qui sic scripsit: Προμηκέστερα δὲ ἐστιν ἐν τοῖς στρόμβοις (καρκίνια) τοῖς ἐν τοῖς νηρίταις, ἕτερον δὲ γένος ἐστὶ τὸ τῶν νηριτῶν, τὰ μὲν ἄλλα παραπλήσιον. &c. Longior est, qui turbinem subit, quàm qui neritam cancellus. genus enim diuersum est, quod in nerite degit, cætera quidem non absimile, &c. H Et paulò pòst, ὅσα δὲ ἔχει μείζω τὸν ἀριστερὸν πόδα, ταῦτα ἐν μὲν τοῖς στρόμβοις οὐκ ἐγγίνεται, ἐν δὲ τοῖς νηρίταις ἐγγίνεται. Quibus sinister pes grandior est, ij nunquã cum turbinatis hospitantur, sed cum neritis tãtùm ineũt societatẽ. *Nerite vt à turbinatis differat.* Hic Aristoteles de Turbinibus, & neritis, vt de diuersis loqui videtur, atque ab his neritas seclusisse. Sed si rem diligentiùs expendas, eam aliter habere comperies. Nam nerita à turbinatis non genere, sed specie differt. Cum turbinatis igitur cõuenit, quòd testa sit clauiculatim intorta, sed rotunda, & ampla, qua ab ea turbinati specie distat, cui testa est lõga, strictaq;. *lib. 4. Hist. cap. 4.* Ideo cancellus (de hoc. n. in locis modò citatis loquitur Aristoteles) lõgior est qui in turbinatis lõgis hospitatur, quã qui in neritis, turbinatis quidem, sed nõ longis. Qualis verò sit nerita, & quod sit inter turbinata collocãda, ita explicat Aristoteles: Nerita testa est leui, ampla & rotũda, forma buccinis proxima, pauauer tũ nõ nigrũ, vt buccina, sed rubrum habet. Testæ annexum corpus eius mediũ firmiter est. Pascuntur

in mari

A in mari tranquillo à saxis soluta: (enallage generis: pro neritæ solutæ:) vt quoties flatus vrgent, cancelli hospites sese in saxa recipiunt, neritæ saxis adhęrent lepadum more, & aporrhaidum, ac cæterorum generis eiusdem, nec nisi tegmine dimoto adhærent, quod velut operculum possident. Vnum enim quem biualuibus pars vtraque, eundem altera exhibet turbinatis. Caro intus, & in eadem os. Modus hic idem est aporrhaidi, purpuris, atque omnibus generis eiusdē. Hæc Aristoteles. Huiusmodi Neritam esse arbitratur idem Rondeletius, cuius imaginem veram, non magnitudinem sic expressit. Est enim, inquit, concha ampla, & capaci, rotunda, læui, turbinata, ad formam buccinorum accedente. Ex hoc genere fuerint cochleæ, vel potius neritę genus hìc à me additum, colore albido, diaphanum, venulis pluribus respersum, belliculo ad instar cochlearum insigne: prope os quo continetur animal, tuberculum quoddam conspicitur. Est autem figura eius rotunda. Rotundiorem autem esse nerites testam quàm sit turbinum VVottonus hinc apparere ait, quia oblongiorem formam recipit cancellus ille concharum hospes, à turbinis testæ forma, qui turbinem subit, quàm qui neriten. Ego operculum neritæ non vidi, habere operculum habemus apud Aristotelem interprete Gaza, vbi sic legitur: Natices, & reliqua turbinata operculo quodam congenito carni patulæ apposito clauduntur.

Saxis adhærent. *Testa.* *Operculū.*

Nerita Rondel.

Nerite authoris.

I

B

GENERATIO. SENSVS. NATATIO.

NERITÆ, siue natices, & patellæ teste eodem Aristotele, rimis, cauernisq; saxorum generantur, celeriq; incremento augentur. Quod ad sensus attinet, ait natices qui capiunt, non aduerso flatu, sed secundo adire, quoties escam persequuntur: nec voce vlla, sed silentio agere, vtpote cùm & olfaciāt, & audiāt, nec fieri posse, vt aiunt, quin subterfugiant, si vox proferatur. Audiunt itaque, & olfaciunt. Scribit Bellonius, in Mediterraneo mari, in quo æstus non ita reciprocantur, piscatores conchulas legentes in lintre esse oportere, eosque si neritæ, quæ tunc saxo extra aquam hęreāt, senserint, tunc sese à saxo soluentes, in mare præcipites ruere se conspexisse. Atque hoc quidem esse putat, quod Aristoteles ait piscatores neritas legentes tacere, ne ipsos fugiant. De Neritis hæc Plinius: Nauigant ex his (è concharum genere) neritæ (alia lectio habet, Venereæ) præbentesq; concauam sui partem, & alteram (melior lectio non habet hìc vocem, alteram) auræ opponentes, per summa æquorum velificant. Testa quidem neritæ Aristotelis, cùm cauitatem amplam habeat, nauigationi idonea videtur, potest enim aërem copiosum capere, & innatare faciliùs, ventoque impelli.

C

In saxis generari. *Li. 9. c. 33.* *Nauigatio.*

DE NERITA ÆLIANI. Cap. XXVII.

D

ÆLIANVS, vt rectè iudicare mihi videtur Rondeletius, longè aliter neritam describit quàm Aristoteles, vt ex eius verbis liquet, quæ sunt huiusmodi. Cochlea marina magnitudine exigua, formæ pulchritudine eximia spectatur, eo maris vbi sordium vacuitas est, & trāquillitas viget, & in saxis ad imam maris sedem adhærescentibus nascitur. Hæc nerite appellatur. Hoc maximè, inquit Rōdeletius ab Aristotelis nerita differt, quòd illa magna sit, hæc parua, nec mirum esse debet Aelianum ab Aristotele, & Plinio in piscium descriptionibus dissentire, quod in plerisque facit. Ex paruitate, & pulchritudine formę Aeliani neritam esse colligimus eam, quæ capiti præfixa est. Punctis nigris eleganter distinguitur, testa intus purpurea in margine candida. Quod si quis neritam inter cochleas

Descriptio *Aeliani Nerita.*

Aeliani Nerite. chleas reponere voluerit, non valdè refragabor. Hæc ille. Addidi aliquot icones: prima, & secunda nigris punctis respersæ sunt. Tertia secundæ similis, sed rubicundior, in qua cancellus latet, quarta ad cinereum vergit. Habes deinceps tringinta duas diuersas species duabus tabulis expressas. In prima tabula, prima, & secunda albo nigroque variæ: item tertia, & quarta. quinta castaneæ colore est maculis rubris. Sexta Caragnuola vulgò Genuensibns dicitur, detracto cortice splendens, albonigra. septima castaneæ coloris habet maculas. Octaua cinerea est ma-

Nerita authoris.

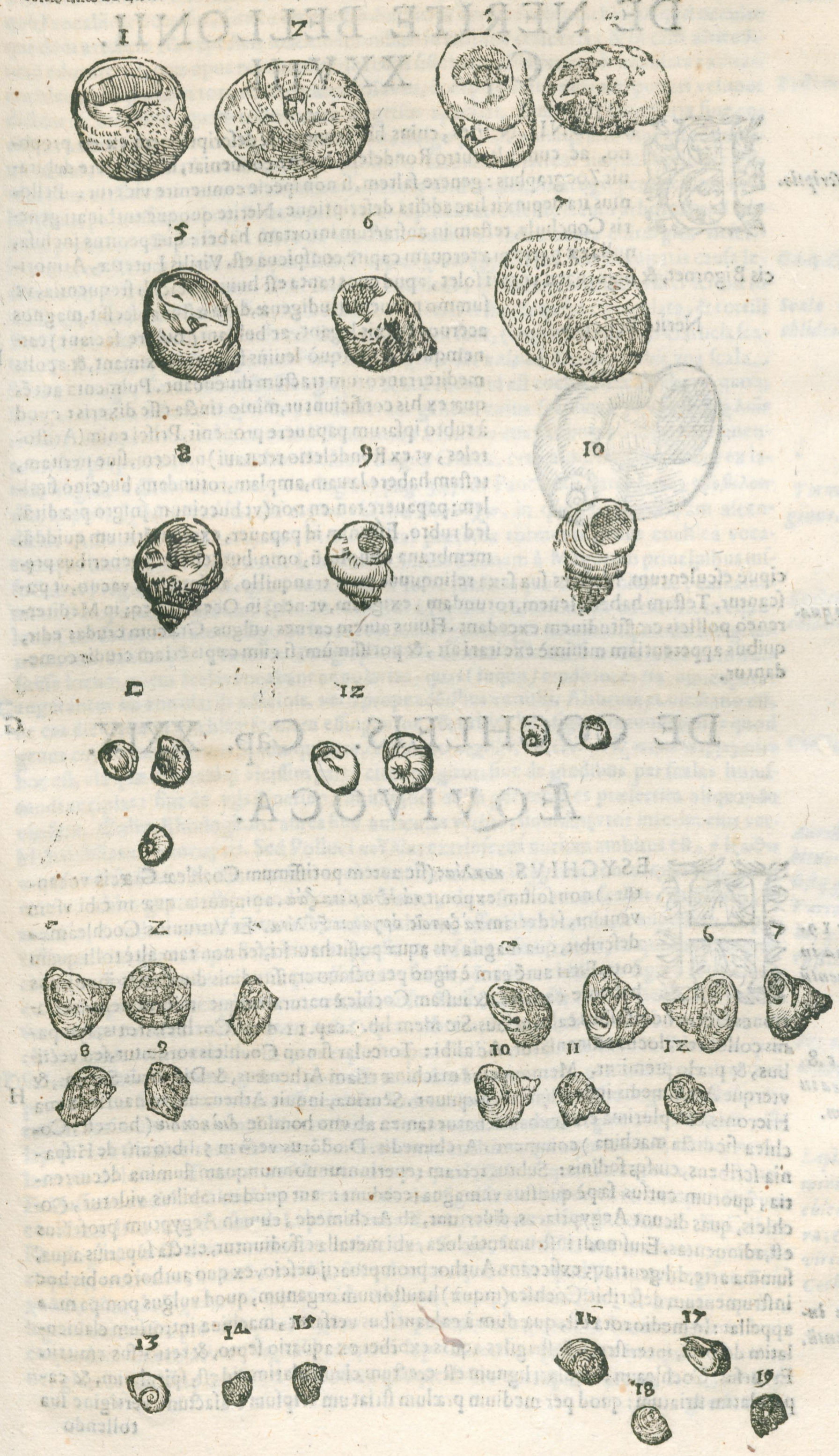

Nerite alia.

culis supernè rubescentibus, infra nigricantibus. Nona ex albo ad luteum vergit, trochi fortè species vti etiam erat octaua præcedens, & decima subsequens, candida, verrucosa. Numero vndecimo exprimuntur tres neritæ minimæ, vna alba cum rubris maculis, altera aureis. Decimatertia maculas habet leucophæas. Prima in secunda tabula expressa Nerite est rubra, & alba maculis etiam inferius nigris. 2. Alba, & fusca, colore intus argēteo. 3. Rubra, & alba. 4. Glabra candida punctis subferrugineis. 5. Aspera maculis longis, & albis. 6. subalba, & fusca. 7. Fusca maculis albis. 8. Subrubra maculis albicantibus. 9. Fusca, & albicans. 10. Alba subcinerea. 11. Cinerea ferè tota punctis candidis. 12. Castanea punctis item candicantibus. 13. Argentea. 14. Leuis tota cærulea. 15. Cineritia virgata. 16. Parua flauescens. 17. Castanea cum corona alba. 18. Subcinerea. 19. Nerite colore castaneo subobscuro.

E Neritæ aliæ ab authore obseruatæ, quarum omnium color exprimitur præcedenti pagina.

E

DE NERITE BELLONII. Cap. XXVIII.

Descriptio.

BELLONII Nerites, cuius hîc iconem, & descriptionem ex eo propono, ac cum alterutro Rondeletij Nerite conueniat, non temere dubitauit Zoographus: genere saltem, si non specie conuenire videtur. Bellonius ita depinxit hac addita descriptione. Nerite quoque turbinati generis Conchula, testam in anfractum intortam habet: qua penitus inclusa, nulla ex parte præterquam capite conspicua est. Virilis Lutetiæ, Armoricis Bigornet, & Bigornaeu vocari solet, apud quos tanta est huius pisciculi frequentia, vt summo prouentu indigenæ, dum æstus abscessit, magnos aceruos è saxis legant, ac bulliant (bullire faciant) carnemque è testis (quò leuiùs ferantur) eximant, & acolis mediterraneorum tractum diuendant. Pulmenta autẽ, quæ ex his conficiuntur, minio tincta esse dixeris: quod à rubro ipsarum papauere prouenit. Prisci enim (Aristoteles, vt ex Rondeletio recitaui) naticem, siue neritam, testam habere læuam, amplam, rotundam, buccino similem: papauere tamen non (vt buccinum) nigro præditã, sed rubro. Est enim id papauer, excremẽtitium quiddã, membrana obuolutũ, omnibus testaceis generibus præcipuè esculentum. Natices sua saxa relinquunt mari tranquillo, ac sordibus vacuo, vt pascantur. Testam habent leuem, rotundam, exiguam, vt neq; in Oceano, neq; in Mediterraneo pollicis crassitudinem excedant. Huius autem carnes vulgus Græcum crudas edit, quibus appetentiam minimè excitari ait, & potissimùm, si cum cæpis etiam crudis comedantur.

Nerite Bellonij.

F

Testa qualis.

G

DE COCHLEIS. Cap. XXIX.

ÆQVIVOCA.

L. 10. c. 19. Cochlea instrumentũ

HESYCHIVS κοχλίας (sic autem potissimum Cochleæ Græcis vocantur.) non solùm exponit τὰ ἐσθιόμενα ζῶα, animantia quæ in cibi vsum veniunt, sed etiam τὰ ἐν τοῖς ὀργάνοις ξύλινα. Et Vitruuius Cochleam describit, qua magna vis aquæ possit hauriri, sed non tam altè tolli quàm rota. Fieri autẽ eam è tigno per octauo crassitudinis diuisiones inuolutos habente canales, & iustam Cochleæ naturalemque imitationem: versationes facere hominibus calcantibus. Sic idem lib. 5. cap. 11. dicit: Cochleis, rotis, tympanis collocatis, locus exinaniatur. Ac alibi: Torcular si non Cochleis torquitur, sed vectibus, & prælo premitur. Meminit eius machinæ etiam Athenæus, & Diodorus Siculus, & vterque Archimedis inuentum esse inquiunt. Sentina, inquit Athenæus, in naui maxima Hieronis, & si plurima erat, exhauriebatur tamen ab vno homine διὰ κοχλίου (hoc est, Cochlea sic dicta machina) commento Archimedis. Diodorus verò in 5. libro ait: de Hispania scribens, eiusq; fodinis: Subtus terram reperiuntur nonnunquam flumina decurrentia, quorum cursus sæpè quæstus vi magna recedunt: aut quod mirabilius videtur, Cochleis, quas dicunt Aegyptiacas, diuertunt, ab Archimede, cum in Aegyptum profectus est, adinuentas. Eiusmodi instrumentis loca, vbi metalla effodiuntur, electa superiùs aqua, summa arte, diligentiaq; exsiccant. Author promptuarij nescio, ex quo authore nobis hoc instrumentum describit: Cochlea (inquit) haustorium organum, quod vulgus pompam appellat: In medio rota est, quæ dum à calcantibus versatur, machina introrsum clauiculatim detorta, inter strias, & strigiles aquas exorbet ex aquario septo, & retrorsus emittit. Et rursus: Cochlea in torculari lignum est erectum clauiculatim, id est, spirulatim, & capreolatim striatum: quod per medium prælum striatum & ipsum transactum, vertigine sua tollendo

Lib 6. c. 8. Cochlea inuentum.

H

Pompa instrumentũ.

A tollendo demittendoq; prælo inuentum est. Vulgò (à Gallis puto) visa torcularis dicitur. Vitruuius nominat alibi ascendentem machinam; de qua Gulielmus Philander: mox (inquit) vocabitur accessus, Græcè ἐπιβάθρα. Suspicior autem fuisse machinam quæ occulto quodam artificio, & expeditis machinationibus in sublimè cresceret; & in eam altitudinem educeretur, quæ opus erat: tum retinaculis sistebatur. Poterant, & tabulata excitari cochleis, quo pacto in torculari prælum tollimus, & deprimimus: nisi interpretari velimus dictum de machina, quam tollenonem Vegetius appellat. Eiusmodi torcularia siue cochleas nobis vocantur torchi, Germanis pres, Belgis pors, eorumq, ferè vsus est ad exprimendum, vnde Palladius: In cochlea exprimis. Eadem vel saltem similia intellexit Plinius dum ait: Intra centum annos inuenta torcula Græcanica, malirugis per cochleas bullantibus, palis affixa arbori stella, à palis arcas lapidum attollente secum arbore, quod maximè probatur. Oribasius in libro de machinis cochleas instrumenta chirurgica describit, item cochleam fæminam, quæ Græcè περιχόχλιον appellatur. nos breuitatis causa lectorem ad ipsum remittimus. Gul. Budæus cochleas, & scalas conchlides dici scribit in ædificijs, quòd anfractuosæ sint, in modum cochlearis testæ, & quòd clauiculata, & tortili B structura à triclinijs in cænacula euadant, cuiusmoui sunt, (inquit) in ædificijs Gallicis scalæ. Talis scala apud Philopon. in Proclum, κοχλιοειδὴς κλίμαξ dicitur: nobis vna scala fatta à lumaga, Germanis teste Zoographo Schnecken, id est cochlea. Ex Strabone quoq; libro postremo affertur κοχλίδιον pro scalarum genere cuius scapum, vt τὸ τῶν κοχλιῶν κιόνιον, volumen ἑλικοειδῶς circumdictum ambit à summa coassatione ad imum libramentum: sed perperam, vt vult author thesauri linguæ Græcæ, orto nimirum (ait) errore ex latina lingua, in Græco enim κοχλίας legitur pag. 347. de Paneo seu Panis fano, στροβιλοειδὲς, ἐμφερὲς ὄχθῳ πετρώδει, διὰ κοχλίου τὴν ἀνάβασιν ἔχον, in quod per cochleam ascenditur. Athenæus vocat κλίμακα ἑλικὴν. Erat præterea tormenti genus cochlea vocatum quo interfectum fuisse tradit Laurentius Surius S. Ionam à Magorum principibus iussu Sabotij regis Persarum. quod tormentum forte fuerit equulus cochleatus, cuius meminit Pomponius in decuma fullonis vecitatur à Nonio: vbi insilui in cochleatum equuleum, vbi solutim tortor. Ego de hocce tormenti genere per ocium aliquando integrum tractatum conscripsi. Præterea Zoographus sese Romæ obseruasse tradit iuxta forum fuisse locum, quem scalas vocabant annularias, quas (inquit) eruditiores ita nuncupatas C augurantur ab annularijs officinis, vel à propendẽtibus annulis. Aliorum coniectatio est, sic eas dici, quæ in cochleæ formam effingantur, & orbiculata figura rotundentur: quod genus conchlium dicitur. Suidæ quidem, & Varino κοχλίας est, ὁδὸς εἰς ἑκατέρους περιηγμένη hoc est, via quæ in vtramq; vicissim partẽ circumagitur: siue de gradibus per scalas huiusmodi accipias; siue de vijs itinerum: huiusmodi enim per montes præsertim aliquando viæ sunt. Cælius Rhodoginus. aures siue auriculas veriùs, sinuosas (vtor interim eius verbis) cochlias ait nuncupari. Sed Polluci κοχλίας extrinsecus aurium ambitus est, ἡ ἔξωθεν περιβολὴ τῶν ὤτων. Et Plutarrchus cochleæ instar aurem in gyrum contorqueri ait. Estq; etiam cochlea genus ostij, quod meminit Varro, vbi testudinem describit, qua turdi, & murulæ, & miliares nutriuntur: ostium (ornithonis) esse debet humile, & angustum, & potissimum eius generis quod cochleam appellant, vt solet esse in cauea, in qua tauri pugnare solent. Instrumentis itaque, quæ diximus, scalis, & vijs cochlearum figura in se clauiculatim, spirulatim, capreolatim, retorta, anfractuosa, ἑλικοειδὴς nomen dedit. Hermolao verò etiam cochleæ nominantur, nescio quamobrem, inter morbos fici arboris. Porro cochlis capitis ornamentum est, quod reperio apud Pollionem Treuellium in Zenobia, quæ D sic habet: Ad conciones galeata processit, cum limbo purpureo, gemmis dependentibus per vltimam fimbriam: media est coclide. Videtur (inquit Cælius Rhodoginus) ab similitudine scalarum vel animalibus verbum corriuatum. Humelbergius cochleam ait esse lapidem ex flumine rotundum, ad similitudinem cochleæ: qui aque inditus, eam contra laterum dolorem efficacem reddere creditur, quod, & se aliquando expertum testatur. Et Massario cochlos, & cochlax marinos calculos significare dicitur: cæterùm apud Festum cochlacæ dicuntur istiusmodi Lapides rotundi, ad cochlearum similitudinem. Et Cælius Rhodoginus in Græcis annotatum authoribus esse ait, fluuiatiles aut marinos lapides dici quoq; trochalos, item charmadia, & cochaclas. quare vbi apud Varinum, legitur, Τρόχαλοι, ἰδίως οἱ κόλχακες, οἱ καὶ κρεμάδα λέγονται, nempe fluuiatiles, & marini lapides, legendum censeo pro κόλχακες κοχλακες. & pro κρεμαδα χερμαδα. Inuenio item in lexico quodam Græcolatino, κοχλάδες exponi lapides attritos perpetua in aquis volutatione, glareas, sed sine authore. Mihi hæc quoque dictio corrupta videtur, & κόχλακες legendum.

l. 10. c. 19.

Tolleno.

Ca. 4. & 5.

Scalæ Cochlides.

Tormenti genus.

Eculeus cochleatus.

Cochlium.

Aurium ambitus.

Ostij genus Varroni.

Li. 3. de re rust. ca. 5.

Pro capitis ornamento

Lapis in flumine Cochlea figura, & eius vires.

Cochlacæ.

gendum. Nam, & idem Varinus, & ante eum Hesychius χλάρον (quæ vox ad latinam glarea accedit, id est, vt grammatici interpretantur, minutissimi lapille, qui in fluuiorum ripis vel maris litoribus reperiuntur, vnde, glareola, glareosus,) exponunt κόχλαξ. Etymologus vt à νέος, νέαξ fit, sic à κόχλος, κόχλαξ fieri ait: Tucididem tamen χαχλακας dixisse per alpha. Cælius Rhodoginus eosdem lapillos alibi apud latinos dici tradit vmbilicos (vt est apud Ciceronem de Oratore libro secundo), a Grecis, vt commonuit Aristoteles in mechanicis quæstionibus, appellari crocas. Quærit enim (inquit) quid sit quod in litoribus ex lapidibus aut testis grandioribus fiant, quæ vocantur crocæ.

Vmbillici qui lapilli. Croce.

E

SYNONYMA.

Chometh.

CHOMETH Hebraicam dictionem Leuitici vndecimo, & decimoquarto Numeri D. Hieronymus interpretatur lacertam, quam omnino significare putat Zoohraphus. Alijs est Limax, vel Testudo, vel Cochlea terrestris secundum Rab. Dauid in libro radicum. Sed testudinis nomine pro cochlea multi latini sermonis imperiti abutuntur. Schabul, potiùs limax est, vt Dauid Kimhi interpretatur, & Rabbi Salomon Psal. 58. consentit Abraham Esra quoque: Caldæus vertis tibelela: Arabs Lischmat, si rectè scribo vocales. Septuaginta κηρός: Hieronymus cera, item vermis. In trilingui lexico inuenio Lul & Mesibata pro cochlea: pro limace verò chomet, chumeta, Sachel, Limaza. Halzum Serapioni commune est nomen cochleæ marinæ, & terrestri. Syluaticus quoque cap. 324. ait Halzum esse nomen Arabicum à Serapione vsurpatum in ea significatione. Item Auicennæ interpres lib. 2. halzum scribit, & interpretatur limaces. Albertus verò ex eodem interprete in historia animalium vocabulum alzum ponit, vbi Græcè apud Aristotelem concha legitur. Vnde, & Haalcena vox corrupta puto apud eundem Syluaticum: cui præterea Conada est cochlea marina, item Sadaf: Aunici, limaces terrestres quæ degunt in planta agni casti: sed fortè ab agno limaces illi, agnici potiùs dicendi fuerint: Lulientia verò species limacum: cæterùm innumera apud ipsum vocabula corrupta sunt, vti etiam hæc barbara nomina, Casia, Cotia, Coliris pro limace accepit. Κοχλίας volunt Aristoteli vocari cochleas terrestres, Gaza limaces reddit, vt vbi habet in tertio de generatione cap. 11. Testatorum genus naturam proportione plantis respondentem (ἀντίστροφον) habet: hinc est quod nullum in terra gignitur, aut paruum, quale genus limacum est (τὸ τῶν κοχλιῶν) & si quid huiusmodi aliud sit, sed rarum: at in mari similiq; humore multa, & varia gignuntur. Genus plantarum contrà &c. confunditur apud Græcos, vel ipsum Aristotelem κόχλος & κοχλίας, vt annotauit etiam VVottonus: ferè tamen Aristoteli κοχλος vmbilicum, id est cochleam marinam significat. κοχλίας verò terrestrem cochleam. Massarius quoque κοχλον apud Aristotelem ait esse animal testaceum, & aliud quàm Limaces, à Theodoro dictum vmbilicus. hoc (inquit) & cochlian est vbi Aristoteles appellet, sicut limacē quoq; cochlon. Verba Aristotelis vbi distinguit diuertissimè, hæc sunt: τὰ ὀστρακόδερμα τῶν ζώων, οἷον οἵ τε κοχλίαι καὶ οἱ κόχλοι, καὶ πάντα τὰ καλούμενα ὄστρεα. Gaza vertit: Vt Vmbilici, cochleæ, purpuræ (quod non est in Græcis codicibus nostris,) & omnia quæ ostrei aut conchæ nominæ nomine appellamus. Et paulò mox: Οἷον οἵ τε χερσαῖοι κοχλίαι: καὶ τῶν ἐν τῇ θαλάττῃ ὁ κόχλος, καὶ τἄλλα τὰ στρομβώδη. Idem tamen Gaza κόχλους, & κοχλίας nonnunquam vmbilicos vertit, quod cùm reprehendit VVottonus, ipse quoq; reprehendendus videtur, nam licet ex Athenæi libro 2. quem citat, constet, quòd vmbilicus quem Theodorus pro κοχλίᾳ dixit libro 5. histor. anim. idem sit quod cochlea, rectiùs tamen Rondeletius pronunciauit, vmbilicum Ciceroni non totum genus cochlearum marinarum, sed speciem aliquam significare. Rondeletius κοχλίας dici putat, quòd habeant τὰ ὄστρακα κυχλοτερῆ. Etymologo verò dicuntur παρὰ τὸ κόχλω, τὸ γυρίζω: ἢ παρὰ τὸ ὀλῶ, τὸ συστρέφω, καὶ πλεονασμῷ τοῦ κχ. κοχλίας. Κοχλίς, & κοχλίδιον diminutiua sunt significantia paruam concham seu cochleam, conchulam, conchleolam, vt ait author thesauri linguæ Græcæ. Posterioris meminit Suidas quoque, esse dicens εἶδος ζωΰφίου. Etymologus κοχλίδιον diminutiuum fieri ait à κόχλος, & aliàs ait fieri à κοχλίας, vt a κοιλία κοιλίδιον. Κόγχος ab Hesychio exponitur κοχλίας: & quem Epicharmus κόγχον σέσιλον appellat, eum Dioscorides κοχλίαν σέσιλον. Epicharmus, inquam, apud Atenæum libro secundo dicens, κογχον δὲ σέσιλον ἄπαγ ἐς τὸν φθόρον, cochleas quæ σέσιλοι dicuntur, abijce in malam rem. Et Dioscorides τὸν σέσιλον κοχλίαν esse ταρακτικὸν κοιλίας καὶ στομάχου

Schabul.

Lischmat. Lul. Mesibata. Chomet. Chumeta, Sachel. Limuza. Halzum. Haalcena. Conada. Sadaf.

Κοχλίας.

Li 4. Hist. cap. 4.

VVottonus reprehens'

Vmbilicus quid Ciceroni. Nominis ratio.

Li. 2. c. 11.

F G H

A μάχυ ἐμετοποιόν. ita autem vocat, quæ vepribus, & frutetis adhærent. In eodem loco apud
Athenæum Apellas cochleam ait vocari à Lacedæmonijs σέμελον. Apollodorus verò
lib. secundo Etymologiarum quasdam dici κωλυσιδείπνυς, id est, vt Dalechampius in
suis scholijs explicat, tam amplas vt singulæ ad cænam sufficiant, & alia fercula tangi pro-
hibeant. Quidam (inquit) legunt colycideipnos, quòd colycijs similes sint illæ cochleæ.
Isaacus Casaubonus alios Grammaticos hæc aliter tradere ait. Spartanis enim cochleas
dici σεσήλυς: simpliciter verò cochleas appellari σεμέλυς. Hesychius, σέσηλοι, κοχλίαι,
Λάκωνες. Idem, σεμελος κοχλίας. Viderit verò Apollodorus quàm sit verum cochleas
quasdam fuisse κωλυσιδείπνυς appellatas. Ego existimo contrarium esse verum, & τὺς κω-
λυσιδείπνυς, qui seriùs ad condictam cœnam ventitarent, & moram facerent diligentiori-
bus, quos vocabant τρεχεδείπνυς, conuiuiali ioco dictos esse κοχλίας: quod cochleam vin-
cerent tarditudine, vt ille ait apud Plautum. plurima sunt hoc genus συμποτικὰ ἀστεϊσμα-
τα in scriptis veterum. Suspitio est scripsisse Apollodorum in explicanda origine huius
vocis, ortam videri à κόχλω verbo antiquo idem significante, ac γυρίζω, roto: aut ab ὀλῶ
τὸ συστρέφω (hę sunt grammaticorum ineptię) ὀλίαν primò, deinde κοχλίαν dictum, quòd
B non rectà procederent, sed per gyros, παρ' ὃ καὶ κοχλίας λέγεσθαι τὺς κωλυσιδείπνυς. Hæc
aut similia Apollodorus: quæ lecta negligenter, & properanter, neque intellecta ab eo vi-
dentur, qui hæc ita scripsit, siue Athenæus, siue eius Breuiator. Hactenus Casaubonus. Σε-
λάτης, Hesychio, & Varino est quoq; κοχλίας. forte σέσιλος, Σέμελος. κοχλίας ijsdem. Σεμελοιρίδαι, οἱ ἄνευ κελύφυς, ὥς ἔνιοι λίμακας. Σίσυλλος, νόμισμα (νόσημα forte) καθάπερ
σκωληκίασις, καὶ ζῶον τι apud eosdem. Πομαtίας, ὁ κοχλίας exponit Varinus per o breue
in prima ineptè, debet enim per ω productam scribi πωματίας, quoniam πῶμα oper-
culum est. φερέοικος id est, domiporta, epitheton cochleæ, pro ipsa cochlea vsurpatur ab
Hesiodo;

Σέμελος. *Σέσηλος.* *Σελάτης.* *Πωματίας* *Domiporta*

Ἀλλ' ὁπόταν φερέοικος ἀπὸ χθονὸς ἂν φυτὰ βαίνῃ.

quanquam enim de terrestri loquitur, cochleis tamen omnibus testa opertis commune
est epitheton, & testudini quoque, quod notat quoque Varinus, φερέοικος, & φέροικος, ex-
ponens κοχλίας, ἢ χελώνη. Sunt qui phereœcon describant animal album, simile muste-
læ, quod sub quercubus, & oleis nascatur, aut versetur (ὑπὸ δρυσὶ, καὶ ἐλάαις γινόμενον)
& glandibus vescatur, sic dictum ab Arcadibus: alij insecti genus vespa maius faciunt: su-
per qua voce cõsule partim Hesychium, partim Etymologum. Λεροπός eidem Hesychio,
C vti & Varino est κοχλίας: fortè παρὰ τὸ ἕρπειν. Atq; ita exponunt Ξιφίδρια: sed ordo collo-
cationis, & analogia vocabuli antepenultimã per y scribi postulant: vt à ξίφος diminutiuũ
ξιφύδριον fiat, sicut à μέλος μελύδριον: quanquã & alterum diminutiuũ ξιφίδιον in vsu est, &
receptiore, vt puto. Pro κοχλία, in multitudinis numero κοχλίαι scripserim: sed magis
probo, qđ alibi apud eosdẽ reperio σκιφύδρια, genus cõchylij, pro ξίφος quidẽ aliter etiã
σκίφος proferri scio. Eisdem χαμαιδύτοι, sunt κοχλίαι: Videntur autem cochleæ terre-
stres significari ab eo quòd terram subeant, quod & troglodytæ vocabulum sonat: item
χραμαδοῖλαι, χελῶναι, καὶ αἱ νωτρόταται τῶν κυνῶν: οἱ δὲ τὺς κοχλίας. Ἀχραδάμυλλος,
ὁ κοχλίας est Tarentinis, eisdem scribentibus. Videntur autem & hìc terrestrem co-
chleam, aut speciem significare. Ἀγράδες pyri syluestres sunt, μύλλειν Grammatici in-
terpretantur πλησιάζειν. μύλλον obliquum, incuruum, tortuosum, & leue, vt videtur. In-
uenitur & πιλὸς κοχλιός, apud Hesychium. malim πῖλος, κοχλίας, vt πίλος sit genus
cochleæ quoddam à figura pilei (quem Græci πῖλον vocant) sic dicti, siue is in acutum
exeat, vt Strombi, siue forma sit rotunda. vtraque enim cochleæ tum in mari, tum in
D terra repeciuntur. Ἀβρότων apud Varinum legitur, diciturq; esse genus cochlearum, se-
cundum alios locustarum, secundum alios apum. Quibus addit quosdam legere ἀπρό-
των, eoq; non nomine intelligere λῃστῶν, prædonum, seu latronum. Ex quo intelligitur, hoc
ἀβρότων, siue ἀπρότων esse pluralis numeri, & genitiui casus, non autem nominatiuum sin-
gularem, vt existimarunt vulgaria lexica. Colysidipnos (κολησιδείπνυς, vocari cochleas
quasdam Apollodorus libro secundo Etymologiarũ testante Cælio author est. Et in Plu-
tarchi symposiacis tardiores conuiuæ nuncupantur colysidipni. Quibus autem cochleis
hoc nomen conueniat, & quam ob causam dubito. Conijcio autem terrenum esse genus,
quod vel cito saturet, & edendi auiditatem circuncidat: vel vomitu, aut aluo cibos inge-
stos egerat. Græcorum vulgo hodie κοχλιος, vel σάλιγγας nominatur. Λεῖμα, animal si-
mile cochleæ dicitur Hesychio, & Varino, quæ vox non absimilis est cum dictione limax
latinorum, quæ cochleam terrestrem significat, eamque vel testa opertam, vel nudam.
Plinius limaces à cochleis manifestò distinguit inquiens: Bestiolarum genera quædam

Phereœcon animal. *Λεροπός.* *χαμαιδύτοι.* *Χραμωδοῖλαι.* *Αχραδάμυλλος.* *Αγράδες.* *Πιλὸς.* *Ἀβρότων.* *Colydisipnos.* *Λεῖμα.* *Limax an à cochleis differat.*

herbis

herbis innaſcuntur,raphano erucæ,& vermiculi,item lactucis,& oleri:vtriſq;hoc amplius limaces,& cochleæ: in quo loco limaces cochleas nudas haud dubio ſignificant. Accipitur tamen apud claſſicos ſcriptores pro cochlea teſta cooperta, vt apud Columellā hoc verſu:

Implicitus concha limax,hirſutaq; campe.

Limacis etymologia.

Vbi notandum etiam limacem in maſculino genere accipi: cùm Plinius fæmininum faciat,dum ait:Limacis inter duas orbitas inuentæ. Recentioribus indoctis Limacia pro limace nominatur. Albertus Limacem ait nomen accepiſſe à limo,in quo generatur, & nutritur, & Feſtus Pompeus limaces exponit cochleas à limo appellatas, quod facit quoque Columella in decimo; intelligit autem,vt putat etiam Grapaldus,terreſtres.Cochlea grāmaticis recentioribus,propriè teſta limacis eſt, licèt quandoq;pro ipſa limace, quæ teſtam habet,accipiatur. Eſt autem propriè limax(inquiunt)quæ ſine teſta eſt: cochlea verò quæ teſtam habet. Zoographus de terreſtribus cochleas plerumque intelligit, cùm ſimpliciter proferuntur: Sæpe enim de vtra loquantur (inquit)authores,exprimunt,terrenæ,aut marinæ deſcrimine expreſſo. Ariſtoteles quidem etiam pro marinis aliquando ſimpliciter cochleas nominat, ſed vbi argumentum huiuſmodi eſt, vt diſtinctione opus non ſit. Eſt quando generis inſtar ponitur,& communem aquatilibus pariter, ac terrenis naturam indicat. Gaza cochleas terreſtres vertit limaces. Sunt qui apud Plinium cùm nominat cochleas quæ eduntur,velint terreſtre genus intelligere videri, quibus ego libèter aſſentior. Cardanus in lib. de Varietate rerum cochleæ ſignificato abutitur, cùm pro omnibus conchis generatim accipiat.

Cochleas, & teſtudines Albertus confundit.

Albertus cochleas, & teſtudines vnà cum alijs indoctis turpiter confundit. Apud Marcellum Empiricum coclea paſſim ſcribitur ſine aſpiratione. Cælius Rhodoginus alicubi cochliam per i in penultima ſcripſit.

Ortographia cochleæ.

Cochleolam latinè dixit Grapaldus. latinis vocabulū hoc generis fæminini eſt, Græcis maſculini, κοχλίας, vt Αἰνείας, vnde genitiuus pluralis κοχλιῶν circumflexus, non paroxitonus, vt quidam ineptè ſcribunt, formatur,omnis enim primæ declinationes genitiuus pluralis circumflecti debet, tribus exceptis, χλεύων, χρήσων, ἐτησίων. Et Pauſanias κόχλον Λακωνικὼ fœminino genere protulit. Et in Arcadicis, τὰς Τρίτωνας φυσᾶν φασὶ διὰ κόχλυ τετρυπημένης. Ariſtoteles tamen maſculino genere effert.

Proſodia.

Primam huius vocabuli Græci, & latini aliquando corripiunt. Serenus.

Contritis prodeſt cochleis perducere frontem.

De Muribus in batrachomyomachia

Κόρυθες κοχλίων λέπτων κάρατα μφεκά λυπτον.

Anaxilas apud Athenæum in ſenario:

Ἀπιςότερος εἶ τῶν κοχλίων πολλῷ πάνυ.

Iſidori error.

Iſidorus cochleam per diminutionem dici ſcripſit, quaſi conchulam, quod vt ineptiſſimū reprehendit Zoographus. Buoualo Italis commune nomen eſt marinæ, & terreſtri: non tamen quamuis marinam cochleam,ſed maiuſculam ſignificare puto.

Bubali.

Maſſarius Bubalos Venetis appellari ait, quia equinam, vel potiùs bouinam effigiem referant. Sunt alioqui, qui cochleam Italicè interpretentur la Maruza, la Zameruca. Nobis, vt & in pleriſq; Italiæ locis limax eſt lumaca, lumacha, lumaga,ſed apud Tuſcos chiocciola, & nicchio. Mariana Hiſpanis, & Luſitanis caramuyo dicitur,notāte Amato Luſitano,ab alijs almeia, vel caracòl de la mar: ſed hoc poſterius, vt & coragulo ad neritem priuatim pertinent. Rondeletius verò Hiſpanis, & Prouincialibus Scaragol, vel cagarolo, cochleam terreſtrem ſignificare tradit. Galli vocant limaſſon, eſcarcot. Germani ein Schneck, vel Schnegg cōmuni ad terrenas, & marinas nomine, vti etiam Schnegel: Flandri, & Brabanti Slecke, Hollandi verò Slegghe, vel Slagghe. Angli non propriè dicendas cochleas, ſed conchas biualues quaſdam, vt pectunculos Cokles appellant: aliàs à Snayle dicunt: Bohemi, & Illyrij Hlemyzd, vel hlemayzd.

GENVS. DIFFERENTIÆ.

Differētiæ à magnitudine. Figura. Victu.

COCHLEARVM ac potiſſimùm terreſtrium differentiæ (inquit Zoographus) ſumuntur vel à magnitudine, vnde minores, & minutæ dicuntur: vel à figura, vnde lōgæ, latæ: vel à colore, ſunt enim albæ, nigræ, fuſcæ, ruffæ, variæ: vel à teſta, qua aliæ carent, teguntur aliæ, vnde nudas, & tectas cognominant: vel à regionibus, quod aliæ ſint vulgares, indigine, noſtrates, aliæ peregrinæ: vel victu, pręſertim ex plantis: adhęrent enim alię alijs quas appetunt,

tunt,

A unt, fico, lauro, aſphodelo, carduis, aut folijs gregatim, vt ait Plinius: Et forſan earum quæ- *Vita.*
dam gregatiles ſunt: aliæ vel omnino non ſunt, vel minus gregales: Vel à vita, ſeu locis, in
quibus degunt. & harum aliç latitant ad tempus, aliæ ſemper. Quæ exeunt, aliæ herbas
petunt humiliores, aliæ altiùs frutices, aut arbores ſcandunt: vel cibi ratione ad homines:
alijs enim veſcuntur, vt vulgaribus teſtatis maioribus, alijs abſtinent, vt minutis, & nudis
omnibus noſtri: in Africa enim aliud nudarum genus eſt. Quod ad differentiam attinet, *Magnitudo ingens.*
quæ à magnitudine dependet, Aelianus in mari rubro cochleam naſci teſtatur cùm ſpe- *lib. 11. c. 21*
cie pulcherrima, tùm maximam, teſta purpurea, & in eius medio ſpira, ſiue voluta mira co
lorum varietat e, & veluti floribus natiuis diſtincta. Sertum (inquit) diceres ſummo artifi-
cio, & ornatu contextum è floribus multiiugis, viridibus, aureis, rubicundis, per æqua di-
geſtis interualla. Et Petrus Gyllius ait ſe vidiſſe cochleam marinam, quæ ad eam magni-
tudinem aceederet, vt tantum vini caperet, quantum piſcator exſiccare vno prandio poſ-
ſet. In Aegypti Nilo grandiſſimæ feruntur vocales vlulantium expreſſa ſimilitudine. E cõ-
trario And. Matthiolus refert in doctiſſimis ſuis commentarijs in Dioſcoridem in agro
Romano cochleas quaſdam eſſe paulò maiores lupinis, quæ autumno quorundam car-
B duorum caulibus aceruatim cohærentes innumerç videantur. Hæ fortè fuerint, quæ à Pli- *Minutæ quæ Plino.*
nio minutæ dicuntur, quas tamen aliàs ſimpliciter ita nominat, aliàs latas, lõgaſuè cogno-
minat, nominat verò latas aliquoties, vt inter remedia patebit. Zoographus quoq; apud
ſuos (Heluetios) in terra, vt hortorum, & in collibus apricis exiles quaſdam teſtas cochlea- *Strõbi terreſtres.*
rum inueniri tradit in mucronem turbinatas, plerumq; ſemper vacuas: ſed animal in eis
deprehendere non meminiſſe: Strombos terreſtres (inquit) dixeris. Præter latas in figurç *Echinophori.*
diſcrimine etiam oblongæ ſunt, atque inter has, quibus (vti Vuottonus notat) tubæ loco
vtuntur tubicines: Echinophoros vocant, aliqui eclinophoros. Sunt autem hæ marinæ, ex
quibus etiam dantur rotundæ in oleario vſu, quibus ſcilicet oleum effunditur, & pentada-
ctyli & quibus clauicula in acutiſſimũ acumen intorquentur. Eiuſcemodi figurç cochleas,
nimirum oblõgas fortè omnes Strombos eſſe dicemus: obtuſiorum verò, & rotundiorum
pleraſque vmbilicos, præſertim quæ magnæ non ſunt, vt oleariæ. Inter terreſtres cochleas *Coloris differentia.*
reperiri albas, nigras, magnas, paruas, mediocres annotauit Matthiolus, & ante eum Alber
tus limacem inueniri ait, albam, rubeam, croceam, & nigram. Sed Albertus limaces cum
teſtudine confundit. Tamen Adamus Lonicerus Limaces ruffos, alios nigros conſpici etiã *Teſta.*
C ſcribit. Teſta carentes limaces hìc excludimus, cùm de ijs inter inſecta actum ſit, & hìc tã-
tùm de teſta opertis dicẽdum. Ariſtoteles cochleas terreſtres teſta intectis annumerat, ea- *Pomatiæ quæ.*
rumq; carnem penitus includi aſſerit, nec vlla ex parte conſpici, excepto capite. κοχλίας
πωματίας, cochlea opercularis dicitur, gypſeo operculo per hyemem: Italicè lima-
ga delle vigne interprætantur. Bellonius perperã ſcribit pomacea, & eius magnitudinem
rarò excedere ait cancellum, qui teſtas vacuas ingreditur. Penes loca, permulta quidem *Lib. 2. c. 11*
ſunt cochlearum genera, at tria potiſſimùm apud Dioſcoridem, cui aliæ ſunt χερσαῖοι, ſiue
terreſtres, aliæ θαλάσσιοι, id eſt marinæ, aliæ ποτάμιοι, ſiue fluuiatiles. Marinas Braſauo- *In cõment. 2. Aph. 18.*
lus alias ait eſſe in teſtis, alias teſtis carere. Dioſcorides terreſtrium, quæ in Liguriæ alpi-
bus reperiuntur, pomatias appellari ab operimento ſuo: quæ verò ſylueſtribus frutetis, & *Seſili.*
ſentibus hçrentes, ſeſilos: Plinius etiam ſylueſtres; ita enim Maſſarius interpretatur, item
Braſauolus, & Zoographus, quorum omnium ego veſtigia libenter ſequor. Habemus, in-
quit Braſauolus, & ſylueſtres cochleas, ſeu arboreas, quæ frutetis adhærent, & ſentibus. *Sylueſtriũ differentiæ*
Ex his aliæ albæ ſunt: aliæ præter albedinem nigris, rubris vel luteis (punctis vel lineis)
impreſſç ſunt, & ferè opere vermiculato à natura elaboratæ. Demetrius Conſtantino- *Lib. 2. c. 71*
D politanus, qui de accipitribus ſcripſit, cochleam terreſtrem nominat. Matthiolus po-
matias cochleas, interpretatur vulgares noſtra maiores, quç præcipuè in cibum veniunt,
vt cùm ex deſcriptione, tùm ex figura adiuncta apparet, nec diſſentit Zoographus. Non
me fugit (inquit Matthiolus) quas Dioſcorides pomatias vocat, plurimas reperiri in mõ- *Pomatiæ vbi multa.*
tibus Tridentinis, viciniſq; alijs locis, & eas quidẽ præſtantiſſimas. Eruuntur enim è terra
hyeme, & frutetis vncis quibuſdam ferreis, prope fruticum radices terra circumfoſſa. Cõ-
cludũtur hæ contra frigoris iniuriã, quodã albo operimento, duro, gypſi ſpeciẽ referente;
ſicq; cõtectæ terra ſe cõdunt. Fit. n. ob hoc vt in cibis ijs longè ſuauiores, gratioreſq; habeã- *Latent, & quando.*
tur, deliteſcãtq; ſub terra, circũ fruticũ radices, Hetruria planè ignorat: cùm tñ & ibi eodẽ
modo ab his eruantur, qui alibi artẽ didicerunt. Hæc Matthiolus. Plinius etiam cochleas *Li. 8. c. 39.*
non ſolùm latere ſcribit, ſed inde etiã inter ſe diſtinguit, inquiens: Simili modo & cochleæ, *Cauaticæ cochleæ natura.*
(nimirũ, vt ſerpentes latent) Illç quidem iterum, & æſtatibus, adhærentes maximè ſaxis:
ut & iniuria reſupinatæ, auulſæq;, non tamen exeant. In Balearibus verò inſulis cauaticç

appellatæ, non prorepunt è cauis terræ: neq; herba viuunt, ſed vuæ modo inter ſe cohærẽt. F Eſt & aliud genus minus vulgare, adhærente operculo eiuſdem teſtæ ſe operiens: obrutæ terræ ſemper hæ, & circa maritimas tantùm alpes quondam effoſſæ, cæpere iam erui, & in Veliterno. Hæc ille. Varro differentias ponit penes regiones. Ait enim plura earum eſſe genera, vt minutas albulas, quæ afferantur è Reatino, & maximas, quæ de Illyrico apportantur, & mediocres quæ ex Africa afferuntur. Non quòd in his regionibus (inquit) quibuſdam locis eæ magnitudinibus non ſint diſpariles, nam, & valdè amplæ ſunt, quanquam ex Africa quæ vocantur Solitanæ, ita vt earum calices quadrantes octoginta capere poſſint: & ſic in alijs regionibus eædem inter ſe collocatæ, & minores ſunt, & maiores. Hæ in fœtura pariunt innumerabilia. Earum ſemen minutum, ac teſta molli, diuturnitate obdureſcit: Plinius cum dixiſſet Fuluium Hirpinum cochlearum viuaria inſtituiſſe, genera quoq; diſtinxiſſe illum earum notauit, ſeparatim (inquit) vt eſſent albæ, quæ in Reatino agro naſcũtur: ſeparatim Illyricæ, quibus magnitudo præcipua: Africanæ quibus fæcunditas, Solitanæ quibus nobilitas. Africanæ cochleæ vnum genus tectum eſſe, alterum nudum, apparet ex eodem Plinio, qui nudæ meminit in remedio ad dyſenteriam, alibi quoque Africanas laudatiſſimas eſſe ſcribit, & ex his (exin, legunt alij) Solitanas, Aſtypalaicas, Siculas modicas, quoniam magnitudo duras facit, & ſine ſucco: Balearicas, quas cauaticas vocant, quoniam in ſpeluncis naſcuntur. Laudatas, & ex inſulis caprearum. Quod ad Aſtypalaicas attinet, Stephanus Aſtypalæas quinq; numerat: vnam è Cycladibus, ſecundam oppidum in Coo: tertiam inſulam cum oppido inter Rhodũ, & Cretam: quartam, oppidum in Samo: quintam promontorium prope Atticam. Hinc cochleas Aſtypalaicas deriuant, ſicut ab Athenis Athenaicus, vt antepenultima per a ſcribi debeat, non per e, vel ae. Sed Plinius in octauo omnium laudatiſſimas in Aſtypalæa inſula eſſe ſcripſit, Dioſcorides Sardonicas, Africanas, Aſtypalaicas, & quæ in Sicilia, & Chio naſcuntur, & in liguriæ alpibus, pomatias id eſt, vt diximus, operculares cognominata. Strabo cochleas prædicat linuſias, ab agro cui nomen lino eſt, iuxta Pityuntem, medio inter Parianam coloniam, & Priapum ſpatio. Germanas cochleas nominat Demetrius, qui Græcè de accipitribus ſcripſit. Vegetius etiam in potione equi prophylactica inter cætera cochleas Germanas admiſcet. Nominatq; eaſdem Marcellus his verbis: Vuam caniculatam, & cochleam germanam combure, & contere, atque ex eo puluere mixto, pollice ſummo, vel certè cochleario, vuam ieiuno tange per triduum. An verò germanam cochleam à gente, & regione dixerint, an alio quodam ſenſu, Zoographus negat ſe habere quod affirmet. Africanas quidem cùm ad remedia requirit Marcellus, veras interdum (quas, & germanas, & genuinas dixeris) deligi G iubet. Sunt præterea cochleæ, quas aceratas Plinius vocari ait, latas, multifariamq; naſcẽtes, de quarum vſu ſuis ſe dicturum locis promittit. Sed cùm nuſquam alibi de aceratis meminit, latarum verò ſæpius, Zoographus non latè forſan aduerbialiter legendum exiſtimat, ſed latæ nomine adiectiuo fæminino plurali: vt aceratæ eædem ſint quæ latæ. Sic & Maſſarius legit: Sunt, & aceratæ (inquit) latæq; multifariam naſcentes. Inuenio item limacis genus cocaliam ab Ariſtotele vocari, inquit Maſſarius: Sed Ariſtoteles cocalium genere neutro dixit, & per κ ſimplex, non per duplex vt habet Vuottonus. Eſt apud Ariſtotelem (inquit ille) κοκκάλιον, apud Athenæum κόκκαλον (niſi in alterutro codicum inſit menda) Cochleæ genus, & vt videtur terreſtre Teſtaceum, à Limace diuerſum. Locus Ariſtotelis eſt in quarto capite libri quarti de hiſtoria animalium: Cocalia (κωκάλια, τὰ) vt quidam vocant, teſtis integuntur: eorum caro, vt & aliorum limacum terreſtrium, penitus includitur, nec vlla ex parte conſpicitur excepto capite. In eodem loco Ariſtoteles (quod per tranſennam dictum eſto,) eſſe ait inter cochleas, quæ intra ſe beſtiolas habeant ſimiles H gammaris puſillis, qui vel in flumine gignuntur; ſed ea differentia, vt præmollem intra ſuã teſtam carunculam habeant. Atque hæc de diuerſis cochlearum generibus.

Differẽtiæ à regionib. — *Li.9.c.56.* — *Africanæ. Li.30.c.6.* — *Aſtyphalaicæ.* — *Li.8.c.39.* — *Linuſia.* — *Germanæ.* — *Acerata.* — *Cocalium Ariſt.*

FORMA. DESCRIPTIO.

ARISTOTELI cochleæ, turbinatæ vocantur, earumque carnem penitus incluſam eſſe ait, nec vlla ex parte conſpici; præterquam capite. Plinius quoque cùm de turbinatis, ac poſtremo de echinis, & echinometris locutus fuiſſet; in eodem (inquit) genere cochleæ aquatiles, terreſtreſque, exerentes ſe domicilio, binaque ceu cornua protendentes, contrahenteſque: oculis carent: itaque corniculis prætentant iter. Quod poſtremum alibi etiam repetit his verbis: Cochleis oculorum vicem cornicula bina præ-

Turbinatæ dicuntur. Li.9.c.32. Cornicula. Oculis an careant. — *Li.1.c.37.*

A na prætentatu implent. Scaliger quoque negat cochleis oculos esse: itaq; neque visum, sed
pro visu tentamenta (vt eius quoq; verbis vtar) proportione puncti atrioris in summo cor-
niculorum: qualia fortassis puncta Plinius in trigesimo arenulas vocauerit: Cochlearum
in cornibus Arenulæ quæ inueniuntur, inditæ statim dolore liberant. Et aliàs in eodem
libro ait: Inueniuntur in corniculis cochlearum arenaceæ duritiæ. Eiusdem opinionis fuit
Albertus, oculorum loco cochleis cornua quædam mollia esse inquiens, & in ijs duo ni-
gra puncta, quæ visum quendam, & actum perficiant oculorum. Idem tamen Albertus non-
nunquam contrarium sensit, scribitq; testudinem (cochleam) & limacem oculos suos ha-
bere in summitate cornuum suorum, & cùm appropinquat aliquid (sunt eius verba) retra-
here oculum in cornu; cornua verò in caput, & caput in corpus: eodemque modo pecten,
ostreum, si quis digitos admoueat, subito claudere oculum; ex quo cognoscitur (inquit)
habere visum. Sic fere ille, atq; mihi planè videre videntur, nam mirum quàm solicita fue-
rit natura puncta ea, siue oculos conseruare. Inuenioq; etiam in antiquissimo grypho.

In lib. 1. de plantis.
Arenulæ q̃ in cornub⁹ cochlearũ.
An videãt & oculos habeant.

Ὄμματά τ' ἐκκύπτοντα προμήκεα κ' εἰσκύπτοντα.

Estq; vulgaris nobis imprecatio, *ti venga il cancro, doue hanno gli occhi le limaghe*, hoc est,
B augurор tibi cancrum, eo loco, quo oculos habent Limaces, siue cochleæ, augurantur au-
tem eo modo cancrum in cornibus: cornutos dici nihil ignominiosius ita enim vocantur,
quibus propria vxor imponit. Teucer denique limacem ad exemplum quæstionis ludicræ,
ita finit; animal sine pedibus, sine spinis, sine ossibus, crustatum (testaceum potius) oculos
nunc exerens, nunc retrahens. Videtur Plinius duo tantùm cornua tribuere. Ait enim
cornua data esse cochleis ad prætentandum iter; corporea hæc, sicut cerastis; aliquando &
singula (nimirum cerastis) cochleis semper bina, & vt prætendantur (protendantur legitur
in codice manuscripto) ac resiliant. Ceterùm quatuor habere videmus, magna duo quæ
posteriora sunt, & in quibus sunt quos vocauimus oculos, & minores totidem ferè in fron-
te, quibus forte quod obtus è admodum videat, iter prætenderit, hæc enim vltimum exe-
rit. Limax, inquit Albertus cornua quatuor habet, duo breuia, & duo longa: quæ extendit,
cùm progreditur: contrahit, cùm recolligitur in seipsum. Idem Albertus cochleam capi-
tis figura carere ait, cùm alioqui apud Plinium, capita cochlearum equorum capitibus
similentur: quo minus (inquit) miremur equorum capita in tam paruis eminere cochleis.
Massarius bouinam potius effigiem præferre asserit, ideoq; Veneris ab eiusmodi similitu-
C dine eas bubalos appellari. Omnes siliceo tegmine clauduntur, clauiculatim intorto, Te-
sta id vulgò vocatur, alijs tegumentum, & voluta à recentioribus quibusdam, cochlearis
testa à Budæo: cochlea synecdochicè à Celso, si bene memini, cùm ait serpere in cochlea,
(sic & conchyliorum κόχλας, hoc est, testas apud Pollucem legimus:) Sammonico, & Sta-
tio domus, Plinio etiam calyx, Dioscoridi χέλυφος, ὄστρακον Galeno, Testam verò hanc, siue
domum secum portat (vnde φερέοικον Hesiodus, domiportam Cicero vocauit) nulli videli-
cet fidens, sed semper metuens, ne sibi rapiatur, vnde eleganter Anaxilas Comicus dixit:

Definitio cochleæ.
li. 11. c. 37 Cornuũ numerus.
Caput an habeant. Lib. 6 c. 8.
Testa eiusque nomina.

Ἀπιστότερος εἶν τῶν κοχλίων πολλῷ πάνυ,

Οἳ περιφέρουσ' ὑπ' ἀπιστίας τὴν οἰκίαν.

Quod si testam detraxeris, aiunt cochleam hebetescere, atq; expirare. Albertus tamen te-
stas suas aliquando relinquere scripsit: & Zographus sese ait audiuisse circa initium Au-
gusti exire eas è suis testis, & nouis superinduci. Os eis inest, inquit Aristoteles, & dentes
acuti, breues, tenues, præduri, & quod interiacet dẽtibus carnosũ habẽt similiter, vt mollia,
& crustata. Et Plinius quoque cochleas dentes habere scribit; eiusque inditiũ esse, à mini-
mis earum derosam vitem. Promuscidem etiam inter aculeum, & linguam habent, autho-
D re Aristotele, & ori iungitur quasi ingluuies auium; à qua stomachus est, quem excipit vẽ-
ter, in quo situm est quod papauer vocatur, mox intestinum continuum tendit simplex,
originem à papauere illo ducens. Plura de cochleæ dentibus, linguæ ingluuie, vẽtre, & pa-
pauere leges apud eundem de partibus animalium lib. quarto, capite quinto. Porro om-
nes sanguine carent, ac repunt, tegmina sua, vt dictum est, secum ferentes. Vmbilicorum
(cochlearum) venter similis est gutturi auium teste philosopho. Membrana in gran-
diusculis vmbilicis (κόχλοις) à ventre gulæ attexitur continua, per quam meatus proli-
xior, albicans, colore similis superioribus illis mamillantibus corniculis (de quibus dixit
in turbinatorum genere, sub ventriculo statim esse binas, albas, solidasque) tendit. Ha-
bet etiam incisuras quales in ouo locustarum habentur: verum hoc albidum, illud rubi-
cundum est. Nullus exitus huic, nullum foramen postremum patet, sed prætenui mem-
brana cauo intus angusto continetur. Tendunt ab intestino ad imum nigrantia quæ-
dam aspera, atque continua, qualia, vel in testudine visuntur, sed minus nigra. Cæteri

Cochleæ præ infidelitate domũ portant.
Os.
li. 11. c. 37. Dentes. Promuscis. Intertora. Venter. Intestinũ. Papauer.
Venter auium gutturi similis.
Incisuræ veluti in ouo locustarum.

quoque vmbilici hæc habent eadem; ſed quo minores, eo minutiora. Hæc philoſophus in quarto de hiſtoria, capite quarto: vbi denique præterea vmbilicis albuginem à natura datam eſſe ait; Græcè eſt λεῦκον: id autem, inquit, tale quid eſſe in cochleis, quale quod vocatur ouum in biualuibus. Qui echineidem videre, limaci magnæ ſimilem eſſe dicunt teſte Plinio. Saliua cochlearum, quæ pūctis acu, vel ſtilo carnibus manat, à Græcis, vt inquit Galenus, myxa dicitur, hoc eſt, muccoſus lentor, ſiue mucor, mucuſuè.

Albugo. *Saliua Cochlearum.*

LOCVS.

Syluas amant terreſtres. *Li. 2. c. 24.*

SVPRA inter poſitas differentias, ex præcipuis fuit, quæ à loco ſumitur. Sunt enim marinæ, fluuiatiles, & terreſtres. Hæ poſtremæ ſyluas potiſſimùm amant, quod nobis ſcriptum reliquit Achæus apud Athenæum his verbis: Ἢ ποσοὺς δ' αἴτνη τρέφει κοχλίας κεράςας: vel quot cornutas cochleas alunt nemora. Vnde in conuiuijs, teſtante ibidem Athenæo, ſolet proponi hoc ænigmatis vice de cochleis.

Aenigma.

Ὑλογενής, ἀνάκανθος, ἀναίματος, ὑγροκέλευθος.
In ſyluis nata, ſpinis carens, exanguis, humida via incedens.

Antiſthenis dictum de Athenienſibus. *Lib. 8. hiſt. cap. 13.* *Vt in terra latitent.*

Vbi ſyluæ nomine ego accipio loca omnia arboribus, vel alijs ſtirpibus conſita, quibus victitant cochleæ. Quocunque verò eunt, ſuam ſemper domum ſecum ferunt, vnde domiportæ nomen, vt dixi, meruit: atque hinc eſt quod Antiſthenes ridere ſolitus ſit Athenienſes, quod eſſent autochthones, nempe quòd non aliunde eò commigraſſent, nec patriam ſedem mutaſſent vnquam: dicens hoc laudis illis eſſe cum teſtudinibus, cochleiſq; commune. Nam, & hæc animantia nunquam mutant domicilium, in quo naſcuntur. Ariſtoteles cochleas terreſtres hyeme latere ait; nec vllam ſanè eo tẽpore cernere eſt, ſed vere cum aër tepidior factus eſt è ſuis latebris prodeunt. Athenæus Theophraſtum citat de animalibus, quæ ſe abſcondunt, atque eum ſcribere cochleas hyeme latere, ſed æſtate magis; itaque plurimas prodire cum autumno pluit, illiſq; per æſtatem latibula quæri, & in terra, & in arboribus. Quo loco Caſaubonus, Ariſtotelis (Theophraſti, legitur apud Athenæum, vt dixi) inquit, qui affertur locus, dicitur extare ἐν πέμπτῳ περὶ ζώων. optimi libri habent, περὶ ζώων μορίων. Suſtulere vocem μορίων, qui animaduerterant in libris de partibus aſcripta verba non reperiri. Sunt enim ex tertio de generatione animalium. Integrum locum aſcribam quando ſententiam imperfectã hic lector inueniet. μόνον τῶν ὀστρακοδέρμων ἑώραται τὸ τῶν κοχλιῶν γένος, εἰδ' ἐκ τοῦ συνδυάζομαι ἡ γένεσις αὐτῶν ἐστὶν ἢ μὴ οὔπω ὦπται ἱκανῶς. Hactenus Caſaubonus. Vt modo vnde digreſſi ſumus, reuertamur, Plinius cùm dixiſſet viperam ſolam ſerpentium terra ſe condere, cæteras arborum, aut ſaxorum cauis. Et aliàs vel annua fame durare, algore modo dempto. Omnia ſeceſſus tempore veneno orba dormire: addit, Simili modo, & cochleæ: illæ quidem iterum, & æſtatibus, adhærentes maximè ſaxis, vt etiam iniuria reſupinatæ, auulſæque, non tamen exeant. Latent itaq; & hyeme, & æſtate, quod non meminit Ariſtoteles. Cùm enim tempus anni feruidum, & æſtuoſum eſt, ſiue cùm agri foris ardore torrentur, homines autem calore, & æſtu laborant, tum cochleæ in occulto deliteſcunt, ſuoq; ipſarum ſucco viuũt, niſi forte aliqui roris è cælo decidat, vnde Plautus:

Li. 8. c. 39. *Rore viuũt In captiuis*

Quaſi cùm caletur, cochleæ in occulto latent
Suo ſibi ſucco viuunt, ros ſi non cadit.

Lib. 3. de re ruſt. *ψεκάδιον quid.* *Grumus quid.* *Li. 10. c. 6.*

Ariſtias comicus quoque apud Athenæum de quodam qui captaret cochleas, inquit. καὶ κοχλίας, γενομένου ψεκαδίου, ἀνηγρεύετ' ἄν, καὶ λάχανα τῶν αὐτοχθόνων: quis enim neſcit hoc potiſſimùm tempore cochleas apparere: nam neque pluuiam concitatiorem, neque magnos calores ferre poſſunt: vt ſignificauit etiam Varro, cùm de illis alendis ſedulo multa præciperet, inquit enim, de ſede diſputans. Locus is melior quem, & non cocoquit ſol, & tangit ros. ψεκάδιον Græci vocare ſolent imminuto eo nomine, tenuem imbrem, & qui aliquo modo imitetur rorem. Cùm è terra erumpũt, exgrumare dicuntur, hoc eſt grumos eruere, & ex grumis exilire. Grumus enim terræ collectio eſt, à congerie dicta. Vtitur ea voce Varro in præcitato loco: Denique ipſæ exgruminantes ad propalam vitam diù producunt, cùm ad eam rem pauca laurea folia interijciant. Iam verò ex marinis quædam locum mutant. Author enim eſt Aelianus Perſarum regem cochleas Ponticas imitari, æſtiuos dies Suſis agentem, hybernos verò Ecbatanis. Etenim ad nuncupatam Propontidem calidam hyemant: æſtiuum autem tempus ad Aegialum agitant, inquit, propter molles auras, quas hoc mare eis afflat.

MOTVS.

MOTVS.

MOVENTVR omnes cochleæ, inquit Franciscus Massarius, & serpunt parte dextra, non ad vertiginem siue clauiculam, sed in aduersum. Sed Aristoteles hoc de Strombis scribit, & similibus turbinatis marinis: quærendumque si idem terrestribus quoque conueniat. Mouentur autem hæ, vt ait Albertus, contractione, & emissione corporis.

Li. 4. Hist. anim. 4.

COITVS. PARTVS. GENERATIO.

VNVM ex testatis cochlearum genus authore Aristotele coire perspectū est: sed an earum ortus per coitum fit, nondum satis exploratum haberi ait. Et alibi, vmbilicos (cochleas) pariter omnes sua oua habere videri scribit, verno, autumnaliq; tempore, quem fortè locum repetens Athenæus: Aristoteles (inquit) libro quinto de animalibus tradit vere, & autumno cochleas prægnantes apparere, solasq; ex omnibus testaceis in coitu videri cohærentes, ac congeminatas. Et Zographus Limaces quoque coire, & oua parere candida, magnitudine oculorum lucij piscis sese audiuisse refert: iisque incubantes aliquando reperiri mense Maio. Albertus verò ex putredine herbarū, & viscoso rore generari limaces voluit: viscositatemq; terrestrem circumquaque durescere in testam, in qua habitant. Vnde etiam limacem à limo dictum voluit, & aliàs, in limo quidem (inquit) & generantur & nutriantur: cuius ego sententiæ facilè subscripserim, & Ioannes Bapt. Porta limaces quòd ex limo, & putrescentibus aquis orirentur, vitam breuiorem reddere affirmat. Plinius scribit cochleas hyberno tempore nasci. cæterùm hyeme tantùm oriri non facile crediderim, neque etiam ille hoc ait, nam & aliàs lactucis eas innasci testatur: item alibi: limaces (inquit) nascuntur in vicia, & aliquando è terra cochleæ minutæ, mirum in modū erodentes eam. Vt vt sit, imber maximè facit ad earū ortum, quòd obscurè admodum innuit etiam Plutarchus, Cochleas si quis imbrem facere, non præcedere putat, & indicium eius esse, fallitur. Notandum maximè quod scribit Massarius: Limax testa detracta hebetescit, processu vtique temporis id quoque in aureliam transit, vt eruca, atque immobile viuit. Sed quidnam ex eo animalis pennati oriatur, compertum non adhuc est.

Lib. 3. de gener. c. 11
An ortus p coitum.
Oua quando habent.
Lib. 5. Phytogn. cap. 4
Vita breuis.
Li. 9. c. 51.
li. 19. c. 10
Imbre maximè generari.
Lib. 3. Sympos. quæst. 2.
Limacis metamorphosis.

VICTVS. EDVCATIO.

RORE victitare cochleam volunt, more cicadarum, quare forte ex Phyllio poëta illud citauit Athenæus.

> Οὐκ εἰμὶ τέττιξ, οὐδὲ κοχλίας, ὦ γύναι.
>
> *Non sum cicada, neque cochlea, ò mulier.*

Et Marcellus Empiricus ex amputato capite cochleæ matutinum rorem pascentis remedium quoddam dictat. Meminit eiusdem parasitus quidam apud Plautum, dicens:

> *Quasi cum caletur, cochleæ in occulto latent*
>
> *Suo sibi succo viuunt, ros si non cadit.*

Solo autem rore non viuunt, quod vel ipsæ testantur cùm sub noctem potissimùm exeunt ad pastum, vt rusticis notum est, qui post pluuias æstiuas, ac autumnales accenso eas lumine captant. Plinius testatur cochleas in Campania mirè caulem asphodeli prosequi, & sugendo arefacere: & antè ficum eas infestare scripserat: & Theophrastus, scabies (inquit) & cochleæ adnasci solitæ ficorum peculiares morbi sunt. Quem locū sic transtulit idem Plinius: Impetigo, & quæ adnasci solent cochleæ, peculiaria ficorum vitia, nec vbiq; sunt enim quædam ægritudines, & locorum. Alibi vt dentes habere eas testatur, indicium illius esse ait à minimis earum derosam vitem. Habebant veteres sua viuaria, in quibus cochleas saginabant, quod non semel nobis testatum reliquit M. Varro, vt cum ait: Leporarij alterum genus illud venaticum, duas habet diuersas species; vnam in qua est aper, caprea, lepus: alteram item extra villam, quæ sunt, vt apes, cochleæ, glires. Et alibi. Titus Pompeius in Gallia transalpina, tantum septum venationis habere

Rore victitant.
In captiuis
Asphodeli caulem appetunt.
li. 22. c. 22
li. 17. c. 24
Ficos vastant.
Li. 1. Hist. cap. 16.
Vitem derodunt.
Viuaria cochlearum apud veteres.

habere dicitur, vt circiter triginta millia paſſuum locum incluſum habeat: præterea in eodem conſepto habere ſolet, de animalibus cochlearia, & alucaria &c. Cochlearum verò

Li.9.c.56. Qui prim' cochleas ſaginarii.

iſta viuaria inſtituit teſte Plinio Fuluius Hirpinus in Tarquinienſi paulò ante ciuile bellum, quod cum Pompeio Magno geſtum eſt, diſtinctis quidem generibus earum: quin & ſaginam earum commentus eſt, ſapa, & farre, alijſque generibus, vt cochleæ quoq; altiles ganeam impleret: cuius (inquit) artis gloria in eam magnitudinem perductæ ſint, vt octoginta quadrantes caperent ſingularum calices. Hucuſq; Plinius, authorem citans M. Varronem: Quod autem Plinius, inquit Pet. Bellonius de cochleis altilibus ait, id ni fallor de marinis eſt intelligendum. Nam neque Illyricæ, neque Africanæ, aut Solitanæ, terreſtres

Fluuiatiles virus olēt. Contra Bellonium.

eſſe cenſentur, ac (aut) fluuiatile. Omne enim fluuiatilium cochlearum genus (κοχλίας Græci vocantur) virus olet. Præterea terreſtribus viuaria non inſtituũtur. Sic ille. Sed cochleas altiles in viuarijs apud Romanos, non marinas, vt ineptiſimè putauit Bellonius, ſed terreſtres fuiſſe, vel cæcus cùm ex Plinij, tum ex Varronis verbis videat. Idoneus ſub dio, inquit Varro, ſumendus eſt locus cochlearij: quem totum circum aqua claudas, ne quas ibi

Locus apt' ad alendũ.

poſueris ad partum, non liberos earum, ſed ipſas quæras. Aqua, inquam, finienda ne fugitiuarius ſit parandus: locus is melior, quem, & non coquit ſol, & tangit ros. Qui ſi naturalis non eſt (vt ferè non ſunt in aprico loco) neque habeas in opaco, vt facias, vt ſunt ſub rupibus, ac montibus, quorum alluant radices lacus, ac fluuij, manu facere oportet roſcidum: qui fit ſi eduxeris fiſtulam, & in eam mammillas impoſueris tenues, quæ eructent aquam, ita vt in aliquẽ lapidem incidat, ac latè diſſipatur. Paruus ijs cibus opus eſt, & is in ſine mi-

Cibus.

niſtratore. Et hunc, dum ſerpit, nõ ſolùm in area repit, ſed etiam ſi riuus non prohibet, in parietes ſtantes inuenit. Denique ipſæ exgruminantes ad propalam vitam diu producunt, cùm ad eam rem pauca laurea folia interijciant, & aſpergant furfures non multos. Itaque coquus has viuas, aut mortuas coquat, plerumq; neſcit. Hucuſque Varro, notandum ita q in loco Plinij præcitato eum omnia quidem ferè ex Varrone tranſcripſiſſe, ſed poſtremum illud non verè, saginandi arte cochleas ad eam magnitudinem perductas, vt octoginta

Solitanæ quantæ magnitudinis.

quadrantes caperent ſingularum calices, non enim hoc de altilibus Varro, ſed ſimpliciter de Solitanis dixit, quæ in Africa tantæ proueniant. Cæterum Fuluius Hirpinus hic fuit, qui (vt meminit Plinius in octauo) primus togati generis ſuum, cæterorumq; ſyluestrium

Li.3.c.12. Leporariũ Q. Fuluij. Lib.3. Saturna. c.13

animalium viuaria inſtituit. De hoc & alibi Varro. Quintus Fuluius leporarium dicitur habere in Tarquinienſi ſeptum, iugerum quadraginta: in quo ſunt incluſa, non ſolùm ea quæ dixi, ſed etiam oues feræ, etiam hoc maius hic in Statonienſi: & quidam in locis alijs. Deinde de T. Pompei ſepto ſubiungit, in quo is cochleas habuerit altiles, vt ſuprà recitauit. de Fuluio id non dicit, vt in hoc etiam fortè memoria, aut feſtinatione lapſus ſit Plinius. Cæterùm cochlearum hæc ſaginatio non multum temporis durauit, Macrobij ſæculo ignota. Is enim, ſi cui (inquit) mirum videtur, quòd ait Varro lepores ætate illa ſolitos ſaginari, accipiat aliud quod maiore admiratione ſit dignum, cochleas ſaginatas, quod idem Varro refert: Plinium quidem de terreſtrium ſaginatione locutum, Platinæ etiam, Grapaldo, & Zoographo viſum eſt.

EPITHETA.

ANAXILAS cochleam φερέοικον vocat, id eſt domiportam. Eadem voce (vt diximus) teſte Athenæo vſus fuit antiquiſſimus Heſiodus. Alijs Græcis, vt Achæo etiam dicitur ænigmaticè, ὑλογενής, ανάκαθος, ἀναίματος, ὑγροκέλευθος. Ὑλογενής Cicero interpretatur terrigenam, quod non ex coitu, ſed ex terra limoue (vt hæc τῆς ὕλης nomine accipiamus potiùs quàm ſyluas) oriantur. Zoographus autem id epitheton tã marinis, quàm terreſtribus conuenire putat: cæterùm ὑγροκέλευθος marina dicitur, quòd per humorem

Lib.2. de diuinat.

repat, nam & ipſius maris periphraſis eſt ὑγρὰ κέλευθα: terreſtris verò à molli inceſſu. ὑγρὸν enim pro molli vſurpatur. Vertit itaque Cicero terrigenam, herbigradam, domiportam, ſanguine caſſam potius quàm hominum more cochleam. Addidit autem ſanguine caſſam (inquit Maſſarius) vt excluderet ab hac deſcriptione teſtudinem ſanguine compotem. Κοχλίας κεράστας, id eſt cornutas idem Achæus cognominat. Animalculum enim

Cornutæ cur dictæ Cochleæ.

hoc minutila in inceſſu protendit cornua, viæ indices, in eis geſtans oculos. Athenæus alibi etiam alium, ceu gryphum, qui fere ex meris epithetis conſtat, recitat ex Teucri definitionibus. Ζῶον ἄπουν, ἀνάκανθον, ἀγρεῖον, ὀστρακόνωτον. Ὄμματα τ' εἰσκύπτοντα προμήκεα.

Sed

A Sed alterutro loco ἐκκύπτοντα legendum Ο' ϛραχύνωτον hìc aliqui non rectè crustatum ver-
tunt, cùm cochleæ intertestata sint. Gyraldus sic transtulit:

Exos est aimal, pedibus sine, & sine spinis
Testea terga, oculos producens, atque recondens.

ANTIPATHIA. VT ABIGANTVR.

LAcertis inimicissimum genus Cochleas esse habemus apud Plinium. Simiam timere limaces aiunt, nam si circumponantur ei, comprimere se, metuere, nec audere contingere. Massarius ubi sit Limax, neq; suem esse, neq; perdicem ait: omnes enim limaces ab his edi. Sed, & Athenæus perdices in Sciatho insula Cochleas deuorare testatur. Et Aelianus Perdices, & Ardeas hostes suos à Cochleis agnosci scribit, & fuga sibi cauere. At qui è Cochlearum genere Ariones vocantur, naturali quadam calliditate iam dictas B aues decipere, & eludere: Egressos enim testis suis absq; metu pasci. Aues verò ad testas vacuas frustra aduolare: & cum inanes viderint, tanquam inutiles abijcere, & se recipere aliò, redire illos ad suam quemque domum, & cibo iam saturum; & dolo suo incolumem, Eodem Aeliano authore, lari aues, sublimes Cochleas surripiunt, ac ex alto deijcientes, magna vi ad saxa allidunt. Tradit Albertus sale super Limacem proiecto totum liquescere ferè, & in aquam viscosam conuerti, quod idem vrina quoque præstat propter salsedinē. Contra Cochleas amurca recens, vel ex cauernis fuligo spargitur cùm in hortis, tum alijs in locis.

Li.8.c.39.
Simæ Limaces metuunt.
Perdices vbi Cochleas deuorēt.
Li. 10.c.5.
Ariones Cochleæ.
L.3.c.21.
Sale liquescunt limaces.

MORALIA.

PER Cochleam diuinæ lectionis interpretes ferè omnes animum terrenis affectibus mancipatum intelligunt, inde similitudine libenter sumpta si quem sensui deditum, vt voluptatibus brutorum instar inhæsit ātem ostendere voluerunt. Parasitos verò Plautus eleganter Cochleis comparat, qui C cùm diuites per æstiuos calores rus eunt, suo vt Cochleæ, eo tempore sibi succo viuunt: Inquit itaq; parasitus:

Vbi res prolatæ sunt cùm rus homines eunt,
Simul prolatæ res sunt nostris dentibus:
Quasi cùm caletur, Cochleæ in occulto latent,
Suo sibi succo viuunt, ros si non cadit,
Item parasiti rebus prolatis latent
In occulto victitant miseri succo suo.
Dum ruri rurant homines, quos liguriant.

Scribit Epictetus, vt citat Stobæus in sermone de temperantia, cicadas animalia musica gaudere, calore, & excitari solis ardore, vt in ipso cantillēt: Cochleas cōtrà animalia muta, & à musis aliena gaudere irrigatione: elici à rore, eiusq; gratia prodire: Quamobrem (inquit) si volueris vir esse musicus, & concinus. cum tibi vino irrorata fuerit anima, tunc ipsam non sines egressam inquinari, sed cùm in consessibus à ratione fuerit accensa, tum vaD ticinari eam, & canere iustitiæ oracula iubebis. Hæc ille: Pro Græcis verbis ab initio Οἱ τέττιγες μεσικὸι, οἱ κοχλίαι ξηρὸι: quoniam, & manifesto falsa sunt, & cum sequentibus non congruunt, legendum, Οἱ Τέττιγες ξηρόι καὶ μεσικόι; οἱ κοχλιαὶ ὑγροὶ καὶ ἄφονοὶ.

Terrenis affectib. mancipatus.
In Captiuis Parasiti Cochleæ comparati.
Cicadæ, & Cochleæ.
Cicadæ musicæ, taciteque Cochleæ.

SYMBOLICA.

ANtonius Ricciardus Brixianus hæc sex symbola ex alijs ānotauit: Cochleæ duæ trahentes post se testas suas in modum currus compactas, super quas iacebat vir auriga cum habenis in manu, cū quibus regebat Cochleas tāquam equos, & cū inscriptione, festinate, significant prudentiā. 2. Cochleę per se significant tarditatem. 3. Cochlea in seipsa cōclusa, cum verbis, proprio alitur succo, significat mulierem, quæ suo sit contenta marito. 4. Cochlea montem ascendens cum verbis, non temere, significat hominem, qui prudenter, & opportunè negocium aliquod magnum aggreditur, facilè, & commodè fieri voti compotem. 5. Cochleæ

Prudentiæ symbolum.
Tarditatis
Mulieris suo contentæ viro.

quarum

Cognitionis arcana angelorũ.

Animi terrenis affectibus mãcipati.

quarum exemplar à templo Salomonis sumptum est, & sunt viæ muris interuolutæ latenter, significant cognitionem arcanam singulorum, quam soli qui ad cælestia gradiuntur, agnoscunt, 7. Cochlea significant animum terrenis affectibus mancipatum, quòd ea sit ita domui suæ affixa, vt assiduè illam portet: de qua significatione etiam suprà diximus. E

ÆNIGMA.

GRIPHVS de cochlea legitur Theognidis, qui talis est.

> Ἤδη γάρ με κέκληκε θαλάσσιος εἴκαδε νεκρὸς,
> Τεθνηκὼς ζωῷ φθεγγόμενος σόματι.

Sentit; autem de cochlea testante etiam Athenæo, Gyraldus hos versus in libro ænigmatum sic transtulit.

> *Mortua concinit pelagi de fluctibus orta,*
> *Mortua, quæ viuo me vocat ore domum.*

VSVS IN CIBIS. F

In cibo antiquis fuisse.

COCHLEAS Romanis in cibum cessisse ex cochlearis, quæ instituebãt, vt ex Plinio, & Varrone diximus, satis est manifestum, vbi etiam dicebamus eum vsum tempore Macrobij ferè extinctum fuisse: quòd fortè etiam voluit dicere Martialis in decimoquarto, dum canit:

> *Dum pinguis mihi Turtur erit, Lactuca valebis,*
> *Et cochleas tibi habe, perdere nolo famem.*

Vt conseruentur.

Nostro verò tempore in Italia quouis ferè anni tempore eduntur. Suntq; qui colligant in autumno tempore pluuio, seruentq; in cælla aliqua vbi strati sint furfures, vel arena, vt purgentur: deinde parietibus, & passim se affigentes per hyemem relinquant, vt verno, & quadragesimalis ieiunij tempore in cibum veniãt. Non ita pridem apud Heluetios, teste Zoographo, mensis quoque ganeonum quæri cœperunt. Alibi tamen etiam è suis, & quæ eis cisalpinæ sunt regionibus colligi, & trans alpes vehi Italiam versus audiuisse se ait. Belgæ, vt audio, ab earum esu prorsus abstinent, ac potissimum Hollandi, apud quos neminem aiunt ne manibus attingere, tantum abest, vt edant. Quod ad carnis bonitatem attinet, sunt, qui laudent, suntq; qui abijciant, sunt qui loci ratione distinguant. Cornelius Celsus cochleas boni succi esse author est. Alibi puros ait ex media materia pisces stomacho aptos esse, ostrea, pectines, murices, cochleas. Et rursus: Minimè (inquit) intus vitiãtur (idest minimè in ventriculo corrumpuntur) aues, bubula, omnisq; dura caro; omnia salsamenta, cochleæ, murices. Eodem teste cochleæ aluum mouent, interq; ea numerantur, quæ imbecillissima materiæ sunt, id est, quæ minimum alunt. Quod postremum equidem nõ probarim, omnes enim Cochleæ duræ & concoctu difficiles sunt, si tamen rectè concoquantur, vberrimè alunt. Super qua re audiamus veteres Dura est cochlearum terrestrium caro (inquit Galenus) Græcis vbiq; in quotidiano mensarum vsu, eoque concoqui pertinax: eadem tamen si cõcoquatur, valentissimè nutrit. Succus earum vt testaceorũ in aquis ventrem subducit, quamobrem aliqui conditis eis cum oleo, garo, & vino, iusculo inde facto vtuntur ad aluum subducendam. At si nutrimenti tantùm gratia carne earum vesci libuerit: in aqua prius feruefacito; eaq; pòst effusa, rursus in altera elixato: deinde decenter condiens tertiùm decoquito, vsque dum caro tota præ teneritudine intabescat. Nam hunc in modum præparata, vt aluum retinet, ita alimentum non cõtemnendum corpori præstat. Ita quoq; Archigenes apud eundem de compos. medic. secundum loca, vbi de stomacho affecto loquitur, ab exolutione, & deliquio animi resocillabis, inquit, panem in vino diluto exhibendo, aut aliud quippiam ex his quæ aceruatim reficere vires possint, vt sunt oua sorbilia, bulbi, cochleæ. Sed vinum aceruatim reficit vires, quod subtilitate sua illicò pene trat; oua etiam tum facilè concoquuntur, tum probè, copiosèq; alunt: bulbi, & cochleæ, vt crassioris succi sunt, ita ventriculo immorantur diutius. sed quia solidus alimentum præstant, & cochleæ insuper nõ facilè corrumpuntur in ventriculo, vires eius confirmare possunt. Alioqui enim tardius, & paulatim alunt, (ac difficilè coquuntur) bubula, cochleæ, spondyli, vt idem Galenus annotat in commentis suis in aphorismos Hippocratis. Quæ quoque sententia est doctissimi Mercurialis in varijs lectionibus hunc eundem locum annotantis: Archigenes, inquit, cum curationem eorum institueret, qui præ fame in animi deliquia

Hollandi ijs abstinẽt.

Aluum mouent.

Parũ alunt.

Dura earũ caro.

Lib. 3. de aliment. facul. c. 2.

Nutrimenti gratia quomodo ijs vescendum.

Alimẽti solidi sunt.

Mercurialis de cochleis opinio.

Lib. 1. Var. lect. c. 5.

G H

A deliquia incidunt (vt scribit Galenus) præcepit, quàm primùm viribus reficiendis incumbendum esse,& ideo iam soluto deliquio ea illico exhibẽda, quæ bellè nutrirent,& statim, ac confertim corroborarent; qualia sunt oua sorbilia, panis cum vino, Cochleæ, & Bulbi. Quo in loco vehementer suspicor mendum aliquod latere; quoniam illa quæ ἀθρόως, siue aceruatim nutrire possunt, omnia multùm,& cito in parua mole nutriunt. Cochleæ verò, & Bulbi, tametsi nutrimenti multum corporibus præstare valeant, nihilominus tardissimè, & sensim alimentum suum membris impertiunt: vt hac ratione Galenus apertissimè neget ea aceruatim nutrire. Accedit his, quod Aetius hæc omnia ad verbum transferens, Cochleas, & Bulbos non habet; sed loco earum halicam cum vino posuit, quemadmodum etiam apud Galenum ipse legendum puto. Nec obstat quòd paulò suprà Archigenes pro stomachis Cochleas, & Bulbos (sicut & Diphylus apud Athenæum (probarit, quoniam, (vt illi) ad corroborandum ventriculum, pro quo ibi laudantur, valent; sic ad reparandas statim vires minimè congruunt. Hæc Mercurialis. Psello quoq; Cochleæ, & Limaces difficulter concoquũtur: & quidam apud Athenæum, si bene memini, cibi (inquit) qui aliquid viscosum habent, vt oua acrocolia, Cochleæ, περιγράφουσι τὴν πολλὴν βρῶσιν, hoc est, cibi

Galeni locus suspectus.

Li. 2. Apohrism. 18.

B auiditatem prohibent, vel potiùs, ne quis denuo nouum capere cibum statim indigeat, & succi suo lentore inhærent, aliosq; quosdam succos comprehendunt. Inuenio etiam apud Heraclidem eadem quæ nominaui alimenta (oua, Bulbos, Cochleas, & similia, modicè glutinosa scilicet) semen augere videri, vbi notãdum ꝰ dictionem negatiuam auferendam esse. Alexis enim quoq; apud Athenæum eadem hæc tria cum Buccinis, & Acrocolijs, idest runculis suillis, inter ea quæ Venerem mouent, recenset. Cæterùm carnes Limacum an præ cæteris sint laudandæ, disputat Petrus Aponensis in quæstionibus suis, quæst. 68. Cochleæ omnes, inquit Matthiolus, in vniuersum, licet colore, & magnitudine differant, eandem naturam obtinent. Si verò aliquo pacto inter se differunt, id natalis soli causæ ascribitur: nam quæ in apricis admodum locis, odoratis victitant herbis, ijs sanè præstant, quę in opacis degunt, ac palustribus. Id enim gustu facilè deprehenditur, quòd hæ, vel insipidæ habeantur, vel palustrem resipiant limum: illæ verò sapidiores, esuiq; gratiores existant. Quandoquidem absynthium depastæ, amaritudinem reddunt; sicuti quæ serpyllum, pulegium, calamintham, origanum, (petroselinum, fœniculum, stichadem, Amatus Lusitanus) aliasq; odoratas herbas assumunt, odoris gratia commendantur. Hæc Matthiolus.

Meliores quæ sint.

Lib. 2. c. 8.

C Dioscorides terrestres Cochleas stomacho vtiles esse scribit, & non facilè corrumpi. Optimas Sardonicas, Aphricanas, Astypaleicas, & quæ in Sicilia, ac Chio gignuntur, & quæ in Liguriæ alpibus, pomatię, id est, operculares, cognominantur: Marinam stomacho idoneã, & facilè aluo excerni: fluuiatilem virus olere: quæ verò vepribus, frutetisq; glutinata cohęret, quam vocant nonnulli sesilon, ventrem, & stomachum turbare, vomitiones excitare. Plinius verò nullas cibis gratas esse author est, neq; veteres, neq; recentes. fluuiatiles, & albas virus habere; nec non syluestres (hoc est, vt exponit Dalechampius stomacho inutiles,) aluum soluere: item omnes minutas. Contrà marinas stomacho vtiliores, efficacissimas tamen in dolore stomachi. Laudatiores tradi, quæcunque viuæ cum aceto deuoratæ. Galenus etiam diuersis in locis, vt in Elencho suo annotauit Brasauolus, Cochleas docet esse crassi succi, sanguinem crassum, ac nigrum generare; victum esse Alexandrinorum, vires reficere posse, cibum esse hyemis, à multo earum esu cauendum senibus, nõ admittendas epilepticis; stomachis conuenire, tota substantia iecori conferre videri, denique carnem earum astringere, sed ea emplastica potiùs, quàm astrictoria fuerit. Notauit ex eodem Galeno Cælius Rhodoginus, in Alexandria Aegypti salsamenta, & limaces, quosdam

Terrestres stomacho vtiles.

Victus Alexandrinorum.

Lib. 2. ad Glaucon.

D etiam Asininas carnes edere, vnde (inquit) elephantiasim eis frequentem esse contingit. Marinæ in Italiæ mediterraneis, scribente Matthiolo per quam raro in cibos veniunt, ijs verò, qui maris litora inhabitant, frequentiori vsui esse. Eæ potissimùm aluum mouent propter salsuginem, quare etiam cito deijciuntur; nec tamen vniuersim, aut citò nutriunt, sed paulatim, ea scilicet sua parte, quæ à superfluo eijciendo, vel eiecto seiungitur, & remanet. Alij aliter eas edunt, præparantq; ad edendum. Nicolaus Massa cùm sua eas humiditate, & lentore nutrire dixisset, & agere resistendo acrimoniæ caloris infixi membris. Eduntur, inquit, elixæ, saccharo, & cinnamomo aspersæ; raro tamẽ quia difficilis coctionis sunt. Platina verò coqui multifariam posse ait. Iactas in vas, vbi modicum aquæ insit, per noctem, aut diem reponi iubet, cooperculo addito ne prodeant, purgari vehementer. Esse qui eas lacte per noctem pascant, & purgent; Illatas deinde in cacabum, cum recenti aqua ad focum tam diu retineant, quo ad semicoctæ, ac bene spumatæ fuerint. Ex Cochleis verò erutas, ac primum ex aqua calida bene lotas, deinde ex aceto, & sale confricatas, rursumq;

Elephãtiasis cur Alexandriæ frequens.

Coqui multifariam.

lotas

lotas,ac farinę inuolutas,in feruenti oleo,aut aliquamine eſſe frigendas:frictas aut mentha ſylueſtri,allio, pipere,croco, tunſis,& agreſta diſſolutis, aut ſalſa viridi ſuffundi iubet. Et Cochleas ſi ſine multo allio, aut moreto fuerint,boni alimẽti eſſe,pectori,& pulmoni opitulari; hepar,eius fibras laxando iuuare, hecticiſq; prodeſſe. Noſtræ mulieres, inquit Muſa Braſauolus, qui Ferrariæ vixit, ſecretum quoddam cocturæ genus ſciunt, quo adeo tenellæ efficiuntur, vt in ore liqueſcant, & nihil calloſitatsi habere videantur. Sic ille,ſed ſecretum non explicat. Tribus ferè modis Bononiæ coqui communiter aduerti: vel enim elixas vnà cum iure quodam ex petroſelino contuſo, ac aromatibus condito, maximè pipere, apponuntur, vel cum ſalſa viridi, vel frixas tantùm in oleo inferunt. Ex Apitij libri ſeptimi, capite decimoſexto, In Cochleas lacte paſtas: Accipies Cochleas, ſpongizabis, (ſpongia deterges, & emundabis:)membranam (pelliculam, & operimentum quod Conchæ foramen operit,& claudit,) tolles, vt poſſint prodire: adijcies in vas lac, & ſalem vno die: cæteris diebus in lac per ſe: & omni hora mundabis ſtercus,cùm paſtæ fuerint, vt non poſſint ſe retrahere, ex oleo friges: mittes œnogarum. Similiter,& pulte (farre in farinam redacto,& in pultis modum cum lacte, aut ſapa confecto,) paſci poſſunt. Cochleas ſale puro,& oleo aſſabis:laſere,liquamine,pipere,oleo ſuffundes. Aliter. Cochleas aſſas, liquamine,pipere,cumino,ſuffundis aſsiduè. Aliter. Cochleas viuentes in lac ſiligineũ (ſiligenea farina nutritum,& mixtum) infundis: vbi paſtæ fuerint, coques. Cæterùm Marcellus Virgilius Cochlearnm eſum improbat, cuius verba hìc pro epilogo addam, vt ij qui ſummoperè Cochleis delectantur, ſciant eſſe qui negligant, ac ijs abſtineri velint. Quis crederet (inquit ille) fuiſſe veteribus Cochlearum viuaria? nec minus quàm murænas, & Oſtrea antiquorum ganeam impliſſe animal, quod non ſatis adhuc nouerimus quale ſit, & quos vſus humano generi habeat, niſi quæ ſolet varios,& abſurdos prægnãtium modo rerum appetitus excitare in nobis,copia:& quod ex copia fit faſtidiũ, tam inutilem homini commendaſſet:nec aliter quàm vt in ſacietate meliores cęnę ſalagama,gara,& oleas petere ſolemus. Sic meliorem ex mari piſces faſtidientes mucoſum Cochlearum callum in cœnis amare coegiſſet, & vt pinguiores toto anno nobis eſſent gratiſsimis homini cibis in viuarijs etiam paſcere docuiſset. Hæc ille. Plinius quoq; enumeratis prius omnibus generibus, nullas,aut veteres,aut recentes cibis gratas eſſe author eſt.

In comment. Aphoriſ. 2. cap. 18.

Lacte vt paſcantur.

Pulte vt paſcantur.

Eſus earũ improbatur.

Lib. 30.

VSVS IN MEDICINA.

COchlearum vſum apud priſcos medicos Romanos,Græcoſq; in medicina fuiſſe, facile ex hiſce M. Tulij verbis colligere licet: Vt ſi quis medicus ægroto imperet, vt ſumat terrigenam, herbigradam, domiportam, ſanguine caſſam &c. Variumq; Cochlearũ,cùm integrarum,tum partium earundem apud authores vſum inuenio. Dolores in primis ita mitigãt, vt etiam qui dentes infeſtant, ſedare valeant. Zographus Cochleas noſtrates minutas, & inanes colligi iubet, & in mortario marmoreo diligenter teri, deinde puluere ipſo molliſſimo dentes perfricari, atq; eo facto dolorem abire. Et apud Aetium Aſclepiades carnem Cochleæ terreſtris acopo cuidam,ſiue vnguento ad ſedandos dolores admiſcet; item Serenus capiti medendo,ait:

Profuit & Cochleis frontem tractare minutis.

Marcellus Cochleæ matutinum rorem paſcentis caput præciſum, & in linteolo licio alligatum,colloq; ſuſpenſum, tradit continuo mederi capiti dolenti. Kiranides ſimile etiam amuletum ex Limace nuda refert. Oleum de Limacibus ad dolores membrorum,& artuũ, etiam internos,& latentes,quacunq; ex cauſa, vt arthritide, vel Venerea lue, ex libro quodam manuſcripto Zographus tale habet. Cochleas albas,quæ per arbores ſcandunt, centum in pila contunde,& impone in ſaccum,longum ferè dimidium brachij, latũ quadrantem. Sed ſalis manipulum plenum infra ſupraq; Cochleas infundi oportet. Suſpende loco calido, & quod effluxerit oleum collige:eoq; perunge partes affectas, & dolẽtes,in quibus nullus rubor forinſecus, neq; tumor apparet. Andreas Furnerus in lib. Gallico de decoratione ad capillos multiplicandos recenſet hoc remedium: Limaces trecentas ſuis teſtis exemptas, in aqua diſcoques:& extractis denuò pingue quod ſupernatat,colliges:idq; in vaſe vitreato recondes,& ſuperinfunde ſextarium aquæ, in qua folia lauri decocta fuerint;& tria cochlearia olei de oliuis,mellis cochleare vnum,croci ſcrupulum,& parum ſaponis Veneti, & cochlearium communis modicè conquaſſati. Bulliant ſimul omnia. Hoc liquore capillos ſæpius inunges; & lauabis lixiuio facto de cinere combuſtorum braſſicæ

Li. 2. de diuinat.

Dolores mitigant.

Ad capitis dolorem.

Ad capillos multiplicãdos.

caulium,

A caulium,&c.(locus est obscurus,vel corruptus)& percipies quotidie pilos augeri. Vnguen
tum aliud quo capilli flauescunt,ex libro Germanico manuscripto: Cochleas quotquot
voles in vas impone,salem super eas inijce: sic veluti vnguentum fieri aiunt, quo capilli
nigri illiti colorem flauum trahant, & magis etiam si prærasi fuerint. Dioscorides quoq;
cochleas terrestres scribit palpebrarum pilos reglutinare, si quis traiecta per earum ca-
nem acu,mucoso lentore,quem secum acus retulerit,pilos inunxerit. Limacem(viuam, ni
fallor)superstitiosi quidam panno inclusam,pro febris amuleto commendant,si collo pen
dens gestetur. Sed authore Plinio cochleæ fluuiatiles quartanis mederi dicuntur in cibo
recentes: quosdamq; ob id asseruare sale,vt dent tritas in potu.Harundines,& tela, queq;
alia extrahenda sunt corpori euocant cochleæ,ex his quæ gregatim folia sectantur,contu-
sæ,impositæq; cum testis: & eæ quæ manduntur, exemptæ testis: sed cum leporis coagulo
efficacissimè, vt idem Plinius prodidit. Ad oculos caligantes, Marcellus Empiricus co-
chleâs Africanas veras super spissam craticulam dispositas poni vult,&carbones acres as-
siduè suggeri,vt æqualiter comburantur:deinde mortario teri,vt tenuissimum ex his pul-
uerem facias,adiectaq;mellis Attici cotyla vna,iterum validissimè teri,& postmodum in
B vasculo fictili reponi,&signari:& cùm alicui mederi voles,specillo inde eum inung',intra
paucos dies integram aciem eius, claramq; restitui. Incertus quidam ad oculorum dolo-
res,limaces testis exemptas in aqua coquit;quæ vbi refrixerit,adipem supernatantem col-
ligit,aitq;mederi cum omnifarijs oculorum doloribus. Anacollema ad restringendas flu-
xiones ex Galeno: Limacem cum testa tusam, toti fronti & temporibus illinito. Kirani-
des quoque cochleam terrestrem contritam,& illitā fronti,dolorem,& rheuma oculorum
sistere tradit. Marcellus Empiricus ad ephiphoras oculorum sedandas,limaces complures
terit in mortario nouo,vel nitido,adiecto ibi ouo gallinaceo incocto, tingit illic lanā suc
cidam,& fronti imponit. Ad aurium dolores facit secundum Asclepiadem,notante Gale-
no,Africana cochlea in propria testa,cum oleo nardino, aut rosaceo feruefacto. Ibidemq;
Archigenes cochleam Africanam ad eosdem dolores componit, & rosaceo implet,& fer-
uefactum calidius per strigilem infundit,Cochleæ quæ sūt in vsu cibi,inquit alibi Plinius,
cum myrrha,aut thuris polline appositæ,item minutæ,& latæ,fracturis aurium illinuntur
cum melle. Kiranides cochleam terrestrem circumfotu aurium plagas, & rupturas sanare
monuit. Compositio è limacibus ad narium vitia, præcipuè ozænam,& polypū describi-
C tur à Galeno Euporiston.1.25. Asperitatem faucium,& destillationes leniūt cochleæ, an-
notante Plinio,sed coqui,inquit,debent in lacte,demptoq;tantùm terreno (τῶν ἀπλάγνων
significationem Plinius potius quàm τῶν ὑποχονδρίων reddidit) conteri, & in passo dari
potui. Et Marcellus Empiricus, cochleæ terra (inquit) tantum excussa, illotæ coquuntur,
dehinc tritæ cum passo cretico aduersum faucium molestias hauriuntur. Eodemq; autho-
re laboranti vuæ diuturno labore hæc cura succurrit: Hirundinem viuā testa Africanæ co
chleæ includes, eamque phœnicio inuolutam lino circa collum subligabis, intraq; diem
nonum omni molestia liberaberis. Ad sputum educendum,& contra tussim, Arnoldus Vil
lanouanus in libro de aquis medicinalibus,esse ait, qui limaces testis exemptas cum hor-
deo decoquunt,& ius colatum tepidum propinant,hoc remedium humores crassos valde
attenuare,& per sputum educere. Cochleæ crudæ tritæ cum aquæ tepidę cyathis tribus si
sorbeantur, Plinius tussim sedare author est. In buccinam,aut cochleam aliquam marinā
vulgus in germania inferiori potū audio solitum infundere, & inde bibere, aduersus siccā
tussim,præsertim puerorum. Ad tussim siccam in equo curandam;limaces integras cū fru-
mento,aut hordeo discoques,inquit Rusius,&equo dabis eam aquam in potu,ita vt aliud
D non bibat, donec consumpserit. Prosunt & sanguinem excreantibus, si Plinio credimus
dempta testa tritæ in aquæ potu. Qui phthisi afficiuntur, iubet Marcellus Empiricus, ma-
ritima loca vitare,atque illic maximè,vbi pix conficitur,commorari,ibiq;cochlearū car-
ne cum vino excoctarum assiduè vesci. Zoographus hoc ex incerto quodam aduersus
phthisim annotauit: Viginti,aut triginta limaces contere in mortario,contritasq; conijce
in mensuras quatuor aquæ, & coque ad dimidium, offerque ægrotanti singulis matutinis
mensuram conuenientem,& ieiunet duas,aut tres horas,semper reiterando,quousque cō-
ualescat. Ad stomachi dolores mirum in modum oommendantur cochleæ, ac in primis à
Plinio, qui alibi ait: Cochleæ marinæ efficacissimæ sunt in dolore stomachi laudatiores
traduntur quæcunque viuæ cum aceto deuoratæ. Et rursus viuentibus cochleis exempta
caro, Africanisque præsertim,stomachi dolores hausta lenit. Et rursus alibi: Præcipuè (in-
quit) cochlearum cibus stomacho. In aqua eas feruefieri intacto corpore earum oportet,
mox,& in pruna torreri,nihilo addito, atque ita è vino, garoq; sumi, præcipuè Africanas.

Vt capilli flauescant. *Lib.2.c.9.*

Febris amuletum.

li.32.c.10

Ad oculos caligantes

Lib. 1. Eupor.36.

Ad epiphoras oculorū

Ad aurium dolores.

Lib 3. de cōpos. med. sec. loc.

Ad aurium fracturas.

Ad faucium asperitatē.

Contra tussim.

Ad phthisim.

Ad stomachi dolores

Lib.30.c.6

Nuper

Nuper hoc cōpertum plurimis prodesse. Id quoque obseruant, vt numero impari sumant. Virus tamen earum grauitatem halitus facit. Item Archigenes apud Galenum, omnes circa stomachū dolores sedari (inquit) aiunt cochlea Africana cruda integra vorata. Nec non Marcellus Empiricus, cochleas, sed veras Africanas conditas ex sale, & paulo olei coctas, sed non purgatas, qui ieiunus ternas, aut quinas cotidie, & frequenter sumpserit, rarissimè stomachi dolore vexatum iri pollicetur, sed si carbonibus tostæ sumantur, meliùs prodesse. Et rursus: cochleæ bullientis (elixæ) inquit, frustella in cibo conueniunt stomacho soluto, & resoluto, & in continenti. Inuenioque & apud Sammonicum ad stomachum remedium illud;

——Cochleas vndis calefactas, ac prope victas
Suppositis torre prunis, vinoque, garoque
Perfusas cape, sed prodest magis esse marinas.

Non autem omne cochlearū genus stomacho aptum est, vt supra monui, & rursus ex Dioscoride repeto. Stomacho (inquit) accommodata est terrestris cochlea: difficillimè eadem corrumpitur. Marinæ etiam stomacho accommodatę facillimè excernuntur: fluuiatiles virus habent. Quæ verò syluestribus frutetis, & sentibus hærentes inueniuntur, aluum, & stomachum turbant, & ad vomitiones mouent. Plinius easdem commendat (nimirum cochleas simpliciter) in cibos his, quos linquit animus, aut quorum alienatur mens, aut quibus vertigines fiunt, ex passi cyathis tribus singulas cum suis testis, & calefactas, in potu datas diebus plurimùm nouem. Aliosque singulas ait primo die dedisse, sequenti binas, tertio ternas, quarto duas, quinto vnam. Sic & suspiria emendare & vomicas. Ad vmbilicos infantum eminentes, Theodorus Priscianus, carnes cochlearum terit, & his myrrhæ puluerem miscet, & in linteolo inductum imponit: & subfascia vt facilius reprimat, & cum acacia tritum, & aqua similiter temperatum supponendum esse ait. Ad inflammationem hepatis Aëtius ex Galeno, cochlearum terrestrium carnem optimè coriteri præcipit, & vini nigri cyathos tres affundi, calefieri, ac bibendum præberi, & secundum omnem substantiam suam efficax esse. Et ex modernis Syluius, Caro limacum, inquit, hepatis intemperiei tum calidæ tum frigidæ salubris est tota sua substantia, ablato limo cum lentore multis lotionibus, & frictionibus in lixiuio calido, vel aqua calida sali, aut arenis mista, frigida enim durescunt. Ischiadicis cochleas crudas tritas cum vino ammineo, & pipere, potu prodesse dicunt testante Plinio. Ad ventris, mammarum, femorum, coxendicumq; scissuras, Galenus in Euporistis, marinam cochleam oblongam cremari, & conteri voluit; deinde oui albo, aut asinino lacte adiecto illini. Antidotus Paccij Antiochi à tota affectione (colica) liberans, vt à Galeno describitur inter Asclepiadis auxilia: Cornu cerui recens enati mollissimi, vsti ad albedinem, cochlearia tria magna, piperis albi grana decem, vel nouem, myrrhæ parum odoris gratia. Omnia teruntur, & cochlea Africana (terrestris simpliciter, Aetius, & Galenus rursus, cochlea simpliciter, è Scribonio) varij coloris vnà cum testa itidem teritur, vino Falerno per saccum non excolato affuso. Sit autem vini mensura cyathorum trium. Hæc omnia in fictili vase permista ad prunas calfacimus, diligenter mouentes, ne quid ex pharmacho subsidat. Calfactum in ipsis irritationibus bibendum dato, itemque sequentibus duobus diebus: Oportet autem vnam antè diem, cibum differre: & reliquis diebus prandio solo vti, in eoque sumere cibum, qui facile confici potest. Marcellus cochleam veram Africanam, ex Africa allatam interpretatur, & aduersus colicam probat eam, quæ quàm maculosissima sit. Glutinant cartilagines earum caro, & saliua, vt ait Hollerius, sed si magna vulnera sunt fibula prius conducere, vel acu oportet: deinde medicamento impingere: idque in cartilaginibus aurium, & narium fieri vult. Cochleæ cum suis volutis diu teruntur in mortario, vt nihil asperi reliquum sit: sanguis draconis subquadrupla, manna suboctuplâ ratione adiungitur. permiscentur in mortario; & affinguntur. Et rursus: Aurium caua argilla impleri debent. argilla prius cochleæ saliua, & acidi Punici liquore subigantur. Concisæ testæ Dioscoridi earum carnes, præsertimque neruorum glutinant. Earum carnes per se tritas cum polline farinæ ex proximi molendini parietibus, olim (inquit Galenus citante Mizaldo) vulneri imposui, cum quo etiam neruus vulneratus, & contusus erat in agricola, & duro homine. Si quis contusas vlceri imposuerit, præsentaneum fertur esse remedium. Ioannes Tagautius addit emplastro ad maturanda oedemata: aliqui etiam ad resoluendum. Si humerus (armus) fractus, aut luxatus fuerit iumento, & claudicet, Theomnestus in hippiatricis; sanguinem ab eodem humero detractum, vase excipito; & admisceto oua tria, defrutum, bulbos crudos bene tritos, & cochleas, quinquagin-

ta:

Stomacho quæ sint apta.

Ad vmbilicos infantū eminentes.

Ad inflammationem hepatis.

Hepatis in tēperiei calidæ, & frigidæ caro conuenit.

Lib. 30. c. 8

Ad scissuras vētris, mammarū, &c.

Ad colicū dolorem.

Lib. 9. de compos. sec. loc. cap. 4.

Glutinant cartilagines.

Neruo vulnerato conueniunt.

A ginta: hoc remedio calido probè perungi iubet. Sanguinis è naribus authore Dioscoride
concisæ ex aceto compescunt: tritæ scilicet, & fronti illitæ, vt Mizaldus addidit. Plinius
Dioscoridis verba ferè repetit, sed quia mendum in Plinij textum irrepsit, ideò verba ad-
scribam: Sanguinem sistit è naribus suum ex omento pecudum &c. Cochlearum terrena;
Sed & ipsæ extractæ testis. E naribus fluentem sistunt Cochleæ contritæ fronti illitæ. Vbi
pro terrena Dalechampius legit terrenæ, quia & aquaticæ sunt. Alij, inquit, nihil mutant;
terrenumq; exponunt, terram qua oblinitur, & lutulenta est earum testa. Ad phlegmonem
crurum, aut pedum laudatum, Nicolaus Myrepsus hoc recitat remedium. Limaces terre-
stres cum testis viginti subactis, cimoliam, & oui lutei quantum satis est, imponito morta-
rio, vt ceræ cõsistentiam acquirant: & probè confectum cum pēna illinito. Arnoldus Vil-
lanouanus Limaces per se, vel cum alijs misceri ait cum melle, & felle bouis: sic autem im-
positas anthraci, vel alijs apostematibus venenosis, maturare ea, & rumpere, & quemlibet
tumorem eorum dissoluere. Ictibus Scorpionum carnes fluuiatilium Cochlearum resistũt
crudæ, vel coctæ, vt refert Plinius, addens à quibusdam ob id salsas quoq; adseruari: im-
poniq; & ipsis plagis. Sunt & minutæ, longæque candidæ, inquit idem Plinius (minutas al-
B bulas vocari à Varrone diximus) Cochleæ passim oberrantes. Has arefactas sole in tegulis,
tusasq; in farina, misceri lomento æquis partibus, candoremque, & leuorem corpori afferri.
Et alibi Cochleas contusas laudat sinopis ad panos. Aetius alibi remedia describens ad
faciei lentigines, quibus etiam ad maculas à Sole prouocatas, & ad varos vt liceat: Post
cætera, ad diuturnas autem lentigenes (inquit) hoc vtere. Bulborum depuratorum, thuris
vtriusque vnciam vnam. contere, adiecto Cochlearum terrestrium magnarum cruore (mu-
co). Oportet autem ipsas adhuc viuas stylo pungere, atq; hoc quod exit mucosum phar-
maco inijcere: quod vbi vsus tempore dissolueris, melle exceptum inunge. Aetius quoque
Cochleas terrestres succolentas in cibo sumptas, obluctari, & se se opponere colicæ affe-
ctioni videri scripsit. Cæterùm totæ cum suis testis tritæ, & cum vino addita myrrha non
adeo copiosè potæ, crassioris intestini, quod colon Græci dicunt, & vesicæ dolores sedant,
quod memoriæ prodidit Dioscorides, & Trallianus in colico affectu pisces duriori carne
præditos sumi iubet, & ex Testaceis Cochleas marinas, Pectinesque & Ostrea. Inuenioque
apud Plinium, cornus ceruini teneri cinerem, Cochleis Africanis cum testa sua tusis mi-
stum, in vini potione, colo prodesse. Aretæus in iliaco affectu adhiberi iubet alimenta al-
C uum ducentia, aut dari Cochleas valde elixas, & ipsarum succum. Crudæ eadem cum suis
operimentis illitæ, cutem subeuntium aquarum tumores authore Dioscoride exinaniunt,
nec prius decidunt quàm humorem illum omnem siccauerint. Antonius Mizaldus Co-
chleas frixas, vel assatas hydropicos mirum in modum adiuuare asserit, si ijs sæpè vescan-
tur. Et Iacobus Hollerius Cochlearum, & Limacum carnem aliàs per se, àliàs cum suis
volutis tritas, ac mistas interdum coagulo, tela rapere, atq; hydropicis aquam exugere scri-
bit, sed non prius soluere oportere, quàm totus humor exudauerit. Galenus etiam in nono
de compositione medicamentorum secundum loca remedium hoc ex Asclepiade affert,
hydropicis imponendum: Quidam (inquit) cumini libram vnam, sulphuris viui quadran-
tem, Cochlearum Africanarum libram; arida tundunt, cribrant, & tusis ficubus vna cum
carne Cochlearum excepta, ac in linteolum infarcta imponunt, melle cocto sufficienti ad-
dito. Ad hydropem ascitem ex Leonello Fauentino: Limaces cum suis Conchis tritæ ven-
tri imponantur emplastri modo, donec spontè cadãt, exsiccant enim (inquit) vehementer.
Ex amylo, & tragacantha illita eædem secundum Plinium profluuia sistunt, & inuenio
apud Galenum in euporistis, ad ventris profluuium: Cochleam Africanam sumes, in eam
D liquidam picem infunde. & calefactę carnẽ exime, & in anum bis, aut ter immitte. Ad emẽ-
dandam vrinæ incõtinentiam Plinius, & Marcellus esse autor, qui iubent Cochleas Afri-
canas cum sua carne comburi, cineremque ex vino Signino dari. Ad calculum renum
Alexander Benedictus, Limaces coctas ait cum suis testis contritas, tres numero in vino
bibi, sequenti die binas, & tertio vnam. Accepit hoc ex Plinio, qui cùm de herinacei
carne locutus fuisset: iubent, inquit, & vermes terrenos bibi ex vino, aut passo ad commi-
nuendos calculos: vel Cochleas decoctas, vti suspiriosus. Easdem exemptas testis, tritas-
que tres in vini cyatho bibi, sequenti die duas, tertia die vnam, vt stillicidia emendent:
testarum verò inanium cinerem ad calculos pellendos. Commendantur præterea Co-
chleæ ad affectus muliebres. Concisę enim in primis, & appositę ex Dioscoride menses
ducunt: secundum Marcellum Empiricum inflationes vuluarum discutiunt Cochleæ
Africanæ binæ cum fœnigręci, quod tribus digitis capiatur, additis mellis Cochlea-
ribus quatuor, illinuntur aluo prius irino succo perunctæ. In cibo sumptæ testante

Sanguinẽ è naribus cõpescunt.
L.30.c.13
Plinius correctus.
Ad phlegmonẽ crurum aut pedum.
Anthraci, & alijs tumoribus q imponãtur
L.32.c.5.
Candorem corporis adferunt.
Li.8.c.13.
Ad colicum dolorem.
li.28.c.19
Hydropicis conferunt.
L.6. Instit. chirurg.
Profluuia sistunt.
L.30.c.14
Ad calculũ renum.
Li.30.c.8.
Ad affect° muliebres.

Plinio, partum accelerant: item conceptum impoſitæ cum croco. Eædem ex amylo, & tragacantha profluuia ſiſtunt. Proſunt & purgationibus ſumptæ in cibo, & vuluam auerſam corrigunt cum medulla ceruina, ita vt vni cochleæ denarij pondus addatur, & cyperi. Inflationes quoque vuluarum diſcutiunt exemptæ teſtis, tritæque cum roſaceo. Ad hæc Aſtypalaicæ maximè eliguntur. Alio modo Africanæ binæ tritæ cum fœnigræci, quod tribus digitis capiatur, additis mellis cochlearibus quatuor, illinuntur aluo (nempe ad inflationes diſſipandas, vt ex Marcello diximus) prius irino ſucco perunctæ.

Li. 30. c. 14.

Ad artriti.

Podagrarum inflammationes leniunt, teſte Dioſcoride, & Plinius cochleas latas ſi potentur, tollere dici ſcribit, pedum & articulorum dolores: bibi autem binas in vino tritas. Atque iſtæc ſunt remedia, quæ à totis cochleis, vel ſaltem earum carne deſumpta apud ſcriptores reperi. Videndæ modò earum partes, & humores, quid medico præſtent.

Saliuæ Cochlearũ vires & vſus

Saliua præ cæteris occurrit, quæ illita infantium oculis, palpebras teſtante Plinio corrigit, gignitque, id eſt, palpebrarum pilos in cilijs reflexos, ac oculum pungent. Idem ferè ſcripſit Dioſcorides, inquiens, Si quis traiecto per earum carnem acu mucoſo lentore, quem ſecum acus retulerit, pilos inunxerit, incommodos palpebrarum pilos reglutinabit.

Ad palpebrarũ incommodos pilos.

Mucus cochleæ, vt inuenio apud Raſim, potus per ſe, vel cum myrrha, vel aloe, conducit obſtructo iecori: fortè in emplaſtro. nam caro alioqui eſitata, hepati prodeſt, v ſuprà diximus. Si decidat teſtiũ alter, ſpuma cochlearum, vt refert Plinius, illi tam remedio eſſe tradunt. Et rurſus Cochlearum ſpumam, inquit, illini volunt teſti deſcendenti, hoc eſt, turpiter propendenti, vel ſi demittatur, veluti laxatus.

Li. 30. c. 8.

Li. 32. c. 9.

Ad ſedem elapſam remittẽdam.

Hippocrates verò etiam cochleæ muco vtitur ad ſedem elapſam remittendam. Et Plinius Cochlearum ſuccum punctis euocatum depellere ait procidentiam ani.

Li. 30. c. 8.

Ad fiſtulã.

Ad fiſtulam remedium vſu approbatum, ex Arnoldo de Villanoua: Impleatur olla limacibus ſine aqua, & ponatur cooperta ſuper ignem: & eleuabitur ſpuma ſuper eas, quæ collecta, & ſiccata fiſtulas mortificat. Hollerius carnem, & ſaliuam cochlearum enumerat inter medicamenta glutinantia, quæ natura conſtant tenaci, & viſcida.

Aquæ ex Cochleis deſtillatæ vſus.

Hecticam febrem tollit.

Aqua ex limacibus, ſiue cochleis deſtillata, ſiue liquor ſtillatitius vſum ſuum quoque non exiguum in medicina habet. In curanda hectica febre, Antonius Guainerius viſitatam eſſe ait aquam de limacibus præparatis: has autem colligi vuli cum rore, & viuas in furfure poni, vt expurgentu ; expurgatas cum aqua hordei bene lauari, & deſtillari. Et Iacobus Syluius aquam hanc e limacibus deſtillatam, mane ad vncias ſex ſumptam, hepat imbecillum affirmat roborare, & phthiſicis, gracilibuſq; eſſe remedio. Tetigit hoc quoque Marcellus Virgilus, inquiens: Exudato igne ex cochleis humore, noſtr ç ætatis medicina præſenti remedio vtitur in his, quorum corpora ad tabem lubrica ſunt, & macie conficiuntur.

Ad maculas oculorũ

Ad maculam oculorum Ioannes Goeurotus medicus regis Gallorum, remediũ tale reliquit: limaces octies aqua ablutas deſtilla in alembico: deinde fimum lacerti, corallium rubeum, & ſaccarum candi admiſce, & rurſus deſtilla. Huius liquoris guttam manè, & ſerò oculis immitte. Zoographus ex Andreæ Furnerij libro Gallico de decoratione naturæ humanæ, liquorum aliquot coſmeticorum è limacibus deſtillatorum deſcriptiones hoc ordine recenſet, quas nos neutiquam præterire voluimus.

Ad omnes faciei maculas.

Aqua ad omnes faciei maculas tollendas: Corallij, & criſtalli partes æquales pone in vaſe vitreo, cum aqua limonum digitum tranſuerſum ſuperante. hoc vas obſtructum in loco aliquo frigido, vt cella vinaria, in terram impones, (addendum erat per quot dies,) deinde limaces abiectis teſtis aqua modicè ſalſa toties lauabis, donec omnis eorum viſcoſitas abierit. tum deſtillabis, & ſeruabis aquam. Deinde ex rapis etiam minutatim conciſis aquã elicies in alembico. Vſus tempore, accipe primæ aquæ cochlearium, ſecundæ quatuor, & tertiæ quatuor. miſce & ablue faciem, quę tamen prius abluta ſit aqua pura, & abſterſa. Alia ad idem mirabilis. Accipe limaces ſine teſtis ſuis, & laua, vt ſuprà dictum eſt, deinde ſalis (aliàs ſalis gemmæ) contriti vnciã in vaſe vitreo ſparges, & limaces ſuperimpones: idq; alternis facere perges, donec tertia pars vaſis impleatur. Tunc affundes ſucci limonum tantum, vt ſuprà, ſalem & limaces duobus digitis excedat, & deſtillabis. Aqua iſta vteris, vt ſuprà ſcriptũ eſt. Quòd ſi deſtillandi cõmoditas nõ fuerit, ſimul omnia mixta inſolabis vaſe clauſo, donec vnguẽti formam recipiant, eoq; vteris veſperi, facie prius abluta, abſterſaq; & poſtridiè manè ablues faciem cum aqua de floribus fabarum. Hoc etiam in Antidotario Gordonij legimus. Alia; limaces albę triginta, lactis caprini libię duæ, adipis porci, vel hoedi recentis vnciæ tres, cãphuræ tritę dragma. Deſtillentur in alembico vitreo.

Ad clauos & verrucas.

Adamus Lonicerus ſcribit deſtillatã è limacib. Maio, vel Octob. mẽſe aquã, clauũ reſectũ, ſi inſtilletur, ſanare: manuũq; verrucas purgare; & ferrũ in ea extinctũ chalybis induere duritiã tradi. Et Gualther⁹ Ryffius verrucas, & clauos p̃cidi pri⁹ iubet, quoad eius fieri cõmodè poteſt, deinde linteũ hoc

liquore

A liquore madidum imponi. Iam de cochlearum cinere dicamus, Plinius cùm dixisset alibi
tollere ex facie vitia cochlearum, quæ latæ, & minutæ passim inueniuntur, cum nostis ille cinei
rem, subiungit. Omnium quidem cochlearum cinis spissat, calfacit smectica vi, & ideo cau-
sticis miscetur psorisq; & lepris, & lentigini illinitur. Aetius quoque easdem similiter cum
melle tritas post modicum temporis interuallū affricari iubet ad vitiligines nigras: & in-
uenio apud eundem Aetium, smegma ad pruritus, & psoras, quod tale est: Cochleas terre-
stres vstas, & tritas cum melle adfrica. Idem etiam ad vlcera capitis, & acores, cochleam
albam cum testa exuri iubet, & applicari. Possunt crematæ omnes, inquit Dioscorides, in
cinerem, cinere illo calefacere, & vrendo exulcerare. Lepras idem exterit cinis, vitiligines,
& dentes. Oculorum præterea cicatrices, albuginesque: asperam discoloremq; ceu à so-
le cutem, & hebetes oculos, integræ cum tota carne crematæ, & in cinerem tritæ, tum ex
melle inunctæ emendant. Albugines extenuare etiam Plinius alibi ait: aliàs etiam ita ad
ambusta commendat, vt ne cicatrix quidem appareat. Sanguinem præterea sistit cinis co-
chlearum terrenarum teste Plinio. Antacollema, quod lachrymas, & lippitudinem sistit ex
quodam authore incerto descripsit Zoographus illud: Limaces, & cornu cerui vres, oui
B albumine excipies, ac fronti applicabis. Ad vmbilicos infantium eminentes, ex Theodo-
ro Prisciano: Cochleas ex arboribus lauri collectas comburimus, & tritas imponimus, vt
vmbilicum in naturam propriam reuocemus. Plinius verò etiam cochlearum cinere cum
thure ex oui albi succo illitum per dies triginta eidem morbo author est mederi. Passio
nibus ani, vt ex Kiranide Aggregator transcripsit, vtilis est idem cinis cum aceto. Cancro
in pene vtiliter inspergitur, si Iacobo Oliuario credimus. Ad podagram ex Marcello: Co-
chleæ Africanæ cum sua carne comburuntur, cinis illarum illinitur, & medetur podagris.
Eundem verò etiam puluerem intus sumptum è vino phthisi prodesse inuenio apud Pli-
nium. item aluum sistere in suspiciosis; decoctorum in ptisana illius per se laterum dolori-
bus; esse denique qui super dolentem leuem superalligant cum semine lini, & vrticæ ad-
dito melle, donec persanet. Ex inanibus testis etiam remedia petuntur, nonnullaque ex
obscuris quibusdam collegit Zoographus, quorum nondum scripta ad nos peruenerunt.
Pollen de testis limacum inanibus contritis fissuras manuum, pedumq; inspersus sanat.
Idem pollen cum cera, & fermento subactus, & impositus, paronychiam emendat. Ad ma-
culas oculorum in homine, aut pecore abolendas: Testas limacum collige pridie D. Ioan-
C nis per æstatem lotas, & munda contunde, per setaceum incerne, & pollinem in oculum
affectum insla per calamum. Ex libris manuscriptis Germanicis, Testæ limacum contritæ
cum pestilentia suibus, vel bobus ingruit, in potu dantur, per se, vel cum radice gentianæ
illius ceruleæ, quæ semper dissecta nascitur, vnde cruciatam Germani appellant. Hiero-
nymus Fabritius ab Aquapendente Medicus hac ætate clarissimus scribit Scythas co-
chleæ testam ad aures admouere propter frigus, quod plurimis lædit auditum, & vt me-
lius audiant. Cinis verò cochlearum inanium cum myrrha Plinio authore gingiuis pro-
dest: & admixtus ceræ, procidentium interaneorum partes extremas prohibet. oportet
autem cineri misceri saniem punctis emissam è cerebro viperæ. Iubent & earundem ci-
nerem sumi ad calculos pellendos. Quod postremum reperio quoque apud Marcellum:
Cochleæ inanes (inquit) casu inuentæ contusæ, & in puluerem tenuissimum redactæ in po-
tione calculosis datæ medentur. Vti hoc remedio hodieq; nonnullos apud suos testatur
Zoographus. Ad ficos ani, ex innominato: Testas cochlearum candidarum cremato, &
pollinem inspergito. Si quid in tergore equi ruptum fuerit, & sanguinis aliquid concre-
tum, adipe veteri mollies, vino ablues: & si quid putridæ carnis fuerit, æruginem tritam
D insperges, decocto eupatorij, vel thuris lauabis: denique puluisculum insperges: qui ci-
nere de sambucco, & limacum maiorum testis crematis, contritis, & æqualiter mixtis con-
stat. Mirum, quod scribit Iacobus Oliuarius: Si quippiam ex testa cochleæ adusta in
lotium mulieris grauidæ miseris, petet fundum si masculum gestet, si puellam superna-
tabit. Bartholomæus Maranta cochlearum marinarum testas vri putat, non ad aliam
adsciscendam qualitatem, sed vt faciliùs terantur. Mihi verò secùs videtur. Aequè
enim teruntur testæ ferè antequam vrantur. Supersunt modò lapis, arena, officu-
lum, & cornu, quorum omnium ceu ferè partium in cochleis meminere autho-
res, & suis etiam facultates assignauere. Ad exesos dentes ex Galeno remedium
recipiens eum lapillum: Limacis lapidem in frustula sesami magnitudinem æquantia
confringe, & in dentis foramen immitte: illico dolorem sedat: sed ex cera operculum
facito. Meminit eius quoque Plinius: Limacis lapillum, siue officulum, quod inue-
nitur in dorso, adalligatum dentitioni mirè prodesse tradunt. Eandemque vim

li. 30. c. 4.
Cineris facultas, & vsus.
Smegma ad prurit⁹, & psoras.
Cineris earum vires.
Ad ambusta.
Ad lachrimas & lippitudinem oculorum.
Ad eminentiam vmbilici.
Cancro penis confert.
Ad podagram.
Ad laterū dolores.
Ad paronychiam.
Ad calculos.
Ad ficos ani.
Sexus in vtero grauidæ vt cognoscatur.
Lib. 3. metho. cognos. simpl.
Cur testæ vrantur.
Ad dentes exesos.

habeat

habent arenulæ, quæ inueniuntur in cornibus, nam & has cauis dentium inditas, statim liberare dolore scribit. Et alibi: Inueniuntur (inquit) in corniculis cochlearum arenaceæ duritiæ: eæ dentitionem facilem præstant adalligatæ. Cùm strophus, & ventris dolor animalia (iumenta, equos) affligit; Vegetius physicum (remedium) tradi scribit: Os limacis neque manu immunda, neque terra contactum, alligatum vmbilico dolentis, curare continuò. Cardanus esse ait, qui aiunt, lapides omnes, qui in animalibus, vt cancris, limacibus, alijsq; gignuntur, prohibere generationem lapidum in renibus, genitosq; dissoluere. Aliqui verò non de limace simpliciter, sed de limace nuda lapillum celebrant; Limacis inter duas orbitas inuentæ officulum per aurem cum ebore traiectum, vel in pellicula canina adalligatum, aduersus capitis dolorem prodest pluribus semperq;. Plinius. Quod paulò aliter recenset Marcellus: limaci calculum (inquit) quem in capite habet, tolle, quod non facilè facies, nisi ei dum in via repit, caput subito abscideris: quem lapidem quandiu tecũ habueris, nunquam illum dolorem capitis nec senties, nec patieris. Si infans, cui dentes prouenire incipiunt, dolores habeat, Archigenes apud Galenum, veteris cochleæ cornu pelliculæ illigatum appendet pro amuleto. Postremò fimus quoque vsum habet quod meminit idem Plinius, inquiens, cum oleo, & vino potum, Venerem inhibere.

li. 1. Veter. artis c. 62. *Aduersus capitis dolorem.* *Ad dẽtitionem.* *l. 30. c. 15.* *Venerem inhibet fimus.*

VSVS IN ALIIS.

INVENIO præterea alios vsus cùm carnis cochlearum, tum etiam testarum, vt apud Tarentinum escam ad omnes pisciculos capiendos ex cochleis. Cochlearũ (κόχλων) carnem inquit, accipiens, exemptis membranosis cauliculis (χωρὶς τῶν ἑραδίων,) ex ea escam inijcito: sed non vtaris totius cochleæ magnitudine (μὴ ἀποχρώμενος τῷ μεγέθει τȣ̃ κοχλίȣ) Cornarius vertit, neq; magnitudine cochleæ abutaris. Destillari aiunt nonnulli aquam è limacibus mense Maio, vel Octobri aquam, in qua ferrum extinctum chalybis induere duritiam velint. Palladius formicas abigi ait, cochlearum vacuis testis vstis, & eo cinere in foramen iniecto. & Paxamus ad idem testas cochlearum cum styrace vri iubet, foraminibusq; comminutas inijci: Cumanenses cochlearum testas gerunt, vt strepitum edãt, dum ad festiuitates aliquas accedunt.

Esca ad omnes pisciculos. *Formicę vt abigantur.*

PROVERBIA.

ΚΟχλίȣ βίος, id est, *Cochlea vita*. De ijs dicitur, qui parcè paruoq; viuunt, aut contracti à negocijs, luceq; forensi semoti. Plutarchus in libro περὶ τῆς φιλοπλȣτίας, Σὺ δὲ τοσαῦτα πράγματα σωνέχεις καὶ ταράττεις καὶ στροβεῖς σεαυτὸν, κοχλίȣ βίον ζῶν διὰ τὴν μικρολογίαν. id est. Tu verò tantum molestiarum sustines turbans, ac torquens teipsum, cùm ob parsimoniam cochleę vitam viuas. Cui addamus illud Phlyllij apud Athenæum:

Cochlea vita.

Οὐκ εἰμι τέττιξ, ȣ̓δὲ κοχλίας γυνὰι,
Cicada, vxor, nec ego sum, nec cochlea.

hoc est, vt Dalechampius exponit, parcus, paruo victitans, ab hominum frequentia semotus, omnino tacitus, diuersus à cicada, quæ est maximè vocalis. Ἀπιστότερος εἶ τῶν κοχλίων: *diffidentior cochleis*: Prouerbialiter dici potest in hominem suspicacem, & nemini satis confidentem, adeo vt res suas secum semper habere velit. Vtitur hoc adagio Anaxilas apud Athenæum.

Diffidentior Cochleis. *li. 2. c. 24.*

Ἀπιστότερος εἶ τῶν κοχλίων πολλῷ πάνυ,
Οἳ περιφέρȣσ' ὑπ' ἀπιστίας τὰς οἰκίας
Cochleis tu es longè diffidentior,
Quæ quia nemini credunt, circumferunt domum.

Consulendus super hoc adagio est Adrianus Iunius, cuius adagia nondum videre mihi licuit. *Domus cara, domus optima.* quanquam à testudine natum esse velint; videtur tamen etiam à cochlea potuisse eius origo trahi, conuenit enim vtrisque τὸ φερέοικον. Nec malè, inquit Marcellus Virgilius, vna hac ratione laudata est, necessario homini exẽplo, vt sua omnia secum ipse etiam ferat, & Perienæi sapientis modo, eas domi suæ opes coaceruet, quas nec hostis ferat, nec populetur bellum. *Cochleam tarditate vincere* dicuntur pigerrimi. Plautus: *At si ad prandium me in ædem vos dixissem ducere*
Vinceretis ceruum cursu, vel grallatorem gradu

Domus cara, domus optima. *Cochleam tarditate vincere.* *In Pænulo*

Nunc

A *Nunc vos quia mihi aduocatos dixi & testes ducere,*
Podagrosi estis, ac vicistis cochleam tarditudine.

Profert & hunc versum Nonius in nomine tarditudo, sed longè aliter quàm nunc hodie in exemplaribus Plauti scriptus, & in codicibus vulgatis impressus est. Dionysius Lambinus putat Nonium memoriæ confixum cùm librum non consuluisset, mėdosè verba Plauti recitasse. Sic autem in Nonio habetur,

Quod estis pigri, cochleas vincitis tarditudine.

Eodem etiam modo cochleis homines iunctos Claudianus dixit de re impossibili.

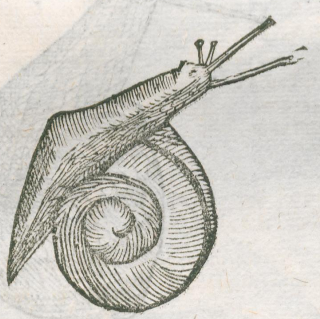
APOLOGI. FABVLÆ.

RVSTICI filius assabat cochleas: cùm autem audiret eas stridentes, ait: O pessimæ animantes domibus vestris incensis, vos canitis. Fabula significat omne intempestiuè factum, vituperabile. Ferunt etiam huiusmodi fabulam. Cùm Iupiter omnia animantia ad conuiuium vocasset, cochlea B & testudo non apparuerunt. Quæsiuit ergo quid causæ esset, cur & ipsę non præsto fuissent: quæ domus cara, inquiunt, domus optima. Iratus ergo Iupiter, eas in domum damnauit, vt quocunque progrederentur, domum secum ferrent.

Intempestiuè factum vituperabile.

DE DIVERSIS COCHLEARVM SPECIEBVS. Cap. XXX.

C

D

IN mari pręcipuè diuersæ sunt cochlearum species, quemadmodum subinde, cùm ex varijs & Rondeletij, & meis adhibendis iconibus patebit, reperiuntur. Terrestrium prius aliquot habes, & inter has prius ponuntur edules inuicem magnitudine tantùm differentes: dein cochlea ex Feltrinis montibus eruta cum operculo suo albo, & duro, item alia cærulea, communis terrestris alia; aliaq; stellata cum vmbilico, & operculo, necnon & depressa, cuius modò alia figura dabitur. Habes deinceps cochleam terrestrem gypseo operculo obseratam. Sed vt ad marinas accedamus, hæ duæ hìc pictæ cum terrestribus non parum similitudinis habent, contrà insolentis sanè magnitudinis, ac figuræ est, quam Ambrosius Paræus nobis exhibuit, ex mari Sarmatico. Mare Sarmaticum, seu Germanicum Orientale, pisces alit calidis regionibus ignotos & valde monstrosos. Eiusmodi est is, qui limaci similis, dolium corporis mole ęquat, arboreis autem cornibus ceruum, extrema cornua in orbiculos rotundantur, vnionum instar splendentes. Ceruice est crassa, oculis accensæ candelę modo micantibus, naso obrotundo, & pilis felium adinstar obuestito, rictu oris magno, sub quo pendet, prominetque carnea moles, aspectu subhorrida. Quatuor nititur cruribus, totidem latis, & aduncis palmis, quæ illi cum cauda oblonga, & tigridis instar variegata, pinnarum ad natandum loco est. Meticulosum adeo hoc animal est, vt etsi amphibium sit, alto tamē se ferè mari contineat, nec nisi sereno valde

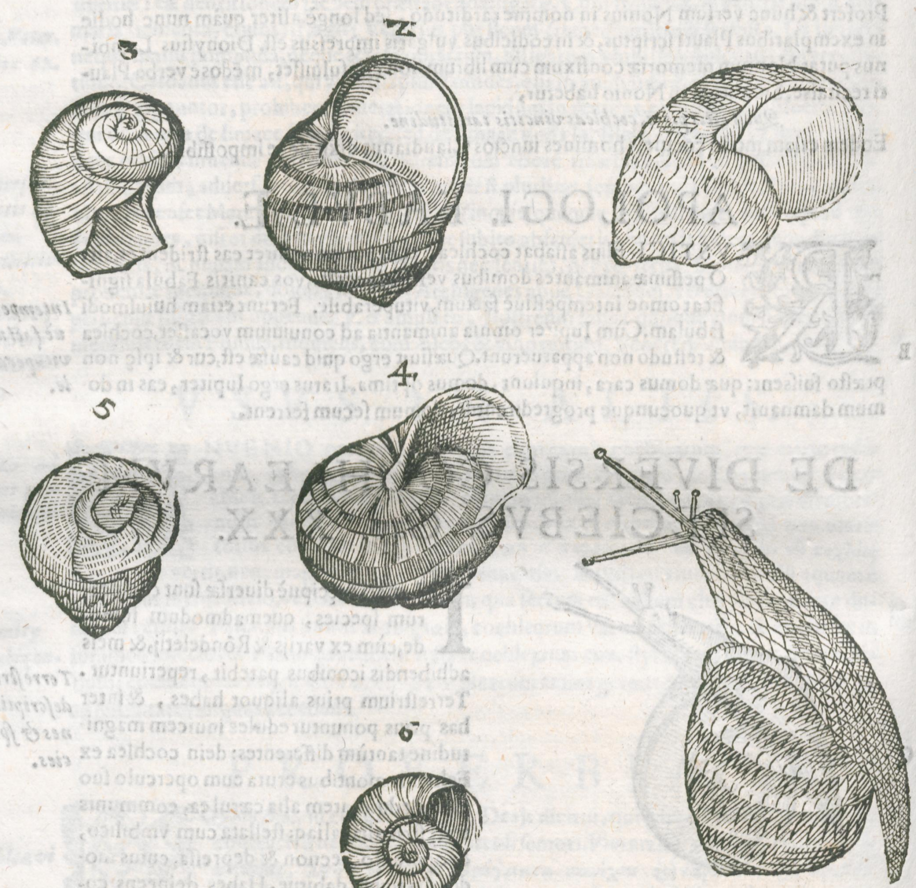
Terrestrium descriptiones & species.

Marinarū.

Lib. 24.

Cochleæ Sarmaticę descriptio.

Cochleæ terreſtres aliæ.

Cochleæ marinæ.

Cochlea ex mari Sarmatico.

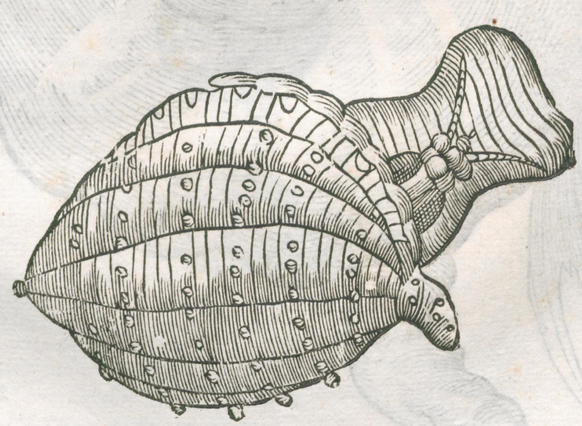

cælo ad littus applicet pascendi gratia. Caro enim valdè grata est esui, sanguis verò his medicatus, quibus vel hepar vitiatum est, vel pulmones vlcerati, vt est magnarum testudinum sanguis elephanticis. Id in Dania se vidisse asserit Theuetus in cosmographia. Hucusq; ille. Longè quoque diuersus à communibus marinis Limacibus, iste Limax est, cuius deinde icon proponitur, tota cinerea albicans, necnon & subsequens tuberosa, tota ex ferrugineo cinerea, exceptis oris, quæ sunt virides. Intus conspicitur animal amethestini coloris.

Limacis marini species insolens.

Cochlea marina insolens alia tuberosa.

A

DE COCHLEA CÆLATA.
Cap. XXXI.

HOC genus, inquit Rondeletius, Cochlearum, quod proponimus ad Turbinum speciem accedit. A Monspeliensibus, Prouincialibus, & Hispanis Scaragol, vel Cagarolo de mar nominatur, quod ad Cochlearum terrestrium, quas Cagaroles vocant, formam accedat. Testa est turbinata, & satis longa, cælaturis inæqualis, & scrabra, spissiore quàm in cochleis terrestribus, intus læui. Operculum spissum est, rotundum, superiore parte nō asperū, in qua voluta expressa est, vel figura turbinis Cochleæ clauiculatim intorti. Intus, qua scilicet parte carnem Cochleæ contingit, tuberosum est, & inæquale, rubri coloris. Partibus internis hæc Cochlea à terrestribus non differt. Carne est dura, & ad concoquendum difficili. Succum salsum gignit, Venerem extimulat. Elixa melior est. Testa ī aceto macerata, superiore veluti cute, vel crusta spoliatur redditurq; Cochleæ margaritiferæ modo splendens, nitida, & vnionis modo colorata. Sunt qui Cochleam, quam hìc exhibemus, Vmbilicum appellent: sed non sine errore, vt perspicuum fiet, quum docebimus, qui sunt vmbilici, & quid à cæteris Cochleis differant. Hucusque Rondeletius posita etiam icone, cum qua simillimæ cùm sint, quas ego hìc exhibeo, iconem eius reliqui. Prior maculis viridibus prædita est. Postremā margaritas proferre sunt, qui putant. Addidi demum aliā Concham, quæ inter Turbinem, & Cochleam celatam mediam naturam haberi videtur. Taxat autem Bellonium Rondeletius, cui vmbilicus marinus, aut faba marina nuncupatur istiusmodi

Venerē stī mulat.

Cochlea celata maculis viridibus.

B

2

3

C

I

D

4

Cochlea,

Cochlea duplex adinſtar quaſi turbinis.

cochlea, & ſic de ea ſcriptum reliquit: Cochli (κο'χλε) nomine vmbilicum marinum, vel fabam marinam vulgarem intellexit Ariſtoteles, atque adeo marinam cochleam, quemadmodum & terreſtres cochleas, κοχλίας vocauit; noſtris limaces dicuntur. Eſt autem vmbilicus marinus à medicis vulgaribus dictus Nerite multo maior: cuius tamen moles vaſtior non euadit, quàm commune buccinum. Quumque turbinatum genus omne prætenui cruſta, carnem patulam ambiente, operculi loco ſeſe tueatur: hic vnus lapidi rubro perſimili tegumento occluditur. Rotunda eſt eius forma, vmbilicum planè referens, vnde ei nomen. Alteram cinerei coloris ſurſum tumentem, deorſum planam: alterum verò rotundam, atque (vt dictum eſt) rubrum. Huius teſta ſola inter noſtri Oceani turbinata politiem admittit. Rotundiori hiat ore, quàm vllum aliud genus. Nam cum alij turbines opercula ſua habeant longiora, vel latiora, pro ſui oris ratione, hic ſemper rotundum operimentum habet. Edulis eſt, vulgoque buccinarum, purpurarum, & neritarũ modo diuenditur. Rugoſo tegmine ſcabroq; conſtat: cuius clauicula earum herbarum more, quæ ſe ſe arboribus alligant, à dextra ad ſiniſtram inuertitur. Papauer (μήκωνα Ariſtoteles vocat) vt purpura, & buccino, & in κο'χλοις eſt conſpicuũ, quod in clauicula teſtæ continetur. Cæterùm cochleam marinam Dioſcorides ſcribit ſtomacho idoneam eſſe, & facilè a luo excerni; quumq; ex marinarum cochlearum teſtis, vti & reliquorum turbinum optima calx fiat, nihil vetat, quo minus eas excalfaciendi, & vrendi facultatem obtinere, lepras purgare, vitiligines, & oculorum cicatrices emendare aſſeueremus. Ex cælatarum cochlearum genere quoque eſt, quæ hìc exprimitur, operculo miniaceo, minaceis etiam turberculis, turbine violaceo infrà, supernè ferè ferrugineo. Quod inter turbines eſt ſpacium, ſiue cauitas viridi eſt colore.

Vmbilici marini deſcriptio.

Teſta eius politiẽ admittit.

Papauer.

Calx ex marinis Cochleis optima.

Cochlea cælata alia cum ſuo operculo.

A

DE COCHLEA, QVÆ IN OLEARIO VSV ERAT. Cap. XXXII.

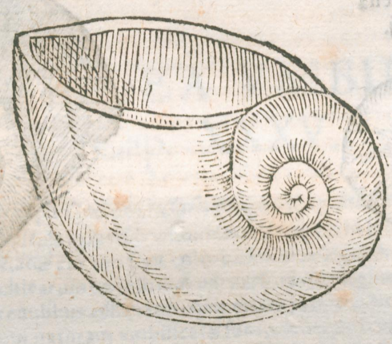
COCHLEA hæc rotunda est (inquit idem Rondeletius) & testa intorta, & magna admodum, adeo vt sit quæ aquæ quatuor libras capiat. Ob id eam esse puto, quam Plinius memoriæ mandauit in oleario vsu fuisse, quod ea oleum decapularent, vel ea in vsus quotidianos oleum haurirēt, cuius figura ad id percommode quadrat, quemadmodū vasis eius, quod arytænam vocant, veluti rostro prominentiore ad hauriendum, fundo cauo, & capaci ad retinendum. Huiusmodi Cochleam etiam aurifices, additis ansa, & basi in vrceos efformant eleganti artificio, quòd eam contra venena aliquid valere credant.

Magnitudo.

Arytæna.

B

Cochlea Rondeletij, quæ erat in vsu oleario.

C

Cochlea alia superiori similis.

D

DE COCHLEA DEPRESSA. Cap. XXXIII.

CVM superiori Conchylio similis est istæc, quam Rondeletius Cochleam depressam vocat, ac sic de ea scribit: Operculum Cochleæ cælatæ refert Cochlea, quam hic repræsentamus, (repræsentat autem hanc) quæ concaua est, & carnem intus habet. Simillima est Cochleis terrestribus, quæ aliquando in terra effossa reperiuntur. Altera parte plana est, altera excauata in voluminibus, quæ initio parua paulatim crescunt ad foramen vsq;. Sic ille addita hac figura: cui ego adieci aliam quæ tota est ferruginea.

Cochlea depressæ species castanea.

F

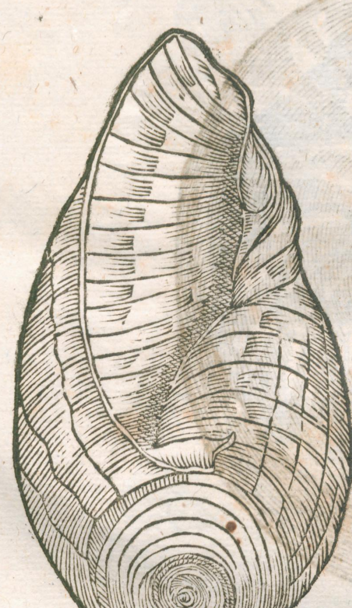
Cochlea depressa Rondeletij.

DE COCHLEA RVGOSA, ET vmbilicata. Cap. XXXIV.

G

A Rugis, quibus tota huius Cochleę testa per transuersum ducta est, ita elatis vt & striata dici possit, nomen obtinuit. Colore intus est albo, foris flauescente, valde fragili. Turbinis clauiculæ in acumen non desinunt. pars superior longiùs procurrit. Foramen valde apertum, & longum. Hanc tertiam esse nautili speciem ab Aristot. proditam falsò (secundum Rōdeletium) tradidit Bellonius. Duas enim tantùm polyporum species Conchis conclusorum ponit Aristoteles, vt antè ostendimus. Neque vllas est qui viderit in ea Concha nautilum, qui minor est, quàm vt tantam Concham secum trahat, cuius etiā structura à facili natatione aliena est, ob transuersas rugas, cùm in marinis animātibus hoc diligentissimè cauerit natura, ne quid esset, quod natationi moram, aut impedimētum afferret. Ex hoc genere vel consimilis saltem est istæc à me adiecta.

H

Cochlea rugosa vmbilicata alia, vel ei congener.

B

DE COCHLEA VMBILICATA. Cap. XXXV.

HÆc quoque Cochlea in satis insignẽ magnitudinem excrescit, quæ turbi-
nata est, & in medio vmbilicata. Variȩ vario sunt colore. aliæ enim nigri-
cant, aliæ corneo sunt colore, aliæ maculosȩ. Proximè accedũt ad formã
Cochlearum terrestrium paruarũ, quæ conglomeratæ fæniculi crassiori-
bus caulibus adhærent, quæ etiam præter reliquarum Cochlearũ terre-
strium naturam vmbilicatæ sunt, carneque sunt bona. Cum hac Rondel.
Cochlea non paruam similitudinem gerunt tres istæ à me adiectæ. Inter vmbilicatas hæc
C quoque fuerit, longior, & multis anfractibus contorta, quorum longitudo, & obliquitas in
causa est, quo minus vmbilici extremum perspici possit. Testa læuis est, & quasi cornea,
vel vnguium substantiæ similis.

E

DE VMBILICO. Cap. XXXVI.

Cochlearũ an ſint ſpecies.

EX Ciceronis loco, qui eſt libro ſecundo de oratore, Rondeletius vmbilicos Concharum, ſiue Cochlearum ſpecies eſſe aſſerit, id quod verum eſſe indicat etiam (inquit) ipſa rerum natura, quæ nobis à turbinatis, Conchis, Cochleiſq; omnibus ſpeciem diuerſam exhibet earum, quæ præter foramen illud quo Cochleæ ſaxis inhærent, quoque corpus exerunt: alterum habent vmbilico ita ſimilem, vt nullus ſit qui has viderit, qui negare poſſit vmbilicatas meritò vocari. Id foramen profundum conuolutionum veluti centrum eſt, vel circa quod anfractus Cochleæ conuoluuntur, veluti circa περικόχλιον. Hac de cauſa vmbilicus vocatur: nam metaphoricè vmbilicus dicitur, quicquid in aliqua re medium eſt. Hic vmbilicus in Cochlea quàm hìc exhibemus, manifeſtiſſimus eſt. Cochleæ quam cælatam prius nuncupauimus ſimilis eſt, figurà differt, colore, & cælaturis. Nam picta quidem eſt variè, quod lineas quaſdam purpureas habet, denſa, ac ſpiſſa, lumine immiſſo varietatem colorum iucundum repræſentans: Hæc ille, cum cuius icone non parum habet ſimilitudinis iſtæc à me adiecta.

Nominis ratio.

F

Duorum à Rondel. expreſſorum deſcriptiones.

Depinxit, & deſcripſit nobis idem Rondeletius, cui ferè omnes iſtas figuras debemus, duos hoſce vmbilicos alios, vnum diuerſicolorem, alterum valde exiguum. Prior mira varietate à natura diſtinctus eſt, ſcilicet nigris, rubris, & albis tuberculis corallorum omnium colorem, & naturam referentibus ſuperiore parte latior eſt, mox in turbinem deſinit. Alter vmbilicus eſt valde exiguus ciceris magnitudine, aliquando paulo maior, qui in ſpongijs reperitur, veluti granulis rubri coralli æmulis conſperſus. Inter vmbilicum, & foram quo corpus exerit, teſtam inciſam habet: inciſuræ operculi vice ſunt.

Vmbilicus Rondeletij.

Vmbilicus varius paruus.

G

DE COCHLEA ECHINOPHORA. Cap. XXXVII.

QVamuis paruis Buccinis figura ſimilis ſit hæc Cochlea, quam Echinophoram ab aſperitate nominauit idem Rondeletius: nos quoq; hìc potiùs quam inter Buccinas, eius iconem proponemus. Tota enim tuberculis, ſiue aculeis conſperſa eſt. Operculo verò, ſucco, ſubſtantia, à paruo buccino non differt. Rondeletius hanc iconem propoſuit: nos duas adiecimus.

Cochlea echinophora Rondeletij.

Cochlea cylindroides prior.

DE COCHLEA CYLINDROIDE. Cap. XXXVIII.

CVM adeo fœcunda sit natura in turbinatorũ, & Cochlearum varietate, vt omnes nominib. exprimere perdifficile sit, quod etiã veteres nõ fecerũt, alioqui rerum indagatores seduli, & in nominibus inueniendis fœcũdiores; Rondeletius tamen distinctionis gratia, atq; vt aliæ ab alijs internoscantur, nomina posuit, quę præsertim figuram exprimant, vt in ea fecit, quę hic à nobis proponitur, κυλινδροειδὴς; vocatur à figura cylindro proxima. Pyramidem etiam refert. Pyri modo turbinata est punctis varijs notata subcastaneis, magnitudine, ac crassitie pugni, quamuis Rondeletius pollicis crassitudinem vix superare velit. Crassior etiam est altero loco posita, turbine acuto.

Cochlea Cylindroides altera.

Cochlea leuis turbine obtuso.

DE COCHLEA LÆVI TVRBINE obtuso. Cap. XXXIX.

HÆC postrema Cochlea, quam læuem turbine obtuso Rondelet. vocauit, polita admodum est, atq; in turbinem oblongiusculum desinens, sed obtusum. Operculo tegitur. Testa est crassiore quàm cæteræ, carneq; minus dura. Frequentissimè circa Lerinum insulam capitur, eodem teste.

DE ECHINIS. Cap. XL.

ÆQVIVOCA.

Ollæ gen⁹. *Lib. 1. Satyr. 6.* *Aduerſ. li. 9. c. 19.* *Trichila.* *Lib. 10. de Cult. hort.* *ibidem.* *Lib. 4. de ling. lat.* *In Horat. li. 1. Sat. 6.* *Echinus Ciuitas.* *Lib. 1.* *Herba Erinos.* *Echinus oleæ genus & mali Punici.* *Erinaceus Gazæ.*

ECHINVS Græcis, auctore Suida, nomen eſt vaſis ex ære, aut opere figlino, in quod tabulæ ad iudicium pertinentes (teſtimonia, vel teſtium dicta) conijciebantur, aliàs coniecta ſignabantur: eius mentio fit apud Demoſthenem, Ariſtotelem, & Ariſtophanem. Chytræ, ideſt ollæ genus Echinus eſt Polluci, pariter, & lebes σκεῦος μαγειρικόν, καὶ λοπὰς, Heſychio, & Varino. Ἐχῖνον βυδόκεν, lebetem interpretatur Echymologus. Apud Horatium interpretes Echinum aiunt eſſe vas æneum, in quo calices lauantur. quod etiam triſilla vocetur. Hadrianus Turnebus mauult legere trichila, vt eo, inquit in epigrammate, quod Maroni adſcribitur; & Virgilius. *Trichila vmbroſis frigida arundinibus,* adducens etiam locum apud Columellam. *Sub trichila manantem ſerpit ad vndam*: alij vitream ampullam, alij ſcorteam explicant. Ego (inquit) Hadrianus Turnebus, vas aquarium rotundum lagenæ ſimile, aut ampullæ crediderim, vt guttum vinarium, vt Varro docet: patera autem ad libandum vtebantur, & interdum poſt libationem ad bibendum. Hoc mihi in mentem veniebat; quod de hoc loco dicerem, quem Echino ſpinoſiorem, & aculeatum magis eſſe, & ipſe ſentio, & intelligo multis videri: ſed nec illud omittã Porphyrionem perſpicuè legere Echino, cùm explicet propter Echinum aſtat vilis guttus, qui, & Echinum vult hìc vitream eſſe ampullam, & aquarium vas exiſtimaſſe videtur: aquã enim limpidam nitido vitro perlibenter infundimus: nomen habere videtur à rotunditate Echini ſe in pilam colligentis. Echini ciuitatis meminit Strabo. Supra Phalarum etiam, vt idem inquit, à mari ora vrbium XV. ſtadia L. imminet. Inde porrò nauiganti ſtadia c. Echinus incumbit. Plinius Acarnaniæ oppidum eſſe ſcribit. Echinon Vrbs eſt Thraciæ, ad Pegaſeum ſinum. Erinos apud Galenum herbæ ſpecies eſt, quam ſic etiam vocat Dioſcorides: ſed in codicibus vetuſtis non Erinos, ſed Echinos legitur. Quercuum κότταροι, ideſt particulæ quædam, ceu nucamenta, quæ ex ramis earum dependent Echini vocantur ab Heſychio: cui etiam Platani fructus vocatur Echinus; & caſtaneis ſui ſunt Echini; eo enim modo, quo Echini marini aculeis armati ſunt. Herbæ quoque apud Hippocratem fit mentio Echini dictæ, vt ait Maſſarius, Idem Echinum oleæ genus interpretatur, tanquam ex Polluce. Heſychio etiam eſt εἶδος ῥοιῶν, id eſt, mali Punici genus. Eſt præterea Echinus pars ventris ruminantium, ἤ ἐλα φυνδειώ τλὺ δὴ καλεῦσιν ἐχῖνον, Ἄλλοι δ' ἐγκατόεντα κεκρύφαλον. Nicander in Theriacis. Scholiaſtes ἐχῖνον interpretatur πτολύπτυχον (πολύπτυχον mauult legere Zoographus, ſuoſq; Germanos hanc ventris partem multiplex vocare, ac propriè de Boue dici ſubiungit. Eſt poſtremò Echinus animal quadrupes terreſtre apud Ariſtotelem. Theodorus veteres ſecutus Erinaceum conuertit, & in aquatili nomen græcum retinuit, Plinium, vt Zoographus putat, ſecutus, qui Echinum vocat; Sed nunquid nomen hoc alia obtineat adhuc ſignificata; latius, vbi de Echino terreſtri, nempe Erinaceo (Deo fauente) agemus, inter quadrupes explicabimus.

SYNONYMA.

Echinus ab Echeneide differt. *Etymon.* *Carduus marinus.*

ECHINVM cum Echineide piſciculo recentiores nõnulli admodum ineptè confundunt. Echinus nanque cum careat branchijs, piſcis propriè non eſt dicendus. Græcis dicitur ἐχῖνος ἀπὸ τοῦ ἔχειν ἑαυτὸν ἀφανῶν τῶν σαρκώδεσων: vel per antiphraſin, ἀπὸ τοῦ μὴ δύνασθαι διὰ τὰς ἀκάνθας, ὅ ἐστιν ὅ ἀκράτητος, quòd teneri ab aculeos non poſſit. Commune id nomen tum terreſtri, tum aquatili eſt. Latini veteres, vt dixi Ericium, & Erinaceum de terreſtri dicunt, de Marino vix vnquam, ſed Græcum nomen ſeruant. Echinum non eſſe Erinaceum marinum aduerſus Albertum imperitè adnotauit Niphus: ſed eſſe veluti caſtaneum (caſtaneæ) cardum, plenum rubro humore, alibi etiam Echinum marinum, vulgò Cardum (carduum potius) marinum appellari ſcribit: Italis vocatur Riccio, vel Rizzo de mare, Zino, lo incino; vel vt vocauit Scopa Grammaticus l'Iocino de mare, Bogancitola, & genus Cancronem facit ineptè Albertũ, vt inquit Zoographus, & huiuſmodi ſolœcos auctores ſecutus. Liguribus Zinzin dicitur. Hiſpanis Erizo dela mar. Echini

à noſtris

A à nostris, inquit Rondeletius Vrsins appellantur corrupto ex Erinaceis vocabulo, ab alijs Castagnes de mar, quòd veluti castaneæ echinato calyce contecti sint, à Massiliensibus Vrsins, & Dulcins, qui sint edules, etiam si dulces non sint, sed salsi, & subamari: maiores quique edendo non sunt, Rascasses ab ijsdem appellantur. Hos nostri Migranes vocant, quia cùm detriti aculei deciderint, putaminibus malorum Punicorum similes sint. Quidam Oceani accolæ Herisson de mer appellarunt, à Belgis see egel vocari audio. Germanis Meer igel.

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA.

ECHINVM ex Testaceorum genere esse, contra Rondeletium ex Aristotele suprà demonstrauimus, qui eos locorum ratione potissimùm differre innuit. Scribit enim Echinos alios nasci circa Toronem, qui candidi sunt, & spinis, & testa, & ouo, augeriq; forma productiore, quàm cæteri, & spinam ijs esse paruam, nec rigidam, sed molliorem: nigra autem illa (quæ carnis loco esse dixerat) ori applicata, plura à se se disiuncta, &
B ad foramen exterius coëuntia. Et Eratosthenes, vt auctor est Strabo in Insulis ante Euphratem miræ magnitudinis cancros, & Echinos inueniri ait: quorum alij pileis maiores sint: alij διχότυλοι, id est, binas cotylas capiant. Et in mari Indico Purpuras, & Buccina tanta esse tradit Aelianus, vt facile congium capiant: & Echinorum testas similiter, καὶ μὴν τοὶ, inquit, καὶ τῶν ἐχίνων τὰ χελώνια δύναιτ' ἂν τοσοῦτον στέγειν. Circa Daniam, Noruegiam, & alibi Echinum reperiri author est Zoographus, qui rotunditate figuræ, præsertim aculeis demptis, & magnitudine malum marinum referat. ideoque Seeapfel à Germanis nuncupari, quod malum marinum, vt inquit ille, sonat. Idem ad summum instar magni mali in Oceano Balthico inueniri refert ex auditu, durum, punicei ferè coloris, & spiculis ademptis maculosum, nullum eius vsum esse, sed pro ornamēto in domibus suspēdi. Fortè & coloribus differunt, nam Nicolaus Perottus. Vidi, inquit, & sępe piscatus sum piscem hunc (Echinum impropriè vocat piscem; etenim sanguine caret, itemque branchijs, quæ quidem in definitione Piscis ab Aristotele prolata, includuntur) in scopulis quibusdam maris nostri aqua contectis apud Antij reliquias, & iuxta Baias purpureo colore, ac
C viridi mixto: vsque adeo grata oculis ea varietate, vt si colores durarent, nulla esset cum gemmis comparatio: sed mortuo pisce colores tabescunt. Hæc ille: Haberi deniq; & fluuiatiles Echinos tradidit Hermolaus, & Massarius ex Paulo Aegineta. Iam verò alij esui sunt, alij verò non item. Differunt & motu apud eundem, nam agilius nouentur, qui edules sunt. Theophrastum ἐχινῶν tres species facere, tertiamque ceu magnitudine, & crassitudine præstantem ὁλοέχινον dici Varinus scribit. Verùm Theophrastus non Echini, sed σχοίνου, vt benè notat Zoographus, id est, iunci tres species facit, quarum tertia maior holoschenos, ὁλόσχοινος dicitur, Aristoteles, & ex eo Athenæus Echinorum genus quoddam βρύσσον nominant, vel vt scribitur etiam in lexicis græcis Bryttum, quam vocem alij genus esse Echini pelagij: alij piscem esse dicunt; aliqui, vt Hesychius, & Varinus tribus syllabis Βρογγόνην scribunt. Βρυτίνη quoq; animal quoddam est Hesychio. Αβρυτοὶ Echinorum marinorum genus eidem Hesychio. Et alibi Αμβρυτοι (Hesychius τ duplex habet) Echini quidam marini, quos Aristoteles βρυώνας (imò βρύσσους legit Zoographus) vocat. Sed hæc vocabula, inquit, corrupta videntur ab Ἄβρωτοι, sic enim nominat Aristoteles Echinos, qui edendo non sunt, de quibus etiam Michael Ephesius quærit, quomodo (in-
D quit) Aristoteles, Echinos calidiores, qui etiam ad motum agiliores sunt, pleno excrementis, ideoq; cibis ineptos esse dixit? nam si calidiores sunt, melius eos concoquere, & excrementorum minus habere par erat, nec esse ineptos cibo; an dicendum calidos quidem esse, sed voraces, & præ copia ingestorum, quæ calor natiuus eorum vincere non potest, cruditatem in eis fieri? Echinometras quoque inter Echinos adnumerari patet: etenim ratione magnitudinis duntaxat differunt. Aristoteles (inquit Gillius) dicit Echinometras cæteros magnitudine calycis superare. Echinometras Plinius spinis longissimis, & calycibus minimis descripsit; quod quidem ipsum mihi vero similius videtur, cùm ab aculeis nomen omnes Echini traxerint, rectiùs nominantur Echinometræ, qui aculeorum proceritate præstant, quàm ob magnitudinem calycis. Ex hoc genere maximi, vt vidimus, minimis aculeis sunt: hos Massilienses vocant Rascassos. Huiuscemodi vidi, qui quoquouersus palmos dirigeres, plusquam duorum essent palmorum crassitudine: alium etiam inspexi calyce exiguo, & aculeis digiti longitudinem superantibus, longitudine

De histor. anim. c. 5.

Lib. 16.

Magni vbi.

Circa Daniã, & Noruegiam reperiri.

Malum marinum Germanis quid.

Varrini error.

Lib. 4. de hist. plant. c. 13.

Echinus βρύσσος.

Βρογγόνη.

Li. de par. anim.

Echinometræ ab Echinis vt differant.

aculeorum præſtantes. Hæc ille. Nos verò cum Rondeletio, & Bellonio potiùs Ariſtotelis ſententiam ſecuti Echinometras ab Echinis calyce duntaxat, non autem aculeis differre aſſeueramus. Echinus maris (inquit Ariſtoteles) omnium maximè à natura munitus eſt: quippè qui teſta vndiq; ſpinis frequentibus circumuallata tegitur: quam rem peculiarem hũc in genere teſtato ſortiri diximus. quod quidem hoc diſtycho expreſsit Martialis:

Lib. 4. de partibus.
Lib. 13.

Iſte licet digitos teſtudine pungat acuta
Cortice depoſito mollis Echinus erit.

Caro.

Echinum, inquit Albertus ex Plinio, habere carnes rubentes, ſicut minium. cùm tamen Echinis carnem omnino neget Ariſtoteles. Non omnibus, inquit Plinius, idem vitreus (minij potuit hìc fortè Albertus legere, vt adnotat quoq; Zoographus) color. circa Toronem candidi naſcuntur &c. Tribuit pariter partes quaſdam Echino Albertus, & hunc ſequentes ſcriptores, quas Echeneidi conuenire conſpicuum eſt. Bellonius Echinos alios edules facit, alio verò nequaquam. Edules, inquit, maiores quidem aculeo habent; craſſitie autem minores ſunt, vixq; grandis gallinæ ouum magnitudine excedunt. Diuerſa in his colorum varietas, & mutatio multiplex. alij enim omnino nigri, alij albi, quidam vitrei, alij ruffi, aut flaui, alij gemmarum nitore conſpiciuntur: quidam ſunt cyanei; alij purpura ſplendent, ſubinde circumagentibus ſe igniculis micantibus ad aculeos ſcintillæ modo. ſic ille. Echinorum genera à me obſeruata pòſt memorabo, cùm prius Rondeletij, & Bellonij deſcriptiones attulero. Primum Echini genus (inquit Rondeletius) quod cibo idoneum eſt, in quo oua multa, & magna ſunt, eſculentaque non ſolùm in maioribus, ſed etiam in minoribus: ſtatim enim parui ouis pleni reperiuntur: & maximè plenilunijs diebuſq; tepidis redduntur pleniores. Ab ouorum multitudine, & magnitudine ouarium hunc Echinum appellat Hermolaus. Forma eius in rotunditatem conglobata eſt, dempta vna parte parum compreſsa, in qua os eſt rotundum quinque dentibus incuruis intus cauis, & in idem punctum coeuntibus munitum: ij quinque maxillis internis connexi ſunt, quæ ab ore intus erectæ, ex acuto in latum tendentes, & ambienti calyci non continuæ; tam mirabili, ſtupendoq; artificio ſunt constructæ, & cælatæ, vt nihil ſit in toto mari elegantius, ſpectatuque iucundius. Quinque igitur ſunt oſsicula minora, tenui membrana alligata, id totũ eſt, quòd comparat Ariſtot. τῷ λαμπτῆρι μὴ ἔχοντι τὸ κύκλῳ δέρμα, ideſt laternæ, quæ pellucida aliqua pellicula, ſiue membrana circundata non ſit. Inter dentes interna caruncula quædam eſt, quæ linguæ vice eſt, mox iungitur gula, quæ in inteſtinum deſinit, longum per teſtam ſtellatim diſpoſitum, eius tenuibus fibris ſuſpenſum, tandem in paruum foramen terminatur, quod foramen ad egerenda excrementa deſtinatum eſt, ex aduerſo oris ſitum, ita vt os in terram verſum ſit, excrementi foramen ſupra habeatur. partus enim ex imo petitur, vnde fit, vt os ad partum ſit verſum: excrementum verò ſuperius parte prona teſtæ contineatur. Excrementa rotunda ſunt exiguarum pillularum inſtar. Qualis inteſtinorum, talis ouorum ordo eſt. nam inter nigrum id, quod carnis vice eſt, & inteſtinum oua flaua cernuntur, quæ ſola eduntur cruda, orique grata ſunt, etiamſi ſalſa, & ſubamara ſint. Sunt quidem omnibus Echinis oua, inquit Ariſtoteles, ſed nonnullis exigua, nec cibo apta (niſi in hoc Echino.) Et alibi: omnia teſtacea vere, & autumno ea, quæ oua appellant, habent: Echini verò edules, his quidem temporibus ouorum copia abundant, ſed & omni alio tempore habent, nec vnquam ijs carent, ac maximè plenilunijs diebuſque tepidis reſtituuntur, redduntur q; pleniores, præterquam illi, quos Pyrræus fert Euripus: nam illi hybernis menſibus meliores ſunt, parui quidem, ſed pleni ouorum. Teſta tota intrinſecus foraminibus paruis plena eſt, per quæ mouendi facultatem nerui aculeis ſuppeditant: extrinſecus in exigua tubercula eriguntur aculeorum cotylem excipientia, vinculo, membranula ſcilicet obligata, vt in orbem moueri poſsint. Talis radij cum brachio articulatio. Aculeorum igitur caput cauum eſt, craſsius & in acutum illi deſinunt. His in gyrum mouetur. Hoc eſt admirandum Dei Opt. Max. in hoc animante opificium, quod vt clarius perſpiceretur, ſuperiore loco Echinum integrum, inferiore directum in partes duas depingendum curauimus, vt quantum picturâ planâ aſſequi pictor potuit, internæ huius Echini partes intelligi poſſent. Hactenus de primo genere Rondeletius.

Echini edules, & non edules.
Color.
Ex Ariſt. 4. de hiſt. animal.
Ouarius Echinus vnde dictus.
Deſcriptio.
Forma.
Os.
Dentes.
Oſsicula.
Lib. 4. de hiſt. anim.
Caruncula linguæ vice.
Excremẽta
Oua.
Lib. 4. de hiſ. an. c. 12
Quãdo meliores.

Habet item Echini iconem ſpoliatum ſuis ſpinis, eundemq; ſpina præditum, nec non Echinum lapideum.

Secundi, & tertij generis Echinorum eodem authore breuiter Ariſtoteles meminit his verbis: ἄλλα δὲ δύο γένη το, τῶν σπατάγων (vt Athenæus citat libro 3.) καὶ τὸ τῶν καλουμένων βρίσσων, γίνονται δὲ οὗτοι πελάγιοι, καὶ σπάνιοι. Secundum, ac tertium Echinorum genus, Spatagi, & Briſsi, quæ genera pelagia ſunt, raraq; inuentu. Ex his Ariſtotel. verbis, inquit

Spatagus, & Briſſus Rondel.

A

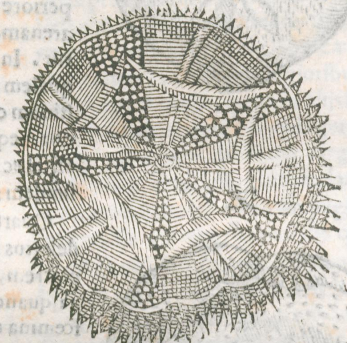
Echinus integer.

Echinus in duas partes dissectus.

B

Echinus spoliatus à suis spinis.

C

Echinus lapis spoliatus à spinis.

Echinus cum spina adiuncta.

D

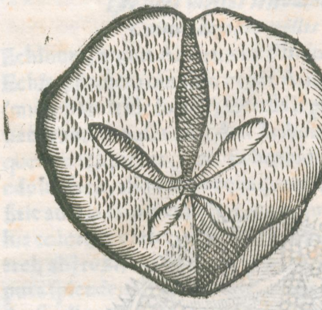

Echinus Spatagus, & Brissus Rondel.

Echinis ſpatagus authoris.

1

2

Echinometra Rondeletij.

inquit Rondeletius, neq; ex vllo alio auctore vetere notas aliquas colligere poſſis, quibus hos Echinos ab alijs differre intelligas. Sed cùm Echinum, quem hìc exhibemus, pelagium, & inuentu rariſſimum eſſe certò ſciam, qui ab Echinometræ, Echini ouarij, Echini parui, notis à veteribus traditis facilè diſtinguatur, non dubitaui pro Spatago, vel Briſſo proponere. Huc igitur Echinus, ſiue Spatagus, vel Spatangus (vtroq; enim modo legitur) ſiue Briſſus, minus rotundus, quàm ſuperior, à cordis figura nō valde recedens, aculeis paruis, & raris ſeptus, altera parte, in qua ſcilicet os eſt, magis planus, quàm ſuperior, os dẽtibus caret; verùm maxilla inferior ſuperiore prominentior eſt, ad hauriendum aquam, arenamque accommodata: his enim, & luto verſcitur. In interiore teſta nulla talis ſpectatur fabrica; qualem in Echino ouario deſcripſimus: ſed eſt inteſtinum conuolutum, aqua, & arena plenum, neque oua, neque nigrum illud continet, quod carnis loco eſt. Hæc ille exhibita præcedente icone, cui non abſimilem adiecimus.

Echinometra Rond. Ortus.

Quartum Echinorum genus, inquit idem Rondeletius Echinometram numerat Ariſtoteles, quaſi matrem, aut matricem dicas Echinorum, inquit Gaza, quanquam ſciendum eſt, in hoc genere marem à fœmina non diſtingui; neq; enim ex ſemine; vel ex ouo generantur, ſed ſponte oriuntur, vt Oſtracoderma. Echinometras ab alijs omnibus magnitudine diſtinguit Ariſtoteles. ἔτι αἱ Ἐχινομῆτραι καλέμθραι μεγέθει πάντων μέγιςαι. ſed hanc magnitudinem non ad corpus, ſeu calycem, verùm ad ſpinas refert Plinius, quum ſcribit: Ex his Echinometræ appellantur, quorum ſpinæ longiſſimæ, calyces minimi. Cuius ſententiam Gillius Ariſtoteli ſententiæ præfert his verbis. Ariſtoteles dicit Echinometras cæteros magnitudine calycis ſuperare. Plinius Echinometras ſpinis longiſſimis, & calycibus minimis deſcripſit: quod ipſum mihi vero ſimilius videtur, cùm ab aculeis nomen omnes Echini traxerint, rectiùs nominantur Echinometræ, qui aculeorum proceritate præſtant, quam ob magnitudinem calycis. Ego verò à corpore ſiue calycis potius, quàm aculeorum proceritate Echinometras dici exiſtimo, cur enim Echinorũ matrem, vel matricem ab aculeis longis nominaſſent veteres, cùm ſit aliud quintum ſcilicet genus paruo calyce ſpinis longis duriſq; hoc quidem genus pro Echinometra vſurpaſſe videtur Plinius, & eum ſecuti contra Ariſtot. mentem, cùm perſpicuè vtrumque genus ſeparet. Quare Ariſtotelem hìc ſequendum cenſeo, ex quo ſua tranſcripſit Plinius. Ariſtot. igitur Echinometram hìc exhibeo, quę magnitudine reliquis præſtat, adeo vt ambabus manibus quaquauerſum extenſis capi vix poſſit: aculeiſq; eſt mediocribus. Internæ partes ouarijs Echinis ſimiles ſunt, demptis ouis, ſiue flaua illa parte eduli, quæ exigua eſt, & planè exucca. Hæc de Echinometra ille, qui & quintum genus exhibet, & deſcribit, vt modo, cum prius quæ de Echinometra tradit Bellonius, tranſcripſerimus, Zographus hanc Echini ſuperficiem pinxit, mihi Echinometræ videtur, cum qua icone quadrat aliquo pacto hæc mihi à Ioſepho Caſabona Belga horti Piſani præfecto, orbis Echinati nomine miſſa.

Lib. 4. de hiſt. anim.

Ariſtot. & Plinius diſcrepant.

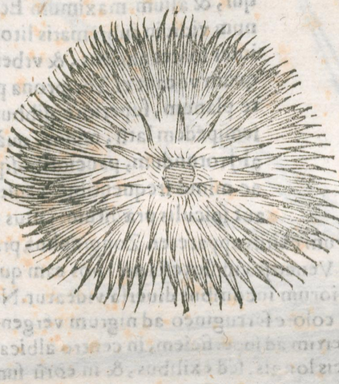
Cæterum

A Echini superficies ex Zoographo.

Orbis Echinati pars prona, & supina.

B

C

Echinometra Bellonij

Cæterùm Bellonius sic habet. Echinometræ appellantur, inquit Plinius, quorum spinę longissimæ, calyces minimi. Ego verò Aristotelis sententiam secutus, Echinometras cæteros Echinos calycis magnitudine superare asseuero, minimisque aculeis esse præditos, breuibus, & obtusis intercептos spiculis, colore ad extrema albicantibus, ad radices liuentibus, & ex purpureo nitentibus.

Descriptio.

Horum autem testa cinerea est, pugni, aut oui anserini magnitudine, rapi modo in vastitatem extuberans: vt quò antiquiores euadant, eò maiores reddantur, parte prona planæ, supina autem rotundæ. Pelagiæ magis sunt Echinometrę. quòd autem reliquis maiores sunt, ideo cæteris anteponuntur. Longurijs longioribus nautæ multò egent magis, quàm in alijs Echinis: siquidem Echinometræ altiori gurgite merguntur: quas in Insulis maris Aegęi tanta crassitudine profecisse contemplatus sum, vt ad crassitudinem binorum pugnorū extuberauisse viderim: rariusculè quàm alij Echini capi cōsueuerunt, sed quò maiores sunt, eo delicatiores existimantur. Sic ille.

Echinus Rondeletij.

Quintum Echinorum genus, idest, quod saxo inhærēs representabimus ex Rōdeletio calyce paruo, spinis lōgis pro corporis ratione, & duris, & quo ad vrinæ destillationes fœlici successu sum vsus, vnde affirmare nō dubitamus id esse quintū genus Echinorum, de quo sic Aristoteles. Genus item aliud est minutum spinis longis, prędurisq; gigni in alto gurgite solitum, quo nonnulli ad stillicidia vrinæ medicamento vtuntur. Aristoteles author est Echinos alios nasci circa Toronem, qui candidi sunt, & spinis, & testa, & ouo. augentur forma productiore, quàm cæteri, spina ijs parua, nec rigida, sed mollior: nigra autem illa ori applicata, plura à sese disiuncta, & ad foramen exteriùs coēuntia. Hæc itaq; omnia Rōdeletius.

Lib. 4. de hist. anim. cap. 5.

De eodem, vt videtur, sic scribit Bellon.

Echinus minor Bellonij.

Genus Echinorum aliud est (inquit Aristoteles) minutum, pelagium, spinis grandibus, longis, prędurisque modo penè lapidis, gigni in alto gurgite solitum, quo nonnulli

D ad destillationes vrinæ vtuntur. Vulgus cùm Italicum, tum Gallicum, atque etiam Græcū vn Iudeo vocat, quòd perpetuò nigrescat, sordescat, & gustus ingrati percipiatur, passim reperitur: quod aliter Brissis, & spatagis euenit ex Philosophi sententia. Hic porrò minimus Echinus reliqua genera spinarum longitudine superat: neque colorem, vt illa varium habet: testam iuglande maiorem non promit, estque reliquis omnibus viuidior. Nam si supinum ponas, mox suas spinas deprimit, & se in pronam partem conuertit. Plures habet, quàm alij proboscides: idcirco citiùs repit, firmiusque hæret: oua nō fert, vt alij, sed sanguineum quiddam nigrum saniei simile, quo manus cruentat, atque inficit. Dentes itidem in verticilli modo habet quinos, circulari ordine dispositos, vt & cæteri, quibus algas, saxa, & conchyliorū testas arrodit. In interna eius parte multos neruos annexos cernas: ex quo indigenæ coaceruatam dentium congeriem ita cum neruis exiccari sinunt, vt annuli vice ad signandum panem vtantur: refert enim quinque folium, vel quippiam simile affabrè delinea-

Proboscides.

Dentes.

Echini quintum genus Rondeletij.

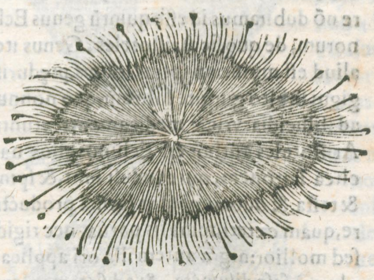
ECHINVS PARVVS

delineatum. Ventrem in quinque partes diſtinctum habent, perinde ac ſi plures illis vētres eſſent, membrana quadam obducti. Ab oris autem verticillo ventres illi teſtæ quoq; appenſi ad foramen excremēti coeunt, ſed diſiūcti ſunt, & quaſi interuentu liminum diſcriminantur. Totidem promuſcides habent Echini, quot in teſtis foraminulis pertuſis apparent, ſunt enim vltra ſex millia in quolibet Echino. Hucuſque Bellonius. qui, & alium maximum Echinum vidit in rubri maris litore, inter fontes amaros, & vrbem; quàm vocant el Tor, prona parte planum, ſuperiore gibbum, ſemipedem latū, minus, quàm alij rotundum, paucioribuſque ac minus frequentibus aculeis, aut ſpiculis præditum: cuius os in terram conuerſum eſſet, ſuper quo excrementorum exitus appareret. Zongraphus præterea cuiuſdam Echini ſuperficiem pinxit, quam ſe Venetijs vidiſſe teſtatur: nos eam quoque hic exhibemus, præſertim cùm & à noſtris, & aliorum iconibus diuerſa videatur. Noſtrorum modò Echinorum prima figura ouata eſt, colore ferrugineo ad nigrum vergente præſertim ad ſuperficiem, in centro albicat, aculeis longis, ſed exilibus, & in eorū ſummitate puncti quidam paruuli ſunt coloris cærulei. Secunda icon Echini eſt aperti interna oſtendentis, figura quodammodo oblonga, intus apparet quid flauum, vel oua ſi ita mauis appellare. Tertia eſt Echinorūmaris rubri figura aculeis longiſſimis ferrugineis ad rubrum vergentibus paruo calyce, quorū quidem picturā Bernardinus Caſtellettus Genuenſis aromatarius ſagaciſſimus nobis impartiuit: deinde quartum datur Echinorum genus Ariſtotelis, quod Echinometram vocat, quaſi matrem, aut matricem dicas Echinorū, vt inquit Gaza. Verba, quæ ad eius deſcriptionem pertinent, ſuprà ſcripſimus ex Rondeletio: noſtram verò ponimus iconē, quæ aculeis prædita eſt, licèt non admodum longis, colore tota eſt ferrugineo. Sequitur hanc alia ſpinis denudata, quæ magnitudine à priore nō differt: extrinſecus eſt ſcabroſa, coloriſque ferruginei; Tertia magnis, longiſq; aculeis inſignita; coloris tota eſt amethiſtini. Poſtremò loco Echinometram omnium maximam damus, quam nobis idem Bernardus Caſtellettus Genuenſis humanus pariter atq; rerum naturalium peritiſſimus, meiq; amantiſſimus communicauit, magnitudine ferè puerorum capitis, eaq; quæ in Tyrrheno, & Hadriatico mari naſcitur, maior, tantæ capacitatis, vt quinque aquæ libras caperet in ſuperiore parte gibba, & rotunda, in inferiore verò quodammodo plana. Circunferentia duorum dodrantum, & palmi.

Echinus ſemipedē latus.

Echinorū ab auctore obſeruatorum deſcriptiones. Primum genus. Secūdum.

Echinus marinus ferrugineus.

Echini ſpecies oblonga aperta.

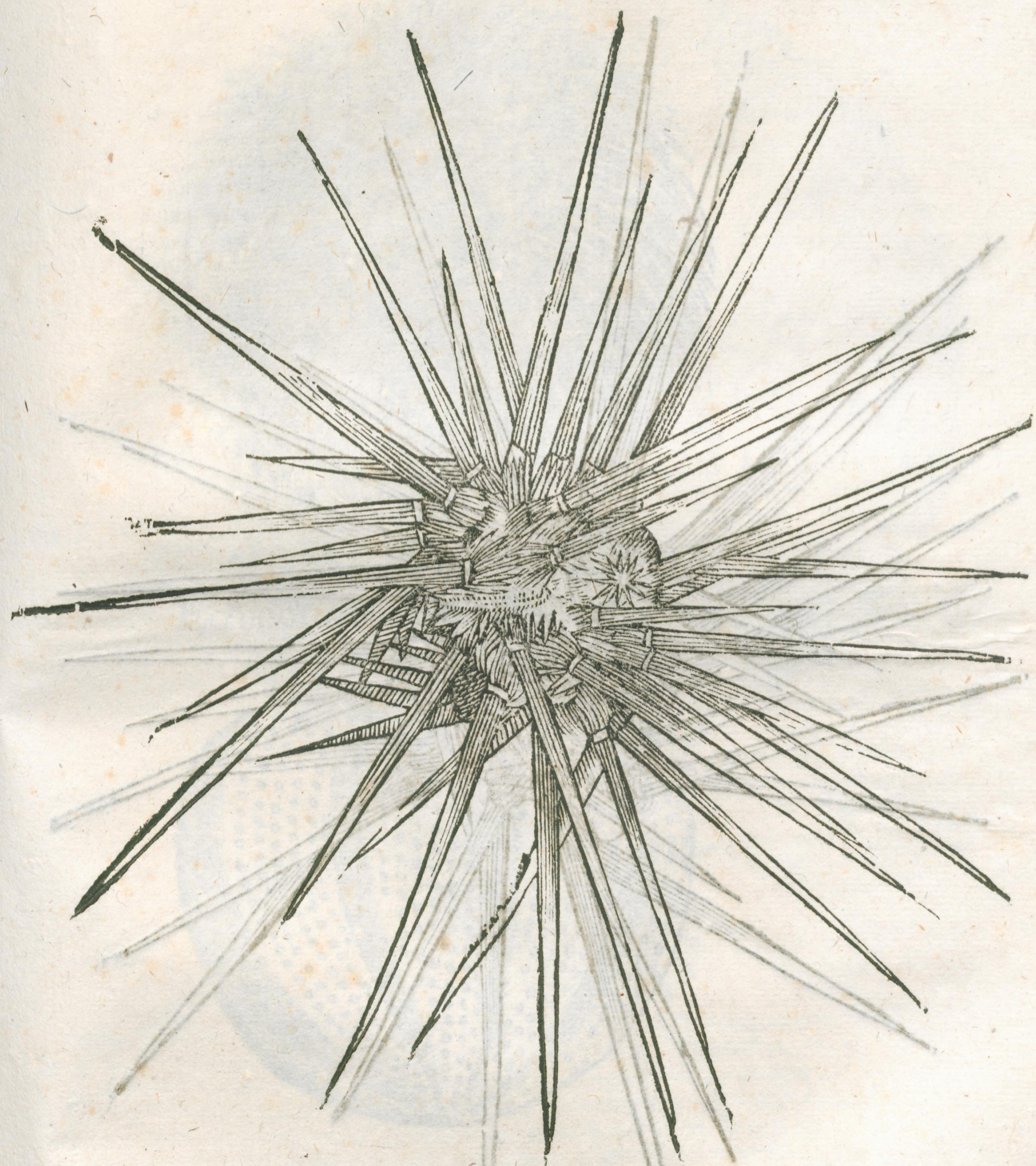

Echinometra prima.

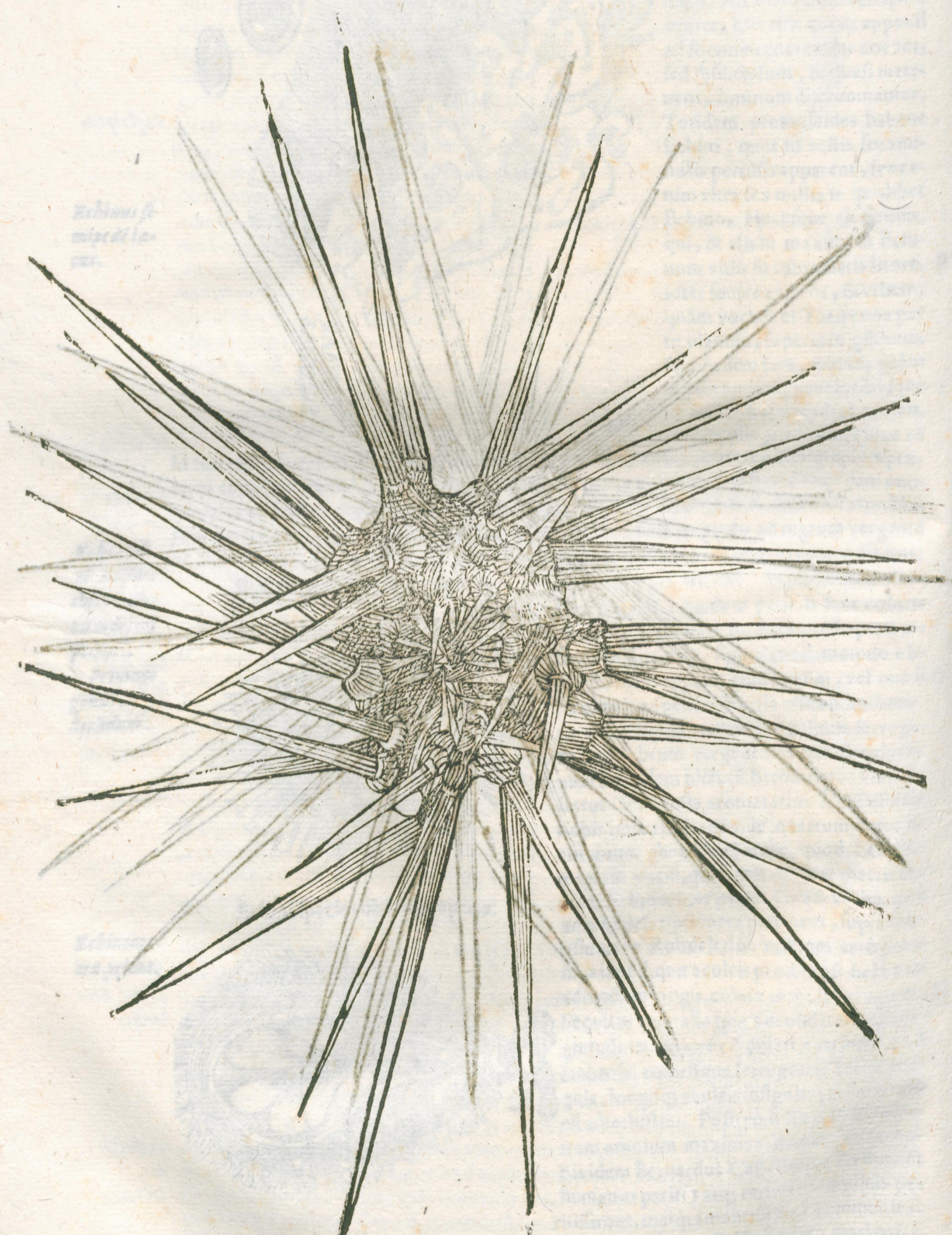
Capacitas. Circumferentia.

E F G H

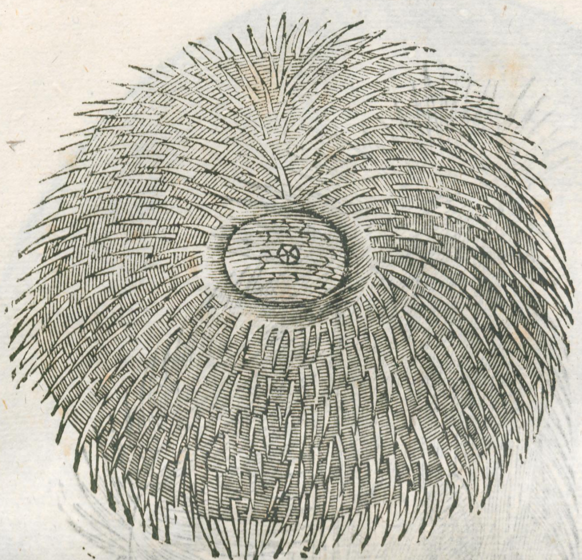
Echinus è mari rubro aculeis longissimis, prona parte pictus.

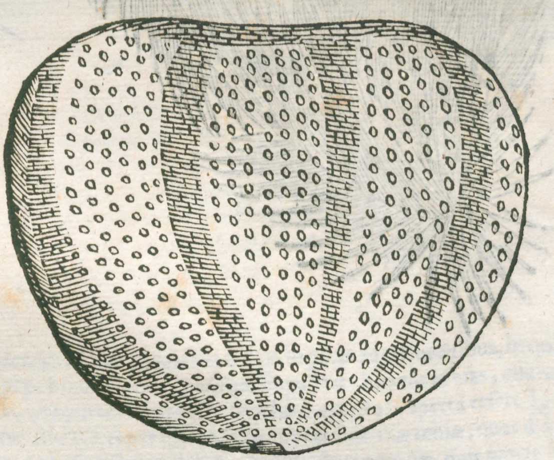
Echinus idem, supinè pictus.

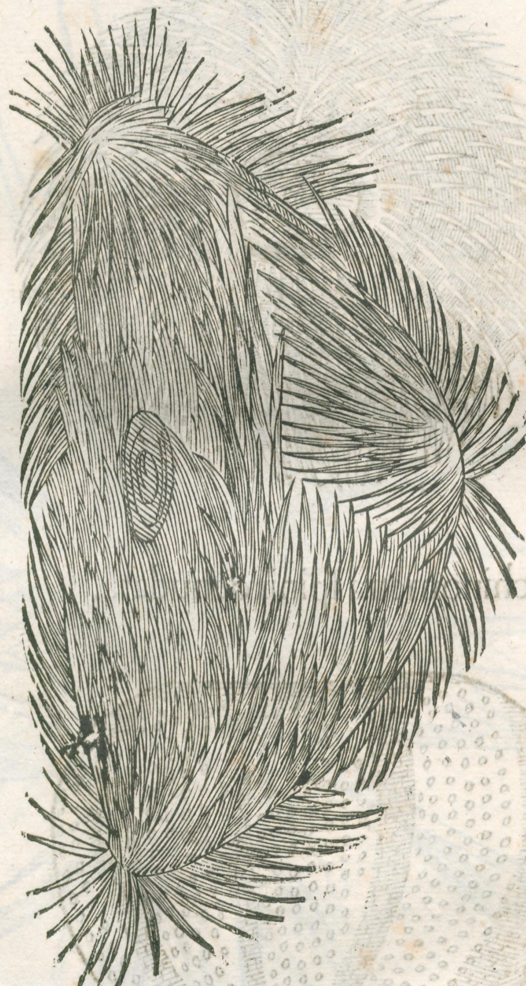
Echinometra authoris.

Echinometra spinis denudata.

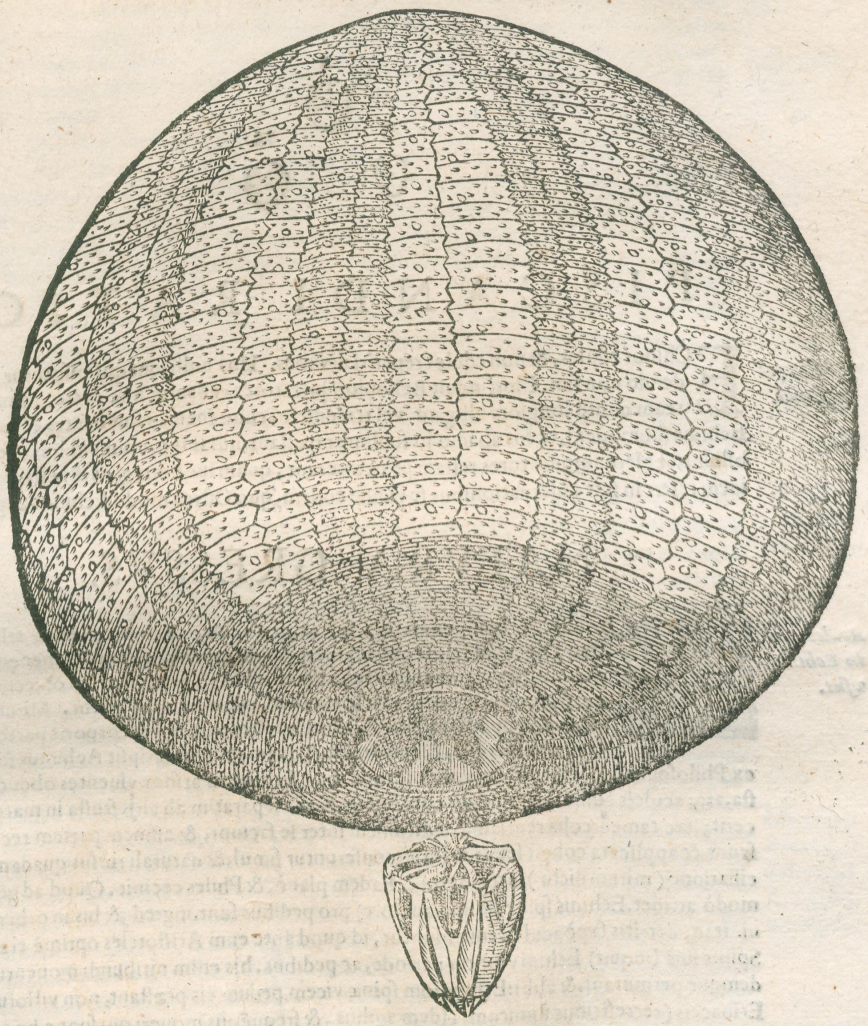

Echinometra amethestini coloris.

A

Echinometra maxima pelegica Sardica, à D. Castelletto.

palmi. Euidenter in hac apparebat calyx, in parte anteriore albus, in quinq; ceu ventres,
D vt in Melopeponibus diuisus, quorum singuli tres habent tænias, quarum media est tan-
quam sutura, quæ partes sepatat, & facillimè aperitur, aperta refert figuram serræ; nam
coniunguntur illæ teniæ per symphysim. Binæ aliæ illæ teniæ, quas dixi huiusce secturæ
esse, sunt colore quasi castaneo, crebris foraminibus pertusæ, quæ tamen nisi expositæ aëri
non apparent quintuplo maiores ea sutura. Os erat in parte inferna, vt è contra in superna
excrementorum est exitus, vt in alijs turbinatis. Dentes habebat quinos, concauos, figura
triãgulari. Tota exterior testa à spinis denudata, ferrugineo colore est, & in ea serræ erant
maiores, & minores, colore flauo; sed transuersales illæ, quæ parallelæ erant intus, extra
quidem quoq; apparent, sed figura diuersa. Sunt enim in medio latiores, in extremo angu
stiores, & vbi latiores, ibi tuberculorum adinstar verucarum plenæ; qualia etiam in inter-
uallis conspiciuntur, sed minora. In quibus hoc quoque nota quòd propè os maiora cre-
briora sunt, & paruæ illæ non conspiciuntur. Omnium Echinorum minimi sunt, & cũ quin
ta specie à Rondeletio picta conueniunt hìc nouissimè positi.

Os.
Dentes.
Pars exterior denudata.

Echini omnium minimi.

PISCANDI RATIO.

Edules qui piſcandi.

Echinos edules, & non edules reperiri diximus. Hos nulli ſunt qui piſcantur, cùm edendo non ſint. Illos (inquit Bellonius) piſcatores venantur hoc pacto. Manum ferream conto longiore alligant, vel tridentem, cuius incurui ſint dentes. Hanc manũ Echinis ſubmouent, vt eos ab imo in ſublime attollant, qui ſuis promuſcidibus ſeſe ità ſtabiliunt, vt plerunq; piſcatores teſtam prius atterant, quàm inde integros diuellere poſſint, idem refert in ſuis obſeruationibus ſe vidiſſe eodem, quo Oſtrea modo Echinos capi.

NATVRA. GRESSVS.

[illegible]m in Echinis vſus.

Prouida, & benigna natura ſpinas, ſeu aculeos Echinis videtur tribuiſſe, quo à piſcatoribus ſe poſsint tueri, quod quidem teſtatur Athenæus, dum inquit: Echini tum terreſtres, tum marini ſpinarum ſuarum obiectu, & rigore, ceu vallo quodam ſeſe tuentur, quominus capiantur. Mirum verò eſt, quod de his tradidit Ariſtoteles: Eorum ſcilicet corporis partes diſſectas rurſus coire, & redintegrari. Idem quoque ſcripſit Aelianus fortaſsis ex Philoſopho, ſed clariùs: cuius hæc ſunt verba. Echinos marinos viuentes obductos teſta, atq; aculeis cõmunitos, ſi quis contriuerit, & alia ſeparatim ab alijs fruſta in mare abiecerit; hæc tamen cohærentiam, & coitionem inter ſe faciunt, & affinem partem recognoſcunt, & applicata cohęreſcunt, velutiq; conſeruntur ſimul, & naturali rurſus quadam conciliatione (mirum dictu) integrantur. Eadem planè, & Philes cecinit. Quod ad greſſum modò attinet. Echinis ſpinę (Plinio auctore) pro pedibus ſunt, ingredi, & his in orbem volui. itaq; detritis ſæpè aculeis inueniuntur, id quod ante eum Ariſtoteles optimè tradidit. Spinis ſuis (inquit) Echini vtuntur perinde, ac pedibus. his enim nitibundi mouentur, ſedemque permutant. & alibi: Echinorum ſpinæ vicem pedum eis præſtant, non villorum, vt Erinaceis (terreſtribus nimirum). Idem agiliùs, & frequẽtiùs moueri qui ſunt cibo idonei teſtatus eſt, cuius rei argumentũ, ait, quòd ſemper aliquid algæ ſuis ſpinis implexũ gerant.

DENOMINATA.

Plura inuenio ab Echinis denominata, quæ omnia, quoad fieri poterit, recenſebimus. Conchæ genus apud Plinium Echinophora nuncupatur. Eſt Polluci auriculæ pars Echiniſcus dicta ἡ περὶ τὴν κυψέλην κοιλότης, ideſt proxima circa, vel ante foramen auris cõcauitas; media inter foramẽ (quod κυψέλην vocant) licet etiam ſordes eò contentas, hac voce ſignificent) & auriculam. Vbi apud Plinium legitur: Ceras ex omnium arborum, ſatorũque floribus apes confingunt, excepta rumice, & Chenopode. Echinopode legit Zographus, licet, inquit, herbam quandam ſuibus venenoſam noſtri Chenopodem, ideſt Anſeris pedem vocitant. Bellonius in ſingularibus ſuis obſeruationibus herbam vulgo Echinopoda, vel Cachynopoda dictam in Lemno abundare ſcribit, quam Incolæ in lignorum inopia vrant. Echinopus genus eſt ſpinæ ſic dictæ, quòd pedes ingredientium ſuper ea detineat, & remoretur:

vel

A vel quòd Echini marini pedibus similis sit, Πόσι habetur, Etymologo auctore, λυκόφανον, τὸν ἐχινόποδα μέσιλοι. vt ait Hesychius. Folia Glycyrrhizæ Plinio sunt Echinata: Zographus verò χοινῦ, idest lentisci folia glycyrrhizam habere auctor est, non ἐχίνου, nec ἐχινώδη, cui subscribo. Sunt etiam lapides ab Echini, quam repræsentant forma, Echinites dicti, quales plures in Musæo habeo. Echinæ, vel Echinadas Insulæ quædam reperiuntur: de quibus Homerus:

Echinata folia.

Echinades insulæ. Iliad. B.

Οἱ δ' ἐκ Δυλιχίοιο, ἐχινάων θ' ἱεράων

Νήσων αἳ ναίουσι πέρην ἁλὸς ἤλιδος ἄντα.

Vbi Eustathius: Rectus inquit, est ἐχίνη, apud posteriores autem Homero ἐχινὰς, seu deriuatum ab ἐχίνη, siue diminutiuum. Echinadum incolæ, vt refert Varinus, Epei dicebantur. Apparet autem, Eustathio, & Athenæo auctoribus, ab Echinorum copia nomen eis esse factum. Sinope, inquit Strabo, sita est in collo peneinsulæ cuiusdã: cuius litora petrosa sunt, & fossas quasdam in petris excauatas habent, quæ mari tempestate elato complẽtur: quam ob caussam non facilè adiri possunt: & insuper quòd petrarũ superficies omnis sic ἐχινώδης (idest aspera, & acuminata, Echinata: interpres Echinorum plena vertit) nudo pedi inaccessibilis.

Lib. 12.

B

PRÆSAGIA.

ECHINI affigentes sese, inquit Plinius, aut arena saburrantes tempestatis signa sunt; quod vbi vidẽre nautici, pluribus anchoris nauigia infrænãt, teste eodem auctore. Et Massarius ex Oppiano tradit Echinum præsagire tẽpestates, & lapillis operiri, ne agitatione procellæ spinas atterat. Atqui, inquit Zographus, Oppianus nihil de spinarum attritione, sed ne in litus à fluctibus eijciantur metuentes, lapide vnumquemque dorsum suum aggrauare scribit, δ' ἀγοκλίτησιν ἕκαστος λᾶαν: ὅσον βαρύθοντα περὶ σφετέρησιν ἀκάνθαις Ρηΐδιος φορέοιεν, &c. Idem ex eodem, vt apparet, Oppiano prodidit Aelianus. Fluctus, inquit, & tempestas ad terram Echinos deuoluens è mari funditùs in aridum expellit, & violenter allidit, si eius periculi metuentes, cùm sentiunt mare inhorrescere, & ventorum acerbitate procellas cie-

Tempestatẽ præsagiũt. Lib. 2.

C ri, suis spinis lapillos ad gestandum faciles tollunt, vt libamentũ, ac firmamẽtum habeant, vt ne procellarum incursus, ac suæ eiectionis periculum, à quo sibi timent, subeãt. Et Plutarchus hisce verbis, Simone Gryneo interprete, Echini marini quoties æstum, procellasque præsensere, saburra grauant sese, ne propter leuitatem iactentur, neuè tempestate iam ingruente auferantur, sed petris firmè inhæreant. Et eos secutus Ambrosius, Echinus, inquit, in mari cùm ventorum procellam præsenserit, calculum validum arripit, eumq; velut saburram vehit, & tanquam ancoram trahit, ne excutiatur à fluctibus. sicq; qui non potest se suis viribus liberare, alieno regitur pondere. quo indicio etiam nautæ, velut signũ futuræ perturbationis capessunt, & sibi præcaudet, ne hos imperitos turbo inueniat. Hæc frustra credi auctor est Bellonius addita ratione: nam, inquit, quum tam multis promuscidibus muniti sint, à fluctu minimè volutari possunt: neq; spinas, vt creditum est atterunt.

Lib. vtra Animal. Saburrant se tẽpestatis tẽpore.

MORALIA.

D LVcianus probans Tyrannum quò senior est, eò magis exacerbari, inter alia præclara Echinorum producit exemplum, qui quò plus habent ætatis, tantò testa sunt asperiore.

Tyrãni natura.

PROVERBIA.

Ἐχίνε τραχύτερος. idest *Echino asperior*, in hominem intractabilem, ac insuauibus moribus. metaphora sumpta est ab vtroq;, marino scilicet, & terrestri. Vterque enim est asper: sed hic toto corpore non est asper: ille autem vtriq;. Πρὶν δ' ὲ δύω ἐχῖνοι εἰς φιλίαν ἔλθοιεν, ὁ μὲν ἐκ πελάγους, ὁ δ' ἐκ χέρσου. idest *Prius Echini duo inierint amicitiam, alter è mari, alter è terra*, de ijs, qui moribus, ac studijs inter se sunt, ità dissidentes, vt nulla spes sit aliquando necessitudinem inter eos coituram. *Echinum leuigaueris*, quo signatur aliquid nunquam futurum, tanquam de ἀδύνατῳ quopiam.

Echino asperior.

HIEROGLYPHICA.

Homo difficilis, & moroſus. Li. 28. hieroglyph.

HOMINEM difficilem, atque moroſum, quo cum difficulter, vel nulla vnquam ratione conſuetudinem inire poſſis ex Hieroglyphico Echini marini, teſte Pierio Valeriano, monſtrabant: quippe quem quaqua tractare volueris, aſperitate, renitentiaque horridum experiare, atque itidem ex hoc aſperitatem eam, quam Horatius damnat, agreſtem, inconcinnam, atque grauem per hoc animal notabant. Item iudiciorum ſeueritatem picto Echino, deſignare licebit. Erant enim apud veteres vaſa, ahenea, aut opere fictili facta, Echini nomine nuncupata, quæ animalis iſtius imaginem referebant, quorum in iudicijs vſus erat, in quæ teſtium dicta, ſcriptaq; iudicia conijciebantur: ex quo ſignificabatur, non licere cuipiam impunè illis manus admouere, neque inuertere, aut immutare quicquam ſine graui ſupplicio. Sunt etiam qui per Echinum nauigationem tutam intelligant. Ille ſiquidem imminentem tempeſtatem præſentiens attractis lapillis ſeſe munit, arenaq; nauium inſtar ſaburrat, ne vi fluctuum vlla vexari, iactariuè poſſit. Ad hæc macilentiſſimũ hominem per idem animal intelligebant, cui quidem ſit hoc peculiare, vt nullam intus carnem cõtineat, foris, & ſpinulas, & cruſtam tantùm habeat. Huc accedit quod integrum cibo eum abſtinere aiunt. Poſtremò exercitum, aut quid huiuſmodi ex diſſipatis reliquijs inſtauratum, ſi quis pingendo ſignificare voluerit, nõ imperitè Echini marini dilaniationem quandã figurabant. Ille enim in fruſta diſcerptus, ſi proijciatur in mare, confluentibus ſponte in vnum partibus, iterum committitur, & efficaciſſimè ſolideſcit.

Iudiciorũ ſeueritas.

Nauigatio tuta.

Macilẽtus homo.

Exercitus inſtauratus.

EPITHETA.

ECHINVM marinum dixit Horatius. Sed differentia vtens, non epitheto. Apud Textorem dicitur hirtus, aſper, volubilis, ruber, aequoreus. Sequentibus verò epithetis circunſcribitur apud auctores: vt cùm ὀκριόεις, ὀξύκομος vocatur Oppiano. Αἰθήεις Nicandro, Scholiaſtes interpretatur, cuius caro ſit ruffa, aut rubra, Ερυθρὸς καὶ πυῤῥὸς κατὰ τὴν σάρκα.

VSVS IN CIBIS.

Lib. 4. de partibus anim.

NIHIL habere carnis Echinos Ariſtoteles nobis ſcriptum reliquit, licèt Plinius, & Scholiaſtes Nicandri Echini carnes nominent, oua nimirũ eorum, & partem exculentam intelligentes. Oua verò ex Ariſtotele Echinis omnibus ſunt, ſed nonnullis exigua, nec cibo apta, de ijs nempe Echinis intelligens, qui ab eodem ἄβρωτοι, id eſt cibo inepti (vt diximus antè) nuncupantur. Plinius oua tradit plenilunijs habere hyeme. Sed Ariſtoteles nullo tempore, inquit, ouis omnino carent, ſed maximè plenilunijs, diebuſq; tepidis redduntur pleniores: præterquam ij, quos Pyrrhæus fert Euripus; nam illi hybernis menſibus meliores ſunt. Quod ad nutrimentum attinet, id exiguum, & humidum præbent: (Mneſithæo auctore) ventrem tamen ſoluunt, & vrinam promouent. Idem Celſus, & Galenus tradidere: & Dioſcorides. Marinus, inquit, Echinus ſtomacho, ventriq; vtilis eſt, vrinam cit. Qui ſint comedendi, & quid præſtent nobis, rectè Galenus expreſſit. Echini ex mulſo, ait, eduntur, & garo, alui ſubducendæ gratia. Paranturq; in patinis, ouis, pipere, melleq; iniectis. Imbecilli ſunt alimenti, ac medij inter ea, quæ humores extenuant, ac denſat. Athenæo ex Diphilo, Natali de comitibus interprete, Echini ſunt teneri, bonumqũe habent ſuccum, viroſi ſunt, facilè corrumpuntur. Si cum oxymelite, apio, & mentha comedantur, ſtomacho ſunt vtiles, boniqúe ſucci, & dulces. Leniores ſunt inter hos rubicundi, melini (μήλινοι, id eſt lutei, Natalis vertit fraxinei: quod nõ probatur: verterem flaui) craſſiores, & qui cum raduntur, lacteum quiddam emittunt. Eorum qui circa Cephaleniam, Icariam, & Hadriam naſcuntur, quidam ſunt ſubamari, qui circa Siciliæ ſcopulum capiuntur, ventrem ſoluunt. Hæc ille. Echinos ventrem deijcere omnes ferè ſcriptores adnotarunt, Galenus, Paulus, Aëtius, & Plinius ſecũdus inter cæteros multis verbis ius præſertim

Echinorũ caro quæ.

Oua quando habeãt

nutrimentũ exiguũ.

Lib. de attenuante victu.

Stomacho, & ventri vtilis.

Qui coquendi.

Lib. 3. de alim facul.

Lib 3.

Ventrẽ ſoluunt.

Ius Echinorum quid.

A eorum commendant: quo vocabulo aquam internam esse intelligendum putat Zoographus: nam nisi recentes, & crudi, non sunt edendo, vt inquit Bellonius, digito, vel pane atteri ait, atque diuelli, vt liberius absorberi possint emundata aqua, ac stercoribus, quibus (vt ostrea) interdum scatent. Ea autem oua gustui dulcia sentiri, ceu ricini pulpam. Et Nicolaus Perottus. Scinditur, inquit, Echinus leui percussu, hirta testudo (cortex Echini), in quasq; partes diuiditur: abijcitur altera: altera verò leuiter aqua abluitur, decidunt sordes, quæ in ijs pro visceribus sunt remanent quinque partita oua, subruffa, ad stellæ imaginem formata, hæc cruda sumuntur, sapore non iniucundo, quamuis nescio quid amaritudinis habeant. Condiebantur etiam eiusmodi oua quod testatur Palladius. Mense, inquit, Decembri, quibus litus in fructu est, vbi Lunæ iuuabit augumentum, quæ omnium clausorū maris animalium, atque concharum iubet incremento suo membra turgere, Echini carnes salibus condire curabunt, quod solito more conficitur. Hanc quoque rem per omnes mēses benè faciemus hybernos. Vbi coxeris eos, pipere, & croco aspergi iubet Platina. olim ante cœnam, inquit Rondeletius, Echini integri, & crudi cum ostreis, spondylis, pectunculis apponebantur, quia horum succus aluum ciet. vnde Athenæus ex Demetrio Scepsio

Condiunt sale.

B festiuam narrat historiam de eo, qui Equinos integros deuorare voluit. Laconem, ait, ad cœnam vocatum appositis Echinis, qui quomodo edendi essent cū ignoraret, ac quomodo alij ederent, nō animaduerteret, vnum in os immissum cum testa dentibus comminuit, & stridere fecit. Cum igitur os misere discruciaretur ob duram cibi asperitatem: o scelera-tum, inquit, edulium, neque nunc te omittam, emollitum; neque posthac vnquam sumpsero. Nostri lepide testam frangunt, & flauam, siue croceam partē, idest oua edunt. Et in nobilium cœnæ apparatu ponebantur primi, vt notat Dalechampius in Plinium. Et quo-die Lentulus flemen Martialis inauguratus est, cæna hæc fuit: Ante cœnam Echini, Ostreę crudæ &c. vt auctor est Macrobius. Echinus (auctore Plinio medico) ex interuallo mandu-catus phreniticis, ac Epilepticis aptus est stomacho, & vrinam mouet. Melancholicorum quoque cibus est idoneus. Et Dioscorides ijs, quibus atra bilis stomachum infestare solet, pisces in aquis petrosis degentes, & erinaceos recentes conuenire scribit.

Echinū integrum deuorauit Laco.

Lib. 3. Saturnal. c. 13

Ad Epilepsiam, & Phrenitim.

VSVS IN MEDICINA.

C ECHINI, inquit Plinius, viuētes tusi, & ex vino dulci poti egregiè profluuia purgant. Idem contra Dorycnium, refert, Echinos maximè prodesse, & ijs, qui succum carpasi biberint, præcipuè iure sumpto. Eos etiam aduersus eadem Nicander, & Scholiastes commendarunt. Contra Dorycnium (inquit) succurrunt animalia, quæ in littore, & petris marinis degunt, vt gobij & huiusmodi, siue cruda, siue elixa, testaue edantur, sed multò magis iuuabunt in cibo strombi, Echini &c. Quidam recentiores Echinum cum Echineide confundentes, vim ei venenosam attribuunt, quod tamen à veteribus nusquam scribitur, quanquam Arcesilaus Batti Eudemonis filius (Plutarchi auctoritate) cùm in lethalem morbum incidisset, marino echino in potionem per Learchū ei tradito, ad mortem compulsus est. Testæ crematæ cinerem scribit Dioscorides, sordida vlcera expurgare, idem præstare echinum cum testis crematum dicit Aelianus: Et Plinius luxuriantem carnem reprimere, eorum testas contusas, & ex aqua illitas incipientibus panis resistere: jsque nimirum testis, ex aceto illis (adpositis Marcellus) strumas curari (discuti Marcellus) Ga-

li. 32. c. 10

Contra Dorycnium.

Venenatū non esse.

De Virt. mul.

Lib. 2. c. 1.

Ad sordida Vlcera.

Ad strum.

D lenus erinacei vtriusque tam marini, quàm terrestris, testæ potissimum, & aculei cinerem facultatis ait esse tum detergentis, tum detrahentis, itaque eo quidam ad excrescentia, & ad sordida vsi sunt vlcera. Ad capitis vlcera manantia valere se esse expertum, auctor est Rondeletius, & ad eadem Paulus Aegineta commendat. Ex eodem cinere fieri dentifrica, idem asserit. Ad Dysariam, id est vrinæ difficultatem, & calculum echinos, inquit Marcellus, tere cum aculeis suis, & ex mulsa frequenter accipito. Inter medicamenta psoras abstergentia commodè testam crudam inassatam idem admisceri tradit. Ad alopecias testas Galenus commendat ex Sorano. Oportet autem (inquit) & partem affectam præfricare, vel per alcyonium vstum, donec morsum præsentiscat, vel per echini marini vsti cinerem linteolo inuolutum, donec locus rubefiat, & paulò pòst: echinorum marinorū testas vstas ex melle, & aceto pręrasis illine. Ad idem quoque valere testas ex propria experientia nos docet Nicolaus Myrepsus. Testa, inquit, Echini marini vsti, muscerdarum, iridis singulorum vncia, benè contusa irrigato cum oleo omphacino, & vtere. Hoc in vulnerum

Lib. 11. de facult. medi.

Ad Capitis vlcera.

Ad Dysuriam.

Psoras abstergit testa.

Ad Alopec.

Lib. 1. de compos. sec. loc.

etiam

etiam cicatricibus pilos creat, ſic ille, & rurſus, aut Echinorū marinorum teſtas crematas benè tritas irrigatu cum melle, & illine. Aduerſus abortum Echinum valere Aëtius tradit his verbis. His quæ ob naturalem retentricis facultatis imbecillitatem abortiuntur, innata quadam proprietate Erinacei terreſtris corium crematum opitulatur, ſi aqua, aut vino dilutum propinetur, & pudendi mulieri orificio illinatur. idem poteſt Echinus Marinus, & Nitulæ viuentes vſtæ. Hæc ille, licèt autem ſuſpicari, inquit Zoographus, vt Echeneidem aliqui crediderunt alligatam partus continere ad maturitatem, ſic eandē cōtra abortus vim Echino etiam adtribuiſſe, occaſione à vocabulo ſumpta ἀπὸ τοῦ ἔχειν, ac ſi non ſolùm naues illa retinere, hic verò ſuis infixa aculeis, ſed omnino arcana quædam cohibēdi vis vtrique ineſſet. Et huiuſmodi quidem ſuperſtitiones in alijs quoque rebus innumeræ ſunt. Contra vrinæ ſtillicidia optimi ſunt Echini, teſte Philoſopho, quem locum citans Matthiolus reprehendit Paulum Iouium, qui in ſuo libro de Romanis piſcibus Echinometram Ariſtoteli deſtillationibus vrinæ opitulari dixerit. In cauſſa eſt frigiditas, inquit, non ſolùm, vt pilus, ſed etiam cutis terrena, duraq; euadat: indicium, vel echini Pelagij (πόντιοι) faciunt: quorum vſus contra vrinæ ſtillicidia eſt, quippe qui frigiditate maris præalti, in quo degunt (ſexaginta enim, atque etiam amplius, paſſuum gurgite oriuntur) ipſi quidem exigui ſint, ſed aculeos grandes, duroſq; gerunt; cauſſa magnitudinis eſt, quòd incrementum corporis in ipſos conuertitur. cùm enim parum caloris obtineant, neque concoquere poſſint, multum ob eam rem habent excrementi: aculei autem, & pili, & reliqua generis eiuſdem excremento naſcuntur. Duri verò, & rigidi modò penè lapidis conſtant propter frigus, & gelu. Hoc genus Echini, inquit Niphus, medici conterunt, vt ſcribit Philoponus, ac ſtranguria laborantibus humori alicui admiſcentes in potu tradere ſolent. Ad expellendas ſecundas Hippocrates echinos marinos tres tenuiter tritos in vino odorato bibendos dari iubet. Echino marino ſi corpus ſcabie infectum perungatur, ad ſanitatem redire prodit Aelianus; Et echini combuſti cinis illitus lepram ſanat, vt Kiranides mouet, & omne vlcus illicò ad cicatricem reducit. Alopeciam quoq;, teſte eodem, cinis ſanat, & denſat cum adipe vrſino, vel Delphino, aut Porcino illitus. Echini mari apud Galenum recepitur in medicamento quodam, quod caluitium prohibet, & pilos generat. Ibidem cùm medicamēta quædam pilos diſperdentia ex comptorijs libris enumeraſſet, ſubiūgit. Quin & fortiora his componunt, ex echinis marinis nimirum, & Salamandra in oleo coctis ammiſcent autem ipſis, & Alcyonia, & Sandarachen, & quæcunque alia eius generis exiſtūt. Cutem in alopecijs replere cinerem echini cum carnibus ſuis cremati, ait, Plinius, qui etiam contuſos cum ſuis ſpinis, & è vino potos ad pellendum calculum probat, modis ſingulis (inquit) hemina bibitur, donec proſit: & aliàs in cibis ad hoc proficiunt. Ventrem mouere Echinos ſuprà diximus, idq; multi auctores ſcripſere, inter quos Trallianus. Epileptici ſi ex echino, inquit, ſumere per interualla capiant, non alienum eſt, quippe habet aliquid ventri ducendo, ſtomachoque firmando, & vrinæ citandæ commodum, & rurſus, Eorum, qui vomica (empyemate) laborāt, ſi ſordidum vlcus fuerit, vt puris euacuatio promoueatur echinum eos ſumere non prohibeto, & in diabete echinum eſſe cauendum monet. Aretæus in curatione Elæphantiaſis: In cœna, inquit, apponantur marina quotquot ventrem ſubducunt, oſtrea, echini &c. Echinos ex aceto Epinictidas tollere, author eſt Plinius. Eoſdem quoque, vt idem ait, comburi cum viperinis pellibus, raniſque, & cinerem aſpergi potioni iubent Magi claritatem viſus promittētes. Morſis, inquit Rufus, à cane rabioſo in cibo echini proſunt recentes cum vino mulſo. Aëtius in cura colici affectus à frigidis, & pituitoſis humoribus remedium affert ex quibuſdam oſtreaceis, & interea quoq; ex echinis. Ex oſtreorum genere, inquit, purpuræ, & buccina reliquis præferēda ſunt: deinde Pelorides præſtant: poſtea echini recentes, deinde quæ propriè oſtrea vocantur, reliqua verò relinquenda ſunt. Trallianus in eodem affectu nimirum colico, ſumuntur inquit, piſces duriore carne, vtilis, & echinus eſt: vt qui præterquam quòd contemperet, refrigeretq; propterea etiam ſtomacho gratus eſt, aluumque, & vrinam mouet: quibus nihil eſt præſtantius. Ad ſtomachum hebeſcentem echinum marinum haud parum proficere, & veſicam vacuam facere Aelianus pariter ex alijs affirmauit. Atque hæc ſunt quæ ferè de echinis marinis exarata apud ſcriptores inueni.

Aduerſus abortum.

Echineis ad partū retinendum.

De gener. anim.

Ad ſecūdas expellēdas

Lib. I. de morb. mulieb.

Ad ſcabiē.

Ad lepram.

Lib. I. c. I. de compoſ. med. ſec. lo.

Ad calculum.

Ad canis rabioſi morſ.

Li. I4. c. 4.

DE

DE CONCHYLIIS DITHYRIS, SIVE BIVALVIBVS,

Et Primùm

DE CONCHA MARGARITIFERA, SEV BERBERI. Cap. XLI.

ORDINIS RATIO.

INTER biualuia, siue, vt philosophus vocat, δίθυρα, de quibus nunc scribendum est, ita postulante ordine, concharum genus cæteris præferendum videtur. Non enim conchæ nomen vniuersaliter pro omnibus testatis nūc accipimus, sed pro ijs potissimùm, quæ inter ea duabus testis, iisq; leuibus præditæ existunt. De cæteris conchæ significatis plenè suprà dictum est, Cæterùm cùm varia sint concharum genera, illæ iure omni merito cæteris preferentur, quę margaritas ferunt, margaritiferæ inde nuncupatæ.

SYNONYMA.

Mater perlarum.

EIVSMODI conchas, Galli teste Rondeletio Nacre de Perles, Itali madre de Perle, hoc est matres perlarum vocant, & vtrosq; imitati Germani, & Belgæ Peerle mutter; quòd frequentiores, & meliores Vniones in his, quàm in alijs conchis, aut Ostreis inueniantur. Perlam enim hæ nationes vocant Vnionem, Latinis, & Græcis Concha Margaritarum, seu Vnionum, & Concha Indica dicitur, quòd apud Indos plurima nascatur, apud quos βέρβερι dictam fuisse, Androsthenes in Indiæ nauigatione scribit, citante hunc Athenæo: Berberi inquit Gillius ab Arriano vocantur nostræ matres Perlarum. Itinerum Indicorum scriptores isti hodie Concham grandiores baccas ferentem Chæripo in India appellari tradunt. Sunt qui Concham Cytheriacam Martiali dictam eandem existiment. nobis autem, quod & Zoographo placuit Cytheriaca non alia videtur quàm Venerea, à quibusdam dicta Cōcha, vulgò Porcellana. Concham ipsam Margaritiferam, inquit Zoographus, si de genere bilauium sit, Germanicè vocabimus Perlemuschel, sin Cochlearum genus Perleschnegh: qualis est Cochlea margaritifera.

Concha Indica.

Cōcha Cytheriaca q̄ Martiali.

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

CONCHARVM, quæ margaritas ferunt Plinius (lib. 32. cap. 11.) multa genera recenset, cuiusmodi sunt, pentadactyli, melicembates, echinophoræ, & permultæ aliæ. Recentiores quoque infinita numerant. Sunt enim, vt ait Albertus, quæ margaritas, sunt, quæ non ferunt, quamuis omnes cōchæ habeant aliquid de natura margaritæ. Nos hìc de vulgò margarifera vocata agimus, quam Androsthenes apud Athenæum in Indiæ nauigatione ad hunc modum describit: Ostreum aspectu Pectini simile, Concha non striata, sed plana, spissa, (λεῖον τὸ ὄστρακον ἔχει καὶ δασύ: quod non fideliter transtulit Plinius, hirsuta echinorum modo; idem quoque non striata & διαγεγλυμμένον insecta vertit) nō vtrinque aurita Pectinis modo, sed vna tātum parte. In eius carne gemina concrescit, vt in suilla grando

Lib. 3.

Descriptio.

Li. 9. c. 35.

grando: modo colore adeo similis auro; vt cum eo collata, non facile internoscatur, modò argentei coloris: modò omnino alba, & oculis piscium similis. Concha quam Rondeletius depingit pro matre Vnionum, magna est, modicè caua, spissa, figura Pectinũ æmula: vna enim parte aurem habet, & foramina parua, quæ non permeant. Altera rotunda est, argentei coloris, & splendoris, maximè in interna parte, externa nonnihil flauescit. Tota læuis vnionum modo. Hæc sane Concha cum superioribus Androsthenis verbis tam bene conuenit, vt certò mihi persuadeam, veram esse antiquorum concham Indicam, quæ βέρβερι olim in India dicebatur, in huius testa vniones adnatos sæpe cernere licet, veluti in ea, quam hic appingi curauimus, hæc interdum tam grandis in India reperitur, vt referant inuentam in mari insulæ Bornæi, cuius caro pondo septem, & quadraginta librarum pependerit. Differunt quodammodo ab ea, quæ hic subijciunt rudimentis item ambæ prægnantes, quarum prior tota est argentea, altera colore rubicundo flammeo micat.

Cõchæ margariferæ Rondeletij descriptio.

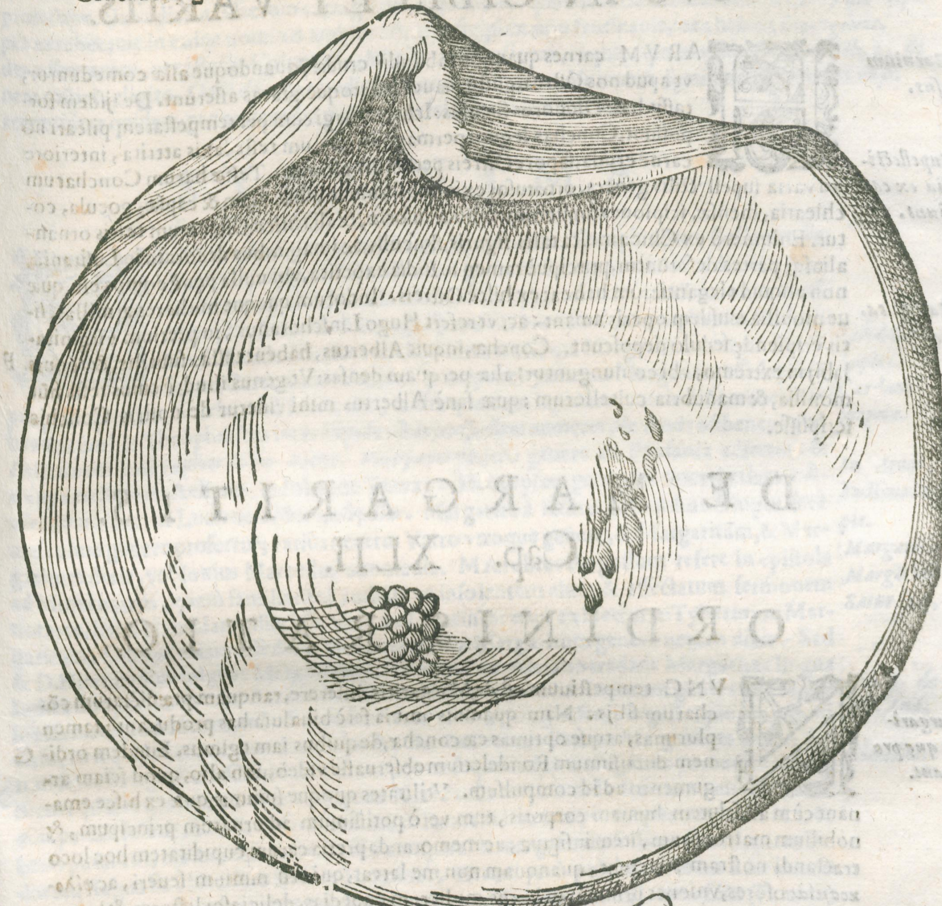
Magnitudo

Concha margaritifera nostra.

Concha argentina cum lecto margaritarum.

Concha Margaritifera alia colore rubeo flammeo cum rudimento perlarum.

VSVS IN CIBIS ET VARIIS.

Carnium eſus.

HARVM carnes quandoq; ab Indis crudæ, quandoque aſſæ comeduntur, vt apud nos Oſtrea, guſtu ſuaues palatoque gratas aſſerunt. De ijſdem fortaſſis hæc Diodorus Siculus: Ichtyophagi cùm per tempeſtatem piſcari nõ poſſunt, Conchas legunt permagnas, quarum teſta ſaxis attrita, interiore carne cruda, ſapore Oſtreis perſimili veſcuntur. Teſtæ harum Concharum ad varia ſupellectilis genera, ornatuſq; eximios ſeruiunt Indis. Nam & capſæ, pocula, cochlearia, menſæ, ſcipiones mulierum, tabulæ luſoriæ, & alia hiſce Oſtrearum teſtis ornantur. Enimuerò ex China multa talia figuris, floſculis, ac imaginibus decorata in Luſitaniã, aliaſq; partes deferuntur, præcipuè tamen in India experita, vbi nulla pęnè domus eſt, quæ non aliquid elegantiarum habeat ex hiſce Oſtreis. Indorum quoque mulieres armillas, ſiue monilia eiuſdem operis amant; ac, vt refert Hugo Linſchotanus, in pretium virginitatis eripiendę ſedulò depoſcunt. Conchæ, inquit Albertus, habent teſtas ſubtilis, & tenuis labij in extremo, vbi coniunguntur: aliæ perquam denſas: Vt genus illud, è cuius teſta fiũt monilia, & manubria cultellorum; quæ ſanè Albertus mihi videtur de noſtris Conchis ſcripſiſſe.

Supellectilia ex eis fiunt.

Nauig. ca. 84.

DE MARGARITIS. Cap. XLII.

ORDINIS RATIO.

Margaritas quę proferant.

NVNC tempeſtiuum eſt de Margaritis diſſerere, tanquam prædictarum cõcharum filijs. Nam quamuis omnia ferè biualuia has producant; tamen plurimas, atque optimas eæ conchæ, de quibus iam egimus. Eundem ordinem doctiſſimum Rondeletium obſeruaſſe video, non alio, quod ſciam, argumento ad id compulſum. Vtilitates quoque ſummæ, quæ ex hiſce emanant cùm ad ſalutem humani corporis, tum verò potiſſimùm ad ornatum principum, & nobilium matronarum, item inſignia, ac memoranda pretia earum cupiditatem hoc loco tractandi noſtram auxerunt, quanquam non me lateat, qui ceu nimium ſeueri, ac φιλοκοσμίας oſores, vniones principum luxus, mulierum cupedias, deliciaſq;, lictores, & ſuperbias appellarunt, cùm natura ad perpetranda vitia nihil prorſus generet.

ÆQVIVOCA.

Lib. 1. Margaritæ arbores.

AVTOR libri de plantis, qui Ariſtoteli falsò adſcribitur, arbores Aegypti recenſet, quas vocant Margaritas, earumque fructus è radice ſuſpendi aiunt. De ijſdem hæc ſcripſiſſe videtur Plinius: In meridiano orbe præcipuam obtinent nobilitatem palmæ ſyagri, proximamque Margarides. Eæ breues, candidæ, rotundæ, acinis quàm balanis ſimiliores. Quare & nomẽ à Margaritis accepere. Vna earum arbor in chora eſſe traditur, hæc ille. Meminit & earum Aelianus. Galli Margaritam vulgò vocant florem vrbanum, quem medici quidam vulgò primulam veris, vel conſolidam minimam nuncupant, nos bellidem minorem Plinij. Margaritam Bononia. Nominatur etiam Margarita inſula in Indico mari à Petro Martyre, & vulgo Coſmographis inſula Perlarum, propter magnam Vnionũ copiam, quæ circa eam reperitur. Margarita Indica terrena Aeliano dicitur naturam habere non propriam, ſed fœtura eſſe cryſtalli; non gelu concreſcentis, ſed foſſitij. Ad quæ hæc annotat Zoographus: Chryſtallus quidem in alpibus noſtris foditur, eaque maior, & pulchrior eſt, quàm quæ ſaxis, aut rupibus adnaſcitur: & Beryllus lapis cum cryſtallo ſimilis eſt, tum nomine ad Perlam, id eſt, Margaritam accedit: ſed figura, & magnitudine neutra Margaritæ reſpondet. Margarita nomen proprium ſexui muliebri in baptiſmo imponi ſolitum.

Bellis minor.

Margarita inſula.

Li. 15. c. 8. de animal.

Chryſtall'.

Beryllus.

A solitum, à Margarita factum videtur, & à pulchritudine, blanditijs, & amoribus penitus profectum. Vnio dicitur alterum cepæ genus, capitatum, quod ferè circa ceruicem in caput extuberauit: in cuius nominis ambitu est, quæ simplex non fruticauit, nec habuit sordes adhærentes, vt testatur Columella: Marsicam simplicem, inquit, quam vocant vnionem rustici, eligito. Galli de cepis hodie hoc nomen seruant. Vnionem fœminino genere recentiores quidam, pro concordia posuere, nescio, num & Veteres.

Vnio cepæ genus.
Lib. 1. de re rust.

SYNONYMA.

GRÆCI plurimis modis Margaritam vocant. Theophrastus, Aelianus, & Arrianus μαργαρίτην masculino genere. ἡ μαργαρῖτις λίθος dicitur Androstheni apud Athenæũ, nisi ibidẽ μαργαρίτης rectiùs scribamus, vt apud Theophrastum τῶν θαυμαζομένων δὲ λίθων ἐστὶν ὁ μαργαρίτης καλούμενος, Id est. Ex admirandis verò lapidibus is est, qui Margarita vocatur. Patet igitur, Cardanum vehementer ineptire: qui negat Margaritas esse lapides

B propriè: quoniam & celerrimè senescunt, & alia quædam lapidum naturæ dissentanea habeant, cùm hic Theophrastus inter lapides θαυμαζομένους numeret, & Androsthenes apud Athenæum μαργαρίτον λίθον vocet. Μάργαρον neutro genere ex Pausania adsertur. & μάργαρος ἴνδος ex Aeliano, & Iohanne Tzetze. Hanc ipsam gemmam vocari etiam Ινδικὸν λίθον aiunt, & Luciano λίθον ἐρυθραῖον. Margarita à latinis authoribus semper ferè masculino genere profertur; rariùs neutro. Varro vtroque genere, & Margaritam, & Margaritum dixit, vt Nonius Marcellus annotauit. Macrobius Augustum refert in epistola ad Mœcenatem, quem familiariter ambat, vt insolentem eius, & affectatum sermonem notaret, hanc clausulam adiecisse: Vale mel gentium: ebur ex Hetruria: Tyberinum Margaritum. Solinus etiam affectatæ dictionis atuhor Margaritum genere neutro dixit. Sed & D. Hieronymus fulgens Margaritum. Sunt qui ex Arriano tradant Margaritas lingua Indica sic appellari: verba Arriani hæc sunt: Hoc quoque aliæ Indorum gentes de Hercule affirmat, quòd cùm mare Indicum, & terram vndiq; peragrasset, purgassetque eam omni vitio, in mari inuenerit cinædum (κίναιδον Bartholomæus Fascius Margaritam vertit: sed Indi fortè Margaritam Cinædum vocant, vt ex sequentibus colligimus) ornatum mulie-

C brem; quales qui hæc ad vsque tempora lucri caussa merces inde deferunt, multo studio comparare solent. Sed & ex Græcis olim, & Romani hoc tempore, quicunque diuites, & beati putantur, maiore etiam studio sibi comparant: margaritam scilicet è mari, quam Indorum lingua sic (cinædum scilicet) nominat. Earum verò pulchritudinem admiratum Herculem, ceu ornamenti maximè decori gestatu vndecunq; ex mari, quas filiæ (Pandeæ) ornandæ donaret, conquiri iussisse Margaritas. Ex his Arriani verbis iudicent studiosi, Cinædusne, vt Zoographo videtur, an Margarita, vt quibusdam alijs doctis viris, Indicum nomen sit huius gemmæ. Isidorus Latinum nomen non Indicum Margaritam facere videtur, dum à mari hoc nomen deducat. Sic enim scribit: Margarita gemmarum candida prima: quam inde Margaritam aiunt vocatam, quòd in Conchulis marinis hoc genus lapidum inueniatur. Margarita corripit secundam, & tertiam producit: vnde quidam sic cecinit.

Lib. de Lapid.
Cardani ineptiæ.
In Arcad.
Indicus lapis.
Margarita Margaritũ
Satur. 24.
Lib. 8. de reb. Ind.
Cinædus.
Margarita vnde dicta
Li. 15. orig.
Prosodia.

Placet nidore margarita lacteo.

Versus est iambicus trimeter. Vnione quoque vocantur; quod nomen Aelius Stilo Varronis magister Iugurthino bello impositum maximè grãdibus Margaritis, teste Plinio, prodidit. Dos omnis, inquit idem, in candore, magnitudine, orbe, læuore, pondere, haud promptis rebus, in tantum vt nulli duo reperiantur indiscreti: Vnde nomen Vnionum. Quæ verba Plinij non bene intellexit Solinus eius abbreuiator, dum sic scribit. Nunquam duo simul reperiuntur: vnde vnionibus nomen datum. Nam indiscretum Plinio est indifferens, indistinctum, aut prorsus simile; quo vocabulo & alibi in hac significatione vtitur: Imagines, inquit, adeo similitudinis indiscretæ pinxit, vt &c. Sane duos nunquam in vna Concha reperiri Vniones simul verum non est: cùm simul innumeræ quandoque referantur, postea referemus. Singuli quidem, & discreti, hoc est non cohærentes inter se reperiri solent: verùm non ab eo Vniones dictos Plinius igitur innuit: sed quoniam nullus alteri ita similis inueniatur, quin, vel magnitudine, vel colore, vel figura, vel alio quopiam discrimine differat. Quanquam, & hæc Plinij verba leguntur cohærentes: Videmus in Conchis hac dote vnguenta circumferentibus, vbi cohærentes pro

D

Vnio.
lib. 9. c. 35.
Vnionis etymon.
solini error
Indiscretus quid Plinio
Plures quã vnus in vna concha.
Plinius explicatus.

eo quod est suis Conchis, & testis adnatos Vniones accipit Zographus, non ipsos inter se concretos. Aliud sensit Marcellinus his verbis: Testæ rore grauidæ Margaritas edunt minutas binas, aut ternas: vel Vniones sic appellatos quod eius terræ (eiusmodi) Conchulæ singulas aliquoties pariāt, sed maiores. Baccā pro vnione accepe-ūt probatissimi authores. Virgilius; ——— *Nec Indi*

Bacca pro vnione.
In Culice.

Conchea bacca maris pretio est.

Et Horatius: *Filius Aesopi detractam ex aure Metella,*
Scilicet vt decies solidum absorberet, aceto
Diluit insignem baccam. ———

Lapillus.
Pretiosi lapides.
Seruij ineptia.
Erythrai lapilli.

Generali etiam nomine vocamus lapillum Margaritam. Nam lapillus, & gemmarum Margaritarum commune est nomen, subintelligiturque pretiosus, quod si maiusculi fuerint, pretiosi lapides dicūtur, vt author Perottus. Nam quod Seruius scribit gemmas diuersi coloris esse: Margaritas verò albas: vel gemmas integras: Margaritas verò pertusas, planè est ridiculum. Sabinus Iurisconsultus Margaritas scribit lapillorum nomine nō contineri: sed hoc falsum esse multorum exemplo declarare possimus. Curtius: lapilli auribus pendent: Idem alibi: Pendebant ex auribus insignes candore, & magnitudine lapilli. Horatius:

Nec magis huic intra niueos, viridesq; lapillos.

Vbi profectò de Margaritis, & Smaragdis intelligit, lapillos Erithræos vocat Martialis, & gemmas Erythræis erutas vadis. De Conchis Margaritiferis, inquit Isidorus, tradunt, qui de animantium naturis scripserūt, quòd noctu littora appetant, & ex cœlesti rore Margaritam concipiant, vnde & Eccœole nominentur. Alibi autem nusquam inuenire est Eccœolæ nomen; & fictum videtur ac innuere Margaritas ex cœlo à sua Concha concipi. Arabicè dicitur Margarita Hager (id est lapis) Aluo, siue Albalo, Syluatico, vel vt Monachi interpretes Mesue legunt, Albato & Albaro. Alioffar voce minores Margaritas intelligunt etiā Arabes voce corrupta, vt scribit Iohannes Fregosus Hispanus medicus insignis, ex Iulfar portu maris Persici, vbi præstantiores generantur. Eodē vocabulo vtūtur & hodie Lusitani. Nam Iohannes Hugo Linschotanus tradit baccas maiores Lusitanos Perolas appellare; minores Aliofa, Arabes Lulu: Persas verò, & cæteros Indos Motij, Malauares Motu. In Insula Cubagua Indiæ Occidentalis, Paria, & Curiana regionibus dicuntur Vniones Thenoras, & Coriscias, alijsque nominibus pro linguæ varietate, vt Petrus Martyr, alijq; itinerum in Indiam hanc scriptores prodiderunt. Hodie in Græcia Μαργαριταρη dicitur. In Italia Perla vulgo, vel perna, vt quidam scribunt. Gallis, Germanis, Anglis, Belgis Perle, Hungaris Dragako, Gyongy. Polonis Perla.

Hager.
De Indic. medic. c. 11. tract. 1.
Capit. 86. Nauig. in Indiam Oriē.

QVID SINT.

Lib. de habitu muliebri.
Pustula Cōchæ.
Lib. 19. D. auro, & arg. loq.
Rubri maris grana.
Nec gēmis, nec lapillis contineri.
An pars Cōchę, an morbus, an excrementū.
Li. 3. c. 72.
Ossa non esse.
Li. 9. c. 35.

MARGARITAM Tertullianus pustulam Conchæ siue duram, & rotundam verrucam esse ait. D. Hieronymus rubri maris grana vocat. Vlpianus vult nec gemmis contineri, nec lapillis, quia apud rubrum mare crescit, & coalescit Concha. Dubitarūt etiam summi viri, sit ne Margarita Conchæ pars, an excrementum; an verò morbus. Dicitur apud Philostratum lapis, qui in Ostrea cordis locum habet. Ossa Vniones appellauit Chares Mitylenæus apud Athenæum his verbis. Chares Mitilenæus libro septimo historiarum Alexandri ait: Capitur verò in Indico mari, & circa Armeniam, Persidem, Susianā, Babiloniam Ostreo quiddam simile, quod magnum (ἁδρὸν vegetum, & plenum) est, & oblongum, habetq; intus carnem multam, albam, suauissimi odoris, cuius exempta ossa Margaritas vocant, ex quibus monilia componunt &c. Quæ sanè sententia prorsus à veritate aliena est. Nam si vniones Ostreorum ossa essent, ij semper in omnibus Ostreis reperirentur, vt inquit Rondeletius, cùm ossa ad corporis fabricam necessaria sint, veluti partium reliquarum fulcra, quod falsum esse docet experientia. Idque contra Ostreorum naturam est, qua similiter atque crustata molle intus habent, nec durum quidquam; sed foris, vt rectè scripsit Aristoteles. Fuerunt qui existimarint Concharum veluti nucleos esse. Plinius partus: alij Concharum grandinem, quorum opinio multis, & Rondeletio admodum arridet, vt postea dicetur planius, cum de generandi modo sermo fiet.

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

CORPVS Vnionum solidum esse manifestum est, quòd nullo lapsu fran-
gantur teste Plinio. Differunt inprimis magnitudine, colore, figura.
Magnitudine; sunt enim maiores, minoresque. Petrus Martyr: In eodem,
inquit, sinu (noui orbis) aiunt grandiorem quandam esse insulam, in qua
Conchylia gigni feruntur vmbellam æquantia magnitudine: à quibus
vniones, Conchylium corda, eruũtur, faba, & interdum olea (oliua) grã-
diores: & quos Cleopatra optare potuisset. Et alibi: Ad insulam Solon, inquit, Castellani
Margaritas magnitudiue ouorum turturum, aut aliquando gallinarum, reperiri intelli-
gunt; sed propter anni tempus non ceperunt. Ostreum tamen cepisse se testantur, cuius ca-
ro septem supra quadraginta librarum fuerit, vt Maximilianus Transyluanus scribit. Hæc
ille. Itaq; non vsque adeo mirum videri debet, tam magnos reperiri vniones. Ex Vnioni-
bus, quos à rege insulę Indiæ Occidentalis Eubagnæ acceperat Gasparus Morales, vnus
erat magnitudine nucis, venditusq; in Darien auctione habita castilianis (genus est mone-
tæ Hispanicæ) mille ducentis, hunçque pependisse ait Gonzaluus Oviedus siliquas triginta
& vnam. Alioquin maiores Cubaguæ insulæ raro excedunt quinque siliquas. Idem Gon-
zalus Oviedus Panamæ (ciuitas est Indiæ Occidentalis) Vnionem magnitudine pilæ
arcus rotundissimum, pondereque siliquarum viginti sex venditum scribit. Sunt Conchæ
margaritiferę prope insulam Borneo dictam, Vniones ex illis oui gallinacei magnitudine,
& in regis corona quosdam æquare anserinum ouum memoriæ proditum est, tantaque ro-
tunditate, vt mensæ impositos vno in loco haud maneant; sed continuo tanquam argentũ
viuum moueantur. Tam magni sane rarissimi sunt, & ad nostros principes adhuc nondum
perlati. Vltra semunciales inuentas negant teste Solino. Petrus Alfonsus Nignus, & socij,
cùm ex Curiana discederent, sex & nonaginta se libras vnionum octunciales, precio forte
quinque solidorum comparasse cognouerunt. Vnionum multi auellanas æquant, orienta-
libus similes: sed quoniam male perforati, non tanti preciisunt. Me præsente, inquit, Petrus
Martyr, cùm apud illustrem Methynæ Sydoniæ ducem inuitatus prandiderem Hispali, vnam
(vnum dicere debuit, si vnionem intelligi; sed de vno incredibile hoc pondus est: forte vnã
legendum nam pluris numerus mox sequitur) supra centum vncias vnonum ad eum tu-
lerunt. Sua profecto pulchritudine, ac nitore, me delectarunt. Sunt qui Nignum ferant non
in Curcana, quæ centum viginti amplius leuquas distat ab ore Draconis, sed in Cumana, &
Manacapana regiunculis, ori & Margaritæ insulæ vicinis, vniones habuisse: negãtq; Curia-
nam feracem Margaritis. Sed hi in Conchis Margaritiferis. Testatur Theophrastus apud
Athenæum magnitudinem vnionis, qui in ostreo Pinnæ simili nascitur, amplioribus pi-
scium oculis parem esse. Colore quoque plurimum variant, Androsthenes in Indiæ nauiga-
tione apud Athenæum ait: alias Margaritas aurei coloris esse, & vsque adeo, vt ab auro vix
dignosci queant, si proprius ad id admotæ sint, alias argenteas, oculisque piscium similes.
Propius ijs color splendidus est: Theophrastus enim ad hunc modum ait: Inter illa quæ
miramur, est profecto Margarita, natura pellucida, è qua preciosa monilia fiunt. Coloris
sunt Margaritæ, inquit Albertus, ac si parua lux penetraret in multum album, & ideo ni-
tentes. Sunt & suffusco colore, atque liuenti, item rufi, & parui quales circa Bosphorum
Thracicum reperiuntur, teste Plinio, qui etiam grandini similes, quasdam memorat &
enormes, ferè colorisque marmorei, aliqui legunt concolores marmori. Figura aliæ sũt ro-
tundæ, aliæ oblongæ, planæ ab vna parte, altera concauæ, tuberibus inæquales, quædam
pyri forma, aut ouali. Horũ quibusdam idcirco diuersa nomina Elẽchos appellant, ait Pli-
nius, fastigiata longitudine alabastrorũ figura in pleniorem orbẽ desinentes: vbi Massarius
Elenchi, inquit, sunt Vniones facie turbinata, vt ex amplo scilicet in tenue deficiẽtes, quos
pyramodo vocãt. Et rursus: Elenchon Græci Indicem interpretantur: cuiusmodi est apud
Plinium primi libri inscriptio. Nam, & libros Elenchorum scripsit Arist. Alabastrum verò
erat vas vnguentarium forma turbinata, sine ansulis, quod ex lapide alabastrite onyche an-
tiquitùs appellato, fiebat, quoniã, vt inquit Plinius, optimè vnguẽta incorrupta in eo ser-
uari dicitur. Perotus putat hasce Margaritas Elenchos dici, quòd quomodo librorum in-
dices, & pulchritudine, ac varietate colorum, & magnitudine litterarum libros exornant,
& res alias sui indices: ita hi gestantium habitum illustrare, & quasi indices eorum videan-
tur esse. Iuuenalis: *Auribus extensis magnos commisit Elenchos.*

Solidũ corpus.
Li. 9. c. 35.
Magnitudine differũt.
Margaritę magnæ.
Decad. 1. lib. 8.
Color.
Lib. de lap.
Li. 9. c. 35.
Elenchus.
Li 9 c. 35.
Alabastrũ.
Lib. 36.
Elẽchi cur Margaritę dicantur.

Cylindrũ ab Elencho differre.

Magna eorum stultitia est, qui Cylindrum, & Elenchum idem esse putant. Quippè Cylindri lapilli sunt teretes, hoc est oblongi, atque volubiles, instar eius columellæ, qua æquandis areis vtimur. Huiusmodi enim formam, Cylindrium vocamus, ἀπὸ τοῦ κυλίειν à voluendo.

Area tum primùm ingenti est æquanda Cylindro.

Dos earũ in fulgore.

Atque tali forma non reperiuntur Margaritæ quas natura, non ars, facit. Etenim si artificiũ addes, statim deficit fulgor, in quo omnis earum duos consistit. Cæteri verò lapilli magna ex parte fieri teretes possunt: vt puta berylli, smaragdi, & alij similes: quos non auribus suspendere mulieres, sed circundare collo, & innectere monilibus, siue alijs ornamentis consueuerunt. Iuuenalis:

Tu nube, atque tace, donant arcana cylindros.

Idem alibi:

Nil non permittit mulier, sibi turpe putat nil,
Dum virides gemmmas collo circumdedit.

Poyrette.

Elenchum inquit Baysius, Galli Poyrette vocant, Elenchorum meminit Iureconsultus in l. Pediculis, parag. finali, hoc tractatu, Cùm autem ait Plinius, & proceribus sua gratia est: de illis fortassis sentire videtur, quos cylindros Paulus vocat in l. Pediculis ad finem in eodem. Siquidem cylindri sunt teres, & oblongi, fiebantque etiam ex alijs lapillis. Plinius, vbi de beryllis: Indi mirè gaudent longitudine eorum. Et mox subdit: Ideo cylindros ex ijs facere malunt, quàm gemmas: quoniam est summa commendatio in longitudine, Hactenus Plinius. Quibus Plinij verbis intelligere est, cylindros, & elenchos in eo differre, quòd Elenchi sint fastigiatæ longitudinis: Cylindri verò proceritatis æqualiter orbiculatæ. Quod si verum est, noster Sipontinus ista non satis percepisse videtur. Conchis interdum adhærescunt Margaritæ, quæ non nisi lima auferri possunt: hæ Plinio teste Tympana appellantur. Codices antiqui, vt annotat Massarius, Tympania scriptum habent, vt sic à tympano: quemadmodum inferius Crotalia à crotalo, non crotala nuncupauit. Est autem Tympanum instrumentum ex vna parte tumidũ, & rotundum, ex altera planum membrana clausum intus vacuum, vulgò vaccarum vocatum: quod baculo feritur cùm turmæ æquitum ad pugnam concitatæ sunt. Inde Margaritæ quæ ab vna parte tumidæ, seu rotundæ sunt, ab altera planæ, à tympano tum similitudine tympania nominantur. Fenestella (qui nouissimo tempore Tyberij Cæsaris claruit) Tympana scribit se iuuene appellata patinas, lances, quas antiqui Magidas appellauerunt. Tympanorum Vnionum meminit etiam Paulus Iureconsultus. Nos præter has à Plinio commemoratas differentias formarum, multos plures obseruauimus hac tabula depictas, à Petro Stephanone antiquitatum studiosissimo mihi benignè communicatas. Qui primo, & secundo loco ponitur, triorchitem Vnionem nominaui, priapum triorchitem æmulatur. habebat enim tres testiculos adinstar triorchis herbæ, & inter illos erat hoc discrimen, quòd duo essent perfecti, tertius verò adhærebat dextro testiculo in posteriori parte, oblongam quodammodo figuram gerens. In anteriore parte videbatur habere foramen, vel saltem figuram foraminis, pendebat vndecim ceratia. Tertius per se ferunt partem racemi vuæ labruscę nuncupatæ, & cadmiæ botritis Dioscoridis. Sed tertius inæquales habebat Vniones magnitudine, tres inuicem coniunctos eiusdem ferè magnitudinis, quibus adhærebant nouem imperfecti, alij figura trigona, vnà cum maioribus; decem siliquas pendebat. Octauo autem loco depictus octo habebat Margaritas, veluti acinos, coniunctas, vt prorsus æmularetur etiam grana malorum punicorum, licet maiora essent, sed inter se ferè eiusdem magnitudinis. Ideoq; botrytem nuncupaui simpliciter, vt alterum botrytem inæqualem: erat hic pondere viginti sex ceratorũ. Quarto, & quinto loco depingitur is, qui priapum cum duobus testiculis, & scroto imitabatur. Testiculorum alter altero maior erat. Qui inde sequebatur, extrinsecus in principio figura erat hamisphærica. Erat autem eiusdem coloris, & splendoris cum primo loco delineato, pendebat siliquas decem & nouem, & granum vnum. Sequitur deinde Scolocites à Vermis repentis arcuatim similitudine. poterit & Saurites appellari: similis enim est lacerti fœtui perfecto, cùm in eo conspicantur rudimenta quædam quatuor pedum, capitis & oculorum. Erat hic pondere vnius siliquæ duorumq; granorum. Eiusdem generis est, & vndecimus. Nonus, & decimusquartus prorsus vermiculum illum, qui oritur in pericarpio, seu fructu ipsius diplaci æmulantur. Vnicum duntaxat vterq; testiculum habet: & granũ vnũ pendet. Dedimus & duodecimus vocari possint Cynosorchites. Duo. n. huic adhærent testiculi, vnus maior altero. Erat pōdere duorum granorum cum dimidio. In vltimo, qui ab vna & altera parte depingitur, tredecim erant Margaritæ simul iunctæ.

Cylindri q. Lib. 37.

Li. 9. c. 35. Tympana. Tympania. Tympanũ quid.

L. Pediculis.

Vnio triorchites.

Botrites.

Priapites.

Scolocites.

Cynosorchites.

A

B

C

iunctæ, quæ squamas referebant quorundam piscium, inde squamo-
sus Vnio dictus. longus erat duo digitos per transuersum, latus di-
gitum dimidium, pendebat granum vnum, & siliquas sex. Con-
stant autem Margaritæ multis veluti corticibus, vt tunicatæ plan-
tarum quarundam radices. Tetigit idipsum Plinius his verbis:
Sani quidem partus multiplici constant cute non impropriè cal-
lum, vt existimari corporis posset. Itaque purgantur à peritis. ex hac
Margaritarum constitutione caussam coloris variegatis excogitauit
Cardanus, ad hunc modum scribens. Colos eis, inquit, vt Pseudo-
palo, scilicet qui ex aspectu mutetur. Caussa est, quoniam ex cortici-
bus constant Margaritæ: quæ superficie vna politæ sunt, altera rudes. Experimentum
sume pluribus speculis simul iunctis eodem ordine, ita vt nitida superficies tegat rudem
alterius. Inde si paruas eas finxeris, atque adeo tenues, vt solum scabrum non diuisum, aut
D varium corpus efficiant: intelliges tandem qua de caussa aspectus ratio colorem, ac splen-
dorem mutet. Colos tamen Margaritæ plærunque est candidus, nitidus, modicè fuscus,
hunc à suis Conchylijs mutuatur. Hactenus ille.

Vnio squamosus.

Li. 9. c. 35.

Cur color mutetur.

Color ver° Margaritarum, & vnde.

E

LOCVS.

Vbi mare, ibi & Margarita.

NON eſſet à vero equidem alienum dicere, vbi mare, ibi quoque Margaritas inueniri, quamuis non eadem vbiq; copia ſit, atque præſtantia. Fert inquam eas Europa, Aſia, Africa, & India Occidentalis, quod ex ſubſequentibus teſtimonijs facilè fiet cuius manifeſtum. In Brittannico Oceano copioſiſſimas eſſe refert Iſidorus: Gagales lapis, inquit de Brittania, ibi plurimus, & Margaritæ. Et Aelianus: Idem (nimirum Vnio) in Occiduo Oceano, vbi exiſtit Britannia, naſcitur: ſed magis fului coloris eſt, minuſq; ſplendidus. Et Tacitus, de vita Iulij Agricolæ. Ferè, inquit, Britannia, & aurum, & argentum, & alia metalla gignit, & Oceanus Margarita, ſed ſuffuſca, & liuentia. Suetonius ſcribit C. Iulium Cæſarem in Britanniam nauigaſſe, ſpe Margaritarum, quarum amplitudinem conferentem, interdum ſua manu exegiſſe pondus. Diuus Iulius, ait Plinius, thoracem, quem veneri genetrici in templo eius dicauit, ex Britannicis margaritis factum voluit intelligi. Idem de vnionibus. In Britannia paruos, & decolores naſci, certum eſt. Cecinit hoc quoque Iohannes Tzetzes.

In Britannia.
Li. 14. c. 6. Orig.
Lib. 15. de animal. 8.
In Cæſare.
li. 9. c. 35.

F

Εν Βρετανοῖς δὲ γίνονται, καὶ χώραις ταῖς ἑτέραις,
Τῇ μὲν ὠχροί, τῇ δὲ κιρροί καὶ που τῶν κακοσφαίρων. id eſt.
In Britannijs autem fiunt, & regionibus alijs,
Alibi quidem pallida, alibi autem ruffæ, & alibi non benè rotundæ.

In Scotia.

In Scotia plurimas reperiri ex his Boethij Scoti verbis liquet: Conchæ, inquit, quæ torno faſtigiatas à capite teſtas habet, maculiſque aſperſas, longo interuallo reliquas (vt etiã fœtum ſileam) ſuperant. Quippe adeo nonnullis in locis delicatæ, vt non immeritò apud veteres gulę primatum obtinuerint: vt viduarum vulgò cupediæ (Sophron σωλῆνες, id eſt digitos Concharum generis, χηρᾶν γυναικῶν λίχνευμα nominat) ſint: quanquam in quibuſdam fluminibus, idq; præſertim Dea, Donaq; eſui ineptæ iudicentur. Hæ apud nos magno numero repertæ, limpidiſſimis, puriſſimiſq; amnibus, ac nullo vnquam limo turbidis, qua profundiſſimi ſunt agere gaudent: in eiſq; ſolis Margaritas concipiunt. Et paulò poſt: Sunt etiam eiuſdem ferè generis Conchæ in oris Hiſpanicis, quarum teſtas, qui peregrini à Diuo Iacobo redeũt, adferunt, propterea quòd aqua ſalſa viuant. Nam & circumquaque in littoribus Scotici maris ingens natat, ſed ſterilis multitudo. Et Cardanus ait: Conſtat in Oceano, vbique inueniri poſſe, cùm & in meridionali plagæ tanta ſit illatum copia, & ſub ſeptentrione in Scotia plurimæ inueniantur. Vidi in capite puellæ Edimburgi è Scotia ſertum è ſeptuaginta circiter Margaritis Scoticis, & pari, & inſigni magnitudine. Sunt etenim & ipſæ candidæ, rotundæ, lucidæ, vt Indicæ: ſplendore tamen, & magnitudine Indicis inferiores, nam Scoticæ, quæ maximæ ſunt, vnguis minimi digiti magnitudinem vix vnquam ſuperant. Vidi etiam Mediolani è Scotia delatas, nec vile illis pretium: nec tam ingens, vt Indicis. Cur autem non niſi in Oceano, nec in temperatis illius regionibus, vt neq; in Gallijs, aut Hiſpanijs: cauſſa eſt, quoniam calor maior eſt in his regionibus, aut à continente, aut propter antiſpaſim (per antiperiſtaſim potius) vt in Scotia: à continente verò, vt in India: hæc Cardanus. Autor eſt Olaus Magnus nobiles Margaritas in Gothia, Suedia, & Finlandia, ſeptentrionalibus regionibus capi. Eſt fluuius, qui alluit pagum Huſſinez in Bohemia, abundans magnis lapidibus: & piſce Truta copioſus. Præterea ęſtate accolæ ſolent ex eo aceruos Concharum eijcere, è quibus Perlas eximunt, alias maturas, & ſplendidas, quę etiam annulis includuntur: alias immaturas, quæ medicis vſui ſunt. Immaturas aliquando anatibus deuorandas obijciunt, & aluo redditas ſplendidiores colligunt, vt teſtatur Zoographus. Eſt apud Volgeſum montem in Lotharingia amnis Margaritarum ferax. Iuba in Boſphoro freto vniones naſci ſcribit teſte Aeliano. Abundant iiſdem Perſici ſinus plurima loca, vnde qui deferuntur Orientales dici cępti. Hic enim ſinus Orientalis eſt cum noſtra Europa comparatus. Eſt terra Ormutij regno ſubdita, quam vocant Fulfar, pupuloſa: vbi, & magnos, & paruos frequentiſſimè piſcari tradunt. Nearchus, vt eſt apud Strabonem in Perſicæ nauigationis initio, inſulam eſſe in qua multæ, & pretioſæ Margaritæ gignãtur, tradit, in alijs verò claros, & pellucidos lapillos reperiri: Et Iſidorus Characenus in deſcriptione Parthiæ Perſici maris inſulam quandam memorat, in qua Vniones plurimi repeririantur. Hanc annotat Dalechampius in Athenæo hodie vocatam Ormuz. Capiuntur autem maximi, vt refert Ludouicus Barthema prope Ormutium tribus diebus itineris.

Viduarum cupedia.
Scotia Margarita.
Cur tãtùm in Oceano.
In Bohemia fluuio quodam.
L. 15. c. 8.
In ſinu Perſico.
Lib. 16. Geograph.
Lib. 3. li. de Perſ. cap. 2.

G

H

Eſt for-

A Est fortassis locus hic Insula Baharem hodie nuncupatus, circa quam multæ inueniuntur
Margaritæ paruæ, & magnæ. Incolæ ex earum piscatione multum lucri, vtilitatisq; capiũt,
Rex enim huius insulæ, qui paret regi Ormutij, alijq; mercatores Ormutienses eò profi-
ciscuntur emendi Margaritas caussa pro vniuersa India, alijsque locis, quæ eas desiderant,
etiam pro regno Narsinga nominato. Persæ quoque hanc frequentant, & Arabes, & quã-
uis vbiq; in sinu Persico vniones reperire est, veluti in Catyffa, & Camoron, ac Iulfar, non
tamen ea copia, qua circa Baharem, vt refert Eduardus Barbarossa. Ideoq; eò rex Lusita-
niæ, qui piscationi Margaritarum præsit, mittit. Ad Bararen vicum maritimum adferun-
tur Margaritæ multæ, & egregiæ, Arrianus in Periplo maris rubri. Aliemẽ est regio, inquit
Andreas Bellunensis, quæ incipit ab exitu sinus maris rubri vsq; ad principium sinus Per-
sici: in quo est dictus locus duo maria, non multum distans ab insula Ormus, & in loco duo
maria dicto expiscantur Margaritas cæteris præstantiores. E regione Vrbis Colon ciuitas
est, quæ appellatur Chail distans à Calecutio quinquaginta quatuor miliaribus, piscantur
& hîc Margaritas incolæ. Capitur in Indico mari circa Armeniam, Persidem, Susianam,
& Babyloniam Ostreo similis Margaritifera Concha. Theophrastus, in India, inquit, & in- *De vita*
B sulæ quędam maris rubri Margaritam ferunt. Idem tradit Philostratus, atque Plinius, qui *Apoll. l.3.*
& in profundo maris rubri quæri ait præstantissimi nitoris, splendorisque. Quamobrem *Li 9.c.35.*
D. Hieronymus rubri maris grana vocat Margaritas, & Martialis Erythræos lapillos, &
gemmas Erythræis erutas vadis. De Margaritis Plinius: Indicus, inquit, has maximè mit- *Li.9.c.35.*
tit Oceanus inter illas belluas tales, tantasque, quas diximus per tot maria venientes, tam
longo terrarum tractu, è tantis solis ardoribus, atque Indis quoque in insulas petuntur, &
admodum paucas. Fertilissima est Taprobane, & Toidis vt diximus in circuitu mundi: itẽ
Permula promontorium Indiæ. Hic pro Toidis quidam manuscriptus codex legit Trois,
alius vetus Stoidis: quam lectionem admodum probo. Nam de eadem insula sic alibi. Ab *Li.6.c.25.*
horum (sinus Arabici, & Persici) tractu Indiam versus Cassandrus deserta insula L. M. pas.
traditur: iuxtaq; eam freto interfluente Stoidis quęstuosa Margaritis. Pirimulam hoc etiã
loco promontorium Indiæ facit. Aeliano Perimuda Vrbs Indiæ est, cuius incolæ Ich- *15.c.8. de*
thyophagi Margaritas retibus comprehendunt. Vnde cecinit Iohannes Tzetzes. *Animal.*

Εν τῆ θαλασσῆ τῆ Ινδῶν, ἐν νήσῳ Περιμάδῃ
Καὶ νήσῳ τῆ Ελύρᾳ δὲ καὶ τισιν ἄλλαις νήσοις,
C Εν ἀβαθεῖ θαλάσσῃ δὲ, καί γε καθαροτάτῃ
Οςρέως (Οςρεα) λόγος φύεσθαι, ἃ κύει τὰς Μαργάρας.

In mari Indorum, in insula Perimude,
Et verò in insula Elyra, & quibusdam alijs insulis,
In non profundo mari autem, atque purissimo,
Ostrea rumor est nasci, quæ pariunt Margaritas.

Megasthenes apud Plinium incolas Taprobanæ (ea insula est maxima Indiæ subiacens ad *Taprobane*
Eurum, ex quo Oceanus Indicus influit, teste Isidoro) auri, Margaritarumq; grandium fer- *Li.14 c.6.*
tiliores, quàm Indos esse scribit. Plurimas etiam, maximasq; gignere scribit Solinus hanc *de Orig.*
Insulam: & Isidorus totam Margaritis repletam esse. Philostratus: In Biblo, inquit, parua *Lib. 3. de*
insula Indiæ capitur in Ostraco albo lapis Margarita, quæ in Ostreis locum cordis dicitur *vita Apol.*
obtinere. Tylos insula ex aduerso regionis Atenes plurimis Margaritis celeberrima cum
oppido eiusdem nominis narratur à Plinio Ptolemæus Tyros habet. India maior (inquit *Li.6.c.28.*
M. Paulus Venetus) in regna quinque diuiditur. In primo eius regno nomine Var, inue-
niuntur Margaritæ in maxima multitudine. Nam est ibi inter continentẽ, & insulã quan-
D dam sinus maris fermè vadosus: quippe qui in aliquibus locis profunditatem habet decẽ
passuum, in quibusdam trium, & duorum, vbi leguntur Margaritæ. Idem in Zipanga in- *Lib.3, c.3.*
sula Indiæ Orientalis magnam copiam Vnionum rubrorum, & rotundorum esse scribit, *Vniones ru-*
prægrandiumque qui tanti valent, quãti, alibi & etiam pluris. Et alibi prouinciæ Thebeth, *bri & rotũ-*
inquit, adiacet ab occidente prouincia Caniclu, quæ Regem habet tributariũ magno Chã. *di.*
Est ibi lacus, in quo tanta est Margaritarum copia, vt pretium earum omnino vilesceret, si *Li.2.c.38.*
pro arbitrio hominum asportari permitterẽtur, quare capitis pœna cautum est, ne vllus in
hoc lacu piscari absq; magni Cham venia ausit. Man lacus, & Indiæ, vt citat ex Obscuro
Zoographus, & alius Lama dictus, in vtroq; piscantur Perlas. Alterutrum fortassis tetigit
hic M. Paulus Venetus. In Chinæ quoque pluribus regionibus reperiri aiunt: non tamen *In Echina.*
admodum rotundas. Est Ainam insula in Cantam maritima Chinę parte, vbi eædem in-
uenientur. Maarazia ciuitas paruis, & magnis abundat. Regnum autem Cochinchina pau-
cas habet. Vltra Chinam incolunt Chenchij populi, apud quos etiam margaritæ repe-
riuntur.

riuntur. Propè Zeilan insulam locus est in mari eleuatus; hunc aqua decem, & duodecim cubitos alta superfluit, inque huius fundo abundantissimi sunt, tum maiores, tum etiam minores, lectissimæ rotunditatis, & forma pyri. Inter hanc insulam, & Comorini promontorium magna quotannis, numerosaq; captura. Hic à Lusitaniæ rege dux constituitur, cum quatuor millibus, aut amplius vrinatorum, qui ex hac piscatione tantùm victum parant, sæpenumero ingenti cum periculo à piscibus quos Tuberones vocant, siue Hayos. Generantur etiam insula Burneo rotunditate, colore, magnitudineq; commendabiles. Huius regi parent duæ insulæ Zolo, & Tagina: idque hac de caussa. Rex Burnei filiam harum duarum insularum regis in vxorem duxerat, à qua cùm intellexisset patrem eius vniones duos maximos habere, bellum mouit patri. Itaq; noctu facta classe cum centum nauibus, quas praos ibidem vocant, in Zolum ingressus regem, duosq; eius filios captiuos abduxit: & in carcere tam diu detinuit, donec Vniones pro redemptione daret rex Zoli, atq; vtriusque insulæ dominatum. In Paria, & Curiana Noui orbis regionibus Vniones abundare Petrus Martyr testatur. Christophorus Columbus in Paria regione torquatos, armillatosque, tam viros, quàm fœminas repperit. Cæterùm Petrus Alphonsus Nignus in sua nauigatione Cumana, & Manacapana regionibus postergatis, in regionem incidit, quam Curianam vocari ab incolis ipse refert. Vbi in littore pro tintinnabulis, aciculis, spintheribus, armillis, vitreis calculorũ sertis, annulisque & alijs eiusmodi institorum mercibus, cùm incolis in horæ momento, Vnionum, quos collo, & brachijs appensos gestabat, vncias quindecim permutant: Certatim incolæ Vnionum serta, nostrarum mercium cupidissimi ferebant. Tumaccus regulus, inquit Petrus Martyr, in Noui orbis parte Vascho Nunes (qui magnam, remotissimamque regionum illarum partem Castellæ regis nomine occupauit) præter aurum, munera attulit ducentos quadraginta egregios Vniones. è minutis autem copiam maiorem adferri iussit. Vniones nostri admirabantur, licet non ritè candidos: quia è Conchis illos minimè eruunt, nisi prius assis, quò faciliùs sese ipsę aperiant, & caro inclusa sapidiùs coquatur. Tumacus ergo tanti facere Vniones, nostros inspectãs: familiaribus suis vt piscationi se accingant, imperat. Dicto parent. Quarto abinde die regrediuntur: libras octunciales Vnionum adserunt duodecim. Et paulò post: In eodem sinu aiunt grandiorem quandam esse insulam, in qua Conchylia gigni feruntur vmbellam æquantia magnitudine: à quibus Vniones, Conchylium corda, eruuntur, faba, & interdum olea grandiores: & quos Cleopatra optare potuisset. hæc ille. Narrant, & alias insulas, & maria Indiæ Occidentalis Nauigatores, in quibus ijsdem reperiuntur, vt Cartagenam insulam, & Cubaguam, quæ in mari del Sur dicto sita est, vbi frequens est piscatio, vnde hodie insulæ Perlarum ei nomen. Gasparus Morales cum diuturno bello tandem regem huius insulæ Perlarum superasset, coegit hunc singulis annis regi Hispaniarum persoluere cẽtum libras Vnionum. Vnde manifestum est copiam ingentem horum in hac insula esse. Concludamus igitur non modò in mari, sed etiam in fluuijs, & vbicunque sunt Conchæ Margaritas reperiri. Nam quamuis in temperatis regionibus, vt in Gallia, & Hispania gigni sint, qui negent: visa tamen est in Tago flumine Toleti Concha ex ijs, quæ ibi nascuntur, cùm processisset magna quędam siccitas, vt testatur Fregosus, Margaritam ferre.

Tubarones pisces. *Ocean. dec. 1. lib. 8.* *Ocean. dec. 3. lib. 1.* *Insula perlarum.* *De medic. Ind. Hist. trac. 1. c. 11*

E F G

PISCANDI RATIO.

NE quis igitur miretur tam ingens earum pretium, quod mox supputabimus, è tam longinquis regionibus aduenientium per tot terras, & maria parũ cognita nobis, necesse est pericula meminisse, quibus se piscatores subijciunt, maris profunda loca, dirosq; & crudeles pisces, quos Tubarones vocant, Concharumq; auaritiam, si modo vera sunt, quæ de ea optimis authoribus recensentur. Ait Isidorus Characenus in descriptione Parthiæ apud Athenæum circa ambitum Persici maris insulæ cuiusdam, vbi magna Vnionum copia ex arundine temporarias casas extrui, è quibus in mare desiliant ad vlnas viginti, Conchas tantùm duplices reportaturi. In magno versari periculo, qui Margaritas venantur, cum in hiantem Concham recta manum indiderint. Illa enim compressa inclusos digitos abscindi, quibusdam eo cruciatu confestim morientibus. Hoc ipsum Plinius quoq; testatur: Conchæ ipsam, quum manum (piscantis) videt, comprimere sese, operireq; opes suas, gnaram propter illas se peti: manumq; si præueniat acie sua abscindere, nulla iustiore pœna, aut alijs munita supplicijs. Aelianus etiam tradit in mari rubro Cõchas quasdam,

Pericula piscatorum. *Vt manus mordeant Conchæ. Li. 9. c. 35.*

H

A dam, quamcunq; piscatoris natantis partem labris suis (marginibus testæ acutis) appræhenderint abscindere. Miror itaq; Rondeletium, doctissimum alioquin virum, hæc fabulosa putasse, ac Plinij verbis contradixisse, cùm, & Hispani, qui nostro seculo nouum orbem nauigare cœperunt, referant, teste Cardano, præcisas quandoque manus à Margaritiferis Ostreis: imo & ab hoc edictum pietate plenum à Cæsare suo emanasse. Quo circa nequis mentem Conchis inesse dicat, vt Plinium scripsisse putauit Rondeletius, cùm Conchis omnibus tactus tantùm sensus, atque gustatus parum exquisitus à natura attributus sit, aliorum omnium sensuum sint expertes, fatendum est oratoriè hæc à Plinio dicta, gnara propter illas se peti: verumque esse Conchas hasce vnionum feraces testam vtramque comprimere, si tangantur; quod etiam in alijs quibusdam Conchis obseruatum est. A piscibus quoque piscatoribus periculum impendet, quos canes marinos appellasse visus est Plinius his verbis: Inter scopulos maior pars inuenitur, sed in alto quoque comitantur marinis canibus, nec tamen aures feminarum arcentur. Meminere & nauigationum Indicarũ scriptores piscium, quos Tubarones, & Hayos nuncupant Indi, magnam cladem apud Commorini caput (vbi Regia piscatio est) quotannis adferre Conchas quærentibus; maris quoque violentiam multos absorbere. Hinc quotidiani mulierum ploratus super filiorum, ac maritorum funere, cùm tamen nec ideo piscationem omittant, partim ob Lusitanorum metũ, à quibus impelluntur, partim ob pauperiem, quam ita solantur, inducti lucri cupiditate, quæ nullam periculorum considerationem adhibet, etiam summo alias in vitæ discrimine. Ob hæc itaque pericula varij piscandi modi inuenti sunt, pro regionum diuersitate. Vt retibus olim capiebantur, audi Arrianum. Megasthenes, inquit, scribit Conchas, in quibus Margaritæ gignuntur, retibus capi circa Indiam. Gregatim autem multas in illo mari veluti apes depasci, regemque suum habere, aut reginam, ac si contingat regem compræhendi à piscatoribus, facilè reliquum etiam examen circundari reti. At si rex effugerit, reliquas capi non posse, earum carnes Indos corrumpi sinere, osse ad ornatum vti. Quidam tradunt, inquit Plinius, sicut apibus, ita Concharum examinibus singulas magnitudine, & vetustate præcipuas esse veluti duces, miræ ad cauendum solertię: has vrinantium cura peti, illis captis facile cæteras palantes retibus includi. Multo deinde obrutas sale in vasis fictilibus, exesa (alias erosa) carne omni nucleos quosdam corporum, hoc est vniones descidere in ima. Eadem Aelianus his verbis: Indica Margarita hoc modo capitur. Vrbs est nomine Perimuda, cui eo tempore cùm in Bactris Eucratides regnaret, Soras ex generis regij stirpe natus imperauit. hanc quidem ipsam ichtyophagi incolentes Margaritas retibus in orbem circa littus amplissimum extensis, compræhendunt. Margaritiferæ Conchæ magnorum Stromborum similitudinem gerentes, gregatim natant, & quemadmodum apum examina reges, sic eæ habent tum coloris, pulchritudine, tũ magnitudine præstantes. Summa autem contentione vrinatores ideo certant ad capiendum gregis ducem, quod eo captum cunctum gregem rectione orbatum, nõ loco se mouētem assequuntur. Quam diu quidem rex fugiendo elabi potest, sapienter eas regit, & conseruat. Iam porrò captas in paruulis dolijs sale condiunt: vbi cùm contabuerit caro, & defluxerit, Vnio solus relinquitur. Idem alibi: Bona tempestate, & tranquillo mari Conchę Margaritiferæ capiuntur: eas posteaquam piscatores comprehenderunt, ab illis Margaritas libidinosorum animorum illecebram eximunt. Si quis à latere Conchæ manum subijciat, facilè à saxo auelli scribit Isidorus Characenus in descriptione Parthiæ. Hæc ferè veteres de capturæ ratione tradunt: recentiores alia. Ormus vrbs, inquit Ludouicus Romanus (tradam enim primum piscandi modum apud Orientales) in insula sita est. Procul illinc itinere dierum trium leguntur Conchæ, quæ pariunt Margaritas venustiores, grandioresque cæteris baccis. Sunt ibi nonnulli, qui piscatu Concharum victum quæritant. Hi vecti cymbis in mare iactum faciunt prægrandis saxi dependente fune: idque fit ab gemina cymbæ parte, vt vtrinque iactis in profundũ lapidibus cõstabiliri nauis non aliter, quam si in anchoris foret, possit. Firmata suo pondere cymba, alius, cui id munus obtigit, in æquor iacit funem saxo dependente. In naui media alius, mantica in pectus, tergumq; dependente, alligato pedibus lapide, se vibrat in pelagus; subtusque aquas vrinantium more natat: actusque in profundum ad passus quindenos, tantisper vrinat, donec legerit Cõchas, in quibus delitescunt Vniones, ac Margaritæ, collectas manticæ indit: lapidemq; protinus quo pedes grauabantur, abijcit, funiq; innixus in superiora euadit. Quibus partim subscripsit: partim, & alia insuper addit Iohannes Hugo Linschotanus de Ormutianis Margaritis sic loquens. Eas vrinatores aquam decem aut viginti vlnarum spatio subeuntes piscantur. Ostreis Margaritæ continentur, quæ maiores habent, supernatant aliquantulum; Minores Aliof-

Contra Rondeletium.

Concharũ sensus.

Canes marini.

Li.9.c.35.

Tubarones & Hayos pisces.

Retibus capiuntur.

De rebus Ind. lib. 8.

Lib. 15. de anim. c. 8.

Lib. 3. de reb. pers. c. 2.

Piscandi mod. apud Orientales.

Nauig. Ind. Orien. cap. 84.

Alioffar dictæ in fundo maris ferè reperiuntur. Vrinatores nudi, ac cophino ſuccincti eundem confeſtim implent, ſcaphiſq; inferunt, paratis ad illum finem, in quibus diſpoſiti, vrinatores exonerant. Oſtreæ mox in terram abiectæ, ſoliq; ſiccandæ expoſitę ſpontè reſeratæ baccas manifeſtant. Completa eius diei captura piſcatores cuncti cum duce, militibus, coadiutoribus, & tutoribus regijs conueniunt, ipſamq; prædam diuidunt. Prima regi portio cedit, ſecunda duci, & militibus, tertia Ieſuitis, qui ibi clauſtrum habent, eamq; prouinciam ad Christianam fidem perduxerunt, quarta vrinatoribus ſumma cum æquitatis distributiuæ cura. Hęc ille. Aeſtiuo autem tempore hæc piſcatio celebratur, apud Commorini caput. Similis fit piſcatio prope inſulam Dialaccia dictam, Coromandel, & Zeilam quam Andreas Corſalus Taprobanam putat antiquis dictam fuiſſe. Hinc idcirco ſingulis annis bis adeunt Mauri, aliæq; gentes, quæ vrbem Caël regi Coulami ſubiectam incolũt. Nec aliter piſcantur in India maiori ſita verſus orientem. Hæc (teſte M. Paulo Veneto) in regna quinque diuiditur, in primo eius regno nomine Var, inueniuntur Margaritæ in maxima multitudine. Nam eſt ibi inter continentem & inſulam quandam ſinus maris fermè vadoſus; quippe qui in aliquibus locis profunditatem decem paſſuum, in quibuſdam trium, & duorum, vbi leguntur Margaritæ. Conueniunt illic multi mercatores, adducentes multas naues, magnas, & paruas, & conducunt multos homines, qui in profundum maris ſe dimittant, piſcenturque marinas Conchas, ex quibus vniones colliguntur. Porro piſcatores illi, quando aquam amplius ferre nequeunt, enatant; & rurſus ſe præcipites dant in mare, quod per diem multis replicant vicibus. Sunt etiam in ſinu illo grandes piſces, qui homines facile occiderent, niſi huic periculo ſuccurreretur in hunc modum. Conducuntur à negotiatoribus magi quidam, qui Abraiam dicuntur: & hi incantationibus ſuis, & diabolica arte coniurant piſces illos, vt neminem lædere poſſint. Nocte verò, quando à negotiatoribus Margaritarum piſcatio intermittitur, relaxant magis coniurationem ſuã, ne fures nocte ſine periculo ſeſe in mare demittant, & tollant Conchas cum Margaritis. Fit autem hæc Vnionum piſcatio non per totum annum, ſed duntaxat per Aprilem, & Maium. Verùm in tantillo tempore colligitur immenſa Margaritarum multitudo. Soluũt autem mercatores ex eis regi decimam partem: Magis verò tribuunt vigeſimam partem, & piſcatoribus quoque commodam prębent mercedem. Cæterùm à medio Maij Margaritæ non inueniuntur amplius in illo loco: ſed in alio quodam, qui trecentis miliaribus ab iſto diſtat, & ibi colliguntur per Septembrem, & Octobrem. Vaſchus Nunney (qui caſtellę regis nomine magnam, remotiſſimamque noui orbis partem occupauit) Chiapen, & Tumaccum (regionum quarundam Noui Orbis ad meridiem regulos) retia habere, & piſcatoria Concharum Margaritas gignentium littora, pro prędijs, intellexit, quas tanquam è viuarijs eripiunt regulorum egregij vrinatores, ad id exercitum à teneris educati, ſed quieto, tranquilloq; mari littus æſtu deſerẽte, quò faciliùs ad earum ſtationes ſubmergi queãt. Et quò maiores Conchæ ſunt, eò profundiùs inhabitant: minores verò, vti filiæ, propiores aquæ margini: minimæ vti neptes, ſupercilio viciniores degunt. Ad ima Cõchylia ad mẽſuram ſtaturarum virilium, trium, & quatuor interdum, deſcendunt. Ad filias, aut neptes dimidio femore tenus, & minus aliquando, ſubnatant: Quarum etiam poſt ſe datum à feris tempeſtatibus æquor, multitudinem in arena ab vndis, proiectamq; in littus reperiunt, & in arena legunt, minutis baccis, vt narrat Petrus Martyr. Itaque in vtraq; India, aut vrinando capiuntur, aut reti, qui poſtremus piſcandi modus non vſque adeo laudatur: non quia paucas Conchas ita capiant (contra enim euenit) ſed quòd metus ſit vbi tot capiuntur, mare ſterileſcat, aut paucas amplius producat. Narrant enim in Cubagua inſula Occidentalis Indiæ cùm reti annis aliquot cõtinuis magnam Concharum copiam cepiſſent, paucas poſt aliquot ſubſequentes annos apparuiſſe, nec tam celebrem, vtilemq; fuiſſe piſcationem. Circa autem inſulas grandes Vcique dictas, quæ ſitæ ſunt vltra promontorium S. Sebaſtiani, ſatis copioſè inueniuntur Vniones. eos tamen non eximunt, vt in prædictis regionibus. Conchas enim, quas è mari accepẽre, primùm coquunt, atque ita Vniones paruos, magnoſque & rubros, & multos accipiũt: certumq; eſt multos hìc inueniri, maiorq; inde haberetur copia, ſi rectè è Conchis eos eximere ſcirent, vt in alijs regionibus faciunt. Vbi Americus Veſputius teſtatur eas niſi benè maturi ſint, & cadant ex Conchis, non eſſe perfectas, & conſumi paruo tempore, hocq; reſpectu habito debere colligi, quando volũt excidere. Conchas margaritiferas piſcandi modum, qui apud Scotos in vſu eſt, deſcribens Boethius, ait: Senſus illis tam acutus ineſt, vt ſi altiorem in littore aſtans vocem emiſeris, aut lapillum quantumuis minutum in aquam conieceris, repente ſe ſubtrahẽtes ſubſidãt vniuerſæ. Ea enim illis theſauri cuſtodiendi naturalis indita eſt ſolertia, haud ignoranti-

Taprobana

Vt contra piſces ſe defendunt.

Tempus piſcandi.

Cur nõ amplius retib. piſcentur.

Piſcatio apud Scot. Cõcharum Margaritiferarũ ſolertia.

bus

A bus videlicet quanti sit pretij apud mortales, luxus ex fœtu suo comparatus. Itaq; piscantes quoque id maximè obseruant, vt primo attractu testas coniunctas arctissimè detineāt, protinus illis alioquin Vnionem euomituris. Quaterni, aut quini humerorum tenus flumen ingressi, atque in orbem stantes, contum alterutra manu, quo firmiùs consistant, fundo fixum tenent. Inde oculis per aquæ limpiditatem prædas collustrantes, pedum digitis (nam manibus id fieri prohibet altitudo) testarum torturas placidè comprehendunt, atq; astantibus vacua manu excapiendas præbent. Hæc Boethius ex antiquis, vt apparet, mutuatus.

ORTVS. GENERATIO.

IN quot Concharum diuersis speciebus ab autoribus vniones nasci dicantur, & in qua parte, item quomodo generentur, age videamus. Res enim hæc cùm sit difficilis, & controuersa satis, diligenter à nobis examinanda B est. Certum est in Concha margaritifera propriè dicta, seu Matre Perlarum optimos, atque plurimos nasci. Rondeletius ex Plinio in Concha echinata, quam postea depictam, atque descriptam exhibebimus, Vniones reperiri testatur. Hîc obiter annotat Zographus, Plinium, & Androsthenem de eadē planè Concha sentire ipsi videri, non de diuersis, vt putauit Rondeletius. Sic enim Plinius: Iuba tradit Arabicis (margaritis) Concham esse similem Pectini insecto) id est vt ille interpretatur, aliter quàm Rondeletius, nō secto, non cælato οὐ διέγλυπται γάρ. ἀλλὰ λεῖον τὸ ὄστρακον ἔχει, inquit Androsthenes) hirsutam Echinorum modo. Pro quo Androsthenes dixit, ὅτι δασὺ τὸ ὄστρακον ἔχει. Græcis enim δασὺ hirsutum, non spissam significat. Addit, & aliud ex Androsthenis eodem loco translatum. Vnionem in carne ipsa esse grandini similem. Quamobrem dubitat Zographus, an rectè Rondeletius Plinij verba de Cōcha Echinata accipiat. Androsthenis verò verba de Berberi: cùm vel Plinium, vel Iubam ex Androsthene sua mutuatum appareat (vel contrà:) & cætera quidem rectè translata videntur, sicut & δασὺ hirsutum: echinorum autem modo, de suo adiectum, quasi hirsuta aliter esse nequeat, nisi Echinorum modo rigeant. Nec est quod aliquis testam simul hirsu- C tam læuem esse miretur: cùm læuitas ad superficiem pertineat, hirsuties ad enascētem materiam. Sic & Mytulorum quorundam testa læuis, hirsutaque est. Sed cum Berberi Rondeletij hirsuta non sit, rem in medio diligenter existimandam relinquit. Interim Concham echinatam vocari, quam sic aptè Rondeletius à re ipsa vocauit, probat. An verò Plinij Concha hirsuta sit Echinorum modo, dubitat. Nascuntur Margaritæ, inquit, Cardanus, ex Conchylijs rotundis nobiliores, sed tamen minus rotundæ: aliæ ignobiles rotundæ ex oblongis, quasi contraria ratione, striatum est genus vtrumq; Conchyliorum, & in imo mari moram ducit. Et rursus: Ignobile Margaritarum genus ex Nacaronibus (sic enim ostrea vocant longa: seu melius dicam Conchylia, quòd striata sint) nascitur. Bellonio Nacre de Perle Vulgo Gallicè appellatur Margaritifera Cochlea. Sed Nacaro Cardani alius videtur, cùm Ostreum longum esse dicat, in quo reperiantur Vniones. Bellonij Nacra rotundior est, nec ferax Vnionum, Rondeletio affirmante: quare potius fuerit Berberi, quæ Cōcha est oblonga, & à Rondeletio similiter Nacre de Perles vocatur Gallicè pro Matre Perlarum. Conchæ, quæ torno fastigiatas in capite testas habent, maculisq; aspersas, apud Scotos magno numero in limpidissimis, purissimisq; amnibus, ac nullo vnquam limo turbidis, D qua profundissimi sunt, reperiuntur, Margaritas concipere, vt Boethius tradit. Vniones, inquit Plinius in nostro mari reperiri solebant, crebrius circa Bosphorum Thracium, rufi, ac parui, in Conchis, quas Myas appellant. Minutos Vniones ex Mytulorum Conchis se extraxisse scribit Sylius. Dalechampius ad ea verba Plinij: Rufi, & parui, in Cōchis, quas Myas appellant; hoc adiecit scholiolum: Tales hodie reperiuntur in gelidissimis quibusdam Auernorum riuis, & torrentibus. In riuis etiā, & fluuijs Musculos, Mytulosuè aliquādo Margaritas ferre audiuit Zographus circa Horenbach Germaniæ oppidum. Chares Mytilinæus nasci quoque scribit in Concha simili Ostreo, quæ sit ἁδρὰ καὶ προμήκης: id est plena, vel crassa, & oblonga: carnem continens magnam albam, & valde odoratam, videtur autem Berberi dictū alijs intelligere. In Acarnia, quæ vocatur Pinna gignit Vniones teste Plinio. Theophrastus apud Athenæum nasci in Ostreo Pinnæ simili, sed minore Margaritam tradit. In Pinnis quibusdam Indicis, quæ in mari Orotignæ, & insularum, quæ in eo sunt, Chira videlicet, Chara, & Procosi, inueniūtur, quarum descriptionem in capite de Pin-

In quibus Conchis generentur.

Li. 9. c. 35.

Concha echinata cur dicta.

Nobiliores, & ignobiliores vnde Nacaro.

Cochlea margaritifera.

Myes. Li. 9. c. 35.

Ex cōcha simili ostreo.

pinna. Li. 9. c. 35. Lib. 3.

de Pinnis trademus, naſcuntur Vniones nō admodum boni, laudatiq; coloris. Ruffi enim ſunt, aut ex rubro nigricantes, & interdum nigri ferè. Inueniuntur & albi, ſed non probantur. Hos tamen non negligunt Indi, vbi Pinnas has aperuerint. Præſtantioribus enim Margaritis miſcent, vt ſic pondus, & copiam augeant; veluti ſi quis tritico hordeum, aut auenā miſceat. Sed mercatores exercitati has fraudes facilè nouere: quocirca minoris emunt. In ſua tamen ſpecie rotunditate ſua cum cæteris certant. Quod mirum multis videtur, cùm Pinnæ ſint oblongæ, & in alijs pinnis oblongi ſæpius inueniantur, vt in rotundis Conchis, ſeu Oſtreis plerunque rotundi.

Cochleæ Margaritiferæ.

Plinius Cochlearum Margaritiferarum multa genera eſſe ſcribit, cuiuſmodi ſunt, Pentadactyli, Melicembates, Echinophoræ, & permultæ aliæ. Narrant, & Cochleas Margaritas ferentes, & Muricis genus Orientale, margine, ſeu labro in latum ſe protendente, roſeo intus colore: Vidit Zoographus genus Conchæ Margaritiferæ argento concluſum, ſpeciem, vſumq; poculi præbere: pede nimirum addito ex argento, & labris eodem intectis. Concha tota forma ferè nauiculam præ ſe fert, & interſtitia quædam tabulatorum inſtar intrinſecus habet, in ſummo operculum membranæ inſtar obtendi audiuit: quæ ſanè deſcriptio Conchæ Nautæ, ſeu Nautili noſtri alterius optimè cōgruit.

Nautili deſcriptio.

Aelianus in India Margaritiferas Conchas magnis ſtrombis ſimiles facit: Ex quibus liquidò falli conſtat Rondeletium, qui aſſerit Vniones in biualbibus tantùm Conchis gigni. Quocirca cum Plinio concludamus: non vnico in Conchæ genere naſci: ſed teſtatorum, quæ Vniones habent, alia eſſe Strombode, alia biualuia: quamuis in his frequenter inueniantur; in illis autem perquam rarò. In Oſtrei carne eos gigni Androſthenes eſt autor: Cardanus in teſta: Plinius: Non ſemper, inquit, in media carne reperiuntur, ſed alijs, atque alijs locis. Vidimuſque iam in extremis etiam marginibus veluti Concha exeuntes, & in quibuſdam quaternos, quinoſque. Et: Craſſeſcunt etiam in ſenecta, Conchiſque adhæreſcunt, nec ijs auelli queunt, niſi lima. Quibus vna tantùm eſt facies, & ab ea rotunditas, auerſis planicies, ob id tympana nominantur. Tympania hìc quatuor ſyllabis legit. Græcè mauult in prima inflexione generis maſculini τυμπανίαν, & κροταλίαν μαργαρίτην dicere Zoographus.

Qua Conchæ parte. lib. 9. c. 35.

Cæterùm quatuor, aut quinque in vnica repertos Concha, non eſt mirum. In India enim cùm Conchas aperiunt, præter aliquot mediocris magnitudinis vniones inueniunt etiam multos veluti minuta grana, aut arenulas. Narrat Americus Veſputius ſe in quibuſdam Oſtreis Indicis centum, & triginta, in quibuſdam verò pauciores reperiſſe.

Multi in vna Concha.

Porro, quod ad eorum originem attinet, varia eſt ſuper ea autorum ſententia. Plinius ſentiens alios eſſe Concharum partus, alios verò abortus, è rore naſci ex quorundam ſententia refert. Verba eius adſcribam: Has (Conchas) vbi genitalis anni ſtimulauerit hora, pandentes ſeſe quadam oſcitatione, impleri roſcido conceptu tradunt, grauidas poſtea eniti, partumq; Concharum eſſe Margaritas pro qualitate roris accepti: ſic purus influxerit, candorem conſpici; ſi verò turbidus, & fœtum ſordeſcere, eundem pallere, & cœlo minante conceptum; ex eo quippe conſtare, cœlique eis (Manuſc. cæli quietis) maiorem ſocietatem eſſe, quam maris: inde nubilū trahi colorem, aut pro claritate matutina ſerenū. Si tempeſtiuè ſatientur, grandeſcere, & partus. Si fulguret, comprimi Conchas, ac pro ieiunij modo minui. Si verò & tonuerit, pauidas, ac repentè compreſſas, quæ vocant phyſemata, efficere, ſpeciem modò inani inflatam ſine corpore; hos eſſe Concharum abortus. Hactenus Plinius, qui cum ijs, quæ ab Iſidoro Characeno apud Athenæum dicuntur, non conſentit.

Generandi modus. lib. 9. c. 35. Ex rore.

Sic enim ſcribit; Aiunt cùm ſæpe tonat, & imber largior effunditur, tum magis Pinnas concipere, Vnioneſq; plurimos generari, & inſignis magnitudinis. Hyeme in profundos maris gurgites pinnas demergi ſolitas; æſtate verò adnatantes hiare noctu, diuque compreſſas; quotquot ſcopulis, ſaxorumvè cauis ſeſe affixerint, radices agere, & ibidem commorantes Vniones parere. His hæc continuo idem ſubiungit; Eaſdem cibum capere, ac fœtificare ſui parte, quæ carni adhæret; huius etiam Conchæ ori adnaſci, quem Pinnophylacem vocant paruo Cancro ſimilem, brachijs in forfices bifidis, qui hoſpiti cibum curet; carnem ab ore veluti radicem quandam pertingere ad Concham vſque mediam, iuxta quam Vnio genitus in ſolida Conchæ parte augeſcit, & alitur quamdiu adnexus fuerit: cū verò abſciſſuram gemmam caro ſubnaſcens molliter præſectā à Concha ſeparauerit, amplecti quidem, & retinere ſeiunctam, verùm nihil alere præterea, ſed leuiorem, nitidiorem, puriorem efficere.

Lib. 3. Quādo plures generatur.

Ex quibus patet Margaritam partum Concharum eſſe, non autem concipi ex rore, vt Plinius tradit, & eum imitatus Solinus. *Conchæ, inquit, ſunt, in quibus hoc genus lapidum requiritur, quæ certo anni tempore luxuriante conceptu, ſitiunt rorem velut maritum, cuius deſiderio hiant. Et cùm lunares maximè liquuntur aſpergines, oſcitatione quadam hauriunt humorem concupitum. Sic concipiunt, grauidæque fiunt, & de*

Non naſci ex rore. Cap. 56.

ſaginæ

A saginæ qualitate reddunt habitus Vnionum. Nam si purum fuerit, quod acceperint, candi-
cant orbiculi lapillorum, si turbidum, aut pallore languescunt, aut ruffo innubilantur. Ita
magis de cælo, quam de mari partus habent. Denique quoties excipiunt matutini aeris se-
men, fit clarius Margaritum: quoties vespere, fit obscurius. Quantoq; magis hauserit, tanto
magis proficit lapidum magnitudo. Si repente micauerit coruscatio, intempestiuo metu
comprimuntur: clausæq; subita formidine vitia contrahunt abortiua. Aut enim perparuu-
li fiunt scrupuli, aut inanes. Conchis ipsis inest sensus, partus suos maculari timent, cumque
flagrantioribus radijs excanduerit dies, ne fuscentur lapides solis calore, subsidunt: & se
profundis ingurgitant, vt ab æstu vindicentur. Huic tamen prouidentiæ, (videtur quip-
piam deesse) ætatis opitulatur. Nam candor senecta disperit: & grandescentibus Conchis
grandescunt Margaritæ. Hucusq; Solinus, ex quo hæc Marcellinus: Testæ rore grauidæ
Margaritas edunt minutas, binas, aut ternas: vel Vniones sic appellatas, quòd eius terræ
(eiusmodi) Conchulæ singulas aliquoties pariunt, sed maiores, idq; inditium est ætherea
potius deriuatione, quàm saginis pelagi hos oriri fœtus, & vesci: quod guttæ matutini roris
ijsdem infusæ, claros efficiunt lapillos, & teretes: vespertini verò fluxuosos contrà, & ruti-
B los, & maculosos interdum. Minima autem, vel magna, pro qualitate haustum figurantur
casibus variatis. Concussæ verò sæpissimè metu fulgurum inanescunt, aut debilia pariunt,
aut certè vitijs defluunt abortiuis. Hæc ille. Sed quæ de fulgure cum Solino ait, non con-
ueniunt cum ijs, quæ Aelianus, & Iohannes Tzetzes scribunt. Ille enim ait Margaritam
maris fœturam esse, & ex quorundam opinione ad partum deduci, cùm in apertas Cōchas
fulgura affulserint: hic autem eorum opinionem recitat, qui ex fulgure nasci putant, con-
globarique statim cùm fulgur in Conchas eiusmodi hiantes fulserit: versus eius hi sunt de
Margaritarum generatione:

Ex fulgure
Chel. 11.
375.

Αἴττιυς δὲ λόγους λέγουσι τῆς μαργαρογόνιας
Ους μὲν γὰρ τέτων λέγουσιν ἐξ ἀςραπῆς γινᾶ θαι,
Οὐς δὲ μοι πάλιν λέγουσιν εἶναι χειροποιήτους.
Καὶ πρῶτον μοι κατάκουε τους ἀςραπῆς μαργάρους,
Φασὶ τινὲς τὰ Οςρεα ταῦτα τὰ τῶν μαργάρων
Τας πτύχας ἀναπτύξαντα, μένειν χυσωγμένα.
Τῆς ἀςραπῆς σκηψάσης δὲ μέσῳ πτύχων ἐκείνων,
Εἶναι γὰρ ἔφλω ἀβαθῆ τὴν θάλασσαν ἐκείνω
C Εὐθὺς σφαιροῦσθαι κατ᾽ αὐτὰ τὰ Οςρεα, μαργάρους. Idest.

Duplicem autem rationem tradunt Margaritarum generationis.
Aliquas enim harum dicunt ex fulgure nasci,
Aliquas autem rursus mihi dicunt manu fabricatas.
Et primum mihi audi fulguris Margaritas,
Aiunt quidam Ostrea hac Margaritarum
Plicas cùm explicauerint, manere aperta.
Fulgure enim irradiante medium plicarum illarum,
(Esse enim dixi non profundum mare illud)
Statim rotundare per se Ostrea Margaritas.

Verùm vtraque hac opinio, sic facilè conuellitur. Quomodo ad Ostreas peruenire rosci-
dus aër potest, si altiùs in mari immersæ sint, quàm decē, & duodecim orgyas, ad quas vix
ipsi solares radij penetrare possunt, sanè proditum est Conchas eas, quæ in profundo ma-
ris degunt producere Margaritas maiores, quæ in maris superficie minores, cùm contra
D euenire deberet, huic opinioni credamus. Plinius præcipuū candorem custodire pelago
altiùs mersas, quàm vt penetrent radij tradit. In quē locum hæc Massarius. Videtur, inquit
Plinius, ex verbis, quæ paulò supra retulit, sibi ipsi contradicere: nam si Conchæ hæ Mar-
garitiferæ altiùs, & in profundo maris stabulentur, vt hic libro tricesimotertio testatur, vbi
ait: Vt iam minus temerarium videatur è profundo maris petere Margaritas, tanto nocen-
tiores fecimus terras: quo pacto tanto aquę interuallo pandentes sese quadam oscitatione
impleri roscido conceptu, & pro qualitate roris accepti Vniones candidi, & sordidi, atque
pallantes fieri poterunt? Propterea cùm in fundo maris Conchas degere secundum natu-
ram sit, censeo Margaritas neq; concipi, neq; eiusmodi qualitates roscido humore suscipe-
re: sed ex carne sua generari, qualitatesq; eiusmodi eius per ętatē accidere. Hęc ille; cui Car
danus adstipulantur. Fabulosum, inquit eas ex cæli rore cōcipere. Hēc Rondeletius superiora
Plinij verba cū recitasset de generatione Margaritarū, & Cōcharum earundem falsam esse

Refutatio de rore, & fulgure.

Lib. 9. ca. 35.

Ex carne generari.

opinionem, quam tradidit Plinius, confirmat: nimirum Margaritas eſſe Concharum partus, & ex roſcido ſucco generari. Etenim, inquit, teſta ſilicea intecta omnia ſpontè, & non ab alijs procreantur, neque aliud quicquam procreant. Neque idem partus à diuerſis editur, quemadmodum Vniones à diuerſis ſpecie Conchis, ſiue Oſtreis. Adde quod omnia, quæ procreant, ſtatis quæque temporibus fœtus ſuos concipiunt, & emittunt in lucem, cùm in varijs Oſtreis aliquando Vniones reperiantur, aliquando nulli: modò hoc tempore, modò illo. Aegyptij hodiè externis mercatoribus in Aegyptum proficiſcentibus, narrant de piſce columbo, quem orbem vocauimus, eadem ferè quæ Plinius de Conchis Margaritiferis, eum ſcilicet ore hiante rorem excipere, ex quo deinde Vniones efficiat. Sed fabuloſa ſunt iſta, neque enim vnquam in eiuſmodi piſce inuenti ſunt Vniones, neque ros hauſtus non poſſet nõ in Ventriculo immutari, & concoqui, vel vnà cum excrementis alijs excerni. Hactenus ille. Nauigatores iſti Indici alias rationes adiungunt, quò minus credant lapillos hoſce ex rore naſci, in Concha vna plures reperiuntur, non planè eiuſdem magnitudinis, coloris, formæque: quod fieri debuiſſet, ſi ex rore generarentur. Et cum tradant ex puro rore candidos naſci, ac nitidos, ex turbido verò palleſcentes, nec tanto ſplendore nitoreque præditos, quam nobis dabunt rationem opinionis huius aſſertores nigrarum Margaritarum, aut aliorum colorum? Nam Gonzaluus Ouiedus tradit ſe Margaritas habuiſſe colore nigras, vt eſt carbo, fuluas, ſplendentes, vt aurum, ſine ſplendore, ſeu obſcuras, coagmentatas, denſaſq;, ad cæruleum vergentes colorem; item ad viridem, & alijs coloribus præditas. Quidam ex recentioribus, vt antiquos cum iunioribus concilient, originis diuerſitatem diſſimili earum geneſi acceptam referunt, non autem auctorum ignauiæ, aut oſcitantiæ. Nec enim video, inquit Franciſcanus Rueus, cur cuiquam mirum videri debeat, ſi pro diuerſa cœli conſtitutione illarum generatio varietur. Quid namque prohibet aliter naſci eas, quæ ab Erythræo mari, quæve à Taprobanæ, & Toidis, vel etiam ab Arabiæ petuntur littoribus? ſecus autem quæ à Paria, vicinisque Auſtrinis, vel etiam Occiduis ſeptentrionalibusque Oceanis ab edoctis vrinarijs ſolertiſſima petuntur arte. Proinde Plinium rerum naturalium peritiſſimum nullius inſcitiæ, aut negligentiæ inſimulandum cenſeo, quòd de Margaritarum natalitijs aliter ſcripſerit, quàm Auſtrinarum, Occiduarumque nuper inuentarum regionum luſtratores, quorum monimenta prætereo, ne prolixior ſim. Sat namque nobis in præſentiarum fuerit apud omnes conuenire, Conchas pro ſua ætate, ac magnitudine maiores, pro roris verò (appetente genitali tempore) concepti puritate, vel obſcuritate generoſiores, vel ignobiliores eniti. Qua ratione vberiorem has cum cœliaca natura, quàm cũ equorea conſenſum, & cognationem obtinuiſſe manifeſtum puto. Hæc ille, cuius conciliatio nullius planè apud me eſt momenti. Nam quamuis in quibuſdam rebus regionum, & locorum diuerſitas diuerſos generandi modos proferat: tamen rationes prædictæ non patiuntur Margaritas è rore naſci: quemadmodum neque à fulgure, quod reprobauit Iohannes Tzetzes, aſſerens, putare ſe in mari generari lapillos quoſdam, qui cùm in Concham ceciderint huius teſtæ læuitate nitoreve acquirere ſplendorem, ſicque fieri Vniones: verſus eius clarioris doctrinæ gratia adferam:

Nõ eſſe partus Oſtreorum.

Piſcis columbus.

Alia refutatio nõ naſci ex rore.

Ex Hiſt. Ind. lib. 19. c. 8

Cõciliatio opinionũ, Lib. 2. de gemmis c. 14.

Fulgure nõ naſci. Chel. 11. 375. Tzetzis opinio.

Εγὼ τὸ φυσίκευμα τῆς ἀςραπῆς ἐ ςέγω
Ἔγγιςα μύθων δὲ δοκῶ τοῦς ἐξ ἰχώρων πάλιν.
Λέγω δὲ ἐπεὶ τὴν θάλασσαν εἶναι καθαρωτάτην,
Καὶ τὰς ἐκεῖσε λίαγγας ποιεῖν ἀργυροχρόας.
Καὶ λέπη τῶν Οςρέων δὲ τούτων τῶν μαργαρίδων,
Τυγχάνειν ἀργυρόχροα, καὶ χρόας τῆς μαργάρων
Οσαι δὲ λίαγγες ἐντὸς πέσωσι τῶν Οςρέων,
Γίνονται διαυγέςεροι τῷ γείφῳ τῶν Οςράκων
Καὶ σίλψιν δὲ λαμβάνουσι, καὶ μάργαροι καλοῦνται. idest.

Ego autem illud naturale fulguris non tollero,
Finitimum fabulis autem arbitror illud ex ſanie (rore) rurſus.
Dico autem illic mare eſſe puriſſimum,
Et illic lapillos facere argentei coloris.
Et putamina verò Concharum, harum Margaritarum.
Quotquot autem lapilli intra ceciderint Conchas,
Fiunt ſplendidiores læuore Concharum,
Et ſplendorem accipiunt atque Vniones vocantur.

Sed

A Sed hæc opinio, quamuis magis prædictis probabilis videatur, necdum recipienda videtur. Nam in Concharum carne interdum inuentos Vniones cùm legimus, rotunditate insigni, & splendore. Igitur penetrare carnem quamuis mollem non possunt. Præterea testis Concharum plurimos adnatos fuisse cernimus: vnde Cardanus non admodum ineptè è testis Margaritas originem trahere suspicatur his verbis: Generari Margaritas in testa, non in carne, substantiæ primū similitudo ostendit. Visa est etiam Margarita testæ suæ iuncta: & ob id testæ earum intus inæquales sunt. Margaritæ ipsæ forma diuersa, plæræque tamen ad rotunditatem vergunt; & quo maiores fuerint, referunt eo limbo esse propinquiores: & alibi: Vidi ego nuper frustum matricis, in quo plures Vniones intus concreti erant, non secus, ac lapidum coagmentis (quę rochas, id est, conos, à figura vocant) gemmæ. Nam profundiores aliæ, aliæ altiores, rotundæ, planæ, informes, veluti in cinere castaneæ, ita in matrici sepultæ erant. Verisimile igitur, postquam ab initio tam facilè auelluntur, expressum liquorem è testa, veluti guttas in rotundam formam cogi. Inde facta additione ex eodem lento humore per corticces augeri, atq; concrescere, demum forsan electas alia Ostrea producere: veluti piscium oua pisces. Et vtcunq; sit, prægrauatas magnitudine testas illas

Refutatio opinionis Tzetzes.

Cardani opinio è testis oriri.

B spontè eijcere. Non sunt tamen Margaritæ duritia lapidea; neque scio quicquam, quòd in animali ducis oriatur Vmblicis marinis. Hactenus Cardanus. Androstheni Rondeletius assentitur: is autem apud Athenæum, ait τὸν λίθον ἐν τῇ σαρκὶ τοῦ Ὀστρέου γίνεσθαι, ὥσπερ ἐν τοῖς σύεσι τὴν χάλαζαν, id est, in carne Ostrei gigni Vnionem, quemadmodum in suum carne grandinem. Idem Iuba tradit referente Plinio, Arabicis Concham esse similem pectini insecto, hirsutam Echinorum modo, ipsum Vnionem carnis grandini similem. Hanc nos sententiam tuemur, & Indorum auctoritate confirmabimus, præsertim quis Cubaguam insulā incolunt. Hienim Vniones in Conchis eo nasci modo tradūt, quo oua in Gallinis. Nam in gallinis grandiora, propeq; matura foramini propinqua sunt, vt excludantur citius ijs, qui minora sunt, minusq; matura, & in vteri interioribus recondita. Ita quoque Ostrea hæc Margaritas ferunt magnas propè testarum ora, paruas interius magis, vt mirum non scripserit Plinius, partum Ostreorum Vnionem esse. Quidam non ineptè lapidum in diuersis animalibus nascentium generationi comparant horum originem. Inter quos est Rondeletius, & Alexander Benedictus, qui sic scripsit: Vidimus lapides ex vesica ciectos magnitudine oui gallinacei: quos paulatim viscosa materia obducta, veluti

Androsthenis opinio. Lib. 3.

Li. 9. c. 35.

Generari vt oua.

Cōparatio. Lib. 32. de cur. mor. c. 34.

C in crustas varij interdum coloris, igneus calor indurauit: atq; ita increscere sensim traduntur. Margaritæ etiam in Conchis eo modo fieri traduntur, gemmarijs varios veluti in cœpis cortices torno detegentibus. Et Rondeletius: Eadem ratione, inquit, arbitror Vnionē in Conchis concrescere, qua grandinem in porcis, calculum in renibus, vel vesica. Quo anno hęc scriberemus, mortuus est quidam, cui in altero rene erat lapillus tot particulis constans, quot in rene venularum erant ramuli, quarum particularum lapilli, extremū veluti caput marmoris rotundi, & candidi frustulū referebat, vel Margaritæ maiusculæ figuram, & splendorem, id ex pituita vitrea concretum fuisse existimo. Quare nec mirū si in Ostreis, & Conchis senescentibus Vniones reperiantur. Talia Rondeletius. Mollis est vnio in aqua, & vbi ex ea eximitur, indurescit veluti corallum, vt referunt nauigationum Indicarum scriptores. Idque est, quod his verbis dixit Plinius: In aqua mollis Vnio protinus durescit. In mari del Sur dicto scribit Gonzaluus Ouiedus inueniri Vniones centum pyri forma, antequam vnus rotunda. Incolæ Cubaguæ insulæ, quæ in Occidentali India sita est, asserunt Ostrea Margaritas ferentia certis temporibus producere certum humorem rubrum, & sanguineum in tanta copia, vt tingant, & inturbent aquam eodem colore. Nemo tamen rectè

Grando, vt in porcis cōcrescat.

Molles in mari Margaritæ.

D existimabit hunc humorem esse materiam, ex qua fiant Margaritæ, quia in nullo alio loco, vbi Margaritæ abundant, hoc obseruatum legi. Certum autem est succum aliquē clarum, tenacemq; esse. Illud quoq; refert ad harum γένεσιν, quòd Androsthenes in descriptione Parthiæ tradit apud Athenæum. Pinnarum, quæ in alto degunt clarissimos esse Vniones, puriores, grandiores: contrà illarum, quæ per æquoris summa fluitant, & sursum euehuntur minores; colorisq; nubili, quia solis radijs percutiantur. Quæ etiam Plinius de vnionibus in Conchis Margaritiferis nascentibus confirmat his verbis: Miror ipso tantùm eos cœlo gaudere, sole rubescere, candoremq; perdere, vt corpus humanum. Quare præcipuum custodiunt pelagiæ altiùs mersæ, quàm vt penetrent radij. Non etiam illud, inquit Aelianus, me fugit, auulsis his lapidibus (vnionibus è Conchis) quasi redemptionis pretio persoluto, Conchas liberas dimitti, iterumq; Vniones renasci. Quod si priusquam lapis eximitur, huius altrix bestia moriatur, vnà cum carne putrescere, & perire dicitur.

Materia vnionum.

Lib. 3.

Lib. 9. cap. 35.

NATVRA.

Aceto dissoluuntur. Lib.8.c.3.

EX historijs, quas infrà recitabimus, cùm de luxu agemus, liquet Margaritas aceto dissolui. Vnde Pausanias: Τὰ μαργαρα ἀπόλλυσθαι ὑπὸ τοῦ ὄξους dixit. Vitruuius. Aceti vis dissipat, & dissoluit ouum, plumbum, æs, item Margaritam. Et obscurus quidam: Margaritæ velut testa oui aceto mollescunt, & resoluuntur. Distillantur etiam, & colliquantur, quæ lapidea sunt, inquit Cardanus, sed molliora, vt Margaritæ, coralli, Smaragdi. Vt ergo Margaritas dissoluas (nam hoc propono, quia expertum est) ipsas integras laua, succumque limonũ bis, aut ter cola, inde merge, & soli expone: in quinque, aut sex diebus colliquantur, vt mellis, quod ad substantiam attinet, similitudinem referant. Ego si hoc olim nouissem, diues paucis diebus euasissem. Hoc enim intellecto, quod nuper scrips, atq; alio secreto, quod experientia didici, poteram sex millia coronatorum in quadraginta, vel paulò pluribus diebus superlucrari. Existimo, sed non sum expertus, aceto distillato eas etiam posse liquari. Paucis adiectis etiam aurum his dissolui posse affirmant. Huc vsque Cardanus. Zographus dum hæc scriberet Vniones aliquot perexiguos filo æneo insertos aceto satis aspero ad dies decem macerauit. Vnde emolliti quidem sunt, & friabiles facti, præsertim superficie: pars inferior durior quidem remansit, sed & ipsa digitis atteri poterat, in fundo vasis arenosa asperitas videbatur, sicut in matulis calculosorũ. Emolliuntur igitur aceto, & resoluuntur Vniones, non liquantur, aut contabescunt. Nam quæ propriè liquari dicuntur, siue per se vi caloris, ea tota in liquorem abeunt: sedimentum enim, vt dixi, arenosum in fundo relinquunt, vel totæ potiùs in arenam resolutæ subsident, si tempore longiore nimirum relinquãtur. Acetum distillatum vim pristinam, sicut saporem, odoremve seruat: vt proculdubio eadem omnia, quæ non distillatum, præstet: sed purius, subtiliusq; est. Zographus ante multos annos in cineribus distillatum, ter repetita distillatione acetum, seruat. Non vehementius tamen inde, quàm acetum aliquod acre ante distillationem, factum ipsi videtur. Quocirca Cleopatræ Margaritam tam citò dissolui potuisse valde miramur. Acerrimum sanè illud acetum fuisse oportet, quale in nostris regionibus, non reperitur. Conchas quasdam (rugatas Rondeletij, vel similes) artifices alibi, vt Venetijs, superficie externa, quæ fusca, & aspera est, præmollita nimirum aliquo liquore, lixiuio acri fortè, ita expoliunt, vt pulcherrimè niteant. Cochleæ cælata testa, inquit Rondeletius, in aceto macerata, superiore veluti cute, vel crusta spoliatur, redditurq; Cochleæ Margaritiferæ modo splendens, nitida, & Vnionis modo colorata. Et Syluius ait: Dissoluuntur aceto forti præsertim distillato, vel succo limonum (pro eo inquit Zographus, nobis succum berberis accipere licebit) Margarita, testæ ouorum, lapides renum, vesicæ, corallum vtrumq; ea pòst siccata promptè friantur. Sed aliud est dissolui, aliud friabile reddi.

Vt dissoluantur.

Non liquãtur.

Liquari, quæ dicantur.

DENONINATA.

Margaritarius.

MARGARITARIVS est negotiator, mangoq; Margaritarum, apud Firmicum. Calepinus μαργαριτέμπυρον exponit Grecè. Potest etiam dici Grece μαργαριτεύς, vt πορφυρεύς. Margaritifer qui fert Margaritas. Plinius: Concharum genera, inter quæ & Margaritiferæ Cochleæ. Apud Lexicographos inuenio ἀμάργαρος Margaritis carens; sed sine autore.

Lib.32. cap.11.

HIEROGLYPHICA. SYMBOLICA.

Μαργαρῖται δηλοῦσιν δακρύων ῥοῦν, id est, Margaritæ denunciant lachrymarum fluxum. Senarius est Onirocritùs apud Suidam. Visos in somnis Vniones lachrymarum profluuium portendere tradiderunt Artemidorus, & alij. Inde Pierius Valerianus in Hieroglyphicis Vniones, vel Conchã eorum, pro lachrymarũ symbolo accepit: fortè quòd lachrymarũ guttę, Vniones magnitudine, perspicuitate, & orbe suo referant. Cumque eiusmodi somnium aliquando ipsi contigisset, resq; postmodum subsecuta esset, hoc versu meminit:

In somnia.

Lib.41. Lachrymarum symbolum.

Visus eram niueos manibus tractare lapillos,
Vnio in his latis gemma inimica viris.

Vniones,

A Vniones, teste eodem, qui nihil præter nitorem, & læuorem ostendunt, significant venusta-
tem. Idcirco Veneri in ornatu inter cęteras gemmas Vniones præcipuè deberi putant: viri-
lior enim paulò ex reliquis gemmis ornatus, Vnionum planè fœmineus est: Cæsarem Ve-
neri genetrici ex Vnionibus Britãnicis thoracem consacrasse Plinius refert. In Euangelio
Margarita significat præmium, quod rectè facientibus offertur, vt idem tradit. Sed rectiùs
verbum Dei mihi exposuisse videtur Clemens Alexandrinus his verbis: Maximi autem
pretij Margarita mundum muliebrem per summam lasciuiam mirandum in modum in-
uasit; ea autem nascitur in quodam Ostreo pinnis non absimili: magnitudo autem eius est,
quãtus permagnus piscis oculus: nec pudet miseras totum suũ studium in hoc Ostreo po-
nere, cùm eis liceat sancta ornari gemma, nempè verbo Dei, quod vtiq; scriptura appella-
uit Margaritam, qui est pellucidus, & purus Iesus, qui est in carne cõtemplator oculus, qui
est ratio, qui perspicuus, per quẽ caro est pretiosa, quæ aqua regeneratur. Illud. n. Ostreum
in aqua natum carnem contegit; ex ea autem Margarita concipitur. Saluator noster apud
Matthæum: Ne detis quod sanctum est canibus, neq; proieceritis Margaritas vestras ante
porcos: ne quando hi conculcent eas pedibus suis, & illi versi in vos lacerent vos. Et rur-
B sus: Simile est regnum cælorum homini negotiatori, quærenti bonas Margaritas: qui cùm
inuenisset vnam preciosam Margaritam, abiens vendidit omnia, quæ possidebat, & merca-
tus est illam. Ἐν πολλοῖς γάρ, inquit Clemens Alexandrinus, τοῖς μαργαρίταις τοῖς μι-
κροῖς εἷς, ἐν δὲ πολλῇ τῇ τῶν ἰχθύων ἄγρᾳ ὁ καλλιχθὺς ἐκλάμπει. Id est, inter multas paruas
Margaritas, vna resplendet præ cæteris, & in fæcunda piscium venatione Callychthus.

Venustas. *Li. 9. c. 35.* *Præmiũ rectè facientibus.* *Pædag. lib. 2. c. 12.* *Verbũ Dei.* *Cap. 7.* *Matth. ca. 13.* *Strom. 1.*

MORALIA.

SANCTISSIMA Virgo, & mater Dei nostri perquàm appositè Marga-
ritæ assimilatur. Etenim vt Margarita inter cæteras gemmas cãdore, clari
tate, perspicuitate, rotunditate, vnitateque, vnde vnio vocatur, præcipua
habetur, & cor roborat; syncopen, & animi defectũ curat: ita etiam hæc sã
ctissima Virgo immaculata verè cãdida est propter puritatem, & virgini-
C tatem, clara propter honestatem, perspicua, ac resplendens propter veritatẽ: eius enim in-
tima videri poterant: rotũda propter obedientiæ, bonorumq; operum celebritatem: vnica,
& præcæteris præcipua, propter singularem, ac eximiam sanctitatem. Animum addit timi-
dis peccatoribus, & tremorem, tristitiamq; ne damnati moriantur, pellit. Rectè itaque sa-
puit, qui inuenta tam pretiosa Margarita, omnia bona sua vendidit. Ideoque dicitur Vir-
go singularis, vna columba.

S. Virgo Margaritę similis. *Cant. 6.*

LEGES.

VLPIANVS Digestorum nono ad legem Aquiliam, ita inquit: Si mari-
tus vxori Margaritas extricatas dedisset in vsu, easq; inscio viro perforas-
set, vt pertusis in linea (filo) vteretur, tenetur lege Aquilia. Sed apertius
alibi: Si linea Margaritarum surrepta sit, dicendus est numerus. Cælius
Rhodiginus, Extricatos, inquit Vniones iureconsultis dici opinantur, per-
politos, & ab genitiuis maculis depuratos. Adrianus Turnebus libenter
D assentitur Accursio, vt extricatæ sint Margaritæ, quæ lineis intricatæ non sunt, sed extra li-
neam, & tricam per se separatæ sint: extricatas enim Iurisconsultus, opponere videtur ijs,
quę in linea habeantur. Robertus Constantinus extricatas interpretatur, non pertusas,
nec in linea, ἀπολελυμένας. Scribitur in lege Seia. Seia Vnionem cùm hyacinthis legauit:
postea Vnionem soluit, nec vllum mortis tempore inter ornamẽta sua Vnionem reliquit:
quæsitum est, an hæres æstimationem rei, quæ in hæreditate non est, pręstare debeat.

Diges. de fur. li. 47. *Extricati Vniones, quid.* *Aduers. l. 27. c. 31.* *ff. de aur. & arg.*

E

EPIGRAMMATA.

Lib.8.Epigram.

GELLIA Vniones tam perditè diligebat, vt negaret se amplius victuram, si eos amitteret: Martialis igitur optat hocce epigrammate manus furaces Annæi Sereni: vt Vnionibus subreptis, Gellia occidat:

Non per mystica sacra Dindymenes,
Nec per Niliacæ bouem iuuencæ,
Nullos denique per deos, deasque;
Iurat Gellia: sed per Vniones.
Hos amplectitur, hos deosculatur:
Hos fratres vocat, & vocat sorores:
Hos natis amat acrius duobus.
His si quo careat misella casu,
Victuram negat esse se nec horam.
Eheu quàm bene nunc, Papyriane,
Annæi faceret manus Sereni.

F

Hoc alio Epigrammate à Lino Pędagogo liberto Posthumillæ, qui tantæ erat apud Patronam gratiæ, vt ei committeretur gemmę concubini totum penus, Poeta idem geminos poscit, & cùm videatur velle pueros, petit Vniones;

Crinitæ Line Pædagoge turbæ,
Rerum quem dominum vocat suarum;
Et credit cui Posthumilla diues
Gemmas, aurea, vina, concubinas:
Sic se perpetua fide probatum,
Nulli non tua præferat patrona:
Succurras misero precor furori,
Et serues aliquando negligenter
Illos qui malè cor meum perurunt:
Quos & noctibus, & diebus opto
In nostro cupidus sinu videre,
Formosos, niueos, pares, gemellos,
Grandes non pueros, sed Vniones.

G

Poëtæ acumen.

Acumen poëtæ ex eo est, quòd ad exitum vsque Epigrammatis habet lectorem suspensũ, quasi petiturus sit concubinos, cùm tandem petat Vniones.

EPITHETA.

MARGARITA Indica, fulgens, apud Rauisium textorem. His & alia ex locis, & notis electionis, & præstantiorum addere licet. Iulius Cæsar Scaliger:

Aut Vniones lucidos, graues, grandes;
Quos dira collo fert hyena rugoso.

PROVERBIA.

H

SI tanti vitrum, quanti Margaritum. D. Hieronymus in epistola quadam ad Demetriadem virginem: solent miseri parentes, & non plenæ fidei Christiani, deformes, & aliquo membro debiles filias, quia dignos generos nõ inueniunt, virginitati tradere: si tanti, vt dicitur, vitrũ, quanti Margaritũ. Vtitur eodem prouerbio idẽ Hieronymus compluſculis alibi locis: vſurpatur & à Tertulliano in libello ad Martyres. Hoc edicto summa rerum inæqualitas significabatur. Si tanto studio curas, vt viuat corpus, quàm est dãda opera, quò viuat animus. Si nihil nõ facis quo placeas homini principi, quanto magis enitendũ, vt placeas principi Deo? Si tãtis sudoribus parantur opes periturę, vel vsu, vel furto, cur non magis incũbimus, vt cælestes opes adcumulemus? In his, & huiusmodi locus erit prouerbio:

A *Creta notare* prouerbialis locutio est, pro eo quod est approbare: & carbone notare, quod est damnare. Propterea quod Pythagoras aiebat id, quod esset colore candido, ad boni naturam pertinere: quod atro, mali. Ad hanc formam pertinet etiam illud *Vnione signare*, quod sæpius apud autores est, pro eo quod est inter felicia, prosperaque numerare: ductum à veteri superstitione, quæ vnumquemque anni diem missis totidem in vrnam, aut, vt apud Scythas, in parethram, calculis signabat: quem arbitrabantur prosperum abijsse, candido calculo, aut creta: quem egregiè felicem, Vnione: cōtrà quem inauspicatum, nigro lapillo notabant. Hæc omnia autor adagiorum.

Creta notare, & carbone quid. Vnione signare.

ELECTIO.

PRAEFERVNTVR, inquit Franciscus Rueus, candidissimæ, lucidissimæ, rotundissimæ, læuissimæ, & minimi ponderis: maximè autem si natura perforatæ sint, Margaritæ. Verùm ridiculum est aliquas à natura perforatas inueniri. Nescio cur etiam præferat leuissimas, cùm Plinius magis B ponderosas laudare visus sit his verbis: Dos omnis in candore, magnitudine, orbe, leuore, pondere haud promptis, id est, vt exponit Dalechampius, haud inuentu facilibus, eximijs illis præstantiæ notis omnibus in vnico vnione rebus, quibus sanè verbis omnes laudes Margaritarum complexus quàm breuissimè est. Eodē loco: In candore ipso, inquit, magna differentia, clarior in rubro mari repertus. Indicus specularium lapidum squamas assimilat, alias magnitudine præcellens. Summa laus coloris est exaluminatos vocari, & procerioribus sua gratia est, Elenchos appellant fastigiata lōgitudine, alabastrum figura in pleniorem orbem desinentes. Hoc loco exaluminatos interpretantur quaqua versum sine fusco nitentes, & pellucidos, & ad aluminis colorē accedentes, quod optimum censetur, cùm candidissimum est, teste Dioscoride. Color igitur non omnibus idem, qui & penes regiones admodū differt, vt etiam magnitudo. Nam circa Bosphorum Thracicum ruffi sunt, & parui. In Acarnia coloris marmorei. In Britannia decolores. In amni apud Volgesum montem in Lotheringia nō admodū splendidi. Vnde fit vt penes regiones, locaque in quibus nascūtur, eorū laudes his verbis prosecutus sit Aelianus: Optimus Indicus, & in mari rubro procreatus existimatur. Idem in Occiduo Oceano, vbi existit C Britannia, nascitur: sed is magis fului coloris est, minusque splendidus. Iuba in Bosphoro etiam freto nasci scribit, qui & Britannicis inferiores sint, & cum Indicis, & Erythræis nullo modo comparandi. Hodie quoq; optimi censentur Vniones Orientales, atq; inter hos, ij, qui inter Ormutium, & Bassoram in sinu Persico inueniuntur. Qui inter insulam Seylan, & Cōmorini caput habentur, cedūt his pretio, & à peritioribus facilè cognoscuntur; item qui circa Insulas Borneo, & Aynon inueniuntur, vilioris etiam pretij sunt. Itaq; Ormutanæ cæteris pręstantiores iudicantur Orientalibus. His etiam cedunt splendore, & claritate, qui ex Occidentali India portantur. Nā Orientales lumine sincero illustres sunt. Occidentalibus tristis quædam, & nebulosa sinceritas inest. Ideo illis pretium maius. Habet tamen etiam Occidentalis ora quosdam, qui non cedunt Oriētalibus; sed admodum paucos. Ponderosi quoq; commendatiores. Pondus ad hoc æui, inquit Plinius, semiunciæ, pauci singulis scrupulis excessere. Ex Indicis nunc ponderosissimi pendere visi sunt centum sexaginta grana hordei, siliquas triginta, & viginti septem siliquas. Maximos duos possedit Cleopatra Aegypti regina per manus Orientis regum sibi traditos. Rex Bornei oui anserini magnitudine. Margaritæ magnitudine paruæ nucis auellanæ, quam leptocaryon vocant Græ- D ci, & egregiè rotundæ nominantur apud Heliodorum. Ad hæc multùm confert maturitas. Aiunt enim quo maturiores sint, eo albiores, & magis splendidas esse, translucidas, minusq; referre colorem Conchæ, qui aliquando arcum ferè cælestem refert variantibus pro diuerso ad lucem positu coloribus, rutilo, cęruleo, subuiridi. Itaque Americus Vesputius, sic de Vnionum maturitate ad regem suum scribit: Nouerit maiestas vestra, quòd nisi permaturi sint, & à Conchylijs, in quibus gignuntur, per se se excidāt, omnino perfecti nō sūt: quinimò in breui, vt sæpius expertus sum, emarcescunt, & in nihil redacti sunt. Cum verò maturi fuerint, in Ostrea ipsa inter carnes, præter id quod carnibus ipsis hæreant, se separant: huiusmodi optimi sunt. Hæc ille. Addit etiam inter probitatis notas Iohannes Fregosus, si facilè in aceto liquefiant. Refert etiam ex qua Concha exemptæ sint. Nā quæ in India Occidentali Pinnarū quodam genere nascuntur, turbido sunt colore, obscuro, ruffo, & quamuis candidæ quędam in his inueniantur, tamen non cōmendantur. Inter Conchas optimæ habentur læues, & albæ, quales pro Conchis Margaritiferis exhibuimus.

Lib. 2. de gem. c. 13.
Li. 9. c. 35.
Indici notæ.
Exaluminati.
Lib. 5. cap. 123.
Colore variant.
Lib. 15. de animal. c. 8
Orientales.
Ex Occidētali India.
A pondere.
Cleopatræ vniones.
Aethyop. 2.
A maturitate.

PRE-

PRETIVM.

Li.9.c.35.
Li.37.c.4.

PLINIVS cùm de luxuria, quæ ex mari petitur, dixiſſet: Principium ergo, inquit, columenque omnium rerum pretij Margaritæ tenent. Alibi proximum adamanti apud ſuos Romanos Indicis, Arabicisq; Margaritis ſtatuit. Et alio rurſus in loco: Linum, inquit, quod ignibus nõ abſumitur, in deſertis Indiæ cùm inuentum eſt, æquat pretia excellẽtium Margaritarum. Androſthenes ſcripſit in Aſia (nã locus erit pretij æquus ęſtimator) Perſide, & alijs Oriẽtis regionibus tanti vniones pretij fuiſſe, vt pari auro rependerẽtur. Megaſthenes, teſte Arriano, tradit apus Indos ter tanto auri putiſſimi (nam hoc Indi quoque fodiunt) põdere æſtimari, εἶναι τρισάσιον πρὸς χρυσίον τὸ ἄπεφθον. Arabiæ (audi Plinium) fælicius mare, quàm cõtinens eſt: ex illo namq; Margaritas mittit: minimaq; computatione millies centena millia ſeſtertium annis omnibus India, & Seres peninſula illa imperio noſtro adimunt. Tanto nobis diliciæ, & fæminæ conſtant. Quota enim portio ex illis ad Deos quęſo iam vti ad inferos pertinet? Alexander Seuerus teſte Aelio Lampridio gemmas ſibi oblatas vendidit. Et cùm quidam legatus Vniones duos vxori eius per ipſum obtuliſſet magni ponderis, & inuſitatæ menſuræ, vendi eos iuſſit: qui cùm pretium non inuenirent, ne exemplum malum à regina naſceretur, ſi eo vteretur quod emi non poſſet, in auribus Veneris eos dicauit: Cæſar, vt ſcribit Suetonius, ante alias dilexit Marci Bruti matrem Seruiliam, cui primo ſuo cõſulatu ſexagies ſeſtertium Margaritam mercatus eſt. Quod hic dicitur de Margarita ſexagies ſeſtertium coempta, fidem facit dicto Pliniano de Margarita Cleopatræ centies ſeſtertium æſtimata, id eſt, aureis ducentis quinquaginta millibus. Budæus, cùm inquireret, an id verum eſſe potuerit, ſic rationem ducebat, Dotem omnem Margaritarum, vt Plinius inquit, & gemmarij noſtri confirmant, in candore, in magnitudine, & orbiculari forma, in læuore, & põdere eſſe ſcimus. Candorem noſtri nitorem Indicum intelligunt. Quare in Vnionum indicatione omnia hæc obſeruant. Cum hæc proderem, percũctatus ſum à gemmario quodam primi nominis mihi familiari, quem vidiſſet vnquam pretioſiſſimum Vnionem, quantum pendere meminiſſet. Cùm de hoc verba faceremus, & ille trecenarios ſe vidiſſe reſpondiſſet, idq; vt memorabili in præcipua bonitate commemoraret, inter ſermonem aduenit gemmarius alter, qui dixit pridie ſe vnum tenuiſſe quadraginta ceratia pendentem. Hoc enim verbo in gemmis appendendis vtuntur, quod infra à nobis exponetur. Is igitur cum rei pernoſcendæ cupidum me videret, ait ſe poſtridie mihi cũ oſtenſurum in manibus incluſoris, aut vaſcularij, qui illigandum cum monili conduxerat. Ea die ad conſtitutam horam non affui. tertio die cùm veniſſem ad eum, comperi ab incluſore redditum, cęterùm eum eſſe in dactylotheca principali, tribus aureorum millibus emptum, auellanæ magnitudine, orbiculatum, eximię pulchritudinis, põdere, vt dixi, quadragenarium. Ab alio gemmario audiui vnam ſe Margaritam tenuiſſe, exquiſita bonitate, pondere tricenariam, quatuor millibus aureorum emptam à duce Bordoniana Ludouici regis vndecimi filia. Et paulò pòſt: Sed Plinius de Vnionibus loquens, Pondus, inquit, ad hoc æui ſemunciæ pauci ſingulis ſcrupulis exceſſere. Hoc pondo ſex, & octoginta ceratia, & beſſem ceratijs æquat, cùm in vncia centum, & ſexaginta ſint ceratia, & viginti in drachma. Non mirum igitur eſt, ſi Vnio omnis æui maximus, & omni dote probitatis pręſtantiſſimus, tanti ea ætate æſtimatus eſt, qua mundus auro, & argento exuperabat. Et rurſus paulò infra, cùm ea Plinij verba adduxiſſet, quæ nos iam citauimus, hæc ſubdit. Ergo cùm eo tempore Vnionum inter gemmas prima, aut certè ſecunda eſſet indicatura, tuncq; rerum pretia ad ſummum licitationis perueniſſet, & ille Cleopatræ Vnio pondere altero tanto præſtaret, quem pretioſiſſimum memoriæ noſtræ Vnionem gemmarum inſtitores meminerunt, atque eo amplius ſcropulo: non abhorrere à fide puto tanti æſtimatum eſſe: ſimul quòd omnibus numeris commendationis abſolutus erat, ſimul quòd ad culmen probationis, & primatũ peruenerat, & ita inclaruerat fama, vt natura ſpecimen ſui feciſſe in duabus Margaritis ęſtimaretur, vt ex Plinio apparet. Huius pretij ratio ſic arbitror iniri poteſt. Quum ex illo gemmario quærerem, quãti eſt formula æſtimaretur plurimo Margarita, quę pondere quaternaria, & qualitate prima eſſet: triginta, inquit, aureis eiuſmodi emptã vidimus. Quid octonariam, inquam eiuſdem notæ quanti æſtimares? ait minimum ducentis. Cùm vlterius rogitando per acceſſiones pergerem, ita reſpondit, vt intelligerem acceſſionem pretij deinceps ex pondere, non ex numero, ſed proportione fieri: vt quomodo dupli-

Lib.8. — *Vniones venditi ab Imperatore.* — *Vniones donati.* — *Lib. 2. de aſſe.* — *Margaritæ inſignis ponderis.* — *Pondus.* — *Cleopatræ gemmæ pretij ratio.*

cando

A cando ponere supradicto octonaria Margarita paulò minus septuplex quaternariæ æsti-
mationc facta esset: sic in duodenaria, & vicenaria, & vlterioribus maiore deinceps maio-
req; rursum versus incremẽto pretium augescunt. Qua ratione si pretium Plinianæ statua-
mus, in immensum quoddam pretium abibit taxatio. Maius fortasse miraculũ sit Cæsarem
centum quinquaginta millibus Vnionem vnum emisse, vt adulteræ donaret. Hactenus Bu-
deus. Porro Vnionem Cleopatræ ad monetam suam Lusitanicam computans Fregosus,
ait valuisse ducenta quinquaginta millia ducatorum. Iohannes Hugo Linschottanus
Vnionem perfectum ex omni parte, quà splendoris, quà luminis sine puteolis, sphærica for-
ma, aut in pyri speciem probè tornata, qui lati vnius ducatum vnum ferè valere à gemma-
rijs est edoctus. Atq; hinc, inquit, cõputatio deducetur, vt in adamãte, carbunculo, & sma-
ragdo, ablata semper pretij parte, pro vitiorum, aut puteolorum, aliarumq; improbitatum
nota. Constituta ergo ritè æstimatione põdus ipsum reputa, ac tum procedes in pretio, eo-
dem planè modo, quo in rubinis, & adamante fieri assolet. Etenim Margaritarum lineas,
ita æstimabis, si maiores, ac elegãtiores plures sint, non improbabis; nam ob multitudinem
pares esse non possunt, ac bonitate maiorum facilè minorum prauitas vincitur; sin è contra
B apparcant, tum, quod aiunt, ex inanibus paleis trituram frumenti feceris. Mirantur itine-
rum Indicorum scriptores, non maioris apud nos Europæos Margaritas esse pretij, quàm
sunt, cùm magni sint apud Ormucanos, vnde per diuersas terras ad nos adferuntur. Cæte-
rùm Ormutij; cribris ex bractea factis Margaritæ vendũtur, rotundis ea sunt foraminibus,
iu quæ distincta vicissitudine quadam subeunt foraminum: etenim alia grandiora sunt,
alia minora, octo ferè in species diuisa, ex quibus baccæ, quæ cadunt, diuersa item pretia
nanciscuntur. Minutæ illæ, siue Margaritarum quisquiliæ, Alioffar dictæ ad vnciæ pondus
venduntur, & à Pharmacoplis, Venetijs allatæ emuntur, parui in India pretij. Pharmaco-
polæ nostri, inquit Zoographus, Vnionum minimorum, vilissimorumq; vnciam emere se
aiunt denarijs argenteis octonis. Elegantiorum verò, quibus ad virginum, & matronarum
ornamenta quędam, vestium dico, & tænearum, aut mitrarum, aurifabri vtuntur, vncia de-
narijs ferè quadraginta octo venit. Hæc ille. Vniones exigui autem in Aethyopia tanti
fiunt, quanti aurum.

Nauig. in Ind. Oriẽt. cap. 91.

Pretia ex cribrorũ foraminib.

Alioffar.

VT POLIANTVR.

C

Cur vilescant.

Li. 9. c. 35.

VETVSTATE, & continua gestatione pondus, coloremq; muta i & pretiũ
vilescere notum est: idq; Plinius non ignorauit. Alexander Polyhistor, &
Sudines senescere eos putant, coloremque mutare, atteriq; nisi sedulo ha-
beantur. Pondus nullis remedijs restitui potest, sed nitor. Indi in oriza non
nihil contusa cum sale fricãt aliquamdiu, vnde perpetuus decor ille, & exi-
mia claritas. Auerroes Arabs magni nominis philosophus, & medicus scri-
bit, si dentur comedendæ columbis, clariores, & puriores reddi: sed occidendas esse statim
vbi deglutierint; diutius enim in ventriculis detentas, pondere, & pretio imminui, plusq;
damni, quàm lucri accipere. In Bohemiæ fluuio, qui pagum Hussinetz alluit inuentas Mar-
garitas in Conchis quibusdam immaturas accolæ aliquando anatibus deuorandas præ-
bent, & vbi aluo reddiderint, splendidiores colligunt. Cùm eximi debent, cauent ne aëre
tangantur, & illico ore excipiunt. Saliua enim ablutæ constantiùs splendorem seruant. Fit
insuper interdum, vt maculam quandam in superficie habeat vnio, aut pilum, aut aliud
D quippiam, quod splendorem, pretiumq; diminuat. Ideo gemmarij tunicam primam Vnio-
nis auferunt, habet enim plures tunicas, siue cortices, vt cepæ, veluti dictum est. Sed gem-
marius, qui hoc opus aggreditur certus esse debet tunicas interiores maculis, aut pilis ca-
rere, quòd facilè cognoscet, si Vnionem digiti summis, solis splẽdori lucido cælo opponat,
nam ita omnia vitia facilè videbit, veluti sunt rimę: quandoque enim rupti Vniones sunt
parte interna, cùm foris summæ sint probitatis, quamuis ad naturalem, primumque nito-
rem, nunquam redigi possint. Quod & Ælianus docuit his verbis: suaptè natura rotundus,
& læuis est, probèq; circumscriptus: si quem ex eis velis affabrè aliter quàm natus est ex-
polire, is artificium prodit: non enim cedit, sed asper fit, & se fraudibus, atq; insidijs ad spe-
ciem indicat attentari.

Pondus nõ restituitur

Vt nitor restituatur.

Vt pilus auferatur.

Vnionis cortices.

Naturalis nitor nõ restituitur.

VT ADVLTERENTVR.

Chel. 11. 375. Vniones manu facti, formatique.

IOHANNES Tzetzes Vniones factitios τυπωτὰς, id est, formatos vocat, atque χειροποιήτης, id est manu factas his versibus:

Τὰς τυποτὰς δὲ μάνθανε τυῦ καὶ χειροποιήτας
Τὶ σιδηροῦ τυπάριον εἰς σφαίρωσιν μαργαρῶν
Κρατῶν, καὶ ὀβελίσκον δὲ, ὅσις θηρᾶ μαργάρους,
Εἰσέρχεται, καὶ τίθησιν ἔγγιστα τῦ ὄστρέυ
Τὸ σιδηροῦ τυπάριον, τῷ δ᾽ ὀβελίσκῳ νύττει
Τὸ Ὄστρεον, ἐκρέει δὲ τὶ ὡς ἰχὼρ ἐκ τύτυ.
Ὅπερ χυθὲν καὶ τυπωθὲν, μαργάρον πῆξιν φέρει. Id est.

Formatas autem disce nunc, atque manu factas.
Ferrum quodpiam formatorium in rotunditatem Margaritarum
Tenens, atque veru quicunq; venatur Margaritas,
Ingreditur, atque ponit propè Ostreum
Ferrum impressorium, veru autem pungit
Ostreum effluit autem quippiam veluti sanies ex hoc,
Quod fusum, atque formatum Margaritæ coagulum fert.

Et paulò post:

Καὶ τεχνικὰς ἐπίσαμαι μαργάρυς ἐκ μαργαρῶν.
Μικρούς μαργάρους θράνωντες, καὶ λύοντες ἐν γὰρ τέχνῃ
Ἄλλας σφαίρουσι μείζονας.

Et artificiosas scio Margaritas ex Margaritis,
Paruas Margaritas, frangentes, atque resoluentes arte.
Alias rotundant maiores.

Lib. 3. de vita Apoll.

Mutuatus autem hæc videtur Tzetzes ex Philostrato; non satis plenè tamen. Quare ipsa Philostrati verba, Zenobio Acciolo interprete, ad Græcū exemplar à Zoographo emendata ponemus: Dignum quoque, inquit, existimaui, quæ de altero Margaritarum genere (arte facto scilicet: nam naturales calculos in Conchis quibuldā albæ testæ, circa Byblum paruam Indiæ insulam reperiri, qui in Ostreis illis locum cordis obtineant, paulò ante dixerat) traduntur, non prætermittere: quandoquidem nec ipsi Apollonio res visa est leuis, sed auditu iucunda, mirabilium omnium mirabilissima. Nam qua parte insula pelagus respicit, immensa est maris altitudo. Fert autem Ostreum in testa alba (ἐν ἐλύτρῳ λευκῷ) quadam pinguedine referta. Lapidem autem nullum producit. Inde maris tranquillitatem obseruant, & aquæ superficiem etiam ipsi olei effusione læuigant. Tum ad Ostrea capiēda ingreditur aliquis, ita instructus, paratusq; sicut qui spongias colligunt. Est autem ei ferreus later (πλινθὶς σιδηρᾶ, non πλίνθος, vt interpres legisse videtur. Est autem πλινθὶς, vt quidam dicunt, scalpellum quo sementarij vtuntur ad æquandam, & poliendam laterū scabritiem, vel vt alij interpretantur δοκὶς, id est, pugio maior, & quadratus instar trabis. Alij asserculum esse putant, vel tabulam, qua mulieres lanam vellentes vtuntur, Gybertus Longolius,) & alabastrum vnguenti: atque ita propè Ostrea considens Indus vnguento, quasi esca ad fallendū vtitur: namque illo perfusa Ostrea sese aperientia inebriantur. Tunc ferreo stylo perforata quasi saniem quandam emittunt. Hanc venator ferreo latere excipit: qui in varias multiplicesque formas concauatus est; ea verò postmodum saniea lapidescit: atque in modum naturalis Margaritæ albus ille sanguis obdurescit. Et hęc est, quæ ex rubro mari colligitur Margarita. Huic autem venationis generi etiam Arabes intendunt, ex opposito maris habitātes, hæc Philostratus. Cæterùm, quòd Tzetzes scribat ex Margaritis confractis fingi Vniones, non mirum videtur, cùm Cardanus scribat Concharum testi fieri his verbis: Non læuis est lucri seplasia, cùm ex Concha Margaritarum pulcherrimi finganturVniones. Adeo autem rectè fraus hæc succedit, quòd nec à gemmarijs dignoscuntur: color, splendor, substantia, pondus respondent. Sunt qui etiam ex duobus frustis ob Conchæ tenuitatem Vniones conficiunt. Dum hæc scriberem lis agebatur de Margarita sexaginta octo aureis empta à gemmario, quæ ex Cōcha facta erat: pretium æstimationis aurei ducenti. Sperabant imponere Germanis, aut Gallis: quod ingenio, & arte minus valeant. Idem alibi: Nuper, inquit, inuentum est, quòd vidi, vt Margaritæ fiant adeo veris similes splendore, vt si forma, quæ solùm dimidium orbem implet, non obstaret asperitas

πλινθὶς quid.

Lib. 7. de var.

Ex Cōcharum testis.

Lib. 10. de var. rer.

A asperitas quædam, omnino pro veris, atque optimis eis assimilarentur. Quoniam solū iuxta
littus maris effici illas posse affirmabat (qui hanc artem callebat) solùmque vere: & hemi-
cycli, vt dixi, forma: coniectura assequor ex lapidibus Astacorum aut Pagurorum, vel eius
generis illas confici. Coquebat autem eas cùm aqua. Liquorem circumponens illum à quo
tam splendidæ euaderent. Certè si rotundæ pro dimidijs fieri possent, etiam ipsos gemma-
rios fallerent: quando & nunc egregia opera inserantur. Quod verò optimum est, tardè se-
nescunt, multis annis splendorem seruantes. Leues sunt, & etiam pondere ipso parum à na-
tiuis differunt. Cùm verò peteret centum coronatos, vt doceret, non tanti hoc existimaui,
vt doceret fallere. Sed constat originem hoc adulterinum à talcho ducere. Conchas palu-
stres aliqui in acri lixiuio coquunt, donec nigri earum cortices separari possint: reliquum
album contundunt, & rore inter Pentecosten, & Augustum collecto, distillatoq; excipiūt,
subigunt, & globulos minutos formant, pertunduntque acicula, & filo insertos ad solem
indurant. Margaritæ oculi labracis à Kiranide nominantur: vnde arbitror esse qui ex hu-
more crystallino oculorum piscium quorundam, vt potè albo, solido, rotundo, & magnitu-
dine mediocres Margaritas referente, eas mentiantur. Fieri enim posse putant, vt præpara-
tione aliqua translucidus is humor reddatur, sicuti in viuo erant pisce. Nam & Antonius
B Mizaldus Margaritas, sic fingere docet: Accipe, inquit, candidos lapillos ex capitibus, &
oculis piscium: quos munda, sicca, puluera, & agitatis, despumatisque ouorum allumini-
bus excipe, misce, ac tamdiu moue, donec fiat veluti mala, & spissamentum: ex quo Vnio-
num corpuscula, dum recens, & tractabilis est materia effinge, & seta suilla, vt fiat foramen,
transfige, tum demū resiccata coque in lacte vaccino, & secreto loco procul à sole, & pul-
uere iterum sicca, donec perfectam duritiem induerint. Videbis, quòd placuisse queat.
Massarius scribit suo tempore Murianenses vitrearios Vniones adulterasse; primum Vnio-
nes vitreos vacuos, sed translucidos fecisse, deinde materia implesse, qua splēdidi, & Vnio-
num coloris redderentur in tantùm, vt vix à veris Vnionibus discerni possent. Quapropter
fuisse decem virorum decreto vetitos. Sunt & fossiles quædam, & subterraneæ Margaritæ
crystalli fætura, teste Aeliano. Aiunt in Cambaia esse qui gemmas, & Vniones faciūt, quos
veros putares; sed quomodo, nondum scitur. Posset etiam quispiam rudioris semina litho-
spermi vendere pro Vnionibus, qui hæc Plinij consideret: Inter omnes, inquit, herbas li-
thospermo nihil admirabilius. Aliqui ægonychon vocant, alij Diospyron, alij Heracleon.
Herba quincuncialis (quinque caulibus manusc.) folijs duplo maioribus, quàm rutæ, ra-
mulis surculosis, crassitudine iunci: gerit iuxta folia singulas veluti barbulas, & earum in
C cacuminibus lapillos candore, & rotunditate Margaritarum, magnitudine ciceris, duritia
verò lapidea. Ipsi qua pediculis adhæreant, cauernulas habet, & intus semen. Nascitur, &
in Italia; sed laudatissimum in Creta. Nec quicquam inter herbas maiore quidem miraculo
aspexi. Tantus est decor velut aurificum arte alterius inter folia candicantibus Margaritis:
tam exquisita difficultas lapidis ex herba nascentis.

Ex oculis cācrorum.

Ex Concharum palustriū testa.

Oculi labracis.

Ex oculis piscium.

Memor. cent. 1.

Ex vitro.

Margaritæ fossiles.

Lib. 27. ca. 11.

Lithospermi forma.

VSVS IN MEDICINA.

MEDICORVM qui medicamentis suis Margaritas miscere cupiunt, in-
terest scire, qualesnam accipere debeant. Sunt enim perforatæ, & nō per-
foratæ. Perforatas natura præferri cæteris, quòd per foramen excremen-
tis sint purgati, non bene putat Syluius, vnaq; cum eo alij doctissimi viri.
Nam omnes perforantur arte, idq; magna ex parte in Babylonia, quò ex
Ormutio, alijsq; Indiæ vicinis regionibus deferuntur. Syluaticus, quæ ad
D remedia requiruntur, non perforatas intelligi scribit. Esse & obscuras quasdam subcitrinas
non perforatas, quæ perforatis æquipollent. Idcirco eligendas esse claras, & albas: obscu-
ras, & quasi albibas, hoc est pallidas non esse miscendas medicamentis. Maturæ, inquit Al-
bertus, splendent, & translucidæ sunt od ornatum eligēdæ: minus maturas aliqui in medi-
cina præferunt. In iunioribus Conchis repertę meliores sunt: hodie in Bohemia immaturę
medicis sunt vsui: maturæ autem, & splendentes annulis includuntur. Zoographus tradit
pharmacopolas compositionibus quibusdam medicis addere Margaritas minutas, phy-
gonibus inutiles, & fœminarum desiderijs ineptas. Sed Serapio Margaritæ, inquit, eligen-
dę sunt maiusculæ, claræ, læues, non angulosæ. Frigidæ, & siccæ sunt in secundo gradu cum
pauca subtilitate secundum Rasin; quod verius videtur, quàm quòd Isaac Eben Amrā scri-
bit, in omnibus qualitatibus primis eas temperatas esse. Desiccāt humiditates. Dissoluun-
tur,

Perforatas malè præferri.

Vbi perforentur.

Immaturæ quibus ex vsu.

Quæ eligendæ.

tur,& linitur baras (baras, vel albaras Arabicè, eſt leuce Græcorum, id eſt, vtiligo profundior, Manardo) cum eis ſtatim eam abolent. Quod ſi quis ſodam (id eſt capitis dolorem) pariatur, propter dilatationem neruorum opticorum, & fiat caputpurgium cum iſta aqua, ſtatim ſanatur. Oculorum humiditates deſiccant: roborant enim neruos per quos humiditas ad oculos defluit: eorumque obſcuritatem, albedinem (nubeculas) & ſordes emendant. Quidam ad hæc vitia tenuiſſimo earum puluere vtuntur, quē oculis inſpergunt. (Ego hunc puluerem alicui aquæ immiſcerem,) & collyriũ faciunt, vires, ſpiritus, cor, & omnes corporis partes principes recreant; quod humiditates earum redundantes abſumant. Antidotis viſcerum admiſceri, ait Serapio, ac vim eorum augere: ſanguinem enim tenuiorem reddere. Corroborare: quamobrem conuenire in eius debilitate, tremore, alijſque ſymptomatibus, quæ melancholicis affectibus ſuperuenire ſolent, vt ſunt timores, & cardialgiæ: ſanguinem enim craſſum, & fæculentum clarificare. Margaritæ, inquit Auicenna, ſimiles ſunt carabe (electro) natura, & luciditate: ſed efficaciores ad roborãdum, quàm carabe: & ineſt eis proprietas valde magna, & libro de virtutibus cordis, cor confirmare ait: quibus alij addunt putredini, circa hoc viſcus nobiliſſimum exiſtenti reſiſtere: & quia frigidi, & ſicci ſunt, febricitantium remedijs adhiberi. Vnde non mirum eſt à vulgaribus, peſtiferiſq; morbis defendere. Diarhoeis, lyenterijs, ac ſanguinis fluxui nimio, vt menſtruorum quoque non parum conferre. In locum earum, inquit rurſus Serapio, ſuccedere poteſt tantundem, & dimidium ponderis, è Conchis earum magnis, & ſplendidis: vt pro drachma Margaritarum Cõchę partis, ſcilicet interioris, quæ ſola ſplendet, ſeſquidrachma. Ex Græcis antiquis pauci earum meminere. Ingrediuntur Vniones in compoſitione antidoti aurei Alexãdrini deſcripti ab Actuario. Perforati, & non perforati, emplaſtro ad cordis ſyncopen, & imbecillitatem corporis apud Nicolaum Myrepſum. Galenus, & Dioſcorides nullam inter medicamenta horum mentionem, quod ſciam, faciunt. Recentiores duas antidotos habẽt Pharmacopæi Diamargaritum frigidum, & calidum: quarum prior frequẽtiori in vſu eſt: atque alia, quæ manus Chriſti perlata dicitur. Solent Pharmacopæi in marmoreo mortario in puluerem redigere, ne aliquid, vel coloris, vel ſubſtantiæ, vel ſaporis ingrati à metallico contrahant. His dentes albidiores fieri traditum eſt: ſed idem teſtæ Concharum, & Oſtreorum, in quibus inueniuntur, præſtant. Ex eis autem oleum confici docet Iohannes Guinterius Andernacus: Primum in puluerem, inquit, rediguntur, & vitro oris anguſti induntur, perfunduntur que aceto diſtillato optimo, ita vt ad duos digitos ſupereemineat: deinde in cineres calidos ponuntur, donec ſoluantur: poſtea quod ſolutum eſt in balneo exſtillatur ad ſiccitatem vſque, & ſuper calcem hãc Vnionum aqua pluuialis ſtillatitia funditur, rurſuſque diſtillatur, dum omnis humor emanarit: tunc iterum affunditur recens aqua, rurſuſque diſtillatur, dum omnis humor emanarit: tunc iterum affunditur recẽs aqua ſtillatitia, rurſuſque detrahitur, vt antea: atque is labor ter, quaterve repetitur, quo ad nihil aceti ſubeſſe percipietur, tãdem puluis, ſiue calx Vnionum, aut in loco humido ſupra marmor diſſoluitur. aut ex ſpiritu vini maceratur, diſtillaturque donec in liquorem olei inſtar redigatur: cuius grana ſena ex humore aliquo ad reſolutionem neruorum, conuulſionem, marcorem ſenilem, & phrenitidem dantur: corpus ſanum conſeruat: læſum priſtini ſanitati reſtituit: lac muliebre emendat, augetque naturalium partium vitia, & ſemen corrigit: abſceſſibus, vlceribuſq; exedentibus, cancro, & hæmorrhoidibus medetur. Calcem Margaritarum hoc modo parandam docet Andreas Libauius: Margaritæ aceto præmaceratæ, & friabiles factæ, potiſſimum tamen limonum diſtillatione, rectiùs calcinantur iuſto igni reuerberij, in quo interdum etiam ad rubedinem vſque detinentur, indeque in læuorem ducuntur. Liquorem perlarum idem ſic fieri iubet: Margaritas, inquit, macera aceto forti, donec fiant friabiles. Tritas cum oui albo compone in globulos, quos calcina in reuerberio. Subtilitatem extrahe per vini ſpiritum. Quod non exit, calcina denuo. Spiritum abſtractum coagula in alcali, quod ſolue per deliquium; & vt ſoluatur facilius, torre ad ignẽ probè, poſteaque læuiga exactiſſimè. Sed variant artifices admodum in magiſterio perlarum, vt ibidem annotat Libauius. Quidam acetum deſtillatũ exaſperant ſale ammoniaco. Hoc pulueri perlarum affundũt ad quatuor digitos. Locant in balnei digeſtione. Inde deſtillatur acetum. Affunditur aliud vſque ad octiduum. Deſtillatur puluis, edulcoratur. Sed hic, vt liqueſcat calcinandus eſt, quanquam ab alijs etiam ſine calcinatione per ſpiritũ duntaxat vini extrahatur particulatim de more; & quod nõ exit, id corrodunt iterum aceto, ſubtilantq; , donec totum pondus traductum, & attenuatum ſit, abſtracto per diſtillationem lentam ſpiritu, toſtus puluis læuigatur, & ſoluitur. Dicitur peculiari cum aceto, quod radicatum dixerit, hunc modum confeciſſe: è tartaro calcinato per acetum deſtillatum ex-

Margaritarum vis, & temperies.

Ad cordis effectus.

Succedaneum.

Oleum ex vnionibus. De med. vet. & no. dialog. 7.

Calx Margaritarum vt fiat. Lib. 2. Alchimiae. 1.

Liquor Margaritarum.

trahe

A trahe alcali. Extractionē distilla per retortam bis in arena, primùm mediocri igni, donec
aquositas exierit. Si materia quasi intumescit, mutato receptaculo, auge ignem. Prodit ra-
dicatum. Hoc Margaritis affunde ad duos digitos. Solue, solutionem coagula. Puluerem
læuiga, & per deliquium in cella solue. Antequam autem læuiges, quater edulcora eum
aqua stillatitia fontana. Thomas Moufetus in epistola ad Monauium improbat calcinatio-
nem per acetum, quòd eius vis nequeat elui. Sed si addatur calcinatio per ignem, nihil vi-
rium eius poterit remanere, præsertim cùm etiam empyreuma eluatur. Ipse præscribit ta-
lem modum: Tusas Margaritas in puluerem impalpabilem læuiga. Extrahe vini spiritu no-
bilissimo ad quinque digitos affuso, & digere in balneo per mensem, donec coloretur spi-
ritus. Tunc transfunde eum, reponeq; alium, & procede eodem modo, donec non colore-
tur amplius. Coagula, & coagulatum aqua destillata ter ablue. Hæc potiùs est extractio es-
sentiæ, quàm magisterium. Consultius autem est, si perlæ sunt puræ, & nobiles, magisterio
vti, & totas exaltare. Neque enim videtur opus esse extractione essentiali, cùm sint extra-
ctum naturale, nisi tamen impuritates adhæreant. Pro aceto vsurpant alij succum limonio-
rum destillatum, & berberum clarificatum, vel aquam salis gemmæ, vel spiritum vini al-
B calisatum. Sed vt diffluant in liquorem, calcinatione, & læuigatione opus erit. Illis in pul-
uerem duntaxat rediguntur, hæc ille.

Calcinatio per acetum improbata.

VSVS IN VARIIS. LVXVS.

MARGARITAS, inquit Plinius, Romæ in promiscuum, & frequentem
vsum venisse, Alexandria in ditionem redacta: primùm autem cæpisse cir-
ca Syllana tempora minutas, & viles Fenestella tradit, manifesto errore,
cùm Aelius Stilo Iugurthino bello Vnionum nomen impositum maximè
grādibus Margaritis prodat. Et hoc tamen æternæ propè possessionis est.
Sequitur hæredem, in mancipatum venit, vt prædium aliquod. His ma-
gnam veteres exercuere luxuriam, atq; nefandam, non modò in ornatu, ac vestibus sum-
ptuosissimis fœminarum, sed etiam in splendidissimis conuiuijs, vt ex his tribus exemplis,
quæ narrat Plinius, licet intelligere, Lolliæ Paulinæ dico, Cleopatræ, & Clodij Tragœdi
Aesopi filij: Lolliam Paulinam, inquit, quæ fuit Cai principis matrona, ne serio quidē aut
C solenni ceremoniarum aliquo apparatu, sed mediocrium etiam spōsalium cœna, vidi Sma-
ragdis Margaritisque opertam, alterno textu fulgentibus, toto capite, crinibus, spiris, auri-
bus, collo, manibus, digitisque: quæ summa quadringenties sestertiùm (alias H. S. & simi-
liter in sequentibus ter) colligebat: ipsam confestim paratam nuncupationem tabulis pro-
bare. Nec dona prodigi principis fuerant, sed auitæ opes, prouinciarum scilicet spolijs par-
tæ. Hic est rapinarum exitus: hoc fuit quare M. Lollius infamatus regum muneribus in to-
to oriēte, interdicta amicitia à Caio Cæsare Augusti filio, venenum biberet, vt neptis eius,
cccc. sestertiùm opera spectaretur ad lucernas. Computet nūc aliquis ex altera parte, quan
tum Curius, aut Fabritius in triumphis tulerint: imaginetur illorum fercula ex altera parte
Lolliam, vnam imperij mulierculam accubantem: non illos curru detractos, quàm in hoc
vicisse malit. Nec hæc summa luxuriæ exempla sunt: Duo fuere maximi Vniones per om-
ne æuum; vtrumque possedit Cleopatra, Aegypti reginarum nouissima, per manus Orien-
tis regum sibi traditos. Hæc cùm exquisitis quotidie Antonius saginaretur epulis, superbo
simul ac procaci fastu, vt regina meretrix, lautitiam eius omnem, apparatumq; obtrectās,
quærente eo quid astrui magnificentiæ possit, respondit, vna se cœna centies sestertiùm ab-
D sumpturam. Cupiebat discere Antonius, sed fieri posse non arbitrabatur. Ergo sponsioni-
bus factis, postero die quo iudicium agebatur, magnificam aliàs cœnam, ne dies periret,
sed quotidianam Antonius apposuit, irridenti computationemq; expostulanti. At illa co-
rollarium id esse, consumpturamque se ea in cœna taxationem confirmans, solamq; se cen
ties sestertiùm cœnaturam, inferri mensam secundam iussit. Ex præcepto ministri vnum
tantùm vas ante eam posuere aceti, cuius asperitas visque in tabem Margaritas resoluit.
Gerebat auribus tum maximè singulare illud, & verè vnicum naturæ opus. Itaque expe-
ctante Antonio, quidam esset actura, detractum alterum mersit, & liquefactum absorbuit.
Iniecit alteri manum L. Plancus iudex sponsionis eius, eum quoq; paranti simili modo ab-
sumere, victumq; Antonium pronūciauit homine irato. Comitetur fama Vnionis eius pa-
rem, capta illa tantæ quæstionis victrice dissectum vt esset in vtrisque Veneris auribus Ro-
mæ in Pantheo dimidia eorum cœna. Non ferent tamen hanc palmam, spoliabunturque
etiam luxuriæ gloria. Prior id fecerat Romæ in Vnionibus magnæ taxationis Clodius Tra-

Lib. 9. c. 35

Quādo Romæ in vsu esse primū cæpere.

Lolliæ Paulinæ luxus in margaritis.

Cleopatræ luxus.

Clodij Tragœdi Aesopi filij luxus.

gœdi Aesopi filius relictus ab eo in amplis opibus hæres, ne in triumuiratu suo nimis superbiat Antonius, pæne histrioni comparatus: & quidẽ nulla sponsione ad hoc productus, quo id magis regium erat, sed vt experiretur in gloria palati, quid saperent Margaritæ: atque vt mirè placuere, ne solus hoc sciret, singulos Vniones conuiuis absorbendos dedit. Huc vsque Plinius. Eorundem exemplorum detestandæ luxuriæ alij auctores quoq; meminere. Solinus scribit Lolliam Paulinam Cai principis coniugem habuisse tunicam ex Margaritis sestertio (sestertiorum Hermolaus) quadringenties æstimatam: atque Plinius non tunicam, sed ornatum capitis, colli, & manuum eam habuisse tradit. Idem Solinus (teste Hermolao) Manlium, non M. Lollium: item filiam eius non neptem, fuisse Paulinam tradit, exemplaribus, vt arbitror ambustis: de hoc Dion itemque Tacitus. Lollia, inquit, Paulina M. Lollij consularis filia, Setonius: Lolliam Paulinã Cai Memmij consularis exercitum regentis nuptam. Plinij verborum de Cleopatræ, & Antonij sponsionibus super epularum magnificentia paraphrasim contexuit Macrobius: hoc interest, quòd Vnionem à regina absorptum, non quadringenties, vt Plinius, sed centies sestertiũm valuisse scribit. De Aesopi Tragœdi filio Valerius Maximus quoq, meminit, idem referens. Horatius:

Satur. 3. 17. *Lib. 9.* *Ser. 2. 3.*

> *Filius Aesopi tetractam ex aure Metellæ,*
> *Scilicet, vt decies solidum absorberet, aceto*
> *Diluit insignem baccam, qui sanior, ac si*
> *Illud idem in rapidum flumen, iaceretve cloacam.*

Cæcilia Metella (inquit Acron) filia Metelli, Aesopum actorem tragœdiarum ditissimum adamauit. Eius vxoris, ac Aesopi filius diues, & luxuriosus fuit, qui gemmam triuit, & misit in poculum, vt videretur decem millia deuorare, quo suas posset deuorare diuitias. Porrò cuiusuis conditionis fœminis olim omnibus corporis partibus adhibuisse, crinibus, spiris, capitique toto, collo, manibus, pedibus, traditum est. Digitis hoc (inquit Plinius de Vnionibus) suspendere & binos, ac ternos auribus fæminarum gloria est. Vnde Petronius Arbiter tribaccam Margaritam vocauit.

Li. 9. c. 35.

Margarita cur tribacca dicta.

> *Quo Margarita cara, tribacca, Indica*
> *An vt matrona ornata phaleris pelagijs*
> *Tollat pedes indomita strato extraneo.*

Iuuenalis.

Sat. 6.

> *Cùm virides gemmas collo circumdedit, & cùm*
> *Auribus extensis magnos commisit Elenchos.*

Lib. 9. c. 7. de benef.

Video Vniones singulos, inquit Seneca, singulis auribus comparatos: ita enim exercitatæ oneri ferendo sunt. Iunguntur inter se, & insuper alij bini superponuntur. Non satis muliebris insania viros subiecerat, nisi bina, ac terna patrimonia auribus singulis pependissent. Hos binos, aut ternos Vniones sibi iunctos Crotalia appellarunt veteres. Nam paulò post citata verba Plinius dixerat: Subeunt luxuriæ eius nomina, & tœdia exquisita perditiore portatu: Siquidem cùm id fecere, Crotalia appellant, seu sono quoque gaudeant, & collisu Margaritarum. De his, & Elenchis hos versus Martialis ad Mammurram volunt intelligi:

Crotalia, quæ.

> *Et virides picto gemmas numerauit in auro,*
> *Quidquid & in niuea grandius aure sonat.*

Calceabantur etiam olim Margaritis; in tantum creuerat luxuria: Quin & pedibus, inquit Plinius, nec crepidarum tantum obstragulis, sed totis socculis addunt. Neque enim gestare Margaritas, nisi calcent, ac per Vniones etiam ambulent, satis est. Tertullianus: Latent in cingulis Smaragdi: Gylindras vaginæ suę solus gladius sub sinu nouit: & in peronibus Vniones emergere de luto capiunt. Sic & Manilius de Margaritis, & alijs gemmis canit:

Li. de hab. virg.

Lib. 5.

> *Perque caput ducti lapides, per colla, manusque,*
> *Et pedibus niueis fulserunt aurea vincla.*

Chares Mitilineus apud Athenæum refert ex Margaritis fieri etiam apud Persas, Medos, Asiaticos, inaures, monilia, & armillas, brachiorum, pedumque ornamenta, pluris æstimata, quàm quæ ex auro conficiantur. Nec apud Romanos primariæ locupletesque matronæ vittis, stola, stellis, & lecticis Margaritis perornatis splendebant, sed etiam pauperes, vt etiam nostra tempestate,

Pauperes etiam mulieres gemmis ornatæ.

> ——— *Quarum nec vitta ligatos*
> *Attingit crines, nec stola longa pedes.*

Vt cum Nasone loquar. Affectantque (vetus lectio cupiuntque) iam, inquit Plinius, & pauperes lictorem fœminæ in publico esse dictitantes, hoc est, vt doctissimus exponit Adrianus Turnebus, pauperes fæminæ gaudent Vnionibus, quòd in publico cùm sint ipsis de via disce-

Lib. 15. aduers. cap. 10.

A discedatur, videanturq; diuites, vt Margarita pro lictore sit, & turbam summoueant. Idem enim fuit lictorum officium. Horatius:

—— Neque consularis
Summouet lictor miseros tumultus
Mentis.

Lictores cur Margarita.

Quidam docti, quos & Zographus secutus est licitatorē legunt, quasi emptore pudicitiæ matronalis, verbis vim afferentes, & pro arguta, elegantiq; sentētia turpem commiscentes. Manuscriptus legit lectorē: alij codices lectiores. Atq; hæc de Margaritis, siue Vnionibus.

Plinius correctus.

DE CONCHA IMBRICATA Rondeletij. Cap. XLIII.

CONCHA hæc, inquit Rondeletius, est distinctione testæ imbricatim vndata, vt loquitur Plinius, quamobrem Concham imbricatam vocauimus, testa enim ad vndarum sese attollentium similitudinem distincta est, quæ B distinctiones cùm aliæ alijs insideant imbricum modo, Cōcha imbricata dicitur, quemadmodum & à Vitruuio imbricata cæmēta: Incerta, inquit, cæmenta alia super alia sedentia inter se imbricata, nō speciosam, sed firmiorem quàm reticulata præstant structuram. Imbricata, inquit Budæus, appellat inter se hærentia imbricū modo: Sunt autem imbrices tegulæ curuæ, quarum aliæ alijs imponuntur ad arcendas à tectis pluuias. Easdem Conchæ huius distinctiones non ineptè squamis compares, sic enim squamæ piscium rotundæ dispositę sunt. Concha hęc magna est, & lata ambitu inferiore, lacinioso, ac eo firmiter cohærente. Testa dura est, intus lęuis. Caro dura, ac concoctu difficilis, alioqui superioribus similis. Frequens est Concha in Oriente, reperitur etiam in Oceano. A Græcorū vulgo Aganon vocari audio, & à Caloieris Arabię, id est, Cœnobitis, qui illic sunt, Tridacnam. Verùm Tridacna, quorum meminit Plinius, esse non possunt. Sic enim ille, cùm de Ostreis loquitur: In Indico mari Alexandri rerū autores pedalia inueniri prodiderunt. Nec nō inter nos nepotis cuiusdam nomenclator Tridacna appellauit: tantæ amplitudinis intelligi cupiens, vt ter mordenda essent. Ex his verbis nihil aliud rectè colligas, quàm Ostrea in India valdè magna reperiri, vbi omnia grandiora esse, C quàm apud nos sæpe diximus: quæ magna Ostrea quidam Tridacna appellauit, quia non nisi tribus morsibus deglutiri possunt. Hæc Rondeletius. Nos veram hic Concham Tridacnen repræsentare exterius, & interius putamus. Est enim hæc pedalis longitudinis, testa vndata, & scabra, vt Rōdeletij, sed magni ponderis. Pendet enim eius vtraq; testa quindecim libras medicas; eo loco quo sibi inuicem connectuntur singulæ duos digitos per transuersum crassæ, intus candicant, & glabræ sunt. Allata mihi est ex mari rubro. Imbricata minor dici poterit, minor ista longè, ea nempè magnitudine, qua hìc proponitur, cætera nō absimilis præcedenti.

Nominis ratio.

Imbricatū quid.

Imbrices, quid.

Descriptio.

Aganon.

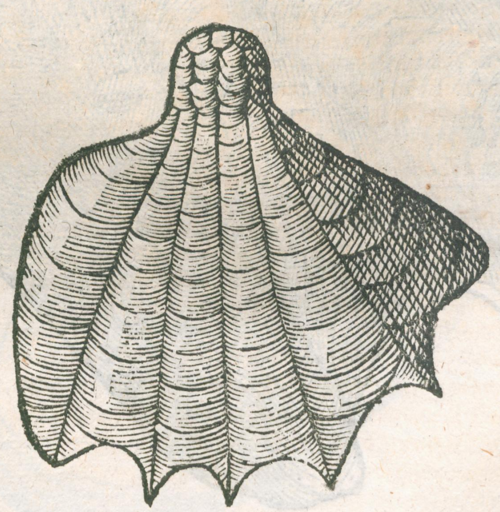
Tridacna Plinij.

Li. 32. c. 6.

In India omnia, quā apud nos maiora.

Tridacnæ authoris descriptio.

Concha imbricata Rondeletij.

Tridachnes pars exterior.

Tridachnes pars interior.

Concha imbricata minima.

DE CONCHIS STRIATIS. Cap. XLIIII.

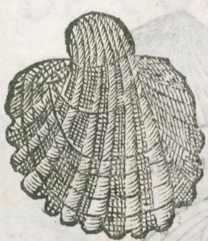
Cappa tonda. *Colore differunt.* *Caro.*

CONCHAS striatas tres has nobis exhibuit Rondeletius, quarum prima ea est, quæ communi nomine à Monspeliensibus Coquille vocatur, ab Italis Cappa tonda, à rotunditate. Duabus enim testis constat multùm cauis, & in dorsum multum elatis, vt ad rotundam figuram multùm accedant: intus læues sunt, foris striatæ, Pectinum modo, in ambitu serratæ. Harum aliæ sunt albæ, aliæ nigricant, aliæ flauescunt, per ginglymum colligantur: vtriusq; enim testæ apophyses sese inuicem subeuntes coniunguntur. Caro dura est, difficilis concoctu. Ius ex ea aluum soluit. Ex Concha hac, & cæteris, quæ sequuntur vstis, & in cinerem redactis dentifricia optima conficiuntur. Altera Concha striata priori similis est, nisi quòd illa aliquot lineas tantùm à latere ad latus per striarum transuersum ductas habet. hæc non lineas simplices, sed virgas latas sicuti fascias per transuersum ductas habet. Est etiam ruffa, vnde Cōcha striata, fasciata, & ruffa dici potest. Tertia Concha striata cæteris longior est, oui figura testis multùm cauis, canaliculis parum profundis, aliquot lineis per transuersum ductis. Cum qua non parum similitudinis habet hîc à me adiecta, colore candido: pronè datur, & supinè. His striatis Rondeletij subiecit speciem illam Zoographus, quam Venetijs rotundæ nomine pictam accepit. Istiusmodi Concham à figura quam habet cum bucardio lapide, bucardiam nominare soleo. Colore est (de mea loquor, nam Zoographi Concham, licet eandem arbitrer, non vidi) candido, fascijs verò cinereis, strijs ferrugineis. Ex eodē planè genere est altera subsequens, nisi quòd tuberosa est. Nos etiam alias adiungemus depictas, quæ & colore, & magnitudine striarum, ac fasciarum positu differunt, ac colore. Prior exterius exochas habet, & fascias quatuor nigricantes, intus tota candida. Altera etiā exochas habet, & partes superiori qua connectitur, colore est ferrugineo, intus albo, & viridi. Sequitur has Concha striata candida, & admodum lucida, fasciam in medio habens latam castanei coloris, cuius mediū percurrit linea castanei coloris valde saturati: circumferentia fasciæ tota est ferruginea: intus verò tota alba. Huic valde similis quæ deinceps depingitur, magnitudine nimirum, exochis, atque strijs. duas habet fascias tenues: alioqui tota niuea. Quæ deinceps depicta est quatuor habet fascias castanei coloris, intus tota candida. Striatis item adiungenda istæc Concha Pectiniformis, tota ex cinereo lutescens, fascijs tribus ornata ochreis. Necnon & ista, extrà ferruginea, intus albo, & purpureo violaceo varia, intus animans conspicitur, luteo, cæruleo, & rubro varium. Huc denique pertinent Conchulæ striatæ binæ postremæ, quarum prima colore prorsus est ferrugineo, altera ex luteo cinerea, strijs cinereis, fascijs fuscis, rubeisque.

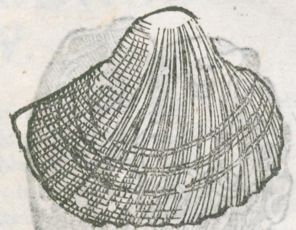
Concha striata, fasciata, ruffa.

DE

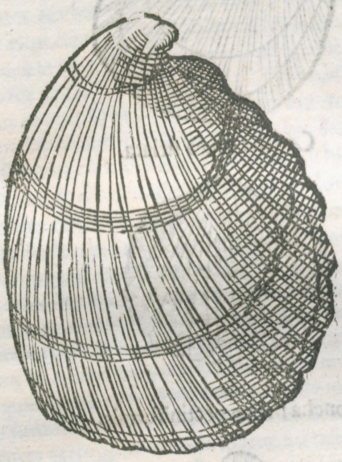
Concha ſtriata Rondeletij prior.

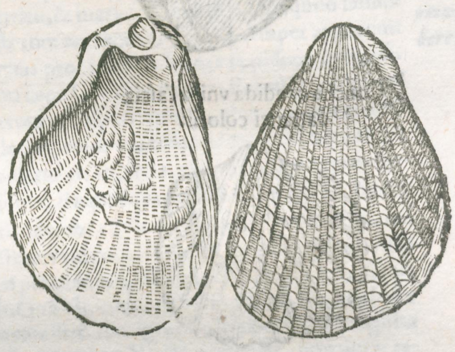
Concha ſtriata Rondeletij altera.

Concha ſtriata longa, eiuſdem.

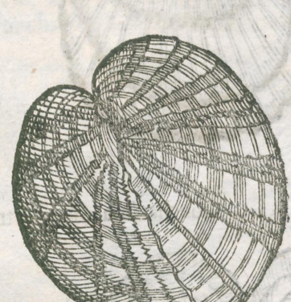
Concha ſtriata noſtra.

Concha ſtriata rotunda Zoographi.

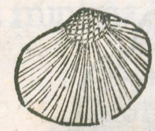
Concha ſtriata rotunda noſtra.

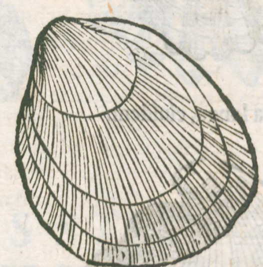
Concha ſtriata rotunda alia cum tubulis.

Concha ſtriata noſtra prima.

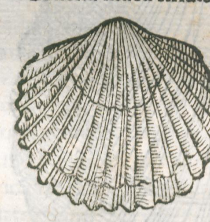
Concha ſtriata noſtra ſecunda.

Concha candida vnica faſcia caſtanei coloris.

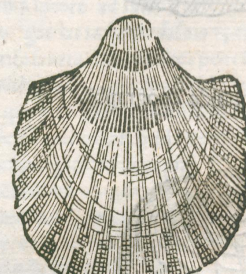
Concha niuea ſtriata.

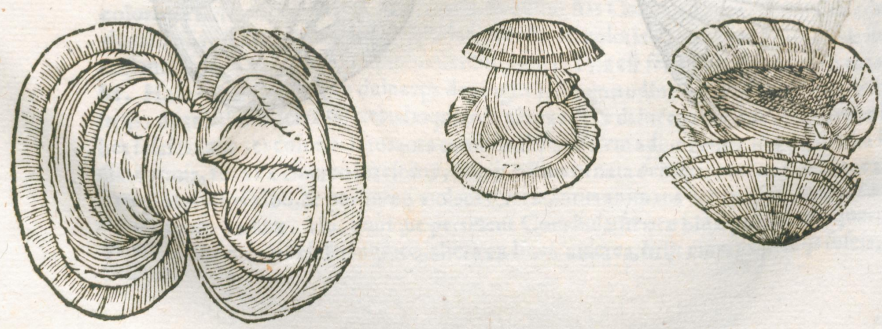
Concha ſtriata quadruplici faſcia caſtanei coloris.

Concha ſtriata pectiniformis.

Conchæ ſtriatæ ſpecies tres aliæ cum animali ſuo.

A

DE CONCHA ECHINATA.
Cap. XLV.

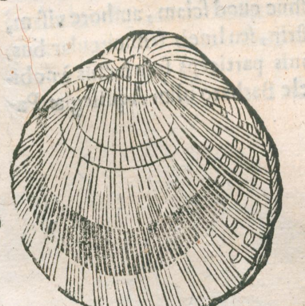
Nominis ratio. *Li.9.c.35.*

ECHINATAM Concham, inquit Rondeletius, ab asperitate vocamus, sicut aculeatam ab aculeis vocare possimus. In hac Vniones reperiri testatur Plinius. Nam & Iuba tradit Arabicis esse Concham, similem Pectini Insecto, hirsutam Echinorum modo, ipsum Vnionem in carne ipsa esse grandini similem. Hæc Concha Pectini similis est, testis admodum concauis, striatis, in ambitu incisis. In strijs, siue exochis eminent aculei frequentes, incurui, certis interuallis à se dissiti, qui si vi, aut alia ratione exciderint, vestigium sui relinquunt. Quod à me temerè dictum non est: sunt enim, qui putant Conchas omnes striatas aculeis illis armatas esse, sed crebro attritu, & maris iactatione rumpi, quod falsum esse experientia docet. Nam in Echinatis fractorum aculeorum vestigia semper apparent: Conchas verò striatas tantùm etiam post magnas procellas in littore sæpissime videas sine vllis aculeis, eorumuè notis. Vidimus etiam sæpe Conchas striatas sine vllis aculeis recentibus captas. Quare hanc à cæteris differre certum est, asperitate & aculeis, carne verò interna substantia planè similis est. Hæc Rondeletius, cuius iconem addere superuacaneum existimaui, cùm ex eo sit genere, quam hìc claussam vtraq; testa, mox apertam repræsentamus. cui & aliam adiũximus aculeis albis, fascijs quinque, quatuor tenuioribus, & luteis, vna lata castanei coloris. Notandum autem est aculeos esse in exochis, & non in strijs, seu canaliculis: præterea eos omnibus, quas hactenus vidimus, superiori parte testarum, qua sibi inuicem cõnectuntur, deesse mira naturæ prouidentia. siquidem si hac parte fuissent, liberæ testarũ apertioni impedimento fuisset. Quã hìc cum animali appinximus, aculeata maximè omnium, quas hactenus conspeximus, existit, ferrugineis aliquot fascijs insignita exterius est. His adiungere volui eam quam Zographus Venetijs accepit, non putat tamen in Adriatico, aut mediterraneo mari inueniri, sed Orientali Oceano. Testæ vtræque inquit, figura tum foris, tum cauitate interna, quæ caput versus recurua est, inuicem similes sunt. hoc pulchrum in eis: tribus in summitate articulis ginglymo iungũtur, ita vt eminentes vtrinq; mucrones mutua insertione vterq; in oppositæ testę acetabula, cohæreant: atq; ita fit vt quoniam Concha tota alternatim & strijs eminentibus exasperatur, & canaliculis cauis (quos & striges, vel strigiles dixeris) sulcatur, infima parte strigiles oppositis committantur, & respondeant strijs, his prominentibus, illis subeuntibus.

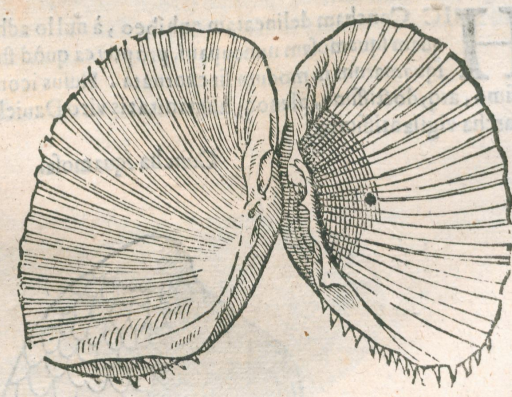
Aculeos omnes habere falsũ.

B C

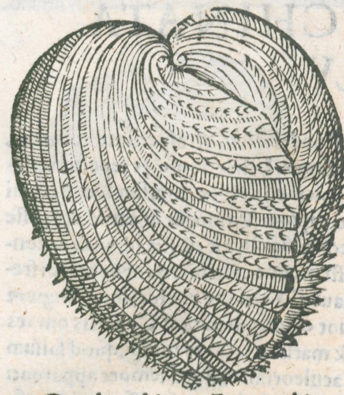
Concha echinata nostra clausa.

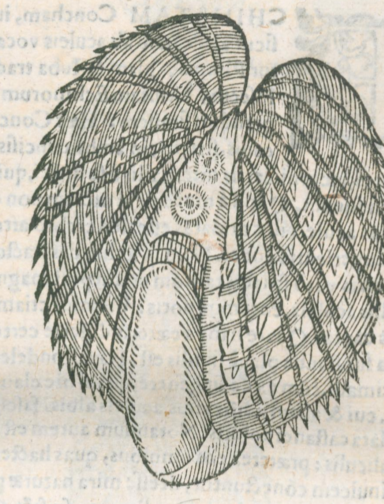
Concha echinata aperta.

D

Concha echinata ſeu ſtriata.

Concha echinata alia cum ſuo animali.

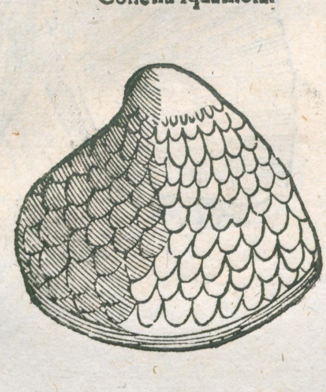

Concha echinata Zographi.

DE CONCHA SQVAMOSA.
Cap. XLV.

HIC Concham delineatam exhibeo, à nullo adhuc quod ſciam, authore viſam, quam ſquamoſam nuncupaui, propterea quòd ſtrijs, ſeu lineis ſemicircularibus, ſquamarum in modum ſit exornata. Huius iconis particeps ſum factus à nobiliſsimo, atq; doctiſsimo, plenoq; humanitatis viro Daniele Barbaro olim Aquilegiæ Patriarcha vigilantiſsimo.

Concha ſquamoſa.

A

DE CONCHIS LONGIS. Cap. XLVII.

CONCHAS longas duas enumerat,& describit Rondeletius. Prior duabus magnis,& longis constat testis. Chamæglycimeridi similis est,sed testæ multò spissiores sunt,magis rugatæ,colore vario,in ambitu rubescente,in medio albescente, intus candido cum læuitate. Ex qua calx conficitur;& optima dentifricia ex eius cinere parantur. Altera, quam Concham longam Plinij Rondeletius existimat, quòd nulla sit hac longior, & strictior,testa est alba,aspera,lineis multis,& diuersis distincta. Qua parte replicatur,foramina multa habet,ordine disposita.Mõspelienses Cullier vocãt.frequenter iacentes reperiũtur in littore propè Massiliam.Hanc Bellonius Dactylum,seu Vnguem existimauit,sed falsò,vt rectè contra eum scripsit Rondeletius. Neq; enim audiendi sunt,qui his quinque vocibus,Aulo,Dactylo,Solene,Donace, & Concha longa, Plinium seorsum ad hunc piscem significandum vti volunt. Neq; illud rectè ab alijs scriptum est, Digitos Conchas longas vocari. Nam Plinius diuersis in locis de his locutus est, vt de diuersis rebus. Iecinoris doloribus,inquit,Scorpio marinus,in vino necatus,vt deinde bibatur:Conchæ longæ carnes ex mulso potæ,cum aqua pari modo,aut si febres sint,ex aqua mulsa. Deinde multò pòst: Mares alij Donacas,alij Aulos vocant;fæminas Onychas. Vrinam mouent mares:dulciores fæminæ sunt, & vnicolores. Verùm de hoc Plinij loco quid Rondeletius,& ego sentiamus postea planiùs exponemus. His longis Conchis Zoographus eam speciem adnumerat,quæ in dulcibus aquis reperitur: cuius testam altera eius parte interna expressam exhibet,alteram nõ vidit: sed binas similes esse putat,& ginglymo articulari superficies externa scabra est,vt ait,qua dempta interior leuis candicat,Margaritiferæ Conchæ instar:& si bene,inquit memini,in his etiam Conchis Margaritas exiles inueniri aiunt.Ego quinque species longarum obseruaui,quarum quæ prima tabula exhibetur omnium maxima, meo iudicio vera Plinij Concha longa fuerit,colore est extrà albo,fuscoq; varia, intus ferè roseo colore:Animante suo prægnans est.In secunda tabula prima ea est,quam Rondeletius alteram constituit. hæc enim Gallis Collier à figura Cochlearis,quæ est in summitate,dicitur. Quinque digitorum est longitudine,latitudine pollicis. Testa est tota alba,lineisque multis transuersis,longisque distincta, qua parte replicatur,foramina multa habet,ordine disposita,vt in aure marina:quæ à natura fortassis facta sunt, vt aër ingregiatur perspirabilisque sit Concha. apparent enim hæc foramina interiora Conchæ penetrare, vt in eiusdẽ Conchæ interna parte secundo depicta loco videre licet. Secunda priori similis est, nisi quòd longè latior sit,foraminaq;plura in parte habeat superiori.parti internæ insunt quidam exigui sinus, in quibus animalcula latuisse aliquot verisimile est. Postrema minor superioribus est,sed nulla habet foramina.

Cullier.

Vnguis siue Dactylus Bellonij.

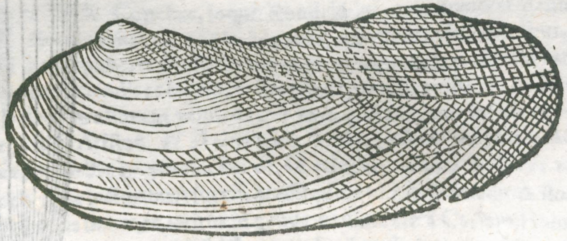
Lib.32.c.9

B

C

Concha longa Rondeletij.

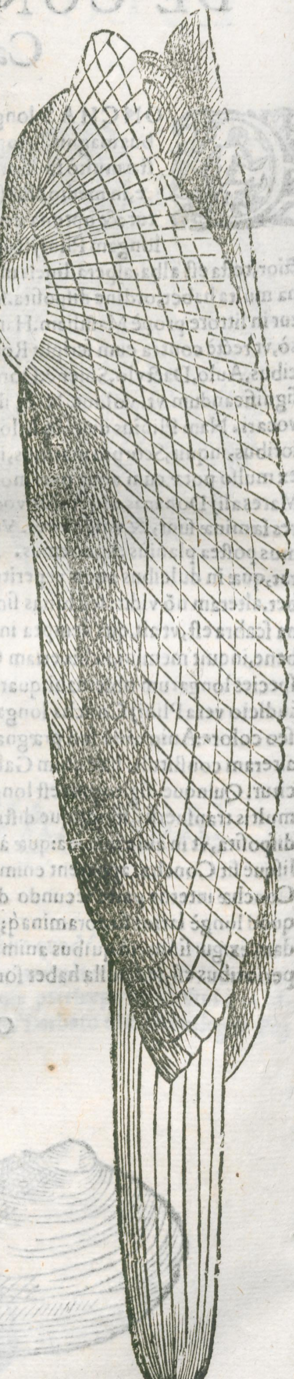
D

Concha

E

Concha vera Plinij cum animali.

Concha longa Zographi.

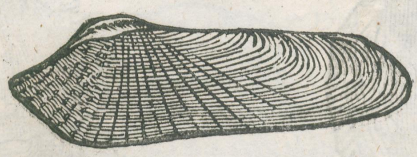
F

G

H

Conchæ longæ authoris aliæ.

1

2

3

4

DE CONCHA PICTORVM. Cap. XLVIII.

D INTER Conchas, inquit Rondeletius, eam numerat Aristoteles, qua pictores vtebantur non in diluendis, aut asseruandis coloribus, ad quam rem hodie pictores Musculorum testis vtuntur: sed cuius testæ radebãtur, quòd conficiendis coloribus vtiles essent, ne quis existimet ex interno corpore saniem aliquam veluti ex Purpureis, aut Buccinis infecturę, vel picturæ vtilẽ colligi. Verba sunt Aristot. Ὧ δὲ οἱ γραφεῖς Ὀστρέῳ χρῶνται παχεῖ τε πολὺ ὑπερβάλλει, καὶ ἔξωθεν τοῦτο τὸ ἄνθος ἐπιγίνεται. εἰσὶ δὲ τὰ τοιαῦτα μάλιστα περὶ τοὺς τόπους τοὺς περὶ Καρίαν. Concha quæ pictoribus vsui est, crassitudine plurimũ excedit: & florem illum non intra testam, sed foris habet, reperitur id genus maximè circa Cariam. Huiusmodi est Cõcha, quam hìc proponimus, testis spissis, intus læuibus, foris inæqualibus, & asperis, Cinnabaris, aut Sandarachæ colore, figura Spondylorum, aut minorum Ostreorum. Hanc accepi à Guilielmo du Choul Allobrogum pręfecto. Hæc Rondeletius. Ego aliam addo vnà cùm animali depictam à Daniele Barbaro Patriarcha Aquilegiensi, mihi missam, cuius testa est musco obsita.

Histor. 5. c. 15.

Concha pictorum Rondeletij. Conchæ pictoriæ ſimilis muſco obducta.

DE CONCHA CORALLINA Rondel. Cap. XLIX.

CONCHÆ ſupradictæ (nimirum pictorum) ſimiles eſt hæc, quæ in mari noſtro reperitur, colore ſcilicet. rubra enim eſt, corallũ planè imitata, vnde Corallinam nũcupauimus, figurà diſſimilis: externa enim teſtarum parte Pectinẽ refert: niſi quòd hæc ſtriata non eſt, ſed lineis tantùm aſpera, & tuberculis rubris inæqualis, intus læuiſſima, cãdidi marmoris colore. Spõdylorum modo colligãtur teſtę vinculo nigro: tenues ſunt, ſed ſatis duræ. Caro dura, odore viroſo, ſapore ſalſo. Raro reperitur hæc Concha, & vix niſi poſt diutinos Auſtri flatus, & Caniculæ exortum in littus eijciatur. Simillima niſi eadem eſt, à me appoſita: quæ verò ſecũdo loco picta eſt ex eodem genere eſt, cæterùm echinata, ac velut foraminibus peruia. Poſtrema pronè item, & ſupinè picta, cum Rondeletij Concha eadem eſt, intus nimirum candida, extra coralli modo rubra.

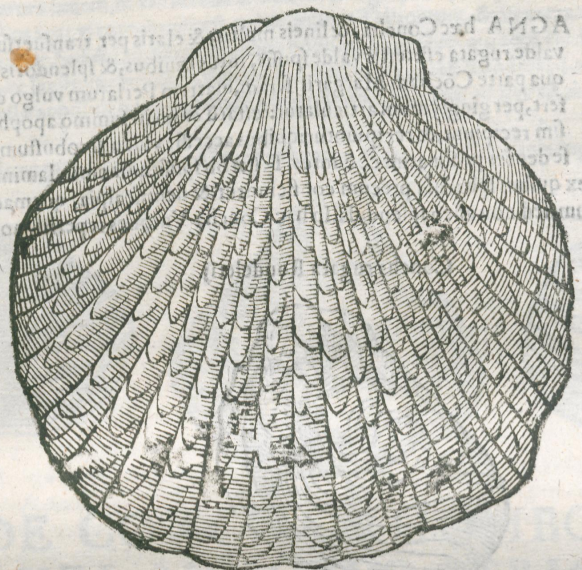
Concha corallina Rondeletij. Concha corallina noſtra. Concha corallina aſpera.

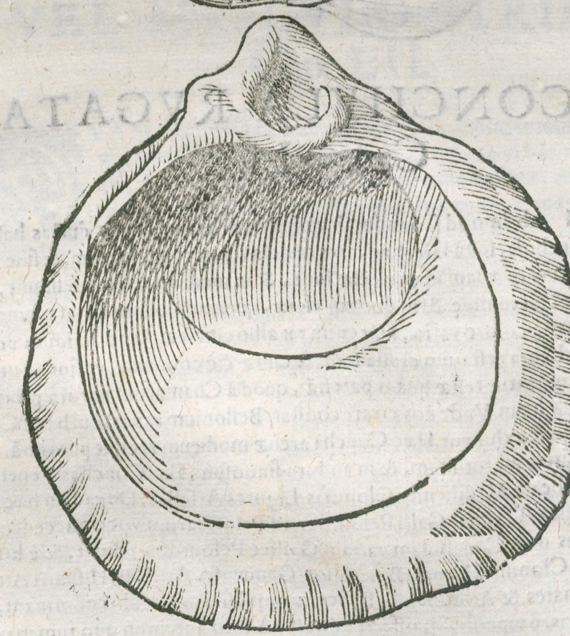

Concha corallina tuberculis rubris inuersa parte candida, & ora purpurea.

E

DE CONCHA RVGATA, IDEM. Cap. L.

MAGNA hæc Concha, & lineis multis, & elatis per transuersum ductis, valde rugata est: testis valde spissis, intus læuibus, & splendoris argentei, qua parte Cõcham Margaritiferam, matrem Perlarum vulgo dictam refert, per ginglymum articulatur: testarũ enim in summo apophyses vicissim recipiunt, & recipiuntur: quibus accessit vinculũ robustum, dicas esse dentes pectinatim coeũtes. Testæ ob spissitudinem in laminas, & frusta dissecantur, ex quibus sphærula precum conficiuntur, & dentiscalpia, quemadmodum ex matre Perlarum, sed non adeo splendida. In hac Concha Vniones reperiri, non dubito.

F

Concha rugata Rondeletij.

G

DE CONCHVLA RVGATA. Cap. LI.

NON ab imo ad summum, inquit Rondeletius, lineas ductas habet hæc Conchula, sed à latere ad latus multas veluti rugas sparsim, & sine ordine: quarum quædam imperfectæ sunt, & in mediam testam desinunt. Testæ non sunt tumidę, & in dorsum elatæ, quemadmodum striatæ omnes, sed depressę colore vario, sunt enim ex albo cinereæ, & ad liuidum accedentes. Labra testarum crassa sunt, & tam arctè connexa, vt sine vi non aperiantur, faciliusq; rumpantur testæ quàm patefiãt, quod à Chamarum natura prorsus alienum est, quarum testæ hiant. Vnde eos errare constat (Bellonium taxat) qui hanc Conchulam pro Chamepeloride exhibent. Hæc Concha arenæ modicum recipit per rimã. aquam fugit ore quod illic situm est, rotũdum, & in ambitu sinuosum. Has Conchas Veneti Biuerones, & Piuerones vocant, Massilienses Clonissas, Ligures Arsellas. De eadem hæc Bellonius. Regias aut basilicas Chamas Galli Pelourdes, ad Peloridarum vocem accedentes dixerunt (Rondeletius mox Conchulam variam Gallicè Pelourde nominat, & è luto erui scribit) Massilienses Clonissas, Veneti Bueronos, Genuenses Arsellas, Hispani Armillas: Anconitani, Rauennates, & Ariminenses Pauerazos, quasi pauperculos nominant, quòd illic nimium popularis, pauperibusq; offerri solita sit. A luto autem, in quo tum manibus, tum retibus euerruntur, nomen habent: πηλὸς enim lutum est (Reprehendit hanc etymologiam Rondeletius, vt postea audiemus.) Alij dictas à Peloro monte Siciliæ volunt. Differt autem à Calcinellis (Chamis piperatis) quod turbinatiori, & grandiori corpore consistent. Calcinellæ enim (quæ & Biuerazæ dicuntur) compressiore sunt forma, testa translucida, ac multò quàm Chamæleios teneriores. Media autem est inter asperã, & læuem constitutione, & natura. nõ enim ita horret vt aspera: neq; ita glabrescit vt lęuis. albo pręterea,

Vt à Calcinellis differant.

H

ac fuluo

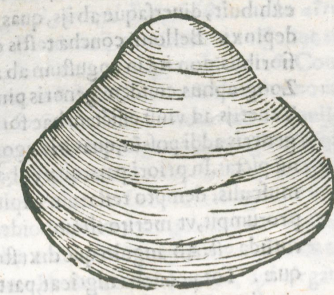
A ac fuluo emblemate distinguitur: vnde Capparozolam (Chamam leuem quoque Cappa-
rozolam vulgò dici, alibi scribit, quę quidem Venetijs Cappæ grossæ, & Rozzolæ vulgò
dicuntur, ab eruditis quibusdam illic Pelorides existimantur, & à Gręcorum vulgo hodie
ὀρυκταὶ dicuntur, hoc est fossiles. nam in fundo, seu limo maris à fodientibus eruuntur.
Testam earum læuem, & albam esse arbitratur Zoographus (dici puto, quòd ex rubro sub-
fulua sit. Eius autem caro durior est quàm læuium Tellinarum, & Peuarazarum. Emollire
aluum traditur. Sed & Diphilus copiosum bonumque succum gignere tradit, & stomacho
gratum, nec facilè excerni. Hæc Bellonius. Conchulæ rugatæ Rondeletij, aut eandem, aut
planè similē apposuit hanc depictam Zoographus. Ex eodem genere est, à me adiecta alia.

Conchula rugata Rond.

B

Concha rugata nostra.

Conchula rugata Zoographi.

DE CONCHA RHOMBOIDE, VEL MVSCVLO STRIATO.

Cap. LII.

C QVAM hìc modò ex eodem Rondeletio repræsentamus, Veneti Mussolo vocant; Græcorum vulgus Calagnone, apud Monspelienses ἀνώνυμος est. Falsò Βάλανον quidam (Bellonium intelligit) vocant: nam nihil similitudinis cum quernis glandibus habet; neque in saxorum rimis nascitur, quod temerè nonnulli asserunt, neq; testa læui contecta est, neq; huius caro tenera est, neq; palato grata, quod de balanis scripsit Athenæus, sed dura, virus olens, atq; insuauis. Opinionem etiam eorum, qui Spondylum appellant, satis refellit testarum cōnexus: de quo in Spondylis dicemus. Huius nomen nullum equidem apud veteres reperijt: quare musculum striatū rectè dici posse putat, quod testa sit musculorum marinorum testæ simili, sed spissiore, ac firmiore. Præterea pars, qua cohęrēt testæ, recta est, ferè veluti in musculis, altera parte rotunda: recta ferè inquā, dempto testarum capite, quod in angulum satis prominet, vt figuram rhomboidem satis aptè tota testa repræsentet, vnde còncham rhomboidem propriè appellari posse putat. Ab angulo capitis testarum ducūtur paruæ striæ, aliæ rectæ, aliæ obliquæ. Tota Concha nigricat. Dura est admodum carne, si cum alijs musculis comparetur. Rara est hæc concha; quòd in alto mari degat. Hęc ex Rondeletio. Bellonius, vt dixi, balanū Græcis dici ait, Latinis glandem. Balanos (inquit) in genere testatorum annumerauit Aristoteles. Nascuntur vt Thytya, circa rimas, cauernasque saxorum, quibus multum adhærent, immobilesque sunt, testa læui contecti. Vulgus Græcum Calognones vocat: Veneti (apud quos frequentes sunt) Moussolos, dum fortasse mytulos dicere student: Sunt enim his satis similes. Porrò quercinæ glandis formam habēt, vnde & balani, & glandes Græcis, ac Latinis dicti. Sunt qui Spondylos Latinis vocari putent. Plinius verò ad diuersa anima-

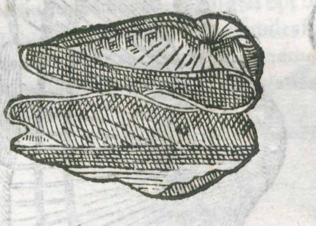
Cōtra Bellonium.

Balanum non esse.

Spondylum non esse.

Concha rhomboides Rondeletij.

D

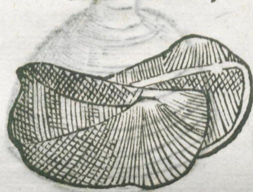
Nominis ratio.

Balani vt nascantur.

lia verumq; nomen transfert. Columella inter concharum genera annumerat. Paulus cō-chacum genus condylos vocari ſcribit, quos tu fortaſſis Spondylos dixeris. Athen. à locis (inquit) ſortiti ſunt diſcrimina balani: quandoquidem in Aegypto optimi gignūtur, & ſuauiſſimi, tenelli, oriq;, ac ventriculo grati: qui & ſuccum, & alimentum præſtant copioſum. Decoctum eorum (vt prodit Xenocrates) aluum ciet: qui verò ſaxuis non adhæreſcunt, acres ſunt, ac medicamentoſi, magiſque aluum perturbant; atque vrinam minus concitant. Galenus eos in cibo præcipuè commendat, qui eò loci proueniunt, vbi aquę marinæ admiſcetur fluuiatilis, ſaxiſque adhærent. ij namque (inquit) dulces, & habiliores, plenioreſque copioſum præbent ſuccum, quo & abundè nutriunt, aluumq; promouent, ori, ac ſtomacho pergrati, tenerioremq; habent carnem, & vrinam cient. Hæc Bellonius, quorum ea, quæ ex Xenocrate, ac Galeno recitat, referenda ſunt ad veros balanos, de quibus nos poſteà. Iconem verò Bellonij omiſimus nequaquam, quia, vt vides, diſſimilis eſt illi quam Rondeletius exhibuit, diuerſaque ab ijs, quas ego hic à me obſeruatas depinxi. Bellonij concha teſtis eſt breuioribus, & obtuſioribus, non ita in anguſtum ab altera parte excuntibus. Zoographus eiuſdem generis pinxit hanc etiam cōcham Venetijs ad viuū effictam hac forma. Conchis iſtiuſmodi generis addi poſsūt, quas hic ego addidi à nemine etiamnū pictas. In priori pars, quæ cohæret teſtæ, recta eſt, vt in muſculis, dempto teſtarum capite, quod in angulū ſatis prorumpit, vt merito rhomboides dici queat, altera pars rotūda eſt. Ab angulo quē dixi ſtriæ ſunt, & rectę, & obliquæ. Tota concha nigricat, partim ferruginea eſt: intus candicat. Picta eſt pars conuexa, & concaua. Alia minor eſt, ſubhirſuta in quodam loco more muſculorū, cæterò excepta magnitudine ſuperiori ferè ſimilis. Addidi prætcrea bina alia Concharum rhomboidum genera, coloris ferruginei, ferè ad roſeum inclinantis: vtraque etiam hirſuta eſt, prior autē vndiquaque, altera inferiùs tantummodo: priori plures ſunt faſciæ nigricantes: in altera tres tantū, eæque ferrugineæ: poſtremò in capite differentia eſt penes magnitudinem, vt pictura repræſentat.

Icon Bellonij diſsimilis à Rondeletij.

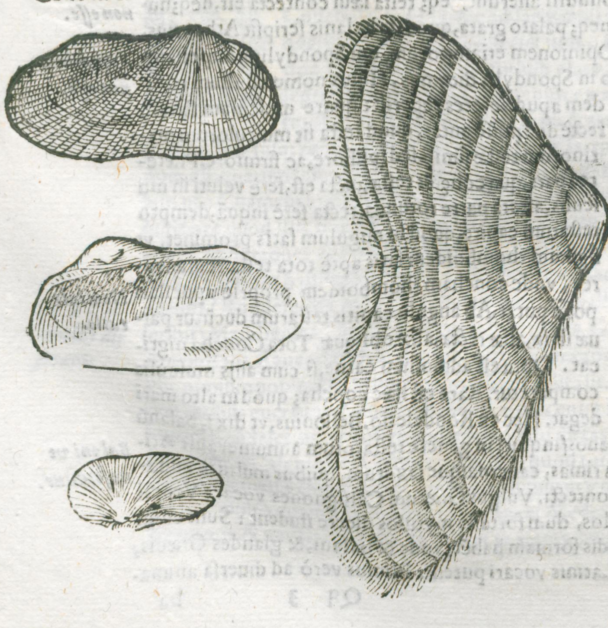
Balanus Bellonij.

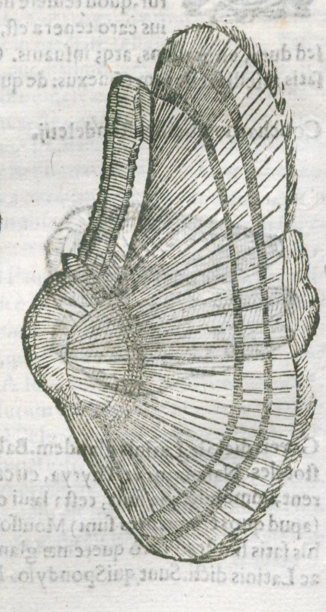
Concha rhomboides Zographi.

Conchæ Rhomboides noſtræ.

Concha rhomboides noſtra alia hirſutior.

A

DE CONCHIS LÆVIBVS. Cap. LIII.

POST Conchas asperas, striatas, rugatas, quas iam executi sumus, agit Rondeletius de læuibus, & non striatis, quoniam communis præceptor Aristoteles eas eo modo distinxerit, diuiseritque. Ἔτι δ᾽ αὐτῶν (inquit) τῶν ὀστράκων διαφοραὶ πρὸς ἄλληλα εἰσι, τὰ μὲν γὰρ λειόστρακά ἐστιν, ὥσπερ σωλὴν, καὶ μύες, καὶ κόγχαι ἔνιαι αἱ καλούμεναι γαλάδες. Τὰ δὲ τραχέα οἷον τὰ λιμνόστρεα καὶ πίννα, καὶ γένη κόγχων ἔνια, καὶ κήρυκες· καὶ τούτων τὰ μὲν ῥαβδωτά ἐστιν οἷον κτεὶς, καὶ κόγχων τι γένος, τὰ δὲ ἀρράβδωτα, οἷον αἵ τε πίνναι, καὶ κόγχων τι γένος. Quem locum Gaza iuditio Rondeletij non satis expressit hoc modo: Ipsarum etiam testarum magna varietas: nam aliæ læues, vt vngues, Mytuli, & Concharum quædam, quas galadas appellant: Aliæ scabræ, vt Ostreæ, Pinnæ, & Conchæ nonnullæ, & Buccina; quædam etiam pectinatim diuisę, vt Pectunculi, & Concharum nonnullæ. Aristoteles testas diuidit in læues, & asperas, in virgatas, & non virgatas. Sunt igitur (inquit Rondeletius) testæ quædam asperæ, & non virgatę, vt pinnarum testæ. Sunt quædam asperæ, & virgatæ, vt Pectinum testæ, quare sic vertendum fuerat: Testarum magna est varietas, aliæ enim læues sunt, vt vngues, Mytuli, & Conchæ quædam, quæ galades nominantur: quædam asperæ, vt Limnostrea & Pinnę, & Conchæ nonnullæ. Et asperarum quidem aliæ sunt virgatæ, vt Pecten, aliæ non virgatæ, vt Pinna. Hactenus Aristoteles, qui virgatas testas appellat, non simplicibus lineis, aut tuberculis, sed virgis elatis, & strijs asperis, de quibus, & de alijs aliter asperis iam diximus. Læuium inter se differentia est à magnitudine, & paruitate, à crassitudine, & tenuitate testæ, à colore. Quædam enim totæ nigræ sunt, quædam albæ, quædam nigris lineis distinctæ, aliæ purpureas, transuersas, & rectas lineas habent: de quibus deinceps.

Lib. 4. Hist. cap. 4.

B

Cōcharum diuisio.

Gazæ lapsus.

Læuiū differentia.

C

DE CONCHA GALADE, ET CONCHA NIGRA ROND. Cap. LIV.

CONCHÆ γαλάδες (inquit) Latinum nomen nullum inuenerunt, quare Gaza Latino (Græco potiùs) nomine vsus est. Has inter læues numerat Aristoteles, vt superiori capite protulimus, fortasse à lacteo colore dictæ sunt γαλάδες. Sunt enim candidissimæ, maximæ, & læuissimæ. Nonnullæ parum purpurascentes, quædam flauescentes reperiuntur, sed intus omnes candidissimæ sunt. Caro alba est, dura, concoctu difficilis, succum crassū gignit, ius ex his aluum mouet, si per se coquantur, vel sine multæ aquæ admistione. Satis rarò capitur. His Conchas nigras opponimus, quas propria pictura non egere existimauimus, quòd superioribus planè similes sint, nisi quod intus, & foris nigricant; caro quoque minus candida est. Vtraque non admodum concaua est, & testa vna cauitate sua alterius apophysim recipiente firmi colligantur. Hæc ille posita hàc icone.

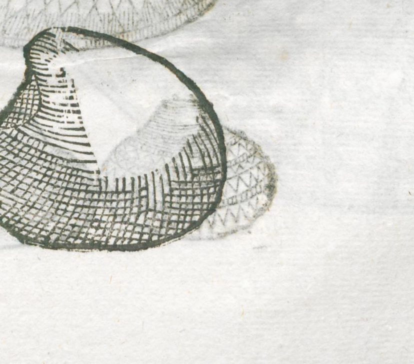
Etymon.

Color.

Caro.

D

Concha galades Rondeletij.

DE

DE CONCHA FASCIATA EIVSDEM. Cap. LV.

SVPERIORIBVS duabus similis est Concha, quam hìc repræsentamus ex eodem Rõdeletio, nisi quòd paulò latior est, quod læuibus videtur peculiare. Præcipuè quinq; veluti fascias latas à latere ad latus ductas habet, ijs similes, quibus puellæ nostræ (inquit) capillum redimire solent, quas vittes appellant, idest, vittam, vnde & hanc Concham coquille vittade nuncupãt. Inde Latinè fasciatam vocauimus, nõ ineptè, vt arbitror. Testa est admodum læui, dura, marmorea. Hæc succo, & substantia à superioribus non differt: Huic similem planè adiungimus, quam ob id peculiariter non depinximus. Differt tantùm lineis purpurascentibus, quas per transuersum ductas habet à summo ad imum, alias partim flauescentes, partim albas, intus tota violacea est. Testa est læuissima, si qua sit alia, tenuis: Vna linea caua alterius testæ longam apophysim excipit, & sic arctè colligantur. Sic ille. Adieci hìc duas alias icones. Prior nullam habet asperitatem, & vndiquaque leuis est, candida, sed nigerrimis fascijs adornata, vt pictura indicat. Altera Concha siue fortè chama tota candicat, fascias habet tres nigricantes, vt icon demonstrat. Huc deinq; pertinent tres istæ postremæ, quarum binæ roseo, subceruleo, & albo variant, & velut denticulos inter zonas habent violaceos. Tertia denticulis carens, ab vno latere coloris est ferruginei, cætera cinerea, strijs, & fascijs fuscis.

Etymon.

Concha fasciata Rondeletij.

Concha fasciata authoris prima.

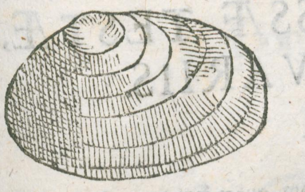
Concha fasciata authoris secunda.

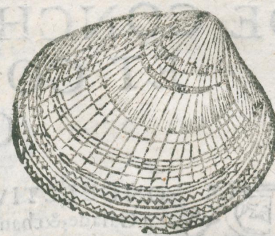
Conchæ fasciatæ authoris aliæ.

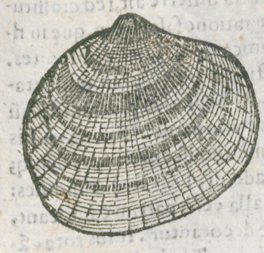
Concha crassæ testæ Rondel.

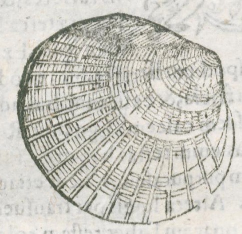
Concha fasciata nostra quinta.

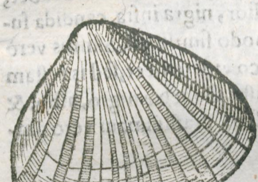
Concha fasciata nostra prima.

Concha fasciata nostra sexta.

Concha fasciata nostra secunda.

Concha fasciata nostra septima.

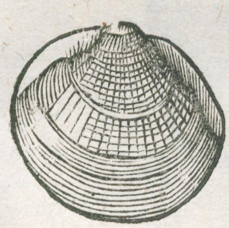
Concha fasciata nostra tertia.

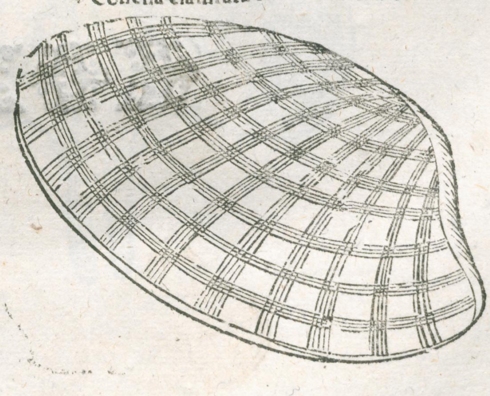
Concha clathrata crassa testa.

Concha fasciata nostra quarta.

Concha clathrata crassa testa maior.

E

DE CONCHA CRASSÆ TESTÆ, ET CONCHIS VARIIS. Cap. LVI

RONDELETIVS eiuſcemodi Cõcham, quam iam ex eo depinximus à Galade, & chama aſpera, neq; vita aut ſubſtãtia differre ait, ſed craſſitudine tantùm teſtarum: differunt tamen etiam ratione faſciarum, quę in illis rariores, & latiores ſunt, in his plures, & vnica tantũ linea conſtantes. Hæ præterea lineis aliquot à latere ductis diſtinctæ ſunt, nihilominus tamen leues. Ex his vſtis, & in cinerem redactis Rondeletius præſtantiſſimũ antiſpodium fieri ſcribit, quòd in Spodij veri vicem commodè vſurpatur. Fieriq; ex his dentifricia, & exſiccantibus admodum medicamentis vtiliſſimè admiſcentur; fieri deniq; ex iiſdem calcem. Ego huic Rondeletij figurę quinque alias addidi, licet ferè diſſimiles: craſſas enim teſtas habens. Prior faſcias habet nigras, interualla verò partim candicant, partim purpuraſcunt, ſicut etiam lineæ quædam eodem colore decorantur. Intus tota cã-dicat. Altera lineis per tranſuerſum ductis, nigris: intus candida. Tertia denſam admodũ, & opacam habet teſtam colore nigro in ſuperiori, & anguſtiori parte: cætero ſubrubet, & ad ferrugineum vergit. Quarta multò præcedentibus craſſior, nigra infra, candida ſuprà: faſciæ infra denticulatæ ſunt. Quinta ſecundæ quodammodo ſimilis eſt. Similis verò in primis Rondeletij iconi eſt muſculus eiuſdem, vt proprio loco videre licet, ſed is teſtam habet tenuem, & ſubtilem. Craſſas etiam teſtas habent binæ iſtæ Conchæ nigro, albo, & ſubrubeo variæ, vti quoque iſtæc clathrata, colore ferè ſubroſeo: craſſiſſimam verò omnium clathrata poſtremò colore tota ferrugineo.

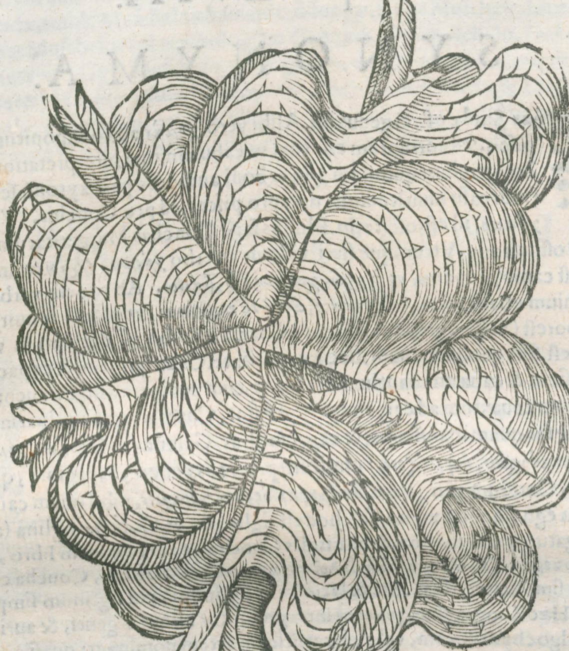
F

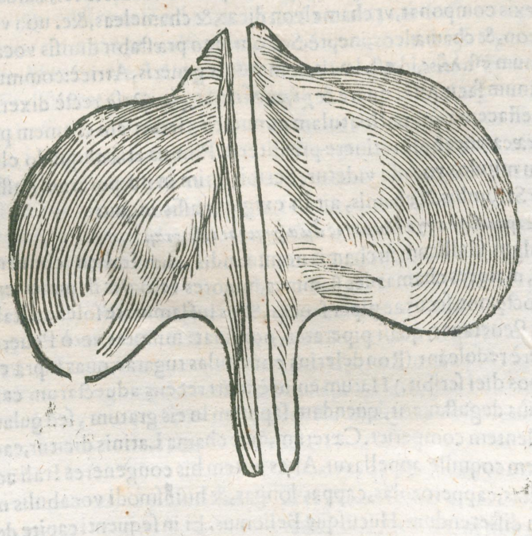
DE CONCHA TENVIS TESTÆ. Cap. LVII.

G

TENVIS teſtæ Concham nominare libuit eiuſcemodi Concham à teſtæ tenuitate, ac fragilitate. Genuenſibus Datteri dicuntur, fortè quod Dactylorum more inuicem hæreãt. Vnde ex Mytulorum genere eſſe apparet. Extra colore ſunt fœdo, lutulento, cinereo, intus argenti modo reſplendent. Pinguntur hìc aliquot inuicem adhærentes, atque vna ſeparatim aperta, quo modo alas auium exprimunt. Debeo hoc Conchæ genus Bernardo Caſtelletto Genuenſi, cuius viri humanitatem, & indefeſſam ſtudioſos iuuandi voluntatem nunquam ſatis laudare poſſum.

Concha tenuis testæ.

DE CHAMIS IN GENERE.
Cap. LVIII.

SYNONYMA.

Nominis ratio.

Χήμη Suidæ ostrei genus est. Alibi verò χημὰς ab eo exponitur ὁ ἰχθυς, id est, piscis, sed corruptum esse tum vocabulum, tum interpretationem arbitratur Zoographus: quoniam χήμας boni authores paroxytonũ scribunt in accusandi casu multitudinis, non pro pisce, sed pro Conchis. Varino χήμη, est χάσμη, id est, oscitatio. Plinius sanè Conchas Margaritarum pandere se dixit, quadam ossitatione. Vtrumque fieri videtur à verbo χαίνειν. Αχάω enim, χῶ, quod est χωρῶ (hoc est capio) fit χαίνω, vt à χρῶ, χραίνω; ῥῶ, ῥαίνω. Ab eodem verbo χῶ fit secundum Eustathium etiam χήμη, τὸ ὄστρακον, ἀπὸ τοῦ κεχηνέναι, vt patet (inquit) ex Athenæo. Sed videri potest (vt Zographus iudicat) Chama à verbo χῶ deriuari in vtrauis significatione: hoc est, siue quoniam hiant, siue à capacitate. Caua quidem, & capacia omnia, hiare videntur: sicut & caua animantium ora hiant, cùm accipere aliquid auent: & licet Conchæ omnes, tum cauæ, tum ad capiendum aptæ sint, Chamis tamen priuatim hoc nominis contigit, fortè tanquam maiusculis, & capacioribus. Galenus in Glossis, χήμην χηραμίδα, τὴν κοιλοτέραν κόγχην, καὶ μείζονα: nimirum pro vasis genere, capaciore, quàm Concha communis sit. Cæterùm pro χηραμίδα (χηραμὸς, vel χηραμὶς, nihil quàm cauernam significat) legerim ego (inquit) κεραμίδα, hoc est figlinam, vt Concha figlina (à figulo facta) maior intelligatur, quàm marina, & naturalis Concha, nam in eodem libro, sic habet Galenus, κόγχην κεραμίδα, οὐδὲν πλέον δηλοῖ τῆς κεραμίδος: hoc est, Concha ceramis idem, quod ceramis simpliciter sonat. Sic & latinè vas figlinum, aut figlinum simpliciter dicas, nihil interest. Hæc Zoographus. χημείαν interpretantur aliqui argenti, & auri præparationem, quam vulgo chymisticam, vel alchymisticam artem nominant: quasi à chymis, & liquoribus quos parat, nomen hoc tulerit. Sed χημεία cum ἦτα habeat in prima, aliunde dicta fuerit, fortè quòd vasis illis, quæ vulgò crucibula nominant, fundendis metallis idonea, subinde vtatur. Hæc enim χήπας, & χήμας κεραμίδας vocari. Latinè efferri potest Chama, aut Chama, aut Cheme, & diminutiuum, chamula; vt à Concha conchula. Apud Plinium composita videntur chameleos, chamepeloris, &c. quæ quidem Græca sunt, & Græcis in compositione non vsitata, quod si quis ita voluerit vti, casus obliquos etiam ex integrè innexis componat, vt chameleon dicat, & chameleas, &c. non vt quidam recentiores chameleon, & chamæleos, ineptè. Sed omnino præstabit diuisis vocabulis efferre. Chama fœmininum est. λεῖος, id est, læuis, communis generis, Atticè: communiter masculinum est, & fęmininum facit λεία. quare & χήμη λεῖος, & χήμη ἡ λεία rectè dixeris. Gaza non modò Chamā testaceum animal hiatulam conuertit, sed etiam chamem piscem alicubi similiter. Nos Græca vocabula retinere præstiterit. Plinius etiā aliquādo clusiles, mordacesq; Conchas ceu mitulos vocasse videtur. Scribit enim in purpurarum nassis eas inesse, quod Oppianus de Strombis, & chamis, ait. In exiguis nassis inquit:

Pro Vasis genere.

Concha ceramis.

χημεία.

Chameleos, Chamepeloris.

Hiatula.

Στρόμβους συγκέλσαντες ἅμα χήμησι τίθενται.

Bellonius vulgus Gallicum in chamis nominandis, cum Italico conuenire tradit: siquidē nostri, inquit, maiores chamas des flammes, minores verò des flammettes nominant, quòd cum iure incoctę, non secus ac piper fauces, & os inflammare soleant. Italicum vulgus maiores chamas Peuerazas, quasi piperatas, nominat: minores verò Peueronos, quod piper haud tantoperè redoleant. (Rondeletius conchulas rugatas, quas suprà exhibuimus, à Venetis Piueronos dici scribit.) Harum enim è mari recens aduectarum carnem quicunque paulò liberaliùs degustauerit, quendam saporem in eis gratum, sed gulam prouocantem, ac piper redolentem comperiet. Cæterùm, quæ chama Latinis dicitur, eadem Latinis cappa, Gallis autem coquille appellatur. Alias autem his congeneres Itali addito cognomento cappas sanctas, capperozolas, cappas longas, & huiusmodi vocabulis nominant, de quibus est seorsim disserendum. Hucusque Bellonius. Et in sequenti capite de piperata chama rursum: Chamam piperatam Veneti Beuerazas, vel peuerazas vocant ad discrimen maiorum, quas Biueronos appellant. Sed si vel Beuerazę, vel peuerazæ dicuntur, quod fauces

Chamæ peuerazæ vnde dictæ.

inflan-

A inflammment, & piper redoleant, vt ille vult, cur est itaque, quod pipere condiantur? hoc
enim esset oleum addere igni: quamobrem ita dictas puto, quòd piper pro condimento, eis
adhibeatur. Zoographus Germanicè Muscheln dici posse ait: attamen id nomen nimium
patere: contrahi autem, si differentiam addamus, ita vt Conchæ propriè dictæ, cognomi-
nentur rotundæ, runde Muscheln: chamæ verò longæ, lange Muscheln. Licereque & Italos
imitari, Pfeffer Muscheln: vel etymologiam Græcam, Gynmuscheln, (vel euphoniæ gra-
tia, n in m mutando, Gym Muscheln,) nam gynen, vel ghinen nobis, inquit, hiare est, ver-
bum (vt apparet) à Græco χάινειν desumptum. Spartianus Ostreas, & Liostreas cùm dixit
in Heliogabalo, chamas tracheas, & chamas leas intellexit, inquit Hermolaus, etiamsi li-
thostreæ scriptum erat: id ex Athenæo sumitur, qui ait, chamas tracheas Ostrea quandoq;
dictitata.

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA.

B

SVPER Chamarum diuersitate hæc omnia nobis reliquit Aelianus: Cha-
mæ marinæ, & variæ, & multiplices sunt: aliæ asperæ, aliæ leues; quædam
digitorũ compressu confringũtur: aliæ vel saxo ægrè conterũtur. Quædã
ipsarũ nigerrimæ sunt, nõnullæ argẽtei coloris similitudinẽ gerere vidẽtur,
aliæ vtroq; colore mixto insignes. Ac quemadmodum earum est varium,
& multiplex genus, sic multas, & diuersas sedes habent. Quædam enim in
littoribus dispersę, iacent in arena, vel in limo quiescunt. nonnullæ sub algam subijciun-
tur, aliæ in limo commorantur: alię saxis tanquam mordicus adhærent. Aestiuo tempore,
cùm incipit messis, in Istrico mari gregatim natant, & leuiter feruntur, cùm ante id tempus
sua sibi molę graues efferri non possent. Euri, Boreæ, & Austri idcirco fugientes sunt, quòd
eos ventos ferre non possint. Contrà ex tranquillo mari mirifica voluptate afficiuntur, &
Fauonij mollibus auris afflari gaudent: eamque ob rem in latebras abditæ, & suis conni-
uentes testis, cùm à tempestatibus mare sentiunt conquiescere. & Fauoniũ flare, tum reli-
C ctis sedibus, ad summam maris aquam natant, & apertis testis eminent, (sic tanquam, vel
sponsæ è thalamis prodeunt, vel rosæ ad Solis radios exporrectæ ex inuolucris, seu calyci-
bus suis erumpant) & quiescentes ventum expectant placidum, ac secundum, qui si con-
tigerit, alteram Concham substernentes, alteram erigentes, hac pro velo, illa pro naui ad
nauigandum vtuntur, vt si eas procul videas, sic per tanquillum mare natantes, classem
nauium existimes. Quòd si nauem ad se accedere sentiunt, aut belluæ impetum, aut va-
lentioris piscis natatione, metu perculsæ, cõtractis vno impetu testis, frequentes delabun-
tur, & occultantur. Hæc omnia Aelianus. Athenæus quoque varias differentias ponit in
tertio, Hicesius, Erasistratus (inquit) Chamarum alias dicit vocari asperas, alias regias;
asperas quidem mali esse succi, pauci excrementi, facilè excerni, ipsis pro esca eos vti, qui
purpuras piscantur, Læuium autem præstantiæ differentias magnitudine æstimari. Et ali-
quantò pòst ex Diphilo: Chamarum crassiorum (χημῶν δὲ τῶν παχειτῶν) quæ paruæ sunt,
& tenui carne (Ostrea vocantur) stomacho gratæ sunt, & excretu faciles. Crassas verò, quas
& regias, & pelorias appellant, multũ nutriunt, difficile excernuntur, boni sunt succi, sto-
macho conueniunt, pręsertim magnæ. Priore loco chamæ in asperas, & regias diuiduntur;
D videnturq; læues pro regijs accipi. Posteriore in crassas paruas, & crassas magnas, quæ cum
læuibus eædem videntur. A Plinio species hæ numerantur, Chametrachea, chameleos,
chamæpelorides, generis varietate distantes, & rotunditate, chamæglycymerides. Ronde-
letius ita distinguit; vt chamarum aliæ lęues sint, aliæ asperæ. Læuibus chamæpelorides, &
chamæglycymerides subiungit. Quid verò chamis sit proprium, quo à Conchis, quibus in
multis similes sunt, distinguantur, sic inquirit idem Rondeletius. Athenæus, τῶν δὲ χημῶν
μνημονέυει Ἴων ὁ χῖος ἐν Επιδημίαις, καὶ ἴσως ἔτως ὠνόμασαι τὰ κογχύλια παρὰ τὸ κεχη-
νέναι: id est, Chamarum meminit Ion Chius in Epidemijs, quæ fortassis χῆμαι à Græcis no-
minatæ sunt ἀπὸ τῦ κεχηνέναι, id est, ab hiando. Id etymum secuti quidam Hiatulas latinè
appellant: sed cùm eadem voce etiã channæ nuncupentur, quæ à Chamis maximè distãt,
vt in priore operis nostri parte ostendimus, tutius esse puto Græca appellatione vti, Plinij
exemplo, à quo chamæ nominantur, & chamæpelorides, & chamætracheæ, atque aliæ
eiusdem generis. Chamæ igitur, etsi Concharum generi subsint, hoc tamen à cæteris Con-

Lib. 15. c. 12.

Chamarũ varietas.

Gregatim natant.

Vẽtos quos nã fugiant

Cautio, & sagacitas naturæ.

Differentię ex Athenæo.

Differentię secundum Rondeletium.

Chamæ nomen à Latinis vsurpãdum.

chis diſtabunt, quod ſemper hiant, & teſtas apertas habent. Quod ad formam earum attinet, cum tanta ſit earum varietas, & tam parum certas, & diſtinctas notas nobis ſuper eis veteres relinquerint, doctiſſimus Rōdeletius, certi aliquid de ijs velle ſtatuere, perdifficile eſſe rectè quidem iudicauit, cæterùm nō erat propterea temeritatis, ac immodeſtiæ accu-

Bellonius defenditur

ſandus Bellonius, quem (vt ſolet) tacitè mordet, quòd pro chamis Conchas ſpeciatim dictas vſurparit: nam & veterum quidam id fecere, vt Galenus in gloſſis, κόγχον, τὴν κόγχην, τὴν χήμην, dixit: idque Varinus repetit: apud quem aliàs etiam, quemadmodum quoque apud Heſychium Conchas inuenio interpretari χήμας. Idem Rondeletius in capite de chameleia: Chamas eaſdem eſſe cum læuibus Conchis, quæ γαλάδες dicuntur, falſum eſſe ait, quoniam Ariſtoteles (cuius verba ſuprà citauimus) à Conchis chamas ſeiunxit. Sed Ariſtotelem aliquis dixerit (inquit Zoographus) Conchas à chamis diſtinxiſſe quidem, ſed ſpecie potiùs, quàm genere, & nihil prohibere, idem nomen tum generi toti, tum ſpeciei ſub eo vni attribui, vt inualidum hoc Rondeletij argumentum ſit. Cùm itaque vix vnam nobis notam reliquerint antiqui, qua chamas in Conchis diſtinguas, Marcellus Virgilius Græcè, & Latinè peritiſſimus in ſuis in Dioſcoridem commentarijs, ab ijs abſtinuit, earundem diſtinctiones peritioribus relinquens. In genere (inquit) minorum oſtreorum chamæ ſunt, tanta cùm alijs affinitate, vt facilè in antiquis ſcriptoribus confundatur earū hiſtoria. Nihil difficilius in tota huiuſmodi rerum commentatione, quàm in appellationibus his concordem veterum hiſtoriam oſtendere. Ob id peritioribus relinquemus. Hactenus Marcellus.

Hermolai laus.

Quapropter minimè etiam miratur Hermolaum Rondeletius, virum optimarum rerū cognitione præſtātem in ſuis in eundem Dioſcoridem corollarijs de oſtreis, & conchylijs pauciſſima ſcripſiſſe, copia, & varietate eorum, vt opinatur, deterritum. Ego

A Conchis oris hiantibus diſcerni Chamas

à Conchis, hiantibus oris diſcerni chamas exiſtimem, cuius opinionis quoque fuiſſe videtur Andreas Matthiolus; qui ſic nobis de eiſdem ſcriptum reliquit: Quanquam chama inter cætera Conchyliorū genera longa deſcriptione ab Athenæo referuntur: nihilominus tamen tot huiuſmodi teſtaceorum habentur ſpecies, vt nō facilè ſit eas inter ſe diſtinguere. Cæterùm præter cæteras Conchas id ſibi peculiare aſciuere chamæ, quod plerumq; in littore hiantes inueniuntur. Idcirco eas rectè chamas dici poſſe putauerim, quæ in marinis oris, pandentes ſeſe, læui teſta contectæ reperiuntur. Harum quàmplurimas ipſe vidi in Adriatici littore. Verùm quoniam nulla alia facultate ſunt præditæ, præter eas, quibus & reliqua Concharum genera commendantur; ideo non eſt, vt plura de his dicamus. Hucuſque ille. Quemadmodum verò hient chamarum genera, in ſingularum ferè hiſtoria patebit.

VSVS IN CIBO.

Aluum, vt mouent.

CHAMÆ Epheſiæ commendantur ab Archeſtrato, vt & mituli (μύες) ab alijs: de quibus Hicebus: Mituli (inquit) Epheſij, & ſimiles eis ſucci bonitate, vt pectinibus præſtāt, ita inferiores ſunt chamis. Athenæus aluum ſimul, & vrinam ciere ſcribit è conchylijs præcipuè mitulos, oſtrea, pectines, chamas. Dioſcorides vrinæ non meminit, ſed chamarum, aliarumque conchularum in exigua aqua decoctarum vis aluum mouere ait, & cum vino aſſumi. Braſauolus chamas dicit eſſe paruas Conchas, quæ paſſim peueracæ vocantur; & ex his, vel tellinis (quæ vulgò peueracinæ) vel illis, quæ cauæ vulgò vocātur, circiter triginta in quatuor aquę vncijs ebulliri, vt ab ipſis aqua marina exeat, quæ aquæ miſcetur, poſtea cùm decoctæ fuerint, ius in cyathum fundi, & optimi vini dimidio cyatho addito, bibi: idemque ius ſolum ſine vino præſtare: atque id non ſolùm ratione ſalſedinis, vel aquæ marinæ, ſed quia concharum etiam ſubſtantia emollientem quandam naturam habet: Sic ferè ille.

A

DE CHAMIS IN SPETIE.

ET PRIMVM

DE LÆVI. Cap. LIX.

Descriptio. CHAMELEIA à testæ læuitate (inquit Rondeletius) nomen inuenit. Testa duplici constat, Conchis læuibus, quæ galades dicuntur, similis est. Ab his testarum fragilitate differt: digitorum enim compressu frangitur facilè, quod in Conchis, & pectinibus non euenit. Intus, & foris candidissimæ *Caro.* *Os.* sunt, caro quoq; intus candida, in qua duo foramina cernuntur: alterum os *Excrementi meatus.* est, alterum excrementi meatus, vtrumq; sinuosum est, vt dilatari, & constringi possit, hoc B ad attrahendum aquam, illud ad reijciendum excrementum. Habet & μήκωνα, vt Conchę *Papauer.* cæteræ. Latere magis protuberante semper hiat. In arena cum tellinis capitur, qua de causa *Vbi capiatur.* sępius aqua pura elui debet, ad arenam expurgandam, qua expurgata dulcis est, & tenera, alioqui vix edi potest. De eisdem Bellonius sic scripsit. Omnium Concharum albissimæ sunt, quas Chameleias Græci vocauerunt: Galadæ autem Aristoteli (vt reor) dicun- *Geladęque* tur (quam opinionē reprobat Rondeletius, cuius Concham Galaden suprà depinximus.) Tantam magnitudinem adipiscuntur in Oceano, vt quaternorum digitorum latitudinem, *Magnę in Oceano.* senorum verò longitudinem exuperent. Quæ res multò perspicacius innotescet ex ijs, qui à Diuorum Iacobi, aut Michaelis persolutis votis redeuntes, testas ea qua dixi magnitudine de suis pileis appendunt. Frequentiùs Romæ, quàm in quauis alia vrbe diuenduntur cum tellinis, ac pectinibus: magnitudine quidem iuglandis, corpore ferè orbiculari, glabro, fragili, pellucido, rotundo, labris, ac testa tenuibus, læuibus, non autem denticulatis. Facilè à calido tanguntur: quamobrem mox hiantes sua labra pandunt: quo fit vt parum diu absint à mari, quin exanimentur, læuique illisu frangantur: suam quoque aquam facilè amittunt, multasq; arenulas recipiunt, à quibus quod elui difficilè possunt, vulgò respuun- *Caparozas* C tur: Sed recentes, & adhuc viuæ, tellinis certè posthabendæ non sunt. Indiginæ caparozas, *Sedem mutant.* vel caparozolas vocant. Nam cappæ nomine Itali chamas intelligunt. Moueri autem a se chamęleias, ac sedem in littore mutare, compertum habeo, quæ res ei innotescet, qui has in vase aqua oppleto immerserit, quod Veneti plerumque faciunt, vt minus exanimes seruent, nève arenis conspurcentur, aut deteriore euadant. Aetius Dioscoridem, ac Galenum secutus, chamulas vocauit. Chamarum (inquit Dioscorides) conchularumque exigua aqua decoctarum ius, aluum ciet: quæ tamen appellatio non minus patet, quam Ostreorum. Omnia enim testa contecta comprehendit: quinetiam pro testa ipsa nonnunquam accipitur. Conchylia Plinius medicus lib. 5. c. 1. appellat. Nihil (inquit) ex eis, quod pingue *Conchylia.* est sumant, vt Isices, pectines, & Conchylia. Aetius lib. 2. Minorum (inquit) erinaceorum, & Conchularum, vetustorumq; gallorum iura ventrem deijciunt. Porro Conchylia quæ- *Ventrē deijciunt.* dam Herodotus in montibus Aegypti nasci, ac procreari tradit. Hucvsque Bellonius, sed *Conchylia in mōtibus Aegypti.* iconem non exhibet. Habebis itaque hìc prius chamen lęuē Rondeletij. Addo ego aliquot alias species, inter quas, priores candidæ sunt, ac inter eas prior quinque habet fascias, minutissimasque alias quasdam strias. Altera diaphana est, maioresq; habet strias. Eædem in D tertia magis sunt euidentes. In quarta striæ illæ non sunt transuersales, sed per longitudinem. Quę subinde datur, colore est nigro, altera subflauo, vtraq; lineis transuersalibus. Alię quoque tres albæ sunt. Earumque prior in summitate nonnihil possidet flauedinis, altera nonnihil coloris castanearum, tertia tota candida, ac diaphana. Addidi præterea multas alias admodum pusillas, quarum quatuor priores albæ sunt: sed aliæ crassioris testæ, aliæ tenuioris, aliæque diaphanæ, aliæ densæ. Inter quinque alias, quæ sequuntur, prima etiam albicat, & lineas habet admodum exiles eiusdem coloris; altera item alba oras habet castanei coloris, tertia lineas habet nigras: quarta Rondeletij chamam imitatur, sed minor est, & plures habet lineas: quinta castanei est coloris, cum fascijs quibusdā albis, vt icon ostendit. Quatuor aliæ, quæ insequuntur, non omnes etiam eiusdem sunt coloris. Prima enim, & secunda flauescunt, tertia, & quarta, albo nigroque variant. Postremi quaternarij duo lineas habent rectas more pectinum: duæ alteræ omnium postremæ albæ, eo modo, vt vides, variant,

Chamælea Rondeletij.

Chamælearum albarum quatuor differentiæ.

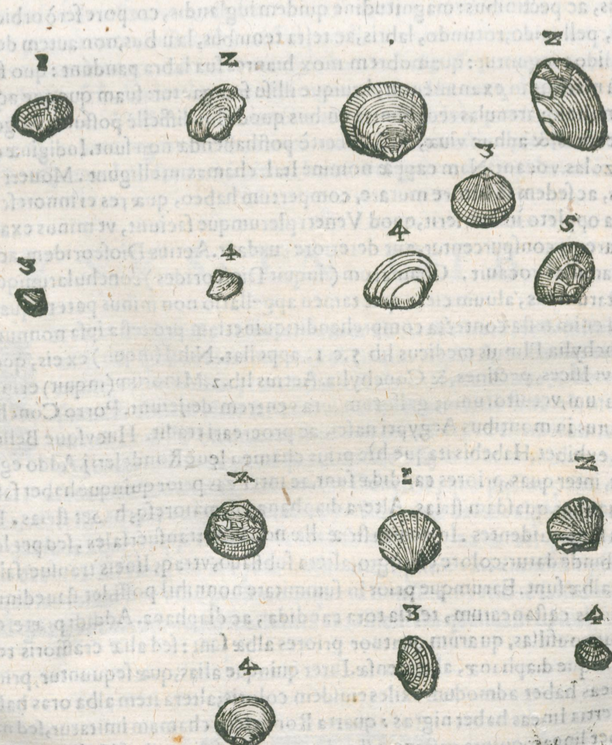
Chama nigra læuis: & altera subflaua.

Chamulæ paruæ tres differentiæ.

Chamulæ aliæ exiguæ.

A

DE CHAMA PIPERATA Bellonij. Cap. LX.

CHAMAM piperatam (inquit Bellonius) Veneti Beuerazas, vel Peuerazas vocant ad discrimen maiorum, quas Biueronos appellant. Palustre est concharum genus in cœno degens, quod Anconitani, & Rauennates chalenam, vel chalcenam, nomine à chamula detorto vocitant. Biueroni autem dicuntur, vel quòd ob piperis saporem sitim excitent (nos hoc redarguimus suprà) vel quòd illa perpetuò bibant, neque diù sine aqua seruari possint, atque in forum allatæ, & aquæ immersæ, geminam, atque oblongam exerant ligulam, vt cochleæ modo perpetuò sitientes moueri percipiantur. Supra modum fragiles habent testas, læues, ac compressas, non autem vt aliæ conchę orbiculares: verùm vsque adeo tenues, vt transpareant. Cardinibus non iunguntur inuicem infarctis, sed neruo, vt ostrea. Labra non habent crenata, sed læuia, magisque in rotunditatis ambitum circinnantur, quàm tellinæ.

Chalena, & chalcena.

Biueroni, vnde dicti.

Testa.

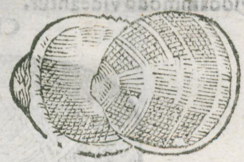
Labra.

B

DE CHAMA NIGRA, SIVE GLYcymeride eiusdem Bellonij. Cap. LXI.

EST & alia læuis Chama (inquit idem Bellonius) à cæteris hoc distans, quòd cùm læuis sit, tamen & robore testę cum aspera facilè certare potest. Clonissa quidem maior est, & plerunq; nigricat. Cardinibus quoque, quibus valuas cõiunctas habet, à prædictis etiã differt. Præterea non ita vt prima læuis in rotũditatem turbinatur, nec vt Peloris plana est. Crenas haud ita profundas in labris habet. Quum autẽ Aelianus in chamis quasdam esse nigras, ac reliqua genera alba esse protulit, hancque vnicam pro maiore testę parte nigricare videam, facilè mihi fuit conijcere, hanc Aeliani chamam esse, ac fortassis antiquorum glycymeridem. Nam & Peloride maior est, & dulcior: neque piperato gustu percipitur. Hactenus Bellonius. Cæterùm Rondeletius chamam nigrã à glycymeride distinguit, & lõgè alias quã Bellonius, chamas depinxit, vt iã patebit.

Chama glycymeris Bellonij.

Chama Æliani, & antiquorũ glycymeris.

C

DE CHAMA NIGRA Rondeletij. Cap. LXII.

AELIANVS Chamas marinas varias, & multiplices esse tradit: nam aliæ asperæ sunt, inquit, aliæ læues: & hæ quidem digitorum compressu confringuntur, illę verò vel ęgerrimè cõterentur. Quædam ipsarum nigerrimæ sunt: nonnullę argentei coloris similitudinẽ gerere videntur. Ac quemadmodum earum est varium, & multiplex genus, sic multas, & diuersas sedes habent. Ex his colligunt nonnulli (inquit Rondeletius) chamas pro Conchulis accepisse, quæ colorum varietate à sese distant, sed non rectè, vt ego quidem sentio: nã sunt vt conchulæ, ita chamæ variæ, albæ, nigrę, ex albo rubescẽtes, alię fractu faciles, alię difficiles. Idẽ de cochleis, & pectinibus verè dicitur. Quare ineptè fecerunt, qui Concham nigram (Bellonium taxat) pro chama nigra exhibuerunt, cùm conchæ rotundiores chamis esse soleant, neque hient; chamę verò testa sunt longiore, qualis chama nigra, quam hîc proponimus, testis oblongis, lęuibus, duris, spissisq; ac veluti marmoreis.

D

Chama nigra Rondeletij.

Contra Bellon.

DE CHAMA GLYCYMERIDE eiusdem. Cap. LXIII.

CHAMARVM generi γλυκομερίδες accedunt, Plinij, & Macrobij testimonijs. Chamæ glycymerides (inquit Plinius) quæ sunt maiores, quàm pelorides. Macrobius in cœna adijciali Lentuli flaminis appositas fuisse dixit, & ne quis easdē esse pelorides, & glycymeridas existimet, maiores scilicet chamas, legat Macrob. lib. 3. Saturnal. Ante cœnam, inquit, Echinos, ostreas crudas quantum vellent, peloridas, Spondylos, &c. Paulò pòst alia edulia enumerans, glycymeridas, vrticas, &c. Sunt autem glycymerides dictæ à dulcedine, vt opinor, quòd sapore sint dulci, minusq; salso, quàm reliquę. Sunt qui glycyameridas vocent, quasi ex dulci amaras. Quod si ita sit, compositum nomen ex Græco, & Latino fuerit, quam compositionem improbat Quintilianus. Glycymerides igitur chamæ sunt maiores, quàm pelorides testa oblonga, mytulorum fluuiatilium testæ modo, sed duriore, & spissiore, rugosa, nō tamen ob id aspera, ex albo ruffescente, carne & succi bonitate peloridi simi les. Easdem esse puto cum ijs, quas pelorides maiores Atheneus vocat. Hermolaus Barbarus conijcit apud Plinium post verba hęc, Chamęglycymerides, quæ sunt maiores, quàm Pelorides, pro colycia, siue coryphia, legendum corycia ex Athenæo, qui scribit Conchas quasdam à Macedonibus vocari κορύκυς, quas Athenienses κρεῖυς nominant. Sed vt apud Plinium legendum sit, non potes corycia ad chamas glycymeridas referre: sic enim Conchas asperas vocari scripsit ex Hegesandro Athenæus. Ἡγήσανδρος δ' ἐν ὑπομνήμασι τὰς τραχείας φησὶ κόγχας ὑπὸ τῶν Μακεδόνων κορύκυς καλεῖσθαι, ὑπὸ δ' Ἀθηναίων κρεῖυς. Hegesander in commentarijs, ait Conchas asperas à Macedonibus vocari corycos, ab Atheniensibus κρεῖυς, id est, arietinas. Hęc itaque ille exhibita hac icone; cui ego binas hasce addidi multo quidem maiores, sed cætera non multum dissimiles, quanquam capite differre quodammodo videantur.

Etymum. *Descriptio.*

Chama glycymeris Rondeletij.

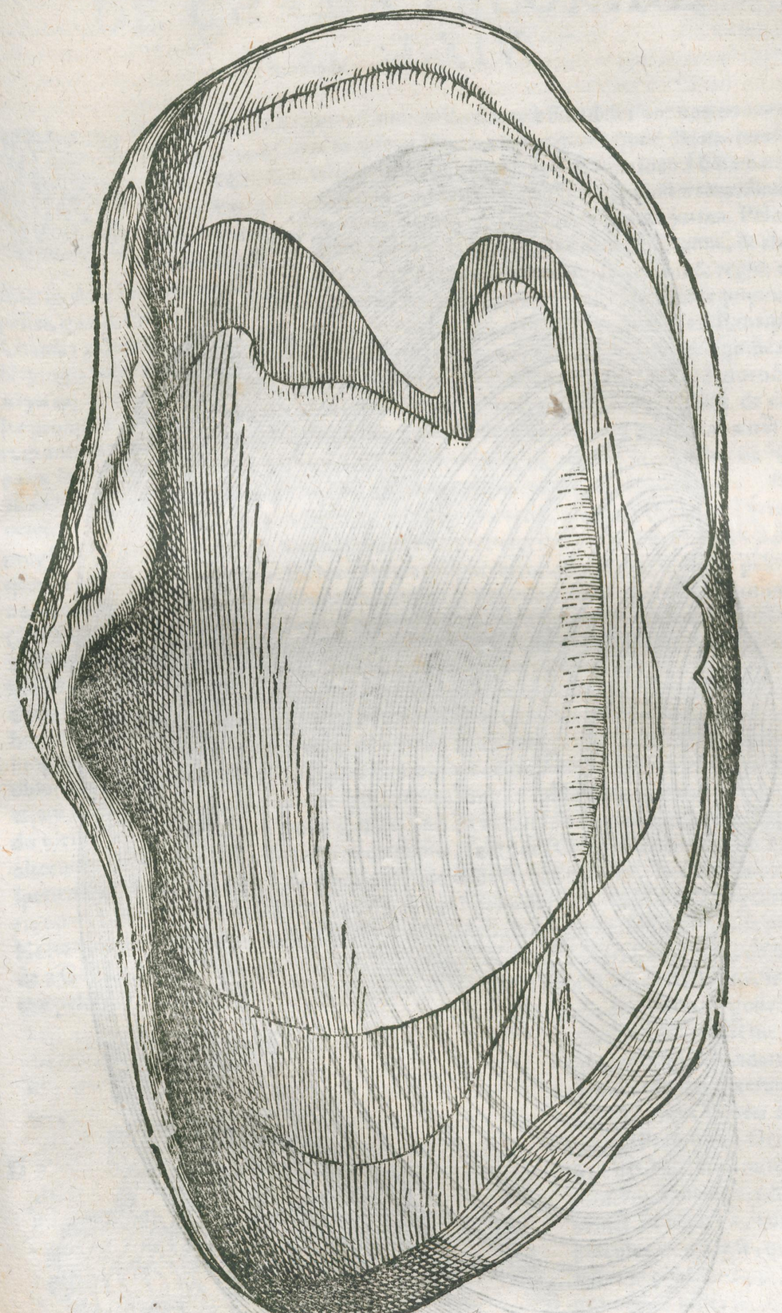

Chamæ glycymeridi similis, seu maiores mytuli species.

E F G D

Chamæ glycymeridis alterius authoris pars caua.

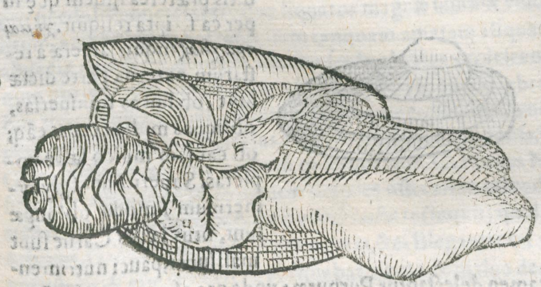
Chamæ glycymeridis alterius authoris pars conuexa.

DE CHAMA PELORIDE.
Cap. LXIV.

DE hoc Chamarum genere inter Bellonium, & Rondeletium non conuenit.
Ego quæ vterq; de eo scripsit, adferam, cùm preterea quod dicam, non ha-
beam. Peloridas Athenæus (inquit Rondeletius) vno loco à Chamarum
genere segregasse videtur ex sentẽtia fortasse Philylij. Αἱ δὲ πελωρίδες ὠνο-
μάσθησαν παρὰ τὸ πελώριον, μεῖζον γάρ ἐςὶ χήμης παρηλλαγμένον. Pelori-
des vocatæ sunt à dictione πελώριος: maiores enim sunt Chamis, & ab ijs
diuersæ. Alio loco ex Diphilo pelorias Chamas crassarum speciem facit, quas & regias ap-
pellat, quæ & maiores sunt. Chamas etiam Peloridas appellat Plinius. Hos sequimur ac
Chamas peloridas, siue pelorinas, à magnitudine dictas fuisse cũ veteribus existimamus,
id quoq; innuit Atheneus priore loco modò citato: nam πελώριον, siue πέλωρον significat τὸ
μέγα καὶ τεράσιον, id est, magnum, & prodigiosum. Vel dictæ sunt pelorides à Peloro Sici-
liæ promontorio, quòd iuxta illud pelorides optimæ reperiantur. Iulius Pollux de cibo-
rum antiquorum præstantia verba faciens. Ιςέον δὲ ὅτι παρὰ τοῖς παλαιοῖς ευδοκιμεῖν μύ-
ραινα ἐκ πορθε̃ καὶ μύραινα ταρτησία, καὶ θύννος τύριος, καὶ κεςρεὺς ἐκ σκιαθε. καὶ ἔριφος
ἐκ μήλε, καὶ κογχαι πελωρίναι, ὅθεν ἴσως καὶ νῦν καλεμέναι πελωρίδες ὠνομάσθησαν. Apud
veteres in pretio fuit muræna ex freto, & muræna Tartesia, placebat thynnus Tyrius; &
mugil ex Sciatho, hœdus ex Melo, Conchæ etiam Pelorinæ, vnde forte nomen adeptæ
quæ nunc pelorides vocantur. Ex his apparet insignis error eorum, qui scribunt peloridas
nomen habere à luto, in quo tum manibus, tum retibus euertuntur: pilos enim lutum est,
(sic enim scripta verba reperio) πηλὸς quidem lutum est, a quo πηλωρίδας, & πηλωρίας di-
xisse oportuerat, nõ πελωρίδας, & πελωρίας, & πελωρίνας, sicuti omnes extulerũt. Preterea
illud è memoria exciderat, aut fortasse ne legerant quidem, quod scripsit Aristotel. Con-
chas, Chamas, Pectines, Vngues, locis arenosis prouenire, non cænosis. Sed omissis omni-
bus rem ipsam depingamus. Chama peloris duabus Conchis constat, quæ nunquam ita
iunguntur, quin semper hient & viuo, & mortuo animante, etiam sine calidi contactu. Eæ
oblongæ sunt, & læues, ex albo purpurascentes, in medio connexæ. Caro intus alba est, quæ
etiam cõtracta tota testa vix capi potest, extenta longior multò est, rotunda, spissa, puden-
do virili non absimilis, digiti medij crassitudine. In extremo altero foramina duo apparẽt,
alterum oris est, rotundum, alterum excrementi. Santones Conchæ strictæ, & non hiantis
speciem palourde appellant, quæ vox à peloride deducta esse videtur. Sed ea chama pelo-
ris non est, cùm magna non sit, neq; hiet. Caro peloridis dura est, ob id difficile excernitur.
Hactenus ille: Palourde autem Santonum est Conchula rugata Bellonij. Estq; alia pelour
de a Gallis ad mare mediterraneum dicta, nimirum Cõchula varia Rondeletij, cuius cha
mæ peloridis hic iconem exhibuimus ab eo mutuatam: item aliam ex Bellonio, sed toto
cælo diuersam, Regias, & basi-
licas chamas (inquit hic) Galli
Pelourdes, ad Peloridarum vo-
cem accedentes dixerunt, Mas-
silia clonissas, Veneti Biuero-
nos, vel Piueronos, Genuenses
Arsellas Hispani Armillas, An-
conitani, Rauennates, & Arimi-
nenses Pouerazos, quasi pau-
perculos nominant, quòd illic
nimium popularis, pauperibus-
que offerri solita sit. A luto au-
tem in quo tum manibus, tum
retibus euertuntur, nomen ha-
bent: pilos enim lutũ est. (Hoc
etymum Rondeletius reprehendit.) Alij dictas à Peloro monte Ciliciæ volunt. Differunt
autem à Calcinellis, quòd turbinatiori, & grandiori corpore constent. Calcinellæ enim
(quæ & Beueraze dicuntur) compressiore sunt forma, testa translucida, ac multò quam
Chameleios

Chama Peloris Rondeletij.

Copiosum fuccum generant. Coquendi modus. [partly bled through from facing page]

Segregatæ à Camis. Vnde dictæ.

Error quorundam.

Lib. 5. Histor. c. 5.

Descriptio. Testa. Caro.

Foramina oris, & excrementi.

Palourde Santonum. Caro.

A Calcinellis, ut differant.

Cameleios teneriores. Media autem eſt inter aſperam, & læuem conſtitutione, & natura. E
Non enim ita horret, vt aſpera, neq; ita glabreſcit vt læuis: albo præterea, ac fuluo emblemate diſtinguitur: vnde caparozolam dici puto, quòd ex rubra ſubfulua ſit. Eius autem caro durior eſt, quàm læuium Tellinarum, & Peuarazarum. Em ollire aluum traditur. Sed & Diphilus copioſum bonumque ſuccum gignere tradit, & ſtomacho gratum, nec facilè excerni. Sic Bellonius. Seruant autem idem nomen apud nos Rauennâ delatæ, eduntur q; in aqua elixæ vnà cùm petroſelino, & pipere, additoq; cum iure pane inferuntur, grataeq; quidem ſunt, ſed lutum, vel arena obſtat, quominus ſapor reſpondeat. Labra earum ſunt craſſiuſcula, & tam arctè connexa, vt niſi vi aperiantur, & ſæpè etiam rumpantur prius quàm os aperiant.

Copioſum ſuccum generant.

Coquendi modus.

Chama peloris Bellonij.

Concha rugata, vulgi Pauarazzo.

F

DE CHAMA ASPERA. Cap. LXV.

A læui quid differat.

CHAMA trachea authore eodem Bellonio, valuas eodem modo quo læuis tornatas habet, eſtq; rotunditate penè orbiculari cõſtructa: hoc tamen inter ſe differunt, quòd illa læui quidem teſta, hæc verò, aſpera claudatur, Pectinis modo ſtriata: ſed Pecten rectas habet ſtrias, illa verò tranſuerſas, crebras, & profundas. Dura eſt admodum Chamarum aſperiorum teſta, ſi cum leuibus cõferatur. Ea enim non niſi valido ictu confringi poteſt cum tamen aliorum ferè omnium læuium debili digitorum compreſſu aperiri poſſit. Chama G præterea trachea in arena circa littora reperitur: extremas enim iniurias ob teſtam duriorem minus reformidat. Labra haudquaquam in gyrum (vt pecten) denticulata, ſed Mytulorum more læuia habet, mouetur q; vt limax, vt eius Concham nonnunquam profundiùs ſaburrantem conſpexerimus. Fortibus namque ſpondylis conſtat, quibus teſtas mouendo etiam per arenam lumbricorum more conſcendit. Quamobrem Icesius carnem eius duriuſculam, mali ſucci, parum nutrire, facilè excerni, maniſq; ſalſuginem referre pronunciauit. Diphilus autem ſtomacho gratam eſſe tradidit: cuius ego ſententiæ expertus facilè aſtipulor. Hæc itaq; Bellonius appoſita hac icone. Cæterùm Rondelet. longè aliam aſperã Chamam depinxit, qualem ſcilicet hìc quoque expreſſam ex eo damus, additis præterea iiſdem quæ ſuper ea ſcripta reliquit. χῆμαι τραχεῖαι (inquit) aſperæ a teſtarum externa parte dictæ H ſunt, ob lineas tranſuerſas, obliquas multas, cauas cãq; ob cauſam muſco ſæpè oppletas. Superiorum (glycymeridum) modo oblongæ ſunt, intus læues. Carne ſunt mali ſucci, pauci nutrimenti, ad excretionem facili, qua tamen delectantur Purpuræ; vnde pro eſca vtuntur ea Purpurarum piſcatores, vt antè ex Athenæo diximus. Simillima, niſi eadem cum Bellonij icone eſt quam nos adiecimus. Cum Rondeletij verò icone quodammodo conuenit ſecunda, & tertia in hac nouiſſima tabella expreſſæ: prima verò ex leuibus eſt.

Teſta.

In arena circa littora reperitur.

Caro.

Rondelet. icon.

Chama aſpera Belonij.

Chama aſpera Rondel.

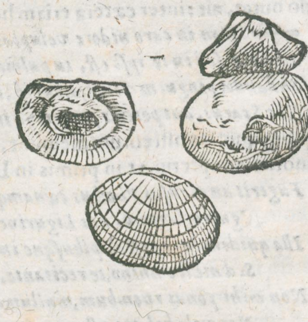

A

Concha rugata alia Bellonij, seu Chama aspera.

Chamæ striatæ species.

B

DE OSTREIS. Cap. LXVI.

QVANTI fecerint Romani Ostrea, & in quo honore fuerint, cùm illo-
rum res magnitudinis, atque luxuriæ teneret fastigium, nonnullis hîc ve-
terum scriptorum authoritatibus demonstrabo, antequam ad synony-
ma, naturamq; Ostreorum accedam. Fuere autem in tanta existimatio-
ne apud gulæ proceres, vt in remotissimas à mari regiones ligneis lacu-
bus apportarentur: Brundusioque in primis in Lucrinum lacum transfe-
rebantur, quia mirificè ibi pinguescebant. Plinius author est Sergium Oratam primũ om-
nium Ostrearum viuaria inuenisse in Briano, ætate L. Crassi oratoris ante Marsicum bel-
lũ: nec gulæ causa, sed auaritiæ, magna vectigalia tali ex ingenio suo percepisse, vt qui pri-
mus pensiles (inquit) inuenit balineas: ita mangonizatas subinde vendendo. Cæterùm
Valerius Maximus eundem Sergium luxuriæ exemplar summæ, non auaritiæ proposuit,
C de luxuria scribens: Caius Sergius Orata (inquit) pensilia balnea primus facere instituit:
quæ impensa leuibus initijs cœpta, ad suspensa calidæ aquæ tantùm non æquora penetra-
uit. Idẽ videlicet ne gulam Neptuni arbitrio subiectam haberet, peculiaria sibi maria ex-
cogitauit, æstuarijs sibi intercipiendo fluctus, pisciumque diuersos greges separatis molli-
bus includendo, vt nulla tam sęua tempestas incideret: qua non oneratæ mensæ varietate
pisciculorum abũdarent. Aedificijs etiam spaciosis, & excelsis, deserta ad tempus ora Lu-
crini lacus pressit: quo recentiore vsu conchyliorum frueretur, vbi dum se publicæ aquæ
cupidius immergit: Considij Publicani iudicium nactus est. In quo Lucius Crassus aduer-
sus illum causam agens, errare amicum suum Considium, dixit; quòd putaret Oratam re-
motum à lacu cariturum ostreis; namque ea, si inde petere nõ liceret, in tegulis repertu-
rum Huic nimirum magis Aesopus Tragœdus in adoptionem dare filium suum, quàm bo-
norum suorum hæredem relinquere debuit; non solum perditæ, sed etiam furiosæ luxuriæ
iuuenẽ, quem constat cantu commendabiles auiculas immanibus emptas pretijs, in cęna
pro ficedulis ponere: acetoque liquatos magnæ summæ vniones potionibus aspergere so-
litum. amplissimum patrimonium tanquam amaram aliquam sarcinam, quàm celerrimè
D abijcere cupiẽtem. quorum alterius senis, alterius adolescentis sectam secuti, longiùs ma-
num porrexerunt, neque enim vllum finitur vitium ibi, vbi oritur. Inde ab Oceani littori-
bus attracti pisces, inde infusæ culinis arce, censibusq; edendi, atque bibendi voluptas re-
perta est. Hæc omnia Valerius, ex quibus nõ auaritiæ causa, sed luxuriæ viuaria illa fecisse
Oratam discimus. quamobrem prosequamur. C. Plinius Nepos in primo doctissimarum
suarum epistolarum libro easdem delicias ostrearum ostendit, nam cùm Septimium Cla-
rum inuitasset ad cænam, & non venisset: At tu (inquit) apud nescio quem ostrea, vuluulas,
echinos, Gaditana maluisti, dabis pœnas, &c. Eleganter etiam M. Tullius in epist. 107. sese
qui ostreis, & murœnis facilè abstinebat, à beta, & malua deceptum esse dixit: & mulier, vt
Iuuenalis canit in sexta satyra:

Inguinis, & capitis, quæ sint discrimina nescit
Grandia, quæ medijs tam noctibus ostrea mordet.

Horatius quoque satyra in luxu perditos conscripta ostendens hominis sobrij, & fruga-
lis cen

Luxus veterum.

Viuaria Ostrearum quis primũ inuenerit.

Pẽsiles balneæ.

Lib 9. c. 1.

Aesopi tragœdi filij luxuria.

A beta, & malua decepti.

L. 2. Sat. 2.

lis censuram summis assentionibus esse probandam, luxuriosi verò prorsus abominãdam, vt cuius iudicium vnà cum corpore, & animo ita sit oppletum crapula, & oppressum, vt ad veri cognitionem sese nequeat erigere, dum nunc huc, nunc illuc eius sententia in palato gratificando nutet, ait; inter cætera etiam hoc:

—— Non in caro nidore voluptas
Summa, sed in te ipso est, tu pulmentaria quære
Sudando: pinguem vitijs, albumq́, nec ostrea,
Nec Scarus, aut poterit peregrina iuuare Lagois.

Martialis quoq; quoties ostreorum meminit, ea ferè semper cum alijs cibis enumerat, qui in haud minori erant pretio, vt in primis in Ligurinum scribens in tertio.

Fugerit an mensas Phœbus cœnamque Thyestæ
Ignoro: fugimus nos Ligurine tuam,
Illa quidem lauta est, dapibusque instructa superbis
Sed nihil omnino, te recitante, placet.
Non mihi ponas rhombum, mullumque bilibrem
Nec volo boletos, ostrea nolo: tace.

Pòst rursus eodem libro in Ponticum, qui cùm lata esset lex à Domitio, vt sublatis sportulis amici ad rectam cœnam vocarentur, hac lege coactus iam nõ dabat sportulam Martiali, sed inuitauit, apposuitque ei vilissimos cibos, sibi verò optimos; vnde conqueritur poëta, sic fraudem fieri legi, cùm non detur sportula, dari cœnam à Pontico non meliorem sportula, cùm tamen legem tulerit imperator, vt melius cænarent clientes, quàm olim solebãt acceptis sportulis: Canit itaque.

Cùm vocor ad cœnam, non tam venalis, vt ante
Cur mihi non eadem quæ tibi cœna datur?
Ostrea tu sumis stagno saturata Lucrino
Sumitur inciso mytulus ore mihi.
Sunt tibi boleti, fungos ego sume suillos,
Res tibi cum rhombo est, at mihi cum sparulo.
Aureus immodicis turtur te clunibus implet,
Ponitur in cauea mortua Pica mihi.
Cur sine te cœno, cùm tecum Pontice cœnem?
Sportula quod non est, prosit, edamus idem.

In septimo verò suorum etiam epigrammatum Papili munera, quia veneficus erat, ob veneni suspitionem spernit; Ea autem erant sumen, aper, lepus, boleti, mulli, & ostrea, qui omnes cibi apud ganeæ studiosos in summis habebantur honoribus, ac delicijs.

Cum Sexetani ponatur cauda lacerti
Et bene si cænas, conchis inuncta tibi est.
Sumen, aprum, leporem, boletos, ostrea, mullos
Mittis, habes cor nec Papile, nec genium.

Gulosi non sũt amici. Iam verò in nono in fictos inuectus amicos, atq; ollares, ostendere volens gulosos nõ posse esse amicos, quippe qui cibos, non fidem sectentur amicitiæ, canit,

Hunc quem cœna tibi, quem mensa parauit amicum,
Esse putas fida pectus amicitiæ?
Aprum amat, & mullos, & sumen, & ostrea: non te
Tam bene si cœnem, noster amicus eris.

Insuper libro duodecimo in Lentinum scribens, cuius gulam accusat, vtpotè qui febricitãs nullo genere deliciarum abstinebat, conquerebaturq; quòd febris nõ discederet: cui poëta respondet eam rectè agere, cùm tam opulentum, & delicatum dominum habeat.

Quare tam multis à te Lentine diebus
Non abeat febris, quæris & vsque gemis?
Gestatur tecum sella pariterque lauatur,
Cœnat boletos, ostrea, sumen, aprum.
Ebria Setino fit sæpe, & sæpe Falerno
Nec nisi post niueam Cæcuba potat aquam.
Circumfusa rosis, & nigra recumbit amomo,
Dormit & in pluma, purpureoque toro.
Cùm sic tam pulchrè, tam bellè viuat apud te
Ad Dammam potiùs vis tua febris eat?

A Tantoperè verò inhiabant ostreis Romani, vt Ouidius in fastis de aureo sæculo agens di-
xerit ceu quid admiratione dignum,

Ostreaq; in conchis tuta fuere suis.

innuens suo tempore minimè tuta esse, sed placere omnibus, ac summa ab omnibus indu-
stria nullibi nō in quocumq; tandem orbis angulo inquiri,& vbi ea negauerat natura, non
enim eadem fert omnia tellus, importari solere, quod non obscurè etiam docuit Dipnoso-
phista Athenæus, qui referente doctissimo Iouio tradidit Apicium nobilem parasitum, qui
superioris (Apitij) nomine appellari promeruit, vasis summa industria fabricatis ad Tra-
ianum in mediterraneis Mesopotamiæ contra Parthos bella gerentem, recentissima ostrea
detulisse. Apud eundem Athenæum alius parasitus nomine Dromeas interrogatus, in vr-
be an apud Chalcidem lautius pararetur conuiuium: respondit procemium Chalcidensis
cænæ gratius esse toto conuiuij in vrbe apparatu. Vocabat autem (inquit Athenæus) cænæ
procemium, δείπνου προοίμιον, copiam,& varietatem ostreorum. Eodemq; modo alius qui-
dam apud eundem: primum, inquit, ostrea vidi,& echinos: quæ quidem procemium sunt
δείπνου χαριέντως πεπρυτανευμένου. Macrobius præterea locuples testis est ostreorum vsum
fuisse in prima Romanorum cæna; nam & hoc apud eum inuenio: Quo die Lentulus flamen
B Martialis inauguratus est, cæna hæc fuit: Ante cęnam, echinos, ostreas cruda quantum vel-
lent, peloridas, spondylos, patinam ostrearum, &c. Quàm verò Tyberij principis palato
arriserint istiusmodi conchylia, colligere licebit ex Suetonio Tranquillo, qui attestatur
Tyberium Asellio Sabino sestertia ducenta donauisse pro dialogo, in quo boleti,& ficedu-
læ,& ostreæ,& Turdi certamen induxerat. Elegantissimè Plinius ironicῶs ait: Ex horto ple-
bei macellū quanto innocẽtiore victu? Mergi enim credo in profunda satius est,& ostreo-
rum genera naufragia exquiri. Deniq; Iuuenalis non incongruè canebat:

Dignus morte perit, cœnet licet ostrea centum
Gaurana, & Cosmi toto mergatur aheno.

Possim verò multa præterea ex authoribus classicis adferre, quæ ad ostreorū encomia per-
tinerent, sed quia hæc paucula satis esse posse confido, itaq; hìc vela contraham.

Lib. 6. fast.

Romani, vt ostreis inhiarint.

Cæna procemium quid Dromea parasito.

Lib. 3. Saturn. 13.

Tyberius vt ostreis delectaretur.

In Tyberio cap. 42.

Satyr. 8.

SYNONYMA.

C BIVALVIVM testa duriore contectorum maior pars authore Pet. Bel-
lonio, ostreæ, vel ostrea Latinis dicuntur. Sed ostrea pro genere vniuerso
testaceorum sumi Rondeletius docet, vt in superioribus, vbi de testatis in
genere egimus, videre licet, vbi etiam quid Græcis sit ὄστρεον, & ὄστρειον, sa-
tis superque scriptum à nobis est: non rarò in primis totum genus ostra-
codermorum cōplecti, sic enim, vt hoc hìc obiter inseramus, Suidas echi-
num θαλάττιον τὸ ὄστρεον esse tradit, & Hesychius ὄστρεα, τὰ κογχύλια, μυάκια, θαλάσσια.
Sicut autem Latini à testa testudinem: sic quoque Græci ὄστρεα ἀπὸ τοῦ ὀστρακου nominaue-
runt: quanquam Eustathius ab ὀστέον (quod est os, quòd testa veluti ossea tegatur)
abundante rho dictum cùm Varino velit. Græci nunc vulgò ἀσπρίδια vocant, Psellus ostri-
dia, interprete Valla, voce vt apparet, diminutiua. Inuenio etiam apud Hesychium Ὑπτα-
χὸς pro ostreo. Italis ostreghe dicuntur, Hispanis ostia de la mar. Galli, vt innomina-
tus quidam scribit, Oistres, & alicubi Ictre alle calle: sed communiter testante etiam
D Rondeletio Gallo Huistres vocant, Mompelienses priuatim Peires Ostres, Flandri, &
alij Germani inferiores Oesters, Angli non diuersa voce Oysters. Putat Zoographus apud
Belgas etiam ijterle vocabulum diminutiuum nonnunquam vsurpari: super quo nomi-
ne cum Belgam consulerem, respondebat, prorsus sibi esse incognitum, Albertus, ci-
tante Zoographo, alzum ex Auicenna interpretatur ostreum. Antiqui secundum Syl-
uaticum ostrea est, item Caugilen (Caugilel verò nominat Auicenna 2. 537. videtur
autem nomen corruptum à conchylijs.) item Latalus. Alibi etiam habet. Ostracorum, siue
conchyliorum, quædam sunt magna, quæ dicuntur Arabicè Barcòra, (hoc & Serapio ha-
bet:) quædā parua, quæ Arabicè dicuntur Sades (Sadaf quidem pro limace,& pro purpura
accipitur.) Alibi rursus canisis exponit ostrea; Auicenna verò alibi carusis habet. Et cani-
feties secundum veterem Auicennæ glossographum, & Gaugiel est species ostraci, idem
quoque Seigi interpretatur genus ostracorum, atque esse venereum. Latini ostreum
neutro genere, & ostream fœminino dicunt: Lucilius, Plinius, & Iuuenalis ostreum

Ostrea pro genere vniuerso testaceorum.

Etymon.

Aspridia.
Ostridia.

Alzum.
Antiqui.
Caugilen.
Latalus.
Barcora.

dixerunt,

dixerunt, item Varro citante Nonio; Non poſſe Oſtrea ſe Romæ præbère, & echinos: Lucilius. Quid? ego ſi cerno Oſtrea, cognorim fluuium, limum, ac cænam ſapere ipſum. Quo loco Nonius. Oſtrea (inquit) neutro genere. Sed idem quoque Lucilius in fæminino genere dixit:

Oſtrea nulla fuit, non purpura, nulla peloris.

Item alij; vt Plautus in Rudente:

Echinos, Lepades, Oſtreas, Balanos captamus.

Turpilius Demetrio: *Macta cooperta age in eras Oſtreas.* Et Varro: Nec Oſtrea illa magna capta quiuit palarum ſuſcitare. Afranius quoq; Oſtreas marinas dixit: Cicero in eodem genere vſus eſt. Tanquam poſſet (inquit) vel in tegulis proſeminare Oſtreas. Iſidorus verò diſtinctionem adfert hãc, vt Oſtrea in genere neutro, carnes in fęminino dicantur genere; quod ſanè vix ex ſuperioribus colligas. Qui volet tamen ita diſtinguere, poterit.

Li. 12. c. 6. Oſtreũ ab Oſtrea diſtinguitur.

GENVS. DIFFERENTIÆ. LOCVS. FORMA. DESCRIPTIO.

Teſta. Magnitudine.

OSTREÆ multorum (inquit Bellonius) ſunt generum, tum ipſo operculo nonnullis aſperiore, ac magis ſcabro, tum etiam ipſa magnitudine inter ſe diſſidentium. Grandes enim ſunt, quæ pelagiæ ex Oceano Lutetiam adferuntur. Sed cùm præ teſtę nimia mole ichthyopolas prægrauare ſoleant, neque longiùs in mediterranea loca deferri poſſint, carnoſam partem ſeiungunt, ac ſine teſtis mittere cõſueuerunt: quod raro, aut nuſquam in Græcia, rariſſimè in Italia fieri ſolet. Nam quæ à Brunduſio in Lucrinum lacum transferebantur, vt veluti dulcium aquarum gaudentes aduentu pingueſcerent, integræ cum teſtis diuendebantur. Diſcrimen autem Oſtreorum facere ſolent nationes, ac littora, vbi alibi, atque alibi meliora inueniantur. Optima ſunt, quę iuxta paludes, ac fluuios reperiuntur: maiora enim, dulciora, meliorisq; ſucci. Quæ verò ad littus marinum, aut inter ſaxa reperiuntur, vbi deeſt limi, aut aquæ dulcis copia, parua ſunt, dura, & guſtu amara, mordacia, cibo ingrata. Hucuſq; Bellonius. Rondeletius quoq; differentias ſumit à loco, à teſtarum varietate, à carnis ſubſtantia. Eſſe enim quædam, quæ in ſtagnis marinis naſcuntur, quædam in ipſo mari. Illa (inquit) λιμνόςρεα vocat Ariſtoteles, apud quem aliquoties λινόςρεα perperam legas pro λιμνόςρεα: quæ à loco nomen habent: Λίμνη enim ſtagnum ſignificat, vnde λιμνοθάλατται marina ſtagna à Galeno dicuntur. Gaza ſemper oſtrea, & oſtreas conuertit, non ſatis rectè meo quidem iuditio, cùm ſtagni oſtrea dicere debuiſſet: Hanc differentiam non omiſit Athenæus quum dicit: Τὰ δὲ ὄςρεα γεννᾶται μὲν ἐν ποταμοῖς, καὶ ἐν λίμναις, καὶ ἐν θαλάσσῃ. hoc eſt: procreantur oſtrea in fluuijs, in ſtagnis, & in mari: Ariſtoteles: Τὰ δὲ λιμνόςρεα καλούμενα, ὅπου ἂν βόρβορος ᾖ, ἐνταῦθα συνίσαται πρῶτον αὐτῶν ἡ ἀρχή. Limnoſtrea quæ vocantur, ibi primum ſui originem capiunt, vbi cænum eſt. Pluraq; ſunt loca, quibus Limnoſtreorum meminit Ariſtoteles. Quæ verò pro Limnoſtreis Rondeletius depingit, ex duabus teſtis componi ait modicè cõcauis, & parum in dorſum elatis, foris inequalibus, & aſperis, & in tenues laminas facilè ſectilibus, intus leuibus, candidis. Teſtas paruas eſſe, carnem mollem, ſuauẽ, concoctu facilem: maioremq; in his, quàm in alijs oſtreis, quorum teſtæ multò ampliores ſint. Huiuſmodi oſtreas eſſe in oſtijs Rhodani antiquis, ob immutatum Rhodani alueũ: vendique etiam huiuſmodi Lutetiæ ex Sequanæ oſtijs, & Burdigalæ. Cur verò dulciores ſint, in cauſa eſſe putat aquæ dulcis admiſtionem. Gaudent enim dulcibus aquis (inquit Plinius) & vbi plurimum influunt amnes, ideoq; pelagię paruæ ſunt, & rariores. Illud verò (inquit idem Rondeletius) diligentiùs excutiendum eſt, maiorané ſint pelagicis Oſtrea, quæ in ſtagnis marinis, aquiſvé ex dulci permiſtis proueniunt. Athenæus: Oſtrea naſcuntur in fluuijs, lacubus, & mari. Marina optima, quando lacus, aut fluuius ex proximo influit; tunc enim fiunt boni ſucci, maiora, dulciora.

Dulci aqua gaudent. Optima vbi.

A loco.

Lib. 3.

Lib 5. Hiſtor. c. 15.

Rondeletij Limnoſtr. qualia.

Oſtrea ſtagni marini Rondeletij.

Limnoſtr. cur dulciora alijs.

Li. 32. c. 6.

Marina quãdo optima.

A Ostrea hîc secundo loco posita, cum Rondeletij icone conuenit: altera D. Antonij Gigan-
cis Forosempronensis munere lectoribus communicata.

B

C

dulciora. Quæ verò in littoribus (πρὸς ἠόσι) & saxis limi, & aquæ dulcis expertibus gi-
D gnuntur, parua sunt, dura, acria (δηκτικά.) Verna, quæ capiuntur æstatis principio melio-
ra sunt, maris humore plena (πλήρη, θαλασσίζοντα legitur Græcè, Zoographus πλήρη hîc
fortè oportere interpretari ait plena, pro carnosis, vegetis, succulentis, idest, non siccis, nec
duris: θαλασσίζοντα verò ad saporem pertinere, quæ mare resipiant;) cum dulcedine ven-
triculo vtilia, aluo facilè deijciuntur. Loci igitur commoditas, & alimenti copia hæc O-
strea grandiora, & meliora efficit. His contraria, pelagia Ostrea, parua, & rara. Plinius cau-
sam hanc reddit: Grandescunt quidem syderis ratione maximè, vt in natura aquatilium
diximus. Sed priuatim circa initia æstatis multo lacte prægnantia, atque vbi sol penetrat
in vada. Hæc videtur causa, quare minora in alijs locis reperiantur: opacitas enim prohi-
bet incrementum, & tristitia minus appetunt cibos. Hæc ille, & rursus: Ostrea, quæ ne-
que in stagnis, neque in fluuiorum Ostijs, sed procul ab aquis dulcibus inueniuntur, ma-
rina, siue pelagia nominantur. Sunt persæpè magna, adeò vt in India pedalia sint. Quæ
ex Oceano Lutetiam deferuntur, sæpè multo maiora sunt ijs, quæ in nostro Mediterra-

Li. 32. c. 6.

Pelagia q̃ dicantur.

Magnitudo.

neo capiuntur; aliquando multa simul connexa, & supra se posita. Inter hæc repunt Scolopendræ, & vermes in canaliculis inclusi viuunt. Testæ foris sordidæ, & luto obductæ, ex crustis multis, siue laminis constantes, intus læues, & albæ; Caro mollis: circa eam E

Ostrea Rondel. marina.

Ostrea alia marina Zoographi.

fibræ multæ veluti fimbriam constituentes, eam aliquando ambiente purpureo crine, quæ præstantiæ nota est, authore Plinio: Addunt (inquit) peritiores notam, ambiente purpureo crine fibras, eoq; argumento generosa interpretantur, calliblephara appellantes. Nostra pallida sunt testa, alibi colore differunt. Variant coloribus ait Plinius, rufa in Hispania, fusca in Illyrico, nigra & carne, & testa Circæis. Talia nonnunquam venduntur Burdigalæ, Medokina à loco vicino Medoe appellato, allata. His caput nigrum est, caro minus candida. Palma mensarum diù illis tributa est, vt scribit Plinius: sunt & apud nos in pretio. Et quemadmodum diuersorum in procreandis Ostreis olim diuersæ erant laudes, quas prosequitur Plinius; ita nostro æuo cupediarum amatores Ostreorum censuram faciunt: sunt enim vt Horatij verbis vtar:

Colore variant.

G

Ostrea qui callent primo deprendere morsu,

& acria à dulcibus statim discernunt. Britannica omnibus præferunt, Santonica magis salsa, & acria iudicantur. Britannicis Burdigalensia succedũt, inter quæ Medokina, nigra, suauitate præcellunt: quemadmodum Circæa, quæ nigra sunt, ab Horatio commendantur:

Britannica optima.

Saty. 4.

Lubrica nascentes implent conchylia lunæ,
Sed non omne mare est generosa fertile testæ:
Murice Baiano melior Lucrina Peloris
Ostrea Circæis, Miseno oriuntur echini,
Pectinibus patulis iactat se molle Tarentum.

Plinij verò locus, quem citat Rondeletius in suum sensum, est iste: Dicemus & de nationibus, ne fraudentur gloria sua littora, sed dicemus aliena lingua, quæque peritissima huius censuræ in nostro æuo fuit. Sunt ergo Mutiani verba, quæ subijciam: Cyzicena maiora Lucrinis, dulciora Britannicis, suauiora Edulis (Getulicis Massarius) acriora Lepticis, pleniora Lucensibus, sicciora Coryphantenis, teneriora (tenuiora, Massarius) Istricis, candidiora Circeiensibus. Sed his neq; dulciora, neq; teneriora esse vlla compertum est. Sic Plinius. Abydena ostrea olim à ganeonibus celebrari solita memorat Clemens in Pædagogo: Inuenioq; apud Archistratum: Τοὺς μῦς Αἶνος ἔχει μεγάλους, ὄστρεα δ' Ἄβυδος, quod fortè Ennius poëta antiquissimus sic vertit:

H

Abydena Ostrea.

Mures sunt Aeni, aspra ostrea plurima Abydi.

Alibi Plinius Britannica non parum commendauit; inquiens. Nondum Britannica seruiebant littora, cùm (Sergius) Orata Lucrina (scilicet littora) nobilitabat: postea visum tanti in extrema Italia petere Brundusium Ostreas: ac ne lis esset inter duos sapores, nuper excogitatum, famem longæ aduectionis à Brundusio compascere in Lucrino. Polydorus Virgilius quoque Ostrea non alibi delicatiora, nec plura quàm in Anglia, siue Britannia esse scribit. Lucrinus verò laus omnium celeberrimus apud veteres est, quòd ibi Brundusio alijsque locis transferebantur, quia meliora fiebant, atque pinguescebant:

Britãnica.

Lucrinus lacus.

A gueſcebant: eorumque ibi nutritorum laudabiliora erant, quæ capiebantur, vbi dulcis admiſcetur aqua, maximeq; in dulci portu, qui nunc portus Phanarius appellatur, quem intrat amnis Acheron ex Acherusia palude profluens; vnde dicebat Martialis:

Oſtrea tu ſumis ſtagno ſaturata Lucrino.

Gaudent autem, vt ait Plinius, peregrinatione, transferrique in ignotas regiones. Atq; ita Brundusina in Auerno compaſta, & ſuum retinere ſuccum, & à Lucrino adoptari creduntur. Fortè etiam limoſus fuerit. Limoſa enim regio maximè idonea eſt Conchylijs, Muricibus, & Oſtreis, vt ait Columella. Eſt autem Lucrinus lacus Campaniæ) inquit Maſſarius) in ſinu Baiano contra Puteolos, propinquus, vt dixi, Auerno lacui, ita dictus à lucro propter multitudinem piſcium, qui ibi capiuntur. Apud Cumanos quoq; præſtantiſſima Oſtrea inueniri author eſt Strabo in quinto ſuæ geographiæ. Et in Helleſponto, phyco, id eſt alga nutriuntur dicente Ariſt. Iacobus Sanazarius, neſcio ex quo cecinit:

Peregrinatur.

Alga nutriri.

Oſtrea Miſenis pendentibus eruta ſaxis *Mille tibi miſi:*

nam Horatius Miſeno echinos oriri dicebat. & Oſtrea Lucrina vocauit: *Non me Lucrina iuuerint Conchylia.* Ita & alij. Petronius Arbiter. *——Lucrinis*

Eglo. 2.

B *Eruta littoribus vendunt Conchylia, cœnas*
Vt renouent per damna famem.

Poſthæc inuenta fuiſſe putat Britannica Maſſarius, eaq; Iuuenali Ruputina dici ab oppido littorali. Iuuenalis verſus ſunt:

Sat. 4.

—— Circeis nata forent, an
Lucrinum ad ſaxum, Ruputinouè edita fundo
Oſtrea callebat primo deprendere morſu.

Cælius Calcagninus in quinto ſuarum epiſtolarum ſuper differentijs, quæ à locis capiuntur, nõnulla hæc habet: Oſtreis ſuburbanis (circa Venetias) & Adriaticis (inquit) Bembus palmam dedit, qui forte idem de Oſtreis putauit, quod de Lupis inter duos pontes captis Romani exiſtimauerunt: quos ea ratione meliores, palatoq; aptiores pronuntiarunt, quòd propinqua illuuie, quæ ex cloacis, & foricis defluit, ſaginentur. Etſi non me fallat, Plinium Oſtrea neque in luto capta, neq; in arenoſis commendaſſe. Tametſi ego in Bembi gratiam, longè diuerſum putem an in luto, an in pingui pabulo quis capta dixerit. Illic ſpurca, & immunda, hìc pleniora habitioraq; efficiantur. Adde quòd in mari nata, aquis verò dulcibus educata, primo cenſu habentur. ex quo fit, vt optima iudicentur, quæ in ijs aluntur locis, quò flumina inuehuntur; qualia ſuburbana Venetæ vrbis videmus, quæ multis fluminibus alluuntur: quæ res poteſt Oſtrea reddere multò commendatiora. Hæc illa ſunt ſcilicet, quæ gloriam menſis pepererunt: quorum ſpondylus (ita carnem interiorem vocamus) plus habet calli. Hæc ſunt deniq; quæ vulgato prouerbio, viduarum cupedias appellauit antiquitas: Hæc Calcagninus: Extat & epiſtola Auſonij ſuper his Oſtreis ad Paulum, quam præterire nefas ſit:

Oſtrea ſuburbana cur meliora.
Lupi vbi meliores.

C

Spondylus quid in Oſtreo.

Oſtrea nobilium canis, ſumptuque nepotum
Cognita, diuerſoq; maris defoſſa profundo
Aut refugis nudata vadis, aut ſcrupea ſubter
Antra, & muriceis ſcopulorum merſa lacunis
Quæ viridis muſcus, quæ decolor alga recondit,
Quæ teſtis concreta ſuis, ceu ſaxa cohærent:
Quæ mutata loco, pingui mox condita limo
Nutrit ſecretus concluſæ vliginis humor,
D *Enumerare iubes, vetus ò mihi Paule ſodalis*
Aſſuefacte meis ioculari carmine nugis.
Aggrediar: quamuis curam non iſta ſenilem
Sollicitent, frugique viro dignanda putentur.
Nam mihi non ſaliare epulum, non cœna dapalis
Qualem Penelope nebulonum menſa porcorum
Alcinoique habuit nitidæ cutis vncta iuuentus.
Enumerabo tamen, famam teſteſque ſecutus,
Pro ſtudijs hominum ſemper diuerſa probantum.
Sed mihi præ cunctis ditiſſima: quæ Medulorum
Educat Oceanus, quæ Burdigalenſia nomen
Vſque ad Cæſarias tulit admiratio menſas,
Non laudata minus noſtri quàm gloria vini.

Hac inter cunctas palmam meruere priorem
Omnibus ex longo cedentibus. iſta & opimè
Diſceris, & niuei, dulcique tenerrima ſucco
Miſcent æquoreum tenui ſale tincta ſaporem.
Proxima ſunt quæuis, ſed longè proxima multo
Ex interuallo, quæ Maſſelienſia portu:
Quę Narbo ad Veneris nutrit: cultuque carentia
Helleſpontiaci, quæ protegit ęquor Abydi:
Vel quæ Baianis pendent fluitantia palis:
Santonico, quæ tecta ſalo: quæ nota Genonis:
Aut Eborum miſtus pelago, quæ protegit amnis.
Vt multo iaceant algarum obducta receſſu
Aſpera, quæ teſtis, & dulcia farris opimæ.
Sunt & Aremorici qui laudent oſtrea ponti.
Et quæ Pictonici legit accola littoris: & quæ
Mira Caledonius nonnunquam detegit æſtus.
Accedant, quæ fama recens, ByZantia ſubter
Littora, & inſana generata Propontidis acta
Promoti celebrata ducis de nomine, laudant.
Hæc tibi non vates, non hiſtoricus, neque toto
Orbe vagus conuiua loquor, ſed tradita multis:
Vt ſolitum: quoties dextræ inuitatio menſa
Solicitat lenem comi ſermone Lyæum.
Hæc non per vulgum mibi cognita, perq; popinas,
Aut paraſitorum collegia Plautinorum:
Sed feſtos quia ſæpe dies partim ipſe meorum
Excolui, inque vicem conuiua vocatus adiui.
Natalis ſi fortè fuit ſolemnis amico,
Coniugioque dapes, aut ſacra repotia patrum
Audiui meminique bono laudare frequenter.

In petroſis etiam naſci. *Lib. 8.*

Quemadmodum itaque oſtrea (vt ex antè dictis videre licet) gaudent (Plinij verba ſunt) dulcibus aquis, & vbi plurimùm influunt amnes: ideoq; pelagia parua, & rara ſunt; gignũtur tamen etiam in petroſis, carentibuſq; aquarum dulcium aduentu, ſicut circa Grynium, & Myrinam. Author præterea eſt Ariſtoteles, oſtrea licet victum in humore exerceãt, nec foris viuere queant, nihil tamen vel aëris, vel humoris recipere. Mirum verò quod refert (ex Athenæo) Petrus Gyllius, poſteaquam (ſicut ait Nicolaus Damaſcenus lib. 104. hiſt.) ad Apameam Phrygiæ vrbem, Mithridatici belli temporibus è motu terra diſceſſiſſet, lacus qui antè ibi nulli comparuiſſent, repentè extitiſſe, fluuioſq; & fontes nouos ex iiſdem locis terręmotu excitatos fuiſſe, vetereſq; multos exaruiſſe, ac nimirum plurimam aquam tum dulcem, tũ ſalſam, tametſi ab eis locis mare longè abeſſet, ex viſceribus terræ, ſic emanaſſe, vt tractum vniuerſum illum tum oſtreis, tam alijs piſcibus marinis referſerint. Atq; hęc de locorum diuerſitate dicta ſunto: Altera erat differẽtia penes colorem. Plinius enim coloribus variare ſcribit, nẽpè ruffa eſſe in Hiſpania, fuſca in Illyrico, nigra, & teſta, & carne Circæis. Inuenio & apud Aelianum, maris rubei ad Arabiam pertinentis oſtrea flammeis illuſtrari zonis, ea vt diceres varij coloris temperatione ad iridis ſimilitudinem accedere, adeo lienis perpetuo ductu æquè inter ſe diſtantibus diſtingui, atq; deſcribi: Iam verò meliorum oſtreorum notas authores has ponunt, vt Plinius: Præcipua (inquit) habentur, in quacunq; genere ſpiſſa, nec ſaliua ſua lubrica, craſſitudine potiùs ſpectanda, quàm latitudine, neque in luto capta, (etſi Veneti ea cæteris antecellere opinentur) neque in arenoſis, ſed ſolido vado, ſpondylo breui, atque non carnoſo, nec fibris lacinioſo, ac tota in aluo. Addunt peritiores notam, ambiente purpureo crine fibras, eoq; argumento generoſa interpretantur, calliblephara appellantes. Iouius maximè probari tradit, quæ magnarum nauium carinis adhærent, & ab vrinatoribus de manu colliguntur. Sed Grapaldus, omnia (inquit) tunc in cibis meliora exiſtimãtur, cùm oua appellata habuerint, quæ tamen nihil ad generationem conferunt, ſed indicio ſunt melioris nutricationis, veluti pinguedo in ſanguineis, vt Ariſtoteles aſſerit. Quod ad formam oſtreorum attinet, Bellonius inter biualuium genera hoc peculiare ait eſſe oſtreæ, & pectini, vt partem habeant pronam, & ſupinam, quarum altera ſit turbinatior, ac prætumida, altera verò plana. Plinius alibi originem:

Lacus ex terræmotu.

Coloris differentiæ. *Lib. 10. c. 13.*

Meliorum notæ.

Calliblephara.

Lib. 3. de gen. anim.

Oſtreæ, & pectini qd peculiare.

A nem: atque genituram conchæ, quæ Margaritas fert, esse ait haud multùm ostrearum con
chis differentem: Alibi quoq; tethya ostreæ similia esse scripsit. Et Hegesander apud Athe-
næum hepatum piscem in capite duos lapides habere, colore splendoreque ostreis similes.
Capita ostrearum generi nulla authore eodem Plinio: Galenus ostreis pilos esse negat,
sed meliùs Plinius oculos carere ostreas omnes dixit. Eidem præterea ostreorum præcipua
spondylo breui sunt, atque non carnoso, nec fibris lacinioso, ac tota in aluo. Perottus spon-
dylum in ostreis dici scribit callosum illud rotundum albicans, quod intus habent in me-
dio, à similitudine spondyli, quod nos verticulum dicimus appositum fusis, vt melius nen
do vertantur: nam reliqua caro circumspersa, lacinia dicitur. Quod ouum vocatur, Vvotto-
nus non semper, sed vere habere ostreas asserit: moxq; procedēte tempore minui, demūq;
totum ferè aboleri. Aristoteles illud in altera tātùm parte eis fieri voluit, idemq; esse quod
echinos habere aliàs dixerat. Eodem authore ostreæ meatum habent quo excrementum
secedat parte superiore. Idem Aristoteles testas ijs tribuit scabras, alibi etiam labra crassa.
Et Plinius quædam silicum duritia tegi, vt ostreæ, & conchæ, dixit. Cur verò dura sint, di-
sputat aduersus Cardanum doctissimus Scaliger, cuius verba minimè prætereunda censeo.
B Ais (inquit) algam mollem: vt maris euitet impressiones, cedensq; vincat. Sic enim po-
liendo sunt ista tua, & aspera, & mutila. Et addis: Conchylia in imo manent, & crassa ab
initio creantur. Dic igitur quare crassa ab initio facta sunt. Etenim si admittis inter tua hæc
illustriora: succedanea nostra dicam. Quia cùm futura essent immota ostrea, parandum eis
fuerat munimentum. Mollia igitur ipsa intus, opus habuere duritia exteriore. Ita ossa, tum
alijs, tum sepiæ constituta fuerunt intus ad consistendum. His extra, & ad eundem finem, &
ad mollitiem tuendam. Quæ proportio etiam in multis fructibus est. Vt quibusdam inter-
na, alijs extima sua sit duritia. Ita alijs alia adiunxit præsidia: alijs denegauit: vt pulmoni-
bus marinis, ob vilitatem. Echinis, ne ad duriora affligerentur, cirros pro anchoris. Lepori
marino admirabilem facultatem. Is tamesi est informis, ac mollis caro: tamen nullis tem-
pestatum agitationibus ita superatur, vt in litus ejci possit. Quibus verò non fabricauit
munitiones, ijs artem dedit, qua sibi iam fabricata compararent: vt carcinadi: vacuas enim
indigenis conchas, & quærit, & inuenit, & subit, & subinde mutat, si ita ei facta sit accessio
corporis, vt prioribus ædibus capi nequeat: catus, & inquilinus, & oeconomicus, magi-
stra natura.

Lapides in capite Hepati. Capita nulla. Lib. 2. de sem. c. 5. Oculis carent. Lacinia quid. Ouum. Excrementi exitus. Cur dura testa tegantur. Fructuum duritia. Echino cur cirri. Leporis marini admirabilis facultas.

C

GENERATIO.

OSTREORVM ortus causa putredo quædam esse videtur. Etenim phi-
losophus, qua cœnum, ibi originem earum consistere testatur: & alibi in
limo cœnoso oriri scripsit. Apud quem plura de ostrearum generatione
leges, circa finem libri tertij de generatione animalium, quæ omnia nos
suprà citauimus, & hìc non repetimus. Plinius Aristoteli subscribens: Quæ
siliceo tegmine (inquit) operiuntur, putrescente limo proueniunt, aut
spuma circa nauigia diutius stante, defixosque palos, & lignum maximè. Alibi tamen in
petrosis carentibusque aquarum dulcium aduentu ostrea gigni tradit. Quid mirum si ex li-
mo nascantur, cùm sexu carere ostreas constet, cuius quoque rei testis locuples est Plinius
his verbis: Sexus discrimen in eis non est. neutrum est, & ostreis genus, & cæteris adhæren-
tibus vado, vel saxo. Et Oppianus:

D

Est non distincto semper leuis ostrea sexu
Nos inter pisces, nec mas, nec fœmina nota.

Ex quo Gyllius, ostrea (inquit) neq; coitu, neque parente procreantur, ac nimirum omnia
ex cœno nascuntur. Illorum enim neque fœmina, neque mas distinctus est, sed eiusdem na-
turæ sunt, atque adeo inter se similia, vt non marem à fœmina internoscere possis. Nihilo-
minus Aristoteles alibi scripsit, ostracodermorum naturam consistere partim sponte, par-
tim emissa à se aliqua facultate, quanquam ea sæpe spontè oriantur. Quæ tamen sententia
superioribus contraria non est fieri enim potest, vt quæ ex putri nata sint, ipsa deinde quid
prolificum obtineant, licet interim non coeant, vt in hisce animalibus vsu venit: quibus sci
licet inest humor quidam candidus: Plinius lac appellat: Grandescunt quidem syderis ra-
tione maximè vt in natura aquatilium diximus: sed priuatim circa initia æstatis multo la-
cte prægnantia, atque vbi Sol penetrat in vada. Et alibi. Nuper compertum in ostrearijs
humorem ost eis fœtificum lactis modo effluere. In eo itaque inest vis illa, ex qua partim
gene-

In cœno nasci. Sexu carent. Lib. 1. de piscib. Lib. 3. de generat. ca. 11. Lac ostreorum.

generantur. Petrus Gyllius vir eruditus, & fide dignus affirmat se de viris non paucis spectatæ fidei accepisse Byzantinos ostrea serere, & eorum quasi lac seminare: Idipsum enim in aquam abiectum ad saxa ima adhærescere, & ostrea fieri. Sic ex decocto fungorum in terram proiecto fungi enascuntur. Iam verò cur syderis ratione grandescant, & decrescant, & quod id sydus sit, scire non est inconueniens: Sydus id Luna est, quæ accrescens omnia implet conchylia. Cicero. Ostreisque, & conchylijs omnibus contingere, vt cum Luna pariter crescant, pariterq; decrescant. Lucilius apud Aulum Gellium,

Byzantii ostrea serere. *Fũgi vt nascantur.* *Syderis ratione, vt grãdescant* *Lib. 2. de diuinat.*

Luna implet ostrea, & implet echinos, muribus fibras.

Plinius: Iam quidem lunari potestate ostrearum, conchyliorumque, & concharum omnium corpora augeri, & rursus minui. Sic ille. In causa sunt propriæ Lunæ effectiones, quæ sunt rigare, & modico calore humectare. Luna igitur humores alit, & regit, quemadmodum Sol suo calore fœcundat omnia; quoniam omniũ vita oritur à calidi, & humidi commistione, & fouetur vtriusque temperamento. Sol masculum sydus, marisque vicem gerit: Luna, fœminæ; fæmineum enim sydus est, & molle, atque nocturnum, soluit humorem, & trahit, non aufert, vt ait Plinius. Sed Lunæ corpus crassius (quia elementis vicinius) non suo lumine, non suis radijs, sed Solis luce, ac radijs perfusum, ac accensum, vires suas in inferiorem hunc orbem immittit. Quare cùm variè Solis radios excipiat, variè quoque temperatas esse eius vires, & effectiones esse necesse est. Itaque ea abundè à Sole illustrata, corpora quoque humentiora sunt, & contrà. Neque id solùm in ostreorum, vel crustaceorum, aut aliorum animalium corporibus, sed etiam in nostris efficitur. Vnde prudentes chirurgi trepano caput vix aperiunt, plena Luna; quia tum cerebrum diffundi magis, & totam cranij capacitatem impleri compertum est. Idem in medulla ossium cernitur. Morbis pituitosis obnoxij, huius syderis vim sentiunt, ac vnà cum eo pituitam augeri experiuntur. Sani verò, & non animaduertentes, has atque alias leuiores immutationes nõ percipiunt. Addit Bellonius ostrea grandescere syderis quidem ratione, sed priuatim circa initia æstatis, vbi Sol penetrat in vada.

Lib. 2. c. 41 *Lunæ solisque natura.* *Chirurgi, quando trepano securius vtãtur*

SENSVS. MOTVS. VICTVS.

AVTHOR libri de anatomia viuorum, ostrea ait non habere sensum, præterquam tactum. Et Plinius tactus sensus omnibus, inquit, inest, etiam quibus nullus alius, nam & ostreis, & terrestribus vermibus quoque existit. Et alibi: silicea testa inclusis fatendum est nullum inesse sensum, vt ostreis. Et rursus: In marinis ostreis auditum esse non est verisimile, sed ad sonum se mergere solent, ideo & silentium in mari piscantibus. Carent præterea motu, quod meminit Aristoteles, inquiens: Non desunt complura, quæ cùm sint absoluta, mouere tamen se nequeant, vt ostreæ. Quod ad victum attinet, aqua marina, & limo etiam pascuntur, quin & rore, quare ἐρσήεντα ostrea Oppianus dixit, id est, roscida. Scaliger vtriusque meminit: In aëre (inquit) & aqua, quæ cibum capiant, nondum memini, nisi ostreas putemus cum alijs rore ali nihilominus, quàm limo, & aqua marina.

Auditum nõ habere. *Rore pasci.* *Exer. 197.*

ANTIPATHIA.

HOSTES esse ostreis cancros inuenio, & Stellas marinas. Canceri ostrearum carnem mirè appetunt, sed ipsa præda potiri propter indumentum testæ difficulter queunt. Nam teneram carnem quodam quasi septo natura non facilè frangendo munijt, quumque duæ concauitates accuratè sibi inuicem iunctæ ostreum ipsum complectantur, necessario chelæ cancri nihil efficere possunt. Quid ergo molitur? Quum ostreum in locis vento non expositis cum voluptate percalescere, suasq; plicas ad radios Solis aperire videt: tum verò clanculum iniecto calculo, quominus eas rursum claudat, impedit; quodque viribus nequit, solertia quadam perficere depræhenditur. Ea versutia est animalium, quæ neque rationis, neq; vocis vsum habent. Meminit huius quoq; versutiæ diuus Ambrosius his verbis: Cancer ostreis vescitur, sed quia ostreũ clausum, nulla vi aperiri potest, periculosumq; est, si chelam eius includat, ad argumenta confugit, & insidias noua fraude molitur. Explorat enim si quando ostreum, remotis in locis ab omni vento, contra Solis radios diptycum illud

Cancri hostes ostreas vt capiant.

A illud suum aperiat, vt aëre libero viscerum suorum voluptatem quandam capiat: & tunc
cláculo calculum immittens, ostrei conclusionem impedit:sicq; aperta claustra reperiens,
tutò chelas impendit, visceraque interna depascitur. Eundem præterea dolum author de
natura rerum ex Ambrosio, & Isidoro, sic recitat. Cùm testa aperit ostrea, vt clementioris
auræ delicijs glorietur, cancer insidias ei repentinas prætendit, & lapidem inter eius testas
proijcit, ne illas coniungere possit, & sic ostreæ carnes corrodit. Ostrea quidem in sicco ia-
cens, iam vt in domo Conchas tenet, tempore accessionis maris. Alij ostrearum hostes sunt
stellæ marinæ molli crusta intectæ, verò tam crudeliter (vt Aelianus ait) inimicæ, vt hæc
ipsa exedant, & conficiant. Ratio insidiarum, quas eis moliuntur, eiusmodi est. Cùm testa-
cea suas patefaciant Conchas, cùm vel refrigeratione egent, vel vt aliquid pertinens ad vi-
ctum incidat: eæ vno de suis, siue cruribus, siue radijs intra testas ostrei hiantes insito eas
claudi prohibens, carne implentur.

Stellæ ostreas deuorant.

Lib. 6. cap. 22.

GRYPHVS.

B Γριφῶδες illud in Epistola Ausonij arithmetica ad Theonem, de ostreis ad se
missis legitur:

Aut ter, vt Aeolidi mensis tenet ignicomus Sol.

Innnuit, vt exponit doctissimus Iosephus Scaliger, sibi tot ostrea missa, quot
mẽses tenet Sol, si ter tot mensibus cõstet annus, quot olim in Aeolide cõ-
stabat. Decem enim mensium, nec amplius, annum apud Aeolas fuisse tempore Homeri
veteres Græci testantur, vt & apud Romanos sub Romulo.

Mensibus decẽ olim constabat annus.

VSVS IN CIBIS.

BELLONIVS omnium aliorum testatorum Galeno ostream nobilis-
simam haberi ait, Galeniq; sententiam à Corn. Celsio comprobari, eò ve-
rò maximè, quod aluum mouere dixit. Sed Galenus in libro de boni, &
vitiosi succi nutrimentis ostreorum carnem humidiorem, & tenaciorem
C esse docet, admodum crassi succi, & partes eorum solidiores serius ob cras-
situdinem concoqui, ac generare humorem crudum, crassum, ac frigidũ.

Qualẽ succum generent.

Verum quidem est, quod Celsus aluum mouere dixerit, sed ait præterea facilè intus cor-
rumpi. Connumerat tamen etiam ostrea inter ea, quæ stomacho apta sunt. In vniuersum
(inquit Iouius) ostrea, vt ait Galenus, salsum humorem aggenerant, præsertim si cruda co-
medantur: propterea tentiginem in salacibus plurimum adaugent. Platina etiam ea, quòd
demortuam Venerem excitant apud lautos, & libidinosos in pretio esse scripsit. Multum
præterea ostreorum esum idem Galenus damnat in libro de attenuante victu, eumq; seni-
bus interdicit in quinto de tuenda sanitate, & in consilio pro puero epileptico; ostrea om-
nia ei cauenda præcipit. Aetius quoque Galeno præceptori subcribens, buccinas, purpu-
ras, chamas, patellas, pectines, & omnia testa intecta, vt etiam ostrea, multum crassi succi
alimentum gignere scribit. Patellas Hicesius facilius excerni tradit, quàm chamas: ostrea
verò minus his alere, facilè replere, excernique promptiùs. Athenæus de ostreorum substan
tijs ex Mnesitheo: Mnesitheus Atheniensis (inquit) libro de cibis ait: Ostrearum, concha-
D rum, musculorum, & similium carnem vix concoqui, ob salsum humorem, qui in ipsis in-
est. Quamobrem qui cruda eduntur, ob salsugiuem, aluum subducere, cùm verò elixantur,
salsuginem suam, vel omnino, vel magna ex parte ex humore quo incoquuntur, deponere.
Itaque ostreorum decoctum (inquit Rondeletius) perturbat, & citat aluum. Elixa verò
eorum caro humore suo destituta, murmura excitat. assa autem, modò rectè id fiat, noxia
minimè est. Etenim igne victa non perinde ac cruda cõcoctu difficilis est, exiccato humo-
re, qui in ipsa inerat, quiq; solutam aluum reddebat. Alimentum humidum concoctu con-
tumax ostreum omne præstat, nec facilè ad vrina excretionem. Atque ita Celso, Aretæo, &
Plinio medico aluum mouere ostrea dicuntur, nam & Galenus in tertio de simplicium me-
dicamentorum facultatibus conchularum maris cæterorumque ostreorum succum, planè
tum salsum esse, tum ventrem soluendi vim obtinere ait, quamuis eorum caro (inquit)
ventrem reprimat. Additq; verum quod dicit, deprehendi, si ea quoque quo modo brassi-
cam cẽsuit, preparare non graueris. Et in tertio de facultatibus alimentorũ scribit omnium

Venerẽ excitant.

Aluum mouent.

astro-

ostracodermorum commune esse, succum salsum in se habere, quo venter subducatur: sed ratione maioris, & minoris differre. Ostrea enim mollissimam omnium carnem habẽt: chamæ autem paruæ, spondyli, solenes, purpuræ, buccina, atque alia huiusmodi duram. Iure igitur ostrea, ventrem quidem magis promouent, minus alimentum corpori suppeditant: duriora verò concoctioni magis resistunt, & magis nutriunt, & hæc quidem coquuntur, ostrea verò non cocta eduntur. Sed quamuis, quæ hactenus diffusè satis super horũ ostreorum alimẽto dicta à me sunt, sufficere possint: adferam tamen integrum caput ex Iulio Alexandrino, qui in decimoquarto de salubribus, capite decimotertio eleganter docet ostrea, quod alimentum exhibeant, aut quem humorem generent; & de humoris crudi, vitrei, glutinosi, cõpositiq; ex his, differentijs, & natura sic scribit: Iam testacea, quæ ὀστρακόδερμα Græci vocant, ostreaq; in primis, aut sola, aut maximè inter hæc esculenta, salsum itidem cuncta succum obtinent, deijciendæ aluo idoneum. Hiatulæ autem, & spondyli, & solenes, & purpuræ, & buccinæ duriore omnes, quàm ostrea carne constant: idcirco minus quoque edules, atque ad vsum potiùs medicum adhibitæ interdum quoties ob praui succi alicuius præsentiam, qui vel ventriculum, vel tunicas eius occupet, aut aliunde etiam, maximè verò ex iecore eò confluat, assumptus corrumpitur in ventriculo cibus. Neq; enim duritia illa inter concoquendum promptè in corruptionem humoris, quicunq; ille fuerit, trahetur: quin ne trahantur alia, obstabit, & humorum in totum putrefactioni resistet: magis autem si secunda, tertiave elixatione, salsedinem, humoremque omnem corrumpi facilem eductum deposuerint, tunc concocta id genus testata nutribiliora, firmius in alimentum corpori elargita, fient: sed crudi tamen plurimum quem sic vocant, succi gignent interea. Nam ostrea ipsa, vt minus alant; at ob multam carnis mollitiem elixa concoctu faciliora sunt, ac pituitam potius quàm crudum illam, quem diximus, humorem procreare solent: qui ne ipsa quidem tamen à pituitæ natura discessit, sed insigni frigiditate, substantiaque fusi vitri in modum glutinosa crassaque. Crudus vitreusque à nostris: ὠμὸς, & ὑαλώδης Græcis dicitur, si modo pro eodem ducendus est is, atque ille humor (vitreus dico, & crudus) ac non potiùs alius, atque alius. Vterq; quidem cruditate damnandus, sed in altero lentities cum frigiditate insigni, in altero crassities, in vtroq; autem cruditas sit. Quæ in vnum quoq; sæpe inter se conuenire possunt qualitates cunctæ, atque tunc humorem facient ὑαλώδη primum Praxagoræ dictum: tum deinde Philippo, seu potiùs Philotimo, insecutisque Græcorum medicorum ætatibus crudum, crassum, viscidumq; eiusmodi prouenire corporibus in non valentissimo ventriculo ex suillæ carnis esu, aut azymo, aut non sale satis condito pane, subcineritioq;, atque ex caseis inueteratis quibusdam, & huiusmodi multis, possit. Hunc χαλλώδη non minùs appellatum fuisse inuenio authoribus eisdem, glutinosum scilicet, ex crasso, & glutinoso compositum, qui obstructiones maximè, ac maximas efficere solitus sit, nec dissecantibus tantùm, qua crassus, sed abstergentibus præterea, qua viscidus tenaxque, indigeat, sicuti planè, qua crudus, maiore concoctione. Alius est humor, vnde epialis sæpe febribus origo, & colicis cruciatibus: præsertim verò, si lentore, frigiditateque immodica superet, vt substantia, ac colore vitrum referat: frigiditatis autem tantum cõceperit, vt nec intra corpus, vbi calida omnia natiuo calore concalescunt, neque motu extra delatus potuerit, ac vel excernentibus frigidus excernatur, & tangere volẽtibus appareat: is ὑαλώδης propriè habebitur, ex frigidiorum eduliorum cruditatibus quandoq; collectus. Sicuti crudum propriè dicemus, frigidarum, crassarumque partium humorem, nec magnoperè glutinosum: qualem nobis largitur frequẽs leguminum, vt macerati lupini, aliorumq; quorundam; ac recentis, sed non omnis tamen generis, casei: multorumq; præterea edulium, ipsorum quemet, de quibus nunc sermonem instituimus, testaceorum, sed duriore tantum modo carne præditorum, vsus. Nam ostreorum propriè sic vocatorum, siue ostrearum malis alimentum, quia mollissima caro, pituitam potiùs exhibuerit, illam ipsam quoq; frigidam omnino, atque etiã crudam, dicendam, quando vlteriore concoctione sanguificari possit: sed bene humidum, & cum flatulento spiritu. Crudus autem, quem propriè ita vocari dicebamus, humor ille, frigidus crassusq; est, ex duræ terrestrisque substantiæ alimento, quod neq; in ventriculo, neq; in iecore deinde iustam concoctionem acceperit, procreatus: sicuti vitreus item crudus, frigiditate etiam immensa, & glutinositate constat, atq; ambobus in vnius esculenti substantiam coeuntibus, frigidus, crassus, glutinosusq; existet, crudus, & ipse meritò existimatus, dictusq; humor. Elixorum ostreorum iure emolliri aluum diximus: quod verum est, profectò ita, eductoq; elixatione, salsuginoso succo: quo facto, reddetur caro, corrumpi quidem difficilior illa, at eadem ratione confici quoq; contumacior, & qua sistatur venter, præsertim testaceorum durioris substantiæ si fuerit. Nam ostrea mollissimæ carnis,

Cruda quoque eduntur.

Facilè concoquuntur Pituitã generant.

Humor ex quo febris epiala.

Crudus humor qui.

A carnis, vel cruda deuorata multis concoquuntur hodie etiam: multo maxima tamen pars melius, salubriusq; aut elixant, aut in craticula addito aromate multo, ac salis momento, sed testis tamen suis non auulsa, leuiter torrent. Mandi ea irritādæ Veneri, & tentigini producendæ, nimis creditum hodie receptumq; est, non obscura ratione flatulentiæ, ex pituitosa materia excitatæ; saleque & calorificæ aromatum facultatis vi, aucta, adiutaq; salacitate. Hæc omnia itaque Iulius Alexandrinus: Ex quibus, sicuti quoq; ex præcedentibus, & cruda, & cocta edi solere constat. Plinius sanè cruda ostrea stomachum vnicè reficere, fastidijs mederi, ac leuiter aluum mollire scribit. In pontificali cæna apponebantur teste Macrobio echini initio, & ostea cruda. Sic & Galli, si Rōdeletio credimus, non solùm echinis, & limnostreis, sed & ostreis marinis, & lepadibus crudis vescuntur; Conchis verò striatis, pectinibus non nisi coctis. Qui lautitiæ popinali student, inquit Bellonius, in testis suis super cratem addito butyro in aqua, quam continent, incoqui curant, quibus minimum piperis addunt, vt tentiginem salacem adaugeant. Nostri coqui etiam ita ferè coquunt, Platina non parum discrepat, ostrea cocta inquit, in carbonibus, atque testis exempta, frigi in oleo, & aromatibus, & agresta suffundi possunt. Olim garum addebant, quod meminit

Lib. 3. Saturnal.

Ostrea cruda in principio cœnæ pōtificalis.

B Martialis:

Ebria Baiano veni modò concha Lucrino
Nobile nunc siti o luxuriosa garum.

Apicius verò in ostreis (inquit) ligusticum, oui vitellum, acetum, oui liquamen, oleum, & vinum: si volueris, & mel addes. Qui modo edere ea volet, Lunæ motum obseruet, hoc est ea crescente, ea edat, ea enim senescente longè sunt deteriora: quod dilucidissimè innuit Gellius in vigesimo: Ostreæ cùm appositæ fuissent, & multæ, & inuberes, macræque essent. Luna (inquit Annianus) nunc videlicet senescit, ea re ostrea quoque sicuti alia quædam, tenuia, exuctaque sunt.

Li. 9. c. 6.

VSVS IN MEDICINA.

NON solùm in cibis, sed etiam in medicina magnæ sunt ostreorum dotes. Si in Conchis suis decoquantur, vti clausa peruenerunt, mirè destillationibus prodesse Plinius tradit: Marcellus verò ita vt lecta sunt, adhuc testis suis clausa in carbonibus coqui, atq; ita cibo dari ei, qui narium grauedinem patitur. Idem Plinius ostrea cocta, cū mulso, tenesmo, qui sine exulceratione sit, liberare voluit: quod sanè nimis latè accepit Marcellus, in-

C

Ad destillationes.

Ad grauedinem narium.

quiens ostrea ex mulso, & pipere cocta, vtiliter contra tenesmum accipi. Peculiariter verò contra leporis marini venena ostrea aduersantur, si eidem Plinio credimus. Stomachum (inquit idem) vnicè reficiunt, fastidijs medentur. Addiditque luxuria frigus obrutis niue summa montium, & maris ima miscens. Gariopontus hydropicis etiam ostreas dari iubet: Et Trallianus in colico affectu pisces duriore carne præditos, & ex testaceis pectines, & ostreas. Testa verò eorum maiorem longè quàm ipsa caro vsum apud medicos habet, vsta & non vsta. Eam siccissimam esse Galenus in secundo de temperamentis dixit. Labiorum vlcera, & omnia maligna sanans medicamentum, ex Nicolao Myrepso: Ostrea vsta tenuissimè trita insperge. Ego verò non vstis contritis vsus sum, & benè cessit. Ad procidentem sedem, ex Aetio: ostreorum testas crudas tritas, & subtilissimo cribro excussas appone. Ad perniones: Sextus Platonicus sepum ceruinum combustum simul cum ostrea testa minuta commixta, & fictum quasi malacma imponit, & mirè sanare ait. Vegetius in secundo de veterinaria, ad vulnera iumentorum ossa sepiarum, & testas etiam ostrearum in puluerem redigi iubet, & ærei quoque vasis fuliginem pariter misceri; eaque bene tunsa si frequenter asperseris, siccatum vulnus ducere celerius cicatricem. Ostreorum testa vsta authore Galeno, similis est facultatis buccinorum testis, tametsi etiam subtilioris: immo vt certius veriusque (inquit) dicam, minus crassæ. Nam terrenam, duramq; corporis sortita consistentiam concretionemq;, impendio omnia crassarum sunt partium, itaq; accuratè ea læuigare necesse est. Cùm autem dicimus horum aliud alio esse tenuius (cùm tamen omnia crassa sint, sed alia magis, alia minus,) ita accipiendum est, vt si Vlyssem Thersite dicamus maiorem, cum tamen vterq; fuerit paruus. Cæterùm omnia id genus, vt & antea est dictum, cogendi quandam in se facultatem obtinent: per quam condensata eorum essentia, dura, terrosaq; sunt reddita; quàm vbi per vstionem deposuerint, contrariam asciscunt facultatem, quam vocant digerentem. Porro si laueris ea, vsserisq; (sic Græcus textus habet, sed

D

Ad tenesmum.

Ad hydropem.

Ad labiorū vlcera.

Ad procidē tem sedem.

Ad perniones.

Ad vulnera iumentorū.

Lib. 11. de simpl.

præstat

præstat (inquit Zographus) legere, si vsseris, laueris; prius enim vruntur, deinde lauantur huiusmodi medicamenta, ignea in aquam natura deposita, ipsam efficiunt cum tenuitate excalfacientem, adeo vt & putrefaciat. Sed nonnunquam reliquum illud terrenum est, morsus expers: id quod maximè implendis, cicatriceque claudendis vlceribus humidis est vtile. Igitur testa eorum, quę peculiariter vocantur ostrea, combusta vtor ad diuturnas ex fluxione, ægrèq; carne implebiles cauitates, nempe quæ fistulosæ sunt, atque profundæ, eam foris cum suillo adipe veterato (vulgò axungiam nuncupant) circumponens. At in sinum ipsum aliquid eorum, quæ talia carne implent, immitto: quale etiam est vstum diaphanes: quod specarium (lego speclarium, nomine deprauato. Latini enim specularem lapidem nominant: interpres Latinus in margine diuersam lectionem ascripsit, æs vstum, dyphryges) nominant. Parem in genere facultatem habent, & cæterorum ostracodermorum testæ deustæ; maximè verò (vt dixi) ostreorum, deinde buccinorum, & purpurarum. Itaque cinis eius generis emplasticis miscetur facultatibus digerentibus, & cum quouis adipe digerit. Sed quoniam vetus plus digerit, illi magis misceri solet. Porro potentius hoc medicamen digeret, si acrem illi adipem quempiam miscueris: de quibus superiùs determinatum est. Quin & dentes splendidiores talium omnium cinis efficit non tantùm extergendi potentia, sed & asperitate substantię, velut & pumex, & testa clibani. Verùm in vsu eiusmodi non est necesse, quæ sic vsta sunt, admodum læuigare. At in vlceribus rebellibus prę omnibus diligenter sunt læuiganda, ac inspergenda. Porro excrescẽtiam carnis mediocriter exterunt, comprimuntq;. Ad hæc cum sale omnia id genus vsta dentium smegma reddunt efficacius, adeò vt non modò laxitatem, mollitiemq; gingiuarũ desicces, verùmetiam vlcera putrescentia adiuuet. Hæc omnia Galenus. Emplastro albo Artabarzanio, quo Xenocrates abscessum iam inalteratum circa tarsum discussit, apud eundem in primo apud Galenum de compositione secundum genera, cap. 16. buccina vsta inijciuntur. Vbi Galenus: Validè (inquit) exsiccat ob buccinorum cinerem additum, non dissimilis autem quodammodo facultas est, & purpuris, & ostreis concrematis. Notum est autem sine carnibus horum animalium testas concremari. Mox etiam cap. 18. ostrea cõcremata, purpuras, buccina, & sepiæ partem osseam cum ijs recenset, quæ propositi emplastri (aduersus vlcera cacoëthe, & dysepulota) candorem tueri possint. Et rursus in primo capite libri quarti: Buccinorum testas concrematas, purpurarum, ostreorum, aliorumque id genus si aridas vlceribus malignis, ac contumacibus insperseris, mirificè videbis citra mordicationem ea desiccari. Puluis ex ostreis: Cadmiæ, thuris, singulorum vncia semis; ostreorũ vstorum vncia vna semis: sic ille, sed vsum eius non explicat, videtur autẽ vtiliter inspergi posse vlceribus malignis, & dysepulotis. Galenus alibi testas vstas tum buccinorum, tum purpurarum, aliorumque ostreorum, pharmacis pilos attenuantibus adnumerat. Ex ostreis combustis, & fermento medicamentum pro humore suppurato ab eodem in secũdo de arte curatiua ad Glauconẽ describitur. Plinius scribit veteri vrinæ misceri cinerem ostreorum aduersus eruptiones in corpore infantium, & omnia vlcera manantia. Idem cinis si Marcello credimus, cũ melle impositus parotidas cito soluit. Emplastra (inquit Galenus) quæ simplices parotidas curant, laxatoria appellata, omnibus nota sunt. Exempla ipsorum sunt; Emplastrum Mnaseæ, & quod ex succis constat, & quod ex prisana. His adhuc molliora sunt cerati forma, tum ex butyro, tũ ex oesypo conflata, ostreis, aut buccinis, aut purpuris vstis additis, adipeque porcino, singulis quadrantis pondere. Pręstat & hoc, butyri vnciam vnam, ceræ sextantem, & vnciæ dimidium, ostreorum vstorum, quàm tenuissimè tritorum sextantem: liquescibilia liquefacito, ostreaq; infarcito, ac vnitis vtitor confidenter. Efficacissimum hoc ad parotidas. Et paulò superius: Buccinis, purpuris, & ostreis vstis, in durescentibus, ac vetustis parotidibus vti oportet. Est enim pharmacum, quod omnem afflictionem, & acrimoniã mitigat, & discutit, non solùm si melle quis eorum cinerem imbuat, sed & multò magis si adipem suillum insulsum, vetustum, & à fibris depuratum admisceat. Citra omnem enim molestiam omnes inueteratas inflammationes discutit, etiamsi ex rheumatica affectione sint obortæ. Idem eodẽ libro buccina marina, aut purpuras vstas melle, aut axungia exceptas imponi præcipit parotidibus, & confestim discutiendas iri asserit, idemq; ostreorum testam vstam, & cum melle impositam facere. Alibi denique vim eandem prope testis purpurarum, buccinorum, & aliorum ostreorũ tribuit, ostrei nomen generaliùs accipiens: quamobrem si quid remediorum in vna aliqua specie omissum videbitur, in alterius historia requiratur. Marcellus Empiricus cinerem harum testarum si in morem salis pane colligatur, & voretur, statim ad remouendam grauedinem narium proficere scribit: nec non cum melle illitum tenuissimè contritum, vuæ prodesse. Plinius medicus

Margin notes: *Ad caua vlcera.* — *Dẽtes splẽdidos reddit.* — *Ad dentes dealbãdos.* — *Ad parotidas.* — *Lib. 3. de comp. sec. loc. c. 3.* — *Ad narium grauedinẽ.*

A dicus citante Iouio ostreorum testas ambustas dysentericis prodesse tradit. Aliud ad dysentericos ex Marcello Empirico: Succinum de ceraso syluatica exures, & de testa ostrei æquè facies, paribusque mensuris puluerem tritum, cum melite (fortè oxymelite, aut tale quid legendum) aut cum vino austero, ferro candenti calefacto, bibendum dysenterico dabis, mirè proderit. Ad coli intestini dolores ex Galeno: ostreorum testæ crematæ, & tritæ potui dentur: duarum ligularum modus sit ex calentis aquæ cyathis tribus. Rondeletius experientia comperit ex cinere, siue ex calce testarũ ostreorum factam aquam lixiuam ad minuendos tumores οἰδηματώδεις pedum, & genuum plurimùm conferre. Exiccat enim, inquit, multùm digerit, & calfacit si post vstionem cinis non lauetur, lotus minùs calfacit. Cùm itaque & è testis vstulatis optima calx fiat, Bellonius cinerẽ ostreorum eadem cum calce facultate pollere arbitratur. Pro buccinis ostrea ad remedia assumi licere, & ex superioribus constare potest, & in tabulis ἀντιβαλλομένων legitur.

Ad coli dolores.

Euporist. 2.48.

DE OSTREIS SYLVESTRIBVS. Cap. LXVII.

B

OSTREA (inquit Rondeletius) reperiuntur in nostro mari, quæ à vulgo Scandebec vocantur; propterea quòd sapore sunt acri: ob id delicatorum labra nimium calefaciũt, & vlcerant: nam Scandebec idem est, quod rostrum vrens. Testa constat pellucida, partibus quibusdam flauescente, alijs purpurascente, foris crinita, & crispa, intus splendida, læuissima, candidissima. Caro parua, salsa, subamara, atque insuauis est: quare etiam à plebe negligitur. Hanc ostreorum speciem esse puto similem ijs, quæ tradit Plinius gigni in petrosis, carentibusque aquarum dulcium aduentu, sicut circa Grynum, & Myrinam, vel potiùs ostrea esse ἄγρια, quæ vocat Athenæus. Γίνεται δὲ τινα καὶ ἄγρια λεγόμενα ὄστρεα. πολύτροφα δ᾽ ἐστὶ καὶ βρωμώδη, προσέτι δὲ εὐτελῆ κατὰ τὴν γεῦσιν. Sunt quædam ostrea, quæ syluestria nominant, multi alimenti, sed virus olentia, & ori ingrata. Testa syluestrium ostreorum in fucis mulierum, lapidis specularis vice vsurpari potest, & exiccantibus pulueribus vtiliter admisceri. Hactenus Rondeletius.

Scandebec ostrei descriptio.

Lib. 32. cap. 6.

Lib. 3.

C

Ostrea syluestris Rondeletij.

E

DE OSTREA GAIDEROPODA, BELLONIO APPELLATA. Cap. LXVIII.

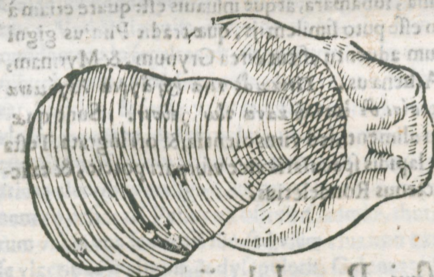
Etymon.

EST genus quoddam Oſtreæ vulgò cognitum in Græcia (inquit Bellonius) quam Gaideropodam vocant, quaſi pedem aſini dixeris. Cautibus adnaſcitur. non enim more Oſtrearum ſoluta in ſalo iacet. ob id in eo tantùm mari quod nunquam æſtu reciprocatur, innaſcitur. Aegęi autem maris, Helleſponti, Propontidis, & Ponti ora (oræ, littora) non augentur, neque decreſcunt, ſed perpetuò in eadem altitudine permanent. Nam inde aquæ deorſum ſemper delabuntur, eandem plenitudinem ſemper obtinentes. Non eſt omittenda (inquit Plinius) multorum opinio, priuſquam digrediamur à Ponto, qui maria omnia inferiora illo capite naſci, non autem Gaditano freto, exiſtimauêre: haud improbabili argumento: quoniam æſtus ſemper è Ponto profluens, nunquam reciprocetur. Quanquam autem Oſtrea hæc ſcopulis hæreāt,

F

Testa qua.

Oſtrea Gaideropada Bellonij, ſiue Spondylus

cluſilem tamen, & reſeratilem teſtam habent, & à ſaxo, niſi magna vi percutiātur, dimoueri vix poſsūt. Quoniam verò multum profundè immerguntur, indiginæ longurios ferro muniunt, quibus ferijs ictibus valido mucrone Concham quatiunt: quam vel confringunt, vel, ſi integram detrabent, rupis partem aliquam ſecum auferunt: vix enim aliàs cederet, deinde manu ferrea eodem longurio indita, è maris fundo in ſublime attollunt. Quòd autem aqua per fauces Boſphori Thracij deorſum tanto impeto feratur, ſignum eſt locum illum Gaditano eſſe altiorem: nam ſi æqualis foret, haud equidem tanto impetu delaberetur. Quemadmodum autem Græcorum Gaideropoda à vulgari noſtra Oſtrea ipſa forma differt, ſic etiam guſtu ingrata, dura, amara, ac nauſeabunda percipitur. Huius teſta, aut cōcha eximio naturæ artificio ſuperior inferiori infarcta eſt, vt

G

Testa.

quibuſdam veluti cardinibus annexa, nigroq; neruo in eius medio inter tubercula, & ſinus coaptato vincta, ac conſtricta eſſe videatur. Tubercula quoq; ſuperiora duobus acetabulis inferioribus benè correſpondent, vt & inferiora ſuperioribus, quæ in noſtra vulgari oſtrea deſunt. Proinde apertas Gaideropodas, ſi quis attentè intuebitur, in his branchias (hoc certè ridiculum eſt, nullum enim ex teſtaceis branchias habet) & ſtomachum, & reliquas partes nutritorias contemplabitur: immo etiam auriculas fungi criſpi figuram referentes, magnitudine grandioris acetabuli polypi, quæ dilatari, ac contrahi ſoleat: vmbilicum vulgus eſſe putat. Hæc oſtrea alijs carnoſior eſt, minùs tamen guſtui grata. Nam venter eius, atque hepa peſſimi ſunt ſaporis. Cæterùm nulli etiam in hac cancelli, ſeu pinnoteres reperiuntur. Hęc omnia itaq; Bellonius. Rondeletius eiuſcemodi oſtracodermi genus ſpondylum eſſe conijcit, & de eo ita ſcribit. In oſtrocodermorum generibus recenſentur à Galeno, Plinio, & alijs, ſpondyli, ab Athenæo τραχῆλοι nuncupati, à Græcis hodie Gaideropa, ob magnam ſimilitudinem, quam cū aſini vngula habent: gaidaron enim hodie aſinum vocant. Galeni interpres σπονδύλους, vertebras conuertit, ſed vtendum nomine græco cenſeo, Plinij exemplo, qui aliquot locis ſpondylium vocauit, & Macrobij, quum ſpondylos inter cænæ pontificalis prima fercula numerat. Itē Columella cum reliquis teſtaceis ſpondylos recenſet. Spondylus duplici teſta conſtat intus caua, & læui: foris ſcabra, ad vngulæ aſini formam rotundata, latiore parte, quæ & inferior dici poteſt, tenuior eſt, & multò minus denſa, minus concaua, arcta valde, & firma articulatione connexa. vtriuſq; enim teſtę binæ apophyſes ſunt, ſiue tubercula, quæ binis acetabulis viciſſim recipiunt, & recipiuntur: vinculo medio, nigro, & valido cohærent. Caro interna oſtreorum carni ſimilis eſt: circa hanc

H

Caro. *Venter.* *Hepar.* *Spondylus Rondel.* *Descriptio.*

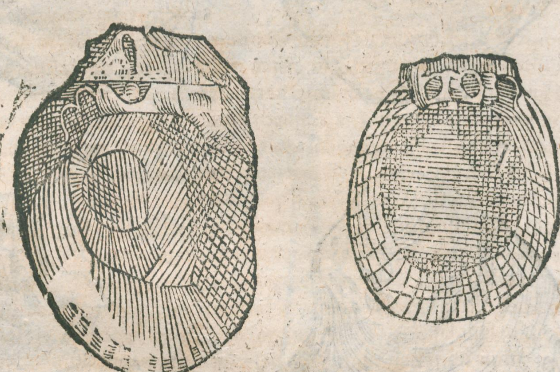
A ca hanc fimbriata est mẽbrana. Branchias spondylis falsò nonnulli tribuunt. Omnia enim ostracoderma sanguinis expertia, & exiguo calore prædita toto corpore per sensũ fugientes cutis meatus κατὰ διαπνοὴν respirant. (Taxat tacitè Bellonium Rondeletius, sed Aristoteles sic ea refrigerari dicit, non respirare) quemadmodum insecta authore Aristotele. Intus caro est satis multa, sed durior, virus olens, insuauis, & ingrata. Galenus libro tertio de facultatibus alimentorum inter ostracoderma, quæ duram habent carnem, recenset. Spondyli saxis adnascuntur, & ita hærent, vt non nisi malleo, aut fracta saxi parte capiantur. In mari nostro pauci reperiuntur. Ego in saxis Frescon ijs Agathensis sinus reperi, sed ij parui sunt: ita hęrent, vt in littus reijciuntur. Testa crassiorũ est partium, quàm testa ostreorum, difficiliùs vritur, magisq; ad lapidis naturam accedit. In spondylis cancri parui reperiuntur, quemadmodum in ostreis, & mytulis marinis. Horum nullam quod sciam mentionem fecit Aristoteles. Athenæus lib. 3. τράχηλον, ἀπὸ τῆς τραχύτητος, id est, ab asperitate, mea quidem sentẽtia, appellauit. Spondylos veros à nobis exhiberi ostendit firmior in his, & magis exquisita testarũ articulatio, quàm in vllo alio ostracodermorum genere, à qua spondyli nomen sortiti sunt: quòd vertebrarum spinæ modo firmissimè articulati

Spondyli saxis adnascuntur.

B sint: quæ vertebræ σπόνδυλοι à Græcis dicuntur. Hactenus ille, cum cuius spondylo maximam similitudinem gerit, qui hic à me additur: intus candidus, extra purpurascens. In secunda tabula quatuor proponuntur, colore albicante: tertia ostrea, prout sæpenumero baculis, vel alij rei adhærent ceu Zoophyta. Addidi, & aliud elegans spondyli genus prona, & supina parte depictum. Plurimis extra tuberculis præditum est obtusis, ab vno latere rubicundis, ab altero inter viridem, & cæruleum ambigentibus, quibus tamen rubra etiam permiscentur tubercula: summũ caput, seu vertex candicat. Intus circulus satis conspicuus colore viridescente totam ferè conchã prope extremitatem ambit: dein color sequitur castanearum, dein albus, & subuiridis. In medio velut vmbilicus est, vt icon indicat, ex iisdem coloribus, addito etiam luteo constans.

Spondyli authoris.

Spondylus Rond. siue ostrea gaideropoda Bellonij, ex Rondeletio.

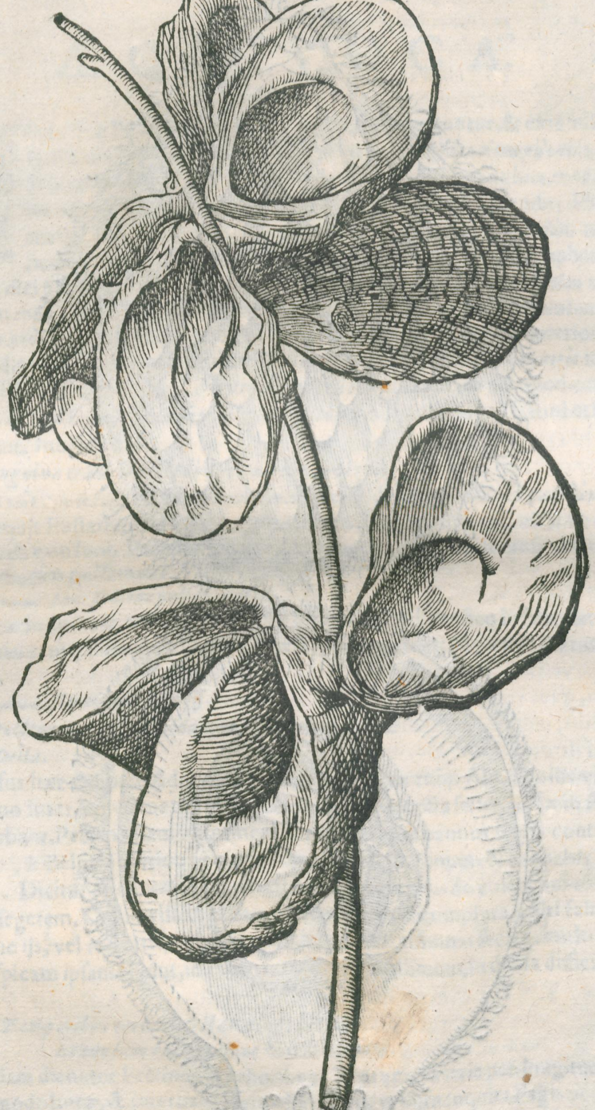
Spondylus authoris primus.

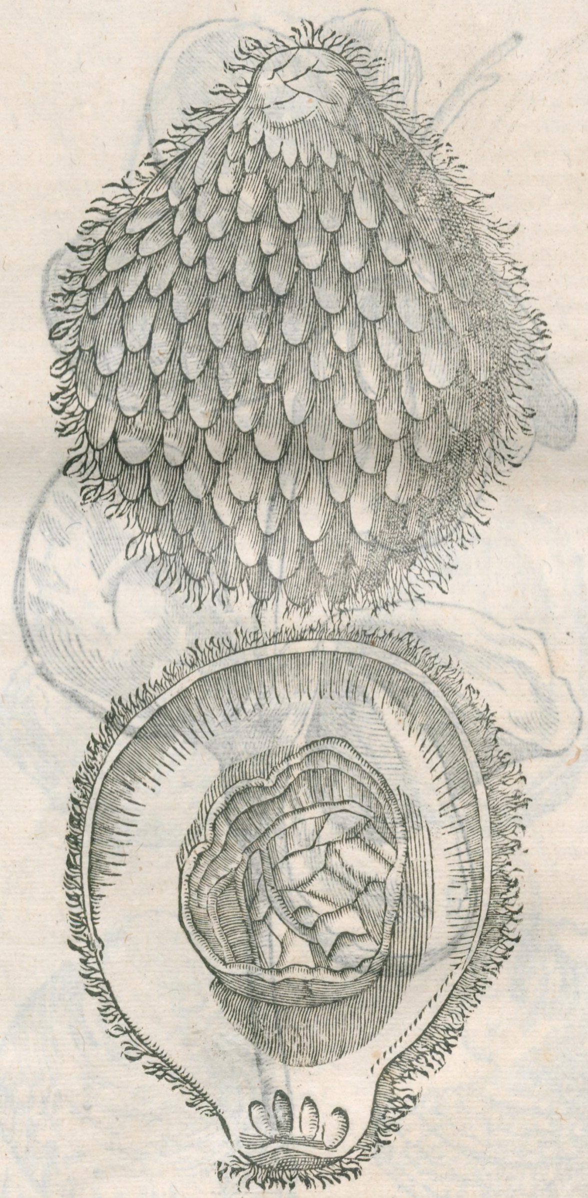
Spondylij alij.

Ostracea annexa baculo.

Spondylus authoris vtraque facie pictus.

A

DE PECTINIBVS.

Cap. LXIX.

ÆQVIVOCA.

Pectinis varia significata.

KTeìς, siue Pecten etiam dicitur, quo capilli pectuntur, & extendũtur: quod Eustathius sic Græcè nominari scribit παρὰ τὸ ἐκτείνειν τὰς τρίχας. In Dictionarijs Hesychij, & Varrini legitur, κτεὶς κτενὸς τὸ κτένιον, παρὰ τὸ ἐκτείνειν τὰς χεῖρας, ἢ τὰς τρίχας. quod manus, aut pilos extendit. Idem Grammatici κτένας exponunt τοὺς τῶν χειρῶν καρποὺς, καὶ τῶν ποδῶν, καὶ τὰ στήθη. hoc est manuum carpos, & pedum, item pectus, sed Zographus metacarpia potius, sic dici putat: ita verò dici scribunt ἀπὸ τῶν εἰς τὰς τρίχας ἐπιτηδείων κτενῶν: hoc est ab instrumentis, quæ apta sunt ad petendos pilos. Ijdem etiam sic nominari scribunt τὰς νοτιαίας πλευρὰς, spurias dorsi costas. Dicuntur quatuor illi dentes anteriores, qui interiecti inter duos caninos dentes naribus subsunt τομεῖς, διχαστῆρες, γελασινοὶ teste Polluce, item κτενὲς hoc est occisores, ὅτι κτείνουσι ὃ ἂν λάβωσι, quia occidant, quod capiunt. Κτεὶς dicitur etiam τὸ ἐφήβαιον, pubes, ἢ τὸ μόριον τὸ αἰδοῖον, aut pudendum. Latini etiam Pectinem sic vocant. Iuuenalis.

B

Lib. 2.

Pro pube.

Inguina traduntur medicis iam pectine nigro.

Κτεὶς μόριόν τι τῶν κρυπτομένων τοῦ ἀνθρωπείου σώματος διὰ τὰ περὶ αὐτὸ ῥαβδώματα οὕτω καλούμενον, inquit Eustathius: id est, pars quædam corporis humani occulta, sic dicta à virgulis, quæ circa eam sunt. Pecten à Latinis Grammaticis exponitur musicum instrumentum, quo cytharam pulsamus. Virgilius:

Pro musico instrumento.

—— Iam pectine pulsat eburno.

Aeneid.

Græci videntur in cythara, testudine, aut alio quopiam simili musico instrumento collum appellasse: κτένια, inquiunt, τῶν κιθαρῶν, οἱ ὑπερέχοντες ἀγκῶνες λέγονται. Statius Papinianus:

C

2. Achil.

—— Nunc obuia versæ
Pectine Amazonio modo, quo citat orbe Lacenas
Delia.

Ad quos versus hæc annotat Adrianus Turnebus: Pecten enim Amazonius videtur chorus fuisse, quo inter se pectinatim implexæ consertæque recta serie puellæ in Amazonum modum saltabant. Pecten etiam instrumentum dicitur, quo pannus nuper contextus, raditur: Germani, & Belgæ à carduo vocant earden. Item quo linum, & cannabis depectitur, & purgatur. Dicitur etiam cratis dentatæ genus stylis ferreis ad colendam terram, & ad metendam segetem. Columella: si autem metendi genera complura multi falcibus verriculatis, atque ijs, vel rostratis, vel denticulatis medium culmum secant, multi mergis, alij Pectinibus spicam ipsam legunt, idque in rara segete facillimum, in densa difficillimum est. Ouidius:

Aduers. li. 26. c. 30.

Pecten Amazonius. quid.

Pro crate dentata.

Lib. 2. c. 21

Temporibus certis desectas alligit herbas,
Et tunsam raro Pectine verrit humum.

1. de rem. am.

D A Plinio etiam dicuntur Pectines in arboribus, & earum materia per longitudinem rectæ Pectinum modo lineæ, & interualla, Græcè κτηδόνες, vt dum inquit: Fagis pectines transuersis: Nam in quibus variant pectinum illorum lineæ, adijcere Plinius solet aliquid quo varietas illa possit indicari, obliquos, crispos, nodososve dicens. Germani in ligno hos veluti neruos, appellant annos. Sunt autem venæ, seu fibræ, & diuisiones in lignis pectinum modo, hoc est διαφύσεις. Intelligitur quoque non infrequenter instrumentum textorium eodem nomine, sic dictum quod fila in telis figat. Virgilius:

Arguto coniux percurrit pectine telas.

Et Polluci πεντέκτενα (Zographus legit πεντάκτενοι) Χιτωνίσκοι παρὰ τὴν ᾤαν πορφύραν ἔχοντες, πέντε κτένεσιν ἐνυφασμένοι: id est, Tunicæ quòd oram purpuream habentes, quinque pectinibus texebatur. Apud Galenum libri de fascijs caput centesimum, & decimum inscribitur pecten, seu vinculum suspendens ad colem. Pecten Veneris herba, quoque Plinio dicta à pectinum similitudine.

Pecten Veneris.

SYNO-

SYNONYMA.

QVOD Latinis Pecten, Græcis κτεὶς dicitur, Gazæ modò pecten, modò pectunculus, vt vbi Ariſtoteles ait: τῶν διθύρων τὰ μὲν ἐστιν ἀνάπτυχα, οἷον οἱ κτένες: Biualuis generis pars cluſilis eſt, vt pectunculi. Et paulò pòſt: Ἔνια μὲν κινητικὰ αὐτῶν ἐστὶν, οἷον κτεὶς: Item aliæ ſe mouent, vt pectines. Sed hæc varietas, inquit Rondeletius, ambiguitatem parit: sũt enim pectines, & ab his diuerſi pectũculi à Latinis dicti. Plinius manifeſtè pectunculos à pectinibus diſiungens, videtur pectunculos pro tellinis vſurpaſſe, vt Hermolaus annotauit. De alijs pectunculis infrà dicemus, hæc Rondeletius. Sed Theodorus, Plinium in hac interpretatione eſt imitatus, qui pectinem, & pectunculum pro eodem accepit; vt vbi ſic loquitur: Lolligo etiam volitat extra aquam ſe efferens, quod & pectunculi faciunt, ſagittæ modo, nam hoc Ariſtoteles περὶ κτενῶν ſcripſit. Idcirco dicimus Plinium pectunculum, & pectinem interdum promiſcuè nominare, & interdum diſtinguere, pectũculoſque pro tellinis accipere. Trallianus quoque κτένια diminutiuo nomine appellans, ipſos ſimpliciter κτένας, id eſt, pectines intelligere videtur. Pectunculi, inquit Zographus, vt ipſum nomen loquitur, exigui pectines ſunt: quod bifariam intelligi poteſt, vt & pectines maiores antequam excreuerint, ſic appellentur, & ſpecies peculiaris ſemper parua, qualem Rondeletius depinxit vna tantùm parte auritam. Pectunculos nominat Columella, item Nonius Marcellus inter ea, quibus ſimilitudo nomen fecit. κτένες piſces dicũtur ab interprete Nicandri piſces marini ob ſimilitudinẽ manuum, & pedum. Porta Neapolitanus pectinem ſic dici voluit à figura pubis, cùm potiùs veriſimile ſit ab huius teſtati figura pectinem fuiſſe nuncupatum. Pectinum genus, inquit Gyllius, ſtriatum, id eſt, pectinatim diuiſum, à rugis illis, ſiue imbricaturis nuncupatur. Lenguados vulgò in Hiſpania dici teſtis eſt Alphonſus Toſtatus. Germani, inquit Zographus, Conchas biualues omnes generali vocabulo vocant Muſchelen, & Moſchlen: vt pectines, Chamæ, &c. Pectines verò priuatim D. Iacobi Conchas. Iacobs Muſchlen. Angli verò Muſckels peculiariter nominant Conchulas illas, quas Bellonius mytulos: Pectinem autem à Scalope, Scalop. Magno in errore verſatur Albertus, & recentiores, qui pectines pro paſſeribus (id eſt, planis piſcibus illis, quos vulgus Germanorum plateſſas nuncupat) accipiunt. Pectinum generis, ait Gyllius, quidam arbitrantur eas eſſe, quas vulgò appellant Conchas S. Iacobi, ſed aliæ Oceani littoribus Gallicis cognitæ habentur. Piſcatores Maſſilienſes pectines vocant Larges Coquilles, alij Coquilles de ſaint Iaques. Itali Cappe ſante. Reliqua ſynonyma cuiq; generi priora mox in deſcriptione auferam.

4. Hiſtor. c. 4.

Pecten à pectunculo differt.

Gaza defẽditur.

Pectunculi qui.

Pectinis etymologia.

Lẽguados.

Alberti error.

F

G

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

SVNT autem pectines biualues, & cluſiles teſte Ariſtotele, ſeque concludendo tuentur. Pectinatim eis diuiſæ teſtæ ſunt. Reſerratiles item ſunt: Nam ab altero latere nodo ligantur. κτεὶς, inquit, Athenæus ex Ariſtotele, τραχυόστρακος, ῥαβδωτός. Ouum dictum altera tantummodo parte eis fit. Maſſarius Conchas eſſe ſtriatas ſcribit, teſtis biualuibus, altera tamen tumida, altera plana, binisque auriculis angularibus. Qualis ſit pecten, inquit Rondeletius, ex nullo meliùs quàm ex Athenæo cognoſcemus, quo loco oſtreum (Berberi) in quo naſcuntur Margaritæ pectini confert. Ἔστι δὲ ἡ μὲν τοῦ ὀστρέου ὄψις παραπλησία τῷ κτενί: οὐ διέγλυπται δὲ, ἀλλὰ λεῖον τὸ ὄστρακον ἔχει, καὶ δασύ: οὐδὲ ὦτα ἔχει δύο, ὥσπερ ὁ κτεὶς, ἀλλὰ ἕν. Oſtreum aſpectu pectini ſimile eſt: teſta non cælata, ſed læuis eſt, & ſpiſſa: neq; vtrinque aurita eſt pectinum modo, ſed altera tantùm parte. Ex his liquet pectinem duabus conſtare Conchis ſtriatis, vtraque parte auritum eſſe, quod non huic tantùm competit, vt peculiariter auritum pectinem nominare oporteat (quod Bellonius facit) ſed alteri etiam pectini, & pectunculo. Plura enumerantur pectinum genera, quàm duo, aut tria, quæ partim magnitudine, partim colore figuraq; variant. Sunt enim ruffi, candidi, varij, item candidi, atque lati à Xenocrate commemorati. Pectines

Hiſto. 4. c. 7.

Lib. 3.

Genera.

H

Hist. 4. c. 4.

A nes quidam,inquit Aristoteles,magni sunt, quibus altera valuularum latior veluti tegmen
superposita est.Sunt item,qui vtraq; parte auriti sunt, vt pectunculi,alij vnica,quidam nul
la,si Bellonio picturæ credendum sit,qui pectunculum suum, sine auriculis depinxit : capi-
te testæ ita se colligente,vt in Tellenis,& Chamis; eam omisimus. Cæterùm , vt ab ijs, qui
vtraque parte auriti sunt, incipiam,sciendum est quosdam vtramque aurem æquali habere
magnitudine,vt priores duo,quorum iconem Rondeletius exhibuit, & alij si qui sunt quos
nos depictos subiungemus , inter quos etiam quidam aures minores habent , quàm caput
testæ,quidam tam magnas,vt ab vna aure ad alteram ducta linea caput testæ nõ tãgat, sed
potiùs emineant aures : alij rursus vna aure minores,& veluti mutyli. Pectinem priorem
suum sic describit Rondeletius.Testa vtraq; primùm strictior , qua parte aurita est , deinde
amplificata in orbem circumagitur: altera modicè caua , & in dorsum elata, altera plana,
veluti alterius operculum.Vinculo nigro, & neruoso colligatæ sunt. Vtraque striata est, à
strictiori parte striaturæ incipientes ad imum marginem deductæ sũt,sed ita vt in eo striæ,
siue exochæ magis promineant, quàm strigiles, siue canaliculi : quibus fit vt pectinis testa
laciniata sit,& hac parte firmiter cohærens.Præterea striæ, siue exochæ lineis à summo ad
B imum ductis ornatæ sunt , quæ duabus tribusve alijs intersecantur à latere ad latus ductis
versus strictiorem partem . Intus carnis multum est ; quæ circa medium etiam carnosum,
longum,tenerum alligata apparet.Inest in carne particula luteum ouorum colorem refe-
rens.Spectantur μήκων,& os tubæ modo factum,atque intestinum tenue luto plenum.To-
ta caro in ambitu membranam habet veluti fimbriam versicolorem , ex qua fila multa,&
tenuia depẽdent.Alter autem Rondeletij pecten idem cum superiori fortassis cuidam mi-
nus diligenti inspectori videbitur; sed re vera differt : idcircò eius iconem hìc apponimus:
Nam latiores,& ampliores aures habet , estque toto corpore longiore strictioreque,quàm
superior . Præterea hic testam vtramq; pectunculorum Burdegalensium modo concauam
habet, superior alteram duntaxat concauam,alteram planam. Postremo hic Concharum
quarundam rugosarum ritu rugas,siue strias, & exochas simplices habet, prior verò singu-
las ternis , & quaternis lineis à summo ad imum ductis orna-
tas.Hunc pectinem Itali Romiam vocant, quod qui è Com-
postella redeunt (quos etiam Romious lingua nostra voca-
mus)pectines eiusmodi multos pileis affixos gestant. De pe-
ctine aurito , quem simpliciter pectinem vocauit Rondele-
tius hæc Bellonius : In Concharum genere. (Nam pectines
Concharum generi attribuit Plinius) solùm pectinem alte-
ra parte planum agnoscimus: cuius parte superiore testa tu-
mida,binis vt plurimùm auriculis insignita, emergit: atq;ita
striata quemadmodum testudines rugis imbricatæ , quæ Ni-
chia dicuntur . Pectines in biualuium genere , post pinnam
maioribus Cõchis præditi sunt: quas habent scabras, resera-
tiles,& clusiles,nullis cardinibus pixidatim infarctis coniun-
ctas,sed neruo tantùm nigro , (vt in Ostreis videmus) obfir-
matas.Parte plana tanquã prona solo accubant:supina enim
tumida aures vtrimque habet,per quas exerere linguã Ari-
stoteles tradit. Hæc ille. Nos his aliquot sequẽtibus tabulis auritorum vtraque parte pecti-
num quotcunq; vnquam obseruare contigit, imagines exhibemus. Primo igitur loco po-
nitur pecten priori Rondeletij similis , (cuius idcirco imaginem omisimus) primum aper-
D tus cum animali,mox eius testa; quæ ferruginei diluti est coloris, fascijsq; ferrugineis . Ex
eodem genere est, qui hunc sequitur ; minor tamen , versicolor , nempe albo fusco viridi
præsertim in fascijs,& auriculis,& purpurascẽte colore variegatus,& qui tertius est,cum
animali, & eius testa, colore est castaneo. In secunda tabula priori numero notatur is,qui
aurem vnam altera multo maiorem habet:nec extremitate sua cum testa connata, vt duo
alij,qui eadem tabula vidẽtur:paruus est hic sua natura,& raro maior quàm depictus con-
spicitur:albus,& subuiridis aliquantulum parte superiore. exochas habet magnas,& cras-
sas proportione canaliculorum , quibus insculptæ sunt à natura striæ à summo ad imum
tendentes.intus autem prope auriculas colore est aliquantulum castaneo,cætera albo. Se-
cũdo numero ostenditur priori similis colore, & forma auricularum, sed exochas non ha-
bet bifidas, vt ille. Qui deinceps additur auriculam quidem maiorem habet altera , foris
colore est prorsus castaneo.exochis est,& strijs transuersis insignitus,inq; multis locis acu-
leis paruis munitus.Intus est colore argenteo ad subcæruleum tendente,licet in medio ali-
quibus

Auritorum ab vtraque parte descriptiones.

Pectinis prioris Rõdel. descriptio.

Caro.

Pecten Rondeletij alter.

Pecten alter Rondeletij.

C

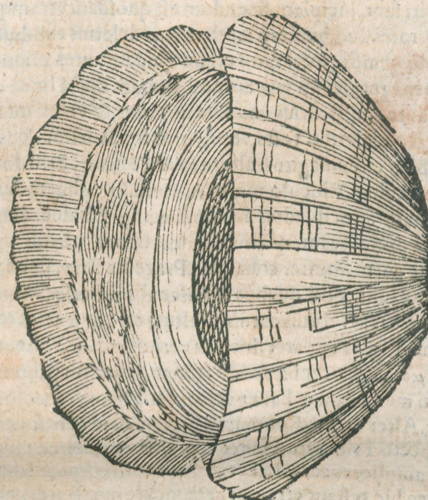
Romia.

Descriptio ex Bellonio.

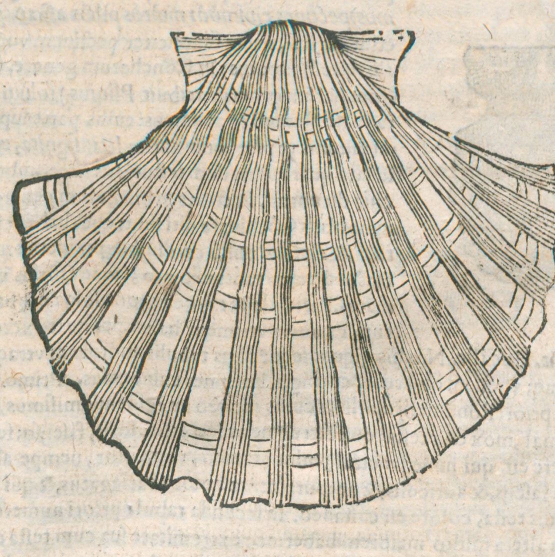
Testa qualis.

Pectines alij autheris

Pecten primus authoris cum suo animali.

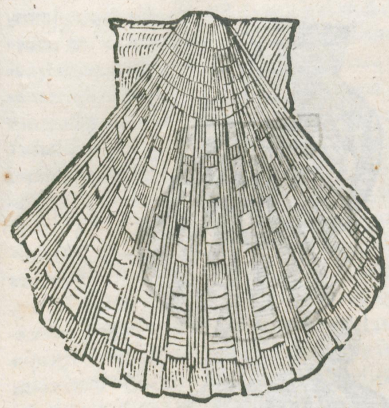

Pectinis eiusdem testa.

A

Pecten versicolor.

B

quibus in locis circumcirca sit colore castaneo splendido. Quartus autem vnam altera maiorem habet, nec extremitate testæ adnatam maiorem. exterius crocei est coloris: intus verò cādidus. exochas habet lineolis trāsuersis refertas. quatuor fasciæ amplectuntur testæ partem superiorem. Quintus tertio similis, sed strijs trāsuersis caret. Niger est, qui in tertia tabula primus pingitur longitudine palmi, latitudine verò ferè æqualis, aure insigni, & prominente extremitate sua; alterius auris vestigium quoddam paruum. Exochas habet rotundas maiores canaliculis, quas lineæ transuersæ ambiunt. Secundus colore est ferrugineo, in vtraque valua exterius multis aculeis asper. Auriculam vnam habet insignem, altera parum eminet. interius in circumferentia colore est ferrugineo. superiori parte subcæruleo colore ad argenteum tendente, habet & exochas strijs insignes. aculei autem ex strijs emergunt.

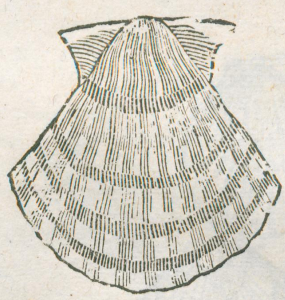
Pecten minor castaneus cū animali.

C

Tertius autem vnam altera maiorem habet. Longitudo æqualis latitudini, mensura duorum digitorum & dimidij. Exochas ab vna parte habet notabiles strias verò latiores inter exochas strijs colore luteo. Interior quoque pars habet multas exochas, quæ sunt longè angustiores strijs, & lucent. In medio duarum auricularum est foramē, cui vinculum inseritur, quo connectitur vtraque testa, clauditur, & aperitur. Quartus habet aures ferè æquales, exochas subcinereas albicantes, sicut & strias. Intus in superiori parte nigricat, cætera colore subcæruleo, & albo depingitur huius testa parte interiore, & exteriore. In quarta tabula primo, & secundo loco depingitur pectinis testæ pars interior, & exterior. Huius testa tota candicat, & pellucet: exterius glabra, ac læuis: interius est exochis, aut lineis eminentibus parum, ac tenuibus, vt numero primo licet in tabula conspicere. fascias exterius habet nigricantes tres, aut quatuor. Aures ei sunt æquales, & exigui. Tertio numero significatur pecten, cuius pars exterior, & superior rubet, exceptis duabus auribus, quæ in extremo albæ sunt: tota verò circumferentia alba est, latitudine ferè digiti. interius tota albicat. exochæ lineam vnam, aut alteram habent per longitudinem, quam pictor non expresit. Quartus est subalbo, & subrubro colore. Auriculam habet altera multo lōgiorem, cuius pars extrema à testa separatur: exochas habet rotūdas, per quas lineæ à summo ad imum percurrunt duæ, tres, & quandoque quatuor: strias habet pariter rotundas paruulis quibusdam exochis insignitas. Circumferentia

Pecten minor clausus.

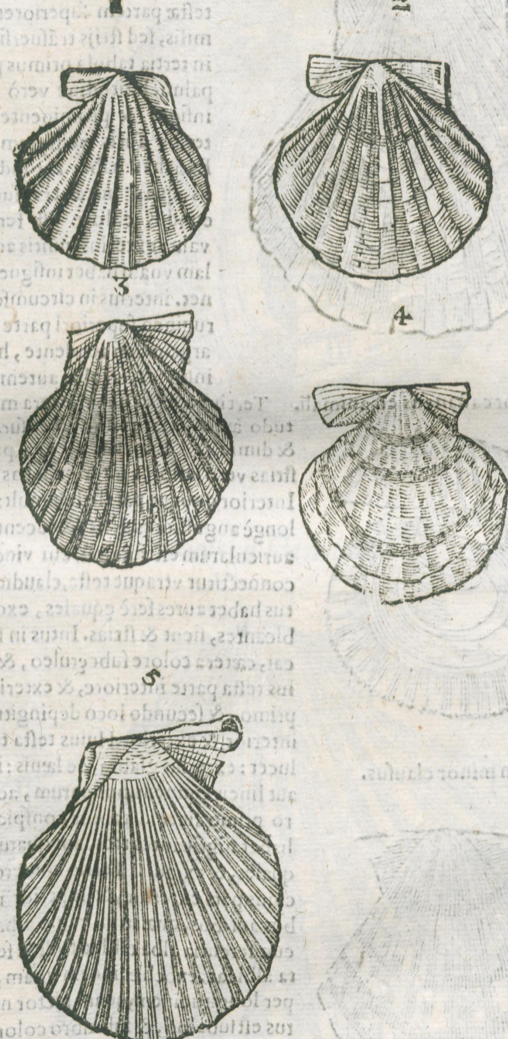

D

intus alba, & lucida est, reliqua verò pars ad subnigrum tendit, fasciæ ei sunt quatuor ad castaneum colorem tendentes. Auricularum color à parte interiori, quæ longior est, vbi pectini adhæret alba à reliqua, quæ prominet pars castanei est coloris, vt & altera tota auricula. Sequitur deinde pecten aure altera maiori, & extremitate sua testæ adnata. huius tota pars concaua, & exterior est castanei coloris. Sed exterior pars cum alcyonio adhærente, tuberculis paruis tanquam verrucis insignita: supra prope aurem maiorem aliquid minacei coloris videre licet. Postremo loco conspicis pectunculum, hoc est pectinem altera parte auritum. Croceus est, longitudine duorum digitorum, & dimidij latitudine duorum,

auriculam

Pectinum auricularum figura differentium ſpecies quinque.

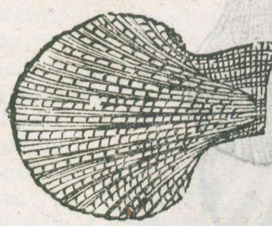

Pectines authoris alij.

auriculam vnam habet satis latam proportione animalis, rudimentumq; tantùm alterius, exochas rotundas, & strias per transuersum plures valde exiguas, colore minaceo insignitur exteriùs, interiùs albido, lineis quibusdam per longitudinem transcurrentibus mineaceis. Cognatus huic is quem ex Zoographo depingimus, sine descriptione. Habes deinceps Pectinem totum eburnei coloris, præterquam in summitate, vbi macula quadam condecoratur rubra, cui item alia lutei coloris macula insidet. Asper est, qui eburneo illi adiectus est colore subfusco. Auriculas exiguas æqualis magnitudinis habet Pecten subsequenti deinde tabella adiectus, extrà cinerei coloris, intus superiori ora nigricat: cæterea ex subcæruleo, ac albicante varius. Candidi sunt duo vltimi Chamæ quodammodo figura. Verius sanè mihi dicentur pectunculi, qui postea vltima tabula depicti conspiciuntur, minores omnibus cęteris. Pectunculi enim, vt nomẽ ipsũ loquitur, E

Pectunculus Zographi.

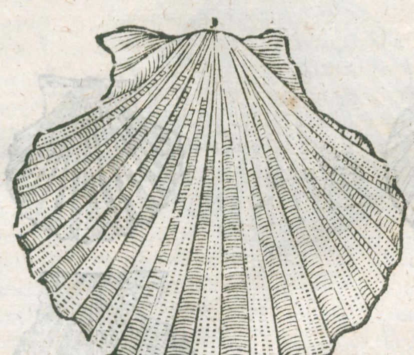

Pectunculi qui dicantur.

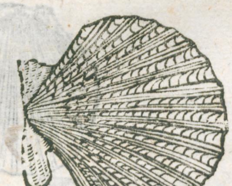
exigui sunt pectines. Quod bifariam intelligi potest, vt & pectines maiores, antequam excreuerint, sic appellentur; vel species peculiares semper paruæ; quales in hac tabula proponuntur. Omnes quo ad testam tenues sunt, auriculis, & colore differentes. Quidam enim lactei, quidam rubri, quidam castaneo, & albo colore variegati. magnitudine quoque discrepant. maximi sunt latitudine digiti, reliqui minores. mineaceo est colore, qui quarto loco exhibetur: strijs, seu exochis tam exiguis, vt vix conspiciantur. Rondeletius pectunculum facit, talem qualem secundo huius tabulæ loco ostendimus. Sed cum tribus fascijs, item altera parte auritam aliquando dextra, aliquando sinistra, vt noster. Concham striatam habet vtramq; cauam. Rondeletij autem aliquot aculeis est armata. hos pectines exiguos in Aquitania vocantur Petoncles; in Normania Hannons. Romæ Gõgolæ, quasi Conchulæ: sunt enim semper parui, præsertim in Mediterraneo mari, in Aquitanico littore maiores. Alijs dicuntur Coquilles de saint Iaques, quemadmodum magni pectines. A Chamis trachæis, inquit Bellonius, hoc discrepant, quod Chamæ transuersas lineas, pectines autem labra in gyrum crenata ostendant. Sunt qui sancti Iacobi Conchylia vocent, Anglici mo vulgus Cochies. Romani rustici, qui Chamas læues, & tellinas ex mari in forum piscarium adferunt, eos quoque ad mensuram tellinarum modo diuendunt, quos & Conchulæ nomine vocant, sed Gongolam pronunciare malunt: Hac Bellonius, qui pectunculũ neutra parte auritum depinxit: capite testæ ita ferè se colligente, vt in Tellenis, & Chamis. F

Vt à Chamis tra cheis differant.

Pecten eburneus.

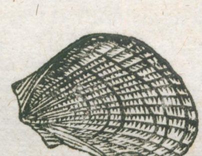

Pecten asper.

Pecten varius.

Pectines figurâ Chamæ.

Pectunculi alij auricularum figura variantes.

LOCVS.

MYTVLI, & pectines, teste Plinio, spontè in arenosis locis proueniunt. *Li.9.c.51.*
Columella de piscibus loquens ait: Limosa regio idonea est educandis
Conchylijs, & ostreis, purpurarumque tum Concharum pectunculis. Ca-
piuntur in sinu Aquitanico frequẽter pectunculi, vbi maiores sunt, quàm
in Mediterraneo mari; quanquam & hìc copiosi, vt in Normannia. Pe- *Capiendi ratio.*
ctines ferramento quodam capi abradendo tradit Aristoteles.

SENSVS, VOLATVS, NATVRA.

VISVM habere & oculos, videtur ex Plinio probari posse: de animalium *Li.9.c.37.*
oculis sic loquens; Non omnibus animalium hi, Ostreis nulli: quibusdam *An oculos*
Concharum dubij: Pectines enim si quis digitos aduersum hiantes eos *habeant.*
moueat, contrahuntur, vt videntes. Video dubitatum à doctis, num pecti- *An volent.*
nes volent. Aristoteles id affirmat, sic inquiens: Generis testati, & ex pedis *Histor. 9.*
pecten potissimũ plurimumque se mouet volatu. Nam & purpura, & eius *cap.37.*
similia parum admodũ progrediuntur. Vnde Plinius: Loligo etiam volitat, extra aquam *Li.9.c.39.*
se efferens, quod & pectunculi faciunt, sagittæ modo. Vbi notandum Plinium ita intelli- *Volatus.*
gendum esse, vt dicat pectunculos volare, non autem extra aquam ferri, vt Loligines. Nã *Plinius exponitur.*
pectinum volatum ab auium, atque volantium quorundam aliorum piscium differre au-
thor est Aristoteles, ita scribens: Cartilaginei generis nonnulla stridere videntur; Verùm *Histor. 9.*
ab his vocem emitti vllam rectè dici non potest: at sonum, siue strepitum reddi verè dixe- *cap.9.*
ris. Nam & pectines quoties per summa humoris nitibundi feruntur, quod volitare dicunt *Stridor.*
stridere sentiuntur. Idcirco Massarius ad Plinij verba: Aquatilium pectines stridere cum
volant traduntur; hæc commentatur. Quoniam sua cuique potest esse sententia, ego non
existimo pectines volare posse per aẽra. Cùm enim callo illo interiori ambæ testæ adeo
connexæ sint, vt difficilè diuelli queant, non possunt ita liberè aperiri, vt volare valeant. *Plinius explicatur.*
Quamobrem volare hoc in loco pro salire celeriter in modũ volatus, & discurrere de lo-
co ad locum potiùs interpretarer. Pectines enim tanta velocitate dehiscunt: vt ex vehe-
menti repercussione saliant, & superiactent, vt quasi volare videantur. Hæc Massarius, se-
cutus Aristotelem, qui sic scribit, de animalium testatorum differentijs tractans: Item, in *Histor. 4. cap.4.*
quit alia se mouent, vt pectines, quos etiam volare nonnulli aiunt: nam de ferramẽto quo
capiuntur, sæpe dissiliunt. Idem pectines tradit aliquandiu in arena (aliàs in secessu) late-
re veluti purpuras; vnde Plinius; Pectines, inquit, in mari ex eodem genere habentur re-
conditi, & ipsi in magnis frigoribus.

ORTVS. GENERATIO.

Oua quæ.

QVÆ autem oua appellantur in pectinibus, quamuis verè ijs insint, moxque procedente tempore minuantur aboleanturque, tamen nihil ad generationem conferunt, sed indicio sunt nutricationis melioris, quale in sanguineis pingue est. Proueniunt itaque sponte, vt Plinius tradit ex Aristotele, qui sic inquit: Pectines locis arenosis sui ortus initia capiũt. Anno autem perficiuntur, vt idem de testatis sic loquitur: Omnia id genus celeri incremento augentur, sed præcipuè purpuræ, atque pectines: quippè quæ anno perfici possunt: Generantur, eodem teste, plurimi temporibus pluuiosis, quemadmodum & plurimis alijs testatis accidit. Nam squallore pectines magis trahunt ruffum colorem. Iamque in Pyrrheo Euripo pectines aliquando defuerunt, non modo propter ferramentum, quo piscatores abradendo vbertim caperent, verùm etiam propter siccitates.

Li.9.c.31. Histor.5. cap.15. Histor.8. cap.20.

NVMISMATA.

GOLZIVS inter numismata Pisaurensium argenteum habet, in cuius vna parte est Pegasus cũ his litteris ΠΙΣΑΥΡΙΩΝ. ab altera parte Neptunus Nereo insidens, sub quo pecten exprimitur, & à latere hæ litteræ ΔΗVΧ. In Tarentinorum quodam argenteo nummo idem pecten cernitur cum Neptuno Nereo insidente, dextraq; tenente tridentem, sinistra Polypũ cum hisce literis ΤΑΡΑΣ. Idem quoque pecten in alio eorundem argenteo nummo cernitur solus ab vna parte, ab altera Neptunus insidens Nereo dextra tenens tridentem, sinistra Polypum, his adscriptis literis ΤΑΡΑΣ. Nam Tarentini Neptunum pro deo tutelari colebant, & à Taranto Neptuni filio nomen sumto, & vrbi factum gloriabantur; idcirco Polypo, ac pectine, & Nereo indicare voluerunt Neptuni in mari potentiam.

VSVS IN CIBIS.

Electio.

IAM fuere in mensis celebres apud antiquos, vt scribat etiam Athenæus non omissos fuisse in Cotys conuiuio. Eligebantur autem ex Methymna, vt idem ex Phyllij, siue Phrynichi, siue Aristophanis comedia vrbes inscripta tradit. Clemens quoque Alexandrinus, & Pollux authores sunt pectines Methymneos à pleris; gulæ amatoribus suis temporibus expetitos. Inter cænarum, ciborumque exquisitas delicias compræhendit pectunculum Chium M. Varro in satyra, quàm περὶ ἐδεσμάτων, id est, de cibis pereginis, & lautitijs inscripsit, vt testatur Gellius. Laudantur etiam Tarentini: Horatius:

Pedag.li.2

Noct. Att. lib.7.c.16.

Pectinibus patrijs iactat se molle Tarentum.

Quæ erit fortasse ratio, cur in numismatibus Tarentinorum frequenter inueniantur: Apuleius versus hos Ennij corruptos citat:

Mures sunt Aeni, aspera ostrea plurima Abydi,
Mus Mytilenæ est, pecten Curadrum, quæ apud Ambraciæ amnes.

Qui aliqua ex parte restaurari possunt ex Archestrati apud Athenæum versibus, vnde etiã translati sunt:

Τὰς μῦς Αἶνος ἔχει μεγάλας, ὄστρεια δ' Ἄβυδος,
Τὰς ἄρκτας Πάριον: τοὺς δὲ κτένας ἡ Μιτυλήνη
Πλείστους δ' Ἀμβρακία παρέχει. Id est.
Mures Aenus habet magnos, & ostrea Abydus,
Vrsos Parium; Pectines verò Mitylene,
Plurimos verò Ambracia exhibet.

Pectines optimi qui.

Xenocrates: Pectines, inquit, optimi sunt, qui ad iustam magnitudinem peruenerunt, caui, colore nigriore: præstant autem vere, ac æstate, siquidem eo tẽpore ad Lunæ incrementũ maximè augentur. Omnibus autem antecellunt Mitylenei magnitudine, natura, humoris bonitate.

A bonitate. His similes Ionium mare iuxta Illyrida, Hetruriam, Salonas, & Latium producit. Iam verò & Chios, & vicinæ insulæ, item Alexandria eiusmodi pisces ferunt. Pontus quidem etiam multos fert; sed minutos, & qui ægrè augeantur. Hæc Xenocrates. Aristoteles autem optimos esse censet, cùm grauidi sunt, vt alia testata, & crustacea. Galenus pectines crassi admodum succi esse scribit. Quidam Myas, seu Mytulos Ephesios eisque similes succi bonitate, vt pectines superare; ita cedere Chamis. Hicesius autem Chamis alere vberiùs, succi autem peioris esse, & excretioni minus faciles. Vnde Trallianus podagram pituitosam præcessisse conijcit plurium pectinum, & buccinorum vitiosos succos generantium frequentem vsum. Stomacho (ait Cornelius Celsus) apti sunt ex media materia pisces, ostrea, pectines, murices. Et Archigines apud Galenum pectines connumerat ijs, quæ stomachicis in cibo conueniunt. Galenus succum eorum aluum ducere, non aliter quàm lactis serum tradit, idem confirmant Galenus, & Diocles Charystius. De eorundem facultate coquendique modo hæc Xenocrates: Dulces sunt, ac faciliùs, quàm ostrea concoquuntur. Ex aceto sumpti ad excretionem accommodantur, & cùm ex posca concoquuntur, dulcedinis participes sunt, quam assando deponunt; pari quoq; modo contriti aluum

B soluunt, idque siue recentes, siue vetusti fuerint. Parum autem vrinam cient, qui buxeis coloris sunt, sicut ostrea non facilè corrumpuntur. Elixi assatis ad aluum ducendam aptiores sunt: quique magis assati, sunt minus succi habent, & difficulter excernuntur. Existimandum quoque est, eos qui in suis testis assantur, minus huiusce incommodi habere, & faciliùs alere, & minus eos perturbare: valentiores autem assati sunt: quique expurgati planè puréque fuerint, ij grati ori sunt, & facilè concoquuntur, & testaceis anteferendi sunt illi, qui sale conditi sunt, nec admodum perturbant. natiuam autem dulcedinem in muria conseruant, & vrinam mouent: ac candidi quidem, & lati, sunt dulciores: atque albi sunt duri: (Diphilo tamen candidi molliores sunt) ruffi verò sunt virosi, & vrinam cient: varij autem medij sunt, & eorum aliqui fucis sunt similes: qui per se dati difficulter concoquuntur, & tamen vrinam mouent. Hæc ille. Vvottonus testatur pectunculos faciliùs concoctionem assumere, quàm ostreas. sapore esse dulces: at nimiam illam dulcedinem coctione exuere. Aluum magis mouere virulentos assis: & quò magis assentur, eò minus succi congeniti relinqui, minusq; aluum tentare: sed si in testis suis assentur magis nutrire.

De alim. bon. & mali succi.

C

VSVS IN MEDICINA, ET ALIIS.

TRALLIANVS in colico affectu dari iubet. Idem in cardialgia conuenire eos scribit. Et alibi in vomica, seu empyemate si salsus, & biliosus humor est, præbet. Rursus idem Tympanius raro, & voluptatis gratia offert. Ego eos sæpius præberem: Nam authore Plinio vrinam cient, & quæ in vesica sunt, modicè detergunt; quanquam in hoc morbo magis flatus, quàm humor abundet. Xenocrates scribit pectines remedio ijs esse, quorum vesica vlceribus scatet, quòd ea expurget. Quidam practici in febris biliosæ declinatione pectines concedunt. Ad Venerem excitandam non minus valent, quàm ostrea, quorum species sunt, teste Iohanne Baptista Porta Neapolitano. Plinius pectunculos

D *salsos tritosque cum cedria pilos palpebrarum euellere author est.* Contra Dorycnium in cibo iuuant pectines, vt cecinit Nicander. Pharmacopæorum *vulgus pro Cōcha Venerea pectines vsurpat, vt ait Rondeletius.* Pectinum maiorum vsus alicubi est in templo ad sal continendum, quo consecratur.

Li. 32. c. 9.

Lib. 3. c. 44. Pytog.

Lib. 32. cap. 7.

DE MVSCVLIS. Cap. LXX.

ÆQVIVOCA.

De alim. bon. & mal. ſucci.

Myſticetus *Lib. 2. in Eutrop.*

Muſculus balanæ.

VOCIS huius homonymia impedit, quo minus intelligamus, quid auctores intelligant per muſculum, de quo modò à nobis ſermo inſtituitur. Etenim μυςίκητον apud Ariſtotelem muſculum reddit Theodoricus Gaza Plinium ſecutus. Genus, id eſt piſcis, qui, vt inquit Claudianus, paruo moderamine caudæ iter regit, ne Balæna in ſcopulos impingat, quãquam Bellonius Balænæ partem quandam, quam gerit ad iter prætentandum Ariſtotelis muſculum eſſe putet. Prætenturas, inquit, quas ante oculos habet Balæna, muſculum Ariſtoteles nuncupauit, quam etiam Oppianus veluti quendam alterum piſcem eſſe cecinit.

Hac ratione, inquit, *comes cunctis ductorq; viarum*
Muſculus eſt paruus viſu, ſed corpore longo,
Et tenui cauda paulò ſemotus ab illa
Præcedit.

Et paulò pòſt.

Hunc piſcem verò ductorem nomine dicunt.

Lib. 16. cap. 11. Contra Bellonium.

Muſculus nō eſt pars balenæ.

Cętærum Rondeletius Ariſtotelem, ne per ſomnium quidem id vnquam cogitaſſe dicit, neque muſculi nomine vti, ſed Gazam ex Plinio, quem ſi α'ναλφα βητος, inquit, legiſſet, in tam fœdum errorem haud incidiſſet. Eius enim verba ſunt. Muſculus etiam piſcis pilos in ore intus habet vice dentium. Ariſtoteles μυςίκητον nominat. Cùm verò hoc ſolo loco muſculi, ſiue μυςικήτῳ mentio fiat, quis inde colligat, inquit idem Rondeletius, partem Balęnæ, ſcilicet aſſulas illas muſculum vocari? neque Plinius tribus in locis, quos citauimus, muſculum partem Balænæ facit, ſed belluam marinã. Ex his autem latinis verſiculis ſatis liquet eum nunquam Oppianum legiſſe, qui tantùm abeſt, vt Balænæ partem muſculum faciat, vt muſculum ne nominet quidem, ſed piſcem alium eſſe dicat, qui Balænis iter præmonſtrat. Hæc ille. Muſculus præterea apud Ciceronem eſt mus exiguus: quam homonomiam vitaturus Gaza, apud Ariſtotelem μύας α'ρουραίους, interpretatur ſorices, & μῦς ex teſtaceis Mytulum, ſiue muſculum maiorē; ſed quem Ariſtophanes vocat μῦν, mureum, ſeu ſoricem animal notiſſimum ſignificat. Sunt alioquin muſculi, vt Plinius refert, & à medicis accipiuntur, partes corporis carnoſæ, neruorum fibris motus gratia cicuniectæ, veniſque, & arterijs conſperſę, his ad natiui caloris cuſtodiam, illis ad alimenti distributionem, quæ omnia tenuis complectitur tunica, muſculum definiens, qui μῦς etiam Græcis appellatur. Habet pręterea muſculus nomen in artificiatis, nam antiqui conficiebant inſtrumenta quædam in bellis, quæ muſculos appellabant, cuius meminit Iſidorus, muſculus eſt, inquit, ſimilis cuniculo, quo murus perfoditur, ex quo & appellatur quaſi murulus. Ponuntur icones à Roberto Valturio machinarum quarundam, quas muſculos, vt is refert, vocabat antiquitas: ipſe verò machinas minores appellat, quibus protecti bellatores ſudibus præmunitas oppidorum foſſas demolirentur, quibus turris ambulatoria iungeretur, ſine impedimento ad murum.

Lib. 2. de diuin.
Mus exiguus.
Sorices Gazæ.
In veſp.
Li. 2. c. 21.
Muſculi medicis, qui.
Muſculus inſtrumentum bellicum.
Lib. 18. c. 11.
De re milit. c. 4.

SYNONYMA.

3. de gen. anim. c. 11
Mytuli.
μῦς tria ſignificat Hermolao.

MYIAS, iſtiuſmodi teſtacea Plinius quandoque vocat, quandoque Myiſcas, nonnunquam myſcos, ſæpe etiam muſculos, Athenæus μύας (vt nobis certè oſtendunt ſapor dulcior in his, & ſuauior, quàm in mytulis, item paruitas, rotunditas, teſta hirta, atque alia, quæ à Plinio, & Athenæo hiſce tribuuntur.) Ariſtoteles ἐλάττες μύες, qui plurimos, auctor eſt, circa vnum principium aliquod adnaſci, quod quoque conuenit. Rondeletius etiam μύες in fœminino genere Athenæo, appellari putat. Maiores his mytuli vocantur, Dioſcoridi μύακερ, de quibus poſtea dicemus. Hermolao tria genera animalium, ducuntur

A tur μύες, nimirum testudines, sed tunc non μύες in plurali, sed μύδες & ἐμύδες vocari. Genus hoc, inquit, mus aquatilis, & lutaria testudo vertitur à Theodoro Gaza, à Plinio quandoq; mus marinus. alterum est inter pisces; tertium inter ostreacea pro musculo, tum minore, tum etiam maiore. Μύδιον Græci hodie vocant musculum, forma pariter diminutiua à μῦς: eruditi proferre possent μυΐδιον, & melius, vt putat Zoographus. Nos, vt dictum est, musculos simpliciter, minores appellamus. Italis, & præsertim Venetis Concholæ vocantur, Gallis Moules, Germanis Moeschelen. Belgis Mosselen. Angli musclis nõ communiter omnem Concham, sed propriè, & peculiariter paruam nigricantem appellant.

Mus marinus.

GENVS, DIFFERENTIÆ. DESCRIPTIO.

VOCANTVR, inquit Rondeletius, nostræ planè opinionis assertor, musculi ad differentiam maiorum, quo mytulos vocant; differunt enim tãtum magnitudine, & rotunditate, quàm differentiam ex Plinio, vt arbitror, is attulit, qui musculos diuidit, in mytulos, qui salem, virusque resipiunt, & myias, quæ rotundæ sunt, & minores aliquantò, atque hirtæ, tenuioribus testis, carne duriores. Rondeletius, posita etiã icone, talem affert descriptionem. Sunt ex ostracodermorum genere, quę tenui testa, & duplici conteguntur, circa saxa, aut ligna nascũtur, pilis, & veluti lana alligantur. Testa foris nigra, ferè semper vel musco, vel lanugine obducta, intus læuis, & splendens, ex albo cęrulea, parte acutiore crassior, & spissior, reliquo ambitu rotundo tenuior. Caro intus pallida, cum nõ cruda est, cocta vitellis ouorum similis, in ambitu fimbriata, in ea foramen est euidens ad attrahendam aquam, neque enim per villos attrahit, quod ineptissimè quidam asserunt, lanæ illius, siue byssi vsum ignorantes, in media carne est particula carnosa linguæ similis. Hactenus ille. Multos istiusmodi musculos in mari reperiri, & in aqua dulci stagnante; nunquam verò ferè in rapidis fluminibus, idem attestatur. Cæterùm musculorum aquæ dulcis istiusmodi iconẽ ex eodem ni fallor, Zoographus proponit. Duplici (inquit) constant, Concha, tenui, & fragili, foris nigricat, & veluti ex multis additamentis conflata est; ob id asperior. Intus læues sunt, ex cęruleo nigricantes. Carne sunt dura, cõcocta difficili, mali succi, quò fit, vt qui ijs copiosiùs vescuntur, in febres incidant.

Vt differãt. Lib. 32. cap. 9.

Rondeletij descriptio.

Testa qualis.

Caro.

Musculi Rondel.

Musculos alter.

DENOMINATA.

AB huiusmodi conchilij genere multa inuenio denominata, sed admodum ab authoribus vsurpata. Τὰ μυὸς à musculo nimirum diminutiuum est μῦςρον: hæc autem diminuendi forma non est admodum vsitata. simpliciter verò deriuata talia multa existunt, vt σεῖρον, σείγητριν, μῖτετρον. Pollux τὸν μύςρον genere masculino dixit cum acuto in prima: quæ, cùm natura longa sit, videtur in recto circumflectenda, & ijs casibus, qui vltimam corripiunt. Μύςρα, & μύςρια Eustathio idem sunt, vt vult Zoographus, quod μυςίλαι, ὅ ἐςι κοῖλος ψωμοί πρὸς ἄρυσιν ψωμῦ ἐπιτέδειοι. Μυςριαπῶλαι apud eundem Pollucem à μύςριον diminutiuo dicuntur. Μυςίλη quoque vt mihi videtur diminutiuum, esse potest à μῦς fœminino, vt μυτίλος à masculino. hinc verbum μυςιλᾶσσαι Eustathio, διαμυςιλῶν ἀρύεσθαι, ἤ τὸ κοιλαίνειν τῦ ψωμοῦ, μυςά λμης, ὁ μυςίλλων ἅλμης, καὶ ἐκ τῶν εὐτελεςάτων ἢ ἐπιπόνως

Ad alcuns refectionem aptis.

Myites lapis.

ἢ ἰσπηνώνως ζῶν. Myites cuiuſdam eſt lapidis genus, muſculi ſpeciem præ ſe ferens; huius, vt inquit Georgius Agricula, duplex eſt differẽtia, oblongi videlicet, & pectinis modo rotundi, hunc colore cinereum in Chattis ad Spãgebergum arcem reperiri, vbi & trochitas: & in Saxonibus ad Hildesheimum in lapidicinis eius tractus, qui eſt vltra montem Mauricij, illum modò ſubfuſcum, modò ſubflauum effodi ex mœniorum foſſa Hildesheimiæ vrbis, quà ad Septentriones ſpectat. de his poſtea inter foſſilia loquemur.

VSVS IN CIBIS.

Epheſij marini.

MVSCVLI vbique ferè in cibum cedunt, ſed optimi ſunt Epheſij: marini commodum ſatis præſtãt nutrimentum: Qui in aqua dulci captantur, caeno ſunt dura, concoctu difficili, praui ſucci, quò fit inquit Rondeletius, vt qui ijs copioſiùs veſcuntur, in febres incidant. laudabiles admodum ſunt, qui in inferiore Germania capiuntur ex Oceano Germanico. Sũt etenim hi guſtus ſuauiſſimi. elixantur, vt retulit mihi vir quidam non indoctus in aqua, additoque poſtea pipere, butyro, & modico aceti comeduntur. Sunt plerumque in vſu maiores, cùm tamen minores non ſpernantur, etſi minoris ſunt nutrimenti, quod innuit etiam Athenæus, οἱ δὲ ἐλάσσονες, inquit, τέτων, καὶ δασεῖς ἔξωθεν, ἐρητικώτεροι μὲν εἰσι καὶ εὐχυλώτεροι τῶν σκιλλωδῶν, ἐυτροφώτεροι δὲ διὰ τῶ μέγετος καὶ τῷ γένι ὄντες τοιῦτοι, hoc eſt, minores & veluti hirti, magis vrinam prouocant, & melioris ſunt ſucci ijs, qui ſquillæ ſimiles ſunt, minùs tamẽ alunt, quia minores, & quia natura ſunt huiuſmodi, & aliquantò pòſt. Αἱ δὲ μύες καὶ τῶν μυῶν ἔσαι μικρότεραι γλυκεῖαι τε, καὶ εὔχυλοι εἰσὶ προσέτι δὲ καὶ τρόφιμοι. quæ myes dicuntur, alijs minores ſunt, dulces, boni ſucci, ſatis inſuper nutriunt.

Coquendi ratio.

Lib. 3.

VSVS IN MEDICINA.

Li. 2. c. 7.

QVÆ Dioſcorides περὶ μυάκων, Plinius ferè de mytulis retulit; Verba Dioſcoridis ſunt: Μύακες, inquit, καέντες τὸ αὐτὸ δρῶσι τοῖς κηρυξιν. ἰδιαίτερον δὲ πλυθέντες ὡς μόλιβδος χρησιμεύουσιν, εἰς τὰ ὀφθαλμικὰ σὺν μέλιτι. ἐκτήκοντες παχύτητας βλεφάρων, καὶ σμήχοντες λευκώματα, καὶ τὰ ἄλλας ἐπισκοτοῦντα ταῖς κόραις. ἡ δὲ σάρξ αὐτῶν κυνοδήκτοις ἐπιτιθεμένη ὠφελίμως. Quæ ſic Plinius: mytuli quoque, & murices cinere vim cauſticam habent, & ad lepras, lentigines, maculas; lauãtur quoque plumbi modo ad genarum craſſitudines, & oculorum albugines, caligineſque, & in alijs partibus ſordida vlcera, capitiſque puſtulas: Carnes verò eorũ ad canis morſum imponuntur. Ad ciendam aluum, & vrinas multum præſtare muſculos vult Athenæus, quod etiam oſtendit Celſus inquiens, muſculi, oſtrea, pelorides, echini, & omnes ferè conchulę aluum mouẽt, cùm verò marini capiantur, & fluuiatiles, vtriſque vti poſſimus. Marcellus Empiricus muſculum marinum tritum ex oleo vetere talorum tumoribus, & doloribus impoſitum meſculum ... deri ait. Aquatiles itidem, vt nobis Zoographus refert, ex Hippiatrico lib. Germanico, laudantur ad infirmos, & caliginoſos oculos, & nebulas oculorum in iumento. vruntur ſuper carbonibus, & corium externum detrahitur, vſque ad medium, quod album apparet, additur Zinziber, & calchantum, paribus partionibus, & ex his mixtis pollinem in oculos equi inflato, proderit.

Li. 21. c. 9. Causticus eorũ cinis.

Lib. 11.

Ad caliginoſos oculos.

DE MYTVLIS. Cap. LXXI.

SYNONYMA.

Ad oleum tollendum apti.

Μίακα vocat Dioſcorides concham ipſam, ſiue teſtam huiuſce mytuli, cuius eſt hiſtoria recenſenda, vt vbi habet: ἀποψα μύακι τὸ ἐπιπλέον ἔλαιον, id eſt, concham tollito innatans oleum. Et rurſum: εἰς μύακας τὴν λιπαρίαν ἀναλαμβάνουσι. exiſtimo ego de maioribus intelligere, cùm minoribus aptiores ad oleum innatans excipiendum exiſtant, præſertim quod maiores in hoc genere cõchas Plinius vocet mytulos, Oribaſius myacas, Athenæus, vt refert Vuottonus,

A nus, μύας σκιλλώδεις. Verba hæc sunt apud Athenæum. τῶν δὲ μυῶν οἱ μὲν Ἐφέσιοι, καὶ οἱ τε-
τοις ὅμοιοι τῇ εὐχυλίᾳ, τῶν μὲν κτενῶν βελτίονες, τῶν δὲ χημῶν λειπόμενοι· οὐρητικώτεροι δὲ μᾶλ-
λον, ἢ ἐπὶ τὴν κοιλίαν φερόμενοι. εἰσὶ δ' αὐτῶν ἔνιοι καὶ σκιλλώδεις, καὶ κοχυλεῖ τε, καὶ πρὸς τὴν
γεῦσιν ἀπειθεῖς, οἱ δ' ἐλάσσονες τούτων καὶ δασεῖς ἔξωθεν, οὐρητικώτεροι μὲν εἰσι καὶ εὐχυλώτεροι
τῶν σκιλλωδῶν, ἀτροφώτεροι δὲ διά τε, τὸ μέγεθος (ἔλαττον) καὶ τῷ γένει ὄντες τοιοῦτοι. hoc est: ex
mytulis Ephesij, & qui succi bonitate eis pares sunt, tantò sunt chamis inferiores, quantò
pectinibus præstant. Vrinā magis, quàm aluum cient. Sunt qui ex eis scillam resipiant,
mali succi, & gustu ingrati: qui verò his minores sunt (musculos intelligit) ijs, qui scillam
referunt, & vrinam magis promouent, & succū generant probiorem, minus tamen nutri
unt, cùm paruitatis suæ caussa, tùm sui generis natura. Hęc ille; ex quibus facilè conijcio
mytulos scillodes nuncupasse ab ingrato admodum sapore, qualis sanè scillæ est, nam &
ipse habet πρὸς τὴν γεῦσιν ἀπειθῆ. Μύας πυελώδεις Theodorus Gaza apud Aristotelē my-
tulos foliatos reddit à figura. Niphus mytulos latioris, vel amplioris conchę. Sed eos Ron-
deletius reprehendit, & in imo maris, siue gurgite nascentes conuertit, quoniam Gaza
eodem apud Aristotelem loco, pro πυελώδεσι τόποις interpretatur gurgite. Cum verò,
B inquit Zoographus, non gurgite tantùm Gaza eo loci verterit pro hac voce, sed, (ostrea
nascuntur) alia vadis, alia gurgite, mallem ibi legere nō πυελώδεσι, sed omnino πηλώδεσιν,
id est, limosis, nam vt hoc in loco, ita rursus in eodem capite Aristoteles triplicem natalis
soli differentiam facit. Οστρακώδη, inquit, omnia nascuntur ἐν τῇ ἰλύϊ, ἐν μὲν τῇ βορβορώδει
τὰ ὄστρεα. ἐν δὲ τῇ ἀμμώδει κόγχαι, περὶ τὰς σήραγγας δὲ τῶν πετριδίων, τήθεα, καὶ βάλανοι:
Πύελος non modò solium, sed alia vasa diuersa similis figuræ significat, quæ, quoniam nihil
ad nos spectant, alios lector adeat scriptores. Concham marinam oblongiorem Hippo-
crates vocat μύακα, vt monet Galenus in glossis, & Varinus, οἱ πολλοί, ait, μύακα προσα-
γορεύουσι, multi myacem appellant; μύα καλοῦσι legit Zoographus (hoc enim ipse Hippo-
crates vtitur) nō προσαγορεύουσι: Mytulos vocat Bellonius πυελώδεις, sed rectius σκιλλώδεις
legit Zoographus, quod vel mihi magis arridet, prȩsertim cùm scillam eos resipere suprà ex
Athenæo dixerimus. Idem Athenæus tradit Tellinam vocari à Romanis μύτλον, (ego
μυτυλον potiùs legerem.) cui etiam sententiæ hæret Augustinus Niphus. Matthiolus verò in
commentario ad Dioscoridem multis rationibus probat tellinas à mytulis longè differre,
Non desunt, inquit, qui mytulos, & tellinas idem esse censeant, in quam sententiam potis-
C simum venisse comperio Paulum Iouium virum apprimè eruditum: quippe qui libello,
quem de piscibus Romanis edidit, malit (etsi medicus esset) cum Athenæo errare, quàm cū
Dioscoride rectè sentire. ex cuius scriptis satis apertè constat, aliud esse mytulos, aliud tel-
linas: nam, præterquàm quod de his duobus diuersis capitibus ipse disseruerit, differentes
etiam vtrisque reddidit dotes, haud nescius illis inesse differentiam. Idem similiter sensit
Galenus, qui cùm de viperis disserat eodem capite mytulorum etiam meminit, tellinarū
verò particulari capite singulis proprias, & diuersas reddens facultates. Non secus ac illi
sensit Paulus Ægineta, fidelis nempe vtriusque sectator; quamobrem dicendū putauerim,
differentes nimirum esse mytulos, & tellinas. Notissimæ illæ sunt, præsertim Romæ, vbi
plurimæ venales circūferuntur, quòd edendo sint, & ori admodum gratę, si tamen arena
optimè repurgentur. Cæterùm quales mytuli sint in Italia, qui hac nostra tempestate ex-
plicauerit, inueni neminem, præter vnum Massarium Venetum, qui eos mytulos putat,
quos Hadriatici accolæ vulgò appellant musciuoli; quasi musculos dixerint, cuius opinio
nobis maximè probatur, quippe quòd & forma, & nomine cōchylia ita vocata legitimos
referant mytulos. Sūt enim tellinis paulò maiores, testa exterius lineis quibusdam scabra,
D intus verò pellucida, & tota pondere leuis. Hucusque Matthiolus. Latinis vocantur pari-
ter, & Italis mituli, sic enim scribitur in nostro Plinij codice, quasi à Græco μυτύλος, quan-
doquidem ita à nonnullis gręcis scriptum reperio, υ in u conuerso, à μῦς fit diminutiuum
μυΐλος, vt à ναύτης ναυτίλος. quare latinè etiam, vel mytilium rectè scribemus, vel mutilū
u pro ypsilo ponentes, si quis tamen mitulum vitandæ caussa homonymiæ, (quoniam ad-
iectiuum quoque latinis mutilus est.) scribere malit, per me, inquit Zoographus, quidem li-
cebit. Arabibus dicūtur Amarchas, Hispanis Mixilhus, Lusitanis Mexila, nigricans potis-
simùm, Gallis Muscles, Germanis Muschlen, sed quoniam nomen hoc conuenit, & mino-
ri, & maiori, Zoographus ita appellat maiores, minores Kleine Schuuartze Muschelen.
Belgæ, vt audio, etiam magnitudinis tantùm habita ratione nomen non mutant.

Mytuli scillodes vnde dicti.

Mytuli foliati.

Gazæ error Lib. 5. de histor. anim. c. 15.

Aristotelis locus correctus.

Bellonij error.

Lib. 1. c. 5. & 6.

Tillenæ à mytulis an differant.

Pauli Iouij error.

Lib. 11. de simplic. med facul.

Amarchas.

GENVS.

GENVS. DIFFERENTIÆ.

DESCRIPTIO.

Mytuli fluuiatilis deſcriptio.

CAPIVNTVR Mytuli tum in mari, tum etiam in fluminibus. Bellon. Mytulos fluuiatiles Inſubribus Squiozole vocari, & marinis alioqui ſimiles eſſe ait, niſi magnitudine differrent, & ſubrecti apparerent, atq; humi pinnæ modò infigerentur. Sedemq; non mutare, grandi hiatu ſuas teſtas pandere, eaſq; reſeratiles, cluſileſque habere, tenues, intus glabras, pictorum coloribus accommodatiſſimas; guſtus ingrati percipi, ex quo μύες κυνώδεις (imò σκιλλώδεις, hoc eſt ſcillæ ſimiles) ab Athenæo vocari putentur, ac ſi Mytulos caninos dicat.

Marini deſcriptio ſecundũ Bellon.

Marinum autem villos habere extrorſum more pinnæ, ab ea parte teſtę, qua ſcopulis hæret, per quos alimentum (quod arguit Rondeletius) exugat, atq; arenulas, & marina deiectamenta attrahat, hincq; fieri, vt qui locis arenoſis creſcũt, aut inter teſtas figlinas gignuntur, deteriores euadant, qui verò algoſis tractibus nutriuntur, meliores, ac multò gratiores ſint, vbi multa dulcis aqua marinæ permiſcetur.

Deterior vbi naſcatur.

Mytuloſq; cancrum pinnæ modo in concha nutrire, orbicularem, paruum, ſuis ſic membris abſolutum, vt & incedat, & alatur, oua excludat grandi lente multò maiora, & craſſiora, humi accubare, cùm tamen glandes, ſiue muſcioli adhærendo pendeant. Differunt ab alijs oſtracodermis teſte Ariſtotele, craſſitudine, & tenuitate, tum totius, tum etiam partis, velut labrorum.

Lib. 4. de hiſt. anim. cap. 4.
Labrorum differentia

Alijs enim ex biualuibus craſſa, vt oſtreis, alijs, vt mitulis tenuia. ratione etiam teſtarum, quarum magnam varietatem reperiri in hiſce teſtaceis auctor eſt, ita vt Mytulis, vnguibus, & quibuſdam alijs conchis, quas nonnulli galadas vocant, ſint læues, oſtreis, pinnis, buccinisq; ſcabræ. Ipſimet verò mytuli inter ſe differunt magnitudine, vt antea diximus: etenim in maioribus cancellos ſcribit idem auctor inueniri, cùm minorum teſtæ eos non caperẽt:

Cancelli in quibus reperiantur.
De partib. anim. cap. 5.

cluſiles enim omnes ſunt, vt & biualuis generis omnia, quæ parte altera ligata, altera ſoluta conſtaret, vt concludi poſſint, & aperiri, concludendo autem ſe tuentur, vt Ariſtoteles loquitur. Plinius etiam alias differentias poſuit, quibus ſcilicet à muſculis diſtinguantur. Hę ſunt magnitudo, rotũditas, guſtus; ſalem enim viruſque reſipere mytulos ait: ea verò eſſe magnitudine, qua eſſe legitur nonnunquam in communi textu, nullo pacto ad veritatem accedere videtur.

Salẽ, & virus reſipiũt Mytuli.
Li. 32. c. 1.
Magnitudo.

Legitur enim ibi Mytulos ternas heminas capere quidam aſſerunt, cui rei fidem tamen adhibens Simon Maiolus in eo libro, quem Dies Caniculares inſcripſit, loquens de mugitu Aquatilium, & præſertim conchyliorum, prædictam Plinij auctoritatem adducit. Quædam, inquit, conchyliorum reperiuntur in Nilo, quæ mugitum emittunt, non ſine admiratione, vt teſtatur Strabo lib. 17. nam is mugitus non adeo exiguus eſt, qualem edere poſſunt conchylia, quæ quotidie proſpectamus; nam quædam ſunt eorum genera ingentia valde. Mytulus enim piſcis concharum genera inuentus eſt capax fuiſſe heminarum quatuor (trium hominarum legitur in noſtro codice) vt tradit Plinius, vnde conijcere licet conchas, quæ mugitum in Nilo emittunt, eiuſmodi eſſe, ac maioris amplitudinis. Hæc ille. Cæterùm alij eo loco pro Mytulos legunt Vitulos, quod ceu ineptum improbat Dalechampius in ſcholijs. Rondeletius capite de Phoca reponẽdum cenſuit Lepores marinos, quod neq; multum probatur ipſi Dalechampio. Ego etiam Mytulos legerem, ſed voce ea non ſpeciem hanc teſtacei, de quo agimus, ſignificari putem, ſed genericè accipi quo qualibet concha magna. Nam & μύακα Dioſcorides pro ipſa teſta accipit, vt ſuprà à principo diximus.

Rondelet. error.

Quod modò ad ſpecies Mytulorum, attinet, ego inuenio multas, licet vnius tantùm iconem poſuerit Rondeletius, qui non alijs verbis deſcribit, quàm Plinij, nimirum quòd magnitudine, ac rotunditate differãt à Muſculis. Andreas Matthiolus quinq; depinxit ſine vlla deſcriptione. Quibus & alios nos addimus.

Mytulus Rondeletij.

Authoris Mytuli.

Primo loco Mytulum mediocrem ſubnigrũ pronè, & ſupinè: ſecundo alium paruum: tertio anguſtum coloris caſtanei: quarto Mytulorum quatuor alias differẽtias: quinto, & vltimo loco habetur Mytulus niger cum tuberculo adnato. in altera tabula habentur primo loco Mytuli multi ſimul coniuncti ſupra oſtreacũ. ſecundo Mytulorum glabrorum minimorum duæ differentię. tertio Mytulus fluuiatilis maior. altera figura vnius tantum Mytuli minoris fluuiatili icon. in altera figura Mytulus eſt maior niger cum ſtrijs flauis.

GENE-

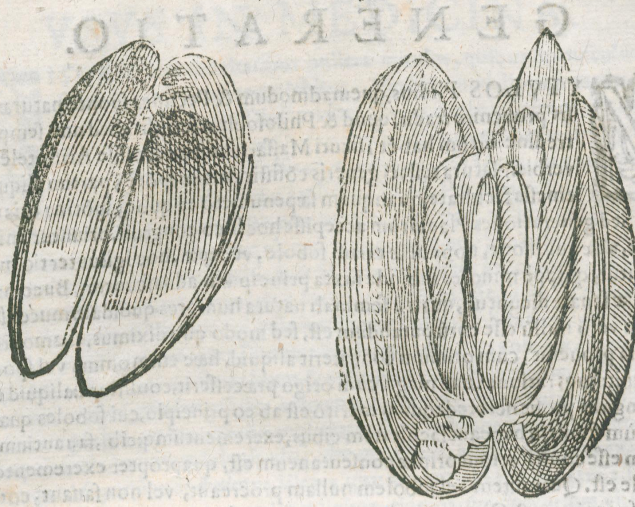
Musculi Matthioli. Musculi authoris.

Musculi authoris alij.

Mituli oblongi.

Mitulus niger cum strijs flauis in superiori parte.

E

GENERATIO.

In arenosis prouenire. 3. de gene. anim. c. 11

MYTVLOS Plinius, quemadmodum & Pectines spontè naturæ in arenosis prouenire tradit, quod & Philosophus scripsit. Sed non semper ex putredine ortum habēt, sicuti Massarius etiam sensisse Aristotelē tradit his verbis. Natura testati generis cōsistit partim spōtè, partim aliqua ab ipsis emessa facultate, quanquam sæpenumerò ea quoq; spōtina oriantur constitutione. Sed generationes Plantarum accepisse hoc loco congruit. oriuntur enim earum aliæ semine, aliæ auulsione, nonnullæ etiam sobole, vt cepæ. hoc igitur tertio modo Mytuli gignuntur, quippè minores subinde iuxta principium adnascuntur, Buccina, & Purpuræ, & quæ fauare dicuntur, quasi à seminali natura humores quosdam muccosos emittunt. Semen verò nullū esse eorū putandum est, sed modo quo diximus, quamobrem larga eorum copia prouenit, cùm primùm constiterit aliquid. hæc enim omnia vel spontè vt oriantur, euenit: itaq; ratione tuac magis cùm origo præcesserit, consistunt: aliquid enim excrementi singulis proficisci credendum meritò est ab eo principio, cui soboles quæq; adnascitur. Sed cùm similem habeant facultatem cibus, excrementumq; cibi, fauantium substantiam similem esse constitutioni primæ consentaneum est, quapropter excremento hoc gigni probabile est. Quæ autem vel sobolem nullam procreant, vel non fauant, eorum omnium ortus spontinus est. Cùm igitur dicat eorum, quæ sobolem nullam procreant, vel nō fauant, ortum spontinum esse, Mytuli, qui ex ipso Aristotele, sobole generantur, & fauificare soliti sunt, non spontè prouenientes. Hactenus Massarius.

Sobole proueniunt.

De histor. anim.

F

VSVS IN CIBIS.

Duri maiores.

VTROSQVE Mitulos, maiores nimirū, & minores in cibos venire comperio, maiores duri sint, vt recenset VVottonus, ex Oribasio, concoctioni renitentes, sanguinemq; procreant crassum, & pituitæ multum, & succum deniq; non adeo probum; copiosè tamen alunt, ventrem, & vrinam cient. Hi quoq; si assentur sitim vehementer excitant. si verò elixentur, & acrioribus quibusdam, vt sinapi, nasturtiouè condiantur, non adeo virus resipiunt, licet eos scyllam virusque redolere ex Athenæo suprà docuimus. pro diuersitate loci etiam vbi nascuntur, diuersam sortiuntur bonitatem; nam deteriores eos esse ad cibum, idem VVottonus subiungit, qui in locis arenosis, aut inter testas figlinas proueniunt, quam qui in algosis gignuntur. Plinius etiam non omni tempore āni eandem bonitatem seruare tradit, Myaces, inquit, gratissimi sunt autumno. & vbi multa dulcis aqua miscetur mari, ob id in Aegypto lautissimi. Procedente hyeme amaritudinem trahunt, coloremque rubrum. Eiusmodi acrimoniæ caussa fauces ab eis vexantur, gula, & arteria exasperatur. hi tussim siccam, & raucedinem efficiunt, vocemq; obtundunt. Hæc ille, non vni speciei, vt sentit VVottonus, sed Myacum, id est Mitulorum generi tribuens, sed VVottoni sententiam Zoographus neutiquam probat, quoniam, inquit, si Plinius Myacum generi toti hæc tribuat, non rectè facit. ex maioribus enim duntaxat hæc mala sentiūtur. Optimum quoq; Mitulos saporem habere, quando oua illa sic vocata continent, quæ auctore Aristotele, nihil ad generationem faciunt, sed indicio sunt melioris nutricationis, quale in sanguineis pingue est. Quamobrem per id tempus gustu præstant, ciboq; laudantur: argumento quòd & pinnæ, & buccinæ, & purpuræ continent quidem semper ouum illud appellatum, sed aliàs maius, aliàs minus. Sunt etiam quæ non semper, sed vere id habeant: mox enim tempore procedente minuitur, demumq; totum aboletur, vt Pectines, Mituli, & Ostreæ. Hæc Arist. Martialis etiam inter cibaria huiusmodi exangue, sed parui pretij recenset hoc versu:

Assi sitim excitant.

Deteriores qui.

Li. 32. c. 9.

Nocumenta.

G

De gener. anim. li. 3. cap. 11.

In cibo quādo dantur.

Ouū quando habeāt.

H

Sumitur inciso Mytilus ore mihi.

Ius illorum, sicuti & Concharum, corpus augere testatur Plinius, quod etiam suibus præberi, indeq; pinguescere auctor est Leuinus Lemnius. Concharum, inquit, hoc genus, quo littora, oræq; maritimæ apud nos scatent, Mitulos vocant Musselen, mirificè sues reficit, si affluentiore liquamine huius decoctum ijs obijciatur.

Lib. 3.

Sues vt pinguefiant.

Lib. 3. de occult. nat. miracul. c. 7.

A

VSVS IN MEDICINA.

IISDEM ferè facultatibus pollere mitulos, quibus & musculos in præsenti capite à nobis recensebitur. Verùm quod illorum carnes ad canis morsum valere velit Dioscorides, id non probat Galenus. Τῶν δὲ μυάκων, inquit, ἁρμόττειν ἕλκεσιν ὑπὸ κυνὸς δακόντος γεγονόσιν· ἐγὼ δ' οὐδεμίαν εὑρίσκω δύναμιν ἧς δεῖται τὰ τοιαῦτα τῶν ἑλκῶν, ὥσπερ ὑπὸ τοῦ λυττῶντος κυνὸς δακόντος γενόμενα. Id est. Porro mitulorum carnem tradunt vlceribus à mordente cane inflictis competere. ego verò nullam insignem facultatem inuenio, quam requirant id genus vlcera, tanquam ea, quæ à rabido cane mordente sint inflicta. Ad vulnera verò valent. Nam & Marianus Sanctus in compendio suæ Chirurgiæ habet hæc verba: Ex Conchis marinis foris nigris, intus splendidis (Zographus, qui hunc locum adnotauit, dicit myaces velle intelligere) ad consolidāda vulnera remedium pulchrum est. Multas tribuit vires Plinius mitulorum iuri, quas omnes ex alijs se accepisse docet. Myacū, ait, ius traditur aluum, & vesicas exinanire, interanea distringere, omnia adaperire, renes purgare, sanguinem, adipemque minuere. itaque vtilissimi sunt hydropicis, mulierum purgationibus, morbo regio articulari, inflationibus. item prodesse felli, pituitæque pulmonis, iocineris, splenis vitijs, rheumatismis. fauces tantum vexant, vocemq; obtundunt, quod superiùs nos diximus. Vlcera, quæ serpant, aut sint purganda, sanāt. item carcinomata cinis eorum potus emendat caligines, gingiuarum, & dentium vitia, eruptiones pituitæ, & contra Dorycnium, aut Opocarpathon antidoti vicem obtinent. Hęc omnia ille. Præterea, de horum animalium facultatibus in vsu medico, nonnulla traduntur à Kiranide. Hic enim eorum decocto cum smirnijs, pomis, & Apijs cum vino poto Ischiadicos curari, ait, potumque ius mollire ventrem; testas combustas, & in pollinem redactas apostemationes sistere, & cicatrices ferre, (auferre) cum melle verò illitas crassas palpebras attenuare, & leucomata. eadem in summa, inquit, quæ buccina præstant, oportet autem lauare cinerem aqua. Cato quoque in descriptione ad aluum deijciendam inter cætera reponit mutulos, mitulos legit Zographus. Atque hæc de vsu eorum medico. Vtuntur verò etiam eius concha ad excipiendum oleum loco cochlearis, vt annotauit etiam Dioscorides de cicino oleo. ὅταν δὲ ἀνῶσι τὴν ἐν αὐτοῖς ὑγρότητα πᾶσαν ἄρας τὸ λέβητα ἀπὸ τοῦ πυρὸς ἀπόψα μύακι τὸ ἐπιπλέον ἔλαιον καὶ ἀποτίθεσο. vbi insitum prorsus humorem reddiderunt, sublato ab igne vase, innatans oleum mituli concha tollitur, & reconditur, & mox de oleo Amigdalino. Εἶτα ἀποθλίβων πρὸς πλάκα ἔξιπε, καὶ τὸ ἀπὸ τῶν δακτύλων εἰς μύακα ἀναλάμβανε, mox tabellis premitur, & quod digitis læsit, mituli cōcha excipitur.

Ad canis rabidi morsus non valere.

Ad vulner. glutinādā.

L. 32. c. 9.

Iuris vires

B

Ad vlcera sordida, & serpentia.

Ad gingiuarum, & dentium vitia.

Ad ischiadicos.

Cap. 158.

Li. 1. c. 38.

Vsus ad oleum excipiendum.

C

DE TELLINIS. Cap. LXXII.

SYNONYMA.

DE Tellinis diuersas inuenio opiniones. Etenim Athenæus eandem cum Latinorum mytulo (sic enim pro μύτλον legit Hermolaus) esse opinatur, mytulumque, & Tellinam, de quibus nos capitibus separatis loquimur, inuicem confundit. Nos Aristotelis μύας, & Dioscoridis μύακας, mitulos Plinio dici putamus: nam præterquam quòd Dioscorides diuersa faciat capita, diuersas quoque illorum tribuit facultates. Plinius pectunculis, quæ Dioscorides Tellinis, tribuit, videtur enim pectunculos pro Tellinis accepisse. Marcellus verò Dioscoridis interpres Tellinas opinatur eas Conchulas esse, quas etiam nūc Tellinas Romani vocant, Aristophanes grammaticus citante Pet. Gyllio Tellinas dicit patellis similes esse, eisdemque pueros pro cornibus vti solitos fuisse: à quibus, inquit ille, longè diuersæ sole clarius videntur esse, Zographus Rondeletij, & Bellonij sententiæ subscribit, qui Tellinas faciunt, quas & Galli Narbonenses, & Romani etiamnum sic vocant. Tellinarum alicubi meminit Martialis, vbi quoque interpretes perperam mitulos interpretantur. Dicuntur Tellinæ à crescendi celeritate. ὅτι τάχιστα γίνονται τέλειαι, ocyssimè enim perficiuntur, quod Aristoteles præterea pectunculis, ac purpuris etiam commune esse ait; anno enim magnitudinem totam implent, τελλῖναι, μυτίλοι, & ξιφύδρια à Vuottono po-

D

Tellinæ, & mituli cōfunduntur

Tellinæ quæ.

Etymon.

no po-

no ponuntur pro ſynonymis. nos verò τελλῖνη, & ξιφύδριον tantùm: ſic enim & hodie Græci vocant, Romani vetus, vel Græcum mauis, vel Latinum nomen retinent, Telline dicentes, Veneti piſcatores vocant Capparazzole, ſiue capparole, Hermolao teſte à capparis ſimilitudine. Nos Bononienſes vocamus Calcinelle. Arabicè dicuntur Sedef, & Talſam, Hiſpanicè Brignigois, Gallicè Flion. has non agnouiſſe Lutetiam refert Bellonius: tamò etiam à Maſſilienſibus viſas. apud Leſbi incolas Chinades vocantur. nomen autem Germanicum Tellinis præter Conchularum commune Zographus ait ſe non inueniſſe.

Calcinelle.

Chinades.

GENVS. DIFFERENTIÆ. DESCRIPTIO.

Lib. 3. Marina,& fluuiatiles.

TELLINARVM duo genera ſunt Athenæo, marinę nempè, & fluuiatiles, vel quæ in fluuiorum oſtijs reperiuntur. τελλῖναι, ait, γίνονται μὲν ἐν κανώπῳ πολλαί, τὴν ὑπὸ μὲν τοῦ Νείλου ἀνάβασιν πληθύουσιν, ὧν λεπτότεροι μὲν εἰσιν αἱ βασιλικαὶ διαχωρητικαί τε καὶ κοῦφαι, ἔτι δὲ καὶ τρόφιμοι, αἱ δὲ ποτάμιαι γλυκύτεραι. id eſt, Tellinæ in Canopico oſtio multæ ſunt, & in Nili aſcenſu, (ſub Nili inundationem vertit Zographus, ſed idem diuerſis verbis mihi dicere videntur,) quarum quæ tenuiores ſunt regiæ vocatæ, aluum cient, ventriculo graues non ſunt, pręterea benè nutriunt. fluuiatiles autem dulciores ſunt. Hæc ille. Tellinæ autem fluuiatiles, auctore Oribaſio maiores ſunt, & plus ſucci habent, quales ait Aegyptias eſſe. Baſilicas, id eſt, Regias Athenæo dictas, Rondeletius ſuſpicatur maiores, & fluuiatiles, ſicuti Baſilicas nuces dicimus pro iuglandibus, & vulgo chartam regalem, ſiue Baſilicam, quæ maxima eſt, cognominant. Athenęus verò, cuius græca verba recitat Rondeletius, pro prima Tellinarū ſpecie, Baſilicas facit marinas λεπτοτέρας, id eſt tenuiores, vel ſimpliciter minores (Hermolaus vertit tenuiores, exilioreſque) atque eſſe minus dulces, magis ad alui ſolutionem ſalſedine nimirum ſua, idoneas. Quanquam autem fluuiatiles, vel propter magnitudinem, vel quia in cibo dulciores ſunt, regiarum cognomen potiùs mereri videantur: minores tamen ſic appellari etiam ſentit Zographus, (quæ opinio nobis quoque maximè probatur) ſubdens Baſilicas, & marinas eſſe ſalubriores (præſertim quæ in arenoſis fluctibus obnoxijs litoribus degunt, vt ferè ſolent) quam fluuiatiles: quæ impropriè ſic dicuntur, cùm non tam in ipſis fluuijs, quàm eorum oſtijs, vbi plurimum cœni aggeritur, reperiātur. Quod autem ſalubriores ſint, vel inde etiam liquet, quòd aluum ſubducant, quod in ſanitatis tuendæ ratione valde ſalubre eſt, id verò fluuiatiles non item facere compertum eſt. Hæ quidem cùm dulciores ſint, nutrire quidem amplius, ſed citiùs ſaturare, & faſtidium ſui inducere poſſunt. Bellonius quoque de minoribus loquens, Baſilicas nominari vult, nulla verò addita icone, ſic deſcribit. lęuis eſt Tellinarum teſta, candida, nequaquam ſtriata, crenulis tenuiſſimis denticulata, in longitudine diffuſa, & anguſta, mediocriter fortis, & quodammodo teres. ſic ille. Rondeletius expreſſis etiam iconibus, duas differentias ſe in Agathenſi ſinu reperiſſe ſcribit, minorem, & maiorē, ruffi coloris. Priorem ſic deſcribit. Duplici teſta conſtat, ſiue concha, vtraque ſimili, læui, valida, & ſatis ſpiſſa, in ambitu ſerrata, qua de cauſſa ad vnguem coniunctæ sūt. intus lęuiter cauæ ſunt, caro alba, in qua μήκων cernitur. Alterum Tellinarum genus, inquit, in litore Agathenſi ad oſtium Eraris fluminis inueni ſuperiori ſimile, niſi quòd teſta ſit maiore, tenuiore, minuſque ſpiſſa; & ex rubro flaueſcente, parte, qua teſtæ colligantur, in acutiorem angulum deſinente. Addit præterea tertiam Tellinarum ſpeciem, quę cùm figurâ ſuperioribus ſit ſimilis, meritò tertij earum generis eam eſſe putat, & inter tellinas cōnumerat. his tantùm differre dicit, quòd colore ſit candido, teſtaque ſpiſſa, & pellucida, ex additamentis multis cōflata, intus læuiſſima. Tenuis admodū, & ambitu magis

Tellinæ regia.

Fluuiatiles quales.

Baſilicæ, ſiue regiæ quales.

Baſilicæ marinæ Athenæo.

Bellonij deſcriptio.

Duæ ſpecies, earūq́; deſcriptiones ex Rondeletio.

Tellina 1. Rondel.

Tellina 2. Rondel.

Tellinarum ſpecies Zographi.

A magis rotundo. Huic Tellinæ non absimiles sunt binæ istæ à me appositæ, licet minores. Ponuntur præterea à Zographo Conchularum quarundam icones, quas Venetijs se accepisse refert, Tellinarumque nomine mereri, & magis quidem illam, quæ A. litteræ subijcitur: quamuis eam aliqui pro Conchæ Peloridis specie accipiant. alteram, sub littera B. Venetos Peuerazzã à pipere cognominasse prędicat. Nos aliquot ponimus tabulas, in quarum prima habes duas Tellinas foris candidas, læues, modicè flauescentes, in ambitu non serratas, parum cauas, intus autem magis ad flauum tendentes. secundo loco sunt quinque aliæ magnitudine inter se differentes, in altera tabula primo loco est Tellina cum duobus dentalibus: testa albicat, eiusq; superficies, & ambitus flauescit, læuis, neque serrata. secundo est Tellina, cum dentalibus, quam Basilicam, seu regiam appellarem, à priore non multùm differt, nisi quòd rotundior appareat. Ex Tellinarum genere etiam videntur esse quatuor posttema tabula expressę. Prior earum partim candicat, partim flauescit, diaphana, & fragilis admodum. Altera subcastaneo, & albo colore est. Tertia, & quarta similes, cinereæ, lineis purpureis transuersalibus. Quas verò ex Zographo me dare iam dixi, habebis in calice operis.

Peuarazza Authoris Tellina.

Tellina tertia.

Tellinæ congeneres.

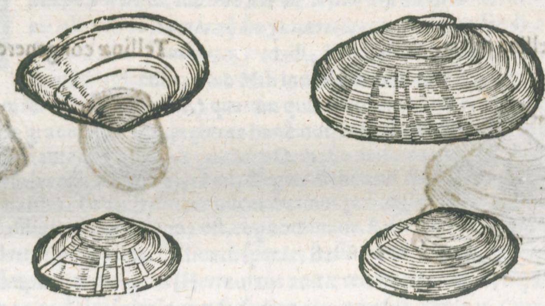
Tellinæ aliæ colore, & magnitudine diuersæ.

Tellinæ cum dentalibus.

Tellinis congerentes.

VSVS IN CIBIS.

2. Collect. Aluum ſoluunt.

QVANTOPERE commendentur Tellinæ in cibis, & quàm palato gratæ ſint, ſatis teſtatur earum ſapor, qui cum cæteris ſuis generis de ſaporis principatu contendit. Tellinæ, inquit Oribaſius, aluum ſubducũt, fluuiatiles maiores ſunt, & plus ſucci habent, quales Aegyptiæ ſunt. elixatæ dulces ſunt, earumque ius aluum ſoluit, clauſæ verò ſale ſparguntur, & per teſtas humorem trahunt. Frigida lauantur aqua, & ex oleo, & aceto, vel menta, vl ruta comeduntur. qui aluum ſoluere voluerint, eas ſolubili apparatu cum oleribus condient: quæ florem ætatis agunt, ſi comedantur vêre, ſunt optimæ. Idem de ijs recenſet Xenocrates, aluum ſubducere, lociſque arenoſis prouenire, & portubus vndis agitatis, & quas ex Oribaſio diximus, dotes, illis ineſſe. Addit Bellonius eſſe earum carnem molliorem, quàm reliquarum conchularum, harum quæ paulò plus extra aquã manſerunt, teſtas pandere inquit (fortè, teſtæ ſe pandere, Zographus) hianteſque arenulas excipere ſolere, de quibus Romani meritò conqueruntur. Quamobrẽ multò meliores ſunt in vrbibus, quæ in mari abluuntur, vt Venetijs, & Ianuæ. Romæ ruſtici in ſaccis per Vrbem Tellinas circumferunt, quas modiolis diuendunt. Cùm enim exiguo corpore conſtent, nec facilè aperiantur, guſtuique gratæ ſint, mirum immodum ob id expeti, bellariorumque loco aſſumi ſolent, cuius etiam meminit Iouius his verbis. Paruæ illæ Conchulæ à veteribus Latinis mytuli, à Romanis, aut hodie Græco nomine Tellinæ nuncupatæ (quã ſententiam capite de mitulis ex Matthiolo improbauimus,) bellariorum locum obtinent. ſunt enim grata guſtui: verùm arenulis ſcatent, & propterea calculoſis officiunt. Hæc ille. Veneti Ichthyopolæ aqua marina demerſas in lagunculis ſolent adſeruare, viuunt enim in arena, ob id niſi priuſquam coquantur, diutius in aqua agitentur, vt arenulæ excidant, veſcentibus moleſtæ ſunt, parum etiam ſunt coquẽdæ ex aceto, vel omphacio: cum pipere eſæ, appetentiam excitant. meminit etiam Matthiolus poſita illarum icone in commentario ad Dioſcoridem capite de Tellinis, vbi inquit, notiſſimas eſſe in Italia Tellinas, præſertim

De Aquatil. Caro mollior reliqs Conchis.

Bellaria ſunt.

Cur lauentur.

Difficile concoqui.

A tim Romæ, vbi plurimæ venales circunferuntur, quòd ori sint valde gratæ, easque verò ab
arena optimè repurgari etiam iubet. Iam verò earum carnem difficilè coqui tradit Castor
Durantes, ventriculoq; esse noxiam; de fluuiatilibus fortè intelligit: etenim marinę, & in-
ter has tenuiores, quas Basilicas (vt iam multoties diximus) vocat Athenæus, stomacho
graues non sunt, teste vel eodem auctore. Fluuiatiles autem dulciores dixit, has itaq; ven-
triculo minus conuenire non ab re putari possit: nam sitim excitare eas, calculosq; gigne-
re idem auctor est: contrà illas, si optimè ab arena purgentur, & cepis frixis, vino modico
petroselino, & aromatibus condiantur, præstantiores esse, ac salubriores, potissimum seni-
bus, omnibusque pituitosis, hyemis tempore magis conuenire, maximè verò maiores, atq;
recentiores cæteris antecellere. Recentes, inquit Dioscorides, Tellinę aluo vtiles sunt, sed
maximè ius earum, salitæ vruntur, tritæ in cinerem, & cum cedria instillatæ aulsos palpe-
brarum pilos renasci non patiuntur, quod postremum etiam tetigit Galenus ab ipso Dio-
scoride fortè mutuatus, Tellinas salsas (ταριχηρὰς) vstas cinerem relinquere, aiunt, cau-
sticum, adeo vt is cum Cedria mixtus, & instillatus, euulsos radicitus palpebrarum pilos
renasci prohibeat. Idem aliàs ad pilos inutiles, & pungentes in palpebris, euulsis mox
B oblini iubet. Earundem tenuissimum puluerem Archigenes apud eundem commendat,
sed cineris, quàm pulueris vis maior futura videtur. Cinerem earum casum pilorum in pal-
pebris prohibere tradit Iouius ex Oribasio, non admodum rectè, vt putat Zoographus;
quibus vocat, apud Oribasium inquirant. Eum autem, reperio, Telinas, (Tellinas per l.
duplex legerem,) vel Xiphydria ad aluum subducendam ab eo celebrari, idque ante scri
bit senex Hippocrates. Mituli, ait pectines, ac Tellinę magis aluo secedunt, quàm purpu-
rę, pinnę, patellę, buccina, & ostrea, ipsa quidem sicca sunt, succi autem ipsorum aluum mo-
uent. Idem sensit Aretæus, qui in curatione elephantis in cœna apponi iubet marina, quot-
quot ventrem subducunt, Tellinarum iuscula, ostrea, &c. Idem in iliaco affectu: aut medi-
catio (inquit) fiat cum iure aliquo aluum subducente, cochleæ valde elixæ, & ipsarum
succus, aut Tellinarum. Hæc sunt, quæ spectant ad vsum medicum. Sunt præterea pue-
ris in vsu Tellinæ, vt & lepades, ad tubæ sonum imitandum; referente Athenæo, cuius
hæc sunt verba, interprete Rondeletio: Callias Mitylenaeus libro de Patella Alcæi, apud
Alcæum odam esse scribit, cuius initium est Petrę, & cani maris filia: ad cuius finem scri-
ptum est. Ex patinis animum recrees, ò marina patella. Quo in loco pro λεπὰς, id est pa-
C tella, Aristophanes legit χέλυς, id est testudo, aitque Dicæarchum non rectè legisse λε-
πάδας, iisque ori admotis puellulos sonare, & lasciuire, quemadmodum Tellinis solent
procaces adolescentuli. Sopater Phlæacographus, in comedia, quæ inscribitur Eubulo-
theombrotus, scribit. At resiste, è Tellina repente ad meas aures suauis quidam sonus
illapsus est.

In Thes. sanit.
Ventriculo noxiæ fluuiatiles.
Li. 2. c. 8.
De simpli. medic. 11. 38.
Lib. 4. de compos. secun. loc.
Oribasij locus notatus.
Lib. 2. de Diæt.
Lib. 3.

DE BALANIS. Cap. LXXIII.

ÆQVIVOCA.

BALANVM Latini vocant, quod Græcis βάλανος dicitur, animal ex
aquatilium genere, quod ἀπὸ τῆς πρὸς δρυίτας βαλάνους, vt refert Athe-
næus, nomen sumpsit. Cæterùm, βάλανος significat multa, quę omnia,
quoad fieri poterit, paucis perstringã: omnia scilicet, quę apud nos glan-
D dis vocabulo comprehenduntur; præcipuè tamen ita Dactyli appellan-
tur, vt oliuæ, etsi quæ sint alia, quæ nucleos intus habent. Accipitur apud
Theophrastum βάλανος pro arbore quadam, de qua plura apud eum inuenies. Præterea
eam quoque, quæ glandes fert, Balanum appellari volunt. propriè verò quercus fructus
est, quem nimirum glandem Latini dicunt, & ad similes arborum fructus transfertur (imò
Marcellus tradit fructus omnes longiores hoc nomine contineri: sed etiam Glandis appel-
latione apud Iurisconsultos omnes ferè fructus, vt quidam tradunt) accipiuntur, vt βά-
λανοι δρύιναι glandes quercinæ, & βάλανοι sunt Σαρδιαναὶ Castaneæ, (vt Plinius docet,)
etiã est celebris βάλανος μυρεψική, quam Plinius, & Aetius μυροβάλανον voce composita
dicunt. Glans vnguentaria, fructus arboris myricæ similis, magnitudine auellanæ nucis,
quæ quod in Aethyopia, Aegypto, Arabia, & Petra oppido iuxta Iudæam nascatur; Αἰθιο-
πική, Θηβαϊκή, Ἀραβική, Πετραία, Συριακή, Αἰγυπτία dicta est, vt recenset Gorræus, ad-
dens

Nominis ratio.
Balani quæ vocentur.
Li. 4. c. 2.
Balanus arbor.
Glans vnguentaria.

dens falsò quosdam opinari esse eam, quæ hodie nux muscata nominatur. Est item βάλανος Gorræo extremi penis carnosa substantia in glandis similitudinem facta, vtrunque penis meatum, quem natura vrinæ, & semini communem effecit, complectens, & ambiens, vnde βαλανοβόρον, glandiuorum Diogenes Cinædum quendã appellasse fertur, quo sensu Martialis quoque pastas glande nates dixit. Apud medicos suppositorium Barbaris vocatur, quod in glandis formam efficitur, ad deijciendam aluum, Græci Balanum, Latini glandem etiam vocarũt, sed eo significatu pro collyrijs abusum esse Columellam, Cęliumque Aurelianum medicum, tradunt lexica. Est βάλανος etiam μοχλός obex, pessulus, licet Aristophanis Scholiastes velit esse τὸ βαλλόμενον εἰς τὸν μόχλον σιδήριον, quod & μάγγανον vocetur. Est postremò Balanus nomen Vrbis in Epiro.

Cinædus βαλανοβόρος.

Lib. 6. c. 6.

SYNONYMA.

Pholades, an Balani.

QVAS Rondeletius Pholades vocat, Balanos quidam esse iudicant. mihi differre videntur, atque iccirco separatim de ijs agam. Quæ hìc pinguntur testacea Græci nostræ ætatis, adhuc antiquo nomine, Balanos vulgo nominant, Plautus, & Columella etiam Balanos à glandium similitudine. Læues sunt, vt inquit Petrus Gillius, & in cauernis saxorum stabulantur. Veneti nõ rectè Dactylos vocãt. Ab Aristotele inter testacea numerãtur, βάλανοι, & glandes conuertit Theodorus Gaza, sed ex eo non possumus, inquit Rondeletius colligere, quid hodie glandes appellare possimus: earum enim meminit breuiter. περὶ τὰς σήραγγας δὲ τῶν πετρηδίων τήθεια, καὶ βάλανοι, Rimis, cauernisque saxorum vertibula generantur, & glandes. Bellonius Pollicipedes vocat, quia vulgo poulsepieds dicuntur, quòd pollicum in pedibus similitudinem habeant: racematim, inquit. Oceani cautibus adhærent, & nomen antiquum nullum habent. Zoographus Meercicheln posse nominari putat.

Lib. 5 de histo anim. c. 15.

Pollicipedes.

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA.

IN Ligustico litore musculorum est genus quoddam, inquit Rondeletius, in saxis latens, nõnulli glandes veterum esse putant, sed pholades esse potiùs existimauerim, de quibus postea dicemus, si quis tamen nimis perfractè defenderit glandes esse, non refragabor. Liberè dicã quid sentio. duo, mea quidem sententia, glandium genera sunt, vnum quod in Gallia, & Britannia nostra prussepiez appellant. Pollicipedes nominant quidã, quòd pollicum in pedibus similitudinem habeant, quod nomen, eiusque interpretationem non probo. Id genus glandem esse colligimus, quòd illi cum glandibus magna sit similitudo. Nam vt glandis quercus, vel Ilicis pars prior læuis est, & in acutum tendit, posterior aspera, sic hæc, quæ saxo affixa exhibemus, posteriore parte, qua saxis hærẽt, rugosa sunt, & aspera, glandiumque caliculis posteriorem earum partem arctè retinentibus, simili. Plura ex vna radice pendẽt è saxorum rimis. Ex testaceorũ genere sunt. pars enim prior longa, rotũda, ex duabus testis componitur, colore, & leuitate vnguium, in medio rimula est, ex qua capillamenta quędam veluti pluma rubescentes prodeunt. Concha vna veluti ex multis acutis vnguibus constat, tota in quinque digitorum longitudinem accrescit, crassitudine sunt pollicis in Hispania: in Britannia nostra sunt minores. Pars posterior, quæ saxo alligatur, corio duro, asperoq; potius, quàm testa constat, ex nigro flauescit. Hæc omnia ille. Addens præterea speciem alteram paruam; glan-

Duo glandium genera.

Pollicipedes.

Balanus Rondel.

des

A des hæ, inquiens, si cui non placeant, alias propono, quæ glandibus fructibus similiores sunt. Nascuntur in saxis, & in rimis nauium, quę diutius ĩmotæ vno in loco manserint; adnascuntur etiam mitul is. Vidi equidem mitulos vetustos, & mortuos totos istis glandibus opertos, & naues præ vetustate putres, quibus frequentissimæ adnatæ fuerint. Hæ glandes striatæ sunt, foramen habent, è quo veluti frondem emittunt, multæ simul nascuntur. Intus parum carnis continent, paruæ semper manent. Quamobrem has paruas glandes, illas magnas appellare possumus. Nostri prorsus negligunt, ac ne degustant quidam. Sic Rondeletius. Differentiam quoque ratione magnitudinis agnouit Athenæus: etenim esse alias alijs maiores. Αἱ βάλανοι, ait, δὲ εἰ μείζονας εὐέκκριτοι, καὶ εὔστομοι. Glandes, id est, si maiores fuerint, aluo facilè subducuntur, & placent palato. Eodẽ authore, βάλανοι διαφέρουσι παρὰ τοὺς τόπους, αἱ μὲν γὰρ αἰγύπτιαι γλυκεῖαι ἁπαλαί, εὔστομοι, θρεπτικαὶ πολύχυλοι, οὐρητικαί, εὐκοίλιοι. αἱ δ' ἄλλαι ἁλυκώτεραι. Glandes pro locorum varietate differunt. Aegyptiæ dulces sunt, teneręq́, ori gratæ, copiosi nutrimenti, multi succi, vrinas cient, aluum soluunt. Aliæ magis salsę sunt. Eadem locorum differentia alijs etiam competit. Quemadmodum enim Aegyptiæ glandes ad Nili ostia captæ dulciores sunt, copiosiorisq; nutrimẽti, & succi; ita ostrea in ostijs Rhodani, Sequanæ, Garũnæ capta, dulciora sunt alijs, quæ procul ab aquis dulcibus capiũtur, ac proinde hęc, quòd magis sal sa sint, magis aluum solicitant, minus nutriũt. Quas Bellonius pro Balanis repręsentat icones, nos inter Cõchas Rhomboides posuimus. de ijs autem habet hæc verba. Plures ab vno exortu coagmentantur, veluti si quispiam fingat aliquot ocreas simul alligatas de quodam loco editiore pendere, quarũ soleæ deorsum sitę sint. minoris digiti crassitudinem habent: quinque digitos longi sunt, ac magno aceruo simul coagmentati, ab eodem exortu, saxo firmiter adhærentes, teretes, nigro corio vestiti: quorum extrema, seu capita eodem modo prominere videntur, quo pes tibiæ alligatus est: in qua quidem extremitate rima inter duo duriora veluti testacea ora apparet, cui branchiæ subsunt. Hæc ille. Duæ à nobis tabulę Balanorum hìc exhibentur, in prima habes Balanos multos modicè rubescentes simul adnatos: in reliquis à supra allatis descriptionibus non differunt. secundo loco sunt alij Balani à D. Antonio Gigãte mihi communicati à prioribus haud longè dissimiles, nisi quod in his color rubeus non appareat, pręterea striati sunt, foramen habent, ex quo frondem quam vocant, non, vt priores, emittunt. in altera tabula primo loco ostreaceum exprimitur, quod

Mitulis ad nascuntur.

Lib. 3.

Differẽtia à loco.

Ostrea vbi meliora.

Icones Bellonij considerata.

Tabulæ ab authore editæ considerantur.

Balani secunda species Rondel.

B

C

Balani rubei.

Balani alij à D. Ant. Gigante communicati.

D

polyceps

Balani, siue Polycipedes alij.

1

2

3

4

polyceps appellari meritò potest, quoniã velut ex multis Balanis compactum est, figuraq; habet Balani, (quare inter Balanos mihi videtur adnumerandum.) læue, rubescens, cæteriq; prædictis simile. sequuntur postea alij simul coniuncti cuidam conchylio extrinsecus colore rubescente. Tertius polyceps ab hisce non differt. Quarto, & postremo loco habetur Balanus, seu polyceps sessilis in parte inferna, vbi insidet, maximum habet foramen.

A

VSVS IN CIBIS.

NON tantùm esui esse balanos, verùm etiam gratos esse palato, nobis Epicharmus scriptum reliquit, qui in nuptijs Hebæ tanquam in lautissimis epulis nominat κογχύλια, λεπάδας τηθυάκια & βάλανες; & Macrobius in conuiuio, quo Lentulus flamen Martialis inauguratus est, Balanos nigros, & albos inter alia testata recenset. In Hispaniæ parte ea, auctore Rõdeletio, quę Oceano alluitur, & in Normania, & Britannia frequentissimi sunt, perque vicinas vrbes, pagosque diuenduntur. Mulieres, & delicatiores homines alia fastidientes cibaria, hoc edulij genere delectantur, & qui Veneri dediti sunt. Elixantur in aqua, ius quod intus est, sugitur, tum priore parte contorta, & disrupta, caro extrahitur, & ex aceto editur. Bellonius quoque Armoricos litorales, refert, magnam horum copiam in pagos, & vrbes vicinas conuehere, illosque vili pretio diuendere, esse autem optimi saporis, ac mirum in modum fastidia stomachi subleuant, vt etiam mulierum malacijs accommodentur. Elixi ex aqua salsa, pulpam habent duriusculam, quam auferunt sinistra tenentes radicem, ad quam alligantur, dextra verò caput arripientes: quod posteaquam contorserint, pulpam à theca extrahunt, vt ambiens corpus relinquatur vacuum calami modo. Pulpa autem, quę inde egressa est, lumbrici modo oblonga, rubra, teres, aceto piperato maceratur, ac manditur. Balanos præterea, scribit Archigenes apud Galenum, stomachicis conuenire, idemq; iam ostendimus ex Bellonio.

Vbi frequẽtissimè vendantur.

Vt coquantur.

B

Vt elixentur.

De compos. med. lib. 8.

DE PHOLADE. Cap. LXXIX.

ÆQVIVOCA.

C

PHOLAS dicitur, quod antris, & latibulis conditur, vel quod in cauernis, & lustris delitescit, vnde Suidæ ex Babrio afferenti φωλὰς est σπήλαιον κρυπτὸν, spelunca abscondita, antrum, occultum, latibulum, & huiusmodi. deducitur autem à φωλάζω, vel φωλέω verbo, & φωλεύω, quod significat specu lateo, vt primitiuum φωλεός, siue φωλεά, id est specus, latibulum, lustrum. φωλεῖν, & φωλεύειν dicuntur, auctore Eustathio, aues, reptilia, vrsæ, aliæq; animantes, cùm in terra, saxis, alijsuè latibulis conditæ ad aliquod tempus latitant, frigoris, aut æstus vitandi gratia: vnde etiam vrsæ Græcis φωλάδες cognominantur. Suidæ rursus φωλὰς est εἶδος νόσου. De Pholade verò conchylio, eiusque synonymia nihil ferè inuenio cùm apud Græcos, tùm apud Latinos. Rondeletius in quibusdam Italiæ littoribus, dici testatur Balanos, sed differunt, quamobrem de Pholade separatim tractauimus.

Pholas qd.

Vrsæ cur pholades dictæ.

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA.

D

QVALE sit ex Testatis, quod φωλὰς Græci vocant, solus Rondeletius, adhibita etiã icone, studiosis communicauit. Ita in saxis latet, inquit, vt saxo vndique contegatur, per foramen duntaxat exiguũ, & sensui vix patens aqua nutritur. Testis constat duabus, longis, non in latũ extensis mytulorum modo, sed rotundis. Intus eadem ferè est caro, quæ in mitulis. In saxis adeo duris nascitur, vt non nisi ferreo malleo diffracto saxo distrahatur. Sunt qui putent in saxis aquæ salsæ vi excauatis prouenire, alij in luto in saxorum cauernulis aceruato. Ego crediderim in saxorum cauernulis, vel vi, vel natura factis, aquæ marinæ appulsu procreari, atque in concham verti, quæ cauitatis, siue foraminis figuram seruat. Vidi huiusmodi conchas in portu Venetis. Missum est ad me alio ex littore saxum, cuius partem hìc expressi, in quo nullæ rimæ, nullæ cauernæ, sed foramina tantùm appare-

Testa.

Caro.

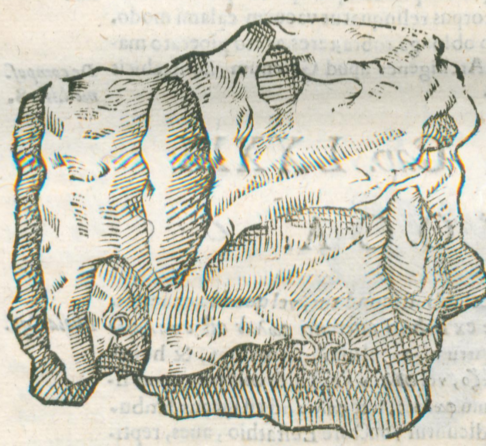
Saxis vt innascantur.

Rondeletij opinio.

apparebant tam exigua, vt vix acum admitterent. Eo igitur ictibus multis confracto cauitates internæ multæ erant, vario ſitu, & diuerſæ magnitudinis, in quibus Conchas iſtas reperi, quas cum ſaxo depictas exhibeo. Quare figuram diutius contemplatus, antiquorum Balanos non eſſe iudico, ſed φολάδας, de quibus hæc Athæneus lib. 3. Αἱ δὲ φωλάδες πολυτροφώτεραι, βρωμώδεις δέ. Pholades multum alunt, ſed virus olent. Et: Αἱ δὲ φωλάδες εὔστομοι βρωμώδεις δὲ καὶ κακόχυλοι. Pholades palato ſuaues ſunt, ſed virus reſipiunt, & mali ſunt ſucci. Primum huic ſententiæ meæ aptiſſimè quadrat nominis ratio: Nam vt φωλάδες dicuntur feræ, quæ in luſtris degunt, ἀπὸ τοῦ φωλεύειν, quod latére ſignificat, ita nihil in marinis rebus reperias, quod penitus in ſaxo lateat, ſicuti conchæ, quas proponimus, deinde notæ Athenæi his propriæ ſunt; nam virus olent, & mali ſucci ſunt. Harum nullus, quod ſciam meminit præter Athenæum. Hæc omnia ille. Noſtra Pholadum icon ab illa Rondeletij nihil, vel parum differt. In ſaxis enim latent. earum teſtæ (duabus autem conſtant) coloris ſunt rubri ad album tendentes, longæ, & rotundæ: in reliquis ſimiles illis, quas poſuit Rondeletius. Nos quoque ſuprà de eiuſcemodi teſtaceorum ortu multa diximus ex Goropio, quę hîc non repetimus. Cùm Rondeletij figura conuenit, vt dixi, quę hîc à me adijcitur: & neſcio num etia iſthæc altera quinq; digitos longa, cinerea.

Balanos nō eſſe.
Multū nutriunt.
Nominis ratio.
Virus olēt.

Pholades Rondeletij.

Pholades authoris in ſaxis hoſpitantes.

Pholas concha alia.

DE SOLENE. Cap. LXXV.

ÆQVIVOCA.

CANALEM, siue fistulam, vt in aquę ductu σωλῆνα vocauit Plutarchus in libro, qui περὶ φιλοπλουτίας inscribitur; ὥσπερ οἱ καρα μεσοῖ σωλῆνες ὐ. δὲν ἀναλαμβάνοντες εἰς ἑαυτοὺς ἀλλ' ἕκαστος, εἰς ἕτερον ἐξ ἑαυτοῦ μετιείς. Σωλὴν etiam, siue Σωλὴν μηχανικὸς Chirurgorum instrumentorum est rotundum, oblongum, cauum, in quod crus, aut femur fractum coniicitur, & continetur: simile quidem glossocomo, sed figura differens, teste Galeno comm. 2. εἰς τὸ περὶ ἀγμῶν, quo loci Hippocrates de eius vsu multa disserit. Ab Anatomicis pręterea σωλὴν ad canalis fictilis similitudinem dicitur medium foramen, quo omnes ceruicis vertebræ peruiæ sunt, & spinæ medulla à cerebro descendit, id quod alio quoque nomine ἱερὰ σῦριγξ appellatur, vt scribit Gorræus.

Sacra fistula.

SYNONYMA.

Σωλῆνες, à Grecis vocatur istiusmodi testacea, vt diximus, item αὐλοί, δόνακες, ὄνυχες, nec non & δάκτυλοι, quorum synonymorum omnium Plinius meminit his verbis. Solen, siue Aulos, siue Donax, siue Onyx, siue Dactylus dicitur autē Solen à canalis, siue tubis similitudine, αὐλὸς tubæ modo excauatus, Δόναξ à figura arūdinis crassæ, cōcauæ, apud amnes nascentis, quæ δόναξ, & Cypria arūdo nominatur referente Dioscoride. ὄνυξ verò, id est, vnguis ab extremis, tenuitate, & figura vnguibus simili, vel à testæ colore, & substantia vnguibus nostris non dissimili. At ὄνυξ itidem apud eundem pro re longè diuersa sumitur. δάκτυλοι cur dicantur, habemus ex Plinio. Concharum è genere, inquit, sunt Dactyli ab humanorum vnguium similitudine appellati. Σωλὴν apud Eustathium dicitur ἐκ τοῦ σῶ καὶ τοῦ ὅλος σοολὼ, & per crasin σωλὼ. Epicharmo autem Σωλῆνες μακροκόγχυλοι vocantur, sic enim legitur apud Athenæū; latinè teretes, longi, & viles dici queunt: a Sophrone μακραὶ κόγχαι, id est, longæ conchę Latinis parum mutata Grecorum voce Solenes dicuntur, quos etiam Gaza modò vngues, modò digitos in vtroque Plinium secutus vertit, vt scribit Hermolaus. Dotoli nomen à Græco Dactyli detortum Zoographus credit. Genus id Cōcharum, inquit, quod à nostris spoletta vocatur, aliqui Spondylos, alij Dactylos marinos esse volunt. Zoographus spoletta vocabulum accedere ad Germanicum spulen ait, quod cānam, vel arundinem significat: propriè verò internodium quo filis agglomerandis vtūtur textores: cuius figuram planè reddit istiusmodi concha. A Venetis hodie Cappæ longę, vt scribit Gillius dicuntur, qui accolunt, (inquit) Adriaticum sinum Cappas longas nominant. Vocantur, & pesce Canella Bononiēsibus, cuius synonymi fortè meminit Albertus, ostrei genus, inquit inuenitur in mari Italico, quod vocatur canna, propter suæ cōchæ similitudinem ad cannam. Ragusinis Parszi, quia Pars eorum lingua digitū sonat. Gallis Couteaux, quod cultri manubrium referat. Normanis mansotz, & manchotz, quòd gladij capulum representet. Anglis Pitot, vt vult Bellonius, vel vt Rondeletius Pirot, sed Zoographus ex Ioanne Fauconero Anglo intellexit, Bagsysh potiùs dici. Vuallis in Anglia Thymby.

Solen. Donax. Lib. 1. cap. 115. Vnguis cur dicatur. Lib. 11. Dactyli. Li. 9. c. 61. Etymon vocis Solen.

GENVS. DIFFERENTIÆ.

FORMA.

BELLONII Dactylum, seu Solenem marem, Rondeletius concham alteram longam nominat (& nos suprà eam etiam inter conchas exhibuimus) Solenisque speciem esse inficiatur. Fœminæ verò, quia nihil à Solenibus differt, tantùm hìc ponemus iconem, sic autem eam Bellonius describit. Fœminæ (à maribus tribuens differentiam) sinuosam ea parte concham habet, & foramen amplum: posteriore autem (qua conchæ cardinibus, seu neruis inuicem ful-

Solen mas Bellonij.

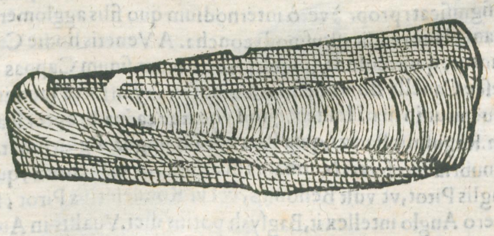
Solen fœmina Bellonij.

fulciuntur) aliquid gerunt mulicbri pudēdo ſimile. Hæc ille. Plinius, & Athenæus alios fœminas nuncupāt, non quòd ad procreatione͂ ſemen ſetificum hic emittat, illa recipiat. etenim conchæ, Chamæ, ſolenes, pectineſq; locis arenoſis ſpontè proueniunt. Rondeletius, qui vtrãq; ſpeciem iconibus expreſſit, Solenem marem hodie nullam nationem à fæmina diſtinxiſſe ſcribit. Athenæus vtrumq; iiſdem nominibus appellat. Plinius inter nomina diſcrimen facit: nam mares Solenes, Aulos, Donacas vocat: fœminas Onychas, quam differentiam nō improbat Rondeletius. Eſt igitur Solen mas, inquit hic ex Concharum longarum genere: duplici conſtans teſta, læui, tenui, altera tantùm parte colligata nigro vinculo, etiamſi aliter ſcribat Ariſtoteles. Cùm enim *διθύρων* alia ſint altera parte ligata, altera ſoluta, vt claudi, & aperiri poſſint; alia vtroque latere connexa, in his poſtremis Solenas numerat, cum contra ſemper altera parte ſolutos videas, neq; in ea aut vinculi, aut articulationis vllius veſtigium. Dodrantali ſunt longitudine, pollicis craſſitudine, harundinis modo caui, extremis duobus ſemper apertis: anteriore caput exerit, & retrahit teſtudinis ritu. ſecundum teſtæ longitudinem carnem protenſam habet. Teſta cæruleo eſt colore, lineas euidentes habet per tranſuerſum ductas, qua parte colligatur, craſſior eſt, alijs partibus in tenuem ſubſtantiam deſinit, ſicuti mytuli. Aqua, & arena viuit. Sic ille, ſubdens Solenum marem à ſe verè fuiſſe repræſentatum. Athenæus enim, inquit, maris teſtam cęrulei eſſe coloris ſcripſit: at eius verba illos apertè refellunt, qui Conchæ alterius longæ ſpeciem pro Solene mare depinxerunt. (Taxat Bellonium, qui Concham aliam pro Solene mare dedit, nullo pacto inter Solenes numerādam) ea enim tota candida eſt. De fęmina verò hæc habet verba. Onychas appellat Plinius Solenes fœminas, quæ colore, ſapore, magnitudine à maribus differunt, in alijs omnibus ſimiles. Teſta lineis cæruleis diſtincta non eſt, ob id Plinio vnicolores dicuntur. Caro dulcior eſt, maribus minores eſſe ſolent. Solenes vtrique in arena defixi viuunt, ferreo inſtrumento ex ea eximuntur. Hęc de ijs Rondeletius. Fœminas in arena ſtare Bellonius quoq; tradit; ſed cùm omnia ſilent, furſum è profundiſſimo foramine emergere, & in id (tanquam ſtrepitum audientes) protinus ſeſe abdere, vnde poſtea, niſi pala ferrea in tranſuerſum ſuppoſita, ac profundiſſimè impacta auelli poſſint, id quod Plinius, & ante eum Ariſtoteles intellexit, Solenes fugere ſcribens admoto ferramento; ſubtrahūt (inquit) ſeſe inferius, & ſubſidunt ad ima. Nos maris tantùm iconem ponimus, qui à Ron-

Solen mas quid.
Lib. 4. de hiſt. c. 4.
Contra Ariſtotelem.
Lōgitudo.
Teſta.
Contra Bellonium.
Solen fœmina.
Teſta.
Caro.
In arena viuunt.
Inſtrumento admoto fugere.

Solen mas Rondel. nu. 1.

Solen fœmina Rondel. nu. 2.

deleuij

Solen mas authoris.

Cappa longa vulgò Venetijs dicta.

deletij Solene mare aliquantulum differt: est enim lineis miniaceis per transuersum variegatus; in altera quoq; conchæ extremitate linea lutea apparet: magnitudine æqualis Rōdeletij Solenis. Habes postremò iconem Cappæ longæ, vt vulgò Venetijs vocant, quo nomine Venetijs olim Zographus pingendam curauit.

VSVS IN CIBIS.

C MARIBVS Plinio teste, facultas inest ciendæ vrinæ, fœminę dulciores sunt, Athenæus eosdem calculosis, & difficilè meientibus vtiles esse tradit; eademque, quæ Plinius, de ijs habet, vt ex eodem auctore vterque transcripsisse videatur, inquit enim Athenæus; Solenes à quibusdam vocati, à nonnullis δόνακες, & αὐλοὶ, & ὄνυχες succi multum suppeditant, sed mali, & glutinosi. Mares quidem virgati sunt, & cærulei coloris, calculosis, & ægrè meientibus perutiles sunt. Fœminę vnicolores sunt, & dulciores. Sumuntur frixi, & elixi. meliores sunt in prunis tosti quoad hient, qui hos piscantur solenistæ dicti fuerunt, vt narrat Phanias Eresius in libro, cuius titulus est, Tyrannorum, in quos vindicatū est cædes, his verbis. Philoxenus Solenistes ex tribuno plebis factus est tyrannus, initio piscatione victitaus, & Solenas venari solitus, occasione verò data mercaturam exercens facultates sibi parauit. Rondeletius cum sale, aceto, & oleo edi ait, alij oleum improbant ob eius lentorem, & ad glutinosi eorum succi attenuationem acetum, & sal multò magis cōferre aiunt. In prunis tosti deteriores sunt, quia magis exsucci, duriores, & sicciores. Illud diu mihi peperit difficultatem, quod Athenæus, & Plinius tradiderunt, nimirum Solenes vtiles esse in cibo calculosis, & vrinas mouere, cùm ipse Athenæus scripserit, mali succi esse, & glutinosi, atque id experientia confirmet; Talis enim succus calculum generare, & vrinam retinere potiùs, quàm promouere aptior est; quamobrem de iure id accipiendum
D potiùs cum Rondeletio existimauerim, quod ob salsuginem suam, & acrimoniam præstare illud possit. Ego, inquit Rondeletius, testarum cineribus ad idem malum vti mallem, insigniter enim attenuant, incidunt, & exsiccant, quod si timeatur in exsiccando morsus aliquis, prius sunt lauandi. Sic ille. Solenas fœminas vix edi posse, nisi optimè ab arena repurgatas (multam enim deglutiunt) testatur Bellonius. In ore mandentium eos relucere Plinius scriptum reliquit. His natura, inquit, in tenebris remoto lumine alio fulgore clarere, & quantò magis humorem habeant lucere in ore mandentium, lucere in manibus, atq; in solo, atque veste decidentibus guttis, vt procul dubio pateat succi illam naturam esse, quam miremur etiam in corpore. Hucusque Plinius. Huius splendoris caussam etiam glutinoso Solenis succo adscribit Rondeletius, siquidem quæ tenacia, & veluti glutino compacta sunt, ea læuia, æqualia, atque perpolita esse solent, atque ob id relucentia, vt pix, asphalthum, albumen oui; quæ profectò sentētia non videtur improbanda. Solenas in cibi vsum venire certum est; plerumque verò eos pauperes comedunt: diuitibus tamen etiam

Solenistæ qui. *Tosti super prunas deteriores.* *Dubitatio ex Athen. contra Plinium.* *Solutio.* *Testarum cinis.* *Solenes fœmina, vt edenda.* *In tenebris lucent.* *Splendoris ratio.*

Viduarum cupediæ. Lib. 3. de alim. facul. Ius crassius reddunt.

grati, quia dulces, viduarum cupedias eos vocat Sophron. Galenus dura carne esse dicit, E & ob id difficulter concoqui. Proprium hoc Solenibus, atque purpuris est, vt refert Nicesius, quod, cùm in iusculo coquuntur, id crassius reddant. Vsum in medicina Solenes habere haud comperio. in suffitu tamen contra languorem morbi pestilētis, inter alia Vegetius vnguem marinum admiscet, sed hoc de conchylij, purpureuè operculo potiùs, quàm de hac concha putem intelligendum. atque hæc de Solenibus.

DE PINNIS. Cap. LXXVI.

ÆQVIVOCA.

Pinnæ auiū & pisciū.

SVNT præter hocce ostraceum, de quo modò dicemus, pinnæ etiam auium, siue pennæ à plumis magnitudine tantùm differentes. Suntque piscium quoque pinnæ, F quarum adminiculis veluti remis in natando vtuntur. Postremò pinna quoduis acutum denotat, vnde & murorum summitates pinnæ dicuntur.

SYNONYMA.

Etymon. Ortographia.

LATINI, seruata Græcorum voce, quibus πίννη, & πίννα dicitur, Pinnam nuncupant. πίννη autē à sordibus fortè dicta, quibus semper obducta est: siquidem πίνος significat sordes, vt πιναρὸς sordidum. Isidorus apud Athenæum in recto πίννα, & in accusandi casu πινναν dixit. ab vtroque fit genitiuus per ν. non πίννας, vt apud Suidam legitur in πιννοτήρης, adnotante Zoographo. Oppiano, & in lexicis græcis Hesychij, & aliorum πίννα impropriè piscis dicitur, cùm potiùs sit, vt in ijsdem scribitur, ὀστρεῶδες κογχύλιον. alicubi G malè per ν simplex scribitur πίνα. cum ostreis à Cratino nominantur πίνναι. Hermolaus Concham Aegyptiam cognomine paralios à Democrito Pinnam vocari scribit. Adnascuntur Pinnis quædam fila instar villi, vnde Genuenses Pinnam lanam appellant, eodem fortè modo, vt sentit Zoographus, veluti arbor Agnus Castus à quibusdam recentioribus latina voce subiuncta præcedentem græcam interpretante. Siculi etiam lanam pinnulam vocant. Pernam Neapolitani. Veneti Asturam nomine multis alijs conchis communi. Massilienses Nacre. Apud Germanos cùm non habeat nomen, Zographus ein Steckmuschel appellari posse ait, quod altera eius pars acutior fundo infixa sit.

Cōcha Aegyptia paralios dicta. Pinna lana Genuensiū.

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA.

PINNÆ ex duabus testis componuntur, & à mytulorum figura non ad- H modum differunt. Cancri etiam, vt in mytulis gurgitum, in his hospitantur, Rondeletio teste, qui tantam Romæ se vidisse scribit, vt ad cubiti magnitudinem accederet. Isque tres Pinnarum differentias agnouit magnitudine differentes, quarum minimum Pernam appellauit. Sic autem describit. Mytulis quodammodo similis est, nisi quòd strictiorem partē multò magis acutam, & longam habet, quoniam in arena, vel in cœno affixa viuit. Testa foris aspera est, colore fusco, intus viridi, & argentei splendoris, si in arena vixerit Pinna, si in cæno, colore est magis flauescēte, & minus splēdente. Ab inferiore, & strictiore parte in amplā latitudinē extenditur, illic arctissimè claudūtur testæ. hìc facilè diducūtur. Intus multū est carnis, cuius omnes ferè partes indiscretæ sunt, veluti in mytulis. Hæc ille. Ponit præterea alterius Pinnæ iconē, quā quòd Plinij Pernæ descriptioni maximè conueniat, Pernā ei vocari afferit. Natura, inquit, in Concharū varietate lusit, vt ex vnius generis formis pluribus,

Tres Pinnę Rondeletio differentes. Testa. Color.

Perna Plinij.

veluti

A

Pinna magna Rondel.

B

C

veluti Tellinis, ostreis, myacibus liquet, de quibus prius diximus. Sic Pinnarum vnicum genus non est. Pinna enim altera est, quam hìc proponimus, vt ex figura perspicuum est. Perna à Plinio vocatur. Pernæ, inquit, Concharum generis, circa Pontias insulas frequentissimè stant velut suillo crure longo in arena desixæ, biantesque qua limpitudo est, pedali non minus spatio. Cibum venantur. Dentes in circuitu marginum habent pectinatim spissatos. Intus pro spondylo grandis caro est. Quę omnia ei, quam expressam hìc proponimus, maximè competunt, præsertim figura suilli cruris, vnde nomen habet: dicuntur enim Pernæ tam priores, quàm posteriores coxæ porcinæ salitæ. sic ille, addens. eius generis hanc esse Pinnam, in qua vniones nasci ex Theophrasto tradit Athenæus. Eius verba græca ita recolimus. Θεόφρασος μὲν ἐν τῷ περὶ λίθων γράφει ὕτως. τῶν θαυμαζομένων δὲ λίθων ἐστὶ καὶ ὁ μαργαρίτης καλύμενος, διαφανὴς μὲν τῇ φύσει. ποιῦσι δ' ἐξ αὐτῦ τὺς πολυτελεῖς ὅρμυς. γίνεται δ' ἐν ὀστρέῳ τινὶ παραπλησίῳ ταῖς πίνναις, πλὴν ἐλάττονι. μέγεθος δὲ ἡλίκον ἰχθύος ὀφθαλμὸς εὐμεγέθης. id est Theophrastus libro de gemmis scribit ad

D hunc modum. Inter gemmas pretiosas margaritæ sunt, naturâ pellucidæ, ex quibus fiunt sumptuosissima monilia. Eas generat ostreum Pinnis simile, sed minùs, tam magnas, quam est magnus piscis oculus. Huiusmodi autem pinnam paruam in Gallico mari reperiri, & in ea paruos vniones, refert Rondeletius. Intus, ait, caro superior i similis, nisi quòd trachelo caret, id est media illa parte dura, & neruosa. Tota igitur intus mollior est, & ad coquendum facilior. Hoc illud est, quod intelligit Plinius, cùm dicit: Intus pro spondylo grandis caro est. Spondylum appellans callum, seu carnem duriorem, & interiorem ostreorũ, quo nomine alibi vsus est, quum loquitur de specie ostreorum, neque in luto capta, neque in arenosis, sed solido vado, spondylo breui, atque non carnoso, nec fibris lacinioso, ac tota in aluo. Tertia eiusdem Rondeletij minor est figura, victus ratione, & bysso similis priori: at magnitudine differens, & eò, vt inquit ille, quòd antequam & acuta, & stricta parte in amplitudinem extendatur, excauata est. In cœnosis, & arenosis viuit defixa, carnem intus duram habet, quæ virus resipit. Bellonius binas pinnarum species, alteram minorem, alteram autem

Dentes.

Pinna margaritifera Theophr.

Locus.

Spondylus.

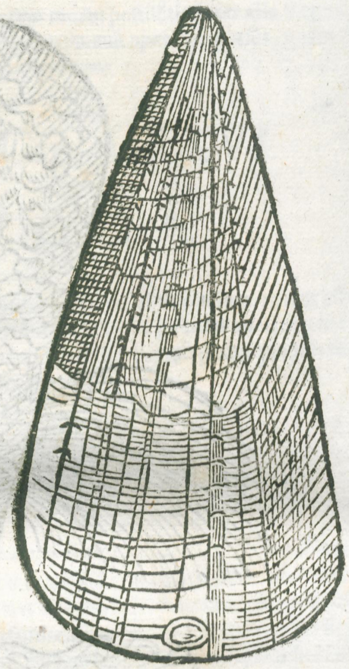
Bellonij pinna maior, & minor.

E

Pinna parua Rondeletij.

Pinna Bellonij.

F

G

autem maiorem agnouit. Minoris iconem exhibuit, quæ verò ex tribus Rondeletij pinnis sit, ignoratur: videtur enim, ab omnibus differre. Icon quam exhibet, ad pinnam magnam Rondeletij accedit: nisi quòd in summa concha, qua latissima est, paruus quidam circulus est, quem alius paulò maior ambit: & ab eadem parte ad imum lineæ aliquot rectè descendunt. per media verò linearum interstitia, multi exigui circuli, o vocalis qua scribi solet, circumferentia, paulò maiori, deinceps per interualla digeruntur. Testam intus argentea testitudine resplendere ait: minorem foris magis albicare, intus autem ad cœruleum accedere. Cæterùm qui pinnam nunquam viderit, inquit, mytulum pedem longum, & semipedem latum sibi confingat oportet. Pinna enim eodem circino, quo mytulus (quam Moulam vocamus) tornata est: atque eiusdem coloris testam habet. Minor itaque mollibus in gyrum spiculis obtusis hirta est, valuasq; continuo cardine toto latere annexas claudit, ac reserat, qua inquam parte planior esse constat, qua autem parte sese in latum expandit, eadem byssum, id est laneum villum (mytuli modo) continet: quem ternis digitis longiorem exerit. Est autem veluti capillamentum quoddam coaceruatum prædurum, ac nigrũ, quod lapillis affigitur, limumque, ac spurcitias inde ad stomachum attrahit. Nam cũ pinna longa sit, & subrecta stet, turbinatiorem partem suffixam habet: latiorem autem sursum ex aqua attollit, præcipuamque internæ partis humo propinquiorem ostendit. Nam & maior pinnæ capacitas in sublime attollitur: in qua etiam plerunque tres pinnoteres videas, aliquando duos, vt plurimum vnum. Idem Bellonius pinnam maiorem nominat Pernam, quæ Rondeletio pinna minor est, cui Zoographus assentitur. Maior, inquit Bellonius pinna pelagia est, rugis profundis caret; duriore testa contegitur, bipedalis sæpissimè inuenitur: Pinnophylacem, vt minor alit: vliginoso, ac palustri tractu nascitur, profundiore gurgite immergitur: multum ingrati saporis. Similem ferè pinnam cũ Bellonij icone à Corn. Sittardo quondam se accepisse scribit, Zoographus, eam ex eodem hic expressimus. Nos pinnarum quatuor species ponimus. primo loco est pinna aculeata dodrantis vnius longitudine

Pinnę quid similitudinis cũ mytulo.

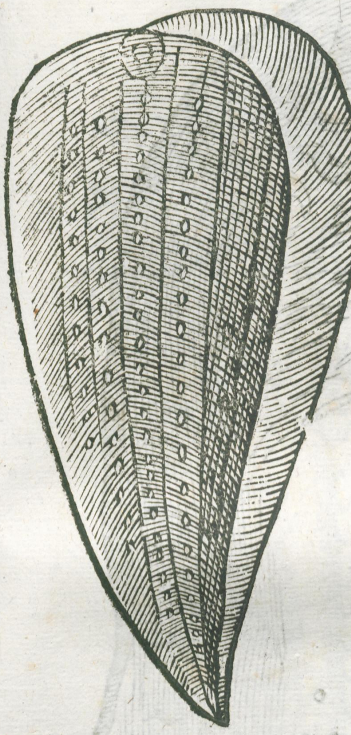
Byssum seu lana.

H

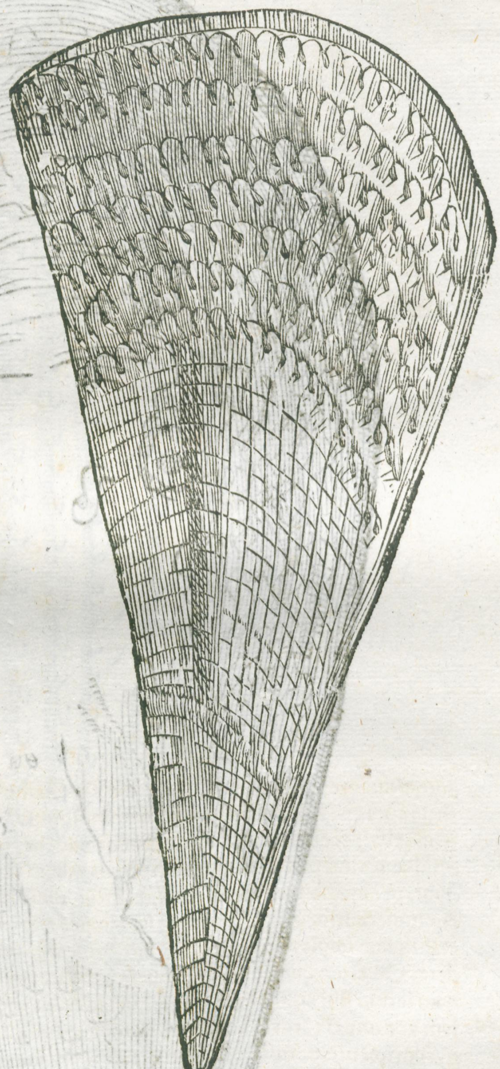
Pinnoteres vbi lateãt.

Icones authoris.

Pinna Zoographi.

Pinna aculeata authoris.

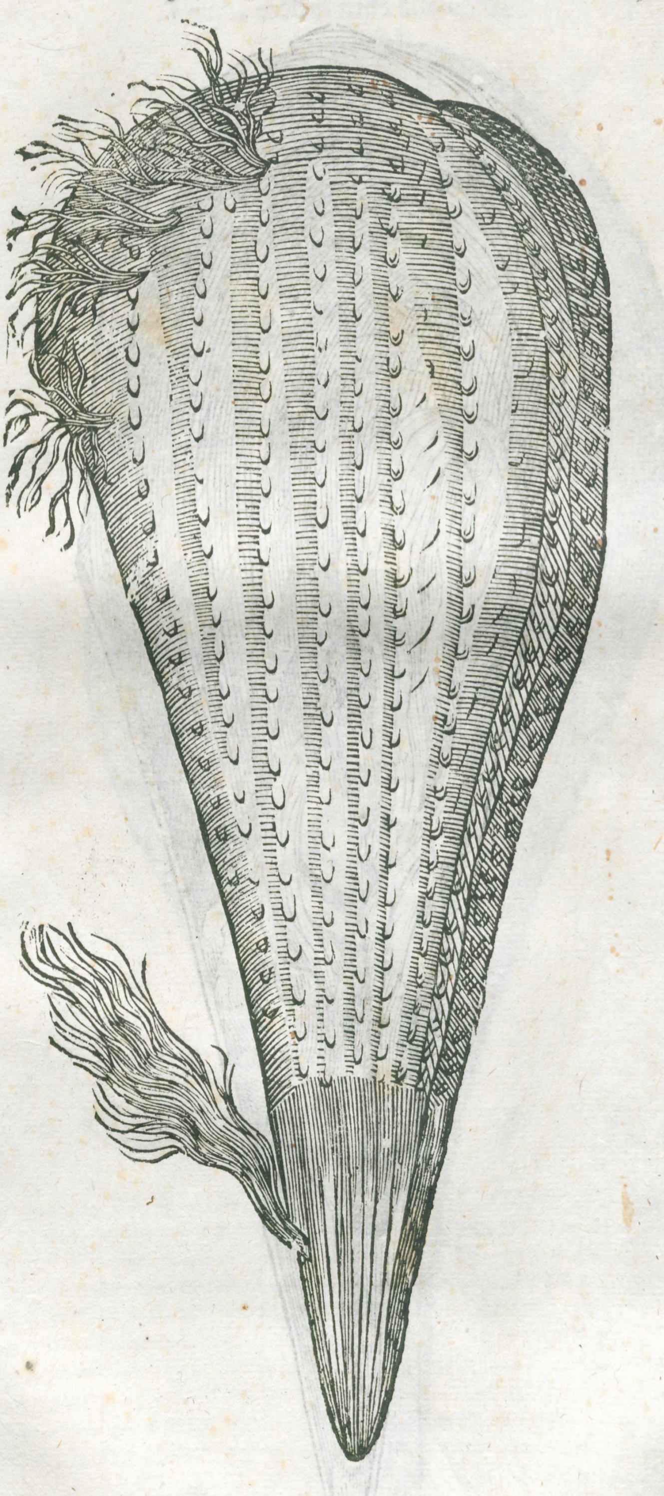

gitudine, testa foris rugosa, intus glabra, coloris rubei. Secundo pinnæ paruæ Rond. similis cum capillamentis in acuta parte, quam Pernam esse perperam putauit Bellonius. Tertio pinnæ Pernæ fortè genus, cum setis illis, vt vocant. testa foris scabra, vt Aristoteles voluit. Quarto loco exhibetur alia pinna parte interna, & externa depicta testa foris fusca, rubra, & aspera, intus sanguinei, & cœrulei coloris, in ima parte acuta; quæ sensim in amplitudinem extenditur. Postremo loco datur pinna cum tubere verrucoso intus adnato.

Pinnæ paruæ Rond. similis.

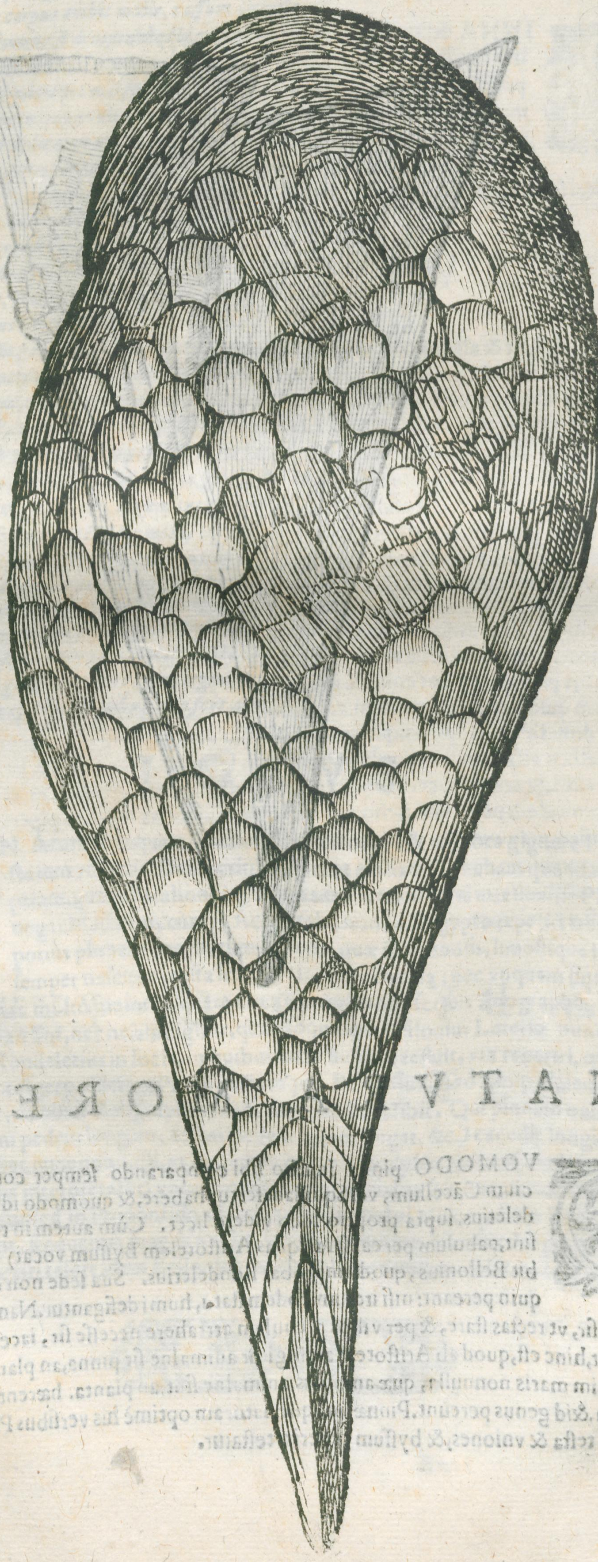
Pernæ genus.

Pinnæ authoris quartæ pars ſupina.

Pinnæ quartæ pars conuexa.

Pinna alia cum tubere adnato.

NATVRA. MORES.

Vt ſibi victum quærant.

QVOMODO pinna in cibo ſibi comparando ſemper comitem, ac ſocium Cãcellum, vel Squillam fertur habere, & quomodo id refellat Rondeletius, ſupra proprio loco videre licet. Cùm autem in terram defixæ ſint, pabulum per eas ſetas (quas Ariſtotelem Byſſum vocat) allicere ſcribit Bellonius, quod improbat Rondeletius. Sua ſede non dimouentur, quin pereant; niſi iterum eodem ſtatu, humi defigantur. Nam cum eis natura hæc inſit, vt rectas ſtare, & per villos arenulam attrahere neceſſe ſit, iacentes viuere non poſſunt, hinc eſt, quod ab Ariſtotele ambigitur animalne ſit pinna, an planta, hiſce verbis. Sunt enim maris nonnulla, quæ ambiges animalne ſint, an planta. hærent enim, & detracta plura, & id genus pereunt. Pinnæ quoque naturam optimè his verſibus Philes expreſſit, in cuius teſta & vniones, & byſſum reperiri teſtatur.

A

Genus ostreorum est pinna, quæ plicis domum
Hiantibus recludit, in qua conditur
Per aquasq́; fusa porrigit carunculam,
Quæ corpus ambit molle, cassum humile
Quo mœna si decepta credula adaeat,
Conuictor eius, atque custos pinnoter
Illam admonet morsu leui carunculæ,
Hæc monita pandit amplius sinum, irruens
Hoc implicatur mœna non sat prouida.
Pinnæ quod humidum effluit de viscere,
Qui fulgur æquet, fit lapillus lucidus,
Sed vnionis induit tandem iubar,
Vis promouentis si caloris appetat.
Quin & pilorum pinna gemmen byssinum
Fert, stamine haud araneorum discrepans.
Cuius nitor, subtilitasq́; cirrulis

B

Addit puellarum venustatis decus,
Lenocinandis perquam idoneum procis.
Natura cancrum marcidam deponere
Testam, magistra docuit haud incallida.
Oestrocente, nam penita pruriginis,
Mouetur undiquaq́; victus gratia:
Ingurgitationeq́; aluum turgidus,
Disrumpit arcta tegminis ligamina,
Sic inuolucris ergo decidentibus.
Nudus laborans quippè morbo obnoxius,
Os abstinet gustu cibi diutine.
Mox integer recente pelle, vestitur
Præsenti arena, qua iacens lecto vsus est.
Sed glutinato ritè rursus tegmine
Prorepit ipsum pabuli quò fert amor.

C

LOCVS.

IN Acarnania quam vocant, Pinnam oriri, & vniones gignere Plinius testatum reliquit. Democritus appellat pinnam Concham quandam Aegyptiam, quam Paralion cognominant: verum hanc intellexisse Plinium negat Massatius, cùm in Acarnania, non in Aegypto reperiri tradat, sed potiùs pinnam concharum generis, quæ in arenosis, limosisque subrecta semper nascitur, testa scabra, intus pellucida, nec vnquam sine comite. Africanas pinnas multò maiores, quàm circa Europam esse scribit Zoographus ex auditu. In Oceano an sint, nec ne, ambigitur, quandoquidem Bellonius Lutetiæ nunquam haberi tradit: & Rondeletius in locis, in quibus mare fluit, ac refluit, vix reperiri, quod circa Oceanum contingere videtur. Pinna quæ, inquit Bellonius, rarò semipedalem (sesquipedalem fortè, vt notat Zoographus, nam superius sic scribit. Qui pinnam nunquam viderit, mytulum pedem longum, & semipedem latum fingat, &c.) excedit longitudinem, & Nericos habet, quos nonnulli, vt Plinius in perna spondylos (aliter spondylum in pinnis Rondeletius interpretatur) vocant, quibus vtraque valua soluitur, ac contrahitur. Venetijs non visitur: sed in Propontide ad latera eius sinus, qui Nicomedium fertur, quâ terram pertingunt, frequentia magna existit. In cuiuis ciuitatis Nicomediæ pinnas quoque, seu pernas reperiri refert idem Bellonius in suis obseruationibus defixas, & erectas.

D

Concha Aegyptia Paralios. Com. in 9. Plin.

In Occiano an sit ambigitur.

HIEROGLYPHICA.

Lib. 28. Petulãs, & lasciuus ab ineunte ætate.

PINNA fœtus suos ostentans Hieroglyphicum erat apud Aegyptios illius (vt Pierius Valerianus author est) qui ab ineunte ætate cœperit in petulantia lasciuire, & munera Veneris exercere. Conchulæ enim huiusmodi in concha genitæ, antequam excludantur, intra se quamprimum coire dicuntur, vt non immeritò concha ipsa sit Veneri dedicata, atque eam ex concha genitam veteres fabulentur. Ego non omnes conchas promiscuè Veneri sacras fuisse comperio, verùm quasdam elegantiores tantùm.

VSVS IN CIBIS.

Lib. 18. c. 25.

PINNAS, vt & alia ostreacea in cibi vsum venire, & multum præbere nutrimenti, tradidit Atheneæus, Αἱ δὲ πῖνναι, inquit, οὐρητικαί, τρόφιμοι, δυσπέπτοι, δυσανάδοτοι. Pinnę vrinas pellunt, multum alunt, difficilè cõcoquuntur, & distribuuntur. Ouum, quod eas continere semper ex Aristotele patet, aliquando maius, aliquando minus pro lunari potestate, vt in echinis, ostreisque, non ad generationem confert, sed melioris tantùm nutricationis indicium est, sicuti in sanguine pręditis pingue. Esse meliores hyeme elixas, & assis auctor est Rondeletius. Sunt, qui vino, & aceto maceratas mollescere aiunt, sed flatus gignere, quod verum esse non potest, cùm vinum flatus discutiat; nisi ea ratione, qua humidiora fiunt, flatus gignere dicantur. VVottonus ex Oribasio (ni fallor) multa de pinnarum dotibus, & quæ in cibis eligi debeant, recolit. Pinnæ (inquit) optimæ sunt tenellæ, plenæ, carnosæue, quæ in limosis, herbosisque (τεναγώδεσι) vadis gignuntur: & vbi mari dulcis aqua miscetur, & locis tranquillis, ac ventis carentibus: teneriores enim hìc nascuntur, quàm vbi fluctibus agitantur. Grandioribus paruæ: & quæ vere, & æstate capiuntur, alijs præstant. Sunt enim & suauiores, & pleniores. Quæ magnitudine media sunt, carnem quidem habent mollem, candidam, ac dulcem: collum (τράχηλον) autem durũ, concoctu difficile, corruptionique renitens. collo nanque corpus reliquum faciliùs corrumpitur: elixis assæ duriores euadunt, præsertim si vino fuerint aspersæ. Earum autem carro, quæ in vino, & aceto maceratæ sunt, mollior est; sed flatus generat. Hactenus ille. Multis modis pinnas edi posse vult Bellonius. Sunt, ait, qui testas modico pipere, & butyro addito suppositis prunis incoquant, quem ego modum meliorem esse puto; eæ nanque quæ ex iure incoquuntur, gustui non ita placent. Quod spectat ad vsum medicum strombos, pinnas, & echinum contra Doricnij venenum præstare habemus ex Nicandro. Earum quoque testæ eandem cum mytulorum testis habent facultatem.

Ouum. Lib. 5. de hist. c. 5.

Optimæ quę.

Meliores quæ.

Quot modis edũtur.

DE BYSSO Cap. LXXVII.

SYNONYMA.

Buz. Schesch.

Crespe.

CVM in sacris, atque etiam in profanorum libris byssi, byssinarumque vestium sæpe fiat mentio, variæque Theologorum, atque aliorum super eo sint opiniones, haud ab re, quin operæpretium fore duximus de eo quid breuiter dicere. Latinorum byssus, vt & Græcorum βύσσος à Buz Hebraico dici apparet. In trilingui lexico Schesch etiam pro bysso legitur. Apud Italos nomen non habet; possumus tamen vocare byso. Gallicè, vt citat Zographus, interpretantur crespe.

DIFFE-

A

DIFFERENTIÆ.

DUPLICEM esse byssum, terrenum videlicet, ac marinum, apud scriptores inuenio. De terreno sic Plinius. Asbestino (inquit) lino principatus in toto orbe, proximus byssino, mulierum maximè delicijs, circa Elidim in Achaia genito, quaternis denarijs stipula eius permutata quondam, vt auri. Hoc genus fortè intellexit Cardanus byssinum lini speciem esse scribens, tenuissimam, validam, & splendidam, vel fortè quòd in arbore nasci scribit Philostratus. Homines, inquit, qui secundum Indum flumen habitant lineis amiciuntur vestibus: etenim linum in agris plurimū nascitur, calceamenta gestant ex papyro, nobiliores bysso induuntur. Byssum verò ex arbore nasci ferunt, quæ basi quidem populo fit persimilis, folijs verò salicis. Plinius quoque nō solùm vocauit, quod ex herba contusa netur, sed etiam quod ex fructicibus, & arboribus carpitur. Superior (inquit) pars Aegypti in Arabiam vergens, gignit fruticem, quem aliqui gossipium vocant, plures xylon, & ideo lina inde facta xylina. Paruus est similemq; barbatæ nucis defert fructū, cuius in exterio

Byssus terrenus, & marinus.
Lib. 9 c. 1.
Byssus quid Cardano.
Lib. 9. c. 1.
Gossipium, seu xylon.

B re bombyce lanugo netur. Sic ille. Lini genus esse byssum tradidit Iulius Pollux. Porrò byssina quoque, & byssus, inquit, lini quædam species apud Indos. Hunc apud Aegyptios ex arbore quædam lana fit, ex qua vestem confectam lino maximè similem esse quispiam dixerit, sola densitate excepta: densior enim arbore fructus enascitur, nuci similis, duplici munitus cortice, qua dirempta, postquam instar nucis floruerit, interius hoc quod lanam refert, eximitur, vnde subtegmen conficitur, stamen autem illi subtendunt lineum. Byssum non alia Græciæ parte nasci prodidit Pausanias, quam in Elide tanta tenuitate, vt ne Iudaico quidem bysso cedat, etiam si colore minus refert, quàm Iudaicus, qui colorem, & splendorem auri referebat. Erat igitur lini, non lanæ species, vt ex Plinio, & Pausaniæ claret in Græcia & Iudæa nascentis. Byssus verò marinus mollissima, & delicatissima lana est, & à iam dicti similitudine nomen habet. de hoc Rondeletius. Byssus, inquit, marinus ex pinna delicatissimus, & mollissimus sericæ lanæ comparandus colore fusco, à similitudine byssi Græci, vel Iudaici sic nominatus; prius enim cognitæ sunt diuitiæ terrenæ, quàm marinæ, quem non dubito pretiosarum vestium textui additum terreno. Mytuli quoque byssum gignunt, si modò setas illi byssi nomine mereri dicamus; sed tam differt à pinnarum bysso

Byssus arboreus.
Lini, nō lanæ species byssus.
Byssus marinus qualis.
Mytuli byssum gignūt & vt à bysso pinnæ differat.

C quàm stuppa cannabina à tenuissimo, & delicatissimo serico. Eius magnitudo pinnarum magnitudini respondet: in maximis enim pedem vnum longus est, in alijs breuior. Hucusque ille.

COLOR.

IN sacris literis, inquit Zoographus, byssi colorem aliqui pro candido accipiūt: quod is fortè natiuus sit eius color, antequā tingatur. sed authores non ita vsurpant. Cardanus colorem lini esse dicebat, & parum à glauco differre. Scaliger sub speciebus flaui reposuit. Aureo, inquit, proximum statuunt byssinū à bysso lini genere. nūc quoq; ex sericis filis crudis quiddam simile texūt, quod saltē de Iudaico bysso verum est, hunc enim auri colorem, & splendorem referre Pausanias narrant. Hesychius purpureū interpretatur. Varinus Coccinū, vel pro hysge vsurpatū fortè ex Plutarcho, apud quem legitur. Ἄλλα γὰρ ἄλλοις οἰκεῖα. καὶ προσφορα: καθάπερ τῆς μὲν πορφύρας ὁ κύαμος: τῆς δὲ κόκκου τὸ νίτρον δοκεῖ τὴν βαφὴν ἄγειν (Zoographus mauult αὔξειν) μεμιγμένον βύσσας δὲ γλαυκῆς κρόκῳ καταμίσγεταί ὡς Ἐμπεδοκλῆς εἴρηκε.

Lib. de oracul. defectu.

D Quod si itaq; crocus admiscebatur, verisimile est croceam, vel omnino, vel aliqua ex parte eam tincturam fuisse, quamuis necessarium non est: potuit enim exiguum aliquid croci glauci (splendidum interpretor) admisceri ad excitandum splendorem, vel alium quempiam colorem inducendum. mixturæ enim ratio aliquid plerunq; & ab his, vnde miscetur diuersum producit. Hoc saltem certum est, byssum (vt & alia pretiosa lini genera, & sericum) purpura tingi solere, cuius perquam splendidū fuisse colorem legimus, quamuis tamen poterat alijs coloribus tingi. Cocco (inquit Plinius) tinctum, Tyrio tingere, vt fieret bisbyssinum. quo loco Massarius, antiqua, inquit, lectio, vt fieret byssinum (in nostro codice habetur hysginum) scilicet cocco, & Tyrio. Hermolaus verò mauult legere bisbyssinum, vt duplex sit, vnum naturale, & suæ pulliginis ex bysso lino, aut lana illa pinnali, quæ byssus etiam vocata est; alterum tincturæ artificio factum, vt docet Plinius hoc loco, etenim Tyrio primùm tinctus, mox & cocco tingere

Lib. 11. c. 41.
Plinij locus notatus, & explicatus.

mos erat: & è contra cocco tinctum tyrio tingere, vt fieret byssinum. Massarius ex pinnæ
villo, siue lana illa pinnali vestes fieri scribit; Byssum autem esse coloris, inquit lutei, ac
pellucidi. Ego byssum propriè dictum candidum, ac splendidum; qui pinnæ adhæret splē-
didum, ac fuluum ad castaneum vergentem obseruaui.

O R T V S.

Aristotelis locus controuersus.
Lib. 5. de hist. c. 13.

AN ex bysso pinnæ, vt videtur Aristoteles tradidisse; an è contrà byssus ex
pinna oriatur, iam videamus. Etenim Aristotelis verba multos hucusq;
exercuerūt. istæc autem sunt. Αἱ δὲ πίνναι ὀρθαὶ φύονται ἐκ τοῦ βύσσου. Pin-
næ, id est (Gaza interprete) erectæ locis arenosis, cœnosisque ex bysso,
id est villo, seu lana illa pinnali proueniūt. Athenæus hæc verba repetēs
βυθοῦ habet pro βύσσου: ita vt pinnæ rectè nascātur è vado, vel è profūdo.
Plinius ea prætérijt. Rondeletius cum Theodoro Gaza βύσσον legit, & ex bysso conuertit,
& vocem βυθοῦ in Athenæo corruptam iudicat. E contra Zoographus, lanæ, inquit, quod-
dam rudimentum pinnis adnasci video: quod tamen an byssi nomine probè vocetur, du-
bito. Solus, quòd sciam, Aristoteles eius meminit, idq; semel tantùm, hoc scilicet loco, si
modò rectè illi sic interpretātur. Sed byssus quum pro lana accipitur, fœminini generis est.
itaque legi oporteret ἐκ τῆς βύσσου. ἴωνες τὸν βυθόν, βύσσον (malim βυσσὸν) λέγουσι. Scholia-
stes Aristophanis: Athenæi lectioni fauet articulus masculinus τοῦ, & parum refert βύσσου, an
βυθοῦ legas: eadem enim horum significatio vocabulorum est apud Græcos, vt & facilis est
à σσ in θ, vel contrà, transitus librariorum. Ego Zoographo subscripserim; nam Pinnas è
vado (cui sua radice adhærent) nasci constat. à vado enim rectà procedunt, sed villus ijs est
ad latera; Villum itaq; potius è pinna oriri existimauerim, quàm pinnam è villo. Præterea
villus hic pinnæ subseruit, & vtilis est eam alligando: item superiorem, ac latiorem partem
aperiendo recludendoque, non alimenti hauriendi caussa, vt Rondeletius credit. Neque
vt per id capillamentum limus, ac spurcitiæ attrahantur: nam circa os positus non est, sed
vt veluti è medio ventre neruosæ substantiæ alligentur.

Rondeletij opinio.
Zographi opinio.
Vsus villi pinnæ.
Contra Rondeletium.

V S V S.

VESTES, & cætera ornamenta byssina, quæ meo iudicio ex lini ea specie
quam suprà meminimus fiebant, veteribus ceu pretiosissima habebantur,
& in summo honore, vt multis in locis meminit scriptura sacra, & priua-
tim de diuite illo in Euangelio: qui induebatur purpura, & bysso. Erat, vt
refert Tiraquellus ex Philostrato, moris apud Indos bysso nobiles tan-
tùm induere. habebatur enim pro nobilitatis insigni. Nominatim ex bys-
so conficiebatur quoque vestis quędam, quam vocabant pileum rotundum (teste Isido-
ro) quasi sphęra media caput tegens sacerdotale, & in occipitio vitta constrictum. Græci,
& nostri tiaram, vel galeam vocant. Erat præterea byssina vestis candida confecta, ex quo-
dam genere lini grossioris. Sunt enim (inquit auctor idem) qui genus quoddam lini byssum
esse putant.

De nobil.
Pileum rotundum.
Origen. l. 19. c. 19.

MYSTICA. MORALIA.

TABERNACVLVM (inquit Deus Opt. Max. in sacris Biblijs) ita fa-
cies. decē cortinas de bysso retorta, &c. quo in loco Venerabilis Beda, bys-
sus, inquit, quæ de terra longo exercitio siccandi, tundendi, purgandi, co-
quendi, & nendi gramineum solet perdere, & candidum in se recipere co-
lorem, corpora designat castitatis nitida decore: quem cum carnis qui-
dem illecebris magno continentiæ labore, quasi natiuum exudant humo-
rem, atq; ad decorem Deo digni puritatis solerti ieiuniorum, & vigiliarum, orationum, &
lectionis, patientiæ, & humilitatis instantia perueniunt. de quibus rectè possit illud Apo-
stolicum dici, an nescitis, quoniam membra vestra templum sunt Spiritus sancti, qui
in vobis est? Retorquetur autem hæc byssus in cortinas tabernaculi: quoniam non mo-
do lumbos carnis, verùm etiam, vt Petrus 1. Petri 1. lumbos mentis nostræ in so-
brietate succingamus, vt videlicet, & carnem à lasciuis motibus, & cor ab illecebrosis
refre-

Corpora casta.
1. Cor. 6.

At refrenemus cogitatibus, *Byssus quoq; vt purpura indumentum eius*. quæ verba idem venerabilis presbyter sic exposuit. Byssus, inquit, in castitate puræ conuersationis, purpura in effusione preciosi sanguinis. Byssus nanque candidi coloris est. purpureus color, & de sanguine animantis, quod purpura vocatur, conficitur. & ipse sanguinis habet speciem. Meminit etiam byssi alibi sacra scriptura.

DE CONCHA ANATIFERA.
Cap. LXXVIII

CONCHÆ Anatiferæ, seu potius Anseriferæ ex arbore dependentis iconem in tertio nostro de auibus volumine exhibuimus, atq; hic iterũ exhibemus. Alij vt Matth. Lobelius in secunda parte iconum stirpium suarum non ex arbore dependentes pingunt, sed trunco simul adhærentes, quos etiam imitari voluimus, ne quid vnquam in nostris desit lucubrationibus, B quod è lectorum re esse possit. Habes primo loco Concham Anatiferã tribus partibus constantem cum vmbilico annexo: Altera item vmbilicum habet adnexum, sed quinque partibus composita est. Tertia aperta est, eiq; vmbilicus inseritur. Quarta testa etiam quinq; partibus constat, hiulca est ea parte qua primũ plumulę prorumpunt. Quinta fœtum intra valuas situm ostendit. Sexto loco exhibetur embrio, seu fœtus imperfectus è valuis exemptus. Septimo, & nouissimo loco datur Bernicla auis adulta, ex eiuscemodi concha nata. De qua vide nostram ornithologiam: Habes postremò alias conchas Britannicæ conchæ similes, & fortè congeneres.

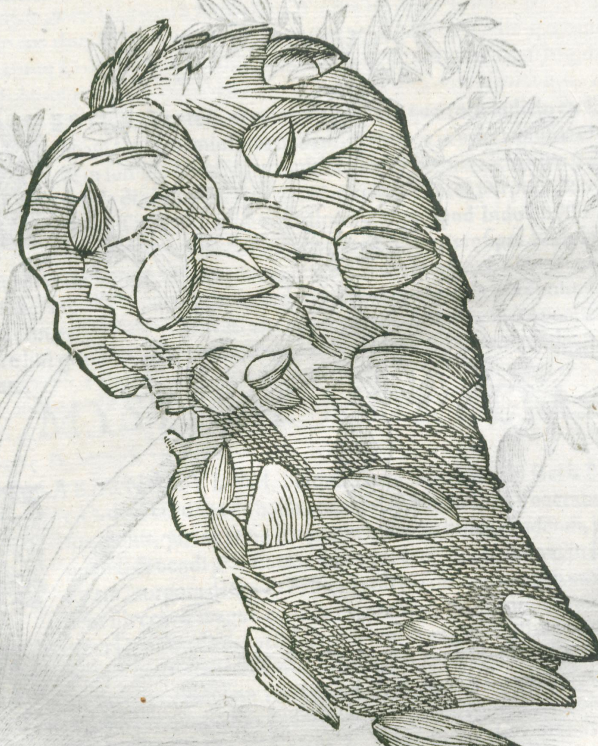
Conchæ anatiferæ ex arbore dependentes.

Conchæ anatiferæ trunco adhærentes ex Lobelio.

Conchæ aliæ anatiferis similes.

A

DE VNIVALBIBVS. ET PRIMVM DE LEPADE SIVE PATELLA. Cap. LXXIX.

SYNONYMA.

B

ΛΕπάς dicitur Grecis. Galenus in glossis, vbi ab Hippocrate Lepades nomi
nantur, exponit conchas saxis adhærentes. Ita quoque facit Varinus. Dùm
animal significat, vltimam acuit: nam penultimam acuens, λὲπας pro-
mõtorium significat, aut montanã asperitatem, vt Ammonius, & Cyrillus
obseruarunt. Theodorus Gaza apud Aristotelem vertit Patellam, à vasis
escarij similitudine, vt Rondeletius autumat. Zoographus Lepades dictas credit, quòd
sint petrarum in mari quasi λεπίδες, id est, squamæ quædam: & petræ cùm eis spoliantur,
veluti λέπεσθαι ἢ λεπίζεσθαι, videantur, hoc est, desquamari. A Plauto vocatur Lopas, in
Parasito medico, vt Nonius citat, nisi locus mendosus sit: Habemus echinos, lopadas, ostre-
as, balanos captamus, conchas, vrticas marinas. Græcis etiam πωμάτια vocantur, vt Zoo-
graphus autumat, ex hoc Tarentini: De nassis, quemadmodum scriptum inueni in dogma-
tibus ichthyophagorum: In vas quo piscantur patellas (Andreas Lacuna vertit vmbilicos)
saxis hærentes (τὰ ἐν ταῖς πέτραις λεγόμενα πωμάτια) & caruncculas earum accipiens con-
ijcito, & venator. Vulgus verò Græcorum hodie Petaglida appellat: Veneti parum muta-
to nomine pantalena. Scholiastes Nicandri, vbi hic τήθη τε γεραιόμενα μνίοισι, id est Te-
thea in bryis (herbis marinis) crescentia, vel capienda: Tethea (inquit) vocat patellas feras,

C

quæ nos ὠτία, Aristoteles autem ὄστρεια: sed ὄστρειον nomen ad omnia testacea pertinet, &
Tethea speciem à patellis feris diuersam constituunt. Otia verò nominantur à Plinio ca-
pite postremo libri trigesimisecundi. Et patellam feram aliqui marinam aurem appellant.
Græci otion, & otarion. Apporrhais, de qua inter murices diximus, muricum, non patella-
rum, vt Bellonius putauit, generis existit. Nubes, inquit author de natura rerum, secundum
Aristotelem est piscis in aqua viuens, applicatus ad petram, à qua non discedit, nec separa-
tur, nisi per attractionem inspirationis concitus. Sic ille, qui patellamnè, an aliud animal
petris adhærens hoc nomine intelligat, Zoographus inquirendum proponit. Patella Hi-
spanicè dicitur Almeia, apud Lusitanos Bregigam. Ligures, & Massiliẽses hac ætate etiam
patellas vocare, ait Gyllius: sed Rondeletius à Massiliensibus, & Mompeliensibus lapedo
dici testatur, à Gallis oeil de buoc, hoc est hirci oculum, à Normannis berdin, & berlin. An-
gli dicunt a Lympyne, vel à Lempet.

Patella Gazæ. *Lopas.* *Plauti locus suspectus.* *Petaglida.* *Tethea.*

GENVS. DESCRIPTIO.

D

LEPADEM esse μονόθυρον, hoc est, vniualuem habemus apud Aristote-
lem. Vniualue genus (inquit) quod saxis testa in dorsum data adhæret,
seruari potest, fitque alieno septo quodammodo biualue, vt quę patellæ
vocantur. Quamobrem, vbi apud Athenæum legitur alicubi ex Aristote-
le, λεπὰς δίθυρον, καὶ λειόστρακον, lege μονόθυρον. Idem Aristoteles citante
Rondeletio lepadum duarum meminit; lepadis simpliciter nominatæ, &
λεπάδος ἀγρίας, quam vocant nonnulli θαλάττιον οὖς, id est aurem marinam. Diphilus ve-
rò apud Athenæum lepades distinguit magnitudine, inquiens quasquam esse paruas, quas-
dam esse ostreis similes: sed & hoc postremum genus de magnis, siue syluestribus intelli-
gendum esse rectè mihi indicasse Rondeletius videtur. Magna quidem ex parte paruulæ
(inquit VVottonus) gignuntur lepades, quę tamen nonnunquam ostrearum magnitudi-
nem æquant; maxime autem in Indico mari, vt & alia omnia inueniũtur. Quod ad formam
attinet,

Athenæus correctus. *Lepas fera.* *Forma.*

attinet, Aristophanes Grammaticus, lepades similes esse dicebat tellinis. Sed tellinæ biual ues sunt. Aristoteles inquit lepadibus, siue patellis alteram partem superficiei detectã, carnem ostendere. Et alibi: Patellis os versus terram esse, & excrementi exitum superius habere: papauer suum item esse in imo, hoc est, in suo fundo. Bellonius scribit tantam esse magnitudinem, quanta extrema oui putaminis pars abscissa esse potest. colorem testarũ liuere, vel cinereum esse: cornuaq; vt limax, exerere, & os, & caput habere huic persimile. Rõdeletius diligentissimus, & maiorem, & minorem descripsit, & depinxit maiorem saxo hærentem, eandemq; saxo auulsam, & inuersam, siue supinam, eius icon pòst inter verticas dabitur. Nos præter magnas, & pauras, mediocres quoque addidimus, quarum quæ in prima tabula proponuntur, cum Rondeletij icone conueniunt: quæ verò in secunda pictę sũt, alterius sunt figuræ. Habes deinceps patellam Cypriam maiorem striatam, item aliam non striatam. Maiorem suam sic describit Rondeletius: Lepas igitur è testaceorum est ge-

Os.

Papauer.

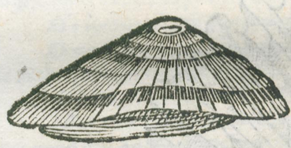
Lepas maior Rond.

Patellæ authoris diuersæ.

Patellæ authoris aliæ.

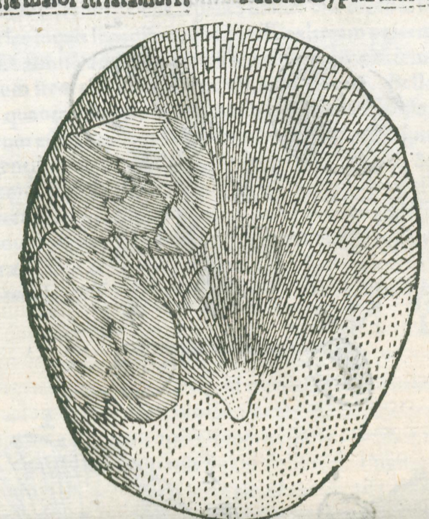
nere:cuius partem alteram testa integit,alteram saxum cui hæret vndiquaq; vt ab externis iniurijs tuta sit.Pars anterior est quam saxum operit, posterior quam testa. Anteriorē voco eam, in qua os, & cornua sunt oculorū vice : subest caro dura qua maximè saxo hęret,quæ scuti picti formā refert. Os superiore in loco manifestum est,inferiore ori aduerso, excrementi meatus, nō in testa, vt in ea,quæ agria dicitur. Os vēter sequitur, in eo est μήκων,in imo ventre etiam pars, quæ ouū appellatur.Testa non exquisitè rotūda est,sed inæqualis,intus lęui,foris parū aspera,cui aliquādo muscus innascitur , gibba , in ambitu liuescēs,&striata,intus caua:carnosā fimbriā habet in corporis ambitu, quā expā lit quū hæret,soluta contrahit:Ad hoc genus lepadis redigēda est lepas maris rubri, Bellonij, de qua is sic:Rubri maris patella, cautibus vt cæteræ adhęrescit:sed pręter has tabellis(quas in tergore gerit)corneis numero octonis,transuersis loricæ modo contegitur,atque vndecunq; cartilagine obsepta est, multis spinulis horrida, ijs persimilibus, quæ in stellis marinis visuntur:sesquidigitum lata est,ternos verò lōga.Difficilè à suo scopulo vulgaris patellæ nostræ modo aufertur. Eius caro rubri limacis colorem, ac naturam habet, esturq; cocta,vt patella vulgaris.HæcBellonius.Iam verò Rōdeletius cùm res marinas etiam minutissimas diligēti indagatione persequeretur,lepadem paruam saxo hærentem depręhendit, quam (vt dixi) à saxo auulsam repræsentaui. Testa (inquit)vna integitur:alterius vice est saxum, cui affixa est: Testa media nucleis pinearum nucum figura similis est,& æqualis.Ex multis laminis

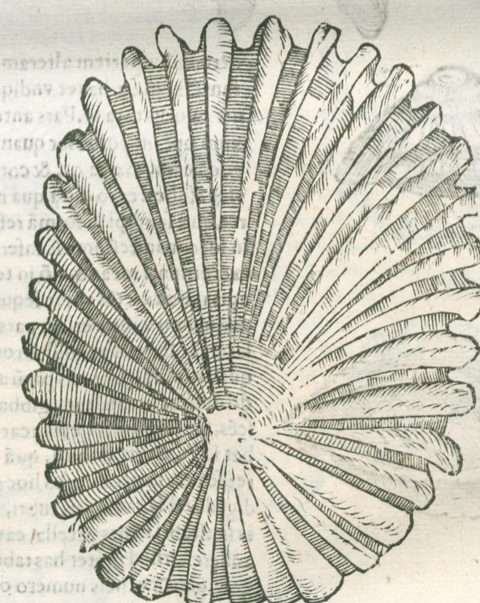
Lepas maris rubri Bellonij.

Vt comedatur.

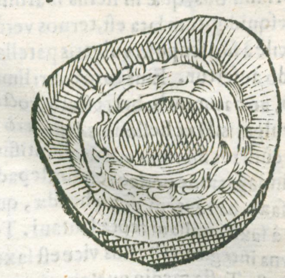
Lepas parua Rond.

Patella Cypris maior striata. nu. 1. Patella Cypria maior non striata. nu. 2.

Lepas, siue Patella Bellonij.

Lepas parua Diphili

Authoris adagiorum lapsus.

laminis paruis constat: carnem intus habet, sed ob paruitatem partis vix discernuntur. Hanc existimat esse lepadam paruam Diphili apud Athenæum, quod semper parua maneat, nec vnquam ad superioris etiam mediocris magnitudinem accedat. Ex quibus omnibus clarissimè liquet error authoris adagiorum, qui in explicatione huius prouerbialis sententiæ, *lepadis more adhærescit,* lepas (inquit) concharum genus, quod capillamentis inter se cohæret, quò tutius sit aduersus vndarum motus Hoc enim falsum esse docet experientia: neque enim lepades inter se cohærent, sed tantùm saxis sparsim

affixæ

A affixę sunt. Adhæc ὡς λέπας προσίχεται, melius speciei nomine conuertas, quàm generis, vt ille facit: Ostrei in morem hęret: neque enim ostrea alia eodem modo hærent, quo lepas.

LOCVS. NATVRA.

Lepadusa insula.

PATELLAS aiunt multis vrbibus ad mare sitis solere in magna quantitate videri, in mediterraneis verò rarò. Ledadùsæ, λεπαδοῦσαι insulæ quædam dictæ sunt teste Athenęo à lepadum circa eas copia. Codex impressus alpha habet in prima: sed aut omicron, aut epsilon legendum, & s duplex. Est enim contractio pro λεπαδόεσσαι, Eustathio teste. Rondeletius asserit permultas reperiri in saxis littoris Aquitanici, & Britannici, nimirum maiores; in Massiliensis, atq; Agatensis sinus scopulis minores. Aristoteles author est lepades à saxis solui, pastus quæritandi gratia; idq; bis, terue repetit. Id tamē Rondeletio vero consentaneum esse non videtur: nullus enim (inquit) ad natandum partibus prædita est, nisi temerè huc, & illuc iactata vndis feratur, neque victus illi quærendus: nam maris spuma, & aqua vescitur, qua alluuntur saxa. Quod si aqua allui saxa desinant ea, quæ in testa relicta est absumpta, contabescere, & emori tandem necesse est. Aristoteli fauet Bellonius, qui scribit, patellas quamuis saxis adhærendo viuant, tamen cochlearum more serpere posse, eaque quandoque relicta in pastum ferri, & alio transire. Ego Rondeletio assenserim, putauerimque perpetuo saxis affixas esse, quod non obscurè innuit Theophrastus in quarto de historia plantarum, inquiens, quercus, & abies marinas, radices non habere, sed adhærere ὥσπερ αἱ λεπάδες, sicuti lepades. Itaq; perquā facetè, ac eleganter facetissimus Comicus Aristophanes dixit in vetulā, quę ęgrè admodū à iuuene diuellebatur.

In saxis inueniri.

An à saxis soluatur.

B

Cochlearū more serpere.

> Ὡς εὐτόνως ὦ Ζεῦ βασιλεῦ τὸ γρᾴδιον
> Ὥσπερ λεπὰς, τῷ μειρακίῳ προσίσχεται.

Quæ sic author adagiorum vertit:

> *O Iupiter, quàm fortiter conchæ modo*
> *Istac anicula adhęret adulescentulo.*

Vbi nota, quod pro λεπὰς concham reddidit. Si se tangi senserit lepas, ita fortiter tunc saxo sese applicat, vt nunquam auellas. Cultro igitur (inquit Rondeletius) aut aculeato ferro opus est, inter ipsam & saxum immisso. Quum multæ saxis affixæ sunt, capita clauorum saxis infixorum esse diceres. Tradit Bellonius, cùm ad oras Oceani Armoricorum vulgus cautes harum admodum feraces in littore videat, pueros indigenarum incuruum ferrum dextra tenentes, incautis supponere, vt in canistrum, quod sinistra ferunt, melius deturbent. Nam si lepadem tetigerint, eam ilico saxum tam arctè complecti, vt inde amplius diuelli non possit. Cùm autem tantum legerint, quantum ferre possunt, tum ad vicinos pagos, atque vrbes circumferre. Fuit eiusmodi auulsio lepadem etiam antiquis nota, vt licet videre apud Aelianum, qui sic scribit: Patellas non sanè à saxis auellas, ne Milonis quidem digitis, qui punicam malum cum appræhendisset, arctè adeo comprimebat, vt non aduersariorum quisquam posset extorquere è manu. Eas autem quincunque de saxo, ad quod adhæserint, abstrahere aggreditur, magna quidem voluptate, ex earum compræhensione afficitur, quod manibus nitens, sperat se præda potiturum: veruntamen earum compos fieri nequit: tandem aliquando ferro abrasæ abscinduntur à saxo.

C

A saxis, vt diuellatur

Li. 6. c. 55.

Milonis fortitudo.

D

VSVS.

Crudæ eduntur.

CRVDÆ lepades à piscatoribus, & maris accolis teste Rondeletio eduntur. Ius ex eis aluum ciet. Coctæ meliores fiunt, & concoctu faciliores, modò non nimium decoquantur: sic enim duriores, difficilioresque decoctionis fiunt, vt omnia ostracoderma. Quæ postrema ferè sumpta sunt ex Diphilo apud Athenæum, cuius hæc sunt verba Græca: Εἰσὶ δὲ σκληραὶ καὶ ὀλιγόχυλοι, καὶ οὐκ ἄγαν δριμεῖαι: εὔστομοι δὲ καὶ εὐκατέργαστοι. ἑφθαὶ δὲ πῶς, εὔστομοι. hoc est duræ sunt, pauci succi, & nō admodum acres: sed gratæ ori, & faciles cōcoctu: elixæ aliquantulum suaues sunt. VVottouus pro εὐκατέργαστοι, legit ἀκατέργαστοι, mendum esse suspicans, vertit enim sic: Carnem habet lepas duram, cōcoctu difficilem, paucisq; succi; elixę

Ad capiendos piſces.

ςιχæ, condimento redduntur gratiores. Eſt pręterea vſus lepadum ad capiendos piſces, E vt videre licet ex hoc Tarentini. Obſonij Stolatos (Στολάτος) dicti præparatio in mari, cuius vi in vnum locum ſtatim omnes piſces conueniunt; Ex mari patellas (λοπάδια) accipito, earum ſcilicet, quæ circa ſaxa naſcuntur, quarum quidem contundens carnem, ex-primenſque ex ea in teſta aliqua inſcribito, quæ ſequuntur: ſubitoque non ſine maxima admiratione videbis piſces in vnum locum fluere confertim: Sunt verò ipſa nomina, Ιαώ, σαβαώθ, quibus ſanè ichtyophagi vtuntur.

PROVERBIVM.

Patellæ modo hærere.

Ὥσπερ λεπὰς προσίσχεται, Lepadis, vel Patellæ in morem adhæret: prouerbialis locutio eſt apud Ariſtophanem, pro eo quod eſt tenaciter, & omni ſtudio alicui rei deditus eſt, & immoratur aſſiduè.

DE AVRE MARINA, SEV PATELLA FERA RONDELETII. Cap. LXXXI.

F

Cōtra Bellonium.

AVRIS marina, quæ & λεπὰς ἀγρία ab Ariſtotele dicitur, non ſatis rectè à recentioribus (Bellonium intelligit) patella maior appellatur. Quum enim maior dicitur, magnitudine tantùm à minore lepade iam deſcripta differre intelligitur: at magnitudine ſola non differunt, ſed alia multò illuſtriore nota, ſcilicet forma. Hoc tantùm vtriſque commune eſt, quòd vnica teſta conſtent, carnoſa parte ſaxis affixa. quam ob cauſam lepados nomine Ariſtoteles donauit. Præterea differt à ſuperiore, excrementi meatu, vt annotauit Ariſtoteles. τῇ δὲ ἀγρίᾳ λεπάδι, ἣν τινες καλοῦσι θαλάττιον οὖς, ὑποκάτω τοῦ ὀστράκου ἡ περίττωσις ἐξέρχεται. τετρύπηται γὰρ τὸ ὄστρακον. Patellæ feræ, quam aurem marinam quidam appellarunt, parte ima teſtæ excrementum egeritur, qua foramen habetur. Teſta G

Teſta.

huius caua eſt, argenti, vel vnionem colore: foris gibba, lineis multis depicta: parte vna cochlearum modo clauiculatim contorta, à qua foramina incipiunt, initio parua, quę deinde magis, ac magis augetur. Hic annotare oportet aurem marinam appellari, ob magnam cum aure noſtra ſimilitudinem, vt pictura perſpicuè oſtendit, quæ tamen diuerſa ſit ab aure Veneris, quam ὠτάριον, ſiue οὖς Ἀφροδίτης ab Aeolibus vocatam fuiſſe ſcripſit Athenæus.

Auris marina cur dicta.

Auris Veneris.

Lib.4. hiſtor. c.4.

Haud bene ratiocinatur author libri de aquatilibus (Bellonium rurſus intelligit) patellam quam maiorem vocat, Aporrhaidem Ariſtotelis eſſe, ex eo quòd more lepadum ſaxis adhęrere ſcripſit. Sic enim & Neritę, quæ eodem loco, ſimiliter adhærere dicuntur, patellæ maiores eſſent. Hæc omnia Rondeletius. Bellonius verò Zoographi etiam iudicio patellam maiorem vocat, & figuram quoque adiecit, ab ea quam Rondeletius dedit non nihil diuerſam cùm alias, tum quòd foramina plura quinis Rondeletius oſtendit. Maioris patellæ inquit Bellonius, concha aurificum officinas illuſtres reddit, apud quos maximi fieri ſolet, quam pellucidam, ac perpolitam in tenues laminas diſſecant, vt inde elegantiſſima vaſa incruſtent. Vniualuis eſt, ac quadruplo cæteris maior, magiſq; in latitudinem ſe effundit: quinque autem habet foramina, per quæ aquam admittit, atque expellit, vnde hanc Ariſtoteli Aporrhaim vocatam fuiſſe ſuſpicor. (Hoc nō temerè repræhendit Rondeletius) Eam enim more lepadum ſaxis adhærere ſcribi: Natices (inquit quarto de hiſtoria) ſaxis adhæreſcunt more patellarum, & aporrhaidum. Theodorus muricem interpretatus eſt. Sic ille. A Rondeletij icone ne hilum quidem differūt aures iſtæ, quæ in hac tabula exprimuntur num. 1. 2. 8. 9. & quæ pronè, & ſupinè in ſecunda tabula exhibetur. Sed quia, & longè minores inueniantur, itaque has etiam depingere libuit. H

Maioris patellæ Bellonij deſcriptio, & vſus.

DE

Patellæ feræ, siue Aures marinæ.

Otion, siue auricula alia.

DE CONCHA VENEREA.

Cap. LXXXII.

VNIVALVIBVS potiùs, quàm vel biualuibus, vel turbinatis adijcere placet istiusmodi concharum genus, cùm quia turbine carent, tum quia vnica licet rotunda velut valua constent.

SYNONYMA.

Concha læuigata. Porcellana concha cur dicta.

PASSIM in omni ferè Italia eiuscemodi genus cōchæ venditur, emiturq; à mulierculis ad polienda sua ornamenta linea, vt splendeant, quamobrē Bellonius læuigatorias, vel læuigatas appellauit. Gallis dicitur porcellaine, vnde vulgus etiam porcellanam concham vocat: sed quare hoc nomine veniant, haud satis liquet. Zoographus in omni re obscura indaganda, cum diligentissimus, tum laboriosissimus, id sibi non constare asserit: quanquam & Græci (inquit) χοιρίνας (de qua voce mox) vocarūt. Conijcit autem nomen hoc eis factum à quadam oris suilli specie, quam parte sui inter labra denticulata dehiscente, vel potius altero extremo testæ, nempe acutiore, & eminentiore rostri suilli instar, quodammodo referunt. ἢ διὰ τῷ μορίῳ γυναικείῳ πως ἐοικέναι. τῇ τε μεταξὺ τῶν χειλῶν σχίσει: καὶ τῇ ἐνδοτέρω κοιλότητι, τῇ μήτρα, vnde & vterinos calculos, qui in hoc genere candidi, & minores sunt, vulgus nostrum appellat. & quod figura quodammodo vterum referant, superstitiosi homines corpori appensas vteri morbis salutares mentiuntur. hæc superstitio, vt & in alijs plerisque amuletis, luxurię superbiæque prætextus est, quæ vt hæc & alia ornamenta, ceu valetudinis gratia, auro, argentouè inclusa, collo pendentia ostententur, efficit: amatorum veriùs inuitamenta in mulieribus, quæ venalem suam pudicitiam hac hedera produnt, quàm sanitatis tuendæ instrumenta, aut amuleta morborum. Sed redeo ad propositum, super etymologia huius vocabuli. Mulieres (inquit Varro) nostræ nutrices maximè naturā qua fæminæ sunt, appellant porcum, & Græci eadem significatione chæron, siue (vt Athenæus inquit) delphaca, vt copiosiùs in philologia de sue ostendimus. Sunto igitur dictæ porcellanæ διά τινα πρὸς τὸ γυναικεῖον αἰδοῖον ὁμοιότητα, donec alius certiora afferat. Bellonius porcellanæ nomen à purpura detortum videtur innuere. Purpurarum testas (inquit) Itali porcellanas vocant, quo etiam nomine conchylij genus omne intelligunt. Fiunt & globuli, quibus suas preces mulierculæ nuncupare solent, ex testis maiorum purpurarum, aut muricum, Galli pate nostres de porceleine vocant. Hucusque Zoographus. Cochleā margaritiferam vulgo dictam ab vnionum colore splendoreque (nam vniones in ea nō reperiuntur, sed in ijs, quæ conchis binis constant) quam nos nautili speciem suprà constituimus, Bellonius etiam porcellanā vulgò vocari ab artificibus scribit, quòd muricis conchæ (quam similiter porcellanam nomināt) formam habeat. Cæterùm videamus nūquid nomē apud veteres habeat elegantissimum hocce conchylij genus. Hermolaus Barbarus Plinij librum trigesimum, & secūdum emendans, pro Veneri cymbia, legi posse censet, Venereæ, Senecam citans: Venereæ (inquit) spondyli, & ostrea. Rondeletius Venereæ conchæ nusquā alibi mentionem factam fuisse nouit, putatque eam esse, quę apud Gnidiorum Venerem colebatur, vnde concha, vel cochlea Venerea dicta sit, quam describit Plinius ex Mutiano, qui muricem (vt post patebit) nominabat, & remoram. Nauigant (inquit Plinius) Neritæ (aliàs Venereę) prębentesque concauam sui partem, & auræ opponentes per summa ęquorum velificant. Vbi in annotationibus suis Gelenius: Rectiùs legitur Venereæ. Sunt enim conchæ non gratæ modò Veneri, sed etiam cognatæ, ob cōmunem è mari originem: celebrisque est eius deæ effigies, atque haud scio, an ex hoc ipso genere, pede premens. deinde mirum, quod non concauam partem aurę præbeat concha, sed diuersam, cùm concaua sit velificationi aptior. Sequēda igitur & hîc, vetera exemplaria: Nauigant ex his Venereę, præbentesque concauam sui partem, & auræ opponentes per summa æquorum velificant. hic Gelenius. Et sanè à pulchritudine, splendoreq;, & læuore, quæ dotes Veneri formosiq; corporis præcipuæ sunt, nomen hoc merentur præ cæteris conchis. Inducti quidam superiore sæculo, vt Syluaticus, & alij, vt ineptè scribebant, Veneras, Soneras; ita etiam imperitè interpretabantur pro conchis, quas peregrini à D. Iacobi sepulchro auferunt, hoc est, pectinibus. Martialis κατ᾽ ἐξοχὴν concham simpliciter nominare videtur:

Calculi vterini.

Porcus τὸ γυναικεῖον αἰδοῖον.

Cochlea margaritifera porcellana dicta.

Concha Venerea.

Li. 9. c. 25.

Li. 9. c. 33.

Lib. 14. 209.

> *Læuis ab æquorea cortex Mareotica*
> *Fiat, inoffensa curret arundo via.*

Hanc

Concha Erythræa.

A Hunc enim vsum Conchæ Venereæ peculiariter Plinius tribuit. Fortè etiam est Concha Erythræa, cuius fit mentio apud Hedylen poëtriam, scribentem de Glauca marino dæmone, venisse eum in antrum Scyllæ, cuius amore captus erat,

> Η᾿ κόγχου δώρημα φέροντα ἐρυθραίης ἀπὸ πέτρης
> Η᾿ τοὺς ἀλκυόνων παῖδας ἔτ' ἀπτερύγους.

Abundat autem aliquid in hexametro. Verisimilis omnino hæc coniectura est, cùm & Bellonius istæc conchylia in mari Erythræo, seu rubro copiosè piscari attestetur in historia aquatilium, & in secũdo libro de ijs, quæ in peregrinationibus suis obseruauit, scribat Carolo Clusio interprete, ad mare rubrũ vicum esse nomine Tor, ibiq; viginti camelos onustos conspexisse his conchylijs rotundis, quibus claues in Europa appendi solent. At Cairi incolas ijs vti ad læuigandam, & expoliendam papyrum, atq; telas coloribus permixto gummi infectas, Belliculi marini quoq; à medicis, & pharmacopolis dicti, eædem videntur conchulæ. Sic enim de eis scribit Aggregator ex libro Circa instans, id est Plateari j de simplicib. med. Belliculi marini species sunt conchyliorum alborum oblongorum, magnitudine castaneæ paruæ, quæ dicuntur porcellanæ, & adferunt è regionibus transmarinis.

Belliculi marini.

B Ego apud Platearium in littera B. cap. 11. nihil huiusmodi, sed hæc tantùm verba reperio. Belliculi marini frigidæ, & siccæ naturę sunt. excessus eorum ab authoribus non exprimuntur. Sunt autem quasi vmbilici, & circa littora maris inueniuntur. Vnguentis ad faciem clarificandam miscentur, vt vnguento citrino. Est autem vsus eorum ad faciem talis. Puluis ex eis tenuissimus subigitur cum adipe gallinaceo liquato ad modum vnguenti. Seruari diutissimè possunt, tanquam lapides. Syluaticus belliculos, siue bellericos marinos, Arabicè scribit dici astor, vmbilici humani speciem referre, esse autem lapides paruos, qui inueniuntur in littoribus maris cohærentes, sicut dentales. Nicolao Myrepso in vnguento citrino, vel è citrijs dicto, ad varia faciei vitia abstergenda inter alia nominatur μπελέρικοι θαλάσσιοι. Quidã Vmbilicos marinos vertit. Barbari medici (inquit) belliculos nominãt. Sunt autem lapilli ex eorum traditione exigui, & candidi, in littore maris reperti, vmbilicum hominis referentes, abstergendi facultate prædíti. Cęterùm in opere de compositione medicamentorum belliculos, siue Vmbilicos marinos interpretatur fabas marina vulgò dictas; in qua sentẽtia ante ipsum fuit Cordus; qui porcellanã hanc nostrã Dentaliũ vocat: Dentalium (inquit) est conchula marina parua, dentatam rimam habens, Et ante Arnol-

Vmbelici marini.
Astor.

Dentaliũ qd Cordo.

C dus Villanouanus, vmbilici marini (inquit) vel porcellanæ ponuntur, cum medicamentis quæ abstergunt, & dealbant faciem. Atq; hæc de bellerici voce satis sint. Ab Ennio vocantur alibi matriculi citante Apuleio, inter res marinas, de quibus, nisi conchæ sint hæ nostrę Venereæ, non habeo quid dicam. χοιρίναι quoque Gręcorum non aliæ, quàm porcellanæ videntur: quoniam & nomen conuenit, & res, hoc est communis concharum natura, & forma: calculos enim, siue lapillos, tum duritie, tum figura porcellanæ minores referũt: quamobrem calculorum loco ad suffragia eis vtebantur, quòd calculos elegantiores reperirent nullos. Mirum est autem, cùm Aristophanes, & alij Græci earum meminerint, Aristotelem diligentissimum harum rerum scrutatorem silentio præterijsse. Ad quod responderi potest, inquit Zoographus, ex rubro mari, vel Oceano illas in Græciam olim, vt hodie in nostras regiones aduehi solitas, ideoque naturam earum Aristoteli perspectam non fuisse, etiam si nomen vulgò agnosceretur. Aristophanis versus sunt

Matriculi.

Aristoteles cur hanc Concham præterierit

In Equitibus.

> Ο῾ δ' ἐκεῖνος ὁρᾶν τεττιγοφόρος, ἀρχαίῳ χήματι λάμπρος,

Ο᾿υ χοιρίνων (fortè & hoc excipiendum fuerit è nominibus secundæ declinationis genitiui pluralis vltimam non circumflectentibus) ὄζων, ἀλλὰ σπουδῶν, σμύρνῃ κατάληπτος. Vbi

D Scholiastes, Choerinæ, (χοιρίναι) Conchæ (inquit) quædam marinæ sunt, quibus vtebantur Athenis, ante calculorum vsum inductum. Idem Suidas repetit, & insuper: χοιρίναι (αἱ) ἡ τρὶξ τοῦ χοίρου, εἶτα κιττῷ διὰ τῶν σανίδων μετὰ χοιρίνης περιελθεῖν: qui versus in Vespis Aristophanis legitur, & hi paulò antè:

> Η῾ δῆτα λίθον με πόιησον, ἐφ' οὗ
> Τὰς χοιρίνας ἀριθμοῦσι.

In eadem fabula χοιροθλίψ vocatur ὁ φιλοδικαστὴς, qui Choerinas conchulas ad ferenda suffragia sæpè manibus premat. alij interpretantur eum, qui ὗς, χοῖρον (τὸ γυναικεῖον μόριον) contrectet. Hesychius χοιρίνας, calculos marinos (ψήφους θαλασσίας) interpretatur, cùm non calculi, sed conchulæ sint, quæ calculorum vicem in suffragijs olim obtinebant: quod Pollux etiam testatur: Πάλαι γὰρ χοιρίναις ἀντὶ ψήφων ἐχρῶντο, αἵπερ ἦσαν κόγχαι θαλάσσιαι. χοιρίναι Athenęo sunt placentæ ἆθλα τίθενται ταῖς παννυχίσι τῷ διαφρυπνήσαντι. Ab eodem in decimoquarto nominantur χοιρίναι (pro paroxytonum) placentæ, qua-

rum Iatrocles in libro de placentis meminerit. Porro porcellanam minimam aliqui ho- E
die, referente Zoographo, coruinam, aut coruiolam vocant, tanquam è coruo piſce de-
ſumptam: cùm in coruo piſce lapillus longè alius reperiatur. Sed coruinæ vocabulum ab
illis, qui pro lapillo è coruo piſce accipiunt, propriè accipi videtur: ab illis verò, qui pro
porcellana, à Græcorum Choerina detortum. Alhuda eſt genus conchyliorum, vt expo-
nit Andreas Bellunenſis, quæ appellātur porcelletæ. Sic exponitur tertio canone Auicen
næ, capite de cura apoſtematum radice auris; & tertio canone, capite de cura aſcitæ. Item
canone 3. Fen. 21. tract. 3. cap. 24. de curatione fluxus ſanguinis, & menſium, legitur alhu-
da: vbi Cremonenſis non rectè interpretatur conchulas, quæ adferuntur à S. Iacobo.

Coruina. *Alhuda.*

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

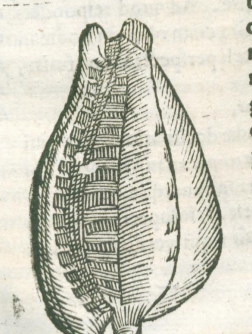
Li. 9. c. 25. Murex Plinij.

MVTIANVS (inquit Plinius) muricem (ſic enim illi vocari, ex Rondele-
tio ſuprà diximus) eſſe latiorem ait purpura, neq; aſpero, neque rotundo
ore, neque in angulos prodeunte roſtro, ſed ſimplice cōcha, vtroq; latere
ſe colligente: quibus inhærentibus plenam ventis ſtetiſſe nauem, portan-
tem nuncios à Periandro, vt caſtrarentur nobiles pueri: conchaſq; quę id
præſtiterunt, apud Gnidiorum Venerem coli. Quam deſcriptionem nulli
meliùs quadrare contenderim (inquit Rondeletius) quàm ei conchæ, quam porcellaine
vocamus, nonnulli læuigatoriam. Conuenit ea deſcriptio conchis Venereis omnibus, &
magnis, & paruis, & mediocribus. Teſtam præterea omnibus duram eſſe admodum vel in-
de agnoſcas, quòd nunquam eam arroſam comperias, quemadmodum in alijs teſtaceis:
quæ à tineis, vel alijs eiuſdem generis beſtiolis marinis corroſa, vel perforata ſæpè videas.
Tota intus candida eſt, foris varietate colorum inſignis, in diuerſis cōchis. Bellonius quo-
que nobis eam deſcripſit his verbis: Læuigatoria concha oualem habet formam; eiuſque
eſt politiſſima teſta atque æquabilis, nullis punctis (quod falſum eſt, quædam enim multa
habent præſertim maiores, de quibus hîc ſcribit Bellonius; aliæ quidem nullis, vt minores)
diſtincta, ac ſtellata, ore oblongo, parte prona patulo, in ambitu denticulato: in cuius late- G
ribus breues canales videas, per quos linguam exerit. Idem Bellonius harum concharum
tres, aut quatuor differentias ſeſe comperiſſe tradit, alias enim ingenti dorſo tumere; alias
verò oblongiore, ac veluti tereti forma protendi. Ælias rurſus puſillas, alias magis capaces,
minuſque ſtellatas, aut maculoſas reperiri. Totidem Zoographus, & Rondeletius genera,
licet diuerſa depingunt, deſcribuntque: ego plura obſeruaui, & hîc etiam addidi. Ronde-
letij concha prior oui figura eſt, purpura maior & latior: ſunt
enim (inquit) quæ in magnam amplitudinem accreſcant.
teſta læui, in cuius extremo vtroque foramen eſt, alterum cibi
capeſſendi gratia non aſperum, non rotundum, ſed parum pro-
minens, non tamen in angulos procurrens: alterum ad excre-
menta reijcienda: concha ſimplice atque vna, vtrimq; ſe colli-
gente. quod vt intelligas, inquit Rondeletius, concipias animo
concham ſimplicem per planū extenſam: deinde vtramque in
partem reduci, & complicari, ad rotundam, ſiue ouatā concham
efformandam, duobus extremis, quæ prius in plano oppoſita H
iacebant, nunc inter ſe iunctis, & cohærentibus, dempta rima,
quæ denticulis aſperiuſcula eſt: qua parte compreſſa eſt, & ſaxis
adhæret in mari rubro, & Oceano. Hac eadem parte nauibus,
vel earum clauo affigi puto, atq; earum curſum remorari, eſſe-
que Remoram Mutiani; cuiuſmodi plures cùm inhæſiſſent, vt
iam ex Plinio dictum eſt, plena ventis ſtetit nauis, portans nun-
cios à Periandro, vt craſtrarentur nobiles pueri, ob eamque cau-
ſam Conchæ eæ apud Gnidiorum Venerem colebantur. Huc-
uſque Rondeletius. Quæ ſequitur icon Zoographi eſt, ſimilis Rondeletij, in hoc genere, vt
putat, maxima, & in corollario ruffam eam vocat, & ſic deſcribit. Porcellana ruffa dici po-
teſt concha ex genere illarum, quæ propriè porcellana nominantur, maxima, teſta ſimpli-
ci vtrinque ſe colligente, ita vt latus vnum in parte plana, vbi labrum denticulatum con-
ſtituit,

Teſta. *Color.*

Concha prior Rondeletij.

Concha Venerea 1. Rond.

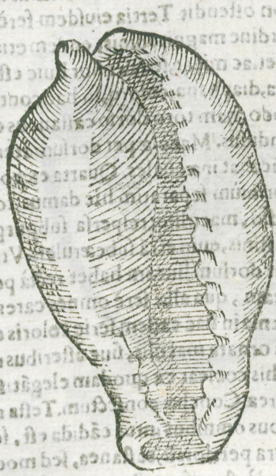

Remora Mutiani.

Porcellana ruffa Zoographi maior.

A

Concha Venerea Zoographi.

B

stituit, terminetur: alterum verò, cui dentes, aut striç longiores, ac minus prominentes introrsum conuertitur, & in sese conuoluitur, vt in cochleis. Superior pars gibba hæmisphærij figura, sed maior est, specie ouali: longiuscula enim est, & terminatur in partem alteram acutiorem, alteram obtusiorem. Magnitudo est ferè, quæ anserini oui. Nusquam inniti potest, nisi parte plana, quæ candida est, vt intus quoque gibba, quæ hæmisphærium constituit, ruffa, maculis nigris distincta, sed paucioribus, minusque scitè quàm stellata. Læuitate ita resplendet, vt imagines reddat, sed obscurè. Idem Zoographus aliam ruffam minorem, appellat; parua est in hoc genere, quadruplo minor, aut amplius, quàm stellata (de qua mox) oblongiuscula. Ventre (sic partem simam appellat) ruffo; qui in reliquis omnibus, quas vidit, candidus est. In labris etiam denticulatis striges ruffæ sunt, striç candidæ. Striã nominat, vt in columnis striatis Vitruuius, partem eminulam; strigem verò cauam. Dorsum in summo varium est, albis, pallidis, & glaucis maculis. Vtrinque per latera glaucum: in imo ruffum. Pars interna candicat. Magnitudinem eius, & formam icone adiuncta aliqua ex parte ex eo repræsentauimus. Quarta icon Rondeletij est altera species Conchæ Venereç, de qua sic breuiter ille scribit: Concham hanc raram non possumus non vocare Venereæ speciem, ob magnam & figuræ, & naturæ affinitatem. Est enim oui figura, concha simplice vtrinque sese colligente. Vtrinque foramen vnum habet, inter hęc rimam. Ad vlcera, & ad alia exiccanda non minus probanda, quàm superior. Varia quoque est, sed ita maculas inspersas non habet, sed pro his lineolas, testa est tenuiore, & minore, magisque perspicua. Tertiam speciem idem Rondeletius à se depictam non minus Venereis conchis subijci posse putat, quàm præcedentem, ob testam eodem modo vtrinque se colligentem, & rimam inter foramina duo. Parte qua plana est, compressa est magis, quàm supradictæ, altera magis rotunda. Maculis rotundis notata est, durior, & spissior secundâ, colore candido. Quarta species, quam denique ex eo hìc depinximus, semper parua, inquit, manet, superiorum modo rimam habet, & nulli rectiùs, quàm concharum Venerearum generi subijci potest. Parte altera plana est, altera in tumorem elata, in qua circulus est aurei coloris, alioqui tota foris candida est, intus cærulea. Testa est valde dura, eadem vi exiccandi, qua superiores. Quæ deinde pingitur, elegans genus est Venereæ Conchæ, oui anserini magnitudinem excedens, tota ex ruffo candicat, maculis per totum dorsum, siue superiorem partem respersa alijs oblongis, alijs rotundis, ferè ferrugineis. Pars prona tota candicat, ac nitet admodum. Dentes, siue striæ pro portione totius Conchæ, breues, at profundæ. Macularum planè vndiquaque expers est, quam priori loco tabula alia ostendit, magnitudine oui gallinacei, sed paulo oblongior, toto dorso verò ita ouo similis, vt primo intuitu aliquem fallere possit. Prona parte color castaneas ita refert, vt earum corticibus obducta videatur. Dentes habet admodum exiguos, quorum radices lutescunt. Intus testa candida est. Secunda in hoc ordine, cùm eam aliquando depingerem lutescebat, & maculis ornabatur

Porcellana ruffa minor Zoographi.

Altera species Rond.

Figura.

Color.

Testa.

Tertia species eiusdē

Quarta eiusdem.

Genera ab authore obseruata.

Pars prona.

Dentes.

Tabula prima.

Secunda.

Concha Venerea minor ruffa Zoographi.

C

Concha Venerea 2. Rond.

D

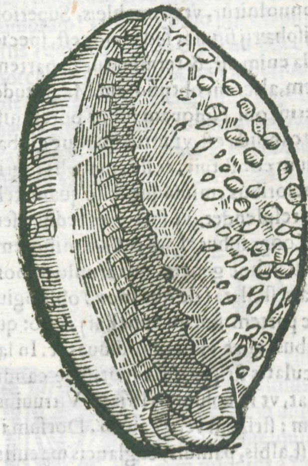
Concha Venerea 3. Rond.

Concha Vener. 4. Rond.

Concha Venerea authoris prima.

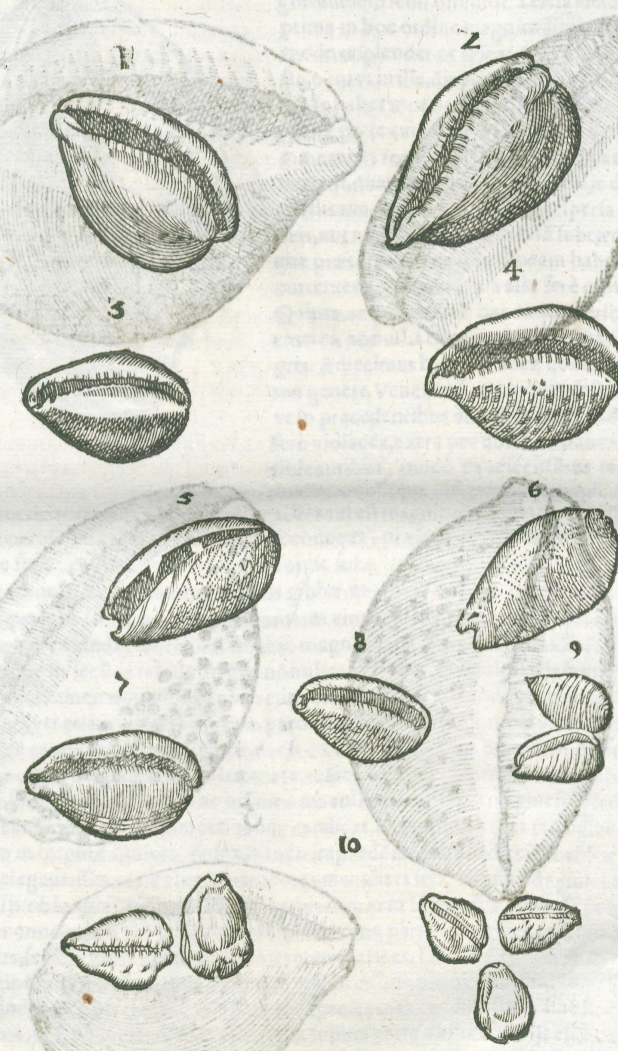

batur ſubpurpureis: ſed cùm in humidiori loco eam ſeruaſſent famulæ, ſuperiorẽ corticis cuticulam exuebat, & longè pallidior euaſerat. Eius magnitudinem icon oſtendit. *Tertia.* Tertia eiuſdem ferè cũ prima in hoc ordine magnitudinis, eodem etiam modo reſplendet, ac micat, ſed denſior huic eſt teſta, neq; vt in illa, diaphana; colorq; in hac contrario ſe habet modo: nam toto dorſo caſtaneus eſt, prona parte candidus. Maculæ per dorſum aterrimæ, omnes rotũdæ, at inæquales. *Quarta.* Quarta ex eo genere eſt, quam primùm ſeparatim hìc damus, tota candicans ex ruffo, maculiſq; reſperſa ſubpurpureis, aut amethestinis, quin etiã ſubcæruleis. Vtraque præterea per dorſum lineam habet rectà percurrentem, luteam, qua aliæ ferè omnes carent. *Quinta.* Quinta, ac poſtrema in hac eadem ſerie coloris eſt cinerei, nõnullis ornata maculis, ſiue aſteribus nigris. Adiecimus his coclear ex quodam elegãtiſſimo genere Venereæ Conchæ confectum. Teſta nõ vt in præcedentibus omnibus intus cãdida eſt, ſed ferè violacea, extra per dorſũ, caſtanea, ſed modò albicantibus, modò flaueſcentibus maculis, rotundis, ampliſque inſignis. Zoographus ſtellatam per excellentiam vocat. Oui, inquit, gallinacei eſt magnitudine penè. Ex albo liueſcit, hoc eſt ad cæruleum colorem vergit parte conuexa, præſertim in ſummo: ad latera candidior: parte ſima, candidiſſima. Intus quoque ſubcærulea videtur teſta, translucida ferè. trãſparent enim ſtellæ, ſiue maculæ partis gibbæ, quę multo plures in ea ſunt, & ſitu, ſplendoreque ſuperioris (ruffæ maioris) elegantiam vincunt, ſingulæ in medio ſui atræ, ambitu ruffæ, pleræque rotundæ, lenticularum ferè magnitudine, quædam dimidia, nullo ordine. Iam verò prior in ſecũda tabula, in qua nõnullas minores, & minimas damus, tota cãdida eſt, per dorſum tamen nonnihil ad cinereum vergit. *Secũdæ tabula. Prima.* Altera ſplendidiſſima, dorſo eſt quaſi amethestino, vti etiam ab altero pronæ partis latere, vbi ſtriæ potiùs quàm dentes ſunt, ab altero latere candicat. *Secunda.* Tertia ruffa eſt, & eſt e xeo genere, cuius & iconem, & deſcriptionẽ ſuprà ex Zoographo dedimus ſub lemmate, ruffæ minoris. *Tertia.* Quarta dorſum habet admodũ elatum, coloris cinerei, multis, ac infinitis maculis punctiſvè ferrugineis refertum. *Quarta.* Pars prona eſt candidiſſima. Ad latera quoq; candicat, & maculas habet ferrugineas, maiores verò quàm in tergore. *Quinta. Sexta.* Quinto, & ſexto loco imprudẽter pictor adiecit cochleæ cylindroidis genus elegantiſſimum, coloris ſubcinerei, maculis refertum, quæ ad cęruleum vergunt, & alijs ſtrijs oblongis eiuſdem coloris: ambiuntq; eam faſciæ duæ flauæ. *Septima.* Septimo numero exprimitur conchula Venerea ſpendidiſſima, prona parte ferruginea, qui quoq; color eſt in lateribus, ſed dilutior. Dorſum ad cinereum inclinat. Octaua flaueſcit, & maculas obtinet ferrugineas minores in tergore, maiores à lateribus, pronè cãdicat. Nono loco alia cochleæ cylindroidis minima, ac elegãtiſſima ſpecies tota candida ſtrijs, ſiue lineis ambientibus rubicundis. Numero decimo prona, & ſupina parte expreſſa ex ijs eſt, quam ex Rondeletio quarto loco dipinximus, tota cinerea per tergus, infra candida. *Vltima.* Ex ijſdem, quæ vltimum ter depingitur, ſed longè & ſplendidior, & candidior. Hæc eadem minima vocatur Zoographo, quæ inquit priuatim Muterſtein, hoc eſt calculus vteri, vel matiricis à noſtris vocatur, Luſitanis, & Aethiopibus buzios: *Buzios.* vndiquaq; alba eſt: niſi quòd in dorſo lineę binæ flauent; in oualem ferè ſpeciem coniunctæ; & dorſum ipſum inæqualiùs quàm cæteris, & gibboſum, ita vt illi quoque teſta incumbere poſſit, ſed obliquè, idem per medium pallidum eſt, ſiue ſubluteum. Pars interior è roſeo ad cęruleum tendit.

Conchæ Venereæ quinque priores.

Concharum Venerearum decem ſpecies.

V S V S.

Ad alui fluxus.

Pectines pro Cōcha Venerea vſurpati.

Ad dentes dealbãdos.

Ad ægilopas.

CONCHÆ Venereæ teſta aliquem habet in medicina vſum, nam reperitur, (inquit Rondeletius) in deſcriptione pilularum de bdellio, ad alui fluxus conſtringendos, & inteſtinorum, atq; vteri vlcera. Recipitur autem apud Meſuem, & Serapionem: ſed Monachi Meſuæi interpretes purpurarum teſtas, aut matris perlarum (vt vocant) ſupponi iubent. Ego cum Zoographo Rondeletij ſententiā porcellanas interpretantis amplector, quanquam pharmacopœorum vulgus pro Concha Venerea, Pectines vſurpet. Optima etiam ex eadem fiunt dentifricia, & vtilis eſt ad vlcera canthi oculorum, & ad ægilopas, reſiccandi vim habet inſignem ſine caliditate. Bellonius tradit his rubri maris incolas magno labore in aceruos collectis, ingentem quæſtum ab ijs, qui Memphim adeunt, facere ſolere. His enim (inquit) Aegyptij ſua lintea glutino imbuta læuigare, atque expolire conſueuerunt,

runt,

A runt. Idem author est earundem apud Græcos, & Turcas quoq; chartis expoliendis vsum esse, sed vulgus Gallicũ talem vsum inexpertum habere, iisq; tantùm ad suspendendas claues, vel conficienda cochlearia vti. Sed Rondel. Italis, & Gręcis in eundẽ vsum cedere scribit. Est porrò vsus iste antiquissimus, & Plinio etiam notus, qui in decimotertio sic scribit: Chartarum scabritia lęuigatur dente conchaué; sed caducæ literæ fiunt: minus sorbet polita charta magis splendet. Hæc ille. Huic eidem conchæ perforatæ in altero extremo multi hodie claues, vt dixi, appendunt, & zonę accommodant, ob conchę elegantiam, & lęuorem, ob quem nihil sordium colligit, neq; vestes atterit. Inuenio deniq; apud quendam Aethiopes ex rebus communibus vix quicquam tantoperè curare, quàm vt habeant conchulas porcellanas albas, quas Buzios (inquit) nominant: proq; iis vel aurum quandoq; copiosè permutare; aut pro iis filios suos parentes vendere. apud Thongrum Aethiopum regnum pro comperto hoc haberi. Eisdem loco monetæ vtuntur, vt Lusitanus quidam Zoographo retulit. Affiguntur & loris ephippiorum ornatus gratia. Postremò Zographus scribit in eiuscemodi concha maiore faciem sculptam, & pulchrè expressam vidisse

Ad chartã læuigandã.

B

DE CONCHA PERSICA. Cap. LXXXIII.

HOC quoq; Conchylij genus, quod ex Persia allatũ Serenissimus Franciscus Medicus Magnus pię memoriæ Hetruriæ Dux Secundus pro singulari sua erga studiosus, maximè verò eos, qui naturæ rimatur arcana; humanitate mihi communicauit, velut vnica tãtummodo valua cõstans, inter monotyra, siue vniualuia collocaui. Cõcha est maiori sui parte rubicunda; cætera cãdida. Margaritas proferre ex fide digno relatu idem Serenissimus vir affirmabat. Eiusdem planè generis est minor altera adiuncta Concha, tota cineritij coloris. Vtraque nisi turbine careret, ex Turbinatorum genere videretur. Vtriusq; icon subinde dabitur.

DE PENICILLO. Cap. LXXXIV.

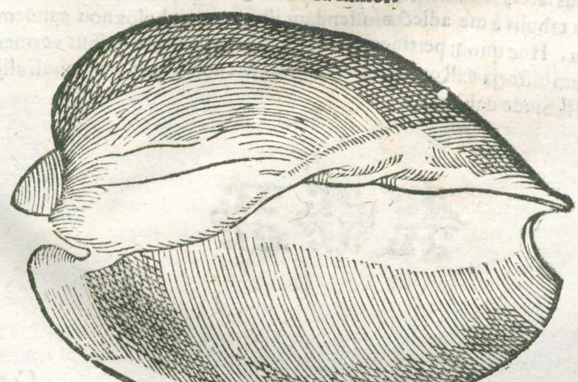
TESTACEOS istiusmodi tubulos Penicillos vocarunt nonnulli recentiores. Eos hîc potius quàm in alia quauis operis huius parte posuimus, quòd licet amfractuosi sint, turbine tamen careant. Penicillos (putem) vocarunt, quòd in eorũ cauitate contineatur, quod similitudine sua Penicillos, quibus pictores vtũtur, qui ex caudarum extremitatibus fiunt, vel eos quibus albarium tectorio parietum inferunt, exprimant. Penicilli istius iconem mox ex Rondeletio exprimemus. Tubulus, inquit, est testaceus molli quadam & laxa substantia saxis alligatus, ita vt aquarum vndis cedat, & agitur. Cùm id carnosum (quod nimirum intus latet) se exerit, frondem expandit, vt in pictura Rondeletius expressit. Icones duabus tabulis à me adiectæ ostendunt istiusmodi tubulos non eandem semper habere figuram. Huc quoq; pertinere videntur tubuli illi alij, in quibus vermes delitescere in Insectorum historia ex Rondeletio retulimus, necnon & minores tubuli alij, quorum etiam iconem subinde dabimus.

D

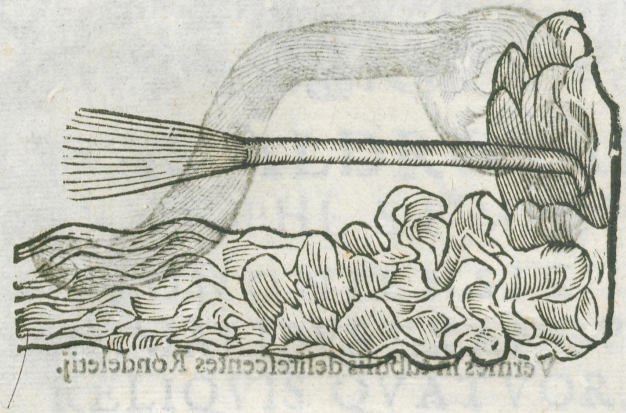
Concha Persica maior.

Concha Persica minor.

Penicillus marinus Rondeletij.

Tabuli alij ab authore obseruati, in quibus vermes delitescunt.

Penicillus marinus alius.

Vermes in tubulis deliteſcentes Rondeletij.

Tubuli alij parui, in quibus etiam vermes deliteſcunt.

Finis Libri Tertij.

VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI, ET MEDICI BONONIENSIS.

DE ANIMALIBVS EXANGVIBVS RELIQVIS QVATVOR.

Liber Quartus,

QVI EST

DE ZOOPHYTIS, SIVE PLANTANIMALIBVS.

Et primum

DE VRTICIS. Cap. I.

PROOEMIVM. ORDINIS RATIO.

QVÆ nec animalium, nec fruticum, seu plantarũ, sed tertiam ex vtroquæ naturam habent, & vt loquitur Aristoteles, τὰ ἐπαμφοτερίζοντα φυτῷ καὶ ζώῳ, id est, Budæo, & Gaza interpretibus, ambigentia, & plantæ, & animali, ζώόφυτα Græcis dicuntur. Latinè ea nominare non possimus, nisi Plantanimes, aut Plantanimalia vocemus. Talia sunt, Vrtica, Holothuria, Tethya, Mentula marina, Malum insanum, Cucumis, Pulmo, & reliqua similia, quibus multi annumerãt Spongias, quas nos inter plantas imperfectas collocabimus. Sextus Empyricus, non ignobilis philosophus, recenset Zoophyta, quæ ex igne generantur. Nam animalium differentias enumerans secundum varios generandi modos, sic loquitur. Eorum quæ absque coitu generantur, alia ex igne eduntur, vt Zoophyta, quæ in caminis videmus: alia ex aqua corrupta, vt Culices &c. sed quænam sint hæc Zoophyta, planè ignoro. Nam quæ hoc libro examinanda proposui, omnia in aquis nascuntur, ait ijs locis, quæ aquis quotidie perluuntur. Quæstio est de Vrtica, sitne animal, an Zoophytum; quæ sanè controuersia hoc loco diluenda est, vt cur hoc in libro primum Vrticæ locum tribuerimus, elucescat. Ex recentioribus Bellonius Vrticam inter Molles pisces recensuit, infirmo argumento, nimirum quod Mollium more in obsonijs edatur. Rondeletius etiam animal esse imperfectum, idque ex genere mollium, non Zoophyton esse scribit: & idcirco Polypo, & Lepori marino subiunxit; maximè quòd modò fronde expansa Polyporum instar pedes multos habere, modò fronde contracta massa tantum carnosa, informi (veluti Leporis marini)

Zoophytũ quid.

Spongia.

Sexti Empyrici opinio de Zoophytis.

Zoophyta vbi nascantur.

Vrtica an Zoophytũ Bellonij, & Rondeletij opinio.

Lib. 11. de anim. c. 37

constare videatur. Ex veteribus Aelianus etiam Mollibus annumerauit: ait enim: Mollia ex aquatilibus vocantur, quæ ossibus, sanguine, & visceribus carent, vt Polypus, Sepia, Loligo, Vrtica. Eadem apud Galenum quoque verba leguntur in Glossis, vbi μαλάκια, quæ sint, exponit. Plinius verò, atq; ante eum Aristoteles Zoophytum faciant Vrticam, addita etiam ratione. Philosophi verba hęc sunt: Quas autem Vrticas appellant, non testa operiũtur, sed exclusę omninò sunt ijs, quæ in genera diuisimus, ancipiti natura hoc genus est, ambigens & plantæ, & animali. absolui enim & escam patere nõnullas, & sentire occurrẽtia posse, atq; etiam asperitate corporis vti ad se tuendum, animalis est. At verò, quòd imperfectum sit, & saxis celeriter adhæreat, nec aliquid excrementi emittat manifestè, quanquam os habeat, plantarum generi simile est. Vnde Plinius: Equidem & his, inquit, inesse sensum arbitror, quæ nec animalium, neq; fruticum, sed tertiam ex vtroq; naturã habent. Vrticis dico, & Spongijs: Hinc est fortasis, quod pediculos eius frondes potius, quàm cirros appellarit. Spongijs Zoographus, nullum sensum inesse ait, ideoque Zoophytis inferiores haberi. Vrticas cùm & sentiat, & insuper eorum animalium, quæ Mollia in mari vocant, naturam præ se ferant, Zoophytis superiores perfectioresque existimat. Nos quidem Zoophytis annumerare maluimus rationibus, & authoritate Aristotelis cõfisi, & quia quædam earum magis animalis naturam habent, quàm ea, quæ saxis semper adhærent, idcirco primo loco de ijs hoc libro agemus. Quod autem Vrticarum nullum genus Molle statui perfectum debeat, ex ijs, quæ primo libro huius voluminis relata sunt in genere de Mollibus, facilè licebit cognoscere.

De part. 4. c. 5. — *Li. 9. c. 43.* — *Zographi opinio.*

ÆQVIVOCA.

Vrtica herba. Lib. 3.

Ακαλήφη, & κνίδη vocant herba, tactu manum vrens, ideoq; Latinis Vrtica nuncupata. Τὰς κνίδας, inquit Athenæus, Eupolis in Autolyco vocat ἀκαλήφας, vt & Aristophanes in Phænissis ἔχε τὸ πρῶτον πάντων ἔφυσ᾽ ἄρ᾽· εἶτ᾽ ἐξῆς τὰς κραναὰς ἀκαλήφας, id est: Potuit omnium primum iphia gignere, deinde continuò mordaces Vrticas. Hac etiam voce idem poeta vsus est in Vespis. Pherecrates in Transfugis, Κἀν ἀκαλήφαις τὸν ἴσον χρόνον ἐστεφανῶσθαι. Pari temporis spacio Vrticis coronari. Quæ omnia de Vrtica planta, non de marino Zoophyto intelligenda esse annotat Dalechampius, Suidas, & Scholiastes Aristophanis ἀκαλήφην vocant genus Conchylij. Interpres Nicandri præterea θαλάσσιον ὄρνεον, hoc est auem marinam. sed pro ὀρνέον reponendum cẽset Zoographus ὄστρεον: non quòd Vrtica verò sit ostreum, sed quòd ostreum ferè aliqui esse putarint, & si testam haberet, inquit, ostreum esset. Eidem videtur Aristoteles Vrticam Testaceis adnumerasse, quòd de Testatorum victu agens inter cætera hæc quoq; dicat. Ἔχει δὲ ὥσπερ τὰ ὄστρεα ἐν ὑποχωρεῖ ἔξω ἡ τροφὴ (id est τὸ περίττωμα) πόρον, ἔστι δ᾽ ἑαυτὸς ἄνω. ἔοικε γὰρ ἡ ἀκαλήφη ὥσπερ τὸ ἔσω εἶναι τῶν ὀστρέων τὸ σαρκῶδες: τῇ δὲ πέτρᾳ χρῆται ὡς ὀστρέῳ. Est igitur ei Vrticæ ceu inclusa ostrei caro: testam verò non habet, sed caro nuda est, & pro testa saxum, cui adhæret. Hinc aliquis inter Mollia, & Testata Vrticas ambigere coniecerit, illas dico, quæ saxis adhærent, aut semper, aut aliquando. Vrtica secundum aliquos est εἶδος μυίας, quam Aristoteles dixit hyeme edulem esse. Zographo hic locus est suspectus, quod μύες Conchæ sint, quas aliqui mytulos interpretantur, μυῖαι verò Muscæ insecta; quanquã Rondeletius μυίας in eodem Concharum genere vocari putat.

Pro Conchylio. — *Histor. 8. cap. 2. An inter testata enumerarit Aristoteles.* — *Aristoteles correctus.*

SYNONYMA.

Etymum. — *Lib. 32. c. 11. Cnide.* — *Lib. 3. Gram.*

Ακαλήφαι, & κνίδαι dicuntur Vrticæ, tum herbæ, tum animalia, ab vrendo sic à Latinis dictæ, quòd manum vrere videantur, si ea tangantur. Ακαλήφας nominauit Theophrastus, & Aristoteles modò ἀκαλήφας, modò κνίδας. Sed ἀκαλήφη Atticum est, non κνίδη, vt scripsit Zoographus, quod nomen etiam Plinius in Piscium catalogo recẽsuit. Cnide, inquit, quam nos Vrticam vocamus. dicitur autẽ κνίδη ἀπὸ τοῦ κνίζειν, hoc est δηγμὸν καὶ κνησμόν τινα ἐμποιεῖν τῶν ἁπτομένων χερσί, morsum, aut pruritum excitare tangentium manibus. Eadẽ κνίδη per metaplasmũ dicitur etiam κνὶς κνιδός. Eustathius. ὅδη κνίζω, καὶ τὴν κνίδην ποιεῖ, ἣν μεταπλάσας κνίδα λέγει ὁ Ὀππιανός. In vulgari Lexico scribitur etiam κνήδη, per η, quomodo scribi apud Gazam annotant. Ea tamen scriptura, nec est apud Hesychium, nec Suidã, nec Etymologum. Nam κνηδῶνθες apud

Hesychium

A Hesychium, non est suo loco, sed inter κνίδαι, & κνίδος; adeo vt κνιδῶντες pro eo reponendum videatur. Ἀκαλήφην quidam, vt annotauit apud Athenæum Dalechampius, interpretantur ἀπολύουσαν τὴν ἀφὴν sensum corrumpentem, alij vt Athenæus ἁπαλὴν τῇ ἀφῇ, id est tactui mollem, ac lenem per antiphrasin, cùm sit aspera, & infesta. Quocirca ex hoc etymo manifestum euadit, deprauatè in multis locis, apud veteres scribi ἀκαλύφη per υ præsertim cùm Etymologus, & Lexicon quoddam vetus dicant, κνήφη, & ἀκαλήφη in penultima per η scribi. σίφη, & ἀγρίφη (significans σκάφη) per ι. Quin etiam in lexico quodam veteri legitur Ακαληφη τὸ μὲν φυτον διὰ τὴν ἥ. Τὸ δὲ ἄστεγον ὕπαιθρον, διὰ τῶ ὕψιλῶ. Itidemque apud Hesychium ἀκαλυφὴ καὶ ἀκαλυφον, ἄστεγον, ὕπαιθρον. hoc est sine tecto, sub dio. Et rursum apud Etymologum ἀκαλυφὴ, ἄστεγος ὕπαιθρος. Veruntamen pro ἄστεγον ὕπαιθρον scribendum potiùs videtur authori Thesauri linguæ Græcæ ἀκάλυφον. nam per β scribitur ἡ καλύβη, quo tugurium significatur. ego nil mutandum censeo. nam ἀκάλυφον à litera priuatiua α, & καλύπτειν, quod occultare significat, deriuari puto. Μητρίδια etiam appellantur Vrticæ marinæ, fortassis à similitudine quam habet cum pudendo muliebri: & Vrticarum genus semper solutum Galli impudico vocabulo vocant: Aristophanis iocus

B est in Lysistrata:

> Ἀλλ' ὦ τηθῶν ἀνδρειοτάτη, καὶ μητριδίων ἀκαληφῶν.
>
> *Sed o tethearum robustissima, & matercularum Vrticarum.*

Matriculi nescio qui nominantur ab Ennio in Phagiticis hoc versu, vt citat Apulæius:

> *Purpura, Matriculi, Mures, dulces quoq; Echini.*

Bellonius Vrticas marinas antiquos Colycia, & Coryphia vocitasse scribit. sed nullum nominat authorem. Nos Colycia (alia lectio Corycia, vel Corythia, vel Corophia) inter Murices meminimus numerari. Vrticam hodiernis Græcis Colizenam vocari tradit Gyllius, quod (colis) id est pedunculis suis firmiter Dolypotum more adhærescit. Bellonius Colycenam scribit, Rondeletius Colycęnam. Colybdenam aliqui veterum pro marino pudendo interpretantur. In Italia multi antiquo nomine Latino Vrticam appellant, aliqui flammam maris. Caro marina apud Trotulam, quantum coniectura assequitur Zoographus, Vrtica est. Iouius Vrticas, & vertibulos non sine errore eosdem tradit.

Etymum.

Matriculi. Apolog. 1.

Colycia quæ Bellonio.

Colyzena.

Colybdena.

Caro marina.

Iouij error.

C

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

DIFFERVNT Vrticę magnitudine. Hinc duplex genus percipitur teste Aristotele: alterum corpore paruo, quod cibo aptius est; alterum maiusculo duroq;. Vita etiam, aut moribus, seu loco: Inde rursum duplex genus eodem authore: Aliæ enim sinuosis adhærēt, quæ nunquam à saxis absoluuntur, aliæ plana littora amant, quæ suis abiuncta sedibus vagantur: Et alibi: Sunt item, quæ adhærere soleant (animalia) & quoties libuit absolui: vt genus quoddam eius quam Vrticam vocamus: quippe cum nonnullæ ex ijs nocte absolutæ pascantur. Ea sic ex eodem repetijt Athenæus: Sunt autem Vrticarum duo genera: Aliæ enim in cauis abditæ saxis, nunquam ab illis separantur: aliæ in planis, & æqualibus scopulis commorantes huc illuc transmeant. Os in medio habent Vrticæ, vti tradidit Aristoteles, quod in maioribus euidentius est. id antea idem Philosophus in medio corpore statuerat, & in

D maioribus dixerat esse euidentius. Ibidem etiam tradit. excrementum nulla in Vrtica cerni: sed hac re stirpibus esse similem. Alibi contrà meatum, vt Ostreas habere scribit parte superiore, quo excrementum secedat. Vnde Plinius: Ora (Vrticæ) esse traduntur (Dalechampius rectiùs legi putat, os ei in radice esse traditur) excrementa summa tenui fistula reddi. Et eodem loco de Vrticis scribit: Carnosæ frondis his esse naturam, & carne vesci. Ex Aristotele procul dubio id transcripsit Plinius, is enim rationem reddens cur excrementa per superiorem partem emittant, more Ostreorum, subdit: Vrtica enim ipsa quasi Ostreorum caro esse videtur inclusa saxo, perinde ac testa. Vrticarum plurimas species commemorat Rondeletius, quas sic diuisit: Vrticarum aliæ saxis, vel cuilibet alteri rei adhærent. aliæ minimè. Rursus earum, quæ saxis, vel alteri rei hærent, aliæ perpetua stabilique sede illic degunt, quæ sunt Vrtica parua in rimis saxorum latitans: quæ Purpuris, & Buccinis adnascitur: quæ cinerea est, longisq; cirris constat. Aliæ sedes mutant, & liberè per mare feruntur, natantque (& cùm libet saxis hærent,) vt purpurea Vrtica.

Histor. 5. cap. 16.

Histo. 1. cap. 1.

Lib. 3.

Os.

Histor. 8. cap. 2.

Histo. 4. cap. 6.

Excrementa.

Histo. 8. cap. 2.

Li. 9. c. 45.

Cur excrementa per superiora emittat.

Differētiæ ex Rondeletio.

Vrtica parua.

Potes. Semper solutæ, liberæque sunt eæ, quas vulgus Potes appellat: ex his vna est, quæ quatuor pedes, siue brachia habet: Altera quæ octo, Polypi brachijs non valde dissimiles. De his omnibus exceptis solutis eodem ordine dicemus hoc capite ex Rondeletio, & si quæ species à nobis, aut ab alijs obseruatæ sunt, addemus, singulis generibus; primum ab ijs, quæ saxis, aut simili rei adhærentes descriptionem incipiamus. *Vrticæ paruæ Rondeletij descriptio.* Vrtica parua Rondeletij nucis iuglandis magnitudinem vix superat, ob id parua ab eo dicitur; Tota carnosa est, cirros breues habet, contracta recti intestini extremum refert, colore vario est. Quædam enim est viridis, alia cærulea, alia subnigra, sed punctis aliquos cæruleis, vel flauis, vel rubris notata. Massilienses Vrtigo vocant. Græcorũ vulgus χολίκαιναν, & κολέκαιναν, à quo fortassis *Vrtigo.* Normanni Cul d'asne, Burdegalenses Cubaseau. Vrtica autẽ cinerea, sic appellatur à Rondeletio propter colorem: tenuis est admodum, quia frondem magnam, siue cirros multos *Color.* habet, carnis parum. In saxorũ rimis viuit: comam semper explicatam habet, nec vnquam contrahit: reuera tamen Vrtica est: acriùs enim pungit, ac mordet, si diutius manibus contrectetur. Tertium Vrticæ genus, nostri, inquit Rondeletius, purpureum, siue phæniceum *Rosæ vrticæ genus.* Rosam appellant: alij Posterol, quod contracta recti intestini extremum cum musculo sphinctere, siue podicem referat, quem Posterol nomine intelligunt, quòd posteriore loco situs sit: alij Poussepie Britannorum, alij Cul de cheual vocãt. Est autem hæc primæ similis, nisi quòd frondem, & longiorem, & copiosiorem habet. Cæterùm Poussepje Britannorum, Bellonius Pollicipedes nominat, & vulgo apud Gallos Poulsepieds, ac eos sic vocari tradit, quos Rondeletius Balanos facit, quod pollicum in pedibus similitudinem habeãt, racematim Oceani cautibus adhærentes. Idẽ author de Vrtica agens, duas tantùm species Vrticę prædictas Rondeletij descripsisse videtur, dũ sic de ea scribit: Hanc circa Normanniæ littus obscæno vocabulo Cul d'asne à cirrorum contractione, atque explicatione appellant. Græcum vulgus cum terrestrem Vrticam Zuchindas vocet, marinas tamen Colicenas nominat, antiquum vocabulum imitatum, quo ipsas etiam marinas Vrticas Colycia, & Coryphia vocitabant. Maris potius delectamentum, quàm magni fieri debeat. Plures eius obseruantur species. Quædam enim rubro colore suffusa est, altera magis cęrulea, *Diuersitas* granulis in gyrum circumfessa. Vtraque marinum tuber contracta refert, explicata cęsariem, totum corpus rotundum ambientem. nam infinitis cirris antennarum papilionibus, aut scarabæi crassitudine cõstat. Contracta porro Vrtica orbicularis est, aut teres: scopulis littoralibus (ijs potissimum marinis tractibus, qui ventorum impetum minus sentiunt) tam pertinaciter inhæret, vt nisi primo impetu diuellatur, vix postea nisi in frusta concisa *Serpũt per mare.* dirimi possit, adeo suas trichas arctissimè contrahit. Certum est Vrticas Cochlearum modo in mari serpere, ac moueri, sed id quidem parciùs. Porro vtriusque moles magnitudinem iuglandis raro explet, cirros habet, molles, duos digitos oblongos tenerrimos, gracillimos, ac fragiles, insigni hac dote à natura præditos, vt quicquid attigerint, suis acetabulis retineant. Hæc Bellonius, cuius Vrticæ explicatæ, & contractæ icones etiam addidimus. Nos aliam figuram subiungimus, in qua contractæ Vrticæ species cernitur pronè, & supinè depictæ. Hanc sequitur cinereæ Rondeletij congener. Saxis enim & hæc adnascitur, & colore cinereo est, cirris admodum tenuibus. Quæ deinceps depicta exprimitur in medio earum trium, cum Rondeletij rubra conuenit: est enim ex purpureo colore violacea, sed quia non nihil differre videbatur, eius iconem adiecimus. Prior forte fuerit ex leporis marini genere, coloris etiam partim purpurei, partim albi, nouissima pilei ferè forma colore tota coccineo, excepta summitate, quę est viridis cũ nigra, rotundaque macula. Quartum Vrticarum genus facit Rondeletius, quod instar Holothuriorum testis alienis adnascitur, & maximè purpuris. Pars exterior dura est, & rigidiuscula, spissiorque quàm in alijs Vrticis. cirros breuissimos in ambitu habet, in exterioribus eius partibus filum longum deducitur purpureo colore, tam iucundo, tamq; fluido infectum, vt cum pretioso illo purpuræ *Purpuræ inuentio.* succo certet. Idcirco opinatur Rondeletius hanc Vrticam purpuræ adhærentem à cane Herculis demorsam fuisse, quæ tam excellenti, suauique colore rictum, dentesque canis illeuerit, vt negarit puella quam deperibat Hercules, fore vnquam eum optati compotem, nisi prius eo colore infectam vestem dedisset. Inde purpuræ colorem inuentum fuisse. Etenim si mortuam purpuram dentibus arripuit canis, iam vnà cum vita succus ille euolarat si viuam, ea vndique ita munita est, tum testa clauata, tum capitis operculo, vt vndique ab omnibus iniurijs tuta sit. Præterea purpura tanta est duritie, vt dentibus canis robustissimi *Purpura in Vrtica cõperta.* minimè cedat. Fuit & in Lepade compertum Vrticam nasci: de hac ad me Neapoli scripsit Ferrantes Imperatus. In dorso esse sex rimas apertas stellam æmulantes: in medio dorsi foueam paruam, cum figura quadam inclusa Conchæ Rhomboidi simili, sustinerique à lateribus

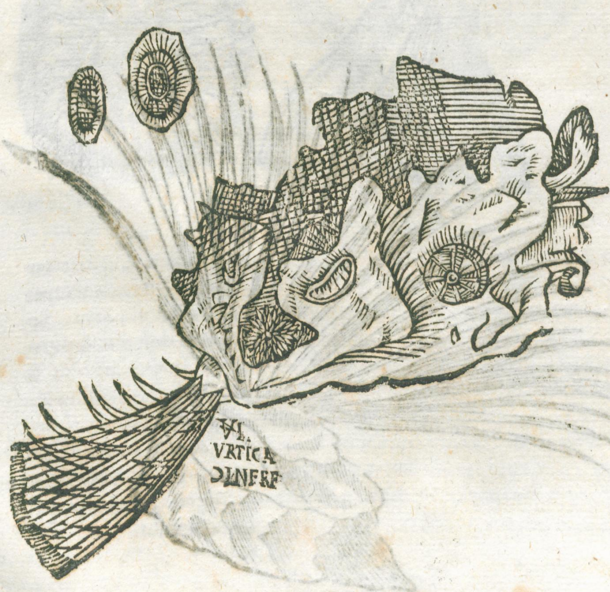
teribus

teribus lepadis mediante membrana continua, & cauitatem, quæ est in animali, non habere aliud intermedium quàm membrana. A parte anteriore conspici fructum Lepadis instar penicilli pictoris inter se reuoluti. Duas alias Vrticæ species nobis depictas exhibet Zoographus, sine vlla descriptione, à Cornelio Sittardo ad se missas ex Italia, opinor rectiùs a 1 primas à Rondeletio descriptas posse referri. vti etiam quam ego hic addidi colore ex albo, & ferrugineo variam, triplici aspectu depictam. De solutis Vrticis sequenti capite trademus. nam ea, quæ de Vrticis commenta sunt à veteribus, potiùs ijs conuenite puto, & attribui, quæ alicui rei adnascuntur.

Vrtica parua Rondeletij.

Vrtica cinerea Rondeletij.

Vrtica rubra Rondeletij. Vrtica explicata Bell. Vrtica contracta Bell.

Vrtica contracta nostra.

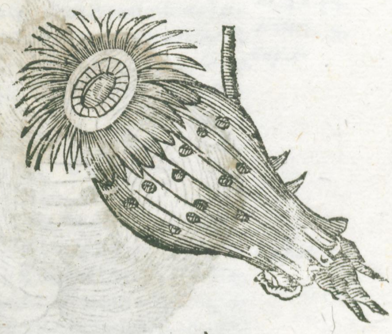
Vrtica marina saxo innata.

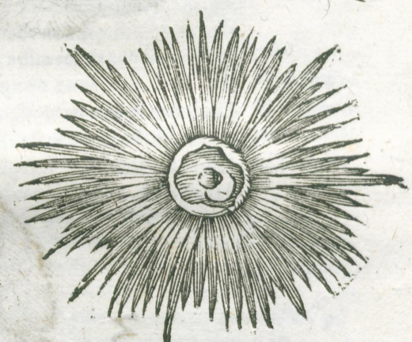

Vrticæ quartæ species Rondeletij.

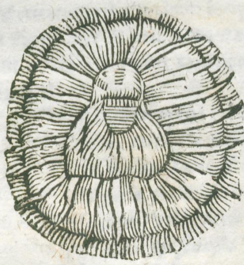

Lepori marino congener. nu. 1.
Vrticæ rubræ Rond. congener. nu. 2.
Vrtica pilei figura. nu. 3.

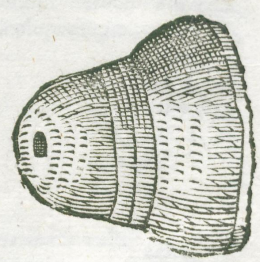

Vrticæ species duæ, quas in Italia pictas Zoographus accepit à Cornelio Sittardo.

Vrtica marina alia triplici aſpectu.

N

3

LOCVS.

Hiſ.4.c.6.
Vrtica parua.

DIVERSA diligunt loca, & in varijs generantur, ſecundum ſpecierum diuerſitatem. Quædam enim nunquam abſoluuntur, ſed ſaxis ſemper adhærent, reliqua quæ vagantur, littoribus, & planis locis gaudent. Secundum Vrticæ genus Ariſtotelis, quod corpore eſt maiuſculo, & duro, circa Eubœæ Chalcidem gignitur teſte Philoſopho. In Oceani ſaxis, & maximè in Santonico ſinu frequens eſt Vrtica parua Rondeletij. Eius autem cinerea in ſcopulis Freſconijs Agathenſis ſinus reperitur. integra à ſaxo auelli nõ poteſt, tum quia tenaciùs hæret, tum quia mollior facilè diſcerpitur. Rubra autem quam idem Roſam appellari ſcribit, ſaxis aliquando hæret, aliquãdo ſoluta vagatur. Vidit enim huiuſmodi Vrticas cum alijs piſcibus captas retibus, quod non contingeret, ſi ſaxis perpetuo affixæ eſſent: quoniam cùm hærent, potiùs diſcerpuntur, quàm auelluntur.

VICTVS.

A

VICTVS.

PISCICVLIS fortè incidentibus vescuntur teste Aristotele: Et Plinius carne eas vesci scripsit. De saxo, inquit Philosophus, quasi de testa viuit, & prænatantes pisciculos excipit, retinetq; sicut manu amota hominis agi dictum est, deuoratque in hunc modum quæcunque nacta est esculenta. Absolui etiam saxis genus quoddam Vrticæ (vt modo dixi) notatū est, quod & echinos, & pectunculos, in quos offenderit, corrodit.

Histor. 8. c. 2.
Li. 9. c. 45.
Histor. 4. cap. 6.

ORTVS. NATVRA.

MODVS idem gignendi ijs est, qui testa inclusis: per rimas enim, & cauernas, & fauces saxorum oriuntur, vt tradit Philosophus. Victum eodem authore quamuis in humore exerceant, nec foris viuere queant, nihil tamen vel aëris, vel humoris recipiunt. Cornelius Sittardus ad Zoographum scripsit Vrticas, quæ Cochleis, & saxis adnascuntur, cùm abrumpuntur, mutare colorem. Peculiaris eis modus venandi pisciculos: teste Aristotele: Sentit, Vrtica, inquit, & manum admotam corripit: adhærescitque perinde ac Polypus suis brachijs, ita vt caro intumescat. Os medio in corpore continet, & de saxo quasi de testa viuit; & præternatantes pisciculos excipit, retinetq; sicut manu hominis admota dictum; deuoratque in hunc modum quæcunque nacta est esculenta. Plinius quoque Aristotelem secutus ait: Contrahit ergo se quàm maximè rigens, & prænatante pisciculo frondem suam spargit, complectensque deuorat. Aliàs marcenti similis, & iactari se passa fluctu algæ vice, contactos (contractos piscium quidam manuscriptus codex) attrituque petræ scalpentes pruritum (Dalechampius legit petras scalpentes ob pruritum) inuadit. Eadem noctu pectines, & echinos perquirit; dum admoueri sibi manum sentit, colorem mutat, & contrahitur. Tacta vredinem mittit, paulumque si fuit interualli, absconditur. Hæc ille, qui & alibi aiebat vim illis mordacem prurit u inesse, eandemq; quæ terrestris Vrticæ: quod ante eum scripserat Aristoteles, inquiens: Non ore, sed tactu totius corporis mordent (& pruritum excitant instar herbæ Vrticæ) quod & Scolopendræ marinæ faciunt. Aelianus non tam acrem vredinem concitare memorat, quàm Scolopendram. Oppianus:

B

Victus.

Vt pisciculos venentur.
Li. 9. c. 45.

Colorem quādo mutet.

C

Histor. 9. c. 37.
Pungere more Vrticæ herbæ.
Lib. 7. de anim. c. 35
Lib. 2. de pis.

Est infame pecus Ponti Scolopendra marina
Corpore terrestri similis, sed damna doloris
Hac maiora facit si quis modo cominus illam
Attigerit, feruet fœda prurigine corpus,
Qualem Vrtica facit cognomine victa doloris
Piscanti infesta est.

Quocirca Diphilus Siphinius apud Athenæum tradit eos, qui Vrticam marinam colligunt, & conquirunt, manus primum inungere, ne à pruritu, aut vredine infestentur.

Lib. 3.

D

PROVERBIA.

ARISTOPHANES in Vespis iubet ἀπὸ τῆς ὀργῆς τὴν ἀκαλήφην ἀφέλεσθαι: hoc est *ab ira auferre Vrticam.* Scholiastes interpretatur asperitatem, & mordacitatem. Chrysippus apud Athenæum περὶ τῶ καλῶ tradit huiusmodi sententiam: Μή ποτ' ἐλάιαν ἔσθι ἀκαλήφην ἔχων χειμῶνος ὥρᾳ: id est *ne quando comederis oleam, quum habeas Vrticā hyberno tempore.* Oportet illum sentire de herba, non de pisce, inquit author adagiorum: Nec vsum adagij video, nisi si quando significabimus extremam victus parsimoniam, vt nec vrticę quidem adhibeatur aliquid condimenti. Mihi quidem, vti etiam Zoographo de Vrtica marina potiùs, quàm de herba sentire videtur prouerbium. Herba enim hyeme vel non exstat, vel inepta est cibo per id tempus: Marina autem hyeme, & capitur, & commendatur, ac pro paradipnio habetur, seu condimento quodam, sicut & oliua. æstate autē

Abira auferre Vrticam quid.
Lib. 10.
De Vrtica seu prouerbium.

inepta

Hiſtor. 4. c.6.

Caro earũ quãdo melior.

inepta eſt eſui, quòd tunc marceſcat, vt his verbis teſtatur Philoſophus: Sunt omnes hy-
bernis menſibus carne conſtante, atque rigidiuſcula: at æſtate rareſcunt, & reſoluuntur: prę-
madent enim & marcent, vt ſi tetigeris, facilè diſcerpantur, atque diſpereant. denique nulla
tantiſper euelli integra poteſt: ac æſtus impatientia ſaxa ſubire interius ſolẽt. Ὥσπερ ἀκα-
λήφας ἐσθίων πρὸ χελιδόνων ἐκλέπτες: id eſt veluti *Vrticas edens ante hirundines furiaberis:*
Chorus in Equitibus Ariſtophani ad Alantopolam: Vbi Scholiaſtes: Ante hirundines di-
xit, quoniam poſt hirundinem (vêre exacto) Vrticæ non ſunt edendo. Senſus eſt acutiſſi-
mo, ſolertiſſimoque ingenio, ac ſi Vrticas primo vère ediſſes: tanquam & illæ ſua acrimo-
nia ingenium, ſicuti & naſturtium, (acuant) furatus es: hoc eſt, callidiſſimus fur es, quan-
quam autem Scholiaſtes, tum pro herba, tum pro marino animali Acalephas hîc interpre-
tetur, de herba tamen omnino ſenſiſſe videtur Comicus, vt placet Zoographo, hæc enim
dum tenera eſt vère primo editur, Vrtica marina hybernis menſibus in cibo præfertur.

VSVS IN CIBIS.

Lib. de Pythagora Sym-

Pythagoras cur nõ ederet Vrticas.

Lib. 3.

COMEDEBATVR olim Vrtica, vt nunc etiam: quanquam Pytha-
goras teſte Giraldo præceperit diſcipulis ſuis, vt abſtinerent, quòd Ve-
neris ſtimulos afferre dicetur; vel vt alij volunt, quòd Hecatæ ſacra ſit,
quemadmodum & trigla quoque Philippides in Amphiarao apud Athe-
næum:

Ὄστρεῖ' ἀκαλήφας, λεπάδας παρέθηκέ μοι

Oſtream mihi, Lepadas, Vrticas appoſuit:

Quo die Lentulus flamen Martialis inauguratus eſt, cœna hæc fuit: Ante cœnam Echinos.
Pelorides, Balanos, Vrticas, &c. Macrobius.

——— *Mihi feſta luce coquatur*

Vrtica, & fiſſa fumoſum ſinciput aure:

Sus cur natus.

Quãdo ſint meliores.

Lib. 7. de anim. c. 35.

Hiſtor. 4. cap. 6.

Vrtica parua.

Lib. 4 Apparatus.

Lib. 3.

Iuuenalis, qui iubet his verſibus vilem cibum parari; ſed de Vrtica an de animali accipien-
di ſint, dubitatur. Chryſippus, ait Porphyrius, dicebat, ſuem non aliam ob cauſſam à Deo
factum eſſe, quàm vt mactaretur (in cibum homini: vt verò iuris etiam, & veluti obiter ac-
cidentium ciborum (τῶν παραλειπομένων,) copia nobis deeſſet, omne genus Oſtrea eſſe fa-
cta: item Purpuras, Vrticas, & varias auium formas: Poſt æquinoctium Vrticarum genus
eſculentius eſſe ſcribit Aelianus: intelligit autem ęquinoctium quod fit hyberno tempo-
re, quo eas etiam ſummoperè laudat Ariſtoteles, vt dictum eſt. Et cùm duplex genus Vr-
ticarum ſtatuat, vnum corpore paruo, alterum grandiori, & duro, hoc cibo ineptius, quàm
illud eſſe tradit. Deſcriptus à Bellonio, præterquam quòd exocœti, & mulli auidiſſime ap-
petant, etiam Græci hodierno tempore libentiſſimè comedunt ob lentam muccilaginem,
quam limacum modo emittunt. In dilicijs habetur Vrtica parua Rondeletij apud Santo-
nes, vbi frequens naſcitur in ſaxis Oceani. Rubra autẽ ab eodem deſcripta eſculenta etiam
eſt, ſed prædicta durior. Carne multo duriore eſt quartum eius Vrticæ genus, ideoq; à men-
ſis reijcitur. Apicius in apparatu apuæ, ſine aqua: Deſuper, inquit, leuiter compones Vr-
ticas marinas, vt nõ cum ouis miſceantur: impones ad vaporem, vt cum ouis ebullire poſ-
ſit, &c. Huc referendus Plinij locus, vbi ait: Alex peruenit ad Oſtreas, Echinos, Vrticas,
Cammaros. Gręci, vt author eſt Bellonius, hoc tẽpore plurimas Vrticas ligneo veru tranſ-
fixas, & aliquantulum aſſatas primum ex ſale, & aqua feruefaciunt: deinde farina conſper-
gunt, & ex oleo, vel butyro in ſartagine frigunt. Apud Santones, & Italos primum ablutæ,
& leuiter coctæ friguntur. Diphilus Siphinius apud Athenæum, ſcribit Vrticam aluo du-
cendæ idoneam eſſe, prouocare lotium, ventriculum iuuare. Vrtica, & oua Echinorum, &
eiuſmodi, ſuccum alimenti parcum, & humidum, præbẽt: ſed qui aluum ſoluat, & vrinam
moueat, Mneſitheus. Vrticæ inquit Xenocrates, gratæ ſunt ori, & ſtomacho non mediocri-
ter ineptæ (guſtui ſuaues, ſed ſtomacho admodum inſuaues ſunt VVottonus: Diphilus ta-
men εὐστομάχους facit, hoc eſt ſtomacho aptos:) ſed aſſatæ elixis accommodatiores (aſſæ
elixis ad aluum mouendam magis idoneæ VVottonus, quod non probat Zoographus.)
Aluum cient vrinamq; magis mouent, quæ poſt purgationem exortæ iuxta calculos (quæ
lapillis adhærent, vrinam magis cient, VVottonus:) lotæ & perexiguo ſali mixtæ, atque ita
parum aſperſæ ſunt, vt mediocriter mandi poſſint, & aſſatione concretæ, aut verubus, aut
curculis ſuper carbonibus maluæ, aut ſarmentorum, vt valenter ſoluãt. Cùm paſſo autem,
aut vino mulſo, guſtum excitantes facilè concoquuntur, facilèq; excernuntur, quæ verò ex
paſſo.

A passo, & oleo elixantur, cum alio etiam condimento (forte sine alio condimento, Zoographus) id quidem seruant, vt lubricę sint, atque attrahant: sed & explent, & difficulter concoquuntur, & aluum magis relaxant (quæ autem coquuntur in passo vnà cum oleo, lubricum quidem illud retinent, aluumque cient: sed ventrem replent, & difficulter in ventriculo conficiuntur, Vuottonus;) Hæc Xenocrates apud Oribasium interprete Iohanne Baptista Rasario.

VSVS IN MEDICINA.

VT pilos disperdant aliqui, teste Galeno, medicamentum componunt ex marinis Scolopendris, Vrticaque marina, Stellis marinis, nitro, & amurca ad hæc mixtis. Plinius Psilothrum esse dicit Vrticam marinam cum aceto scyllitc. ad hoc in oleo coqui, ait Vuottonus. Aiunt eandem in vino potam calculosis prodesse, vt author est Galenus. Caro marina miscetur à B Trotula medicamento ad maculas oculorum. fuerit autem fortassis hæc Vrtica, quæ testam non habet, sed carnem nudam, interiori Ostreorum carni similem.

Lib. 1. de comp. med. sec. loc.
Lib. 32. c. 10.
Carnis vsus.

DE VRTICA SOLVTA, POTTA MARINA VVLGI Cap. II.

SYNONYMA.

QVÆ seper soluto per mare fluctuat Vrtica, Italis obscæna voce Potta marina, dicitur, Gręcis Mongi hodie Inhonesto etiã vocabulo, quòd, vt scribit Bellonius partibus verenda admota, pruritũ, ac Venerem, imo etiam C ampullas excitet: Gillius turpi eo nomine in Italia idcirco appellari tradit, quòd speciem quandam mulieris vuluæ repræsentet. Ligures hanc appellant Capello di mare: Massilienses Capeau carnu, quasi dicas pileũ carneum. Massarius, Gillius, & Bellonius Pulmonem marinam nominant, contra quos rectè disputauit doctissimus Rõdeletius, vt postea clarius à nobis dicetur. A Germanis Oceano finitimis Meerschum, vocari audio, & à Belgis Snottolf, Sequabbe, Hispanis, vt notat Matthiolus Natura de Vieya, & Capacha de Velha.

Potta marina Mongi.
Pulmo marinus.

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

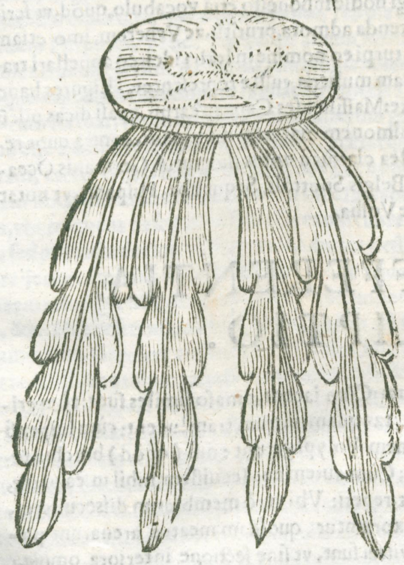
DE hac Gyllius in hunc modum: Cùm iacent, omaso similes sunt: cùm eriguntur pulmones videntur: tanquam vitrum translucent: cùm suspensi D tenentur, quandam imaginem Polypi gerunt: nisi (quòd) brachia tenuissima, & crassissima habẽt; Cùm autem eos secuissem, nihil in ea parte, quæ Polypi ventri respondet, reperi: Vbi verò membratim dissecuissem, in ijs partibus vnde pedes exoriuntur, quosdam meatus arenarum plenos vidi: Adeo omnino lucidi, & tanquam vitrei sunt, vt sine sectione interiora omnia videre possis: ac quamuis fluctibus in littus expulsi, nullo negotio capiuntur, tamen cùm non sint esculenti, à prætereuntibus præclarè contemnuntur. formam eis supernè rotundam, infernè concauam, esse refert Massarius, vt Cõchę videri possint: cirros ex imo emittere ad modum Polypi. Duo huius Zoophyti genera facit Rondeletius. Primum quintum Vrticæ genus octo cirris, alterum sextum, quatuor tantum cirris præditum: primum sic describit. Pars vna veluti fungosa quædam massa, rotunda, caua, in media perforata, purpurea veluti fasciola ambiente, pileum planè refert; altera parte Polyporum pedibus

Forma.

Vrtica quinta species Rondeletij.

Vrtica sexta Rondel.

dibus similis est; octo enim pedes habet crassiusculos, extremis partibus quadratos in acutum desinentes, nullas interiores partes distinctas habet. Corpore est adeo pellucido, & splendido, vt oculos offendat, & hebetet. Ad eam magnitudinem accrescunt, vt pileos, quibus viatores vti solent, superent. Alterum genus quatuor duntaxat pedes, seu frondes habens, qui folijs achanti comparari possint, est in altera parte lineis aliquibus stellatim dispositis. Huius generis illa quoque videtur, quam ita descripsit Bellonius: Mollis quidem, & albus corpore cartilagineo, ac cristalli in morem pellucido, quod in mucorē facilè resoluitur. Gibbam habet instar dimidiatæ spheræ figuram, glabram, pollicis crassitudine: cuius pars interna neruis rectis à medio incipientibus, quasi strijs fului coloris in gyrum radiatur, quibus se diffundit, & constringit: qua corporis commotione aquam concutit, & nūnc in pronum, nūc in supinum effertur. Pinnarum vice pinnis tenuibus, atq; ægrè conspicuis in orbem cōmunitur, vt Lepus marinus. Cruciformes quoq; cirros, striatos, crassos, in modum stellæ radiatos, numero quaternos, parte interna nationi accommodatos habet; quos vt exactè conspicias, erit in lebetem aquæ sincerioris conijciendus: qui si supinus deuoluatur, multas fissuras in radice cirrorum ostendet. Os quoq; habet parte prona situm, quo ea quæ venatur, absorbet, in quem vsum quatuor cirri ad eius latera subiacent, coloris sinopidis, quasi eius branchię essent vel intestina. Hinc fit, vt intuentibus pulmonem in mari pabulandi gratia diuagantem grandis videatur quasi pituitæ globus; qui vnicum tantùm colorem referret, nisi rubris illis quatuor circulis sigillaretur, & ea cruce, qua interna pars striata est, distingueretur. Hactenus Bellonius. Sed ad primum genus referenda est ea Vrtica, cuius iconem nobis exhibui Matthiolus, sub nomine Pulmonis marini, item ea, cuius nos picturam damus pronè, & supinè. Quanta autem sit harum differentia inter se facilè è picturа oculatus lector colligere poterit, ideo nos ab vtriusque descriptione supersedemus.

Pulmo

Pulmo marinus Matth.

Potta marina, vulgò prona, & ſupina parte.

A

NATVRA.

OMNES primum in pudendis, & vredinem in manibus mouent, & acrimonia sua Venerem extinctam, & sopitam excitāt, qua maximè de caussa cum Vrticis numerandæ sunt, teste Rondeletio. Bellonius Pulmonem suū nil præter aquam resipere ait: os tamen leui calore incendere. Naribus quoque admodum, marinū virus olere, sargos, melanuros, scaros, sparos, auratas, & id genus piscium eo vesci; in frusta descissum, ac in mare reiectū viuere nihilominus, ac moueri: extra mare autem exanimem apparere: Emortuum in alto mari, ac in littus reiectum, transparentis glaciei similem.

Pruritū in pudēdis tactu mouēt.

PRÆSAGIA.

B

CONSPECTAS plerunque vndis supernatantes futuram maris procellam præsagire Matthiolus tradidit. Contra Bellonius mari commoto, & spumantibus procellis irritato deorsum ad imum ferri, pacato verò, ac bene tranquillo passim solutas vagari.

Com. in deos. lib. 2 6 936.

VSVS.

QVOD si ijs virgæ, baculique perungantur, noctu facium accensarum more lucem edunt, vt idem author est.

DE PVLMONE MARINO.

Cap. III.

INTER Testacea Pulmonem marinū habuisse videtur Aristoteles. Nam quodam in loco tractans de Testaceis spontè prouenientibus (quod indicat initium sequentis capitis) Pulmonum mentionem facit inquiens: Quin etiam qui Pulmones appellantur spontè proueniunt: Sed ait Rondeletius hoc loco eodem modo Testaceos Polmones intelligere oportere, quo Holothuria, Lethya, Stellas: id est corio duro contectos. Plinius hæc Zoophyta facit: Multis, inquit, eadem natura, quæ frutici, vt Holothyrijs, Pulmonibus, Stellis. Πλεύμονες dicuntur geneta quædam in mari viuentia, sed absque sensu, Hesychius.

C

Lib. 5. Hi-stor. c. 15.

Lib. 6. ca. 27.

ÆQVIVOCA.

RAMICES teste Nonio Marcello, dicūtur Pulmones, vel hernia. Plautus Mercatore: Tui caussa rupi ramices, atrum dū sputo sanguinem, & Varro Trihodite: Prius quā in Orchestra Pithaules inflet tibias domi suæ ramices rūpit: sed in ijs, quę hic adfert Nonius testimonijs, ramicis nomine nō pulmo (hoc est viscus illud leue, & spongiosum, in quod tanquam follem spiritus in respiratione recipitur, ad cordis temperandum colorem) sed bronchucele intelligi Zoographo videtur.

Ramices.

D

SYNONYMA.

Λεύμονες Atticè pro πλεύμονες dicuntur ab Aristotele. Latinè Pulmones vocauit Plinius: alibi idem Zoophytum Halipneumonem appellasse videtur. Germanis eiusdem significationis vocabulo Meerlungg vocari poterit. Interpres Kiranidis Pulmonem marinū exponit Cunnum marinū: sed sic nūcupāt Vrticā solutā, de qua superiori capite egimus. Vnde existimo hūc interpretē, vt multos alios, nempe Massarium, Gilliū, Bellonīū, hanc Vrticam Pulmonē marinū veterū (ineptissimè tamen) putasse. Nam Pulmo marinus, vel à Pulmonū nostrorum figura, vel ab eorundē substantia laxa, & molli foraminulisq; plena, nominatus fuit: hęc autē Vrtica nihil cū pulmonis figura, aut substantia simile habet. Præterea cùm huius Vrticæ substantia perquā sit mollis, & pituitæ concretæ similis, quæ in aquam abit, in cinerem redigi,

Lib. 9. ca. 47.

Cunnus marinus.

digi, nec in aqua decoqui corpore aliquo superstite possit, verus pulmo esse non poterit, quem decoctum in aqua commendant medici, itemq; eius cinerem.

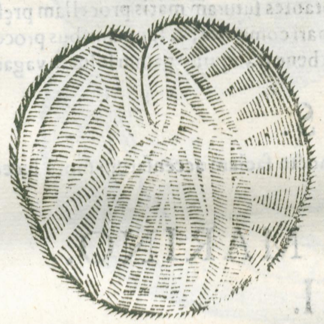
DESCRIPTIO. NATVRA.

Quid sit. *Locus.*

PVLMONIS marini historiam adeo paucis complexi sunt veteres, vt quidnam sit à multis hactenus dubitetur, patet tamen ex prædictis carnosam esse substantiam. Nos, inquit Rondeletius, cùm illa, quæ saxis affixa sunt, diligentiùs rimaremur, & contemplaremur, inuenimus substantiam quendam illis hærentem, corio duro, & nigro intectam, intus mollem fungosam, & fistulosam, spongiarum alpysiarum modo. Ea in saxorum rimis nascitur, cuius imaginem non exhibemus, quia commodè exprimi non potest. vel Pulmo marinus dici potest, corpus quodam rotundum, pilę marinæ modo, virescens, foris substantia feltro simile intus totum fistulosum, veluti spongia aplysia. In mari aqua plenum est, & graue: extra mare in se cōcidit, & flaccescit: in saxorum rimis delitescit & inter algas. Ego potius has Vrticas puto, & ad eas hirsutas, quarū primo huius libri capite mentionem fecimus, referēdas. Nam Pulmones per mare feruntur, vbi imminet tēpestas: quod scripsit etiam Plinius sic inquiens: Pulmones marini in pelago, plurium dierū hyemē portendunt. Et Ephesius interpres Aristotelis de partibus animalium, & ibidem etiam Philosophus, quantum Zoophyta sint, & fruticis naturam viuant, non tamen adhęrere scribunt, sed absoluta esse, sicut etiam in plantis quædam, vt epithymum, & epiperem.

Lib. 8. cap. 35. *Lib. 4.*

Pulmo marinus Rondeletij.

PROVERBIA.

Vitam Pulmonis marini viuere quid.

Ζῆν βίον πνεύμονος θαλασσίου, id est *vitam Pulmonis marini viuere*, Prouerbiū est in eos, qui ociosam, & securam nimiū, stolidamq; vitā degunt, sine sensu ferè sine præsentione vlla futuri sine præteriti temporis ratione. Potest etiam appositè dici in hominē ebriosum, & abdomini, καὶ ὑπογαστρίοις ἐπιθυμίαις (vt Aretes Cæsariensis loquitur) addictum farcire corpus solū prompum, ingenij viribus nusquam vti. Plato ζῆν δὲ οὐκ ἀνθρώπου βίον, ἀλλά τινος πνεύμονος. ἢ τῶν ὅσα θαλάττια μετ' ὀστρείνων ἔμψυχά ἐστι σωμάτων: Idest, Non hominis, sed Pulmonis cuiuspiam vitam viuere, aut alterius marini generis, quod inter Testacea corpora animatum est. Vbi notabis hoc loco pulmonem inter Testacea à Platone poni. Vsus etiam est eodem prouerbio Synesius Ptolemaidos. Episcop. lib. de regno, βίον ζῶντας θαλαττίου πνεύμονος, idest vitam viuentes marini pulmonis: loquitur autem de voluptarijs hominibus, qui in ganeæ, libidinumq; vsu summum bonum ponunt Βλάκα; Græci hominem nimium simplicis, stolidique ingenij appellant (metaphora ducta) à pisce quodam siluro simili, sed adeo vili, inutiliq;, vt ne canes quidem gustare dignētur. Hinc quarto de Republica (Plato nimirum) βλακικόν τε ἡμῶν τὸ πάθος, ὡς εἰ λέγοι τίς πνευμονιάν, ἀπὸ τοῦ θαλαττίου ζώου ὄντος ἀναισθήτου. οἱ δ' ἀπὸ τοῦ πρὸς τῇ Κύμῃ χωρίου τῆς Βλακείας, οὗ μνημονεύει καὶ Ἀριστοτέλης, id est, Ignauia nostra, seu stoliditas, quam quis pneumonia dixerit, ab animali marino sensu carēte, vel vt alij volunt, à regione propè Cumam Blacia dicta, cuius & Aristot. meminit, Suidas. Vnde verbū βλακεύειν exponūt pigritari, tardare, ossitāter, neglīgēter aliquid facere, & forsan Pulmo marinus quoq;, quauis animal esse videatur tardius: tamē & pigrius est, quā animaliū naturę cōueniat: vt inde Plautus fortè in Epidico dixerit:

In Philebo. *Inter Testacea ponitur.* *Pneumonia.*

Dij immortales soccos iussi adimere pedibus.
Pulmo enim, quod perhibent prius venisset, quam tu aduenisti mihi.

Author adagiorum prouerbium accipit in homines lentos, & cesatores: opinor, inquit, quod Pulmo, cùm perpetuò moueat, nunquam tamen loco se promouet: quod de animalium respirantium pulmone intelligit. Zoographus ad pulmonem Zoophytum adagij originem referri posse arbitratu.

VSVS

A

VSVS IN MEDICINA.

COMMENDATVR inprimis ad pilos euellendos, aut probibendos ne nascantur. Plinius, Iecur etiam(thunni) tritum (nquit) mixtaque cedria (psilothrum est) plumbea pyxide asseruatum. Ita pueros mangonizauit Salpe obstetrix. Eadem vis est Pulmonis marini. Idem quoque tradit Aelianus, his verbis: Iam verò si quis qui nondum excesserit ex extrema pueritia, Thunni sanguine illinatur, non pubescet: hoc idem torpedo & marinus Pulmo efficiunt. Nam in aceto putrefactę eorum carnes, & mento aspersę, fugam pilorum facere dicũtur. Pulmonis marini cinis alligatur, inquit Plinius, egregiè profluuia purgat, hoc est, vt exponit Rondeletius, menses promouet. Idem tradit Pulmonem marinum decoctum in aqua calculosis mederi, pernionesq; emendare ex oleo. ad perniones, & podagras commendat Dioscorides recenter illitum. Pulmo marinus impositus pe-

B dibus podagras, & chymethla sanat. suffita verò ossa eius auertunt omne malum, sicut & Stella, ex Kiranide.

Lib. 31. cap. 10.

Li. de animal. 13. capit. 27.

Cineris vis

VSVS IN VARIIS.

LIGNVM si eo confricetur, ardere videbitur, teste Plinio, adeo vt faculam ita preluceat; videtur dicere inquit Zoographus, confricatum eo lignum ita ardere, vt sua luce faculam quoq; vincat. Thitini (lego Thynni, nam & litterarum ordo consentit, & mox plura sequũtur de Thynna) oculos, & Pulmones marini (marinos) si quis triuerit, & conspexerit (conspersérit) in tecto domus serò, putabunt, qui in domo erunt (vel vndecunque tectum aspicientes) se stellas videre. Si autem virgam vnxeris deambulans sero, cùm luna non lucet, putabunt lumen de virga emicare. Si verò in muro, vel in charta depinxeris feram, aut imaginem aliquam videntes admirabuntur, Kiranides.

Li. 32. c. 10

Lib. 4.

C

DE HOLOTHVRIIS. Cap. IV.

SYNONYMA.

HOLOTHVRIA à Tethyis differre facile ex Aristotele probari potest, difficulter ex eius interprete Theodoro Gaza: is enim quodam in loco Tethyia vertibula, & callos conuertit; Holothuria verò Tubera. alibi Tethyia vertit callos. rursus alio in loco omnia hæc Latina nomina Holothurijs tribuit, insuperque de suo addit; Tota ipsa (Holothuria dico) simplici mitiorique testa operta esse. Hæc itaque nominum cõfusio magnas tenebras doctis viris, qui eius versionem sequebantur, offudit, Belloniumq; errare coegit Holothuria, & Tethya confundentem, item Massarium, quamuis hic diuersas res ex Plinio sit

D suspicatus. Niphus non tantùm cum Tethyis Holothuria, sed etiam cum Vrticis confudit. Ὁλοθούριον Hesychio, & Varrino est genus animalis marinum. Vocabulum compositum esse apparet: seu vnde, non video, inquit Zoographus θουραῖον, & θοῦρον Hesychius interpretatur impetuosum, salientem, bellicosum, audacem, fortem, magnum, validum, libidinosum, cupiditate in aliquid procliuem. Sic & Θοῦρος Ἄρης dicitur, & θούριδος ἀλκῆς τῆς πολεμικῆς, ἀπὸ τοῦ θορεῖν ὅ ἐστι πηδῆσαι. Sed θορεὺς libidinosum significat, & θορὴ τρᾳ ὀχεῖαν, & θορὸς genituram. Holothuriorum quoq; meminit Plinius, ac ea inter Zoophyta cõnumerauit: Multis, inquit, eadem natura quę frutici, vt Holothurijs, Pulmonibus, Stellis.

Gazæ incõstantia.

Lib. 4. de par. c. 5.

Lib. 1 Hiftor. c. 1.

Niphi error.

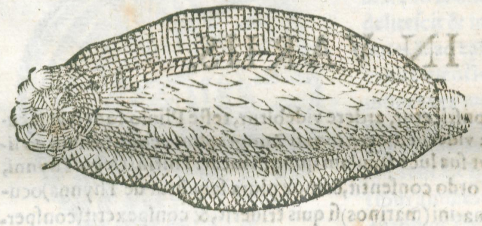
Etymum.

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

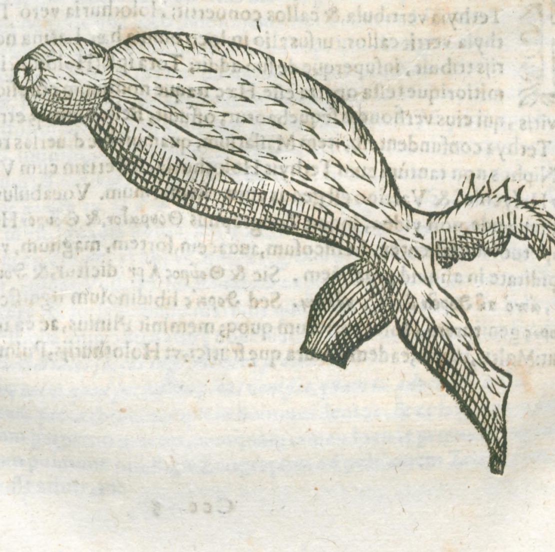
A Tethyis quid differunt. Hi. l. 6. l.

PAVCISSIMA ſunt ab Ariſtotele, & Plinio de Holothurijs tradita, ab alijs nihil: quia in cibis non recipiuntur, ſed in littoribus neglecta iacent. Saxis non hærent, qua in re maximè differunt à Tethyis: authorem habeo Ariſtotelem, qui ſic ſcribit: Πολλὰ δὲ ἀπολελυμένα μὲν ἐστιν, ἀκίνητα δέ: οἷον ὄστρεα καὶ τὰ καλούμενα ὁλοθούρια: Multa ſaxis quidem ſoluta ſunt, ſed immobilia vt Oſtra, & quæ vocantur Holothuria. Aſpero corio conteguntur. Rondeletius duas nobis icones Holothuriorum exhibuit, cum his deſcriptionibus: Id genus, inquit, quod hic proponimus, altero extremo obtuſum eſt, & planũ, in quo roſæ pictę imaginem ſculptã eſſe dicas, circa quam sũt acetabula. Inde parua appendix, & mollis dependet. Piſculentũ odorẽ reſipit, nec minus ingratũ, ac in ſuauem, quàm Lepus marinus. Altero extremo tenuius eſt. Intus pars omnes ſunt indiſcretæ. Inter maris purgamenta id repperit, quod hic repræſentatur: quod quia vita, integumenti aſperitate, & duritia partib⁹ internis indiſcretis cum Holothurio cõueniat, Holothuriorum ſpeciem eſſe putat. Altero extremo caput diſcretum habere videtur rotundum, os in medio rotundum, rugoſum, quod aliquando dilatatur, aliquando conſtringitur. Sequitur corpus craſſius aculeis multis rigens: videtur in caudam deficere, ex cuius vtraque parte duæ ſunt appendices pedum, pinnarumve loco, ſed differentes. Superior enim ſtrictior eſt, in ambitu inciſa, in acutum deſinens, ad quam à ceruice producta eſt linea; altera latior vbique. Harum beneficio motũ aliquem habere videtur, cuius prorſus expers eſt primum genus: quod aliquando acetabulis ſuis, ſaxis hęret, ſed ſoluitur. Secundum hanc ſpeciem Rondeletij genitalis virilis quandam ſpeciem præ ſe ferre ait Zoographus: vt Holothuriorum nomen dictum videri poſſit, quaſi toto corpore ad huiuſmodi ſpeciem ſit conformatum.

Holothurij prima ſpecies Rondeletij.

Holothurij altera ſpecies, eiuſdem.

A

NATVRA.

PLANTAS potiùs esse Holothuria censet Aristoteles, quàm animalia, sic enim loquitur: Quæ autem Holothuria vocant, & Pulmones, atque etiam plura eiusmodi alia in mari, parum ab ijs (plantis) differunt, sua ipsa absolutione. Viuunt enim sine vllo sensu, perinde ac plantę absolutæ. Nam in terrestribus plantis sunt nonnulla eiusmodi, quæ viuant, & gignantur, aut in alijs plantis, aut absoluta, quale est quod Pernasus fert, vocatum à quibusdam epipetrum, hoc enim diu viuere potest, etiam à paxillis suspensum. Hæc ille.

DE TETHYIS. Cap. V.

B

SYNONYMA.

Tῆθος, & Tήθυον rectus singularis è Græcis effertur, vt σῆθος, & κρόμμυον Protή θεια per ει apud Aristotelem in penultima repono τή θεα. apud quē & τὰ τηθυα, & τῶ τηθύε legimus. In Plinij codicibus quibusdam legũtur Tetheæ in fœminino genere, vt musæ: Hæ, inquit, sugentes, &c. & mox Tetheæ vtiles sunt. Et in piscium catalogo Tethea, vt Musa. Tίθη (per iota in prima, Zographus mauult per ἦτα) κογχύλια, ὄϛρεα nominantur Pollice. Tήθη τε γεραινήμενα μνίοισι, Nicander, id est, Tethe, (vt Cete) quæ in musco, aut in algis crescunt, vel natant, aut capiuntur. Vocat autem Tethe, vt exponit Scholiastes, Patellas feras, quas nos Otia (id est aures) Aristoteles verò ὄϛρεια, & Homerus similiter communi nomine ὄϛρεια. Homerus meminit τῶν τεθέων inquit Athenæus, lege τηθέων. Nam sic Homerus.

> Πολλοὺς ἂν κορέσειεν ἀνὴρ ὅδε τήθεα διφῶν,
>
> Nηος ἀποθρώσκων.

C

Quæ verba sunt Patrocli exprobantis Cebrioni è curru deiecto tanquam vrinatori. Hunc locum commentans Eustathius: τηθεα, inquit, ab vrinatoribus contrectantur Ostreorum generis, sic dicta à terra quam Tethyn nominant. Sunt enim præ cæteris marinis naturæ terrenæ, propter ambientis testę duritiem: aut forsan nominantur à nutrice infantiũ, quæ τηθη dicitur: propter tenerum eius (corpus) velutique lacteum, & roscidum: qua ratione eiusmodi (Ostrea) etiam ἑρσήεντα quidam cognominat. Quod ad Tethe quidē, siue Ostrea attinet, antiquos aiunt non piscibus tantùm: sed etiam Ostreis in cibo vsos fuisse: quãquam is neque vtilis admodum, neque dulcis sit: sed neque parabilis, cùm è gurgitis vado vbi iacent (ἐν τῷ βυθῷ κατὰ βαθυο: atque propriè dicta Tethyia secundum Aristotelem saxis adhærent,) non aliter quàm ab vrinantibus auferri queant.) Hæc ille. Et rursus à verbo θῶ θήσω, quod est lacto, deducuntur τήθη, & τηθὶς, (quæ nomina auiam significant: τήθη aliquando nutricem quoque) & τήθεα quoque: quorum singularis casus, & rectus est τῆθος, Aristoteli vsurpatus his verbis: Πίννη, ὄϛρεον, μῦς, κτεὶς κόγχη, λέπας, τῆθος, βάλανος. Et rursus cùm ait ὁ μὲν κτεὶς τραχεόϛρακος; ῥαβδωτὸς, καὶ τηθος ἀραβδωτον, λειόϛρακον. Hinc

D τήθη in multitudinis numero casus contractus: vt cùm scribit Athenæus: τα δὲ τήθη παραπλήσια τοῖς προειρεμένοις καὶ πολυτροφώτερα: & quoniam inde genitiuus quoque formatur τηθεῶν τηθῶν, sicut ϛηθεων ϛηθῶν: iocandi occasionem inde sumpsit Aristophanes in Lysistrata:

> Ὦ τηθῶν ἀνδρειοθάτη καὶ μετριδίων ἀκαληφῶν.

de industria sic alloquutus veluti amatas nutrices, ac matres. Sunt enim τήθεα veluti τῆθαι, id est nutrices. μητρίδια verò Vrticæ marinæ: huc vsque Eustathius, qui τηθη quænam essent, ignorasse videtur, & ab Ostreis non satis distinxisse: sicut & alius innominatus Homeri Scholiastes, qui τηθεα nihil quàm Ostrea, seu genus Ostrearum interpretatur: Et Nicandri etiã qui τήθη putat Patellas feras, à quibus ea plurimùm differre collatis inuicem historijs liquebit. A Tethyio diminutiua vox videtur τηθάκιον. Epicharmus apud Athenæum τηθυαλλια, cum Testis alijs diuersis nominat. Latinè vel Tethyum tribus syllabis: vel etiam Tethus effertur duabus syllabis masculino genere, vt cetus. Gazam

Holo-

Histor. 5. cap. 15.

Lib. 32. cap 9.

Cap. 10. ibidem.

Tethe, quæ Nicandro.

Lib. 3.

Iliad. Π.

Odyss. Δ.

Ab Ostrea differunt Tethea.

Lib. 3.

Holothuria, Tethya, res diuerſas, iiſdem Latinis nominibus interpretando (Vertibula, E
Gazæ error. Callos, Tubera) confudiſſe ſuperiori capite monuimus. Tethia, inquit Gyllius, Theodorus
vertit Tubera, & Callos, & Vertibula. Tubera quidem quòd ſic nullis fibris, quemadmo-
dum Tubera terrena nitantur. Callos verò quod calloſa materia tegantur. Iam nunc Græ-
ci non Græco nomine, ſed pluſquam Barbaro Spherdocles (fortè à ſphæra, vnde & Vertibu-
Spherdocles. li nomen Gazam finxiſſe conijcit Zoographus) nuncupant. Ineptius ij, qui accolunt Adria-
ticum ſinum, ex eo Spongias nominant, quia cum premuntur tanquam ſpongiæ, ſic aquam
foraminibus reddũt. Hoc genus piſcium Maſſiliæ in vulgus ignòtum à paucis cognoſcitur.
Quidam ſenes cùm huius deſcriptionem ſub eorum oculos ſubieciſſem, & multùm incul-
caſſem, nominatũt VVichonos: Veruntamen propter tempeſtates hos mihi oſtendere nõ
potuerunt. Hactenus Gillius. Ab eo, ait Zoographus, quòd ſpongiæ ſimilitudinem quan-
dam habent Tethe, muſcoſo (ſi benè memini) & fiſtuloſo corpore, Veneti ſpongias nomi-
nant vulgò ſponge. Niphus alibi Vertibulum, ſiue Tuber cum Vrtica confundit. Callus
Niphi error. verò, inquit, tanquam à Vertibulo ſeparans, (cùm alibi eundem faciat) ad magnitudinem
iuglandis eſt: cuius durities media eſt inter teſtam, & corium. Alibi Vertibula non rectè
Vrticas à nonnullis vocari ſcribit. Vertibulum inquit idem forma rotunda eſt, ſubter cum F
aliqua cauitate, cruſta calloſa, à qua & callus dicitur. Vulgo apud Tarentinos dicitur Ver-
ticillum, propter formam, & paruos quoſdam anfractus, quibus deſcribitur. Tubera à co-
Verticillũ. lore, & tumore dici idem Niphus ait, & alibi. Tethya, inquit, apud nonnullos ſunt Vrticæ,
atque calli quidam ad magnitudinem ingladis, duritie inter teſtam, & corium, colore ſup-
pallido, & rubenti. ea frequenter in Pygorum littore ad centuncellas reperiuntur: quæ
ſicuti palato & iucundiſſima, ita & ſtomachis minimè inſalubria eſſe conijcimus. Quidam
Cum Vrticis confunduntur. confundunt Vertibula cum Vrticis eadem eſſe volentes, ſed error eſt, cùm diuerſa omni-
no ſint: Vertibula enim teſta ſcabra veluti corio integuntur, & pedibus carent, & mobilia
ſunt. Vrtica verò (vti retulimus ex opinione Ariſtotelis) nullam teſtam habet, ſed corpus
omni ex parte carnẽ præ ſe fert: & pediculos habet, vt Polypus, & ſaxis abſoluta vagatur:
decepti forſan verbis Ariſtotelis octauo de hiſtoria dicentis: Nõnullorum natura corporis
carnoſa eſt, vt eorũ quę Tubera (Tethyia) appellantur, aut Vrticę, vbi duo genera diſtincta
intellexit, & non vnum, vt ſit ſenſus: Natura corporis nonnullorum eſt carnoſa, cuiuſmodi
ea ſunt, quæ Tubera, aut ea, quæ Vrticæ vocantur, Tethyiorum Germanicum nomen facit
Zoographus Spruzling, quod eis compreſſis aqua tanquam per ſyringem, aut ſiphonem G
exiliat, vel Magling, quòd caro eorum ventriculi figuram præ ſe ferat; vel Schuuumling,
quoniam & Veneti ſpongias, ſeu ſpongiolas vocant.

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

TOTA occuluntur teſta, quam læuem habẽt, vt nulla ex parte carnem de-
tectã habeant, teſte Ariſtotele, qui idcirco Teſtatis adnumeraſſe viſus eſt,
& alibi: Quæ vertibula, ſiue callos ſpeciali nomine à tegminis qualitate
Hiſtor. 4. c. 2. appellamus (τὰ δὲ καλυμένα τήθυα) naturam inter hæc genera (Teſta-
torum) peculiarem, ſortiri notũ eſt. ijs enim ſolis corpus totum tegumẽ-
to includitur, cuius durities inter teſtam, & corium eſt: quamobrem modo præduri bubuli
tergoris (ὥσπερ βύρσα σκληρά) ſecatur. Adhæret id genus ſaxis ſua teſta duoq; ſepoſita in- H
ter ſe foramina exigua admodum habet, & vſum vix patientia, quibus humorem accipit,
Excrementum nullũ habent. & reddit. Excrementum enim nullum in eo ſpectatur, quale in cæteris Oſtreis, vel Echi-
næum, vel quod appellent papauer, continetur, nulli è cæteris ſimilis: in omnibus tamen
ſui generis eadem. Diſſectis primum membrana neruoſa cruſta ambiente obtenta oſten-
ditur, qua Vertibuli caro ipſa continetur, nulli è cæteris ſimilis, in omnibus tamen ſui ge-
neris eadem. Adhæret hęc vtroque ex latere membranæ circumdanti, & corio: & qua ad-
hæret arctiùs in partem vtramque eſt, videlicet qua tendi ad meatus ductos foras per cru-
ſtam, quibus redditur, & accipitur cibus, & humor, quaſi alterum ſit os, alterum officium ex-
crementum delegatum. Nec modus idem, ſed alterum craſſius: alterũ tenuius eſt, cauumq;
intus vtrinq; exiguo quodam interueniente continuo, humorque in altero cauo conſiſtere
ſolitus eſt. Pars verò alia, quæ inſtrumentalis, & ſenſualis ſit, nulla omnino percipitur, neq;
Color. excrementum quidquam (vt dictum iam eſt) quo in cæteris more continetur. Color ver-
tibulis

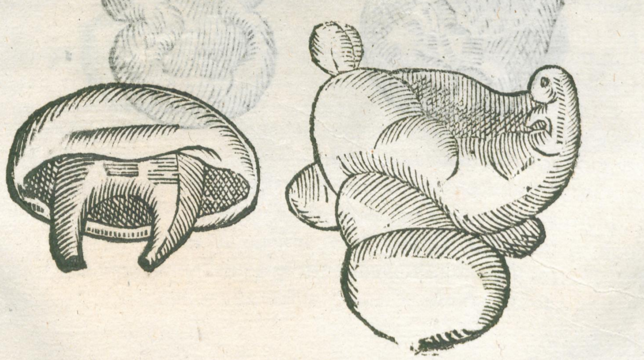
A tibulis, aut pallidus, aut rubidus est. Alio quoque in loco de ijsdem, sic scripsit: Habet hoc genus animal duo foramina, primumque (*διαίρεσιν*) vnam qua recipiat humorem cibo accommodatum: & qua rursus emittat quantum humoris reliquum sit nihil enim habere excrementi, vt cætera Testata hoc se habere ostendit. Præcingitur autem per medium tenui quadam membrana: in qua vitæ principium esse ratio congrua est. Hæc Aristoteles verba de rima, seu diuisione Tethyorum Michael Ephesius declarans, ait: *τὰ δὲ τήθυα πόρους μὲν ἔχει δύο: διαίρεσιν δὲ μίαν: ὥσπερ ἂν εἰ νοήσαις ὑ μεγάλη σολῆνα ἐξωγκωμένον, καὶ σχίσαις αὐτὸν ἄνωθεν ἕως κάτω ἐν θατέρῳ μέρει*: hoc est: Meatus (seu foramina) quidem in eis duo sunt, diuisio autem vna, ac si fistulam aliquam animo concipias (non æquali) sed tumido corpore: eamque in alterutra parte scindas à summo ad imum. Contineri in Testatis id, quod ouum etiã vocatur eiuscemodi cernere licet, vt tradidit Philosophus. His hæc paucula Rondeletius addit: Ea, inquit, non solùm petris, sed etiam ostreorũ nostrorum, testis affixa sunt, & in ijsdem veluti tumores duri esse cernuntur. Qui figura sunt aliquando longiore, Testa extra fusca, inæqualis, & rigida, intus argentea, læuis. Tethyorum caro membrana alia alba inuoluta ventriculi formam refert, rotundam scilicet, & oblongam, meatus crassior, & amplior gulę proportione respondet: alter minor podici. Vterque colore rutilo, vel ruffo, reliquum corpus croceum. Id totum corpus corio nudatum seorsum depingendũ curaui, quòd ex duobus meatibus eminentibus, quos modo descripsi meatus exilit, alioqui sensum fugientes. Alias Zoographus icones Tethyorum exhibet, quę Cornelius Sittardus ad eum miserat quatuor, quæ vel Tethya esse videntur, vel eorum naturæ propinqua. Duas maiores fungos marinos esse, aut in Italia vocari addebat, testæ durę inclusos. Colore, vt pictos accepit, sunt vario, sed magna ex parte fusco, quæ verò in maxima virgę, contextu quodam reticulato (eæ continuæ esse debebant) visuntur rubræ. Minores duas vulgo nominari specie, earum pictura foris fusca, hirsutaq; apparet, substantia (vt aliquis coniecerit) coriacea: intus autem caua, & rubra. Ab his nonnihil differre, quæ Bellonius depinxit, facile quiuis ex pictura videre poterit. Nos etiã Tethyorũ aliquot obseruauimus species, quę forma tantùm differunt, non alia parte singulari, ita vt merito tot species Tethyorum, quot formas statuere liceat. Quæ primo depicta loco ostenditur parte externa, & secundo parte interna pyri formam æmulatur, colore cineritio est: ablataq; cuticula substãtia apparet densa poris exiguis, vixq; visibilibus referta, per quos aqua attrahitur, & per vniuersum corpus distribuitur. Duo grandiora habet foramina: vnum oblongum; alterum rotundum: hoc aluo: illud ori respondere videtur: in his quandoque conspiciũtur Scyllari, Cancelli, & alia Crustacea: item Trochi, Turbines, aliaq; parua Ostracoderma. Tertia, qui ostenditur loco figura est mali; substantia eadẽ qua superior, foraminibusq; duobus: rotundo, quod maius est: oblongo, quod minus in eo scyllarus coutinebatur, quæ totum ferè illius foraminis occupabat interuallum, cada erat reuoluta: eumq; idcirco tertio loco adpinximus. Quæ quarto, & quinto ostenditur numero, ab Antonio Maria Lombardo pharmacopœo erudito Mutinẽsi donata mihi fuit: figura est inæquali, tuberosa: foramine vno oblongo maiori, quod in opposita erat parte, minori in eo continebatur Purpura, proportione magnitudinis Tethyi magna, vt etiam exterius corium eius penetraret. Septimo ordine ostenditur Tethyum secundo simile, figura rotunda, sed inferius compressa: foramen habet tam exiguum, vt vix conspici possit: intus habet crustaceum aliquod, vt in partis superiores foramine conspicitur.

De part. 4. c. 5. *Foramina*

Tethya Zoographi.

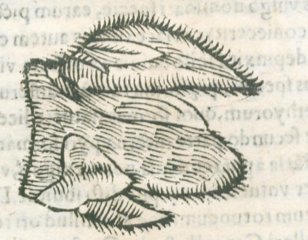
Nostratũ Tethyorum descriptio.

Tethya Rondeletij.

Tethyorum icones Zographo à Cornelio Sittardo miſſæ.

Tethya, ſiue Vertibula integra Bellonij. Tethya, ſiue Vertibula aperta eiuſdem.

Tethyiorum ab authore obseruatorum sex species.

LOCVS. GENERATIO.

Præstantissima vbi.

IN Oceano ad Gallicum littus frequentia sunt: Parisijsque in foro piscario sæpe Ostreorum testis adhærentia videre est. In Aegypto nulla inueniuntur: In Smyrna Asiæ præstantissima. Inter immobilia Testacea olfactũ minimè habere videntur teste Aristotele: qui etiam in rimis, cauernisque saxorum generari tradidit: Nicander inter muscum, & algas crescere cecinit. Plinius Tetheæ, inquit, inueniuntur sugentes in folijs marinis: Rondeletius pro folijs legit scopulis. Eustathius τήθη sic dicta conijcit à verbo θῶ, quod significat θηλάζω, quod & pro lactare, & sugere accipitur. VVottonus hæc ferè ex Xenocrate: Tethya gignuntur in cauernis saxorum: maximè verò in cœno, & littoribus, quæ phyco algauè marina abundent. Inueniuntur & in musco marino, aut alijs in herbis folijsuè marinis.

Etymum.

NATVRA.

Plantas imperfectas esse aliquãdo putauit author.

DVBITARI summoperè potest, quam habeat naturam Tethya. Ego aliquando fui eius sententiæ plantas imperfectissimas esse, sicut Spongias, & fungos: Itaque optimè dixisse Plinium: Tethya fungorum veriùs generis, quàm piscium sunt: Deinde nihil de animalis natura habere, cùm nullum viscus intus habeant, sed carnem tãtùm vniformem: Motum autem, & sensum, qui inest illis, ab interno prouenire, cùm multa Conchylia, & Crustacea intus habere sæpè conspexerimus: à quibus scilicet motus prouenit, tanquam fit in spongijs. Sed & Princeps Philosophorum, parum à plantis differre est opinatus: Spongijs tamen viuaciora esse (ζωτικώτερα) hoc est animalium naturæ propinquiora: Et mox: Tethyum igitur, inquit, & quidquid generis eiusdem est, quia adhærendo tantummodo viuit, simile plantæ est: sed cùm aliquid habeat carnis, sensum aliquem habere videri potest. Itaque vtro nam modo statuẽdum sit, incertum est. & paulò pòst cùm dixisset nihil excrementi ipsis inesse, subdit: Ex quo fit potissimùm, vt ex hoc, & quidquid simile in animalium genere est, planta iure appellari possit: nec enim planta vlla habet excrementum.

Motus eorum ab externo prouenit.

De par. 4. c. 5.

VSVS IN CIBIS.

Tethya rubea.

RVSTICIS in foro piscario vulgò diuendi solere magnitudine oui gallinacei, author est Bellonius. Et Massarius rubea Tethya cibo idonea esse: pallida verò, aut sublutea, amarulenta recitat, tanquam ex Aristotele; apud quem tamen id me legere non memini. Præstantissima è Smyrna Asiæ. Athenæus cùm ex Nicesio (vt videtur) de Testatis quibusdam dixisset, vt Purpuris, Buccinis, Phloadibus, subiungit: Tethe verò prædictis similia sunt, & vberiùs alũt. Plurimum dare alimenti tradit Xenocrates, coriaque maximè eorum non confici. Secari etiam, & lauari, ac liquore Cyrenaico, & ruta, muria, & aceto, vel ex aceto condiri: operæpretium esse ea cum viridi menta conficere.

Lib. 3. Vt alant.

VSVS IN MEDICINA.

Li. 32. c. 9. Quibus cõueniant.

IIS inest sapor salsus, cum amarore, ob quem deterget, flatus discutit, vt non sine ratione scripserit Plinius: Tethya torminibus, & inflationibus succurrere, & tenesmum dissoluere renumque vitia. in cibo sumpta lateris dolores leniunt eodem teste. Conferunt etiam ischiadicis ventrique superiori vnà cum ruta. item cachecticis, quorum corpus macie conficitur cum ruta, & melle. Contra Dorycenium iuuant in cibo sumpto teste Nicandro.

A DE MALO GRANATO, FVNGO, PYRO. Cap. VI.

Danielis Barbari laus.

DANIEL Barbarus vir cùm humanitate, tùm summa doctrina, atq; nobilitatis supremo ordine apud Venetos conspicuus, tres hasce imagines ad me misit sub nomine Zoophyti, sed quia aliquantulum à Tethyjs, scilicet radice in multas fibras diuisa, differre videbantur, ab illis separaui, subiunxi tamen, quod conijcerem ad eorum genus proximè posse referri. Terna habent foramina satis insignia. Primum à similitudine tum formæ, tum coloris malũ punicum appellatur, eiusdemq; mali magnitudinem habet. Secundum fungum tam exactè refert, vt non in mari, sed terra natum videatur, vnde Fungus marinus appellatur, colore est cœruleo. Tertium pyrum à figura pariter dicitur, similis ferè cum fungo coloris.

Malum granatum Zoophyton.

Fungus marinus Zoophyton.

Pyrum marinum Zoophyton.

DE MENTVLA MARINA. Cap. VII.

Lib. 3.

MENTVLÆ marinæ mentionem facit Athen. ex Nicandro inquiens: Colybdenam Epicharmus dixit in ijs, quæ suprà nos adduximus, mentulam, vt inquit, Nicander, marinam, vel vt in Opsartytico Heraclides scripsit Squillam. Recitârat autem antea hæc Epicharmi: Ἐντι δ' ἄσακοί κολύβδαινάι τε ἔχουσαι πόδια μικρὰ, τὰς χεῖρας δὲ μακρὰς χάραβος τὤνομα: Adsunt Colyhdenæ & Astaci, quibus parui pedes, longaque brachia: carabos nuncupant. Rondeletius Vrticam paruam hodie à Græcorum vulgo Colicænam dici scribit: à Gallis culum asini. Πειρλῶ nominatur à Numenio inter escas piscium vt videtur, & fortè non piscis, sed insectum aliquod Zoophytum aquaticum fuerit.

Collicæna. πειρλῶ.

> Τοῖσι κεν ἄρμερα πάντα παραπλίασσαιο δὲ μύρα,
> Κούριλιον ἢ πειρλῶνα, ἢ εἰναλίην ἔρπιλλαν.

Grammatici vt Varrinus πειρίνα interpretantur testiculum, cudendum, πειρίνε ον. Πηρὶν σημαίνει τὸν ὄρχιν, ἀπὸ τοῦ πείρω πειρὶν, καὶ πηριν. ἢ παρὰ τὸ σπείρειν τὰ τέκνα. Hic coniici potest Pirena Numenij, pudendum marinum masculum, aut aliquam eius speciem significare. Holothuria vnde sic sint appellata, nōdum inueni explicatum. Θούριον inter alia impetuosum significat, & salacem, id est procliuem ad libidinem: & Θορνύεσθαι verbum libidini operam dare, Θόρος genituram. Holothuria à Rondeletio descripta, præsertim secunda species genitalis viris quandam speciem præ se ferunt: vt Holothurium dictum videri possit, quasi toto corpore suo ad huiusmodi speciem conformatum: vel Hotothurium quasi Halochurium à mari. Halesurion pro genitali marino accipi videtur, quasi ἁλὸς οὐρὰ id est, marina cauda, Vegetius quoq; Zoophytis quibusdam marinis caudam adnumerat. Est & piscis nomen ædœon, quod & nos genitale nuncupamus marinum, à nonnullis Halesurion Græcè dictum: quanquā Halesurion sunt, qui pro Callyonymo pisce capiant, Hermolaus in Corollario, quod si ab ἅλς, quod mare significat, compositum est vocabulum, vt videtur, ἁλοσούριον melius dixeris, vt Halosydna, Halosachne; nam Halipneumō à datiuo eius nominis componitur. Mentulæ marinæ meminit Albertus: Sunt in mari, inquit, animalia quædam similia veretro virili: sed loco testiculorum habent alas crescentes, quæ prominentia sua efficiunt testiculos. Imperfecta sunt, tradit motus, nec viuunt nisi in aqua. Pudendi quoque marini vtriusque sexus meminit Apuleius in Apologia prima, nominat autem virile veretillam (malim Veretillum genere neutro, vt sit diminutiuum à veretro) & muliebre viaginal (forte virginale vel vaginal) quod ab indocto quodam inter fœmineum appellatum reprehendit. Hæc friuola inquit pleraque in littoribus omnibus congestim, & aceruatim iacent. Et rursus Albertus. Ostreum quoddam, ait, vnius conchę inuenitur, quod habet speciem virilis virgę inferius: & aliud eiusdem generis, quod habet similitudinem vuluæ muliebris: non tamen hæc sunt instrumenta coitus in eis, sed partes corporis ipsorum, huius Ostrei Concha refert Cochleam, & est spinosa extrinsecus, vt cibo gratæ, & delicatæ carnis. in eodem sæpius margaritæ reperiuntur. abundat autem in littore maris Germanici, & Flandrici. Rondeletius nullam eiusmodi Cochleam descripsit: sed quartam Vrticæ speciem, quæ instar Holoturiorum testis alienis adnascatur, & maximè

Holothuria vnde dicta difficile est scire.

Halesuriō.

Halesuriō.

Halosydna

Veretillum virile.

Margaritꝭ mur locus.

mè

A mè Purpuris, quæ sunt Cochleæ spinosæ. Inquirēdum igitur Vrticænè, aut Holothurij aliquam speciem intelligat Albertus: cuius etiam alibi verba hæc sunt: Est genus quoddam Ostrei, cuius species vna Virgam, altera Vuluam præ se fert: & vocatur apud Germanos inferiorum marium Billegen. Zoographo hoc nomen hactenus inauditum, & eius ratio incognita. Zoophytum quod descripsere Bellonius, & Rondeletius apud Massilienses, & Montispessulanos Mentula marina vulgò dicitur à similitudine: Italis vt Neapolitanis præsertim Cazo marino: Græcis hodiernis Psoli. Germani appellare poterunt Meerschaam, Seeschaam, Seestert.

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

B RONDELETIVS duas Mentulę marinæ species facit: Prioris hæc est natura, & historia. Quantùm ad integumentū attinet, Testaceis annumerari debet, non Crustaceis, vt Mentula marina Epicharmi. Corio enim duro constat, vt Tethya. Quum viuit, intumescit, & distenditur: post mortem flaccescit. Foramina duo habet, quibus aquam trahit, & reijcit. Partes internæ indiscretæ sunt. Multa huiusmodi Zoophyta circa Stœchades insulas capiuntur. Varia sunt, alia viridia, alia nigricantia, alia flauescentia. De altera hęc scribit: Neq; Zoophytum istud à Mentulæ contractæ forma multum distat, si eam cum scroto accipies. Ex dura quidem testa cōstat, sed veluti cartilaginea, spissa rugosa, perspicua. Foramina à sese seiuncta duo habet, quibus aquam reijcit, quum comprimitur. Partes internas indiscretas habet veluti reliqua Zoophyta. De Genitali marino hæc Bellon. Exangue maris purgamentum est solutum vagatur, sed eius ea est natura, vt à piscibus alijs minimè tētetur, neq; à quoquam in cibo expectatur. Littorale est neq; alibi reperitur, quàm vbi Patellæ, Ricini, & Vertibula degunt. Genitale ex hoc dicitur, quòd teres sit, pedem longum, & mediocris brachij crassitudine: distendit se, & contrahit

Mentula mar. prior Rondelet.

Alteri' Rondel. descriptio.

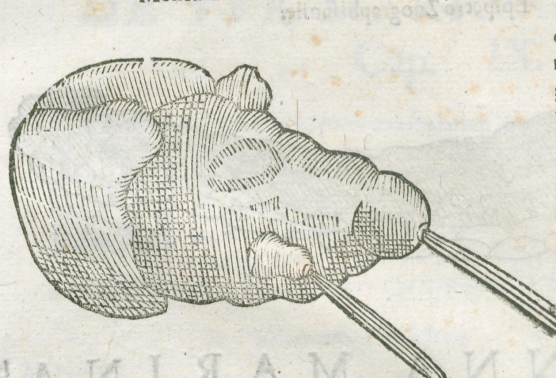
Bellonij descrip. Mentulæ mar.

Mentula marina Rondeletij.

C

Mentula marina altera Rondeletij.

D hirudinis in morem, vnde & ei nomen inditum est: quinetiam russi coloris est. Iners, nec nisi serpendo incedit, aspectu toroso, Nympheę radicis similitudine. Semper ad ima sidit: nunquam natat: contrectatumq; in seipsum contrahitur, ac cornu duritiem habet, vixque acuta cuspide pertundi potest: alioqui permolle, dum sua sponte mouetur. Suas promuscides, quando vult, exerit, atq; ita constringit, vt ex pedali longitudine, vix sex digitos longum appareat. Acetabulis, quæ in promuscidibus habet, lapidibus hæret: in quibus plusquam quatuor millia nonnunquam annumeres. Ex anteriore autem capitis parte rursus crinitas emittit veluti arbusculas acetabulis plenas: quibus quidquid palpat, ad os adducit, quod tam amplum aperit, vt vel integram Conchulam admittat: vescitur enim omni Conchyliorum genere. Eius recrementa viscida sunt, ac lenta, albissima, copiosa, quæ tandem indurantur, vt cum fidibus de duritia neruea firmitate certare possint. Os in gyrum

Nominis ratio.

Promuscides.

Os.

Victus.

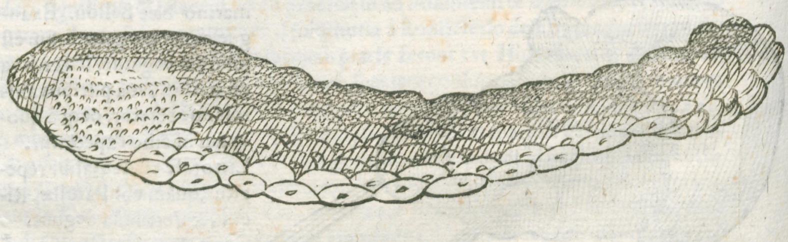
officulis dentatum habet, præterea nullis offibus alibi præditum. Ab ore gula in stomachum differtur, quomodo in Erinaceo marino dictum est: reliqua vt intestina circumponuntur in gyrum, quæ vix obseruari possunt. Alia sunt purgamenta marina, quæ genitale viri imitantur tum specie, tum magnitudine, sed pinnis subnexis binis loco testium. Lumbricum marinum, & terrestrem refert (id nimirum, quod primo loco describit) nam Lumbricus sic se contrahit, vt ex sesquipedali fere longitudine orbicularis ferè fiat. Misit ad Zoographum aliquando Cornelius Sittardus, cum alijs, quas Romę nactus erat picturis, pudendum aliqua ex parte simile illi, quod secundo loco Rondeletius dedit, colore è luteo subuiridi. Massa quædam informis videtur, retrorsum vbi crassior, altiorque est veluti cornu paruum, rugosum, extenditur: opposita pars humilior, seu inglande foramen ostendit, idq; rubicundi coloris, si pictor non fallit. Hoc in Italia propè Romam raro capi, nec esui esse aiunt. Ab eodem accepit, quod epipetron vocabat. depictum id, vt effigies representat, massa quædam informis spongiosæ, & cauernosæ substantiæ, sex digitos longa, sesqui digitum lata: inæqualis, & tuberosa, multis seu acetabulis compacta: colore partim nigricans, partim rubescens, & albicans alicubi. Hanc apud Zoographum picturam cùm Bellonius videret, pudendum marinum sibi videri dicebat. Nasci putat circa petras maris, eisque hærere, vt inde aliqui epipetron nominare voluerint. Sed Zoophytum hoc est. Veterum autem epipetrum herba, quàm Aristotelis etiam suspensam, multo tempore vigere tradidit. Cum Zoographi icone conuenit Mentula marina à me adiecta, colore tota ferruginco.

Forma. *Epipetron.* *Epipetrum*

Epipetrum quorundam.

Epipetro Zoographi simile.

DE PENNA MARINA. Cap. VIII.

APTIVS, ac conuenientius nomen non inuenero, nisi hocce Zoophytum pennam marinam dixerim. Est enim pennis magnis, quę in pileis gestari solent perquam simile. Nostri tamen piscatores ob extremitatis alterius similitudinem, Mentulam alatā vocant. est enim ea pars præputio, idest glandi similis, altera verò parte pennam refert. Pars illa crassior, quę glandis specie est, rimas aliquot habet, quales sunt branchiarum rimæ in galeis. Quæ pennam representat, festucis tenuibus constat, quæ alumini scissili similes sunt, ijs substantia alia quædam tenera innititur. Noctu maximè splendet stellæ modo ob candorem

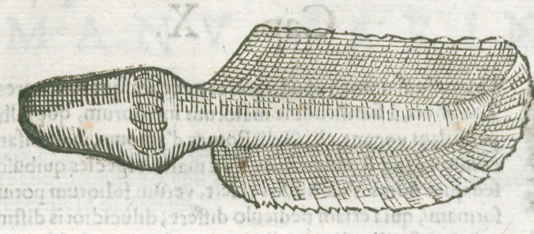
Pinna cur sic dicta. *Mentula alata.*

A dorem, & læuorem. Rondeletius inter Vrticas quoque exhibuit speciem vnam, quæ frondem pennæ ferè instar explicat. Pennam marinam aliam, rubentem, linea per medium caulem alba, fronde simili ferè, sed parte altera, quæ fronde caret, longiore, simplici, nulla cum glande similitudine, Cornelius Sittardus olim ad Zographum misit: his verbis adscriptis: Pennam marinam Aristoteles inter Zoophyta collocat, hanc vidi ipse apud Gysbertum Horstium Romæ. Ego, inquit Zographus, nec Aristotelem, nec alium quenquam veterum meminisse puto, hoc quidem nomine. Obseruaui Pennam marinam colore sanguineo, nonnihil à Rondeletij differentem, cuius hęc est icon.

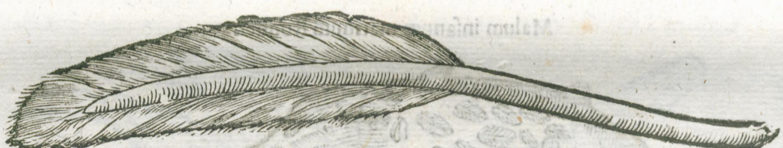
Alterius descriptio.

Penna marina Rondeletij.

B

Penna marina sanguinei coloris.

C

DE VVA MARINA RONDEL.

Cap. IX.

NOSTRI piscatores oua sepiarum racematim compacta, à pediculo vno dependentia, earundem atramento aspersa, Vuam marinam nominant, de qua re dictum est, cùm de Sepijs ageremus. Sed de ea Vua non loquitur Plinius, cùm scribit: Rerum quidem non solum animalium simulachra inesse, licet intelligere intuentibus Vuam, Gladium, Serras. Sed eam Vuam intelligi opinor, quæ hîc depingitur, quæ externa in parte vuæ flores optimè expressos refert. Est autem oblonga quædam, & informis massa, ex vno pediculo dependens. Partes internę indiscretę sũt, inter quas aliquãdo reperiũtur veluti glãdulę paruę, cuiusmodi vnicã seorsim depinximus. Hactenus Rondel. Vuam marinam in vino putrefactam, ijs, qui inde biberint, vini tœdium afferre, author est Plinius. Vuam marinam tusam, & madefactam cum vino sufficienti da bibendam clam ieiuno tribus, & efficies vini fastidium Nicolaus Myrepsus, qui è testudine etiam simile remedium, cuius

Li. 9. c. 20.

Vua marina Rondeletij.

D

Vini fastidium vt pa retur.

vim admodum diuinam prædicat, affert. Vegetius inter diuersas res marinas Vuam quoque adhibet in suffitu contra languorem morbi pestilentis. Vuam, seu ampelon Grecè aliqui vocant genus algę in aquis dulcibus, quod florem fructum que βοτρυδὸν, idest racemi instar congestum habet. Ampelis quidem, & botrys Aeliano inter algas sunt. Haffguffe in Oceano Germanicè dictum, magis refert fructum, quàm piscem, vt audiuit Zoographus, nimirum vt Cucumis, & Vua Plinij. Sed Zoographus vocis huius Etymologiam non assequitur. Vua piscis (nimium extenditur hic piscis nomen) est, ita appellatus, quòd botryonis, idest racemi Vua similitudinem habeat, Massarius.

Veter. 4. c. 14.

E

DE MALO INSANO MARINO. Cap. X.

CVM nullum nomen apud veteres, recentesque scriptores reperiatur huius Zoophyti, à similitudine malorum insanorum, quę Albergaines Montispelssulani vocant, alij Galli Pomes d'amours, mali insani huic nomen accommodauit Rondeletius. Vuæ marinæ species quibusdam videri posset, sed quia flores Vuæ nullos refert, verùm foliorum potius, vel plumarum formam, quia etiam pediculo differt, dilucidioris distinctionis gratia ab Vua marina secreuit, & à similitudine mali eius terrestris, quod oblongius est (nam est & alterum rotundius) malum insanum appellauit. Facultate ab Vua marina non differt.

Nominis ratio.

F

Malum insanum marinum Rondel.

G

DE CVCVMERE MARINO. Cap. XI.

Lib. 9. c. 2.

CVcumeris marini meminit Plinius his verbis: Rerũ quidem non solùm animalium simulachra inesse in mari licet intelligere intuentibus Vuam, Gladiũ, serras; Cucumim verò & colore, & odore similem. Gillius, Cucumis, inquit, piscis à Plinio dicitur colore, & odore Cucumeri similis. Sed is magis similis est ei, quem vulgò peponẽ vocamus: nisi arbitremur Pliniũ peruulgatum Melonem Cucumerem appellare. quod ipsũ simile vero videtur legenti ea, quæ idem scribit de Cucumeribus, hęc Gillius. Is quem proponit Rondeletius Cucumerẽ paruum colore, figura, & odore refert. Digiti est crassitudine, & longitudine, tuberculis aliquot aspersis, veluti in Cucumere terrestri paruo. Partes internas indiscretas habet.

H

DE

A

Cucumis marinus Rondelet.

DE MANV MARINA.
Cap. XII.

B

Manus marina dicta à similitudine quadam, Zoophytum quoddam est, cuius picturã olim à Cornelio Sittardo accepit Zoographus, edendoq; esse negabat, neq; apud authores de ea re reperisse se quicquam.

Manus marina Rondel.

C

Finis Libri Quarti, & totius huius Operis, ad laudem, & gloriam Omnipotentis Dei, & Beatiss. Virg. Mariæ.

INDEX

Siue Enumeratio animalium, quorum historia in hoc opere pertractatur.

Libri primi, qui est de Mollibus, Capita.

Capita Libri secundi, qui est de Crustaceis.

Capita libri tertij, qui est de Testaceis.

De

Capita libri quarti, qui est de Zoophytis.

IN-

INDEX

In præcedentes libros de quattuor animalibus reliquis exanguibus;

Latinus, Græcus, Hebraicus, Arabicus, Indicus, Italicus, Gallicus, Hispanicus, Germanicus, Belgicus, Polonicus, Anglicus, Hungaricus, Bohemicus.

Astaci

INDEX.

tumor

INDEX.

I N D E X.

D.

E.

M.

oculis

Ex

I N D E X.

Pinn-

Prin-

INDEX.

vsus

T.

V.

Græca.

INDEX.

Πα-

Græca recentiorum.

Hebraica.

Arabica.

Italica.

Lan-

Gallica.

Purpe

Hispanica.

Germanica.

Belgica.

Anglica.

Oysters

INDEX.

Summa Priuilegiorum.

Priuilegio Sacræ Cæsareæ Maiestatis cautum est, ne quis Vlyssis Aldrouandi Bononiensis omnes libros qui de auibus & alijs animalibus agunt, in toto, siue in parte absque voluntate, & proprio authoris, aut eius hæredum consensu intra decennium recudat, aut alibi recusos vendat, sub pœna, quotiescunque deprehensus fuerit, priuationis omnium librorum, & decem marcharum auri puri, prout latius patet in dyphlomate Cæsareo dato in arce regia Pragæ, die prima mensis Aprilis, anno millesimo quingentesimo nonagesimo nono.

Rudolphus Imperator.

Rudolphus Coradutius.

Ad mandatum Sacræ Cæsareæ Maiestatis proprium.

Io: Barnutius.

REGISTRVM.

✠ A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Sſ Tt Vu Xx Xy Zz.

Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff.

Omnes ſunt Terniones.

Hæc omnia ſingula à me dicta & ſcripta, dicendaq; & ſcribenda, cenſuræ Sanctæ Romanæ Eccleſiæ libenter ſubmitto.

B O N O N I Æ

Apud Ioannem Baptiſtam Ferronium.
MDCXXXXII.
Superiorum permiſſu.

Sumptibus Marci Antonij Berniæ.